

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

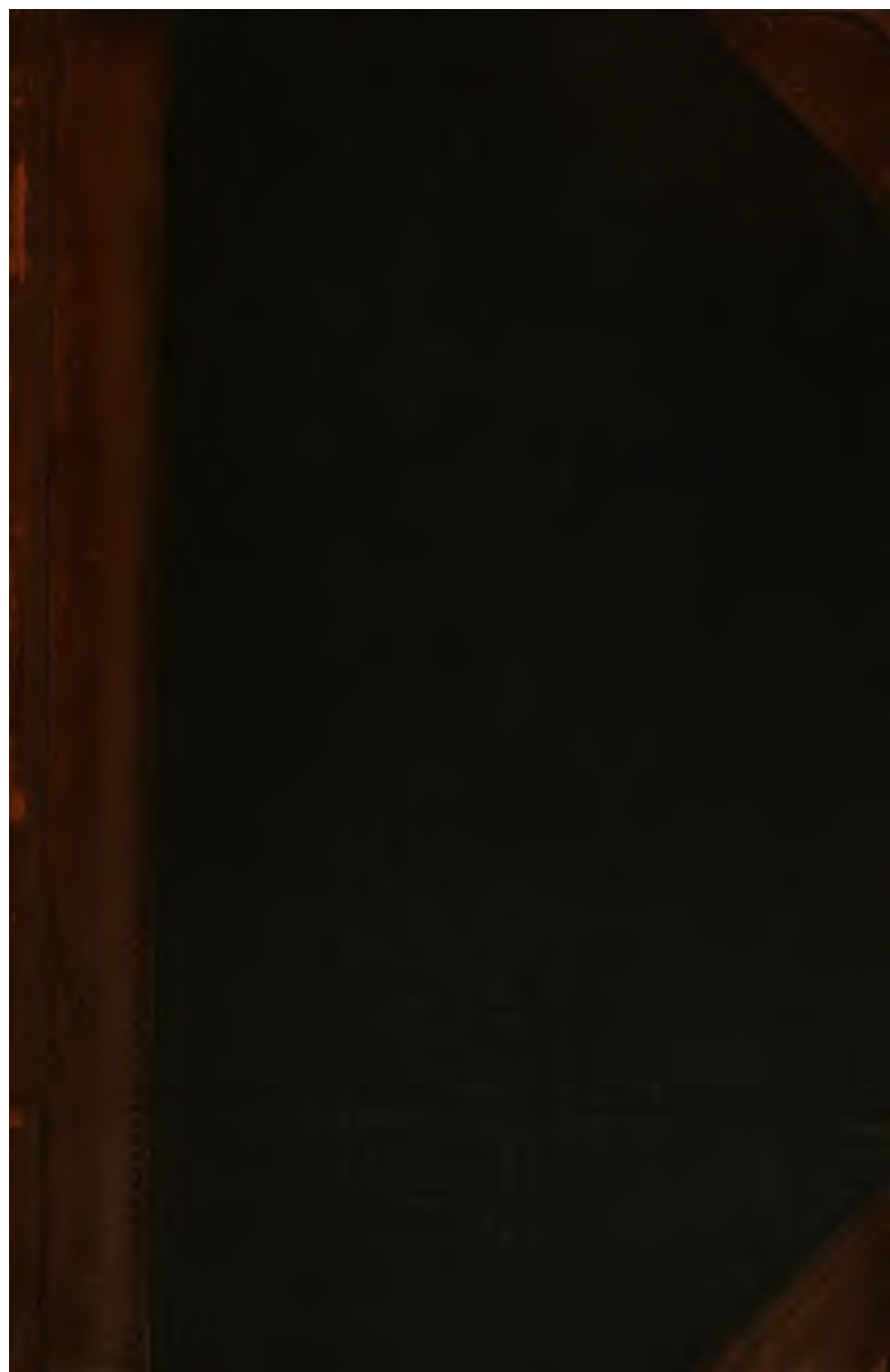
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

8 106

✓
TAYLOR INSTITUTION.

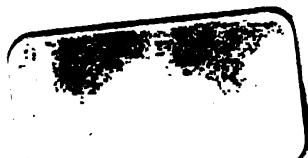
—
BEQUEATHED

TO THE UNIVERSITY

BY

ROBERT FINCH, M.A.

OF BAILEY COLLEGE

CORPUS
SCRIPTORUM HISTORIAE
BYZANTINAE.

EDITIO EMENDATIORE ET COPIOSIOR,

CONSILIO

B. G. NIEBUHRII C. F.

INSTITUTA,

AUCTORITATE

ACADEMIAE LITTERARUM REGIAE
BORUSSICAE

CONTINUATA.

GEORGIUS PACHYMERES.
VOLUMEN PRIUS.

BONNAE
IMPENSIS ED. WEBERI
MDCCCXXXV.

GEORGII PACHYMERIS

**DE MICHAELE ET ANDRÔNICO
PALAEOLOGIS**

LIBRI TREDECIM.

RECOGNOVIT

IMMANUEL BEKKERUS.

VOLUMEN PRIUS.

BONNAE

IMPENSIS ED. WEBERI

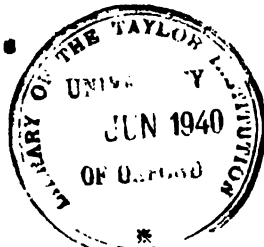
MDCCCXXV.

THE TAYLOR UNIVERSITY LIBRARY

CHICAGO, ILLINOIS 60607

UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

P. POSSINI DEDICATIO.

SANCTAE MEMORIAE U R B A N I . VIII. SUMMI PONTIFICIS GEORGIUS PACHYMERES EIUS BENEFICIO REDIVIVUS IMMORTALES GRATIAS.

Synagogae veteris pontificibus sacrae literae memorant singulari privilegio tributum, ut morte sua panderent reditum exulibus. plus posse novae legis et Christi ecclesiae pontifices feliciter experior hodie a Te, cuius gratia dudum mortui iampridem et ipse mortuus lucem aspicio. propagasse me pularam vitam brevem in posthumae immortalitatis perennitatem, scribenda dum viverem historia mei temporis, et actis non indignis cognitu principatuum duorum, quibus et nos aliquod nomenque decusque gesseramus, ex oculata notitia duplici volumine vulgandis: sed quam sint incertae spes et providentiae humanae sero deprehendi, post cineres demum sentiens ista duo a me longis elucubrata vigiliis, at parum faustis auspiciis opera pro arce Minervae quam eis desponderam, nihil nisi carcerem Latonae reperisse, ubi tenebrosis constricta vinculis famam secum meam oblivionis quodam tumulto conditam premerent. nempe illa Othomanica tempestas, quae deletio imperio Orientali, subiugata Constantinopoli, opes literatae Graeciae funesto naufragio submersit, meae quoque historiae exempla barbaricis fluctibus absorpsit pleraque, tabulis duntaxat truncis, et reliquiis exilibus in quaedam velut littora ac portus bibliothecarum eiectionis. harum in Augustana congestum cumulum vidit olim Wolfius, sed velut ille evangelicus Levita in occurso Hiericuntini viatoris latronum iniuria saucii, cum esset secus locum et videret, pertransiit: quid enim aliud

fuit, omisso edendi vertendique officio, lemmatum ac titulorum exscriptione facili defungi? aliquanto plus sacerdos fecit, eruditissimus Petavius, qui qua via veterum monumentorum scrutandorum descendebat, forte nactus narrationum mearum fragmenta nonnulla, qualia invenerat edidit Parisiensibus typis. verum et ipse praeterivit, merito detrectans interpretandi operam, in tam corrupto, quale nactus erat, exemplari utique perdendam. equidem (fatendum enim est) peiori longe oco eram quam vulneratus ab Hiericuntinum iter obsidentibus sicariis viator, ille siquidem utcumque confossus spirabat adhuc tamen, ego animam exhalaveram sensu plane cassus ac spiritu, non minus quam ille memoratus in libris Regum, quem qui humaturi exierant, instantium latrunculorum metu festinantes in sepulcrum Elisaei coniecerunt, casu ipsi fortunato: etenim contactu ossium prophetae revixit mortuus. par mihi felicitas ex Te contigit. os tuum et caro tua, Eminentissimus FRANCISCUS Cardinalis BARBERINUS, me conclamatum depositum exanimem colligens tollens amplectens, tandem ut viverem effecit, tuis scilicet obsecutus votis et mandatis: Tu enim exemplum mei operis integrum accersitum e quodam angulo Graeciae illius fidei vivens commiseras, hortans instansque ut edendum aliquando curaret. in hoc ille nulli operae contentioni sumptui pepercit. misit egit movit multa longo tempore, quoad longanimitate atque efficaci perseverantia obstaculis perruptis optati compos, mihi derelicto atque abiecto verus beneficus Samaritanus sospitator extitit. ille humo me sublatum ac pulvere, isti a quo sum latinitate donatus interpreti velut stabulario commendatum, denariis multo ultra quam duobus descriptionis et excusionis ab amanuensibus ac chalcographis necessaria mihi vulgando opera redempta, tum caeteris omnibus in lucem emergendi subsidiis non munifice solum sed magnifice etiam instructum, in hunc literariae celebritatis meridiem protulit, ubi mea historia, tanquam illa Memnonis statua, insueti sibi solis percussa nunc primum radiis, erumpat in voces immortale Tuum ac Tuorum, SANCTISSIMÆ PORTIFEX, in me ac rem literariam meritum orbe late toto praedicaturas,

PETRUS POSSINUS
L E C T O R I.

Quod nunc primum e Graeciae naufragiis emergit Georgius Pachymeres, historicus non minus aliqui luce dignus Latina quam multi eius aequales ac posteri iam pridem typis et literis evulgati nostratibus, non sola infelicitas sed culpa eius quaedam fecit. retrusus et antiquarius scriptor, quem loqui cum vulgo quidquam piget, praeterea perplexus et hiantis sententiae compositor, tot tenebris suas vigilias obvolvitur, ut eruditissimorum, quibus innotuit, interpretum a sui editione tentanda curas conatusque deterruerit; idem passus quod sepias aiunt atque torpedines, qui pisces quod rarius mensarum honore dignentur, caligini quam offundunt, torpori quæsi afflant, imputent, illa oculos, hoc manus et brachia piscantium a nisu eos e nativo gurgite tollendi soliti repellere.

II. Erat tamen haud dubium operæ pretium in eius publicatione historiae, quæ res magnas ac memorabiles per annos fere octoginta sæculi obscuri ac testium inopis gestas, si minus semper diserta, saltem prudenti diligenti morata et plerumque fideli narratione prosequatur; quæ postremae quasi scenæ Orientalis imperii sub domo Palaeologa ita principia exhibet, ut in iis causas tragicæ catastrophes, quæ Turcis et Muhammedi Constantini regia succubuit, advertere prudens lector manifestas queat; quæ plurima docet nusquam alibi notata; quæ a Niceta et Acropolita ad Cantacuzenum, hiatus quendam explens publicæ memoriæ, viam quasi regiam insternit albis velut quadrigis historicæ veritatis, quæ nostra usque ad tempora nusquam hærente aut abrupta triumphî pompa invenitur; quæ denique negotium omnis ævi maximum et cele-

berrimum, conciliationis ecclesiarum Graecae cum Latina, sic a primis originibus evolvit, sic a deliberationum arcanis verisque rationibus, per anfractus inde fucosarum artium hinc fidei sinceræ, ad suos exitus perducit, ut asserere non dubitem id argumentum ingens a nullo plus Graeco scriptore lucis accipere.

III. Non me fugit intercedi adversus hæc speciosa et plausibili exceptione posse a merito querentibus Pachymerianam hanc historiam non raro Graecorum schismati favere, Latinorum res et iura deterere narrando, auctoris primum in partem sequiorem, multis modis studium ostendere. non nego, non excuso; et ita factum, et large in hoc peccatum a nostro confiteor. tamen contendo utilem publico et ipsi quinetiam in his læsæ veritati atque orthodoxæ fidei optabilem talis libri evulgationem esse. neque ad hoc evincendum utar præiudiciis ecclesiæ, historias Eusebii Caesariensis, Ariani a multis habiti; Socratis et Sozomeni, palam Novatianorum; Nicephori Callisti e facie licet interdum haurientis hæresum, et alias suspectorum pariter scriptorum, legi sinentis et probantis. aio, vel si omnes quos nominavi exterminarentur; peculiari nomine interesse Apostolicæ sedis et Romanæ communionis universæ, subiici oculis et teri manibus cunctorum hoc Pachymeris opus, quoniam in eo sanitas doctrinæ de processione Spiritus Sancti ex patre filioque, de primatu Papæ et iure provocationis ad Romanam sedem ex quocumque patriarchatu; sincera caritas et vera sanctimonia Gregorii X aliorumque Romanorum per ea tempora pontificum; Ioannis Vecchi Constantinopolitani patriarchæ, partes Latinorum studiosissime amplexi, constantissime tuiti, eruditio maxima, liberrimum idemque perspicacissimum ingenium, veracitas intrepida, vita inculcata, mores sancti, divinis etiam illustrationibus probati, palam magnificeque prædicantur, idque ab oculato teste, et quod caput est, domo adversantium producto, ipsoque haud dissimulanter adversariis studente, ut quod dicit nobis favens, expressum evidentia veritatis, quod contrarium immiscet, educationis vitio inolitum, subornatum adulatione, ambitiosis spebus, obnoxiiis a vi tyrannica timoribus contra officii conscientiam extortum, merito debeat intelligi. ausim dicere: si to-

tus orthodoxus esset Pachymeres, minus iuvaret. sunt veneno carentes et prorsus innoxii serpentes: sed ii theriacam non faciunt. viperis opus est exitiali succo turgidis, lethali dente infestis, unde salutare alexipharmacum possit existere. adeo malis interdum etiam et pestibus sua inest utilitas! habes cur non tolerabilis solum, sed etiam expetibilis schismatici scriptoris editio sit: caeterum etsi non magis periculum esse video ne Catholicus e Pachymeris lectione schisma discat; quam ne Christianus, deorum falsorum passim occurrente in libris Veterum Graecis Latinisque vulgo tritis mentione, in idololatriam pertrahatur, dedi tamen diligentem operam in Notis ad singula loca maculosa, ne calumniae ac mendacia impune auctori, fraudi lectori forent.

IV. Quod superest, editionis huius consilia causas facultates totamque rationem edisserenti operam mihi ne, quaeso, gravare, lector, brevem commodare. sanctae memoriae URBANUS pontifex eius nominis Octavus duo historica Pachymeris opera, totidem distinctis transmarinae ac perantiquae manus exarata voluminibus, in suo thesauro librario servabat, integra et haud paulo saniora quam quae Augustanus Wolfiovis codex habuit. prior tomus in libros tributus sex Michaëlis Palaeologi res gestas ante imperium et in imperio enarrat, alter libris septem magnam partem actorum longi principatus Andronici Senioris exhibet. utrumque illum a se perlectum commentarium, pro ea qua valebat Graecae linguae peritia doctissimus is pontifex, dignum qui Latine legeretur indicabat; idque ut procuraret familiarissimo et fidissimo sibi capiti, Eminentissimo Cardinali FRANCISCO BARBERINO Fratris Filio, saepe impenseque commendavit. quam ad hoc ille per hos annos viginti, et quod excurrit, diligentiam adhibuit, infinitum sit minute persequi. satis fuerit dixisse nihil in hoc genere quod utcumque tentari posset, ab eo unquam uspiamve praetermissum. obtulit, invitavit, rogavit, promissit, voce coram, scriptis literis, per amicos conventis viris doctis: nihil denique non egit, quo Pachymeri Latini alicunde interpretis suppeteret copia, missis etiam procul extra Italiam ipais codicibus, archetypis, quasi ut suam per se ipsi causam agerent et miserationem praesentes ac supplices moverent;

quos tali occasione multis annis in viri doctissimi facuisse scri-
niis multi sciunt. successus fuit, qualem comitiorum de regno
arborum sacer apologus memorat, ut nimirum vite, olivae,
ficu, cunctis pro se quaque plantis felicibus recusantibus, ad
rhamnum res devolveretur. licet eram mihi conscius suppel-
lectilis curtae, minoris facultatis, temporis diversissimis occu-
pationibus addictissimi, tamen cognitis desideriis viri summi
de me optime meriti, verecundiae meae vim facientibus et
imperatorum occupantibus partes, audere supra vires non du-
bitavi, eiusque onus negotii subire, in quo sustinendo defun-
gendoque vice otii ingentique omnis studium mihi esse debe-
ret atque obsequium.

V. Sic ad eum laborem aggrediens, in recensendo ver-
tendoque fundum habui Barberinum codicem, eum de quo
multa dixi, omnium, opinor, qui extant uspiam integerrimum
et optimum, in charta transmarina, vetustatis auctori Pachy-
meri aequalis, manus non speciosissimae quidem aut lectu fa-
cillimae, caeterum eruditae et exactae. duos consului alios in
dubiis, Vaticanum et Allatianum. priori a bibliotheca Ponti-
ficia, ubi asservatur, nomen feci. fuit is quondam V. C.
Aloysii Lollini episcopi Bellunensis, qui eum moriens cum
aliis mss, quae multa collegerat, Vaticanae bibliothecae le-
gavit. hunc ut inde domum auferrem, ibique ad conti-
nuum et liberiores usum multis mensibus tenerem S. D. N.
ALEXANDRI VII praestans benignitas concessit, tertium hu-
manissime suppeditavit e privato peculio librario Illustrissimus
Leo Allatius praefectus bibliothecae Vaticanae. praefert is an-
tiquitatem quadringentorum facile annorum chartae et scriptu-
rae specie ac *πλνφ*, sed est *ἀκέφαλος καὶ ἀτελής*, decem
circiter capitibus primis mutilis, finem item lacunis interpel-
latum et iniuriis aevi ac tempestatum corruptum habens.
Vaticanus longe recentioris est manus. in Barberino codice
pertusis casu quodam foliis duobus, in capitibus 5 et 6 libri I
hiatus totidem fuere, quos explere non potui ex Allatiano, qui
primis, ut dixi, capitibus decem caret, nec ex Vaticano, qui
non tam apographum historiae Pachymeris quam compendium
est, diversis pleraque verbis exprimens, non paucis praeter-
missis. recurri ergo ad exemplar asservatum in bibliotheca

regis Christianissimi Parisiensi, unde meo rogatu R. P. Philippus Labbe, quod opus erat ambabus lacunis coaequandis, diligenter excerpserit et misit.

VI. Interpretationis non anxie addictae, sed et in paraphrasim aliquando redundantis haec peculiaris excusatio est in hoc omnium, qui Graece historias ediderunt, obscurissimo scriptore. lectorum alii Graece sciunt, alii (quae maior turba est) non item. neutrorum accommodatam rationibus putabam versionem scrupulose sedulam, balbutientem et illautam, quae ieiuna squalidus, intricata perplexis, ambigua confusioribus mutaret. nam Graece quidem docti, si quibus cupido insit indolem noscendi Pachymerianae dictionis, longe id assequuntur facilius Graeco ipso contextu protinus visendo, quam male terso intuendo velut quodam speculo interpretamenti sesqui-barbari, latinitatem invitissimam per omnia graecismi vestigia lutulento tramite raptantis. caeterorum qui una freti Latinae linguae peritia historiam hanc in manus sument, manifestum est non id votum aut destinatum esse, nocturnum et labyrinthorum ambagiosi scripti experimentum praesens capere, potius quam absconditae defossaeque illic fidei gestarum vere rerum liquido lucidoque testimonio doceri. studui ergo, quo his obsecundarem, indagatum magno plerumque labore meo huius scriptoris sensum quam clarissime proponere, adeoque, ubi res posceret, distincta e confusis, ex horridis nitida, plana e pravis, aperta ex aenigmaticis reddere.

VII. Erunt tamen (scio) quibus nec factum nec facti defensio probabitur. hi vero vel ostracismo me, licet, exterminent, modo testae causam adscribant: *proscriptum te volumus, quod tenebrosissimum scriptorem primo aspectu intelligibilem feceris.* sed meliora Venusinus auguretur, e diverso responsans

solventur risu tabulae, tu missus abibis.

enimvero si mentem scripti non assequitur, si affingit aliena, si non repraesentat quidquid subest, iure vapulet interpres: donec quidem latentia producit, involuta exerit, obruta eruit, dum nucleum, succum intimum, meram medullam sententiae abstrusae fracto extractam cortici, velut cibi cocti et conditi paratum legenti ferculum apponit, sinant isti morosi serviri

suis commodis, et vereantur id damnare unde, nisi dissimulant, se quoque ipsos iuvare sentiunt. nec eo tamen haec trahi velim quasi nusquam offendisse me arroganter asseverem, aut ubi meruerim, culpari abnuam. unum deprecor, ne iudicium praecipitetur, neve ad primam naevi speciem veru ac nigrum theta plagosus censor expediat. cognoscere prius ne gravetur in Glossario et Notis, quae me ad sic interpretandum causae impulerint. vel absolvet, vel ignoscet, vel mitius forte castigabit perspecto quid in re sit. typographi menda ne impotentur mihi cur postulem, quod ipsa ultro aequitas largitur? ne multa graviusque intervenirent, cura est non mediocri certatum: ne ulla vel levia irreperent vitare ultra humanam facultatem fuit. index praecipuorum appensus ad calcem Observationum est, cuius admonitu manu adiuvet qui adverterit, et benefacti locum occupet. chronologicas controversias (nam erant et hic nodi eius generis digni vindice) in librum proprium seposuimus, cui *ἐκλυστῶν* superiectum est *Specimen sapientiae Indorum veterum* *). liber tertio succedentium invicem translationum gradu ex Indico Persico Arabico Graecus factus, et velut tunc notissimus Constantinopoli, ab imperatore ibi apud hunc nostrum concionante laudatus, quae-rendi sui necessitatem imposuit haud aliter intellecturis locum in quo memoratur. inventus in locuplete talium penu, museo Illustrissimi Allatii, eius benigna gratia visus a me Latineque redditus, eiusdem iudicio et hortatu editus hic integer est, non invenusta, ni fallor, peregrinitate placiturus. vale.

*) Eum libellum (*Hitopadesa* barbare vocatur) nec tum fuisse incognitum et deinde plurimas in linguas conversum vulgo legi ostendunt Careius (*Hitopadesa or salutary instruction in the original Sanscrit, printed at Serampore p. IV et X*) et Iacobus Grimmus (*Reinhart Fuchs p. CCLXXIII sqq.*). nihil igitur causae erat cur diutius adhaereret libro cum sua mole gravi tum a Possino benignius quam oportebat ornato.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΧΥΜΕΡΗ

ΜΙΧΑΗΛ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΧΥΜΕΡΗ ΜΙΧΑΗΛ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΒΙΒΛΟΥ. 1. προοίμιον τοῦ ξυγγραφέως, καὶ περὶ τῆς ἀληθείας τῶν λεγομένων. 2. διὰ τί τὰ τῶν προτερον βασιλευσάντων ἐνθάδε οὐ μνημονεύεται. 3. ὅπως οἱ παλαιοὶ κατοχὺρον τὰς ἄκρας. 4. ὅπως τῶν ἐν ταῖς ἄκραις ἐπιμελουῦντο ἀνδρῶν καὶ πραγμάτων. 5. ὅπως ἀλούσης πάλαι τῆς πόλεως παρ' Ἰταλῶν ἐξεστῆς τὰ κατὰ τὴν ἀνατολήν. καὶ περὶ τοῦ Χαδηνοῦ. 6. ὅπως οἱ Πέρσαι κατέσχον τὰ Ῥωμαῖδος ὄρη. 7. ὅπως ἐπὶ βασιλείᾳ τοῦ Ἰωάννου ἐπὶ τῇ εἰς βασιλείς πίστει ὁ Παλαιολόγος Μιχαὴλ κατησφαλίστο. 8. ὅπως ὁ δευτερος Λάσκαρις πολλοὺς τῶν ἐν ἀξιώμασιν ὑπεροχῶν ἐτέρους ἀντικαθίστησι. 9. ὅπως ὁ Κότνυς τὸν Παλαιολόγον παρασκευάζει ἀντορολῆσαι πρὸς Πέρσας. 10. ὅπως ὁ Παλαιολόγος ἐπανελθὼν καὶ δεχθεὶς στέλλεται στρατηγὸς ἐν τοῖς κατὰ τὴν δύσιν. 11. ὅπως ἀποστέλλεται Χαδηνὸς ἀγαγεῖν αὐτὸν σιδηρόδετον. 12. ὅπως νοσῶν ὁ βα-

GEORGII PACHYMERIS MICHAEL PALAEOLOGUS

S I V E

HISTORIA RERUM A MICHAELE PALAEOLOGO ANTE IMPERIUM ET IN IMPERIO GESTARUM INTERPRETE PETRO POSSINO S. I.

CAPITA LIBRI PRIMI. 1. prooemium. de auctore huius historiae, et qua fide is scripserit. 2. cur omissa priorum principum acta. 3. ut arces a veteribus munitae fuerint. 4. ut curaverint praesidiarios arcium et res ipsorum. 5. ut recepta olim ex Italia urbe, debilitatae res Orientales fuerint; et de Chadeno. 6. ut Persae occuparint Romani limitis montes. 7. ut imperante Ioanne Michaelis Palaeologi fides erga imperatores firmata fuerit. 8. ut iunior Lascaris plures e magistratibus contemptim amoverit, aliis succectis. 9. ut Cotys Palaeologo persuaserit fugam ad Persas. 10. ut reversus et bene exceptus Palaeologus missus fuerit dux in Occidentem. 11. mittitur Chadenus ducturus Palaeologum eatenis vincitum. 12. ut imperator aegrotans omnes veneficiorum ac pra-

σιλεύς πάντας ἐπὶ μαγείαις ὑπάπτεινε, καὶ τὰ κατὰ τὴν Μάρθαν. 13. θάνατος τοῦ βασιλέως Θεοδώρου, καὶ τὰ ἐπὶ ζωῶν αὐτοῦ κατορθώματα. 14. ὅπως ἐκαιδεύετο ὁ Λάσκαρις παρὰ τοῦ πατρὸς Ἰωάννου εἰς βασιλείαν ἀναγόμενος. 15. ὅπως ὁ πρωτοβεστιάριος Μουζάλων τοῦ μειρακίικου βασιλέως Ἰωάννου ἐπετρόπεινεν. 16. δημηγορία τοῦ πρωτοβεστιαρίου Μουζάλωνος. 17. ἀπολογία πρὸς τὴν δημηγορίαν τοῦ Παλαιολόγου. 18. ἐπίθεις τοῦ στρατοῦ κατὰ τῶν Μουζαλώνων. 19. ὅπως παρὰ τοῦ στρατοῦ ἐτολήθη ὁ φόνος τοῖς Μουζάλωσιν. 20. ὅπως τῶν μεγιστάνων διὰ ταῦτα τινες ὑπεχώρουν, οἱ δὲ διεφυλάττοντο. 21. ὅπως ἐφιλονέικουν οἱ ἀρχαῖτες περὶ τὴν τοῦ βασιλέως κηδεμονίαν. 22. ὅπως προετιμῆθη εἰς τοῦτο τῶν ἄλλων ὁ Παλαιολόγος. 23. ὅπως Παλαιολόγος ἐτιμῆθη εἰς μέγαν δούκα. 24. ὅπως νοσήσας ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης πολλὰ τοῖς πύθων ἐχορήγησεν. 25. ὅπως ἐπιπολαίως ὁ μέγας δούξ τῶν βασιλικῶν χρημάτων ἀπτόμενος περιεποιεῖ ἐαυτῷ τὴν εὐνοίαν. 26. ὅπως ἐλθόντος τοῦ πατριάρχου πολλὴν ὁ μέγας δούξ ἐπεδείξατο τὴν ὑπόπτησιν. 27. ὅπως κατεδημαῶγουν τοὺς πλείστους οἱ περὶ τοῦ μεγάλου δουκὸς λέγοντες, καὶ δεσπότης γέγονε. 28. ὅπως ὁ πατριάρχης συνήγει τοῖς ὑπὲρ τοῦ Παλαιολόγου λέγουσι. 29. ὅπως ὑποκοινοῦμενος ὁ Παλαιολόγος τοὺς πολλοὺς ἀπῆγει δι' αὐτῶν καὶ τὸ μέγιστον. 30. ὅπως ὁ ἐν τῇ δύσει δεσπότης Μιχαὴλ κατακρήθη τῶν πραγμάτων. 31. ὅπως τῆς Ἀχαΐας ὁ Παύλιος Πρωμαίος ἐλάλη. 32. ὅπως ὁ Μιχαὴλ δεσπότης νικῶν Πρωμαίους καὶ αἰρεῖ Κίσαρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ. 1. ὅπως ὁ πατριάρχης Ἀρσένιος ἐν φροντίαις ἦν περὶ τῆς ἀρχῆς. 2. ὅπως ἀνίσταν τὸν Παλαιολόγον ἀρῶν αὐς ὑπέκειτο. 3. ὅπως ᾄμνον καὶ ἐπ' ἀμφοτέροις δουλείας ὄντων Πρωμαῖοι, καὶ ἐν ποίοις διορισμοῖς. 4. ὅπως ᾄμνον ὁ Παλαιολόγος ἐπὶ τῷ παιδί καὶ οἱ μεγιστάνες. 5. ὅπως ὁ Παλαιολόγος καταστάς εἰς τὴν βασιλείαν ἐφιλονεμίει τὰ μέγιστα. 6. ὅπως τὰς ἀκρας ἀχώρου

eligiarum suspectos habuerit; et de Martha. 13. mors Theodori Augusti, et ipsius dum viveret res praeclare gestae. 14. ut Lascaris a patre Iohanne ad imperium eruditus fuerit. 15. ut protovestiarius Muzalon pueri principis Iohannis tutelam suscepit. 16. concio protovestiarii Muzalonis. 17. responsio Palaeologi ad concionem protovestiarii. 18. seditio exercitus in Muzalones. 19. ut Muzalones ab exercitu interfecti sint. 20. ut quidam magnatum propter haec recesserint, alii aliter sibi caveant. 21. contentio inter principes de tutela principis pueri. 22. ut praelatus caeteris Palaeologus fuerit, demandata ei tutela imperatoris. 23. ut Palaeologus magni ducis honore auctus fuerit. 24. ut aegrotans imperator Iohannes multa pauperibus erogaverit. 25. ut magnus dux levi delibatione regiae pecuniae hominum sibi benevolentiam conciliaverit. 26. ut venientem ad se patriarcham dux magnus summa demissione exceperit. 27. ut magnus dux ingenti amicorum ambitu despota renunciatus fuerit. 28. ut patriarcha faventium Palaeologo studia comprobavit. 29. ut delinitis Palaeologus plerisque principum summum honorem edlanditus sit. 30. ut in Occidente despota Michael elatus in spem maiorem nova molitus sit. 31. ut Achaiae princeps captus a Romanis sit. 32. ut Michael despota Romanos vicerit et Caesarem ceperit.

CAPITA SECUNDI. 1. ut Arsenius patriarcha in solitudine fuerit ob res imperii. 2. ut Palaeologus antistites solverint iuramentis et diris quibus tenebatur. 3. ut fidelitatis iuramentum utrique principi de novo praestiterint; et quibus de novo additis cautionibus. 4. ut Palaeologus et proceres imperatori puero iuroiurando caverint. 5. ut Palaeologus euectus in imperium regia liberalitate cunctos demeruerit. 6. ut

καὶ μήπω στεφθεὶς ὁ Παλαιολόγος. 7. ὅπως παρελογίσατο τὰς συνθή-
 κας τῆς στεφροφορίας ὁ Παλαιολόγος. 8. ὅπως ἐστεφθῆ ὁ Παλαιολό-
 γος καὶ τὸ παιδίον παρεωράθη. 9. ὅπως στεφθεὶς ὁ Μιχαὴλ ὑπα-
 κωτῶτο τοὺς πολλοὺς καὶ λόγοις καὶ πράξεσιν. 10. ὅπως ὑποστραφεί-
 ης Νύμφαιον μετὰ τοῦ παιδὸς πρέσβεις ἐδέχετο πανταχόθεν. 11. ὅπως
 ὁ τοῦ βασιλέως ἀντάδελφος Ἰωάννης τὰ ἀξιώματα ἐλάμβανε. 12. ὅπως
 Μιχαὴλ ὁ δεσπότης στενοχωρηθεὶς πέμπει τὴν σύζυγον καὶ τὸν υἱὸν
 παρὰ τὸν βασιλέα. 13. ὅπως τοὺς μεγιστάνας ἀξιώμασιν ἐτίμα ὁ κρα-
 τὴν. 14. ὅπως διὰ σπουδῆς εἶχεν ὁ βασιλεὺς τὸ τὴν πόλιν ἔλιν, καὶ
 ὅπως Σηλυβρίαν ἐλιν. 15. ὅπως ὁ πατριάρχης Ἀρσένιος τοῦ πατριαρχ-
 εῖου ὑπεξίσταται. 16. ὅπως ὁ τῆς Ἐφέσου Νικηφόρος πατριάρχης
 ἀπεκατέσθη. 17. ὅπως ὁ Σάρδεων καὶ ὁ Θεσσαλονίκης ἐπὶ τούτοις οὐ
 συνενώσαντο τοῖς ἄλλοις. 18. ὅπως ὁ Σάρδεων κατὰ τὴν Σηλυβρίαν
 μοναχὸς ἀπεκείρατο. 19. ὅπως πολλοὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν δι' ὀλίγον
 θνήσκουσιν. 20. περὶ τῆς κατὰ τοῦ Γαλατὰ φρονήτου τοῦ βασιλέως
 προσβολῆς. 21. περὶ τοῦ νεκροῦ τοῦ βασιλέως Βασιλίου Βουλγαροκτό-
 νου. 22. ὅπως ὁ πατριαρχεὺς Νικηφόρος σὺν ἅμα βασιλεὶ καταλαμ-
 βάνει τὸ Νύμφαιον. 23. ὅπως ὁ βασιλεὺς τὸν νέον Ἰωάννην ἀπε-
 σπενδάσθω. 24. τὰ κατὰ τὸν χαλυφᾶν καὶ τοὺς Πέρσας, ὅπως Τοχάρ-
 ροις ὑπετάγησαν. 25. ὅπως εἶχον οἱ πρὶν βασιλεῖς περὶ Τοχάρους
 αἰσχυρομένους. 26. περὶ τῶν κατὰ δύσιν καὶ ὅπως Καῖσαρ προσέβαλλεν
 ἐκ παρόδου τῇ πόλει. 27. ὅπως ἔαλω ἡ πόλις τοῖς Ῥωμαίοις. 28. περὶ
 τοῦ Πρωτασηκρήτις Σενναχηρείβ, τί ἐπραξε διὰ τὴν τῆς πόλεως ἄλωσιν.
 29. ὅπως ἡγουσται τῷ βασιλεὶ ἡ τῆς πόλεως ἄλωσις. 30. Δημηγορία
 βασιλέως ἐπὶ τῇ ἄλώσει τῆς πόλεως. 31. ὅπως ὁ βασιλεὺς εἰσῆσιν εἰς
 τὴν πόλιν μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἀρχόντων. 32. ὅπως προσυνέγκατο
 βασιλεὺς ταῖς τῶν Λατίνων φυλαῖς εἰσελθάν. 33. ὅπως ἐτάχθησαν τὰ
 κατὰ τὴν πόλιν παρὰ βασιλέως. 34. ὅποια ἦσαν αἱ περὶ τοῦ πατριάρ-
 χου Ἀρσενίου τῶν ἀρχιερέων βουλαί. 35. ὅπως ὁ βασιλεὺς ἐκ ποδῶν

arces munierit nondum coronatus Palaeologus. 7. ut pacta conventa in
 coronatione transgressus sit Palaeologus. 8. ut Palaeologus coronatus,
 puer vero despectus fuerit. 9. ut coronatus Michael multitudinem deli-
 nierit verbis et factis. 10. ut Palaeologus reversus cum puero Nym-
 phaeum undecumque legatos exciperet. 11. ut imperator frater Ioannes
 ad dignitates sit promotus. 12. ut Michael despota in arcto positus con-
 iugem et filium ad imperatorem miserit. 13. ut proceres dignitatibus
 imperator honoraverit. 14. ut imperator studium adhibuerit ad recupe-
 randam urbem; et ut Selebriam ceperit. 15. ut patriarcha Arsenius
 patriarchatu cesserit. 16. ut Ephesi episcopus Nicephorus patriarcha sit
 factus. 17. ut Sardensis et Thessalonicensis episcopi non consenserint in
 subrogationem patriarchae. 18. ut Sardensis apud Selebriam in mona-
 chum sit detonsus. 19. ut multi ecclesiasticorum brevi tempore sint mor-
 tui. 20. de oppugnatione arcis Galatae per imperatorem. 21. de ca-
 dente imperatoris Basilii Bulgaroctoni. 22. ut patriarcha Nicephorus
 simul cum imperatore venerit Nymphaeum. 23. ut imperator puerum
 Ioannem exauctoraverit. 24. de Chalypa et Persis, ut Tocharis sint
 subiecti. 25. ut se habuerint priores imperatores audita fama Tocharo-
 rum. 26. de rebus Occiduis; et ut Caesar obiter urbem tentaverit.
 27. ut urbs capta sit a Romanis. 28. de primo a secretis Sennacherib,
 quid iegerit audito urbis captae nuncio. 29. ut audita sit ab impera-
 tore urbis expugnatio. 30. concio imperatoris super expugnatione urbis.
 31. ut imperator comitantibus principibus ingressus in urbem sit. 32. ut
 se generit imperator cum diversis Latinorum post ingressum in urbem.
 33. ut res urbis ordinatae sint ab imperatore. 34. deliberatio antistitum
 de patriarcha Arsenio. 35. ut imperator puerum Ioannem amoverit; et

τὸν νέον Ἰωάννην ἐποιεῖ. καὶ ὅπως κατοικίζοντο Ἴταλοι. 36. τὰ κατὰ τοὺς εἰς τὸν πόλεμον καὶ τοὺς Ἰταλοὺς πράξεις τοῦ βασιλέως.

ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ. 1. ὅπως ἐκάρκει ὁ βασιλεὺς τὰ κατὰ τὸν πατριάρχην Ἀρσένιον. 2. ὅπως μετακλήθει ὁ πατριάρχης εἰς τὴν πόλιν εἰσάγεται, καὶ στέφει αὐτὸς τὸν βασιλέα. 3. ὅπως ὁ βασιλεὺς διεκρεσβένετο πρὸς Τοχάρους κήδη ποιῶν, καὶ πρὸς Αἰθίοπας. 4. περὶ καμυλοκαρδάλεως, ὅποιόν ἐστι. 5. ὅπως ἀνέστηντες Αἰθίοπες τὰ κατὰ Συρίαν διεκράξαντο. καὶ τὰ κατὰ τὸν Νόγαν. 6. ὅπως οἱ τρεῖς βασιλίδες ἀνδράσιν ἡρώδοθησαν καὶ ὅποις. 7. τὰ κατὰ τὴν δεσποινῶν Ἀλαμάναν Ἀνναν. 8. τὰ κατὰ τὸν ἀδελφὸν Ἀννης τῆς δεσποίνης Μαφρὲ καὶ τὸν Κάρολον. 9. ὅπως σάνισιν ἀνυψοῦντο τὰ πρὸς τὴν θαλάσσην τείχη, καὶ διὰ τί. καὶ περὶ ἐτοιμασίας τοῦ βασιλέως. 10. ὅπως τὸν Ἰωάννην ὁ βασιλεὺς ἐκποδῶν ποιῶν ἐξετύφλω. 11. τὰ περὶ τοῦ Ὀλοβάλου Μανουήλ, καὶ τῆς τῶν λοιπῶν υποβλήσεως διὰ τὸν Ἰωάννην. 12. τὰ κατὰ τοὺς Ζυγηνούς, ὅπως ἀπεστατήσαν βασιλέως διὰ τὸν Ἰωάννην. 13. ἀπολογία τῶν Ζυγηνῶν πρὸς ἀλλήλους ὑπὲρ τοῦ ὃν ὡς Ἰωάννην ὑπεδέξαντο. 14. ὅπως διετίθη ὁ πατριάρχης μαθῶν τὰ συμβάντα, καὶ ὅπως τὸν βασιλέα ἀφώρισεν. 15. ὅπως διὰ τῶν τριήρων ἠνδραγαθῶν ὁ τοῦ στόλου τῆς Ῥωμαῖδος λαός. 16. ὅπως οἱ ἀδελφοὶ τοῦ βασιλέως τὰς τῶν δυτικῶν ἐνεχειρίσθησαν διοικήσεις. 17. τὰ κατὰ τὸν παρακοιμώμενον Μακρηνὸν Ἰωάννην. 18. πρεσβεῖαι πρὸς πόλεμον, καὶ ὅπως ὁ βασιλεὺς τὰ περὶ τὸν Ἄλμον διατεθείκει, αὐτὸς ἐπιτάττων τοῖς στρατηγοῖς τῶν δυνάμεων οἰκοὶ καθήμενος. 19. ὅπως ὑπερχόμενος ὁ βασιλεὺς τὸν πατριάρχην τὴν τοῦ ἀφορισμοῦ λύσειν ἐζητεῖ. 20. ὅπως συνήλθον ἐν ταυτῷ κατὰ συνθέσεως οἱ δεσποταὶ Ἰωάννης τε καὶ Μιχαὴλ ὁ τῆς δύσεως. 21. ὅπως ὁ δεσπότης Ἰωάννης ἀπαλλαγεῖς τῶν δυτικῶν τοῖς κατ' ἀνατολὴν ἐχθροῖς προσβάλλει. καὶ μερικὸς ἔκαινος τοῦτον. 22. ὅπως ἐνόσει ἀπολλύμενα τὰ κατὰ Μακρονδῆνους, τὰ

ut Italii domicilium attributum fuerit. 36. de legatis ad papam et Italos ab imperatore missis.

TERTII. 1. quid consilii ceperit imperator circa patriarcham Arsenium. 2. ut revocatus patriarcha in urbem sit, et illis rursum coronaverit imperatorem. 3. ut imperator legationem miserit ad Tocharos affinitatem cum iis contrahens, et ad Aethiops. 4. de camelopardali, quale animal sit. 5. ut aucti viribus Aethiopes in Syria rem gesserint, et de Noga. 6. ut tres reginas traditae viris, et quibus fuerint. 7. de domina Anna Alamanna. 8. de fratre dominae Annae Mansfredo, et de Carolo. 9. ut moenia urbis, qua mare spectant, suggestu tabularum aucta sint, et quam ob causam. tum de caetero imperatoris apparatu. 10. ut amotum ab imperii consortio Ioannem imperator excaecaverit. 11. de Holobolo Manuele, et de suspicionibus odiisque in reliquos Ioannis causa. 12. de Zygenis sive montanis; ut in imperatorem rebelarent Ioannis causa. 13. allegata montanorum inter sese pro eo quem ut Ioannem acceptum apud se habebant. 14. ut affectus fuerit patriarcha audita excaecatione Ioannis; et ut imperatorem excommunicaverit. 15. ut navales Romanorum copiae triremibus bene rem gesserint. 16. ut fratribus imperatoris Occiduæ provinciae commissas fuerint. 17. de Ioanne Macreno Augusti cubiculi praefecto. 18. legationes ad papam; et ut imperator rem ad Haemum abiens et domi residens bene gesserit. 19. ut patriarcha contento et suppliciter rogato imperator excommunicationis absolutionem petierit. 20. ut de pace convenerint inter se ambo despotae Ioannes et Michael in Occidente dominans. 21. ut despota Ioannes perfunctus expeditione in Occiduos, cum hostibus in Oriente sit congressus; et laudum eius distinctior praedicatio. 22. ut pessimo in statu fuerint

Βουκελλάρια τε καὶ ἡ Παφλαγονία. 23. τὰ περὶ τοῦ φανέντος κομή-
του ἐκ βορρᾶ ἐπὶ μὲν τοῖς θύραις, καὶ τῆς ἐπὶ θύραις ἐκστρατείας τοῦ
βασιλέως. καὶ περὶ τοῦ πατριάρχου Ἀρσένιου. 24. τὰ περὶ τοῦ Βίκ-
του καὶ Χιφιλίνου τῶν τῆς ἐκκλησίας ἀρχόντων. 25. τὰ περὶ τοῦ
Σουλτάν Ἀρσίνου, καὶ τὰ περὶ τῶν Τοχάρων. 26. ὅπως ἐπεδίδετο ὁ
πατριάρχης ἰδόντα τὸν βασιλέα, καὶ μεθ' ὅσου ἐλάτρου καὶ ζήλου.
27. κῆδος ἐπὶ τῇ θύγατρὶ τῆς Εὐλογίας Ἀννῇ καὶ Νικηφόρῳ δεσπότη
νῦν τοῦ δεσπότου Μιχαήλ. 28. περὶ τοῦ φημισθέντος ψεύδους διὰ
Τοχάρων ἐπιδρομὴν κατὰ Νίκαιαν.

THE TETAPTHE. 1. δημηγορία βασιλέως πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς
πρὶ τῶν κατ' αὐτόν. 2. ὅπως τὸν τοῦ Γαλησίου Ἰωσήφ πρὸς τὸν πα-
τριάρχην ἀπέστειλλεν ὁ κρατὼν, ζητῶν λύσιν τοῦ ἀφορισμοῦ. 3. ὅπως
libellus κατηγορίας κατὰ τοῦ πατριάρχου ἰδόθῃ τῷ βασιλεῖ. 4. ὅπως
καὶ ὅπου ἐζητοῦντο τὰ κατὰ τὸν πατριάρχην Ἀρσένιον. 5. ὅπως ὁ πα-
τριάρχης πρὸς βασιλέα ἀφίκοιτο καὶ ὅπως παρὰ μικρὸν παραλογισθῇ.
6. ὅπως συναρχθέντων τῶν ἀρχιερέων τὸ τέλειον μῆνυμα καὶ ἐπὶ τούτῳ
ἡ ἀπόφασις γέγονεν. 7. ὅπως ἀπελθόντες τρεῖς ἀρχιερεῖς ἐξ ἀποστολῆς
τῶν ἄλλων τῷ πατριάρχῃ τὰ τῆς καθαιρέσεως παρεδῆλωσαν. 8. ὅπως
κίψας ὁ βασιλεὺς ἔλαγι τοῦ πατριαρχίου τὸν πατριάρχην, καὶ τὰ
τοῦ συμβάντα. 9. ὅπως οἱ τῆς ἀνατολῆς πατριάρχαι, ὁ τῆς Ἀλεξαν-
δρείας καὶ Ἀντιοχείας, περὶ τὴν καθαίρεσιν τοῦ πατριάρχου διατέθησαν.
10. ὅπως ἤθελεν ὁ πατριάρχης ἐπὶ τῆς τιμῆς αὐτοῦ ἀνακαλεῖσθαι ὡς ἀρ-
χιερεῖς τὸν Σάργειον. 11. δημηγορία τοῦ βασιλέως περὶ τῶν σχιζμα-
τιῶν. 12. ὅπως ψηφίζεται ὁ τῆς Ἀδριανοῦ Γερμανὸς εἰς τὸ πατριαρ-
χίον, καὶ ὅποιοι οὗτος. 13. ὅπως ἀνάγεται Γερμανὸς εἰς πατριαρ-
χίον, καὶ τί διαγράφεται. 14. ὅπως τὸν Ὀλόβωλον μεταγαγὼν ὁ
πατριαρχεὺς εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν ὀφφινίῳ ῥήτορος εἶμα καὶ

plane perditas Maryendenorum Bucellariaque et Paphlagonia. 23. de
cometa ex parte Boreali apparente mensibus aestivis, deque expeditione
imperatoris in Occidentem; denique de Arsenio patriarcha. 24. de Vecco
et Xiphilino primarias praefecturas in ecclesia gerentibus. 25. de Sul-
tane Arsatino et de Tocharis. 26. ut exasperit patriarcha redeuntem im-
peratorem, quam acri reprehensione ac zelo. 27. affinitas inter impera-
torem et despotam Michaelen contracta, Anna Eulogias filia sororis Au-
gusti, Nicephoro despotae Michaelis filio in uxorem data. 28. de vul-
gato Niceae falso nuncio invadentium eam urbem Tocharorum.

QUARTI. 1. oratio imperatoris ad episcopos de rebus suis. 2. ut
propositum Galesii Iosephum ad patriarcham allegaverit imperator, po-
tens absolutionem ab excommunicatione. 3. ut libellus accusationis contra
patriarcham datus sit imperatori. 4. quomodo et ubi quaesitum de pa-
triarcha Arsenio sit. 5. ut patriarcha ad imperatorem accesserit; et ut
parum abfuerit quin deciperetur. 6. ut congregatis patribus ultima ci-
liatio et post eam damnatio contigerit. 7. ut missi a synodo ad patriarcham
duo episcopi suam ei damnationem significarunt. 8. ut mittens
imperator eduxerit patriarcham domo patriarcham; et quae tunc conti-
gerint. 9. ut Orientales patriarchas Alexandrinus et Antiochenus circa
patriarchae depositionem affecti fuerint. 10. ut Arsenius in patriarchae
dignitate adhuc constitutus restituere in integrum voluerit episcopum
Sardensem. 11. oratio imperatoris de schismate avariis. 12. ut suffra-
giis electus sit in patriarcham Adrianopoleos episcopus Germanus; et
quod hic fuerit. 13. ut euectus Germanus in patriarchalem sedem fue-
rit; et prima eius acta. 14. ut Holobotum patriarcha Germanus trans-
latum in dei ecclesiam officio rhetoris honoraverit et magistrum consti-

διδάσκων καθίστα. 15. ὅπως ἐγκληθέντες τινὲς τῶν τοῦ παλατίου καθοσιώσεως, καὶ τὸν πατριάρχην εἰσήγον Ἀρσένιον. 16. ὅπως ὁ συγγραφεὺς εὖν ἅμ' ἀρχιερεῶσιν εἰς ἐκτὶνον πέμπεται, καὶ περὶ ὧν αὐτοῖς συνέβη. 17. ὅπως ὁ βασιλεὺς ἠρωτεύετο τὰ περὶ τῆς λαυτοῦ λύσεως, καὶ πρὸς τίνος. 18. ὅπως ὁ Ἰωσήφ τῷ Γερμανῷ συμβούλευεν ἀποθέσθαι τὴν πατριαρχίαν. 19. περὶ Τακίνθου, ὅστις καὶ ὄθεν, καὶ τῶν περὶ αὐτόν. 20. ὅπως καὶ διὰ τοῦ Σάρδεων Χαλασὰ ἐπιχειρεῖ ὁ βασιλεὺς τῷ πατριαρχοῦντι Γερμανῷ. 21. ὅπως ἐξῆλθε τοῦ πατριαρχείου ὁ Γερμανός. 22. περὶ τοῦ Ἀδριανουπόλεως Βασιλείου εἰς' οὗν Βαβλαάμ. 23. ὅπως εἰς πατριαρχὴν ψηφίζεται παρὰ τῶν ἀρχιερέων Ἰωσήφ. 24. ὅπως παραδοκιμηθέντος τοῦ Ἡρακλείας Πιναχά, ὡς ὄντος τῆς χειροτονίας τοῦ Γερμανοῦ, ὁ Μιτυλήνης Γρηγόριος χειροτονεῖ τὸν Ἰωσήφ. 25. ὅπως ἐλύθη τοῦ ἀφορισμοῦ ὁ βασιλεὺς παρὰ τοῦ Ἰωσήφ. 26. περὶ τοῦ κήδους τοῦ τε Ταρχανειώτου Ἀνδρονίκου καὶ υἱοῦ τῆς τοῦ βασιλέως ἀδελφῆς Μάρθας, καὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ δουκεῖου Ἰωάννου. 27. ὅπως καὶ ὁπόσους δυνάμεις στρατηγούντος τοῦ δεσπότη, καὶ ἐπὶ τοῖς δουκεῖσι συννάκεις ἐπεχωριάζοντος, τὰ ἀνατολικά ἀπώλοντο. 28. περὶ τοῦ κατ' ἐκκλησίαν σχίσματος, καὶ περὶ τῶν Παντεποκτινηῶν μοναχῶν. 29. ὅπως ἀποστέλλεται εἰς Παιονίαν μετὰ τοῦ μεγάλου δουκὸς τοῦ Λάσκαρι ὁ προκατριαρχεὺς Γερμανός, κακῶς ἔχων ἡγὰρ νόμω-φιν τῷ τοῦ βασιλέως υἱῷ, καὶ προσετέφθησαν. 30. τοῦ μεγάλου κονσταύλου τοῦ Ταρχανειώτου πρὸς τὸν πενθερὸν αὐτοῦ Ἰωάννην ἀποτομολογίας. 31. ἐκστρατεία τοῦ δεσπότη Ἰωάννου συνάμα χιλιάσι στρατῷ πρὸς τὸν Ἰωάννην, καὶ τὰ τῆς ἀνδραγαθίας τοῦ Ἰωάννου. 32. ὅπως κατὰ θάλασσαν ὁ πρωτοστράτωρ Φιλανθρωπηνὸς νικᾷ τοὺς Ἰταλοὺς κατὰ κράτος, συσσεύοντος ἑξωθεν καὶ τοῦ δεσπότη Ἰωάννου.

THE ΠΕΜΠΤΗΣ. 1. ὅπως μετὰ τὴν λύσιν καὶ ἡδονῆς ἐγένετο ὁ κρατῶν διὰ τὰ συμβάντα ἐν τῇ δύσει. 2. ὅπως σχιζομένων τῶν

tuerit. 15. ut accusati palatinorum quidam laesae maiestatis patriarcham Arsenium in eandem secum criminationem involverint. 16. ut auctor huius historiae una cum episcopis ad Arsenium missus sit; et quid eis contigerit. 17. ut modis quaecumque imperator suae absolutionis impetrandae, et a quo. 18. ut Iosephus Germano suaserit abdicationem patriarchatus. 19. de Hyacintho, quis et unde esset; ac de ipsi adhaerentibus. 20. ut per Sardanensem Chalazam iterum imperator Germanum patriarcham tentaverit. 21. ut Germanus patriarchatu cesserit. 22. de episcopo Adrianopoleos Basilio sive Barlaam. 23. ut suffragii episcoporum in patriarcham electus fuerit Iosephus. 24. ut posthabito Hera- cleota Pinacha, quod is ordinatus fuisset a Germano, Mitylensis Gre- gorius Iosephum ordinaverit. 25. ut solutus anathemate imperator fuerit a Iosepho. 26. de nuptiali foedere inter Tarchaniotam Andronicum fi- lium Marthae sororis imperatoris, et filiam Ioannis in Occidente domi- nantis. 27. ut Romanis maximis copiis, duce despotas Ioanne, crebro in Occiduos tractus averis, Orientales perierint. 28. de ecclesiae schismate et Panteoptenis monachis. 29. ut missus in Pannoniam cum magno duce Lascari ex patriarcha Germanus inde sponsam imperatoris filio dux- rit; utque novi sponsi coronati sunt. 30. magni conostauli Tarchaniotae ad Ioannem ipsius socerum transfugium. 31. expeditio Ioannis despotaе cum multorum milium exercitu adversus Ioannem ducem; et de huius facinore insigni. 32. ut mari protostrator Philanthropenus Italos vicerit, adiuvante a terra despota Ioanne.

QUINTI. 1. ut medius inter moerorem et gaudium imperator fue- rit ob ea quae in Occidente evenerant. 2. ut schismate per Orientem

κατ' ἀνταπόλην ὁ πατριάρχης διὰ ταῦτα τοῖς ἐκὶ ἐκιδημαῖ. 3. ὅπως τῷ Βουλγαρῶν βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ ἡ τῆς Εὐλογίας θυγάτηρ εἰς γάμον ἐβλόθη. 4. τὰ περὶ τοῦ Νογᾶ καὶ Τοχάρων, ὅπως εἶχον τὸ πρῖν. καὶ περὶ τοῦ πρῶτου βασιλέως καὶ νομοθέτου αὐτῶν. 5. τὰ περὶ τοῦ Μιτζῆ, καὶ ὅπως δίδωκε βασιλεῖ τὴν Μεσίμβρειαν. 6. περὶ τοῦ πρὸς τοὺς Σέρβους κήδους τοῦ βασιλέως, καὶ διὰ ταῦτα τῆς τοῦ πατριαρχοῦ ἐκιδηρίας ἐκείας. 7. τὰ περὶ τὸ Δυρράχιον, καὶ τοῦ σεισμοῦ τοῦ ἐκὶ ἐσκήφαντος. 8. τὰ κατὰ τὸν δῆγα Κάρουλον, καὶ ὅπως στόλον ἐξηρτύετο. 9. ὅπως πρέσβεις ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν δῆγα Φραγγίας ἀπέστειλεν. 10. ὅπως ἀκουομένου τοῦ στόλου τὰ κατὰ πόλιν ὁ βασιλεὺς παρεστέλλετο. 11. ὅπως σταθέντος πάπα τοῦ Γρηγορίου, ὁ βασιλεὺς πρὸς τὴν μετ' ἐλείπον εἰρήνην φηονομεῖτο. 12. ὅπως ὁ βασιλεὺς τοὺς τῆς ἐκκλησίας κατηνάρκαζε διὰ τὴν εἰρήνην. 13. ὅπως ὁ Χουμνὸς Ἰωάννης κατηγόρει τοῦ χατοφύλακος Βέικου. 14. τὰ περὶ τοῦ τόμου ὃν ἀπέστειλε πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ὁ βασιλεὺς. 15. ὅπως ὁ Βέικος εἰς φυλακὴν εἰργμένος, ὅμως βιαζόμενος κατετίθετο. 16. ὅπως ὁ πατριάρχης γνωματεύων ἐγγράφως ᾤμνυε μὴ καταδέχεσθαι τὴν εἰρήνην. 17. περὶ τῶν ἀποκρισιαρίων τοῦ βασιλέως, καὶ τῆς τοῦ πατριαρχοῦ ἀποχωρήσεως. 18. περὶ τῆς τοῦ βασιλέως πρὸς τοὺς κληρικοὺς ἀνάγκης. 19. ὅπως εἰς δυσνοίαν διαβαλλόμενοι οἱ κληρικοὶ ἡνοχλοῦντο. 20. τὸ κατὰ τὸν δῆγορα τῆς ἐκκλησίας διήγημα, καὶ τοῦ συγγράφους σχετλιαεῖς. 21. ὅπως οἱ πρέσβεις τοῦ βασιλέως κατὰ θάλασσαν ἐκινδύνευσαν. 22. ὅπως ὁ πάπας ἐμνημονεύετο, ἀργήσαντος τοῦ πατριαρχοῦ. 23. περὶ τοῦ σχίσματος καθόλου τῆς ἐκκλησίας. 24. περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ χατοφύλακος Βέικου εἰς τὸ πατριαρχεῖον. 25. ὅπως μὴ φέρων ὁ βασιλεὺς τὴν παρὰ τοῦ πατριαρχοῦ ἐνόχλησιν τὴν τρίτην ἔταπτεν. 26. ὅπως καὶ αὐθὺς πρὸς τὸν πάπαν πρέσβεις ἐπέλλοντο. 27. ὅπως Ἰωάννης προχωρήσας τῷ βασιλεῖ καθίσταται ἐπὶ τοῦ στόλου. 28. ἔτι τὰ κατὰ τὸν

inescente, eo se patriarcha contulerit pacis conciliandae gratia. 3. ut regi Bulgarorum Constantino filia Eulogiae Maria in uxorem data sit. 4. de Noga et Tocharis, originibusque gentis, deque primo eorum rege ac legumlatore. 5. de Mytze, et ut is imperatori Mevembream dederit. 6. de foedere imperatoris cum Serbis, deque profectioe patriarchae in Serbiam ea de causa. 7. de Dyrrhachio, et de terrae motu quo est illa civitas eversa. 8. de rege Carolo, ut is classem armaverit. 9. ut legatos imperator ad regem Franciae miserit. 10. ut ad famam venturas infestae classis in urbe imperator praeparaverit quae necessaria putabatur ei tuendae. 11. ut constituto papa Gregorio imperator cum eo tractari pacem procuraverit. 12. ut imperator ecclesiasticos urserit ad pacem. 13. ut Ioannes Chumnus accusaverit chartophylacem Veccum. 14. de scripto quod misit ad ecclesiam imperator. 15. ut Veccus carcere detentus, et ibi nihilominus sollicitatus, attractus in partes fuerit. 16. ut patriarcha sua palam scripto edita sententia iuraverit se in pacem non consenturum. 17. de legatis imperatoris et secessu patriarchae. 18. ut imperator quam potuit vehementissime clericos urserit. 19. ut catholiciani passi clerici quasi parum fideles imperatori essent, vexati eo nomine fuerint. 20. narratio supplicii atrocis irrogati rhetori, et de eo lamentatio historici. 21. ut legati imperatoris in mari periclitati fuerint. 22. ut papae commemoratio facta in sacro sit, exauctorato patriarcha. 23. de schismate universam ecclesiam turbante. 24. de electione chartophylaci Vecci in patriarchalem dignitatem. 25. ut non ferens imperator molestiam, quam ei nimis crebrae patriarchae pro egentibus supplicationes faciebant, tertiam ipsi feriam ad admissionem assignaverit. 26. ut iterum ad papam legati sint missi. 27. ut Icarus ad imperatorem transfugiens classi praepositus fuerit. 28. rursus de expatriarcha

πατριαρχεύσαντα Ἰωσήφ καὶ τὸν Βέκκον. 29. ἐν τὰ κατὰ τὸν πατριάρχη-
ν Ἰωσήφ. 30. ὅπως τοὺς κατὰ τὴν πόλιν Γεννουσίτης ἐταπείνου ὁ
βασιλεὺς.

ΤΗΣ ΕΚΤΗΣ. 1. ὅπως καὶ ἐκ πόλεων τῶν αἰτιῶν τὰ κατὰ τὸν
Αἰμον καὶ αὐτῶς παρεκινούντο. 2. ὅπως ἡ Μαρία κατεσφίσατο τὸν
Σφεντισθλαβον. 3. τὰ κατὰ τὸν Λαγανᾶν ἀρχήθεν· καὶ ὅπως τὸν
Κωνσταντῖνον πεφόνευσεν. 4. ὅπως ὁ βασιλεὺς τῇ θυγατρὶ Εἰρήνῃ
τὸν Ἀσάν εἰς γάμον ἤρροσεν. 5. ὅπως ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τούτῳ πέμψας
ἐξήτει βουλὴν καὶ παρὰ τοῦ πατριάρχου. 6. ὅπως καὶ τὸν Μιχαὴλ ἐκ
δύσεως ἐπελθόντα γαμβρόν ἐποιήσατο. 7. τὰ κατὰ τὴν Μαρίαν, καὶ
ὅπως τῷ Λαγανᾷ συνώκησε. 8. ὅπως Μαρία μὴν παρεδόθη βασιλεῖ,
Ἀσάν δὲ Τερνοβιώταις παρεδέχθη. 9. ὅπως Ἀσάν ἐκ Τερνόβου ἀπε-
χώρησεν. 10. ὅπως κατηγορεῖται κατασκευάσθῃσαν κατὰ τοῦ πατριάρχου
Βέκκον. 11. ὅπως βασιλικὴ νεαρὰ προβαίνει ἐπὶ τοῖς σταυροπηγίοις.
12. τὰ συμβάντα τῷ πατριάρχει διὰ τὴν τῶν Κολύβων ἀποστολὴν.
13. ὅπως παρητήσατο τὸν θρόνον ὁ πατριαρχεὺς Ἰωάννης. 14. τὰ
κατὰ τοὺς κρείβεις τοῦ πάπα καὶ τὸν πατριάρχη Ἰωάννην. 15. πη-
ροφορία βασιλικῶς πρὸς τοὺς τῆς ἐκκλησίας διὰ τὰς παραλόγους ἀπειτη-
σεις τῶν κρείβειων. 16. ὅπως ἀπεστάλησαν οἱ κρείβεις ἰδεῖν τοὺς
ἀποκλείετους ἐν φυλακῇ. 17. ὅπως ἀνήχθη ὁ Ἰωάννης εἰς τὸ πατριαρ-
χεῖον τὸ δευτερον. 18. τὰ κατὰ τὸν Ἰγνάτιον καὶ Μελέτιον ὅπως εἰς
τὸν πάπαν ἀπεστάλησαν. 19. πάλιν τὰ κατὰ τὸν Λαγανᾶν, καὶ ὅπως
παρὰ τοῦ Νογᾶ πεφόνευσται. 20. ὅπως ἐκστρατεύει ὁ βασιλεὺς Ἀνδρό-
νικος εἰς ἀνατολήν. 21. ὅπως αἱ Τράλλεις ἀνακτισθεῖσαι ὑπὸ τῶν
Περσῶν ἐάλωσαν. 22. ὅπως ὁ Πορφυρογέννητος Κωνσταντῖνος εἰς τὰ
κατὰ δύσιν ἀποστέλλεται. 23. ὅπως ὁ Βέκκος γράφον δι' ἣν αἰτίαν
καὶ περὶ τῶν δογμάτων ἐλίνει. 24. ὅπως εἰς τὸ ὄρος τοῦ ἁγίου Ἀβξεν-

Josepho et de Vecco. 29. adhuc de Josepho quondam patriarcha. 30. ut
Genuensium in propria ipsorum urbe degentium fastum depresserit im-
perator.

SEXTI. 1. ut et quibus de causis ad montem Haemum turbari pas-
coeperit. 2. ut Maria Sphentisthladam deceiverit. 3. initia Lachanae, et
ut is Constantinum interfecerit. 4. ut imperator filiae Irene Asanem
coniugem dederit. 5. ut imperator de affinitate cogitata concilium a
patriarcha per missos quaesierit. 6. ut Michaelen etiam ex Occidente
ad se profectum imperator generum fecerit. 7. de Maria, ut Lachanae
nuperit. 8. ut Maria quidem tradita imperatori, Asan autem intra
Ternobum admissus fuerit. 9. ut Asan Ternobo recesserit. 10. ut accu-
sationes adornatae sint contra patriarcham Veccum. 11. ut perlata pro-
mulgataque fuerit imperatoria novella de stauropégiis sive locis sacris
proprie patriarchae subiectis. 12. quid contigerit patriarchae ex missio-
ne Colyborum. 13. ut patriarcha Ioannes throno renuntiaverit. 14. de
legatis papae et patriarcha Ioanne. 15. oratio qua imperator certo per-
suasa ecclesiasticis sua in proposito constantia, praemunivit eos ne tur-
barentur ad inconvenientes petitiones legatorum. 16. ut deducti sint le-
gati ad custodias publicas, visuri eos qui illis clausi tenebantur. 17. ut
Ioannes in patriarchales aedes inductus denuo sit. 18. de Ignatio et
Meletio, ut ii ad papam missi fuerint. 19. rursus de Lachana, et ut
is a Noga interfectus fuerit. 20. expeditio imperatoris Andronici in
Orientem. 21. ut Tralles restauratae a Persis captae sint. 22. ut Por-
phyrogenitus Constantinus in tractus Occiduos missus sit. 23. ut Veccus
scribere aggressus, ea occasione de dogmate controversiam moverit.
24. ut ad montem sancti Auxentii iverit patriarcha; et de actis impe-

τιον ἀπῆλθεν ὁ πατριάρχης. καὶ περὶ τῶν τοῦ βασιλέως ἐκεῖ. 25. περὶ τοῖς Καλοιδᾷ καὶ περὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Δούκα. 26. τὰ κατὰ τὸν λογιθὴν τοῦ γενικοῦ Μουζάλανα. 27. ὅπως ἐκ δύσεως ὑπέστρεψεν ὁ Περφυρογέννητος, καὶ τὰ κατὰ τὸν Κοτανίτζην. 28. θάνατος τῆς δαίσεως Ἀννης καὶ τὰ τότε συμβάντα. 29. ἐστρατεία Μιχαὴλ βασιλέως πρὸς Σάγγαριν, καὶ τὰ γεγόνота ἐκεῖ. 30. τὰ κατὰ τοὺς πρὸς τὸν ἑκὼν Μαρκτῖνον ἀποκρισιαρίους. 31. περὶ τῶν διαθηκῶν τοῦ πατριάρχου Ἰωσήφ. 32. ὅπως συνέβη τὰ κατὰ Βελλάγραδα. 33. θρίαμβος τῶν ἐλευθεσίων κατὰ τὰ Βελλάγραδα. 34. τὰ κατὰ τὸν ἄρχοντα τῶν Δάξων Ἰωάννην, καὶ ὅπως αὐτὸν ὁ κρατῶν ἐπαγάμβρευσεν. 35. ὅπως ὁ βασιλεὺς μετεκαλέσατο Τοχάρους κατὰ τοῦ σεβαστοκρατορος Ἰωάννου. 36. ὅπως κινδυνεύων κατὰ θάλασσαν ὁ βασιλεὺς ἔσπερον ἐκλῶν ἐταλεύτησεν.

rioris illis. 25. de Caloide et de Ioanne Duca. 26. de logotheta generali Muzalane. 27. ut ex Occidente redierit Porphyrogenitus; et de Cataniza. 28. mors dominae Annae; et quae tunc contigerunt. 29. expeditio Michaelis imperatoris versus Sangarim, et ibi gesta. 30. de Apocrimia ad papam Martinum missis. 31. de testamento patriarchae Iosephi. 32. ut res ad Bellagrada gesta contigerit. 33. triumphus captorum ad Bellagrada. 34. de Lazorum principe Ioanne, ut eum imperator ubi generum fecerit. 35. ut imperator Tocharos accesserit contra Ioannem Sebastocratorum. 36. ut in mari periclitatus imperator, deinde postquam exscendit, sit mortuus.

A.

Γιώργιος Κωνσταντινουπόλιτης μὲν τὸ ἀνέκαθεν, ἐν Νικαίᾳ δὲ P 4 καὶ γεννηθεὶς καὶ τραφεὶς, ἐν Κωνσταντίνου δὲ καταστάς αἵθις ὅτι θεοῦ νεύματι ἐπὶ Ῥωμαίων ἐγένετο, ἔτη γεγονῶς εἴκοσιν ἐνὸς δέοντος, τηλικούδε καὶ κλήρῳ σωθεὶς θείῳ καὶ ἀξιωμασιν ἑκκλησιαστικοῖς διαπρέψας καὶ ἔως καὶ ἐς πρωτεκδικίου φθάσας τιμῇ, ἔτι δὲ καὶ ἐν ἀνακτόρων εἰς δικαιοφυλάκα τιμηθεὶς, τὰδε B ἔξυλγραψεν, οὐ λόγους λαβὼν ἄνωθεν ἁμαρτύρους, οὐδ' ἀκοῇ πιστεύων μόνον, ὥσπερ πολλάκις συμβαίνει τῷ βουλευμένῳ γρά-

I.

Georgius Constantinopolitanus genere, ortus et enutritus Nicaeae, Constantinopolim rursus translatus, quando ea, sic deo annuente, sub Romanorum dominium rediit, annos tunc natus undeviginti, clero adscriptus ac primis ecclesiae dignitatibus ornatus, adeo ut usque ad protedici honorem eveheretur, in palatinis quoque officiis dicaeophylacis magistratu honoratus, haec literis tradidit, non rumores longe petitos nullaque testimonio probatos excipiens, neque solum famae fidens, uti

φειν, ἣν τις λέγοι ἑωρακῶς ἢ καὶ ἀκούσας αὐτός, πιστοῦς δ' ἄξιον τούτους λόγους, εἰ μόνον λέγοι, λογιζέσθαι, ἀλλ' αὐτόπτης τὰ πλεῖστα οὕτως ἔνυμβαν γεγονώς, ἢ καὶ μαθὼν ἀκριβῶς παρ' ὧν τὸ πρῶτον ὠράθη πραχθέντα, πλὴν δ' οὐκ ἀμάρτυρα ἀλλὰ C καὶ πολλοῖς ἄλλοις συνηγορούμενα, ὥς ἂν μὴ ὁ ἔξυμπος χρόνος 5 φύσιν ἔχων τὰ πολλὰ κρύπτειν συχναῖς κυκλικαῖς περιόδοις καὶ τὰ δ' ἀφανίσῃ κατὰ μικρὸν ἐξέτηλα τῇ παραδρομῇ γιγνόμενα διὰ τὸ φανέντα κρύπτεσθαι πάντα ἀνάγκην εἶναι, ὥς πού τις τῶν σοφῶν ἔφη καὶ ἀληθῶς ἐγνωμάτευσεν. οὐ μὴν ὥστε καὶ τὸ ἀλη- θές περὶ ἐλάττονος τοῦ ψεύδους ποιήσασθαι περὶ τοιούτων λ- 10 γοντα· ἱστορίας γάρ, ὥς ἂν τις εἴποι, ψυχῇ ἢ ἀλήθεια, καὶ τὸ τῆς ἀληθείας χρῆμα ἐπάναγκες ἱερὸν, ὃ δὲ πρὸ ταύτης τὸ D ψεῦδος ἄγων ἀντικρυς ἱερόσυλος. ἄλλως τε καὶ ἡμῖν ἥκιστα πρόθεσις τοῖς πραχθεῖσι μέγεθος ἐντιθέναι, ὥσαντίπερ κινουμέ- νοις ἐκ μίσους ἢ μὴν εὐνοίας, ὥς ἂν πλεον ἢ εἰκὸς ἢ τὸ κακῶς 15 ἔνυμβαν διασυνείη ἢ τὸ εὖ ἔνυμπεσὸν ὑμνηθείη, τοῦ λόγου τὰς ἀκοὰς γοητεύοντος. ἐπειδὴ γὰρ τὰ ἡπουδήπου πραχθέντα ἔστι μὲν καὶ διεξίεναι, οἷς δὴ καὶ λέγειν βουλομένοις ἔστιν, ἔστι δὲ καὶ ἔαν ἄρρητα, μὴ ἀνάγκης ὑπούσης, νικῇ κατ' ἐμὴν γνώμην E τὸ σιωπᾶν ἢ τὸ λέγειν ἄλλως ἢ ὥς ἐπράχθησαν, καὶ κρεῖττον 20 δῆπου τοῖς ἀκούουσι τὸ μὴ μανθάνειν ὅλως ἢ τὸ μανθάνειν ἄλλως ἢ ὥς ἢ ὄντως ἱστορία βούλεται, ὥς ἐκείθεν μὲν τῆς ἀπλῆς εἰσα-

saepe scribenti usuvenit, dum nimis facile creditur omni qui dicat se audisse aut vidisse, verum qui per me ipse pleraque viderim sic contigisse ut refero, vel si ab aliis acceperim, diligenter excusserim a quibus primum ea sint visa dum fierent, ac nec sic unius testimonio crediderim, sed multorum affirmationi concordi. scripsi autem, ne tempus suapte natura involvens ac tegens multa, crebrisque suis circuitionibus obruens, haec quoque deleat fugientia ipso decursu. necesse quippe est, quae aliquando visa sunt, contegi tandem, ut doctus quidam asseruit ac vere pronuntiavit. sed neque par est de his rebus dicentem mendacio minoris facere veritatem. historiae namque, uti quis dixerit, anima veritas; et veritas ipsa revera res sacra est. is igitur qui pluris facit mendacium, aperte sacrilegus est. at neque propositum nobis est gestis aliorum pondus addere, quasi vel odio vel benevolentia moveremur, ut et quod male accidit, plus aequo laceretur, et quod belle cecidit, impensius celebretur; historiae legentibus imponente. quandoquidem enim quaecumque, ubi vis terrarum gesta sunt, licet quidem narrare argumenta dicendi quaerentibus, licet et omittere indicta, nulla necessitate scribere cogente, satius profecto sit, ut ego quidem arbitror, silentio praestare quam secus ac gesta sunt tradere. praestat enim legentibus nihil eorum scire quam contra ac vere acta sunt doceri. illinc enim inscientia quaedam, et simplex illa quidem, inascitur, nullam inurens turpitu-

γομένης ἐκείνης ἀγνοίας, ἐξ ἧς οὐ μῶμος προστρέβεται, ἐντεῦ-
 θιν δὲ τῆς διπλῆς, ὡς τὸ μὴ εἰδέναι συμβαίνειν τὸν εἰδέναι οἰό-
 μενον, οὗ δὴ καὶ χεῖρον οὐδέν. οὐ μὴν ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς ἐγκε-
 χίρηκα ἂν τῇ γραφῇ, ἣν μοι μὴ ἐπῆμι ἐλπίζων προϊόντος τοῦ
 χρόνου τὰ χεῖρω καὶ ἔτι ξυμβαίνειν, ἐκ τῶν παρόντων καὶ τὰ P 5
 ἰσχυρῶς στοχαζομένῳ, ἢ μᾶλλον ἐκ τῶν συμβάντων λογιζομένῳ
 τὰ συμβησόμενα. πολλῷ γὰρ δήπου εἰς ἀκοήν ὠτίου θαυμασιώ-
 τερον ἐκ τοιαύτης, ἧς δὴ καὶ γεγόμεθα, ἡσυχίας καὶ καταστά-
 σεις εἰς τύδε ξυμφορᾶς τὰ πράγματα προελθεῖν, ἢ τοιαῦτα φα-
 10 νέτα καὶ οὕτως τῆς προτέρως εὐθαλείας δεωοῦ χεϊμῶνος ἐπει-
 σφῆσαντος καταρρεῖσαντα εἰς τὸ ἀκμάζον κατανασθῆναι, ὥστε
 μὴ ὑπῶραν εὐθαλεῖν, ἀλλ' οὐδὲ ζωτικῆς τὸ πνεῦμα παράπαν
 μετέχιν κινήσεως.

2. Τὸ γοῦν ἀνατρέχειν ἐπὶ τοὺς πρότερον ἢ καθ' ἡμῶς B
 15 ἄρξαντας, κἀντεῦθεν ἄρχεσθαι τὰ ἐκείνων ἐπιόντας, ὅπως ἀσφα-
 λῶς καὶ μεθ' ὅτι πλείστης τῆς εὐβουλίας, ἧς οὐδὲν ἄμεινον,
 διώκουν τὰ πράγματα, τὴν ἀρχὴν ἐντεῦθεν κατοχυροῦντες, καὶ
 ταῦτα περιγραφείσης εἰς μικρὸν ταύτης αὐτοῖς ἐπὶ τρισὶ καὶ μό-
 ναις ἐπιπολαζούσαις ἀρχῇθεν ταῖς πόλεσι, Νικαίᾳ Προύσῃ τε C
 20 καὶ τρίτῃ Φιλαδελφείᾳ, τῆς πατρίδος ἐκπαινοῦσαις ἐξ ὧν αἰτιῶν
 ἴδμεν μαθόντες, οὐ μοι δοκεῖ, κἂν λέγειν θλίβεσθαι, ἀνυστὰ τῷ
 τε πολλὰ καὶ μεγάλα ξυμβῆναι μεταξὺ κρατούντων ἐκείνων καὶ

dilem: hinc duplex oboritur ignoratio, homine scire se putante quod
 omnino nescit; quo sane nihil peius. verumenimvero nec ipse scribendi
 provinciam aggrededer, nisi futura ex praeteritis aestimans magnopere
 timerem difficiliora asperioraque imminere in posterum. multo enim vide-
 licet auditu mirabilis est ex tanta, quam degustavimus, tranquillitate in
 hanc ultimam calamitatem decidisse res nostras, quam haec nunc ita
 composita quae cernimus, procella quadam nova ingruente, ex hac pro-
 speritate deturbari in perturbationem adeo miseram, ut ex specie ac flore
 omni prioris felicitatis tempestas atrox ingruens vix tantum satis agris-
 que modo virentibus reliqui faciat, quanto esset opus, non dicam per-
 ducendis ad maturitatem fructibus, sed vel ad vitam intus vegetabilem,
 cum spe proditorum iterum quandoque germinum, aegre ac misere
 tuendam.

2. Caeterum non facile opinor fuerit, vel si maxime caperemus,
 recurrere ad priora tempora, et ad eorum qui ante nostram aetatem re-
 bus praefuerunt principatibus actisque repetendis huius quam modo me-
 ditamur initium historiae ducere, exponendo ut secure consultissimaeque,
 qua nihil praestantius, prudentia rempublicam gubernaverint, imperium
 ea maxime cura monientes, utcumque angustis illud ipsum circumclusum
 finibus, trium videlicet dumtaxat reliquarum tum ipsius civitatum, Nici-
 caeae Prusae et tertiae Philadelpiae, in quas exclusi patria, in quas
 didicimus catenis, confugere ibique se continere coacti fuerant. magna
 sane ac descriptione nec brevi digna imperantibus illis evenerunt: verum,

- πολλῆς εἰπεῖν μάλιστα δέοντα ἀσχολίας, καὶ τῷ μὴδ' ἡμῶς ἐς
τὰκριβὲς εἰδέναι τί καὶ ἐφ' οἷαὶ ταῖς αἰτίαις ξυνέπειεν ἕκαστα,
D ἄλλως τε ὅτι καὶ ἄλλοις εἰπεῖν ἐπῆλθε περὶ ἐκείνων, οὐ πεπλ-
νημένους, οἶμαι, καὶ ὥστε μὲν σφῶς ἑαυτοὺς ἀσφαλῶς πιστεύειν
ἐπεξιόντας καθ' ἕκαστον, ἀλλ' ἀκριβῶς καὶ ὡς εἰδότας ἐξ ὧν 5
ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἦσαν καὶ περιῆσαν ἔτι εἰς τέλος πραχθέντων
καὶ τὸ τοῦ χρόνου μηχανήματα ἀπρακτον ἦν, ἅμα πραττομένων
καὶ ἅμα γραφῇ δεδομένων, ἀντιμαχομένου καὶ ἀντισκοποῦντος
οἶον τοῦ Ἑρμαῷ τῇ Ἀθητοῖ, ἣ καὶ μᾶλλον τὴν ἐκείνης πρόδοον
E ἀνακόπτοντος. ταῦτ' ἄρα καὶ τὰ κατ' ἐκείνο συμβάντα τοῦ 10
χρόνου ἐατέον ἡμῖν ὥς οὐκ ἀνυστὰ καὶ ἄλλως τοῦ προκειμένου
σκοποῦ ἔξαγώνια. ἔν δὲ καὶ μόνον τέως λεκτέον ἐστί, καὶ ἴσως
οὐ περιττόν, ὅτι καὶ μόνον ἐκείνῳ τινες αἰτιῶνται καὶ τῆς τότε
τῶν πραγμάτων ἀσφαλείας καὶ καταστάσεως καὶ τῆς νῦν ἀνα-
P 6 τροπῆς καὶ συγχύσεως, πλὴν οὐ κατὰ ταυτὸν οὕτως ἔχον, ἀλλὰ 15
παρὸν μὲν καὶ ὡς ἐχρῆν τελούμενον ἀσφαλείας, ἀπὸν δὲ καὶ ὡς
οὐκ ἐχρῆν παρορῶμενον τῆς παρούσης συγχύσεως.
- B 3. Ἐκεῖνοι τοίνυν δυοῖν μέσον ἐχθροῖν ἐναπειλημένοι,
ἐξ ἧω μὲν Περσῶν ἐκ δούσεως δ' Ἰταλῶν οὐ μόνον τὸ πρὸς τῇ θα-
λάσῃ ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνώτατον κατασχόντων, καὶ εἰς στενὸν κο- 20

4. μὲν] μὴδὲ?

ut dixi, nobis perdifficilia narratu, tum quia rerum illius temporis hand-
quaquam exacta certaue ad nos est memoria perlata, consiliorum prae-
sertim ac causarum, ex quibus quidque tunc gestorum contigit suscipi;
tum quod istud argumentum praeoccupatum ab aliis iam est, non mala,
ut equidem arbitror, fide in eo versatis, sed ex praesenti notitia even-
tus in ipsorum oculis tum viventium patratos fideli prosecutis historia,
quae res, prout gerebantur, ex visu et experientia statim in litteras
mitteret, sic machinationes eludens temporis, conantis semper obumbrare
veritatem, et suorum flexibus lapsuum involutam, quasi ne extet, ob-
ruere, commissis invicem videlicet ac iacula contra infesta minantibus,
ut Graeci aiunt, Mercurio et Latona, aut illo potius huius artes ac vim
praevertente, ac quasi machinam rumpente. quare acta eius temporis
indicta intentataque nobis relinquuntur, utique ad rem quam agimus
non pertinentia. unum ex illa tantum praeterita memoria resumendam
hic nobis non inutiliter, ni fallor, est, propterea quod illud tale est,
cui soli quidam adscribendam putant et securitatem tranquillitatemque
quae tunc fuit rerum, et perversionem ac confusionem quae nunc cer-
nitur, una causa contrarios effectus non eodem statu ac modo produ-
cente, sed tranquillitatem quidem operante quoad praesto fuit et prae-
sens adhibita est, postquam vero (quod minime oportuit) neglecta eadem
omissaque est, perturbationem inducente qua nunc laboratur.

3. Illi ergo duplici utrinque obsessi genere hostium, Persis quidem
ab Oriente, ab Occasu Italiae, non oram modo maritimam sed et supe-

μηδ' ἀποτρέφωθεν καταστάντες ὥς μηδ' ἐλευθέρως ἀναπνεῖν
 ἔωθεν, τῇ μὲν Ἰταλικὸν ἔχοντες συμμαχικὸν ἐπήρσαν Πέρσαις,
 τῇ δὲ Σκυθικὸν προσλαβόμενοι ἄρτι τότε φανέν τε καὶ προσλη-
 φθὲν ἀνῴθουν τοὺς Ἰταλοὺς. σκοπὸς δ' ἦν ἐκείνοις ἀσφαλῆσαι
 τὸ μέσον κατοχυροῦν. καὶ τὸ μὲν πρὸς θάλασσαν οὐκ εἶχον C
 ἐχυρῶματι ἄλλῃ ἢ θαλάσῃ κατασφαλλῆσθαι· οὐδὲ γὰρ ἦν,
 θαλασσοκρατούντων τῶν Ἰταλῶν καὶ προσκατεχόντων τὰ πρόσω,
 ἀσφαλῶς τὸ λοιπὸν διάξιν· τὸ δὲ πρὸς ἔω ὄχυροῦν εἶχον ἐρυ-
 μνῆς τε καὶ δυσβάτοις ὄρεων, εἰ προλάβοιεν. καὶ διὰ ταῦτα
 10 ἐπὶ οὐκ εἶχον ἅμα πρὸς ἐκάτερα μάχισθαι, καὶ ὅτι τὰ μὲν πρὸς
 ἔω ὄρη μέγρι πολλοῦ ἀνέχοντα καὶ τὸ ἀσφαλὲς κατεγγυῶντα Ῥω- D
 μαίοις, Περσαῖς δὲ ὥς εἰπεῖν ἀμελούμενα, προσδοκίαν παρῆχεν
 αὐτοῖς κατασχεῖν κἀντεῦθεν ἀσφάλειαν κατακτήσασθαι, τῷ δὲ
 τῆς θαλάττης μέρει οὐχ ὁλοῖ τ' ἦσαν χρήσασθαι ὄχυρῶματι πρό-
 15 τερον ἢ τοὺς Ἰταλοὺς ἐκβαλεῖν, διὰ τοῦτο πλέον μὲν ἐσπένδοντο
 Πέρσαις καὶ ἀνακωχὴν ἐδίδουν τῷ πολέμῳ τῷ πρὸς ἐκείνους,
 ἐτήσαν τέλος τάζαντες, ὃ δὴ καὶ ἐδίδουν οὐχὶ μικρόν, τοῖς δ'
 Ἰταλοῖς ὅλαις ἐπέχον ὄρμαϊς. συχνοῖς δὲ πόνοις καὶ ἀκαταγωνί- E
 στοις πολέμοις ἐνδρουῶντες ἐκείνους μὲν ἐξῴσαν, καὶ ναυσὶν οὐ-
 πλείαις παραπλεῖν παρεσχηκότες τὴν θάλασσαν ἱκανὴν τοῖς ἐκείσε

12. post ἀμελούμενα omisi ἦν.

riora occupantibus, et valde in angustum undecunque contrusi, vix ut libere respirare sinerentur, aliquando quidem usi auxiliariis Italia Persas incursabant, aliquando Scythicis adiuti armis, quas non ita pridem apparere in his partibus et societate nobis iungi coepere, repellebant Italos. hoc autem in istis difficultatibus potissimum spectabant, ut quod hinc atque inde medium inter ipsos et hostes ipsorum erat, munitis et valde praesidio insecsis arcibus firmaretur. ac maritimis quidem locis non aliud adlicere munimentum potuerunt quam ipsum mare: non enim licebat, dominantibus mari Italiae et partem continentis praesidio tenentibus, ita illum munire limitem, ut nihil inde timeretur. confinium Orientalium alia natura erat. praetentis enim ab ea parte altis et praeruptis montibus, magna spes erat intercludendi hostibus transitus, si iuga et angustae fauces subiacentium vallium praeeoccuparentur. quare cum patres non essent binis e diversa parte sustinendis hostibus, ut saltem interea pax a Persis esset, arcibus eos inde praesidiisque oblectis summoveere decreverunt. nec nimis difficile id fuit, quod et longas ibi tractas erat asperorum montium, et custodia vallium, per quas artus erat transitus, ferme ab Orientalibus alio intentis negligebatur. dilato ergo consilio muniendi oppida maritima in id tempus quo Italos continenti cunctas longe submovissent, in quo tunc potissimum laborabatur, quietem interea redemerunt a Persis pactione tributum annui, quod ipsis non modicum pendebant; sicque toto in Italos impetu ruerunt, crebrisque laboribus ac bellis difficillimis insudantes eos tandem expulsos propriis

- τῶν Ῥωμαίων οἰκοῦσιν ἰδίῳ δασφάλειαν, ἅτα νῦτα στήσαν-
 τες ἐκόντων ἀκόντων Περσῶν τοῖς ὄρεσιν ἐπιβάλλαντο, συγχοῖς
 δὲ τοῖς πανταχόθεν ἐποίκοις καὶ ἰσχυροῖς κατασφαλισμένοι
 ἐρυμνὰ τεῖχη καὶ οἶον δυσειχειρήτους θρηγμοδὲς τῇ Ῥωμαῖδι
 P 7 ταῦτα κατέστησαν. (4) σὺ μὲν δὲ καὶ ἀτημελήτους τοὺς πρὸς 5
 τοῖς ὄρεσιν οἰκοῦντας εἶων, ὥς ἐτοίμους μεταπαστάντας, εἴ που
 ἄμνηγέη ὥς ἐναντιοὶ προσβύλοιεν, μηδὲν ἔχοντας τὸ πῦθον μέ-
 νειν καὶ παρὰ δύναμιν, εἴ ποί παρείκοι, πρὸς ἐκεῖνα ἀνδρῶν
 σθαῖ· ἀλλ' ἀτελείαις μὲν τοὺς πάντας, προνολαὶς δ' ἐκ τούτων
 τοὺς ἐπιδοξότερους, καὶ οἷς τολμοῖεν τὸ φρόνημα, γράμμασιν 10
 B ἰσωροῦντο βασιλικοῖς. καὶ δὴ τοῦ χρόνου προϊόντος ἤρξαντο
 ταῖς περιουσίαις, καὶ πλοῦτος ἐπέρρει σφίσι συχνός. παρ' ὅσον
 δ' ἐκείνοις ἐνευθηνεῖσθαι ξυνέβαινε τοῖς κατὰ τὸν βίον, παρὰ
 τοσοῦτον καὶ πρὸς τοὺς ἐναντίους ἐθάρρυν, καὶ πολλοὶς τοῖς
 ἐκείθιν ἐτρώφων, νυκτολοχοῦντες καὶ ὁσημέραι τὴν τῶν ἐναν- 15
 τίων περιχώπων καὶ τὰ πολλὰ ληϊζόμενοι. ἔξ ὧν συνέβαινε
 C αὐτοῖς μὲν ὁμόσαι τοῖς ἀντιπάλαις χωροῦσι προσβεβλησθαι τῶν ἐν-
 δοτέρων, τοὺς δ' ἐξαρτωμένους τὰς ἐλπίδας ἐκείνων ἐπὶ τῆς οὐ-
 κείας διατρίβειν ἀνέδην καὶ ταῖς οἰκείαις προσανέχειν φροντίσιν,
 τοὺς μὲντοι ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς στρατηγίας ὄντας, τῶν ὀπισθεν 20

7. αἰε] οἶ?
 siniana).

10. τολμήη?

19. φροσιζειν P (i. e. od. Pos-

navibus trans mare deportarunt, magna sic stabilita tranquillitate Ro-
 manis illic degentibus. inde a Persis, vellent nolent, deficientes, mu-
 nitendorum montium cura resumpta, multis et robustis undique convoca-
 tis advenis sedes in iis stabiles assignarunt, hiedemque custodiendas com-
 miserunt munitissimas, quas extruxerant opere solidissimo, ac fore inex-
 pugnabiles arcēs. quo modo Romanorum res optime sane loco posuerunt.
 (4) caeterum istos sic obiectos hostibus et ad praesens, si Persae in-
 gruerent, defectionis et transfugii periculum expositos, utpote nihil ha-
 bentes quod in fide ac statione constantiam suaderet, haudquaquam im-
 peratores necessaria in tali periculo destituerunt providentia, sed tales
 effecerunt ut ipsis expediret, et omnino vellent, etiam supra vires Per-
 sis obistere. id consequebantur plena immunitate tributorum ac vecti-
 galium limitem hunc incolentibus indulgentia, annalis quoque ex fisco
 pensionibus illustriores ipsorum honorando. unde procedente tempore
 aucta isti plurimum re familiari magnas plerique opes congregaverunt.
 porro quo meliori ac commodiori loco res domesticae ipsorum ac fortu-
 nae erant, eo fortius alacriusque in hostes irruebant, illecti ad hoc ipsam
 frequentandum audaciusque tentandum gustu praedae non semel nocturnis
 insidiis abactae, assidueque inde incursionibus hostem vexantes, eiusque
 sic infringentes impetum, vastantes quin etiam agros ac terras lateque
 populates, manusque obvias caedentes, ac ipsa interiora Persidis intro-
 cinis et excursionibus infesta sollicitaque reddentes, eademque opera Ro-

ἀσφαλῶς ὡς οἶδ' ὅτι τὴν μύχην ἐτέρωσε τρέπειν καὶ μὴ
οἷαν τὰς ἐπιθέσεις ἐρεθίζειν, καὶ φθάσειν κακῶς διατιθέντας
εἰσὺς πρότερον ἢ ἀναμένειν πάσχειν ἐτέρωθεν τὰ δεινὰ. τὸ δὲ D
ἅπαν ἦν κατορθούμενον τῶν ἀκρῶν καλῶς ἔχουσιν καὶ μὴδ'
εἴ τι καὶ γένοιτο τῶν ἐκὲν καθυπεικόντων ἀνδρῶν, εἴ τι καὶ
ἀντιπείναι τολμῶεν οἱ ἀντικείμενοι, καὶ τὰς καὶ τῆς ἀρχῆς ἐγ-
γύθειν οὐσης, ἀνθεξούσης ἐτοίμοις πρὸς ἅπαν τὸ ἀντιστησόμενον.
καὶ τὰ μὲν πρότερον τοιαῦτα καὶ οὕτως ἔχοντα, οὐ μόνον αἷς ἐρ-
ρίθῃ ἀτελείαις τε καὶ προνοαίς ἀλλὰ γε καὶ καθημεριναῖς φιλο- B
10 τήσιν βασιλικαῖς τῶν τὰς ἄκρας οἰκούντων βρενθυομένων, καὶ
οὐδὲν οἷ μὴ πλούτου σημεῖον ἔχόντων, κἀντεῦθεν καὶ ἀρραθυ-
μότερον μὲν φυλασσόντων, θαρραλεώτερον δ' ἐμβαλλόντων καὶ
ἀντισχόντων τοῖς, εἴ πῃ ἰσχύσειαν, κακοποιούσι τὰ ἡμέτερα.
(5) ἔξ ὅτου δ' ἡ Κωνσταντίνου πόλις Ῥωμαίοις ἐάλω καὶ ἦν με- P 8
15 ταπαστρέφειν ἀνάγκη τῇ πατρίδι τὰ τέκνα, καὶ πρότερον τῶν
ἄλλων οἷς ἦν τὸ κρατεῖν, ξυνέβαινε μὲν ἔνθεν ἔξασθενεῖν ἐκεί-
νους τῇ διαστάσει τῶν βασιλέων, ἔδει δ' ἐκείνοις πάντως προ-
νοίας, καὶ μᾶλλον ἐφ' ᾧ καθ' ἑαυτοὺς οὐδὲν ἤττον θαρροῖεν,

manis laeta domi et opulenta otia praebentes, secure deinceps ac sine
hostis ullo metu familiaria curantibus, indidem ducibus quoque Roma-
nas militiae, quippe quos iam nihil retro vereri ac respicere cogeret,
securitas et facultas aderat vim alio vertendi, ultroque, cum operae pre-
tium erat, lacessendi hostes alios, praeventendique bella imminencia, con-
siliisque suspectarum gentium mature praeoccupandi, saluberrimo auxilii
genere, non expectante maiorum exortum, et praecavere damna publica
satius habente quam vicisci aut saepe grassantia depellere. hi fructus
erant inaccessarum valldis istiusmodi praesidiis arcium. quae ne unquam
desererentur retrocedentibus praesidiariis ob vim maiorem urgentium eos
interdum acrius Persarum, satis providebatur collocatis opportune non
procul ab illo limite Romanis castris, unde auxillorum quantum esset
opes, in tempore submitti laborantibus posset. hic status tum illic re-
rum fuit, imperatoribus, qui ea tempestate reipublicae praeerant, uti-
lissimam istam limitaneorum militum alacritatem in hostes soventibus non
modo immunitatibus et pensionibus quas dixi praestandis, sed et quoti-
dianis extra ordinem tergitionibus operam insigniorem et clariora quae
ferrentur arces obtinentium facinora regie remunerando. unde passim
praesidiariorum latorum tantum animi creverant, ut minima pars ipsis
officii videretur tueri commissas arces, quod ludibunde ac nullo negotio
praestabant, nisi audacissime longissimeque incursarent hostiles terras,
apparatusque Persarum, si procederent ad perfectum, rebus nostris per-
iculosos futuros, in exorsu protinus ipso primaque molitione disicerent.
(5) ex quo autem recepta Constantinopolis a Romanis est, et reducere
quosque filios in patriam oportuit, principes maxime, cantigit praesidia
suum Persicorum debilitari ob imperatorum in urbem reversorum di-
stantiam; ex qua scilicet ut pensiones ad diem prius reddi solitae nequa-

εἰ μὴδ' ἄλλοθεν, ἀλλ' οὖν νεῦρα πολέμου τὸν σφῶν πλοῦτον
 B ἔχουσιν. ἀλλὰ χρόνῳ ὕστερον τῆς βασιλείας μεταπεσοῦσης Χα-
 δηνός τις, ᾧ δὴ καὶ τὸ τῆς ἐπαρχίας ἀξίωμα ἐσαυθὺς ἐπέθηκεν ὁ
 κρατῶν, τὰ πολλὰ παρ' ἐκείνῳ δυνάμενος ἐξ αἰτιῶν ὅσον οὐκέτι
 ῥηθησομένων (ἐκεῖθεν γὰρ καὶ ὁ παρὼν λόγος εἰς κατὰστασιν τὴν 5
 πρέπουσαν ἀναχθῆσεται), ἐκεῖνος τοίνυν συμφέρον δοκεῖν ἐθέλων
 συμβουλευεῖν τῷ βασιλεῖ (Παλαιολόγος δ' αὗτος ἦν Μιχαὴλ)
 βουλὴν εἰσάγει τήνδε καὶ λίαν ἐπισφαλῆ, ὥς τὸ πρᾶγμα ἔδειξεν
 C ὕστερον. καὶ δεχθεὶς ὡς δῆθεν συμφερόντως λέγων, πέμπεται
 καταπραῖσαι ἃ φθάσας βεβούλευται. καὶ δὴ ἐπιστάς ταχέως τοῖς 10
 τόποις (οὐ γὰρ ἦν πρὸς τὰ ἐπεσταλμένα βραδύνειν ὅλως αὐτὸν κα-
 ταρξάμενον), ἄνδρας βαθυπλούτους εὐρῶν καὶ κτήμασι καὶ
 θρήμμασι βριθόντας, στρατεύει τούτους ἐκ τῶν σφετέρων ἐκεί-
 νων καὶ οἷς ὁ ἐκάστου βίος συνεκεκρότητο, καὶ εἰς τεσσαράκοντα
 νομίσματα τῷ ἐνὶ συμποσώσας, καὶ τούτων τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν 15
 D αὐτοῦ, τὸ λοιπὸν τοῦ τεθέντος τέλους, οὐκ ὀλίγον ὄν, τῷ βα-
 σιλικῷ ταμιεῖῳ εἰσκομίζεσθαι ἔταξεν. ὁ καὶ πραχθέν, πρῶτως
 παθόντων τῶν ἀνδρῶν ἃ οὐκ ἤλπισαν πώποτε, ἐπέκλασέ τε τὴν
 προθυμίαν βουλομένοις, καὶ καθυφείκεσαν τῆς δυνάμεως.
 E (6) ἐντεῦθεν καὶ τοῖς τῶν Περσῶν μαχίμοις καὶ οἷς ἐν μαχαίρᾳ 20
 τὸ ζῆν, τῶν ἄλλων ὑποκλιθέντων τοῖς Τοχάροις ἄρτι κατασχοῦσι
 τὴν τῆς Περσίδος ἀρχήν, συμφέρον ἐδόκει ἀφηνιάζουσι καταφεύ-

quam ea fide solverentur, qua tunc opus vel maxime fuerat ad excitandos militares animos, ut vellent atque auderent quantum iis locis, et temporibus publicae necessitates poscebant. tamen aliquatenus huic incommodo medebatur, quod illis abundabant opes propriae, quae belli nervos subministrarent, donec posteriori tempore, in deteriore statu imperio prolapsa, Chadenus quidam, cui et praefecturae dignitatem deinde imperator contulit, multum in aula pollens ex causis paulo post memorandis (ab huius enim mentione nostra in suum finem historia procedet) consilium suggessit imperatori (fuit is Michael Palaeologus) valde perniciosum eventu deprehensum, cum ipse utile putaret; eoque probato, executor ipse missus est qui suaserat. quare is celeriter in illas Orientalis limitis praefectus arces, cum degentes in iis reperisset praedivites homines latifundiis agrorum, gregumque atque armentorum proventus opulentos, militari censu habito initaque pecuniae cuiusque summa, stipendium singulis nummorum quadraginta constituit, quod reliquum erat, pretii non parvi, ex annuis illorum tractuum vectigalibus, fisco deinceps praecipit reddi. hinc evenit primum ut praesidiarii, quae minime timuerant passi, frangerentur animo et antiquam alacritatem bellandi perderent, moxque, ut fit, minutis copiis multo infirmiores redderentur. (6) posthaec viris fortibus inter Persas, quibus omnis vivendi spes et conditio in armis erat, caeteris inclinatis ad Tocharos, qui nuper imperium Persarum occuparant, rebellantibus, visum opportunum est refugere

γεν πρὸς τὰ τῶν ὁρῶν δαυρότερα καὶ τὰ πλησίον κατατρέχοντας
 νόμῳ ληστῶν ἀποζῆν. ὃ καὶ γερονδὲς συνέστησαν κατ' αὐτοὺς P 9
 πιάστοι, καὶ συγκάκις ἰσχυροὶ ἐπετίθεντο ἀσθενέσι γενομένοις
 τοῖς ἡμετέροις, καὶ περιόντες κατ' ὅλην ἀδυνατούντων ὑπείκειν
 εἰσάουσιν. καὶ τάχα ὡς ἰσχωροῦντες ὁσημέραι τοῖς ἐναντίοις τῶν
 θρηγῶν παρεχώρησαν, εἰ μὴ γε ταχθείσαις ῥόγαις (τὰ γὰρ σφέ-
 τερα οὐκ εἶχον κατέχειν) μόγις ὑπέεικον προσοικοῦντες ἀντέχειν.
 καὶ ἀντίχον τῶς, τὰ πλεῖστα μὲν καὶ ἐξ ἑαυτῶν, ἦν δ' οὐ καὶ
 πολλῶν ἐπεισφρύντων τῶν ἐναντίων δῆλα τιθέντες τῷ ἡμετέρῳ B
 10 στρατεύματι καὶ ἀπρακτὸν πολλάκις τὴν ἐκείνων ἐπισύστασιν κα-
 θιστῶντες. καὶ ταῦτ' ἦσαν ἕως ἐδίδοντο ῥόγαι καιροῖς ὠρισμέ-
 νοις κατὰ τὸ σῶνθαι. πλὴν φυλάσσεσθαι μόνον ἦν τὸ κακὸν
 ἐπὶ, καὶ μὴ προσχωρεῖν σφῶς ἔτι μηδὲ περιγίγνεσθαι, μηδ'
 αὐτοὺς ζητεῖν κακοῦν τὴν ἐκείνων καταστρέψαντας, ἀλλ' ἑαυ-
 15 τοὺς συντηρεῖν ἐπὶ τῆς οἰκίας μένοντας, ὥς μαχουμένων μὲν
 ὅτε ἐκτῆνοι ἐπὶ μέσου τῆς ἡμέτερας τὸν πόλεμον ἐξενέγκαιεν, μὴ
 μαχουμένων δὲ εἰ μὴ ἐκτῆνοι θέλοιεν πολεμεῖν. ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ C
 ταύτας οἱ ἄρχοντες ἐγλισχεύοντο, καὶ μόλις καὶ ὑπερήμερον
 καὶ παρὰ τὸ ἀρχαῖον μείον ἦν τὸ διδόμενον, ἐφ' ᾧ περ καὶ οἱ
 20 κατὰ καιροὺς τῶν στρατευμάτων ἡγεμόνες μερίτας ἐκ κλεμμάτων
 ἑαυτοὺς εἰσῆγον, ἀπώλετο μὲν ἡ πληθὺς ἐκείνων, τῶν μὲν ἐρ-

17. δὲ deerat.

ad dextra castellaque montium, et inde vicina incursando raptu ac
 praedis victum quaerere. id consilium quo executioni mandarent, con-
 venerunt plurimi, validaque identidem conflata manu infirmiores iam no-
 stros sunt adorti, et paulatim circumveniando tenues opibus et prioris
 parte haud modica potentiae destitutos facile coegerunt sibi cedere. et
 arcus quidem ipsas quo minus quotidianis valentiorum insultibus fracti
 desererent hostibusque dederent, sola prohibuit stipendiorum ab impera-
 tore solutio, eatenus satis certa fide facta. cum enim propria iam non
 haberent quae defenderent, solo illo recte numerati stipendii vinculo ut-
 rumque in officio continebantur, eatenus tantum ut contra oppugnantes e
 vicinis Persas propugnacula castellaque tuerentur; ac si quando maiori
 ea vi Persae coeuntes adorirentur, necessaria e nostrorum castris auxi-
 lia evocarent, quibus saepe in tempore adiuti conatus hostium reddide-
 rent irritos. res eo loco fuerunt, quamdiu processerunt ex imperatoris
 fide statis pensionibus repraesentata stipendia de more. toto enim illo
 tempore praesidiarii non quidem ut quondam longe submovebant Persas
 et damna ipsis reponabant, excurrentes in terras eorum et illorum agros
 regionesque vastantes: tamen, ut dixi, loca obtinebant ipsis credita, ca-
 strisque ac vallo clausi fortiter obstabant oppugnantibus, cessantibus, et
 negotium non facessentibus de caetero non molesti. at postquam parcius
 deinde ac malignius coeperunt stipendia persolvi, et neque ad diem ne-

γον μαχαίρας γεγονότων, τῶν δὲ καὶ προσχωρησάντων τοῖς ἐναν-
 τίοις, ἄλλων δὲ καὶ ἀλλαχοῦ που, ἐπεὶ οὐκ ἦν ἐκεῖσε προσμέ-
 D νουσι φευκτὰ τὰ δεινὰ, μετακινήσαντων καὶ ὥς εἶχον διαγαγόν-
 ται τὸν βίον, κατὰ πολλήν δὲ τοῦ κωλύσοντος ἐρημίαν κατέσχεον
 αἱ ἐναντίοι τὰ ὀχυρώματα, ἐξ ὧν καὶ κατατράχειν αἰοί τ' ἦσαν ὁ
 ὁσάμης ἦν αὐτοῖς βουλαμένοις, καὶ κακῶς ποιεῖν οὐχ ὅπως τοὺς
 προσχώρους (τοῦτο γὰρ εἶχον ἀντέδειν) ἀλλὰ καὶ ὧν ἐς μακρὰν
 ἐπέειχαν. τοῖς δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατεύμασιν ἀσχυλίαν παρεῖ-
 χαν αὐτὴν τυχαῖσαν, πρὸς ἐκείνους ἐφ' ᾧπερ ἐπισχεῖν ἐς αὐὰ
 E ῥέπουσι, καὶ τῶν ἄλλων ἀφεμέτοις οὐκ ὀλίγης χρηρόντων ἱπποκω- 10
 ρίας, καὶ μᾶλλον τῶν πρὸς δόξιν, αἱ δὲ καὶ κερωθέντων τῶν
 ἀνατολικῶν ἐκεῖσε τάξεων πρὸ τέλους ἢ ταῦτα γενέσθαι μὴ ὅτι
 γε τὰ ἐῴα πραεζήμιον, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὰ ἀπὸρως εἶχον τῶν
 δυτικῶν ποτὲ μὲν ἐφ' ἡμᾶς ποτὲ δ' ἐπ' ἐκείνους τραπομένων,
 καὶ τῇ τῆς γνώμης ἀστασίᾳ τρεβὴν ἐμπαιούντων τοῖς ἀμφοτέροις, 15
 ὥς παρόντων μὲν τῶν στρατευμάτων χωρὶς ὑποκλίνειν ὡπλῆς,
 ἀνακωχῆς δὲ γενομένης ἐπὶ σμικρὸν πρὸς θάτερα εὖθις ῥέδιως
 τρέπισθαι, εἰ μόνον ἴοιεν μεθ' ὀπλων ἐπ' αὐτούς. οὕτω δ'
 P 10 ἔχόντων τῶν τῆς ἀνατολῆς καὶ αὐτῶν τῶν δυσχερῶν ἐπιόντων, ἐς
 ὃ τύχης ὕστερον τὰ κατ' ἐπιράγματα πραύβησαν ἰσαῦθις ἰραῦμεν, 20
 προσθέντες καὶ τὰς αἰτίας· τέως δ' οὖν ἐπαναλαβόντες τὸν λό-
 γον, τὴν ἀρχήν, ἐξ οὗπερ καὶ οὐ χεῖρον ἄρχεσθαι, μεταστή-
 σομεν.

6. περὶ F.

quo pari ac prius summa pecunie milibus numerabantur, quin etiam
 missi eo certis intervallis duces exercituum praedae ex hoste partae di-
 vizores se constituerunt, parte videlicet maiori sibi ipsis excepta, Ro-
 manorum illum limitum tuentium multitudine varie dilapsa consumptaque
 est, plerisque caesis, multis qua vi qua coacta deditioe hosti subiectis.
 At domum arces in Persarum venerunt potestatem; ex quibus erumpen-
 tes agerent fortissime Romanum limitum quoties libaret, Romanisque
 exercitiis molestissimum negotium praeberent, alia, praesertim in Oe-
 didis partibus, quantumvis urgentia et ope vel maxime indigentia, ut
 his obstitissent, onittere coactis, quae erat misera et reipublicae da-
 mnae luctatio cepharum nostrarum, nunc a Persis, cum eo minato nu-
 mero citra magnum periculum instantes cernerent, ad Romanos se con-
 vertentium, rursus cum redire illi dem fortiores formidolosioresque sentia-
 rentur; eo respectantium totaque vi occurrentium, ista quadam incerti-
 tudine consiliorum ac desultoria violentitudine bellandi magnam severim
 infingente succombibus ac tranquillitati publicae. haec statim Orientalium
 rerum, et in hunc modum ingruentibus adversis, quo tandem res nostras
 fortuna detulerit, deinceps narrabitur expositis eventuum causis. adeo-
 que hinc sumpto, eandem historiam suscipiamur.

7. Ἦδη μὲν αὐτοκρατοῦντος μετὰ πατέρα τοῦ Λάσκαρι Θεωδώρου, ὁ ἐπὶ θυγατρὶ αὐτανεπίου ἐκείνου γυμβρὸς ὁ Παλαιολόγος Μιχαὴλ τῷ τοῦ μεγάλου κονοσταύλου διαπρέπων ἀξιώματι (τὸ δ' ἀξίωμα προνόμιον εἶχεν ἐκ παλαιοῦ εἰς χεῖρας ὄγειν τὸν ἔχοντα τοῦτο ἦσαν τὸ ἐξ Ἰταλῶν στρατιωτικὸν καὶ ὑπήκοον) ὕψιστος μὲν εἰς βασιλείαν ἀεί ποτ' ἦν καὶ δῆλος, ἐξ ὧν ὑποκαθήμενων εἶχε, νεωτερίσων εἰ καιροῦ λύβηται, τὰ πιστὰ δὲ δοῦς Β τῷ τοῦ κρατοῦντος πατρὶ ἀσφαλέσιν ὄρκοις, καὶ δὴ καὶ ἀρχιερατικοῖς ἐμπεδωθεὶς ἀφοριζούσαις τῶν πιστῶν ἐκείνων ἀραις, εἴ 10 πον καὶ ἀποστατεῖν προαιροῖτο καὶ δυσνοεῖν δλως τοῖς βασιλεύουσιν. καὶ ταῦτ' ἐπράττετο ὅτε πῶν τῶν δυσικῶν ἐμπεπιστευμένους παρὰ τοῦ βασιλέως ἀρχὴν αἰτίαν ἔσχε τοῦ συνθήκας ποιεῖν δι' ἀπερρήτων πρὸς τὸν δεσπότην τῶν δυσικῶν Μιχαὴλ τὸν Ἄγγε- C λον, ἐφ' ᾧ κατεγγυῆσαι τὸν δεσπότην ἐκείνῳ τὴν ἰδίαν παιδα 15 πρὸς γάμον, αὐτὸν δὲ παραδοῦναι τὴν τοῦ βασιλέως χώραν, καὶ ὑπ' ἐκείνῳ γενόμενον συμπράττειν ὡς εἰκὸς τὴν ἀρχὴν τῷ δεσπότη καὶ πενθερῷ. προσαγγελθεὶς δ' ἐπὶ τούτῳ πρὸς βασιλέα πρὸς οἰκείην, ᾧ δὴ καὶ τὰ τῆς βουλῆς, ὡς ἐκείνος κατηγορῶν ἔλεγε, D προσανείθετο, ἀνήρκαυστό τε τὴν ταχίστην παραλυθεὶς τῆς ὑαρχῆς, καὶ τῇ φυλακῇ σιδηρόδετος ἐρριπτεῖτο. μὴ δόλου δὲ γα-

6. ἦν] ὡν P. 17. καὶ οἰκέτου?

7. Imperante iam Theodoro Lascari post patrem, qui filiam nepotis eius ex fratre matrimonio sibi iunxerat, Michaël Palaeologus, magni constantii dignitate conspicuus, et istius magistratus veteri iure ac privilegio Italicus omnes copias in potestate habens, semper obnoxius auspiciis affectati regni, vota eius generis mente clam intima subdientia frustra ipso colante, cum ultro indicio erumperent, manifestum argumentum praebutisse visus est ambitionis insipientis novitatibus, et ad aliquid audendum prorupturao, si se ulla rei cum spe aliqua tentandae opportuna occasio praeberet. fidem ille tamen parenti imperatoris firmiter iurando adstrinxerat; et se ultro subiciens pontificalium anathematismis diris quam maxime horrendis, si unquam aut deficere aut omnino discedere ab imperatoribus in animum induceret, persuasisse videbatur se constantem in officio futurum; cum Occidentis procuratione sibi ab imperatore credita, imitarum occulte pactio cum Occidentis despota Michaele Angelo insimulatus est. nimirum inter eos convenisse ferebatur, ut despota filiam desponderet Palaeologo, ille vicissim, pro ea qua posset apud imperatori subiectas gentes et apud exercitum auctoritate, ambitu et suffragatione sua viam ad imperium socero muniret. hac de re apud imperatorem per familiarem delatus (quem totius consilii, ut ipse accusando aiebat, participem fecerat) acutum comprehensus et relictus in ordinem catenisque constrictus carceri traditur. ac quamquam nihil satis evidenti extante tanti criminis indicio, merito dubitare-

νέσθαι δυναμένου τοῦ κατηγορήματος, ἄθλον ὃν εἴτ' ἀληθεύοι
 ὁ προσαγγέλλων, ὥς ἐκείνος ἰσχυρίζετο, εἴτε συκοφαντοίη; ὥς
 ὁ Παλαιολόγος ἀντεπιφέρων ἔτοιμος ἦν ὑπὲρ ἀληθείας μογομα-
 Ε χεῖν κατὰ τι κρατήσαν ἐπὶ τοῖς ἀδύλοις τῶν προσαγγελλῶν ἄρ-
 χαῖον ἔθος τοῖς βασιλεῦσιν, ὅμως τὴν ὑποψίαν οὐκ εἶχε διολι- 5
 σθαίνειν καὶ τὸ τῆς ἀπιστίας ἔγκλημα εἰς τέλος διαδιδράσκειν,
 ἀλλ' ἐφ' ἱκανὸν χρόνον τῇ φυλακῇ κατέχετο δέσμιος, καὶ ἡ
 ὑποψία προσῆν. ὥς δ' οὐκ ἦν ὑπὲρ ἐκείνου ἄλλον τολμᾶν καὶ
 P 11 πρεσβεῦειν τῷ βασιλεῖ, ὁ τηνικάδε πατριαρχεύων Μανουὴλ ἐπὶ
 μῆσι πλείστοις συνδιάγων κατὰ Λυδίαν τῷ βασιλεῖ, ἐπὶ πρὸς 10
 ἔξοδον ἦν καὶ δῆλος ἦν ὁ κρατῶν πρὸς χάριν τελεῖν τι τῷ ἱερεῖ
 προθυμούμενος, αὐτίκ' ἐκείνος ἀφίει τᾶλλα τὴν ὑπὲρ τοῦ σωθ-
 ροδέτου πρεσβείαν εἰσῆγε, καὶ ὥς συκοφαντούμενον ἔκτενε κα-
 τοικτεῖρειν. "εἰ δ' οὐν ἀλλὰ μὴ παρὰ σοὶ καθαρῶς" ἔφη "τῆς
 ὑποψίας ἀφεῖται, ὦ βασιλεῦ, ἀλλ' ἐκείνος τὸ πιστὸν δώσει πρὸς 15
 B τοῦπιόν, τὰς τῆς ἐκκλησίας ἐφ' ἑαυτὸν ἐπιτιμήσεις καταδείξου-
 νος, αἷς καὶ μάλα κατεμπεδούμενος καὶ αὐτὸ δὴ τὸ ἀκατέργα-
 στον τοῦ νοδὸς περὶ ἀποστασίας ἐνθύμιον οὐ προσήσεται, ἀλλὰ
 γε Χριστιανὸς ὢν τὴν τοῦ Θεοῦ δίκην φυλάσσεται, καὶ ἀδόλως
 ἐμμενεῖ τοῖς ὅρκοις εἰς τὴν πρὸς σέ πίστιν καὶ τὸ γένος τὸ σόν." 20
 οὕτως εἰπόντα δυσωπεῖ τὴν δέξιν ὁ κρατῶν, καὶ ἐπινεύει πρὸς
 τὴν τοῦ κατακρίτου συμπάθειαν, ἐθμενῇ συνόλως ἐκείνῳ τὴν
 C ἰδίαν γενέσθαι ψυχὴν κατεγγυησάμενος, εἰ καὶ ἐκείνος τὰ τῆς εἰς-

tur verane delator ferret, ut ipse contendebat, an calumniaretur, uti
 contra pertendebat Palaeologus, paratum se exhibens ad suam innocen-
 tiam singularis certaminis experimento comprobendam, quae dubiarum
 accusationum purgandarum ratio antiquo imperatorum comprobata usu
 invaluit, tamen nec sic amoliri suspicionem aut plene diluere cogitatae
 defectionis crimen valens longo tempore vincitus detinebatur. cumque diu
 nullus esset qui pro tam suspecto reo imperatorem alloqui auderet, extitit
 tandem tunc patriarchatus honore praefulgens Manuel, qui cum iam
 plures menses in Lydia una cum imperatore fuisset atque in procinctu
 esset ad reditum, appareretque imperatorem ita in eum affectum ut non
 gravate concederet, si quid gratiae loco posceret, omnibus aliis omis-
 sis preces obtulit pro Palaeologo, et ut eius tanquam calumniam passi mi-
 sereretur oravit. "quodsi, o imperator," aiebat, "suspicionem de illo
 non plene deponis, at ille quidem in posterum qualicumque ac quanto-
 cumque voles fidei pignore tibi cavebit, seque censuris ecclesiae subii-
 ciet, quarum incurrendarum metu vel ipsam defectionis umbram aversa-
 turus omnino sit. homo enim Christianus iudicium utique dei pertimescet,
 et eius comminatione sanctis firme stabit promissis; nec obligatam tali
 ceremonia tibi ac tuo generi fidem umquam in animum inducet fallere."
 haec loquentem illum imperator reveritus damnati carcere liberationem

ἔκιντα πρὸς αὐτὸν ἐθνοίας, ὡς ὁ ἱερεὺς ὑπέσχετο, πιστὰ κατα-
στήσει. καὶ δὴ περὶ πον τὴν Ἀχυράδους ὁ ἱερεὺς γεγονώς, συν-
ῆκε καὶ πλείστοις ἀρχιερεῦσι, στέλλει πρὸς τὸν κρατοῦντα,
ὥτως ἐκείνου πρὸς τὸν ἀρχιδύτην συνταξαμένου καὶ οὕτω τά-
ξας, τινὰ τῶν αὐτοῦ οἰκείων καὶ ἱερωσύνη κοσμούμενον, ὃν
ὁ κρατῶν δεξάμενος ἀνήγει μὲν παραντίκα τὸν κατεχόμενον τῶν
δισμῶν, ἀπολύει δ' ἄσμενως πρὸς τὸν ἱεράρχην, ὁπαδὸν αὐτῷ D
συνεξαγαγών. ἅμα γοῦν ἐπέστη καὶ ἅμα παρὰ τῆς συνόδου τὰ
ἐκείτω ἐνωτιστάμενος τὴν ἐκείνων ἐπιτήμησιν εἰς ἀσφαλῆ τῶν πρὸς
10 βασιλείᾳ ἰδίων ὄρκων βεβαίωσιν δέχεται. καὶ πρὸς τὸν κρατοῦντα
αὐτῷ ἐκινῶν πολλῆς τῆς παρ' ἐκείνου εὐμενείας ἐτύγγαθεν.
οὕτω τοιγαροῦν ἔχων καὶ οὕτω σπεύδων ἑαυτὸν φυλάττειν πάσης
κακῆς ἀνώτερον, καὶ μᾶλλον ὅτι καὶ ἀξιώματος ἐπέβη με-
γίστου, πολλῷ πλέον πρὸς τὸν μετ' αὐτὸν τὸ κράτος ἔχοντα ἀλῶ-
15 ραι τῆς ὑποφίας διεφυλάττετο.

8. Ἄλλ' ἐπειδὴ θερμοὺς ἦν ἐκεῖνος πρὸς πάντα, ἔτι δὲ καὶ
τὴν τοῦ καταφρονησάου δόξαν (ἡ γὰρ νόσος ἐπεισεσοῦσα καὶ μᾶλ- P 12
λον τρέχουσα ἔπειθε δεινὰ ὑπιδέσθαι), παραλύει μὲν τοῦ ἀξιώ-
ματος εἰς πρωτοβεστιαρίου τεταγμένον τιμὴν τὸν Ραοὺλ Ἀλέξιον,
ἀντιπρόσωπον δ' εἰς ταύτην τὸν ἐξ Ἀτραμυτίου Γεώργιον τὸν Μου-

ansuit, pollicens insuper animo se in illum plane benevolo futurum, si is
quoque pro se, uti patriarcha spondebat, suum erga principem studium
idemque praestaret. hinc cum apud Achyraum patriarcha cum pluribus
sine praesulibus aliis adesset, mittit ad imperatorem, prout ipse disce-
denti praescripserat, e familiaribus unum sacerdotio praeditum, quo im-
perator excepto auditoque solvit continuo Palaeologum vinculis et ad
ipsum patriarcham perlibenter mittit, cum comitibus pariter liberatis. eo
cum pervenisset, postquam audivit graves in synodo et accommodatas
causas ac temporis admonitiones et comminationes patrum, obnoxie pro-
fessus nihil recusare se canonicae animadversionis ac poenarum, si dein-
ceps peccaret, novum fidelitatis inviolatae iuramentum proprie sibi di-
ctata ab iis formula concepit. sicque ad principem reversus magna est
eius benevolentia et significatione gratiae dignatus. hoc ille suarum statu-
rum invigilabat sibi acriter, undique circumspiciens ac sollicitissime ob-
servans, quo se omni superiore prava suspitione servaret. in eaque
cura custodisque perseverabat eo intentius, quo se in maximae apice
dignitatis magis expositum invidiae imperantiumque offensionem cernebat,
praesertim iunioris ipsorum et successoris in principatu designati; a cuius
praesertim suspicaci animo sibi et timebat et quantum poterat cavebat.

8. At quoniam hic ingenio ardenti cum praiceps in alia cuncta fe-
rebatur, tum facillimus erat ad opinandum sese contemni (morbus enim
quo tenebatur et multum urgebatur, opportunum eam paratumque tali-
bus credendis rebusque quas audiret aut cerneret in partem equiorem
interpretandis faciebat) Raulum Alexium protovestiarii dignitate ornatum
privatam magistratum, et eius in locum promovet Georgium Muzalonem Atra-

- ζάλωνα, συνοικίσας αὐτῷ καὶ τὴν ἐκ Καντακουζηνῶν Θεοδώραν, τοῦ Παλαιολόγου οὖσαν ἀδελφιδὴν, τὸν δὲ μετ' ἐκείνον Ἀνδρόνικον μέγαν δομéstικον, Κλοῖστᾶ τὴν τοῦ Ραοῦλ θρυατέρα οἱ συναρμόσας, τὸν δὲ τρίτον τῶν ἀδελφῶν προβάλλεται πρωθιερα-
B κάριν, ἄνδρας οὐκ εὐγενείας μὲν μετέχοντας τὸ παράπαν, εἰς 5 παιδοποιίλους δὲ αὐθентοπουλενομένῳ τεταγμένους αὐτῷ. δύο μέντοι γε τῶν μεγιστάνων τῶν ὁμμάτων στερεῖ, ὧν ὁ μὲν εἰς εἶδος ἦν τοῦ Στρατηγοπούλου Ἀλεξίου, ὁ Κωνσταντῖνος, ὃς ἡξιοῦτο καὶ κήδους (τὴν γὰρ ἀδελφιδὴν τοῦ βασιλέως Ἰωάννου ἐκείνου διδόντος εἶχε) περιφανοῦς καὶ μάλα λαμπροῦ, ἄτερος δ' 10 Φιλῆς ἦν Θεόδωρος. καὶ πόλλ' ἔττα ἐκαινοτόμει, τὴν ὄφρυν τῶν πρὸς αἵματος καθαιρῶν, καὶ τὸ ἀσφαλές ἐντεῦθεν ἑαυτῷ,
C ὡς ᾤετο, προμηθεύμενος· οὐ γὰρ ἀναπνεῖν εἶα ἐκείνον ἢ νόσος, νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν τὰ μὴ καλὰ φανταζόμενον.
 9. Τότε δὴ καὶ τοῦ Παλαιολόγου εἰς κεφαλὴν τεταγμένου 15
D Μεσοθυνίας καὶ αὐτῶν ὀπτιμάτων ἐκείνου προστάξαντος, καὶ τὰ πολλὰ κατ' Ἰταλῶν πρῶττοντος, προσῆν τις τοῦ παλατίου, Κότυς ἐπώνυμον τῷ ἀνδρί, καὶ εἰς τὰ μάλιστα οἱ τῶν φίλων ὦν. καὶ δῆλος ἦν περὶ τούτῳ ἀγωνίων ἐξ ὧν πρὸς αὐτὸν διεξῆει, καὶ “εἰ μὴ φρυγαδεῖα χρῆσαι” ἔλεγεν, “ἡμερῶν ὀλίγων εἰς μέγα 20 συμφορᾶς τὰ κατὰ σὲ προβήσεται. ἀλλ' οὐδ' ἐμοὶ τοῦντεῦθεν

17. προσῆει? an παρῆν?

myttingum, cui et Theodoram e Cantacuzenorum gente, Palaeologi neptem ex sorore, dedit coniugem. huius quoque fratrem minorem Andronicum magnum domesticum creat, collocata ipsi in matrimonio Cloista Raulis filia. tertium denique horum fratrem prothieracarium sive summum accipitrariae venationis et regii aucupii praefectum nominat, homines patriciae nobilitatis prorsus expertes, sibi vero puerili familiaritate notos ac commendatos, quod ipsi ab infantia inter honorarios ephebos apparuissent. duos quin etiam ex optimatibus oculis privavit; quorum alter filius fuit Alexii Strategopuli, viri perillustis ac in primis splendidi, Constantinus nomine, dignatus ab ipso affinitate regia, siquidem neptem imperatoris Ioannis illo tradente uxorem habuit. alter Theodorus Philes erat. haec ille et alia multa nova exempla edebat in dies, intentus deprimendo supercilio principum regii sanguinis, inde securitatem sibi prudenti, ut quidem arbitrabatur, consilio parans. non enim respirare illum sinebat morbus diu noctuque prava imaginantem.

9. Tum enimvero Palaeologo Mesothyniae praefecto, praepositoque ipsi optimatibus iussu imperatoris ac strenue contra Italos rem gerenti, adfuit e palatio quidam cognomento Cotys, ex intimis eius, vultu qui significaret eum non parum angi his quae dicturus veniebat; quibus expositis “ac nisi te fuga proripis” adiunxit, “paucis diebus in magnam calamitatem res tuae prolabantur. sed neque mihi tuta hic deinceps

ἀκίνδυνον μένειν, ἀλλ' αὐτομολητέον πρὸς Πέρσας καὶ ἀμφοτέ-
 ρας, εἴ σοι μέλει τῶν ὀφθαλμῶν." ταῦτα λέγει, καὶ πείθει πη-
 ροφόρων φίλος ὢν τὸν αἰεὶ περὶ ἑαυτῷ δεδιότα διὰ τὴν ὑποτρέ- K
 χουσαν τῆς ἀρχῆς ὑποψίαν. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τὸν Θεῖον τούτου εἰς
 μέγαν χαρτουλάριον τεταγμένον, Παλαιολόγον Μιχαὴλ καὶ αὐτὸν
 ἀκούοντα, ἀκίνδυνον εἶναι ἢ ὑποψία, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀρχῆς ἐρω-
 τηθέντα ἀπλοῦς φάσαι λέγεται ὡς εἰ κεχρηώσῃται τῷ πρὸς
 Θεοῦ τὸ ἔρξαι, ἀνυπαίτιος ὁ καλούμενος· οὗ δὲ χάριν καὶ τιμὴν P. 13
 σθελεῖς οἶον παρὰ τοῦ κρατοῦντος, εἰ τοιοῦτος ὢν τοιούτοις με-
 10 τιμῶν τὸν νοῦν, τῇ φυλακῇ δίδοται δέσμιος. τότε τοῖνον μα-
 θῶν καὶ ὡς εἰκὸς δέσας, εἰ μένων μὲν κινδυνεύοι, θεινὸν ἡγήτο
 καὶ λίαν ἔλειπνόν, τὸ δ' αὐτομολεῖν αὐθις πρὸς ἀλλοτρίους σω-
 τήριον μὲν ἀλλ' ἐπὶ μωμον ἔκριτε. τέως δὲ δυοῖν νομιζομένοις
 κακοῖν, τοῦ φόβου προστεθέντος, αἰρεῖται τοῦλαττον. καὶ δὴ B
 15 ἐκ πολλῶν, ὡς εἶχε, προμηθευσάμενος τὸ ἀφώρaton, παραλα-
 βὼν καὶ τινὰς τῶν οἰκίων καὶ τὸν ποταμὸν περαιωθεὶς Σάγγα-
 ρον, τὴν εὐθὺ Περσίδος ἀνὰ κράτος ἵεται καὶ τῷ σουλτάν προσ-
 χωρεῖ. ὁ δ' ἀσμένως δέχεται τοῦτον καὶ τιμῇ τοῖς προσήκουσι
 τέως δέ γε καὶ τῇ ἀλλοδαπῇ σημαίαις βασιλικαῖς παραταξάμενος
 20 οὐκ ἐκείνοις κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ σουλτάν ἀριστεύει, τὸν βα-
 σιλέα, εἴ που ἀκούσοι, ἐντεῦθεν ἐκμειλισσόμενος. εἶτα μετα- C
 μίληθεις, οἶον καὶ παλινδρομεῖν προαιρούμενος, τῷ τηλικαύδε

mora est, verum transfugiendum ad Persas pariter utrique nostrum, si
 oculorum cura tibi est." haec ille; quae facile persuasit amicus amico,
 sibi semper timenti propter clam grassantem de se suspicionem affectati
 imperii. nam ne patrum quidem eius in magnum chartularium coopta-
 tum, qui et ipse Michaël Palaeologus vocabatur, sine periculo esse pa-
 tiebatur suspicio. cum enim is interrogatus de imperio candida respon-
 disse diceretur, si cui divinitus deberetur, illum impune capessere qui
 vocaretur, eo dicto relato invisus exosusque imperatori, rem indignam
 nec ferendam arbitrato talem virum in eiusmodi cogitationes mentem at-
 tollere, custodiae vincitus traditur. quibus ille auditis, sibi quae non im-
 merito metueas, hinc quidem grave et perquam miserandum putabat cum
 tanto periculo remanere, inde vero ad externam transfugere salutem qui-
 dem, ad probrosum indicabat. quare cum utrumque malum videretur,
 urgente ad eligendum alterum periculo praesenti, quod minus e duobus
 est visum optavit. itaque multa adhibita ad latendum attentione ac dili-
 gentia, adiacentibusque quibusdam e familiaribus, transmissis flumine Sangari
 recta in Persidem magnis contendit itineribus, Sultanemque convenit, qui
 hominem cum gaudio et quibus par erat honoribus excipit. hoc interim
 apud externos sub regis vexillis cum hostibus Sultanis congressus
 fortissime se gerit, imperatorum inde, si forte audiret, sibi concilian-
 dum aut saltem delinendum sperans. inde palam poenitens transfugit, ac

Ἰκονίου προσέρχεται, καὶ οἱ μεσίτη χρᾶται πρὸς βασιλέα, εἴ πως τὰ πιστὰ γράμμασι δόντος ἐκείνου, ἥ μὴν τὴν ὀργὴν καθαρῶς ἀνασχεῖν, αὐτῷ καὶ ἄλλιν ἐπανελθεῖν γένοιτο. τοῦ δὲ ἱεράρχου γράμμασι σχεδιάσαντος τὴν πρεσβείαν ὁ κρατῶν κατένευσε τὴν D συμπάθειαν, καὶ βασιλικάς συλλαβαῖς ἐπ' ἀσφαλείᾳ τοῦ μή τι 5 παθεῖν ἀντήκιστον ἐξ ὀργῆς ἐπάνεισιν. ὁ δὲ καὶ δέχεται τοῦτον πρόφρων ταπεινωθέντα, καὶ ἀγκαλλίζεται προσιόντα, καὶ ὁμολογοῦντα ὡς ἑαυτῷ σύνοιδε πταίσας ἀσύγγνωστα συμπαθεῖ, καὶ ἐπὶ τῆς προτέρας ἔχων τιμῆς. (10) ἐπεὶ δὲ τῆς κατὰ δύσιν E Ἐπιδάμνου κατελιγμένης πρὸς τῶν ἡμετέρων ἡγγέλλετο τὸ συμ- 10 βάν, καὶ τοῖς ἐκείσε ἔδει μὲν ἀρχιερέως ἔδει δ' ἡγεμόνος καὶ στρατιωτῆδος τάξεως, ἀρχιερέως ἐπικηρυχθέντος τοῦ Χαλκούτζη, ὃς καὶ τὴν τοῦ μεγάλου σκευοφύλακος ἐπὶ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας εἶχε τιμὴν, τούτῳ συνεκπέμπει καὶ ἐκείνον ἡγεμονεύσοντα τῶν ἐκεῖ, προστάξας συμπράττειν τὸ δόξαν καὶ ἄλλοις μὲν ἀρχηγοῖς τοῖς 15 ἐκεῖ, μάλιστα δὲ γε τῷ ἱερεῖ. ὡς Θεσσαλίας διὰ ταχέων ἐπέβησαν καὶ ἤδη πρὸς τὸ περαιοῦσθαι τὸν ποταμὸν Βαρδάριον P 14 ἦσαν, περαιοῦται μὲν ὁ ἡγεμὼν σὺν ταῖς τάξεσι πρότερον, εὐρίσκει δὲ τὰ τῇδε συγκεχυμένα καὶ πρὸς ἀπιστίαν κλίναντα, ὃ τε καὶ ὁ τοῦ δεσπότης Μιχαὴλ ἐκ νοθείας σκότιος παῖς 20 Μανουὴλ τυχὼν ἐκείσε σὺν ἱκανῷ στρατεύματι, καὶ συμπλακεῖς τῷ πολέμῳ, τὰ πρῶτα μὲν ὁμόσε χωρήσας τῷ ἡγεμόνι τῷ κοντῷ

9. δὲ] καὶ P. 16. ὡς] ὡς γοῦν?

recurrere ad suos certus, ei qui tunc Iconiensis ecclesiae praeerat consilium communicat, illoque deprecatore utitur apud imperatorem, si forte impetrare posset regias literas, quibus sibi fides certa fieret irae imperatoris plane sedatae, sicque tutus ipsi et securus contingeret reditus. at praesule negotium urgente missis sine mora literis imperator annuit veniamque concessit, chirographo cavens homini, nihil asperum ab ira aut grave passurum. reversum benigne excipit, demittentem se et accedentem amplectitur, et fatenti nullam se mereri veniam parcit, eumque pristinae restituit dignitati. (10) quoniam vero de Epidamno in Occidente capta sermones et literae nostrorum perferebantur, ibique desiderabatur et praesul et dux et militaris acies, reannuntiato praesule Chalcutze, qui magnae Constantinopolitanae ecclesiae praeerat sacrario, cum hoc missus una Palaeologus est, ut ducis ibi munere fungeretur, cui mandatum nominatim ut in decernendis rebus cum caeterorum qui isthic essent ducum, tum in primis praesulis consilio uteretur. hoc itinere celeriter transgressi Thessaliam, cum iam Bardarium flumen transmissuri essent, traficit primum dux cum copiis, ubi omnia perturbata et ad defectionem inclinantia reperit, quando et Michaelis despotae nothus et obscurus filius Manuel cum haud sane contemnendo exercitu forte eo veniens, conserto praelio, primum quidem aggressus ducem lancea pro-

συνῶθεϊ καὶ ῥιπτεῖ, ἔπειτα δὲ συστάντος καὶ ἐπικαθισθέντος τῷ ἱατρῷ παρ' ἐκείνου καιρίαν βάλλεται μὴ λαβὼν ἴσσην. (11) ἀλλὰ Β τοῦ Δυρραχίου πρὸς Θεσσαλονίκην ὑποστραφέντος διὰ τὴν σύγ-
χυσιν, κάκεινον ὡς εἰκὸς διαπονουμένον ἐφ' ᾧ συσταλεῖ τὸ ἀν-
5 θιστάμενον, φήμη προτρέχει τὸν τῶν βασιλικῶν ἱππῶν κόμητα
Χαδηνὸν ὅσον οὐκ ἤδη καταλαμβάνειν Θεσσαλονίκην ἀγγέλλουσα,
οὐκ ἄλλον χάριν ἢ τὸν Παλαιολόγον καθέξοντα ὡς βασιλέα δέ-
σμον ἐνεγκῖν. καὶ ὃς (ἔφθασε γὰρ διατρέβων ἐν Θεσσαλονίκη C
τῷ τηρικᾷδε) ἀκούσας τὸ φημιζόμενον δεινὰ ἐποίησεν, καὶ στρέφων
10 ἦν ἐπὶ λογισμῶν τί ποτε ἄρα τῷ βασιλεῖ δόξαν ὡς ἑαυτὸν οὐχ
ὡς ἔπεισεν ἐπανάγει, ἀλλὰ τιμῇ προπέμψας ἐπανελθεῖν ἀναγκά-
ζην θελεῖ μετ' ἀτιμίας, καὶ ὃν συμπαθείας ἤξιον διὰ γραμμύτων
καὶ οὕτω καρτερῶς ἀμνημονεῖν ἐψέκει τῶν πεπραγμένων ὡς καὶ
ἡμῶν ἀξιῶν μεγίστης, τοῦτον, τὰς συνθήκας ἀναλαμβάν-
15 ῶν, ὡς ἐφ' ὁμολογουμέναις καθοσιώσῃσι κατακρίνει. ὁμως οὐκ D
ἔχον ὅποι τῶν λογισμῶν καὶ τῶν ὁδῶν τράποιτο, ἐπὶ θεὸν κατα-
φεύγειν ἔγνω. κοινοῦται τε τῷ Δυρραχίου τὰ κατὰ γνώμην,
καὶ οἱ τῆς πρὸς τὸ θεῖον ἱκετείας συνάρασθαι δέεται. εὐθὺς τοί-
ων (ἰδόκει γὰρ αὐτόθεν καὶ τὸ πρᾶγμα Θεοφιλές) ἐπὶ τῆς τοῦ
20 Ἀκατονίου μονῆς ὑμνολογεῖται παράκλησις νυκτὸς ἀφ' ἐσπέρας, E
τῆς ἐπιγενησομένης ἡμέρας ἐν νύθ' θέντος τοῦ ἀρχιερέως τὴν ἱερὰν

2. βαλὼν? ἢ λαβόντος?

pellit et proficit, deinde cum is assurrexisset et equo insedisset, vulnus ab eo letale accepit, nec par reposuit. (11) verum Dyrrhachii praesule Thessalonicam ob eas turbas reverso, eodemque, prout res poscebat, satagente ut mitterentur qui tumultuantibus obsisterent, rumor praecurrit imperatorii equitatus comitem Chadenum quamprimum perventurum Thessalonicam, non aliam ob causam quam ut Palaeologum comprehensum victumque ad imperatorem duceret. at ille (versabatur enim et ipse tunc Thessalonicae) audito quod ferebatur, sane quam aegre ferebat, secumque ipse animo multa versabat, disquirens quae causa tam inopinati consilii fuisset imperatori, ut tam diverso modo de se statueret, et quem tam honorifice modo miserat, statim tam ignominiose revocaret, cuiusque regis literis venia paulo ante securitateque stabilita cum plena oblivione veterum delictorum gratiae non vulgaris locum apud se tribue-
rat, dignatus ipsum honore maximo, eum nunc pactis conventis momento rescissis, velut criminis detestabilis compertum, repente damnaret. caeterum cum quid consilii caperet quoque se verteret non haberet, ad divi-
nam petendam opem sibi confugiendum esse duxit; communicataque cum Dyrrhachienae cura, eum ut sibi adesse divina pro se ope imploranda ne gravetur rogat. quo facile annuente (res enim per se pia deoque grata videbatur peti) in Acatonii monasterio a vespera nocturnae decan-
tae sunt preces: postera quippe die sacrum facere praesul decreverat.

τελέσαι μυσταγωγίαν. ὡς γοῦν ἐπέφωσεν ἡ ἡμέρα καὶ τὰς νομικόμενας ὥρας διελθεῖν ἔμελλεν ὁ ἀρχιερεὺς ἐφ' ᾧ λυτουργήσῃ, σιγὴν μὲν ἐπισκῆπτει τοῖς ἔξωθεν, αὐτὸς δὲ κατὰ μόνας ὠμίλει θεῷ, καὶ τὰς συνήθεις καὶ προτελεστικὰς εὐχὰς μεθ' ὧν πλείστης ἀπειδίδου τῆς ἡσυχίας. τότε δὲ τότε λέγεται ἀκοῦσαι 5 φωνῆς τῆς αὐτῆς ἐκείνου ἐκ τρίτου, οὐχ ἅμα ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ P 15 καιροῦ διαλείποντος. καὶ ἡ φωνὴ λέξεως οὐ συνήθους, οὔτε μὴν οὐχ ὅπως Ἑλληνική, ἀλλ' οὐδὲ τινι ἑτέρᾳ γλώσσῃ προσήκειν δοκοῦσα. ΜΑΡΚΟΥ γὰρ ἔλεγετο, καὶ πλέον οὐκ ἦν. ἐφ' ᾧ δὲ θαυμάσαστα τὸν ἀρχιερεῖα εὐθὺς προσελθεῖν τῷ Θεσσαλονίκῃς 10 (ὁ Δισύπατος ἦν Μανουὴλ) καὶ ἀπαγγεῖλαι ὅπως τε σταθεῖν εἰς τὴν μετ' ψαλμωδίας ἐντυχίαν θεοῦ, καὶ ὅπως ἀπροόπτως ἀφῆκοιτο ἡ φωνή, λογιζομένῳ περὶ ὧν λογιζέσθαι ἔφη. καὶ ἐφ' B ἱκανὸν τὴν λέξιν σκεψάμενον, τὸ συμβὰν ἐπὶ τὸ πάλαι ΒΕΚΛΑΣ λαβεῖν ἐπὶ λογισμῶν, καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς λέξεως ἀναπτύξαντα 15 ἀριδύλως φάναι τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων τῷ Παλαιολόγῳ μνηστεύεσθαι. Μιχαὴλ γὰρ Ἀναξ Ῥωμαίων Παλαιολόγος Ὁξίως Ὑμνηθήσεται, ὡς ἔλεγε, τὴν λέξιν δηλοῦν. εἰσι δ' αὖτις λεγούσι μῆτε τὸν Δυρραχίου τοιαῦτα ἀκοῦσαι μῆτε τὸν Θεσσαλονίκῃς τοιαῦτα φοιβάσασθαι, ἀλλὰ σοφὸν ἐκείνου ὄντα, καὶ περὶ 20 C τοιαύτας βίβλους αἰ' δὴ καὶ βασιλείας ἐς τοῦτον διατυποῦσιν ἐπιτοημένον, φιλοπονώτερον ἐμυνῶντα περὶ τοιούτων ἔγνωνται.

4. ὅτι] ὅλον P. 19. τὸν] τοῦ P.

ut igitur illucescente die statas ac solemnes horas percurrere, divinam facturum rem, coepit, silentium indicit populo, solusque secum ipse deum intentissime alloquens, quae ante sacrificium rite fundi consueverunt preces summa tranquillitate recitabat. tum enimvero vocem inaudisse tertio eandem intermisso tempore dicitur. erat autem vox insueta plane, nullius affinis notae linguae, nedum Graecae. μαρκον nimirum pronuntiari audiebat, et nihil aliud. quod praesul admiratus, statim Thessalonicensem convenit (is erat Disypatus Manuël), eique nuntiat agenti sibi cum deo per sacram psalmodiam, et ea mente versanti quae se cogitasse referebat, missam et clare prolatam quam retulimus vocem. Nam cum ille diu attentèque considerasset, aliquid in ea simile suspicatus est ac deprehensum fuisset alias in vocabulo divinitus pariter edito νεκλας; unde singulas eius ignoti nominis excutiens literas, planissime asseruit Romanorum imperium Palaeologo promitti. has enim hisce literis designari vocis: Michael Augustus Romanorum Palaeologus Ocyus Vocabitur. sunt tamen qui dicant haec neque a Dyrrhachiensi audita neque a Thessalonicensi fuisse dicta, sed hunc ingenio atque arte rem totam commentum. erat nimirum Thessalonicensis mire deditus lectioni ac meditationi librorum qui artem profitentur diviniandi futuras quorundam evectiones ad imperia, totoque in isto qualicumque artificio praecedendi eventura plu-

καὶ δὴ γνωρίσαι θέλοντα ταῦτα ᾧ γε καὶ ἡ τῆς βασιλείας κατη-
 γνῆτο περιωπή, καὶ ἀναφέρειν οἶον ἐκείνον τῆς λύπης, ἐπεὶ καὶ
 καὶ αὐτῇ τῇ ζωῇ ἐθεδοίκεν, τὸ μὲν ἐκ βίβλων εἰδέναι λέγειν μὴ
 ἔχον ἐκείνου πιστεύειν (οὐδὲ γὰρ ἀραρότως εἶχε ταῖς βίβλοις ἐπ'
 ἐσθήλοισ ταῖς ἀποβάσει), τὸ δ' ἐκ Θεοῦ φανερώς ἀκοῦσαι, μὴ
 καὶ πολλάκις τὸν λόγον πιστεύειν διαπεισῶν δεδοικέναι, καὶ διὰ
 ταῦτα τῷ Δυσραχίῳ περὶ τῶν τοιούτων κοινολογησάμενον αὐτῷ
 μὴ ἐποθέσθαι λέγειν τῆς φωνῆς ἀκοῦσαι, ἐκείνον δ' ἀναπτύσ- D
 σιν προσποιεῖσθαι πρὸς ὅπῃ καὶ βούλοιο τὴν παρ' αὐτοῦ συν-
 10 κιδύσαν λῆξιν. αἱ δὲ τῷ Παλαιολόγῳ πιστεύοντες καὶ ἀμφότεροι
 ἐκείνον μὲν ἐπ' ἀγαθαῖς ἐλπίσιν εἶχον μετρωσέμεν, ἑαυτοῖς δέ,
 εἰ μὴ οὕτως ἀποβῶν, παραιτήσιν ὑπελείποντο ὡς ἄμωρτοσσι τῆς
 ἐξηγήσεως, ἄλλο τι τῆς φωνῆς τάχα δηλώσεως ἢ ὡς ἐκείνοις ἐξη- E
 γητο. πλὴν ἀλλ' ἐν τοσούτῳ φθάνει καὶ ὁ τῶν βασιλικῶν ἵπ- E
 15 πων κόμης ὁ ἀθλητὴς Χαθηνός, καὶ ἐπιβαίνει ἀπτόρῳ τάχει
 Θεσσαλονίκης, καὶ αὐτίκα τὸ πιστὸν τῆς φήμης ἔδωκε πρῶτος,
 τὸν Παλαιολόγον ἐν ἀσφαλεῖ κατασχών. σιδήροις μέντοι οὐκ
 ἔγνω δεσμεύειν τὴν πόδε, ὡς δὴ οἱ καὶ προστεταγμένον ἦν, οὐκ
 αὐτ' αἱ τε τὸ τοῦ ἀνδρὸς αἰδοῦμενος εὐγενὲς αἶτε τι καὶ φιλίας
 20 πρὸς ἐκείνον· τὸ γὰρ ὑπονοεῖν τι περὶ ἐκείνου τῶν ἀγαθῶν τὸ
 τῆς ὀργῆς οὐκ ἐδίδουν. τέως δ' ἀφροσιωσόμενος ἐκείνῳ τὰ τῆς

riam exercitatus. ergo cum res istius generis curiosissime investigans
 necesse quid de imperatore Palaeologo comperisse sibi esset visus, avertit
 ista cum notitia opportuna uti voluisse ad exhilarandum Palaeologum
 cumdem tanto tunc oppressum animi moerore, ut de vita eius metueret-
 tur. non sperasse autem se ipsi persuaserum quod volebat, si ex libris
 id se habuisse affirmaret, quoniam ob multas praedictiones tales eventus
 frustatas haud erat verisimile huic eum tranquillo ac secure acquiesce-
 rum. propterea finisse manifesto sibi auditam missam a deo vocem; cui
 ei quoque utpote raro et mire facillime crediturum Palaeologum putabat. inde
 re cum Dyrhaeothii praesule communicata, illi penitus suasisse ut se vo-
 cem inaudisse diceret: se prout liberet eandem a se confictam explicare
 placiditatem. quibus Palaeologo veluti ad aurem ab utrisque creditis,
 in magnam spem hominem erexerunt, sibi quoque, si eventus ad extremum
 falleret, excusationem probabilem reliquerunt, quasi quos coniectura in-
 duxisset in errorem, non satis feliciter interpretatos vocem aliud re vera
 indicantem, prout eventa monstrarent, quam quod ipsi suspicati tum fu-
 isent. interea dum haec geruntur, imperatorii equitatus dictus iam co-
 mes supervenit Chadeus, Thessalonicamque ingreditur perceleriter, sta-
 timque quod communal fama atque omnium sermonibus vulgatum fuerat,
 re ipsa ostensa confirmavit. nam Palaeologum secunda custodia tenuit,
 parvus tamen eum ferrea stringere compede, quamvis id haberet in
 mandatis. quod ille utrum tantae nobilitatis verecundia an amicitiae
 quodam instinctu fecerit, haud affirmaverim. vereor enim ut satis veri-

- P 16 τιμῆς ὡς οἶόν τε ἀσφαλῶς, μὴ καὶ ἐπὶ πολλῶν ἐντὸς ἀτιμῶτο τῆς πόλεως τοῖς σιδήροις πιεθόμενος, νυκτὸς ἔξιεν. ἐπεὶ δ' ἱκανῶς τῆς πόλεως ἀπηλλαττέτην, ὁ μὲν γνωρίζει τὰ ὀρισθέντα, καὶ ὡς αὐτὸς ἐν προνοίᾳ τινὶ τῆς ἐκείνου χάριν τιμῆς καταπεφρο- νήκει τῶν ὀρισθέντων, οὐκ ἐς πλεον' δὲ τὰ τῆς τόλμης (οὐ γὰρ 5 ἀσφαλῶς ἀμφοτέροις) προβαίνειν ἐβούλετο· ὁ δ' αὖθις καὶ χάριν ὑπὲρ τούτου πολλὴν ἰοικῶς εἰδοῖ, ἔτειμον παρῆγεν ἑαυτὸν ἐκείνῳ τοῦ τὸ προσταττόμενον ἐκτελεῖν. καὶ δὴ σιδήροις περιβα- λών, ὥστ' ἐκείνον καὶ ἐπὶ θάτερα τῶν πλευρῶν τῷ ἵππῳ ἐπικα- .
- B θλῆσθαι, οὕτω σὺν ἐκείνῳ τὴν ὁδὸν ἤνυσον καὶ ἀμφοτέροι. συν- 10 ἔβαινε δὲ καὶ τις τότε τὴν ὁδὸν ἀνυόντων, ὡς λέγεται, ἀγαθὸς ὄρνις καὶ οἶον προφοίβασμα τοῖς μικρὸν γενησομένοις ὕστερον. τὸ δ' ἦν, διήρχοντο μὲν, ὡς εἰκός, ὁ μὲν πρὸς τὸ μέλλον ἀ- λύων, ὁ δ' ἀναγέρων ὡς εἶχε τῆς λύπης ἐκείνον καὶ μεταβάλλειν πειρώμενος πρὸς τὸ εὐθυμότερον· ἐπεὶ δὲ ποτε τῆς πολλῆς ἀνα- 15 πνεύσας ἐκείνος λύπης προσέταττε ψάλλειν καὶ ὁ παρασταίῃ κατὰ
- C νοῦν ἐκείνῳ καλλιφωνεῖν (ἦν γὰρ, ὡς ἔοικεν, εἰδῆσιν καὶ ὁ φέ- ρων ἔχων πρὸς ταῦτα), ὡς ἄν, φησὶν, ἐντεῦθεν καὶ μικρὸν ἀνεθείημεν, τηρικὰδ' ἐπῆει ἐκείνῳ παραντίκα ἐμμελῶς ψάλλειν “σὺν προφητικῇ πρόρρησις πληρωθῆναι ἐπείγεται,” οὐκ ἀναιμέ- 20

similiter suspicari liceat ministrum irae tam atrocis tam humanos sensus atque affectus, dum saevum imperium exequitur, animo versare potuisse. tamen ille qualicumque ex causa sic eius dignitatis rationem habuit, non permittendo talem virum intra civitatem in oculis civium ferreis viuctum compedibus ignominiose traduci, ut simul satis provideret ne qua posset elabi. quare illum magno suorum ambiens comitatu nocte educit; ac ubi iam ambo aliquantum extra urbem processissent, mandata, quae acceperit quaeque honoris eius gratia omiserit, indicat, simul admonens non audere se amplius indulgere suo in eum affectui: id enim utrique periculose fore. ad quae ille iis verbis respondit quae multum se ipsi eo nomine debere significarent, gratiasque agens plurimas, paratumque se continuo exhibuit ad subeundam omnem acerbitem imperatorii mandati. quare mox volens ferreas induit compedes, inseditque equo pendentibus in latus alterum ambobus cruribus ferro devinctis. in hunc modum cum coepto uterque itinere pergerent, aliud quoque ipsis euntibus, ut fertur, oblatum est augurium prosperum et velut omen eorum quae paulo post erant eventura. tale autem id fuit. ibat Palaeologus praesentis, ut par erat, mali sensum frontis moestitia praeferens, consolari eum, prout poterat, et avocare a tristitia dolentem animum ad quamdam hilaritatem conante Chadeno. cuius officiosis eius generis hortatibus quasi ut cedere se Palaeologus monstraret, composito vultu ad quamdam speciem respirantis ab aegritudine animi, “quin tu” inquit (nam belle illum

ως ἄλλως καὶ ἀναβεβλημένως, ἀλλ' ἐνθουσιαστικῶς οἶον μάλα
 ὑπερφανοῦντι καὶ ὑπὲρ δύναντων. ἐφ' ᾧ δὴ καὶ τὸν δεσμώτην
 οἷτε μεταβαλεῖν πρὸς τὸ εὐθυμότερον καὶ ἡσθηταὶ δόξαι, ὥς
 μὲν ἦν δοκεῖν καὶ τῷ φαινομένῳ, τῇ μελωδίᾳ, τῇ δ' ἀληθείᾳ
 καὶ ὥς οὐκ ἦν τὸν μελωδοῦντα ὑπονοεῖν, τῷ ἐπὶ τοῖς παροῦσι D
 δόξαντι οἱ χρηστῷ ὀφειδῇ. ἀλλ' οὕτω μὲν ἐφ' ἡμέραις τὴν ὁδὸν
 ἱκανοσάντων καὶ ὥς βασιλεῖα φθασάντων, ἐμφανίζεται μὲν ὅσον
 τόπος ὁ περιεχόμενος τῷ κρατοῦντι καὶ ἀπαγγέλλει τὴν ἄφριξιν, τὸν
 δὲ μηδὲ τὸ παράπαν εἰσαχθέντα ἢ εἰρκτὴ ὥς κατάκριτον δέχεται.
 10 ἦν δ' ἄλλως ὑπονοούμενον τοῦ ἐνευκαιρήσαντος τοῦ κρατοῦντος
 ἐξέτασι τάκενον δοθῆσεσθαι μελζονι ἢ κατὰ τὸν τότε καιρόν.
 ἀλλὰ χρόνος ἐτρίβετο μεταξὺ νοσοῦντος τοῦ αὐτοκράτορος, κα- E
 κῆνον εἶχε δεσμώτην ἢ φυλακὴν, πλὴν οὐχ ὥς ἐφ' ὁμολογουμέ-
 νως καθοσιώσεσιν. οὐ γὰρ ἦν ἔγκλημα τὸ παράπαν, εἰ μὴ γε
 15 τὴν ὑπόψιν καὶ τὸ πολλοὺς ἐν ἀπορρήτοις ἐκφέρειν, πρὸς οὓς
 ἦν πιστεύειν ὑποφωνοῦντας τὸ μόρσιμον, ἔγκλημα θείῃ τις τῷ
 κατεχομένῳ. ἐδόκει δὲ τέως καὶ ἡ πρόφασις ἔγκλημα· ἢ δ'
 ἦν — ἀλλ' ἀνακτεῖν τὸν λόγον, ἔν' εὐμαθέστερον τῶν προκειμέ- P 17
 νων ἔχομεν.

10. τοῦ expropterim.

pellere aiebant) "aures et mentem mihi demulces modulando aliquo
 cuiusconque argumenti cantico, quod tibi cumque primum in buccam ve-
 nerit?" tunc ille quamdam subito cantilenam exorsus est, cuius hoc erat
 initium "nunc prophetica praedictio impleri festinat." exorsus est autem
 non sane remisse ac leniter, sed impetu paene fanatico vocem ultra
 omnem modum ac prope supra vires attollens, contentione summa; unde
 contigit recreari vinctum atque hilarescere, non tantum (quod solum vi-
 deri cupiebat) suavi vocis sono, sed potissimum recordatione per id car-
 men ingesta vaticinii sibi regnum olim polliciti, cuius fidem hoc casu
 inopinati cantus velut novo quodam divinae significationis auspicio con-
 firmari tacite sibi blandiens gratulabatur. interim diebus aliquot con-
 fecto itinere, imperatorem primo statim accessu adit comes, nuntiatque
 adventum Palaeologi; quem admissione minime dignatum carcer excipit
 uti iam damnatum, quamquam ipse, ut diximus, arcana ex divinis osten-
 tis fiducia de se prosperiora mente versabat. dilata est autem eius cau-
 sae accurata cognitio in tempus quo imperatori per valetudinem liceret
 ei rei attendere. diuturna haec fuit mora, pertinacius durante principis
 morbo, et vincto tamdiu in custodia perstante, non illo quidem veluti
 convicto criminis maioris: solis enim fere suspicionibus laborabat antiquis
 illis sed de novo eventualis afflatu maligno delatorum, subinde clam in-
 susurrantium imperii praesagitiones de Palaeologo lactatas. ea erat vera
 detentionis eius causa, cui obtendebatur crimen affectati regni. verum
 altius repetenda narratio est, ut proposita res ad captum lectoris ac-
 commodatus tractetur.

- B** 12. Νόσος ἦν ἐνσκήψασα τῷ κρατοῦντι, καὶ ἡ νόσος δεινὴ· ἐπειληπτο γὰρ καταπίπτων συχνάκις. τὸ δ' ἦν, ὡς ἔοικεν, ἐκ ζέσεως φνσικῆς ἐγκαρδίου. ὤθεν, οἶμαι, καὶ τὸ εὐφυές ἐκείνῳ καὶ ὑπὲρ τὸ προσῆκον ἦν, οὐ στέγοντος τοῦ μορίου τὸ πάθος κἀντεῦθεν ἐκτρεπομένον τοῦ εἰκότος, ὡς μηδὲ χρησίου 5 μους πολλάκις ἀναπέμπειν τῷ ἐγκεφάλῳ τὰς ἀναπνεύσεις, ὤθεν καὶ τὸ λογίζεσθαι. ἐν τούτῳ γὰρ καὶ φιλοσόφων ἔριν περὶ τοῦ
- C** φρονεῖν συμβιβάζειν τις ἔχοι· πηγὴ γὰρ λογισμῶν ἡ καρδία, πλὴν ἀναγομένων πρὸς τὸν ἐγκέφαλον, ὡς ἐκείνος συμμετρίας ἢ μὴν ἀσυμμετρίας ἔχοι, οὕτως εἰδοποιεῖσθαι συμβαίνει τὸ ἀναγόμενον. τότε τοίνυν ἐπιπιπτούσης συχνάκις τῆς νόσου, οὐκ οἶδ' 10 δπόθεν, μήνιμα εἶναι τὸ πάθος ὁ πάσχων ἐκ μαγγανείας θαιμόνιον ὑπελάμβανε. καὶ οἱ μὲν πολλοὶ τῶν ἔξω, οἷς ἦν τὰ τοιαῦτα πιστεύειν, τὸ ἔκκλημα προσέτριβον τοῖς Μουζάλλωσι, παρὰ λό-
- D** γον, καὶ ὡς οὐκ ἂν προσεδόκησαν, τῶν ἀξιοματίων τυχοῦσι· τῷ 15 μέντοι γε πάσχοντι πᾶς ἕποπτος ἦν, εἰ μόνον τις ἐπὶ μαγγανείαις κατηγοροίη. ὤθεν καὶ πλείστοι καὶ τῶν τυχόντων συνελαμβάνοντο, εἴ ποὺ τις γρύξειεν ἐγκαλῶν. καὶ ὁ μὲν διώκων μαγγανείας ἄλλον ὑπὲρ ἑαυτοῦ πολλάκις ἢ τοῦ πλησίον προύβαλλε τοῦ ἔκκλημα, ὡς δίκας ληψόμενος ἀποδείξας· ἀναγόμενον δὲ πρὸς 20

5. εἰκότως P.

12. Invaserat imperatorem morbus, et is quidem gravis, epilepsia, qua subinde apprehensus concidebat. origo eius verisimiliter imputabatur naturali effervescentiae cordis; quam et causam ei fuisse reor ruboris in vultu flagrantis*), haud sese videlicet capiente ardore principis illius membri, quin foras usque in os et genas erumpente interni aestus indicio se proderet. sed et fuligines ex isto incendio sursum in cerebrum perlatae rationis usum perturbabant. quod quemadmodum fiat, quantumvis philosophi rixentur inter sese, certum tamen experientiae suffragio est fontem recti iudicii cor esse, et prout exhalantur ex eo accommodati ad sanum temperamentum capitis aut ei adversarii vapores, ita delirare hominem aut sapere. tunc igitur istiusmodi caliginum incommodo in cerebrum appulsus subinde perculsus aeger laborare se vi saeva mali daemonis magorum artibus immissa iudicabat. ac vulgus quidem ad talia credulum crimen eius maleficii impingebat Muzalonibus, quasi qui non contenti dignitatibus concessis ad maiores, quibus inhiabant, viam sibi eo scelere sternerent. aegro autem suspectus quivis erat, quem quomodocumque insinulari praestigiarum audiret. quare statim ad primos susurros vel temere deferentium obvii passim quique comprehendebantur. quo animadverso qui aliquem oderant, certam eam inibant rationem eius male multandi, ut iam delatio magiae indicium esset irae iniustae poenas per

*) cf. Possin. Glossar. alter. v. Εὐφυής.

βασιλέα τὸ ἔγκλημα ἐκ τοῦ παραυτίκα (οὐ γὰρ ἦν σιωπῶν ἀκού- E
 οντα), ὃ δὲ οὐχ ὑπὲρ ἄλλου του ἀλλ' αὐτὸς ἐαυτοῦ συνόλω
 ὁγωνίων προσέειπεν ἐξετάζεσθαι. παρὰστασις δὲ τοῦ μὴ ψή-
 φοις ἀπάσαις τὸν κρινόμενον αἰρεῖσθαι οὐ μαρτύρων παραγωγῇ,
 οὐδ' προτεινόμενοι ὄψκοι, οὐδ' βίων τῶν πρὸ τοῦ ἐξετάσεως, οὐκ
 ἄλλ' ἄττα οἷς τὸ ψεῦδος ἐλέγχεται· ἀλλ' ἐν καὶ μόνον ἦν τὸ P 18
 σῶζον τοὺς ἡλωκότας, εἰ μύδρον ἐκ πυρὸς ἤδη ζέοντα, ὃ δὴ
 καὶ ἄγιον ἐπεφήμεζον, τολμῶσῃ χειρὶ κύψαντες ἀναλάβοιεν καὶ
 τρὶς βηματίσειαν ἔχοντες, πρότερον τριαὶν ἡμέραις τοῦ ταῦτα
 10 γίνεσθαι νηστείας κατηγνησμένοι καὶ προσευχῇ, ἐπισεσημασμένοι
 καὶ τὴν χεῖρα κεκρυφάλῳ καὶ βούλλῃ, ὥς μή τις ἐπιχειροίῃ ἀλεί-
 φων τισὶν ἐφ' ᾧ μὴ ψαῦσαι μηδὲ καῦσαι τὸ πῦρ. καὶ εἶδεν ὁ
 γράφων, ἡβῶν τῷ τότε, ὑποστάντας τινὰς τοιαῦτα, πλὴν ἁλω-
 βήτως ἀπαλλάξαντας, τὸ θαυμάσιον. τότε τοίνυν ὠριστο μὲν B
 15 καὶ ἄλλοις παρὰ τοῦ κρατοῦντος λαμβάνειν εἰς γάμον εὐ τοῦ γέ-
 νους ἐχούσας, καὶ ἐκεῖνοι πολλάκις ἐκ σπερμάτων ἦσαν οὐκ ἐν-
 γενεῶν· πλὴν τὸ εὐγενὲς ἐκείνοις πρὸς τοῦ κρατοῦντος ἔρρεπε,
 καὶ ὡς σφᾶς ἔδει σεμνύνεσθαι ἀξιωμασιν, ἐν εὐεργεσίας μέρει
 καὶ ἀμφοτέροις τὸ κῆδος ὁ κρατῶν ἐτίθει, ὥστ' ἐκείνους μὲν ταῖς
 20 ματρύναις, ὡς ὁ Ῥωμαῖος εἶποι, ὡς εἰκὸς μεγαλύνεσθαι, ἐκεί-
 νας δ' αὖθις συμμετέχειν τῶν ἀξιωματῶν τοῖς ἀγομένοις. προσ-
 τάττει τοίνυν σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τινι τῶν εἰς παιδοπούλους C
 ταχθέντων ἐκείνῳ τοῦ πατρὸς ζώντος, Βαλανειδιώτῃ τοῦ πικλην,
 τὴν τῆς αὐταδέλφης τοῦ Παλαιολόγου Μιρίας, εἴτε καὶ Μάρ-

calumniam de inimico repetentis. perlata autem ad imperatorem accusa-
 tione (non erat enim liberum ei dissimulare quod eius generis auditum
 fuerat) statim is turbatus, et aestuans tamquam non in alium quam in
 sese qui deferebatur noxias artes intendisset, disquiri de re iubebat.
 elabendi autem e iudicio atque innocentiae probandae una erat ratio, non
 in calculis iudicum aut laudibus testium aut iureiurando dato aut vitae
 prius inculpatae actae suffragio sita, sed in innoxia pertractatione ferri
 candentis, quod sanctum vocabant. huius purgationis hic ritus erat.
 qui se ad illam offerret, triduo prius ieiunio et oratione se parabat,
 custoditus interim et manu velo involuta, cui sigillum esset regium im-
 pressum, ne quis eam unctionibus adversus ignis sensum roborantibus
 muniret. tum productus in medium audacter arripiebat ignitum globum
 nuda manu, et eum per tria conclavis spatia portabat. vidit qui haec
 scribit in aetatem iam tum puberem adultus quosdam isti examini sub-
 iectos citra ullam defunctos noxam candentis metalli tactu, mirantibus
 qui aderant, illaeso integrosque recedere. cum autem per id tempus
 non raro soleret imperator viris haud nobilibus praemii loco vel gratiae
 nobilissimarum virginum coniugia decernere, inter alia eius generis ex-
 empla cuidam adolescenti e regis ophobis, Balanidiotae nomine, Theo-
 Georgius Pachymeres I.

- θας, κόρην Θεοδώραν, ἣν τῷ Ταρχανειώτῃ μεγάλῃ δομestικῇ
 ἐκείνῃ γεγέννηκεν, εἰς γάμον νόμιμον ἀγαγέσθαι. καὶ ἦν ὁ λόγος
 τοῦ βασιλέως αὐτοῖς βεβαία τις κατεγγύησις, κἀντεῦθεν, ἐπεὶ
 καὶ πρὸς τὸν γάμον τὰ μέρη ἦσαν συγκαταίνα, ὡς γυμβρὸς ἀνέ-
 D ὤν τὴν τῆς κόρης οἰκίαν εἰσῆρχετο. ἀλλὰ παρερρῷ χρόνος 5
 ὀλίγος ὃ τὴν μνηστείαν ἐκείνην ἐπιμετρῶν, καὶ οὐκ οἶδ' ὅ τι πα-
 θὼν ὁ κρατῶν, πλὴν ἄλλ' ἢ ἐξουσία κρεῖσσον δικαίου, τῷ τοῦ
 Καβαλλαρίου νιῷ Βασιλείῳ εὐγενεῖ τε ὄντι ἐξειδίδου ἐῷ γένους
 ἔχουσαν τὴν ῥηθεῖσαν. ὁ δ' ἐν εὐεργεσίας μέρει δέχεται ἀσμέ-
 νως τὸ δωρηθῆν καὶ κατεπείγει τοὺς γάμους. ταῖς μέντοι γε γυ- 10
 ναιξὶ πρὸς τὸ πρῶτον ῥεπούσαις συνάλλαγμα, προκατειλημμέναις
 ἄμιμον ἐχούσαις τὸ μεταβαίνειν, ἀπόστοργος ὁ νυμφίος ἦν.
 E τέως δὲ (ὃ γὰρ κρατῶν προσέταττεν) ἐκουσῶν ἀκουσῶν ἐκείνων
 τὰ νομιζόμενα ἐτελείτο καὶ περιφανῶς οἱ ὕμναιοι ἤγοντο. ἀλλ'
 ὁ νυμφίος ἐφ' ἡμέραις οὐκ ἐπλήρου τῇ κόρῃ τὰ τῶν ἀνδρῶν. 15
 καὶ πυνθαπομένου τοῦ βασιλέως ὅπως τοῦτο γένοιτο, ὁ δὲ πρῶ-
 τον μὲν ὑπεσκέαζε τὸν ἀπόλογον ὡς μὴ θέλων ἀνυκαλύπτειν δῆ-
 θεν, εἰθ' ὡς καὶ δραστηκώτερον ἀνεκρίνετο, μαγγανείαν τὸ ἐμ-
 ποδῶν ἔλεγε. καὶ εὐθὺς ὑποψία περὶ ἑαυτῷ τοῦ κρατοῦντος καὶ
 P 19 θυμὸς πολλὰ δεινός, καὶ οὐδὲν ὑφείναι δοκῶν εἰ μὴ ὑμολογοῖτο 20
 ἡ μαγγανεία. εὐθὺς οὖν σάκκος ἀχυρμιῶς, καὶ γυμνὴ συνάμα
 γαλαῖς ἡ εὐγενὴς γραυὴ ἐντὸς συναπιληπτο, ὣν λύγοις ἔξωθεν

doram Marthae filiam sororis Palaeologi, e magno domestico Tarchaniota genitam, desponderi iussit. celebrata consensu partium mandato princi-
 pis rite sponsalia sunt, et aliquanto inde spatio is iuvenis sponsi fiducia
 aedes puellae frequentaverat, cum ecce nescio qua repentina mutatione
 imperator, iure ac pactis absoluta potestate susque deque habere iussis,
 inopinatissime imperat Tarchaniotae magni domestici filiam viro nobili
 Basilio Caballarii filio nubere. in magnae loco gratiae id Basilius ha-
 buit, et pro se rem urgebat. feminis, matri filiaeque, caritate sponsi
 prioris illigatis, et indecorum arbitrantibus resiliire a conventis ac fidem
 fallere, negotium omnino non placebat; quare apud illas gratia carebat
 intrusus procus. tamen incumbente iteratis iussis in idem principe, vo-
 lentibus nolentibus matre filiaque nuptiae palam ac splendide celebratae
 sunt. at multis inde diebus nuptialia coniugum congressus haudquaquam
 sequebatur, cuius rei forte cognitae percontatus ex Basilio causam im-
 perator, ab eo primum eludebatur ambiguis responsis: tandem instans
 efficacius audivit nodum malefico novis sponsis infectum.
 hac mentione praestigiarum in familiares suspiciones revolutus princeps,
 et se quoque ipsum infernis artibus appetitum autumans ab eodem indi-
 cati fascini auctore, vehementer excanduit, extrema experiri quaeque
 certus ad artificem veneficii noscendum. saccus expeditur illico stramen-
 titus, et in eum anus misera nobilissima matrona nuda conficitur cum
 felibus, qui videlicet acubus immissis per textum tegetis compuncti un-

μωπιζομένων ταῖς τῶν δυνάων ἀκμαῖς ἐπερονῶτο ἡ πάσχουσα, ἢ ᾧ ἀναγκαζομένην καὶ ἀκουσαν ἐξαιρεῖν τὸ ἀπόρητον. ἀλλ' οὐκ ἦν πλέον παρ' ἐκείνης ἀκούειν ἢ τὸ μὴ συνειδέναι τι τοιοῦτον ἐαυτῇ προξάσῃ, καὶ ὥς οὐκ οἶδ' εἰ ὁ νυμφίος μεμίσθται τῇ παιδί 5 ἄλλῃ τῷ πρότερον κατηγγυημένῃ. ὁ μέντοι γε βασιλεὺς εἴτε B πρὸς τὴν ὑποψίαν καὶ ἔτι ἀμετάθετον ἔχων ὥς ἐκείνην μαγγανείαις εἰθισμένην εἰκὸς καὶ κατ' αὐτοῦ τολμῆσαι τοιοῦτοις χρήσασθαι, συνυποπτευομένου καὶ ἀδελφοῦ ὑπ' αὐτῇ τραφέντος καὶ στεργομένου, εἴτε μὴν καὶ εἰς ἔννοιαν ἔλθων μή πως τῶν 10 πρᾶχθέντων ὥς εἰκὸς ἀκουσθέντων ὁ Παλαιολόγος ὑβριοπαθήσας ὥς ἀδελφὸς πρὸς νεωτερισμὸν ἀποκλίνειν, οὕτως ἔχων πέμψας καὶ τῆς ἡγεμονίας ἐκείνον παραλύσας ἀνάγει δέσμιον, τῷ μὲν δοκτεῖν περὶ τοῦ τῆς μαγγανείας ἐγκλήματος ἀπολογησόμενον, τῇ C δ' ἀληθείᾳ πρόσχημα ἦν τὸ πρᾶχθὲν δειλίας, τοῦ μὴ τι νεωτε- 15 ρίσαι ἀκούσαντα. τὸ δ' ἦν δῆλον ἐκ τοῦ μὴ ὅπως μετ' ὀλίγον τῆς εἰρκτῆς ἐκείνον ἐσαυθὶς ἀνακαλεῖσθαι καὶ συμπαθεῖν, ἀλλὰ καὶ περὶ ἐαυτῷ καὶ τοῖς αὐτοῦ πράγμασι δεδοικῶτα διὰ τὴν νόσον ἀνάδοχον ἀξιοῦν εἶναι τῷ γένει, καὶ ἀπομνημονεύειν τὴν χάριν αὐτῷ ἐν τούτοις, ὅτι παθεῖν κακῶς ἄξιον ὄντα διὰ τὰ φθάσαντα 20 οὐδὲν ἐκείνον ἐκ συμπαθείας ἀνήκεστον ἔδρασε.

13. Τοῦ δ' αὐτοῦ χρόνου πρὸς τὸ φθινοπωρινὸν ἀποκλίνειν D τος ἐπὶ τέτρασι παισὶ μεταλλάττει τὸ βιοῦν ὁ κρατῶν, τρισὶ μὲν θηλυτέραις, ἐνὶ δ' ἐνναέτει ἄρρειν παππωννυμῶντι τῷ Ἰωάννῃ.

quibus vetulam discerperent. ea immani quaestione sperabatur elicienda mulieri vera confessio. nihil tamen aliud expressum nisi se haud consciam talis scelestis: caeterum virginem sponsi prioris necessitudine devinctam a secundo abhorrere. haec audiens non ultra saevire imperator voluit, sibi metuens ab exercitata, ut suspicabatur, diris incantationibus ana, ne vim maleficam in ipsam verteret, si amplius irritaretur; seu veritas ne Palaeologus tam atrocem sororis iniuriam defectione ulcisceretur. atque hoc quidem ut praeverteret, misso, ut diximus, Chadeno redactum in ordinem Palaeologum et vinctum ad sese curavit adduci, specie quidem ut veneficii causam diceret, re vera, quod iudicavi, ne in audita contumelia germanae ad rebellandum induceretur. id enim patuit ex eo quod imperator eum paulo post eductum carcere non solum venia donavit et in integrum restituit, sed et suis rebus ob morbum ex quo periclitabatur, metuens, proprios ei liberos commendavit, gratiam in eum suam memorans ea indulgentia testatam, qua ipsum ob vetera utique crimina poena dignum, benigno affectu miserans, nulli atroci et immedicabili supplicio subiecisset.

13. Eodem porro anno in autumnum vergente moritur imperator, pupillos relinquens quatuor liberos, tres feminas et novennem unum matrem avo cognominem Ioannem. nam filiae priores collocatae dudum

αἱ γὰρ πρῶται τῶν θυγατέρων, ἥ μὲν τῷ Βουλγαρίας ἄρχοντι
Κωνσταντίνῳ τῷ Τείχῳ, ἥ δὲ τῷ τοῦ δυτικοῦ δεσπότου *Μιχαήλ*
παιδί Νικηφόρῳ, πρὸς γάμον ἔφθασαν ἐκδοθῆναι. ὁ δὲ καὶ
 Ε προεσήμηνέ τι σημεῖον· ἥλιος γὰρ ἐκλειόψει ἐφ' ὧραν τρίτην
 τῆς ἑκτῆς ἡμέρας, καὶ βαθὺ σκότος τὸ πᾶν κατελήφει, ὥστε 5
 καὶ ἄστρα φανῆναι κατ' οὐρανοῦ. καὶ δὴ ἀρπάζεται καὶ πρὸ
 ὧρας ἀνὴρ βασιλικῶς μὲν καὶ γεννηθεὶς καὶ τραφεὶς, βασιλικῶς
 δ' ἀναχθεὶς καὶ παιδευθεὶς, κἂν εἰ τῷ πατρὶ οὐ προσεώκει τὸ
 βαθύ τε καὶ συνετὸν πρὸς ὃ τι λῆξοι καὶ πράξοι καὶ τὸ τῆς γνώ-
 μης στερεὸν τε καὶ ἀμετάθετον, ἀλλ' οὖν ἐκ πάππου μὲν ἔχων 10
 Ρ 20 τὸ ἐς πάντ' ὀξὺ καὶ μεγάλῳφρον καὶ ἀρεϊκόν, ἐκ δὲ μητρὸς τὸ
 φιλοδωρότατον, ὥς ὅλαις χερσὶ τοῖς ὑπηκόοις τὰ χρήματα ἔξαν-
 τλεῖν καὶ ἔξαντλοῦντα οὐχ ὅπως ἀνιάσθαι ἀλλὰ καὶ χαίρειν, φι-
 λολογώτατος δ' ἐς τὰ μάλιστα ὢν, καὶ πᾶσι μὲν λογικοῖς εὐερ-
 γητικῶς προσφερόμενος, οὐχ ἥττον δὲ καὶ αὐτοῖς λογικῇ παιδείᾳ 15
 προσεσχηκώς, οὐ μᾶλλον ἐκ μαθήσεως ἢ φύσεως τὴν περὶ τὸ
 γράφειν δύναμιν ἔχων, ὥς καὶ πολλὰ ἐπιρρῶδη ἐκτιθέναι, εἰ
 μόνον ὀρμήσειεν· ἔδει γάρ, καὶ σιωπῶ τὰ πλεῖστα, ἣ περιφα-
 Β νῆς ἁγίου ἐφειστήκει μνήμη, οὐδὲν προσθέντα, ἣ ὅπως μακρὸν
 τῶν πραγμάτων ἀνεθέντα, ἐνὸς τῶν τοῦ κλήρου σχολαιότερον 20
 τὸ προκαταρτικὸν τοῦ ὁρθρου μονολογοῦντος ἐξάψαλμον κανόνα

Β. § δὲ] ὁ δὲ Ρ.

fuerant in matrimonium, una quidem Constantino Techo Bulgarorum
 principi, altera vero Nicephoro Michaëlis despotae Occidentis filio.
 nec plane improvisus accidit hic casus, quippe praenuntiatus coelesti
 portento. etenim sol defecerat ad horam tertiam sextae diei, et densae
 tenebrae cuncta comprehenderant, adeo ut apparerent stellae per coe-
 lum. ita praeripitur acerba morte vir regis natus et nutritus, regie
 quoque educatus et edoctus, patri non ille quidem similis in profunda
 consummataque prudentia dictorum pariter et actorum, neque in immen-
 tabili constantia semel recte decretorum, caeterum ex avo habens cele-
 rem ad omnia, excelsum ac magnum belloque acrem animum, ex matre
 vero beneficentissimam naturam, quae ambabus manibus dona in subdi-
 tos effunderet, nullo moerore largissime, immo effundere gauderet. stu-
 diosissimus in primis literarum, et literatos amplecti beneficiis solitus,
 meditationi quin etiam optimarum artium intentus, et non magis institu-
 tione quam indole magnam eleganter scribendi facultatem assecutus, ut
 multa diserte componeret quoties tanti duceret in id incumbere. cuius
 rei documentum (multa similia reticens) unicum proferam. ubi sole-
 mnius sancti cuiuspiam festum illuxerat, non alia adhibita praeparatione
 quam avocatione mentis a negotiis, uno modo clericorum sedatius di-
 stinctiusque pronuntiante senarium psalmorum qui praemitti consueverunt
 matutino cantui, elogium beati, quod vocant canonem, ex tempore pan-

πλατῆρας τῷ μνημονευομένῳ ἐς ὅτι μάλιστα ἄριστον, ὥστε καὶ
 πεπληθὺς ἐκινδύνευεν εἰσργεῖσθαι μὴ ὅτι τοὺς ψάλλοντας,
 ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τῶν ὕμνων ἀκροωμένους, καὶ τῶν προκοιτούν-
 των ἦν τις καὶ τῶν ὀπλοφόρων καὶ σωματοφρυλακούντων τῷ βα-
 σιλεῖ, καὶ ἄλλως ὑπηρετοῖ τοῖς βασιλεῦσι, καὶ ἄλλως ἄλλοθεν
 ἐκελθόν. πῶσι γὰρ ἐξ ἴσου τὸ βασιλικὸν ἀνεξαπλήγως ἔχειεν C
 ἔλεος, στρατιώταις δὲ μᾶλλον καὶ οἷς ὁ λόγος τὸ σπούδασμα ἦν.
 σὲ γὰρ ἦν ἡμέρα, οὐ νύξ, οὐ καιρὸς δυσθυμίας, οὐχ ὥρα χα-
 ρᾶς, σὲκ ἀνατέλλων ἥλιος, οὐ δυνύμενος, ὅτε τις εὐεργεσίας
 10 δόξα τὸν ἄνακτα, ἣ εὐ ἐκεῖνος πάσῃων ἢ ἄλλων τὰ ἴσα πασχόν-
 των, ὄρῳ ἦ καὶ ἀκούειν εἶχε. τοιοῦτος δὲ ὢν βαρὺς ἔδοξε τοῖς
 ἐν τέλει, ὅτι οὐ κατ' εὐγένειαν καὶ κῆδος βασιλικὸν ἀλλὰ ἀριστί-
 ᾳ τὸς ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἐκλεγόμενος τοῖς προσήκουσιν ἐσέ- D
 μνεν ἀξιώμασιν. οἷς δὲ συνέβαινε προσγενέσιν εἶναι καὶ οἱ
 15 πρὸς αἵματος, ἀρκεῖν ἔκρινε τὸ τοιοῦτον καὶ ἱκανὸν εἰς λόγον σε-
 μνώματος. τὸ δὲ ἦν, εἰ σκοποῖ ῥις, ἀρετὴν ὀφείλλοντος ἄρ-
 χοντος καὶ παρακαλοῦντος πρὸς εὐδοκίμῃσιν τὸ ἐπῆκοον. οὐ
 γὰρ βλακείας χάριν ἀλλ' ἀριστίας καὶ τοῦ καλῶς ἄγεισθαι τε
 πρὸς ἐκείνου καὶ ἄγειν ἄλλους τὰς βασιλικὰς φιλοτησίας ἔκρινεν

19. εἰλως P.

gebat, ei cuius memoria celebrabatur laudes quam scitissime contexens
 ornatissimo praeconio; quod tam liberali largitione cumulabat, ut spar-
 gere passim in quosvis ac paene proilcere dona videretur. adeo non
 psallentes, non dantes operam canentibus, indonatos relinquebat. seu
 quis in excubitorum ordine, seu in satellitum et corporis custodum mu-
 nere, seu alio quopiam aulico ministerio imperatori appareret, sive etiam
 aliunde aliquis eo forte veniens tunc occurreret, in omnes ex aequo re-
 giam beneficentiam extendebat, milites praesertim et literarum studiosos.
 non enim nox, non dies, non tempus moestum, non hora laetior, non
 oriens sol, non occidens ipsum vacantem a benefaciendo reperiret. vi-
 deres audiresque circa eum semper aut qui munus acciperent, aut qui
 accepto recederent, qui non frustra peterent, qui nacti quod voluerant
 gratias agerent. atque hic tamen talis cum esset imperator, gravis erat
 primoribus procerum, idcirco quod in demandandis praefecturis non pa-
 tricij generis aut necessitudinis eum principali domo rationem haberet;
 sed quemque virtutem ex propria praestantia verisque dotibus aestimans,
 admovebat rei gerendae ad quam aptus erat, ac meritis dignitatibus or-
 nabat. cognatis vero ac consanguineis suis censebat sufficere debere
 istam natalium honorem, et suam sortem ac claritudinem prosapiae
 abunde magnae dignitatis loco ducere. id autem et iudicium et factum
 erat, si quis recte consideraret, principis virtutem promoventis, et pro-
 vocatis subditos ad studium omnis verae laudis. non enim auctoramenta
 iactant, sed vel stadia vel praemia heroicae virtutis illustres esse ma-
 gistratus; quos ita et illis demum debere committi decernebat qui et se

διανέμεσθαι. καὶ τὸ φοβερὸν προσήν, ὡς ἐτοίμως καὶ τὸν ἄλ-
E λως ἢ ὡς ἔδει ποιοῦντα κολάζεσθαι καὶ τὸν κατορθοῦντα εὐεργε-
 τεῖσθαι. οὐ γὰρ μικρὸν τὸ τοῦ μεγιστᾶνος σφάλμα ἢ μὴν ἔμπα-
 λιν τὸ κατόρθωμα, ἀλλ' ἐκεῖνο μὲν ἐκτομίον πάθει προσέοικεν
 ὡς τῇ τοῦ μορίου ἀφαιρέσει μέγαν ἔχοντος λόγον τῇ φύσει πάντα 5
 συμπαρασπᾶσθαι καὶ παρατρέπεσθαι, τὸ δὲ κατόρθωμα τῷ τοῦ
 κύκλου κέντρῳ, παμπόλλην ἀσφάλειαν τῇ περιφερείᾳ προσέ-
 μοντι, εἰ κατὰ χώραν ἐκεῖνο μένει. καὶ πῶς γὰρ οὐκ ἔμελλεν τῇ
P 21 ἀρχὴν διοικεῖν κατὰ τὸ προσήκον, ὅστις ὑπὸ τοιούτῳ πατρὶ,
 μηδ' ὄνομα βασιλείας ἔχων, ὧν ἔξ ἐκείνου καὶ μόνος, ὅμως ἀγε- 10
B λατεῖν ἀσφαλῶς προυδιδάσκετο; (14) ὃς ἐπεὶ ποτε καὶ χρυ-
 σοφορῶν ἐξῆι εἰς κυνήγιον, ὑπέστρεφε μὲν ἐκείνος ἐκείθεν, συν-
 ἦντα δὲ κατὰ τὸ προστυχὸν τῷ πατρὶ. καὶ δὴ προσκυνήσαντί οἱ
 μὴ βλέπειν ἐκείνος μηδὲ προσέχειν προσεποιεῖτο, καὶ προσιόντος
 ἡμέλει. ὃ δὴ καὶ συμβαῖνον δργῆς πρὸς αὐτὸν πατρόθεν ση- 15
C μείον, ὅπερ καὶ ἀληθές ἦν, ἔδοξεν. ὅθεν ἀλλῶν καὶ ὅτι ἁμάρ-
 τοι διανοούμενος καὶ ζητῶν πρόσεισιν οὐ μάλα θαρροῦντως τῷ
 πατρὶ κατ' ἰδίαν. ὃ δ' ἰδὼν εὐθέως καὶ ἀλαστήσας πρὸς ἐκεῖ-
 νον οἶον τὴν τῆς ἀμπεχόνης ἀκαιρίαν ὠνείδιζε, καὶ “τί καλὸν

praeclare ipsos in iis gerere et alios commode salubriterque posse gu-
 bernare iudicentur. inerat eius moribus et terrificum quid, vultu ser-
 moneque declarantibus haud impune laturos qui aliter ac oporteret age-
 rent, uti et e contrario, qui prout par erat officio fungerentur, nequa-
 quam mercede carituros. ingentis enim utramvis in partem omnino mo-
 menti est hominis in civitate primarii recte aut secus factum, prava si-
 quidem vita et mala facinora nobilium par vitium reipublicae important
 ac virilium exectio humano corpori, quod inde universum debilitatur
 enerveque fit ac flaccidum. contra virtus et actio laudabilis principum
 virorum similis est centro circuli, quo recte constante ac situm immobi-
 liter obtinente proprium status orbis ac circumferentiae totius fixus ac
 firmus permanet. enimvero quidni sperari debuit tanta consiliorum sa-
 pientia usurum moderateque ac utiliter praefuturum rebus illum princi-
 pem, qui rudimentum imperandi sub tali tantoque iusti regiminis magi-
 stro, patre optimo, posuerit, a quo unicus licet et adultus filius in pri-
 vatæ sortis humilitate relictus, exclususque consortio ac nomine imperii,
 accurate otioseque praeexercitatus est in omnibus meditamentis artis
 spissae ac multiplicitis homines regendi. (14) huic aliquando venatum
 egresso cum veste auro texta, indeque domum redeunti, occurrit forte
 pater, et cum se demississime venerantem nec aspectu dignatus velut in-
 observatum praeteriit, moxque ab adeunte contemptum se avertit. rap-
 puit id frigus, nec male ratiocinatus, prudens filius in argumentum haud
 dubium paternae in se irae. unde postquam aestuasset aliquandiu et
 severe secum inquirere causam offensionis frustra in sua conscientia
 quaesiisset, privatim patrem convenit sane sollicitus nec metu vacuus.
 quem ille statim iis intuens oculis qui quamdam indignationem prae se fer-
 rent, exprobravit illi cultus istius ac vestitus insolentiam tali occasione

συνειδὼς ἑαυτῷ δράσας Ῥωμαίους" ἔφη "τὰ ἐκείνων ἐκχέεις ἐν διατριβαῖς μηδὲν τὸ ἀνγκαιὸν ἔχούσας; ἢ γὰρ οὐκ οἶδας" φησιν "αἵματα εἶναι Ῥωμαίων τὰ χρυσόσημα ταῦτα καὶ Σηρική, Δ ἢς ὑπὲρ ἐκείνων ἔδει χρῆσθαι ἐκείνων γε οὐσι; ζητεῖς δὲ μαθεῖν καὶ ὑπὲρ ἐκείνων πότε; ὅτε δηλαδὴ ἐπιστῶσι πρόσβεισιν ἐξ ἄλλοδαπῆς τὸν ἐκείνων πλοῖτον λαμπρειμονοῦντες δηλοῦν ἔχοιμεν. ὁ γὰρ βασιλέων πλοῦτος πλοῦτος τῶν ὑπηκόων λογίζεται, παρ' ἣν Ε αἰτία καὶ τὸ εἰς δουλείαν καθυπείκειν ἑτέροις σφίσιν οὕτως ἔχει καὶ λίαν ἀπώμοτον. οἷς σὺ διακενῆς χρώμενος οὐ λογίζῃ 10 τὸ πλημμελὲς ὁπόσον." οὕτω καὶ ἐπὶ τοιούτοις ὁ εἰς βασιλείαν ἀναχθισόμενος ἐπαιδεύετο.

15. Τότε δὲ θανόντος ἐκείνου, ἐπεὶ καὶ ὁ πρωτοβεστιαίος Ρ 22 ριος Μουζιλίων τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ ἀφ' ἡλίκος βασιλέως ἔχων ἡγγέλλετο παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ βασιλέως τὸν μοναχὸν ὑπελθόντος, 15 τῷ μὲν μειρακίσκῳ ἐκείνῳ ἄνακτι Ἰωάννῃ οὐχ οἶα τ' ὄντι διὰ τὴν ἡλικίαν τὸ ἀσφαλὲς περιποιεῖν ἑαυτῷ προνομίας ἔδει πάντως τοῦ μήτι παθεῖν ἀπροόπτως, πολλῶν ὄντων τῶν ἐπιβουλευόντων, καὶ τι μικρὸν κινήσει, εὐθὺς δρασιμόντων τὰ μέγιστα. διὸ καὶ Β

intempestivi. "nam quid" ait "tibi conscius es perfecisse te in Romanorum commodum, ut inde tibi licentiam partam putes abutendi opibus illorum in tuas remissiones ad privatum dumtaxat tui animi fructum, non vero ad ullam pertinentes utilitatem publicam? an nescis istas auro insignes et sericas vestes sanguinem esse Romanorum; quibus Idcirco in eorum tantum commoda utendum est, cum res ipsorum sint. quares forte quando et quomodo illae in ipsorum bonum usurpentur. tunc videlicet quando admissa exterarum gentium legatione Romani populi opes ostentari in cultu et ornatu principis publici honoris interest, divitiae siquidem regum divitiae subditorum reputantur. extra quam causam publica insignia maiestatis ad privatas etiam relaxationes adhibere, id vero sit dominum se monstrare, non principem, et quasi servitutem indicere civibus, qui cum liberos se putant et haberi velint, ista vestium odiosa superbia sese velut in mancipiorum ordinem redigi detestantes indignantesque conquerentur. num iam igitur intelligis, ista levitate traducti ad venatorium usum regii ornatus quantum flagitii consciveris?" istiusmodi monitis, hac institutione tam severa heres imperii a patre optime ad moderatam et popularem principatus administrationem informabatur.

15. Hoc porro nunc mortuo, palam vulgatum est protovestiarium tutorem pueri principis a patre imperatore declaratum eo tempore quo mortui proximus monachi habitum induit. sane succedenti in imperium haec puero Ioanni ea aetate, cui nec ad providendum sibi ratio neque ad se tuendum vires suppeterent, opus omnino erat idoneo praesidio, ne quid improvisum pateretur. ~~adversarios~~ quippe ipsi clam insidiantium infesta edia imminabant in occasionem ei nocendi; quos sane, si quis motus rorum vel levisimus existeret quo aliqua modo quidpiam novandi opportunitas daretur, avide illam captaturos et vel extrema quaeque

τῷ κατὰ τὸν Ἑρμον τῆς Μαγνησίας φρουρίῳ ἔκεινον φέροντες ἐγκατέστησαν, συχνὸς τοὺς ὀπτήρας ἐπὶ βασιλικαῖς ὑπηρεσίαις τάξαντες. οἱ δὲ μεγιστᾶνες, οἱ μὲν ἐν ταῖς τιμαῖς ἔτι μένοντες, οἱ δὲ καὶ τῶν ὀπῆ ποτὲ γῆς ἀκηδῆες ἔμενον ἐξ ὀργῆς γωνιῶν ἐξυμμένοι, τῶν μὲν πραγμάτων ἐλευθέρως εἶχον, τῆς δὲ γλώσσης 5 οὐπω θαρροῦντες (οἱ γὰρ Μουζάλωνες ἐφειστήκεισαν) ἔβυσσοδόμενον τὰς ὀργάς, καὶ πάντες προσεποιούντο πρὸς ἐκείνους τὸ εὐπειθές ὥς ὑπὸ βασιλεῖ δῆθεν τελούντες τῷ μεираκίσκῳ, εἰ καὶ ὁδᾶς οἱ παθόντες παρὰ τοῦ πατρός, φαγόντος τοὺς τῆς ὀργῆς ὄμφακας καὶ κύνδῳ πικρίας ἐκείνους ποτίσαντος, αἰμωδιᾷ 10 ὠρέγοντο τὸν υἱόν. πλὴν καὶ οὕτως ἔχοντες δυσμενείας οἱ μὲν τῷ ἐπιτροπευομένῳ καὶ νέῳ οἱ δὲ τοῖς ἐφειστηκόσι, παθόντες μὲν τι καὶ ἐξ ἐκείνων τὸ πρὶν, οὐ μὴν δ' ἄλλ' οὐδ' ἡ νίμεις ἤρεμειν εἶα οὕτω παρὰ τὸ εἰκὸς τιμηθέντων μὴ δυσμενείαντας κακουργεῖν, τῷ πρὸς ἐκείνους τέως φόβῳ συγκατεκλίνοντο. τότε 15 δ' ὁ πρῶτος τῶν Μουζαλώνων, ὃς καὶ τῷ τοῦ πρωτοβυστιαρίου τετίμητο ἀξιώματι, ὁρῶν τὸν φθόνον πολλὸν καὶ δεινὸν ὑφάρποντα, καὶ ὥς βασιλεῖα παρὰ πολλῶν ὑποπτεύοιτο, κἀντεῦθεν τὸν

strenue ausuros apparebat. quare illum in munitissimam arcem ad Her-
mum Magnesia submovendum censuerunt, addito idoneo comitatu et so-
lita regiae familiae ac palatini ministerii frequentia, studiosae delecta ex
fidis viris et ad invigilandum salutis pupilli principis gnavis et acribus.
caeterum optimates, sive qui in usu honorum et functione magistratuum
perstabant, sive qui varie dispersi indeque male animati erga exilii au-
ctores hac conversione rerum prosilierant ex angulis, libere iam agere
illi quidem audebant, continebant tamen linguas, et metu invigilantium
acriter et quasi e specula susurros omnes aure anxie captantium Muza-
lonum taciti ringebantur, ira odioque penitus conditis et simulatione ob-
sequii velatis. prae se ferebant enim parere se ipsis velle ut vicem ge-
rentibus imperatoris parvuli, cui etiam per ministros et vicarios impe-
ranti libenter obtemperarent. haec in speciem ostentabantur, interim
dum il praesertim qui nupero principatu passi adversa fuerant, mordi-
cus in proposito contrario haerebant, ulciscendi videlicet in filii caput
acceptas a patre iniurias, ac vehementer optabant efficere ut Ioanni filio
dentes obstapeacerent, ex eo quod Theodorus pater eius uvam acerbam
irae immitis et ipse mandisset et expressum ex ea aucii amari poculum
ipsis propinasset. huius generis infestis sensibus atque affectibus arcano
passim gliscentibus partim in adolescentulum principem paterna laboran-
tem invidia, partim in potentes rerum, ut quisque ab his alias se aliud
quam quod optasset passum meminerat, primum indicatu est haudqua-
quam temperaturam a conatu laedendi nocendique capitibus exosis mul-
titudinem iratam, nisi metus potentiae armatae conscium sibi exiguarum
virium furorem privatum coecerneret. neque hic tam suspectus et minax
tumor rerum quorsum tandem erumperet non verebatur Muzalonum natu
maximus, protovestiarii eminens dignitate. ergo is homo nec hebes nec
incautus, perspecta non dubiis signis invidia contra se ingenti, cognito-

- μήαν κίνδυνον ὑφορώμενος, ἔγωγε συνετὸς ὢν πείρω τὸ στρατεύ-
μα δοκιμάσαι, ἅμα δὲ καὶ τοὺς μεγιστᾶνας γνωρίσαι ὅπως ἔχουσιν
ἐκείνη διαθήκῃς, πολλὰ πρότερον ὑποταγῆς καὶ δουλείας σύμ- Ε
βουλα πρὸς τὸν ἀφήλικα δισπότην σκουδάζων οἷς λέγοι καὶ πράτ-
τει ἐνδείκνυσθαι. τότε τοίνυν συγκαλεισόμενος ὅσον ἦν τὸ τῆς
γεροσύνης καὶ ὅσον τοῦ βασιλείου γένους ὅσον τε τῶν ἀρχόντων
καὶ ὅσον τῆς στρατιωτικῆς τάξεως, παρόντων ἐκείσε καὶ τῶν τοῦ
προπάππου τοῦ βασιλέως Λάσκαρι αὐταδέλφων, δς δὲ καὶ οὗτος P 23
τὸ πάλαι βασιλείας διέπρεπεν διαδήματι καὶ τὰ τῆς Ῥωμαϊδος
10 πρῶματα συγχυθέντα ὡς εἶχεν ἀνεκαλεῖτο, οὐδὲ τυφλῶν ἐκείθεν
ἀπόντων (ὁ Στρατηγόπουλος δ' οὗτοι ἦσαν καὶ ὁ Φιλῆς), καὶ
παντὸς ἄλλου μεγιστᾶνος συμπληροῦντος τὸν σέλλογον, ἐφ' ὕψη-
λου στάς, ὡς ἂν ἅμα οἷ τε πρῶτοι ἀκούουσιν καὶ οἱ ὕστατοι,
ἔλεγε τάδε.
- 15 16. "Τὸ μὲν τὰ ἡμέτερα ἀρχῆθεν πρὸς ἑμᾶς ὑρτίως B
συντάττειν, εὐγενεῖς ἄνδρες καὶ σύντροφοι, περιττόν, οἶμαι,
δοκιμῇ καὶ τοῦ παρόντος ἔξω καιροῦ· ἀνάγκη γὰρ ἐπείγει ταῦτα
παρέντας τοῦ κατὰ πόδας διεξέναι. τέως δ' οὖν μόνον οὐ γεν-
νηθέντες ἐν τοῖς βασιλείοις ὑπὸ πατρὶ ὑπηρετοῦντι κάκην τούτῳ

18. τοῦ] τὰ?

que tacitis suspicionibus multorum designari se ac reum agi affectati per
scules imperii, indeque quantum suo capiti periculum impenderet, pra-
denter aestimans, sapienti consilio decrevit experimentum capere volun-
tatis studiisque militum erga se, explorareque quemadmodum in se affecti
optimates essent. igitur multis prius documentis palam exquisiti affectus
fidei ac venerationis erga impuberem Augustum editis dicto factoque, ex
quibus omnes intelligerent se ab omni cogitatione insidiandi capiti aut
maiestati eius esse quam alienissimum, convocavit quotquot aderant se-
natores principesque universos regii sanguinis, quantumque magistratum,
quantum ex militari ordine cogi ex propinquo potuit. convenerunt quo-
que in eum coetum fratres proavi imperatoris, Lascaris, qui et ipse
olim magnam sibi laudem peperit imperii praeclare administrati, rem
Romanam ex afflictis et retro lapsa in multo meliorem revocans statum.
se caeci quidem abfuere Strategopulus et Philes, concurrentibus pro se
quoque magnatibus similiter cacteris. quibus cunctis consensu specioso
ac venerabili conventum ornantibus apparuit stans in loco superiori pro-
tvestiarins, unde conspici pariter ab omnibus et a primis non minus
quam ab ultimis audiri posset, statimque in hunc modum loqui coepit.

16. "Res nostras a principio apud vos hodierna oratione repetere,
viri nobiles aequales et sodales mei, superfluum opinor videretur et alie-
nam ab hoc tempore, quo aliud nobis obicitur necessarium dicendi ar-
gumentum, isti utique praevertendum. obiter solum ianvam nos tantum-
nam in palatio genitas a patre, ministro et ipso imperatorum, in aula

- C βασιλεύσιν ἐγράφημεν, καὶ προσληφθέντες ἀνέχθημεν παιδευόμενοι ὑπὸ τοῦ μακαρίτου βασιλέως ἡμῶν ὑψηλομενούντος τῷ πατρί. καὶ ὡς πιστῶς ὑπηρετοῖμεν προσκείμενοι, ἐφ' οἷς ἂν καὶ προστάσσοι, ἀγάπην φόβῳ μιγνύντες, πάντες ἂν μαρτυρήσοιτε. οὐ γὰρ ἦν ἡμᾶς ἄλλο τι τρέπεσθαι ἢ καθυπουργεῖν ἀδό- 5 λως τῷ κυριεύοντι, κἄν ἴσως τὸ εὐδοκμεῖν οὐκ ἦν ἐφ' οἷς προ-
D θυμούμεθα· πίστιν δὲ μετὰ προθυμίας, κἄν μὴ ἀνέη τις, καὶ δύσσουν νικᾶν εὐδοκίμῃσιν οἶδαμεν. τὸ δὲ καὶ τιμὰς λαβεῖν ἡμᾶς καὶ τῶν ἀξιωματῶν παρ' ὃ προσεδοκῶμεν τὰ μέγιστα βασιλεύσαντος τοῦ δεσπότου, ἐκείνου θέλοντος ἦν. τί γὰρ ἡμῖν καὶ 10 ἦν εἰς τὸ θανααστόν, ὥστε καὶ τιμηθῆναι τοσαῦτα; ὅμως ἐδό-
και τῷ βασιλεύοντι, καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τῶν ἀξιωματῶν ἤμην, οὐ μὴν δὲ ὥστε καὶ κακεντρεχῶς ὑπέρχεσθαι τὸν καιρὸν καὶ τὰ ἐς βλά-
P 24 βην τισὶ πραγματεύεσθαι. οἶδεν εἰς τοῦτο τὸ ἡμέτερον συνειδός. οὔτε γὰρ τὸ τοιοῦτον ἤρξεν ἡμῖν τῆς τιμῆς, καὶ τὸ μετὰ ταῦτα 15 κρατύνειν οὕτως αὐτὴν λαν ἡγούμεθα τῶν ἀσχιότων· ἀνδρὶ γὰρ δυναμένῳ μέγα παρ' ἄρχοντι, εἰ τοὺς ἄλλους πτερνίλοι ὑποβύλλων τὰ μὴ καθήκοντα, οὐκ ἔστιν ὅστις οὐ δικαίως ἂν νεμεσήσειεν. ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ θωπεύειν ἀγενέει καὶ ἀνελευθέρους ὑποποιήσεσιν ὑποτρέχειν τὸν ἄρχοντα, καὶ πρὸς ἑαυτοὺς ἐφέλκεσθαι 20

educatos esse, et in palatinum paedagogium adscitos sub imperatore, quem modo mortuum lugemus, rudimenta puerilis institutionis prima posuisse. in eius obsequio sub patre dominantis adolevimus; et qua ei fide servierimus incumbentes impetu affectuque toto in ea quae iubebat, amorem cum metu miscentes, testari potestis universi vos. numquam enim vel tantillum defleximus a recta fidelis obsequii via, nec aliud studuimus quam sine fraude ac furo sincere obedire domino, etiam in his ubi forte, quod studio summo conabamur, ad finem illi placendi non pertingeret. sic enim statuebamus, fidem cum officiosa voluntate, licet successu destitutam, praeferri debere obsequio quod non studioso nec benevolo suscipitur affectu, licet prospere ac cum agentis laude perpetretur. quod autem honores admisimus et dignitates expectatione nostra maiores, atque adeo maximas, imperante domino nostro, voluntati eius imputandum est. quid enim nos egimus tam egregium ut tantum honorari mereremur? tamen ita imperanti visum. et nos in dignitatibus sumus, non tamen ut astuta malignitate immineamus occasionibus nocendi, et in cuiusquam damnum potestate abutamur. testem in id damus conscientiam nostram, neque enim aut eiusmodi damnatae artes viam nobis ad crescendum monierunt; aut conducere putamus ad firmandam nobis possessionem honorum turpissimum istud genus astutiae. homini quippe apud principem potenti, si conetur supplantare alios, suggerens quod irritare adversus innoxios regnantem possit, nemo est qui non iuste succenseat et dira imprecetur. sed neque nos adulationibus vilibus et libero indignis assentationibus circumvenisse facilitatem principis, et ita in eius irrepsisse gratiam ut fores eius benevolentiae supra nos attraheremus

τὰς θύρας τῆς ἐκείνου εὐμελείας τοῖς ἐτέροις ἐπιζυγοῦντας, ἔδει- B
 ξω αἱ πολλαὶ τῶν ἐκείνου πληγῶν ἐπιφοραί, ὥστε πολλάκις
 ἡμῖς ἐγγίλιν τῷ θανάτῳ μαστιγουμένους. ὅπως δὲ καὶ πρὸς
 ἑμῶν ἔκυστον ἀγάπης εἶχομεν, καὶ ὡς τὴν ὑμετέραν παρ' ἐκείνων
 εἰσοδογὴν τοῦ παντὸς ἐτιμώμεθα, πολλοὺς ὁμαι γινώσκοντας
 ἔμεψιν. εἰ δὲ ποι καὶ μὴ ἀνύοιμεν ἐκετεύοντες, οὐ πρὸς ἡμᾶς
 οἶδα τοῦτο. πλὴν τὸ δύσκολον τοῦ καιροῦ περιβάλλειν μεγίσταις
 ἐποψαῖς καὶ τοὺς μηδὲν δικαίως ἂν ἐγκληθησομένους, εἰ ὁρθῶς
 τις κήροι, οὐδὲν ἀπεικὸς ἴσως. ἡ γὰρ τοῦ καιροῦ δυσκολία ἀψα-
 10 μίτη καὶ τῶν μεγίστων, καὶ οἷς οὐκ ἦν παθεῖν ἐκ δικαίου, ἐκεί- C
 ναις μὲν συμφορὰν ἡμῖν δὲ ὑποψίαν (οὐ γὰρ κακίαν εἰποίμεν)
 ἐκ τοῦ εἰκότος προσῆψε. πλὴν ἐκῆστου κριτῆς τὸ θεῖον ὄμμα,
 ὃς οἶδε κακίαν κολάζειν μηδὲν ἐχόντων παραλογίζεσθαι. οὕτως
 ἡμῖς ἑλεύθεροι τῶν τοιούτων, ἂν τισι συνέβη καὶ τὰ ἀνῆκιστα.
 15 τὸ γὰρ ἐκείνου θῆλημα περιῆν παντὸς ἐμποδῶν ἵσταμένον, ᾧ δὴ
 προσίστασθαι μὴ καὶ κίνδυνος ἦν ἐξ ἀνάγκης, καὶ ἡ ἀκαιρία
 προσῆν· κρείσσων γὰρ βασιλεὺς, ἔτ' ὀργίζοιτο χεῖρονι. καὶ D
 ταῦτα μὲν ὥστε δεῖξαι μήτε τὰ ἀξιώματα σπουδάζαντας σχεῖν,

excludendis aliis, satis indicant inflictas nobis ab ipso liberis dictis of-
 fense multae nec leves plagae, ita ut ad mortis saepe viciniam flagella
 nos eius admovent. caros autem nobis vos omnes esse, et ut vestram
 cuiusque introductionem in eius gratiam commodorum etiam nostrorum
 ac fortunae damno procuraverimus, multos puto dicturos, qui praeclare
 norint quodsi quid ex cuiuspiam voto impetrare supplicando nequivi-
 mus, non id imputandum nobis, utique consilis sincerissimi in eiusmodi
 officiis stadii, sed tribuendum difficultatibus temporum, suggerentibus
 menti principis acres suspiciones in quosdam omnino inculpato, si recte
 indicaretur. quis enim moris humani sciens non ita evenire solere no-
 vit? temporum, inquam, certis momentis confusa quaedam maligne per-
 plexitas summis etiam viris suspiciones iniquissimas aspergit, importat-
 que calamitates illis qui multari ex merito non potuerant; nobis autem
 familiaribus principis suspicionem verisimilem non veri tamen criminis
 imponit, quasi causis et auctoribus malorum quae praevertere nequivi-
 mus. caeterum huiusmodi omnium iudex sit divinus oculus, qui scit ma-
 litiam ponere; nec ei fraus cuiusquam valet obrepere. itaque si quae
 contigerunt talia, nobis invitae et plane innoxiae contigerunt. et quae
 poenae innocentibus deinde irreparabiles sic inflictas sunt, sine consensu,
 sine culpa sunt nostra inflictas, sola et nobis ineluctabili regnantis vo-
 lunstate. dicet aliquis, potuit talibus praesens obicere se medium et in-
 iurias obviare. potuit, sed patientibus inutiliter, sibi noxia: suam enim
 ac fortunam perderet, alienae non prodesset. via contra maior et invi-
 cta necessitas ruebat, obstantia quaeque perruptura. praevaluit enim
 rex, cum imbecillo irascitur. haec dicta sint, ut demonstraretur neque
 quod dignitates, non studio quaesitas, acceperimus, neque si quae ira-
 tus princeps saepe in quosdam optimatum infestaeque decreverit, crimini
 nobis iusto a quoquam verti posse. sed vel his causam praeberit quis

μήτε τῆς ἐπὶ τινας τῶν μεγιστάνων τοῦ βασιλέως ὀργῆς δικαίως ἔχειν ἡμᾶς αἰτιᾶσθαι τινας. ἀλλ' ἦν μὲν ἴσως καὶ πταισμά τι, ἦν δ' ἄλλοις καὶ οὐκ ἐν ἀγαθοῖς ὑποψία, ἦν δὲ καὶ βασιλέως ἐπὶ τισι θέλημα θυμῷ συγκροτούμενον. καὶ ἄλλος ἀγαθὸς ὢν ἀδόκιμος ἔδοξε καὶ παρώραται, ἥμισυ ἄξιος ὢν. ἦν οὖν ἐκείνων 5
 Ε καιρὸς, οὕτω δόξαν τῷ κρείττονι. ἀλλὰ πῶν, οἴμαι, ἔστι καὶ τῆς ἀνέσεως. ἰδοὺ γὰρ ὁ κρατῶν ἐκποδῶν, καὶ ὁ ἐξ ἐκείνου ἄξιος ἄρχειν μεῖράξῃ ἐστιν, ὡς ὕρᾳτε, καὶ διὰ τοῦτο πολλῆς μὲν πιστοῖς οὔσι τῆς ἐπ' αὐτῷ δεῖ φροντίδος, συγχρῆς δὲ τῆς ἐπιμελείας, ὡς ἂν καὶ πρὸς τοὺς ἐντὸς καὶ πρὸς τοὺς ἐκτὸς ἀγρυπνεῖν 10
 ὀφείλουσι, μὴ πως λαθόν τι τῶν ἀνηκέστων γένηται. ὅπως δὲ καὶ καλῶς ἔχει καὶ δίκαιον πιστοτέρην τὴν ὑπηρεσίαν νῦν ἢ τὸ πρότερον συντηρεῖν τῷ δεσπόζοντι, οὐδὲν ὑποστειλάμενος λέξω.
 Ρ 25 πρῶτον μὲν τὸ νείας τῆς ἡλικίας φροντίσιν ἀττάλλειν καὶ μηδὲν ὑπορύττειν τὸν βασιλεύοντα πρὸς τὰ παρὰ τῶν ἀρχομένων πρᾶτ- 15
 τόμενα ἐφέλκοντός ἐστιν ἐφ' ἑαυτὸν εὖνοιαν, μηδὲν ὑπονοοῦντων πελίσσεται, καὶ τοῦ φόβου ἀπόντος μὴ δειλιῶντι καὶ περὶ ἑαυτῷ ἔτοιμος ἐσέεται τὰ τῆς ἀγάπης ἐνδείκνυσθαι. τὸ γὰρ σπουδαῖον, ἐφ' ᾧ τις ὑπηρετοίῃ, ἢ φόβον ἢ μὴν ἀγάπης συνιστώντων, καὶ ἡμῖν ἀνάγκης πάντως οὔσης ὑπηρετεῖν, ἀπόντος τοῦ φόβου τῇ 20

8. πολλοῖς Ρ.

lapsu quodam suo; alios tamquam non bonos falsa suspicio traduxerit; excesserit denique in aliquos ira consultrice non fideli usa voluntas principis. perque similes his causas evenerit ut qui bonus erat pro suspecto reioeretur, praeteriretur non minus dignus assumpto. sic tum erant tempora. sic tunc visum summam habenti potestatem. at praeterito illi iam tempori aliud successit plane diversum, tempus remissionis et securitatis. ecce qui tunc regnabat sublatus e medio est; ei successit ex illo genitus dignus imperio. puer est, ut videtis. propter hoc fidorum plurimum eget cura, frequenti etiam et sollicita diligentia. custodibus tam cari capitis intendenda vigilia est, tam in eos qui intus quam in eos qui foris sunt, ne quod ei alicunde malum immedicabile clam obrepat. causas porro, cur fas et aequum iuri et officio consentaneum sit fidelius ministerium obsequiumque constantius pariter et alacrius nunc quam antea umquam exhibere nos ac navare communi domino, nihil dissimulans dicam. primum illa simplicitas domini, puerili sinceritate, sine arte ac fuce quidvis agentis, nihil occultando, nihil clanculum aut arcane machinando, nihil suspiciose cogitando de iis quae subditi faciant, quid aliud quam trahit et ineluctabili quadam pellacia rapit ad sese omnium benevolentiam, studia, temerrimos affectus, utique erga omni iam ex parte amabilem principem, a quo nemo quidquam quod nolit passurum sese vel cogitando possit fingere. excluso autem metu omni restat pura caritas et libera, cuius solius generoso ac laudabili impulsu primum est

ἀγάπῃ τὸ πᾶν περιστήσεται· παρούσης δὲ καθαρῆς τῆς ἀγάπης B
καὶ ἀθολοῦτος οὐκ ἔστιν ὅστις καθυφήσει τοῦ πρὸς τὴν ὑψηλείαν
ἐπαλλόντος ὥστε καὶ ἀμειλύν. καὶ πρῶτον μὲν τοῦτο, δεύτε-
ρον δὲ καὶ ὅτι ὑπὸ νέῳ καθισταμένῳ δεσπότη βασιλευδόμενοι, ὅτι
καὶ μὴ ἀναγκαίαν οὖσαν τὴν εὐεργεσίαν τὴν ἀπ' ἐκείνου πρὸς τὸ
ἐπήκοον ὁ καιρὸς ἀναγκαίαν ποιεῖ, οὐχ ὅπως ἐκφύγοιμεν κακῶς
παθεῖν μέλλοντες ζητήσαιμεν, ἀλλ' ὅπως εὖ παθεῖν ἡμῖν γένοιτο
ἐλπίζομεν προσδοκῶντες. ἐτοίμως δὲ καὶ ὥνπερ ἔκαστος θέλει,
καὶ μόνον ἄξιος κρίναιτο, τυχεῖν ἔστι, καὶ τὸ δαυιλὲς τῆς εὐεργε- C
10 σίας προσέσται. νέος γὰρ ὢν ὁ κρατῶν καὶ ὑπὸ κηδεμόσι τελῶν
τῇ μὲν σφετέρᾳ βουλήσει, ὅθιν πολλάκις καὶ τὸ σφάλλεσθαι πρὸς
τὸ κέρπον ἔστιν, ἀρχοντικοῦ τύφου τοὺς λογισμοὺς ὑπερβαίνον-
τος, οὐχ ἔξει χώραν διδόναι. τοῖς δὲ κηδεμόσιν ἔστι καὶ προσ-
ελθεῖν ἐκ τοῦ παραχρῆμα, καὶ νύξαι λέγοντα συνεχέστερον. τῶν
15 νῦν ἐλπίζειν ἐντεῦθεν ῥαδίως τυχεῖν ὧν ἔραται τις, πῶς οὐ μετὰ
ῥαστώνης ἀπάσης δουλευτέον τῷ βασιλεῖ; χωρὶς δὲ τούτων, καὶ D
σωπῶ τὰ πλείεστα, τότε μὲν γὰρ καὶ ὁ εὖς ἦν μὴ κατορθώσας
παρακροουσῇ τις, ἄλλων τὴν βασιλικὴν ὑποποιουμένων ὁρμῇ

13. διὰ deerat. 14. τῶν νῦν] τῷ γούν?

ut studium quisque ostendat in principem, unde quod sibi metuat plane
nihil est. sane obsequia civium in reges harum fere altera causarum
moveret, timor aut caritas. quare cum nunc constiterit timori nullum lo-
cum esse, sequitur id totum imputandum caritati. ubi autem adest vera
et sincera caritas, fieri non potest ut quidquam quisquam recusset, quid-
quam negligat eorum quae ad illius quem vere diligit obsequium perti-
nent. altera quae quod proposui suadet ratio, haec est. recens insti-
tuto principi beneficentia in subditos alio tempore libera, tali rerum ar-
ticulo necessaria fit. non modo igitur metu vacamus, sed in spes opti-
mas vocamur; nec tota nostra in securitate a malo felicitas sita est, qui-
bus praeterea ostentetur expectanda copia bonorum. in promptu est
quod quisvis optat. velit modo, accedat: accipiet, si dignus iudicetur;
votis quamvis avidis occurret largitas minime avari, quippe iuvenis, prin-
cipis, eiusdemque non proprio arbitrio res dispensantis. quod si esset,
timere magis posset ne illi sua per se tractanti obreperet consuetus re-
gum fastus ad spernendos subditos minusque curandas necessitates eo-
rum. metueretur etiam ne non adiri posset, ne non illi vacaret atten-
dere. nunc nihil oberit. habetis expositos ad vestros usus curatores
eius; convenire licet quando et quoties libebit, instare quietiam, ite-
rare petitiones, quam crebro et quam assidue opus fuerit urgere. an
non igitur iusta causa est facile ac prompta voluntate obsequendi prin-
cipi, spes certa et fundata impetrandi et consequendi ab eo quae quis-
cumque cupuerit? haec non essent, si res non gubernarentur per
fidos et admodum facili cunctis expositos ministros. nam cogitate nupera,
et conserte cum praesentibus. plurimas reticebo differentias, has tantum
indicabo. tunc metus erat ne qui etiam rectissime egisset, offenderet
gratiaeque excideret, aliis in eum principis iram concitantibus, his modis

τρόποις οἷς ἐκείνη πέφυκε κλέπτεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο οὐτ' ἦν σπουδάζειν ἐπὶ τὸ μείζον ἢ κατὰ τοὺς ἄλλους πράττειν πειρᾶσθαι, τοῦ δυναμένου λέγειν πρὸς βασιλέα καὶ μαρτυρεῖν καθαρῶς οὐκ ὄντος, καὶ μάταιος ἦν ἡ σπουδὴ τῷ σπουδάζοντι παρα-
E λογιζομένῳ πολλάκις καὶ ζημιουμένῳ τὴν ἐφ' οἷς ἔπραξεν εὐδοκί- 5
 μῃσιν. νῦν δ' ἄλλ' ἐπὶ τῶν κηδεμόνων τῶν πραγμάτων τελου-
 μένων καλῶς ἂν ἔχοι τὴν ἐκάσταν σπουδὴν φανεράν εἶναι καὶ τοῖς ἀμείνοσιν ἀνταμείβεσθαι. διὸ καὶ σπουδαστέον ἡμῖν, ἐπεὶ οὐκ ἔστι τὸ τὸν βασιλέα δεδιέναι, τὸ ὑπὲρ τοῦ βασιλέως φοβεῖσθαι, ὡς ἐντεῦθεν ἢ εὖ, εἰ σώζοιτ' ἐκείνος, ἢ κακῶς, εἰ μὴ σώζοιτο, 10
 ἡμῖν ἐλπίζειν συμβαίνειν. καὶ ταῦτα μὲν πρὸς τοὺς ἐμοὺς συ-
 στρατιώτας ὑμῶς καὶ συντρόφους· πρὸς δὲ τοὺς οἷς ὑπερέχει τὸ
P 26 γένος καὶ διαπρέπει τὰ ἀξιώματα, ὑπέρχεται μοι μετὰ παρηγορίας
 καὶ τῆς προσηκούσης ἐλευθερίας εἰπεῖν ὡς ἀληθῆ λέγοντι. ἐγὼ
 οὐτ' ἰδίαις καὶ αὐτοβούλοις προαιρέσεσιν οὔτε μὴν σκοπῶ τινὶ 15
 καὶ μελέτῃ ταῖς τοῦ βασιλέως προσανέχειν ἐπιτροπαῖς ἡρημαί,
 ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἐπιστολὰς πληρῶν βασιλέως, ἔπειτα δέ. ἀλλ' οὐ
 βούλομαι λέγειν. πλὴν καὶ ὑμῶν θελόντων, οὕτω καὶ μόνον
 προσανέχειν καὶ ἔτι ταῖς ἐπιτροπαῖς βούλομαι. εἰ δ' οὖν,
B ἄλλ' ὑμεῖς μὲν τὸν ἐπιτροπεύσοντα ἐφιστᾶτε, ἐμοὶ δ' ἀρκέσει τὸ 20

20. ἐπιτροπεύσαντα P.

eaque arte quam ex observata natura eius atque indole fore intelligebant ad scopum intentum efficacem. hinc erat inutile contendere studium et cōfari plura quam alios, cum nemo esset qui posset hoc ipsum imperatori significare ac debitum virtuti testimonium reddere. vanus, inquam, erat labor impendere se publico et magna in rem principis moliri, cum saepe contingeret delusum et circumventum, qui sic egerat, pro laude ac gratia damna et contumeliam referre. nunc rebus ministrorum fidellum curae commissis, nullum recte factum latebit, cuiusque virtus agnoscetur, studium palam erit, labor compensabitur condignis praemiis. quare augendum studium est, contendenda industria in obsequium principis, et a quo nihil timemus, ei cuncta timeamus. felices erimus si salvus sit: si quid illi acciderit, perierimus nos quoque. bona et mala nostra ex fortuna et prosperitate illius pendent. haec hactenus ad commilitones et sodales meos dixi: deinceps ad eos quorum eminent genus, quorum dignitates in republica praefulgent, haec dicenda iudicavi, cum ea libertate ac fiducia quam inspirat loquenti conscientia veritatis. ego non propria inclinatione privatisque consiliis ad tutelam principis accessi, nec arte aut ambitu incubui ut ab eius patre tam arduo negotio praeficerer, sed primum eo prosilui supremis mandatis imperatoris obsequens, deinde —. sed revoco me, neque isto genere orationis uti volo. id solum apud vos profiteor, ita me velle perseverare in hoc munere, si vos iubeatis. decernite igitur quod placet. praeficite isti curae, si videtur, alium: cedam libenter, redigique me patiar in ordinem, loco

ἐν ἰσχύεσσι τῷ τῷ. καὶ τις τὴν βασιλικὴν σωτηρίαν προ-
 νήτως πολυωροίη, καὶ ιδιωτεύσας ἀγαπήσω, καὶ προσλιπαρήσω
 μὴ ὀργίζεσθαι τὸν δεσπότην, εἰ λυπεῖν τινὰς ὑμῶν δοκοίη τὸ
 ἰπὸν ἄξιωμα· κρεῖσσον γὰρ ὥς ἓνα τῶν στρατιωτῶν ἔξυπηρε-
 σσοῦντα ἀσφαλῶς διύγειν ἢ φόβῳ καὶ ὑπονοίαις μετ' ἄξιωματος
 ἔῃ. ἰδοὺ τοίνυν κατ' ἀγαθὴν πάντως πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ
 τὸ ἐπὶ ἡκοον εὐπειθεῖ καὶ τὸ στρατιωτικὸν εὐτακτεῖ καὶ τὰ τῶν
 ἐχθρῶν ἡρεμεῖ. καὶ πολλοὶ τινες ὑμεῖς καὶ μεγάλοι, οἱ μὲν πρὸς C
 αἵματος τῷ κρατοῦντι, οἱ δὲ καὶ τοῖς ἄξιωμασι διασφρατίζοντες καὶ
 10 καὶ ὅτι ἂν τις εἴποι καλὸν καὶ γενναῖον ὑπερτεροῦντες. καὶ
 ἀνάγκης οὕσης νεοκομῆσθαι τὸν βασιλέα, ἐκλεγέσθω μὲν ὁ μὴ
 ἀπὸ τῶν, ἔσομαι δὲ καὶ τῷ κοινῷ ψηφίσματι θήσομαι. οὐ
 γὰρ ἰδίας συστάσεις ἀλλὰ τὴν τοῦ βασιλέως προύργον παντὸς
 ποιούμεθα. καὶ οὐ θέλω τις ἄλλων ψηφίζομένων, αὐτὸν ἀνύ-
 15 σουν ἂν μὴ θέλων ἐκεῖνος· ἡ γὰρ ὑμέτερά ὑπερτερήσει βούλῃσι. D
 οὕτως ἐγὼ δημοτικῶς ἔχω ὥστε καὶ μηδὲν ἐπὶ μηδὲν ἀξιούμενος
 μείζον ἀγαπᾶν, καὶ θελόντων μὲν προφρόνων ὑμῶν ἐπὶ τῶν προ-
 ἡμάτων μένειν αἰρεῖσθαι, μὴ θελόντων δὲ πάντ' ἔαν καὶ μηδὲν
 καταπραγμονεῖν ἐθέλῃν, καὶ ζῆμιον τὰ ἔσχατα. παρακαλῶ

7. τὸ decret ante seq.

vel infimo contentus; vidensque a vobis delectum alium idoneum qui pu-
 pilli principis salutem, ut par est, invigilet, aequissimo animo privatae
 quietis sortem amplectar. agam quin etiam infimis precibus cum prin-
 cipe, ne moleste ferat recedere me ab eius cura, quod ea tanta tamque
 honorifica praefectura ornatum esse me quibusdam vestrum non probe-
 tur. praestabilis enim longe est in militis vel gregarii conditione ac
 fortasse reipublicae servire, quam metu et suspicionibus anxium in digni-
 tate vivere. en igitur per beneficam providentiam numinis et subditi
 dociles ad parendum sunt, et disciplinam milites servant, et quiescunt
 quiescereque nos sinunt hostes, et iste vester ordo amplissimorum prin-
 cipum abundat numero, quorum quidam imperatoris consanguinei, quidam
 primis sunt dignitatibus illustres, dotibusque omnis generis praeclaris,
 quae quemque commendare vel maxime possint, summe conspicui. ex his
 eligatur qui, quod res poscit et necesse est, tutelam pueri principis ex-
 ercent. assentiar, accedam, et communibus calculis meum adiungam:
 non enim privatae rationes status fortunaeque nostrae, sed principis uti-
 litatem ac salutem ante omnia quaerimus et cunctis praefereamus. qui
 electus a vobis fuerit, si deprecabitur honorem, frustra erit: vincet
 enim consensus vester eius modestiam, nec sua cum verecundia iudicis
 omnium vestrum ad extremum obniti patietur. me quod attinet, ita
 comparatus sum, ut nec, si vos iusseritis pergere in suspecto munere
 delectum, etiam nullo addito honore vel auctoramento maiori; et si alio
 nam vestri propenderint, statim sim acquiesciturus et tranquillo secure-
 que animo recessurus domum, nihil inquirens de causis quae vos ad sic
 de me statuendum impulerint, etiam si damna fortunarum et status in me

τοίνυν μηδὲν ὑποκρυπτομένους καὶ ἡμᾶς τάληθές ἐραῖν. τίς γὰρ ἢ τῆς δειλίας ἀνάγκη τοῦ μὴ παριστάμενον λέγειν; ὁ γὰρ ἀντί-
 Ε λέγων οὐκ ἔστι, καὶ φόβος οὐδεὶς, ἦν τις τὸ δοκοῦν λέγειν αἰρεῖ-
 ται. αὐτόθεν τοιγαροῦν καὶ βουλευέτω τις καὶ πρᾶττέτω σὺν
 ἄλλοις τὸ χρήσιμον, καὶ τὸ τινὶ παραστὰν εἰς γνώμην εἰπεῖν
 ἀσφαλές, ὡς εὐμενῶς ἀκουσομένων καὶ ὃ τι λέξει. δεσπότῃ
 γὰρ προσκρούειν ἴσως οὐκ ἀσφαλές, ἐξ ἴσου δὲ προσφερομένων
 τῷ λέγοντι τὰ τῆς παρηρησίας ἔχει καιρὸν, ὥς μέλλωνος ὃν ἡ
 κατ' ἐκείνους τὸ κρίνειν. ἀλλὰ καὶ τούτου νῦν οὐχ ὑπόντος, ὁ
 λέγων ὃ τι καὶ βούλεται ἐκατέρωθεν ἔχει τὸ εἰς αὐτὸν ἀκίνδυν-10
 νον."

P 27 Ταῦτ' εἰπόντος τοῦ πρωτοβηστιαρίου ἄθρουν μὲν τὸ πλη-
 θος ξυμμιγῇ τὴν φωνὴν ἀφῆκαν, καὶ ὑπεραποδεχομένοις ἐψέ-
 σαν τῷ ὑπ' ἐκείνῳ μετὰ τὸν βασιλέα τετάχθαι, ἐμφανεῖς τε ἦσαν
 ἐνασμενίζοντες μὲν τῷ κρατοῦντι, παρενείροντες δὲ κακείνῳ πλεί-15
 στους καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς ἐπαίνους ὡς ἀξίῳ μετ' ἐκείνον σφῶν ἄρ-
 χων ἐθεράπευον τὸν καιρὸν οὐχ ἥττον, τὴν παρακινδύνουνσι δε-
 διότες, ἢ τὰ κατὰ νοῦν ἔλεγον. τῶν δὲ γε μεγιστάνων ἄλλος

2. τοῦ] τό?

inde gravissima redundarent. oro igitur obsecroque vos ut et ipsi sine
 illo fuce quod vere sentitis efferatis. quae enim est timendi causa?
 aut quae obtendi posset excusatio idonea ignavae dissimulationis ab eo
 qui sententiam de republica rogetur in hoc amplissimo et gravissimo
 concilio? promatur libere quidquid in animo est, excipietur aequis au-
 ribus, nec erit qui mera contradicendi libidine oppugnet. nullus deni-
 que metus impendat, quo revocari aut retardari quisvis possit ab eo
 quaecumque proferendo, quod aut mentis iudicio senserit aut voluntatis
 arbitrio elegerit. agendum, statim ex nunc eat in sententias, consulat
 quisque in medium, agatque quod vult, quod putat utile. securum et
 tutum est promere quidquid domum in mentem venerit. attentos, faci-
 les, ad quidvis audiendum paratos en nos omnes. ubi princeps in se-
 natu est, causa esse potest circumspectiendi quid quis dicat: prona enim
 est dicenti apud dominum offensio, nec ea si quae contigerit vacans pe-
 riculo. quali non est expositus qui loquitur ad sibi pares. nullus hic
 principali eminens fastigio adest dicendorum arbiter: similis conditio
 est omnium, et commune iudicium. quare hic liberae orationi et nihil
 metu reticenti, quaecumque in partem incubuerit sententia, hic profe-
 cto, si usquam, locus est."

Haec protovestiario locuto conferta quidem multitudo nescio quid
 mixtum confusis acclamavit vocibus, quae declarare viderentur libenter
 se illi post imperatorem subici, apparebat ea dici studio assentandi
 principi. congrebant et in protovestiarium liberaliter laudes, etiam in-
 vidiosas, dignum videlicet eum qui ipsis imperaret praedicantes. quae
 magis servientium temperi et liberae orationis pericula caventium voces
 erant, quam quae veros animorum sensus exprimerent. optatam vero

ἄλλο τι πρὸς τὸ παρὸν ὑποφωνοῦντες δῆλοι ἦσαν τῷ καιρῷ χαρι- B
 ζμένοι, σεμνολογοῦντες ὅλον καὶ εὐτυῶν ἐκείνον ὑπερτιθέμενοι.
 τὸν δὲ συμβάντων τοσοῦτον ἀπέχον ἐκείνον δοκεῖν αἰτιάσθαι,
 ὥστε καὶ τῷ βασιλεῖ μόνῃ τὰς αἰτίας προσῆπτον, καὶ ὁμολόγουν
 ὅτι ἐξω τοῦ δικαίου παθεῖν, εἰ μὴ δι' ἕν ἄλλο ἢ τὸ ὑπὸ δεσπό-
 την τελοῦντας τῇ σφῶν εἰς χεῖρας ζῶν ἔχοντα, ἐκείνῳ καὶ μό-
 νον δοκοῦν ὑπευδύνους εἶναι καὶ τιμωρεῖσθαι. (17) ὁ δέ γε D
 Παλαολόγος Μιχαὴλ καὶ μέγας κονοσταῦλος τὸ τηνικαῦτα, ἡ
 καὶ ταῖς ἀληθείαις ὧν θεῖος ἐκ γυναικὸς ἐκείνου καὶ συμμετέχειν
 10 ὡσπερ τοῦ γένους ἐκείνῳ οὕτω καὶ τῆς δόξης οἰόμενος, ἡ μὴν
 καὶ θωπευτικῶς πρὸς τὸν καιρὸν ὑπερχόμενος, μετὰ τὴν τῶν
 ἄλλων ἀπολογίαν καὶ τὴν ἐμφαιναμένην ὑπόπτωσιν παρηρησιαστι-
 κώτερον πρὸς τοὺς λόγους ἀπελογεῖτο· “καὶ τί ποτε ἄρα τοιαῦτα P 28
 λέγειν παρέστη σοι πρὸς ἡμῶς ἀφτίως, ὁ ταῖς ἀξίαις ὑπερέχων
 15 καὶ τῶν ἄλλων κρίσει βασιλεῖν ὑπερφερόμενος; τί δέ σοι καὶ περὶ
 ἡμῶν ἔκουσται ὡς ἐγκοτεῖν δῆθεν δοκούντων διοικουγῆναι τὰ βασι-
 λῆως; τίς δέ σε καὶ αἰτιάσασαιτο δικαίως ὧν ὀργισθέντος τοῦ βασι-
 λῆως ἐνέβη οἱ παθεῖν; οὐδεὶς εἰς τόσον προεληλύθει ἀγνοίας
 ὥστε καὶ βασιλῆως ὀργὴν ἀγνοεῖν καὶ τὴν τοῦ καιροῦ μὴ εἰδέναι
 20 παρὰ, ὁπόση ἦν καὶ ὅπως ἐφῆπται πᾶσι, καὶ μᾶλλον τοῖς B

alios aliud pro re praesenti submisso ac perfactorie dixerunt, ita ut
 gratificari eos potentibus tunc rerum palam esset, laudabant protove-
 nianum, et sibi ipsis praeferebant: eorum vero quae gravia quibusdam
 et publica invisa contigerant, tantum aberant ab eo criminando, ut cau-
 sas omnium in imperatorem diserte conferrent, addentes quo quasi eum
 excusarent, talia sese non plane iniuria passos, si non ob aliud, certe
 quia impositum cervicibus tulerant dominum vitae ipsorum arbitrium ha-
 bentem, cui quod tantum ita videretur, reos se fuisse ac iuste punitos.
 (17) at Michael Palaeologus magnus tunc conostaulus, vel vere favens
 illi cuius uxoris avunculum se meminerat, et communione generis in par-
 ticipationem quoque ipsius gloriae se venturum putans, vel quod et
 ipse adulationis haud expertus captandam duceret occasionem insinuandi
 se in gratiam tunc praepollentium, post eas quas indicavimus responsio-
 nes alterum et significatam submissionem, altius et quasi liberius vocem
 tollens sic ad concionem respondit, “qui tibi tandem” inquit “in
 mentem venit hanc quam modo explicuisti ad nos orationem habere?
 quasi non meritis et dignitate praecipue iudicio imperatoris praepositus
 cunctis, quae porro nos apud te falsa infamavit delatio, tamquam qui
 videremur ei esse infensi qui vices imperatoris gereret? quis autem tibi
 tanta culpam imputet eorum quae ab ira forte mortui principis ipsi pati
 contigit? nemo tam ignarus rerum est, cui nota non sit natura eius
 qui potius imperavit iracundior. quis etiam ignoret quanta fuerit acer-
 bitas temporis illius, quae in omnes grassata est, et magis in propin-
 Georgius Pachymeres I. 4

- πλησιάζουσι. καὶ τίς γάρ, εἰ μὴ πόρρω τῶν ἡμετέρων ἔτυχεν ὦν καὶ γένους ἀλλοδαπός. πλὴν ἐπεὶ συμβαίνει δουλοῦσθαι ὄρκοις καὶ συνθήκαις ἐπὶ πίστει συνισχημένους, οὐδὲν ἀπεικὸς καὶ πάσχειν ἀνήκεστα δοκοῦν ἐκείνῳ, κἂν μηδεὶς ἐποτρύνῃ ἐπηρεάζων τῷ πεισομένῳ. ὅπου τοίνυν τῆς αἰτίας καὶ ὁ δράσας ἀφεῖ- 5
ται τοῖς τὰ τῆς μοναρχίας ἐπισταμένοις ἴδια, σχολῇ γ' ἂν ἄλῳεν ἄλλοι συκοφαντεῖν ὑπονοούμενοι καὶ ἐξάπτειν τὰ τῆς ὁργῆς. γέ-
C γονε ταῦτα καὶ παρῆλθε, καὶ τὸ περὶ τοιούτων ἀρετίως διεξιέναι ὁμοιον ὥσπερ ἂν εἰ περὶ νεκρῶν ὕπως ἐντεῦθεν ἀπῆλθον ἐπολυ-
πραγμονοῦμεν· ὥς γὰρ ἐκεῖ τὸ χρεῶν ἀναγκαῖον κἂν νόσος ἐνσκή- 10
ψη κἂν μὴ, οὕτως ἐνταῦθα τὸ παθεῖν ἐγγὺς τοῦ χρεῶν, κἂν εἴεν οἱ λόγους ὑποβαλλόμενοι κἂν μὴ εἴεν. καὶ τὸ τεταγμένον ὑπ' ἄλλῳ καὶ δοῦλον ὄντα ὅσον εἰς λόπην παθεῖν δικαίως, το-
σοῦτον εἰς παρὰμυθίαν τὸ ἀδίκως κἂν τὰ μέγιστα πάσχει παθεῖν.
D ποῦ τοίνυν καιρὸς τῶν τοιούτων ἡμῖν οὕτως ἔχουσι τῶν πραγμάτων- 15
των μεμνησθαι, καὶ μηδὲν προσήκον ὑμῖν ἐγκλημα περιάπτειν; τὸ δ' ὑμᾶς παρὰ τοῦ βασιλέως τιμᾶσθαι τοῖς μείζουσιν ἀξιώμα-
σιν οὐ θέλημα μόνον ἦν βασιλέως καὶ σχέσις περὶ ὑμᾶς ἄκαιρος καὶ ὀρμὴ τις ἄλογός τε καὶ περιττὴ (μαίνοιτο ἂν τις εἰ οὕτως

1. τί P.

8. τοιούτων P.

12. τὸν P.

quiores. plane huius expertus fuit fere nemo, nisi forte remotissimus a nobis et ortu exterus. verum ab eo cui fidem sacramento et pactis conventis obligatam ut principi habemus, etiam intolerabilia ferenda sunt, si ei libuerit, utcumque nemo eum impellat aut malignis delationibus irriter in miserum, cui est infensus. ubi ergo ipse qui nocuit iniuriæ absoluitur, iure proprio regni cunctis noto, otiosum sane fuerit incensere alios suspicionibus calumniosarum suggestionum, quibus iram videlicet quasi non per se satis ardentem accenderint. fuerunt haec, et transierunt; et in his modo sermone retractandis immorari simile fuerit ac si de mortuis cur decesserint anxia institueretur inquisitio. ut enim ibi fatalis necessitas, sive morbus ingruerit soticus sive non, causam absoluit, ita et haec nos pati fatum fuit, sive afforent sive deforent maligni suggestores. caeterum homini sub aliena potestate constituto et suae conditione fortunae mancipato servituti supremi domini, quantum dolorem augeat inflicti mali culpae conscientia, qua se id iuste promeritum agnoscit, tantum ad consolationem valet etiam pessime multatis innocentia, cuius ipsi testes sibi sunt, et certa inde nata persuasio sese iniuste pati quae perferunt. quid ergo utique nobis vacat hoc reipublicae statu eiusmodi transactarum iam rerum et obliterandarum meminisse, crimenque vobis affingere a quo estis alienissimi? nam quod ab imperatore dignitatibus estis amplissimis ornati, non id imputandum solum gratiae et benevolo in vos studio faventis Augusti, quasi is intempestivo in vos indulgens affectui et impetum ratione carentem, ac nimium sequens id fe-

ἵκοντο)· ἀλλὰ τὰ ὑμῖν προσόντα πλεονεκτήματα, καὶ τὸ
 ἐπὶ τοὺς πολλοὺς εἰδέναι καὶ λέγειν καὶ πράττειν, καὶ ἡ πρὸς
 ἐκείνων ἄδολος πίστις καὶ καθαρότης, καὶ τὸ τῶν βασιλείων πρα-
 γμάτων ὑπερπονεῖν, καὶ τὰλλα οἷς ἂν ὁ ἀληθὴς ἀνὴρ σεμνύνοιτο E
 5 τοιαύτην ἔχων κατάστασιν, ταῦτα τὴν βασιλείῳ ἐπειθε γνώμην
 καλῶς ἔχειν ὑμῖν καὶ τιμᾶν τοῖς προσήκουσι. τί δὲ παρὰ τοῦτο
 καὶ τις ἡδίκηται; ὥσπερ ἂν οὐκ ἄλλως ἦν τοὺς ἄλλους τιμᾶσθαι,
 εἰ μὴ ἐν ἰσχυρῇ τάξει ὑμεῖς τάττοισθε. εἰ μὲν γὰρ οὕτως ἦν τὸ
 τοὺς ἄλλους τιμᾶσθαι ἐκ τοῦ ὑμᾶς παροῦσθαι, καλῶς ἂν εἶχεν
 10 ὑμᾶς ἐν αἰτίῳ εἶναι· ἐπεὶ δὲ ἦν ἅμα καὶ ὑμᾶς τιμᾶσθαι καὶ τοῖς
 ἄλλοις οὐδὲν ἦττον τὰ τῶν ἀξιοματίων ὡς εἰκὸς προσνέμεσθαι,
 καὶ τοὺς μὲν τὰ οἰκεία ἔχειν, τοὺς δὲ καὶ λαμβάνειν παρὰ βασι- P 29
 λέως τὰ σφίσι προσήκοντα, ποῦ δίκαιον, εἰ μὴ ἦν ἡμῶν καὶ
 ἐνὶ ἡμῶν, οὕτω δοκοῦν βασιλεῖ, ὅμως ὑμᾶς, δεξιῶς περρωμέ-
 15 νους τῆς τύχης, αἰτίους τῆς ἐκείνων δυσπραγίας κρίνεσθαι;
 παῦσαι τοίνυν τοιούτους λογισμοὺς στρέφων ἐν τῇ ψυχῇ, ἐξ ὧν
 συμβαίνει οὐκ ὀλίγα λυπεῖσθαι καὶ τοὺς ἀκούοντας, ὡς ἔγωγε
 πολλὰ ἂν εἰπεῖν ἔχων περὶ τοιούτων ἐν καὶ μόνον ἐρῶ, ὡς εἶπερ
 ἐκ' ἀλλοδαπῆς ἦτε τοιοῦτοι ὄντες, πολλὰ ἂν εὐξαίμην ἂν ἐν B
 20 ἀκαρεῖ, εἴπερ οἷόν τε, τοῖς ἡμετέροις, οὕτω καὶ μᾶλλον ἔχουσιν,

14. περιωμένης P.

cerit. insaniam profecto qui sic sentiat. sed quae insunt vobis eximiae, quibus supra caeteros excellitis, dotes, facultas intelligendi loquendi et agendi melius quam plerique, sincera in illum ac fuci expers fides, labores in administratione reipublicae assidui et magni, caeteraque, quae summum eius ordinis virum vel maxime commendunt, imperatorem in istam vos promovendi et ut par erat honorandi sententiam traxerunt. quid autem hoc, quaeso, cuiquam nocuit? quasi vero non aliter potuerit alii honorari, nisi vos in sortem ultimam detruderemini. nam sane, si ita res haberet ut aliis speratus optatusve honor ex vestri despectu et depressione penderet, possent cum aliqua specie imputare vobis neglectum proprium qui se praeteritos queruntur. cum vero nihil prohiberet quo minus et vos ornaremini et aliis contingerent merita aut conceptae dignitates, cum simul fieri potuerit ut et ii qui iam erant in honoribus possessa conservarent, et qui digni erant nihilominus apta ipsi ab imperatore acciperent, quomodo iustum sit contraria et se invicem excludentia fingere quae simul esse potuerunt? et quo iure aliqui repulsi si quas sunt passi, et si quae ipsis dolent exclusiones ab honoribus, favori imperatoris propenso in vos et vestrae propriae fortunae assignandas ut verae causae arbitrantur? desine igitur tales suspensiones animo versare, quibus, cum eas verbis exprimis, auditores non modico contristas. atque ego cum de his habeam multa quae possem dicere, uno modo addam: si vos, cum tales sitis, peregre in aliqua externa regione degereis, votis optarem ardentibus transferri huc vos divinitus

ἐπιστῆναι, ἢ ἄλλ' ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ χρήμασι καὶ τρόποις ἑτέροις
 ζητεῖν τὴν ὑμετέραν πρὸς ἡμᾶς ἄφιξιν, καὶ ἀξιοῦν ἐπιστάντας
 τῶν ὑμετέρων ἀντιλαμβάνεσθαι. σὺ δέ, ὥσπερ ἂν ἀξιώτερας
 ἄλλος ἢν εἰς κηδεμονίαν βασιλικήν, τὴν ὑμετέραν βούλῃσιν ἀνα-
 μένεις. τίς τοίνυν ἱκανὸς ἀναλύειν ψῆφον βασιλείον; τίς δὲ 5
 C παρὰ σέ τὸ ἐχέγγυον ἔχων φανεῖσθαι ἐπὶ μεγίστῃ τοιαύτῃ προσε-
 δρεῖα καὶ βασιλικοῖς πράγμασι; σὺ γὰρ καὶ ταῖς ἀξίαις προέχεις
 καὶ σύνεσι ὡς οὐδὲν ἐλλείπων ὑπερτερεῖς. ἄρχε τοίνυν, καὶ
 προνοεῖ μὲν βασιλέως, προνοεῖ δὲ καὶ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἡγεμο-
 νίας πραγμάτων. καὶ ἡμεῖς εὐπειθοῦντες ἐψόμεθα· οὐ γὰρ πάν- 10
 τες ἄρξομεν, οὐδὲ πάντες ἐπιτάττειν ἔχομεν· ἄναρχον γὰρ τὸ
 πολύαρχον. ἐπεὶ δ' ἓνα προέχειν μετὰ βασιλεία τῶν ἀναγκαίων
 ἐστὶ, τίς ἄλλος καὶ προύρχειν ἄξιος εἰ μὴ ὁ ταῖς ἀξίαις ἐπερφε-
 D ρόμενος; τὸ γοῦν ἐμὸν ὅσον ἦν εἰπεῖν, εἴρηται ὅτι δ' ἑτέρως
 δοκεῖ, καλὸν ἐξεῖπεῖν τέως· οὐ γὰρ δέος κωλύσει, καὶ ἀκουσό- 15
 μεθα, ἂν ἄλλως τέως ἔχῃ τις λέγειν. ἀλλὰ μηδὲ τις τῶν πύ-
 των, ὡς ἐκ τῶν πραγμάτων ἐστὶ μανθάνειν, μᾶλλον δὲ καὶ ἐξ
 ὧν ἀκούω λεγόντων, ἀμφιγνωμονήσοι πρὸς τὰ λεγόμενα.”

Ταῦτα τοῦ μεγάλου κονοσταύλου διεξιελθόντος, οἱ ἐν τέλει
 πάντες ὡς ἀπὸ μᾶς ὥσπερ ὁρμῆς καὶ προθέσεως, ὡς δῆθεν μὴ 20

momento temporis et gubernationi rerum nostrarum, quo statu sunt ho-
 die, praeponi, nedum ut moleste ferrem vos ipsos impensis modisque
 aliis vestrum hac adventum procurare et dignari curam difficilem rei-
 publicae hoc tempore nostrae suscipere. tu vero iam scilicet, quasi di-
 gnior te alius sit cui rerum administratio tradatur, autum, ut ais, ad
 id nostrum, et voluntatis significationem opperiris. quis autem nostrum
 sibi tantum arroget ut iudicium de te imperatoris irritum faciat? quem
 autem praeter te invenimus ad recte sustinendam istius supremi loci
 dignitatem resque imperii, ut dignum est, gerendas idoneis, et quibus
 confidi non temere possit, instructum opibus et dotibus; qui et meritis
 ac dignitate, idemque nihilo minus prudentia et sapientia praecellit?
 perge igitur et gubernare imperium, et consulere atque invigilare prin-
 cipi Romanaeque rei ac negotiis publicis. nos obedienter obsequemur.
 non enim imperare omnes possumus. non omnes, inquam, regere ac
 praecipere convenit aut fas est: ubi enim omnes praesunt, nullus prae-
 est. quoniam ergo sub principe unum imperare necessarium est, qui
 alius isto loco dignior quam qui meritis et dignitate praeceminet. aperui
 sensum meum, et effudi quantum in animo habebam. dicat, si cui aliud
 videtur. nullus obstat metus, secure hoc est. omnes libenter audiemus,
 quisquis erit, cui quod praefendum putet in mentem veniat. verum
 nullus est omnium, prout res ipsae monstrant et quas audio multorum
 voces, qui non eadem nobiscum iudicet et plane assentiatur his quae
 iam dicta sunt.”

Haec cum magnus conostaulus perorasset, qui aderant in concilio
 viri primarii, uno velut omnes studio ac propositis prae se tulerunt,

πλέον ἔχοντες λέγειν, ἐμφανεῖς ἦσαν συντιθέμενοι τοῖς ῥηθεῖσι, Ε
μῶλλον μὲν οὖν ὥχθησάν τε καὶ βαρυνομένοις ἐψέκισαν παραχρη-
μα, εἰ ἄλλο τι παρὰ τὰ λεχθέντα λέγειν ὑπονοεῖτό τις ἐκείσε
παρῶν. ὅθεν καὶ προσλάμβανεν ἄλλος ἄλλου λέξων τὰ πρὸς χά-
59ρον, καὶ δειξὼν ὡς τὸ ὑπ' ἐκείνῳ τύττεσθαι τοῦ ἔρχειν αὐτὸν
ἐκείνον περὶ πλειονος ἄγοι. τὰ δ' ἦσαν σκῆψις καὶ κόμπος ἄλ-
λως, ὡς ἔδειξε.

Τότε γοῦν τοῦ συλλόγου διαλυθέντος, τὰ πιστὰ λαβὼν
ἐπιῆθεν ὁ πρωτοβεστιάριος τοῦ καὶ ἐκόντων δῆθεν τῶν μεγιστά-
10νων βασιλέως καὶ τῶν πραγμάτων αὐτὸν καὶ μόνον ἐκείνον εἶναι P 30
διαφερόντως τὸν φροντιστήν, ἀναλαβὼν τὴν πῦσαν δύναμιν ἐπὶ
Μαγησίας ἐχώρει. καὶ δὴ τὰς φυλακὰς τὴν μὲν βασιλέως ἀν-
δρασι πιστοῖς ἐγγχειρίσας, τὴν δὲ τοῦ βασιλικοῦ ταμιείου ἐτέροις
ὁμοίως πιστοῖς καὶ ἀξίοις, ἀπὸ πολλῶν τὸ ἐχέγγυον ἔχουσιν, ὧν
15 δὴ ὁ λογοθέτης τότε τῶν ἀγγελῶν ὁ Ἀγιοθεοδωρίτης ἐξηγεῖτο,
αὐτὸς ἐπὶ ταῖς τῶν κοινῶν διοικήσεσι μετὰ τῶν λοιπῶν ἐσπου-
δαίετο. συνετάττοντο τοίνυν προστάγματα πανταχοῦ πόλεων B
τῆς Ῥωμαίων γῆς ἀποσταλησόμενα, καὶ κατ' ἄλλας μὲν χρείας
εἰρέας, τὸ δὲ πλεῖστον καὶ μέγιστον κατὰ τε δόλῳ καὶ τοῦ θανά-
20του τοῦ βασιλέως, ἅμα δὲ καὶ τῆς τοῦ νέου βασιλέως ἀναρρή-
σεως, καὶ τοῦ εἰς ἐκείνον προστίθεσθαι χάριν συνθήκαις ὄρχων

quasi scilicet nihil haberent quod auditis adderent, sese dictis assentiri.
quin potius significarunt grave sibi ac molestum fore, si quis illic prae-
sentium suspicaretur diversum ipsos quidquam a modo propositis sentire
aut dicturos fore. unde et praeoccupabant se invicem affectatis ad gra-
tiam sermonibus passim assentabundi, ac pro se quisque certatim osten-
tantes longe pluris sibi esse ac multo malle protovestiariorum subiecti quam
ipsos imperare. haec autem nihil aliud quam fucus et mendax osten-
tatio erant, ut eventus demonstravit.

Tunc igitur soluto conventu plane persuasum protovestiariorum quod
volebat est, velle nimirum et gratum habere optimates et res im-
perii et tutelam principis suae unius curae arbitrioque permitti.
quare securus iam et certa confirmatus fiducia universis secum copiis
assumptis Magnesium proficiscitur; ibique ad custodiam Imperatoris
certa fidissimorum sibi militum cohorte praeposita, similiter aerarium
regium servandum aliis concedidit aequae probatis ac multis variisque
experimentis compertissimae sibi fidei viris, quorum dux erat agelorum
autem gregum tunc logotheta Hagiotheodorites; quibus ita provisus, ipse
cum reliquis caeterae gubernationi reipublicae attente ac studiosae vaca-
bat. scribebantur ergo edicta in omnes Romanae ditionis urbes mittenda,
eam ad alia quae praesens poscebat usus, tum in primis, quod universe
omnes spectans maximi momenti erat, ut significaretur mors Imperatoris
et parvi filii eius in locum eius successio; mandaretur ut omnes stude-
rent a novo principe gratiam inire, obliganda ei fide consueti tali occa-
sione sacramento. in eam sententiam conficiebantur magno simul labore

κατὰ τὸ σύνηθες. καὶ ἐξετίθεντο μὲν τὰ προσταττόμενα παμ-
C πληθελί, τὰς δὲ δι' ἐρυθρῶν βασιλικῆς ὑποσημάνσεις, ἐπεὶ οὐκ
ἦν τὸν νέον βασιλέα χεῖρα κινεῖν καὶ ὑποσημαίνεσθαι, τῷ δηλω-
θέντι λογοθέτῃ τῶν ἀγγελῶν ποιῶν ἐνεδίδωσαν.

Ὁ μὲν οὖν πρωτοβεστιάριος πρὸς ταῖς περὶ τῶν ἄλλων 5
φροντίσιν ἦν, καὶ ἀσχόλως εἶχεν, ἐλευθέρῳ χρώμενος ὡς μηδὲν
D ὑπειδόμενος τῷ φρονήματι ἐφ' οἷς ἔπραττεν· (18) ἦν δὲ ἄρα
ὁ πρὸς ἐκείνον φθόνος οἰδαίνων βαρύνς, καὶ δεινὸς ὑφεῖρπεν ἐκεί-
νω μὴ τὸ σύνολον ἐπαίοντι. καὶ ἡ σκῆψις τῶν ἀπορρήτων
κατ' ἐκείνου τοῖς ὀργιζομένοις ὡς πιθανή· ἐδόκουν γὰρ καὶ ὑπὲρ 10
βασιλέων ζηλοῦν, τοῦ μὲν ὅτι μαγγανείαις ταῖς παρ' ἐκείνων συ-
E σκευασθείσαις νοσοίῃ καὶ ὡς κακῶς ἀπαλλάξειε πρόωρος, τοῦ
δὲ ὅτι βασιλεῦς καὶ ὑφαρπάζειν τὴν ἀρχὴν μελετᾷ καὶ μεῖζον ἢ
καθ' αὐτὸν φρονεῖ, περιφρονῶν τοῦ βασιλέως καὶ τὴν βασιλείαν
εὐπροσώπως ὑποποιούμενος. τοῖς δὲ τῶν ξενικῶν Ἰταλοῖς, οἷς 15
δὴ καὶ ὑπὸ χεῖρα εἶχεν ὁ μέγας κονοσταῦλος, καὶ ἄλλα ἴδι' ἄττα
ἦσαν τῆς κατ' ἐκείνων ὀρμῆς αἰτιάματι, ὡς παρὰ Μουζαλώνων,
P 31 καὶ μᾶλλον ἐνὸς τοῦ πρώτου, στεροῖντο ζῶντος βασιλέως τῶν εἰς
ῥόγας αὐτοῖς ἀποτεταγμένων, ὡς καταφρονοῖντο ἐφ' οἷς ἐδι-
καλοῦν ἑαυτοὺς τετιμῆσθαι, ὡς τῆς πρὸς βασιλέα ἀπυκλείοντο 20
παρηρησίας εἰσηγήσει ταῖς ἐκείνου, ὡς ἀτιμοῖντο τοῦ πρωτοβε-

1. προσταττόμενα P.

plurium scribarum diplomata numero quam maximo, quorum rubras sub-
scriptiones, quae manu imperatoris fieri debebant, quoniam manum adhuc
per aetatem puer imperator movere ad id nequibat, modo memorato lo-
gothetae agelarum faciendae tradebantur.

Interim protovestiarius curandis aliis quae usus poscebat prae-
sens secure ac libere vacabat, nullas suspicatus insidias in se com-
parari negotiis publicis intentum. (18) tumescebat autem gravis
atque atrox in eum invidia, clamque serpens eadem periculose gli-
scebat, ipso nihil plane sentiente. et erat arcanae in ipsum irae
causa infensis illi probabilis. videbatur enim ipsis, se zelo fideli
agi erga imperatores patrem ac filium, quorum illum quidem putabant
procurato huius magicis maleficiis morbo consumptum et dira immature
morte sublatum, hunc vero miserabantur mox privandum imperio iniusta
istius vi efferentis se improbe supra privatum modum, et haud dubie
regno inhiantis, contemptaque Augusti pueri aetate imperium sibi hone-
stis praetextibus parantis. auxiliaribus porro Italis peculiari magui co-
nostauli subiectis praefecturae, praeter alias quasdam, haec vehementio-
res proprie erant odii in eum et meditati impetus causae, quod se a
Muzalonibus, et praesertim ab hoc inter eos natu maximo, privatos me-
minerant donativis et stipendiis ipsis ab adhuc vivente imperatore de-
cretis, quod contemnerentur in iis quibus iuste se honorari debere con-
tendebant, quod aditu et gratia imperatoris suggestionibus huius exclu-

στιαρόν προστάσσοντος. τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις τὸ ξανθόν
 τε καὶ ἀρεμῖανιον γένος ἐρεθιζόμενοι ἔτοιμοι ἦσαν κατασφάττειν
 ἐκόνους, εἰ μόνον τις περρομφή. αἰτίαν δὲ ἔσχεν εἰς τοῦτο, B
 ὡς ὁ τῶν πολλῶν λόγος ἔχει, ὁ τούτων τῆς φάλαγγος ἐξηγούμε-
 νος, ὃς καὶ πάλαι μὲν ὠρμημένους αὐτούς, τότε δ' ἐξαφθέντας
 πλέον ἀνιένοντας τοῦ φόβου καὶ θρασείοντας τὰ ἀνήμεστα ἐξ ἐτοί-
 μου ἠρέθισε τὸν φόνον ἐπιτολμῆσαι καιρὸν ἔχοντας. καὶ ὁ λόγος
 ἐκ τῶν ὕστερον φέρει τὸ πιθανόν· οὐδὲ γὰρ ἂν ἐτόλμων, εἰ μὴ
 τις προβιάσεις εἶχον, ἄλλοιθινεῖς ὄντες καὶ τὸ πλέον ἐπήλυσες. C
 10 καὶ εἰ οὕτως εἶχον καὶ μόνως θαρρεῖν, ἀνάγκη παντὸς μᾶλλον
 τὸν ἄγοντα ὑποπευέσθαι. (19) τέως δ' οὖν ἡ ἐπὶ τῷ ἀποι- D
 χμένῳ ἐννάτῃ κειμένῳ παρῆν, καὶ ἔδει τὴν μνήμην ἄγειν ἐκείνῳ
 κατὰ τὸ σύνθηρες. ἀνέρχονται τοίνυν εἰς τὴν τῶν Σωσάνδρων μο-
 νήν, ὅπου καὶ ὁ νεκρὸς τοῦ βασιλέως ἐχόμενα τοῦ πατρὸς τέθα-
 15 πτο, τῶν ἱερωμένων ὅσοι παρῆσαν ἐκεῖσε. ἀνέρχονται δὲ καὶ οἱ
 ἐν τῷ πάντες, χωρὶς δ' ἐκείνων καὶ τῶν γυναικῶν αἱ προύχου-
 σαι μετρῶναι, καὶ πᾶν ὅσον ἦν ὑπηρετικὸν τοῖς κρατοῦσι. τὸ
 μέντοι γε στρατιωτικὸν ἐκ προνοίας καὶ μᾶλλον κάτω περὶ τὸν E
 βασιλέα ἐγκαταλείπτο. ὡς γοῦν πανοικί καὶ οἱ Μουζάλωνες
 20 ᾔεσαν, ἰδίαν παρὰ τοὺς ἄλλους στοργὴν πρὸς τὸν θανόντα ἐπι-
 δυχνόμενοι, τότε τὸ στρατιωτικόν, διαφερόντως δὲ τὸ Ἰταλικόν

dereatur, quod protovestiarii iussu ignominia et contumeliis afficerentur.
 his et similibus rufum et bellicosum genus irritati, parati erant ad eos
 trucidandos, si quis vel paululum impelleret. iactatum etiam est ser-
 mone multorum ducem istius Italicae phalangis partem istius culpaе con-
 scivisse non parvam, quippe qui suos olim in hanc caedem pronos, tunc
 autem occasione accensus nova, metu solutos et gestientes dirum facinus
 patrare, re parata incitaverit ut erumpere quo destinaverant auderent.
 qui quidem rumor ex iis quas consecuta sunt verisimilis sit: neque enim
 ausi tantum essent, nisi freti auctoribus et instincti persuasionibus ido-
 neis, alienigenae et plerique advenae; quo statu homines si vel cogitent
 vim inferre, prorsus necesse sit suspicari agi utique ad id ipsos impul-
 sore quopiam. (19) tunc commodum nonus illuxerat a morte imperato-
 ris dies, quo eius memoria consuetis honorari ritibus debebat. conve-
 niunt igitur in Sosandrorum monasterium, ubi corpus imperatoris iuxta
 patrem sepultum fuerat, quantum erat ibi sacrorum hominum; conve-
 niunt et magistratus omnes, mulieres quoque primae dignitatis ac ma-
 tronaе, tum quidquid in obsequio principum erat. at militares copiae
 de industria infra, quasi ad custodiam circa principem, sunt relictae.
 ut autem ipsi quoque Muzalones cum universis ipsorum familiis eodem
 acciderant ostentandae studio quasi praecipuae cuiusdam ipsorum in de-
 functum caritatis, tunc exercitus, praesertim vero Italicae et auxiliares
 exterae copiae, captata occasione, partim ultionis ab iis qui laeserant
 expellendae desiderio instinctae, partim conniventes audentibus quadam

τε καὶ ξενικόν, ἀρπάσαντες τὸν καιρόν, οἱ μὲν ἀμύνεσθαι τοὺς
 λυπήσαντας ὑφεικόμενοι, οἱ δ' ἐφηδόμενοι τοῖς, εἰ δυνήθειεν
 ἐκεῖνοι, τολμηθησομένοις (ταῖς γὰρ καινοτομίαις αἱ ποτε χαί-
 ρουσιν ἄνθρωποι, καὶ ῥῆθ' οἱ τῶν καὶ κακὸν τελεσθὲν ἐφη-
 σθείη τοῖς παθοῦσιν ἢ ἀγαθὸν συνησθείη τοῖς ἀπολαύσασιν), 5
 P 32 συμμιγεῖς τῷ πλήθει γενόμενοι φωνὰς ἡφίον δεινὰς κάτωθεν
 ἄνω καὶ μὴ φαινομένην τῷ βασιλεῖ, καὶ ἐπενεκάδουν κατὰ τῶν
 δῆθεν ἀπίστων, τοὺς Μουζάλωνας αἰνιττόμενοι, ζῆλον ὑπὲρ
 αὐτοῦ καὶ τοῦ γένους ἐνδεικνυμένοις λοικότες θερμόν. καὶ ἴνα
 μὴ φθάσειαν ἐκεῖνοι πρὸ τοῦ παθεῖν δράσαντες, δεδιότες δῆθεν 10
 ἐπέσπευδον τὴν ἐπ' ἐκείνους τοῦ βασιλέως ἐγγύρησιν, καὶ
 αὐτὸν ἐδήλουν ὡς εἴπερ ὁ βασιλεύων ἐφήσει· εἰ δ' οὐκ, ἀλλ' ἐκεῖ-
 νοι καὶ οὕτως ἐπιδραμοῦνται καὶ καταπράζονται. ταῦτα λεγόν-
 B των ἅμα καὶ θορυβούντων, οἱ τὴν βασιλικὴν φυλακὴν ἐπιτε-
 τραμμένοι, δηλωθὲν ἀκείνοις τὸ τόλμημα, ἢ καὶ παρὰ τοῦτο 15
 πρότερον, ἢ μὴν ἅμα τῷ θορυβεῖν ἐκείνους δέξαντες δῆθεν,
 ἐξάγουσιν εὐθὺς τὸ παιδίον, κατὰ δυσωπίαν ἐλπιζομένην ὡς ἐκεῖ-
 νους ἐμφαντεῖν ποιοῦντας ἐμφαντὴ τὸν κρατοῦντα. ὡς δὲ φανέν-

5. τοῖς ante παθ. deorat. 9. ἐνδ. καὶ λοικότες P. 17. τὸ καὶ P.

dulcedine novitatis et curiositate spei mista mox videndi quis responde-
 ret successus accipitibus aliorum coeptis, et an non forte aliquid ipsis
 utile privatim e statim perturbandarum confusione rerum oriretur (ino-
 pinatis enim mutationibus fere semper delectantur homines; et facilius
 quis videns novum quoddam in aliquos malum ingruere malignum de
 aliena calamitate sentiat gaudium quam bono fruentibus collaetetur)
 tunc, inquam, militares utriusque generis copiae, partim furentes partim
 saventes furentibus, plebi nihilo mitius animatae passim mixtae, insanos
 attollebant clamores ex imo et atrii palatii sursum et fenestras versus,
 ubi imperatorem, qui non apparebat, esse putabant, deposcentes ad
 poenam perfidos, quo nomine Muzalones innuebant, zelum in Augustum
 et genus eius ostentantes et egregie simulantes ardentem, ac signifi-
 cantes metu se malorum Augusto imminentium impelli, nihilque studere aliud
 nisi praeoccupare destinata iam ab istis dira in principem facinora, da-
 reque operam ut nefarii latrones prius iuste patiantur ea quibus digni
 sunt, quam immaniter exequantur quae in principis et reipublicae per-
 niciem cogitant. hac benevola de salute imperatoris sollicitudine mon-
 stranda id agebant, ut assensum eius in vim quam parabant elicerent,
 quasi cupientes cum bona eius venia quod decreverant perficere, simul
 subindicantes, si princeps remissior in indulgentia perstaret, se tamen
 procururos quo intenderent, et destinata perpetraturos. talia illis voci-
 ferantibus, simul et tumultuantibus, ii quibus commissa principis custo-
 dia fuerat, alve a quopiam de re quae agebatur prius edocti, sive sibi
 ipsis in tanto tumultu metuentes, educunt puerum Augustum, prae se
 ferentes id se agere spe placandae seditionis aspectu et reverentia prin-
 cipis, componendique nutu eius in modestiam inquietos furores plebis

τος τοῦ νέου καὶ μελίων ἤρετο ἡ φωνὴ καὶ ἀτακτότερον ἐθόρυ-
 βον, χειρὶ καταναίειν οἱ ἄμφ' ἐκείνον διδάσκουσι. τὸ δ' ἦν
 ἅμα κρούον καὶ πρὸς ἀμφότερα, ὅτι τε ἀναστέλλοι τὸν θόρυβον C
 καὶ ὅτι ἐκχωροίη διδούς. καὶ τοῖς μὲν περὶ τὸν νέον ἄρχοντα
 ἵκανὸν εἰς ἀπολογίαν εἰς ἕσπερον πρὸς τοὺς ἄρχοντας ἢ τῆς χειρὸς
 κατάνευσις ὑπολέλειπτο, ὥς δὴθεν ἐπισχεῖν οἰκονομοῦσι τὸν θό-
 ρυβον, τοῖς δὲ καὶ λῆαν ἀρκοῦν ἐνομιζέτο πρὸς ἐκχώρησιν. εὐ-
 δὲς οὖν βοῇ ἤρθη ὥς ἐκχωροῦντος τοῦ βασιλέως, καὶ ἅμα ἐχέον-
 το παμπληθεῖ, καὶ ὥς τιμωρὸς τῆς βασιλικῆς σωτηρίας συνέθειεν
 10 ἵκαστος, ὥς καὶ προσκινδυνεύσοι εἰ δέοι. καὶ ἀλλήλους τῷ θο- D
 ρύβῳ παρακρατοῦντες ἐπὶ τῆς μονῆς ἠπειλόντο τῶν Σωσάνδρων,
 τὰ ἴσχυα κακὰ ταύς, ὥς αὐτοὶ ἔλεγον, δύνουσι τῷ βασιλεὶ
 κράτι πραξέοντες. εἰσὶ δ' οἱ καὶ ἔμενον μὴ συναπιόντες, προ-
 μηδέτερον ποιῶντες ἢ τολμηρότερον, καὶ ἅμα εἰ ἐκποδῶν γε-
 15 νομήτους τοὺς καθ' ὧν συνέθειον μάθοιεν, αὐθαδέστερον δρα-
 σίοντες ἐπὶ ταῖς σκηναῖς πρὸς τὸ ἐκφορεῖν τὰ κειμήλια· μὴ γὰρ
 εἶναι τὸν κωλύοντα οὕτω τῶν κεκτημένων ἀπολωλότων. ὥς E
 γοῦν οἱ μὲν σπανάμα καὶ τισι τῶν ἐν τέλει τῆς ὑμνηστικῆς τελευμῆ-

effraenâ, ut autem obiecto publicis conspectibus adolescentulo maior
 sublevis est clamor et impotentius bacchabantur, suggerunt ei qui circa
 ipsum erant ut manu innueret. erat autem id signum anceps et in con-
 traria pariter ambiguum, cum et videri posset comprimere tumultum eo
 gesto veluisse, et interpretatione non inverisimili trahi posset idem in
 indicium concessae a principe in parum ipsi fides saevienti facultatis.
 neque id ignorasse videbantur qui principi aderant: sed sibi, si hoc pe-
 riculo innoxie defungerentur qui rebus praeerant, receptum in excusa-
 tione parabant tamquam ab ipsis eo tantum animo suasa illa protentione
 manes, ut seditio per eam comprimeretur. at tumultuantes satis clare
 sibi concessam eo gesta quod vellent agendi licentiam crediderunt. sta-
 tim igitur sublata vox est assentiri Augustum et auctorem fieri. tum
 vero pro se quisque procurrare, singulis viritum sese ultores iniuriarum
 et vindices salutis principis opinantibus, et velut in studio rei praecla-
 re praevertere invicem festinatione mira certantibus, ac periculum prae-
 occupare quasi heroici facinoris perturbatissimo discursu et mutua ex-
 trusione ruentium impetu maximo versus monasterium Sosandrorum, fe-
 rocibus extremorum malorum minis illis inferendorum, quos invidiosis vo-
 cabulis infidorum Augustae potestati principisque hostium designabant.
 nos tamen defuere qui subsisterent, continentes sese in illo effuso alio-
 rum cursu, vel quod cautius quam audacius agere consultum ducerent,
 vel quod simul etiam sperarent, post negotium a currentibus confectum
 sublevisque potentes rerum, quaeestuosiore sibi relinquendam operam
 intruendi in aedes ipsorum et pretiosissima inde quaeque exportandi;
 quae in opimas praedas utilius expremere totam vim audacissimae ra-
 pacitatis, nemo tum prohibere, quippe iam mortuis possessoribus
 opera eorum quae in id praecurrere sinebant. cum ergo, dum hymnodia
 celebraret, Muzalonos cum primoribus optimatum intra templum sta-

- νης ἐντὸς εἰσθήκεισαν τοῦ ναοῦ, οἱ δὲ συνέθεον πανδημεὶ θορυ-
 βοῦντες παρὰ τὸ σύνηθες καὶ ἤδη τοῖς ἐντὸς ἐμφανεῖς ἦσαν εὐθὺ
 τῆς μονῆς ἰόντες, τινὲς τῶν ἐκτὸς ὄντων ὑπηρετῶν τὸν ἐκείνων
 ὑποτοπάσαντες θόρυβον, μὴ τί που καὶ τῶν ἀπειρημένων δρά-
 σαιεν σχεδὸν αὐτόνομοι ὄντες, ἅμα δὲ καὶ τὸν νεωτερισμὸν ὑπο-
 πτεύοντες, δηλοῦσι σὺν ὥχρῳ τῷ προσώπῳ τοῖς ἔνδον. οἱ δὲ
 P 33 σπουδῇ τοῖς κυρτοῖς τὸ δηλωθὲν ἀπαγγέλλουσι, καὶ ὡς ἐπιζυγῶ-
 σαι τὰς τῆς μονῆς πύλας τοῖς ἐρχομένοις συμφέρει, μάλα θερ-
 μῶς εἰσηγοῦνται. οἱ δ' ἡμέλουν ἀκούοντες (μηδὲ γὰρ ἔχειν συμ-
 βαλεῖν ὀπόθεν ἐπὶ σφετέρῳ κακῷ ἴοιεν οἱ συνθέοντες), ἔρχεσθαι 10
 δὲ κἀκείνους εἰς τὰς κοινὰς ἐκείνας τελετὰς ὑπελάμβανον. ὡς δὲ
 καὶ αὐθις ἐξελθόντες ἐκείνοι πλησιασάντων καὶ μᾶλλον τὸ θορυ-
 βῶδες καὶ ἄτακτον ὑπενόουν, ἔτι μᾶλλον κατωρρώδουν καὶ μετὰ
 B σπουδῆς εἰσήγγελλον τὰ γιγνόμενα, καὶ ἐπ' ἐκείνοις ἄλλοι ταχυ-
 δρομοῦντες, καὶ αὐθις ἄλλοι· οὐδὲ γὰρ ἦν ὅστις τότε βλέπων 15
 μὴ ἐπὶ κακῷ μεγίστῳ τὴν ἐκείνων ἄφιξιν ὑπενόει. ὅθεν καὶ πολ-
 λοι μὲν περὶ ἑαυτοῖς δεδιότες ἐκ τῶν οὐ καλῶν ἐκείνων ὑποψιῶν
 ἄλλος ἄλλαχού κατεδύοντο· οἷς δ' ἔμελε τῶν Μουζαλῶνων
 πλέον τῶν ἄλλων, προσιόντες καὶ αὐθις ἀτάκτῳ ἤθει καὶ προσώ-
 πῳ τὴν εἰσβολὴν τῶν ἀνδρῶν ὑπεμίμνησκον, καὶ ἐφεκτέον τὸ 20
 C τάχος ἔλεγον προκαταλαβοῦσι τὴν ἐκείνων ὁρμὴν διὰ τῆς τῶν πυ-

rent, ruens, ut dictum est, tumultu insolito multitudo adventabat. et iam qui intus erant intelligere coeperant eam turbam recta in monasterium ferri, cum quidam e ministris Muzalonum foris opperientibus, veriti quo tempestas suspectae novitatis incumberet, et non sine causa metuentes ne armata et legum secura seditio in foedum aliquod desineret facinus, pallido vultu periculum nuntiarunt iis qui ex interiori comitatu Muzalonum intra templum versabantur. hi rem statim ad dominos detulerunt, et studiose augesserunt e re videri templi valvas occludi venientibus; idque ardore maximo urgebant ut statim curaretur. at illi audientes negligebant, nulla idonea coniectura fieri verisimile causati ad ullum ipsorum periculum istum cursum pertinere: nimirum opinabantur agi religione aut studio cohonestandi principis turbam illam, et nihil aliud quam spectare aut frequentiore reddere funebrem Augusti mortui panegyrim cupere. ut autem qui haec nuntiaverant rursus aggressi propius iam appulsae multitudinis furentis fremitum e vicino terribiliorum hausere sensibus, eo plus cohorescentes iterarunt indicium crescentis mali, nuntiantes, ut prius, quae recentius cognorant. quod mox confirmarunt cursu anhelo festinantes alii super alios. neque enim iam ulli, qui uteretur modo sensibus, dubium erat quia in tragicum exitum phanaticus iste accursus erumperet. quare multi sibi privatim metuentes admonitu indiciorum ingruentis mali alius alibi abscondebant sese. quibus autem maior quam caeteris Muzalonum cura erat, demum trepido cursu vultuque turbato ipsos adibant, impetum armatorum irruentium indicantes, et magnopere suadebant, iuberent opponi furentibus portarum

λῶν ἐπιθέσειωσ, μή πως καὶ φθάσωσιν εἰσελθόντες· μηδὲ γὰρ
ἐπὶ καλῶ τινὶ τὸν τοσοῦτον θόρυβον εἶναι, ἀλλ' εἰς τι λήξειν
κακόν. οἱ δὲ τῶν φόβους λεγόντων οὐκ ἦσαν ὅλως· ἦγε γάρ,
οἶμαι, τούτους τὸ μόρσιμον, καὶ τὸ λεγόμενον ἀληθές, ὥς ἀφαι-
σρεῖται τὰς φρένας ὧν ἀπολέσαι μέλλει τὸ θεῖον. οὐ μὴν δὲ
ἀλλ' οὐδὲ τοῖς παροῦσι τῶν μεγιστάνων ἔμελε τὸ δρώμενον ἀκού-
σασιν, εἴτε κατὰ τινα πρόγνωσιν τῶν μελλόντων, εἴτε μὴν καὶ
αὐτοῖς οὐ μέλον κἄν ὃ τι καὶ δράσειαν συναχθέντες. ἀλλ' ἐν D
τοσοῦτῳ τὰς εἰσόδους προκαταλαμβάνουσι καὶ κρατοῦσιν οἱ
10 ἐπιόντες, καὶ ἡμ' ἐσχεομένων ἐντὸς κακοὶ θόρυβοι ἦσαν, καὶ
οἷς ἴδρων τε καὶ ἡπειλουν πρότερον ἢ τὸν ναὸν εἰσελθεῖν δῆλοι
ἦσαν φοιῶντες. ἦν οὖν τῷ πρωτοβεστιαρίῳ γραμματικὸς οἰ-
κίος, Θεοφύλακτος τοῦνομα καὶ ἐμὸς συγγενής, προσόμοιος τῷ
κρίῳ τὰ πάντα. ἐξελθόντος γοῦν ἐπὶ τῷ μαθεῖν ἐκείνου σφάλ-
15 λει τοὺς ἐπιόντας ἢ ὁμοιότης, συναιρομένης καὶ τῆς ἀμπεχόνης E
πυθίμου οὔσης ἐπ' ἴσης καὶ μικροῖς καὶ μεγάλοις διὰ τὸν βασι-
λέως θάνατον, κάκεινον ὑποτοπάσαντες τὸν ζητούμενον εἶναι εὐ-
θεὶς ἀναιροῦσι κοπίαι μυρίαις· οὐ γὰρ ἦν ὅστις καὶ τεθνηκότι τὸ
ἔγχος οὐκ ἔβαπτεν ἐπ' ἐκείνῳ. ὥς δὲ ἐγὼ τινος ἤκουσα, ἀπερ-
20 ρεφον ἐκ τῆς δεινῆς μανίας τοῦ αἵματος. πλὴν ἀλλ' εὐθύς οὐκ
ἠγρόν σφαλέντες· τὸ γὰρ πέδιλον ὑποφανέν τοῦ ποδὸς μέλαν

obices et templum statim claudi iam iam intro irrupturis, si pateret: nam
tantum tumultum nihil boni portendere. narrabantur ea surdis. persta-
bant in summo periculo temere securi. agebat quippe illos fatalis puto
caecitas in decretum ipsis infortunium. verum scilicet est quod dici so-
let, quos perdere vult deus, iis ante omnia mentem eripere. sed nec
qui aderant procere, multum curare videbantur quorsum spectarent quae
audiebant fieri, vel quadam praenotione gerendorum, vel ad ipsos haud
rati pertinere quod acturi erant qui concurrebant. interim aditus prae-
occupant et praesidio muniunt qui iam pervenerant seditiosi; quorum
infundente se saeva undique vi tota passim aede sacra tumultus ingens
fuit. ex his quae et fecerant et minati erant priusquam templum ingre-
derentur, palam erat caedem ipsos spirare. erat protovestiario gramma-
ticus familiaris Theophylactus nomine, meus consanguineus, domino per
omnia similis. hunc prodeuntem, ut videret quid rei gereretur, conspi-
cati seditiosi protovestiarium esse ipsum credidere, fallente ipsos oris et
staturae similitudine, et errorem confirmante parl tum genere vestitus;
quod ut in luctu et exequiis principis, atrati omnes parvi aequae ac magni,
palla similis admodum formae veste utebantur. ergo hunc ipsum rati
quem quaerebant, conficiunt innumerabilibus plagis: nemo enim erat qui
in iam mortui corpore ferrum non tingeret. atque ut ego ex quodam ibi
praesentium audivi, etiam sanguinem occisi vesana rabie suxerunt. cae-
terum statim agnoverunt se deceptos: nam cum pedis calcem in mortuo
nigro observassent, per errorem se in illo saeviasse intellexerant. ac

- P 34 ὃν τῶν δεδρακότων φανεράν ἄγνοιαν κατηγορεῖ. καὶ παραυτίκα μεθ' ὅτι πλείστης μανίας καὶ ταραχῆς ξιφήρεις ἐμπίπτουσι τῷ ναῷ, καὶ παραχαρῆμα φανέντων τῶν φρονώντων ἐκείνων ὁ μὲν ἱερὸς ὕμνος κατασιγάζεται, ἄλλων ἀλλαχοῦ τῶν ψαλλόντων σκεδαννυμένων καὶ παραδνομένων γωνίαις καὶ τόποις οἷς ἡλιπίζον σῶζεσθαι. οἱ δὲ Μουζάλωνες, ὁ μὲν τοῖς ἀδύτοις προστρέχει καὶ ὑπὸ τῇ μυστικῇ τράπεζαν ὑπελθὼν ἐκεῖθεν ὤετο σῶζεσθαι, ὁ δ' ὅπισθε τῆς τοῦ ναοῦ πύλης ἑαυτὸν συνωθήσας ἐφ' αὐτῷ
- B ἐφείλκε στεργῶς καὶ ὡς εἶχεν ὡς συνιζάνειν ἐν ἐπιπέδῳ οἱ τὴν θύραν, ὡς καὶ προσκολλᾶσθαι δοκεῖν ἠνεωγμένην τῷ ἀντιθύρῳ 10 μηθενὸς ἐμποδῶν ὄντος. ὁ δ' ἐκείνων γαμβρὸς (καὶ οὗτος γὰρ ὥσπερ τῆς εὐπραγίας τοῖς συγγενέσι μετεῖχεν, οὕτω καὶ κοινωνὸς ἔμελλε γενέσθαι τῆς δυσπραγίας) ἀλλαχοῦ περὶ που τὸ τῶν βυσίλων ἡρώων ὡς εἶχε παραδνόμενος λαθεῖν ἔσπευδεν. ὁ μέντοι γε
- C πρωτοβεστιάριος ἐν τοῖς ἀδύτοις καὶ αὐτὸς εἰσελθὼν τοῦ ναοῦ, 15 καὶ πρὸς τῇ κόγχῃ γινόμενος τῆς προθέσεως, ἐπὶ τι κιονῶδες ἱστάμενον ὑπανέρχεται, καὶ τῷ ἐκείσε σκοτώδει σὺν τοῖς ἀδύτοις θαρρεῖ. ἀλλ' οὐκ ἦν οἵστισινοῦν ἐκείνων διαδρῦσαι τὸν κίνδυνον. πλείστοι γὰρ ὄντες οἱ ἐφορμῶντες τοὺς μὲν ἄλλους ἐποιοῦν φεύγειν, περὶ τῇ σφετέρᾳ ζωῇ θέοντος ἐκάστου, ἀπενεοῦσθαι δὲ 20 καὶ τοὺς ἐν τέλει συνέβαινε μηδὲν ἔχοντας πρῶττειν. ἐκείνοι δὲ
- D ἐκ πολλοῦ τοῦ πρὸς τὸ θαρρεῖν περιόντος παράβαχχόν τι καὶ μα-

4. δὲ deerat.

7. ἐφείλκε P.

confestim rabie ac strepitu quam maximis, armata strictis gladiis manu, in templum irrumpunt, ubi homicidiis apparentibus statim sacer cantus conticuit, cantoribus aliis alio dispersis et varie in angulos, aut ubicumque posse latere speraverant, se abdentibus. at Muzalonum hic quidem in adyta confugit, et sub mysticam se condens mensam ibi putabat se salvum fore: alter insinuans se retro portam templi, eam super se maximo attraxit nisu et quam potuit valide adduxit, applicuitque muro adverso tam arcte ut plane cohaerentibus sine obice lateri valvis auspicio excluderetur latebrae illic humani corporis capacis. illorum vero gener (et hic enim, ut prosperitatis affinis participes fuerat, ita et consors calamitatis futurus erat) irrepens qua potuit in tenebras angustias circa monumentum Augustorum latere studuit. caeterum protovestiarius in adyta ingressus templi, cum observasset prope mensam altari collateralem vicinum conchae intercolumnium olacurum, in id se abstrusit, experturus an ibi posset vel loci religione vel tenebrarum beneficio servari. sed nihil horum ipsis ad vitandum periculum profuit. irrumpentibus enim in sacram aedem affluxu continuo plurimis, et inde late vulgato terrore passim aliis studio vitae tuendas fugam captantibus, abire a templo magistratus quoque ipsos contigit, nihil esse quod ibi agerent ratos. porro seditiosi, crescente usu et successu secleris audacia, furiosum plane in

πῶν ἐφαλλόμενοι ἀκριβῶς ἡρεύνων, μηδὲν τῶν τοῦ ναοῦ κατα-
 λήψεις ἀνέξερεύνητον. ὅθεν καὶ ἄλλος ἄλλον εὐρών τε καὶ κα-
 τασχῶν ἀπηνῶς καὶ ὡς αὐτῷ δοκοῦν διεχρῆτο. οὐ μὴν δὲ οἱ
 ἄλλοι κατεργαζόμενον, ἀλλ' ἐφ' ἐνὶ πολλοί τινες περιστάσεις
 5 ἔβαλλον ἔκλειπτον ἤκλιζοντο καὶ νεκρὸν τὸν ἄθλιον, ὡς καὶ εἰς
 πολλὰ τὸν ἕνα κατακεκόφθαι· οὕτως ὠπλίζεν αὐτοὺς ἡ κακία,
 καὶ ὁ θνυὸς μεμηνόσας θήρας ἰδείκνυ. τὸν μέντοι γε πρωτοβε- Ε
 σιάριον Κάρολός τις τῶν ἀδύτων κατατολήσας καὶ τὰ πολλὰ
 διερευνώμενος ἐπεὶ οὐχ εἴρισκεν, ἀπειπὼν ἔμελλεν ὑποστρέφειν.
 10 ἀλλ' ἡ μοῖρα οὐδ' ἐκείνον εἴα τοῦ πάθους ἐκτός· τὴν γὰρ πρό-
 θισιν εἰσελθὼν καὶ τῇδε κάκεισε περιβλεψάμενος ἐπὶ γόνασι συνι-
 ζόμενα κάτωθεν εἶδε τὸν οἰκτιστον, καὶ ἰδὼν ὁρμῇ καθαριεῖν
 ἀπηνῶς. καὶ ὃς θυσσωπεῖ τὸ οἰκεῖον αἷμα πολλοῦ τινὸς ἔξωνού-
 μενος. ὁ δὲ οὔτε πρὸς τὸ σχῆμα τῆς ἰκετείας ἀπείδεν οὔτε μὴν
 15 ἐπέκλεισθη τοῖς ἐπηγγελλέμενοις, ἀλλ' εὐθύς κατασχὼν ἀναίρει
 ἐκ τῆς. καὶ δῆλον γεγονὸς τὸ πρᾶχθέν, οὐκ ἦν ὅστις ἀπὴν P 35
 ἐκείθεν, ἀλλ' ἕκαστος ἐπιστάς ὡς εἶχεν οὐτάζων καὶ μεθ' ὕβρειων
 ἤμισε, καὶ ἐς τοσοῦτον μελείσσει κατεδάσαντο ὥστε καὶ τοὺς ἐν-
 ταφιστὰς ὕστερον σάκκῳ τὰ μέλη καταθέντας οὕτως ἐκφορῆσαι
 20 καὶ τάφῳ δοῦναι. ἐπεὶ δ' εἰς τέλος τοῖς ἀνημέροις ἐκείνοις
 ἐπράχθη τὸ τόλμημα, σὺς τρόπον θήξαντες τοὺς ὀδόντας ὡς

modum bacchabundi cursabant scrutantes attentissime cuncta, nullamque
 templi partem non inspectam et exploratam curiosissime linquentes. unde
 factum ut alii alium repertum et correptum crudeliter quo vellent modo
 interficerent, aliis interim hand cessantibus: nam unumquemque compre-
 hensorum multi circumstantes pulsabant, caedebant, excarnificabant,
 etiam in ipsum saevire pergentes cadaver exanime, ita ut unum in multa
 dissectum fragmenta late spargeretur corpus. tanta istos vaesania urge-
 bat, eo provectos amentis irae, ut supra humanum modum ferina pro-
 priae rabie fuerent. quaerens denique protovestiarium Carolus quidam pe-
 netrare aenos in adyta, et ibi multa nequidquam scrutatus, desperata in-
 vestigatione recedere parabat. sed fatum non sivit illum evadere immunem
 damni: nam resumpta repente Carolus scrutandi cura sacram mensam
 subiens, et hoc illicque versans oculos, depressum subitus in genua mi-
 sericordiam deprehendit, nec distulit in eum trucidaturus irruere, frustra
 illo deprecante, et quantum vellet sui sanguinis offerente pretium, siqui-
 dem latro nec habitu supplicis flexus nec rigore animi magnitudine pro-
 missorum vel tantillum infracto, statim apprehensum pugione confecit.
 quod cum mox esset publicatum, nullus fuit qui eo non accurreret ac
 supra stans caederet cumque contumelia conscinderet inortuum. adeoque
 illam membratim conciderunt, ut qui deinde sepelire voluerunt, necesse
 haberent laqueos et ab invicem discissos artas in saccum colligere, quo ad
 sepelituram offerre possent. postquam vero immanes sanguinarii voti se
 compotes perpetrato audacissimo scelere viderunt, tum vero stridere den-
 tibus iuxta aprorum frendentium, ut nemo etiam optimatum aut magi-

- μηδὲ καὶ τοὺς ἐν τέλει κατωπαδὶς ἐκείνων ἔχειν ἵστασθαι καὶ
 B ἐλέγχειν ἢ μὴν ἔρωτᾶν τί παθόντες καὶ τίνας ὀρήσαντος τοιαῦτα
 πράττειν, ἐπὶ τὰς σκηνὰς εὐθὺς ὤρων τῶν φονευθέντων, καὶ
 ᾧ προστετέχει ἕκαστος μεθ' ὅτι γενναίου τοῦ παραστήματος,
 ὡς οὐδενὸς καινοῦ γεγονότος, ἐξεφόρουν ἐπεγγελώντες, καὶ τὸ 5
 ἐπὶ γλώσσης ἔγκλημα συχνάκις λεγόμενον ἦν, "οἱ ἔχθροι καὶ
 δύσνοι τοῖς βασιλεῦσιν, οἱ βασιλειῶντες, οἱ παντὶ τρόπῳ εἰ μὴ
 κεκώλυντο οἴοιτ' ἄρξαι, οἱ τοῦ στρατιωτικοῦ ἀλιτήριοι, οἱ μαγ-
 C γανέλαις μὲν τὸν πατέρα μεθ' ὑπουλόγητος ὑπελθόντες, φυλα-
 κῆς δὲ δόξῃ καὶ ἀσφαλείας τῷ νίῳ ἐφεδρεύοντες, ὡς δεδώκασιν 11
 ἀξίας καὶ ὡς ἔδει τὰς δίκας, ὡς εἰκότως διαππεράχεται, καὶ ὡς
 εὐνοικῶς τοῦ λοιποῦ δουλεύσομεν τῷ δεσπότῃ τῶν ἐκείθεν ἀπαλ-
 λαγόντες κακῶν." ταῦτ' ἔλεγον, καὶ λείαν Μυσῶν τὰ κείνων
 ἐποίουν, ἀμφοτέραις ἐξαντλοῦντες τὸν πλοῦτον ἐκ τῶν σκηνῶν.
 τούτων οὖν οὕτω τελεσθέντων, μηδενὸς οἶον τε δοκοῦντος μαρ- 1
 D γῶντι πληθύνει καὶ ἀναρχία ἐμποδὼν ἵστασθαι, τῶν μὲν ταῖς ἀλη-
 θείαις δεδιότων τῶν δὲ καὶ κατὰ προσποίησιν (σημεῖον δὲ καὶ
 γὰρ τῆς τοῦ πρωτοβεστιαρίου συζύγου ἐκεῖ παρούσης καὶ δεινὰ
 ποιούσης καὶ λεγούσης ἐπὶ τοῖς τολμηθεῖσιν, ἐμβριθέστερον ὁ
 μέγας κονοσπαῖλος καὶ θεῖος αὐτόθεν ἐπεῖχεν, ἐπιτάττων σιγᾶν 2
 φοβουμένην μὴ καὶ αὐτὴ πάθοι, εἰ μὴ σιγῇ, τὰ ὅμοια), — ὡς
 E γοῦν συνεχέθησαν ἅπαντες, καὶ κύριοι καὶ ὑπηρέται ἐπ' ἵσης

stratum prope ipsis adstare sustineret, multo minus reprehendere, aut quid passi quove instigante talia facerent rogare. subito deinde in aedes irruerunt interfectorum, ibique quidquid cuique quod placeret, occurre-
 rat, tam secunda ludibundi ac ridentes efferebant audacia ac si nihil novi
 contigisset, in ore habentes ac crebro iterantes mortuorum crimen his
 expressum verbis: "hostes et proditores imperatorum, principatum affe-
 ctantes, et quovis modo, nisi sic prohiberentur, ad tyrannidem perva-
 turi, militaris ordinis oppressores detestabiles, magicarum artium clan-
 destino maleficio in patrem Augustum grassati, filio pupillo specie custo-
 diae et praestandae securitatis insidiantes, ut poenas dederunt prout opor-
 tuit dignas! ut iure ac merito quod decuit factum est! ut fideli ac de-
 voto alacres animo, dira scelestorum liberati tyrannide, domino deinceps
 serviemus!" haec simul loquebantur, simul impune velut e Mysis prae-
 dam congregabant, agentes ferentesque res opimas e plena Muzalonum
 domo. haec in hunc modum sunt acta, nemine sibi tantum auctoritatis
 aut virum inesse putante, quanto esset opus ad reprimendum furorem
 effraenatae multitudinis, obstandique contumaciae legum et imperii victrici
 aliis revera timentibus, aliis simulantibus timorem. argumento sit quod
 protovestiarum uxorem illic praesentem, et quae par erat videntem talia
 deplorantem ac loquentem, magnus conostaulus eius patrus graviter in-
 crepitam corripuit et silere iussit, metu ne pateretur viro similia, si ver-
 bis irritare furentes pergeret. ergo cohibitis in direpta domo pari timore

ἔχον τῶν φοβερῶν, ἐκάστου ζητοῦντος τὸ σῶζεσθαι, ἀπαίρου-
σιν ἐκείθεν εὐθύς, ἐφ' ὃ τι καὶ παραγένοιτο μὴ φροντίσαντες,
καὶ οὐκ οὐδενὶ κόσμῳ φεύγοντες. τῷ μὲν βασιλεῖ ἀσφαλῆ πλέον
ἢ πρότερον τὰ τῆς φυλακῆς ἐφιστῶσι, μὴ τι καὶ νεωτερισθῇ
πλέον.

Οὕτω συγχυθέντων ἀπάντων, ἕκαστος τὰ καθ' ἑαυτόν,
ὥς ἔχει, κατησφαλίζετο. (20) καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν Καρυανί- P 36
την πρωτοβεστιαρίτην τότε τυγχάνοντα, ἄνδρα γεραρὸν καὶ πολ-
λοῦ τινὸς ἄξιον, φυγῇ ἐχρῶντο πρὸς Πέρσας αὐτομολοῦντες,
10 οὐ βασιλεῖ ἐγκοτοῦντες, ἀλλὰ περὶ ἑαυτοῖς δεδοικότες διὰ τὴν
τῶν πραγμάτων σύγχυσιν. εἴτε γὰρ αὐτοβούλως ὤρμων οἱ ἐπι-
θίμνοι μὴ τινος παρορμῶντος, ἔχειν καὶ πάλιν οὕτως ὁρμᾶν B
μὴδ' οἷοῦν κολασθέντας· εἴτε καὶ ἄλλοι σφᾶς ὁρμῶντας παρώ-
τρυναν, ἐκείνους καὶ κατ' αὐτῶν παροτρύνειν ἔχειν, κἀντεῦθεν
15 κινδυνεύειν μὴ προσδοκῶντας πολλούς, καὶ μᾶλλον τοὺς ἐπ'
ἐξουσίας ὄντας, οἷς ὁ φθόγος ὑφείρπε πολὺς καὶ δεινός. οἱ μὲν
οὖν διὰ ταῦτα αὐτορυχέει εὐθὺς Περσίδος ἀνὰ κράτος ἤλαυνον,
ἄλλοι δ' ἄλλαχού ἀνεχώρουν, κινδύνους ὑφορῶμενοι τοὺς μεγί- C
στον, ἄλλοι δὲ καὶ ὥς οἷοίτ' ἦσαν διεφυλάττοντο. ὁ μέντοι
20 μέγας κονοσταυλὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἐπιστήσας, νέους ὄντας καὶ
σνετούς, ὧν ἕτερος μὲν Ἰωάννης ὁ δὲ δεύτερος μετ' ἐκείνον
Κωνσταντῖνος ἐλέγοντο, ὁφθαλμοῖς οὐπω σεμνυνομένοις, τὰς

3. μὲν] μέντοι?

22. ὁ Κωνσταντῖνος P.

cunctis aequae dominis et famulis, unoquoque in lucro ponente si salvus
evaderet, abscedunt inde tandem, nihil pensi habentes quo ferrentur, ac
quasi fugientes nullo ordine. principi quidem validiorem quam prius cu-
stodiam apponunt, ne quid ex eo novae rei posset exurgere.

Sic confusis cunctis, unusquisque securitati ac salutis propriae quam
poterat diligentissime cavebat. (20) at Caryanites quidem tunc protove-
stiarites, vir aetate iam matura venerabilis meritique maximi, cum ne-
cessariis et familiaribus ipsa nocte recessit transfugiens ad Persas, non
quod imperatori succenseret, sed quod sibi metueret ob perturbationem
rerum. sive enim id per se nemine instigante seditiosi ausi erant, iure
timere paria rursus eosdem attentaturos impune, summo discrimine ge-
rentium magistratus, in quos gravis incumberebat invidia: sive ipsos alii
impulerant, etiam iterum concitandam vim militarem ab iisdem in minime
oponentes multos iure formidari. alii similiter alio se receperant, maxi-
ma quoque rati domi manentibus impendere pericula. porro alii in at-
tentis vel ipsorum custodia perstabant. at magnus constantius fratribus
(quorum natus maior Ioannes, minor Constantinus vocabatur) ad commu-
nem tutelam adhibitis idoneam cuique subiecit praesidiariorum manum.

- D πρεπούσας ἑαυτῷ φυλακὰς καθίστη, ἐντεῦθεν μὲν καὶ συνεχέ-
στερον ἐφαίτων πρὸς βασιλέα, καὶ διημέθρονον σὺν ἑκείνῳ, οἱ
πλείους δὲ καὶ διενυκτέρονον. τὰ δὲ τῆς πρὸς ἐκείνον ἐδουλεύ-
καὶ πίστει καὶ μᾶλλον φιλοτιμούμενοι πρὸς ἀλλήλους ἐνεδει-
P 37 κνύοντο ἐμφανῇ καὶ ὥς οὐκ ἄλλως γε μείλιονα. (21) ὁμῶς καὶ 5
πρὸς ἀλλήλους ἐφιλονείκουν καὶ ἐρίζειν ἀπήρχοντο. ἡ δὲ φιλο-
νεικία ἐκ φιλοτιμίας σφίσι ἐτύγγανεν· ἡμφισβήτουν γὰρ ἀλλή-
λοις τῆς περὶ τὸν βασιλέα φροντίδος, ἐκάστου τῶν ἐν ἀξιώματι
ὄντων μὴ φέροντος τοῖς ὁμοίοις ἐποτετάχθαι. ἦσαν γὰρ ἐνθεν
μὲν οἱ ἐκ Λασκαρίων Τζαμάντουροι, γήρα τε καὶ συνέσει κε- 10
κοσμημένοι, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τὸ πρὸς τὸν νέον βασιλέα συγ-
B γενῶς ἔχειν καὶ παπρικῶς πολλὴν ἐνεποίει τὴν τοῦ ταῦτα ζητεῖν
παρρησίαν· ἐνθεν δὲ οἱ ἐκ Τορνικίων τὸ γένος ἔλκοντες, ὧν ὁ
πρῶτος καὶ μέγας πριμικήριος ἦν. εἶχον γοῦν καὶ οὗτοι τὸ πρὸς
τὸ ἀμφιβαλλόμενον ἰσχυρὸν τὸ ἀπὸ πατρὸς οἰκεῖον καὶ ἀδελφικὸν 15
ἐν γράμματι πρὸς τὸν τοῦ νέου πάππον καὶ βασιλέα Ἰωάννην τὸν
Δούκαν. ἐκεῖθεν οἱ Στρατηγόπουλοι, ὧν τοῦ γένους ἐπὶ δόξος
C ὁ Ἀλέξιος, πολλὴν φέρων τὴν αἰδῶ ὥς εὐγερωσ ἀπὸ πάντων καὶ
πλείεστα προσέτι κατωρθωκῶς· οὗ καὶ ὁ παῖς Κωνσταντῖνος
γαμβρὸς ἐπ' ἀδελφιδῇ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου ἐξ ἀριστείας φανείς 20

14. πριμικήριος P.

adolescentes hi prudentes erant, nondum ad officiorum promoti honorem, eoque, utpote alia vacui cura, apud imperatorem magis assidui, ac cum eo soliti non dies solum toties exigere sed etiam non raro pernoctare, de fide in illum ac caritate certantes inter se, nullamque occasionem praetermittentes declarandi quam maxime poterant sui erga principem studii praestantia. (21) verum omnes qui remanserant principes acris habebat aemulatio sollicitos invicemque commissos, unoquoque sibi ambiente nec ulli alii cadere parato curam peculiarem ac tutelam imperatoris adhuc pueri. erat ea singulorum nobilitas ac dignitas, et ex harum conscientia sui opinio, ut subiaci cuiquam eorum quibus se pares existimabant nemo unius aequo animo passurus videretur. hinc se offerebant e Lascaridum gente Tzamanturi, qui gravi senectute venerabiles et fama prudentiae conspicui, efficaciter sibi suffragari confidebant ad impetrandam procurationem pupilli principis et communionem cum eo intimam sanguinis et auctoritatem quasi paternam a natura ipsis datam in natu minorem suae familiae alumnum. e diverso se ostentabant orti e Torniciorum genere, quorum primus magnus erat primicerius. his fiduciam auferendi prae omnibus ambitu caeteris honoris dabat patris ipsorum apud avum imperatoris Ioannem Ducam Augustum summa gratia familiaritate intima coniuncta. occurrebant aliunde Strategopuli, in quibus genere illustris Alexius, cuius omnes in canitie decora magnis rebus gestis virtutem ac famam revereabantur. huius filius Constantinus Gregorius, affinis imperatoris Ioannis ducta eius nepte ac claris factis indyctus, postea privatus

ὅτιον στερεῖται τῶν ὀφθαλμῶν, ἔστι Θεοδώρου τοῦ Λάσκαρι
 μοναρχήσαντος. αἰτίαν δ' ἔσχεν ὡς καθυπερηφανεύοιτο τοῦ
 κρατοῦντος, ἐπεροπτικῶς πρὸς ἐκείνον ἔχων νειωσὶ μετὰ τὸν
 πατέρα τῶν σκήπτρων ἐπιλημμένον. καὶ οἱ ἐκ ταῦ 'Ραοὺλ ἐδ- D
 5 γενεῖς ἄλλοι, μετὰ πατέρα τὸν τοῦ ἀξιώματος ἐκπεσόντα, ὡς
 φθάσαντες εἵπομεν, ἔτι νειάζοντες, καὶ Παλαιολόγοι. σὺν οἷς
 καὶ Βατάτζαι καὶ οἱ τοῦ Φιλῆ, ὧν ὁ πατήρ Θεόδωρος τετύφλωτο
 καὶ αὐτὸς σὺν τῷ Στρατηγοπούλῳ τῆς αὐτῆς ἐκείνῳ χάριν αἰτίας,
 σὺν Καβαλλάρσις τε οἱ Νοστόγγοι καὶ οἱ Καμύτζαι, σὺν τε καὶ
 10 Ἀπρηνοῖς καὶ Ἀγγέλοις οἱ Λιβαδάριοι Ταρχανειῶται Φιλανθρω- E
 πηοὶ καὶ οἱ εὐγενεῖς Καντακουζηνοί, καὶ ὅσοι ἄλλοι οἷς ἡ μεγα-
 λογενὴς σειρὰ καὶ χρυσὴ συγκεκρότητο. ὁ μέντοι γε Νοστόγγος
 Γεώργιος καὶ προσεφιλοτιμεῖτο· ἐκυδροῦτο γὰρ τῶν ἄλλων εἰς
 κῆδος βασιλικὸν προτιμώμενος. καὶ γὰρ ἔτι ζῶν ὁ κρατῶν ἀρ-
 15 μύζων εἰς γάμον αὐτῷ τὴν παιῖδα διὰ βουλῆς ἔχων πολλοῖς καὶ
 ἄλλοις ἐπέσπευε τὴν βουλήν, κἂν ἐπλήρου καὶ τὸ συνάλλαγμα,
 εἰ μὴ γε θάνατος τῷ βασιλεῖ ἐπελθὼν ἐμποδὼν ἔστη τῇ πρᾶξι. P 88
 τότε δ' αἰθρὶς ἐπιδαρροῦντα τοῖς ἐγνωσμένοις ὡς καὶ πάλιν τυ-
 χεῖν ἔσται οἱ τοῦ κήδους μέγα φρονεῖν ἢ ἐλπίς ἐπολεῖ, καὶ κατη-
 20 λαζνεύετο πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ μᾶλλον τὸν αὐτανέμσιον, ὃς
 ἦν ὁ μέγας κοροσταῦλος, διαφιλοτιμούμενος. ὅθεν κἂν τοῖς βα-
 σιλικαῖς προαυλοῖς ἀνέδην ἐσκήναι, καὶ καθ' ἡδονὴν διατριβῆς

oculis fuerat Theodoro Lascari regnante, gravi arrogantiae poena qua
 superciliosae despexisse imperatorem visus erat, cum is post patris mor-
 tem rerum habenas in manus sumere coepisset. accedebant et filii Raülis,
 alii patricii, qui post obitum Ioannis Augusti dignitatibus exciderant; alteri
 praeterea Palaeologi, et cum his Batatzae et Philis filii, quorum parens
 Theodorus cum Strategopulo eandem ob causam excaecatus est, et cum
 Caballariis Nostongi ac Camytzae, et cum Aprenis atque Angelis Liba-
 darii, Tarchaniotae, Philanthropeni et nobiles Cantacuzeni; tum si qui
 alii, quibus illa magnifica series et quasi aurea nobilissimorum procerum
 corona constabat. Nostongus inter eos Georgius aemulationis communis
 modum peculiari ambitionis arrogantia superabat, eo maxime in super-
 biam elatus quod imperator adhuc vivens filiam illi collocare in matrimo-
 nio decreverat, et multos istius sui consilii participes fecerat, et omnino
 mandaturus executioni rem eam fuerat, nisi morte fuisset praeoccupatus.
 porro tunc adhuc Georgius in ea perstans fiducia perficiendae huius affi-
 nitatis iam ante destinatae, ista ipsa spe in tumorem non modicum infla-
 batur, cum alios superbe despiciens, tum ipsum maxime nepotem ex so-
 core magnam conestaulum impotentius aemulans. quare in atriis impera-
 toris palatii vane ac impudenter sese iactabat, adeo ut non dubitaret
 puerum Augusti ludis se immiscere, collusorem se principi obtrudens,
 et cum eo simul equitans in arundine, pariterque, ut solitum illis, pila

- B ἱππαζομένοις τοῖς ἄρχουσιν ἐπὶ κοντῶν συντριβῇ ἥ καὶ κατὰ παλίνιον σύνηθες σφίσι τῆς σφαίρας ἐκ μεγάλου τοῦ θάρρους συνιππάζετο καὶ συνέναιζεν, ἐγγὺς ἱσταμέναις καὶ ὁρώσαις ταῖς βασιλίσιν ἐπιδεικνύμενος.
- C 22. Τέως γε μὴν, ἐπεὶ οὐκ ἦν ἀνεπιτρόπευτον μένειν τὸν βασιλέα, ἐν ἀφῆλιξι γνωριζόμενον καὶ ἡπαλὸν ἦτορ φέροντα, συνελθόντες ἅμα οἱ ἐν τέλει καὶ βουλευσάμενοι ὥς οὐκ ἀσφαλὲς δίχα τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ ταύτης προεσιτώτος (Ἀρσένιος δ' οὗτος ἦν) καθιστᾶν τὰ τοιαῦτα, πρὸς μὲν τὸν ἔξ. Λύτωρειανῶν πατριάρχην πέμπουσι τὴν ταχίστην μετακαλούμενοι Νικαίῃθεν 10 τοῦτον, αὐτῶν δὲ καθ' ἑαυτοὺς ἐφ' ἡμέραις διασκεπτομένων,
- D ἄλλον ἄλλου εἰς κηδεμονίαν τοῦ βασιλέως προκρίνοντος, τέλος ἐπὶ τῷ μεγάλῳ κοινοσταύλῳ τῷ ῥηθέντι Παλαιολόγῳ ἡ κοινὴ βουλὴ καταντῆ ὥς αὐτοῦ γε καὶ μόνου παρὰ τοὺς ἄλλους ἱκανοῦ πρὸς τοῦτο φανέντος· εἶπερ γὰρ ἄλλον, στρατηγικώτατον εἶναι 15 τὸν ἄνδρα, καὶ οἱ ἐκ παλαιοῦ αὐταρκεῖς εἶναι τὸ εὐγενές, καὶ τρίτον τὸ πρὸς τὸν κρατοῦντα συγγενές ἅμα μὲν αὐτόθεν ἅμα δὲ καὶ ἐκ τῆς συζύγου (τῆς μὲν γὰρ δευτέρας αὐτανέμιοις ἦν, τοῦ
- E δὲ δευτέρου αὐτανεπίου υἱός) πολλὴν ἐμποιεῖν αὐτῷ τὴν εἰς τὸ κηδεμονικὸν τοῦ βασιλέως παρὰ τοὺς ἄλλους ἐκχώρησιν. ἀλλὰ 20 τὰ μὲν ἐκείνου πρὸς τὸ προτιμᾶσθαι τῶν ἄλλων δίκαια ταῦτ'

ludens, et in similes eius aetatis remissiones sese ingerens familiaritate nimis audaci, sicque sese reginis sororibus imperatoris coram e propinquo spectantibus venditans vano gloriolae pruritu.

22. Verum enimvero cum diutius non posset parvulus imperator in tam imbecilla ac tenera aetate certi tutoris providentia destitutus relinqui, ad electionem apti ad id munus coeuntes magno numero praecipui quique magistratus atque aulae proceres ante omnia decreverunt haudquaquam tutum videri tanta de re statuere sine cleri et ecclesiae consensu eiusque consilio ac nutu qui rebus ecclesiasticis tunc praeeerat (is erat Arsenius). itaque per exautorianorum patriarcham illum ex urbe Nicaea curriculo accersunt. ipsi vero interim serio in deliberationem ingressi post multam et attentam disquisitionem disceptationesque varias, alio alium praefereute, tandem in eam sententiam maiori ex parte conveniunt quae curam imperatoris ac tutelam saepius memorato magno conostaulo Palaeologo committendam censebat: videri enim illum unum prae cunctis reliquis ad eam rem idoneum maxime utpote virum fortem et rei militaris experientissimum, cuique affatim suppeteret antiquae nobilitatis. accedebat tertio loco domestica sanguinis necessitudo cum imperatoribus avo et patre principis regnantis, ex utraque stirpe paterna maternaque. nam Augustae quidem pronepos, ex imperatoris vero pronepote natus erat. his vere firmamentis nitabatur Palaeologi spes, eaque allegabat potissimum qui eius electionem suadebat orator. verisimile tamen est haud plane his argumentis confisum eum, praeter ea quae palam ageban-

ἦσαν, καὶ ὁ ὑπὲρ ἐκείνου λόγων ταῦτα προεβάλλετο· παρέχει δὲ καὶ τὸ εἰκὸς ἐννοεῖν ὡς καὶ κεῖνος τὸ πρῶγμα ποικίλως μετεχειρίζετο, οὐκ ὀλίγους κλέπτων ταῖς ἀγαθαῖς ὑποσχέσεσι, καὶ μᾶλλον οἷς ἐκπεσεῖν τῶν ἀξιώματων συνέβη ἐκ τῆς τοῦ καιροῦ δυσκολίας τοῦ πρότερον. ὁ δὲ ὑπελθεῖν μὲν τὴν φροντίδα μηδὲν μελλήσας P 39 κατένευε, πένης ὦν καὶ μηδὲν ἔχων κατὰ τὸ μέτρον τοῦ ἀξιώματος φιλοτιμότερον διαζῆν· ὡς ἂν δὲ μὴ δοκοῖη τῷ ἔξ ἐτοίμου λαμβάνειν χάριν τοῖς παρέχουσιν ἔχειν, μηδ' ὡς φορτίον ἐπωμιζόμενος παραιτεῖσθαι, ἐζήτει μὲν καὶ τὴν τοῦ πατριάρχου ὅσον 10 οὕτω ἐπιστησομένου συναίνεσιν, οὐ κατὰ χρεῖαν μᾶλλον, ἀλλ' ἢ' ἀσφαλέστερον τὸ γινόμενον καθιστῶτο. πλὴν ἄλλ' ἀντιδοθῆναι οἱ καὶ τῆς ἐπὶ τῷ βασιλεῖ κηδεμονίας τὰ ὑψηλότερα τῶν B ἀξιώματων προσαπαιτεῖ. (23) οἱ δὲ τῶν μὲν ἐκείνων βουλευ- C μάτων τὸ κῦρος οὐχ ἦττον καὶ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἤθελον εἶναι, 15 οὐ μὴν δὲ ὥστε καὶ σφᾶς ἀναγκάζεσθαι ἐφ' οἷς ἐδόχετο σφίσι μεταβουλεύεσθαι· τὸ δὲ προβιβασθῆναι τὸν τοῦ βασιλικῶς ἐπιτροπὸν εἰς βαθμὸν τοῦ ἀξιώματος μέλζονα εἰκὸς γε εἶναι διωμολόγησιν, καὶ πως καὶ ἀμγγέπη διὰ ταῦτα καὶ τοῦτο συνεφώνουν D οἱ πλείστοι. καὶ εἰς μέγα δούκαν ὁ τῶν βασιλικῶν πραγμάτων

tur dicebanturque, admovisse clanculum arcanas artes corrogandis varia industria suffragiis studiisque velificari eius ambitioni valentium, qualium multos putatur amplis sibi promissionibus adiunxisse, praesertim ex iis qui superis aulae tempestatibus iacturam dignitatum fecerant. et suberat causa cur occasionem non negligeret, sed curam intenderet omni cunctatione ommissa in rem sibi unice necessariam in statu praesentis fortunae, exhaustae atque inopia, egestate siquidem pecuniae summa laborabat, non habens omnino unde dignitatem tueretur, multo autem minus unde, quod naturaliter amabat, munifice ac splendide viveret. porro ne hinc quidem vires accipere nimis cupide oblatum honorem, obnoxium se ac gratiae debitorem deferentibus constitueret, inde vero formidare onus impositi officii quasi conscientia infirmitatis videretur, mediam inter illa extrema viam tenens, primum petiit patriarcham auctorem fieri decretae sibi dignitatis, ideoque conclusionem deliberationis ultimam in eius proximum, ut putabatur, adventum differri, non quod huius assensum omnino necessarium, sed quod eo accedente securius transigendam firmisque constituendam rem putaret. deinde rogavit ut sibi boni publici studio difficultis et gravis procuratoris subeundi pondus, in pretium operae ac sollicitudinis regenda imperatoris pueritia exantlandae, annuere vellent excelsiores aulae dignitates. (23) quibus auditis congregati proceres morem illi gerendum in utroque quaesito censuerunt: nam et ad auctoritatem immutabilitatemque rerum a se decretarum conducere putabant ratas eas ab ecclesia haberi, absque eo tamen ut iterum in dubium ac deliberationem vocarentur; et aequum plerisque consentaneumque visum est tutorem gubernandae tenerae principis aetati praepositum in sublimiorem, quam in quo hactenus stetisset, dignitatis gradum attolli. quare id pluribus suf-

ἐπίτροπος μετατίθεται, βασιλέως δῆθεν διδόντος, καὶ τὸ λοιπὸν ὁ Παλαιολόγος μέγας δοῦξ καὶ τοῦ βασιλέως ἐπίτροπος φημιζόμενος πρὸς ταῖς φροντίσι τῶν κοινῶν ἦν, καὶ ἐξ ἐπιτάγματος ἀπαραιτήτου συμπραττόντων καὶ τῶν ἐν τέλει διώκει ταῦτα. καὶ
Ε πως ἀμνηστέη διὰ ταῦτα κατ' ἀναγκῆς χρείας τῶν βασιλικῶν 5
 ταμείων προσήπτετο. ἦν γὰρ χρημάτων πλῆθος ἐναποτεθησαυρισμένον ἐν Μαγνησίᾳ, οὐ ῥαδίως ἀριθμητόν, συλλεγὲν καὶ ἀποτεθὲν παρ' Ἰωάννου τοῦ Δούκα καὶ βασιλέως. τὸ γὰρ παρὰ τοῦ παιδὸς ἐκείνου Θεοδώρου τοῦ Λάσκαρι συναγόμενον ἰδίως
Ρ 40 ἄλλο τι χρῆμα, εἰς βασιλείας αὐταρχεῖς ὄγκον, ἐν τῷ κατὰ ἄνω 10
 Σκαμάνδρου φρονερίῳ τῷ οὕτω πως Ἀστυτζίῳ ὑποκοριζομένῳ ἀσφαλῶς ἐναπέκειτο. πλὴν οὐκ ἐκλογαὶ ταῦτα ἢ εἰσπραεῖς ἀδικος, οὐδ' ἀνθρώπων βίος καὶ πενήτων οὐχ ἦντον ἢ χρυσὸς αἷμματα, ἀλλὰ πλοῦτος ἐκ τε τῆς περὶ τὰ ἴδια προμηθείας καὶ ἐκ τῆς τῶν ἀλλοτρίων κατὰ προστέξιν εἰσφορᾶς συλλεγείς τε καὶ 15
 αὐξήθεις· τὸν μὲν γὰρ ἐκ γεωπονίας συνῆγον, τὸν δ' ἐξ ἄλλο-
Β δαπῆς συνέλεγον. πλὴν οὐχ ὥστε καὶ ἀποτεθησαυρισθαι τὸν πάντα μηδεὸς μετέχοντος, ἀλλ' ἐξαιρουμένων τῶν ἀναγκάλων εἰς δόσεις καὶ ῥόγας καὶ δαπανήματα, καὶ μᾶλλον εἰς ἐπιφανῶν μὲν ἀνδρῶν φιλοτιμίας πενήτων δὲ χορηγίας, ὥς ἐκχεῖσθαι κατ' 20

12. ἡ decret.

fragilis iasserunt. magno igitur procerum consensu curator electus reipublicae per teneram regnantis aetatem, concedente imperatore, magni ducis appellatione insignitur. itaque mox Palaeologus simul dux magnus, simul tutor principis acclamatus, de publici consilii sententia rem administrare publicam coepit, eaque occasione regium attigit aerarium. erat autem vis pecuniae condita in urbe Magnesia non facile numerabilis, collecta et ibi deposita a Ioanne Duca imperatore: nam quae alia proprie a Theodoro Lascari eius filio congregata pecunia fuerat tanto numero, ut ad quasvis imperii expensas posset sufficere, secure custodiebatur in arce ad Scamandrum sita, quae diminuto vocabulo Astytzium, hoc est urbecula, vocatur. caeterum non ex corrasionibus et extorsionibus iniquis hae summae conflatae fuerant, neque eius generis erant hi thesauri quos raptim congestas in unum hominum vitas et pauperum sanguinem non immerito quis dixerit, sed ex temperanti parsimonia natae copiae, fructus oeconomicae prudentiae perceptus ex preventibus agrorum aut iusta commutatione commercii et terris exteris, innoxio reddituum genere, nihil admixtum habens odiosae corrogationis ex alieno censu. nec porro ibi detinebatur avara custodia necessarios invidente usus agentibus, sed non parce profundebatur, cum erat opus, in donativa, stipendia, similesque sumptus, maxime in munificas largitiones, quibus vel insignibus viris magnorum laborum egriusque facinorum merces numerabatur, vel inopi turbae suppeditabatur unde viveret, ut ex his quasi fontibus regiae misericordiae in felicitatem publicam perennia flumina redundarent. quod

ἀντάνων ποταμῶν πλημμύρας τὸ βασιλικὸν ἔλεος, τὸ λοιπὸν τῶν
 χρημάτων τοῖς ταμείοις ἐντεθησαύριστο. τὸ γὰρ ἐπὶ Κύρου
 καὶ Δαρτίου τὸ πάλαι λεγόμενον ἐπ' ἐκείνοις ἀντικυρὺς ἦν, καὶ ὁ C
 μὲν Ἰωάννης πατὴρ Ῥωμαίων, ὁ δ' αὖ Θεόδωρος δεσπότης ἐπω-
 νομάζοντο. εἰς τόσον καὶ γὰρ ὁ μὲν Ἰωάννης προμηθευτικῶς
 τοῖς ἅπασιν εἶχεν, ὥστε καὶ ἰδίαν πρόνοιαν τῆς βασιλικῆς ἐξου-
 σίας τὰ λεγόμενα ζευγηλατεῖα ἡγούμενος παρ' ἑκαστον κάστρον
 καὶ φρούριον κώμας ἐπὶ τούτοις καθίστη, ἐφ' ᾧπερ ἐκ τῆς ἐκεί-
 νων ἐπικαρπίας καὶ εἰσφορᾶς σιταρκοῖτο μὲν καὶ τὸ παρακείμε-
 10νον φρούριον, ἔχοι δέ γε καὶ ὁ κρατῶν ἐντεῦθεν πολλοῖς ἢ καὶ D
 πᾶσιν ἑξατλεῖν τὰς τῆς εὐεργεσίας ἀμάρας. ὁ δέ γε Θεόδωρος
 εἰ καὶ δραστηκώτερον ἐχρυσολόγει ἐκ κοινῶν συνδόσεων, ἀλλ' εἰς
 τὸ πολλαπλάσιον ἐξέκένου γνώμης ἀπλότητι, ἐξ ὧν ἀμπώτιδές
 τις καὶ χαρὺβδεις ὥς ἐκεῖ τῆς θαλάσσης ἐνταῦθα τῶν χρημά-
 15των ἰδείκνυντο· τὸ γὰρ ἀφαιρεούμενον ἐπληροῦτο πάλιν ἐκ τοῦ
 ῥαδῖως, καὶ ἦν ἡ τοῦ ὄντος ἀφαιρέσεις τοῦ προσγινομένου τοῖς E
 ἀφαιρεθεῖσι πρόσθιαις πλείων, ἐκάστου μείον μὲν συνδιδόντος
 διὰ τὴν κοινὴν εἰσπραξίν, πλέον δ' ἔχοντος οὐπερ ἀφῆρηται ἐκ
 τοῦ πάντας ἐκ βασιλῆως ἔχειν, κἀντεῦθεν καὶ ἐπιχορηγεῖν ὅτου
 20 ὁδοιπό τις ἐκ τοῦ προχείρου, κἀν τῷ διδόναι μᾶλλον χαίρειν ἢ
 τῷ λαμβάνειν. καὶ τί γὰρ ὁ τοῦ Χριστοῦ νόμος ἄλλο βούλεται

vero istis supererat sumptibus, sedulo conservabatur. quod enim de
 Cyre Darioque dicebatur, hisce quoque omnino conveniebat principibus.
 ac Ioannes quidem Romanorum pater, Theodorus vero dominus vocabatur.
 tam provida namque cura Ioannes quidem cuncta gubernabat, ut
 nec indignum regio fastigio duceret ad procurationem humilem descendere
 instrumenti etiam rustici ac iumentorum ad agriculturae ministeria, vel
 aratra vel sarraca trahentium; cuius generis provisos ac praefectos per
 castra singula constituerat, attributis cuique arci eiusque praesidio certis
 pagis, unde sufficientis annonae copia non solum militibus suppetaret, sed
 ex abundanti etiam inde princeps haberet quod larga in multos benefi-
 centia profunderet. Theodorus porro etsi efficacior in auro ex communi
 collatione congregando, tamen idem erat prae simplicitate mentis haud
 satis castae in eodem prodige dispergendo profusior, ut quod in mariti-
 mis aestibus Euriporum ac Charybdum, hic quoque quadam alterna reci-
 precatione effluentis refluentisque pecuniae cerneretur, exhausti per lar-
 gitiones avarii damnis facili mox corrogatione repositis, immo quod expen-
 sum erat abundantius redeunte per modicas licet singulis, caeterum
 propter multitudinem conferentium in summas vel maximas excedentes
 contributiones subditorum; nec inde exhausta privata quorumcumque fa-
 cultate, utique quam late ad omnes promanantes et varie in domum ac
 fortunam quamque perenni quodam cursu profluentes principalis benefi-
 ciae alerent rivuli. prompta quippe praesto aderat omnium necessita-
 tibus larga benignitas principis libentius tribuentis quam acciperet: quid

ὁ δίδόναι πᾶσιν ἐπιτάττων αἰτοῦσιν ἢ ὥστε πάντας ἔχειν καὶ ἔξασ-
πορεῖσθαι μηδὲνα, κοινοῦ προκειμένου τοῦ νόμου, ὡς ἄλλου
παρέξοντος ἐτοίμου, εἴγε ἄλλος ἀπορήσει διδούς. τοῖς δὲ γε
μικροψύχοις καὶ τὸ κατ' ἐγγύην χρέος εἰς πολλαπλάσιον πρόσεστι,
καὶ ἐγγνητὴς θεός, τὸ θαυμάσιον. 5

- P 41 24. Βούλομαι τοίνυν καὶ ἄλλο τι διηγῆσασθαι περὶ τοῦ-
των, παραιτοῦμαι δέ, ὅτι καὶ ὁ λόγος διὰ τὸ χρήσιμον παρα-
βέβασται. νόσος ἐνέσκηψε τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ ποτὲ ἀφαιρεθέντι
τὴν ἐπ' ἀγαθοῖς βοηθὸν σύζυγον, τὴν οὐκ οἶδ' ὃ τι καὶ φῶ
τῶν θαυμασίων ὀνομάτων Εἰρήνην, καὶ ἡ νόσος ὡς χαλεπή· 10
ἐπελήπτο γὰρ διὰ τὸ γῆρας, οἷμαι. τῶν γοῦν λατρῶν ἀπορούν-
των ἐφ' ὃ τι καὶ τράποιντο, αὐτὸς ἐπὶ θεὸν καταφεύγει, καὶ τὸ
B ἐκείνου πρὸς πάντας ἔλεος κατὰ τὸ δυνατόν ἐκμιμεῖται. ὦριστο
τοίνυν, καὶ σάκκοις ὁ χρυσὸς ἔξαντλεῖται, καὶ ἀνὰ ἕξ καὶ τριά-
κοντα τῶν ἀκιβδήλων νομισμάτων ἐκάστῳ τῶν ὁπουδήποτε ἀπό- 15
ρων δίδοται, χωρὶς τῶν εἰς θεῖους ναοὺς καὶ μονὰς καὶ θεοφι-
λεῖς ἄνδρας ἔξαντληθέντων, ἐπιμετρονύμενον τοῦ ἔλεους πλεί-
στοις ἡμιόνων σύγμασιν. ἀλλ' ἐπιμετρεῖται τῷ ἔλει τὸ τοῦ
C Θεοῦ ἔλεος, καὶ ῥαΐζει τῆς νόσου ὁ ἀσθενῶν, καὶ ἐπιγάννυσται,
ὡς εἰκός, τῷ ἔλει. καὶ Ῥωμαίοις ἀπολογεῖσθαι θέλων ὡς 20
ἀμείωτα τὰ κοινὰ τοῦ τοσούτου προβάντος ἔλεου, αὐτὸν ἐκείνον

enim aliud Christi lex praescribit, dare cuius petenti praecipiens? cuius
beatus fructus est abundare universos, egere neminem, compensante vi-
cissitudine communiter utili mutuos defectus, dum praesto est qui refun-
dat ex publico quantum ex privato quilibet contulit. a quo ne abhor-
reant commercio animi pusilli, fideiussorem, quod mirum est, se deus
offert, pollicens se repensurum multiplicato foenore quod datum fuerit.

24. Volo et aliud huius generis narrare; petoque veniam, si argu-
menti utilitate tractus digressionibus indulgeo. morbo correptus aliquando
est imperator Ioannes recens viduatus praeclara in rebus bonis adiutrice
coniuge, illa, inquam, admirabili Irene, cui pro merito laudandae verba
desunt. erat autem morbus sane santicus et gravis, quippe casus indu-
cebat epilepticis accessionibus similes, etsi forte hi debilitati aetatis iam
provectae iustius imputari potuissent. incertis medicis quo se verterent,
aeger ad deum confugit, et eius largam in omnes misericordiam prout
poterat imitatur. ergo eius mandato hauritur e thesauris aurum plenis
saccis, et ad sex et triginta probae monetae nummi egenorum cailibet
ubicumque degentium divisi sunt, praeter ea quae in sacra dei templa,
in monasteria et viros deo devotos sunt expensa, liberalitate ea per
multos onustos mulos quo oportuit missa. haec Augusti misericordia di-
vinam in eum attraxit. ergo is aegritudine primum facta leviori, deinde
plane convalluit, gaudio eius et fructu animi, quantum fas erat ex tam
evidenti experimento divinae misericordiae capere. tum purgare se apud
Romanos volens, si forte quarerentur effusa in pauperes liberalitate publi-

τὸν ἐλήσαντα τῶν λεγομένων ἔφερε μάρτυρα πρὸς τὸν πατριάρχην Μανουὴλ λέγων ὡς οὐδὲν ἐξήντηται τῶν κοινῶν, ἀλλ' ἐκ προμηθείας κτήσαστο ταῦτα καὶ μελέτης ἰδίας, ἐξ ὧν γεωπονησὼν οὕτως ἀνέει δι' εἰδημόνων ἀνδρῶν, ἔτι δὲ καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς δὴ τοῖς κτήμασι θρημμάτων διαφόρων ἐπιμελόμενος. οὕτως ἦν αὐτοῖς τὸ θεοφιλέ, καὶ οὕτω τὸ φιλορρώμαιον ἔγνωστο.

25. Τότε δὲ πολλοὺ τινὸς ἐν Μαγνησίᾳ τεθησαυρισμέ- D
του χρήματος, οὐκ ἐξόν ἦν τῷ μεγάλῳ δουκί τε καὶ ἐπιτρόπῳ ῥῆστα λαμβάνειν καὶ χορηγεῖν ὅπου ἦν βουλομένη οἱ· ἔφεισθή-
10 καὶ γὰρ τὸ Κελτικὸν καὶ πελεκυφόρον, ἐφῆξον ἦν τις ἐπιχειροῖ, καὶ φυλακὴ ἦν τοῖς ταμείοις, ὡς γνωστῶς δίδοσθαι ὅπου τὸ P 42
ἀπαγκαῖον τῆς χρεῖας ἀπῆται. ἐδίδοντο δὲ πολλάκις καὶ τισιν ἐκπύπτοντος προφάσει χρεῖας οὐκ οὔσης. κἀντεῦθεν ἀρχὰς
ἐαντῷ εὐμενείας προουκαταβάλλετο, οἷς οὐκ ἦν τῆς εὐεργεσίας
15 ἐκτελεῖσθαι, καὶ δικαίως ὡς ἀπολογησόμενος, εἰ μὴ τινι παρεῖ-
χεν αὐτὸς διὰ τὴν ἐνοῦσαν πενίαν, ὅμως ἀφορμὰς ἐδίδου λαμ-
βάνειν τινὰς, οὗ μᾶλλον κατὰ φιλοτιμίαν ἢ κατὰ πρόνοιαν τῶν
μειλόντων, ὡς ἔδειξε. τὴν δ' ἐκείνου πενίαν ἐπὶ πόντος ἐκείνου B
ποτὶ παρῶν καὶ ἀκούσας ὁ γράφων εἰ μαρτυροῖ, ψεύδους ἄλ-
30 ναὶ οὐ δέδοικεν, ἐπεὶ καὶ ἐκείνῳ εἰς καύχημα δόξης ἦν ἡ πενία τότε

cum aerarium exhaustum, illum ipsum cuius gratia sanatus fuerat deum testem allegavit, patriarchae Manuēli sancte affirmans nihil prorsus ex iis quae data fuerant, e thesauris reipublicae depromptum, sed ex privata pena et ex partis ac collectis propria industria ac providentia, exercenda scilicet per gnavos et experientes colonos agrorum cultura, gregibusque atque armentis per idoneos homines curandia. sic illi dei amantes, sic pariter rei Romanae studiosos se monstrabant.

25. Hoc porro de quo scribimus tempore cum magnus apud Magnesian publicae pecuniae numerus esset depositus, non erat facile magno duci et tutori principis inde aliquid sumere erogandum in quos vellet: obstat enim Celtarum securigerorum inexorabilis ei thesauro imposita custodia, haud sinens inde aliter quam cunctis praesentibus et coram instantibus dispensari quidquam. inebat tamen non raro quibusdam inde donari haud necessariis de causis; quae benignitas illi quasi fundamentum fuit popularis in eum benevolentiae. caeterum si quis eo nomine de ipso quereretur quasi non satis severo publicae pecuniae custode, ei se purgabat negans in proprios se usus quidquam inde sumere; in cuius rei fidem suam domesticam ostendebat paupertatem. tamen quaesitis occasio- nibus identidem procurabat ut quidam inde acciperent, non magis id agens ambitionis instinctu quam sapienti provisione futurorum, prout rel exitus monstravit. de illius porro modo memorata paupertate, si quae audivit ex ipso quondam praesens huius historiae scriptor, hic pro testi- monio dixerit, non sane veretur ne coarguatur mendax, neve hoc illi cedat in dedecus quod Palaeologus gloriae sibi fore autumans de se lacta- bat, ostentans paupertatem suam sane tantam ut affirmaret etiam iam

λέγοντι. τρισὶ γὰρ μόνοις νομίμασιν κατὰ τὰς κατ' οἶκον
 χρείας τὸ ποσὸν αὐτῷ, ὅτε βασιλεύοι, ὡς ἔλεγε, περίστατο.
 καὶ τὸν Ἀγγελοῦν ἀδελφὸν ὄντα τῆς αὐτοῦ πενθερᾶς, ὃν μέγα
 πριμικήριον αὐτὸς βασιλεύσας ἀπέδειξεν, ἐκάλει παρόντα, ὅπως
 C αὐτὸς λαγχάνοι παρ' αὐτοῦ δίκας ὑπὲρ τῆς τῆς ἀδελφιδῆς προί- 5
 κὸς μαρτυρήσοντα. καὶ αὐτὸς ἐγγὺς παραστὰς ἐμαρτύρει, καὶ
 ἡμεῖς ἠκούομεν λέγοντος καὶ ὅρκον προστιθέντος τοῖς λεγομένοις.
 τότε τοιγαροῦν τοὺς πολλοὺς, καὶ μᾶλλον οἷς εὐγενὲς τὸ γένος,
 ὑποποιούμενος παρεῖχεν ἐξ εὐλόγου δῆθεν προφάσεως τῶν βασι-
 λικῶν χρημάτων ἀπόνασθαι, αὐτὸς τέως ὥς εἶχε συντηρῶν ἑαυ- 10
 D τὸν τῶν λημμάτων ἀνώτερον.

26. Ἐν τοσούτῳ δὲ καὶ ὁ πατριάρχης σὺν τε τοῖς ἐκκρί-
 τοις τοῦ κλήρου καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσι παρεῖναι ἠκούετο· καὶ ὅς αὐ-
 E τίκα μαθὼν πρὸ τῶν ἄλλων αὐτὸς ὑπαντᾷ μακρόθεν, τιμὴν τῇ
 μεγίστην ἀφοσιούμενος τῷ πατριάρχει καὶ παντὶ τῷ ἱερῷ πληρώ- 15
 ματι, περὶ τε βαδίζων καὶ τὰς τῆς ἡμιόνου τοῦ ἱερέως χαλινοὺς
 κατέχων, ἕως καὶ αὐτῶν ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων προηγουμένος
 καθιστᾷ. καὶ δὴ σκηνὴν μὲν βασιλικὴν ἐκείνου χάριν ὑποστῆναι
 κελεύει, ἅμα μὲν καὶ κατὰ τὴν εἰς ἐκείνον τιμὴν, ὑποτρέχων ἐν
 πᾶσι καὶ θεραπεύων, ἅμα δὲ καὶ ἐς πρόφασιν ἀναγκαίαν τοῦ 20
 ἔχειν ἐκ τοῦ ῥάστου πλησιάζειν τῷ βασιλεῖ τοῦ καιροῦ διδόντος
 P 43 αὐτὸν ἐκείνον τὸν πατριάρχην μηδεμιᾶς ὥρας τοῦ κρατοῦντος

8. οἷς] οἷς τὸ P.

imperans domestici sibi quot diebus usus omnes expensas tribus solis num-
 mis constare. et hoc iureiurando confirmavit, cum in quadam lite fratris
 suae socrus Angeli, quem ipse imperans magnum primicerium creavit, de
 dote suae neptis indicio certantis, rogatus in testimonium adesse grava-
 tus non fuisset, et ea quae diximus proferre deo in testem vocato. tunc
 igitur multos, praesertim genere nobiles, variis ad id quaesitis praetexti-
 bus, et plausibiles in speciem praetendens causas donativis, e publico
 curavit honorari, ipso interim in egestate familiari permanens, superior
 cupiditate puraeque omni avaro contactu manus servans.

26. Interim patriarcha cum electis ex clero et archiepiscopis adven-
 tare audiebat; quod simul Palaeologus cognovit, ante omnes ipse lon-
 gissime processit obviam, nihil ad summam tum erga patriarcham tum
 erga sacrum collegium venerationem sibi reliqui faciens, quippe qui pe-
 dibus incedens, correptis manu muli quo patriarcha vehebatur habenis,
 cum usque intro palatium regium praeciens duxerit, tum ibi Augustalis
 fastigium in eius gratiam demitti iusserit, simul discursu per sese in
 omnem partem sollicito satagens in omnibus quae ad honorem faciebant
 antistitis praesentis, simul etiam necessario fungens obsequio turbae sub-
 moveendae, ne quid obstaret quominus facile ad Augustum accederet pa-
 triarcha in ipso momento admissionis, ac nullo deinde tempore ab eo

ἐπολιμπάνεσθαι. συγκεχωρήκει δέ οἱ ἀσμένως πάντα ὡς οὐκ ἄλλως ἐπιτροπεύσων, εἰ μὴ αὐτός γε κελεύοι καὶ ἐπινεύοι ἢ σύν-
 οδος. ὁθεν καὶ φέρων μὲν τὸν νέον εἰς χεῖρας τῷ πατριάρχῃ
 πωεῖται οὕτω καὶ τοῖς ἄλλοις μέσον, τῆς βουλῆς δ' ἐκείνου ἐξα-
 5 ἱεῖ τὰ παρόντα, καὶ πολλάκις ἄγει καὶ δείκνυσιν τὰ κειμήλια,
 συμπηλῶς τὴν ἐξουσίαν ἐμφαίνων ἐξημμένην ἐκείνου καὶ μόνου,
 πᾶν αὐτὸς κελεύοι, ἐκεῖθεν τοὺς ἄλλους ἔξοντας. ἦν δέ ἄρα οἱ B
 τὸ σοφὸν ἐκείνῳ μὲν ἐνδιδόναι τῶν ὅλων ἄρχειν, αὐτὸν δ' ὑπο-
 ποιούμενον τὸν ἐξάρχοντα λαμβάνειν οἷόν τ' εἶναι ὡς ἐπ' ἀναγ-
 10 καίως παρῆξοντα· καὶ ἐπεὶ ἀνάγκη ἦν ἐκ τῶν κοινῶν τοῖς περὶ
 τὸν πατριάρχην οἰκονομεῖσθαι, καὶ μᾶλλον τοῖς ἀρχιερεῦσι, τὰ
 ἐπιτήδεια, αὐτὸς λαμβάνων ἐδίδου, καὶ προσεπιφιλοτιμεῖτο τὰ
 πλείονα, τὸ μὲν πρόδηλον ἐπ' ἀναγκαίαις ταῖς προφάσεσι, τὸ C
 δέ γε σπουδαζόμενον παρ' ἐκείνου σοφῶν ὁφθαλμοῦς ἐκτυφλώτ-
 15 ται δάροις καὶ τὴν ἐκείνων ὑποποιεῖσθαι εὐνοίαν. ὁ καὶ γινό-
 μενον καθ' ἐκάστην ῥοπὴν εὐμενείας ἐνεποιεῖ μεγίστην παρ' ἐκεῖ-
 νων ἑαυτῷ διδόντι, καὶ τὰ τῆς πρὸς ἕκαστον ἐκείνων τιμῆς τε
 καὶ ὑποπτώσεως ἦσαν ὡς ὀλίγον τὸ μεταξὺ διελθεῖν καὶ πάντας
 ἔχειν ἐκείνους ἐκ τῶν ῥινῶν καὶ ἄγειν δύνασθαι ὅπῃ βούλοιτο.
 οὐδὲ γὰρ ἦν, οὐκ ἦν ἐκείνων ὅστις οὐ δι' εὐφρήμου μνήμης ἐκεῖ- D

disiungeretur. iam prae se ferebat permittere se prorsus arbitrio patriarchae electionem suam, neque aliter quam ipso iubente et annuente synodo tutoris officium subitarum. quod ut significaret, productum puerum principem tradit in manus patriarchae, medium inter ecclesiasticos procures circumdantes undique, quasi ex eius et sacri collegii sententia et nutu pendere unice negotium promotionis suae volens. quam eandem in speciem saepe producebat ostentabatque insignia delatae sibi potestatis, sic tacite indicans agnoscere se provectionem sui in eam dignitatem ex solo patriarchae nutu iudicioque suspensam, ita ut, si iuberet, alii eam haberent. id vero ille sapienter omnino sic agebat, totum rei arbitrium patriarchae deferens, nec sibi alias quam obtemperandi partes relinquens, si e re publica censeret praeficere se tutelae principis, et in eum locum conscendere iussis suis cogeret. et quoniam suppeditari victus e publico debebat patriarchae ac familiaribus eius, praesertim archiepiscopis, id manu ipse sua faciebat large ac plane munifice, in speciem quidem rem ex more debitam reddens, arcana vero destinationis animi occasionem eam captans excaecandi sapientum oculos ingestis donis et eorum sibi conciliandi amoris. iteratum enim quotidie id officium suggerendae annonae singulis erogationibus momentum addebat novum benevolentiae ipsorum erga tam liberalem praebitorem. itaque tantum profecit illa diligentia honoris et demissa professione reverentiae erga sacras illas personas, ut paucis diebus postquam ita cum illis agere coeperat, omnes illos sibi obnoxios haberet, possetque quasi naso tractos quocumque vellet circumducere, nec sane iam erat illorum quisquam qui non per sese, nullius admonita, ipsum absentem in patrum consensu loquens laudibus in

νον μὴ παρόντα ἐπὶ τοῦ κοινοῦ συνεδρίου ἐποίη, καὶ ὃς οὐκ ἤξιον ὑπὲρ τοὺς ἄλλους τὸν Παλαιολόγον ἐπὶ τῶν κοινῶν εἶναι κατασταθέντα, πλὴν καὶ ἐπὶ μεγίσταις ἀξίαις καὶ βασιλεωπάτορα φημιζόμενον. ταῦτα δ' ἦσαν αἱ νυκτεριναὶ πρὸς ἐκείνους πέμψεις καὶ σκέψεις καὶ πρὸς τὸ μέλλον ὑποσχέσεις μεγίσταις συγκροτήσεσι. (27) τῷ γὰρ ὑποῦλῳ τῆς γνώμης καὶ τῷ τῶν τρόπων θωπευτικῷ οὕτως ἐάλωσαν πάντες, ὥς ἐκκλησίας γενομένης ἐφ' ᾧ τοὺς ἱεράρχας συνάμα τοῖς ἐν τέλει περὶ τῆς ἀρχῆς

P 44 σκέπτεσθαι, καὶ ὁ καιρὸς ἐζήτει τὸν τῶν πραγμάτων ἀφηγησόμενον, τοὺς τοῦ ἱεροῦ καταλόγου πάντας ὑπὲρ ἐκείνου λέγειν καὶ 10 μὴ λαλοῦντος, ὥς οὐ χρὴ τὸν τῆς βασιλείας ἐπίτροπον, καὶ ταῦτα τοιοῦτον ὄντα, κατὰ τοὺς ἄλλους εἶναι, ἀλλ' ἐξηρημένον τῶν πολλῶν μεγίστῳ σεμνύνεσθαι καὶ βασιλικῷ ἀξιώματι. ἐπὶ τί γὰρ καὶ φροντίζων ὁσημέραι ποιοῖη καὶ φόβον ἐν ἑαυτῷ τὸν μέγιστον ἔλκοι, εἰ μὴ τι καὶ κερδαίνειν ἔχοι ὁ τόσον ὄχλον ἀνα- 15 δεξάμενος; καὶ ἄλλως οὕτως αὐτῷ καὶ τὸ τῆς ἐπιταγῆς ἀνυστόν,

B εἶπερ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ὧν ἐπιτάττει. καλὸν σεμνύνεσθαι δεσποτεία τὸν τοῦ βασιλέως ἐπίτροπον· οὕτω καὶ γὰρ αὐτὸς τηρήσει τὰ τῆς εὐνοίας ἀδόλωτα, πρὸς τὸν ἐκ γένους βασιλεύοντα ἀξίαν

9. καὶ] ἐπεὶ?

coelum ferret, et unum omnium dignissimum praedicaret Palaeologum qui praecisset rebus potestate quam amplissima, cuique praeter exquisitissimos quosque caeteros honores etiam appellatio patris principis merito tribueretur. hic ei constabat fructus nocturnarum ad ipsos missitationum et artificiosarum significationum obsequii, adiunctis amplissimis in posterum promissis. (27) nam ista callida utilium ad occultos ambitionis fines blanditiarum arte et pellacissima commoditate morum ita omnes capti sunt, ut cum conventus haberetur quo sacrorum praesides una cum reipublicae proceribus de imperio deliberarent, universi sacri praesules velut ex composito eum de se silentem certatim extollerent studiosissimis orationibus huius ferme sententiae, haud decere imperii tutorem, praesertim iis moribus iis dotibus praeditum, eadem teneri conditione qua vulgus hominum, sed eximium et eminentem supra plerosque maxima et regia venerationi publicae commendari dignitate. cur enim tot se quotidie curis attereret, tantum angorem ex metu assiduo periculorum impendentium subiret, si nullum ipsi lucrum rediret ex tam tumultuosa procuratione in publicum suscepta commodum? praesertim cum ista quam ei optamus supra caeteros excellentia efficacitatem reipublicae-utilem ad iunctura sit mandatis imperiisque salubribus, absque maiori quam quae nunc est iubentis auctoritate facile impuneque negligendis. dignum prorsus aequumque est ornari domini appellatione tutorem imperatoris: sic enim ipse sincerum affectum paternae caritatis erga eum, cui sors nascendi ius imperii contulit, tuebitur, eam vicem officii mutuum debere se sentiens ei cuius causa et assensu isto se viderit honore auctum. quid

ἡμῶν ἀμοιβὴν τὸ ἀξίωμα. τί δὲ καὶ ξένον κεκλησθαι δεσπό-
 τη, ὃ δὴ καὶ ὁ πρὸς μητρὸς πάππος δεσπότης ὢν κατ' Ἱταλῶν
 κατώρθου τὰ μέγιστα; ἥ γὰρ οὐκ οἶδαμεν τοῦτον ὡς Θεοφιλῆ,
 ὡς Ἰῆλον ἔχοντα τοῦ καλοῦ, ὡς φιλομόναχον καὶ τὰ τῆς ἐκκλη- C
 σίας ἐκτόπως σέβοντα; μαρτυρεῖ τὸ προσὸν αὐτῷ ταπεινὸν καὶ
 ἡμιοτικὸν καὶ ἰλαρὸν πρὸς ὕπαντας, τὸ δέ γε φιλόδωρόν τε καὶ
 μεταδοτικὸν τὸ τῆς περιουσίας πενέστατον παραστήσει, ὥστε κα-
 λῶς ἂν ἔχοι καὶ συμφερόντως τοῖς πράγμασιν, εἰ πρὸς τῇ βασι-
 λευπορίᾳ καὶ ἀξίως τιμῶτο ὁ ἐπιτροπεύων τοῦ βασιλεύοντος.
 10 ταῦτα τῶν προτεινόντων, πολλοὶ μὲν τῶν ἀρχιερέων ὡς δικαίως
 δοκοῦσι τοῖς λόγοις συνήνουν, καὶ τῶν ἐν τέλει τισὶ συνεδέδοκτο·
 οἱ ἄλλοι δὲ διεφιλονείκουν καὶ τὰς γνώμας ἀλλήλοις σὺμμενον οὐ D
 συνίβαντο. οἱ μὲν γάρ, καὶ μᾶλλον οἱ ἐκ τῶν Λασκαρίων
 Τζαμάντιουροι, σὺν οἷς καὶ ὁ Νοστόγγος Γεώργιος, τὸ μὲν βα-
 15 σιλοπάτορα καὶ εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι μόλις μὲν ἄλλ' ὅμως καὶ
 μὴ θύοντες ἐνεδίδουν, ἱκανὸν δ' εἶναι τῷ ἐπιτρόπῳ τὸ τῆς δου-
 κείας μεγάλειον ἀξίως δυσχυρῶζοντο. ὁφθαλμῶ δὲ βασιλείας φέ-
 ροντι ὄψμα σεμνύνεσθαι τοῦτον καὶ τοιαύταις ἀξίαις τιμᾶσθαι
 χρίττοσιν ἢ κατ' αὐτόν, μὴ καὶ ἐπὶ τοῖς μεγίστοις τε καὶ τιμίοις E
 20 παράβασις εἴη. εἶναι γὰρ βασιλίδας ὥραιας γάμων, ὥς ἀνάγκη

porro extraordinarium et novum est eum dici despotam, cuius maternus
 avus eadem ista despotas insignis potestate praeclaris se facinoribus per-
 nolis bello contra Italos inclytum fecerit? an nescimus quanta insit ei
 caritas in deum, quam ardens studium rerum honestarum, quantus amor
 in monasticum ordinem, res denique omnes et personas ecclesiasticas
 quam impense veneretur? testis quae inest ipsi modestissima demissio, et
 popularitas hilaris ad omnes, benignitatis porro eius et profusionis in
 donando indicium idem effectusque est, summa paupertas rerum supra
 usum redundantium, quam sciens volensque in se ambit ac procurat li-
 beralissima largitione bonorum talium. quocirca et iustum et reipublicae
 utile fuerit, si praeter appellationem patris principis aliis insuper con-
 gruis tali dignitati titulis honoretur tutor imperatoris, haec proferentibus
 quibusdam multi e patribus ecclesiastici consensus praesidibus sacrorum
 applaudebant, ut iustis et rationi consentaneis prout ipsis videbatur:
 nonnulli quia etiam senatores et ex gerentibus primos magistratus con-
 sentiebant. alii contra tendebant, sententiis tamen inter sese discordi-
 bus. nam hi quidem, maxime Lascaridae Tzamanturi, cum quibus et
 Nestoras Georgius, vocari et esse Palaeologum patrem principis aegre
 licet ab subinviti concedebant, tamen illud tenebant mordicus praefractae-
 que contendeant sufficere debere tutori imperatoris praestantissimam
 dignitatem ducis magni: officio vero regni et supremi domini nomen ha-
 bere invidere ipsum et istiusmodi honoribus privatum modum excedenti-
 bus offerre, quid minus, aiebant, quam in maximis et summi momenti
 rebus praevericari fuerit? esse enim regias virgines, sorores imperatoris,
 aetate iam umbili, quae honeste ac consentaneae natalibus earum collocari

γαμῆσθαι τοῖς προέχειν δοκοῦσιν· εἰ δ' οὖν, ἀλλ' αὐταῖς ἐξ αὐτῶν μέγα τὸ δίκαιον ἔχειν τοιούτοις μετὰ τῶν συζύγων σεμνύνεσθαι ἀξιώμασιν, αὐταδελφαῖς βασιλέως οὖσαις καὶ βασιλίσαι ἐκ τριγωνίας ἢ καὶ τετραγωνίας μᾶλλον βασιλικῆς. οἱ ἀμφὶ τὸν Στρατηγόπουλον δὲ Ἀλέξιον καὶ οἱ τοῦ Φιλῆ, καὶ σὺν αὐτοῖς οἱ 5 Τορνίκιοι καὶ οἱ τυφλοὶ μᾶλλον, οἱ δὲ καὶ παθόντες ἀμύνειν ἤθελον, σὺν δ' αὐτοῖς καὶ ὅσοι κατὰ συγγένειαν ἢ οὖσαν ἢ ἐλπιζομένην τοῖς Παλαιολόγοις προσέκειντο, ἰσχυρῶς ἀντίσταν, δίκαιον εἶναι λέγοντες καὶ ἄλλως συμφέρον τὸν ἐγγὺς βασιλέως ὄντα καὶ πατὴρ δόγμα φέροντα τιμᾶσθαι καὶ δεσποτεῖν. οὕτω γὰρ 10 εἶναι τὸ συγκεχωρηκὸς αὐτῷ παρὰ πάντων, καὶ οὕτω τὰ πράγματα διυθύνεσθαι. παιδὶ γὰρ μὴ οἷω τε φρονεῖν τίς ἔν καὶ προσέξει; εἰ δὲ καὶ ὁ ἀντ' ἐκείνου προστάσων ἰδιώτης εἴη, οὐδὲν τὰ πρὸς ἀνάγκην πεῖθον ἰσχύει. μιμητὸν τοίνυν τοὺς ἐπὶ τῶν B νεῶν. ἐκεῖνοι γὰρ καθ' αὐτοὺς τὸ ἐλεύθερον ἔχοντες καὶ αὐτό-γνωμον, κατὰ πλοῦν ἀναγκαῖον ἐμβάντες ἐπιτροπον ἐκλεξάμενοι ἐπιστάται τοῖς σφῶν πράγμασιν, ᾧ δὲ καὶ πείθονται δουλωθέντες ἐκόντες, εἴ τι λέγοι· ὁ δὲ γ' ἀπειθῶν δίδωσι τὰς δίκας ἀξίας ὡς εἰς δεσπότην τὰ μέγιστα ἀμαρτῶν. πλὴν οὐ καθ' αὐτοὺς

non possent nisi viris excellenti dignitate conspicuis, quam dignitatem vel ex se iam habebant vel in talis matrimonii favorem accipiant. quare hisce servandos titulos istos, quos quidam cumulandos in unum iam abunde ornatum contenderent, ne occupatis cunctis gradibus sublimioris honoris regiae virgines, non ex patre solum sed avo etiam proavo et abavo regnantibus genitae, deprimi nuptiis nimis imparibus et misere in ordinem ex augusto fastigio redigi necesse habeant. e contrario Strategopulus Alexius et Philae filii, cumque his Tornicii, et maxime qui excacati fuerant, utpote iniuriam passi, vindictae cupidi, pariterque cum istis quicumque cognatione atque affinitate praesenti aut sperata ad Palaeologos propendebant, magno nisu aliorum rem trahebant, aequum esse aientes et alioqui utile, virum proxime admotum imperatori, et patris erga eum et necessitudinem gerentem et nomen, honorari titulo despota. cedi enim huic ab omnibus convenire, quae omnium praeter principem uni subiectio isto despota signatur vocabulo. sic cursum publicae rei prosperum fore. puero enim ratione adhuc per aetatem uti non valenti quis obaudiendum putet? si vero qui eius vice imperat privatus sit, nemo erit qui non putet plane arbitrarium parere, nulla vi maioris auctoritatis obsequendi necessitatem imponente. imitandos igitur esse vectores in navi. illi enim utcumque singillatim liberi et sui quique iuris, quod omnibus expedire communiter sentiant ad finem cunctis aequo propositum fortunandi cursus in cuius aleam se dederunt, gubernatorem eligunt sibi que praeficiunt, cuius et iussis et nutibus obtemperant servitute voluntaria; qui vero contra eius praescripta fecerit, dignas dat poenas, ut qui maxime in dominum peccaverit. caeterum non eum sic instituunt, ut eo provectus similis nihilominus deinceps cum caeteris sortis sit, sed ad ve-

καὶ ὡς ἔτα πάντων αὐτὸν καθιστάσιν, ἀλλὰ πρὸς τὸ σεμνότερον μετασηματίζουσι, καὶ τῷ τῆς καταστάσεως μεγαλειότηρῳ τὸ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀπ' αὐτοῦ φοβερὸν σχεδιάζουσιν. οὕτω καὶ C πόλις καὶ ἀρχὴ συσταθήσεται πᾶσα τοῦ ἐφεστῶτος ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς ὄντος. οἱ δέ γε τυφλοὶ καὶ ἡλενθεροστόμουν καὶ παραρρησιστικώτερον. “μὴ διὰ βρέφος ἔν” ἔλεγον “ἀρχὴ τοσαύτη καὶ τόσα πράγματα κινδυνεύσειαν, ἀλλὰ καταστατέον εἰς ἀρχὴν τὰ παρόντα, εἰ μέλλοιμεν σώζεσθαι. ἢ οὐκ οἶδαμεν ἐς ὅπουσον δεστυχίας ἡ τῶν Ῥωμαίων προῆλθεν ἀρχή, ὥστε καὶ ἀπελαθῆ- 10 ναι τῆς πατρίδος καὶ τὸ πᾶν ἀπολλέσαι μικροῖς περιγεγραφομένην D ὀρίοις, βασιλέων ὄντων καὶ ταῦτα; ἀλλ' ὅμως τῷ μὴ κατὰ τρόπον ἄρχεσθαι ἔξ ευπλοίας ὅτι θαυμαστῆς ἐναυύγησαν. εἰ γοῦν τῷ μὴ καλῶς ἐς τὸ ἀκριβὲς ἄρχεσθαι τόσα συνέβη τὰ δυσχερῆ, τὸ μὴ ὅλως ἄρχεσθαι πόσον εἰς κίνδυνον; ἡμῖν μὲν οὖν καλὸν 15 μὲν καὶ τὸ πρὸς τὴν βασιλείαν πιστὸν ἦγεται, καλὸν δὲ καὶ τὸ τοῖς ὅρκοις ἐμμένοντας σώζεσθαι· κἂν ἀπὴ τὸ σώζεσθαι, μάταιον τὸ πιστόν. κατὰ τί δὲ καὶ λυμανεῖται τῇ βουσιλείᾳ, εἰ προσέται τῷ φροντιστῇ τὸ ἀξίωμα; μᾶλλον μὲν οὖν καὶ συνοί- E σαι τὰ πλείστα. ὄνομα γὰρ τίμιον περιθέμενος ἐπ' αὐτῶν τῶν 20 πραγμάτων κρατυνεῖ μᾶλλον τὴν ἀρχὴν τῷ κρατοῦντι· ἐκ γὰρ πολλοῦ τοῦ περιόντος πρέσβεσι μὲν χρηματίσοι, λαοῖς δ' ὁμιλή- σοι, ἐπιτάξοι δὲ στρατιώταις καὶ ἄρχουσιν, καὶ οὐδὲν ὅ τι μὴ ὡς εἰκὸς καταστήσοι, δυσωπομένων τὸ ἀξίωμα πάντων. εἰ δὲ τις

orationem quodam illum habitu induunt insignioris auctoritatis; et ut eum universi vereantur, quodam ipsi velut impresso minaci caractere maiestatis assequuntur. sic et urbs, et imperium totum recte ordinabitur, si qui praesens vere supra multitudinem emineat. fortior liberiorque erat caecorum oratio, “ne propter puerulum” aientium “tantum imperium totae res periclitentur. sed constituendus in veri formam imperii praesens rerum status, si salvi esse volumus. an ignoramus in quantam infelicitatem Romanum imperium prolapsus sit, adeo ut patria ipsa exterminaretur et rerum summam perderet angustis finibus circumscriptum? et haec acciderunt imperatoribus ibi dominantibus. sed quod ii recte non gubernarent, ex summa felicitate navigationis in miserum naufragium decidimus. si ergo tanta in nos calamitas incubuit ex eo quod non bene regeremur, quid non timendum nobis malorum fuerit, si omnino non regimur? honesta sine dubio et laudanda res habetur fides in principatum: sed tam demum honesta cum salus in iurata fide perstantium inde consequitur. at si fructus fidei salus abfuerit, stulta fides est. quid autem nocuit principatui, si eius curatori accesserit dignitas? quin potius inde iuvabitur plurimum. nomine quippe venerabili assumpto eius administrator magis firmabit imperium principi. sic enim incomparabiliter convenientius et efficacius legatos audiet, tractabit cum populis, militibus ac

τοῖς ἐξ ἴσου κἂν ἄρχοι προσφέροιστο, οὐ πείσει ῥαδίως ὃ τι προσ-
τάσσοι, μηδὲν ἐξ ὑπεριέρας χειρὸς ἐπιτιμῶν τοῖς ἀνθισταμέ-
P 46 νοις. Ῥωμαίων δὲ πολιτείαν εἰ ἄλλως ἢ κατὰ μοναρχίαν διοικεῖν
ἐθέλοι τις, θανυμάζοιμεν ἄν. ἀμέλειτοι καὶ προηγέσθω μὲν,
κἂν ἀτελής ὁ κρατῶν εἴη, τὸ μοναρχεῖν· μενεῖ γὰρ καὶ οὕτω,
κἂν δοκοῖη, τὸ σύνηθες. ἀρισταρχήσεται δὲ κατ' ἀνάγκην τὸ
καθ' ἡμῶς μαθὼν μοναρχεῖσθαι, ἄρξει δ' εἰς τῶν λοιπῶν δυνά-
μει προύχων καὶ ἀξιώματι, ὥς ἂν τῷ μὲν εἰς εἶναι τὸ μόναρχον
εἰκονίζοιτο, τῷ δὲ σὺν πολλοῖς πρῶττειν ἀδυνατεῖν κινδυνεύων
τοῦ μονήρους χάριν νικῶν τῷ ἀξιώματι. οὕτως ἐστὶν ἐπάναγκας
B τὸν ἐκλελεγμένον εἰς ἐπιτροπείαν τῷ βασιλεῖ μέγα φέρειν καὶ τὸ
ἀξίωμα. κἂν ὁ ταχθεὶς ἐξ ἡμῶν εἴη, αὐτῷ προσέσται καὶ τοῦ-
το. εἰ δ' οὐκ, ἀλλ' ἄλλος ζητεῖσθω, ὅτι μηδ' αὐτὸς ἀκλιῶς
τὰς ἐπὶ τούτῳ φροντίδας εὐμαρῶς ὑπέρχεται. κἂν ἐκεῖνος καὶ
δίχα σεμνώματος καταδέχοιτο τὴν ἐπὶ τοῖς πράγμασι προσεδεῖαν,
ἀλλ' οὐκ ὁ τῆς ἀνάγκης λόγος οὕτως ἀπαιτεῖ, καθὼς καὶ λ-
C λεκται, τὴν ἐπιτροπείαν γίνεσθαι.”

2. ἐπιτιμῶν P.

3. εἰ] ἦ P.

magistratibus praescribet quod e re fuerit, nihil non denique recte con-
stituet, verentibus dignitatem cunctis. si vero quis simul imperet, simul
in pari cum subditis consistat gradu, nae is haud assequetur facile ut
mandetur executioni quod iusserit; quippe cuius manus principali aucto-
ritate nuda et quodammodo inermis vindicare contumaciam mandata sper-
nentium nequeat. miremur autem si quis speraverit Romanam republi-
cam alio quam monarchico gubernationis genere regi posse. igitur ante
omnia sua summa conservetur auctoritas monarchiae, etsi qui eam interim
administrat homo privatus sit: illo enim dum principali fungitur munere,
convenienter ornato, manebit regno consueta sua species. populus autem
obedienter parebit, uni obsequi solitus, uno praefecto caeteris, qui si-
mul potestate praevaleat, simul praeceat dignitate. qui quidem eo quod
unus sit monarchiae imaginem praefert: quod autem ex privatae condi-
tione sortis illi deest auctoritatis et efficacitatis ad flectendos in sui ob-
sequium plurimos, suppleatur accumulanda ei dignitate, cuius vi cuncta
vincat obstantia. quae cum ita sint, prorsus necesse est electum in tu-
telam principis eminere subnixum excellentis titulo dignitatis; atque adeo
etiam si qui ad id munus adhibitus fuerit ex nostro sit ordine, debet
omnino sic ornari ut fiat idoneus officio recte gerendo. dicet aliquis
ergo alius quaeratur, si reperiri forte possit, qui curis et laboribus tute-
lae principis se parem existimet etiam sine istius adiunctione dignitatis
ad id respondemus nos in hoc non personae consulere, sed praefecturas
ipsam armare instrumento navandae operae necessario. quare non nos
sed res ipsa et natura negotii exigit quod diximus, nempe ut cum tute-
lae principis summa dignitas iungatur.”

28. Τούτων ῥηθέντων τῶν λόγων, ἐπεὶ καὶ ὁ πρωτοθύ- D
της τὴν κλειστήν ῥοπὴν ἰδίῳ τοῖς ὑπὲρ τοῦ Παλαιολόγου λέ-
γουσι, — προκατελήπτο γὰρ καὶ αὐτὸς ἐπὶ τούτῳ ὡς καλῶς ἄρ-
ξοντι, προσπαθῶν ἐκ πολλοῦ, ἔτι δὲ καὶ τὸ μεῖζόν τι πρᾶξαι ἐκ
15 πολλῶν συνηρπάζετο. καὶ δῆλον ἔξ ὧν ἀγγελέν αὐτῷ ἐν Νι-
καίᾳ ὡς τεθνήκει ὁ βασιλεὺς, οὕτω μαθόντων τῶν ἄλλων, ἐπί-
στιναι μὲν τὸν λόγον τινὶ τῶν αὐτοῦ καὶ οἰκείων (ὁ Γεμιστὸς
δ' οὗτος ἦν, ὃς καὶ μέχρι τοῦ μεγαλοικονομάτου κατηντήκει
κατὰ τὴν πόλιν ἐς ὕστερον), ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ τῆς τῶν πραγμάτων P 47
10 διακρίσεως ὁ λόγος ἐκείνοις ἦν, τὸν Παλαιολόγον ἐκεῖνος προ-
τίθι πάντων. ἐπὶ τούτοις οὖν ὁ πατριάρχης προκατελημμένος
ὡς ἐκείνους συγκαταίνους ἦν τοῖς ὑπὲρ τοῦ Παλαιολόγου λεγομένοις,
καὶ τὴν δεσποτείαν αὐτῷ ἐψηφίζετο. καὶ δὴ ὁ μὲν Παλαιολόγος
τὸν μέγα δοῦκαν εἰς τὸν δεσπότην μετεσκευάζετο, ὁ δὲ βασιλεὺς
15 παρεῖχε συναιρομένου καὶ τοῦ πατριάρχου τὰ τῆς δεσποτείας καὶ
σύμβολα. ἀμέλει ὡς δεσπότης ἐπεβάλλετο μὲν ἀνέδην τοῖς πᾶ- B
σι, ἔπειποιετο δὲ τοὺς ἐν τέλει φιλοτιμίαις ἀπάσαις καὶ τοῖς ἐκ
τῶν κοινῶν χαρίσμασι. βεβαίως δὲ καὶ τὰς πρὸς ἐκείνους ὑπο-
σχέσεις παρῆχεν δοκεῖν ἐς ὕστερον ἔξ ὧν ἐπολεῖ τῷ τότε, καὶ φι-
20 λωτέρω προσεφέρετο. τοῖς δὲ γε τοῦ ἱεροῦ καταλόγου καὶ
ἐκ φιλοτιμοτέρας χειρὸς ἐχορήγει, καὶ κρύφα καὶ φανερώς, τὸ

28. Cum haec utrimque dicta essent, iis quae allegata pro Palaeologo fuerant magnum ab auctoritate patriarchae momentum accessit. praecupatus is dudum fuerat affectu in ipsum, nato ex opinione quae cum iis dotibus et artibus ducebat praeditum quae ad bene imperandum sunt necessariae. quin et ad maius aliquid pro eo tentandum multis causis incitabatur. apparuit id ex sermone quodam eius arcano, qui nobis innotuit. perlato ad eum Nicaeae degentem nuntio de morte imperatoria, primamque res in populum vulgaretur, communicavit eam cuidam e familiaribus suis Gemisto, qui postea usque ad magnum oeconomatum in urbe pervenit. cum ergo inter eos illa occasione de administratione reipublicae sermo esset exortus, patriarcha non dubitavit Palaeologum omnium ad eam rem aptissimum dicere. isto igitur antiquo in Palaeologo favore praecupatus patriarcha suffragio statim suo comprobavit quae in eius gratiam dicta fuerant, et despotaе dignitatem ipsi tribuendam censuit. quare palaeologus ex magno duce factus est despota. et imperator adiuvante patriarcha ei dignitatis eius insignia contulit. despotaque exinde cum palam ipse se ferebat, tum vulgo universi agnoscebant. demerebatur autem optimates omni genere indulgentiae ac largitionibus e publico, simul praesentia beneficia promissis in posterum amplius cumulans; sicque arte ambitionis magna studia eorum sibi parabat. eandem quoque liberalitatis praelargae machinam ad ecclesiasticos proceres sibi adiungendos adhibebat, prodiga in eos manu profundens

C μὲν ὡς ἀνάγκης οὔσης ἐφ' ᾧ διαζῆν ἐκείνους, τὸ δὲ κρύβδην
 νυκτὸς πεμπομένων, καὶ τὸ μείζον ὑπορύττοντος καὶ ζητούντος,
 ὡς οὐπὼ αὔταρκες ὄν ἐκείνῳ, εἰ συμβασιλεύει τῷ βασιλεῖ. προ-
 βάλλετο γὰρ κινδύνους καὶ φόβους ἐπηρητημένους αὐτῷ, καὶ τὰ
 τῶν Μουζαλάνων εἰσήγεν ὡς κἀκείνων οὕτως ἀπολωλότων ἐκ
 φθόρου, καὶ τὸ τῆς ὑποψίας δεινὸν ὑπεδείκνυ ὡς αὐτίκα κινδυ-
 νεύσων εἰ μὴ προσέχοι. ὁ δὲ φυλάττειν ἄλλον ἐπιτραπείας, αὐ-
D τὸς πολλοὺς φυλαττόμενος, οὐκ ἔμμογον ἔξει τῷ φυλαττομένῳ
 τὴν ἀσχολίαν, περὶ ἑαυτῷ δεδοικὼς τὰ πλείστα. παντὶ δ' ἐγ-
E χωρεῖν μᾶλλον ἢ φύλακι δεῖσθαι φύλακος. (29) ταῦτα καὶ τὰ 10
 τοιαῦτα προτείνων πολὺς ἦν καὶ τὸ μείζον προσαπαιτῶν. ἀμέ-
 λει τοι καὶ ὅσοις ὑπόπτως εἶχε καὶ πρὸς τὸ παρὸν δυσχεραίνοντας
 καὶ πρὸς τὸ μέλλον προστησομένους, ἰσχὺν ἐντεῦθεν λαβὼν καὶ
 κράτος ἔχων τὸ μέγιστον ἐκποδῶν ἐποίησεν, τοὺς μὲν ἐκουσίους
P 48 ὑποχωροῦντας καὶ καθ' ἑαυτοὺς διάγοντας, τοὺς δὲ καὶ αὐτὸς 15
 καθειργνύς, καὶ ἄλλους μὲν ἀλλαχοῦ, τὸν δὲ Τζαμάντουρον εἰς
 Προῦσαν ἐξαποστείλας καὶ οἱ φυλακὴν ὡς κατακρίτω ἐγκαταστή-
 σας. οἱ δὲ γε προσκείμενοι τούτῳ καὶ λίαν ἐν ἐλπίσιν ἦσαν χρη-

3. οὐπὼ] οὕτως P. 10. ἡ φυλακῇ P. 12. ὅσους ὑπόπτους?
 17. ἐξαποστεῖλαι P, et mox ἐγκαταστήσαι.

multa, tum palam tum occulte. nam praeterquam quae dari eis e publico
 solebant publice ac large conferebat; etiam noctu ad eosdem dona missi-
 tabat, insusurrans interim ac blande insinuans nondum satis cantum se-
 curitati suae, neque prius in tuto se futurum quam imperii particeps et
 Augusti collega declaratus esset. hoc ut persuaderet, allegabat metum
 periculorum impendentium, et casum Muzalonum memorabat. se porro
 aiebat non minori quam cui illi succubuissent invidiae obiectum, ideoque
 anxium in acri solitudine vivere, perniciem in momenta singula, si vel
 minimum de summa custodia remiserit, timentem. neque porro tot dis-
 tentum suspicionibus satis posse commissa sibi cura custodiendi principis
 defungi, utique cum magnam attentionis ac vigiliae partem in sui ne-
 cessariam cautionem derivare necesse habeat. miserum nimis esse ae-
 stuare assidue inter diversas officii publici et privatorum discrimina cu-
 ras; unde illum qui electus ad hoc sit ut salutem tueatur principis,
 omnium undique telis et innumerabilibus insidiis expositum vel maxime
 ipsum praesidio et exornibus egere. quare praestabilius videri locum ce-
 dere cuilibet volenti quam in eo angore ac tormento vivere. (29) haec
 et eius generis multa proferens vehementer incumbere in petitionem su-
 premi honoris. porro interim quos suspectos habebat, quibusque intelli-
 gebat displicere praesentia, cordi esse nova, in spes futurorum inquietas
 imminantibus, eos sane summa quam obtinebat potestate strenue utens
 amovit e medio, partim iniecto terrore efficiens ut sponte ad sua se re-
 ciperent et domi se tenerent, partim vi publica coercens. quo in genere
 cum alios alio amandavit, tum Tzamanturum relegatum Prusam ibi cu-
 stodia teneri velut reum iussit. interim alacres in spebus optimis floren-

σταῖς καὶ ἀνέδην συνήρουν ἐς ὅτι μάλιστα. θάτερον δὲ τῶν
 ἀείφων Ἰωάννην τῷ τοῦ μεγάλου δομεστίκον ἀξιόματι, τοῦ
 βασιλέως διδόντος δῆθεν, περιφανῇ καθιστᾷ καὶ ἐπὶ τῶν πρα-
 γμάτων μέγα δυνάμενον. τότε τοῖσιν καὶ μεῖζοσι θερμανθέντες B
 ἡλίκοι, παρὰ τὸν πατριάρχην γερόμενοι καὶ τὴν σύνοδον οὐκ
 ἀτήσαν ἔφασκον, εἰ μὴ γ' ὁ δεσπότης καὶ τοῦ μεῖζονος ἐπιλή-
 ψαιτο. αὐτὸν γὰρ εἶναι καὶ μόνον τὸν μετὰ τὸν ἐκ γένους βασι-
 λέα ἄξιον ἄρχειν καὶ σὺν ἐκείνῳ, καὶ δεῖν οὕτως ἔχουσι βασιλέως
 ἐπιλοῦς ἐς ὃ τι καὶ πράξοι. τὸ μὲν οὖν ἀναμένειν τὴν τοῦ ἀφῆ-
 10 λικος ἡλικίαν, μὴ καὶ φθάσει τις κηδεμονίας δεόμενος ἐμποδῶν C
 γηρονῶς πρὶν ἢ ὁ εὖ πρᾶξων ἐκείνον τελείαν λάβῃ τὴν ἡλικίαν.
 τὸ δ' ἐπὶ τῶν πραγμάτων ὄντα τὸν κηδεμόνα μὴ ὥς βασιλέα
 πρῦτειν, μὴ καὶ ἄβέλαιος ἢ χάρις καὶ ἄστατος ᾤ. ταῦτ' ἔλε-
 γον οἱ ἐν τέλει, καὶ τὸν πατριάρχην μαλακισζόμενον ἔπειθον.
 15 οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἐκεῖνος ἡμέλει τῶν καθηκόντων καὶ οἷς ὁ ἱερεὺς μα-
 λίσσοιτο σύλλογος. ὥριστο μὲν οὖν ἡ ἡμέρα τῆς ἀναρρήσεως,
 ἡ δὲ ἦν ἡ τοῦ Ἐκαταβαιῶνος νομηνία, τῆς τότε τρεχούσης D
 διωτέως ἐπιανεμήσεως.

30. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ ὁ ἐν τῇ δύσει δεσπότης Μιχαήλ, E

tesque volitabant qui fortunam sequebantur Palaeologi, clientes, amici ac
 quocumque nomine necessarii, parati semper ad nutum, impigreque cu-
 rantes quidquid ad communes rationes expedire videretur. in his alterum
 fratrem Ioannem magni domestici amplissima dignitate ornari per impera-
 torem despota curavit, sic eum et illustri honore et maxima gerendarum
 rerum potestate instruens. quo facto iam maioribus incensi spebus Pa-
 laeologi fautores patriarcham et sacram synodum ambire, ac dicere nul-
 lam quietem rebus fore aut securitatem imperio, quoad despota in unum
 adhuc gradum provehatur altius. ipsum solum esse omnium qui, post
 principem praerogativa nascendi regnandi ius adeptum, dignissimus im-
 perio sit; ideoque collegam ei adiungendum. egere profecto rempublicam
 maturo iam principe et ad per se agendum quod sit opus apto, nec ex-
 pectari posse dum puerulus in virum adoleverit, ne Romana res praesenti
 vigentis imperatoris ope indigens vel maxime, tot cincta periculis, per
 tantam moram prius pereat corrumpaturque funditus, quam qui eam vindicatu-
 rus ab interitu sit, in florentem adoleverit aetatem. impositum autem
 curatorem negotiis non ut principem agere, sed precaria quadam et an-
 tioritatis principalis egena functione, et infirmum et instabile reipublicae
 solatium esse. talia cum optimates dicerent, persuaserunt patriarchae
 per se, ut diximus, emollito in Palaeologum. sed nec ipse cuius res age-
 batur cessabat Palaeologus: quin satagebat in cunctis ad spei effectum
 facientibus, in primis ad sibi delinientos cleri ac sacrorum antistitum ani-
 mas. denique his artibus impetratum ut dies diceretur proclamando in
 collegam imperatoris Palaeologo. ea fuit neomenia Hecatombaeonis, seu
 kalendae Ianuariae, indictione tunc currente secunda.

30. Dum haec geruntur, despota Occidentis Michael, Theodori,
 Georgii Pachymeres I.

- ὁ τοῦ προβεβασλευκότος Θεοδώρου ἀνεψιός, ἀκούσας τὰ κατ' ἀνατολὴν ὡς εἶχον, καὶ ὅτι ἐκποδῶν γεγονότος τοῦ Λάσκαρι ἐν μερακυλλοῖς μὲν ὁ ἐξ ἐκείνου Ἰωάννης τελεῖ, εἰς προνομὴν δὲ ἢ τῶν Ῥωμαίων βασιλεία κεῖται τῷ βουλομένῳ, ἀνάγει τὸν νοῦν πρὸς τὸν θείον Θεόδωρον, ὅπως καὶ ἐκεῖνος εὐγενὴς ὢν καὶ τὰ 5
- P** 49 πρῶτα τῶν εὐγενῶν τῆς πρώτης ἐκείνης συγχΐσεως συμπεσούσης Ῥωμαίοις ἑαυτὸν ἀνακαμβάνει, καὶ πλείστοις ὅσοις τοῖς κατ' Ἰταλῶν πολέμοις ἐνανδραγαθήσας τῆς βασιλείας ἐπέληπτο, στεφθεὶς παρὰ τοῦ Ἀρχιδῶν Ἰακώβου, καὶ τὰ κατὰ δύσιν τοὺς Ἰταλοὺς ἀφελόμενος προσεκτήσατο, μέγας ἐπὶ τῶν πραγμάτων 10 ἀναφανείς, μέχρι καὶ μοῖρα λαοῦ προσκρούσας καὶ κατασχεθεὶς τῷ Ἀσῶν ἀφῆρέθη τῶν ὀφθαλμῶν. ταῦτα τοίνυν ὁ Μιχαὴλ
- B** ἐν νῷ θύμενος, καὶ καταλαζονευθεὶς τῶν πραγμάτων ἁρρώστως ἐχόντων, ἐπεὶ καὶ τὸ κατὰ πόλιν Ἰταλικὸν ἡσθάνει τοῖς καθ' αὐτὸ πράγμασι, βουλὴν βουλευέται ὡς λίαν νεανικὴν καὶ τῆς αὐτοῦ 15 εὐγενείας ἄξιαν. ἡ δὲ βουλή, πλείστας ὄσας συναθροίσας δυνάμεις καὶ τῇ πόλει προσχὼν περικαθίσαι καὶ περαθῆναι κατασχεῖν, καὶ οὕτω βασιλεὺς ἀναγορευθῆναι Ῥωμαίων· μὴ γὰρ εἶναι πρὸς αὐτὸν μηδὲν μῆτε Λάσκαριν μῆτε ἄλλον ὄντιναοῦν
- C** αὐτάρκη πρὸς βασιλείαν, εὐγενῇ τε ὄντα καὶ τῶν Ἀγγέλων· καὶ 20 δὴ ἐπεὶ γαμβροὺς ἐπὶ θυγατράσιν εἶχε τὸν τε ῥῆγα Πουλίας Μαφρέ, τὸν καὶ τῆς δεσποίνης τῶν Ῥωμαίων Ἀννης αὐτάδελφον,

qui ibi imperaverat, fratris filius, audito rerum Orientalium statu, sublato videlicet e medio Lascari Ioannem eius filium esse adhuc infantulum, Romanum vero imperium cuiusvis rapere volenti in praedam expositum iacere, mentem in spes amplas extulit proposito sibi exemplo Theodori patrui. is nobilis atque adeo ex prima nobilitate, e priora illa Romanarum perturbatione rerum sumptis opportune animis, multis praeclaris editis facinoribus in plurimis contra Italos bellis, imperium arripuit, coronatus ab Achridensi Iacobo, et Occiduas provincias Italiam ablatas imperio restituit, magnam iis rebus gestis famam adeptus, quoad adversa prolapsus forte et comprehensus ab Asane privatus est oculis. talia Michael mente agitans, et in magna suarum virium fiducia contemnens infirmitatem quae tunc esse videbatur Romanarum rerum, cum ipsos Italos, qui urbem regiam tenebant, idoneis destitutos copiis animadverteret, rem aggreditur valde arduam et ipsius nobilitate dignam. constituit videlicet contractas quam posset plurimas copias ipsi protinus admoveere Constantinopoli, eamque obsidere et occupare conari, tum si negotium succederet, efficere ut ibi Romanorum imperator ipse proclamaretur. neminem enim esse putabat qui plus ad id haberet vel meriti vel verisimilis spei, non Lascarin, non alium quemlibet, utique quorum nulli vires sustinendo imperio idoneas adessent. quippe se et nobilem et ex Angelorum gente, affinitatibus quinetiam potentissimis subnixum. generos enim habebat ex Helena quidem filia Manfredum Apuliae regem, fratrem An-

ἡ πρὸς τῇ γῆρᾳ ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ἡρόδοστο. εἶχε μὲν οὖν
 ἐκείνον ἐπὶ τῇ θυγατρὶ Ἑλένῃ γαμβρὸν ὁ δεσπότης, εἶχε δὲ καὶ
 ἄλλον ἐπὶ τῇ Ἄννῃ, τὸν Πιργκιπα τῆς Ἀχαΐας Γουλιέλμον. πέμ-
 5 φας παρὰ μὲν τοῦ Μαφρέ τρισχιλίους οὓς αὐτοὶ λέγουσι καβαλ-
 λαρίους λαμβάνει, ἀνδρείους ἐκ Γερμανῶν, τὸν δὲ γε Πιργκιπα D
 ὅλον εἶχε σὺν τοῖς στρατεύμασιν. εἶχε δὲ καὶ τὸν ἐκ νοθείας
 εἶδὼν Ἰωάννην μετὰ τοῦ οἰκεῖου λαοῦ, τὰ μέγιστα συναιρούμενον.
 ἐκείνος καὶ γὰρ ἦδη καθ' αὐτὸν τῇ τοῦ Ταρωνῶ θυγατρὶ συνών,
 λαὸν ἔξαιρετον ἔχων, δυνατὸς ἦν καὶ μόνος στρατηγεῖν καὶ
 10 προσκτιῦσθαι· τοὺς γὰρ τὸ παλαιὸν Ἕλληνας, οὓς Ἀχιλλεὺς ἤγε,
 Μεγαλοβλαχίτας καλῶν ἐπεφέρετο, ὥστε μὴδ' ἔξω προβαίνειν
 εἰς Βιρρολίαν τὸν Πυλαιολόγον μέγαν δομέστικον Ἰωάννην, τὸν
 Στρατηγόπουλον Ἀλέξιον καὶ τρίτον τὸν Ῥαοὺλ Ἰωάννην, συ-
 χῶς δυνάμεις περὶ αὐτοὺς ἔχοντας. τότε τοίνυν συναγαγὼν ὁ E
 15 δισπότης τοὺς εἰρημένους, ἔχων καὶ τοὺς ἑαυτοῦ ἐς ὅτι πλεί-
 στους, προσκροῦσαι μὲν τὰ πρῶτα τοῖς στρατηγοῖς καὶ συρρή-
 ξας, ὡς ᾤετο, προσβυλεῖν Θεσσαλονίκῃ καὶ τὰ κατὰ δύσιν κα-
 ταδραμεῖν καὶ αὐτῆς δὴ πειραθῆναι Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ
 τοῦν ἑστρεφεν· εὐκαιρον γὰρ καὶ τοῦτό οἱ ξυνέπιπτεν ἐξ αἰτίας
 20 τῆς ὅτι καὶ ὁ Μαφρέ παρὰ πατρὸς Φερδερίχου ὡς κληρόν τινα
 εἶχε τὸ τῆς ἐκκλησίας ὑποστατεῖν, ὥστε μὴ ξένον εἶναι τὸ Γερ- P 50

nae Augustae, quam Ioannes imperator iam senior uxorem duxerat, ex
 Anna vero altera filia principem Achaeiae Gulielmum. et a Manfredo
 quidem per missos ad eum certos homines impetraverat tria millia lecto-
 rum ex Germanis militum, virorum fortium, quos ipsi caballarios vocant;
 Principem vero cum universis eius copiis socium expeditionis ad se
 traxerat habebat et nothum filium Ioannem cum auxiliis non contemnen-
 dis populi cui praeerat. hic ducta Taronae filia dynasta gentis populo-
 sae, egregias sub signis habens copias et militaris artis eximie peritus,
 vel per se solum idoneus erat cuivis rei magnae bello tentandae adiun-
 gendusque ditioni suae terris ab alio possessis. ex ea quippe gente sibi
 subiecta confiatum exercitum ductabat, quas Graeci olim generis et no-
 minis Achille imperatore militavit: nunc Megaloblachitae vocabantur. et
 eius generis copiis succinctus tantum poterat, ut unus sufficeret coërcen-
 dis, ne ultra Beroeam progredierentur, tribus adversariorum ducibus,
 Ioanni Palaeologo magno domestico, Strategopulo Alexio et Ioanni Raülil,
 quorum quemque numerosae stipabant copiae. his igitur tunc congre-
 gatis in unum omnibus despota, et eodem adiectis quot ex suis ipse ter-
 ris poterat cogere, cogitabat primum quidem acie decernere cum adver-
 sariis ducibus, tum iis, ut sperabat, victis aggredi Thessalonicam et Oc-
 cidentem regiones incursionibus vastare, ipsamque adeo tentare Constanti-
 nopolem. cuius rei maiorem habebat ex eo facultatem, quod cum Man-
 fredum velat haereditariam a Friderico patre accepiasset contumaciam et
 rebellionem in ecclesiam, Germani, quos despotaе auxilarios miserat

- μανοὺς τοῖς ἐν τῇ πόλει Ἰταλοῖς μάχεσθαι. καὶ γε ὁ Πρίγκιψ καθ' ἑαυτὸν ἦν τὰ περὶ τε τὴν Ἀχαΐαν πῦσαν καὶ τὸν Μορέαν προσκεκληρωμένος. ἐπεὶ οὖν ἐς ταῦτόν αἱ δυνάμεις συνῆσαν καὶ ἤδη πρὸς πόλεμον ἡτοιμάζοντο (οὐδὲ γὰρ οὐδ' οἱ στρατηγοὶ ἡρεμεῖν εἶχον, τόσον συνηθροῖσθαι τὸ Ἰταλικὸν πυνθανόμενοι, 5 ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἐτέρωθεν εὐτρεπίζοντο), ὥς γοῦν ὅσον οὐπω ὁμαιχμήσαντες οἱ τοῦ δεσπότης ἐμείλλον προσβαλεῖν, ἡ μυθινο-
- B μένη Ἔρις ἐκείνη ἡ μετὰ τῶν τριῶν θεινῶν τὸ μῆλον ῥίψασα πρὸς φιλονεικίαν τὴν περὶ κάλλους, ἐκείνη καὶ τούτοις ἐμπέτει.
- C καὶ ἡ αἰτία παρὰ μικρὸν ἐμφορῆς. (31) λέγεται γὰρ τοὺς περὶ 10 τὸν Πρίγκιπα μεγιστᾶνας, οὓς ἐκεῖνοι καθάλλους λέγουσι, τούτων τινὰς ἐποφθαλμιζέειν κατ' ἔρωτος τῇ τοῦ δούκα Ἰωάννου συζύγῳ, ἦν καὶ τοῦ Ταρωνᾶ θυγατέρα ὁ λόγος ἐδείκνυ. τοῦτο δ' ἦν ἕρα τῷ ἐκείνης ἀνδρὶ εἰς προφυνῇ τινὰ ὕβριν καὶ καταφρόνησιν, καὶ δὴ ὕβριοπαθῶν ἐκεῖνος ἐν τούτοις δεινὰ ἐποίει καὶ 15 τοῖς ὕβρισαις ἀνταμύνεσθαι κατηπείλει. καὶ ἔρις ἦν ἀμφοτέρω-
- D θεν ἰσχυρὰ καὶ εἰς πόλεμον ἐκορύσσετο, καὶ οἱ εἰς ὁμαιχμίαν κληθέντες κατ' ἀλλήλων συνίσταντο. τότε λέγεται καὶ αὐτὸν τὸν Πρίγκιπα ὀρώντα τὴν μάχην ἀγανακτεῖν, καὶ τοῖς μὲν σφε-

17. ἀναφέρεται P.

bellis prius Italicis exercitatos, nihil sane turbabantur ad propositionem oppugnationis urbis, quippe ab Italis defensae, cui dudum generi hostium assuevissent. nec invitum eodem concurrebat Princeps, cuius ditioni subiectae regiones, Achaia nimirum universa et Morea, viciniam Italorum in urbe dominantium formidabant. ubi ergo unum in locum tot simul copiae convenerunt, iamque sese ad praelium parabant (nam et ipsi pro se duces adversi, audito Italicarum tot copiarum conventu haud cessandum rati, ad pugnam ipsi quoque procincti e regione stabant), tali, inquam, articulo rerum ac temporis, cum tantum non acie instructi despotae milites signum conflictus expectarent, medium intervenit simile quiddam illi notae ex fabulis discordiae, quae inter deas tres malum praestantis formae praemium iaciens tragica esset aemulatione commisit. sic enim et nunc foederati principes rixa, hic quoque non dissimili ex causa nata, distracti ab invicem sunt discidio funesto. (31) aliis enim quosdam e comitatu Principis proceres, quos caballarios illi vocant, cupiditatis adieciisse oculos in ducis Ioannis coniugem, quam Taronae fuisse filiam diximus, in manifestam viri eius contumeliam et praesentis contemptum; cuius ille haud dissimulans dolorem gravissimo questus est, minatus etiam gravem ultionem auctoribus iniuriae, quibus ad ea superbe responsantibus certamen accensum est utrinque vehemens, iraeque ignescens in bellum internecinum inflammabantur, mira brevis commutatione momenti, ut qui paulo ante socii communem aciem contra hostes ex adverso instructos conflabant, se invicem infesti peterent. tunc Principem haec cernentem ferunt indignatam graviter suos quidem obiurgare non su-

τήροις μὴ ἔχειν ἐπιπλήττειν, τῷ δὲ γε δούκῃ καὶ λίαν ἐπιμακρο-
 σάμενον χλευάσαι, καὶ τὰ εἰς γένος, ὡς νόθος, λίαν λαμπρῶς
 ὀνειδίσαι. καὶ ὡς οὗτος εἶη φάναι, τὸν Νικηφόρον δειξας, ὁ
 ἰμὸς ἀδελφός, σὺ δὲ σκύτιος, μὴ οὐχ ὅπως ἐλεύθερος ἀλλὰ καὶ R
 5 δοῦλος αὐτοῦ. ταῦτα μετ' ἐμβριθείας εἰπόντος τοῦ Πρίγκιπος
 Ἀχιλλεὺς ἦν ἄλλος ὁ Ἰωάννης μηνίσας. τότε θέλων δεῖξαι αὐ-
 τὸς ὢν τὸ πᾶν τοῦ στρατοῦ, καὶ οἷς ἂν προσκίετο, ἐκείνους
 νικῶντας, πέμψας δι' ἀπορρήτων νυκτὸς τοῖς στρατηγοῖς διαμη-
 νύται ὡς αὐτὸς μετ' αὐτῶν ἔσται καὶ ὡς ἐπιθήσοιτο τοῖς μετ'
 10 αὐτοῦ Ἰταλοῖς, βλαξὶ καὶ τρυφεροῖς οὖσιν, εἰ μόνον ἐκείνοι ὄρ- P 51
 μῶεν. πλὴν καθιστῶν πρὸς ἐκείνους τοὺς ὄρκους, τὰ πιστὰ
 ἐτῆρι τοῖς περὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν αὐτοῦ ἀδελφὸν Νικηφόρον,
 ὥστε ἀλωβήτους αὐτοὺς διατηρήσαντας τοῖς λοιποῖς Ἰταλοῖς οὖσι,
 καὶ διαφερόντως τοῖς τοῦ Πρίγκιπος, ὁμόσει χωρεῖν. ταῦτα συν-
 15 θιμένων ἐκείνων, καὶ ἀνταλλαζάντων εἰς τοὺς ὄρκους τὰ ἱερὰ
 περιμήμματα, συρρήγγνυται μάχῃ μεγίστῃ ἔνθεν μὲν Ῥωμαίοις σὺν
 Πέρσαις καὶ Σκυθικῷ πλείστῳ, ἐκείθεν δὲ τοῖς τοῦ Πρίγκιπος
 Ἰταλοῖς· τὸν γὰρ πατέρα καὶ ἀδελφὸν σὺν τοῖς περὶ ἐκείνους B
 σφίσι τὰ δεινὰ ἐπισείσους ἀποναρκῶν πρὸς τὴν μάχην ἐποίηι, καὶ
 20 οὐχ ὅπως τὸν πόλεμον ἀναβάλλεσθαι ἀλλὰ καὶ ὑπὸ πόδα ἀναχω-
 ρεῖν, αὐτὸς δὲ κατὰ νῶτον τοῖς Ἰταλοῖς προσεπιτιθέμενος δεινὰ
 ἐποίηι. καὶ τότε ἔγνωσαν Ἰταλοὶ παραδεδομένοι, καὶ ἀπεδί-

misisse, duci autem ut tumultus auctori succensentem, eum contumeliose
 appellasse, exprobrando etiam luculenter ac palam dedecore natalium.
 cum enim is Nicephorum ostendeas "frater meus" dixisset, "apage" ait
 Princeps voce sublata, oculo eum contemptore figens: "tu enim spurius
 nec liber tenebrio, vix eo iure aspires ut servus eius sis." his verbis
 haud mitius quam ille vetus Agamemnonis conviciis novus Achilles Ioan-
 nes concitatus in iram non minus memorem et exitu noxiam excaudit.
 moxque ut demonstraret praecipuam se partem harum copiarum esse, ac
 quocumque inclinasset secum victoriam tracturum, missis arcanis noctu
 hieris ad duces hostium significat se cum ipsis fore, et impetum cum
 suis facturum in Italorum multitudinem mollium imbelliumque, si eos illi
 adorirentur. cavet tamen, exacto in id ab eis iureiurando, patri suo
 despotas ac fratri Nicephoro, ut salvi uterque innoxique dimitterentur.
 in reliquis Italos, maximeque in milites Principis, omni vi belli saevire-
 tur. his inter eos conventis, et firmata utrimque iureiurando fide per
 commutationem sacrarum amuletorum, atrox pugna committitur, hinc qui-
 dem Romanis cum Persis et Scytharum manu magna irruentibus, stanti-
 bus contra Italos, qui sub Principe merebant. nam patri et fratri Ioan-
 nes persuaserat, grave ni facerent periculum intentans, ut non tantum
 abstererent pugna, sed pedem etiam referrent atque in tutum se recipie-
 rent. ipse porro a tergo Italos adortus magnam eorum stragem dedit.
 tam densam sese Itali proditos senserunt; sparsique in fugam passim nec

δρασκον. οὐ μὴν δὲ καὶ τὸν κίνδυνον ἐπεξέφυγον, ἀλλὰ πολλοὶ
 C τῷ Σκυθικῷ στρατεύματι συγκαταλαμβανόμενοι, συγχρόως τοῖς
 δίοτοις τιτρωσόμενοι ἔπιπτον, ἄλλοι δὲ τοῖς Πέρσαις ἠλίσκοντο.
 καὶ τέλος αὐτοὺς ὁ Πρίγκιψ θάμνῳ τινὶ παρεισδύς ἐκείθεν ἐθάρρει
 λαθεῖν, ἀλλ' οὐκ ἦννε τὸ παράπαν· ἐπιστάντες γὰρ καὶ αὐτὸν 5
 ἀκλειῶς ἤρουν. καὶ μέγα τι ἀκοντὶ ἐν στενῷ κατόρθωμα τότε
 ἐπράττετο, ἐν ὀλίγῳ πόνῳ κέρδος νεανικόν. τότε τοίνυν τὰ θαν-
 μαστὰ καὶ μεγάλα οἱ στρατηγοὶ ἀπενεγκάμενοι λάφυρα, ἐφ' οἷς
 D καὶ αὐτὸν δὴ τὸν τῆς Ἀχαΐας Πρίγκιπα, ἐπ' ἀνατολὴν συνάμα
 καὶ τῷ περὶ αὐτοὺς στρατεύματι ἤλυνον, κατοχυρώσαντες ὡς 10
 οἷόν τε πρότερον καὶ τοὺς κατὰ δύοσιν τόπους, ὡς ἐπὶ πλεῖστον
 φυλάττοιτο. ὡς γοῦν ἐπανῆκον μετὰ λαμπρῶν τῶν τροπαίων,
 κατεῖλθε μὲν καὶ ἔτι ὁ Στρατηγόπουλος ἐν ἀκαταστασίᾳ τὰ
 πράγματα, οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ αὐτοὺς τῷ Παλαιολόγῳ συναίρεται
 τῆς ὀρεξέως. τὸν μέντοιγε Πρίγκιπα κατὰ τὸ παριστὸς μὲν τότε 15
 E τῇ φυλακῇ ἐδίδωσαν· μετέπειτα δὲ ἀλούσης τῆς πόλεως (ὡς ἂν
 καθ' εἰρμὸν καὶ ταῦτα ῥηθεῖη καὶ μὴ τὸ τῆς διηγέσεως συνεχὲς
 διακόπτοιο, εἰ καὶ ξυνέπεσεν ὕστερον) τῆς γοῦν πόλεως ἀλού-
 σης, ἔτοιμ' παραδραμόντων δυοῖν, ὁ μὲν Πρίγκιψ τὸν σοβαρὸν
 ἀρχῆνα κλῖνας τῷ βασιλεῖ καὶ ἄρτι πρῶτον βλέπειν ἐκείνον ἄνακτα 20
 Ῥωμανίας ἔλεγεν ἐπιλημμένον ὡς ἐχρῆν τοῦ θρόνου, καὶ γε
 ἐαυτὸν πείθει καθυποκλίνεσθαι καὶ εἰς πόδας πίπτειν βασιλεῖ γε

sic periculum fugerunt, circumventi a Scythicis maxime copiis, quarum creberrimis confixi iaculis cadebant. alii a Persis capiebantur: ipse ad extremum Princeps saltim ingressus arbutis densum ibi tutas se inventurum latebras sperabat, frustra: nam detectus inglorie captus et ipse est. magna tunc res brevi momento ac facile peracta, exiguique laboris ingens nec prudentibus sperabile pretium constituit. sub hac Romani duces incredibili spoliis vi ditati, captivum Achaeae principem ducentes cum exercitu in Orientem reverterunt, munitis prius quantum fas fuit et necesse visum est, ut quam diutissime secure tenerentur, Occidui limitibus locis. redux autem post illa splendida tropaea Strategopulus cum sociis res haudquaquam adhuc in aula quietas reperit, ac perstudioso Palaeologo favens multum ad eius votorum effectum contulit. at Principem custodiae tum quidem tradiderunt. postea vero capta civitate (hic enim iuvat res principis Achaeae una simul serie dicere, ne si suis quidque posterius gestum temporibus servetur, incommode abrupta hiet narratio) quando, inquam, urbs a Romanis recepta est, annis post haec duobus, flexit tandem superbam cervicem ea suorum Latinorum clade fractus animus Principis, et tunc primum agnoscere sibi visus in Michaele veram speciem ac maiestatem imperatoris, eum Romaniae principem dixit, eundem professus est rite ac legitime thronum occupasse. denique affirmavit se iam minime dubitaturum procidere ad pedes eius, eique se subiacere ut iusto imperatori, in quo Augusti fastigium totum instaret.

ὅτι τιλείψ. εἰ δὲ βούλοιοτο, καὶ λύτρα δίδόναι ὑπὲρ αὐτοῦ ὧν
 ἔχη τὰ κάλλιστα, ἢ εἰ μὴ γε ἀνὰ χεῖρας ἢ πόλιν ἔκειτο, οὐκ ἂν
 ἤξιόντο τοῖς Ῥωμαίοις τοῦ μηδενός· νῦν δὲ καὶ λαβεῖν ὑσμίνως P 52
 πιστεύειν καὶ ἔχοντας ἱκανῶς μεγαλύνεσθαι. ὁ μὲν Πρίγκιψ
 σταῦτα, ἄξιων καὶ δοῦλος ἐς αἰὶ κεκλησθαι καὶ τι σημεῖον ἔχειν
 ἐκ βασιλείας τῆς δουλείας σύμβολον· ὁ δὲ γε βασιλεὺς ἀκούσας
 μὲν καὶ τὰ λύτρα καὶ διαγνοὺς ἱκανὰ (πόλεις γὰρ ἔδιδου καὶ χώ-
 ρας ἀπόμοιραν ἑαυτοῦ ἐν Πελοποννήσῳ ἱκανὰς εἰς δεσποτείας
 σέμνωμα μέγα), ἀπεβλέψας δὲ καὶ πρὸς τὴν εἰσέπειτα τοῦ Λα-
 15 τίνου δουλείαν, ὥς ἐντεῦθεν καὶ μεγαλύνεσθαι τοὺς Ῥωμαίους B
 καὶ γε κερδαίνειν, ἔγνω σπείσασθαι τὰ πρὸς τοῦτον. ἐπὶ ῥήτοϊς
 γοῦν ἐκβύλλει τοῦτόν τε τῆς φυλακῆς καὶ τῶν ἄμφ' αὐτόν ὄσοι
 περιῆσαν ἐν φυλακαῖς προσταλαιπωρούμενοι, τιμῇ δὲ καὶ δεξιού-
 ται τοῖς πρέπουσι, καὶ οὕτως ἑαυτῷ οἰκιοῦται ὥστε καὶ ἀνάδο-
 15 χον αὐτόν καταστῆσαι παιδὸς ἰδίου ἐκ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος
 κατὰ τινα πληροφορίαν μεγίστην. συνέθεντό τε μετὰ ταῦτα τοὺς
 ὄρκους φρικτούς, ὥς λέγουσι τινες, ὥστε καὶ φρύκτωρα ἀνά- C
 ψαντας ἅμα τοῖς λεχθεῖσιν εἰς ὄρκους καὶ ἄρὰς τὰς παλαμναιο-
 τῆτος σβῆναι ποιῆσαι, ὃ δὲ καὶ εἰς ἀσφαλὲς τοῖς Ἰταλοῖς τῶν

12. αὐτόν] αὐτοῦ P.

praeterea si tractari de sua liberatione vellet, pretia libertatis ei soluta-
 rum quae haberet optima. haec utcumque Romani, antequam urbem in
 manibus haberent contemnere forte potuissent, nunc tamen confidere se
 et illos ea libenter accepturos, et cum habuerint, non parum inde cre-
 visse suam magnitudinem sensuros. addebat non recusare se, quin etiam
 ultro cupere, sublici imperatori, et clientelae nexu perpetuae se suum-
 que principatum ei obligare; velleque huius subiectionis signum ac sym-
 bolum sumere titulum officii ab eo impositi. his imperator auditis, et
 probato pretio rerum in redemptionem libertatis oblatarum a Principe
 (erant haec urbes et regiones, pars non modica principatus eius in Pelo-
 ponneso, quantam qui possideret merito ferre titulum ac sustinere digni-
 tatem despotae posset), simul etiam considerato quam amplum illi esset
 tantum inter Latinos dynastam clientem in posterum ac subditum habere,
 unde et decus Romanae rei et lucrum accresceret, optimum factu iudica-
 vit accipere quae offerebantur, et foedus ostensis conditionibus icere.
 pactis igitur secundum dicta initis, educit Principem e carcere, et quot-
 quot ex eius familiaribus superstites sunt reperti: nam aliquos diuturnae
 custodiae miseriae absumpserant. honoravitque illum et splendide tracta-
 vit, ut decebat; tantumque sibi admovit, ut suscipi ab eo ex sacro ba-
 ptismate proprium filium vellet in signum et pignus certissimum reconci-
 liatae fide optima gratiae. celebrata deinde conventio est mutuo iureiu-
 rando, horrefacta etiam, ut aiunt, utrinque sancito ritibus: nam funale
 accensum praeferebant, ubi suum quisque caput, si a pacto resiliiret, di-
 ris quam maxime formidolosius devovit, illud extinxerunt; cuiusmodi cae-
 remoniae putant Itali execrationibus seu excommunicationibus more ipso-

παρ' ἐκείνοις ἀφορισμῶν τελείται. ἦσαν δὲ σφισιν αἱ συνθεσθαί,
 ἥ μὴν τὸν μὲν Πιργίωνα Ῥωμαίοις δοῦναι καὶ βασιλεῖ ἐξ αὐτῆς
 κατασχεῖν εἰς δεσποτείαν ἀναφαίρετον τὰ κατὰ Πελοπόννησον
 ταῦτα, Μονεμβυσίαν Μαΐνην Ἱεράκιον Μυζηθρᾶν (Ἀνάπλιον δὲ
 D καὶ Ἄργος ἐν ἀμφιβόλοις εἶθι) καὶ ἅμα πᾶν τὸ περὶ τὴν Κιν-
 στέραν θέρμα πολὺ γε ἔν τῷ μήκος καὶ πολλοῖς βρίον τοῖς ἀγα-
 θοῖς, καὶ γε αὐτὸν ἐς αἰὶ δούλον κεκλησθαι Ῥωμαίων καὶ βασι-
 λέως, καὶ ὀφφίκιον ἐντεῦθεν εἰς δουλείας σημείον ἀποφερόμενον,
 τὸν δὲ γε βασιλεῖα σιμνύναντα τοῦτον τῷ τοῦ μεγάλου ἀξιώματι
 δομειστίκου μετὰ τιμῆς ἀποστεῖλαι συνάμα τοῖς ἀμφ' αὐτόν, 10
 ὅσοι καὶ περὶοντες ἦσαν. καὶ δὴ ἐπὶ τούτοις γεγενομένων τῶν σπον-
 E δῶν αὐτὸν μὲν ἀπέστειλλε σὺν τιμαῖς πρεπούσαις, τοὺς δὲ γε λη-
 ψομένους τὰ λύτρα προσεπενόμμεν. καὶ γε ὁ Πιργίωπ τὰ ἴδια
 κατελάμβανε, Πιργίωπ Ἀχαΐας καὶ μέγας δομειστικός Ῥωμανίας
 ἐπιφημιζόμενος, καὶ ἅμα τῷ ἐπιστήναι μηδὲν μελλήσας ἀπεδί- 15
 δου τὰ λύτρα ὡς προϋπέσχετο. κἂν ἐνέμεινε καὶ ἐς τέλος ἐσπόν-
 δως ἔχων πρὸς Ῥωμαίους τῷ τῆς Ῥωμαϊδος κλειζόμενος ὀφφίκιῳ,
 εἰ μὴ γε ὁ πάπας ἀκούσας, παροξυνθεὶς καὶ ταῦτα πρὸς τοῦ
 ἑγγός, καὶ αὐτοῦ γε προσδραμόντος καὶ ἱκετεύσαντος (οὐ γὰρ
 εἰς συνοῖσον ἐδόκει οἱ τὸ διὰ τέλους σπένδεσθαι πρὸς Ῥωμαίους), 20
 P 53 τὰς συνθήκας ἐκείνας διέλυε καὶ τοὺς ὄρκους παρ' οὐδέν ἐτίθει
 ὡς ἐν φυλακῇ καὶ ἀφύκτοις δεσμοῖς, καὶ μὴ ἐκουσίως, ὡς ἐχρῆν,

rum in quospiam intortis efficacitatem et firmitatem adiungi maximam. porro conventionum inter eos istarum capita haec erant, Principem cedere Romanis et imperatori, iure quam optimo possidenda et in perpetuum eius dominium ex nunc transitura, haec in Peloponneso sita, Monembasiam, Malnam, Hieracium, Myzethram. Anaphium vero et Argos ut controversa et iuris dubii relicta in medio sunt, uti et tractus universus circa Clnsternam valde in longum patens et multis scatens bonis. Principem autem ipsum perpetuum fore Romanorum et imperatoris clientem, et in subiectionis signum officium inde sumpturum. vicissim ab imperatore Principem ornatum dignitate magni domestici honorifice dimittendum liberum, cum his suorum qui tunc superstites reperirentur. in haec foedere facto dimisit Principem imperator eo quo par erat honore, missis simul cum illo qui pretia libertatis, de quibus convenerat, reciperent. rediit igitur domum Princeps, Achaeae principis et magni domestici Romaniae titulos referens; nec quidquam cunctatus post reditum cuncta quae promiserat redemptionis pretia exolvit. mansissetque perpetuo in fide pactorum, quippe auctoratus Romanis memorato magni domestici officio, nisi papa re audita, cum per se indignatus, tum in id ipsum impulsus precibus regis Apuliae, quorum neutrius rationibus accommodatum videbatur tantum suarum hactenus partium Principem stipendiarium Romanis permanere, pactum illud dissolvisset; iuramenta quoque irrita decessasset quasi extorta ineluctabili vi necessitatis ab homine diris vinculis constricto, ac per hoc non sui iuris, nec eius libertatis ac proprii arbi-

πράπτοντος. ὅθεν καὶ εἰς τὸ μετέπειτα συνεχεῖς καὶ μεγάλοι
οἰσμοὶ καὶ ἀμφοτέροις ἀνερρώγασι πόλεμοι. καὶ ταῦτα μὲν
ἐπράττετο τῇδε.

32. Ὁ μέντοι δεσπότης Μιχαὴλ νῦν μὲν καὶ ἀπὸ τούτων
ἐπλουθείς τῆς δυνάμεως (πλείστη γὰρ ἔχρᾱτο καὶ παρὰ τοῦ τῆς
Ἀχαιῶς πρίγκιπος τῇ συμμαχίᾳ), ἔτι δὲ καὶ παρὰ τῶν ἀμφὶ τὸν
τοῖσι σεβαστοκράτορα Ἰωάννην τὸν Παλαιολόγον μεθ' ὅσπερον
τὰ πολλὰ κακωθείς, ὥς καὶ ἐν στενῷ καταστῆναι πάνπαν τῶν τε
χωρῶν καὶ ταύτης τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως, πέμψας πρὸς
10 Ματθῆ τὸν τῆς Πουλίας ῥήγα καὶ γ' ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρὸν ἑαυ- B
τοῦ, καὶ πλείστην συμμαχίαν λαβὼν, παραδίδωσι τὰς δυνάμεις
τῷ υἱῷ αὐτοῦ Νικηφόρῳ συμπράττοντι ἀκείνῳ, ὃς καὶ συμβα-
λὼν περὶ τὴν Τρικόρυφον τοῖς ἀμφὶ τὸν Κούσαρα, καὶ μάχην
συνράξας δεινὴν, πλείστους τε πεσεῖν τῶν Νικαίων παρεσκεύασε,
15 πλείστους τε καὶ ἄλλους οὓς μὲν φονεύσας οὓς δὲ περισχῶν καὶ
αὐτὸν αἰρεῖ Κούσαρα. ὥς δ' αὖθις σπονδῶν γενομένων ἐλύετο, C
τοῖσι μὲν τὰ κατὰ τὴν πόλιν συμπράττει, περὶ ὧν αὐτίκα ῥηθῆ-
σεται, ὅσπερον δ' αἰθις τοῖς δυτικοῖς καὶ προσβάλλων αἰρεῖται
πάλιν καὶ τότε παρὰ τοῦ δεσπότης Μιχαήλ, καὶ ἀποστέλλεται
20 πρὸς τὸν ῥήγα Πουλίας τὸν Ματθῆ, καί γε τῇ παρ' ἐκείνῳ δί-
δοται φυλακῇ, χρόνῳ δ' ὅσπερον τῆς δεσποίνης Ἀννης ἀδελφῆς
οὗσης Ματθῆ ἀνταμείβεται. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐσαυθις ἐροῦμεν.

6. τὸν decret.

trū compote quae requirebantur ad hoc ut conventio rata validaque esset;
unde consecutis inde temporibus continua et magna inter utrosque arse-
runt bella. et ea quidem sic se habuerunt.

32. At despota Michael in praesens quidem ob eventa narrata mi-
nutas copias, quae illi pleraeque accesserant societate principis Achaiae,
praeterea a sebastocratore Ioanne Palaeologo plurimis postea damnis affe-
ctus, adeo ut multum in arto ipsi res essent cum provinciarum tum exer-
citus, missis ea de re legatis ad regem Apuliae Manfredum suum gene-
ram, et magnas ab eo auxiliares copias adeptus, eas tradidit suo filio
Nicephoro, suas strenue in idem propositum et opes et operam confe-
renti. hic cum Caesare circa Tricoryphum acri praelio congressus maxi-
mam stragem Nicaensium dedit, alios plurimos partim occidit partim
cepit, ipsum denique captivum abduxit Caesarem; qui pace deinde facta
liber dimissus ea quae mox referemus ad urbem gessit, et rursus cum
Occidentalibus pugna inita captus iterum est a Michaelē despota, et ad
regem Apuliae Manfredum missus ab eo custodiae traditus est, insecute
deinde tempore cum domina Anna sorore Manfredi permutatus. sed haec
suis locis deinde referemus.

B.

- P 57 Ἀρσενίῳ δὲ τῷ πατριάρχῃ νέων ἤρξε φροντίδων ἢ τῆς ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ καταστάσεως τοῦ Παλαιολόγου ἀνάγκη, μεγάλη τις οὖσα καὶ ἀπαράιτητος. πλὴν γὰρ ὀλίγων, καὶ τούτων καιρὸν οὐκ ἐχόντων διὰ τὴν τῶν ἄλλων πολλῶν καὶ μεγάλων ὄντων βοήθησιν ἐφ' ᾧ ἐπίσχοιεν, φανερώς οἱ ἄλλοι πάντες μιᾷ βουλῇ ἦσαν καὶ γνώμῃς, ἀγαπητῶς ἔχοντες εἰ βασιλεύοιντο ὑπ' ἐκείνῳ.
- B ἀρίστην γὰρ βασιλείαν εἶναι οὐ τὴν κληρωτὴν, ἣν ὀλίθῳ τύχῃς τινὶ ἔστι λαγχάνειν καὶ τὸν ἀνάξιον, οὐδὲ γε τὴν ἀπὸ γένους, εἰς ἣν παρεμφθαρέντες πολλὰκις λανθάνουσι καὶ οἱ κάκιστοι, οὗς δὴ καὶ ἀποδοκιμάσειεν ἂν ὁ ἀγαθὸς ἄρχων καὶ ἐν ὑπηκόων ἔξει τάξεσθαι μολοῖ, ἀλλὰ τὴν ἐξ ἀρετῆς καὶ δοκιμασίας ἀρίστης ὣν ἄρχειν μέλλει. αὕτη γὰρ καὶ λυσitteλὴς τοῖς πλήθεσιν, εἰδότην τῶν εἰς ἀρχὴν καταστάντων ἐπὶ τίνι καὶ προσεκλήθησαν.
- C ἱατρὸν γὰρ οὔτε τὸν ἐκ τύχῃς οὔτε τὸν ἐκ γένους εἰς τὸ ποιεῖν ὑγίαν τοῖς νοσοῦσιν ἀξιόχρεων εἵπομεν· καὶ εἰ ἐκ γένους τὸν κυβερνήσοντα ἐγκρινούμεν, καταποντιστὴν μᾶλλον ἢ κυβερνήτην ἐπιστήσομεν τῇ νηϊ. κινδυνεύειν δ' οὕτω καὶ τὸν μᾶλλον καθάρσεως εἴτ' οὐκ παιδεύσεως εἰς τὸ καλῶς βασιλεύειν δεόμενον ἀκά-

II.

At Arsenio patriarchae novarum solitudinum initium attulit magna et ineluctabilis necessitas evehendi Palaeologum ad imperium. nam praeter paucos momentum non habentes, quod eorum suffragia multitudine contrariorum obruerentur, concordiam omnes studio in unam sententiam desideriumque conspirabant Palaeologo ut imperatori serviendi. vulgo ut optimam laudabant eam demum principatus formam, quae principis delectum non praerogativae generis addiceret, ac sic permetteret arbitrio sortis, cuius temerario iudicio velut caeco aleae casu non solum indignus interdum praeficeretur, sed in summum saepe locum irreperant pessimi homines, et omnino tales quos si satis exploraret gravis et accurata censura, vix in infimum subditorum gradum admitteret. tutissimum esse illum igitur eligendi modum, quo vita eius et mores qui promovendus est, ipsorum quibus est praefuturus subiiciuntur examini: istam enim rationem et populi aequae utilem et ipsis principibus, utique per eam intelligentibus cur et ad quid officii vocentur. sane numquam dixerimus aptissimum fore illum aegro curando medicum, quem genus aut fortuna commendarent; et si ex genere gubernatorem navigantes adsciverimus, demersorem potius quam utilem rectorem imponemus navi. periculum porro esse ne qui sunt in regno nati omnium sint ineptissimi ad percipiendam institu-

θάρτον εἶναι μάλιστα, ὅμα γεννηθέντα καὶ ὅμα τρυφαῖς καὶ
 σπατάλαις παραληφθέντα βασιλικαῖς, ὑπεδρευούσης μὲν κολα-
 κίας, ἐκποδὼν δ' οὔσης ἀληθείας, καὶ τῶν κακίστων ὡς καλ- D
 λίστων ὑποκοριζομένων, ὥς ὁ παλαιὸς λόγος ἔχει, ὅτε καὶ τὸ ἐμ-
 ἰμὴλις βήττειν ἀκούειν ἦν ἐκ κολάκων τῷ ὅμα μὲν ἄρχοντι ὅμα δὲ
 κώχοντι, καὶν τις νοουθετῶν ὑπογράφῃ, ὥς δίσκους καὶ κύκι-
 στος διεβάλλετο, ὥς τὴν παραίνεσιν πρόσταξιν ἐχόντων. οἱ δὲ
 καὶ τὰ γινόμενα δυσχεραίνοντες οὐδὲν ἤττον κολακεύουσιν, ἀπο-
 σιμνόντες πλέον τοῦ μετρίου τὸν ἄρχοντα, καὶ τὸν τυφον συν-
 10 αἷζουσιν. ἐκεῖνοι δὲ ὥσπερ ἐπὶ σκηνῆς διάφορα προσωπεῖα πε- E
 ριιδίμενοι, πρὸς τὸ ἀρίστως βασιλεύειν τὸ γένος ἐχέγγυον οἶον-
 ται, ὥσπερ ἐν ταῖς πρώταις τῶν σπερμάτων καταβολαῖς βασιλι-
 κῶν τινῶν δυνάμειν εἰς ἀρίστην ἡγεμονίαν ἐνουσῶν. ταῦτα λέ-
 γοντες ἐπέκειντο πλέον ἰδεῖν τὸν δεσπότην καὶ στεφηνφόρον, καὶ
 15 ἤντυον προσαναγκάζοντες συνεχῶς. ἦν γὰρ καὶ ὁ Παλαιολόγος P 58
 ἐντεῦθεν συγκροτηθεὶς τὰ αὐτὰ λέγων, καὶ ὡς εἰ μὴ ἄξιος τῆς
 ἡγεμονίας χρυθεῖη καὶ ὁ ἐξ αὐτοῦ, αὐτὸς ἐντεῦθεν ἐκείνον ἀπο-
 ψηφίζεται. πλὴν καὶ πολλὰ τινα κατορθοῦν ὑπισχεῖτο, τὴν

tione disciplinam atque artem recte administrandae reipublicae, quippe
 quos et deliciae, in quarum sinu nutriuntur, et assidue imperantium
 pestes, adulatorum greges, ita depravant ut nec sensum habere veritatis
 assentationibus exclusae, nec iudicium recti et aequi, aut formam capere
 moderati regiminis valeant, utique cum qui eorum et latera obsident et
 auribus insidiantur individui comites, ad gratiam loqui omnia parati, pes-
 sima quaeque, ut vetus verbum habet, pulcherrimarum rerum appella-
 tione cobonestent, usu subactis principum animis ad ista et toleranda et
 credenda, adeo ut etiam libenter audiant viles istius faecis hominum vo-
 ces. quibus modulatam etiam sibi videri aegrotantis principis tussim pu-
 tidissime garriunt. quibus si audeat intervenire quispiam sapiens, et quae
 vera et iusta sunt hiscere, continuo ut defectionem meditans et homo
 aequissimus traducitur, iis siquidem qui sic imperant omnis admonitionis
 loco absoluta et liberrima quidvis imperandi licentia est, cum interim ipsi
 quoque qui ea moleste ferunt, accinere assentantibus cogantur, et ultra
 omnem modum qualicumque principi encomia vel maxima dicere, quibus
 scilicet magis magisque tumidus eius animus inflatur. atque hoc genus
 principes, diversas sibi larvas velut in scena imponentes, ad optime im-
 perandum abunde putant sufficere generis regii claritatem, quasi nascenti-
 am in purpura primigenia ipsa semina vim quandam arcanam secum fer-
 ret, dotium ad praeclare imperandum necessariorum praebitricem. haec
 dicentes exardescabant in impatientem instantiam videndi praepositum ro-
 bes verum dominum et corona dignum, seque compotes votorum, utpote
 subiectos principi eius formae quam descripserant. is quoque ipse quem
 istis verbis designabant, Palaeologus eadem illa loquebatur, addens
 etiam se, si forte imperaret et filium haberet non praeditum dotibus ar-
 tibusque ad bene regendum aptis, ultro abdicaturum redacturumque in
 ordinem. his inserebat promissiones magnificas perficiendarum, si decla-

μὲν ἐκκλησίαν ἀνυψοῦν ὅσον, τοὺς δ' ἱερωμένους καὶ πλεον τοῦ
 μετρίου τιμᾶν, ἀξίαις τε μεγίσταις καὶ τοὺς ἀξίους τῶν ἐν τέλει
B προβιβάζειν, καὶ κρίσεις ὑπεραποδέχεσθαι δικαίας, καὶ τοὺς ἀρ-
 ρεπῶς κρινούστας ἐγκαθιστᾶν, ὧν καὶ μάλα καὶ πρῶτιστον τὸν
Κανὸν Μιχαὴλ καὶ Συναχθεῖμ ἐπικεκλημένον, εὖ τῶν λόγων καὶ
 τῶν νόμων ἔχοντα, ἐν τῷ δοῦναι οἱ καὶ πρωτοασηκρήτις πάλαι
 σβεσθὲν ἀξίωμα, καὶ οἱ θέλειν ἀσηκρήτις ὑποτάξαι, ἐφ' ᾧ ἀδε-
 κάστως καὶ ἀνεριθεύτως κρίνοιεν. ἔτι τε λόγον τιμῆσαι καὶ τοὺς
 ἐν λόγῳ περὶ πλείστον τῶν ἄλλων ποιεῖν. τὸ δέ γε στρατιωτι-
C κὸν ὑπεραγαπᾶν, καὶ τὰς ἐκείνων προνοίας, κἄν ἐν πολέμῳ πύ-
 πτοιεν κἄν ἀποθνήσκοιεν, γονικὰς ἐγκαθησῶν τοῖς παισὶ, κἄν
 τισιν αἱ γυναῖκες κατὰ γαστροὺς ἔχοιεν τὸ κυοφορούμενον. εἰς-
 πράξεων δ' ἀδίκων μὴδ' ὄνομα εἶναι, μὴδὲ χώραν διδόναι δια-
 βολαῖς, ἀργοῦντος μὲν τοῦ ἐπὶ ταύταις μονομαχίου, ἀργοῦντος
 δὲ καὶ τοῦ σιδήρου, ὡς ἐπηρτημένου καὶ κινδύνου μεγίστου, εἰ
 τις τυλμυῆ τῶν δυναμένων καὶ ἐν ἀρχαῖς ἐπέχειν τὸν μύθον κα-
D ταναγκάζειν. τὰ δὲ τῆς πολιτείας οὕτως ἀφόβως ἐν εἰρήνῃ δια-
 τηρεῖσθαι, ὥστε καὶ τοὺς ἀπορούστας καὶ ἱκανῶς τῆς περιουσίας

6. καὶ] τὸ?

raretur imperator, laudatarum et cunctis expetitarum rerum. ecclesiam
 quidem sese in altissimum fastigium evecturum, sacros vero ministros ho-
 noratarum exquisitissime. praeterea magistratus et praefecturas non nisi
 dignis ex primo ordine tributurum. iudiciorum curam suscepturum, ut
 iuste ac sine calumnia fierent, aequique tenaces et inflexibiles ad gratiam
 ei rei viros praefecturum. cuius rei iam nunc specimen et quasi pignus
 dedit in quodam notissimo tunc et omnium primo iudice, perdocto illo
 quidem et consultissimo iuris, sed iniustitia infami, unde illum malum
 Michaëlem et Senacheribum vulgo vocitabant. quem specie honoris in
 posterum coërcuit: extinctam enim prius dignitatem primi a secretis re-
 suscitans ei tradidit, subiiciens sic illi assessores multos probos viros a
 secretis, hoc est arcanis suffragiis iudicatuross, et sic citra personarum
 acceptionem sine ullius respectu ac verecundia, quod iustum esset decre-
 tuos. pollicebatur etiam sese literatos eximie culturarum praelaturumque
 cunctis. ad haec eximiam erga militarem ordinem caritatem promittebat,
 stipendiis ad diem numerandis, donativis repraesentandis, eorum vero
 qui in bello cecidissent et in obsequio reipublicae vitam profudissent li-
 beris, si quos reliquissent, debita patri praemia reddendo; in eoque tam
 diligentem fore, ut si cuius occisi militis uxor praegrans superasset, foe-
 tus in ea concepti providentiam gereret, eique servari mortui parentis
 honoraria curaret. iniustarum porro exactionum ne nomen quidem audiri
 passurum. nec locum daturum calumniis; unde iam nemo ad eorum de-
 pulsionem singulari certamine decertaret, nemo contactu ferri candentis
 innocentiam probaret, satis gnaro unoquoque magistratum magnum mali
 gravissimi sibi periculum impendere, si vel tantum conviveret, ut quivis
 delatus ad experimentum massae candentis adigeretur. spondebat quin-
 etiam summam securitatem pacis publicae, per quam etiam tennes et prius

ἵσταντας ἐκδικηκνυμένους τὰ θπάρχοντα κυδροῦσθαι καὶ τὸ παρῶ-
 καν μὴ δεδέναι. ἐπὶ πᾶσιν ὑπακούειν τῆς ἐκκλησίας, καὶ μη-
 τίρα ταύτην ὡς εἰκὸς ἡγεῖσθαι, καὶ πᾶν τὸ εἰς κατὰστασιν αὐτῆς
 πραγματεύεσθαι. ταῦτα δὲ προσετίθει, ὅτι καὶ ἐν ὑπονοίαις ὁ
 βασιλεὺς ἦν τοῦ κατασφρονεῖν τῶν ἐκείνης προνομίων καὶ
 βασιλικῶς κατεπαίρεσθαι, ὥστε καὶ ἐπὶ πολλοῖς τὸν πατριάρχην
 λειπῶσθαι καὶ τὴν τοῦ λαοῦ προστασίαν ἀποήρωςποιεῖσθαι, μη- E
 δὲν κἄν δικαίως ὑπὲρ τινων λέγοι εἰσακουόμενον. ἦν οὖν τότε
 τῷ πατριάρχῃ, καὶ οἷς τῶν ἀρχιερέων τὸ εἰς τὸ μέλλον προμηθές
 10 ἦν, διπτοὶ τινες λογισμοὶ πρὸς ἀμφοτέρωθεν προύοντες καὶ ἐκατέρω-
 θεν ἰσχυροί. ὅτε γὰρ πρὸς τὴν τῆς βασιλείας ἐντέλειαν ἀποβλέ-
 ψειν, καὶ τὸ παρ' ἀμφοῖν βασιλείον, τοῦ μὲν νεοκομωμένου
 τοῦ δ' ἐνεργοῦντος, ἄρχεσθαι ὡς καλὸν ὁμοῦ καὶ τῷ ὑπηκόῳ
 σωτήριον κατενόουν. πρὸς δὲ καὶ τὰ μέλλοντα προσγενήσεσθαι,
 15 ὅμα μὲν ἐξ ὧν τὴν ἱκανὴν πληροφορίαν ἐπὶ τὰνδρὶ εἶχον ἐκ πλεί- P 59
 στος, ὅμα δὲ καὶ ἐξ ὧν τότε ὑπισχνουμένου κατήκουον, ὑπερ-
 αποδοχομένοις ἐῴχεσαν τὰ κατὰ βουλὴν πραχθησόμενα. ὅτε δ' αὖ
 πάλιν πρὸς τε τὸ τοῦ ἐνὸς ἀφιλονεικητόν τε καὶ ἀνερρίθιυτον καὶ

egentes iam tantum abundarent, ut nec ipsis deforet facultas ostentan-
 dum opum et se familiamque domestica copia honestandi, omni prorsus
 metu vacuis. super omnia obediētissimum sese, ut par est, ecclesiae
 praebitum, et matris illam loco ducturum, nihilque non moliturum quod
 ad eius statum pacemque servandam videretur conducibile. in quo ut
 abundantius religionem ostentaret, incitabatur spe comparationis a populo
 incitendae factorum suorum eius generis cum contrariis exemplis impe-
 ratoris imper defuncti, de quo sciebat invaluisse suspicionem haud magis
 eum facere ecclesiae auctoritatem, efferreque se in eam fastu regio. unde
 et contiguit eo regnante multas offensiones et dolendi causas patriar-
 chae offerri, adeo ut is iam non auderet suscipere patrocinium populi,
 nec deprecatores se ingerere in periculis miserorum, quoniam non spe-
 raret se auditum iri, quantumvis aequa diceret. tunc porro patriarcha
 et ii ex antistitibus qui futuri providentiam habebant, cogitationibus in-
 vicem adversis et valide utrimque in contraria incurrentibus distrahe-
 bantur. quando enim bonum imperii statum reputabant, praeclarum ipsis
 et populo salutare videbatur, administrari reipublicam nomine atque au-
 ctoritate simul iunctis principum duorum, alterius pupilli et in perfectam
 aetatem debita cura educandi, alterius per se valentis resque opera con-
 silioque propriis gerentis. rursus cum extendebant animum in provisio-
 nem rerum futurarum, hinc quidem occurrebat quantum expectari boni
 posset ex imperio Palaelogi, de cuius et sapientia et bonitate et forti-
 tudine pleno sibi persuasi videbantur; eoque momento haud dubie pro-
 pendeant in eam partem, quae tali tamque probato et parato impera-
 tori, tam fausta et optabilia tum promittenti tum idoneo praestare, cer-
 tam et perpetuam collati iam honoris possessionem optabat. iidem tamen
 ubi deinde reputabant secum quam tranquilla, concors, a dissidiis et fa-
 ctionibus secura seimactaque sit singularitas imperantis, e contrario quam

τὸ ἐπὶ δυσὶ στασιαστικόν τε καὶ μάχιμον ἐννοήσονται, τὰς θ' ἐκατέρωθεν ἐπιβουλὰς καὶ τὰς ὑποψίας ἐνὸς ἐπὶ θάτερον, καὶ τέλος τὸν ἐφ' ἐνὶ κίνδυνον παρὰ τοῦ κρατήσαντος, διεφώνουν καὶ ἀπη-
B γόρευον. εἶναι γὰρ τὴν βασιλείαν καὶ ἄλλως χρῆμα μὲν ὀρεκτὸν καὶ τοῦ παντὸς ἄξιον, ὑποπτικὸν δ' ἄλλως, ὥστε καὶ μὴ οὖσαν κακίαν εἰδωλοποιῆσαι διὰ τὴν ὑποψίαν καὶ οὖσαν μετεῖναι παρασκευάζειν τὸν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, ὡς οὕτω μόνως ἀσφαλῶς βασιλεύ-
 σοντα, ἂν καὶ τὰ μὴ ὄντα μετή. ὅ δέ τις πρὸς ταῦτα καὶ ὑπο-
 στέλλοιτ' ἂν, τῷ μὴ τισιν ἄδικος δόξαι τῇ μοναρχίᾳ ἐπιθίμι-
C νος, σοφὸν τινα λόγον καὶ παλαιὸν ἐκ τραγωδίας εἶναι τὸν ἐξαι-
 ρουντα τὸν ἐπὶ τῇ δόξῃ τῆς ἀδικίας μῶμον, λέγοντα, εἴπερ ἀδι-
 κεῖν δέοι, ὑπὲρ τυραννίδος κάλλιστον ἀδικεῖν. ταῦτ' ἐκείνοις
 λογιζομένοις δέος ἐλήει· καὶ παρὰ ταῦτα μὲν πλησίον ἦσαν τοῦ
 πρῶττειν, τούτων δὲ προσκρουόντων τοὺς λογισμοὺς ἀργοὶ πρὸς
 τὸ δρᾶν ἦσαν, καὶ ὅσοι καὶ ὥρων λέγειν. νικᾷ δ' ὁμοῦ τὸ
D μόρσιμον. καὶ τοῦ μὲν τὴν ἀρχὴν ἐγχειρίζειν ἐκείνῳ οἱ πλείστοι

13. ἐποίει P.

infida, instabilis, ad rixarum seditionum et civilium tumultuum praesens
 periculum exposita sit duorum in uno imperio societas, quae utrinque in-
 sidias, quae suspiciones, quae machinationes uniuscuiusque in aemulum,
 ad extremum quae clades quamque tragicus exitus maneat imbecilliores,
 postquam potentiori aut feliciori succubuerit, haec, inquam, cogitantes
 revocabant damnabantque vota illa sua et consilia priora, toti videlicet
 defixi in imagine miseriarum imperii discordia, existimari quippe vulgo
 imperium rem in primis expetibilem et quantovis bene pretio parandam,
 praesertim iis qui eius gustum experiendo perceperint. idem porro esse
 suspiciosissimum negotium; nec quiescere umquam animos collegarum in
 suprema potestate, quin se inquietissime torqueant curis anxii in se in-
 vicem intentis, imaginante unoquoque de alio infestissima quaeque, et
 aequae ambobus tam saepe sine causa quam semper sine venia sese invi-
 cem insidiarum capitalium suspectos, immo reos et convictos habentibus,
 atque adeo in ista inquietissima vigilia suspicionum anxiarum et iniquis-
 simarum spem ac rationem secure regnandi sitam esse ducentibus. quodsi
 cuius forte a vi scelerata perfidisque fraudibus in collegam abhorreat
 animus, et famam crudelitatis iniustae vereatur, occurret statim in sub-
 sidium ambitionis contra humanitatem vetus e tragoedia oraculum, quo
 edicitur, si ius violandum umquam sit, minime vituperabilem et maxime
 tempestivam eius violandi causam esse plenam in solidum acquisitionem
 supremæ auctoritatis. talia reputantes, et quae ex istis pronum erat se-
 qui metuentes, ecclesiastici proceres impelli se sentiebant ad favendum
 ambitioni Palaeologi: rursus vero incurrentibus ex adverso miserationem
 pupilli principis ac fide in domum Augustam, segnes ad agendum, mut
 etiam ad loquendum quae opus erant reddebantur. vicit tamen divina
 praedestinatio quae imperium Michaëli desponderat: nam ad huic impe-
 rium decernendum plerorumque ac ferme omnium sententiae conspirant
 appositam id tamen in mutuam cautelam communi consensu temperamen-

γίνονται, καὶ σχεδὸν πάντες· ὁμοῦς δ' ἐμπεδοῦν τοῖς φρικώδεσιν ὄρκοις, ἀραῖον ἔχειν ὑπὲρ θατέρον θύτερον τοῦ μή τι δεινὸν βουλευσασθαι κατ' ἀλλήλων τοὺς βασιλεῖς, τῶν εἰκότων ἐνδομίσαν. (2) ἐτοιμῶς δ' ἀφῆρουν καὶ τὸ δοκοῦν τοῖς πραττομέ- P 60
 5 τοῖς προσίστασθαι ἐφέσει τοῦ ταῦτα γενέσθαι. ὥς γὰρ αἱ γε-
 γνησὶαι συνθίσται τοῦ Παλαιολόγου πρὸς τὸν πάππον τοῦ βασι-
 λέως καὶ αἱ δι' ἀφορισμῶν ἐμπειδώσεις, ἧ μὴν μή τι κατὰ τοῦ
 γένους τοῦ βασιλείου βουλευσασθαι, παρὰ τῶν προυντείνοντο,
 ὡς ἰσὶν ἀρχῆς ὁ τῶν ἀρχιερέων σύλλογος τὰς συνθήκας ἐκεί-
 10 νας διέλυον. μὴ γὰρ εἶναι τὸ τοιοῦτον κατὰ τοῦ βασιλεύοντος B
 κύριον βούλευμα, ἀλλὰ μᾶλλον συνεργίαν τῆς βασιλείας καὶ
 συντήρησιν ἀδιάρχορον, κατὰ καιρὸν συναιρομένου τῆς ἀρχῆς τῷ
 νέῳ τῆς βοηθείας χρήζοντι. τὰς τοῦντεῦθεν δὲ τῶν ὄρκων συμ-
 βύσεις ἐπὶ τοσοῦτον τὸ ἰσχυρὸν ἔχειν καὶ ἀδιόλυτον ὥστε καὶ τὰς
 15 προτίρας συνεῖναι ταύταις, ὡς καὶ ἀμφοτέραις τὸν Παλαιολόγον
 ἐνέχεσθαι, εἴ ποι τῷ νέῳ ἐπιβουλεύοι. οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ἀν-
 τιστρώφως ἐζήτει τὴν ἀρὰν τίθεσθαι καὶ τοὺς ὄρκους γίνεσθαι, C

tum est, ut ambo principes iuramentis quam maxime horrendis, diris
 etiam execrabilibus additis, obligarentur ad fidem invicem caritatemque
 praestandam abstinendumque a vi omni ac fraude, quae in alterutrum
 perniciem tenderet. (2) ista porro vel occasione vel praetextu novorum
 iuramentorum facile sacri antistites relaxarunt, quod ad rem quae age-
 batur quamque multum optabant putabatur necessarium, siquidem ne no-
 vum iuramentum rite a Palaeologo conciperetur, videbatur obstare adhuc
 vigena religio veteris iurisiurandi, quo ille avo pueri principis dudum sa-
 cramento fidem addixerat, non in ipsius tantummodo personam, sed in
 stirpem eiusdem ac posteros, additis etiam anathematibus, si falleret, in-
 currerent devotionibus ac diris. quae nunc omnia coetus praesulum
 ut telas aranearum dirupit ac fecit irrita, magno consensu declarans,
 quod fieri Palaeologum contigerat participem imperii, nequaquam esse ne-
 cessarium et fidei iuratae contrarium facinus, sed utilem reipublicae collatio-
 nem operae in bonum imperii, et conservationem principatus ei ad quem
 de iure spectabat, sine ulla spe potestatis istius precariae in prolem suc-
 cessione transmittendae; quae salutaris tum rei Romanae cooperatio per-
 opportuna et necessaria iudicabatur imbecillae ac tali auxilio egenti pu-
 pilli principis pueritiae. itaque nihil obstante prioris sacramenti religione,
 novum iuramentum ratum fore inviolabilemque firmitatem habiturum,
 quippe cum neutra conventio quidquam alteri contrarium habeat, quomi-
 nus ambae valere simul possint; unde fore ut duobus deinceps totidem
 foederum sacramento sancitorum vinculis constrictus Palaeologus teneretur,
 et si ullas umquam collegae puero insidias strueret, duplicis perfu-
 rii reus foret. quae Palaeologus admittens vicissim petiit devinciri mutuo
 quoque iuramento ad securitatem suam adolescentulum imperatorem, im-
 precando et ipsum sibi diras et anathema statim inevitabiliter incurren-
 dum, si quidquam umquam adversus Palaeologum machinaretur aut age-
 ret. haec uti convenerat processerunt, conceptis utrinque iuramentis et

ἃ ποι καὶ ὁ νέος κατ' αὐτοῦ μελετήσας διαπράξοιτο, ὡς ἔξ ἀνάγκης τοῖς αὐτοῖς ἐνέχεσθαι. προβαίνει ταῦτα, καὶ γραφαῖς οἱ ὄρκοι κατασφαλλίζονται. καὶ ὁ γράφων ὁ εἰς πρωτασηκρήτις τι-

P 61 ταγμένος Κακὸς ἦν. (3) τάττεται δὲ καὶ τοὺς ὁπουδῆποτε τῆς 'Ρωμαῖδος ὁμνύνει ἐπ' ἀμφοτέροις ὄρκον δουλείας κατὰ τὸ σύνθη-
 5 θες· πλὴν προσέκειντο τοῖς συντεθειμένοις ἐπ' ἀσφαλείᾳ καὶ ἀμφοτέρων μείζονι, ἢ μὴν ἔτοιμον εἶναι τὸ ἐπήκοον ἐπ' ἐκείνων ὀρμῶν φονώσῃ χειρὶ, ὅς ἂν ἐπιβουλεύσοι θάτερον. ὠρκομύστον γὰρ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο, κατὰ φόβον, οἶμαι, ἢ χρεῖαν
 B ἄληθινήν. εἰ δ' οὖν, ἀλλ' οὐδὲν ἂν καταγνοίῃ τις μείζον τῶν 10
 ταῦτα πραττόντων ἢ τὸ ἐμφυλίου πολέμου τῷ κοινῷ προξενεῖν, εἴ ποτε τοῦτο συμβαίῃ. ὁμως ἐδόκει ταῦτα, καὶ εἰς ἔργον τὰ βουλευόμενα προύβαινον. χεῖρα τοιγαροῦν ἐτίθουν, καὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων εὐαγγελίων ὤμνουν ἢ μὴν καὶ ἀμφοτέροις δουλεύειν
 C καὶ ταῦτ' ἐκτελεῖν. (4) τέως δ' ἡ κυρία παρῆν, ἥτις ἦν, ὡς 15
 ἐρρήθη, Ἑκατομβαιῶνος νομηνία. καὶ πρῶτος αὐτὸς ὁ εἰς βασιλείαν προβιβαζόμενος ὤμνυν ἐπὲρ τοῦ παιδὸς τὰ εἰκότα καὶ βασιλέως, πλὴν οὐχ ὡς δουλεύσων ἀλλ' ὡς συμβουλευέσων ἐκείνῳ καὶ μηδὲν ἀνήκεστον μελετήσων κατ' ἐπιβουλήν. ὤμνουν δὲ καὶ οἱ μεγιστᾶνες, καὶ ὡς δουλεύουσιντες ἀμφοτέροις, καὶ ὡς 20

re tota in publicas rite tabulas relata ad memoriam firmitatemque irrevocabilem, scribente ista et authenticis commentariis mandante Malo illo, quem diximus, antiquato prius et eius causa reposito primi a secretis officio donatum. (3) edictum quoque est ut per omnes Romano imperio subiectas regiones omnes utrique pariter principi sacramento fidem obsequiumque suum de more obligarent. sed ad maiorem utriusque securitatem consuetae talium formulae adiungere tunc visum, deo similiter teste firmatam, professionem et promissionem universi populi, bello et inextinguibili odio persequendi eum e duobus, cuius essent in collegae vitam vel nefaria vis vel insidiae deprehensae. tali extraordinario additamento populare iuramentum cumulatam metu magis, ut opinor, nimio proclivis in regni societate dissensionis, quam ulla satis magna utilitate remedii ad tantum mali praevertendum accipitis. nam si recte quis aestimet, istud profitentes belli iam tum civilis et internecini signum tollebant, ex prona et vix evitabili suspicione facile ac cito exarsuri. caeterum qualicunque consilio, ista sic tunc decreta ex executionis mandata sunt, Romanis ubique viritum universis, imposita sacris evangelii manu, iurantibus se et fidem utrique principi concorditer imperanti subiectionemque praestituros, et si quis ipsorum in alterum insurgeret, auctorem iniuriae publice ulturos. (4) iamque aderat inaugurationi designati Augusti dicta dies, quae fuit, ut dictum est, kalendae Ianuariae, quando is qui ad imperium evehebatur iuramenta, de quibus convenerat, primus conceptis verbis protulit, fidem per ea obligans puero principi, non ut ei subditus futurus, sed ut consulturus ac suggesturus opportuna, nihilque in ipsum insidiosè moliturus. iurarunt post ipsum optimates se utrique subditos futuros, et

ἀμνηστῶντες ἀδικία, ἣν παύ τις ἐπιβουλεύοι, τῷ ἐπιβουλευθέντι. D
καὶ οὕτω τελεσθέντων τῶν ὅρκων, ὑσπίδι βασιλικῇ ἐνιζάνει ὁ εἰς
τὴν βασιλείαν ἐτοιμαζόμενος, πρῶτον τῷ πάδε τοῖς βασιλικοῖς
συμβόλοις ἐναρμολογούμενος, καὶ χερσὶν ἔνθεν μὲν ἀρχιερέων ἔνθεν
15 δὲ μεγιστάνων ἀρχεῖς ἀνακτορικοῖς παιάνοις καὶ κρότοις παρὰ
πάντων ἐμεγαλύνετό τε καὶ ἐφημίζετο.

5. Τὸ δ' ἐντεῦθεν οἱ μὲν τῆς γεροντίας προσήκουσιν ὁφ- P 62
φείοις ἐνεσιμνύοντο. καὶ ἄλλοις μὲν ἄλλα τὰ μὲν ἐδίδοντο τὰ
δ' ἐν ὑποσχέσειν ἦσαν, τὸν δ' αὐτάδελφον Ἰωάννην, μέγαν
10 δομέστικον ὄντα, τῇ τοῦ Τορνικίου Κωνσταντίνου θυγατρὶ πρὸς
γάμου κοινωνίαν συνήρμοσε, καὶ ἐν ἀναβολαῖς ἦν τὸ ἀξίωμα.
θάτερον δὲ τῶν ἀδελφῶν Κωνσταντῖνον, ἔτι ἔχοντα ἐν ἰδιώταις,
κατὰ καιρὸν τιμᾶν αὐτὸς Καίσαρα προθυμούμενος, συνήρμοτε B
δὲ καὶ αὐτῷ πρὸς γάμον τὴν τοῦ Βρανᾶ παιδα ἐγγενῆ οὖσαν, σο-
15 φόν τι ποιῶν καὶ τοὺς ἐν τέλει τοῖς κήδεσι προσποιούμενος. καὶ
τοὺς μὲν τῆς γεροντίας οὕτω μεγαλοπρεπῶς ἐθεράπευε, προνοίας
τούτοις ἐπαύρων καὶ προστιθείς, καὶ χαίρειν ἀρκεῖς τοῖς πᾶσι,
τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν λαμβάνουσι τὰ δ' ἐλπίζουσι· τὸ δὲ στρατιω-
τικὸν τε καὶ τὴν πληθύν, τοὺς μὲν καθημεριναῖς φιλοτιμίαις C
20 ὠφέλλει, καὶ χρυσοβούλλοις τὰ ὑπεσχημένα τούτοις ἐπλήρου, καὶ
πρὸς τὸ μέλλον εὐθυμοτέρους καθίστα ὡς ἀθανάτους τὰς τῆς
ζωῆς προνοίας καὶ τὰ διδόμενα σιτηρέσια τοῖς παισὶν ἔχοντας,

si quis ipsorum insidiaretur alteri, statim ultionem de insidiatore sumptu-
rea. sic consummata iuramentorum oeremonia, designatus princeps scuto
regio insedit, utroque prius pede imperatoris insignibus ornato; et ma-
nibus hinc quidem antistitum inde optimatum sublatus, acclamationibus
et plausu, quibus excipi novi imperatores solent, ab universis salutat^{us}
et Augustus declaratus est.

5. Inde senatores quidem officiis pro cuiusque meritis honorabantur,
et aliis alia partim donebantur partim promittebantur. fratrem vero Ioan-
nem tum adhuc magnum domesticum sebastocratoris ornare dignitate ae-
quum censuit, et ei Constantini Tornicii filiam matrimonio coniunxit, de-
stinatam dignitatem in tempus aliud differens. alterum vero fratrum Con-
stantinum in privata tunc quidem adhuc reliquit sorte, suo tempore creare
ipsum Caesarem habens in animo. dedit autem et huic uxorem Branae
filiam ante praenobilem, sapienti consilio affinitatibus patricios sibi de-
vinciens. et senatores quidem in hunc modum magnifico demeruit, pen-
siones sua adaugens, et donis superadditis cumulans, cunctisque gaudendi
materiam offerens bonorum vel collatorum praesenti fructu vel certa pro-
missorum expectatione. iam exercitum ac plebem varie delinivit: nam
et plerumque quotidianis donativis iuvit, et quibus per diplomata bullis
aureis munita promissum aliquid fuerat, cum fide repraesentavit, sic illos
in futurum securos et bene animatos efficiens, utpote iam certos proces-
sura ipsis et liberis eorum in omnes tempus ad victum decreta subsidia et
Georgius Pachymerus I.

τοὺς δ' ἐθεράπευεν, ἀνοργνὸς φυλακὰς καὶ χρεῶν δημοσίων ἀπο-
 λύων τοὺς ὠφληκότες, ἀπορουμένοις τε τὰ πρὸς ζωὴν διδοὺς
 ἀφθονώτερα, καὶ γε τοῖς ἡδικημένοις ἀμύνων καὶ φιλοτιμότη-
 D ρὸν προχέων τὸ δαυιλές, ὥστ' εἶναι ἅμα μὲν ἀνεγκεῖν περὶ
 τοῦ τινὰ καὶ ἅμα προβυλνείν γραμμα βασιλικὸν προστάσσον ἐκεί-5
 νῳ τὸ κατὰ βούλησιν, εἰ καὶ δυοὶ χρόνοις ὕστερον ἀνελάμβανε
 τὰ προστεταγμένα. κἄν ποῦ τις ἐφ' οἷς εἶχεν ὀχλούμενος τὸ
 γράμμα τῆς χάριτος προύτεινεν, εὐθὺς φανέν δευτέρως ἰνδικτιῶ-
 νος ὃν τὴν δόσιν ἀπεψηφίζετο, ὥς ἐν καιρῷ μηδὲν ἀκριβείας καὶ
 E προσεχῆς ἔχον τὸ γεγονός. τότε δὲ καὶ πόλλ' ἄττα τοῦ κοινῷ¹⁰
 ταμείου ἐξεφόρει, καὶ δημηγορῶν τοῖς συνειλεγμένοις πρὸς χάριν
 ἄπασαν, εἴτ' ἀμφοτέραις ἐκείνοις ἐξήντει τὰ χρήματα, χυδὴν
 ἐκρίπτων κνηδὸν συλλέγουσιν.

P 63 Ἦν ταῦτα, (6) κἀκεῖνος μὲν κατοχυροῦν τὰς ἄκρας
 προύργου ποιοῦμενος, ἅμῃ δὲ καὶ δηλοποιούμενος αὐτῷ προσώ-¹⁵
 πῳ τὴν τῆς βασιλείας ἀνάρρησιν, ἐπὶ Φιλαδελφείας ἔγνω χω-
 ρεῖν, λιπὼν τὸν νέον ἐν Μαγνησίᾳ, βασιλικῶς, ὥς ἔδει, θε-
 ραπνεύμενον. συνέειπετο δὲ οἱ καὶ ἅπαν τὸ στρατιωτικὸν προα-
 σπίζον τοῦ βασιλέως μεθ' ὅτι πλείστης εὐνοίας καὶ πρὸς τὸ πο-

12. ἀμφοτέροις P.

frumenti demensa constituta. plebem vero praecipue demulsit apertendis
 custodiis, et iis qui fisco quid deberent nec solvendo essent, liberis di-
 mittendis, praeterea largiendo liberaliter alimenta, et passos iniuriam
 consolando, vexatoribus eorum condigno supplicio multatis. et inerat
 multa popularitas in modo haec agendi, facilitate et amabilissima beni-
 gnitate largientis dona per se grata multo reddente gratiora. quippe non
 raro statim ac quis de sua quapiam necessitate retulerat ad principem,
 is sine mora diploma regum ipsi quod postulabat asserens in manum da-
 bat, unde is laetus abibat, etsi nonnunquam non nisi post biennium pen-
 sio numeranda perscriberetur. quodsi quem, ubi scriptum legerat, ta-
 deret morae referretque diploma et gratiam representari posceret, pla-
 cidus ille ac renidens recognoscebat scriptum, et ubi revera dilatum in
 secundam indictionem donum videbat, ultro damnabat scripturam quasi a
 parum attento minimeque assecuto mentem suam librario formatam, iu-
 bebatur corrigi. his et similibus de causis profundebat largiter aulario
 prius regio conditas opes. et ad concionem passim loquens omnia ad
 popularem gratiam composita, utraque mox manu hauriebat e publico
 thesauro vim pecuniae ingentem, effusissime proiciens quae avidissime
 colligebantur.

Haec quidem sic se habebant. (6) caeterum ille operae pretium se
 facturum ratus, si arces muniret, simul et praesenti conspectu exhibitu-
 rus populis, qui eius acclamationi non interfuerant, specimen sibi credi-
 tae supremae potestatis, Philadelphiam decrevit proficiasci, relicto puero
 collega Magnesiae cum regio, uti par erat, satellitio. secutus eum est
 universus exercitus, circumdans principem cum omnibus et veris indicis

κτὶν ὁρμῆς εἰσέϊμιον, ὅπου γε καὶ καθ' ὧν ἴοι, προθύμως πολε-
 μοῦντο. τὸν μέντοι γε πατριάρχην εἰς Νίκαιαν ἀποπέμπει, B
 μετ' ὀλίγον καταλαβεῖν καὶ αὐτὸς ὑπισχνόμενος συνάμα τῷ νέῳ,
 ταινωθῆσόμενοι καὶ ἀμφοτέροι. ὁ μὲν οὖν πατριάρχης συνάμα
 τῷ κλήρῳ καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσι, συνταξάμενοι τὰ εἰκότα τοῖς βα-
 σιλεῦσι, τῆς ἐπὶ Νίκαιαν ἤπτοντο· ὁ δέ γε βασιλεὺς τὰς δυνά-
 μεις ἀναλαβὼν καὶ συντάξας συνάμα καὶ τοῖς ἐν τέλει ἐπὶ Φιλα-
 δελφίαν ἤλαυνε, καὶ δὴ ἐπιστάς τῇ πόλει ἐκεῖθεν τὰς ἄκρας
 ὠχέου, τοὺς μὲν πέμπων, ἄλλους δ' ἐκεῖθεν δεχόμενος κατιόν- C
 10 τας καὶ δώροις ὡς οἶόν τε φιλοτιμούμενος, προθύμους εἰς φυλα-
 κὴν ποιῶν καὶ θαρραλεωτέρους ἐλπίσι χρησταῖς καθιστάς. προ-
 βὺς δ' ἐκεῖθεν μικρὸν καὶ τὰ κύκλῳ περιελθὼν, καὶ τοὺς μὲν
 προσλαλῶν ἀγαθαῖς τοῖς δὲ φιλοτιμίαις τοὺς δὲ καὶ ὑποσχέσασιν,
 ἴσθι δ' οὐ καὶ φόβον κερὰς ἡμερότητι, τὰ παρεμπίπτοντα βα-
 15 σιλικῶς μετερχόμενος, ὡς οἶόν τε τῷ καὶ καθόλου καὶ ἀσφαλέστε- D
 ρον φρουροῖς καταχύρον. εἶχε γὰρ τὴν ἐπὶ δύσιν μέριμναν, ὡς
 εἰσέμιν πρὸς τὸ ἀφηνιῶν ὄντων, εἰ εὐκαιρίας τινὸς ἐπιδράττοι-
 το. ὅθεν καὶ πρέσβεις εἰς Πέρσας ἐξαποστεύας, τοῦτο μὲν δη-
 λῶσοντας εἰς τὴν ἀρχὴν καταστάντα ὃν καὶ ἀκριβῶς ἰδόντες ἤδε-
 20 σαν, τοῦτο δὲ καὶ τῷ σουλτάν περὶ τῶν ἐκεῖ πραγμάτων κοινο-

17. ἐτοίμως P.

benevolentiae summae, alacritatem quoque maximam praeferens ad quos-
 vis subeundos labores pugnandumque ubicumque et adversus quoscumque
 duceret. patriarcham interim Nicaeam praemittit, brevi eodem secutu-
 rum se pollicitus cum puero Augusto, regii diadematis una cum illo rite
 assumendi gratia. quare Arsenius cum clero et praesulibus vale dicto
 Augustis Nicaeam versus iter tenuit. imperator vero sumptis secum co-
 piis, salutatis in digressu optimatibus, Philadelphiam profectus inde mu-
 niendis arcibus curam impendit, mittens ad eas praesidiarios, accersitos-
 que qui illis fuerant benigne accipiens, et donativis pro copia praesenti
 magnificis liberalissimisque promissis bene animatos ad perseverandum in
 fide custodiae creditae speque plenos optima remittens unde venerant.
 hinc paulum progressus cuncta per circuitum lustravit, et hos quidem
 allocutionibus benignis, alios largitionibus, quasdam promissis demeruit.
 fuit ubi et terrorem clementiae submisceret. denique ibi omnia auctori-
 tate ac sapientia maiestatem imperii decerne constituit, et ad securitatem
 in posterum praesidiis idoneis firmavit. imminabat enim in rerum Occi-
 dentum calamitas, cum non ignoraret inhiare rebus novis qui plurimum illic
 poterant, et ad detrectandum obsequium ingumque palam excutiendum
 nihil nisi commodam occasionem expectare. indidem etiam legatos ad
 Persas misit. partim ut illis significaret suam evectionem in imperium,
 quae grata ipsis fuit ob priorem eius notitiam et amicitiam veterem, partim
 ut Sultan quaedam interius communicarent de modo et causis muta-

- λογησομένους, αὐδὲ τούτῳ ἀγνοοῦντι τὸν βασιλεύσαντα ἀλλ' ἐς
 E τὰ μάλιστα φίλῳ ὄντι, αὐτὸς τὴν ταχίστην ὑπεστρέψας καὶ τὸν
 παῖδα παραλαβὼν ὑπὸ πολλῇ τρυφῇ τε καὶ δορυφορίᾳ μεγίστη
 τῆς ἐπὶ τῆς Νικαίας ἦπτετο. ὡς δ' ἐπέστησαν μὴ μελλήσαντες
 (οὐδὲ γὰρ ἦν ἀμελεῖν περὶ τῶν δυσικῶν σκοπομένων), εὐθὺς
 εὐτρεπίζοντο τὰ τῆς ταινιώσεως, ἐλπίζόντων πάντων, ὃ δὴ καὶ
 P 64 συγκείμενον ἦν, ταινιωθῆναι μὲν τὸν νέον βασιλικῶς καὶ πρώτως
 εὐφημηθῆναι στεφανωθέντα καὶ προκατάγειν τὸν θρόνον,
 ἐκείνον δὲ καὶ τὴν ἐκείνου σύζυγον ἐν ὑστερῷ στεφανωθέντας τῷ
 πρώτῳ μεθέψεσθαι κατὰ τὴν βασιλικὴν καὶ συνήθη προέλευσιν.
 B (7) τὸ δ' ἦν ἐκ πρώτης ἀφετηρίας δόλος καὶ παρασπένδης,
 αἷς οἷον ἤξον τέλος, οὐδὲν τὸ παρῶπαν ἀγνοηθὲν τοῖς πολλοῖς. οἱ
 μὲν οὖν ἐν τέλει προκατελήφθησαν εὖ παθόντες καὶ εὖ ἔτι τυχεῖν
 ἐλπίζοντες· ἐπέδρασε γὰρ αὐτῶν τὰς γλώσσας, πλὴν ὀλίγων τινῶν,
 τὰ φιλοτιμήματα, καὶ εἶχον ἡσύχως καθ' ὅ τι πρᾶχθείη. τινὲς
 C δὲ τῶν κακῶς παθόντων αἷς ἄμυναν λογιζόμενοι τὴν τοῦ παιδὸς
 καταφρόνησιν καὶ προσέχαιρον. ὃ μέντοι γε πατριάρχης ἔτι καὶ
 αὐτὸς ἐν ἐλπίσιν ἦν τοῦ μηδὲν τι παραβαθῆναι τῶν συγκείμενων,
 καὶ οὐδὲν τι προσεξηρτένα. ἐκείνος δὲ τισι τῶν ἀρχιερέων τὸ
 σέμμα κοινωσάμενος, καὶ ὡς οὐκ ἄξιον εἶη παιδὶ ὄντα καὶ τὴν 20

12. εἰς] οἰς P.

tionis nuper factae, quae illum averterent a metuendo inde quidquam sinistra heredi Theodori prioris imperatoris sibi olim non ignoti, quia etiam amicissimi. his peractis celerrime reversus, assumpto secum Ioanne puero, cum splendido apparatu pompeque magnifica numerosissimi satellitii Nicaeam iter intendit. quo ut pervenerunt, nihil cunctati (nam enim tempus terere sinebat sollicitudo rerum Occiduarum) statim se accingere coeperunt ad solemnem coronationem. in qua eventus ostendit frustra speratum ab universis, ut, quemadmodum convenerat, prior imperatorio diademate insigniretur et Augustus acclamaretur adolescentulus, praereturque canotis in pompa triumphali, quae tali occasione coronationis imperatorum solet institui, Palaeologus vero et huius coniux secundo post illum ordine procederet. (7) hoc vero fuit impingere in limem et a primis aberrare carceribus per dolum et foederis infractionem; ex quo foedo principio in quem finem proclivis esset prolapsio, nemo fere prudentium non sentiebat. verum praecoccupati beneficiis et suspensi spebus plerique potentiorum tacuerunt: linguas enim omnium, perperdis exceptis, ambitionis largitione devinxerant, ut quidvis taciti ferrent. quidam etiam a patre pueri quae non voluerant passi, dulcedinem vindictae quandam degustabant in depressione filii eius a quo se affectos iniuria putabant quare hoc ipais incundum accidebat. patriarcha totus incumbens ad sperandum quod optabat, nata videlicet pacta conventa in summa rei fore, nihil in his magnopere scrutari voluit; unde nec nisi sero quid pararetur sensit. Palaeologus autem totam iam ante machinam cum quibusdam an-

ἡλικίαν ἀτελεῖ τὴν τῆς βασιλείας ταυνίωσιν προδιδέχθαι καὶ οἱ
 προβιβηκότες ἤδη καὶ τὸν βίον κατατετριφότες ἐν πράγμασι
 προηγεῖσθαι ἐν θριάμβοις καὶ εὐφημαῖς, ἐθάφρει λαβὼν ὕπο- D
 σχάσις, ὡς καὶ αὐτοὺς ἀξιοῦντας ταῦτα καὶ ὡς δικαίους προσ-
 σκυμένους τοῖς λεγομένοις ἔχειν καὶ τὸν πατριάρχην συμπεῖθειν
 τὰς ἐπὶ τῷ παιδί ἀναρρήσεις πρὸς τὸ παρὸν ἀναβάλλεσθαι ὡς
 ἐγκαίρως ταυνιωθσομένῳ. εἶπετο δὲ πάντως ἐντεῦθεν, εἰ μὴ
 βασιλικῶς στέφοιτο, κἂν ταῖς εὐφημαῖς καὶ πᾶσιν ἑτέροις τοῦ
 ἤδη ταυνιωθέντος καθυσστερεῖν. πλὴν σοφιστέον ἔλεγον τὴν ἐγ- E
 κδήσειν, καὶ ἅμα τελουμένων κινήσειν τὰ περὶ τούτου, ὅπως
 μὴ καὶ προαισθόμενος τὸ στέφος θάψων τὰς ταυνιώσεις ὑπέρ-
 θυτο.

8. Ἦν ταῦτα, καὶ ἡ κυρία τῶν ἡμερῶν παρῆν, καὶ P 65
 πάπ' εὐτρεπῇ ἦσαν, καὶ ἀρχιερεῖς τὰς στολὰς ἐνδύντες τὰς ἐκ-
 15 ρὰς πρὸς τὸ τὰ τῆς τελετῆς ἐναρθεῖν ἐτοίμως εἶχον, καὶ τοὺς βα-
 σιλεύοντας περιέμενον. ἀλλ' εὐθὺς κινεῖται τὸ σκέμμα, καὶ
 ταραχὴ ἦν, τῶν μὲν ταῦτα τῶν δ' ἐκεῖνα λεγόντων. τῶν δὲ γε
 τῆς γερονσίας τινὲς καὶ προσηπείλουν κακῶς ὁρᾶν τὸ παιδίον καὶ
 διαχρᾶσθαι, εἰ ἄλλως πράττειν ἢ ἐκκλησία βούλοιο. λόγοι

1. προσδεδέχθαι P.

11. τὸ] ὁ τὸ?

stitutum sibi magis obnoxiiis composuerat, clam ipse conveniens, et facta
 indignum absurdumque affirmans puerulum rationis haud compotem Augu-
 sto diademate, ceremonia religiosissima, celebritate amplissima decorari,
 plaususque et acclamationum primas ferre, se vero aetatis perfectae vi-
 rum, tota vita gerendis negotiis maximis tritum, assecum larvati orna-
 mento incongrue infantali traduci regia pompa et plane triumphari. qui-
 bus illi se persuasos fassi, sponderunt daturos operam ut patriarcha
 coronatione pueri in praesens supersederet, specie illius in tempus magis
 opportunitatem differendae. porro consequens hinc futurum ut, si puer ea
 die non ornaretur imperatoria corona, in honore acclamationis et cunctis
 id genus auspiciis ac iurium praerogativis omnino ei subiungeretur cal-
 seli ea celebritate diadema imperii augustis ritibus esset impositum. cae-
 terum addebant utendum arte ac gubernandum arcane consilio negotium,
 nec prius de tali re hiscendum quam iam incheata communis inauguratio-
 nis ceremonia, ne praemature quid strueretur sentiens is qui diadema
 erat impositurus, totam solemnitatem et ex aequo coronationem utriusque
 differendam in tempus aliud decerneret.

8. His in hunc modum constitutis, adfuit dicta coronationi dies,
 cuncta erant ad ceremoniam parata, sacris induti vestibus praesules in
 praecincta religiosae functionis stabant et Augustos expectabant, cum ecoe
 impudenter proponitur quid Palaecologus aequum censeat. turbatur
 statim, et varie murmur gliscit, haec quorundam aliorum alia loquentium.
 auditis inter haec mimae nonnullorum e senatu, vim puero inferendam et
 vitam adimendam, si obfirmarent animam praesules in consilio eius sic

- B** γοῦν ἐγένοντο, καὶ διεφιλονέκουν. ὁ δὲ πατριάρχης ἐν ἀμνημονίᾳ ἦν, καὶ οὐκ εἶχεν οἷς προστεθείη. παρήρχετο ἡ ἡμέρα, καὶ συμφωνεῖν οὐκ εἶχον. μάλιστα οὖν καὶ μετὰ τὴν πολλὴν διαφιλονεικίαν οἱ ἀρχιερεῖς πάντες πλὴν τινῶν ὑποκλίνουσιν. ἦσαν δ' οὗτοι Ἀνδρόνικος ὁ τῶν Σάρδεων καὶ Μανουὴλ ὁ Θεσσαλονίκης ὁ τοῦ πικλῆν Φαρῶς καὶ Δισύπατος. ἀλλ' ὁ τῶν Σάρδεων ἅμα τῷ
- C** τὸν πατριάρχην πεισθῆναι καὶ αὐτὸς συνεπιθέτο, τὰ πολλὰ συμβαλομένου τῇ καταθέσει τοῦ τῆς κατὰ τὴν Ὁρισιτιάδα Ἀνδριάνου πόλεως Γερμανοῦ, ἔτι δὲ Γρηγορίου τοῦ Ἀγκύρας καὶ τοῦ Μελαγγίων Κωνσταντίνου. ὁ δὲ γ' Ἐφέσου Νικηφόρος εὐλαβὴς ὢν ἰσχυρὸν καὶ τίμιον οὐκ ὑπενόει τὸ ὑπορυττόμενον ὡς ἐν ἀπλάτῃ ζῶν, καὶ εὐθὺς συνυπήγετο. τοῦτ' ἐπασχον καὶ ἄλλοι πολλοί. ὁ δὲ πατριάρχης ἔγνω μὲν ἀπατηθεὶς, οὐκ εἶχε δὲ ὅ τι πρῶτοι
- D** πολλῆς τῆς ἀνάγκης περιστάσης. καὶ δὴ καθυπέγραφον μὲν οὗτοι τὰ ἐγνωσμένα, τῷ δὲ γε Θεσσαλονίκης οὐδ' ἀκουστὰ ταῦτ' ἤσαν, μηδ' ἄκροις ὥσι δέξασθαι καταδεχομένων· τὸν γὰρ τῆς βασιλείας κληρονόμον πρῶτον ἱεῖον ἐν πᾶσι γίνεσθαι. ὡς δὲ τὸ Μάρπου ἐπεμνήσκετο, καὶ πέμπων ὁ βασιλεὺς κατωκινεῖ διζεν ὡς αὐτὸς εἶη ὁ προαγγέλλων τὴν βασιλείαν ἐν ἰδιώταις ἔτι τελοῦντι ζῶντος τοῦ βασιλέως, ἐκεῖνος καὶ προσωμολόγει, καὶ 20
- E** ἔτοιμον ἑαυτὸν παρῆχε δέχεσθαι τε καὶ στέργειν, εἶπερ ἐν ᾧ πασι

9. τοῦ ante Ἀγκ. deorat.

immature coronandi. miscentur sermones, ardescit contentio, aestuat patriarcha incertus animi quam in partem se adiungat. praeteribat dies, nec finis dissensionum erat. aegre tandem post multam contentionem antistites ad Palaeologi desiderium inclinantur omnes, paucis exceptis. erant hi Andronicus Sardensis, Manuël Thessalonicensis cognomento Psarras, et Disypatus. verum Sardensis, simul ac patriarchae sententia plurimum persuasa est, et ipse accessit, multum ad huius assensum eliciendum conferente Germano Adrianopolis ad Orestiadem episcopo, simul etiam Gregorio Ancyrae et Constantino Melangiorum. at Nicephorus Ephesinus, vir pius et honoratus, prae innata simplicitate non pervidit quid clam molirentur qui haec movebant, ideoque facile tractus in partes est, quod aliis item multis asuvenit. patriarcham porro fraudem fieri non laetit: sed facere aliud nequivit, urgente undique insuperabili necessitate. tamen hi omnes subscripserunt decreto communi, solo Thessalonicensi ne mentionem quidem rei, quam iniquissimam putabat, vel primis admittente auribus. nam imperii heredi praerogativam principatus servandam in omnibus contendebat. ac cum esset ei revocatum in mentem vocabulum Marpov, quod ipse coelo missum audierat, et per missos Palaeologus exprobrasset haud consequenter ipsum agere, qui cui alias privato, regnante adhuc huius pueri patre, imperium praedixisset, nunc tam pertinaciter obstisteret necessariam tuendae dignitati rem petenti, recordari se ille ac probare, dixit, sed sic demum Palaeologi honori assentiri, si pri-

προηγῶτο ὁ κατὰ κληρονομίαν βασιλεὺς. ὥς δ' ἐκείνῳ παρίσταν
καὶ τὸ παιδίον διερμηνεύοντες κατανέειν τὸ ταινωθῆναι μόνον
ἐκείνον, καὶ αὐτὸν ἀγαπᾶν, καὶ δὴ ταῦτα πρὸς τὸν ἀρχιερέα ψελ-
λῶν ἔλεγεν ὥς καταδέχοιτο, εἰ μόνον αὐτὸ ζῶν μὴδὲν παθὺν ἔκ-
5 τινος (πολλοὶ γὰρ καὶ ἠπείλουν προεξανίστασθαι εἰ ἀντέχοιτο, P 66
καὶ τὸ Κελτικὸν πελεκυφόρον περιεστὸς ἔτοιμον ἦν καὶ κατὰ φυ-
λακὴν καὶ κατ' ἐπιθροσιν πράττειν, εἴγ' ὀρισθείη παρὰ τῶν δυ-
ταμένων μάλιστα), ὁ ἀρχιερεὺς ὀλίγα τῶν παρὰ τοῦ παιδὸς λε-
γομένων φροντίζων ἐνὸς ἦν τοῦ ὑπὲρ ἐκείνου ἀντέχεσθαι. ἀλλ' ἀν-
10 τίσχειν εἰς τέλος οὐκ εἶχε· πολλοὶ γὰρ καὶ προσωπεύοντες καὶ
προυτρέποντο νικησιῶντες, εἰ μόνος αὐτὸς ὁμόσε τοσοῦτοις χω-
ροῖ. τότε τοιγαροῦν ὑπογράφει κάκεινος πεισθεὶς. πλὴν εἰς
πιδανὴν δοκοῦσαν παραίτησιν τὸ ὁμοιοτρόπως προσέθετο· τοῦ
ὁμοίου γὰρ ἐπὶ χειρὶ τοῖς λαμβανομένου παρὰ τῷ ποιητῇ, ἐξέ-
15 φηεν ἐκείνος ἐκ τούτου τὸ ἀναγκαστικὸν καὶ κακότροπον τῆς
ἐπογραφῆς, ὥς οὐκ ἐν καλῇ πάντως πίστει καὶ χάριτι τὴν προ-
ῆν προσέμενος, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης καὶ βία τοῦ συνιδότος. ὁ δὲ
τὸ ὁμοῖον ὑπέφηεν· ὁμοῖος γὰρ πόλεμος καὶ ὁμοῖον γῆρας τῷ C
ποιητῇ λείχεται.

20 Ἐπεὶ γοῦν τὰ τῆς βασιλείου τελετῆς ἤνυσται καὶ ἔδει χωρεῖν
τοὺς στεφθέντας πρὸς τὰ ἀνάκτορα, προηγούμενοι μὲν οἱ τὸ στέ-

mas omnium ferret qui hereditario imperaret iure. tunc qui agentem hac
constantia Thessalonicensem circumstabant, admonuerunt ut mentem ad-
verteret ad innuentem ipsi pro quo tam pugnaciter certabat puerum, et
gesta indicantem aequi bonique se consulere ut solus Palaologus coro-
naretur; quo nihil ille motus audivit etiam mox voce balbutiente sibi di-
centem Ioannem, sufficere sibi tunc quidem si tutus viveret et securus a
vi. multi enim minabantur se ipsum de medio sublaturus, si resisteret;
aderatque Celtarum secures gestantium circumstans cohors, ancipiti obse-
quio ad nutum potentiorum parata, vel tueri puerum vel tollere, ac fa-
cere omnino quidquid iuberetur. sed contemnebat istas quoque ut pueri
expressas metu voces perstans intrepidus in coepta intercessione Thessa-
lonicensis, in uno semper fixus eo quod dixerat. verum persistere ad ex-
tremum non valuit: coortus enim est clamor in eum plurimorum certatim
qua monentium qua increpantium, ecquid puderet unum tot et talibus vi-
ris coram in os obsistere adversumque niti? victus igitur denique sub-
scripsit, sed iis verbis quae recte intelligentibus extortam manui subscri-
ptionem, non animo sententiam indicarent: adscripsit enim similiter se
assentiri, memor apud poetam simile ad pessimi significationem trahi.
quare sic innuebat se coactum extrema necessitate, contra mentem, ut
bonum approbasse visum, quod malum iudicabat, reclamante persuasione
animi ac vim ineluctabilem excusante conscientia; ideoque id similiter se
facere dixisse, hoc est pessime, quo sensu simile bellum et simile senium
Homerus dixerit.

Ut ergo coronationis ceremonia peracta est, et procedere in pala-
tium Augustus oportuit, praeliverunt qui coronati fuerant Palaologus cum

φορ δεξάμενοι, μεθίπτετο δὲ τὸ παιδίον οὐκ ἐν στέφει βασιλικῷ ἀλλ' ἐν μόνῳ κεκρυφάλῳ ἡμιτυμβίῳ, λίθοις καὶ μαργάροις κοσμημένῳ. ἦν δ' ἐκείνῳ μέλον οὐδὲν μὴ νοοῦντι, ἕκαστος δὲ D τὸ καθ' ἑαυτὸν σκοπῶν οὐ προσεῖχεν. ἔμελλε δ' αὐτοὺς πάντως E ἡ δίκη εἰς τὸ μετέπειτα μετελθεῖν, ὥς ἐγνώκαμεν. (9) τότε δὲ ἀτμηελήτως τὸ παιδίον διάγον πρὸς παιγνίοις ἦν παιδικοῖς, καὶ ὁ βασιλεὺς ἐν δημηγορίαις τῆς ἡμέρας συχνάκις. εἰθ' ὅστερον καὶ προσφιλοτιμούμενος τοὺς πολλοὺς, κατὰ μέσον σφῶν ἐρρίπτει καὶ ἀμποτέραις ἀργύρια. οἱ δὲ προσυλλέγοντες ἀνύμουν δῆθεν τὸν εὐεργέτην, παιδίον καὶ τὰ καθ' ἐκείνο χαίρειν 10 ἔωντες, μηδ' οἱ κακοῦ εἰδότες γηγόνασιν. ἡ γὰρ κατὰ θατέρου P 67 ἐπιβουλὴ τοῦ ἐτέρου ἐντεῦθεν ἤρχετο. τί γοῦν λοιπόν; ὕγρων ὄντων ἔτι τῶν γεγραμμένων αὐτοὶ κατημέλουν μὴ ἕλφος κατὰ τὰ ὁμωμοσμένα κινεῖν. εἰ δὲ τῆς ἐκκλησίας αὖν ὁ κληρὸς ἡμέλει, ἀλλ' οἷγε τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα φέροντες, τί μὴ ἔχοντες ἀμύ- 15 νειν, τὸν λαὸν οὕτω κατενεπέδουν φοικώδεσιν ὄρκοις ὥστ' ἐξ ἀνάγκης ἐν τῶν δύο τούτοις ἐπισυμβαινεῖν, ἢ ἐμφυλλοῖς ἐνδιδόναι πολέμοις καὶ σφάττεσθαι, ἢ μὴν τὰ μέγιστα εἰς θεὸν ἀμαρ- B τάνειν ἐπιπροκοῦντας. ἀλλ' ὥς ἔοικε, τὸ παρὰ πολλοῖς ὁμινοῦμενον ἀληθές, ὥς τὸ μέλλον γενέσθαι ἀντιπρῶνται καὶ τῷ φρο- 20

coniuge, post ipsos puer sine regia corona, sed simpliciter redimitas vitta fimbriata gemmis et margaritis ornata. nec ille id sciret curabat, per aetatem nondum sentiens. et ne ad istud magnopere praesentes advertent, ea causa erat, quod veriti passim quorsum haec vergerent, vertebant pro se quisque curas in sese, ac vel in metu vel in spe rerum propriarum habitabant. omnes porro machinationis huius insidiosae participes divina deinde, ut cognovimus, suo tempore ultio exceperit. (9) tunc vero securam vitam puer degens totus in ludicris et illius aetatis remissionibus erat. imperator saepius in die ad concionem dicebat, subiadeque, ut peroraverat, deliniendae causa multitudinis, argenteos utraque manus in medium conferti populi iactabat. illi certatim colligentes laudibus videlicet tollebant beneficium largitorem, puerum et res eius valere inebant, ignari quidem quo malorum devenissent. nam initia haec erant insidiarum alterius Augustorum in alterum. populus autem oblitus tam cito iuratae in primum insidiarum machinatorem ultionis, adhuc udīs ex recenti scriptura tabulis foederis inter Augustos sacramento firmati, tam longe aberat a stringendo gladio in auctorem iniuriae, ut ipsi effusissime applauderet. in ordine ecclesiastico clerus quidem in pari cum populo dissimulatione ac rerum quae attentabantur negligentia versabatur: episcopi autem non habentes aliud quo puerum defenderent aut eius violati scelus ulciscerentur, insistebant adigendo populo in nova et diris imprecationibus tremenda iuramenta praestandi quod promiserat. ex quo alterum duorum necessario secuturum erat, nempe ut aut civili bello temere suscepto sese trucidandos armatis obicerent, aut inexpiabili se flagitio perituri apud deum obligarent. sed verum est vulgare dictum, quod

νείν. ἐπειὸς τοίνυν μεθ' καὶ δημηγορήσει, κοντοῖς καὶ σφαί-
ραις τοῖς ἄρχουσι συνιππάζετο τε καὶ συνέπαιζε, καὶ τρυφῇ ἦν
τοῖς βλέπονσι τὰ πραττόμενα. εἰς τόσον δὲ τὸ πλῆθος δημηγο-
ρῶν εἰς ἄνεσιν ἔτριπε καὶ σφιν χρηστὰς εὐὰς ἐλπιδας ὑπέτεινεν ὥς
καλῶς εἰς τοῦπιόν βιώνουσιν, ὥστε καὶ χαρτίων ἀρχαίων πολιτε-
κῶν ἐπιμνήσκον ἐλευθερίας φερουσῶν σύμβολον. ἦσαν δ' ἐκεί- C
ναι προσκλῶθαι τὰς γενεαῖδας πέκοντας καὶ χαίρειν ἀνέδην· καὶ
τινες προσέκλωθον δίχην, καὶ σφᾶς ἐώρων ἄγῳ γαννισμένους δοῖ
τοῦτο καλεῦναι ὁ βασιλεὺς, τὴν ἐπὶ τῶν πραγμάτων εὐμάρειαν
10 ὑπαισχυόμενος. ἦσαν δὲ τινες οὐκ οἷδ' ὁπόθεν τῶν μελλόντων
προφουβασταί, καὶ κλῶθαι προσέταττον χαίρουσι τοῖς ἐλπίζομέ-
νοις, ὥς συροῦσι λυπουμένοις τοῖς πραττομένοις, εἰ πεινῶν D
ἰοστέρον. οἱ δ' ὥς εἰκαλῶς λεγομένοις οὐ προσηχόν, ἀλλὰ τῶν
ἀγαθῶν ἦσαν ἐλπίδων, κῦν φόβους τις λέγοι. εἰ γοῦν ἀληθῇ
15 τὰ φοβίσματα, ἔδειξεν ὁ καιρὸς, καὶ ἡμεῖς κατὰ τόπον ἐρεῶ-
μεν, μηδὲν προσθίντες εἰς τὴν τῆς ἀληθείας σύστασιν.
Τότε τοίνυν ἐφ' ἡμέραις τισὶ διατρέψας κατὰ τὴν Νικαεάν,
ἐπὶ παλινροστεῖν ἔδει πρὸς Νύμφαιον, τῷ πατριάρχῃ συνταξά-
μενος, καὶ τὸ παιδίον παραλυβὼν ὁ κηδεύειν ὑποσχὼν ἑαυτὸν,
20 ὤξυσεν ἡμᾶς τοῖς ἐν τέλει καὶ τῷ στρατῷ. (10) καὶ ὁ μὲν κα- P 68

omnino futurum est nulla posse prudentia praeverti. caeterum Palaeologus post illas conciones contis et pila colludens cum principibus, ludicra equestria magna spectantium voluptate decurrebat. porro istis concionibus tantum bonae spei laetitiaeque popularibus animis iniecerat, ut quasi certi duraturae felicitatis vitam sibi omni prosperitate cumulatam in posterum augurarentur, et passim familiari gratulatione quaedam ex antiqua memoria facetae urbanitatis, libertatis omen habentia, dicta retractarent frequentarentque sermonibus. erant autem ea, licere nunc pilos barbae mulcere pectere digitisque torquendo crispare fas ostiumque esse, utique profuse gaudentibus. nec secus vulgo factitabant gestiente quadam alacritate, innatos genis pilos nonnulli bifariam discriminantes. et meminī me videre sic agentes exultatione ingenti, et addentes sic iubere imperatorem, dum tam beata rebus otia tum praestaret tum in posterum polliceretur, frustra obstrepente iusanis gaudiis morosa tristitia vatum ominosorum, meschio unde hausta divinandi fiducia mala denuntiantium, quorum has inter inauspicatissimas voces “vibrate licet pilos malarum prae gaudio speratae durationis huius prosperi rerum status, postea illos visuri prae impatientia saevissimae, quae vobis fauces opprimit, famis” illi ludibundi nec attendere dignati tanquam anilia garrientes aspernabantur. quae tamen an ex vano iactarentur, eventus declaravit; et nos in loco dicemus, nihil adiungentes veritati.

Tunc igitur Palaeologus aliquot diebus per hunc modum Nicaeae transiit, ubi opportunum visum est redire Nymphaeum, salutato patriarcha et assumpto puero, ac renovatis promissis eius paterge curandi, profectus est prima nobilitate et exercitu comitantibus. (10) simul vero

ταλαβῶν τὸ Νύμφαιον Περσῶν μὲν ἔδεχτο πρέσβεις καὶ δῶρα, καὶ τῷ σουλτὰν καταγιζομένῳ ἐκ παλιγορίας πραγμάτων ὑπὸ σcheinτο προσχωρήσαντά οἱ ὑπταίς δέχεσθαι ταῖς χερεὶ καὶ εἰς καιρὸν πέμπειν αὐτοῖς μετ' ἀσφαλείας τῶν πραγμάτων ἡσυχασθέντων. ὁ γὰρ Μελήκ προσκεχωρήκει, καὶ δέος ἦν τῷ σουλ- 5
B τὰν μήπως ἐκεῖνος ἐπανήξῃ μεθ' ἱκανῆς, καὶ ὅσην οὐκ ἦν ὑποστήναι, δυνάμει. ἐγγύας δ' ἐδίδου τοῦ μὴ φοβέσθαι τὴν πάλαι συνήθειαν. ἐπρωσβέοντο δὲ πρὸς ἐκεῖνον καὶ οἱ κατὰ τὴν μεγαλόπολιν Ἰταλοὶ, καὶ ἀνακωχὴν ἐδίδου τῇ πρὸς ἐκείνους μά- 10
 χῃ, ὡς καὶ μετ' ὀλίγον κραταιότερον σπεισόμενος σφίσιν, εἰ προ- 10
 τενοῦντός τινα ἐκπληροῖεν. πλὴν καὶ τοὺς πρέσβεις Ῥωμαίους καὶ ἐκ Ῥωμαίων ὄντας ὡς εἶχε μετεχειρίζετο, καὶ μηδὲν ἔχων ἐν
C τῇ πόλει ζητούντων ἐδίδου εἰ ἔξει, καὶ χρυσοβουλλείας λόγοις κατησφάλλιζτο τὰ διδόμενα. κἀντεῦθεν προσεφέρετο ὡς ἰδοίς, καὶ πείραν διδοὺς καὶ λαμβάνων ἀνήρτα τὰ τῶν σπονδῶν, προσ- 15
 δοκῶν τι μείζον ἐξ ὧν ἐμάνθανε τοῖς πρέσβεσιν ὁμιλῶν. τοῖς δὲ δυστικοῖς προσετιτῆκει. ὅθεν καὶ τὸν οἰκείον ἀδελφὸν Ἰωάννην,
D μέγαν ἔτι δομῆστικον ὄντα, συνάμα πλείσταις δυνάμεισι πέμπει,
E (11) ὃς τοῖς δυστικοῖς ἐπιστὰς φοβερὸν ἔδοξε πνέειν ἐκείνοις, ἅμα μὲν τῷ Θερμῷ τῆς νεότητος ἅμα δὲ καὶ τῷ περὶ ἐκεῖνον 20
 στρατεύματι κομφιζόμενος, καὶ ἀπτόρῳ τάχῃ αἰρεῖ μὲν τὸ περὶ

21. εὐπτέρῳ P.

Nymphaeum pervenit, Persarum legatos audivit et accepit dona. Sultanoque rebus retro lapsis periclitanti promisit se illum, si ad sese veniret, obviis ulnis excepturum, et ubi detonuisset eius domestica tempestas, securum ad sua remissurum. causa timendi Sultano fuerat quod audiebat Melecum adventare, verebaturque ne tantas secum ac tales copias duceret, quibus ipse sustinendis haud par esset. pignus porro fiduciae erga Palaeologum Sultano erat amicitia inter eos mutuis officiis contracta cultaque, quo tempore in Perside simul fuerant. venit eodem ad eundem legatio magna in urbe degentium Italarum, quibus inducias concessit belli quod in eos gerebatur, pollicens firmiter se mox et plenius cum ipsis foedus initurum, si quaedam in antecessum, quae propositurum se aiebat, exequerentur. caeterum ipsos legatos, utpote Romanos et ex Romanis ortos, quam potuit liberalissime tractavit. et cum adhuc in urbe nihil haberet, tamen quae in ea sibi ab ipso petierunt iam tum concessit, traditurum se promittens, si unquam urbem recuperaret; idque diplomatibus aurea bulla munitis sanxit. deincepsque sic cum iis velut cum suis egit, et experimenta mutuae fiduciae dans vicissim et accipiens suspendit conclusionem foederis, expectans aliquid maius ex his quae legatorum sermone didicerat. Occiduarum porro rerum sollicitudo illum penitus urebat; quare illos proprium fratrem Ioannem, magnum tum adhuc domesticum, cum plerisque copiarum destinavit. (11) is ad Occiduum delatus limitem magnis ibi spiritibus rem gerens terrorem sui per illos late populos ingentem sparsit. fiduciam audendi inveni dabat et fervor aetatis, et co-

τὰ Κάνινα φρούριον, αἶρεϊ δὲ καὶ τὸ περὶ τὰ Βελλάγραδα καὶ Πόλογον καὶ Κολώνειαν, χειροῦται δὲ καὶ Καστορίαν καὶ Πελαγονίαν καὶ Δούρας Τζέρινικόν τε καὶ Διάβολιν καὶ τὴν Πριλάπον Βοδεεινά τε καὶ Βόστρον, ἔλλιμον νῆσον, Πέτρην Πρέ- P 69
 5 σπαν τε καὶ Στερίδολα καὶ Ἀχρίδαν καὶ τὰ Ἰλλυριῶν ὀχυρώματα, καὶ ἕως Δυρραχίου φθάνει τὸ δόρυ κινῶν. προσβάλλει δὲ καὶ Πάτρην καὶ Τρίκακην, καὶ τὰ κύκλῳ κατὰ συνθήκας κρατήσας, καὶ ἀμαχίᾳ τὰ πλείστα, εἰς φόβον μέγαν καθίστησι τὸν δεσπότην καὶ ἐν στενῇ κομιθῇ. τάτα καὶ ἰγγλόνοιο ἄξιων τύχης αὐτῶν
 10 ὁ κρατῶν, πέμψας τὰ σύμβολα, σεβαστοκράτορα καθίστα.
 (12) ὁ δὲ γε Μιχαήλ, μετὰ συγχρησαμένον ταῖς ὑπὸ τοῦ γαμ- B
 βροῦ Μανφρέ συμμαχίας τὰ κατὰ τὸν Καίσαρα συνέβη περὶ ὧν μοι προανετύχθη, τοῦν λαβῶν ἀλούσης τῆς πόλεως πέμπει πρὸς βασιλέα τὴν τε σύζυγον Θεοδώραν καὶ Ἰωάννην τὸν παῖδα, ἐκε-
 15 νην μὲν τὰς εἰρηνικὰς πρεσβεύσουσαν, τὸν δ' υἱὸν ἐσόμενον ὁμη-
 ρον, πλὴν ἐς θινηκεῖς, ἐφ' ὅσον ζῆν, ἄξιόμενον καὶ τὴν συνοί- C
 κήσουσαν προσηκόντως, ἦν δὲ καὶ δώσει ὁ βασιλεὺς.

Τότε γοῦν ἐκείνος διὰ τάχους καταστρεψάμενος τὰκεῖ ἀρεῖ-
 κῶς ἡγωνισμένος, μᾶλλον δὲ καὶ καταστήσας, φρουροὺς ἐμβα-
 20 λῶν καὶ φυλακὰς ἐπιστήσας ἐπανέβη μετὰ λαμπρῶν καὶ περι-

piarum quibus erat succinctus optimarum robur et numerus. cepit ergo mira celeritate arcem ad Canina, arcem aliam ad Bellagrada sitas, praeterea Pologum et Coloneam; subegit Castoriam, Pelagoniam, Duras, Tzernicum quoque et Diabolin et Prilapum, Bodeëna item et Bostrum insulam in lacu, Petram, Prespam, Steridola, Achridam et Illyriorum munitiones, Dyrrhaeum usque armata progressus manu. aggressus etiam Patram et Triccan, et cunctis per circuitum deditione potitus, plerisque aise admota vi solo terrore debellatis, maximum incussit metum domnanti illic despotae, et in artas illum angustias contrusit. quibus Palaologus cognitis, tam strenuum fratrem dignum ratus qui suo ipsius principali fastigio propius admoveretur, illum sebastocratorem missis eius praecellae dignitatis insignibus creavit. (12) caeterum Michael post ea quae ipsi uso auxiliariis copiis a Manfredi eius genere submissis adversus Caesarem successerant, de quibus antea diximus, ad saniora tandem consilia inclinans animum, ubi deinde audivit urbem imperatoris potestati redditam, misit ad ipsum coniugem Theodoram et filium Ioannem, illum ut de pace viri cum imperatore conveniret, hunc obviis loco mansurum in omne deinceps tempus in Augusti comitatu, et uxorem ibi duciturum, quamcumque ipsi dare imperator dignaretur. sed haec postea.

Tunc porro Ioannes Augusti frater demita brevissimo tempore tota illa regione, bello magno fortissime felicissimeque ac simul velocissime confecto, qua victoria rempublicam illis partibus labantem egregie restituit, praesidia ubi opus erat collocans, idoneos virtute ac numero quaevis conservandis custodes apponens, post quae tropaeis erectis illustri-

φανὸν τῶν τροπικῶν, καὶ λείαν οὐκ ἄλλην περιβαλλέμενος. δ
 D μὲν οὖν βασιλεὺς ἐκείνου, σὺν ἑαίνοις δὲ καὶ πολλοῖς ἄλλοις με-
 E γίσταις διορούμενος ταῖς ἀξίαις, (13) τὸν μὲν οὖν Ἰωάννην
 δεσπότην ἐγκαθίστη, αἱ δὲ γε πράξεις ἐκείνου καὶ μέγαν ἐφήμι-
 ζον, θάτερον δὲ τῶν ἀδελφῶν Κωνσταντῖνον σεβαστοκράτορα
 P 70 μετὰ Καίσαρα· ἕμα γὰρ τὸν Ἰωάννην σεβαστοκράτορα καὶ καί-
 σαρα ἀπειδείν. τὸν δὲ γε πενθέρον τοῦ δεσπότη τοῦ Τυρρῆ-
 κιον Κωνσταντῖνον ἐκ μεγάλου περικοιμήσου σεβαστοκράτορα καὶ
 αὐτὸν καθίστησι, πλὴν οὐ κατὰ τὸν πρῶτον καὶ ἀδελφόν· ἐκεί-
 νον γὰρ καὶ βασιλικοῖς ἀετοῖς κατὰ τὸ σὺνηθες ἐμεγάλυνε, τοῦ- 10
 τος δὲ δίχα τῶν συμβόλων ἐκείνων ἐν μόνοις τοῖς κυανοῖς σεβα-
 στοκράτορα ἔγραφεν. ἐξεδίδου δὲ καὶ τὴν αὐτοῦ θυγατέρα τὴν
 B μετὰ τὴν προτέραν, ἣν ὁ δεσπότης εἶχε, τῷ τοῦ δεσπότης νίῳ
 ἐκ δύσεως Ἰωάννῃ, ὃν καὶ ὡς ὁμηρον πεμφθῆναι τῷ βασιλεῖ
 παρὰ τοῦ πατρὸς ὁ λόγος προέγραφεν. Ἀλέξιον δὲ τὸν Στρα- 15
 τηγόπουλον γέροντα προεβάλετο Καίσαρα. τὸν δὲ γέροντα Λά-
 σκαριν τὸν τοῦ Τζαμαντούρου ἀδελφόν (αὐτὸς γὰρ ὑπέθυ τὸν
 μοναχόν) μέγαν δοῦκα ἐφήμιζεν. Ἰωάννην τε τὸν Ραούλ υἱὸν
 τοῦ πρωτοβεστιάρχου Ραούλ, καὶ τὸν τοῦ πηρωθέντος Φιλῆ
 C υἱὸν Ἀλέξιον, τὸν μὲν τῇ τοῦ πρωτοβεστιάρχου Μουζάλωνος, 20
 πρὸ μικροῦ κληρωθεῖσην τρέπον ὃς εἴρηται, Θεοδώρα, ἀδελφιδὴν
 αὐτοῦ γε οὖσα, Εὐλογίαν ἐκ Καντακουζηνοῦ θυγατρὶ τῆς αὐτοῦ
 αὐταδέλφης, εἰς γάμον συναρμόσας πρωτοβεστιάριον ἀποκαθί-

bus, spoliis et praeda dives opima domum reversus est. ample illum, ut erat meritis, honoravit imperator, et multos alios qui cum eo fuerant, maximis ipsis dignitatibus remunerans. (13) ipsum quippe Ioannem constituit despotam, cui titulo res eius gestae magni cognomen adinaxerant. alterum verò fratrum Constantinum sebastocratorem post Caesarem creavit: simul enim Ioannem sebastocratorem et Caesarem declaraverat. sororum autem despotae, Tornicium Constantinum, ex magno primicerio sebastocratorem fecit, sed cum aliqua a Caesare differentia: nam fratrem isto afficiens honore imperatoris quoque de more aquilis insigniebat, hunc vero sine illis symbolis in solis caeruleis sebastocratorem scripsit. collocavit autem Tornicii filiam secundogenitam, sororem uxoris despotae sui fratris, Ioanni filio despotae Occidentis, quem obidem imperatori a patre missum paulo ante diximus. senem porro Alexium Strategopulum creavit Caesarem; et senem Lascarium Tzamanhuri fratrem (hic enim monachi vestem induerat) magnum ducem appellavit. Ioannem vero Raulum, protovestiarii Raulis filium, protovestiarium creavit, coniuncta ei matrimonio vidua protovestiarii Muzalonis nuper occisi quo modo narravimus. haec autem vidua, nomine Theodora, neptis erat imperatoris Palaeologi, eius sororis Eulogiae ex Cantacuzeno filia, cuius Eulogiae filiam alteram, germanam Theodora, Mariam, nuptiis copulavit

σται, τὸν δὲ εἰς ἑνὶ λόχῳ τῇ αὐταδέλφῃ ταύτης Μαρίας συναγα-
γὼν μέγαν δομέστικον ἀποδείκνυσι. τὴν δὲ ἐκ θατρίδας τῶν αὐ-
ταδέλφων αὐτοῦ Μάρθας γεννηθεῖσαν Θεοδώραν, ἣν καὶ ὁ Κα-
βαλλάριος Βασίλειος εἶχε, διαζεύξας ἐκείνον αὐτῆς τῆς αὐταδέλ-
φης δευτέρας διὰ τὰ συμβάντα οἱ παρὰ τὴν ἑαυτοῦ αἰτίαν, τῷ
Βαλαντινῷ ἐκδίδωσιν, ὃν καὶ μέγαν στρατοπεδάρχην τιμᾷ.
τοὺς δὲ ταύτης αὐταδέλφους, Μάρθας τῆς αὐταδέλφης νιούς,
νιὸς ὄντας ὑπερηγάπη καὶ ἐντὸς τῶν βασιλείων εἶχεν ἐκτραφο-
μένους (Μιχαὴλ δ' ἦσαν καὶ Ἀνδρόνικος καὶ γὰρ Ἰωάννης αὐτοῖς
10 τὰ ὀνόματα), ὡς καὶ πολλῶ ὕστερον καὶ τὸν ἐκ δέσσεως Παλαιο-
λόγον Ἀνδρόνικον, ὃν καὶ ἐξάδελφον ἔγραφε, συναναβάντα τῷ
Ἰωάννῃ συνάμα καὶ ἄλλοις πολλοῖς θυτικοῖς ἄρχουσιν συνακίνας
τῇ τοῦ Ρωσθὸς θυγατρὶ, κεχωρωμένη οὖσῃ καὶ ταύτῃ τοῦ Ἀνδρο-
νίκου Μουζάλανος, ὃν καὶ μέγαν δομέστικον ἀνεγράφομεν, πρω-
15 τοστράτορα ἀποδείκνυσι. τότε δ' ἐπὶ τῷ ἀξιώματι τούτῳ τὸν
Φιλανθρωπὴν Ἀλέξιον ἐγκαθίστα. τὸν δὲ τῆς πενθερᾶς αὐ-
τοῦ αὐταδέλφον Ἀγγελον μέγαν ποιεῖ περιμετρίον, πρωτοσεβα-
στὸν δὲ τὸν Νεστογόγον Μιχαὴλ καὶ μυστικὸν τὸν Παλαιολόγον
Μιχαὴλ, οὓς καὶ αὐτανεψίους ἐλέγομεν εἶναι κατὰ γένος. τῷ βα-
20 σιλῇ. ἄλλους τε πολλοὺς τῶν ἀρχόντων τοῖς ὀφφικίοις προσαν-
βίβαζεν, ὡς καὶ τὸν λογοθέτην τῶν ἀγγελῶν Ἀγοθεοδωρήτην λο-
γοθέτην τῶν οἰκειακῶν ἐπαναβιβάζων ἐκάλει, καὶ Μιχαὴλ τὸν
Κακὸν πρωτασηκρήτης ἀναδείξας εὐγενεῖ συνήρμοτε κόρη ἐκ τοῦ

12. συνοικήσας P.

Alexis, Philae qui excaecatus fuerat filio, quem et magnum domesticum declaravit. aliam praeterea Theodoram ex altera sorore sua Martha genitam, quam Basilius Caballarius duxerat, ab eo abiunctam rogatu germanae propter ea quae ipsi Marthae eius causa contigerant, uxorem dedit Basiliotae, quem magni stratopedarchae honore decoravit. huius Theodorae fratres quoque, Marthae sororis suae filios, adhuc adolescentes, caros in primis habuit et apud se regie curavit educari. nomina horum erant Michael Andronicus et Ioannes. similiter (quamquam hoc merito posterius) Andronicum alium Palaeologum ex Occidente, quem et patriolem scripsit, qui cum despota et aliis multis tractus Occidui principibus ad se ascenderat, collocata ei vidua Andronici Muzalonis, quem magnum domesticum fuisse iam scripsimus, protostratorem creavit, eodem tempore collegam ei simili dignitatis appellatione tribuens Alexium Philanthropum. socrus autem ipsius fratrem Angelum magnum facit primicerium, protosebastum vero Nostongum Michaelum, et mysticum Palaeologum Michaelum, quos ex genere consobrinos imperatori fuisse diximus. pari modo multos alios ex principibus ad officia promovit, uti lo-
gothetam agelaram Hagiotheodoriten, quem logothetam domesticorum con-
stituit, et Michaelum cognomento Malum, primum, a secretis antea crea-

τῶν Φιλανθρωπηνῶν γένους, καὶ ἀπλῶς πολλὰς ἦν τοὺς ἄρχοντας δεξιούμενος.

14. Ἦν οὖν αὐτῷ διὰ σπουδῆς μεγίστης καὶ τῇ πόλιν ἐλεῖν, καὶ προσηνάγκαζε τρόπους ἐφευρίσκων μάχης πρὸς Ἰταλούς, καὶ τὰ κύκλῳ ταύτης προκαταλαβεῖν ἠπέλγετο. ἐπεὶ δὲ καὶ ἔτι παρ' Ἰταλῶν ἡ Σηλυβρία κατείχετο, πέμψας αἰρεῖ κατὰ κράτος καὶ τῶν Ῥωμαίων ποιῆται τὴν πόλιν ἀκροντί. ἔτι τε προσεχώρουν ἐγγύτερον οἱ ἡμέτεροι, καὶ τὰ ἔξω τῆς πόλεως ἐν **B** χερσὶν εἶχον πλὴν Ἀφαμείας ἰσχυροῦ φρουρίου κατεχομένου τοῖς Ἰταλοῖς. ἦσαν δέ τινες κατοικοῦντες ἀπὸ Χρυσείας τε καὶ ἐπὶ-
 10 κείνα, ἀνέτους τὰς γνώμας ἔχοντες εἴτε πρὸς Ῥωμαίους εἴτε πρὸς Ἰταλοὺς ἐθελοῖεν ἀποκλίνειν, τῶν μὲν Ῥωμαίων προσκειμένων αὐτοῖς οὐδὲν Ῥωμαίοις, τῶν δ' Ἰταλῶν φυλακὴν ἐκ τούτων πιστευόντων ἔχειν διὰ τὸ πρὸς αὐτοὺς σύνηθες· οὐ γὰρ ἦν ἑτέροις **C** πιστεύειν. τὸ δὲ καὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐκδιῶξαι, μὴ καὶ κίν-
 15 δυνος ἐκ τῆς ἐρημίας προσέσται. ἦσαν γοῦν μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Ἰταλῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἐκέκληντο καὶ θεληματᾶριοι, τὴν ἔξω τῆς πόλεως γῆν καρπιζόμενοι, διαζῶντες ἐκείθεν καὶ παρ' ἀμφοτέρων εἰς ἄνεσιν μένοντες, χρηζόντων ἐκατέρων τῆς ἐκείνων ἀγάπης, ὥς ἂν γε μὴ βλάπτοντο. δῆλοι γὰρ ἦσαν διὰ μίσους τοὺς **D** οὐκ οἰκείους ἔξοντες· ἦν γὰρ καὶ τοὺς Ἰταλοὺς ἐκ τοῦ ἀναχωρεῖν ἐκείθεν ἐκείνους βλάπτεσθαι ἐρημωθέντος τοῦ τόπου, καὶ τοὺς

tum, nobili virgini coniunxit e Philanthropenorum stirpe. denique multas erat in demerendis ac sibi conciliandis primariis viris familiisque.

14. Idem porro incumbibat omni studio in curam recuperandae urbis. itaque invento praetextu belli contra Italos, loca Constantinopoli undecumque per circuitum vicina praeoccupare contendebat. et quoniam Selybria tunc adhuc erat in potestate Italarum, missis copiis primo eam incursa cepit et facile adiecit ditiori Romanorum. propius etiam admoventes sese urbi nostri suburbana occuparunt, excepta Aphamea, munitione valido Italarum praesidio defensa. erant autem terrae illius inquilini quidam a Chrysea et locis ulterioribus profecti liberi homines et sui iuris, ancipitique in Romanos atque Italos favore, et ad alterutros prout libuerat inclinare soliti. Romanis in ipsos utpote Romanos naturali caritate propendentibus, Italis gentis sibi ad tutelam finium perutilis demereri studia conantibus consuetudine commercii utrinque quaestuosi commodique: non enim allos habebant quibus fiderent; et si hos expellerent unicos suburbani territorii colonos, desertae ipsis incultaeque regiones victum negarent. cum ergo inter Romanos et Italos neutrarum essent partium, Thelematarii (quasi diceret voluntarii) vocabantur, quod, ut dixi, ad quos volebant impune propenderent, campos urbi vicinos colentes indeque viventes, nec Latinis ipsos nec Romanis infestantibus, quod eorum opera et benevolentia pariter utrique indigerent. nam utrovis ob acceptas iniurias odissent, afficere damno poterant, Italos quidem recedendo inde, et desolatis incultisque relinquendis, unde victus partem maximam

Ῥωμαίους, εἰ ἐγχειροῖεν ἐπὶ τι, μὴ ὅπως γε συνεργεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ κατὰ κράτος εἵργεσθαι παρ' αὐτῶν διὰ τὸ πρὸς ἐκείνους μίσος καθαρῶς προσκειμένων τοῖς Ἰταλοῖς. μετὰ γοῦν τὴν τῆς Σηλυβρίας ἄλωσιν οὐδὲν ἦν μέσον αὐτῶν τε καὶ τῶν ἡμετέρων, ἀλλ' εἴ που συντύχοιεν ἀλλήλοις, φιλικῶς εἶχον αὐτοὶ τε πρὸς ἐκείνους καὶ ἐκεῖνοι πρὸς τούτους, καὶ τρόπον μάχης οὐδέτεροι θαλίρους ἐσκόλευον. ἰδόκει γοῦν τῷ βασιλεῖ δι' Ἑλλησπόντου περρωθέντα τὴν Σηλυβρίαν ἄρτι ἁλοῦσαν καταλαβεῖν, καὶ τὰ περὶ τοῦ πῶς ἂν ἡ πόλις Ῥωμαίοις ἀλώῃ ἐκεῖ καθήμενον πραγμα- P 72
10 τῆσθαι. ἀλλὰ τὸ περὶ τὴν ἐκκλησίαν συμβὰν οὐκ εἶα τοῦτον διαπερᾶν.

15. Ὁ γὰρ πατριάρχης Ἀρσένιος εἶτ' ἐπιλογισάμενος τὸ B ἐπὶ τῷ βασιλεῖ πραχθέν, ὡς ἐξηπάτηται μὲν αὐτός, ὁ δὲ τῆς βασιλείας ὄρηξ ἀγέραςτος μένει περιφρονούμενος, τῶν πραγμά-
15 των ὅλων ὑπὸ τῷ Παλαιολόγῳ διοικουμένων, εἴτε καὶ ἄλλον νύξαντος ὡς ἐπινυστάξει μέγιστα πράξας καὶ ἄληστα, εἴτε τι καὶ ἄλλο τι τὸ λυποῦν ἦν (οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνος δῆλον ἦν ποιῶν ἐφ' ᾧ ἐξήραρει, αἰτίας δ' ἐπλάττετο ὡς καταφρονοῖτο καὶ ὡς οὐδὲν C παρὰ βασιλεῖ ἀνύοι λόγων ὑπὲρ τῶν τῇ ἐκκλησίᾳ καθηκόντων),
20 μ' ἐπὶ πρὸς τὸν κληρὸν καὶ ἡμ' ὁρμήσας τὴν πύλην τῆς πόλεως Νικαίας καταλαμβάνει περὶ, καὶ ὡς εἶχε τὸν περὶ αὐτὸν ὅλον ἀποτιναξάμενος ἀμεταστρεπτὶ ἔεται, ὁλόγους ἔχων τοὺς

habebant, terris, Romanos vero ulciscendo, si irritarentur, et manu armata persequendo; in quam partem erant per sese proniores, usu et instituto vitae palam incumbentes in favorem Italogum et a Romanis abhorrentes. hi, postquam capta est Selybria, nihil iam habebant inter ipsos et nostros medium. tamen necessariis in illa vicinia occursibus amice pacateque defungebantur, nec Romanis ipsos nec ipsis Romanos incivilliter tractantibus aut vim ullam iniuriamve offerentibus. tunc visum opportunum imperatori est transmissio Hellesponto in super captam Selybriam se conferre, ibique ex propinquo consilia capere rationesque inire urbis potiundae. sed revocatus ab ea cogitatione transmissioneque est eo quod praeter opinionem in ecclesia tunc contigit.

15. Patriarcha siquidem Arsenius, sive reputans sibi illud coronatione pueri Augusti, indigneque ferens herede imperii contempto paeneque in ordinem redacto ad nutum unius Palaeologi cuncta gubernari, sive indormivisse sibi conscius in maximis et publicae notitiae indelebiter insculptis serae inde poenitentiae morsu inquietabatur, seu quis alius urebat occultus dolor (nam apparebat eum non fateri quid esset quo vere moveretur, et fingere quas allegabat causas, quod nimirum animadverteret sese contemni ab imperatore, et cum ei de rebus ecclesiae loqueretur, nihil proficere), talia clero cum dixisset, repente impetu capto pedes ad portam urbis Nicaeae progressus est, ibique persequentem effusa turbam a se repellens irrevocabiliter se in viam, dedit

συνειπομένους. καὶ τινι πρὸς τῷ τείχει τῇ τοῦ ἀγάλματος προσ-
 καθίους μονῇ, νυκτὶ τὴν πορείαν πιστεύει, καὶ φέρων ἑαυτὸν τῇ
 D τοῦ Πασχασίου μονῇ δίδωσι, μονῇ πρὸς ἡσυχίαν εὐθέτω, ἔνθεν
 μὲν ἐχούσῃ τὴν θάλασσαν, ἔνθεν δ' ὑπεράνω κειμένη τοῦ ποτα-
 μου Δράκοντος, καὶ ἐφ' ἡσυχίας ἐκίσε καθῆστο. καὶ ὁ μὲν 5
 οὕτω τῷ τόπῳ ἐνησυχάζων οὐδενὸς τῶν καθηκόντων τῇ πατριαρ-
 χίᾳ ἤπτετο, πάντ' ἐύσας, ἑαυτῷ δὲ μόνῳ προσλαλῶν καὶ θεῷ.
 οἱ δὲ τοῦ κλήρου, καὶ ὅσοι τῶν ἀρχιερέων τῇ Νικαίᾳ ἐπεδήμουν,
 E δεινὸν τὸ συμβὰν ἡγοῦντο καὶ προσεπέστελλον ἱκετεύοντες, μὴ
 που καὶ βασιλεὺς ἀκούσας ἐν δεινῷ τὸ πραχθὲν ποιήσοι. καὶ 10
 ἄλλως δίκαιον εἶναι, εἴ τίς που καὶ λυποίῃ, αὐτοῦ που τοῦ πα-
 τριαρχείου καθῆσθαι καὶ γε ἐλέγχειν τὸν κατ' ἐπῆρειαν ἐνοχλοῦν-
 τα, προσαναφέροντα καὶ τῷ βασιλεῖ, εἰ δ' αὐτὸς καὶ μόνος εἴη
 ἐνοχλῶν, αὐτὸν νοουθετεῖν ἐλέγχειν παρακαλεῖν, συλλαμβανόν-
 των καὶ τῶν ἀρχιερέων καθόσον ἰσχύοιεν. τὸ δ' ἀναχωρεῖν μὴ 15
 προφανῶς τὰς αἰτίας λέγοντι, μὴ μάταιον νομισθεῖν τὸ ἐγχει-
 ρημα. ἦν δὲ ἄρα καὶ ἀμφοτέροις ἀνήνυτα τὰ πραττόμενα, τοῖς
 P 73 τ' ἐπιστέλλουσι καὶ τῷ ἡσυχάζοντι, δοκῇσι τῶν μὲν τοῦ μὴ ἔχειν
 ἀποσπᾶν ἐκείθεν ἐκείνον κῶν ὅτι λέγοιεν, τοῦ δὲ τοῦ μὴ ἐπὶ ῥη-
 τοῖς ἰστιάων τὰ τῆς ἀναχωρήσεως αἰτία, ἐφ' ᾧ πολλάκις καὶ 20

16. deorat μὴ.

paucis comitantibus; et cum in quodam vicino moenibus monasterio Agal-
 matis vocato paulum consedisset, nocturno itinere se contulit ad mona-
 sterium Paschasii ad tranquillam quietem opportune situm, hinc quidem
 mari praetentum, illinc Dracone flumine, ad cuius ripam constructum
 erat; ibique in altum se otium condidit, nullam deinceps usurpans ex
 propriis patriarchae functionibus, sed cunctis omissis, sibi uni deoque
 colloquens. at clerus Nicaeensis, et quotquot episcopi in ea urbe tum
 regia negotiorum causa diversabantur, moti ut par erat tam insueto fa-
 cto, scripserunt ad illum supplices literas, orantes ut rediret, et sugge-
 rentes fore ut imperator re tali audita offenderetur: quodsi quid ipsi eo-
 rum quae fiebant displiceret, aequum fuisse illum insidentem throno suo,
 patriarchali auctoritate perperam actum reprehendere, et si cui per se
 moderi non posset, ad imperatorem referre: quin ipso in imperatore si
 esset quod succenseret, moneret ipsum, obiurgaret etiam pro potestate
 divinitus accepta, hortandoque ac rogando revocaret, cooperaretur im-
 id ipsum pro virili caeteris episcopis. secedere vero non allegatis ido-
 neis tantae novitatis causis, videret etiam atque etiam ne parum sanum
 videri consilium posset. haec et eius sententiae alia missa perlataque
 sunt, labore iuxta scribentibus et ei cui consultum ibant prorsus inutili.
 nam nec illum abstraxerunt a suis latebris, nec saltem spem ipsis relin-
 quebat proficendi quidquam in posterum taciturnitas patriarchae, obfir-
 mato perstantis in non prodendo quas ob causas secessisset; quae si co-

ραπεία γένοιτο. τριβομένου δὲ τοῦ καιροῦ φθάνει καὶ ἐς βασι-
 λίαν τὸ δρᾶμα, καὶ βαρὺ αὐτίκα δοκεῖ ἀκουσθέν. καὶ ὅς τοις
 ἀμφ' αὐτὸν ἀρχιερεῦσι τὸ πραχθὲν τῷ πατριάρχῃ κοινοῦται καὶ
 τὸ ποιητέον ζητεῖ. τοῖς μὲν οὖν προτροπὴ ἦν ἐπὶ τὸ διὰ πλείστου
 5 ⁵ιδέναι τὴν ἀναχώρησιν τό τε τοῦ πράγματος ἄηδες καὶ ἡ τῆς
 εἰρήνης συνήθεια καὶ τὸ μὴ ἔξ ἐτοίμου δόξαι ἀποπροσποιεῖσθαι B
 τὸν πρῶτον καὶ ζητεῖν ἕτερον, πρὸ δὲ τούτων ἀπάντων ἡ τοῦ βυ-
 σιλικῶς παρὰ κλήσις Μιχαήλ, λιπαρῶς δεδιότος μὴ ἐφ' αὐτῷ τὰ
 τῆς ἀναχωρήσεως γένοιτο αἷτια· τὸ γὰρ συνειδὸς ἀρρεπὲς κριτή-
 10 ¹⁰ρον ἦν καὶ τὸ λυποῦν οὐκ ἡγνόμε, κἄν ἐκεῖνος οὐκ ἔλεγε φανερώς,
 λῆπν μόνην κωφὴν καὶ καταφρόνησιν προβαλλόμενος. ἐκείσε
 γοῶν τῶν ὅπουδῆποτε συναχθέντων ἱεραρχῶν ζήτησις ἦν περὶ
 τούτων καὶ σκέψις. καὶ τέλος πέμπουσι τοὺς περὶ τὸν Ἡρακλείας C
 Νικήταν (ἔτυχε γὰρ τότε καὶ πατριάρχης τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου
 15 ¹⁵Διομήδους προσμένων) ἀγγελοῦντας μὲν πρὸς αὐτὸν καὶ τὰ ἀπὸ
 τῆς συνόδου μετακαλουμένης αὐτὸν καὶ βαρεῖαν δοκούσης ἡγεῖ-
 σθαι τὴν ἀναχώρησιν, ἐτοίμου τ' οὔσης πρὸς τὸ μαθεῖν εἰπόντος
 τὰ αἷτια, πλὴν δὲ καὶ ὀνειδιούντας ὡς οὐ δέοντως διαπράττειτο,

5. εἰθεσθαι?

proseceretur, ut plerumque contingit curari aegritudines quarum origo
 non latet, iniri nonnulla fortasse potuisset utilis ratio remediis. nunc in
 caeca ignorantiae arcanorum senis sensuum, quamlibet multa dicerent,
 verba in irritum iactarent, uti qui iaculantur scopo non viso. consumpto
 in his frustra dierum aliquot spatio desperatoque regressu, perfertur ad
 imperatorem rei fama, quae gravis ei permolestaque sane accidit. itaque
 is communicato quod audierat episcopis qui forte adfuerunt, quaerebat
 ab ipsis quid faciendum tali occasione censerent. perplexa eorum oratio
 fuit, primum exaggerantium momentum inusitatissimi facti, recessisse de
 medio repente principem sacrorum nulla nota causa, in plena cum eccle-
 siae tam reipublicae pace, tam addentium haud in promptu esse rationem
 aut loco movendi primum antistitem, aut alium quaerendi qui ei suffice-
 retur. sed prae his omnibus augebat aestum eorum qui consulebantur de
 re tali, eius qui consulebat eminens ex vultu et frustra dissimulata per-
 turbatio. ipse quippe Michael dum rogabat quid opus facto, male metue-
 bat ne audiret quod sua (cuius est inflexibile in gratiam iudicium) intus
 ipsi exprobrabat conscientia, causam nimirum dedisse ipsum secedendi
 patriarchae, quantumvis ille id fateri recusaret, sed mutum dolorem ob-
 tantu necesse cuius, de quo solo querebatur, sui contemptus occultaret.
 continue ergo episcoporum undecunque conquisitio fit. evocatis delibera-
 tio indicitur de re praesenti. convenitur in id tandem ut Nicetas epi-
 scopus Haraclense mitteretur ad patriarcham (nam is tunc diversari dice-
 batur in monasterio S. Diomedis) perlaturus ad ipsum iussa synodi revo-
 catis ipsum, et publice noxiam intempestivamque iudicare se ipsius se-
 cessionem declarantis, seque paratam exhibentis ad audiendas ex ipso

- D ἄλλὰ συναρπασθεὶς ἴσως ἐξ ὀδύνης τὸ μὴ κατὰ τὸ εἰκὸς ποιή-
σειεν, ἣν ἔδει συναρπασθεῖσι δηλοῦν καὶ διορθοῦν ἀξιοῦν πατριάρ-
χην ὄντα καὶ τοὺς τῶν πατέρων κανόνας διὰ πλείστου τιθέμενον.
ποῦ γὰρ τὸ ἐλέγχειν, ποῦ τὸ παρακαλεῖν, ποῦ τὸ ἐπιτιμᾶν, εἰ
καὶ τούτου δεήσει; τέως δὲ καὶ ὥς θέλοιεν πάλιν μαθεῖν τὰς αἰ-5
τίας ὥς καὶ θεραπεύειν, εἰ δύναιτο, ἔτοιμοι. καὶ ταῦτα μὲν
ἦσαν πρὸς ἐκείνον, προστέτακτο δὲ τοῖς ἀπαγγελοῦσιν ὥς εἰ μὲν
πραῦνοιτο καὶ ἐπανάξουν ὑπόσχοιτο, εἰ δ' οὐκ, ἀλλ' αὐτοὺς
E ἀναγκάζειν δυοῖν θάτερον ἐκτελεῖν, ἢ ἐπανελθεῖν πάλιν καὶ τὰ
τῆς ἐκκλησίας ἀναλαβεῖν, ἢ μὴν εἰ μὴ βούλοιτο, διδόναι λίβελ-10
λον παραιτήσεως· μηδὲ γὰρ καλὸν εἶναι τὴν ἐκκλησίαν ἀπομιαν-
τον. ταύτας οἱ ἀμφὶ Νικήταν δεξιόμενοι τὰς ἐπιστολὰς ἐπὶ Νι-
καίας ἐχώρουν, σπουδῇ τὰ προστεταγμένα ἐπιτελέσοντες. ὥς
δ' ἐξεληθόντες ἐπέστησαν τῇ ἐν ἧ κατῴκει μονῇ, προσελθόντες
τῷ πατριάρχῃ καθὼς εἶχον τῆς ἀπὸ τῆς συνόδου κελεύσεως ἔλε-15
γον. ὁ δὲ τὸν μὲν τῆς αἰτίας καιρὸν αὐτοῖς παρῴχηκεναι φήσας,
P 74 πρέπειν δὲ σιγῇ τῶν πραγμάτων ἐξίστασθαι (μηδὲ γὰρ εἶναι θε-
ραπεύειν τὰ ἀνιάτρευτα) ὅλος ἦν πρὸς τὸ παραιτεῖσθαι. οἱ
δ' ὥς πολλάκις προβαλόντες, ἐφ' ᾧ τῆς ἐκείνου γνώμης κρατή-

19. προβαλόντες?

causas eius inopinatissimi nec probabilis facti; interim autem reprehensurus quod perperam egisset ille quidem forte in transversum actus aegritudine quadam animi: caeterum illam, qualiscumque demum esset, prius oportuisse significari convocatis ad id ipsum patribus, et perquirendas ipsorum de remedio sententias, ac ex eorum consiliis emendanda quae a recto declinarent, auctoritate quae in ipso resideret utpote patriarcha, quem deceret plurimi facere ac religiosissime observare canones patrum, et iuxta scita eorum modo arguere, modo obsecrare, modo increpare, si et hoc opus esset; denique iterato denuntiaturus ipsi velle omnino congregatos patres exponi sibi causas quae illum ad secedendum impulerint, paratos ad adhibendum quam efficacissimum possent remedium cognitis malis. ea mandata synodi ad patriarcham fuerunt. imperatum autem misso est ut nisi obsequentem se praeberet ac reditum polliceretur, omnino ediceret decernere synodum et citra omnem tergiversationem ab eo exigere ut alterum horum faciat quod malit, aut redeat et rursus ecclesiae curamumat, aut si id recuset, det libellum cessionis throno: non enim bonum esse relinqui ecclesiam sine pastore. his Nicetas mandatis et epistolis acceptis, strenue defuncturus commissio negotio Nicaeam advolat, et inde quam celerrime ad monasterium in quo tunc erat patriarcha perveniens exponit ei quae synodus mandaret. ad ea ille respondit, quod causam secessionis suae quaererent, nihil iam attinere declarari eam, quippe cuius emendandae tempus praeterisset; nec sibi reliquum aliud esse quam ut tacitus a negotiis abscedat: non enim incurabilibus adhiberi remedium posse. et apparebat eum inflexibiliter perstiturum in tacendo causam: adeo praefracte illam enuntiare recusavit, et expiscari

σιν, ἐν ἀμχανίᾳ τοῦ πρᾶττειν τι καὶ ἀνύειν ἐγένοντο, ὅπερ
 ἔχον δι' ἀπορρήτων πρᾶττειν, ἐπὶ τούτοις ἐξέφαινον. καὶ ἔξαι-
 τούντων ἐκείνων παραιτήσιν εὐθὺς παρητήτο. ὥς δ' ἔδει συν-
 τίττεισθαι ταύτην καὶ συνετάττειτο τοῦ Ἡρακλείας ὑπαγορεύον-
 5τος, τὸ ἀνάξιον προστεθὲν τῆς ἱερωσύνης εἰς τὸ τῆς παραιτήσεως
 εὐλογον ἔγχεσθαι τε τὸν ἄνδρα, καὶ ταραχὴ ἦν. καὶ "τί δ' οὐκ B
 ἄρκομενοι" ἔλεγε "τῇ ἐκ λόγων ἢ μὴν καὶ πράξεως παραιτή-
 σι, καὶ αἰτίαις οὐκ ἀγαθαῖς συμπλέκειν ἡμῶς βούλεσθε; ἐκόν-
 τες ἐξιστῆμεθα τῶν πραγμάτων, οὐδὲν ἡμῖν μέλον κἄν ὃ τι γέ-
 10νηται." οὕτω τοίνυν ἀποκροσθέντες ἐμβριθῶς ἀποπεμπομέ-
 τον, διὰ ταχέων τὸ μεταξὺ διανύσαντες πρὸς τὸν κρατοῦντα καὶ
 τὴν σύνοδον ἀπαντῶσι, καὶ ἀπαγγέλλουσι μὲν τὰ τῷ πατριάρχῃ
 λεχθέντα, τέλος δὲ καὶ τὰ τῆς παραιτήσεως παρενέροντες ἀμε- C
 τῶνται τὴν ἐκείνου γνώμην διεβεβαίουν· ἀπολήψασθαι δὲ καὶ
 15τὴν πείραν ἀσφαλεστέραν, εἴ τινων σταλέντων τὴν βακτηρίαν
 καὶ τὸ λαμπαδοῦχον ἀναλαβεῖν αὐτὸς εὐθὺς παρ᾽ αὐχοι. ὃ δὲ
 καὶ γέγονε, καὶ παρεχώρει λαμβάνειν, εἰ βούλοιντο. ὁ βασιλεὺς
 δ' ἐπὶ τούτοις οὐκέτι ἀνεκτὸν ἡγούμενος ἀναμένειν, εἰς ἱκανὴν
 ἀπολογίαν τῷ πατριάρχῃ τῶν ἐπιγενησόμενων καὶ τὴν πυρ' ἑαυ-
 20τοῦ λιπαρὰν νομίσας ἀξίωσιν, ἄλλως τε δὲ καὶ τοῦ Ἐφῆσου Νι- D

ei eo aliquid saepius conatum semper Nicetam constantissime repulit.
 tunc is habet in consilio cum suis, postquam frustra se contendere nec
 spem relinqui ullam melioris successus, si pergerent instare, satis con-
 stitit, ad ea quae in arcanis mandata postremo acceperant circa optionem
 offerendam deveniunt. ea re audita patriarcha statim se loco cessurum
 dixit ac quia libellum cessionis indicem conscribere oportebat, opera
 in id continuo collata est. sed cum suggereret Heracleensis addere pa-
 triarcham debere, ut videretur idonea cessionis causa, indignum se tali
 sacerdotio fuisse, exasperatus ea mentione Arsenius turbavit cuncta, co-
 ruptumque abruptum "nempe" inquit "vobis non sufficit et verbo et fa-
 cto renuntiare me dignitati, sed causis praeterea probrosis implicare me
 queritis? volentes cedimus administratione rerum, nec curamus quidquid
 inde secuturum sit." sic tractatione indignanter abrupta dimissus incli-
 viit Nicetas, summaque celeritate remensus viam, ad Augustum et sy-
 nodum rediit, retulitque primum quid dixisset patriarcha: deinde cessionis
 negotium quo in nodo stetisset, et quam frustra speraretur flecti cum
 ad quidquam eorum quae recusasset posse docuit. adiunxit restare viam
 adhuc aliam explorandae ipsius circa cessionem sententiae, si missis ad
 eum certis qui pontificium lituum et candelabrum ab eo reciperent, utrum-
 que praeberet. successu consilium non caruit: petentibus enim illa re-
 spondit patriarcha, sumerent, si vellent: se quidem haud prohibere. qui-
 bus imperator cognitis nihil ad sui excusationem apud omnes et apud
 ipsum patriarcham, si quid ei minus gratum accideret, amplius expectan-
 dum ratus, cum praesertim Nicephorus Ephesi episcopus affirmaret mini-

κηφόρου μὴ κατὰ κανόνας προβῆναι τὴν χειροτονίαν ἐκείνου δια-
 βεβαιούντος (σπουδὴ γὰρ ἦν τοῦ τότε κρατοῦντος Θεοδώρου
 ἐφ' ᾧ ταινιώσεσθαι καὶ τεταραγμένοις τοῖς κατὰ δύσιν ἐπεισι-
 σεῖν πρῶγμυσι· παρ' ἣν αἰτίαν παρ' οὐδεμίαν μεταξὺ σχεδὸν
 ἡμέραν ἀλλὰ συνεχῶς ἀπάσαις τοὺς τῆς ἱερωσύνης βαθμοὺς ἐτε- 5
 λεῖτο πάντα, καὶ οὕτω πρὸς τὴν πρώτην τῆς ἱεραρχίας τάξιν
 Ε ἀνεβιβάζετο), διὰ ταῦτα ὁ βασιλεὺς τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἐφῆκε
 πράττειν ὅ τι καὶ βούλονται. καὶ δὴ σκεπτομένων ἐκείνων ἐπὶ
 πολλαῖς ταῖς ἡμέραις οὐδὲν πλεόν ὑπῆρξε τῷ πατριάρχει παθεῖν
 ἀνυπομονησίας καὶ καταγνώσεως, ὥς ἔξδὸν λέγειν καὶ ζητεῖν διόρ- 10
 θωσιν μικροψυχοῦντι καὶ τοῦ θρόνου ἐτέροις παραχωροῦντι. κά-
 κεινοι μὲν οὕτως· ἦν δὲ ἄρα, ὥς ἔδειξεν ὕστερον, τὸ ζητούμε-
 νον μὴ ὅτι γε δυσχερῇ θεραπείαν προσιέμενον, ἀλλὰ καὶ ὁλως
 ἀνίατον, διὸ καὶ δίκην τῆς ἀγνοίας ἀντικρυς ἐκουσίαν εἰς ἀπο-
 λογίαν τὴν πρὸς θεὸν ἐπιτιθέναι ἐβούλετο ἑαυτῷ, μὴ κατ' ἐλλ- 15
 Ρ 75 δας προχωρησάντων αὐτῷ τῶν πραγμάτων. ἐκείνοι δὲ τότε περὶ
 τοῦ τίς ἂν τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τὸ ἐχέγγονον παραλήγαιτο τὰ

7. ἐφῆκε Ρ.

me canonicam patriarchae Arsenii ordinationem fuisse (festinante quippe
 ad suae coronationis ceremoniam Theodoro tunc imperatore, et ipsum
 perurgentibus Occidui limitis rebus illo tempore turbatis, quo ad spem
 magni successus, si strenue occurreret, vocabatur, praecipitatum eius
 iussu adeo fuisse inaugurationem patriarchae, ut legitimis interstitiis or-
 dinum non servatis gradus omnes sacerdotii quasi uno saltu vix interpo-
 sito dieculae unius medio spatio pervolaverit, et sic ad throni patriarcha-
 lis fastigium transcenderit contra manifestas regularum ecclesiae veterum
 sanctiones), his, inquam, simul cunctis Palaeologus motus edixit praesum-
 ptibus congregatis se nihil obstare quominus quod ipsis optimum videretur
 in re praesenti decernerent agerentque. tunc patres aliquot diebus in
 inquirendo ac deliberando consumptis, nihil aliud quod vitio verterent pa-
 triarchae reppererunt nisi quamdam impatientiam et praematuram despera-
 tionem emendationis rerum quas improbare; quarum in correctionem prius
 debuisset incumbere, tum per se agendo, tum exquirendo ab aliis et in
 commune consulendo, non autem, ut fecit pusillanimitate victus, ablicere
 clavum periclitantis ecclesiae et eius gubernationem aliis cedere. Ita illis
 videbatur. caeterum posterius apparuit insediase animo patriarchae altius
 vulnus, et non solum difficile curatu sed plane insanabile, poenitentiam
 videlicet seram toleratae infractionis foederis praetermittenda coronatione
 heredis imperii, cuius culpa tam acerbis illum urebat sensus, nunc ma-
 xime evidentem quam contra spem prius conceptam negotia succederent,
 ut quo istius admissae licet per ignorantiam conniventiae crimen apud
 deum expiaret, voluntarium hoc exaurationis propriae supplicium sibi
 ultro consciscendum putaverit. tunc porro patres synodi, vel potius emi-
 nentes inter ipsos, ex quorum auctoritate ac nutu caeteri pendebant,

πολλὰ ζητήσαντες, καὶ μᾶλλον οἱ δοκοῦντες, ὧν καὶ τὸ λοιπὸν τῶν ἀρχιερέων πλῆθος ἐξήρτηντο, τέλος μιᾶς ἐπὶ τῷ Ἐφέσου γνώμης γίνονται, (16) ἀνδρὸς εὐλαβοῦς καὶ κατ' ἀρετὴν ἐπι- B
δόξου καὶ λόγῳ μετρίως κοσμουμένου, γηρῶντος ἤδη, ᾧ δὴ καὶ
5 ζῆλος ἦν ἱκανὸς ὡς ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν αὐτῆς νόμων κα-
ταφρονουμένων ἐκκαλεσθαι. συμβὰν δὲ καὶ τι, ὃ δὴ καὶ τὸν
ἅλον τῆς ἱεραρχίας χρόνον ἐκείνον ἐπέκνιζεν (ἐψηφιστο γὰρ εἰς
πατριαρχεῖον παρὰ τῆς συνόδου ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Δούκα πρὸ τοῦ
πατριαρχοῦ Μανουὴλ, καὶ ὁ βασιλεύων τὰς ψήφους συνέχει,
10 τὸν ζῆλον δεδιττόμενος τοῦ ἀνδρός, φήσας “ὃν οὐ δύναται τις C
ὑποστῆναι ἀρχιδιάκονον ὄντα, πῶς ἂν πατριαρχοῦντα ὑπομεί-
ναι;” διὸ δὴ καὶ τῆς Ἐφέσου προχειρισθεῖς ὁμῶς ἀδικεῖσθαι
παρὰ βασιλῆως εἰς τὴν ἰδίαν τιμὴν διετρίβεται) τοῦτο δὲ μεσολα-
βῆσαν ἐπολεῖ τότε τὸν ἄνδρα πειθήνιον προσκαλούμενον, καὶ τὴν
15 ἐκλογὴν ἀσμένως ἐδέχετο· εἶναι γὰρ ἔκτοτε τεταγμένον εἰς τοῦτο
παρὰ τῆς χάριτος, εἰ καὶ κωλυθέντος παρὰ τὴν ῥηθῆσαν αἰτίαν,
ἱκανὴν γε οὖσαν καὶ ταύτην μᾶλλον εἰς σύστασιν ἑαυτοῦ, τὸν P 76
αὐτοῦ τόπον ἐξ ἀνάγκης ἀναπληρώσαντες εἰσῆχθησαν ἕτεροι.
οἷτως ἐκεῖνος τὴν ἐκλογὴν θεόθεν κατὰ τὴν δικαίαν ἐκείνου κρι-
20 σιν ὑπολογισάμενος, οὐδὲν ἀναβαλλόμενος, ἀναγορεῖται πα-

18. ἀνακληρώσαντες?

cum attente circumspexissent diuque quaeessent quis ipsorum videretur idoneus ad regimen ecclesiae capeendum, denique uno consensu in Ephesium convenerunt. (16) erat is religione ac virtute omni conspicuus, satis doctus, iam senior, cui zelus inerat non mediocris, adeo ut ubi ecclesiam aut leges eius despici videret, totus exardesceret. contigerat dudum quiddam, unde is toto episcopatus sui tempore doloris et querelarum causam habere iustam sibi videretur. vacans olim patriarchalis sedes destinata prius ipsi quam, qui mox in eam successit, Manuël fuerat, haud dubio favore synodi; sed qui tunc imperabat Ioannes Ducas consensui patrum obstitit, zelum viri praeservidum metuens. cuius enim, aiebat, spiritus adhuc archidiaconi ferre vix possumus; ei quis suprema patriarchae armato auctoritate resisteret? sic ille in tanto inferiorem Ephesium submotus ecclesiae thronum nec patienter unquam nec tacite interversi sibi supremi honoris iniuriam, ut ipse passim quiritans vocabat, et constamelliam tulit. ea illum animi praeparatio facilem tum reddidit ad assensum desideriis synodi frequentis, et electioni libenter assentiendum nunc, constare siquidem ipsi videbatur iam pridem se ad patriarchatum divini gratia spiritus electum, etsi hactenus exclusum possessione debili honoris insuperabili obstaculo humanae potentiae, ergo ille nihil cunctatus, immo praedicans apparere manifestum dei numen in sui restitutione, seque non delatum nunc primum suffragiis eligentium, sed iusto dudum iudicio providentiae sibi decretum, nata divinitus occasione quae

τριαρχης. ὃν δὴ καὶ ἐν τιμῇ μεγίστῃ ὁ βασιλεὺς πρὸς Νίκαιαν ἀποστείλας, αὐτὸς ἠπείγετο πρὸς τὴν Λάμψακον περαιομένης πρὸς τὴν ἀντιπέραν Κυλλίουπολιν· συνεκρότει γὰρ καὶ δυνάμεις οὐκ ὀλίγας κατ' Ἰταλῶν ἐφ' ᾧ προσκαθίσας πειρῶτο κρατῆσειν τὸ καταντικρὺ τῆς Βυζαντίδος φρούριον, τὸ οὕτω πως λεγόμενον Γαλατᾶν.

- B 17. Τότε τοίνυν ὁ Σάρδεων Ἀνδρόνικος καὶ ὁ Θεσσαλονίκης Μανουὴλ (ὁ γὰρ Κυλοφόρος Σμύρνης εἰ καὶ παρηγείτο, ἀλλ' οὗν αἰτίας ἑτέρας προνύβλλετο δοξάσας ἱκανὰς εἰς πυραύτησιν) οἱ δὲ φανερώς ἀντέτεινον, καὶ τῷ δοκεῖν μὲν ὑπὲρ τοῦ πατριαρχου κακῶς παροφθέντος ἐζήλουν, τῷ δὲ κρυπτομένῳ καὶ ὑπὲρ ὧν ὁ πατριαρχὸς ζηλῶν ὥς τέως οὐκ ἀνυστῶν ὑπεχώρει.
- C ὁ μὲντοι γε τότε πατριαρχεύων Νικηφόρος ὁ ἀπ' Ἐφέσου, συγκροτούμενος μὲν τῇ συνόδῳ, πολλῶ δὲ πλέον καὶ τῇ τοῦ βασιλέως θελήσει, ἔχων καὶ πολλὴν συναχθέντα ἐκ τῆς Ἐφέσου χρο-
15 σὸν ἐφίσταται τῇ Νικαίᾳ. καὶ πρῶτον μὲν ἐπειρᾶτο ποικίλως τῶν σχιζομένων ἀρχιερέων ἐφ' ᾧ συνελθοῖεν τέ οἱ καὶ εἰρηνεύοιεν, καὶ πολλὸς ἦν αὐτοὺς μετερχόμενος ἀπειλαῖς· ἀλλ' οὐκ ἐπειθε, πλέον δὲ παρέθιγε τὸν ζῆλον ἐκείνοις, καὶ κατεγέλων τῶν μηνι-
D μᾶτων. ὥς δ' οὐκ ἐπειθε πάντα πρᾶξας, ἀντιεσάγειν ἄλλους
20 ταῖς ἐκκλησίαις ἐσκέπτετο, ὃ δὴ καὶ γέγονεν ὕστερον. αὐτὸς δὲ

ad id cogeret, locum accipere, patriarcha renuntiatus est; quem cum summo honore imperator Nicaeam dimittens, ipse Lampsacum contendit, traiecturus inde in adversam Calliopolim. collectis enim copiis in Italos non paucis eo condixerat, animo tentandas occupationis arcis ex adverso Byzantii sitae, cui Galata nomen.

17. Tunc igitur Sardensis Andronicus et Manuēl Thessalonicensis episcopi palam declararunt se non probare quae facta fuerant, praetextentes zelum, ac prae se ferentes miseratione se moveri exauctorati non iuste patriarchae. Calophoro quoque Smyrnensi displicebat factum: caeterum ille alias, ut ipsi videbatur, idoneas istius sui iudicii causas obtendens, suas sibi separatim res agebat. alii duo concordēs in illis quae retuli publice allegandis, aliud quiddam clam coquebant: nam ea ipsa quorum desperatione corrigendorum Arsenius recesserat, impatenter ferrē putabantur. at novus ex Ephesi episcopo patriarcha Nicephorus, iudicio synodi quae ipsum elegerat, et multo magis imperatoris voluntate fretus, auro etiam abundans cuius vim magnam Epheso extulerat, Nicaeam pervenit; ibique multa varie conatus ad revocandos in concordiam dissidentes episcopos, ad extremum incubuit in minas, deterreri eos posse denuntiatione malorum magnopere sperans. sed frustra in hoc quidem fuit: quippe ira illorum sic magis irritata, obfirmati acrius in proposito, etiam adversus quas isto intentabat poenas se risu contemptuque securos ferebant. itaque cum alia non procederent, de transferendis eorum ecclesiis in alios cogitare coepit, quod et postea contigit. interim alios sibi adina-

τῶν ἄλλων ἐπειρεῦτο, καὶ ἡ ταραχὴ πολλὴ ἦν, καὶ τὸ κατ' ἐκείνου σκάνδαλον ἤρρετο· πλὴν γὰρ τῶν εἰς ἄρχοντας τεταγμένων τῆς ἐκκλησίας οἱ λοιποὶ τὴν ἐκείνου κοινωνίαν ἀπέστειργον. ὁμοῦς οἱ μὲν ἐκόντως οἱ δὲ καὶ ἀκόντως πλὴν ὀλέγων καθυπεκλίνοντο, 5 διασεισμένοι δ' ὄντες τὰς γνώμας πράξει τοὺς μὴ πειθόμενους Ε ὥρουν. τὸ δὲ λαϊκὸν πλῆθος τὸν νέον ποιμένα καὶ λαν ἀποπροσποιούμενοι ἐξήτουν τὸν γνήσιον. οὕτω γοῦν τεταραγμένων Ρ 77 τῶν πραγμάτων, ἐπεὶ καὶ τὸν κρατοῦντα ἐμάνθανε μάχην μέλ- λει συγκροτεῖν μεγίστην κατὰ φρουρίου τοῦ Γαλατᾶ ὥσθ' αἰρή- 10 σαι κἂν εἴ τι καὶ πάθοι (ἐκεῖθεν γὰρ καὶ τὴν τῆς μεγαλοπόλεως ἤλπιζεν ἄλωσιν), ὀλίγον κατὰ Νίκαιαν διαμείνας, ὁρμήσας αὐ- τίκα καὶ κατὰ τὴν πύλην γεγωνὼς τὸν κονιορτὸν τῶν βλαυτῶν ἀποτιναξάμενος ὥς εἰς μαρτύριον δῆθεν ἐξῆι, καὶ διὰ τοῦ κατὰ τὴν Ἐλενόπολιν τῆς Θυλάσσης πορθμοῦ πρὸς ἐκεῖνον ἠπέλγετο, Β 15 ἅμα μὲν ἐνασμενέων ἐκεῖθεν τῇ ἐκ βασιλείως παραμυθία, ἅμα δὲ καὶ μεγάλη ἤλπιζε, συγκροτουμένην μάχην βλέπων κατὰ τῆς πόλεως, ὥς ἀλώσεως αὐτίκα τῆς ἐκκλησίας ἐπιβησόμενος, ἀπαλ- λαγείς Νικαίας καὶ τῶν ἐκεῖ. ἐν ὅσῳ δὲ τὴν μεταξὺ πορείαν διή- 20 νει, ἐν τῇ Σηλυβρία καὶ ἔτι ἦν ὁ κρατῶν, ὅτε συνέβη καὶ Ἀν- C δρόνικον τὸν Σάρδεων ἐκεῖσε παρῆναι. δυοῖν γὰρ σχιζόμενοι, αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Θεσσαλονίκης Μανουὴλ, ἐκεῖνος μὲν ἑαυτὸν

gere tentabat, multaque erat perturbatio, ac magnum de ipso publico scandalum ortum est. verum alii fore praesules ecclesiarum eius communem amplectebantur, sed partim volentes partim inviti, paucis ex animi sententia in eius partes inclinantibus. cumque isti arcano dissidentes occulta sua studia non plane dissimularent, palam dissidentes eos quos dixi observata ista fautorum Nicephori titubatio in coeptae discissionis pertinacia firmabat. at laicum vulgus vehementer abhorrebat a novo pastore, veteremque ut legitimum requirebat. sic turbatis rebus, Nicephorus audiens imperatorem magno belli apparatu imminere Galatae, certam quovis periculo eius praesidii potiri, sperareque se non solum eius voti compotem futurum, sed ipsam quoque magnam urbem praeterea capturum, parum Nicaeae moratus discessit inde, et ad portam civitatis circum solearum pulvere, in testimonium scilicet, exivit. moxque per fretum Helenopoleos ad ipsum ferebatur, simul recreandum se ibi sperans praesenti consolatione imperatoris ipsi propitii, simul amplum sibi et ad rationes caeteras opportunum ratus adesse illic se praesentem, cum civitas regia, quod brevi futurum augurabatur, oppugnanti nunc eam imperatori redderetur: sic enim fore ut ipse statim in illam ingressus veram patriarchalis sui throni primus possessionem iniret, Nicaea et infensa illic sibi plebe valere deinceps iussa. dum autem ille in eo itinere est, Selybriae adhuc Augustus morabatur, quando et Sardensem ibidem adesse contigit. nam duorum schismatis auctorum Andronici Sardensis et Thessalonicensis Mannēlis, hic quidem ultro exilium sibi consciens extra

- D εἰς ἔξορίαν ἐδίδου καὶ ἔξωρῖζέτο, (18) ὁ δὲ Σάρδεων σοφόν τι οἰόμενος πρᾶττειν, εἰ μὴ τῷ βασιλεῖ διαμάχοιτο τοῦ πατριαρχεύοντος ἀπιστάμενος, ἔγνω δι' ἄλλης ὁδοῦ ὑπέλθειν τὸν κρατοῦντα. καὶ δὴ, ἐπεὶ ὁ μὲν Φιλαδελφείας Ἰωαννίκιος κατὰ τὴν μονὴν τοῦ σωτῆρος ἱερουργεῖ τοῦ βασιλέως προτρεψαμένου, ὁ δὲ βασιλεὺς παρῆν καὶ ὁ Σάρδεων συμπαρῆν, προσελθὼν αὐτὸς τῷ βασιλεῖ περὶ ἐαυτοῦ ὑπεμίνησεν ὡς τὰ τῶν μοναχῶν ἀναληψόμενος ταῖς τοῦ Φιλαδελφείας χειρσί. καὶ οὗς (οὐδὲ γὰρ ἡγνόει τὸ τῆς γνώμης τοῦ λέγοντος ὑπουλόν, ὡς ἔξοντός ποτε, εἰ αἰροῖτο, πρόφασιν τὴν τοῦ ἄνακτος παρουσίαν, ὡς βίβη τῇ ἐκείθεν 10 λαβόντος τὸ σχῆμα· μηδὲ γὰρ θέλειν ἐκ προαιρέσεως) ἐκείνους μὲν καὶ τί παθὼν διηρώτα μετασχηματίζεσθαι βούλοιο, καὶ εἰς τί βλέπων τὸν ἡσύχιον καὶ ἀπράγμονα βίον αἰροῖτο· πλὴν οὐδεὶς, ἔλεγεν, ὁ κωλύων, εἰ οὕτω βούλεται. ἐκείνου δὲ τὰς αἰτίας
- P 78 συνείροντος καὶ τὴν τοῦ ὑπονοουμένου σκανδάλου δόξαν διὰ πολλῶν ἀναιροῦντος, ὁ βασιλεὺς διακόψας, ἐπεὶ καὶ τὰ τῆς λειτουργίας ἤνυστο, προσέρχεται μὲν τῷ λειτουργήσαντι καὶ σφραγίζεται, λαβὼν εἰς ἁγιασμόν καὶ τὸ ἱερὸν κλάσμα, ἐκείνους δ' ἀφείς παραντίκα ἔξέρχεται τοῦ νεώ, ὡς ὁ τι θέλοιεν ἀπόντος ἐκείνου πράξοντας. ὁ δὲ καὶ οὕτω προσέρχεται καὶ τὸ σχῆμα 20 δέχεται, Ἀθανάσιος ἀντ' Ἀνδρονίκου ὀνομασθεὶς.

finis recesserat. (18) Sardensis vero sapienter se facturum ratus, si non palam repugnaret imperatori, patriarcham quem ille probaret reiiciens, aliam ineundam sibi rationem duxit insinuandi sese et callida ipsum simulatione fallendi. itaque cum Ioannicius episcopus Philadelphiae rogatu imperatoris et ipso praesente apud monasterium Salvatoris sacrum faceret; Sardensis, qui et ipse aderat, accedens ad imperatorem indicavit ipsi esse sibi in animo sacrum monachi habitum ibi sumere manibus Philadelphiensis. ad quae imperator non ignarus astuta id dici et agi ratione, ut deinde, cum se ipsi daret opportunitas deponendae larvae, causari Sardensis posset vi adactum sese minime volentem ab imperatore praesente ad vestem monasticam induendam, quaesivit ex eo quid passus quidve sequens mutatam iret cum habitu vitae formam ex actiua in tranquillam otiosamque se transferens. caeterum, addidit, nemo prohibet quia facias utique quod velis. hic Sardensis ad hoc se moveri dixit causa tollendi scandali satisfaciendique offensioni multorum falso de se persuasorum, tanquam penes ipsum turbarum quae tunc erant culpa resideret; tum alias praeterea nectebat causas. eam verbose contextam orationem abruptens imperator, ubi missa peracta est, accessit ad celebrantem, et sese cruce signans sacram particulam rite sumpsit, moxque templo excedens ipsos reliquit facturos, se absente, quidquid vellent. processit, nihilominus Sardensis ad destinatum, et monachi habitum sumpsit, ex Andronico Athanasius vocatus.

19. Θαναμάσσει δ' ἂν τις καὶ τὴν δίκην τότε· οὐδὲ γὰρ Β
 ἔξ αὐτομάτου γενέσθαι τὸν τόσων ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων ὑπο-
 τοπάσει θάνατον· θνήσκουσι γὰρ ἐγγὺς τῶν δέκα ἑννέα μηνῶν
 ἄνδρες πολλοὶ τὸ σεμνὸν καὶ ἀξιοπρεπὲς ἔχοντες. ἐφ' οἷς ἔλεγεν
 5 ὁ τοῦταρ ἰδὼν πρότερον ἢ θανεῖν ἐκείνους — ὁ Βέκκος δ' ἦν
 οὗτος Ἰωάννης, ὃς ἐσύτερον καὶ μετὰ τὸν χαρτοφύλακα πα-
 τριαρχεύσας πολλὰ πέπονθε τὰ δεινὰ, ὡς ὁ λόγος κατὰ τὸν και- C
 ρὸν ἔπει. τὸ γοῦν ὄναρ ἐκείνος ἰδὼν ἐξηγγέλλεν οὕτως. ἔδοξε
 γὰρ ἐπ' ἀγχωμάλου πεδίου διερχομένους ἐφίππους τοὺς ἀρχον-
 10 τας, πολλὴν ἐξηνυκότητας ὁδόν, κατὰ χεῖλος στῆναι μεγίστου
 καὶ φοβεροῦ ποταμοῦ παραρρέοντος, ἄρξασθαι δ' ἐκείνους κατὰ
 τὴν τάξιν τοῦ σφίσιν ἀποβησομένου θανάτου περὶ πρῶτον τόνδε
 καὶ δεύτερον τόνδε καὶ ἐφεξῆς τοὺς λοιπούς· οὐδὲ γὰρ σύνδυο
 καὶ σύντρεις ἐπεραιοῦντο, ἀλλ' εἰς ἕκαστος καθ' αὐτόν. ὡς D
 15 γοῦν ὁ βλέπων ἰστάμενος καὶ θεωρῶν ἐξεπλήττετο, ἔμφροντις
 ὢν καὶ κῆνος ὅπως περαιωθήσεται, ἀκούει φωνῆς ἔκποθεν δι-
 κνουμένης “τί φροντίζεις; οὐ σὺ νῦν διαβήσῃ τὸν ποταμόν. ἐνι
 γὰρ καιρὸς καθ' ὃν καὶ αὐτὸς ἐξ ἀνάγκης περαιωθήσῃ. νῦν δ'
 ἀπὸ ληθῶν σώζου ἐν πραγματίων ἡμέρᾳ διατηρούμενος.” οὕτως
 20 ἔλεγεν ὁ τοῦταρ ἰδὼν μετὰ χρόνους, καὶ ἡμεῖς ἀκούοντες ἔθου-
 μάμεν. ἐκείνος δὲ καὶ ἄλλως φιλαληθῆς ὢν εἰς πλείον τῶν
 λεγομένων προστίθει καὶ ὄρκον, θαναμάζων ἅμα καὶ τὸ τῆς προ-
 νοίας δραστικόν τε καὶ ἄφυκτον.

19. Miretur autem quispiam tunc ostensum dei iudicium. non enim
 casu contigisse tot simul ecclesiasticorum principum obitus suspicari veri-
 similiter licet. mortui quippe sunt spatio fere novendecim mensium viri
 auctoritate dignitateque summa conspicui, quorum obitus praedixerat qui
 de iis praemonitus per somnum fuerat. erat is Ioannes Veccus, qui
 postea, postquam chartophylax fuerat, patriarcha factus multa in ea
 dignitate gravia passus est, ut haec nostra historia suo loco reddet.
 somnium porro istud suum ille narrabat in hunc modum, aiens visum sibi
 videre principes ecclesiastici ordinis in equis incedentes per aequam pla-
 nitiam lati campi, longo spatio confecto pervenisse tandem ad ripam
 maximi et aspectu terribilis amnis praeterfluentis, quem statim traicere
 coeperint eodem ordine quo sunt postea mortui, primum illum, hunc se-
 cundum, et sic reliquos: non enim duo aut tres simul, sed singuli seor-
 sim traiciebant. ut autem ipse qui videbat adstabat stupens, sollicitus
 quomodo et ipse traiceret, audisse vocem alicunde missam “quid solici-
 tas es? non tu modo traicies hunc fluvium: erit tempus quo te quoque
 ipsum transfretare oportebit. nunc salvus abi in diem negotiorum reser-
 vatus.” sic referebat longe postea ipse qui somnium viderat, audientibus
 et mirantibus nobis. ille autem vir alioqui veritatis amans, ad fidem ad-
 iungebat iuramentum, admirans providentiae inevitabilem efficaciam.

- P 79 20. Ὡς γοῦν ὁ κρατῶν τὰς δυνάμεις συναγαγὼν πολλὰς οὖσας καὶ διαφόρους τῷ Γαλατῇ προσέβαλεν, αὐτὸς μὲν ἐφ' ἱκανὸν μακρόθεν σκηνοποιησάμενος ἐφ' ὑψηλοῦ καθήστο προσορῶν τὰ δρῶμενα, ἅμα δὲ καὶ πειρώμενος εὐσύνοπτος εἶναι τοῖς ἐναντίοις πρὸς ἔκπληξιν, συνέρρεον δὲ πανταχόθεν δίκην ῥυάκων οἱ 5 πολεμιῖν μέλλοντες, καὶ δὴ ὅσον ἑξωτέρω βέλους εἶναι, καὶ
- B αὐτοὶ σκηνοποιησάμενοι ἑτοιμοὶ προσβαλεῖν ἦσαν. εὐθέως δὲ προσβολὰς ἐποιοῦντο μερισθέντες, ἔστι δ' οὗ καὶ τειχομαχικὰ στήσαντες ἐπειρῶντο τοῦ τείχους. πληθὸς δ' ἦν μείζον ἢ κατὰ πόλεμον τοιοῦτου φρουρίου· πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις πολλοῖς γε 10 οὖσι καὶ ἰσχυροῖς μάχεσθαι, καὶ ἄνδρες τοξόται ἐκ τῶν κατὰ Νίκαιαν μερῶν ἐκέισε προστάττοντος τοῦ βασιλέως συνήχθησαν,
- C καὶ εὐσκόπα βύλλοντες οὐδὲ παρακύπτειν τοὺς ἐντὸς εἶων, ἀλλ' ἀπήντων συγχῶς τοξαζόμενοι κατὰ στόμα, εἴ που φανείην. Ἴταλοι δὲ ἐκ διαδοχῆς καθ' ἡμέραν νέοι ταῖς ἀλιάσι διαπεραιούμενοι, 15 διὰ τῆς πρὸς θαλάσση πύλης διεκπαιόμενοι, ἑαυτοὺς εἰσώθουν, καὶ ξύλοις μεγάλοις τὸ ἐντὸς εἰς περιπάτον κρατυνόμενοι καρτερῶς ἀπημόνοντο τοῦ τείχους, ἐξ ὧν συνέβαινε συχνὸς καταπίπτειν τῶν ἔξω ἑξ ἀφανοῦς βαλλομένων· ποσὶ γὰρ ὑσφαλέσιν ἐστῶτες
- D ἀκμηῆτες ἄνδρες ἐκ διαδοχῆς ἄρτι φανέντες ἐνέτεινόν τε ῥαδίως 20 τὰ σφίσι συνήθη γε ἰοβύλα σκεῖη, καὶ σκεπόμενοι τυτὲς ἐπάλξεσι

20. Sed ut ad imperatorem redeamus, cum ille copiis multis variisque collectis in unum Galatam aggressus est, ipse quidem idoneo a muris arcis intervallo fixo Augustali sedebat in loco excelso conspicuus, intuens quae gerebantur, simul etiam ostendens sese hostibus, et expecturus ecquid eos sua species et praesentia terreret. confluebant undique concitatorum ritu torrentium oppugnaturi arcem milites ducesque; et fixis extra teli iactum tabernaculis procincti ad irruptionem signum expectabant. mox in manus divisi multifariam oppugnationem inchoant. fuit ubi erectis machinis quaterent murum perrumpereque conarentur. multitudo erat maior quam pro unius oppugnatione arcis. nam praeter alios sane multos ac valentes, sagittarii a partibus circa Nicaeam evocati ab imperatore aderant, qui assueti collimare ad scopum neminem ex arce caput e muro impune sinebant ostentare, ubicunque quisvis apparuisset, statim eum in faciem misso iaculo petentes. at Itali novis ex urbe quotidie per piscatorias naviculas iuvenibus, qui per vices alii aliis succederent et conferti porta maritima irrumperent, submissis pomoerium intus vallo e lignis alte per gyrum erecto firmaverant, indeque validissime propugnabant murum. unde contingebat multos exterius oppugnantium cadere telis ex occulto iactis. nam pedibus in tuto positus viri robusti fessis recentes assidue suffecti vivido semper, qualis est inchoantium, nisu intendebant quas longo usu tractare didicerant catapultas, et noxia pondera varii generis magna hostium pernicie iaculabantur ipsi tuti lorica murorum, per quorum fenestellis hiantium inobservatas rimas tela

δι' ὁπῶν κατηκόντιζον. οἱ ἔξω δὲ ταῖς τειχομαχίαις περιῆσαν
 πετροβόλοις βάλλοντες μηχανήμασι, πρὸς ἃ κληματίδας ξυμφο-
 ρήσαντες ἐξ ἀμπέλων καὶ τὰ πονοῦντα τῶν μερῶν πυκάσαντες
 ταῖς βολαῖς ἀντιέχον. αὐτοὶ δὲ προσκαταβαίνοντες ταῖς στοαῖς
 5 τὸ ἀσφαλές μὲν κατὰ κεφαλῆς ἐκ τῶν κληματίδων εἶχον, ἐκείθεν ἔ-
 δὲ κατὰ διοπτρίαν ταῖς ὁπαῖς χρώμενοι ὥς εἶχον ἡμύνοντο. καὶ
 τοὺς μὲν πληθὸς καὶ ἰσχυρὸς μετ' ἐμπειρίας παρεκρότει, ἅμα δὲ
 καὶ τὸ ἐφορῶντος τοῦ βυσιλέως μάχεσθαι, Ἰταλοὺς δὲ τὸ σπου-
 10 δαῖον καὶ εὐσύνετον, ἔτι δὲ καὶ τὸ ἐκ διαδοχῆς εἰς ἡμέραν προ-
 κινθνεύειν, οἰκοθεν ὠρμημένους. ἐκδρομαὶ μὲν οὖν οὐκ ἀσφα-
 λῆς σφίσι ἦσαν (τῷ γὰρ πληθῇ καὶ λίαν ἡττώοντο τῶν ἔξω), P 80
 τὸ λῆμν δὲ τρεφομένη δέει συγκροτούμενοι ὁσημέραι διεκαρτέρουν.
 ὧν δ' ἦν ἀμφοτέροις, τοῖς μὲν τοῦ κρατοῦντος ἔλειν ὥς ἅμα
 τῷ φρουρίῳ τὴν πόλιν ἔξονσι, τοῖς δ' ἀντέχειν ὥς συναπολλυμέ-
 15 νης ἐξ ἀνάγκης τῷ φρουρίῳ τῆς πόλεως. κατήντα δ' ἡ μάχη
 σφίσι διαχρονίζουσι μαχομένοις τοῖς μὲν περὶ τὸν βυσιλέα εἰς
 αἰῶν προφανῇ τοῦ μὴ περιγενέσθαι φρουρίον ἐπὶ τοσοῦτον μα-
 χομένους τόσον πληθὸς οὐδὲν σιμνὸν ἔχοντος καὶ τισιν ὀλίγοις B
 διαφυλαττομένον, τοῖς δ' Ἰταλοῖς εἰς φιλοτιμίαν τοῦ τόσους μὴ
 20 περιγενέσθαι παρασκευάσαι αὐτοὺς ὀλίγους ὄντας ὥς μηδὲ τολ-

exilia iactabant. oppugnantibus extra succedebat negotium quatiendo-
 rum moenium, quae saxis ingentibus ballista intortis haud innoxie pulsa-
 bant; atque ad horum labem scalas admovebant materiae viteae, proten-
 tis scutis partes ictibus obnoxias tegentes. qui cum sic ad summas moe-
 nium porticus eniterentur, capita quidem ascendentium in tuto erant,
 protecta, ut dixi, clypeis sursum obversa: tamen qui intus erant per
 fenestellas, quibus crebris hiabat murus, collineantes tela varie nocebant,
 defensabantque arcem pro virili. nostros sua multitudo, tum virtus con-
 scia peritiaeque belli animabat, sed ante omnia imperatoris praesentis
 aspectus quid quisque praecleari faceret coram oculo signantis. Italos
 suus ardor utique pro aris focisque pugnantium, praesentiaque solertis
 animi, praesertim vero receptus fessorum facilis, stataeque quietis vices
 incessione quotidiana recentium, tum certamen quoddam laudis, verentibus
 semper qui subibant ne impares decedentibus succenturiati videren-
 tar, firmabant accendebantque in acrem pertinaciam resistendi. et
 eruptiones quidem ipsis haud erant securae, multitudine siquidem obsi-
 dentium obruebantur. audacia tamen vigeant quotidianis alta successibus
 oppugnationis hactenus sine noxa toleratae obnixa utrimque studia vin-
 cendi, spe metuque inflammata contrariis, sperantibus videlicet nostris,
 si arcem expugnarent, urbem statim dedendam, Latinis, quod hoc ipsum
 timerent, ultimo conatu certantibus, ne urbs in arce caperetur. longia-
 nimam vero perseverantiam neutra ex parte remissi praelii in imperatore
 quidem obstinabat pudor non captae tanto tempore a tam multis toto
 impetu oppugnatae haud famosissimae eiusdemque a paucis defensae mu-
 nitionis, in Italia vero ambitio gloriaeque ardor, ingens sibi decus fore

- μᾶν ἐξίναι, ἅμα δὲ καὶ τοῦ αὐτὸν βασιλέα δόξαι νικᾶν καὶ πᾶσαν τὴν αὐτοῦ δύναμιν ἐπὶ ταῦτὸ συνελθοῦσαν ἅμα. τότε γοῦν πολλῶν καθ' ἡμέραν ἐκ τοῦ τείχους βαλλομένων τε καὶ πιπτόντων ἰσθόλοις μεγίστοις μαγγάνοις, ὥστε καὶ οἰκτιζόντο κατειρω-
 C νυόμενοι, μὴ θέλοντες βάλλειν ἀλλ' ἀποπέμπειν τὸν ἐντὸς τοῦ βέλους ἰόντα διὰ τὴν ἐγγύτητα, ὡς τῇ γυναικί, ὡς ἔλεγον, δια-
 σῴζοιτο, καὶ ἅμα φήμης διαχεθείσης ὡς ἔξ ἀποστολῆς ἐπέστη-
 σαν ἄλλοι πλείστοι καὶ ἰσχυροί, ὑπερπαθήσας οἶον διὰ τε τὸ
 τοῦ κόπου κενόν, καὶ μετὰ τὴν τῶν πεσόντων ἀποβολὴν εἰ καὶ
 γέλωτα ᾤφλει μὴ καταπράξαις, ἔγνω καταλύειν τὸν πόλεμον,
 D πλὴν οὐ κατὰ συνθήκας, ἵν' ἐαυτῷ ἀπολογίαν εὐπρεπῇ καταλεί-
 ψοι ὡς καὶ πάλιν κατ' ἀγαθὰς ἐλπίδας ἐπιτησόμενος.
- E 21. Τότε δὲ τινες τῶν οἰκείων τῷ βασιλεῖ κατ' ἄνεσιν
 διατριβῆς ἐξελθόντες ἐπέστησαν τῇ κατὰ τὸν ἑβδομον τοῦ θιο-
 λόγου μονῇ, ὄνομα μόνον, οὐ σχῆμα σωζούσῃ μονῆς, καὶ τὸν
 ἐκείσε ναὸν εἰσελθόντες, ἡρειμμένον καὶ τοῦτον καὶ εἰς θριμμύ-
 P 81 των ἔπαυλιν ὄντα, καὶ τῇδε κᾠκεῖσε περιβλεπόμενοι καὶ τό ποτε
 τοῦ ναοῦ κάλλος ἐκ τῶν λειψάνων θαυμάζοντες (ἦσαν δ' οὗτοι

2. τότε] τό γε P.

10. ὅφλοι?

cernentibus, se tam paucos ut prodire non auderent, ab ingruente undecumque innumerabili multitudine superari nequivisse, blandiente praeterea, si ad extremum invicti durarent, spe non vane gloriandi praesentem ipsum Augustum cum coactis in unum universis imperii viribus Latinorum parva manu debellatos. caeterum oppugnantium quotidie plurimis, telis ingentibus catapultarum ex crebris muri fissuris assidue iaculantium, cadentibus, addebatur ludibrium damno, etiam illudentibus ex tuto libratibus, et quem intra iactum per fenestellas cernebant, ex propinquo compellatum ironica misericordia timere votantibus: haud enim sese ipsum utcumque contiguum telo petituros, ne tam bellus vir uxorculae suae periret. super haec sparsa fama est mox affore a sede missas apostolica lectas validasque copias in auxilium obsessis. tunc demum imperator quasi fractus animo, quod praeter irritum laborem et tot strenuorum militum iacturam etiam metueret ne magno suo probro per vim inde re infecta pelleretur, sponte obsidionem solvere et oppugnatione absistere constituit, sed citra conventionem cum obsessis ullam, id ad qualemcumque valitum excusationem autumans, quasi non tam omitteret inceptum quam in tempus opportunius differret, cum rei prosperius tentandae se offerret occasio.

21. Tempore istius obsidii quidam ex familia imperatoris circum-
 quaque, ut fit, evagantes animi gratia devenerunt in theologi monaste-
 rium, in suburbio cui nomen Hebdomum situm. supererat nomen solum
 monasterii, forma eius omni ruinis deleta. illi templum quod ibi fuerat
 ingressi, destructum et ipsum et in stabulum armentorum mutatum, huc
 illucque circumferebant oculos, e miserabili specie reliquiarum, quanta
 fuisset illius cum adhuc staret aedis sacrae pulchritudo, non sine admi-

οἱ περὶ τὸν Ἰατρόπουλον Δημήτριον καὶ λογοθέτην τότε τῶν οἰ-
κιακῶν) ὁρῶσιν αἰφνης κατὰ γωνίαν ἰστάμενον ἀνδρὸς πάλαι τε-
θνήσκος λείψανον δλόκληρον καὶ τὸ πᾶν ὀλομελές, γυμνὸν ἐς
πόδας ἐκ κεφαλῆς. εἶχε δὲ καὶ ἐπὶ στόματος καλὰ μὴν ποιμενι-
5 πῆς σύριγγος, εἰς χλεύην τινῶν οὕτω ποιησάντων οἷς ἔμελε θρεμ-
μάτων. ὥς δ' ἰδόντες ἐθαύμαζον μὲν τὴν τοῦ λειψάνου ὀλομέ- B
λειαν, διηπόροσιν δὲ οὗ τινὸς ἄν καὶ εἴη ὁ πεπηγὼς ἐκεῖνος καὶ
ἔτι εἰς σῶμα συνιστάμενος χοῦς, ὁρῶσιν ἐκ δεξιῶν τὸ κενήριον
καὶ ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένους στίχους δηλοῦντας τὸν κείμενον. ἦν
10 οὗτος, ὥς ἐδήλου τὰ γράμματα, ὁ Βουλγαροκτόνος Βασίλειος.
ὥς δ' ὑποστρέψαντες σφίσι τὸ θεαθὲν τῷ βασιλεῖ προσανέφερον,
οἰκίζεταὶ αὐτίκα ὁ βασιλεύς, καὶ πέμψας Σηρικὰ χρυσόσημα C
πέπλα, ἔτι δὲ ἔξαποστείλως τοὺς ἑμνοπόλους σὺν οὐκ ὀλίγοις ἄρ-
χοσιν, ὑπὸ πολλῇ τιμῇ καὶ δορυφορίᾳ, ψαλμοῖς καὶ ἑμνοῖς,
15 ἀνακομίζεται ἐν Θήκῃ τιμῇ πρὸς τὸν Γαλατᾶν τὸ λείψανον, κα-
κὶ προστάττει τῷ ἀδελφῷ σεβαστοκράτορι ἐνθεῖναι τῇ σφετέρᾳ
σκητῇ τὴν Θήκην, πέπλοις τε χρυσοῖς ὑπ' ἀκοιμήτῳ φωτὶ ἐχό-
μενα τῆς ἐκείνου στρωμνῆς θέντα τιμᾶν τοῖς προσήκουσιν, ἕως
ἐκτεῖν ἀναχωρούντων αὐτῶν εἰς Σηλυβρίαν ἐντίμως καὶ λαμπρῶς D
20 μετακομίσαντες ἐν τῇ τοῦ σωτῆρος καταθεῖναι μονῇ. ἐκτεῖν
τοῖον ἐπανακάμπτουσι πρὸς τὸ Νύμφαιον καθιστῶντο τὰ κατὰ

ratione quadam aestimantes. erat in his Iatropulus Demetrius logotheta
tunc domesticorum. ita circumspectantibus apparet improvise in quodam
angulo stans viri olim mortui cadaver, integrum plane ac membris suis
omnibus apte cohaerentibus constans, nudum a capite ad pedes. habebat
autem ori affixam cannam pastoritiae fistulae, ludibrio quorundam greges
istic stabulare solitos curantium. mirabantur qui haec videbant integri-
tatem corporis ex longo, ut apparebat, exanimi. ambigebant autem cu-
ius esset illud sic solide compactum et humanam adhuc formam retinens
cadaver. cernunt a dextris sepulcrum et inscriptas ipsi literas indicantes
quis ibi iacisset. erat autem hic, prout literae significabant, Basilus
Bulgaroctorus. ut vero reversi, quid viderent, imperatori retulerunt,
miseratione intima tactus ille, continuo missis Sericis auro intextis velis,
cantoribus quoque ac principum non paucis eodem se conferre iussis, cum
multo honore ac satellitio, psalmis et hymnis personantibus, in theca
pretiosa deferri curavit id corpus in castra ad Galatam; et ibi fratri suo
sebastocratori mandavit ut thecam qua erat conditum in tabernaculo suo
servaret velis aureis opertam, et facibus circum noctu diuque lucentibus,
prope suam ipsius stratum, eo quo par est honore, haberet. sicque ille
fuit, quoad motis inde castris recedentes illi Selybriam honoratis ac
splendidis exequiis portarunt, ubi depositum est in Salvatoris monasterio.
hinc flexerunt versus Nymphaeum iter, ut illi consilio pacandis tractus Oc-
cidi timentibus: nam progressa usque Orestiadem et ultra propinqui et

δύσιν, ἄχρι καὶ Ὀρεστιάδος καὶ τὸ ἐπέκεινα προφθασάσης τῆς βασιλείως φήμης καὶ καταστελλούσης τὸ ἀνορμοῦν.

- E** 22. Καταλαβόντων δὲ σὺν πολλῷ τάχει τὸ Νύμφαιον, ὁ πατριαρχεὺν συνῶν τῷ κρατοῦντι, ἐπεὶ ὁ Θεσσαλονίκης καὶ ὁ τῶν Σάρδεων τοῖς δοξάζουσι σφίσιν ἀμεταθέτως ἐμμένοντες ἐκποδὼν ἦσαν ἐξωρισμένοι, ἀντικαθιστᾷ τούτων ἑτέρους ταῖς ἐκκλησίαις, καὶ τὸν μὲν Κυδώνην Ἰωαννίκιον τῆς τῶν Σωσάν-
P 82 δρων μονῆς ἐξάρχοντα Θεσσαλονίκης, τὸν δὲ γε Χαλαζῶν Ἰάκω-
 βον ἐκ δύσεως προσχωρήσαντα τῷ κρατοῦντι Σάρδεων ἀποδείκνυσιν. εἶχε δὲ καὶ εἰς ψῆφον Σμύρνης τὸν Ἰσαάκ, ἄνδρα καὶ αὐ-
 τὸν γεραρόν, ἐκ τῆς κατὰ τὴν δύσιν τοῦ Ξηροποτύμου μονῆς ὀρμώμενον. ἀλλ' ἐν τοσούτῳ τῆς ἐκείνου χειροτονίας φθάνει πεσὼν εἰς νόσον ὁ πατριάρχης, καὶ προτροπαῖς ἰδίαις ἢ μὴν καὶ τοῦ ἐξυψηρετοῦντος αὐτῷ (καὶ τοῦτο γὰρ λέγεται· ἐκεῖνος γὰρ
B ἤναισθήτει τὰ λαισθια πνέων) ὁ ἐκ Θεσσαλονίκης Νικήτας Δυρ-
 ραχίου χειροτονεῖται. ἀλλ' ἡ κυρία τότε τοῦ θανάτου ἐφίσταται τῷ πατριαρχεῦντι, καὶ ὁ ἐκ τῆς τοῦ Πέλοπος ἐκ Πιργκίων μοναχὸς Θεοδόσιος, ἀνὴρ εὐλαβὴς καὶ ἐπὶ πλείστοις χρόνοις ἀσκήσας, ἔτι δὲ καὶ τὴν συνουσίαν ἡδύς καὶ χαρίεις καὶ ποι-
C λος τὴν ὁμίλιαν, ὡς μόνον ἐκεῖνον ἰδόντα τινά, αὖν τὰ μέγιστα λυποῖτο, χαρᾶς ἔμπλεων ἀπαλλάττειν, καὶ ὡς εὖ ἔχων τοῦ γέ-
 νους θεῖος τοῦ κρατοῦντος ὀνομαζόμενος, τὴν οἰκονομίαν τοῦ ὅσον οὐπω τεθνήξομένου παρὰ τοῦ ἀνακτος ἐπιτρέπεται, ἐπειτα γέ

quasi adventantis imperatoris fama multum valuit ad comprimendos inquietos motus illarum gentium.

22. Cum autem magna celeritate Nymphaeum pervenissent, patriarcha, qui cum imperatore simul erat, videns Thessalonicensem et Sardensem in suis privatis obstinatos sententiis amotos e medio exulare, substituit ipsis alios in illarum curam ecclesiarum, et Cydonem quidem Ioannicium, monasterio Sosandrorum antea praepositum, Thessalonicensai, Iacobum vero Chalazam, qui ex Occidente accesserat imperatorem, Sardensai praeficit ecclesiae. elegerat etiam in Smyrnensem episcopum Isaacum, virum et ipsum honoratum, qui e monasterio Xeropotami, sito in partibus Occiduis, prodierat. sed cum esset in procinctu ad hunc ordinandum, incidit in morbum patriarcha, cuius consilio ac voluntate, vel potius minister eius (nam et hoc dicitur) cum iam ipse destitutus officio sensuum ageret animam, Thessalonicensis Nicetas in Dyrrhachiensem promotus est thronum. caeterum patriarchae constituta morti dies illuxerat, et Peloponnesius monachus ex Principum ibi dominantium stirpe Theodosius, vir pius, quique ex longo iam tempore vitam religiosam exercuerat, consuetudine vero tam comi ac faceta varietateque iucundi sermonis grata, ut quivis quantumvis moestus eo viso ex hilaratus et gaudens abiret, praeterea nobilissimo genere, ita ut patruus imperatoris nominaretur, administran-

καὶ χρήμασιν ἐπλούτει ἐκ τῆς Ἐφέσου πολλοῖς. τότε γοῦν
 πῶς τὸν κείμενον λέγεται τὸν ἐπίτροπον, εἴ πως αἰροῖτο ἐπεν-
 δοθῆναι τὰ μοναχῶν· ὁ δὲ οὐχ ὅπως ἐπέσθη, ἀλλὰ καὶ βαρέως D
 τὴν ὑπόμνησιν ἤνεγκεν ὡς τεθνηξείων ἀρχιερέως. καὶ δὴ ἐξ ἀν-
 5 θρώπων γεγονότος ὡς τάχος, ὁ νεκρὸς ἐκείνου διακομίζεται πρὸς
 τὴν Ἐφεσον, καὶ τῇ μητροπόλει τῷ τάφῳ δίδεται, ἀνὴρ τὸν
 βίον μὲν φοβερός, ἀκατάπληκτος δὲ τοῖς ἄρχουσι, τῶν δὲ γε
 φοβερῶν ὑπερόπτης, κατὰ ἀρετὴν παιδιόθεν συνήθης, δόξας
 δὲ τότε τοῖς πολλοῖς ἐπαχθής, οὐ διὰ τὴν μετὰθesis τόσον ὅσον
 10 τὸ ζῶντος πατριάρχου γνησίῳ αὐτὸν μετατίθεσθαι.

23. Ὁ μέντοι γε βασιλεὺς ὅσον εἶχε διὰ γνώμης κατωρ- E
 θωκῶς, μηδενὸς ἀντιπράττοντος (τὸ γὰρ παιδίον κατ' ὀλίγον
 παρέρριπτο καὶ ἡσθίνει πρὸς τὴν ἀρχήν, ὡς καὶ αὐτὰ δὴ τὰ τῆς
 βασιλείας σύμβολα ἄχθος φέρειν κενόν· ὥριστο γὰρ καὶ ταῦτα
 15 ὑποβαλεῖν) διὰ τοῦτο ἐν ἀνακωχαῖς ἦν καὶ ἐτρόφα, τῇ τῶν γυ-
 ναικῶν αὐταδελφῶν θεραπεία θρυπτόμενος, αἷς καὶ εἰς πάντ'
 ἐχρήτο, τῇ μὲν Μάρθα ὡς αὐτῷ φανείσῃ κατὰ μητέρα καὶ
 κατ' οἶκον ἀναγούσῃ, τῷ μεγάλῳ δομestικῷ εἰς ὁμόζυγον οὔσῃ, P 83
 πολλοῦ τινὸς τιμωμένῃ τῷ βασιλεῖ (ὁ περίλυπος δ' ἦν ἐκείνος
 20 Ταρχανειώτης), τῇ δ' Εὐλογία ὡς καὶ αὐτῇ καλῶς ἐχούσῃ τοῦ

dis bonis moribundi patriarchae praedivitis, ut dictum est, pecunia Epheso
 portata, praepositus ab Augusto est. hic languentem suae curae com-
 missum tentavit, ecquid vellet monachi vestem induere. at ille adeo non
 est assensus, ut etiam istam mentionem moleste tulerit, ostendens se
 omnino velle patriarcham mori. porro huius, postquam migravit ex hu-
 manis, corpus celeriter deportatum Ephesum illic apud metropolitanum
 templum sepulturae traditur. vir fuit vita severus, intrepidus in ob-
 stante principibus, periculorum minarumque contemptor, virtuti a puero
 assuetus, visus autem tum multis intrusus in patriarchalem thronum, non
 tam quod translatus ex Ephesina sede, quam quod legitimo adhuc vi-
 vente patriarcha translatus fuisset.

23. Succedebat porro imperatori negotium trahendi ad se in solidum
 imperii, resque nemine iam quidquam contra moliente procedebat. puer
 enim paulatim removebatur a principatu, nec iam nisi tenuem et evani-
 dum eius speciem habebat, insignia regni gestans ille quidem adhuc, sed
 tanquam inane pondus; quae et ipsa ei auferenda iam decretum erat.
 quare Michaeli securo iam liberoque animo se in quietem deliciasque re-
 laxabat, prolixo in his indulgentique admittendo ministerio sororum cer-
 tatim Augustum fratrem obsequiis fovere mollibus muliebri sedulitate sat-
 agentium. porro ille germanarum opera non in cura solum corporis, sed
 in aliis aequae cunctis utebatur, plurimum utrique illarum in omni genere
 fidei tribuensque, Martham quidem studio fiduciaque filiali solitus am-
 plecti, ex quo ab ea ut matre educatus amantissime fuerat, habente
 ipsum secum in viri sui domo magni domestici, ab imperatore tum re-
 gente multo in pretio habiti. fuerat is inclytus ille Tarchaniota. altera

- ἤθους καὶ πλέον ἢ ἐκείνη τυρβαζομένη πρὸς βασιλέα, οὐκ οἶδα δὲ εἰ καὶ τὸ ὑποτείνειν ἐλπίδας χρηστὰς ἐπὶ τῇ μεγαλοπλῆει τῷ βασιλεῖ ὡς ταύτην αἰρήσονται ἐκ μορσίμου. τὸ δὲ μόρσιμον, μεθὸ μὲν ἡ πόλις ἑάλω, ἐκείνη τρανῶ διηγείτο στόματι καὶ ἀπὸ
- B** θαύμαζε λέγουσα, ἔδει δὲ καὶ τὴν πρὸ τοῦ λέγουσαν θέλειν. τὸ δὲ ἦν, ὡς κατακοιμῶτο μὲν ὁ βασιλεὺς ὑπὸ τίτθης βρέφος ἐν λίκνῳ ποτέ, πολλάκις δ' ἡγροῖνέ τε καὶ ἐκλαυθμύριζε σὸν ὕπνον ἀποδιοπομπούμενον, ἔπει δ' ἐκείνην ἔδει τινὶ μέλει διὰ τὸ ἀγριαῖνον κατασιγῶν, πολλὰ μὲν ἐκ μελέτης συνεῖρε καὶ ἐμελῶδει, οὐδενὶ δ' ἔθελγε τὸ παράπαν. ἀλλ' ὅταν μεμυκὸσι χεῖλεσιν ὕπο-10
- C** κοριζομένη τὸ περὶ τὴν πόλιν διεξῆει (ἦν δὲ τὸ λεγόμενον ὡς εἶγε τῷ βασιλεῖ τῆς πόλεως, καὶ ὡς κατὰ χρυσέαν πύλην εἰσελθεῖν μέλλοι, καὶ ὡς τὸ καὶ τὸ ἐκείσε μεγαλυνόμενος ἐκτελέσειεν), αὐτίκα τούτοις ὥσπερ Σειρήσι τὸ παιδίον θελγόμενον κατεσθία, καὶ πως μαλακῶς καὶ ἡδέως κατεκοιμῶτο. οὕτως ἦσαν αἱ αὐτὰ-15 δελφαι τῷ βασιλεῖ καὶ πάλαι μὲν εἰς προμήθειαν τὴν προσήκουσαν, καὶ τότε δὲ πολυωροῦσαι τε καὶ κηδεύουσαι, ὅφ' αἷς λι-
- D** παρούσαις μὲν πολλὰ τισιν εἰς εὐεργεσίας ἔπραττε, συμβουλευούσαις δὲ προσεῖχε καὶ συγκατήννε. λέγεται δὲ καὶ ὡς βουλῇ

2. τὸ] τῷ? ἢ διὰ τὸ?

erat germana imperatoris Eulogia, suavissimis et ipsa moribus, frequentiusque solita itare ad principem fratrem seseque immiscere negotiis, haud acio an non ei peculiariter iucunda, quod augurio ipsi prospero recuperationem magnae urbis fratri eminaretur ut fato debitam. unde autem in eam spem esset ingressa, sic illa, postquam est deinde capta civitas, narrare consueverat, admirans divinam in eo providentiam. oportebat autem eos qui hoc audire ex ipsa vellent, delinire ipsam prius et rogare. referebat porro in hunc modum, cum imperator adhuc infans sub ubere iaceret in cunis, fuisse illum saepe rabiosiuscule querulum et somni difficilis, se vero sororia caritate soporando fraterculo dantem operam multas et varias solitam ad eum demulcendum cantillare naenias, nulla earum pacante inquietudinem pueruli, donec semiapertis labris data opera balbutiens modulari coepisset cantilenam de urbe huius fore formae “ouge imperator urbis, in eam aurea inveheris porta, resque has et has isthic magnificas plane perficies.” ad ea quippe statim verba puerulum velut Sirenum quodam cantu delinitum siluisse, mollique ac suavi quiescere semmo. tales et sic in ipsum affectae imperatoris sorores erant; quae et ipsum olim, cum eius vel aetas vel fortuna ipsarum auxilio eguit, studio ac caritate providentissima fovissent et nunc eiusdem imperantis securitati ac conservationi pervigili cura prospicerent; quarum commendatione ac precibus multa in quosdam beneficia contulit, consilia vero earum et libenter audivit et plerumque secutus est. dicitur etiam harum sugge-

σφῶν, καὶ μᾶλλον τῆς Εὐλογίας (Θατέρᾳ γὰρ περὶ τὰ πλεῖστα μαλακώτερον εἶχεν), ἰδιωτεύειν τὸν Ἰωάννην αἰροῖτο.

24. Τηνικαῦτα καὶ τῶν Τοχάρων, οὓς ἡ κοινὴ Ἀταρίους Ε λέγει συνήθεια, δίκην συρρευσάντων χειμάρρου κατὰ Περσίδος 5 ὁ μὲν Χαλκυρᾶς χρυσοῖς παρ' ἐκείνων ψωμιζόμενος ἐτελεύτα, οὐ μᾶλλον κατὰ χρεῖαν σφαγῆς ἢ κατὰ χλευσθῆναι, ὡς ἔξῃ τὸν χρυσὸν εἶχεν καὶ νικᾶν τὸν ἐχθρόν, ὁ δ' ἡγάπα πλέον ἐκείνο ἢ ἑαυτόν, ὡς καὶ χρυσotraγῆσων ἄντικρυς. καὶ ὁ μὲν οὕτω κατ' οἰκίαν P 84 πρὶς δῆθεν ἐπνέγετο, τὰ δὲ τῆς Περσίδος ἤδη ἐνόσει καὶ κα- 10 ὡς εἶχεν, ὡς μηδὲ δόλῳ φόβου καὶ αὐτὸν τὸν σουλτάν Ἀζατὴν ἴσθαι. κατωρρώδουν γὰρ τὸ ἔθνος οἱ Πέρσαι καὶ κατημέλουν, ζητοῦντες κατ' αὐτόν ὡς εἶχεν ἕκαστος τοῦ σώζεσθαι. καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν δὲ τὰ τῆς Περσίδος ἐκλυδωνίζετο τῶν σατραπῶν ἐπανι- 15 σταμένων, ὥστε καὶ δύο τῶν μεγιστάνων ἐκεῖθεν προσχωρήσαι τῷ βασιλεῖ, τοῦ σουλτάν, ὡς βλακικῶς διῆγε καὶ κατ' ἰδιώτην ἀόλαστον, ἐκ τοῦ προχείρου ὑπεριδόντας. οἱ Βασιλικοὶ δ' B οὗτοι ἦσαν, ἄνδρες ἐκ Ρόδου μὲν ἀνέκαθεν ὄντες, ἐκ Θυμειλικῆς δ' ἐπιτηδεύσεως τῷ σουλτάν προσφικωμένοι, οὐ μὴν δὲ ἄλλὰ καὶ ὡς εὖ ἔχοντες τοῦ φρονεῖν τὰ πρῶτα φέροντες ἐν ἐκείνῳ, 20 βρότοντες δὲ καὶ χρυσῷ πολλῷ, ὅσος ἦν ἐν ἐκπώμασι καὶ ὅσος κυ- τυρασμένος εἰς Χαλκυρικὸν νόμισμα. τὸ δὲ τῶν βήλων, ἔτι δὲ

nissae inductas, maxime autem Eulogiae (in hanc enim teneriori fere vi-
debatur propendere affectu), redigere in ordinem et insignibus imperii
cruere Ioannem statuisset.

24. Tunc Tocharis, quos Atarios vulgus solet vocare, in Persidem
torrentis ritu confluentibus Chalypas auro liquefacto in os infuso inter-
emptus ab illis est, non tam quod non alium expeditorem haberent eius
tollendi modum, quam in exprobrationem caecae ipsius avaritiae, qui
cum facile potuisset aurum effundendo hostes vincere, maluerat auro
parcere quam vitae ac salutis propriae prospicere, iure ab illo quod adeo
perditae deamaverat metallo tragicum exitum nactus. et hic quidem in
hunc modum statuta ipsi proprio a divino iudicio poena suffocatus est,
res vero Persidis graviter laborabant malis et periculis magnis urgentibus,
quae nec ipsum Sultanem Azatinum metu vacuum sinebant, horrebant
enim Persae vehementer gentem illam, et quasi desperato resistendi suc-
cessu negligentes in commune consulere privatam sibi, prout quisque
poterat, mundinari salutem satis habebant, etiam aliunde imperio Persi-
dis nutante, insurgentibus passim et res aliis alio trahentibus satrapia,
adeo ut ex optimatibus duo illius ad Imperatorem accederent, spreto
Sultano et homine inertis desidiae dedito et omnis principatus curis, tam-
quam si privatus quispiam nepes esset, luxuriose ac molliter vivente. hi
Basici vocabantur, oriundi ex Rhodo, lyrices olim ac fidium artificio
in Saitanis gratiam inolevati, deinde quod consilio prudentiaque excelle-
rent, ab eo in primis familiarium culti, iidem praedivites auro multo vel

λίθων καὶ μαργάρων αὐταρκείας ἦν τοὺς εἰδότας θαυμάσαι. πα-
 C λαιῶς γοῦν φίλλας τῆς πρὸς τὸν βασιλέα ὑπόμνησθέντες, ἱκανοῦ
 δοκοῦντος σφίσι καὶ τοῦ κρατοῦντος εἰ παρ' ἐκείνων παθόντος
 πάλαι κατὰ τοῦτιδ' ἀπομνημονεύειν τὴν χάριν, βασιλέως κατα-
 στάντος καὶ δυναμένου, τὰ πιστὰ λαβόντες διὰ γραμμάτων ἐν 5
 ἀπορρήτοις βασιλικῶν, καὶ τὰ κατ' αὐτοὺς εὖ διαθήμενοι, ὅλην
 ῥυτῆρι πρὸς τὸν βασιλέα χωροῦσιν ἐν αὐτομόλῳ σχήματι. ὁ δὲ
 δέχεται τε ἀσμένως καὶ τιμᾷ τοῖς προσήκουσι, τὸν μὲν παρακοι-
 μώμενον τοῦ κοιτῶνος καταστησάμενος τὸν Βασίλειον, θύτερον
 D δὲ τὸν Βασιλικὸν μέγαν ἐταιρειάρχην ἀποδείξας. καὶ ἐχρᾶτο 10
 τούτοις δεξιόις ἐς ὅτι μάλιστα εἰς τὰ πράγματα φαινόμενοις, καὶ
 ἡ πρὸς αὐτοὺς φιλία τοῦ βασιλέως προσῆν. οἱ δὲ πολλὰ μὲν
 οἴκοθεν ἔχοντες, οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως εἰς οἰκο-
 νομίαν λαβόντες, πιστῶς μάλ' αὖ καὶ εὐνοϊκῶς κατὰ Ῥωμαίους
 μετασχηματισθέντες ὑπηρετοῦντο τῷ βασιλεῖ· οὐδὲν γὰρ οὕτω 15
 συνίστησι τὰς εἰς τὴν βασιλείαν εὐνοίας ὥς ἡ κατ' ἀξίαν χάρις
 E τοῖς ἀξίως οἰσομένοις ἐξ ἐτοίμου προτεινομένη. τότε καὶ ὁ σουλ-
 τὰν ἔτι μᾶλλον τῶν ἄμφ' αὐτὸν κραδαιομένων ἅμα μὲν διὰ τὸ
 φανέν τῶν Τοχάρων ἔθνος ἅμα δὲ καὶ ἰδίῳν πραγμάτων ἕνεκα,

in scyphos vasaque similia formato, vel caso in monetam typo Chalyphae signatam. velorum vero gemmarum et margaritarum tantum in recondito habebant, quantum si cui ostenderent iure miraretur. hi ergo antiquae recordati amicitiae quam cum imperatore, quando is adhuc privatus ad Persas fugit, contraxerant, memores etiam se in eo signa observasse mutuae in ipsos benevolentiae, non dubitarunt esse illum hominem iis moribus quem non frustra confiderent acceptam in privata fortuna gratiam in imperio etiam, postquam ad illud ascendisset, agniturum, et quo plus iam posset, eo liberalius repensurum. quare cum ab illo arcanis prius convento nuntiis regias clam perlatis literas, quibus ipsis plene cavebatur, accepissent, suis illic otiose convasatis et tuto asportatis rebus, summa celeritate se ad imperatorem conferunt specie transfugarum. eos ille cum libenter ac perbenevole excepit, tum ut digni erant honoravit, alterum quidem eorum Basilum nomine excubito rem cubiculi faciens, alterum vero basilicum magnum et hetaeriarcham creans. expertasque mox eos ad omnia ad quae adhibebantur dextros atque industrios, eorum opera frequenter utebatur, pronamque in ipsos suam gratiam haud dubius declarabat indicia. porro illi multa ex se habentes, non pauca ipsis ab imperatore administranda commissa summa fide benevolentiaque tractarent, gratissime semper utilissimeque servientes. plane transformati in mores habitumque Romanorum fidelissimum obsequium imperatori praestiterunt: nihil enim ita subditis in principem verum amorem sinceramque fidem inspirat ut gratia meritis prompte reddita et beneficium dignis ac referre scientibus ultro representatum. tunc et Sultan, magis adhuc magisque vacillantibus qui circa ipsum erant, simul ob sese ostentantem terribili specie Tocharorum gentem, simul ob peculia rem rerum suarum

καὶ μηδὲν ἔχων ὃ τι καὶ δράσειε τῶν ἀπάντων διεγνηγεμένων, ἔγνω
 ἡμᾶς γυναῖξὶ καὶ τέκνοις, πρὸς δὲ καὶ γηραιᾷ μητρὶ, Χριστιανῇ
 εἰς τὰ μάλιστα οὖσῃ, καὶ ἀδελφῇ, καταφεύγειν εἰς βασιλέα, ὡς
 ἐκείθεν καὶ μόνως ἔξω βοήθειαν καὶ κατὰ καιρὸν ἐπανήξων αὐ-
 59 θις ἔξ ὑπερτέρας χειρὸς καὶ ἰσχύος. μηδὲ γὰρ πιστεύειν ἔχειν P 85
 ἑτέρῳ τὴν σωτηρίαν, ἔπει καὶ ὁ προρρηθὲς Μελήκ πρὸ χρόνων
 αἰτομολήσας παρὰ βασιλέως κατείχετο, ὃν δὴ καὶ αὐτὸν ὑπώ-
 πτειν ὁσημέραι μὴ λυθεῖς ἐπιστῇ μετὰ πληθύνους καὶ οὐ καλῶς
 ἔχιν τὸ εἰς ἀρχῆς κράτος ἐντεῦθεν γένοιτό οἱ. ἐπίστευε δὲ καὶ
 10 ταῖς εἰς βασιλέα παλαιαῖς ἐκείναις φιλοφρονήσεσι, καὶ ἐθάρρει
 φανείς ἀνύσαι τὰ πρὸς θυμοῦ. συμφορῆσας τοιγαροῦν πληθὺς
 χριστιανῶν οὐ ῥᾶδίως ἀριθμητόν, καὶ τὸν Περσῶν πλοῦτον περιβα- B
 λόμενος, ἡμᾶς γυναῖξὶ καὶ τέκνοις, τοῦ Πισσιδίας προαγωγούν-
 τος ὡς βασιλέα χωρεῖ. ὁ δέ, ὡς εἰκός, ἀσμένως δεξιόμενος οὐκ
 15 ἔχεν ὃ τι χρῆσαιτο τούτῳ, πλὴν μάλα φιλοφρονησάμενος πρὸς
 ἐκείνον, καὶ θαρρεῖν διδούς ὡς κατὰ καιρὸν ἐπανήξοι καὶ τὴν
 ἀρχὴν ἀναλάβοι αὐτοῦ συνεργοῦντος, ἐφῆκε διόγειν ὥς οἱ σύνη-
 θεις ἦν αὐτῷ οἴκοι τῆς Περσίδος ἔρχοντι. ὅθεν καὶ σέλμασι βα-
 σιλικοῖς τῷ βασιλεῖ παρεδράζε, καὶ φοβεροὺς περὶ αὐτὸν εἶχε

9. εἰς] ἐξ?

11. θυμούς P.

statum nesciens quo se verteret culve confideret, cunctis arrectis in spes
 metusve rerum imminentium nec satis uspiam consistentibus, decrevit cum
 uxoris et filiis cumque matre vetula optima Christiana, praeterea cum
 sorore ad imperatorem confugere, a quo solo tali articulo rerum suarum
 iuvare poterat et in posterum auxilium sperare, quo, si unquam resedis-
 set illa tempestas, tentaret reditum in principatum validis Romanae po-
 testatis subnixis copiis. cuncta enim circumspiciebat, neminem tunc re-
 periebat cui recte committere salutem suam et fidere satis posset, quan-
 doquidem et prius memoratus Melech, cum aliquanto antea ipse quoque
 transfugisset, ab imperatore detinebatur; a quo scilicet quotidie metuebat
 se quia nactus exitum e custodia numerosum in se duceret exercitum, et
 sic in irritum reciderent spes conatusque, quos intendebat in statuendo
 sibi firmandoque principatu. magnopere autem nitebatur vetere imperato-
 ris amicitia, magnis sibi officiis, cum esset olim in Perside, testata;
 confidebatque, simul eius coram affandi contigisset copia, se quod cu-
 peret ab eo impetraturum. congesta igitur in capsas quas secum extulit
 aureorum multitudinem non facile numerabili, et ditissimis luxu Persico ve-
 stibus iadutus, cum coniugibus et liberis, Pisidiae praeside duce itineris,
 ad imperatorem se confert, qui eum humanissime excepit. et quamquam
 non habuit tunc in quo eius opera uteretur, omni tamen significatione
 benevolentiae consolatus est; spemque ipsi fecit auxiliorum a se submini-
 stratorum in tempore, quorum ope tuto rediret in Persidem, et prin-
 cipata recuperato florentem ibi ut prius et tranquillam domi suae vitam
 in consueta dignitate degeret. itaque in suggestibus regis imperatori

- C σωματοφύλακας, καὶ τοῖς τῆς ἀρχῆς συμβόλοις ἐχοῖτο ἐρυθροβαφές πέδιλον ὑποδύμενος. τὰ πιστὰ δὲ καὶ πρὸς τὸ εὖ πράξιν εἶχε διὰ τὴν ἐξ ὑπογυίου χάριν, ἣν κατὰ καιρὸν διδοὺς ἤλπιζε παρὰ τοῦ λαβόντος τὰ κρείττω. τὸ δὲ ἦν ἄρα οὐ σταθερά τις ἐλπίς τοῖς νοοῦσι βαθύνερον. ἀλλὰ τότε τὸν καιρὸν θεωπεύων⁵ ὁ βασιλεὺς τοὺς μὲν περὶ αὐτόν, καὶ μᾶλλον γυναῖκας καὶ τέκνα, κατὰ συντήρησιν πρὸς Νίκαιαν πέμπει, τῷ μὲν δοκεῖν τὸ ἀσφαλές ἐκείνοις παρέχων ἐφ' ᾧ μὴ βλαβεῖν ἀφύλακτοι ὄντες· οὐδὲ γὰρ καλὸν ἐδόκει συνεστρατεύειν τῷ βασιλεῖ ἀήθεις ὄντας καὶ τῆς γυναικωνίτιδος· τὸ δὲ πάλιν σφᾶς διατρέβειν ἐπ' ἀνατολῆς¹⁰ ἀναχωροῦντος τοῦ βασιλέως, μὴ καὶ εἰς κίνδυνον γένοιτο. τὸν δὲ γε σουλτὰν συμπεριάγων αὐτῷ σὺν προσηκούσῃ τιμῇ τὴν ἐπὶ τοῖς ἐκείνου συνεισκάζῃ προὔξιν, ἣν τῷ μὲν δοκεῖν, ὥς εἴρηται, ὑπὲρ ἀσφαλείας ἐκείνων προσέταττε, τῇ δ' ἀληθείᾳ δι' ἐκείνων τὸ ἀσφαλές ἐχόντων τὸ ἐν ἀσφαλεῖ τὸν σουλτὰν εἶναι καὶ μὴ¹⁵
- E συνισχημένον πραγματευόμενος. προκατελάμβανε γὰρ τὴν πρὸς τὸν τῶν Τοχάμων ἄρχοντα Χαλαοῦ εἰρήνην, ὥς ἐνευκαιρήσοντας

assedit, et minaces ipso quoque circa se corporis custodes habuit, et insignibus imperii utebatur, rubros induens calceos. haec autem honoris amorisque signa non vane ostentari, sed ex vere propenso in ipsum ac sincere favente, quaeque polliceretur praestituro, imperatoris animo proficisci, persuasit ipsi conscia memoria suorum in illum meritum, quo tempore supplicem eum benevolis exceperat hospitio, cuius gratiae vicem mutuam a non immemore, et ab eo cui plus contulerat, id modicum quo nunc egeret accepturum plane confidebat. erat autem ea spes non usquequaque certa fundataque, iudicio eorum qui non haerentes in superficiali specie res penitus ipsas introspicerent ac profundiore prudentia examinarent. caeterum tunc quidem imperator in occasionem imminens familiam Sultanis, praesertim uxores ac liberos, Nicaeam misit, praetextu plausibili necessariae securitatis, ut in tuto ibi servarentur neque cuiusquam iniuriae paterent in loco minus munito depositi, aut militantes imperatorem cum Sultane assectantes iterum insueto labore parvuli mulieresque vexarentur, rursus ne si relinquerentur in urbe Orientali magis admota limiti, cum ab ea contingeret imperatorem expeditionum occasione distare, non satis remoti essent ab omni discrimine quod inde iure timeretur. porro Sultanem ipsam circumducens secum quocumque iret, ac exquisitis ubique semper afficiens honoribus, lata familiaritatis ac reverentiae specie id consequabatur imperator, ut ille nihil sinistri latere suspicaretur in illa filiorum et uxorum eius Nicaeensi custodia; quasi in solium ipsius commodum et securitatem eius familiae decreta. revera tamen aliud spectabat astutus princeps, cui erat propositam custodiendis certo sibi et tuto loco tam caris Sultani capitibus Sultanem ipsum tot pignorum caritate quasi constrictum apud se retinere, ne quo subito forte capto fugae consilio recederet. quo ille faciendo demorabatur Tocharorum principem Chalaum, quicum certis iam conditionibus de pace transigerat: hic enim Sultane procul alibi detento, et eius ob absentiae diu-

ἐντεῦθεν ἐκείνου τοῖς τῆς Περσίδος, μηδ' ὀνομαζομένου τοῦ
 σουλτὰν ἐν ταύτῃ. καὶ διὰ τοῦτο ἡμερῶν ἐφ' ἡμέραις τριβομέ-
 των τὰ τῶν Περσῶν ὑπεκλίνοντο τοῖς Τοχάροις, ὡς καὶ τινας
 οὓς ἂν εἴποι τις σκηνίτας καὶ τῇ πολιτεῖα ἀπηχθημένους, μὴ
 5 θάλλοντας ὑποτάττεσθαι, καθ' αὐτοὺς εἶναι, ἐπιλημμένους τῶν P 86
 ἡμετέρων ὀχυρωμάτων, πλὴν καὶ τὸν ἐντεῦθεν ὑποτοπάζοντας
 κίνδυνον, εἰ φανερώς ἐπιτιθοῖντο, κατὰ μὲν τὸ κοινὸν καὶ κα-
 θόλου ἐνσπόνδους εἶναι τῷ βασιλεῖ, καθ' ἓνα δὲ νυκτὸς λοχῶν-
 τας τοῖς ἐκ τῶν ἡμετέρων κλέμμασι χρῆσθαι. ἃ δὲ καὶ τῶν
 10 ἡμετέρων ἐξ ἴσου πρὸς ἐκείνους ποιοῦντων οὐ πόρος ἦν. ἐκ παν-
 τὸς δὲ τρόπου τὸ ἔθνος τῶν Τοχάρων δι' ἐννοίας ἔχων ὁ βασιλεὺς
 ὡς ἀνυπόστατον τὴν ὁρμὴν κατὰ τὸ εἰκὸς δοκοῦν ἔχειν, ἄρτι κει-
 15 τήσαν, τοῖς μὲν κατὰ τὰ ὀχυρώματα Πέρσας καὶ λίαν ὑπεποιεῖ- B
 το, ὡς θριγγοῖς ἐλπίων χρῆσθαι εἰ ἐπιβρίσειαν ἐκεῖνοι, ἐκεῖ-
 15 νοις δ' εἶχε διὰ μελέτης καὶ ἄλλως σπένδεσθαι διὰ κήδους. ἐπὶ
 τοσούτον γὰρ φοβερὸν ἐδόκει καὶ μόνον πρὸς ἐκείνους πόλεμον

turnitatem memoria sentim exolescente apud Persas, tanto facilius feliciusque universae potiri Persidis poterat, prout re ipas fecit. imperatore quippe Sultanem suspensum spebus inanibus tenente, sicque diem ex die ducendo moras assidue nectente ne rediret unde venerat, res Persarum omni alio destitutae praesidio tandem ad Tocharos inclinarunt, tam universalis consensu, ut quidam ibi iam antea segreges, quos iure quis scenitas dixerit, semper soliti a communibus abhorrere consilii et res sibi suas habere privatim, cum aliis omnibus sponte subeuntibus imperium Tocharorum illi uni subicere se ipsi recusarent, coacti fuerint in arces, de quibus diximus, nostri limitis recedere. ubi satis intelligentes se haud sine suo periculo tali tempore palam inde incursaturos Romanas terras, callido consilio universim quidem ac communiter foederatos se imperatori praestabantur, singillatim vero grassationibus nocturnis res nostrorum depredabantur. in quo damnum nostrum haud magnum erat: nam illi limitanei strenue par pari referentes clandestinis et ipsi rapinis infidos hospites ulciscabantur et facile amissa reponebant. omni autem ratione sibi conciliandam statuerat imperator gentem Tocharorum tunc novo impetu et potentia ineluctabili motam, ut cui hostiliter irrumpenti nihil posset obistere, eam beneficiis praeoccupatam ab infestis consiliis averteret. putavit etiam prudenter utendum illo, quem memoravi, adventu sepegi Persarum in arces Romani limitis. et hos enim blandissime delavit officiis promissisque, scilicet sperans istis se, quasi sepe obiecta, mediis usurum ad arcendam Tocharorum vim, si quando, quod a gente bellicosa et barbara timeri prudentia inebat, bellum cum Romanis quam pacem mallent. studebat autem imperator vehementer quam artissima necessitudine foederis Tocharos sibi devincire, quoniam armis cum ea gente decernere rem adeo terribilem putabat, ut ne cogitatione quidem prima tems belli cum his suscipiendi mentionem admittendam duceret. minimeque adeo id horribile putabat, ut vel solo prolato istorum nomine

- C ἐννοεῖν, ὥστε καὶ ἕως ἐκείνου καὶ τοῦτομα μόνον εἰς φόβον ἡγεῖ-
P 87 σθαι καὶ δεδιέναι. (25) πρῶην μὲν γὰρ ὁ Λούκας Ἰωάννης
κλέος μόνον ἐκείνων ἤκουε, καὶ κατωχύρου τὰ φρουρία σίτω καὶ
ἄρμασιν, ὧν τὸν μὲν καὶ εἰς χρόνους προσέτατεν ἀποτίθεσθαι,
βούλλαις μολυβδίναις τὸν ἐνόντα τοῖς ἐποίκοις σφραγίζων, φέ-5
ροντας δ' ἔξωθεν λιπιδίων σιτίζεσθαι, τὰ δὲ καὶ ἀναγκαῖα
ἐτίθει τοῖς κτησομένοις, ὥς ἐκείνων πᾶν τὸ εἰς περιουσίαν ὄν
B ὑστερεῖν. προικοδοτοῦντας γὰρ μετὰ τὴν σεβασμίαν εἰκόνα τὰ
δπλα προσέτατε καταγράφεσθαι· μηδὲ γὰρ ἔχειν εἰδέναι τί τὸ
ἐξορμῆσαν τῶν σφῶν φωλεῶν ἔθνος, καὶ ὁποίοις τοῖς ἡθεσι χρᾶ-10
ται, κἂν εἰρηνεύειν θέλοι κἂν μάχεσθαι. τόσον ἦν ἄδηλον ἕως
τότε τὸ ἔθνος. παρὰ πολλοῖς δ' ἐλέγοντο κυνοκέφαλοι, καὶ γε
διαίταις ἀπειρημέναις ἠκούοντο χρώμενοι, ὥστε καὶ ἀνθρωπο-
φαγεῖν ἐπιστείνοντο. Θεοδώρου δὲ τὴν ἀρχὴν βασιλεύσαντος,
C ἐπεὶ ἐλέγοντο διὰ Περσίδος πρὸς ἐκείνον πρεσβεύεσθαι, καὶ ὁ λό-15
γος ἀληθινός, φόβος δὲ καὶ τάραχος ἦν. ἔγνω δ' ὁ δμοῦς ὁ βα-
σιλεὺς τὸ φοβερὸν πλασάμενος ἐκείνους κατασφίσεσθαι. καὶ
πρῶτον μὲν προαπέστειλεν ὥς δῆθεν ἀγγελοῦντας ἐπὶ Περσίδος

causam se habere idoneam duceret metus non ignavi et consternationis non reprehensibilis experiundae fatendaeque. (25) et antehac quidem Ioannes Ducas, audita solum illorum fama, munivit arces frumento et armis. ac frumentum quidem ea copia quae sufficeret in usum quam longissimi temporis congeri iussit, obsignarique singula horrea bullis plumbeis indicantibus quantum in quoque conditum servaretur. atque ut certius is numerus constaret, praeceperat eos qui id frumentum comportabant non inde ad proprium victum sumere, sed ipsis aliunde subministrari, quo interim, dum ei convectioni navabant operam, vescerentur. armorum vero redundantem etiam numerum necessarium putabat, tale id esse genus rerum statuens, cuius numquam affatim utentibus sit, quippe quorum etiam dum innumerabilis videbatur affluere copia, saepe in occasione penuria sentiat. quare illos quibus incumberebat ex officio gratias quaedam suppeditare militibus iussit adscribere catalogis suggerendarum e fisco rerum, post sacram iconem, arma cuiusque generis et usus. istius tam accuratae provisionis prudenti huic principi causam praebebat rumor procul auditus parantis erumpere gentis barbarae numerosae vehementis, etiam cum nondum intelligeretur quid esset, quantum posset, cur suis latibulis exiret, quibus uteretur moribus, pacemque an bellum praepoptatura videretur. tam vulgo enim increbuerat cum horrore terroreque ad Tocharorum mentionem quasi panico istius eiusdem caeca quaedam ignoratio populi, ut eos plerique caninis deformes capitibus dicerent, passimque audiretur de immani eorum genere victus, ac crederentur humanis carnibus ingluviem explere. cum vero ad Theodorum in imperio recentem dicerentur ii ex Perside legatos mittere (nec fama mentiebatur), magnum illi ea res metum et perturbationem admovit. decrevit tamen imperator dissimulata formidine ipsos fallere. ac primum misit certos homines qui nuntiarent in Persidem Romanorum imperatorem comparare

ὡς ἐκ' αὐτοῦς εὐτρεπίζοιτο, καὶ οἱ ταχυδρομοῦντες ἐπέμποντο. μισθὸς δ' ἦν τοῖς ἀγγελοῦσι ταῦτα, εἰ κινδυνεύοιεν ἐνιστάμενοι καὶ τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἀνυπόστατον πῦσιν ὁμολογοῦντες. D
 ἔθνεσι, σαυιλῇ τέκνοις σφετέροις καὶ γυναιξὶ σιτηρέσια. εἴτα
 5 δὲ τοῖς πρέσβεισι προσελαύνουσι πέμψας τοὺς ὑπαντήσοντας ὡς
 ᾄδαν καὶ σφίσι τὰς ὁδοὺς ὁδηγῆσαι, δι' ὅτι δυσχώρων ἐξεπίτη-
 δις τόπων ἐκείνους διαβιβάζειν προσέτατε, κἄν τις ἀποκναίων
 ἐρωτῇ τὴν δυσχωρίαν, οὕτω πᾶσαν ἔχειν τὴν τῆς Ῥωμαϊδος
 γῆν ἀποκρίνεσθαι, ὡς ἐτοίμως ἐχόντων τῷ μὴ εἰδέναι πιστεύειν.
 10 ἐπεὶ δὲ καὶ πρὸς βασιλέα πολλὰ πονέσαντες παραγένοιτο, τηνίκα E
 καὶ ἄλλ' ἅττα φοβερά ὑπενόει ὡς αὐτίκα καὶ ἐκ τῆς θέας φοβή-
 σων. ἐπέτατε γὰρ τὰς δυνάμεις ἐν ταῖσι συνελθεῖν, καὶ
 ὁπλισθέντας κατὰ φρήτρας καὶ φῦλα καὶ τάξεις, ἐν ποσοῖς τισὶ
 τῶν ὁδῶν διαστήμασιν ἵσταμένους καταφράκτους σιδήρω, φόβον
 15 κατὰ παιδιὰς ἐμποιεῖν. τὸ δὲ γε τῆς γεροντίας καὶ ὕσον ἦν τῶν

se ad movendum in eos infestis signis. hi alii super alios varie mitte-
 bantur quam velocissime, cum mandatis magnopere extollendi Romani
 imperii potentiam, ut cui resistere nulla quamvis fera et numerosa gens
 possit, in eaque affirmatione quam efficacissime inculcanda insistendi,
 quoad fidem facerent. cuius rei periculo ne deterrerentur, provisum erat
 magnitudine promissae mercedis. constituebantur quippe his qui istam
 operam reipublicae navabant ampla demensa e publico et statae perpetuo-
 que duraturae in alimenta pensiones, quibus, si quid humanitus, ut in
 periculo ministerio, pati contingeret eos qui meruerant, uxores ipso-
 rum liberique fruerentur. alios etiam destinavit in occursum legatorum
 qui monstrarent iter: sed his praecepit ut eos de industria per loca
 maxime aspera inviaque ducerent, excusantes soli naturam et difficulta-
 tem situs, indeque captata occasione commendantes istud ipsum ipsis ex-
 hibitum officium, tamquam videlicet imperator audito illorum adventu, et
 conscius asperitatis itinerum, multa benignitate obvius deductores viaeque
 indices miserit. admonueratque ut si quis forte legatorum inter aegre
 superanda praecipitia rupium et saltuum perplexa offensus percontaretur,
 ecquid vel longo circuitu quaeri posset alibi commodior transitus, con-
 stantes concordaeque asseverarent nusquam quidquam tolerabilius speran-
 dum: ubique enim similiter praeruptam impeditamque terram Romanam
 esse, hoc siquidem facile credituros audacter indigenis affirmantibus pere-
 gre appales barbaros ob necessariam ignorance tam longinquae re-
 gionis. quandocumque autem post multum denique laborem ad imperato-
 rem pervenirent, excogitaverat modum obiectandi eis illic scenam plane
 terrificam, quaeque ipsos quamlibet feros primo aspectu percelleret.
 praeceperat enim exercitum convenire universum, omnesque milites arma-
 tas per manipulos cohortes legiones, structis et digestis ordinibus, ad
 certa viarum intervalla stationibus descriptis, apparere cataphractos et
 totos rigentes ferro, insuper monitos ut artem adderent negotio, efferan-
 daque data opera contumacia quadam oris ac superciliorum minis quasi
 per ludum formidinem angarent. senatores quoque cunctos ac quotquot

- P 88 ἐν τέλει καὶ τῷ βασιλεῖ πρὸς αἵματος, πάντας πρὸς τὸ μεγαλειότερον ἐσκευασμένους καὶ στολαῖς καὶ γυνναῖω τῆς ψυχῆς παραστήματι, ὡς αὐτίκα τὸν κατὰ πόδας λαπάζοντας, πολλάκις διόντας ἐξ ἀφανῶν ἐς ταῦτόν ἐμπνέειν, ὡς τοὺς αὐτοὺς μὲν εἶναι ταῖς ἀληθείαις, δοκεῖν δ' ἄλλους καὶ ἄλλους καὶ μηδέποτε τοὺς αὐτούς, τρέπον δακτυλίδιον σφενδόνην μὴ ἔχοντος, ἣν τις βούλοιο ἐπ' ἐκείνου τὸ πρότερον καὶ τὸ ὕστερον θεωρεῖν, ὡς τὸ
- B αὐτὸ μὲν πολλάκις λαμβανόμενον εἶναι, δοκεῖν δ' ἕτερον τῇ μεταλλαγῇ. αὐτὸν δὲ βασιλικῶς ἐσταλμένον, μηδὲν τῶν φοβερῶν ἐλλείποντα, ἄνω που καθῆσθαι σπάθην φέροντα ταῖς χερσὶ, 10 βῆλῳ τε πολυτελεῖσι περικεκλεισμένον, ἄλλων καὶ αὐτῶν φοβερῶν περισταμένων, ἱκανῶν ὄντων καὶ τούτων καταπληῖξαι τὸν ὄρῳ καὶ κατ' ἐαυτούς, οὕτω ποιῶν χρηματίζειν τοῖς πρέσβεισι, μακρὰν μὲν ἵσταμένους, ὅσον εἰκάζειν τὸν βασιλέα καὶ ὄραν τὰ
- C δρώμενα, ἐξαίφνης δ' ἐξ ἀδήλου τῶν παραπαιτασμάτων διανοί- 15 χθέντων οὕτως ἐγγενέσθαι σφίσι βλέπειν τὸν βασιλέα ἐπὶ τοῦ θρόνου μάλα σοβαρευόμενον, ὀλίγα τε εἰπεῖν καὶ ἀκοῦσαι μεταξυλογούντων τινῶν, φοβερὰ δὲ καὶ ταῦτα δοκοῦντα, ὡς μόνον λεγόμενα καταπληῖξαι. καὶ οὕτως ἐπ' ὀλίγον ἀφοσιωσάμενον τὸν χρηματισμόν, ἀποπέμπει διὰ τῶν αὐτῶν καὶ πάλιν δυσχω- 20
- D ριῶν τοῖς ὁδηγοῖς ἐπαναγομένους. τὰ γοῦν πρότερα ταῦτ' ἦσαν,

in praecipua dignitate erant, praesertim imperatorii sanguinis principes, iusserat quam magnifice ac speciosissime vestitos peculiari cura maiestatem ac fastum affectare, immo trucibus oculis vultaque irato ferus spiritus prae se ferre velut mox obtrituros quemcumque occurrentem, siquē ire redireque saepius, ostentare se rursusque occultare, statimque denovo intrare, ut alii alique viderentur et numerus in speciem cresceret. sicut enim annulum pala carentem qui secundo videt facile alterum credit, quippe non habentem quo discernatur aut unde iudicet spectator eundem unum secundo tertiove sumi, quare illi facile persuadetur multos esse plane similes sibi succedentes, ita pronum erat exteros intrantem in aulam offerentemque se subinde senatorem aut principem eundem pro diversis sumere. porro ipse imperatoris vestibibus maxime angustis splendidissime ornatus praeaelso residens solio, minaciter supinus, vultu ac fronte terrorem spirantibus, ensē districtum manu vibrans latebat intra septum velis undique pretiosissimis oppansis clausum, non statim conspicuus admittendis in aulam, quae aliis varie cincta terriculis haud dubia formidine perfusura erat quantumlibet constantem audacemque spectatorem. traductos per istam terrorum pompam in ipso conspectu veli thronum regum tegentis mora longiuscula detinuit: tum suspensos expectatione sollicita repente aulaeis undique reductis angusta illa et verenda, de qua dixi, maiestate perculit; iussos dehinc dicere quae vellent contemptim aliud agens audivit, cuidam identidem aliquid in aurem insurranti partem attentionis commodans. ubi perorarunt, perpauca eaque minacha respondit. ita dimissos imperat extra limitem per eandem con-

καὶ οὕτω δεδιότας ξυνέβαινεν ἀντιφοβεῖν ἐκ συνάσεως· τότε δ' ὁμολῶς καὶ ἡπλῶς πάνυ πεχεύοντες πρεσβεύεσθαι μὲν ἐπ' ἐκείνους, ἐκείθεν δὲ πρέσβεις δέχεσθαι, ὡς αὐτίκα καὶ κατὰ κήδη σπέν- Ε
δεισθαι μελετῶν.

5 Οὕτω δὲ τῶν τῆς ἀνατολῆς μερῶν κρατυνομένων καὶ κατ' ἡπλῶς ἀγαθὰς ὄντων, τὰ κατὰ δύσιν καὶ αὐθις ἐκύμαινον. (26) ὁ γὰρ δεσπότης Μιχαὴλ μὴ εἰχερῶς φέρων στερούμενος P 89 τῶν φρουρίων καὶ τῆς χώρας ἀπειληλαμένος, ἦν ὁ θεῖος αὐτοῦ πατήρ ὁ Θεόδωρος, ὃς καὶ βασιλικῆς ἀναρρήσεως κατὰ δύ- 10 σιν ἔξιωθη τοῦ Ἀχριδῶν ταινιώσαντος Ἰακώβου, ἰδρῶσι πλείστοις καὶ σπάθῃ ἐκσπάσας τῶν Ἰταλῶν τοῖς ἰδίοις προσποιή- σαιτο, τούτων μὴ φέρων ὁ Μιχαὴλ στερούμενος ἀνελάμβανέ τε τὰς πρὸς τὸν βασιλεῖα συνθήκας, καὶ τὰ κατὰ δύσιν ὑποποιού- B μενος εἰχερῶς πρὸς ἑαυτὸν διὰ τὸ καὶ ἄλλως τῶν δυσικῶν εὐρί- 15 πιστον ἔπειθεν ἀποκλίνειν αὐθις. διὰ ταῦτα τὸν μὲν δεσπότην ὁ βασιλεὺς Ἰωάννην, σπουδῇ τὰ φωσσάτα λαβόντα, προσέταττε τὸν πόλεμον πρὸς ἐκείνον ἐκφέρειν· ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Σικελικῆς ῥηγικῆς ἔξουσίας πολλὰ τῶν Ἰλλυριῶν καὶ τῆς νέας Ἠπείρου προσεσφετερίσαντο, πέμπει κάκῃσε τοὺς ἀντιταξομένους. C καὶ δὴ τῷ Καίσαρι Ἀλεξίῳ τὸ Σκυθικὸν παραδούς σὺν οὐ πολλοῖς ἄλλοις πρῶτον πρὸς Θράκην ἐξώρμη, τὰ κατὰ τὴν Ὀρε- στιάδα καλῶς ὡς εἶχε διαθησόμενον, ἐν δευτέρῳ κάκῃνα τιθέ-

fragosas et praeruptas vias duci. in hunc modum tunc ille suspectam arrogantiam gentis barbarae simulata prudenter superbia retundere sat- agit, utili tam consilio. sed aliud secuta post tempora poposcerunt. quare non minus sapienter qui postea imperarunt, Tocharos et exceperunt vo- nientes humanios et vicissim honorificis legationibus convenerunt, omni eos ratione sibi conciliare satagentes et foedere quam artissimo con- iungere.

Sic Orientalium provinciarum statu qua pace in praesens qua spe bona in posterum firmato, res Occiduorum tractuum fluctuare denuo coe- pere. (26) nam Michaël despota iniquo animo ferens privatum se archi- bus et expulsam regione, quam patruus eius et pater Theodorus (qui etiam acclamatus in Occidente imperator fuerat, coronante ipsum Iacobo episcopo Achridensi) multo sudore armata manu extortam Italia suae di- tionis adiecerat, his, inquam, se spoliata Michaël non ferens revocavit quae paulo ante imperatori promiserat, et Occiduas gentes rursus ad se trahere aggressus facile ad defectionem impulit leves ac faciles populos. ob ea imperator despotam Ioannem iussum statim exercitum educere ad Michaēlem bello urgendum misit. praeterea quoniam missae copiae a rege Siciliae multa Illyrici et novae Epiri loca sibi subiecerant, destina- vit etiam illos qui ipsis obisterent. Alexium insuper Caesarem, Scythias ei auxiliariis cum aliis non multis copiis traditis, primum in Thraciam immisit, cum mandatis ut invigilaret Orestyadi eiusque securitati quam

μενος. τὸ γὰρ Βουλγαρικὸν οὐκ ἤθελεν ἡρμεῖν, καὶ μᾶλλον κατ' ἔχθραν καὶ μῖσος τὸ πρὸς βασιλεία, τῆς πρώτης τῶν θυγατέρων τοῦ Δάσκαρι Θεοδώρου καὶ βασιλέως Εἰρήνης τὸν σὺν D ζυγον Κωνσταντῖνον, ὃν καὶ βασιλεὺς Βουλγάρων ὁ λόγος ἐδείκνυε, μύλα θερμῶς ἐξοτρυνούσης κακοῦν τὴν χώραν, ἀντίποινα δῆθ' ὦν ὁ ἀδελφὸς Ἰωάννης ἔπασχε. τῷ γοῦν Καίσαρι προστεταγμένον ἦν πρὸς βασιλέως ἐπιστάντι τοῖς τῆς Θράκης μέρεσι καὶ τῇ πόλει προσσχεῖν ἐκ παρόδου, καὶ ἐπισεῖσαι μὲν ἀπειλοῦντα τὸ ξίφος τοῖς Ἰταλοῖς, μὴ μὴν δὲ καὶ ὅτιοῦν πράττειν· οὐ γὰρ ἱκανῶς εἶχε τῶν στρατευμάτων. ὥς γοῦν τὴν Καλλίον ὁ Καῖσαρ 11 περαιωθεὶς κατέλαβεν, ἔγνω πρότερον ἢ τοῖς κατωτέρω προσσχεῖν, κατὰ Σηλυβρίαν γενέσθαι, καὶ τῇ πόλει ἐκ τῶν δυτικῶν P 90 μερῶν προσεγγίσας (μηδὲ γὰρ εἶναι καλύμνην ἀπάντων τῶν ἐκ τῷ βασιλεῖ ὑποτεταγμένων) κατοπτεῦσαι μὲν καὶ ταύτην ὡς εἶχε τότε καὶ μαθεῖν τὰ τῶν ἐντὸς πῶς ἔχοιεν, ἰδεῖν δὲ καὶ τοὺς θηληματαρίους, οὓς καὶ ὁ λόγος προέγραφε, καὶ ὁμιλῆσαι τὰ οἱ δοκοῦντα περὶ τῆς πόλεως. ἐλθὼν οὖν καὶ σκηνήσας ἐν τοῖς περιπολλοῖς προσεκαλεῖτο κρυφθδὸν τοὺς δοκοῦντας ἐκείνων, καὶ B γε κατεπίστανε σφίσι τὰ κατὰ νοῦν, ὑποτείνων ἀκρίνοις ἐλπίδας, εἰ συνεργοίεν, τὰς μέζους. τῶν δὲ καιρὸν ἔχων εἰπόντων ὥς

18. παραπολλοὺς P.

posset optime prospiceret. in quo tamen aliud praecipue spectabat. videbat enim Bulgaros in apparatu esse novarum rerum, Irene videlicet Theodori Lascaris, qui nuper imperaverat, filia Constantino, quem regem Bulgarorum factum superius diximus, nupta, virum instigante in Palaeologum nunc imperantem, et ardentem urgente ad irrumpendum in terras ditionis eius, sicque repetendam ultionem iniuriae quam ab ipso patiebatur Ioannes frater eiusdem Irenes contra fas et pacta redactus in ordinem. mandaverat porro imperator Caesari ut, cum attigisset partes Thraciae, urbi ex propinquo minaretur, obiter id quidem et tentandi potius terrendique Italos gratia quam expugnandi spe: non enim habebat idoneum tantae rei apparatus aut exercitum. ut igitur traiecto Caesar freto Calliopolim tenuit, decrevit, priusquam inferius descenderet, accedere Selybriam et inde a partibus Occidentis prope se admoveere Constantinopoli (nihil enim erat quod id vetaret, cunctis ab illa parte imperatori subiectis), et sic e vicino contemplari quo tunc illic statu res essent, explorareque Latinos urbem tenentes, quid animi et virium haberent, voluntarios quoque, de quibus diximus, videre, agereque cum illis quae opportuna videbantur ad spem urbis aliquando recuperandae. cum igitur accessisset et in ipsis suburbiis tabernacula fixisset, clam vocavit praecipuos eorum, et ipsis confidenter quid in animo haberet aperuit, ostentans eis spes maximi proventuri ipsis commodi, si conferre operam velent. quibus admonentibus nunquam opportuniorem quam nunc esset offerri posse occasionem capiendae urbis, quoniam quantum in ea prius

ἐγκαίρως ἐπιδησομένων (τὸ γὰρ τῶν Ἰταλῶν πλώϊμον ὅσον ἦν ἐν τῇ πόλει ἐπὶ Δυφνουσίας ὡς ἁλῶσον τὴν τῆσον χωρεῖν, καὶ γ' ἐπὶ πλείσταις ἡμέραις προσταλαίπωρεῖσθαι καθήμενον, ὅχλον δ' ἄλλως εἶναι τὸ κατὰ πόλιν καὶ πολέμων ἀπείρατον), ταῦτ' εἰπόντων καὶ τὰ πιστὰ διδόντων ὡς συνεργήσουσιν (ὁμονοήσειν γὰρ σφίσι καὶ τοὺς λοιποὺς ἐπὶ τοῦτο) ὁ Καῖσαρ αὐτίκα, ὅτε μὲν C πρὸς τοὺς ἀπ' ἐκείνων λόγους ἀπεῖδε καὶ τὴν προθυμίαν ἐώρα ὡς ἐτοίμως ἐχόντων προσβοηθεῖν, ἐθάρρει τὴν προσβολήν, ὅτε δὲ πρὸς τὸ τῆς ἐγχειρήσεως δυσχερὲς αὐτῷς ἀπέβλεπε καὶ τὸ κινδυνῶδες τοῦ πράγματος, εἰ οὕτω μετ' ὀλίγων καὶ ἐκ παρέργου πόλιν τοιαύτην, ἣν καὶ πολλὰ δύναμεις οὐχ ἐλεῖν ἠδυνήθησαν, αὐτὸς ἐν ἀκαρεῖ παραστήσεται, κατώκει καὶ ἀνιβάλλετο. ὁμως D καὶ τοὺς λόγους λαμβάνων ἐν κοινῷ τὸ πρακτέον ἐτίθει. κάπευδῇ ὁ ἀνεψιὸς ἐκείνου Ἀλέξιος ἐπέκειτο προσβιάζων, καὶ τις τῶν θε-
 15 ληματῶν Κοντριτζάκης τοῦπικλῆν μετὰ θάρρους ὅπως πρα-
 χθεὶ λέγων τὸ ἔργον ὑφίστατο (τὸ γὰρ εἰμαρμένον ἄφυκτον ὥσπερ ἐμψύχοις οὕτω καὶ πόλεσιν), ἀναθαρρεῖ τε καὶ αὐτὸς, καὶ πρὸς τὸ κρατῆσαι μετέωρος ἦν. ὅθεν καὶ τῶν ἄλλων μαθόντων τε καὶ συμφωνησάντων ἐτοίμως συγκαταπρᾶξαί οἱ τὸν λόγον, E
 20 αὐτὸς μὲν ἄλλοτε μὲν περιῆει καὶ τὸν τόπον ὡς εἰκὸς κατεσκέπτε-

navium copiarum Itali habuerant totum aberat, procul inde occupatum in oppugnanda insula Daphnusia, quam multis iam diebus multa sua aera obsiderent (superesse tantummodo in urbe vulgus imbellē), his ille auditis, et accepta fide cooperaturos pro virili ad expugnationem voluntarios (consentientes enim sibi caeteros habebant qui loquebantur), non mediocriter animatus ad audendum est: faciebat quippe istorum et significata verbis et declarata vultu signisque caeteris alacritas, procinctorumque ad strenue iuvandum ardor eminens, ut non usquequaque temerarium id coeptum videretur. mox tamen cum ad difficultatem negotii mentem adverteret, cumque reputaret secum quanti periculi aleam iaceret, si cum tam paucis, obiter et consilio citra praevidiam deliberationem in arena capto, urbem tantam aggrediretur, quam paulo ante universae vires imperii frustra oppugnassent, cunctabatur, et quaerendum amplius putabat quid tali occasione esset agendum. cum autem vocatis super ea re in concilium ducibus Alexius eius patruellus ad persuadendam oppugnationem vehementer incumberet, et quidam ex voluntariis cognomento Catritzases fortissime in eam sententiam loquens etiam successum in se reciperet, (inevitabilis efficaciae videlicet sunt decreta providentiae, non solum in interitu aut alio casu singulorum viventium, sed etiam in mutationibus fortunisque civitatum) tandem et ipse adductus ad audendum est, et nihil iam aliud nisi victoriam cogitans totus in negotium incubuit. itaque caeteris similiter per exercitum cunctis consilium, simul cognoverunt, impense probantibus, expedientibusque pro se quoque impetum ad omnem sive insidiandi sive irruendi necessariam operam, ipse

το, τότε δὲ τὴν ὑποψίαν διαφυλαττόμενος ἐκποδῶν ὦν, τοῖς ὑποβαλλομένοις προσέχων, εὖ εἰδὼς τῶν τόπων συνίη, καὶ προσεσκέπτετο ὅπως ἄριστα γένοιτο καὶ μετὰ σπουδῆς τὸ μελετώμενον σφίσι, μὴ πως καὶ ἀντιλλαξάντων τινῶν τὸ ἐν κρυπτῷ φωραθείη.

5

- P 91 27. Ὡς γοῦν ἔστη τὸ πᾶν τῆς βουλῆς, καὶ ὁ καιρὸς ἐτάττετο· νυκτὸς γὰρ τὴν ἐπιβουλὴν συνοίσειν καὶ ἐκ τοῦ αἰφνιδίου μὴ προσδοκῶντων ἔγνωσαν. κάκεινοις μὲν μέλον ἦν ἐπαναβεβηκότας τὸ τεῖχος διὰ κλιμάκων ἀποσφῆναι τοὺς φυλάττειν τε τεταγμένους καταρριπτεῖν ἄνωθεν καὶ τὴν τῆς πηγῆς πύλην ἀνοίγειν σφῆνας ἐμβαλόντας, τὸν ἐκ λίθων μόνων προσαρμόζοντα
B ταύτῃ τοίχον κατερριφόντας πρότερον, τῷ δὲ Καίσαρι τοὺς στρατιώτας διὰ νυκτὸς ἐφειλόμενον ἐτοίμως εἰσβάλλειν καὶ κατὰ τὴν ἀνοιχθεῖσαν πύλην εἰσελθεῖν. εὐθὺς τῆς ὥρισμένης νυκτὸς ἐπιστάσης οἱ μὲν ἦσαν πρὸς τοῦργον, καὶ τόπον εὐχαινον
C σοβήσωσι, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ μέγιστος αὐτοῖς κίνδυνος ἐπιστῇ, εἰ ἄλλῃ ἐπιβουλεύοντες. Καῖσαρ δὲ τῆς νυκτὸς ἐκείνης τὸ Σκυ-

2. συνέη?

quidem interdum circuibat lustrans exploransque, ut par erat, cuncta, identidem autem, ne suspicionem Latinis urbem tenentibus moveret, recedens removensque se a conspectu, semper iis quae suggerebantur attendens: ibat enim una cum ipso idem ille Cutritzaces peritissimus locorum, pariter cuncta circumspicens. providebant autem ambo simul ut quam optime quamque celerrime quod meditabantur fieret: periculum enim erat in mora, ne aliquid alicunde sentientes custodes moenium vociferarentur et quod clam parabatur palam proderent.

27. Ut igitur de omnibus convenit quae conducibilia ad successum negotii sunt visa, et constitutum tempus est (noctu enim et ex improviso supervenire minime opinantibus decreverant), suis quique partibus strenue defungendis intenti expectabant signum. aliis enim cura demandata est conscendendi sine strepitu scalis admotis muro, eoque superato quos ibi custodes reperirent superne extra deliendi, ac portam cui a fonte nomen est patefaciendi, cuneis impactis, ubi obductam ostia maceariam prius diruissent. Caesari vero reservatum excitatos per noctem et pransos paratos secum trahere milites, quos opportune immitteret et per apertum ostium cum ipsis irrumperet. statim ergo ut condita nox adfuit, illi quidem in opere praescripto versabantur, clam scalis erectis idoneo ac soliter delecto loco, cautionem adhibentes summam, ne custodibus indicium sui darent, et quam venatum ibant praedam strepitu intempestivo terrerent praemature moverentque. ad quam sedulitatem cavendi excitabantur magnitudine proprii periculi, utique quibus certa perniciis impendebat, si interciperentur in ipsa molitione insidiosi assultus. Caesar porro per eam noctem sumptis secum Scythis et cunctis aliis co-

ἰδὼν καὶ ὅσον ἦν ἄλλο λαβὼν ἠπείλετο πρὸς τὴν πόλιν, καὶ ἐπει
 πρότερον ἢ τοῦ πράττειν ἐκείνους ἐφθασαν καὶ ἡ γὰρ ἄρροῦσι
 παρώχeto, περιδεῶς εἶχε πρὸς τὴν ἀργίαν καὶ ἀντεπιβουλὴν ὑπώ-
 πτειν. ἀλλ' ὁ Κουτρίτζάκης ἀνελάμβανε τε τῆς δειλίας ἐκείνον
 καὶ ἐλπίζειν εὐθαρσῶς παρεῖχεν ὥς ἐκείνων τι πραττόντων ἐντός.
 οὐ μὴν δὲ καὶ ὑποψίας ὁ Καῖσαρ ἐφίετο· ποῦ γὰρ καὶ ὑπενόησεν D
 ἀργεῖν ἐκείνους ἐφ' ᾧ κατερείπειν τὸν ἐπὶ τῇ πύλῃ τῆς πηγῆς ἐκ
 λίθων ξηρῶν ἐπιτεχισμόν; ὅθεν καὶ ἐμφανεῖς προξεδέχετο τοὺς
 πτόνους, καὶ δῆλος ἦν χλευασθεὶς ἀλύων. ὁ γὰρ θεραπεύειν
 10 ἡλπισμένος ἐπιβουλος ὑπωπτεύετο, καὶ συνδέειν ἐδοκίμαζε τὸν
 ἀναλαμβάνοντα ὥς συνειδόμενα τοῖς ἐντός τὴν ἐπιβουλήν. ὅθεν
 καὶ συνδέει διδόντος ἐκείνου καὶ ἔτοιμον ἑαυτὸν παρεχόμενον πα- E
 θεῖν ὅτι βούλοιο, εἰ ἐκείνοι ἐπιβουλεύοιεν. συγκατῆναι δὲ τοῖς
 λεγόμενοις καὶ ὁ Ἀλέξιος ἐπιθαρρύνων τὸν θῦον καὶ τὸ δέος
 15 ἀποκροούμενος. καὶ ὁ μὲν περὶ τὴν μονὴν τῆς πηγῆς προσεκά-
 θητο, τὸν στρατὸν κατέχων σιγῇ καὶ μετέωρος ὢν πρὸς τὸ σύμ-
 βολον (τὸ δ' ἦν ἡ τῶν βασιλέων ἐμφημία ἐπὶ τοῦ τείχους ὑψη-
 λοφωνεῖσθαι μέλλουσα). οἱ δὲ ἡσύχως καθ' ἓνα ὑπαναβάντες P 92

2. ἡ τοῦ] ἡ τι?

pius festinabat urbem versus. et quoniam ad viciniam portae cum suis
 prius pervenit quam alii perfecissent id quod facturos ipsos convenerat,
 et nox ipsis cessantibus abibat, male coepit metuere ne cuius magni mali
 aut causa aut effectus esset ista cessatio. contrarias videlicet insidias et
 incipientem prodicionem suspectabat. verum Cutritzaces revocabat eum ab
 illo metu quantum poterat, et spem optimam ut conciperet orabat, affir-
 mans aliquid omnino facere intus eos qui murum conscenderant. nec ta-
 men illum audiens a suspitione conquiescebat Caesar: comminisci enim
 non poterat ubi et quamobrem tam diu feriantur, nec quod statim fa-
 cturos sponponderant, adhuc dissipassent murum subitarium e lapidibus
 temere congestis sine caemento retro portam fontis erectum. quae ma-
 xime res inquietissimum illi terrorem admovebat magni a mox erupturis
 hostibus periculi. itaque vultu haud dissimulabat moerorem quasi serae
 poenitentiae, quod illi sibi ac fucum fieri seque ac exercitum fraude in
 insidias trahi passus esset. quem illi errorem qui demere consolando co-
 nabatur, adeo parum proficiebat, ut sese potius ipsum tanquam doli suc-
 cessum fallaci sermone promoventem ei suspectum redderet. quare sta-
 tuit eum veluti conscium insidiarum constringere custodiendumque suis
 dare, quod et fecit volente ipso ac se paratum exhibente ad quidvis sup-
 plicii subeundum, si quidquam insidiarum ab illis qui iam urbem intrave-
 rant strueretur. comprobabat quae a Cutritzace fidenter ea occasione
 dicebantur Alexius, confirmans similiter patrum, et ut metum deponeret
 adhortans. ergo ille circa monasterium ad fontem situm quiescebat, con-
 tinens exercitum silentio, et intentus observando signo de quo conven-
 rat. erat autem id acclamatio, qualis fieri imperatoribus solet, supra
 murum edita voce sublata et late intelligibili. illi porro tranquille ma-

τὸς κλίμακας προσπαλοῦσιν εὐθὺς τοῖς φρουροῖς κοιμημένοις, Ἰταλοῖς γε οὖσι, καὶ σφιν οἱ ἐπιόντες ὄναρ ἐπέστησαν φοβερὸν· εὐθὺς γὰρ τοὺς μὲν μὴδ' αἰσθόμενους ἐκποδῶν κατασχόντες ἐρρίπτουν, σφάττοντες πρότερον, τοὺς δὲ καὶ τῆς ταραχῆς ἐπαίον-
 τας καὶ πρὸς φυγὴν τρεπομένους φθάνοντες κατεσπύδιζον, ὥς
 μὴδ' ἄγγελον τῶν δρωμένων ὑπολελειφθαι, ὅπου γε καὶ τὸν ἀπὸ
 B τοῦ καλύσοντος φόβον ἐνίκων αἱ προθυμίαι, καὶ δῆλοι ἦσαν ἦν
 τις ἀντισταῖν μαχούμενοι. ἐλθόντες δὲ πρὸς τὴν τῆς πηγῆς πύ-
 λην καὶ ταύτην ἀναπεφραγμένην εὐρόντες λίθοις κατέσπων εὐ-
 θέως, καὶ μέσου ποιοῦντες τοὺς λίθους δίοδον τῇ στρατιᾷ ἥτοι-
 10 μάζον εὐμαρῇ, εἶτα δὲ καὶ σφῆσι χαλκίοις τοὺς θαιροὺς τῶν πυ-
 λῶν ἐκκρούσαντες κατασπῶσι. καὶ εὐθὺς, ἔτυχε γὰρ παρὼν
 ἐκεῖσε καὶ τῶν ἱερωμένων ὁ Λακερῆς, ἐκ τῶν θεληματάρων ὢν
 C καὶ αὐτὸς καὶ συνεργῶν ἀνδρικῶς, ὑπαναβαίνει τὸ τεῖχος συνάμα
 Γλαβάτῳ τινὶ καὶ λοιποῖς ἑτέροις. οὐδὲ γὰρ ἔτι ἐτόλμα, καὶ ἡ
 φωνὴ συναπασθῆναι τῷ δέμῳ ἐγγὺς ἐκινδύνευεν, ὅπου γε καὶ τὸ
 τεῖχος δοκεῖν ὁ φόβος ἐδίδου κραδαίνεσθαι, ὥς καὶ καταπίπτειν

gnaque vitandi strepitus cura, singillatim conscensis scalis, offendant statim custodes dormientes (Itali hi erant) et terribile illis somnium portant: subito enim eos nec sentientes corripiunt ac deturbant deorsum, ingulatos prius. socios vero quosdam ipsorum, qui tumultu excitati fugam expediebant, praeoccupantes concidunt gladiis, ut nemo superesset qui nuntiaret quae gerebantur. nempe iam metum, quo moenia timide subeuntes aestuaverant, ne qua vi maiore ab incepto prohiberentur, nunc denique alacritate animorum ac fortitudine successu aucta vicerant extin-
 xerantque, planeque prae se ferebant se quemvis, qui adversaturus se obiceret, arinis ultro adoriri non dubitatu-
 10 ros. progressi ad portam fontis, et hanc maceria retro obstructam reperientes, diruunt eam statim abstractis disiectisque lapidibus raptim congestis ac temere superstructis, quibus constabat, ingressum irrupturo mox exercitui latum et inoffensum ea opera p-
 15 ndentes. deinde autem cuneis aeneis cardines valvarum demolientes revallunt. forte praesens adfuit hoc illis agentibus sacerdos quidam nomine Laceras, e gente et ipse voluntariorum; qui ubi ad portae demolitionem viriliter cooperatus ipsis esset, murum conscendit cum quodam Glabato nomine et aliis reliquis. sed terror eum tantus constrin-
 20 xerat ut vix expedire posset vocem; parumque aberat quin ea in faucibus metu extincta condictae acclamationis signum edere nequiret: nam etiam murus, postquam in eum ascendit, tremere ipsi utique turbato vi-
 25 debatur et totus concuti. quare opportunus ei confirmando fuit comitatus aliorum, qui misere formidantem ne, simul vocem attolleret in constitu-
 30 tam acclamationem Augustorum, de muro statim praeceps caderet, sic adhortationibus undique instantes animarunt, sicque amplexando tenendo-
 35 que a vano periculo ruendi ex alto securum fecerant, ut conari tandem auderet, ac tremante quidem intermortuaeque voce, solemnem formulam bene precandi Augustis utcumque pronuntiaret. responderunt statim qui

τὸν μέγα φωνήσονται τὴν τῶν κρατούντων εὐφημίαν. ὁμῶς πα-
ρακρατούμενος τοῖς ἑτέροις τρεμούσῃ φωνῇ τὴν βασιλικὴν ὑπεσῆ-
μαιεν, καὶ συνήχουν οἱ κάτω τοῖς ἄνω, καὶ ἡ φωνὴ διήρρετο
καθόσον ἦν ὑψηλότερον. τότε καὶ οἱ ἀμφὶ τὸν Καίσαρα τὴν D
5 φωνὴν παραδοκοῦντες ἀκούσαντες ἐκηθῶσι τοῦ λόχου, καὶ ἅμα
τάχι ἀπτέρῳ ἐπὶ τῆς πύλης ἐχώρουν, καὶ προκαταλαβόντες εἰσ-
χίονται παμπληθεῖ. ἔτι δ' ὑπ' αὐγαῖς ταῖς πρώταις τῆς ἡμέ-
ρας οὕσης ἑξαίρνης τὴν χώραν κατέθειον καὶ ἐπόρθουν τὸ προσ-
τοχὸν σκυλεύοντες. τὸ δέ γε Σκυθικὸν εὐσυνέτως μὴ σκεδαννύ-
10 μενον εἶργον τὸ προσγινόμενον ἐκ τῆς πόλεως πληθους, εἴ ποῦ
συσταῖεν τινες μαθησίοντες τὸ γινόμενον· πλάσματι γὰρ τὸ πρα- E
χθὴν ἐφκει λεγόμενον. ὁ μέντοι γε Καῖσαρ στρατείας πολλάκις
ισχολαζὼς καὶ εἰδὼς τὰ τῶν ἀλώσεων δυσχερῆ, δειδὼς σχολῇ
προσέβαλεν, ὥς τῆς ἡμέρας ὑπενγασάσης τέλειον μάθοι τὴν ἐν-
15 τὸς δύναναι ἀκριβέστερον. μεταλαμβάνει δὲ τὴν δειλίαν ταύτην
ἱππος θόρυβος, ἱκανῶν Ἰταλῶν φανέντων ἐν ὄπλοις καὶ ἰσχυ-
ρῶς φαινομένων ἔχειν ἀμόναι. ἐγγὺς δ' ἐλθὲν ἐκινδύνει διὰ
ταῦτα πάλιν τραπέσθαι τε καὶ τὴν προῤῥιν ἀναβαλέσθαι· οὐδὲ
γὰρ εἰς μάχην οἱ εἰσελθόντες ἀξιοχρεῶ ἐνομλζοντο οἱ, μόλις εἰς
20 πύργον καὶ λόχον ἀρκεύοντες. ἀλλὰ προστίθενται τούτοις καὶ οἱ P 93
διηματούριοι, καὶ ἄλλως μὲν θαρραλέοι ὄντες, ὁμῶς δὲ καὶ ὁ

1. φωνήσονται P.

infra murum erant, et vocem superne acceptam multiplicatam robustius
frequentarunt, quae late iam clareque audita ubi Caesarem cum suis id
ipsum expectantes admonuit, exiliunt ex insidiis, et volueri celeritate
ruentes ad portam per eam occupatam densi subeunt. hora erat diluce-
scens primulum diei, quando ingressi urbem milites Caesaris incursare
regionem primum obviam ac diripere coeperunt, spoliantes quotquot oc-
currerent. at Scythicae copiae, prudenti sane consilio, militariter ordi-
natae perstiterunt, submoventes affluentem e reliqua urbe multitudinem,
sicubi coeuntes quidam consistere cupidi cognoscendi quid gereretur:
non enim fidem faciebant qui rem ut erat narrabant. caeterum Caesar
longo usu rerum bellicarum edoctus, saepeque ac diu versatus in expe-
ditionum et oppugnationum periculis, indeque reputans quam sit anceps
et erroribus perniciosus obnoxia res expugnatio urbium, sapienter cuncta-
bandus metu nonnisi caute ac pedetentim procedebat, expectans dum
adukā iam die plene ac certo cognosceret quantum intus esset copiarum.
quam eius progrediendi timiditatem alius continuo tumultus excepit, Italici
videlicet sat magno numero apparentibus in armis ea specie ut fortissime
viderentur pro urbe liberanda pugnaturi. hi cum se admovissent propius
Caesari, parum abfuit quin ille receptui caneret opusque relinqueret in-
ceptum: non enim ipsi videbantur, quos in urbem induxerat, resistendo
paros, quippe quos vix ad tentandum ex insidiis insultum sufficere puta-
bat. verum illi se adiunxerunt voluntarii fortes alioquin et bello boni,
tunc autem audaces facti certitudine impendentis ipsis extremi peri-

περὶ τῶν ὄλων κίνδυνος τότε καὶ παρὰ τὸ εἶκος σφᾶς ἐποίει ἀνδρῖ-
 ζεσθαι, ὥς μὴ περιεσομένους ἂν κρατοῖεν οἱ Ἰταλοί. τῷ τοι καὶ
 συσταθέντες καὶ ἑαυτοὺς ἀρτύνοντες ἀντιῆχον καὶ περιῆσαν, ὀλί-
 γους μὲν ἀποβαλόντες, ἐνίκων δὲ καὶ κατετροποῦντο, καὶ νῦτα
 δίδοντας τῷ εἰς φυγὴν τραπέσθαι ὑποδύναι σκότος ἐποίησαν, ἔνθα 5
 ἂν καὶ σωθείεν. τότε τοιγαροῦν τὸ μὲν Σκυθικὸν ἀνέδην ταῖς
 B σκυλεύσειν ἐπεβάλοντο, καὶ ἀποθήκαις τῶν χρειδῶν προσ-
 παίοντες ἐνέφορουντο τῶν ἀναγκαίων. ὁμως δὲ γε καὶ πάλιν
 ἀμφὶ τὸν Καίσαρα συνελέγοντο τῆς ἡμέρας πολλάκις, καὶ περι-
 τεχιζόμενοι τοῦτον ἐφρούρουν τε καὶ ἐφρουροῦντο, ὥς εἴ τις 10
 φανεῖν, εἰσβαλοῦντες προθύμως. ὁ δὲ γε βασιλεὺς ἐκείνων ὁ
 Βαλδουῖνος, ἐκπλαγεὶς ὅσον ἀκούσας καὶ τῶν φρενῶν ἔξω γεγόμε-
 νος, οὐδὲν ἀλλ' ἢ πρὸς τῷ φυγεῖν ἦν. καὶ δὴ καταλιπὼν τὰ
 C τῶν Βλαχερινῶν ἀνάκτορα ὥς οὐ δυνατῆς δοκούσης ἀμύνειν τῆς
 γῆς, δρόμῳ χωρεῖ (ἐπίστανε γὰρ τῇ Θυάλασση πλέον) πρὸς τὸ 15
 μέγα παλάτιον, καὶ ὥς εἶχεν, ἀφείς μὲν καλύπτραν ἀφείς δὲ
 καὶ σπάθην, τὰ τῆς αὐτοῦ βασιλείας σύμβολα, νητὶ καταβὰς
 πιστεύει τὴν σωτηρίαν. τῆς ἡμέρας δὲ ταύτης οἱ τῆς Ῥωμαϊκῆς
 ἐπιστάντες φύλαγγοι ἐφ' ᾧπερ εὐρήσειν καὶ καθέξειν τὸν βασι-
 λεύοντα, τῆς φυγῆς ἐχρῶντο συμβόλοις, καὶ ἀπεθάρρουν πλέον 20

5. διδόντες P.

culi, si res eo loci deducta omitteretur: neque enim erat dubium quin, si eo periculo incolumes Itali defungerentur, gentem sibi obnoxiam, quae ipsos esset perdere conata, pari exigenda tam acris iniuriae vindicta fuditur perderent. coeuntes igitur magno numero instructesque sese in aciem egregie restiterunt, tandemque superiores, paucis suorum amissis, vicerunt fuderuntque hostes, et terga vertere compulsi in latibula cuiusque nota compulerunt, ubi tenebrarum beneficio vitam servarent. tunc demum secure ac palam Scythae congerendis ex hoste praedis spoliisque operam dederunt, et in apothecas rerum ad victum paratarum inscurren-
 tes expleverunt se cibo potuque, sic tamen ut rursus circa Caesarem se subinde congregarent ipsumque vallarent, ac vicissim ab ipso copiisque quas ducebat protegerentur. ac sic omnes, si qui de novo adversarium apparerent, eos alacriter adorirentur. caeterum imperator Latinorum Balduinus consternatus audito urbis captae casu, et mentis impos factus, nihil nisi fugam meditabatur; et relicta regia Blachernarum, nihilque ad salutem spei amplius in terra constituens, cursu contendit ad magnum palatium: mari enim plus fidebat, et ut erat, amisso capitis tegmine abiectoque ense, ipsius insignibus imperii, navi raptim conscensae salu-
 tem credidit. ea porro die duces Romanae phalangis, quo militum studia incenderent ad investigandum capiendumque Latinorum imperatorem, palam ostentarunt imperii eius insignia, quae quod in hostium manus ve-
 nissent iudicio erant fugasse ipsum. quae res etiam valebat ad augendos

ἐντεῦθεν δραπέτου γεγονότος τοῦ ἐπὶ τῷ φυλάσσειν τεταγμένου, τὴν δὲ γε καλύπτραν καὶ τὸ ξίφος ἀναλαβόντες ἀπαρχὴν αὐτάρκη D ταῦτα τῶν κατὰ πόλιν λαφύρων καὶ ἀκροθίνιον ἐποιοῦντο. καὶ ἅμα σημεῖον ἦν τοῖς ἐπ' ἐκείνῳ θαρροῦσιν ὡς οὐδὲν ἐκείθεν ἀγα- 5 πῆσαντος φεύγειν ἔχοιεν.

Ἐπεὶ δ' ἐκπυστον ἐγένετο τὸ πραχθέν, αὐτῶν γε καὶ ἔτι κατεπιτηχότων καὶ μὴ καθαρῶς πιστευόντων ἔχειν τὰ ἐν χερσὶ κρατούμενα, ἀφικνεῖται ταχέως καὶ ἐπὶ τοὺς περὶ τὴν Δαφνου- 10 σίαν φήμη γε οὖσα καὶ θεὸς ἡ φήμη, καὶ ἅμ' ἤκουσαν διαπιφω- 10 ῖν ἤκουσαν, περὶ ταῖς σφετέραις γυναιξὶ καὶ τέκνοις κατορρωδῆσαν- 15 τες. ὁμῶς ἐτάχυναν ἐπιστῆναι καὶ ὡς εἶχον ἀμύναι· περὶ γὰρ τριάκοντα καὶ πρὸς λόγος ἔχει μακρᾶς ναυσὶ μονήρεσι τε καὶ τριήρεσι κατὰ Δαφνουσίας χρῆσασθαι. ταύταις ἀπάσαις τα- 15 χυναντούσαις ἠπείλοντο πρὸς τὴν πόλιν, ἅμα θαρροῦντες καὶ 15 τῷ ἐκ Σικελίας· μεγίστῳ πλοῦρ πολλοὺς ἔχοντι τοὺς ἐπιβάτας, ὡς καὶ αὐτοὺς συναμύνειν τῷ γένει καὶ τοῖς ἐπισῶσιν ὁμοσε χωρεῖν. καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τοιαύταις ἐλπίσιν ἠπείλοντο, ὁ δὲ Καῖσαρ προαι- P 94 σθόμενος τούτων τὴν ἔφεδον τοὺς Ῥωμαῖοντας προσκαλεῖται, οἱ καὶ ὡς Ῥωμαῖοι ἐκόντες ἄκοντές τε συνήρουν τοῖς ἡμετέροις.

Romanis animos, utique qui viderent inde non difficile negotium restare absolvendae expugnationis urbis, quam is cui proprie incumbabat ex officio tueri ac propugnare deseruerat. tegmen ergo regium capitis et ense imperatoris fugientis tanquam primitias spoliolum urbis captae et votivum anathema consecrarunt palam appendentes, id quoque consecuturi ut isto spectaculo fiducia omnis Byzantinis excuteretur, si quam in Latinorum opibus tanquam idoneis ad ipsos defendendos collocassent: quid enim ab his iam tale sperare possent cum eorum principem spem suae ipsius salutis ultro in fuga constituisse cernerent?

Accidit autem ea res tam mira, cum vulgata est, ut ipsi Romani videntes inopinatissima successus novitate stupefacti vix propriis oculis crederent, ac se quae manibus tenebant aegre persuaderentur possidere. pervolavit autem celerrime ad Latinos Daphnusiā oppugnantes captae urbis fama, vere fama, hoc est divinum nec humano delatum ministerio indicium, cum adhuc res fieret divulgatum procal. illi simul audierunt, simul consternati fractique animis sunt horrore discriminis extremi, in quo versari carissima pignora liberorum coniugumque sentiebant. quare omnes uno impetu solvunt, occurrere ad defensionem aut ultionem festinantes. aiunt classem Latinorum ad Daphnusiā fuisse navium longarum circiter triginta velremium aut triremiam, quibus cunctis toto impetu ad urbem forebantur, fidentes etiam oneraria quae aderat ex Sicilia maxima, plurimis onusta vectoribus, quorum auxiliari opera pro necessitudine generis usus se non dubitabant in praelio, si decernendum foret. his illi spebus animati procedebant. at Caesar infestum eorum adventum praesentens Romanos qui sub Italia in urbe constiterant convocavit, et admo- Georgius Pachymeres I. 10

ἦν οὖν τότε οἰκίος τῷ Βαλδουίνῳ θεράπων ὁ Φύλαξ λεγόμενος
 Ἰωάννης, ἀνὴρ βαθὺς καὶ τοῦ φρονεῖν εὖ ἦκων εἰς τὸ ἀκρότατον,
 ὃς καὶ βουλὴν εἰσάγει τότε μάλα καιρίαν καὶ τῷ καιρῷ πρόσφο-
 ρον, ἦν κἄν ἄλλος εἰσάγειν ἀπώκησε πρὸς τὸ τοῦ πράγματος
 B ὀλέθριον ἀποβλέψας. εἰδὼς γὰρ ἐκείνους μαχομένους ἔξ ἀνάγκης⁵
 καὶ ὑπὲρ δύναμιν ὑπὲρ τε γυναικῶν καὶ γνησίων οἴκων τε περιου-
 σίας ἀπάσης, καὶ σὺδὲς τρόπον ἐπιτεθρομένους ὑπὲρ αὐτῶν
 ὥστε ἡ περιγενέσθαι ἡ μὴν πεσεῖν εὐκλεῶς, εὐβούλως μερῶς τὴν
 χρεῖαν, καὶ πῦρ μὲν ἐμβαλεῖν ὑποτίθεται, ὡς καυσομένων καὶ
 οἴκων καὶ περιττῆς καὶ ἀχρήστου ὕλης, γυναικῶν δὲ καὶ παιδῶν¹¹
 ἔξ ἀνάγκης διαφυλαζομένων τῷ ἐκδραμεῖν, ἔστι δ' οὐ καὶ φυ-
 λαζόντων καὶ τινὰ τῆς καθαράς καὶ εἰς πλοῦτον ὕλης, ἐκείνους
 C δ' ἐκ νηῶν ἰδόντας πύρρῳ μὲν οἴκους ἀμαθυνομένους γυναικῶν δὲ
 καὶ παιδῶν τὰς χεῖρας ἐκτείνοντας εἰς ἀντιλήψιν, τῶν μὲν ὑπερι-
 δεῖν ὡς μηκέτ' ὄντων ἐκείνους δ' ἐκζητεῖν καὶ σῶζειν, καὶ οὕτως¹²
 χάριν τοὺς διδόντας τιθέναι τοῖς ἐκζητοῦσιν, ἀγαπῶσιν εἰ αὐτοὶ
 καὶ γυναικῶν καὶ τέκνα σῶζοιντο. εἶναι γὰρ ἔξ ἐτοίμου τούτοις
 καὶ τὰς τριήρεις ὑποδεχομένας τὸ πλῆθος, κἄν ἄλλοι θέλοιεν,

18. ἐποδεξαμένας P.

tes. erat tunc familiaris Balduini minister Ioannes Phylax sive custos
 dictus, profundus vir ingenii, solertiaque summa praeditus. is consilium
 suggessit opportunum et tali rerum articulo utilissimum, eiusmodi tamen
 quod nemo alius propter eius perniciosam atrocitatem sustinuisset propo-
 nere. considerans enim eos qui ex Daphnusia desperati serum urbi iam
 perditae auxilium ferebant, caritate utique liberorum ac larum, ultimae
 adactus necessitatis supra vires, aprorum instar intra casses frustra fren-
 dentium, ferocia nihil nisi in cladis cumulum cum exitio gentis profectura
 pugnaturos, quippe irrevocabili ruentes proposito aut vincendi, quod fieri
 non posset, aut honorifice cadendi, videns hoc, inquam, et sapienti con-
 silio decernens necessariis afflictae improvisa clade reipublicae usibus illas
 reliquias servare, subiciendum per urbem ignem domibus suasit. cuius
 mirae propositionis rationes hunc fere in modum subducebat. flamma in
 aedes iniecta consumet solum materiam migraturis inutilem, hostibus pro-
 futuram, et personas avellet salubri necessitate a noxio nunc complexu
 penatium in quibus natae sunt, quos nisi deserant, praeda hostibus erunt.
 nec uxores solum liberi que nostrorum sic salvi fient, sed pretiosissimas,
 ut fit, conditarum domi rerum secum asportabunt. classiarii porro nostri
 huc appulsi ubi ex navibus cernent ardentes quidem domos, coniuges
 vero ac filios manus e littore tendentes obsecrantesque ut se in tutum re-
 cipiant, tecta quidem ut iam perditae negligent, cara vero capita peri-
 culo subducere contendunt; et sic ablata in manifestum exitum ruendi
 causa, temerarium deponent propositum pugnandi sine spe cum hoste po-
 tentiori et certo victoriae, satis habentes dulcissimos affectus domestica-
 rum necessitudinum a flamma gladio et servitute hostili ereptos salvos se-
 cum ipsis pariter incolumibus et tutos in navibus habere. adfore autem
 triremes et capacia quantaevs multitudinis ea occasione accursuram navi-

καὶ αὐτοῖς ἐγείναι· ἱκανὴ γὰρ ἦ ἐκ Σικελίας ναῦς αὐτοὺς ὑποδέ-
 χισθαι. οὕτω τῆς βουλῆς ῥηθείσης καὶ ἀγαθῆς δοξάσης, καὶ D
 μᾶλλον ἀντέχειν μὴ ἔχουσι διὰ τὴν τῶν ἀνδρῶν ὀλιγότητα, πῦρ
 ἱγάντουσι παραυτίκα ὅπου μᾶλλον οἴκοι καὶ πράγματα. ὁ δὲ
 5 καὶ νυμόμενον τοὺς οἴκους ἐσπόδει. ἔξέθεν δ' οἱ ἐν οἴκοις τε-
 θορυβημένοι μελισσῶν τρόπον καπνίζομένων, καὶ τοὺς λόφους
 τῆς πόλεως καταλαμβάνοντες γυμνοὶ ὥς εἶχον, ἅμα δὲ καὶ περι-
 δεῖς περὶ τῆς σφῶν σωτηρίας, δακρύοις παρεκάλουν τοὺς ἔξω
 θεωμένους τὰ δρώμενα. τότε δὲ καὶ ἐν ἀμυχανίᾳ τοῦ δρᾶν τι E
 10 γενόμενοι (εἴτε γὰρ ἀνύοιεν, οὐ καλῶς ἔχειν αὐτοὺς γυμνωθέν-
 τας, καὶ ἅμα κινδύνου τοῖς σφετέροις ἐπικειμένον· εἴτε δὲ καὶ
 μὴ νικῶεν, τελῶς αὐταῖς γυναιξὶ καὶ τέκνοις ὀλέσθαι) πρὸς
 ἰκεσίαν τρέπονται, καὶ τοὺς οἰκίους μάλα θερμῶς ἔξαιτοῦνται,
 ἢ μὲν βούλονται, συνάμα καὶ τοῖς περιούσι πράγμασιν, εἰ
 15 δ' οὖν, ἀλλ' αὐταρχεῖς εἶναι τούτοις τὸ σῶς ἀπολαβεῖν τοὺς γνη-
 σίους. τότε τοῖσιν δυνά τε καὶ σχέτλια ἐτελοῦντο, μέγιστα ὧν
 ὅψι καὶ ἀκοῇ παρεκλήφει τις· γυναῖκες γὰρ ἀνέβριστοι καὶ παρ- P 95

gia, praesertim maximum unum e Sicilia, solum satis amplum cunctis
 fere qui terrae pericula mari fugere vellent recipiendis. ea Ioannes cum
 exposuisset, suadere utilia est visus, ea maxime ratione cunctos in as-
 sensum necessarii consilii trahente, quod satis pateret ne expositis qui-
 dem in terram navalibus copiis eum se numerum habituros militum quo
 plase opus esset ad urbem in tali discrimine tuendam et victores inde
 pellendos, igitur qua frequentissimae confertissimaeque aedes erant ignem
 statim iniiciunt, qui momento in materiam grassatus, et obvia quaeque
 avide correpta momento redigens in cinerem, quem par est credere tu-
 multum ac trepidationem habitantibus obiecit. prodibant apum instar
 fumo ex alveis pulsarum, in editiora urbis concurrentes loca, nudi aut
 eo habitu in quo eos flammae terror oppresserat, trementes, anxii de
 propria salute, quos procul extra videbant vicissim intentos in ea quae
 fierent, cum lacrimis orantes ut succurrerent in extremo discrimine mi-
 serissima patientibus et metuentibus peiora. tali spectaculo reducibus e
 Daphnusia Latinis obiecto, steterunt hi aliquantulum incerti et delibera-
 bundi quid agerent. an, prout decreverant, exscenderent, et hostes in-
 vaderent? at inconsultum videbatur ipsos nudos, ut erant, apparatu ter-
 restris belli, pro focis et re familiari, quibus se iam spoliato populiante
 cuncta incendio videbant, caeco impetu decertatum ruere, cum certa
 pernicie non sui solum ipsorum, sed coniugum praeterea et liberorum,
 nisi vincerent (quod sperari vix poterat), cum ipsis haud dubie peritu-
 rorum. haec reputantes satius putarunt descendere ad preces, supplices-
 que instanter petierunt ut sibi necessarii domesticique redderentur, si
 quidem vellent, cum ea quae superesset familiari suppellectili, sin minus,
 vel sola restitutione carorum capitum contentos abitaros cum iis nudis
 licet, at incolumibus et salvis. tunc vero graviora acerbioraque conti-
 gere quam quisquam unquam visu audituque perceperit. honestae mulie-
 res ac virgines indusius modo aut tuniculis male tectae singulis, iisque

θάνοι ὕφ' ἐν χιτῶνι, διερωγῶσι καὶ τούτῳ, τοῖς τυχοῦσι περι-
στελλόμεναι, νηλίοις ποσὶν ὑπὸ πολλῶν ὄψεσιν ἀτίμως πρὸς
τοὺς οἰκίους ἐξέθειον. καὶ δίκας εἰννυσον ἄντικρυς Ἰταλοὶ ὧν
ἐκεῖνοί ποτε πρὸς Ῥωμαίους ἐποιοῦν. ἅμα δὲ καὶ τὸ παλαιὸν
θέσπιον ἐπληροῦτο, “Ἀλέξιος Ἀλεξόπουλος καὶ ἐπὶ τούτοις Κου-
τριτζάκης.” ἔφθασε γὰρ καὶ πρὸ τοῦ ταῦτα γενέσθαι ὁ συγγρα-
ψάμενος ἀκούειν παρὰ πατρὸς ὁμιλοῦντος ἄλλῳ καὶ τῶν τοιοῦτον
λόγον λέγοντος. ὥς γὰρ πολῖται ὄντες ἐκεῖνοι τὰ οἴκοι ἐζήτουν
καὶ εἴ ποθι ἄλωσις τῆς πατρίδος συμβαλεῖ ἐσκόπουν ὑπὸ φωτὶ νυ-
κτὸς (ἦν δ' ἐγὼ ὁ τὸν κηρὸν κατέχων καὶ φαίνων ἐκείνοις),¹¹
τοῦτο ξυνέβαινε λέγεσθαι παρ' ἐκείνων ὥς εἰδότεων ὥς εἰδόσι τάχα
ὀπόθεν ἀλῶν· ἐπὶ γὰρ γενησομένου τινὸς βασιλέως Ἀλεξίου ἐπε-
νόουν τὴν τῆς πόλεως ἄλωσιν, καὶ τινων ἄλλων, οὓς ἔλεγεν ὁ
C χρησμός. ἦσαν δ' οὗτοι ὁ Καῖσαρ Ἀλέξιος ἄντικρυς, ὁ ἀνεψιὸς
ἐκείνου Ἀλέξιος τὰ πολλὰ συμβαλλόμενος, καὶ ὁ δοκῶν τῶν θει-
ληματαρίων Κουτριτζάκης, ὃς καὶ τὴν βουλὴν πρῶτος ὑπέστη-
μαινε τῆς ἀλώσεως.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτω κατὰ τὴν πόλιν ἐπεράχθησαν· ἐπεὶ
δ' ἐχρῆν πανταχοῦ φημίζεσθαι τὰ πραχθέντα, καὶ μᾶλλον ὅσον
τὸ θαυμασιώτερον εἶχον, ὥς ἐκ παρόδου ἀλῶναι τοιαύτην πόλιν²⁰

peritus, qualescumque fugam expedientibus primae occurrerant, nudis
pedibus, sub oculis multorum, ad propinquos ignominiosissime curabant.
et poenas omnino aequas Itali dederunt earum iniuriarum quibus olim
Romanos affecerant. simul etiam veteri oraculo sua fides constitit. eius
haec erant verba “Alexius, Alexopulus et super hos Cutritzaces.” id
ego huius historiae scriptor, antequam urbs caperetur, memini me audire
ex patre meo cum alio quodam de his agente et vaticinium nondum even-
tu patratum recitante. cum enim ambo illi Constantinopolitani cives es-
sent et exulare cogerentur, patriae, ut fit, desiderio prophetias scruta-
bantur, si quae recuperationem urbis regiae promitterent. versabantur
autem in ea conquisitione per noctem me ipso, qui haec scribo, facem
ipsis ceream, ad cuius lumen lucubrabant, praetendente, ac sic e pro-
pinquo audiente quae inter sese loquerentur. significabant autem, quan-
tum recorder, compertum sibi, ex isto videlicet vaticinio, capiendam ali-
quando Constantinopolim: sed id faciendum opinabantur a quodam deinde
regnaturō imperatore, nomine Alexio, adiuvantibus illis aliis post eum in
oraculo expressis, caeterum eventus docuit non imperatorem expugnatō-
rem urbis, sed Caesarem Alexium futurum; Alexopuli autem nomine in-
dicatum ibi Alexium iuniorem, prioris patrælem, qui multum ad hanc
rem contulit, uti et inter voluntarios existimatione et auctoritate praes-
tans Cutritzaces, primus auctor consilii de urbis expugnatione tali tem-
pore tentanda.

Ac negotium quidem recuperationis civitatis regiae transactum hoc
modo est. quoniam vero conveniebat divulgari facti famam eo celerius
quo mirabilior res erat, obiter et ab aliorum missis expugnari tantam

ταῖς γε μὴ ἐπὶ τούτῳ τὴν ἀρχὴν ἀφηγμένοις, τινὲς τῶν ταχυδρο- D
 μούτων ἐπὶ συγχαρείας ἔδειον πανταχοῦ γῆς, ὡς ἀλήθῃ ἀγγελοῦν-
 ται τὸ μέγα ἄστυ, ἡμέρας ἐπισήμου, ἐφ' ἑορτῇ τῆς θεομήτορος
 Ἀννης, μηνὸς Ἀνθιστηριῶνος, ἀκονεὶ σχεδὸν καὶ ὡς οὐκ ἤλ-
 5 πισάν ποτε οἱ ἄλλοι. σημεῖον δ' ἀληθείας τῶν λεγομένων ἐκεί-
 ροις ἦν κοκκοβαφῆς σύρισσα δεικνυμένη. (28) ἐπεὶ δὲ καὶ εἰς P 96
 Νικομήδειαν ἔφθασαν, ἐνιστάσης τῆς πατηγύρεως τοῦ ἐν μάρ-
 τινι μεγίστου Παντελεήμονος, ἔτυχε δ' ἐκεῖσε καὶ ὁ Κακὸς Σε-
 παχηρεῖς ἐν πρωτασκηκῆτις ὁφθαλμῷ μεγαλυνόμενον καὶ τὸ φημι-
 10 ζόμενον ἤκουσε, πρῶτον μὲν διηπίσκει καὶ ὡς πλάσμα τὸν λόγον
 ἀπέμπευ, ὡς δ' ἐξεληθὼν ἤκουσε καὶ ἐπίστανεν, εἰσελθὼν ἅμα
 καὶ τῶν σφετέρων γενέων ἀπρίξ ταῖς χερσὶ δραξάμενος "ὦ οἶον" B
 εἶπεν "ἀκούω. τοῦτο ταῖς ἡμετέραις ἐταμειύετο, τί γε ἁμαρτυ-
 σιν ὡς ἐπιζῆν καὶ βλέπειν τοσαῦτα δεινά; τοῦ λοιποῦ καλὸν
 15 τίς μὴ ἐλπίζει, ἐπεὶ Ῥωμαῖοι καὶ αὐθις πατοῦσι τὴν πόλιν."
 ταῦτ' ἔλεγεν ἐκεῖνος, καὶ δῆλος ἦν δυσχεραίνων τὰ παρὰ πολλοῖς
 θυμαζόμενα. ὅπου δὲ κατήντησαν ταῦτα, ὁ λόγος κατὰ τέ-
 κον ἐρεῖ.

29. Τότε πολλοὶ καὶ πρὸς βασιλέα ἠπείγοντο κατὰ τὸ P 97
 20 Νύμφαιον διατρέβοντα, καὶ ἀντεφιλονέικουν ἀλλήλοις, ὅστις ἂν
 προφθάσας κηρύξοι τὰ εὐαγγέλια. προφθάνει δέ τις κατὰ σπου-

5. ἄλλοις interpretes.

urbem, quidam velocissimi cursores tantae gratulationis nuntii discurrerunt per omnem late terram, ubique promulgantes captam fuisse magnam urbem die insigni, sacra S. Annae deiparae virginis matri, mense Iulio, facile ac fere sine certamine, quo modo ne ipsi quidem qui ceperant unquam sperassent capi posse. ostentabant autem in signum veritatis nuntiae rei sarissam cocco tinctam. (28) horum aliqui Nicomediam cum venissent quo die ibi celebrabatur panegyris S. Panteleemonis in martyribus maximi, fuit ibi forte Malus ille Sennacherib in primi a secretis officio magnifice se iactans. is audito nuntio, primum non credidit et tanquam figmentum reiecit. ut autem alio abeunti undique occurrerunt tot veri argumenta quae plane rem persuaderent, domum moestus ingreditur pilos genarum utraque manu vollens, "et quid" inquit "audio? hoc nostris diebus servabatur! quid peccavimus ut vitam produceremus in hanc horam et tam acerba videremus? de caetero nihil boni speretur, Romanis iterum urbem calcantibus." sic est locutus ille, non dissimulans se molestissime ferre id ipsum quod passim populus admirans gratulansque praedicabat. quid ex his deinde secutum sit, historia nostra in loco memorabit.

29. Multi tunc incitato cursu ad imperatorem ferebantur Nymphaeum tunc commorantem, contendebantque omni conatu se mutuo praeverttere, gratiam primum allati tam optati nuntii pro se quisque affectantes. prae-

- δὴν, μηδὲ παρὰ τοῦ Καίσαρος γράμματα κομιζόμενος. καὶ ἐπεὶ μηδὲν ἔδει ἀκούειν τῆς ἀγγελίας πρὸ γε βασιλέως αὐτοῦ, ἐκείνος μὴ οἷός τε ὢν τῆς πρὸς τὸν βασιλέα προσόδου τυγχάνειν,
- B** ἀπελθὼν ἀπαγγέλλει τῇ ἀδελφῇ τοῦ βασιλέως Εὐλογία ὡς ἁλῶη καθαρῶς τὸ Βυζάντιον. ἐκείνη δ' εὐθὺς τὸν λόγον δεξαμένη, 5 ἔωθεν καὶ παρὰ τὸ σύνηδες ἔλθοῦσα πρὸς τὰ ἀνάκτορα ἐφίσταται ὑπνοῦντι τῷ βασιλεῖ. τὸ γοῦν διυπνίζειν ἅμα καὶ λέγειν τοιαύτην ἀγγελίαν οὐκ ἔδοκίμαζε, μὴ πως καὶ πάθοι τι ἑξαίτης καὶ παρὰ προσδοκίαν ἀκούσας ἅμα τῷ τὸν ὕπνον διολισθεῖν, σοφὸν
- C** τι καὶ οὐ κατὰ γυναικας ποιοῦσα. τοῦ γὰρ ἐμφύτου πνεύματος 10 μετὰ τὴν τροφήν περὶ τὴν πέψιν ἀσχολουμένου καὶ ἐντὸς εἰσδύγοντος ἀνάγκη τὰς αἰσθήσεις ἢ ἀργεῖν ὑπνοῦντων ἢ ἀτονεῖν γρηγοροῦντων, μὴ σφίσι ἐπιπολάζοντος, εἴτα κἄν τι περὶ τὰ αἰσθητὰ συμβαίη μὴ καταστάντος κατὰ χώραν [ὑπνοῦντων] καὶ τι καὶ πρὸς ἀντιληψιν προσβιάζωνται, εἰ μὲν ὁμαλὸν καὶ τῶν 15 συνήθων ἐστὶ τὸ ἀντιλαμβανόμενον, αἴφνης ἀκούσαντας κατεργαζομένης προσέειπαι, εἰ δ' ἀτηρόν ἄλλως ἢ τοῦπαλιν χαρίεν καὶ τῶν ἀσυνήθων, μὴ ἱκανῶς ἔτι πρὸς ἀντιληψιν ἔχουσας θορυβεῖσθαι καὶ τῇ ψυχῇ εὐθέως τεθορυβημένας προσπαιούσας

14. ὑπνοῦντων Possinus cum πνεύματος mutat, ego sustulerim.

volavit eo ante omnes celeritate usus summa quidam; qui cum a Caesare literas non ferret, et satis intelligeret neminem prius tam fausto nuntio impertiri oportere quam imperatorem ipsum, ad quem tamen ut statim admitteretur non poterat impetrare, sororem eius adit Eulogiam, eique plane captum Byzantium asseverantissime affirmat. haec statim ab hoc audito summo mane praeter solitum regiam ingressa reperit dormientem imperatorem; et in tanta licet tam expetita rei cito indicandae prurigine muliebrem cupiditatem sapientia maiori in potestate habuit, moderata sibi, ne fratri e somno excitato tantam subito laetitiam obliiceret, qua periclitari valetudo eius posset, extremi gaudii vehementissimum ex inopinato appulsum tali articulo haud innoxie fortassis excepturo semisomni corpore, siquidem naturali spiritu post cibum sumptum in eius concoctione occupato, et intus ea causa retracto, necesse est sensus aut plane otiosi dormientium, aut recens excitatorum languere, copia videlicet spirituum, quorum affluxu vigent, tunc adhuc alibi detenta. quare si, quod in momento quo quis expergiscitur movet sensum, lenis fuerit et solitum, percipietur sine noxa, mediocri attentione, et qualis est ludibundorum et aliud agentium, ad id sufficiente. porro ad hanc satis instructa facultas est, utcumque intro adhuc teneatur pars maior spirituum. sin vero inopinatum quiddam et magnum obliiciatur, in utrumvis mali aut boni, doloris aut gaudii extremum excedens, turbat animum vehementius, et eum raptim incitans ad exigendas e sensibus, tunc, ut dictum est, spirituum absentia debilitatis, acres operationes, laedit eos et valetudinem corrumpit.

ἐκλήξιν ἀπεργάζεσθαι. τότε τοίνυν ἐκείνη τῆς τοῦ βασιλέως
 ἀσφαλείας οὐκ ἦτιον ἢ τοῦ τὰ ἡδέα λέγειν προυνόει, καὶ κατ' ὀ-
 λῆγον γρήγορσιν ἀνελάμβανε. τῶν γὰρ τοῦ ποδὸς δακτύλων τὸν
 μέγιστον κατασχοῦσα μετρίως ἐπέλεξε τοῖς δακτύλοις ὡς ὀμαλῶς B
 5 δὴ πνέουσα, καὶ διύπνιζε παραυτίκα. καὶ ὅς τῇ μοναχῇ ἐνιδὼν
 ἰσταμένη, ὃ τι παθοῦσα πράττει τοιαῦτα διεπυνθάνετο. ἡ δὲ
 γέλῳτι μὲν καὶ χαροπῷ τῷ ἦθει ἐμφανῆς ἦν τὰ καθ' ἡδονὴν
 ἱεροῦσα, οὐ μὴν δ' ἐκ τοῦ παραυτίκα τὰ κατὰ νοῦν ἐξήγγελε,
 μέχρις ἂν κατασταλή κατὰ τὸ εἰκὸς τὸ φρονοῦν. ἐπεὶ δὲ καθύ-
 10 σταιτο καὶ αὐθις ἡρώτα μαθεῖν γλιχόμενος τὸ ἡδυνοῦν, ὥς ἐπε-
 νόμ, τότε προσετίθει τὰ εὐαγγέλια, ὥς ἡ τε πόλις ἀλώῃ ὃ τε
 Καῖσαρ μετὰ τοῦ Σκυθικοῦ ἐντὸς ἀνέδην διάγοι, καὶ ὡς εὐαγ- P 98
 γλία ἐκείθεν ἤκοντος, ἐπὶ τούτοις ἰσχυριζομένου τὰ μάλιστα ὡς
 ἐκὶ πραττομένων παρόντος. ἐπεὶ δὲ καὶ εἰ ἀποσταλή κατὰ
 15 τοῦ Καίσαρος οὗτος ἀνεπνυθάνετο, ἡ δὲ οὐκ εἰδέναι μὲν ἔφα-
 σκεν, ὁμῶς αὐτὸν παρόντα αὐτάρκη εἶναι ἀποκρινέσθαι. ὃ
 μέντοι γε βασιλεὺς ἱννοῶν μὲν καὶ τὸ τοῦ πράγματος ξένον καὶ δῆ
 καὶ ὡς οὐκ ἀποστέλλοι ὁ Καῖσαρ ἐπὶ τούτοις, ἱννοῶν δὲ καὶ τὸ
 τῶν ὑπεπομένων πληθὺς ὡς ἔλαττον ὄν ἢ ταῦτα πράττειν, καὶ B

2. ἡ decret.

pit, corpore interdum in deliquium et symptoma senticum redacto. haec
 sapienter tunc reputans Eulogia instillare gaudium quam superfundere
 fratri maluit; nec nuntium felicissimum nisi praeparatis idoneae suspen-
 sionis mora expergiscentis auribus commisit. primum vellicato pedis arti-
 culo maiori sopiti fratris somnum excussit. cumque is oculis apertis so-
 lam eo loco ac tempore sororem vidisset, quaesivit admirans, satn sana
 et quorsum ibi esset quidve ageret. illa hilari arridens vultu satis ipsa
 oris renidentia monstrabat prosperae se rei adesse indicem. nondum ta-
 men quid afferret exposuit, etiam praebens sensibus excutiendi torporis
 vigorisque resumendi. tum ubi satis spatii datum naturae iudicavit ad
 restituendam in statum consentaneum intelligendi facultatem, cupide fla-
 gitanti Augusto ne diutius taceret quod dulce auditu nuntiatura venisset,
 tandem exposuit captam teneri urbem et Caesarem intra eam secure cum
 Scythiis copiis degere. id certo sciri ex oculato teste, homine inde
 summa celeritate profecto, constantissimeque affirmante sese interfuisse
 dem res gereretur et gestam vidisse. interrogante vero imperatore ecquid
 ille missus a Caesare venisset, illa se nescire dixit: caeterum adesse ho-
 minem et interrogari posse, quippe idoneum reddendae sui rationi. pru-
 dens imperator reputans quam nova et inopinata narraretur res, de qua
 nuntius a Caesare, qui gessisse dicebatur, nullus appareret, memor etiam
 paucitatis copiarum cum Caesare profectarum talis ut tantam urbem oc-
 cupasse etiam ultro sine certamine apertam, vel si voluissent maxima,
 haud potuisse viderentur, sustinuit assensum nec fidem adhibuit nuntio,

ὥς εἰ βουλευθεῖη, οὐκ ἂν ἡδυνήθη, οὐδ' ὅλως τοῖς λεγομένοις
 ἑαυτὸν ἐδίδου. τὰ δὲ χλεύη καὶ πάλιν εἶναι, μὴ καὶ ἀβέλτερος
 εἶη ὁ ταῦτα συσκευαζόμενος. αὐτὸς οὖν ἔγνω καθίσας διερωτῶν
 τὸν ἤκοντα, οὐ τῷ τοῖς ῥηθησομένοις ἐξ ἑτοίμου θήσεσθαι, τῷ
 δὲ νομίζειν ἑκείνον εἰς φόβον καταστάντα βασιλικὸν τάληθ' ἡ- 5
 ξειν, τάληθ' ἐλπίζων πυθέσθαι. εἰσῆγετο τοίνυν τοῦ βασιλέως
 C προστάξαντος, καὶ ἐρωτώμενος ἔλεγε, καὶ ὥς ἴδοι ἐπιτελεσθεῖ-
 σαν τὴν ἄλωσιν ἐβεβαίον. λέγων οὖν καθ' ἕκαστον πολλοῖς μὲν
 ἐνεργάζετο πιστιν, πᾶσι δὲ κατάπληξιν. ὁ μὲντοι βουσιλεύς
 παρὰ τοὺς πολλοὺς δοκεῖν θέλων εἰδέναι, καὶ μᾶλλον ἐπὶ στρα- 10
 τείαις, καὶ ἅμα ψευδῶν μὲν ὄντων τῶν λεγομένων μὴ ξυναρπα-
 γῆς ἔγκλημα φέρειν, ἀληθινῶν δὲ τὸ μετὰ δοκούσης ἀσφαλείας
 τῶν ὥς αὐτὸν ἀναφερομένων κερδαίνειν, προσέταττε φυλάττε-
 D σθαι δεδεμένον. πλήν ἄσμενοι ἦσαν ἅπαντες, εἰ πιστεύοιντο
 Ἱταλοὶ οὕτω τῆς πόλεως ἐξωθούμενοι. ὥς δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρας 15
 πλείονος οἱ πεμπόμενοι πρὸς Καίσαρος ἦσαν, καὶ ἐπὶ τούτοις ὁ
 τὴν καλύπτραν καὶ τὴν σπάθην τοῦ Βαλδουίνου ὥς βέβαιον κο-
 μίζων τεκμήριον, βασιλεῖ δὲ καὶ τὰ γράμματα ὅπως εἶη ἡ πόλις
 συνειλημμένη ἐδήλου, οὐκέτι ἀμφίβολος ἦν ἄλλ' ἐπίστανε. καὶ

2. χλεύη?

suspiciatus quinciam illud sibi ab homine fortasse nimium simplici aut
 plano, qui haec astute aut stulte confixerit. decrevit igitur ipse per
 otium eum interrogare, sperans agniturum ex eius responsis quid in re
 esset: nam motu praesentis maiestatis simulationem, si quam adhibuis-
 set, ipsi exortendam, fassurumque ex vero cuncta. tunc igitur ad im-
 peratorem iussu ipsius introductus cursor est, et ab eo interrogatus con-
 stanter asseveravit spectatum a se coram negotium confectum captae ur-
 bis. simul referens minutim prout contigerant singula, multis quidem
 fidem fecit, cunctis admirationem ac stuporem movit. at imperator, qui
 affectabat videri plus quam vulgus sapere cum in caeteris tum in militari-
 bus negotiis maxime, simul cogitans, si forte ad extremum falsum id de-
 prehenderetur indicium, subitum se notam levis credulitatis, nec de-
 prehenso mendacio decorum sibi fore impunitam dimisisse impostoris au-
 daciam, sin veritas dictorum eius tempore pateret et consensu aliorum
 inde mox affuturorum firmaretur, nihil illi fraudi fore moram cantae su-
 spicionis brevem (repraesentanda quippe ipsi cum fide praemia debita
 velocitati qua praevenisset omnes in afferendo tam laeto nuntio), iussit
 hominem vincam custodiri. tamen isto ipso, cuiusquemodi tandem foret,
 indicio iam tum omnes laetabantur; praecipiebantque praesagis animis
 triumphale gaudium quo perfundendi essent, ubi plane constitisset sic ex-
 pulsos urbe Italos. ut autem eodem die multi advenerunt missi a Cae-
 sare, et super hos qui tegmen capitis et ense in certissimum receptae
 urbis argumentum imperatori cum laureatis Caesaris literis afferret, plane
 affirmantibus receptam urbem Romano praesidio teneri, non amplius du-

ἀπειδίδου μὲν τῶν λόγων τὰ μεῖζω, τὸν μέντοι γε πρῶτανιν τοῦ-
 των καὶ παροχέα ὥς δυνατὸν ἐμεγάλυνεν· οὐδὲ γὰρ μικρὸν οὕτως E
 ᾤετο τῇ ἐκείνου βασιλείᾳ προστεθῆναι τοιοῦτον κατόρθωμα. καὶ
 δὴ μεγίστης ἐορτῆς ἄγων ἡμέραν ἐκείνην, μετημφιάζετο μὲν πρὸς
 5 τὸ μεγαλειότερον, συνεκάλει δὲ τοὺς συνησμένους, καὶ αὐτοὺς
 ὥς εἰκὸς ἐστολισμένους ποικίλοις, καὶ ἀφίσι δημηγορῶν συνή-
 δετο, μηδὲ τρὺς πόρρω κενοὺς ἀφιεῖς ἡδονῆς, ἀλλὰ γε καὶ πρὸς
 ἐκείνους χάριμματα πέμπων συνεκάλει πάντας πρὸς εὐχαριστίαν
 τοῦ κρείττονος, (30) “οἴδατε” λέγων πρὸς τοὺς παρόντας, P 99
 10 “ἄνδρες βασιλείας ὑπήκοοι τῆς Ῥωμαίων, ὅσοι τε μεγιστάνεις
 καὶ ἡμῖν πρὸς αἵματος καὶ ὅσοι τοῦ πλήθους, ὅπως πάλαι τοῦ
 θεοῦ μηνίσαντος ἀνέμοις ἐξώσταις οἶον τοῖς Ἰταλοῖς ἐξώσθησας
 τῆς πατρίδος οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι, καὶ ὥς εἰς στενὸν τὰ τῆς
 ἐκείνων ἀρχῆς κατηντήκεσαν. καὶ παρεῷ τὰ πάλαι, ὅτε ἡ τῶν
 15 Ῥωμαίων ἀρχὴ πρὸς ἔω μὲν Εὐφράτῃ καὶ Τίγριδι, πρὸς δύσιν B
 δὲ Σικελίᾳ καὶ τοῖς πρόσω Πουλλίας ὠρίζετο, Αἰθίοπας δ’ εἶχε
 πρὸς νότον καὶ πρὸς βορρῶν τὰ προσάρακτα. ἀφίημι ταῦτα.
 ἀλλ’ οἴδατε πάντως ἀκούοντες ὥς ταύτης δὴ τῆς θαλάσσης ἐν-
 τὸς πρὸς ἡπειρον οὐ δυοῖν καὶ τριῶν ἡμερῶν, ἀλλ’ ἔστιν ὅπου
 20 καὶ δέκα καὶ τούτων πλέον τόπον διάστημα παρὰ τῶν ἡμετέρων C

16. Σκελλίος P.

bitavit imperator, sed omnino iam persuasus plura et maiora quam pro-
 miserat est primo nuntio largitus. ac ducem quidem facti auctoremque
 successus gratiis et laudibus quam potuit amplissimis prosecutus est: non
 enim existimabat parvum ornamentum imperio suo additum facinore tam
 illustri. itaque diem illum festum egit, solemnitate summa: quippe sum-
 ptis ipse magnificentissimis vestibus ad procures celebrandi causa com-
 munitatis gaudii ad se vocatos, splendido et ipsos varioque insignes ornatu,
 gratulatoriam orationem habuit. ac ne absentes quidem eius voluptatis
 expertes passus, scriptis et quoquo versum missis eiusdem cum oratione
 sententiae literis cunctos ad agendas deo gratias publiceque laetandum
 adhortatus est, (30) “nostis” inquit ad praesentes, “viri Romano
 imperio subditi, quique optimates nobisque consanguinitate iuncti, caete-
 raque multitudo huc adestis, nostis, inquam, ut olim deo irato ab Italia,
 velut ventis quibusdam vehementibus, maiores nostri expulsi patria fue-
 rint et in artum contrusa ditio eorum. ac vetera praetereo illa, quando
 Romanum imperium ab ortu quidem Euphratem ac Tigrim limites habuit,
 ab occasu vero Siciliam et hac ulteriorem Apuliam, in meridiem processit
 usque ad Aethiopas, versus septentrionem usque ad admotas polo regio-
 nes. omitto illa, tantum obiter memorans quae fando audita cognovistis,
 intra illud mare versus continentem non solum quantum bidui aut tridui
 cursa emetiri spatium potest, sed quantum decem et eo plus diebus, in
 nostrorum fuisse potestate, praeter omnes insulas, in quibus quaedam

τότε κατείχετο, χωρὶς ἀπασῶν νήσων, καὶ τῶν μεγίστων. ἀλλὰ
 Θεοῦ θέλοντος, ἢ μᾶλλον παραχωροῦντος κατ' εἰσπραξίν τῶν
 εἰς ἐκεῖνον πλημμελημάτων, αὐτῆς ὥσαντι τινος καρδίας τῆς
 πατρίδος παθούσης συννεκρώθησαν πάντα, καὶ τὰ μὲν Ἴταλοι
 τὰ δὲ Πέρσαι Βούλγαροι τε καὶ Τριβαλλοὶ καὶ πάντες ἄλλοι δι-
 D μερίσαντο, ἔστι δ' αὖ καὶ Ῥωμαῖοι τῇ βασιλείᾳ ὑπήκοοι νοσφισά-
 μενοι καθ' αὐτοὺς ἦσαν δεσπόζοντες. τὰ δέ γ' ἡμέτερα Νικαία
 καὶ Προύση καὶ τρίτῃ Φιλαδελφείᾳ καὶ τοῖς περὶ διεγνωρίζοντο.
 τὰ μὲν οὖν ἄλλα πῶς καὶ αὖθις ἀνεζώωθησαν, καὶ γε ἀναζωοῦν-
 ται κατὰ μικρὸν ἔλκουσιντος πάλιν τοῦ Θεοῦ, τί χρὴ καὶ λέγειν; 11
 πλὴν ἄλλ' οὐδὲν τούτων ἦν ἀσφαλῶς ἔχειν λειπούσης τῆς βασι-
 λίδος. ποῖος γὰρ ἡμῖν οὐ προσκρούων ὠνεῖδισεν, εἴ που καὶ
 διεπρεσβευσάμεθα, ὥς ἀπόλισι καὶ πόρρω τοῦ βασιλείου Θρόνου
 P 100 κατ' ἀνάγκην διάγουσιν; ἄστρασι τοίνυν τὴν πατρίδα διασημα-
 νομένους ζητεῖν τὰ λοιπά, καὶ ἀνακαλεῖσθαι παρὰ τῶν κατεχόν- 11
 των, μηδ' εἶναι τὴν ἀγωγὴν εὐλογον. καὶ διὰ τοῦτο καὶ τῶν
 πρὸ ἡμῶν βασιλέων πολλὰ πονεσάντων, οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ ἡμῶν
 πρότεριτα παθόντων, οὐδὲν ἡνύσθη. τὸ γὰρ καὶ φυλαττομένης
 πόλεως εἰς κενὸν ὀργυπνεῖν, καὶ εἰς χεῖρας κειμένης αὖθις γενέ-
 σθαι εἰς μάτην τοὺς πευρωμένους πονεῖν, Θεοῦ ἔστι μάλιστα, 2

sunt amplissimae. caeterum deo volente, aut potius permittente in ultio-
 nem iniuriarum ipsi factarum, cum ipsa rerum principe nostra patria,
 velut corde imperii, clade ultima oppressa, cuncta pariter reipublicae
 membra letali quasi morbo elanguerunt, dum eorum quaedam Itali, alia
 Persae Bulgari Triballi caeteraeque omnes gentes barbarae inter sese
 partirentur. fuerunt et nonnulla quae ipsi Romano imperio, cui erant
 subditi, rebelles avulsa et seorsim tracta dominorum nomine tenerent.
 nostrae vero res Nicaea Prusa tertiaeque Philadelphia cum terris adiacen-
 tibus definiebantur. et alia quidem ut rursus revixerint (nam paulatim
 deo miserante revaluerunt) quid attinet dicere? verum ne haec quidem
 vel servata vel recuperata secuta nobis et certa esse poterant, quamdiu
 principe urbe carebamus. quotus enim quisque legatos nostros, si quos
 rerum repetendarum causa mittebamus, non irrisos convicio repellebat
 tanquam ab exulibus missos patria electis et procul ab imperii sede ne-
 cessario degentibus. quare illos qui domesticos lares, hostibus insecutos,
 designare ubi tandem essent nonnisi geographico radio ex ratione astro-
 rum quibus essent suppositi valerent, incongruum absurdumque esse reli-
 qua tanto minus praecipua imperii membra a detinentibus reposcere. qui
 maxime nodus ne ante nos imperantium multi et magni labores quidquam
 admodum proficerent obstitit, idem nostros quoque non paucos pro no-
 strae facultatis modulo his retro diebus tentatos conatus cassos effectum
 reddidit. quod porro novissime nunc accidit, multos acresque custodes
 amplissimae opulentissimaeque civitatis frustra vigilasse, et hostium re-
 ducem exercitum rei dum adhuc gerebatur supervenientem, recipere illam
 rursus eliciendo paucos e nostris qui in eam penetrarant nequidquam co-

θεοῦ, ὃς οἶδε καὶ τὴν εἰς κίνδυνον νομιζομένην κεῖσθαι φυλάττειν B
 ἀφύλακτον οὖσαν, καὶ τὴν ἰσχυροῖς ὀπλίταις ὠχυρωμένην ἐγκα-
 ταλείπειν εἰς χεῖρας πίπτειν τῶν πολεμίων. τὸ γὰρ πολλὰ καὶ
 μεγάλην πραγματευσαμένους περὶ αὐτῆς, καὶ διὰ τοσοούτων πε-
 5 ραιωθέντας δεινῶν, μηδὲν ἔξανύειν πολλαπλασίους ὄντας τῶν
 ἰνοικούντων, δεκνύντος θεοῦ ἦν ὡς ἔργον ἐκείνου καὶ μόνου ἐξ
 ἱλέους ἔσται τὸ δοῦναι, οὐδ' ὅθ' καὶ τὸ λαβεῖν ἐπιστεύετο. ἔφθασε
 τοῖσιν ἡ τῆς εὐσπλαγχνίας κυρία, καὶ ξένον, ἡμῶν βασιλευόν-
 των τῶν τίς ἂν εἴποι ἀγαθὸν ἐχόντων. καὶ δὴ εὐχαριστεῖν ἐστὶ C
 10 δίκαιον ἀπολαβόντας τὴν πατρίδα, καὶ γε ἐλπίζειν, ὥσπερ κα-
 ταπισύσεως ταύτης συγκατέπιπτον τὰ λοιπὰ, οὕτως ἀνακληθεί-
 σης αὐτῆς οὐκ ἔστιν ὅπως οὐκ ἀνακληθήσεσθαι ταῦτα. ἡ γὰρ
 παλμπος περιστήσεται δίκη, καὶ πολλῶν πρὶν φρουαττομένων
 αἰχλῆς (σὺν θεῷ εἰρήσθω) καθυποκληθήσονται πρὸς τὸ ταπει-
 15 νύειν. εἰ μὲν οὖν οἱ πατέρες ἡμῶν οὐκ εἶδον τὸ τοῦ θεοῦ
 ἔλεος, ἀλλ' ἡμῖν ἰδεῖν γέγονεν, υἱοῖς ἐκείνων γε οὖσιν· οὐ γὰρ
 προσώποις ἀλλὰ γένεσιν ἐς τὰ μάλιστα καὶ τὴν εὐεργεσίαν καὶ τὴν D

7. τὸ δοῦναι] τοῦ δ. P. 9. τίς] τί τις?

natus esse, dei profecto potissimum opus est, qui novit et periclitari
 visam, utcumque destitutam praesidio, custodire civitatem, et eandem
 validissimis armatorum defensam cohortibus, in manus hostium tradere
 cum libet. nam quod nuper contigit, ut eandem nos urbem traiecto tot
 aerumnis et laboribus freto validissimis et omnium eius incolarum ingen-
 tem licet multitudinem numero longe superantibus oppugnantes copiis re
 infecta recedere cogēremur, quid aliud fuit quam dei admonitio decla-
 rantis suum id solius opus esse suae misericordiae reservatum, dare
 quando et cui dignabitur tantum istud decus regiae recuperandae civita-
 tis. istius ergo diu suspiratae misericordiae momentum ecce nunc beatum
 et fortunata dies illuxit, nobis, quod mirum est, imperantibus, qui nihil
 in nobis boni agnoscimus quo tantum beneficium mereremur. quare totos
 nos in gratiarum actiones effundere iustum est recepta patria; fas etiam
 sperare, sicut ea quondam cadente caetera pari ruina conciderunt, ita
 eadem in pristinum modo revocata statum reliqua similiter quae afflicta
 fuerant in fortunam restituenda meliorem. nam divinum nos protegens
 iustitiaeque nobis factas ulciscens iudicium, quod a nostris quasi partibus
 deficiens nos deseruisse videbatur, iterum ex hoc principio vim suam in
 nostrum patrocinium seque favens ac propitium nostrae causae adiungit.
 quare plurimum istorum nos superbe prius despicientium illae arduae indo-
 mitaeque cervices (dei fretus auxilio sic loquor) franguntur inflectentur-
 que, velint nolint, in subiectionem demississimam. haec felicitas serva-
 batur nobis, ut usu visūque experiremur gratiam miserantis dei: patri-
 bus nostris tanti fructus gaudii negatus est, nobis utique filiis eorum
 abinde nunc cumulateque repraesentatus. non enim personis singulis, sed
 generibus statae vices alternis commeantium in vitam hominum beneficio-
 rum et suppliciorum divinae providentiae reddi solent. hoc ita factum

τιμωρίαν τοῦ Θεοῦ γενέσθαι. τοῦτ' ἐπρόχθη καὶ ἐπὶ τῶν πάλαι. καὶ τοῖς πατράσιν ἐπαγγελάμενος τὴν ἀγαθὴν γῆν ἐκείνην τὴν πάλαι προαγγελθεῖσαν τῷ Ἀβραάμ, ὡς αὐτίκα τῆς Αἰγύπτου ἀπαλλαγείσιν ληυομένοις ἐκείνην, ὃ δὲ ἐκείνων μὲν ἐπὶ τῆς ἐρήμου πεσεῖν τὰ δοτὰ παρῃσκέυασε, τοῖς δ' εἴσει πληροῖ τὴν ἐπαγ-

Ε γεῖλαν, καὶ οὐ διέπεσεν ἡ ὑπόσχεσις. οὕτω δικαίοις μέτροις καὶ σταθμοῖς αἱ θεῖαι πράξεις οἰκονομοῦνται. καιρὸς γοῦν μετοικεῖν προστάσσοντος τοῦ Θεοῦ, οὐ σκιαδίοις ἐκ φύλλων ἐν λαμπήναις (ταῦτα γὰρ ἦσαν τὸ πάλαι) ἀλλὰ σκεπομένοις χάριτι τοῦ Θεοῦ. καὶ δὴ ἐξ αὐτῆς ἡμα πεμπέτω τις τῶν ἀρχόντων, καὶ λαμβανέντω τοὺς οἴκους οἳ πανοικεῖ κατοικήσει. εἰ μὲν συμβαίνοι τοὺς πατρίους εἶναι καὶ τοὺς τοῦ γένους περιόντας ἔτι, εὖ ἂν σήσῃ· εἰ δ' οὐκ, ἀλλὰ τις ἐκλεγέσθω τοὺς ἀρμοδίους. ἐχρῆν γὰρ Θεοῦ P 101 διδόντος τὴν χάριν κατὰ νόμους ἐκείνου ποιεῖν καὶ προσφιλοτιμεῖσθαι τὸ μέρος ἐκάστω. οὐδὲ γὰρ ἡμῖν μόνοις ἀλλὰ καὶ ὑμῖν ἰδίοις ἡγεῖσθαι τὸ θεῖον χαρίζεσθαι· καὶ ὥσπερ τὸ ἀπερριφθαι κοινὸν τὸ τῆς ὁργῆς ἡμα πίνουσι κόνδον, οὕτω καὶ τὸ ἐπαταλεῖσθαι καθολικὸν τὴν εὐεργεσίαν λαμβάνουσιν. ἔψονται δ' ἐφ-

3. τῆς] τοῖς P.

cernere licet et in antiquis. nam promissam patribus felicem terram, dum praenuntiatam Abrahamo tanquam statim dandam liberatis ex Aegypto ipsius posteris, hi quidem non acceperunt in deserto mortui, sed eorum ossibus peregre relictis feliciores illorum filii desponsa non singulis quibusvis capitibus sed universim Israeliticae genti hereditate adenda fidem vaticiniorum liberarunt, splendideque demonstrarunt haud excidisse ac ad extremum cassa eventu remansisse quae deus praedixerat. sic iustis mensuris aequisque ponderibus divinae semper dispensantur operationes. tempus igitur nunc est iubente deo, ut non umbraculis foliorum aut ramorum attegis protecti pompam curulibus tabernaculis festam traducamus (id erat veteris iam antiquati moris), sed ornati dei gratia celebremus laetitiam quam ipse fecit. atque adeo iam nunc praemittatur in urbem aliquis principum metator domorum avitarum, in quas sumus migraturi. et siquidem illas ipsas quas patres incoluerunt hereditario cuique iure debitas idoneas repererit, bene habebit: sin vero, quascumque aptas inveniet, paret pro tempore. decet enim nos tam singulari dei beneficio affectos legitimis ei in ipsa illa quam liberalissime concessit ecclesiae et imperii metropoli gratias agere, ac cum eo, ut divina lex iubet, in sua quemque postliminio reducere. non enim nobis solis, sed vobis etiam et vestrum viritim singulis gratificari hoc miro eventu deum voluisse putandum est. quin sicut communiter ad omnes imperantes iuxta subditosque pertinuit expulsionis e patria calamitas, atque in calice irae dei per omnes circumlato partem quisque suam amarae potionis hausit, ita convenit ut conversae in melius sortis et exuberantis inde laetitiae sensu omnes perfundantur. post primos qui illic remigraverint, sequentur eodem suo deinde ordine reliqui. et sic iterum exhausta replebuntur, uno-

ἕως ἄλλοι, καὶ οὕτω πάλιν τὸ κενωθὲν ἀναπληρωθήσεται, πόλιν ἀπὶ πολυχνίων αἰρουμένων, τὴν ὄνομα ἔχουσαν τῶν ἀνωνύμων καὶ ὑπελῶν. οὐ μὴν δὲ καὶ καταφρονητέον τῶν τῆδε· ἀσφάλεια γὰρ τῶν ἐντὸς μεγίστη, εἰ τὰ κύκλω φεύγοι τὸν σάλον. B
 ἵσταται δὲ τὸν σάλον φευξοῦνται πολυωροῦντων τῶν οἰκητόρων ἅμα τοῖς πεμπομένοις ἄρχουσιν. ἀλλὰ τὰ μὲν κατὰ καιρὸν καὶ λεχθήσονται καὶ πραχθήσονται θεοῦ συναιρομένου δι' ἔλεος· νῦν δ' ἅγε κἀκείνοις δι' ὧν ἐπεμετρήθη ἡμῖν ἡ χάρις (καὶ γὰρ δίκαιον) γράφοντες τὰ εἰκότα δεῖξωμεν χάριν σφίσι ἐιδότες μετὰ 10 θιόν." τῷ τοι καὶ ἐκ τοῦ παραχρῆμα κελεύει γραφῆναι τὰ χαριστήρια, ἐκλέγεται δὲ καὶ οἷς ἂν πεμφθεῖσι τὴν κληροδοτήσιν C
 ἐπαρέψοι τῶν μεγιστάνων. τοῖς γὰρ πολλοῖς γε καὶ ἀνεβάλλετο τὸ διδόναι, καὶ πρόφασις ἐκείνῳ τὸ διὰ σπάθης ἔλδντος μηδένα εἶναι τὸν δίκαιως ἂν τῶν ἰδίων, εἴ που παρείεν, ἐπὶ τῆς πόλεως 15 ἐνδεξόμενον. περιῆσαν γὰρ ἔτι οὐκ ὀλίγα καὶ τῶν τυχόντων, ἐν ὅκῳ μόνοις πρὸς τοῖς πεντήκοντα ἔτεσι κατεχομένης τῆς πόλεως τοῖς ἐχθροῖς. ἐν οἷς καὶ πάντα ἂν περιῆσαν, εἴγε εἰρήνην

8. κάσινοις P.

quoque, ut par est, praeoptaturo in urbe quam in municipiis degere, et regiae inclytaeque splendorem civitatis obscurorum et sine nomine oppidulorum angustis et sordibus praeferre. non tamen haec ubi nunc sumus spernenda aut penitus relinquenda sunt. nam ut media tuta sint, circumiecta sunt tuenda; nec potest securitas intus esse, si exteriora in tumultu sint. providebitur autem ut haec in pace contineantur, tum colonorum hic relictorum et sua curantium fida custodia, tum adiuvante atque invigilante providentia magistratuum ex urbe mittendorum. sed haec suo tempore edicentur agenturque, deo pro sua misericordia nobis adfuturo: nunc, age, illis quibus ad tantum nobis largiendum bonum divina beneficentia ministris usa est, grates rependamus, quas par et aequum est his referri quibus secundum deum debetur a nobis plurimum." sub hoc confestim praecepit conscribi authentico diplomate decreta victoribus praemia: elegit etiam e proceribus quos ad urbem missos ibi praeesse iuberet distributioni domuum et terrarum, et si qua residua e bonis caeteris erant, optimatum cuique faciendae rerum ad ipsos ex paterna avitave successione hereditario iure pertinentium. optimatibus autem nunc quidem solis in eo genere providit: plebi pariter consulere distulit, in animo habens id prorsus omittere, nullo se ad id adstringi iustitiae officio existimans, quod urbem vi et armis receptam ex hoste, iure belli spectare in solidum ad principem et in praedam ac fructum victoriae cedere aequum esse duceret; quo nomine quaestum haud modicum fecit. supererant enim adhuc e bonis privatorum et hominum e vulgo a dominis antiquis agnoscibilia non pauca, ut in civitate octo et quinquaginta solum annis ab hostibus detenta. in qua plura etiam atque adeo cuncta servanda et in primo statu fuisse relinquenda verisimile est, si principes qui post urbem a Latinis captam Romanae rei praefuerunt, pace cum

εἶχον πρὸς ἐκείνους οἱ βασιλεῖς· εἰ γὰρ μὴ τῶν ἐπιτηδείων ἐκ τῶν
 D συγχῶν μαχῶν ἐν σπάνει ἐγένοντο, οὐκ ἂν καὶ τῶν θανυμαστῶν
 ναῶν ἤπτοιντο. πλὴν τὰ ξένα κατέχοντες, καὶ αὐτὸν ἐν δειλῇ
 ὄντες τοῦ ἐξωσθῆναι τῶν μὴ σφίσι προσηκόντων, ἔσπευδον ἄλ-
 λος ἄλλο τι εἰς χεῖρας τὸ ἀλλότριον ἔχων ὑποσπᾶν τε καὶ ὑποκλέ-
 5 πτεῖν, ὥς ἐπὶ πολὺ μὴ ἔξων.

Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ταῦτ' εἰπὼν τε καὶ πράξας διὰ ταχέων
 ἀπέστειλλε πρὸς τὸν Καίσαρα, οὗθ' ἄπαξ ἓνα οὔτε τοὺς πάντας
 E ἅμα, ἀλλὰ συχνοὺς καθ' ἡμέραν ἄλλους ἐπ' ἄλλοις, ἅμα μὲν
 πλειστάκις πρὸς ἐκείνου ζητῶν μαρθάνειν περὶ ἐκύστων, ἅμα δ'
 ἐπιτάττων καὶ καθιστάναι τάκεϊ, ὥς μετ' οὐ πολὺ κάκεινος
 σὺν τοῖς ἄμφ' αὐτὸν ἐπιδημήσων· εὐτρεπίζεσθαι γὰρ καὶ τὰ τῶν
 παλατιῶν προσέταττεν. οἱ δέ γε μεγιστᾶνες καὶ αὐτοὶ καθ' ἓνα
 τὸν οἰκίον ἀπέστελλον ὥς αἰτήσοντάς τε καὶ ληψομένους τὰς οἰ-
 κίας· μηδὲ γὰρ καὶ αὐτοὶ εἶναι βραδύνειν βασιλέως κινήθέντος.
 I ἐκεῖνοι μὲν οὖν ἐπιστάντες, καθὼς ἕκαστος εἶχε, τοῖς προστι-
 P 102 ταγμένοις προσεῖχον. ὁ Καῖσάρ τε διένεμε τοὺς οἴκους τοῖς τε
 προσώποις καὶ ταῖς ἀξίαις προσηκόντως. ἅμα δὲ καὶ διὰ σπου-

17. Καῖσάρ τε] K. δὲ?

ipsis facta, quietos illos ac securos reliquissent. nam nisi ex crebris bel-
 lis penuria urgeret, continuissent utique a templis sanctissimis rapaces
 manus. verum exteri raptores magnae nec spe secura possessae incuban-
 tes praedae, utique assidue circumsonantibus minis insultibusque repete-
 tium et ex urbe ipsos pellere conantium, fecerunt quod solent qui rerum
 alienarum brevem modo furtivamque nacti usuram iis non ut suis ac pro-
 priis parcant, sed mox sibi extorquendas arbitrati, interim dum licet iis
 abutuntur veluti mox auferendis et profuturis hosti, quod praevertere
 subtrahendo ac pro se quisque diripiendo prudens consilium putabant.

His dictis et actis imperator misit ad Caesarem quam celerrime non
 unum semel aut omnes una, sed multos quotidie alios super alios, simul
 ut quam saepissime, mutuis expeditis ab eo nuntiis, certior fieret de sin-
 gulis quae ibi erant aut fiebant; simul ista mandatorum frequentia effi-
 cacious urgendum Caesarem ratus ad praeparanda in urbe, quod maxime
 volebat, cuncta proximae suae isthuc migrationi cum familia et comitata
 imperatorio. quamobrem peculiariter praescripserat purgari adornarique
 palatia in quibus veteres imperatores habitassent. optimates pariter pro
 se quisque familiarem aliquem mittebant propria ibi cuiusque curaturos,
 petendo scilicet recipiendoque avitas ipsorum aedes et ad proximam ha-
 bitationem instruendo, providentes haud sibi fas fore cunctari differreque
 reditum in urbem, quando imperator, quod mox facturum cernebant, eo
 iter intendisset. porro qui publice aut privatim adornandis illic cunctis
 praefecti erant, strenue atque attente negotium curabant; et Caesar di-
 videbat domos personis et dignitatibus, prout cuique conveniebat. in quo
 urgendo, uti et caeteris simul eius loci ac temporis curis, ita occupaba-

δῆς συνεχοῦς εἶχε, μηδ' ἀναπνεῖν ἐώμενος ταῖς φροντίσιν, ἡμέρας μὲν καθιστῶν τὸ πληθός, Ῥωμαίοις μὲν πιστεύων, Ἰταλοὺς δ' ὑποπτεύων. ἦν γὰρ ἐνσεσωρευμένον πληθός, ζυγκλυδεις ἄλλως καὶ ἀπόλεμοι ἄνδρες, ταῖς χειρὸς ἐργασίαις προσέχοντες· ὅμως δὲ καὶ τὴν τούτων ὁρμὴν ὡς ἐπίθησομένων τὸ [γὰρ] τοῦ γένους ἀλλότριον, τό τ' ἐξ ὑπογύου γυμνωθῆναι τῶν ὄντων, B καὶ πρὸς τὸ νεωτερίσειν ἐτοίμως ἂν ἔχειν ὡς οὐ πολλῶν τῶν ἀντιστοιχομένων ὄντων, ἅμα δὲ καὶ μὴ ἀτρεμούντων ἔτι, ἐπειθε δεδίκαται. ταῦτ' ἐν νῶ βαλλόμενος ἡμέρας μὲν διὰ μελέτης εἶχε καταστέλλειν τὸ πληθός, φόβον ἐμποιῶν, νυκτὸς δὲ διατάττων τοὺς διατρέχοντας, καὶ νυκτεπάρχου τρόπον ἀγνιὰν ἐκάστην προσερευνῶν, μὴ κακὸς ἔξω πλανῶτο· πανταχοῦ γὰρ ἐκέκλαστο C καὶ τὸ τεῖχος, ᾧ δὴ τοιαῦτα πράττειν ἦν βουλομένων. ἀλλὰ καθ' ἡμέραν ἐπισωρευόμενοι πλείους ἔξωθεν ξυνδιέφερον μὲν τὰς 15 φροντίδας ἐκείνῳ, ἐν ἀφοβίᾳ δὲ τοὺς ἡμετέρους καθιστῶν.

31. Ὁ δὲ βασιλεὺς συνταξάμενος ὅσον ἦν τὸ περὶ αὐτόν, P 103 ἔχων μεθ' αὐτοῦ καὶ τὴν Αὐγούστα, ἔτι δὲ καὶ τὸ νεογίλον ὁμόλογον τὸν ἐξ ἐκείνου Ἀνδρόνικον, οὗ δὲ καὶ τῇ προσηγορίᾳ τὸν πατέρα οὐκέτ' ὄντα ἐτίμα, οὗ τὴν μνήμην ὡς φιλοπάτωρ καὶ

5. γὰρ expunxerim.

7. πολλοῖς P.

tar ut respirandi vix spatium haberet, per dies quidem intentus continendae multitudini urbanae; quae cum e Romanis Italisque constaret, illis fidebat, hos ut suspectos observabat. erat autem magna vis confectae plebis collectitii generis, vulgus plerumque imbelles, parando manu victi variis artificii attendens. tamen et ab his cavebat, utpote qui si esset vim pararent (quo ut traherentur exteri de statu incerti, ne mox spoliarentur metuentes, primum erat), vel ipso numero formidabiles erant, cum armati non sat multi ad manum essent qui eis opponerentur; quare utcumque acquiescere praesenti sorti videbantur, non tamen de his securus Caesar erat, sed eventus incertos reputans, per diem quidem (ut dicere coepi) sedulam dabat operam compescendis turbis et coitioni disturbandae plurimorum; quod assequeretur plateas obiens cum idoneo armorum comitatu, ac circumferenda per urbem terrificam sui specie, metum utilem incutiens: per noctem rursus vigilum cohortes cursare per vicos omnes, fora et angustias obire cunctos iubens, scrutarique diligenter numquid uspiam domo egressus aut in urbem per hiatus murorum, qui multi undique patebant et facilem dabant aditum, ingressus vagaretur. caeterum quotidie fugientes conferti, quo quisque posset, ex illa quam disti collectitia multitudine plurimi parte sollicitudinis Caesarem levabant, securioresque reddebant nostros.

31. At imperator satis iam omnibus compositis, universum quem secum habebat procerum ac familiarium comitatum ducens, Augustam quoque suam coniugem et regiae stirpis tenerum surculum ex ea susceptum Andronicum, cui tali tribuendo nomine honorare studuerat patris sui Andronici dudum mortui memoriam, per quam etiam quadam osten-

ἐνόρκιον ἐφ' ἐκάστω ἐτίθει, τὸν μέγαν ἐπὶ γλώττης φέρων δομesticon, καὶ τὴν τῆς Αὐγούστης μητέρα, ἣν μεγάλην κυρίαν κατὰ
B τιμὴν ὠνόμαζον οἱ πολλοί, συνάμα τῇ γερουσίᾳ πάσῃ καὶ τῇ
 συγκλήτῳ τὴν ἐπὶ τῆς πόλεως ὥδευε, καὶ δὴ περαιωσάμενος τὸν
 Ἑλλησποντον ἐκείθεν ἐχώρει πρὸς τὸ Βυζάντιον. ἐλθὼν δὲ καὶς
 τὴν Χρυσέαν πύλην κατειληφώς, ἐκεῖ καθήμενος ἐφ' ἡμέραις τὴν
 εἰς πόλιν εἴσοδον, ὅπως Θεοφιλῶς ἅμα καὶ μεγαλοπρεπῶς γέ-
 νοιτο, ἀνεσκόπει τε καὶ συνέταττε. καὶ δὴ πέμψας ἄγει ἐκ τῆς
C μονῆς τοῦ Παντοκράτορος τὴν σεβασμίαν εἰκόνα τῆς ἁγῆς Θεο-
 μήτορος, ἣν λόγος ἔργον μὲν εἶναι τοῦ Θεοῦ Λουκᾶ, ἐκείσε που ἡ
 παρούσης κάκεινης καὶ Θεωμένης, δῶρον δὲ μετὰ ταῦτα γενέσθαι
 Πουλχερίᾳ τῇ βασιλίδι παρὰ τῆς νύμφης αὐτῆς Εὐδοκίᾳς τῆς ἐξ
 Ἀθηνῶν καὶ δεσποίνης, καὶ δῶρον ἀξιοχρεῶν ὄντως ἐκ Παλαι-
 στίνης ἀποσταλὲν. ὑπὸ δὴ ταύτῃ ὁδηγῶ γε οὖσῃ, δι' ἧς ἐπε-
 πιστεύκει καὶ ἀπολήψισθαι, εἰσελαύνων τὴν πόλιν ἀποχρώντως
D ἡγεῖτό οἱ ἔχειν τὴν εἰς ἐκείνην ἀπονέμειν χάριν. ἔταττε δὲ καὶ
 τῶν ἐκείσε ἀρχιερέων ἕνα, τὸν τῆς Κυζίκου Γεώργιον, τὴν στο-
 λὴν ὑπενδύντα τὰ τῆς εὐχῆς ἄγειν καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν πραττομένων
 εὐχαριστίαν ἀποπληροῦν. ἤνοικτο τοίνυν ἡ Χρυσέα πύλη χρο-
 νία, καὶ ἀρχιερεὺς τῆς εὐχῆς ἐξῆρχεν. ὁ μὲντοι γε βασιλεὺς
 καὶ πᾶν τὸ περὶ αὐτὸν σχολαίῳ ποδὶ καὶ ἀνατεταμένῃ διανοίᾳ

tatione filialis pietatis vulgo iurare consueverat, cum quid affirmaret, magnum domesticum passim in ore habens, et Augustae matrem, quam magnam dominam plerique honoris causa nominabant, denique cum maioribus natu cunctis et universo senatu in urbem iter arripuit, ac traiecto Hellesponto processit inde versus Byzantium; quo perveniens et ad Auream delatus portam ibi per aliquot dies substitit, sedulo providens et mandatis opportunis curans ut in ea, qua parabat in regiam civitatem invehī, triumphali pompa nihī ad religionis sanctitatem, nihil ad splendorem magnificentiae posset desiderari. inter caetera iussit afferri ex monasterio Pantocratoris sacram imaginem intemeratae dei matris, quam aiunt opus esse divi Lucae, eius penicillo ac manu e vivente coramque spectata deipara expressum, missum deinde ad Paltheriam Augustam ab huius fratria domina Eudocia Atheniensi ex Palaestina, donum plane mittente et accipiente dignum. hac duce praecedente ingrediendo civitatem quam eius beneficio sibi apertam traditamque crederet, putabat se testaturum satis cui tanti successus gratiam deberet, et sic quantum posset officium grati animi patronae tam liberali repensurum. iussit praeterea unum e praesulibus qui aderant, Georgium Cyzicenum, stola induta solemnaem precationem praecire ac conveniente praesenti gaudio gratiarum actione rite defungi. tum denique, postquam diu clausa permanserat, subito aperta est porta Aurea, et antistes orationem inchoavit, quando imperator et universus eius comitatus gravi et tardo incessu, mente vero

μεθ' ὅτι πλείστης τῆς πρὸς Θεὸν ἀνθομολογήσεως τὴν πόλιν εἰς-
 ἔρχεται, πεζῇ βαδίζων καὶ τὸ τῆς βασιλείας σοβαρὸν ὡς μὴ τοι-
 αῦτη τελετῇ πρέπον συνόλως ἀποτιθέμενος. ἦν δὲ τότε καὶ τὸ
 τῆς ἡμέρας μεσημβρινὸν τοῦ μετρίου πλέον ἑκκαῖον, τοῦ ἡλίου
 5 κατὰ κορυφὴν ἰσταμένου, καὶ ἡ τῶν συνειλεγμένων προθυμία
 πρὸς τὸ πνίγος διεφίλονεκεῖ, ὡς εἴ τι καὶ συμβαλὴ καταληψομέ-
 νων συνάμα τῷ βασιλεῖ τὸ μέγα παλάτιον. τὸ γὰρ τῶν Βλαχερ- P 104
 τῶν οὐκ εὐπρεπῶς ἦν ἔχειν πρὸς τὴν τῶν βασιλέων κατοίκησιν·
 ἔγμε γὰρ καπνοῦ καὶ λιγνύος Ἰταλικῆς, ἦν οἱ τοῦ Βαλδουίνου
 10 δαυταλευταὶ ἐκ πολλῆς τῆς ἰδιωτείας ἐκείνου τοῖς τῶν ἀνακτόρων
 τοίχοις προσέπαττον, ὡς ἔργον εἶναι τὴν ἐκείνων κύθαρσιν. ἅμα
 δ' ὅτι καὶ εἰς ἀσφάλειαν ἱκανῶς εἶχε βασιλεῦσι πρῶτως ἐπιβῦσι
 πόλεως τῶν πραγμάτων τεταραγμένως ἐχούσης. τὸ μὲν οὖν ἦσαν
 15 χλαῖραι τοῦ δήμου, ἄρτι πρῶτως βασιλεῦ Ῥωμαίων ἐν τοῖς B
 ἀνακτόροις θεώμενον, μεταβαλὼν τὴν ἐκκλησίαν εἰς χαρὰν ἐν ἐλ-
 πσίᾳ ἦν τοῦ λοιποῦ εὐπραγεῖν ὑπὸ τούτῳ βασιλευόμενον. δο-
 κοῦσι δὲ μοι πρὸς ἐκείνην τὴν ὕψιν καὶ οἱ κατὰ τὴν πόλιν Ἰταλοὶ
 μεταβαλέσθαι αἶν καὶ ἀγαπᾶν οὕτω πρᾶχθέντων (μηδὲ γὰρ ἀδα-
 ξῶν τοιοῦτον δουλεύοντος), εἰ μὴ γε ἡ κατὰ γένος κύρυξ εἰς

1. τῆς πόλεως P.

in deum penitus intenta, demississima professione summae gratiae a se
 pro tam insperata felicitate numini debitae, civitatem ingressus est pedi-
 bus ambulans, omni regiae maiestatis fastu velut tali ceremoniae non
 congruente prorsus deposito. erat tunc hora meridiana et summus diei
 fervor, sole supra verticem altissimo ignitos radios vibrante. tamen de-
 vota pompam celebrantium alacritas cum aestus incommodo certabat,
 quoquoque ipsorum, et Augusto prae ceteris, subire libenter parato si
 quid detrimenti valetudo pateretur ex ardentissimo coeli verticem insi-
 dentis meridie solis vapore tolerato, dum sic lento gressu ad magnum
 palatium feruntur, nondum apta ad imperatorem excipiendum regia Bla-
 chernarum propterea quod haec sordebat adhuc fumo plena nidoremque
 olens Italicum, parietibus illic passim fuligine inquinatis per Balduini co-
 ques illita (ipso id haud digna principe negligentia fieri sinente), quae
 purgari nisi longiori tempore et laboriosiori opera nequiret. praeterea illa
 magni palatii visa est securior interim sedes futura principibus in urbem
 nondum plene pacatam ex tam diuturna hostili oppressione tunc primum
 ingressis. plebs porro quiete gaudens, viso tum primum in urbano pala-
 tio Romano imperatore, stupore in gaudium verso bene de caetero spe-
 rabat, proventura ex talis principis praesenti regimine laeta sibi cuncta
 confidens. mihi quoque videntur ipsi qui supererant in urbe Itali ad
 hanc speciem multo augustioris maiestatis aliquantum deliniri potuisse,
 ac non longe futuri fuisse ab acquiescendo praesenti fortunae, haud igno-
 miniosum sibi ducentes tali principi subesse, nisi rancor ingenuitus in con-
 temptum potestatis homini non sui generis commissae traheret, praeser-

Georgius Pachymerus I.

C ὀλιγωρίαν ἀνέφρου καὶ ἄλλως ἐξ ὑπογόνου τὰ δεινὰ παθόντας. πλὴν τελειοθείσης τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐπὶ κρότοις ἐπινικίοις καὶ θείοις ἕσμασι, τὴν μὲν νύκτα φρουραῖς ἀσφαλῆσαι διεληπτο τὸ παλάτιον.

D 32. Πρωίας δὲ ὅλος ἦν πρὸς βουλαῖς, ὅπως τε τὰ κατὰ τὴν πόλιν καταστήσας ὀχυρώσει φρουροῖς τὸ ἄστυ, καὶ ὅπως ὕν τοῖς δοκοῦσι τῶν Ἰταλικῶν γενῶν (οὗτοι δ' ἦσαν Γεννοῦνται τε καὶ Βενετικοὶ καὶ τρίτοι Πισσαῖοι) σοφῶς προσενηκόμενος καὶ ὅφ' αὐτῷ ποιήσοι· οὕτω γὰρ ἂν αὐτῶν ὑποποιηθέντων, οἷον τ' ὄντων τὰ μέγιστα συγκροτεῖν ἐς ὃ τι καὶ ῥέψοιεν, τοὺς ἄλλους

E καὶ μὴ θέλοντας ἡρεμεῖν. ὅθεν καὶ προσκαλούμενος ἡμέρας ὅλης ἐχρημάτιζε τὰ εἰκότα, καὶ ταῖς τῶν ἐλπίδων ἀμείνοσιν ὑπέσπα τε τῆς πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς οἰκειότητος καὶ κατ' ὀλίγον προσεποιεῖτο, καὶ γε τὰς ὁρμὰς σφίσι σοφῶς ταῖς χάρισιν ὑπετέμνετο. αἱ δ' ἦσαν ἐν καλῷ τε τῆς πόλεως κατοικεῖν ἀνέδην, τόσον τοῦ τόπου λαβόντας, καὶ τὴν σφίσι συνήθη τάξιν ὑπ' ἄρχοντι πεμ-

P 105 πομένην παρὰ τοῦ κοινοῦ συνεδρίου τοῦ γένους αὐτῶν, ὃν καὶ ποτεστάτος ἐξουσιαστὴν εἶποι ἂν ἡ Ἑλλήνων γλῶσσα, νόμοις ἰδίους προσέχοντας πολιτεύεσθαι, ἀτέλειαν δ' ἔχειν καὶ ἐλευθε-

18. ποτεστάτον? an paulo ante δς?

tim memores calamitatum recentis cladis, et peiora ex proclivi metuentes, alioqui superbos animos. caeterum consumpta tota ea die plausibus triumphalibus et festis canticis, per noctem sequentem valido praesidio palatium septum est.

32. Mane consecuto totum se imperator impendit consiliis et deliberationibus de optima ratione constituendae ac praesidiis firmandae civitatis, deque via ac modo conciliandi atque in partes, quoad posset fieri, trahendi praecipuos quosque Italici generis (hi erant Genuenses Veneti et tertii Pisani): nam si hos sibi devinxisset, spes erat vel pariter assensuros et quasi vi quadam, vellent nollent, attrahendos reliquos, vel si contumacia invicta in odio perstarent, exarmatos eorum discessionem minus deinceps ad nocendum valituros et quieturos necessario caeteros. quare iis ad se vocatis alloquendis solidum sumpsit diem, idonea commemorans delinendis ipsis, et spe commodorum cuique privatum oblatorum abducendis a communi universo Latinorum generi conspiratione in odium Graecorum. nec nihil proficiebat ista opera: sensim enim curabat feros, et saevos iratorum impetus beneficiis emolliendo frangebatur. ipsis quippe indulgebat ut in bono urbis loco habitare secure possent, tantum loci occupantes quantum sibi sufficere putarent, sua ipsorum propria utentes disciplina, sub cura praefecti a concilio gentis publico missi, quem Potestatem ipsi vocant, nomine significante praetorem aut magistratum rerum iudicandarum et administrandarum auctoritate praeditum, propriis item obtemperantes legibus; praeterea ut essent im-

ρίαν ἐφ' ἅπασιν ναυσὶ χρωμένους καὶ μεταχειρίζοντας κατ' ἐμπει-
ρίαν τὰ πράγματα. καὶ ταῦτα μὲν Γεννοῦνταις τὰ ἐπαγγέλ-
ματα, Βενετικοῖς δὲ καὶ Πισσαίοις τὰ ὅμοια προσεφίλοτιμιέτο,
τοῖς μὲν ἐπὶ παῖσιν, ὃν Ἕλληνας ἂν εἴποι ἐπίτροπον, τοῖς δὲ
5 Πισσαίοις κορσοῦλῳ, ἐφόρῳ νόμοις τοῖς αὐτῶν χρωμένοις, πρῶτ- B
την τε τὰ αὐτῶν ἀκωλύτως, ἐλευθέρως διαβιοῦντας. πλὴν τοῖς
μὲν Γεννοῦνταις οὐκ εἶχε πιστεύειν ἐντὸς περικεκλεισμένοις τοῦ
ἕσπετος, πολλοῖς γε οὖσι καὶ οὐ κατ' ἐκείνους ἀμφοτέρους συνά-
μα, ἐκείνους δ' ἡλαττωμένους τῷ πλήθει ἐντὸς κατέχων οὐκ ἡλ-
10 γει. τὸ δ' οὖν διαιρεῖν τὰ γένη, καὶ τοῖς μὲν παροῦσι φιλικῶς
ἔχειν, τοῖς δὲ καὶ ἀποῦσι πόρρωθεν δώροις ὑποχαλᾶν τὰς ὁρμὰς,
δεικνύντος ἦν ὡς δέδεικε τὴν ὁμαιχμίαν, καὶ μᾶλλον ὅτι Βαλ- C
δουῖνος φρυγᾶς χρησόμενος καὶ Καρούλῳ συμβίξας, ἀνδρὶ σο-
βαρῶ καὶ ὑπὲρ τὸ μέτρον φρονοῦντι, συνήλλαττε λαμβάνων
15 ἐφ' οὗ τὴν ἐκείνου θυγατέρα καὶ οἱ ὡς ἔδνα τὴν πόλιν ἦν οὐκ
εἶχε διδοῦς. ὁ δ' ἐλάμβανε καὶ μὴ ἔχοντος παρ' ἐκείνου, ἐλ-
πίων ὡς καταλήψαιτο στόλον ἐξαρτύσας.

33. Πρῶτον γοῦν τῶν ἐκείνου ἔργων ἐντὸς τοῦ πόλεως- D
τος τοῖς ἐπὶ τοῖς εἰσάγειν τε καὶ οἰκίζειν, πρὸς τῇ θαλάσῃ κα-

1. ἐμπορίαν?

4. μπαϊούλῳ?

9. ὁλακτομένους P.

munes ac prorsus liberi in omni ratione navigationis ac commercii, ne-
gotia solita ipsis industria gerentes. haec Genuensibus promissa, Vene-
tis autem et Pisanis paria similiter ostentata sunt, nempe ut illi quidem
sub Baiulo (vocabulo, si in Graecum interpreteris, praepositum sonante),
Pisani autem sub Consule, quasi dicas ephoro aut aedile, legibus ipso-
rum quisque propriis uterentur, suasque res agerent prohibente nemine,
libere per omnia viventes. caeterum Genuensibus satis fidere non pote-
rat intra urbem degentibus, quod multi essent nec cum Pisanis et Vene-
tis communiter viverent, sed suas sibi separatim res haberent; quos alla-
trari, cum apparerent, et plebis proscindi conviciis haud moleste ferebat,
sic illos (quod sibi utile putabat) cohiberi ne facile prodirent, et intus
detineri gaudens. ea porro industria tractandi separatim cum unaquaque
gente, et praesentibus quidem benevolentiam exhibendi, procul vero ab-
sentium iras exarmandi donis missis et privilegiis indultis, eius erat qui
ostenderet formidare se nationum harum consensum et conspirationem in
communem expeditionem bellicam; quem illi magis admovebat intendebat-
que metum acceptus de Balduino nuntius, istum referens fuga delatum
ad Carolum, praeferoce et magnorum spirituum virum, affinitatem cum
eo contraxisse iungenda suo filio Caroli filia, imputata in patrimonium
et maritalem dotem urbe Constantinopoli; quam licet qui assignabat non
haberet, admisit nihilominus Carolus libenter, sperans se illam receptu-
rum classe, quam ad id arnabat, immissa.

33. Primum imperatoris urbem ingressi opus fuit suburbiorum in-
quilinas in urbem inducere, ad mare prius habitantes; secundum distri-

τωκισμένους τὸ πρότερον, δεύτερον κληροδοτεῖν τοῖς ἐν τέλει
ἐκτός τε καὶ ἐντὸς πόλεως τόπους εἰς γεωργίαν, ἐξηρημένης τῆς
εἰς χάριν γονικευθείσης τοῖς θεληματαρτοῖς, τῆς ἐκείνων σπουδῆς
καὶ εἰνοίας ἕνεκα, γῆς ἀγαθῆς εἰς καρπογονίαν καὶ ἀρετώσης εἰς
πῦν τὸ καταβαλλόμενον. ἔτι τ' ἀφοσιοῦν ταῖς μοναῖς ἐτέρας 5
μύα πείρας. ἦν γὰρ αὐτῷ τὸ σπουδασμα καὶ ταύταις προσαρ-
P 106 μόττειν τὰς ἔξω; αἱ δὲ ὑπὸ πολλῷ πλούτῳ κατ' ἀνατολήν παμ-
πληθὺς αὐτάρκως ἔχουσαι τῶν ἐπιτηδείων συνίσταντο· οὕτω γὰρ
ἐκείθεν καὶ ταύτας συνιστᾶν ἐγνώκει. τρίτον τοῖς συνειλεγμέ-
νοῖς ἐκδιδόναι τόπον ἐφ' ᾧ κτίζοιεν ἐπὶ τέλει. τὸ δὲ πρὸ τούτων 10
καὶ μείζον, ἀρῆγειν ἐπανηκούσαις πρὸς τὸ πρῶτον τὸ δοκεῖν μο-
ναῖς εἶναι, ἀνακτίζειν τε καὶ τὸ πόλισμα πᾶν σπουδαίως τοὺς
ἀπὸ στρατιωτῶν ἐλαφροὺς εἰσάγοντα. μηδὲ γὰρ ἡρεμήσειν οὐ-
B τως ἔξελαθέντας τοὺς πρὶν κατέχοντας, ἀλλὰ στόλῳ συνεπιθῆ-
σισθαι. τῷ τοι καὶ στόλον ἐξήρτυε καὶ ἐναυπηγεῖτο, καὶ τοὺς 15
προσελῶντας ἐκ τῶν χωρῶν καὶ εἰς χιλιάδας ἔταπτε πλείους.
Ἄλλα τε πολλὰ κατέπραττε, τὰ μὲν κατὰ χρεῖαν τὰ δὲ καὶ
κατ' ἐκπληξιν, προαναστέλλων τὰς ἐπιθύσεις.

buere optimatibus hereditaria bona intra et extra civitatem, domos et
agros ad culturam, segregata tamen ea parte quam in gratias loco exi-
mio voluntariis reservaverat, praemium debitum studio et benevolentiae
ipsorum: erat autem illa portio terrae optimae et in omni fructuum ge-
nere feracis. excepit et partes alias monasteriis valde pingues. erat au-
tem ei in animo monasteria urbana iis quae multa extra urbem variis per
Orientem locis visebantur ditia, et magnae multitudini alendae quod suf-
ficeret habentia, coniungere, sic fore autumans ut ex alterorum copia
alterorum inopiae subveniretur; quam optimam putabat monasteriorum
urbis recte constituendorum rationem. statuit quoque ut evocatis ad ur-
bem frequentandam assignarentur loca in quibus aedificarent, certo indi-
cto vectigali quod fisco penderent. ante haec et aliud instituit maius
memoratuque dignius, decernens videlicet ut ope ac favore regio iuvaren-
tur conatus eorum qui antiqua monasteria desolata vel destructa resti-
tuere in pristinum splendorem curarent. incubuit etiam studio ingenti
moenibus urbis instaurandis reficiendisque, qua hiarent aut labem face-
rent, imponendisque turribus ac propugnaculis ad custodiam manu prom-
ptis expeditisque militibus. satis enim intelligebat minime quieturos pul-
sos inde Italos, sed classe quamprimum armata venturos ad recuperatio-
nem tentandam sic amissae urbis. quare et ipse classi apparandae aedi-
ficandisque navibus operam impendit. et in navale ministerium e multi-
tudine quae in urbem, ex quo erat recepta, concurrerat e cunctis undi-
que regionibus, ad multa remigum millia centuriavit. plura quoque eius
generis alia fecit, partim ad usum verum imminuentis belli, partim ad
speciem, sperans terrore ipso varii apparatus et ostentata inde confiden-
tia se repressurum spes audaces inhiantium urbi Latinorum et novam in
eam expeditionem parantium.

34. Ἦν δὲ ἄρα μέλον ἐκείνῳ καὶ τῆς ἐκκλησίας οὕτω κε- C
 χρησμένης ποιμένος. συνῆγε τοίνυν τοὺς ἱεράρχους καὶ βουλαῖς
 σὺν αὐτοῖς ἐχρῆτο, τὸ ποιητέον θείων μανθάνειν. τοῖς μὲν
 σὺν ἰδοὺ ἀνακαλεῖσθαι ἔτι περιόντα τὸν πατριάρχην Ἀρσένιον·
 5 μηδὲ γὰρ κανονικῶς προβῆναι τὰ κατ' ἐκείνον· ἴδει γὰρ ἐπιμέ-
 νιν παρακαλοῦντας, καὶ μὴ ἔαν παρευθὺς ἀνέγκλητον ὄντα.
 τοῖς δὲ τοῦ μπαλιν αὐτὸν μὲν μένειν ἐφ' οἷς κατέγνωστο· ἱκανὴν D
 γὰρ εἶναι καὶ εἰς παραίτησιν τὴν ἐκχώρησιν, καὶ τὸ ἀξιούμενον
 μὴ καταδέχεσθαι ἄλλ' ἀποπέμπειν τοὺς ἐκτείνοντας δηλοῦντος
 10 ἦν ὡς ἀπολέγοι τὴν προστασίαν. τούτων οὕτω κινουμένων καὶ
 λεγομένων, ὁ βασιλεὺς καὶ ἀμποτέροις τιθεμένων ἐψέκει προμη-
 θείας τῆς κατ' αὐτὸν ἕνεκα. τό τε γὰρ ἐκείνον μετακαλεῖσθαι
 καὶ ἐφιστᾶν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασιν εὖ ἔχειν ἰδοὺκει, εἰ
 15 ἢ ἐκείνῳ πατριαρχοῦντι τὰ κατὰ γνώμην προβαλεῖν, ὥστε καὶ
 15 ὅ τι αἰροῖτο πράττειν καὶ μηδὲν μηδέσιν ὑπολειφθῆαι εἰς σκαν-
 δάλου πρόφασιν. ἰδεῖδει δ' αὖθις μή πως ἐκκρουσθεῖς ἀμάρτη P 107
 τῶν κατὰ γνώμην, καὶ οἱ ἐντεῦθεν βυθὸς πραγμάτων ἀναρρα-
 γεῖν. τὸ δ' ὑπερφρονεῖν καὶ ἀντικαθιστᾶν ἕτερον προβαίνειν
 μὲν ἀκωλύτως ταῖς πράξεσιν οὐκ ἀμήχανον ἐλογίζετο, ταραχὴν

34. Curae quoque imperatori fuit status ecclesiae tunc viduatae
 pastore. congregavit ergo episcopos, et sententias eorum exquisivit,
 quid opus esset facto discere cupiens. erant in iis quibus Arsenius re-
 vocandus ad sedem patriarchalem videretur. negabant enim canonice fa-
 ctam eius exaurationem: quippe aiebant oportuisse amplius expectare,
 postquam ille invitatus ad reditum fuerat, nec tam cupide procedere ad
 eius nec accusati nec damnati depositionem. alii contra dicebant satis
 constitisse de fixo eius et irrevocabili abdicandae dignitatis proposito,
 neque aliam expressiorem recusationem expectari debuisse quam ipsum
 secessum, ex quo nullis precibus missorum a sacra synodo retrahi po-
 tuerit. inter haec ultro citroque mota dictaque alternans imperator, et
 modo his modo illis assentiri visus, nunquam expediebat in utra potius
 contrariarum sententiarum acquiesceret, quia nesciebat utrum consilium
 esset utilius ad finem ipsi propositum confirmandi et in malis promovendi
 res suas. nam hinc quidem hominem expertae facilitatis, auctoritatis
 magnae, rebus iterum ecclesiasticis imponi honestum amplum et vulgo
 placitum apparebat; et idem erat imperatori percommodum, si quo
 modo senem potuisset inducere ad ea quae habebat in animo, quaeque
 agere iam coeperat, patriarchalis auctoritatis nutu et suffragatione ro-
 boranda. sic enim et quod decreverat perficeret; et simul omnem omni-
 bus offensionis ac querelarum occasionem demeret. sed rursus verbatu-
 re spe ista excidena securim suis rebus magnam infligeret, ac quasi qua-
 dam mota Camarina novarum inde tempestatum periculosissimas excitaret
 nebes. e contrario si persisteret in Arsenio procul habendo aliumque pa-
 triarcham eligi curaret, occurrebat fieri quidem tunc posse ac facile spe-
 rari et consilia de amovendo a spe imperii populo exitum haberent: cae-

δ' ἄλλως εἶναι, δι' ἣν οὐδὲ τὰ γενόμενα προσήσεσθαι τινας, δεινὰ καὶ ἄλλως ὄντα, τῶν εἰκότων ἔκρινε. μέσος οὖν ἑναπι-
 λημμένος ἀμφοτέρων τῶν λογισμῶν ἐν ἀπορίᾳ καθειστίχεται τοῦ
 B τίσι τίθεσθαι. ὁμῶς ἐκχωρῶν τῷ καιρῷ προΐοντι ὡς κρεῖττόν
 τι ἐπάξοντι, ἀφείς κατὰ σφᾶς τοὺς ἱεράρχας περὶ τοῦτου βου-
 λεύεσθαι ὥστε καὶ ὁμολογεῖν ἀλλήλοις μὴ διαφωνοῦντας, αὐτοὺς
 ἐπὶ τὰς τῶν κοινῶν ἐτρέπετο διοικήσεις, οὐ μὴν δὲ ὥστε καὶ
 ἀφροντίστως ἐκείνων ἔχειν.

C 35. Τὸ γὰρ κατὰ νοῦν βυσσοδομενόμενον οὐχ ἡσυχάζειν
 ἐποίει τοὺς λογισμούς. οὐκ ἀφανὴς γὰρ ἦν ἔξ ὧν τοῖς ὑπονοου-
 μένοις τῷ Ἰωάννῃ προσκεῖσθαι ἔγκλημα δυσνοίας πρὸς ἑαυτὸν
 ἐπῆγε καὶ ὑπεβλέπετο, ἔστι δ' οὗ καὶ αἰτίας πλαττόμενος ἀπη-
 νῶς ἐκόλαζε, μηδὲ μέχρις ὀνόματος κοινωνὸν ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ
 θέλων ἔχειν τὸν Ἰωάννην καὶ τὸ ἐκποδὼν τῶν ὄλων καταστῆσαι
 D διὰ πλείστου ποιούμενος. ἦν δὲ τὸ μὲν ἐρεθίζον εἰς ταῦτα τῶν
 μὲν ἀνθρώπων οἱ περὶ τὴν ἀδελφὴν Εὐλογίαν, τῶν δὲ πραγμά-
 των τὸ τὸν υἱὸν Ἀνδρόνικον τῇ ἡλικίᾳ προκόπτειν, ὃν μὴ κατὰ

terum oriturus inde turbas providebat, cupidis rerum novarum speciosum adversum sese coniurandi praetextum non neglecturis; quorum utique seditiosi conatus favorem apud vulgus haud dubium inde traherent, quod iustitiae ac religionis in vindicanda sacri capitis iniuria, iam plurimum invidiosa, colore honestissimo commendarentur. his suspensus curis atque utramvis in partem ambiguus optimum iudicavit permittere negotium quasi sortis arbitrio, ipsos qui convenierant episcopos sinendo libere decernere quod vellent, autumans allaturum, ut solet, aliquid forte in rem non incommodum tempus ipsum ac moram; quae ut longior contingeret, antistites inter se commissos admonuit, darent operam mature considerandis cunctis, nec deliberationi finem imponerent quoad omnes ad unum in concordem sententiam convenirent. ipse alio curas vertit ad instantium administrationem, haud tamen attentione penitus aversa ab his quae in synodo a patribus agerentur, quos quasi furtivis obtutibus, aliud licet agere simulans, perrexit observare.

35. Nam quod machinabatur animo, acquiescere ipsum in re tali et nimiae fiduciae indormire non sinebat. multorum in imperatorem gliscebant non obacuris excitatae indicis suspiciones, parum eam benevole in pupillum Ioannem affici atque adeo in eius circumventionem incumbere, unde crimen perfidiae in se ipsum attrahens obliquis plerorumque indignitatem rei non ferentium oculis designabatur. constabat eum fictis causis graviter multasse quosdam, quorum culpa non erat alia quam Ioannem imperatorem libera voce praedicasse; quem ne nomine quidem tenus sibi adiungi collegam supremae potestatis ferre poterat. nec satis dissimulabat redigere plane se puerum in ordinem et ab omni funditus excludere participatione imperii omni studio cupere, ac in eo verti fortunam salutemque propriam ducere. eo illum incitabant partim homines partim ipsae res. Eulogia videlicet eius soror nullum faciebat finem eius iniquitatis suadendae. Andronicus autem puer, filius imperatoris Palaeologi, crescens in dies spe indoleque bona, tacito sui aspectu patrem assidue

βασιλέας ἀνάγειν δεινὸν ἐποιεῖτο καὶ οἱ οὐ φορητὸν ἐνομίζετο, τὸ
 δὲ πλεον ἢ μεγίστη φιλοτιμία καὶ τὸ ἄκαιρον ὑπερήφανον μένειν
 ἐπὶ μετρίοις οὐκ ἄρκουμένον. ἡ δὲ τοῦ δοκεῖν οὐκ ἀλογίστως
 ταῦτα βούλεισθαι πρόφασις ἢ τῆς πόλεως ἄλωσης, εἰς θρόνον βα- P 108
 5 σιλείας λογιζομένης αὐτάρκη τῷ κατασχόντι· αὐτὸν δ' εἶναι καὶ
 μόνον τὸν εἰς ταύτην κληθέντα προτείνων, αὐτὸν καὶ μόνον βα-
 σιλεύειν συνελογίζετο. ἔτι δ' ὁμῶς ὑπουργὸν ἦν τὸ δεινὸν καὶ
 τοῖς πολλοῖς οὐκ εὐσύννοπον, εἰ καὶ πως οἱ βαθυτέρον ἐπιβάλ-
 λοντες ἔκ τε πολλῶν ἄλλων καὶ τοῦ μὴ συνεισελθεῖν τὴν πόλιν
 10 λείψω τὸν Ἰωάννην οὐ δυσχερῶς εἰχον ὑπιδέσθαι τὸ μελετώμενον,
 ὃ δὴ τρεφόμενον ὑπ' ἀγρίας πλιονεξίας, εἰς θεὸν πειθοῦσης B
 ἡμαρτάνειν τὰ μέγιστα διὰ τῆς τῶν ὄρκων παραβιάσεως, μεῖζον
 ἤτοιο ἢ ὥστε παρορᾶσθαι τῷ μελετῶντι. τὸ δ' ἦν ἄρα τὸ τοῖς
 Ῥωμαίοις μεγάλων ἄρξαν κακῶν καὶ ταραχῆς ἀνυπολόστου ῥεχθῆν.
 15 Τότε δὲ τὰ τῆς πόλεως ὡς οἶόν τε καθιστὰς πρὸς τὸ ἀσφα-
 λιστερον, Γεννοῦντας μὲν τοὺς τ' ὄντας τοὺς τε προσδοκώμε-
 νους προσγενέσθαι πλείστους ἐνιδῶν, καὶ δυσχερεῖς ἢ ὥστε καὶ C
 ὑποκλινέσθαι ῥαδίως Ῥωμαίοις, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ταῖς τυχοῦσαις
 προφάσεσιν ὑποκινηθισμένους ἂν ὡς ὑπερόφθους καὶ σοβαροῦς,

1. ἐνόμιζε?

stimulabat, quasi deprecans ne se privatum adolescere permitteret. quo
 tantum commovebatur, ut videre carissimum filium expertem summi ho-
 noris rem plane intolerandam arbitraretur. vehementissimum porro ma-
 chinationis iniustissimae incentivum erat ingens ambitio et intempestiva
 superbia moderari sibi atque intra fines aequae mediocritatis se tenere
 dedignantis; cui praetextum coloremque cupiditati fucandae suggerebat
 aliquem recuperatio urbis, quae sedes esset imperii praecipua, quasi ea
 capienda proprie in imperii thronum ascendisset, ac ut in eam solus,
 solus utique expugnatam auspiciis, evocatus esset, sic imperare solus in
 ea, et ex ea deberet. porro id propositum habebat in arcano indeprehen-
 sibile primis obtutibus occurrentium. si qui tamen penitus introspicerent,
 cum ex aliis signis, tum ex eo quod secum Ioannem in urbem non du-
 xisset, subodorabantur quid pararet. cogitatum profecto nefarium et ortu
 primo extinguendum. nunc illud sinu giganteis fotum et lacte quodam
 feræ cupiditatis eductum usque ad audaciam deum ipsum foedifrago per-
 iurio violandi, erupit denique magnam in perturbationem perniciemque
 Romanorum.

Sed haec postea hoc vero tempore coepto imperator insistens operi
 res urbis in statum quam maxime securum componendi, Genuenses qui-
 dem, quique iam aderant quique mox venturi expectabantur, plures et
 contumaciores cernens quam ut spes esset sublici bona fide Romanis posse,
 providensque fore ut levibus quibusque subinde causis aut praetextibus
 ad arma et rebellionem concitarentur, utpote homines arrogantes et fe-
 roces, eos intra ipsam habitare civitatem haud putavit tutum; seponen-

ἐντὸς μένειν τῆς πόλεως οὐκ ἐγνώκει συμφέρον, ἰδίᾳ δὲ προσκα-
θῆσθαι, καὶ πρότερον μὲν κατὰ τὴν Ἡράκλειαν τῆς Θράκης
φέρων κατὰκλιζεν, ὕστερον δὲ καταντικρὺ τῆς περὰλας παρὰ μύ-
νον τὸ τοῦ Γαλατᾶ φρούριον ἀσφαλὲς ἐδοκίμαζε κατοικεῖν. Βε-
D νετικούς δὲ καὶ Πισσαίους, τὸ κατὰ πληθὺς ὄλγον, μένειν ἐν-5
τὸς ἰδικαίον, ἀποκεκριμένους καὶ τούτους τῶν ἄλλων. ὅθεν καὶ
ἐν ἀκινδύνῳ τῷ κατ' αὐτὸν ἐκέλευε μὲν αὐτίκα τό τ' ἐντὸς ἀνοι-
κοδομηθὲν πρὸς τῷ κατὰ θάλασσαν μέρει τῆς ἀγορᾶς φρούριον
τό τ' ἐκτὸς τὸ τοῦ Γαλατᾶ ἀμφοτέρω κατερεῖψαι, καὶ οὕτω Γεν-
νουῖτας μὲν κατὰ τὴν πρὸς δύσιν περὰλαν πρὸς τῷ Γαλατᾷ σφῆς 10
αὐτοὺς ἐπιμήκιστον παρικτείνοντας κατοικεῖν, τοῖς δὲ λοιποῖς
ἀποταχθῆναι ἰδίους τόπους πρὸς οἴκησιν. ἔχεν δ' ἕκαστον γέ-
νος τὸς ἰδίους γόρους ἀκωλύτως προσέτατε.

P 109 36. Διεπρεσβένετο δὲ καὶ πρὸς τὸν ἅπαν διὰ ταχέων
ἐκμειλίσσων δώροις. δύο δ' ἦσαν οἱ πρέσβεις, εἷς μὲν ὁ Νικη-15
φορίτζης λεγόμενος, ἄτερος δὲ ὁ Ἀλουβάρδης, ἄνδρες εἰς ὑπο-
γραμματεῖς τελοῦντες πρὶν τῷ τῶν Ἱταλῶν βασιλεῖ τῷ Βαλδουῖ-
νῳ, αἰτίαν δὲ προδοσίας πρὸς Ῥωμαίους σχόντες. οἷς δὴ καὶ
τὴν Ἱταλίαν καταλαβοῦσι κίνδυνος ἐπιπίπτει βαρὺς, ὃν οὐδ' αὖ-
τὸ τὸ σχῆμα τῶν πρέσβων μὴ παθεῖν τὰ χεῖριστα παρηγεῖτο. 20
B ἀλλ' εἰ καὶ τὰ τῆς προδοσίας ὀνείδη ταῖς τιμαῖς συνεκάλυπτεν ὁ
κρατῶν εἰς αὐτὸν παραπρεσβυνόντων ἐκ πόλεως, ἀλλ' ἐκείνοι

dos igitur duxit in proprie ipsis assignatum locum. ac principio quidem Heracleam Thraciae ipsos transtulerat. deinde tamen securius existima-
vit collocare illos e regione Peraeae, et sua intra solam arcem Galatae
habere domicilia iubere. Venetos autem et Pisanos, quorum erat non ita
magna multitudo, manere intra urbem permisit, sed separatos ab invicem
et ab aliis. inde ad omne periculum certius, quantum in ipso erat,
praevertendum dirui et solo funditus aequari iussit munitiones tum intra
urbem arcis extructae ad maritimam fori partem, tum extra suburbii Ga-
latae. in quo sic propugnaculis nudato habitare Genuenses ex adverso
oppositae ipsi ab occasu Peraeae, extensa quam maxime in longum do-
morum serie, praecepit. aliis quoque decernens praescribi locos ad ha-
bitandum, et cuique genti suos census et vectigalia, nullo prohibente,
provenire.

36. Misit et quamprimum legatos imperator ad papam, donis enim
delinens. duo autem legati erant, quorum unus Nicephoritzes, alter
Alubardes vocabatur. uterque scriba Balduini fuerat nuper imperatoris
Italorum; unde quod ad partes Romanorum transissent, prodicionis accu-
sabantur a Latinis. hos in Italiam appulso grave periculum excepit, in
quo ne nomen quidem sacrosanctum legatorum extrema ipsis mala de-
precari potuit, quamquam alias imperator prodicionis in se reos ex urbe
tam a Latinis detenta subdole missos benigne accepisset, crimen honore
legationis occultatum se videre dissimulans. Itali enim cum alias irrita-

χαλεποί γε ὄντες καὶ ἄλλως, παρακινιζόμενοι δὲ καὶ τῇ στερήσει
 τῆς πόλεως εἰς μανίαν μέλλονα, κατὰ τῶν πεμφθέντων ἐπ' αἰ-
 τίας τῆς προδοσίας, ὡς ἐπιστάνας ἐωρῶντο, τιμωρεῖν ὥρμη-
 το. ὅθεν καὶ τὸν μὲν Νικηφορίτζην κατασχόντες ἐκ ποδῶν ἐς κε- C
 φαλὴν ζῶντα ἀνηλεῶς ἐξέδερον, τιμωροῦντες αἰτιασθέντα, ἅμα
 δὲ καὶ ἐπ' ἀτιμία τοῦ πέμψαντος· ὁ δ' Ἀλουβάρδης προγνούς
 τὴν ἐπιβουλὴν ἀνὰ κράτος φεύγει. καὶ ταῦτα μὲν τότε τὸν τρό-
 πον συνέβη τοῖς παρ' Ἰταλίαν πεμφθεῖσι πρέσβευσιν.

biles ac vehementes, tum incommodo recenti amissae Constantinopoleos
 esserati adversus hos tali tempore sese ipsis offerentes in rabiem solito
 maiorem, ulcisci supplicio prorsus atroci crimen ipsis impactum prodition-
 is aggressi repente sunt. captum videlicet Nicephoritzen a pedibus ad
 caput vivum crudeliter excoarunt, non magis in poenam sceleris ipsius
 quam in imperatoris ipsum mittentis ignominiam ac contemptum. at Alu-
 bardes, comperto quid sibi pararetur, praevertit infortunium fuga matura.
 hic successus missae in Italiam legationis fuit.

I.

Ὁ δὲ βασιλεὺς στοιχιζόμενος ταῖς ἐννοίαις, ὡς ἄλλως οὐκ ὄν P 113
 10 πατριάρχου δίχα τὰ τῆς ἐκκλησίας ἰθύνεσθαι, ἐσκόπει καθ'
 ἑαυτὸν πῶς ἂν καὶ τὰ κατὰ τὸν πατριάρχην κατασταλῇ καὶ τὰ
 κατὰ γνώμην ἐκβάλῃ, θατέρου δ' εὐοδῆσαντος εἰ θάτερον ἀπο-
 λείποιτο, τὸ πᾶν ἂν χωλεῦεν ἀναγκαῖον ἤγειτο. εἴτε γὰρ κα-
 ταστάντος τοῦ πατριάρχου αὐτὸς ἐμποδίζοιτο ταῖς βουλήσεσιν,
 5 ἐπὶ μεγίστοις ἀτυχεῖν· εἴτ' ἀπόντος ἐκείνου αὐτὸς τὰ κατὰ βού-
 λησιν πράττοι, τῶν πρὸς αὐτοῦ μὲν ἥκιστα ἀμαρτάνειν, πολ- B

16. ἀμαρτάνει P.

III.

At imperator multis undique cogitationibus occurrentibus, tandem intel-
 ligens fieri non posse ut res ecclesiae sine patriarcha compereretur, de-
 liberabat secum quo pacto consequeretur ut et sedi vacanti daretur pa-
 triarcha et simul sibi ex sententia destinata procederent. nam horum
 alterum si succederet, altero deficiente, claudicaturum necessario statum
 suum praevidebat, quippe si restituto patriarcha ipse prohiberetur exequi
 quod decreverat, e maximis se spebus in par lapsurum infortunium ex-
 horrescens cogitabat: sin relicto illo ubi erat, ipse per sese quae vellet

λοὺς δὲ συμπλέκοντας ταῦτα τῷ περὶ τὸν πατριάρχην συμβάντι ὥς οὐκ ἐνδίκως ἀπρακτοῦντος μεγίστην αἰρεῖν τὴν ταραχὴν, καὶ προσεῖναι τὸ εὖλογον, ὥς εἰ παρῇν πάντως, ἐμποδῶν ἂν ἔκεινον στῆναι ταῖς ἐπινοαῖς. νῦν δὲ προαιρουμένου τοῦ βασιλέως παρανομεῖν, παρανόμοις ἄλλαις ἀρχαῖς συμπέρασμα παρανόμον C ἐπισηχθαι, ὥς καὶ τὸν πατριάρχην παρалоγίσασθαι καὶ τὸν βασιλέα πτερνίσαι ταῖς οὐ καλαῖς περὶ τὸ θεῖον ὑπολήψεσιν, ὥς ἔκεινον ἢ μὴ ἐφορῶντος ἢ μὴ μετελενσομένου τὸν ἀμαρτήσαντα. τὰ δ' εἰς μεγάλην εἶναι οἱ τὴν ταραχὴν, ὥς καὶ κίνδυνον ὑπονοεῖσθαι. ταῦθ' ὁ κρατῶν λογιζόμενος συνάπτειν ἤθελε τὰ ἀσύναπτα, τὴν τε τοῦ πατριάρχου ἀποκατάστασιν καὶ τὴν τοῦ γνησίου βασιλέως ἀπραξίαν· τὰ δ' ἦσαν λίγον μὴ λίγην συγκλώ- D θοντα πράττειν. ἔγνω γοῦν πειρᾶσθαι τοῦ πατριάρχου, εἰ οὕτω τῶν κατὰ τὸν Ἰωάννην ἐχόντων ἀπηρετημένως πάντῃ καὶ ἀναιμμένως αὐτὸς κατανεύοι τὴν εἰς τὴν πόλιν εἰσοδόν, πρὸς δὲ καὶ τὴν προστασίαν τῆς ἐκκλησίας, καὶ στέφειν αὐτίς ἔκεινον βασιλικῶς κατὰ τὸ δεύτερον προαιροῖτο ἐπὶ τῆς πόλεως (εἶναι γὰρ

efficeret, ingentem se subitum invidiam et erupturis inde assultibus vix parem futurum reputabat, siquidem habituros parum sibi aequos plurimos, rebus imminentes novis, speciosum praetextum validae confidendae factionis, obtendendo videlicet arcanis odiorum causis, livori et ambitioni, publice plausibili et in speciem religioso zelo vindicandi ab iniuria et reponendi in thronum ereptum exulantis sine causa patriarchae, ac verisimiliter lactando voluisse imperatorem eo procul habendo amovere a se molestum arbitrum, quem satis nosset haud unquam acquieturum ingratias eius et iniustis molitionibus; et quoniam praeoptasset illegitimam monarchiam legitimo collegio supremae potestatis, ecclesiasticum quoque supremum magistratum illegitimum maluisse, quoniam ex eo, cum talis esset, suffragationem in suum ipsi similem sperasset; ac duplici utraque scelestissima iniuria conscienda in patrem sacrorum, quem circumvenisset, in pupillum principem, quem supplantasset, male se de deo sentire declararet, quippe quem videretur opinari aut non videre quae in ipsum peccantur, aut connivere ad scelera, poenis eorum nunquam repetendis. quibus ex rebus vel propria probabilitate vel artificii adversantium populo persuasis maximam orituram perturbationem palam erat, tamque atrox excitandum discordiae civilis incendium, quo periculum esset ne caput ac familia ipsius simul cum ipsa republica conflagraret. talis reputans formidansque imperator connectere insociabilia voluit, patriarchae videlicet restitutionem et exactionem legitimi principis. hoc autem erat telam texere lino linum non iungendo, sed diversas nec natura cohaerentes in unum stamen intricare materias. hoc proposito aggressus ante omnia est tentare patriarchae animum, ecquid persuaderi seui posset ut relictis in suspensio et in incerto, uti tunc erant, Ioannis pupilli rebus, venire ipse in urbem annueret, ac throno patriarchali in sua vana metropoli consensu emolliri se pateretur ad sese coronandum ibi densa pompa et ceremonia sollemnissima. nec desperabat rem ipsi probari posse.

καὶ ἄλλως δίκαιον πρῶτως εἰσαχθέντα καὶ πρῶτον τῶν βασιλέων
 σίφισθαι), ὥς εἰ διδοίη ταῦτα, καὶ τὰπὶ τούτοις ἐλπίζειν, ὥς E
 ἐρησυχάσοι πραχθέντων. τρισὶ δ' ὄρετο πείσειν τοιαῦτα λέ-
 γοντα, τῷ τε μεμαλαχίσθαι τοῦτον τῷ χρόνῳ ἐν ὑπεροφίαις διά-
 5 ροντα, τῷ τε δεδιέναι μὴ καὶ αὐτὸς ἀντικαταστή ἄλλος, γεγο-
 νός καὶ ἐπ' ἄλλῳ ἤδη, καὶ τρίτῳ τῷ ἀνάγκῃ εἶναι καὶ αὐτὸν
 ἐρῶν τῆς πατρίδος, ἧς ἀδύνατον ἐπιβῆναι, καὶ ταῦτα μεθ'
 ὑπερίτης τιμῆς τε καὶ δόξης, μὴ ταῦθ' ὑπισχνούμενον ἐκτελεῖν. P 114
 εἰ δέ γε μὴ πείθοιτο, αὐταρκεῖς πρὸς ἐκείνον εἶναι οἱ τὸ ἀξιώσαι.
 10 τοιούτοις τοιγαροῦν ὁ βασιλεύων συγκροτηθεὶς, ἔτι τὸν ἀρχι-
 εῖον διαφωνούντων, προστίθεται καὶ αὐτὸς τοῖς ἐκείνον ψηφι-
 ζομένοις, καὶ ἀμφιρρέπει τὰ τῇδε προστιθέντος τοῦ βασιλέως.
 θάτερον δὲ μέρος ὥς ἀσθενῆσαν ἐντεῦθεν συγκατακλίνεται, καὶ
 μᾶλλον ὅτε ἐπὶ ῥητοῖς πρὸς βασιλέως καὶ τῆς συνόδου καλοῖτο.
 15 ἔν γὰρ καὶ αὐτοῖς ἰδίως προσαπαυτούμενον ἀμνημονεῖν μὲν σφισι B
 τὴς εἴτε προπτείας εἴτ' ἀδικίας χρὴ λέγειν, καὶ παραντίκα κοι-
 νωτὴν ἐκείνοις τῶν ἱερῶν καὶ τοὺς παρὰ τοῦ Νικηφόρου χειροτο-

quidquid alias in coronatione repugnasset, quoniam causa nunc erat ido-
 nea, ut qui prior imperatorum in urbem suis unius auspiciis captam in-
 traverat, prior quoque ibi coronaretur. quae si ab Arsenio impetraren-
 tur, spes erat in aliis quoque assensurum, ac cum forent perpetrata quae
 imperator destinarat, factis acquieturum. tres autem secum reputans
 reperiebat causas, quae ipsi sperandum suaderent fore nunc exorabili-
 rem in his quam antea Arsenium. prima erat, quod esset verisimile tae-
 dere ipsum exilii tam longi, eoque taedio emollitum ad libenter paciscen-
 dum de reditu. altera, quod vix esset dubium quin metueret ne alius in
 patriarcham iterum se vivo eligeretur, prout iam semel erat factum, et
 id malum praeventendi oblata occasione foret gavisurus. tertia erat pa-
 trinae caritas, qua eum sollicitari ad desiderandum in urbem iam receptam
 adventum suum necesse erat; uti et verisimile, sic affectum minime re-
 casaturum oblatam conditionem regrediendi cum summo splendore in pa-
 triam carissimam, praesertim cum intelligeret ea reiecta sibi spem nul-
 lam restare patriae urbis unquam revisendae. si autem ille sic invitatus
 admittere oblata et petita polliceri non induceret in animum, ipsam ta-
 men istam supplicem invitationem idoneae ad populum excusationis loco
 fore ad avertendam ab Augusto culpam omnem officii neglecti, et totam
 invidiam in eum qui compellatus renuisset exonerandam. in hunc ferme
 modum subducta secum imperator consiliorum summa, ingressus synodum
 bifariam scissam contrariis sententiis, horum revocantium, illorum exclu-
 dentium Arsenium, ipse ad revocantes se adiungit, et sui accessione suf-
 fragii quasi momento alteri lanci addito eatenus ambiguae deliberationis
 aequilibrium depressit, accedentibus mox quoque qui Arsenium excluden-
 rant, praesertim ubi per synodum, satagente imperatore, ipsorum et se-
 curitati et honori cautam est abunde decreta oblivione super actorum, et
 sancito ne cuiquam frandi foret illa, sive iniustitia sive temeritas di-
 cenda esset, qua fuerat vel exauctoratus Arsenius vel Nicephorus electus.

- τηθέντας δέχισθαι, καὶ μὴ σχίζειν τὴν ἐκκλησίαν ἐκ τινος μικρο-
 ψυχίας μηδένα ἐχούσης καιρόν. ταῦτα συνθέντες ἀποστέλλουσα
 τοὺς ἀπαγγιλοῦντας. ὁ δ' ὡς ἤκουσε τῶν διαμηνυμάτων, πρῶ-
 τον μὲν ἐσχετλάζειν εἰ καλοῖτο προσαπαιτούμενος καὶ μὴ παρακα-
 C λοῖτο συγγνώμην τῶν ἡμαρτημένων παρασχεῖν· τὸ μὲν γὰρ δι- 5
 καιον ἔχόντων ἐφ' οἷς ἔπραξαν εἶναι, τὸ δ' ἁμαρτόντων. ὁ μὲν
 παρακαλούμενος ἐπραῦνέτο, καὶ ἔτοιμος ἦν πρὸς τὸ προσχωρεῖν.
 πλὴν πέλῃ τὴν πορείαν ἐκείθεν διηνυκῶς ἐν τοῖς Ῥουφίνου γίνεται,
 ὡς τοῦτο μὲν προσαναπανσόμενος, τοῦτο δὲ καὶ τὰς ἀποκρίσεις
 ἐντελέστερον ἐκ τοῦ παρασχεδὺν δώσων ἐφ' οἷς ἀπήτητο. 10
 P 115 (2) ἐκείσε τοιγαροῦν πιμπομένων πρὸς τε τοῦ βασιλέως καὶ τῆς
 συνόδου, καὶ κινουμένων τῶν ζητημάτων, ὁ δὲ τὰ μὲν δίδους
 τὰ δὲ καὶ προσυποσχόμενος περαιούται τε τὴν ταχίστην, καὶ τῆς
 πόλειως ἐπιβὰς ψήφῳ κοινῇ καὶ γνώμῃ τὴν ἐκκλησίαν καταλαμ-
 βάνει. πρῶτος οὖν ὁ βασιλεὺς ἀπολογούμενος ἐκείνῳ περὶ τῶν 15
 B πραχθέντων μεγάλαις ἡγαλλε ταῖς τιμαῖς, καὶ ταῖς εἰς τὴν ἐκκλη-
 σίαν προσδόοις ἔτιμα. καὶ τὸ μὲν ἱερὸν ἅπαν μετεποίηε πρὸς
 τὴν προτέραν κατάστασιν, ἐκτραπὲν ἐπὶ πολλοῖς παρὰ τῶν Ἰτα-
 λῶν. καὶ δὴ ἐπιστήσας τὸν μοναχὸν Ῥουχῆν, ἄνδρα δραστή-

2. μηδὲν P.

7. τῷ P.

communio quoque subito excommunicatis eo nomine reddita. statutum
 etiam ut ordinati a Nicephoro reciperentur, ne intempestiva morositate
 ecclesia scinderetur. his constitutis synodi patres mittunt ad Arsenium
 qui ipsum ad reditum invitent. quos ille ut audivit, primum graviter
 ferre visus est, quod tantum invitaretur, non etiam rogaretur veniam
 dare ob ea quae in se peccata fuerant, causando invitationem ineram
 eorum esse qui se nullius peccati conscios profiterentur: nam si agnosce-
 rent culpam, utique deprecarentur. tamen cum hac eius exceptione ad-
 moniti legati preces etiam adhibuissent, mitigatus senex exhibuit se
 promptum ad eundem quo vocabatur. reque ipsa partim terrestri par-
 tim maritimo itinere ad Rufini praedia se contulit, vel paululum illic
 acquiescendi causa, vel inde clarius ex propinquo certiusque respondendi,
 cognitius distinctius quae peterentur. (2) igitur conventus illic patriarcha
 legationibus cum ab imperatore tum a synodo missis, postque discepta-
 tionem ultro citroque cunctorum accuratam, partim largitus partim polli-
 citus quae postulabantur, celeriter transfretavit, et invectus in urbem,
 consentientibus iam omnium votis ac calculis, patriarchalem rursus insedit
 thronum. ibi eum primus imperator, postquam diligenter excusasset quae
 acta fuerant, demisse veneratus exquisitis affecit honoribus, et in libera-
 liter a se collatorum ecclesiae munerum proventuumque possessionem mi-
 sit, ac sacrorum quidem apparatus et ecclesiasticam suppellectilem, im-
 minutam multa diversis per Italos, reposuit atque in pristinum reforma-
 vit statum, praeposito ei rei curandas monacho Rucha, viro industrio.

ρων ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοῖς, τό τε βῆμα καὶ ἄμβωνας καὶ σωλῆαν καὶ ἄλλ' ἄγτα βασιλικαῖς ἐξόδοις ἀνωκοδόμει. εἴτα πέπλοις καὶ σκέυσειν ἱεροῖς τὸ θεῖον τέμενος καθίστα πῦρ τὸ εὐπρεπέστερον. εἴτα καὶ χώρας προσετίθει τῇ ἐκκλησίᾳ, φθάσας προσθεῖναι καὶ C ἄλλας εἰς τὴν τῶν ὑμνοπόλων οἰκονομίαν, ὥς μὴ ἐνδεῶς τὰ τῶν ἐπαθδείων ἔχοντες ἀμελοῖεν. ὁ δ' ἀρχιερεὺς καὶ ὡς εἰς τιμὴν μὲν τοῦ θεοῦ ταῦτα γινόμενα συνόλως προσαπεδέχετο, εἰδέναι δὲ καὶ χάριν ἰδίως, ὥς χάριν αὐτοῦ γένοιτο, τῶν εἰκότων ἐνόμιζεν. ὅθεν καὶ στέφειν ἤθελε τὸν διδόντα, καὶ ἀμνημονεῖν τῶν D παραχθέντων τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἐβούλετο, τοῖς δέ γε παρὰ τοῦ Νικηφόρου χειροθετηθεῖσιν ἐκχωρήσας τὰ τῆς ἀρχιερωσύνης ἅπαντα, παρὰ μόνον τὸ συλλειτουργεῖν, ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις ἐχρῆτο· εἶναι γὰρ νομιζοῦναι δίκαια τὰ εἰς ἐκείνον παραχθέντα, καὶ αὐτῷ συνδοκεῖν, εἰ τὴν ἐπὶ τοῦ βήματος ἐκείνων κοινωνίαν καταδέ- E λυσχο. ἐπεὶ δ' ἔδει καὶ περὶ τοῦ ἐκ δευτέρου στέφειν τὸν βασιλέα κοινολογεῖσθαι, ἐτοίμως καὶ ταῦτ' ἐδίδου. καὶ μὲν δὴ καὶ ἡ τῶν ἡμερῶν κυρία παρῆν, καὶ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τεμένους μεγαλο- E πρεπῶς ἔστεφε. μνήμη δ' οὐκ ἦν τὸ σύνολον Ἰωάννου, ἀλλὰ μῦλλον καὶ τῷ Καίσαρι Ἀλεξίῳ προσεπεφιλοτίμητο, ὥς δι' αὐ-

eravit de novo altare; ambonem et soleam, tum alia quaedam, refecit regis impensis; velis praeterea et vasis sacris dei aedem instruxit ad convenientem speciem elegantiae. adiunxit etiam nova ecclesiae praedia, praeter ea quae prius attribuerat ad alimenta et stipendia cantorum sacerdotumque ministrorum, ne illi necessariorum patientes penuriam officia sua negligentius obirent. omnia ea patriarcha et ut in dei honorem facta donataque religiose ac liberaliter iucundissime admisit, et ut in sui quoque gratiam studiosius impensa grate agnoscere imputareque in beneficii proprie accepti partem ac locum prae se tulit. eoque maxime inductus est ad coronandum munificum largitorem, obliviscendumque priorum, omni deponendo iniuriarum nupera depositione sibi factarum sensu. ordinatis quometiam a Nicephoro omnem functionem sacerdotii permisit, excepto solum secum una pariter, ubi sacris solemni operaretur, ministrandi usu. in caeteris promiscue pari iure ac reliquos adhibuit. causam autem exceptionis huius allegabat hanc, quod videri posset ut iusta et rite acta comprobare quae gesta contra se fuissent, si ordinatos ab intruso in eum locum in consortium faciendi secum ad aram sacri communis admitteret. simul autem est ei propositum videri convenire ut imperator iterum rite solemni coronaretur, libenter ad id quoque annuit. quare dies isti ceremoniae dicta est dominica proxima, qua patriarcha imperatorem magnifico apparatu coronavit, nulla prorsus facta mentione ut significata memoria Ioannis, sed potius eodem tacito relecto per id quod honorarii muneris loco concessum ea occasione Alexio Caesari est in praemium captae urbis, ut videlicet statim post imperantem (hoc est

τοῦ αἰλούσης τῆς πόλεως, τὸ μετὰ τε τοὺς βασιλεῖς καὶ τὸν πατριάρχην ἐν ταῖς συναπταῖς μνημονεύεσθαι.

- P 116 3. Τότε δὲ τῷ βασιλεῖ τῶν πραγμάτων καλῶς καὶ ὡς ἤθελε καταστάντων, ἐξήγοντο καὶ πρὸς τοὺς μακρὰν πρεσβεῖαι, τοῦτο μὲν πρὸς τὸν ἄρχοντα τῶν Τοχάρων Χαλαοῦ, τοῦτο δὲ καὶ πρὸς τὸν τῶν Αἰθιοπικῶν αὐλιάν. τὸν γὰρ τῶν Περσῶν μεθ' ἐαυτοῦ εἶχε τὸν Ἀζατίνην, ἐπὶ τῆς πόλεως βλακικῶς διὰγοντα, κώμοις καὶ μέθαις ἀνὰ πᾶσαν διημεμεύοντα ἄμφοδον·
- B κενῆς γὰρ οὔσης ἀνθρώπων ἔτι τῆς πόλεως συνέβαινε τὰς ἀμφοδούς ὡς ἐρημίας εἶναι, ἐφ' αἷς ἐκείνος ἀνέδην καθημέρος σὺν τοῖς ἀμφοῖς αὐτὸν πολλοῖς καὶ μεγάλαις οὔσιν ὠργαζέτε τῷ Διονόσῳ καὶ ἐμεθύσκετο. πρὸς γοῦν ἐκείνους εἶχε διαπρεσβεύεσθαι καὶ αὐτοῖς λαμβάνειν ἐκείθεν πρέσβεις. τῷ μὲν Χαλαοῦ μετὰ τοῦ μοναχοῦ καὶ ἱερέως Πιργίκιος ἐξεδίδου τὴν ἐκ τῆς Διπλο-
- C βατατζίνης ἐκ νοθείας παῖδα Μαρίον. καὶ Πιργίκῳ, ἀρχιμανδρίτῃ ὡν τότε τῆς τοῦ Παντοκράτορος μονῆς, ὑπὸ μεγάλαις φαντασίαις τε καὶ ἄβρότησι συνάμα καὶ πλούτῳ παντοδαπῇ τὴν κόρην ἐκόμιζεν, ἐπιφερόμενος καὶ σκηρικὴν νεῶ ἐκ πέπλων στιβαρῶν μετᾶξης, τὰς δὲ γε τῶν ἁγίων μορφὰς χρυσῷ πεποιημένας ἔχοντα, σταυροῖς καὶ σχολίοις ἐρηρυσμένας, καὶ ἅγια σκεύη
- D πολύτιμα κατὰ χρεῖαν τῆς ἱερᾶς θυσίας. καὶ οὕτω μὲν πρὸς τὸ

Augustum cum coniuge) et patriarcham memoraretur in precibus publicis, quas synaptas vocant.

3. Hac vice rerum imperator succedentibus sibi ad votum negotiis, et pace domi constituta, tempus aptum putavit mittendis ad gentes longinquas legationibus, ad principem videlicet Tocharorum Chalaū et ad Aethiopas. nam Sultanem Persarum secum habebat Azatinem, in urbe vitam degentem ignavissimam ac totus etiam in triviis comessando computandoque consumentem dies quippe exhausta tum adhuc et raris incolis pro sui magnitudine habitata civitate, vacare plateas frequentia civium et quasi desertas cernens, libere illa solitudine fruebatur, et sic tanquam rure degeret procul ab arbitris, securus cum familiaribus et magnis suae gentis ac comitatus viris, mensis in propatulo positus assidens bacchanalia quotidiana celebrabat, vino sese barbara impudentia palam ingurgitans. ad eos igitur quos dixi solos destinandas legationes habuit, et mutuas inde vicissim accipiendas. atque ad Chalaū quidem, Principem monachum et sacerdotem misit, qui filiam ipsius notham nomine Mariam, quam ex Diplobatzina susceperat, desponsam ipsi coniugem comitaretur. et Princeps cum tunc caset archimandrita monasterii Pantocratoris, splendidissima specie mollissimi simul ditissimique apparatus ista sponsae deductione functus est, circumferens inter caetera templum solutile tabernaculi ritu crassis e Serico velis circum et superne tectum, sanctorum formas auro elaboratas habens, crucibus et funibus firmatas, praeterea vasa sancta pretiosissima ad usum divini sacrificii.

μεγαλειότερον τὸ συνάλλαγμα ἐξηρτύετο, καὶ τοῦ Χαλαοῦ ἐξ ἀνθρώπων γεγονότος πρὶν ἐκείνους φθάσαι ἢ κόρη τῷ νύμφῃ ἐκείνου Ἀπαγά, διαδόχῳ γε τῆς ἀρχῆς καταλειφθέντι, ἐν ὑστέρῳ φθάσασα ἐνηρμόζετο. τὸν δὲ γε τῶν Αἰθιοπῶν σουλτὰν ἄλλη τις ὕψις τῷ βασιλεῖ σπένδεσθαι κατηνάγκαζεν. ἐκ Κομάνων γὰρ ὢν ἐκεῖνος, εἰς τῶν εἰς δουλείαν ἀποδεδομένων, τὸ γένος ἐζήτει κατ' αἰτίαν συνετήν ὅτι καὶ ἐπαίνων ἐγγύς. τὰ γὰρ ἀντικρὺ ἀλλήλων κλίματα τῆς γῆς, τό τε βύρειον καὶ τὸ νότιον, ἐμφύ-
 10 τοις τισὶ δυνάμεσιν ἐπὶ τε σωματικῇ καὶ ψυχικῇ διαθήσει ἀντι-
 10 πειρόνθασιν, ὥσπερ δῆτα καὶ κρύσεσιν, ἐν αἷς οὐ μόνον ζῶων ἀλόγων πρὸς ὅμοια ζῶα διαφορὰς εὗροι τις ἐμφανεῖς, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀνθρώπους ἀνθρώπων. βορείοις γὰρ τὰ ζῶα λελεύκωται, νοτίοις δὲ μεμυαίνωται. ἄνθρωποι δὲ ἐν μὲν βορείοις ἀσίνετοι P 117
 ἄλλως καὶ μόλις λογικοὶ καταλαμβανόμενοι, ἐν οἷς οὐ λογικαὶ
 15 ἐκιστῆμαι, οὐ μαθήματα φυσικά, οὐ γνῶσις, οὐ φρόνησις, οὐ περὶ τὸν βίον οἰκονομία καὶ τεχνῶν ἐργασίαι καὶ τᾶλλα οἷς τῶν ἀλόγων ἄνθρωποι διαστέλλονται, ὁρμᾶς μέντοι παραβόλους καὶ πρὸς μάχην ἐτοίμους ἔχοντες, καὶ ἐτοίμως ὁρμήσοντες ἦν τις ἐκιστῆναι, παράβολόν τι καὶ βακχικὸν ἔχοντες ἐπ' ἀλλήλοις, καὶ

6. ἀποδομένων P.

tali magnificentia nuptialis ista conventio celebrabatur. verum Chalaû mortuo antequam ad eum Princeps cum sponsa pervenissent, puella sero licet adveniens re infecta non rediit: nupsit enim filio et successori Chalaû in principatu, vocato Apaga. Sultanem porro Aethiopum aliae utilitates impulerunt ad foedus cum imperatore faciendum. erat is genere Comanus, venditus olim in servitutem, qua in regnum mutata satagebat prudenti laudabili consilio ut comestus esset facilis popularibus suis ad eos quibus imperabat, indigere ipsos sentiens tali auxilio. sunt enimvero non magis situ quam indole naturalique qualitate inter se adversae atque e diametro oppositae arctos austrinaeque nationes, commissis invicem penitusque dissidentibus qua corporum qua etiam animorum affectionibus, pro differentia videlicet temperamenti ac coeli, quae inter utrumque tractum intercedit; cuius etiam vestigia cernuntur in brutis animantibus, quarum sub Septentrionibus natae altaeque a generis eiusdem genitis educataeque in regionibus meridianis haud modicis diversitatibus differunt, color siquidem etiam ipse corporum discrepat, in borealibus fere candidus, in Australibus ater. sed animorum in hominibus maioris momenti discrimen est, stolidorum et vix ratione utentium in Septentrionalibus, apud quos frustra requiras logicas physicasve disciplinas, scientiam aut prudentiam, cum ne ratio quidem parandi necessarij victus aut conve-
 nientis cultus, non artes, non officia, non caetera quibus homines a bellis differunt, in iis reperiantur. vidi e contrario acresque, pro-
 iecti ad contemptum periculorum cupidique praeliorum Boreales sunt, tam irritabiles, et si quis lacessierit, fanatico ruentes impetu in caedes mu-

- B** τῷ Ἄρει σπένδοντες· ἐν δὲ νοτίοις τούναντιόν ἦσαν. ἐκείνοι γὰρ εὐφρεῖς μὲν ἄλλως καὶ ἄγαν συννετοὶ καὶ ἄριστοι τὰ ἐς πολιτείαν καὶ τέχνας καὶ λογικὰ μαθήματα καὶ βουλὰς ἐφ' ἐκύστην, νωθροὶ δὲ τὰ ἐς ὁρμὰς καὶ μαλακοὶ πρὸς μάχας καὶ ἀπραγμοσύνη μᾶλλον συζῶντες ὀλίγα ἔχειν ἢ πολλὰ πολυπραγμονοῦντες αἰρούμενοι. τούτων δὲ τὸν ἥλιον αἰτιάσαιτ' ἂν τις φυσικευόμενος,
- C** τῷ μὲν ὀμιλεῖν ὀλίγα καὶ πρὸς ὀλίγον οὐ μετρίως θερμαίνοντα τὸν ἐγκέφαλον, ὅθεν καὶ ἡ εὐφροσύνη προσγίνεσθαι πέφυκε, τὸ δέσμα δὲ συμπιλοῦντα ἀπεργαζόμενον τοῖς μέλεσι τὴν στενρότητα, ἐπὶ δὲ θάτερα τῶν μερῶν τῷ ἐπὶ πλεον ὀμιλεῖν θερμαίνοντα μὲν εἰς εἰφύτιαν, ἔκλυτον δ' εἰς ἀνδρίαν ἀπεργαζόμενον τὴν ὀλομειλίαν τῶν σωμάτων· συμμεταίθισθαι γὰρ τοῖς σώμασι τὰς ψυχὰς ὁ φυσικὸς λόγος δίδωσι. διὰ τοιαῦτα καὶ πρότερον μὲν πολλοῦ ἐτίμων τὸ Σκυθικὸν Αἰθίοπες, κατὰ δουλείαν
- D** μὲν πτώμενοι, ἄλλως δὲ στρατιώταις ὑπὲρ αὐτῶν χρώμενοι. 1 τότε δὲ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἀρχὴν καταστάντος Σκόθου τὸ Σκυθικὸν ἀνεξητέτο ὡς στρατεύματος σφίσις ἐκείθεν συστησομένου, ὅπερ οὐκ ἄλλως ἢν αὐτοῖς ὠνούμενοις μετακομίζειν, εἰ μὴ διὰ

tuas, martiale prorsus genus et cruento pugna. quorum cuncta in Australibus contraria, solertibus, mansuetis, eximie callidis, politicae rationis consultis, industriis ad artes, rationalis disciplinae capacibus, fecundis consiliorum, et in omni occasione quid optimum factu sit momento videntibus, vicissim ad labores pigris, ad pugnas mollibus, otio gaudentibus, egere feriendo quam satagendo abundare malentibus. cuius tantae discrepantiae si quis soli causam imputaverit, haud a vero, ni fallor, aberrabit. quia enim eius radii Arctos et exiguo tempore et raro et oblique illuminant, non eam cerebris humanis vitalis caloris mensuram affiant, quae ad expediendas operationes mentium, sensusque communis acrimoniam requireretur. frigus porro illius coeli naturale, solaris teporis admixtione liberum, addensat duratque cutem corporum, crassitiemque et soliditatem inducit membris. sub meridiano contra circulo aut in accedentibus ad illum terris frequentius imminens constantiusque immorans ac superne incoquens subiecta vapor ardentis solis eliquat corpora, et ad omnem motuum alacritatem audaciamque certaminum fluxus languidosque artus efficit. affici autem alterarique animos consensu quodam qualitibus et temperamento corporum, naturalis tradit ratio, experientia sane suffragante. his de causis et olim Aethiopes valde gaudebant affluente ad ipsos copia mancipiorum Scythici generis, quippe quorum opera cum ad omne laboriosum ministerium tum ad contentiones impetusque praeliorum in usu necessariae tuendis finibus militiae percomode uterentur; quo minus mirum imperitantem iam ipsis hominem ortu et natalibus exterum, cum proprio, tum populi cui praeerat genio, suae gentis consortium consuetudinemque affectasse, militari utique, qua egebat, manu non aliunde ipsi quam ex empto evocataque inde iuventute suggerenda. quia vero Scythas ad se tuto deportare nisi missis ad Euxinum navibus nequibat, cuius maris fauces cum haud dubie forent is

τοῦ στενοῦ τις Εὐξείνῃ προσβάλλει θαλάσῃ. τοῦτο δὲ ποιῶν
μὴ ἄξιόντας τὸν βασιλέα ὁμήχανον· διὸ καὶ πολλαῖς ἰδωρεῖτο
τοῦτον ἀποστολαῖς, ἐφ' ᾧ τὰς ἐκείθεν διαπλοῖζομένας νῆας ῥα- E
δίως Εὐξείνῃ προσβάλλει, καὶ τοὺς ἐν αὐταῖς πολλὰ διδόντας
μείρακας Σκυθικοὺς ἐξασεῖσθαι καὶ πρὸς τὰ ἴδια ἐκπηγέοντας
γίρειν, ὃ δὴ καὶ πολλὰκις γεγονὸς ἔγνωμεν, ἐκείθεν μὲν τῶν χα-
ρισμάτων πρὸς βασιλεὺς διακειμμένων, ἐντεῦθεν δ' ἀντιγομέ-
της σφίσι τῆς πρὸς ἐκείνους κλυέουσιν.

4. Ἐν δὲ τοῖς χαρίσμασιν ἦν καὶ καμηλοπάρδαλις, ζῶον P 118
10 θαυμάσιον καὶ ἀσύνθητες, περὶ οὗ ὀλίγω βούλομαι λέγειν, τοῖς
μὲν ἰδοῦσιν ὑπόμνησιν, τοῖς δὲ μὴδὲ θεωσαμένοις διδασκαλίαν.
οἷμα τοῦτο μέτρον κατ' ὄνομα οὗς κίνδυνους ὀνομάζομεν, δέρ-
μα κατὰ παρδόλεις, λευκὸν καὶ πυρραῖς φολίσι κατὰστικτον,
θίσις σώματος κατὰ τὰς κομήλους ἐξ ὀπισθίων βουβάνων ἐς
15 ὤμους ἀναφερῆς, τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν ὑπερκειμένων αὐτῶν- B
ως τῶν ὀπισθεν· τράχηλος κατὰ γράνους ἐπὶ μήμιστον ἐπιει-
κόμενος κατ' ἐς κεφαλὴν ἀναγόμενος, ὡς ἀγέρωχον τὸ ζῶον ἐγκα-
θιστῶν. κεφαλὴ δὲ βαρὺ καὶ καμηλοειδὲς τῷ σχήματι. λευκὸν
τὴν κοιλίαν, καὶ ἀπὸ τραχήλου διὰ ῥάχως πύσης καὶ ὥς οὐρᾶς
20 μαιρίας γραμμὴν ἐπὶ στάθμην μέλαιναν ἰθύνοντα περιεικείμενον.
πόδες λεπτοὶ κατ' ἐλάφους καὶ διχηλοῦντες. ἡμερον δ' ἄλλως, C

potestate innocentis illis Constantinopolitanæ civitatis, facile videbat
prudens barbarus nequaquam sibi, quod optabat; aliter quam gratia et
beneficio imperantis illuc posse contingere. quare isto ut placato bene-
voloque uteretur, multis legationibus et missionibus cum illis munera com-
batur officiis assuevit. nec votis excoitit: augusto quippe annuente li-
bere commercium in Euxinum misit cum aure multo ab Aethiopia prin-
cipe, qui Scytharum adolescentulorum maximam magnâ pecuniâ coemptam
numerum ipsi perducere; quod saepe fecerat novius, ex quo blan-
dius donorum definitus imperator eam speriri et tuto frequentari permi-
sit viam.

4. Ceterum in domis hac de caesa misit camelopardalis fuit,
animal rarum et mirabile, de quo placula hic subicere decrevi, ut qui
viderunt recordentur, qui non viderunt discant. moles ei corporis non
magna, quâvis ferre magnorum animorum, quos canthones vocamus. pelle
obscurâ pardalibus simili, rabris in albo sparsum composita maculis,
magnitudinis ac figuræ squamarum. forma corporis camelis imitatur,
a tergo et somari ad artus sursum currens, anterioribus cruribus longi-
tudine non modice superantibus posterora. collem ut in grâbus longis-
sime protendunt alii in verticem assurgit fastidiosæ circumquaque despe-
ctantem quodam quasi supercilio ferinae superbiae. caput exiguum a
camelis figurâ non discrepans. venter albus, a capite per dorsum spinam
usque ad caudam, quæ modesta est, linea nigra velut ad normam rectis-
sime prænotata signatur. pedes tenues in similitudinem cervinorum, fasis

Georgius Pachymeres I.

ὡς καὶ παισὶ παῖζεσθαι ἀγόμενον ἐκ ῥινόος, καὶ πειθήνιον ἐς ὄπον
 θέλοις ὁρμᾶν, ποτηράγον, καὶ ἄρτω καὶ κριθῇ κατὰ τὸ πρόβα-
 τον ψωμιζόμενον. τὸ δ' ἦθος χειρόθες. ἡ δ' ἄμυναι τούτῳ
 πρὸς τὸ λυποῦν (τῷ μεγίστῳ γὰρ μέρει καὶ τοῦτο φιλοτιμεῖται
 τοῖς ζώοις ἢ φύσις, ὡς εἴ τις ἐπιτίθεται προσαμυνεῖσθαι) οὐχ
 ὀπλῇ κατὰ τοὺς ἵππους ἢ κέρατι κατὰ βοῦς (οὐδὲ γὰρ κέρασιν
 D ἔστιν), οὐκ δδόντι κατὰ τοὺς κάπρους, οὐκ ὄνυξι κατὰ τὰς
 γαλαῖς, μόνοις δὲ τοῖς ὀδοῦσιν, οἶμαι, διὰ δηγμάτων μετρίων,
 ὅσον καὶ ἀποσοβεῖν τὸ λυποῦν μὴ βλάπτειν· οὐδὲ γὰρ τις ἰὸς
 τοῖς ὀδοῦσιν ἐντέθραπται κατ' ἐκείνα ἃ δὴ τοῖς τοιούτοις ἡ φύ-
 σις ὀπλίζει. τοῦτο ὡς εἴ τι τέρας ἐκείθεν πρὸς βασιλέα διακο-
 μισθὲν ἐκάστης θέαμα ἦν καὶ τρυφῇ τοῖς ὀρῶσι δι' ἀγορᾶς ἐλκό-
 μενον.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τῷ κρατοῦντι πεπράχεται δοκήσει τοῦ
 P 119 συννοεῖν τοῖς ἡμετέροις. καὶ ὅσον μὲν εἰς εἰρήνην ἀνυστὶν ἢ
 τὸ πραγματευόμενον, ἄλλως δὲ καὶ ἐς μέγιστον ἐλυμήναντο.
 B (5) ταῖς γὰρ συνεχέσι μετακομίσεσι τῶν βορέαθεν μειρακίσκων
 πληθὺς ἐν καιρῷ συστὰν στρατιωτικὸν ἡὔξησέ τε τὴν τῶν Αἰθίο-
 πων ὁρμὴν, καὶ ὑπὲρ τὰ ἱσκαμμένα ἐπήδων, ὡς πολλὰκις τῷ

2. ποτηράγον P.

et ipsi ungulis. ipsum alioqui animal mansuetum ac cicur, ut etiam lu-
 dendum se pueris praebeat, et naso tractum non invitum sequatur quo-
 cunque duxerit. herba vescitur: sed et panem et hordeum non minus
 quam oves libenter gustat. indoles tractabilis nec iracunda. si quid of-
 fendat (nam ferme animantibus natura quibus iniurias propulsaent arma
 non negavit), si quid, inquam, infectum ingruerit, non id calce ut equi,
 non ut boves cornu, quo caret, non dente sanguinario et terribili, ut
 apri, non unguibus ut feles, sed solis, puto, non acutis dentibus ulcisci-
 tur per morsus non rabiosos, sed moderatos, ut intelligas nolle ipsam
 aliis nocere, satis habens ab sese quemodocunque propulsare noxam.
 neque vis ulla veneni dentibus subest in perniciem morsu propaganda, et
 in multis animantibus quibus dentes natura pro armis dedit. tale pere-
 grinae formae animal ex Aethiopia ad imperatorem missum spectaculum
 diu quotidianum et iucundum Byzantinis praebebat, per fora et plateas
 ductum.

Quae imperator ostentabat eo consilio, ut populus delectatus fructu
 isto longinquae commercii pacem et societatem initam cum Aethiopo ut ne-
 stris rebus utilem probaret. et erat in ea forte conducibile quidpiam, si
 quis in praesentis usu tranquillitatis acquiesceret: sed qui longe conse-
 ret in posterum, magnam summae rerum et nomini Christiano parari per-
 niciem ista in barbaros indulgentia sentiret. (5) experientia certe de-
 cuit auctos et corroboratos Aethiops isto libere concessa commentu per-
 rorum e borealibus tractibus, qui deinde in coelo mitiori affluente victas
 copia in acres bellatores adolescerent, formidabiles evasisse, conscripti
 exercitiis invictis; nec iam virium concios suarum sese intra cancel-
 las

κατὰ σφῶς ἀσφαλεῖ θαρροῦντας ὑπεροβίους ἐκφέρειν πολέμους
καὶ κατὰ Χριστιανῶν ἀνδρῆσθαι. τῶν γὰρ Ἰταλῶν τὴν τῆς
Συρίας ἀπάσης παραλλαν κατεχόντων καὶ Φοινίκης ἀρχόντων καὶ
αὐτῆς Ἀντιοχείας τὸ κράτος ἐχόντων, διαμφισβητούντων δ' ἐξ C
ὑπεριτέρως ἰσχύος καὶ τῶν τῆς Παλαιστίνης τόπων ὡς ἀγιότητος
δόξαν ἐχόντων, καὶ μάλα εἰκότως διὰ τὰς ἐκείσε τοῦ σωτῆρος
διατριβὰς καὶ τὰ πάθῃ καὶ τὰ τῆς οἰκονομίας τραστικά, αὐτοὶ
γε θαρσύναντες ταῖς ἐκ τῶν Σκυθῶν συστάσασιν δυνάμεσιν, ἐξελ-
θόντες πᾶσαν ἐκίνην τὴν γῆν Μυσῶν τὸ λεγόμενον λείαν ἵπολουν,
10 ὥς οὗ κατ' ὀλίγον (οὐδὲ γὰρ ἦν τοῖς Ἰταλοῖς πρὸς αὐτοὺς σπέν- D
δισθαι ἐχθρούς γε ὄντας καὶ λεγομένους τοῦ τιμίου σταυροῦ) καὶ
αὐτῶν δὴ τῶν μεγίστων πόλεων ἐξώσαντες αὐτὰς εἰς ἔδος κατή-
ριψαν. καὶ νῦν κεῖται μὲν ἡ περιφανὴς Ἀντιόχεια, κεῖται δὲ ἡ
Ἀπάμεια, κατέσκαπται τε Τύρος καὶ Βηρυτός, καὶ Σιδὼν τὰ
15 ὅμοια πάσχει. ἐτέρωθεν δὲ Θρηνεὶ Λαοδίκεια. Τρίπολις τε καὶ
Πτολεμαῖς, τὰ μεγάλα τῶν Ἰταλῶν ἄστεα, ὡς οὐδ' ἂν ἦσαν
λογίζονται. καὶ δὴ Λαμασκὸς ἡ καλλίστη, τὰ ποτε τῆς Ῥω-
μαῖδος ὅρια καθ' ἑαυτὴν, ἡγάνισται παντελῶς, καὶ ὅλως πλην
τῶν εἰς Ἀρμενίους τελούντων οὐδὲν ὅ τι συνίσταται. ὁ δὲ παμ-
20 πλεθρὸς ἐκείνων λαὸς πανταχοῦ γῆς διεσπάρη ἄνευ τῶν πεισόντων,

olim fixos tenuisse aut secunda possessione propriorum contentos domi ac-
quiescere, verum ausos erumpere ac saepe bella finitimis inferre, sicque
magno rei Christianae damno famam sibi parasse bellicae virtutis. Italis
enim oram Syriae maritimam universam obtinentibus, imperantibus etiam
Phoeniciae et ipsi urbium olim principi Antiochiae dominantibus, et
eductis inde validis copiis prospere subinde certare solitis de possessione
locorum Palaestinae antiqua sanctitatis fama merito inclytorum, quod in
iis versatus passus et mira operatus fuerit deus factus homo, illi, de
quibus agimus, Aethiopes freti exercitibus ex iuventute, ut diximus, Scy-
thica conflatis, erumpentes e suis latebris istas regiones universas latro-
ciniorum et praedarum campum habuerunt, ferentes illic agentesque
cuncta, et tanquam de Mysis, quod dici solet, impune spolia raptantes,
dosce paulatim (Italis abhorrentibus a foedere cum ipsis icendo utpote
venerandae crucis notissimis et implacabilibus hostibus) quoad, inquam,
paulatim post electos Christianos e maximis urbibus ipsas solo aequarunt.
et nunc iacet quidem illustris illa Antiochia, iacet et Apamea. destructa
est Tyrus et Berytus. Sidon quoque similia patitur. alia ex parte luget
Laodicea. Tripolis et Ptolemais, magnae Italorum urbes, ac si nunquam
fuissent, reputantur. pulcherrima etiam Damascus, terminus olim Roma-
nae ad Orientem dittonis, eversa funditus est. et omnino praeter vecti-
gales Armeniis regiones nihil ibi subsistit. numerosissima vero provincias
illas optimas incolentium multitudo per omnes dispersa terras in miserimo
gemit exilio, praeter eos qui aut bello ceciderunt aut tyrannicis tormen-

τῶν μὲν πόλεμον νόμῳ, τῶν δὲ καὶ ἄλλως νόμῳ μαρτυρικῷ, μὴ καταδεχομένων τὴν ἄρνησιν.

- Καὶ ταῦτα μὲν Αἰθιοπῶν τὸ Χριστιανικὸν ἀπώναντο ταῖς ἡμετέραις ἀβουλαῖς ἢ κακονοαῖς ἢ αὐτονόμοις ὁρμαῖς καὶ ὀρέξεσι· Τοχάρων δὲ τοῦ θράσους καὶ ἔτι ἀνέχομεν, οὐ θανάμειν⁵
- P 120 οὖμενον θαρσαλέαις, ἀλλὰ φιλικαῖς εἴτ' ὅν δουλικαῖς ὀκλείε-
σεισι, κήδῃ ποιοῦντες καὶ δωροποροῦντες συχνάκις τὰ κάλλιστά
τε καὶ μέγιστα, ὥς καὶ δεύτερον ἄλλο μετὰ ταῦτα καὶ χρόνιος
ὑστερείς συνέστη πρὸς τοὺς δυτικούς Τοχάρους, ἔκ ποθεν ἀφα-
πῶν ἐπιστάνας καὶ τὰ βόρεια κατασχόντις μεθ' ὅτι πλεῖστον¹⁰
θυναμείως, συνάλλαγμα τῷ ἔρχοντι τούτων Νογᾷ, ἐκδότος τοῦ
βασιλέως ἑτέραν παῖδά οἱ ἐκ σκοτίων σπερμάτων γεγεννημένην,
B Εὐφροσύνην τοῦτομα, ἐξ ᾧν συνέβαινε μετὰ φιλίας ἐκείνους ἔχειν
ἃ δὴ προσταλαιπωροῦντες πολέμῳ μόλις ἂν ἐκτῶντο·
- C 6. Τῷ μὲν ὅν βασιλεῖ μετὰ ταῦτα διέγνωστο ἀπαλλαγῇ-¹⁵
ται καὶ τῶν βασιλίδων τῶν καὶ αὐταδελφῶν τοῦ παιδὸς Ἰωάννου,
δοκουσῶν ἔχειν καὶ τούτων τὸ μέρος βασιλείας κληρὸν ἀπὸ πα-
τρός. καὶ διὰ τοῦτο βαθύ τι σκοπῶν ἐκεῖνος Ῥωμαῖος αὐταῖς
οὐ συνήρμοττε. τὴν μὲν γὰρ τῷ ἀπὸ τοῦ Μορέου ἐγγενεῖ Λα-
τίνῳ Μάτῳ Δεβελικούρτῳ λεγομένῳ συνήγεν εἰς λέχος ἐντεῦθεν²⁰

tis Christianae causa fidei, quod eam abnegare iussi renuerent, con-
sumpti sunt.

En quid Christiana respublica profecerit ex auctis Aethiopum viri-
bus imprudentia vel potius malitia nostra consiliisque ambiciosi et priva-
tas utilitates bene quantovis emptas dispendio arbitratis cupiditatibus!
Tocharorum vero in ciades Christianorum ferociam adhuc quidem utcum-
que coercemus, non armorum utique meta aut viribus nostris, quibus
quam parum fidamus ipsi norunt, sed precario emendicata gratia Merum,
sive, ut vero vocabulo rem ut est exprimamus, setvilibus obsequiis, af-
finitatibus illos honorantes, et ditantes donis creberrime missitatis, quam
in rem optima et pretiosissima nostrorum impendimus. huc pertinet quod
aliquanto post haec tempora foedus hāvit imperator cum Tocharis Occi-
dualis, ex prius ignotis prodere se ac proferre in laeem incipientibus, et
quae nostris fimbis a Septentrione obiacent vi maxima obtinentibus.
quorum principi Noga dicto imperator aliam suam filiam, et ipsam ex
pellioe genitam, dedit uxorem, Euphrosynem nomine. unde contigit
ipsum alio a nobis amicitiae nomine condonata auferre, quae accipiti et
laberiose bello vix unquam acquirere potuissent.

6. Post haec decrevit imperator amovere a se tres reginas pueri
Iocannid sorores germanas, quae videri poterant partem aliquam iuris ad
imperium a patre trahere. quare cavendum etiam atque etiam putavit
ne his Romani confuges darentur, ne qua inde cuiquam offerri rerum no-
varam molendarum posset occasio et oriri perturbatio sibi familiaeque
sine periculosa. igitur unam quidem ipsarum nobili Latino Male de Be-

ἐνδημήσασι, τὴν δὲ δευτέραν Ἀατίνω μεγιστᾶνι, ὃν ἂν ξεῖνοι
φαῖεν σεμνώνοντες κόντον, ὄνομα Βιντιμιλία, ἀπὸ Γεννούας D
τότε προσιλθόντι κατὰ φήμην τῷ βασιλεῖ, εἰς γάμον ἐκδοὺς καὶ
δώροις τὰ εἰκότα φιλοφρονησάμενος ἀποπέμπει συνάμ' ἐκείνην συ-
5 ζύγω, τὴν δὲ τρίτην Βουλγάρῳ τῷ Σφεντισθλάβῳ κατὰ Μυσίαν
τῶν κατὰ τὴν Αἴμαν ὀρειῶν ἄρχοντι δίδωσι. καὶ οὕτως ἐκεῖ-
νων ἀπαλλαγείς καὶ τῶν φροντίδων τῶν ἐπὶ ταύταις ῥαῖσας ἐτέ-
ραις πράξειεν ἐπιβάλλεται.

7. Φθάνει μὲν οὖν τῷ πρὸς Ἀλαμάναν Ἄνναν, ἣν συν- P 121
10 οἰκοῦσαν ἐπ' ὀλίγον εἶχεν ὁ τοῦ Λάσκαρι πατὴρ Ἰωάννης ἐν
ἰσχύτῳ γήρῳ, Φερδερίχου τοῦ τῆς Σικελίας ἄρχοντος παῖδα,
τοῦ Μαρφῆ δ' ἀδελφῆν, ἣν δὴ καὶ ἐκ πρεσβείας ἐλθοῦσαν ται-
νιώσας ὁ δηλωθεὶς βασιλεὺς Ἰωάννης ἀγούσταν δεικνὺς σύνοι-
κον εἶχε καὶ ἔστεργε, — τῷ γοῦν πρὸς αὐτὴν ἔρωτι ὁ βασιλεὺς
15 Μιχαὴλ ἁλούς ἐν ἀσφαλαῖ μὲν εἶχεν ἐφ' ᾧ τάχα μὴ ἀποδοῦναι B
πρὸς τοὺς οἰκείους, ὅμως δ' ἐκείνη προνοῶν τῶν ἐπιτηδείων βα-
σιλικῶς πάντα τρόπον ἐπείρα τῆς σωφροσύνης περιγενέσθαι. ὥς
δ' οὐκ ἔπειθε πολλὰ πράττων καὶ δεξιούμενος (μηδὲ γὰρ ἂν κα-
λὸν εἶναι ἢ εὐπρεπὲς βασιλῆως ἀκούσασαν δάμαρτα οὕτω μεγί-
20 στου καὶ φοβεροῦ ἐν ὑστέρῳ τὸ λέχος νισχνῶναι καὶ τῷ δούλῳ, εἰ

19. 7.] τὸ P.

Ecce nuncupate, qui ex Moreo, nado ortus erat, Constantinopolim ad-
venerat, matrimonio coniunxit; alteram Latino item megistan, quem sui
perhonorifice apud ipsos vocabulo centum appellabant, nomine Vintimilia,
qui tunc famam secutus ex urbe Genua ad imperatoris comitatum acces-
serat, uxorem dedit, et donis eum magnificis honoratum in patriam cum
nova remisit coniuge. tertiam collocavit Bulgaro Sphentisthlabo, monta-
ne circa Haemum regionis in Mysia principi. sicque his imperatorii ge-
neris mulieribus precal amandatis, solutus ea parte curarum, aliis pro
arbitrio gerendis iam securiorem applicuit animum.

7. Ante omnia memorandum est quid de Anna Alamana tentaverit.
fuerat haec exiguo tempore coniux Iohannis Augusti, patris Theodori
Lascaris, ab eo ducta in extremo senio, Friderici Siciliae regis filia,
Manfredi soror, quam a legatis ad eam accersendam missis deductam et
solemni coronationis ritu Augustam declaratam memoratus imperator
Iohannes uxorem, eamque percarum, habuerat. huius amore captus im-
perator Michael custodivit eam diligenter ne rediret ad suos, magnifice
tamen ipsi ac regie quae opus ipsi erant ad victum cultumque suppedi-
tans, et nullam non interim admoventem machinam ad eius, si qua ratione
posset, pudicitiam expugnandam. in quo frustra fuit, artes eius omnes
insidiosaeque blanditiae matrona repellente, quippe quae sapienter repu-
taret quam probrosum foret se tali ortam domo, vita in summa dignitate
per ineffabilem hactenus famam transacta, viduam maximi et potentissimi

καὶ βασιλεῖοι νῦν, παλλακεύεσθαι μεγίστην οὔσαν καὶ ἐκ μεγ-
 C στων), ἄλλον τινὰ τρόπον ἔγνω θεραπεύειν τὸν τυραννοῦντα μα-
 νικὸν ἔρωτα. καὶ δὴ αὐτῇ μὲν ὑπέσχετο ἑαυτῷ συνοικίειν εἰς
 γάμον ἀφέντα τὴν ἑαυτοῦ, πλὴν ἐπὶ δοκούσαις εὐλόγοις προφά-
 σεσιν, ὧς καὶ προϋτεινεν ἐπὶ πολλῶν, καλὴν μὲν εἶναι τὴν Θεο-5
 δώραν (οὕτω γὰρ ὠνομάζετο ἡ Ἀδούστα) καὶ γένους ἀξίου τού-
 του βασιλικοῦ, καὶ μηδὲν ἔχειν ἐπαιτιᾶσθαι ἢ γένους ἢ σωφρο-
 D σύνης τρόπων παραβεβασμένων ἢ τοῦ μὴ φιλανδρον εἶναι καὶ οἱ
 ἀξίαν συμβασιλεύειν. ἀλλ' ἀναγκαῖον εἶναι πάντως εὐφυλακτό-
 τερον καὶ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἔχειν ἐπὶ τῆς πόλειως ὄντας, ἥς πο-10
 λὺς μὲν ὁ ζῆλος ἀναγκαῖος δ' ὁ κίνδυνος, οὐκ ὀλίγων ἐπείσφρειν
 ἐχόντων, καὶ ταῦτ' Ἰταλῶν τῶν ἐχόντων πρότερον, παρακε-
 κνισμένων καὶ ἄλλως εἰς μῆνιν, ὅτι ἔχοντες ἀφῆρέθησαν. καὶ
 νῦν παρακινήθέντας στόλον ἀκούεσθαι φοβερὸν ἐξαρτύεσθαι,
 E αὐτοὺς δ' ἀντιπεῖν ὁρμαῖς τοιαύταις μὴ ἔχειν· οὔτε γὰρ ναυοί15
 τοσαύταις εἶναι πρὸς ἐκείνους ἀντέχειν, οὔτε μὴν οἴους τ' εἶναι
 στρατεύμασι πολεμεῖν κατὰ γῆν. τοῖς δὲ Βουλγάρους καὶ ἀν-
 τοὺς ἐτέρωθεν ἀπειλεῖν εἰσβάλλειν διὰ Θράκης, καὶ μᾶλλον τῆς

imperatoris, contaminare lectum eius et Augustale decus cum illustri
 memoria tanti coniugis foedissimo pellicatu profligare, subiiciendo sese
 turpi libidini servi olim eius ac subditi, licet hodie ad imperium evecti.
 cuius honestissimi certa propositi cum tamen prudenter vereretur quor-
 sum amor impotens desperati successus furilis incensus in tyrannica licen-
 tia posset erumpere, optimum factu putavit hanc delinendiæ flagrantis
 cupiditatis inire rationem. dixit imperatori haudquaquam se abhorre-
 re ab eius coniugio, si quis modus reperiretur eius legitime sancteque com-
 mittendi. quare videret ecquid eo quo nunc esset implicatus matrimonio
 sese rite posset exolvere. tali nexu libero se, ut honeste, ita non illi-
 benter postea nupturam. arrexit aures ad ea Michaël, et excitatum ob-
 lata spe animum cupide advertit ad comminiscendas et quibus opus erat
 artificiose insinuandas speciosas causas repudiandæ, quam habebat in
 contubernio, coniugis, aiebat haud se ire infitias talem esse Theodoram
 (id erat Augustæ nomen) in qua nihil ad regii generis claritatem, ad
 pudicitiae decus, ad morum sanctitatem aut caritatem in virum posset
 requirere, quo minus dignissimam fateretur quæ secum imperaret. con-
 siderandum tamen esse necessitatem gravem, imminenti nunc rebus Ro-
 manis atroci periculo impositam, sollicite præcavendi Latinorum iras,
 erepta nuper Constantinopoli furentium. opibus ipsos et numero valere,
 causa quoque irritari communiter plausibili, pulcos ex possessione distur-
 na et multis spoliatos, quæ propria dudum carissimaque habuerant. con-
 citatum audiri totum Italarum nomen, et armari conspirante sententia
 potentiaque ferocissimarum gentium potentissimam classem, cui vix ha-
 beat Romanum, quo nunc statu est, imperium quid satis validum oppo-
 nat. neque maritimo apparatu haud dubie impares, terrestribus saltem
 copiis fidere possumus, quibus satis negotiū facessent exurgentes e Bul-

τῶ τῶν Βουλγάρων ἔρχοντι Κωνσταντίνῳ συνοικοῦσης Εἰρήνης
 μὴ ἡριεῖν ζωσσης τὸν σύζυγον τῇ πρὸς τὸν βασιλεύοντα ἀπειχθεῖα.
 κύκλῳ γούν τῶν ἐχθρῶν παρακινουμένων χρῆναι φυλάσσεσθαι P 122
 τὰς ἐπιθέσεις εἰς ὅσον δυνατόν, ἰδίως δὲ δεδιέναι καὶ τοὺς τῆς
 5 βασιλίδος Ἀννης οἰκίους ὡς ἐτοίμως διὰ ταύτην κἀκείνους τοῖς
 ἄλλοις σπινθηρομήσουσας. εἰ δέ τι προμηθευσαίμεθα κρεῖττον
 καιρὸν ἔχοντες, μὴ μόνον ἐχθροὺς ἐκείνους ἀλλὰ καὶ φίλους γε-
 νέσθαι, αἰδομένους τὸ κῆδος, καὶ κατ' ἀγκιστεῖαν, εἰ συνοι-
 κίσωμεν ἑαυτοῖς τὴν ἐκείνων, οἰκίως πρὸς ἡμᾶς ἔχοντας. ταῦτα
 10 τοῦ βασιλέως βουλευομένου καὶ σοφιστικῶς λέγοντος (ἔπειθε γὰρ Β
 ὁ ἐκκαίων ἔρως, καὶ μᾶλλον παρὰ τῆς δεσποίνης Ἀννης περι-
 φρονούμενος) ἡ βασίλισ Θεοδώρα πυθομένη χαλεπῶς εἶχεν ἐνέγ-
 κει, εἰ δέσποινα ἑστιμμένη οὕσα καὶ γνησία γυνή, ἔπ' ἀνδρὶ τε
 τῷ βασιλεῖ τεκοῦσα παῖδας, καὶ πρῶτον μὲν ἀποιχόμενον ἕλλον
 15 τὸν Μανουήλ, εἶτα δὲ καὶ τὸν περιόντα Ἀνδρόνικον, ὃν βασι-
 λικῶς ὁ πατὴρ τρέφοι, καὶ τρίτον τὸν ἐπὶ τῆς πόλεως γεννηθέντα
 τὸν πορφυρογέννητον Κωνσταντῖνον, τοιαῦτα πάθαι ἀπολειφθεῖ- C
 σα, στερηθεῖσα μὲν τοῦ ἀνδρὸς στερηθεῖσα δὲ καὶ τῆς βασι-

geria motus, unde Constantinum principem assidue in nos stimulatam
 ardentissimis instigationibus Irenes coniugis nobis perinfectae minari au-
 diamus irruptionem in terras nostras per Thraciam. in tanta multitudine
 et rabie coorientium in nos ex omni circum parte ferocissimorum hostium,
 quis non videt consulturum utique circumventae undique reipublicae, qui
 dederit operam numero eorum minuendo quibusdam aut ad nostram socie-
 tatem attrahendis aut a communi certe aliorum conspiratione abducendis?
 iam illud satis constat, in primis Latinorum ditioe ac vi bellica im-
 peratricis Annae cognatos numerari. porro istos communione nominis ac
 generis satis per se pronos in partes hostium nostrorum propriae in nos
 saevius commovebunt causae, repetendae reducendaeque domum consan-
 guineae matronae quasi detentae a nobis indigna custodia, nisi mature
 praecavimus et ex ipsa mali causa remedium quaerimus, tempestiva si
 uaque affinitate contrahenda, quae propinquorum dominae Annae non
 solum exarmentur irae sublati incentivis odiorum, sed etiam amores
 auxiliaque concilientur, tanquam utique propinquis et necessitudine con-
 nubii cum sorore Manfredi filiaque Friderici iam quasi domesticis ipso-
 rum. talia versare animo ac sophisticis honestare conari rationibus im-
 peratorem (prout adigebat illum exurens intime vaesanus amor, irrideri
 seae a domina Anna et vana obiecta imagine nunquam succedere coniugii
 deludii non sentientem) audiens Augusta Theodora graviter, ut erat con-
 sentaneum, tulit. quam enim intolerandum contumeliae genus fore se le-
 gitimam coniugem, quae viro imperatori tres mares peperisset, primum
 Manuēlem fato praereptum, alterum Andronicum superstitem, regie a
 patre educatum, tertium, ex quo Constantinopolim migraverant, ibi na-
 tam in purpura, Constantinum, inde Porphyrogenitum cognominatum,
 post tanta merita nullius compertam culpae repudiari, exauctorari, viro
 imperio honore omni privatam abicere, et aemulam in locum suum intru-

λείας, καὶ πάσης ἀπεφορμμένη τιμῆς, τὴν δ' ἀντιζηλον ἐπὶ τοῦ
 θρόνου τῆς βασιλείας ὁρῶσα συμβασιλεύουσιν τῷ ἀνδρὶ. ὃθεν
 καὶ πρὸς τὸν πατριάρχην πέμψασα ἱκετεύει τοιαύτην συμφορὰν
 ἁμῶναι ταύτῃ, καὶ νόμων θείων ὑπερμαχεῖν ἀξιοῖ. ὃς δὲ μα-
 θὼν καὶ ἀγάμενος, εἰ τοιοῦτοις ἐπιχειροῖ ὁ βασιλεὺς καὶ ἀνέδην 5
 τῶν ἀθίκτων ἀπτεται, ὥς καὶ τοὺς κειμένους νόμους ἐθέλειν κα-
 D ταπατεῖν, αὐτὸς τοιοῦτος μὴ νομιζόμενος πρότερον, δεινὰ ἐποίει
 καὶ διεμήννε, τὸ μὲν θυελλῶν, τὸ δ' ἐπισείων ἐκείνῳ καὶ τὴν ἐκ
 θεοῦ ἀγανάκτησιν. τὰς δὲ γε προφάσεις ὡς ἱστὸν ἀράχνης διέ-
 λυε· τὸ γὰρ φόβον θείου παρ' οὐδὲν τίθεσθαι κακῶς κρίνειν εἰ- 10
 δότος εἶναι τὸ φοβερόν, τὸ μέντοι γε τοὺς θείους νόμους φοβεῖ-
 σθαι ἀφοβίαν εἶναι μεγίστην τῷ φοβουμένῳ, αὖν ὃ τι προτείνει
 τις ἐπὶ τῷ φοβεῖν. ταῦτα τοῦ πατριάρχου καὶ λέγοντος καὶ μη-
 E νύοντος, ἔτι δ' ἐτοίμου ὄντος ἀποκόπτειν ἐκείνον, εἰ ἄλλο τι
 πράττοι, πῆς τοῦ Χριστοῦ ὀλομελείας ὡς μέλος σεσηπὺς ἤδη καὶ 15
 θεραπείαν μὴ προαιέμενον, ἐπεὶ ἔγνω προσκρούσας ὁ βασιλεὺς
 ἰσχυροτέρῳ τῶν αὐτοῦ δυνάμεων, καὶ ὡς πρὸς Κρητὰ κρητίζει
 δῆθεν τὸν ἤδη μαθόντα τὰς ἐκείνου ἐπιχειρήσεις (οὐδὲ γὰρ ἐπὶ
 μικρὸν οὐδ' ἐκείνου ἡρεμεῖν εἶα τοὺς λογισμοὺς ἢ τοῦ παιδὸς
 Ἰωάννου ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ παρόρασιν), πρῦμναν τε κρούεται, τὸ 20

sam cernere. hoc metu anxia mittit ad patriarcham qui eum suo nomine suppliciter rogarent ut tam atrocem a se iniuriam arceret, dignareturque pro sua auctoritate deterrere imperatorem, ne tam proterve uxores pro libito commutando divinis legibus illudere auderet. miratus plurimum hoc audiens patriarcha est cogitari attentarique res tales ab imperatore, palam inconcessis inhiantia, nec verente per conculcatas leges in cupiditatum obsequium ruere; quantas illum nequitias capacem non ante credidisset. quare haud molliter castigandam ratus erumpentem in tam inverecundos ausus insaniam, gravissime illum qua exprobrando qua oburgando increpuit, minis etiam intentatis irae divinae. simul allegatos in obtentum protervas lasciviae praetextus ut telas araneorum amovit difflavitque, sapienter monens formidare vim hominum et dei numen ac vigilem in scelera vindictam audaci licentia spernere nonnisi eius esse qui de vere terribilibus pessime iudicat, hinc quidem stulte trepidus, inde praepostere securus. quaecumque sibi demum terrorum spectra prave formidolosi confingant, divinas vereri leges veram demum securitatem esse. desineret igitur vana comminisci, et trepidationem inanem iusto et sancto dei metu comprimeret. haec eo his consentanea gravitate tali persona digna monentem patriarcham, clareque insuper minantem sese illum, si porro cogitata promoveret, e Christi corpore velut membrum putridum et surationem respuens abscisurum, reveritus imperator, aut potius confusus deprehensa turpis voti conscientia, eventumque desperans coepti facultate (quod sero sentiebat) et viribus superioris, insuper metuens ne veteres patriarchae in se offensiones ob amotum ab imperii collegio loannem refricaret, ac clare tandem intelligens frustra se fucum perspicacibus

τοῦ λόγου, καὶ ὡς εἶχεν ἐφοδιάσας τὴν δέσποιναν Ἄνναν ἐπὶ τὰ οἰκίᾳ πέμπειν αἰρεῖται, πλὴν ἐπ' ἀνταμοιβῇ τοῦ παρὰ τὰδελεφῶ P 123 ταύτης Μαφρὲ κατεχομένου Καίσαρος· ἐκεῖ γάρ οἱ ὁ πενθερός ἐκείνου Μιχαὴλ ὁ δεσπότης τοῦτον κρατήσας ἐξέπεμψεν, ὡς προείρηται. ὅτι δὲ σκῆψις ἦν ἐκείνῳ τὸ προβαλλόμενον, καὶ μόνον ἔρωτος θεραπεία καὶ οὐ τοῦ κοινοῦ προμήθεια, ὁ τῶν πραγμάτων εἰδὼς ἀκριβῶς τὴν μελέτην συνιλογίζετο. (8) ἡ γὰρ B Ἄννα Φερδερίχου μὲν ἦν θυγάτηρ, Μαφρὲ δ' αὐτὰδέλφη, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν, ἀποστατῶν τοῦ πάπα καὶ τῶν τοῦ 10 πάπα, καὶ ὡς αὐτοὶ φαῖεν ἆν, τῆς αὐτῶν ἐκκλησίας. οὐδὲ γὰρ ἰβούλοντο κατὰ τοὺς ἄλλους καὶ αὐτοὶ εὐπειθεῖν τε καὶ ὑποκατακλίνεσθαι καθ' ὃ τι λέξοι καὶ πράξοι ὁ τῆς ἐκκλησίας ἐπειλημμένος, ἀλλ' αὐτανόμοις χαίρειν ὁρμαῖς καὶ οὕτως ἐπὶ Σικελίας καὶ τῶν ἐκτὸς τὴν ἀρχὴν διοικεῖν. ὑβριοπαθῶν δ' ὁ πάπας πρὸς C 15 ταῦτα, εὐρῶν δραστήριον ἄνδρα, ἀδελφὸν ῥηγὸς τῶν Φραντζισκῶν ὄντα καὶ εἰς κόντους τεταγμένον, τὸν Κάρολσον, τὸν κατ' ἐκείνων ὡς δῆθεν ἀποστατῶν ἐγχειρίζει πόλεμον, τάξας ἐκείνον εἰς τὴν αὐτῶν ῥῆγα, καὶ πόλεμον ἐμβαλὼν ἐκείνους ἐντεῦθεν ἀκῆ-

facere conatum erumpente in notitiam male tecta fraude, remigium, ut sic loquar, inhibuit, et quasi a cursu temere inito se reprimens incubuit, quod dicitur, in proam, retro cassim nitendo, novo videlicet ex re capto consilio, dimittendi ad sua copioso instructam viatico dominam Annam, cacterum postulans cum ea permutari et vicissim liberum dimitti Casarem apud Manfredum Annae fratrem detentum: eo quippe illum a se bello captum eius oner despota Michaël deducendum curaverat, ut dictum est. porro istam ab imperatore ostentatam sollicitudinem praescavendi ne cognati Annae Augustae cum cacteris Latinis conspirarent, nihil nisi vanum et inverisimilem praetextum fuisse vafra simulatione obtentum vñtioso amoris quo flagrabat, palam apparuit statum rerum tunc Italicarum ex vero scientibus. (8) Fridericus enim et Manfredus, quorum illum quidem Annae patrem, hunc fratrem fuisse diximus, ambo a papa et papae partibus defecerant, et ut ibi loquebantur, excommunicati ab ecclesia ipsorum suae sibi seorsim res habebant. non enim sicut caeteri obtemperare ac se morigeros praebere iussis ac placitis moderantis ecclesiae volebant, sed affectabant usurpabantque nemini obnoxiam licentiam agendi et statuendi prout liberet, ac sic tam in Sicilia quam extra, pleno et nullo agnoscante superiore dominio, regnare. quarum intolerabilem injuriarum nactus papa idoneum ultorem Carolum fratrem regis Francorum, ex Contorum sive Comitum ordine, virum strenuum, bello eum praefecit illis veluti rebellibus et apostatis indicto, regnum ipsis ereptum illi tribuens quam optimo iure possidendum, si eos vi et armis inde pelleret; id quod summa ope tunc cum maxime ille ardens nihilque non movens conabatur. quodnam ergo, quaeso, periculum erat, ne isti

ρουκτον. πῶς οὖν οἱ τόσον διαφερόμενοι πρὸς τὸν Κάρουλον
P 124 ὁμαιχμεῖν μετὰ τοῦ βασιλέως ἔμελλον πώποτε;

Ὅμως τὸ μελετώμενον ἀπεκρούσθη, καὶ ὁ βασιλεὺς ἔμενεν
ἐπὶ τρόπου καὶ τὰ αὐτοῦ ἔπραττε. τὰ δ' ἦσαν τὸ βουλὰς ὑφαί-
νειν σὺν ἄρχουσιν, ὅπως ἀνακτίζοιτο μὲν ἡ πόλις διὰ ταχέων ἐπ' 5
ἀδῆλῳ τῷ τί Ἴταλοι φηνοῖεν περὶ αὐτῆς (δέος γὰρ μὴ ἀφανῶς
ἐπιθοῖντο), ὅπως δὲ φυλαχθεῖη Ῥωμαίοις ἐπιστάντων ἐκείνων,
καὶ μὴ φανέντες λαφύξαιεν ὥς ἐξ ἀνάγκης κραταιότερον ἐπιθέμε-
νοι. οὐδὲ γὰρ ἤρμεῖν οὐδὲ μικρὸν ἠκούοντο, ἀλλὰ στόλον μέ-
B γιστον ἀπὸ γῆς καὶ θαλάσσης κατὰ τῆς πόλεως ἐξαρτύσθαι. 10
C (9) ἰδόκει γοῦν πρὸς τὰ παραστάνα διὰ ταχέων ἀνυψοῦν τὰ
τείχη τῆς πόλεως, καὶ μᾶλλον τὰ πρὸς τῇ θαλάσσῃ, ἃ δὴ καὶ
χθαμαλὰ ἦσαν εἰκότως θαλασσοκρατοῦντος τότε τοῦ πρώτως ἀνε-
γείραντος Κωνσταντίνου τοῦ οὐχ ἥτιον τὸ σέβας ἢ τὰς πράξεις
μεγίστου, κατεπείγοντος δὲ τοῦ καιροῦ, ἐπεὶ οὐκ ἔχοιεν πέτραις 15
σὺν τιτάνῳ τὴν ἀνοικοδόμησιν ἐκτελεῖν, μόσυσσι, σανίοι πλα-
τείαις καὶ ἐπιμήκεισι σὺν τῷ καὶ στιβαρὰς πρὸς τὸ ταῖς ἐπιφοραῖς
D ἀντέχειν εἶναι, τοὺς τε πύργους καὶ τὰ τεῖχη προσανυψοῦν, πρὸς

17. στιβαραῖς πρὸς τὸ τὰς ἐπιφορὰς P.

cum Carolo communis in nos expeditionis societatem inirent, quicum ca-
pitalibus commissi odiis internecino bello de statu et salute dimicabant?

In hunc modum illae de novo coniugio imperatoris cogitationes eva-
nuerunt, ipso in officio permanente ac de caetero intento rebus suis.
inter quas quae tunc urgebant, erant deliberationes crebro ab illo habi-
tae cum primis suorum de restauranda quamprimum urbe, sicque omni
praesidiorum genere et intentae vigiliae custodia firmanda, ut quae ar-
cano comparari ferebantur ad eam recuperandam insidiosae molitiones
Latinorum, quandocumque in vim erupissent, successu frustrarentur. ti-
mebantur enim occultae artes et proditionum fraudes. copiarum quoque
ac caeterorum apparatus belli curabatur, ut tantum esset ad manum
quantum opus erat ad prohibendum, ne statim atque in conspectum urbis
venisset formidabilis ille, quem fama erat adornari, exercitus Italo-
rum, eam absorberet, sed ab illorum quantumvis vehementibus defenderetur
insultibus et Romano imperio servaretur. frequentes porro memorabant
nuntii haud cessare ulla in parte Italos, sed in expeditionis apparatu
duplici totos esse: nam et classem instruebant maximam, quae mari rem
gereret, et terrestrem exercitum praevalidum armabant, quo urbs unde-
cunque oppugnaretur. (9) ultimum igitur est necessarium ad occurrendum
instantibus ante omnia summa celeritate moenia urbis attollere, praeser-
tim quae mare spectabant, quippe quae humiliora erant, eo qui condi-
dit, quod mari dominaretur, munire illa diligentius ea parte superfluum
raro. is fuit Constantinus, non religione minus quam civilibus et bellicis
actis maxime inclytus, quia vero angustiis temporis urgebantur nec po-
trae et caix ad manum erant, tabulis latius et praelongis uti trabibus,
quas ubi deficiebat summitas depressioris muri, validis naxibus aedificio

δέ γε τὸ αὐτάρκως ἔχειν τῶν ἀνθεξόντων ἐντὸς πληθὸς στρατιω-
 τῶν ἔξωθεν εἰσοικίζειν, πλὴν ἐλαφρῶν ὡς ἐντὸς μενόντων ἐπὶ τοῦ
 τῆς μάχης καιροῦ, ἦν δέ τε δέοι καὶ ἀπὸ γῆς ἐκφέρειν πόλεμον,
 εἶναι τοὺς ὑποσπτησομένους ἐκ στρατευμάτων μεγάλων βασιλικῶν.
 5 τὰ δέ γε τῆς τροφῆς αὐτοῖς, εἰ ἐπὶ μήκιστον παραμένοντες προσ-
 καθήμενοι, ἐτοιμῶς ἀπὸ τῆς πόλεως ἐτοιμάζεσθαι· εἰσαγαθέν-
 των γὰρ βοῶν ἱκανῶν εἰς γεωργίαν τῶν ἀρουρῶν, ὅπου ἂν εἴη-
 σαι αὐταὶ καὶ παρ' ὧν κατέχοντο, τῶν ἐντὸς λέγω τῆς πόλεως,
 αὐτοὺς γεωργεῖν ἔχειν νεοῦντας καὶ σπείροντας καὶ θερίζοντας,
 10 ὥς εἶναι καὶ τοῖς ἀνθρώποις αὐτάρκη τροφήν, πρὸς τῷ καὶ τα- P 125
 ρίχῃ προεπισαχθῆναι τοῦτο μὲν ἐξ ὑείων κρεῶν τοῦτο δέ γε καὶ ἐκ
 τοῦ τῶν προβάτων γάλακτος, καὶ χιλὸν τοῖς ἵπποις προσασπομέ-
 νειν, εἶναι δέ καὶ γεωργοῦσιν ἐντὸς ταῖς τροφήν ἀνθρωπίνην
 τῶν ζώων ἐξ ἀνάγκης περιγιγνόμενα, ὡς τρέφειν ἱκανῶς ἔχουσι.
 15 περιβλήματα δέ ἐκ βοείων δερμάτων ταῖς σάνισιν ἐπιτιθῆσθαι,
 μὴ καὶ πῦρ ἐναύσαντες ἐκκαλοῖεν οἱ πολέμιοι. τὰ μὲν οὖν τῶν
 σανίδων εἰς ἔργον ἐξέβη, καὶ πύργοι μὲν ὡς ἐπὶ τρεῖς ἀνυψοῦντο B

3. τς] τι?

priori committebant, suggestum coronae moenium et surgentibus per in-
 tervalla turribus adstruxerunt, quantum sufficeret ad tegendos intus de-
 fensores; quorum ne deesset copia, foris accivit et intra urbem colloca-
 vit, domiciliis pomœrio vicinis, magnum numerum militum levis armatu-
 rae: non enim lorici caeteroque gravi apparatu opus erat pugnaturis ex
 tuto, pinnis murorum protegentibus. nam ad eruptiones, si quas usus
 belli posceret, et apertas in campo dimicationes cum obsessoribus, praesto
 adfuturos cataphractos e castris maioribus imperatoria. providit autem ne
 praesidiariis hisce urbanis alimenta unquam deforent, quantumcunque du-
 raret obsidio, sed esset semper affatim unde ipsis ex urbe suppeditaren-
 tur ad victum necessaria; quam ad rem introduxit in urbem boum nume-
 rum, quantus sufficeret culturae camporum suburbanorum, quorum opera
 industrii agricolae arando serendo metendoque conficerent frumenti quod
 esset opus ad annonam in urbe degentium, addita quam pariter intro
 congeri curabat copia magna duratorum sale ac fumo ad diuturnam con-
 servationem ciborum, partim ex suillis carnibus partim ex ovino lacte.
 fœni quoque vim ingentem in pabulum equorum reposuit, non defutura
 ipsis agricolis intra urbem degentibus et ex ea in culturam ruris undique
 vicini quotidie prodituris etiam obsidionis tempore quadam copia carni-
 um etiam recentium, nonnullo utique numero animalium suburbanis pascuis
 alendo; unde non solum soboles succresceret apta laboribus aratri ac
 plaustris, sed quae in macelli quoque ac mensarum usum urbanum abun-
 daret. porro coria boum sic in cibos absumptorum imponi agglutinarique
 iubebat exterius iis tabulis, quas dixi muris additas fuisse, quo illae
 protegerentur ab igne hostili, si forte inliceretur. ac suggestus quidem
 ille murorum ex materia, uti destinatus fuerat, peractus est, turres at-
 tollens supra molem priorem ad tres cubitos, et moenia similiter, debita
 proportionē ad turres. caetera eius generis, ut minus urgentia in prae-

πήχεις, πύργους δὲ ἀναλόγως τοῖς πύργοις τὴν αὐτὴν ἐλάμβανον· τὰ δὲ λοιπὰ ὑπερετίθεντο ὡς ἐπὶ καιροῦ πράζοντες. τὸ δ' ἑλάφροις τῶν στρατιωτῶν οὐκ ἔμελλεν τὴν πόλιν καὶ λίαν ἐπ' ἀνάγκης εἶχεν, ὅπου γὰρ καὶ Λάκωσι πλείστοις ὕστερον ἐκ τοῦ Μορέου ἀφ' ἡμετέρων ἐπιμερίσας τόπους ἐπὶ τῆς πόλεως παρεῖχε κατοικεῖν 5 ὡς αὐτόχθονοι, καὶ ῥόγαις ἐτησίους δωροῦμενος καὶ πλείστοις
 C ἄλλοις φιλοτιμήμασιν ἐπὶ πολλοῖς καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς ἐχρήτο, ὡς ἄξιον τριβὴν ἐν πολέμοις ἔχουσι. τῷ δὲ γὰρ Γασμουλικῷ, οὗς δὴ συμμίκτους ἢ τῶν Ἰταλῶν ἔπειε γλῶσσαι (ἦσαν γὰρ ἐκ τῶν Ῥωμαίων καὶ Λατίνων γεγεννημένοι), προσαναπαύετο ἐκπέμπων 10 ἐπὶ τῶν ἦσαν γὰρ τὸ μὲν προμηθεὺς εἰς πολέμους καὶ συνετὸν ἐκ Ῥωμαίων, τὸ δ' ὀρμητικόν τε καὶ αὐθαδὲς ἐκ Λατίνων ἔχοντες. καὶ στόλον μέτριον ἐξηρτύετο, καὶ προσεκτάτο τὰ τῶν νή-
 D σων ἐγγύτερα, ῥόγας μὲν ὑποτάττων αὐτοῖς ἐκ τοῦ κοινοῦ ταμείου καὶ φιλοτιμίαις αὐτῶν τὰς προθυμίας, ἀντιλαμβάνων 15 δ' ἐκ τῆς ἐκείνων σπουδῆς καὶ ἐργασίας πλείονα. ἔχε γὰρ ταῖς ἀληθείαις καὶ τὸ εὐεργετικὸν πρὸς πάντας, καὶ ἀμφοτέρωθεν ἐξήντηι πολλῶν προαποκειμένων, οὐκ οἶδα εἴτε τις τὴν φύσιν τοιοῦτος ὢν, ἢ προσποιοῦμενος δι' ἄλλα μέγιστα τὸ φιλότιμον, ἀναγκαστικὰς τὰς εὐνοίας ὑποποιοῦμενος, ὡς δῆθεν οὐκ ἐνδίκως 20

sens, suo tempore curanda dilata sunt. illud quippe iam nunc necessarium mature ac cum sollicitudine curatum, ut expediti leviterque armati milites ad urbis praesidium idoneo numero, admotis circum undique pomerio domiciliis, collocarentur. quo in genere Laconibus plurimis e Moreo post receptam Constantinopolim profectis assignatis locis aedes attribuit, pensionibus illos, tanquam si essent indigenae, annuis donans, caeteraque plurima liberalitate sibi devinciens. unde illos promptos habebat ad quaecumque obsequia, libentesque libenter adhibebat ad multa intus et extra urbem, quippe usu idoneo praeditos rei bellicae. Gasmulico quin etiam Hybridarum genere, quos Italarum lingua commixtos diceret, confidit, partem talibus reipublicae committens, navalem videlicet militiam, in quam eorum plerosque conscripsit, aptos ei functioni utpote prudentiam solertiamque ex Romanis, impetum vero et audaciam ex Latinis haustam simul habentes. itaque ex his maxime classem instruxit satis magnam, qua vicinas insulas recuperavit et obtinuit, stipendia et donativa ipsis ex aulario communi constituens, ac cum fide representantes, aliisque praemiis ultro subinde datis alacritatem ipsorum excitans augensque, vicissimque ab iis utilem operam studiumque in obsequia etiam periculosa promptum recipiens. habuit enim hic imperator vere liberalitatem in omne hominum genus effusam, utraque hauriens manu ex parata copia conditarum longa parsimonia opum, quae late spargeret in usus egentium, haud equidem scio an instinctu indoleque naturae, an iudicio animi ob praesentem eius rei utilitatem benefici nomen affectantis, eo acilicet adiungente necessitate parandae sic vulgi benevolentiae, qua in primis opus

ἔρξας, ἢ τό γε τρίτον, πρὸς τὰς τῶν προτέρων βασιλείων ᾠερ- E
 γισίας ἀντιβαλλόμενος, κἂν μὴ τόσον ἐδηργέται μὴδ' οὕτως.
 τίως δέ γε κατὰ βασιλεῖς ἠναγκάζετο χρῆσθαι τοῖς πράγμασι, μὴ
 καὶ δόξαι σκηνιαῶς τὸ ἄρχειν ἐπιτηδεύων. οὔτε γὰρ ἥλιος ποθει-
 5 νός μὴ τὰς ἀπέντας παρίσχωι τοῦτο μὲν γῇ τοῦτο δ' ἀνθρώποις
 καὶ ζώοις ἔπαισι, οὔτε βασιλεὺς τὸ ἀληθινὸν πρὸς ἄρχειν ἔξει
 μὴ τοὺς ἐπηκόους ἐδεργέτων. ὅστις δὲ βασιλεύων γλυτχρος ἐστί
 πρὸς τὸ διδόναι, ἐκείνος σκηνῇ βασιλείας, οὐ βασιλείαν μετα-
 χεῖρξιν· τεκμήριον δὲ ὃ ἐπὶ σκηνῆς Ἀγαμέμνων καὶ Οἰνόμαος P. 126
 10 Οἰδίκους τε καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ καὶ Ἀδραστος βασιλεὺς Ἀργούς καὶ
 οἱ λοιποί, ἴνα μὴ καθ' ἕκαστον λέγω τῶν ἐπὶ σκηνῆς βασιλέων.
 πότε γὰρ ἐξ ἐκείνων τις εὖ πάθοι, πότε δὲ καὶ ἐδεργεται, εἴ
 ἐποκρινόμενων τὰ τῶν βασιλέων πρόσωπα; ἀλλ' ἐκείνους μὲν
 ἔστι καὶ ἀπολογεῖσθαι καὶ τὴν μέμψιν διαφεύγειν τὴν τῶν πολ-
 15 λῶν· σχήματα γὰρ προσώπων καὶ οὐ πρόσωπα ὄντας ἀνύκη
 καὶ σχήμασι μόνους ἐδεργέειν· τοῖσι δὲ γε τίς ἀπολογία καὶ B
 ἐπὶ ἐλευθερίᾳ μὴ δεδούσιν; εἰ δ' οὐκ, ἀλλὰ σχηματίζονται καὶ

6. ἀρχήν?

erat ei qui sibi esset conscius usurpati fraude nec iuste possessi princi-
 patus. potest et tertia excogitari causa, quae Michaëlem Palaeologum
 ad large pluribus benefaciendum potuerit impellere, aemulatio laudis in
 isto genere praeclarae illorum qui ante ipsum imperaverant; quorum effu-
 sum studium bene merendi tribuendique ex priori memoria cum repeteret,
 nunquam se potaret, quantumvis large passim donando conaretur, decus
 hoc ipsorum ac famam aequare imitando aut assequi. mihi quidem sic
 videtur, istum ex quo imperatoris nomen assumpserat, indixisse sibi in-
 ductibilem necessitatem imperatorio more agendi, ne non vere imperare
 sed velut in scena simulare imperatorem videretur. ut enim amabilis sol
 non esset nisi radios spargeret, per quos iuvat terras homines et sanctas
 animantes, ita ille verum instar principis non habet, qui cumulare bene-
 ficiis non studet eos quibus imperat. mea, inquam, sententia, qui regis
 habens nomen paucus et tardus ad donandum est, simulacrum et larvam
 gerat regni, minime autem veram eius tituli maiestatem obtinet. argu-
 mento sint illi trahitili scenarum reges, Agememnon, Oenomaus, Oedi-
 pus et huius posteris; Adrastus quoque Argorum rex, et ne singulos nu-
 merem, eius formae caeteri; a quibus quis unquam spectatorum patien-
 tem ipsis operam huiusmodi silentio dantium, dum se magnifice ostentant in
 purpura non sua, mutuae quidquam accepit gratiae? quem unum iuve-
 runt re alia? cui commodi quidquam aut doni tribuerunt? atque hi qui-
 dem excusationem habent purgandae ad populum illiberalitatis suae plu-
 ribus, quod personati tantummodo sunt principes; quare ipsis ad ut-
 cumque defungendum precario isto quodam officio simulatae ad horum
 potestatis abunde sit simulata item et vano expressa gestu beneficentia.
 at isti qui veros se reges putant, quid ad defensionem relinquunt, nisi
 largiantur, quo minus in larvatorum quoque regum numerum ac gregem
 compingendi sint? prius vero exturbandi longeque submovendi a censu

οὔτοι τὸν βασιλεῖα, βασιλεῖς μὴ ὄντες μὴδ' ὁπωσοῦν. τοιοῦτοι δ' ὄντες τί ἀξιοῦσι τιμᾶσθαι, μὴ ἀληθινῶς βασιλεύοντες; ἡ γὰρ τιμὴ βασιλεῖ μετὸν καὶ οὐ σκηνικῶς βασιλεύοντι. ταῦθ' ὁρῶν ἐκείνος, καὶ μᾶλλον ἐξ ὑπογύου βλέπων τοὺς παρὰ τῶν ἀπείλ-
θόντων βασιλέων εὐεργετουμένους, συνειδὸς ἔχων ἡλέγχετο, καὶ 5

C εὐηργέτει μὲν, πλὴν οὐχ ὅσον ἐκείνοι, τὸ μὲν διὰ τὴν ἀνάγκην καὶ τοὺς ἐλέγχους δεδιώς ὥς κατ' ὀφθαλμοὺς ὄντας, τὸ δὲ φύ-
σει χρώμενος, ἴσως μὴ παρακατέχειν αἰρούμενος ζῶν ταλαιπώ-
ρων ἀνθρώπων, τῶν προύργου παντὸς ἀναγκαίου πορῶν ἔχον-
τος τὴν τροφὴν ἐπὶ θεραπείαν ἐκείνων ἰόντων κατὰ τι ἀρχαῖον 10
νόμιμον. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἴσως καὶ παρακαίρια, ἐφ' ᾧ μόνον

D δεῖξαι φύσει προσὸν τῇ βασιλείᾳ τὸ εὐεργετικόν. οὐ ἐκείνος αὐ-
τάρκως μετεῖχεν, οὐ τὰ πολλὰ γε μικρολογούμενος. ἀπέστελλε
δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἐπιδόξους τῆς Ἰταλίας, καὶ μᾶλλον τοὺς τῆς
ἐκκλησίας, φίλους ἐκείνους καὶ μακρόθεν κτῶμενος. 15

P 127 10. Τότε δ' ἐνευκαιρήσας ἐκ τῶν ἄλλων τὸν τῆς καρδίας
ἔμμονον λογισμὸν ἔγνω καταστέλλειν κακίστοις ἐπιχειρήμασιν.
ὁ μὲν οὖν λογισμὸς τὸ καὶ εἰσέπειτ' αἱ οἱ συνάρχειν τὸν Ἰωάννην
καὶ δυοῖν κεφαλαῖν (τὸ τοῦ λόγου) μίαν ἐπικεῖσθαι καλύπτραν
καὶ λίαν ἀπᾶν εἶχε, χωρὶς καὶ τοῦ μὴ ἐν ἀσφαλεῖ καθίστα- 20
σθαι· τὸν μὲν γὰρ οὗτος τὸν δ' ἐκείνος στέλξει, ἀνὰ μέρος ἀπο-

ac consensu verorum principum; quorum quid ergo sibi honorem arrogant, cum tales non sint? nam honor regis veri propria res est, non mimi diademate larvati. haec Michaël clare perspicuens, ac beneficia quae magna in multos extabant priorum imperatorum, suis comparata praecellere sentiens; simulque, quod ipse convincente intime conscientia tacitus fatebatur, ne alii monstrante rerum evidentia cernerent et in se invidiose loquerentur, metuens, cum huius praecavendae ignominiae necessitate, tum indole bonae naturae haud sustinente vitam miserorum hominum intervertenda operarii mercede iniustis detinere manibus, quod antiquissima lex vetat, stimulis ultro additis haud molliibus innatam ad bene merendum propensionem incitavit. sed haec otiosius et forte intempestive disputamus. sufficiat igitur hactenus demonstrasse natura coniunctum cum suprema potestate benefaciendi studium esse. quo ille, quantum sat esset, praeditus etiam ad illustres per Italiam viros, praesertim ecclesiastici ordinis, pretii non exigui dona misit, longe aucupans sibi utilem gratiam eorum ad arcanas opportunitates consiliorum votorumque, quae mente versabat.

10. Horum unum erat, et profunde quidem animo fixum olimque versatum, expunctio pupilli, cuius cogitationis ex hactenus utcumque dissimulata in opus apertum aliquando proferendae commodam nunc sibi videbatur opportunitatem temporis nactus. absurdum et perincommodum putabat adhaerere istum sibi puerum imperii collegam, nec magis tolerabile aut facile quam duo (quod aiunt) capita uno tegi pileo. nam praeterquam quod sic autare ac minime sibi certum existimabat fore princi-

στέργων τὸν ἕτερον, καὶ οὕτως ἄτακτον τὸ πολυάρχον. χρῆναι B
 γούν σβεννύειν τὸ εἰς ἐκείνον τῶν πολλῶν θάρος, καὶ δὴ καταρ-
 ξάμενον τελειοῦν. ἤμισυ γὰρ τοῦ παντός τὴν ἀρχὴν φασὶ τινες,
 ἀρχὴν δ' εἶναι τὸ ὅλον κατασιγασθῆναι τὴν ἐκείνου μνήμην,
 5 ὥς μὴδὲ συνάρχειν ὑπολαμβάνεσθαι· τὸ γὰρ καὶ δεῦτερον στεφο-
 μένου μὴ κάκεινον συντιμᾶσθαι καὶ συνευφημεῖσθαι τοῦ πατριάρ-
 χου στέφοντος ἡρέμα πως ὑπορρεῖν ἀνάγκη, καὶ γ' εὐχερὲς ἂν
 εἶναι καὶ τὸ πλεον ἐπιτεθῆναι, ὥς μὴδ' ἐλπὶδα ὑπολειφθαι. C
 τούτοις καταστρατηγηθέντος τοῖς λογισμοῖς τοῦ βασιλέως (ὑπέ-
 10 καὶ γὰρ αὐτὸν ὁ τῆς μοναρχίας ἔρως, καὶ τὴν παριερχομένην
 δόξαν περὶ πλείονος ἐτίθει τοῦ θείου φόβου διὰ τὴν τοῦ πλείονος
 ὀρίξιν) βουλὴν βουλευέται μάλα μὲν αἰσχίστην, μάλα δὲ καὶ
 θεοῦ πόρρω βάλλουσαν, καὶ πέμψας ἐκτυφλοῦν τὸν παῖδα
 προσέταττε, παιδίον ἀπαλὸν καὶ μηδὲν ἔτι σχεδὸν τελέως ἢ τὸ D
 15 χαίρειν ἢ τὸ λυπεῖσθαι μαθόν, καὶ κ' ἐν ἴσῳ τιθέμενον τό τ'
 ἄρχειν καὶ τὸ ἄρχεσθαι, μόνῳ δὲ τῷ πατριάρχει πιστεῦον καὶ
 τοῖς οὕτω τὰ κατ' αὐτὸν διοικοῦσι, καὶ μὴδὲ ὅτι τί ἐστιν ὕρκος
 εἰδός, ἔξ οὗ καὶ θαρρεῖν εἶχε μὲν οὐκ αὐτός, ἀλλ' οἱ περὶ ἐκεί-
 νον, ἐκείνον σώζεσθαι. γίνεται γούν ὥς τὴν ἀρχὴν προσετέταχθαι,

patum suum, votis videlicet hominum divisis, et quibusdam quidem uni
 duorum Angustorum, aliis alteri studentibus, etiam perturbatio reipubli-
 cae totius et quae sequuntur ex regimine plurium incommoda inde iure
 timebantur. omnino igitur expedire semina novitatum in multorum iam
 animis, pueri fiducia, periculosos ausus designantium elidere in capite,
 matureque extinguere mox erupturam e scintilla flammam, nec cessare in
 consummando quod inchoatum, immo promotum sit: dimidium enim totius
 recte dici coepisse, coeptum autem dudum et quidem feliciter, id nego-
 tium, abolita paene pueri memoria ac nemine iam fere imperare illum opi-
 nante, utique Michaelē semel ac bis, sine ulla ipsius ut imperii collegae
 acclamatione aut omnino mentione, coronato per solemnem a patriarcha
 ceremoniam; unde sensim diffuere ac evanescere hunc illius honorem ne-
 cesse sit, ut facile iam sit quod deest addere, ac fastigium alte iam ex-
 tructis ultimamque velut manum operi provento imponere demenda in
 posterum omai spe. eiusmodi in Michaelis animo, calcata iuris et aequi
 reverentia, praevallebant impiae cogitationes, ambitione vasa et caeco
 amore principatus posthabere fluxae gloriae dei metum suadentibus. ita-
 que his impulsoribus expeditur impetus in immane quam atrox deoquo
 exosum facinus, mittente imperatore qui suo iussu excaecarent puerum
 adhuc tenellum, et necdum fore quid sit gaudium aut dolor scientem per
 aetatem, cuique idem aut perinde esset imperare vel subesse, infantia,
 qua vixdum excesserat, talium rerum ignorante discrimen, acquiescentem
 autem unice fidei providentiaeque patriarchae, nescientem vero quid in-
 strumentum sit quaeque vis religionis istius, quam non ipse, sed ii quibus
 erat curae profuturam ei ad tutelam securitatemque frustra speraverant.

- καὶ τοῦ βρέφους μικρὸν ὑπερβεβηκὸς παιδίον στερεῖται τοῦ βλέ-
E πειν, τοῦτο μόνον φιλανθρωπευσάμενων τῶν ἐξυψηρετουμένων
 τῷ μιαιφῶ τολμήματι, τὸ μὴ σιδηροῖς ἐκπυρωθεῖσι τοῖς ὀφθαλ-
 μοῦς λυμήνασθαι, ἀλλ' ἤχειν τινὶ πυρωθέντι ἐπὶ τῶν ὕψων
 φερομένῳ ἐξοπτῆσαι τῷ νεανίσκῳ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπομαραν-
 5 θέντας τῇ ἐκπυρώσει καὶ ἡρέμα σβεισθέντας τὸ ὀπτικόν. μεθὸ
 δὲ ταῦτ' ἐτολήθη κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐορτῆς τοῦ σωτῆρος,
P 128 καθ' ἣν ἄρα καὶ ἐγεννήθη, χειρὶ μὲν παρανόμῳ; προστάξει δὲ
 παρανομωτέρῳ, φέροντες φόρτον ἐλεινὸν καὶ οἶον ἄψυχον τῷ
 πρὸς θάλασσαν τῶν Νικητιάτων τῆς Λακινύζης φρουρίῳ ἐν 10
 ἀσφαλεῖ κατάκλειουσι, καὶ οἱ φρουροὶ ἐγκαθίστανται, ἀπο-
 ταχθέντος αὐτῆρκους σιτηρεσίου τῷ ἐγκλείσμένῳ. ὄρκοι δ'
 ἐκείνοι καὶ σύνθεσται καὶ ἐμπειρώσεις φρικταὶ ὡς λάχανα κατεθῆ-
 δοτο βασιλεῖ δοκοῦντι Θεοφιλείῳ ἔχειν, δι' ἣν καὶ προὔτιματό
B παρὰ τῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν ἀρχήν. ἀλλ' ἦν ἄρα τὸ λεγόμενον 15
 ἀληθές, ὡς ἀρχὴ δέλξει ἄνδρα· ἔδειξε γὰρ ἡ ἀρχὴ πᾶντινον,
 ὅπως ἑμέλει οἱ τοῦ δικαίου καὶ τῆς περὶ τὸν Θεὸν εὐλαβείας. πλὴν
 τυφλώτων κακῆνος τῇ τῆς δόξης καταιόχτη τὴν ψυχὴν ἐκτυ-
 φλοῦν ἐκέλευε σωματικῶς τὸν ἀνάτιον.
- C** 11. Τότε δὲ καὶ αἰτίας πλασάμενος τῷ Ὀλοβώλῳ Μα-20
 νουήλ, παιδίῳ γε ὄντι καὶ εἰς τοὺς οἰκίους τότε τελοῦντι γραμ-

ergo privatus oculis parvulus paulum supergressus infantiam, hoc solum humane indulgentibus ministris barbari mandati, ut non ferratis clavibus e fornace candentibus ocellos tenellulos foderent, sed crepitaculo quodam ignito aciei luminis obiecto videndi facultatem abstumerent et sensum arefactam depascere. id facinus supra omnem modum crudele die omnium sanctissima et maxime festiva, Christi Salvatoris nostri natali, perpetratum est, manibus scelestissimis, mandato multo etiam detestabili. quo statim facto harpyae immanes huiusmodi angulibus, quibus praedam innoxiam excarnificaverant, onus miserabile corpusculi luce onni et velut exanimi tollentes in arcem illud maritimam Nicotitarum, Dacibyzae dictam, importarunt, tuta illi et impenetrabili custodia tenendam fidissimi praesidii, annona in alimenta inclusi, quantum sat foret, provisa. iuramenta porro illa et pacta exquisitaque ad firmandam fidem cautiones, horrendae quinetiam dirarum imprecationes in fallentem, ut olera deglutita sunt ab imperatore religionem habere viso, et ut tali eximie ab ecclesia honorato praeque cunctis ad imperium promoti. verum nempe est quod dicitur, magistratus ostendit virum. nam hunc qualis esset, palam ostendit magistratus: quam illi curae ius fasque esset, qualis esset in deum pietate, demonstravit imperium. caeterum excrucatus et hinc animo, et calliginis nebulis gloriae caducae verae mentium lucis intuitu amisso, nefarie procepit innocentem visu corporis privari.

11. Neque hoc contentus, confectis tunc causis Manuolam Photobolum, puerum tenerae aetatis et in domesticorum grammaticorum tantis et

ματικούς, ὑπερπαθοῦντι δ' ὅμως τοῦ Ἰωάννου τοιαῦτα παθόν-
 τος ἀδίκως ὡς δίκη καὶ παρὰ τὸ εἶδος, ἀφαιρεῖται ῥιγὸς αὐτῆς
 μετὰ τῶν χειλέων. ἐκεῖνος δὲ παραντίκα βακενδυτήσας τὴν μο-
 νὴν τοῦ Προδρόμου εἰσέρχεται. καὶ δὴ ἄλλους πλείστους διὰ
 ταῦτα ὑποβλεπόμενος τοὺς μὲν ἐν οὐδεμίᾳ ἔταττε μοῖρα, τοὺς
 δὲ καὶ ἐκόλαζε. τοιοῦτον γὰρ τὸ μὴ εὐνόμως ἄρχειν ἀλλὰ τυραν- D
 νικῶς· οἷς γὰρ ἁμαρτάνειν συμβαίνει τὸν ἄρχοντα, τοῦτοις
 ὑπειδόμενον τοὺς τῶν ἀνθρώπων εὐσυνειδήτους ἄχθεσθαι, ἐπεὶ
 οὐκ ἔστιν ἐκεῖνον μετανοεῖν ἐφ' οἷς ἐπράχθη καὶ συγγνώμην ζη-
 10 τεῖν παραιτούμενον, ἀνάγκη δικαίως πιστεύοντα ἀπεχθάνεσθαι
 μισοῖν ἐντεῦθεν τοὺς ὑπονοουμένους καὶ τιμωρεῖν. ἦν οὖν τότε
 κατὰ τὸ ἀρχεῖον ταραχὴ λογισμῶν φόβῳ σέμμικτος, τῶν μὲν
 λογισμῶν μηδὲ τὸν ἀνάληγον φόβῳ ἡρεμεῖν ἰόντων, τοῦ δὲ P 129
 φόβου, ὥς μή τις μαθὼν προσαγγελιοὶ καὶ οὐ φονεὶ οἱ τὰ τῆς
 15 κολάσεως γένοιτο, παρευθὺς συστῆλλοντος· δευτὴ γὰρ ἐν προσαγ-
 γελίαις διαφερόντως ἦν ἡ τοῦ τινὰ δοκεῖν προσηκείσθαι τῷ καιδὲ
 Ἰωάννῃ καὶ συμπαιθεῖν. (12) παρ' ἣν αἰτίαν καὶ ὀλίγον ἔστε- B
 ρον οἱ κατὰ τῆς Νικαίας τάκτρα χωρεῖται, ὑγρόται μὲν ὄντες καὶ

8. ὑπειδόμενος P.

dūc merentem, quod is graviter ferre vises easet quae in Ioannem tam
 crudeliter acta viderat, quam iniustus (testor ius et aequum) quam ultra
 omnem modum immaniter! mutilari foede iussit abacisso cum labris naso.
 ille autem miser ita deformatus centunculo indutus in monasterium praecursoris ingressus est. alios item plurimos similem ob causam sibi suspi-
 cios invidiosque partim ultus contumelioso neglecta est, nullam eorum
 in distributione honorum ac munerum rationem habens, partim quaesitis
 praetextibus male multavit. en fructus imperii non iuxta leges tyrannice
 parti gestique. quippe princeps istiusmodi, quae large peccaverit, cum
 a probis et bonae conscientiae hominibus aut animadverterit aut suspi-
 catus fuerit vituperari, exardescat in furias necesse est; et qui poeniten-
 tiam profiteri desperam actorum aut veniam poscere alienum a sua digni-
 tate ac morte peius vitandum censet, toto incumbit animo ad existiman-
 dum prae seque ferendum iusta esse quae fecit. unde quid est conse-
 quens nisi ut odisse cagatur et pro viribus ulcisci secus de se consentes?
 erat ergo tunc in aula confusio cogitationum metu perplexa. nam hinc
 quidem nemo quamvis ferus et ad sensum humanitatis gelidus informare
 animo poterat tragicam speciem exercitae in praesidio eius loci praerurs
 innoxio crudelitatis tam immanis, quin commoveretur intus et ad vindi-
 candam incitaretur: inde pariter omnes constringebat metus et sollicitudo
 cuiusque de se ipso, ne si quod emanaret istorum sensuum indicium, cap-
 tivo collectum a paratis delatoribus ad tyranni aures perveniret, secutura
 statim inevitabili eaque atroci poena, aliquidem ex omni genere delationum
 illae impotentissimo collerrimeque concitabant in saevissimos furores Mi-
 chaëlis animum, quae de quopiam forte mullarent condolare illum Ioanni
 pueri et casum eius aegre ferre. (12) propter quam causam etiam paulo
 post agrestes, qui vicinos Nicaeae montes incolunt, aratores homines et
 Georgius Pachymeres I.

γεωργία προσέχοντες, θαρραλέοι δ' ἄλλως, πίσυνοι τόξοις, ἅμα δὲ καὶ ταῖς κατὰ σφῶς δυσχωραῖς τὸ πιστὸν ἔχοντες ὥς οὐ ῥᾶ-
δίως πεισόμενοι κἂν τι πράττειεν, εὐρόντες ἤκοντά ποθεν νεανί-
σκον νόσῳ λελυμασμένον τοὺς ὀφθαλμούς, φήμης προοδευούσης
C ἐκείνου παρὰ τῶν συσκευασμένων τὸ δρᾶμα ὥς αὐτὸς εἶη τὸς
παιδίον ὃ Ἰωάννης, ἀπρὶξ συναχθέντες ἔχονται τούτου, ἅμα
μὲν ὥς δεσπότην ὑπονοούμενον σφίσιν, ἐφ' ἧ περ καὶ ὄρκοις τοῖς
πρὸς τὸν πατέρα πεδούμενοι ταῖς ὑπὲρ ἐκείνου προθυμαῖς ἐσφά-
δαζον, ἅμα δὲ καὶ ὥς ἡδικημένῳ προσαμύνοντες. καὶ ἀποστα-
τεῖν ἤρξαντο, δῆλοι ὄντες ἐξ ὧν ἐποιοῦν τοῖς ἐπιθησομένοις πολ-
10 μῆσιόντες. καὶ δὴ περιστείλαντες τοῖς εἰκόσιν ἐκείνον καὶ δου-
D λικῶς προσφερόμενοι προϊστων εἰς βασιλεῖα καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ κιν-
δυνεύειν ὤρων. ὁ μέντοι γε βασιλεὺς μαθὼν τὰ περὶ τούτου,
ἀνέλκει τε τῷ θυμῷ καὶ καθεκτὸς οὐκ ἦν, εἰ ἄρκυι τοιαῦτα πα-
ρασπᾶσθαι τῆς ἐντρεχούσης φήμης ἔνεκα κινδυνεύουσιν, ἐξ ὧν 15
εἰκὸς εἶναι καὶ ἄλλους παρακινεῖσθαι πλείστους ἀποστατεῖν. ὅθεν
καὶ πάσαις ταῖς κατ' ἐκείνον προθυμαῖς ἐνεδίδου, καὶ ἅπαν τὸ
στρατιωτικὸν ἐν ταύτῃ συλλέξας ἀπέστειλε πολέμους πολέμησον-
τας ἐμφύλους. καὶ γε πολλοὶ τῆς κατὰ σφῶς ἰσχὺς κρείττονες

agriculturae attendentes, fortes alioquin et audaces, arcubus freti, simul
autem, propter asperitatem inaccessorum saltuum et cacuminiū in qui-
bus sedes habent, confisi se non facile damni quidquam passuros, quan-
tumvis quid agerent quo imperatorem irritarent, cum invenissent profectum
nescio unde adolescentulum morbo excoecatū, de quo fama praei-
verat opera quorundam istius fabulae artificum esse illum puerum Ioan-
nem, congregati magno numero irrevocabili ter et adhaeserunt ut suo do-
mino, quem videlicet ipsum esse opinabantur Theodori nuper imperantis
filium, cui se obstrictos existimabant religione sacramenti dudum ab ipsis
rite concepti in verba Theodori patris et decessoris eius, studioque in-
genti ad quidvis pro huius salute ac dignitate audendum subeundumque
iacubuerunt, ultores iniuriae atrocis ipsi factae se ferentes. ergo palam
ab imperatore defecerunt, si qui ab eo contra venirent, acriter se resti-
turos ac quaecunque discrimen pugnae libentissime adituros demonstra-
ntes. primum omnium vestitu ornatuque Augustae maiestati congruo indu-
tum circumdatumque comitatu eum ut imperatorem agnoverunt coeherunt-
que, ac se pro illo cuiusvis periculi aleam iacere paratos professi sunt.
quibus imperator cognitis incredibiliter exarsit, mixtis ira metuque indi-
gnationem vehementissimam incenditibus. extra enim sese ferebatur cum
cogitabat illa famae late vagantis vanitate periclitari sese, ne illi mox
et arces tanti momenti a suo imperio avellerentur; simulque reputabat
verisimiliter inde securitatem plurimorum quoque aliorum defectionem. quo-
circa totum, quo tunc motu primo ardens flagrabat, imperium irae co-
stituo admisit ad severe quamprimum vindicandam huiusmodi rebellionem. ita-
que subito immisit in istud civile bellum raptim undique coactas imperii
copias, in quibus plerique alacritate ruebant viribus maiori, cupidi pro
se quisque ostentandae praecipuae cuiusdam erga imperatorem benevo-

ὥρων δοκῇσι τῆς πρὸς βασιλέα εὐνοίας, καὶ ἔρις ἦν ἦν
 τις προκινδυνεύσας χαρίσασαιτο. οἱ δὲ μαθόντες οὕτω πολλοὺς P 130
 καὶ αὐτῶν ὁρμῶντας ὥς ἀποστατῶν ἄντικρυς, τὴν μὲν ἀπο-
 στασίαν πολλοῦ τινὸς συγκαλύπτειν ἐδέξαντο, ὥστε καὶ ὠμολό-
 5 γουν καὶ μέγα τι ἐδόκουν πράττειν εἰς δαίμα τῆς κατὰ σφᾶς εὐ-
 σεβείας, εἴ γε καὶ ὑπὲρ βασιλείως καὶ ἡδικημένου κινδυνεύοιεν.
 καὶ σύνθημα ἦν ἐκείνοις ἔν, ἥ νικᾶν ἢ πάντας πίπτειν. ὅθεν
 περισχόντες τὰ ὀχυρώματα, ἀπ' αὐτῶν τε τὰ διὰ τόξων βέλη
 ἐπέσσαν καὶ ὅσους ἦν καὶ ἐγγὺς προσβάλλοι, καὶ προσηδύντες
 10 γυμνῆται προσέβαλλον, τόλμῃ τε προσπίπτοντες μείζονι κατῇ- B
 κόντιζον μὴ καταθαρροῦντας ἐκείνων τοὺς στρατιώτας. οἱ δὲ
 καὶ πονοῦντες ὑφίσταντο καὶ δεινὸν ποιοῦντες, εἰ πλείους ὄλλων
 καὶ ἄγροικοι ἀστικῶν περιγένοιτο· προσεβοήθουν τε ἀλλήλοις,
 καὶ ἐπέπιπτον κραταιότερον; καὶ πολλοὺς μὲν ἐφθειρον, οὐ μὴν
 15 δὲ ὥστε καὶ ὑποχαλῶν ἦν τὰς ὁρμὰς σφίσι. μᾶλλον μὲν οὖν κα-
 κουμένοις καὶ παρὰ τὴν αὐτῶν ὑπόληψιν ἐπῆει ἀνδρῆζεσθαι, καὶ C
 ἀπὲρ τῷ τύχει τὰς δυσχωρίας καταλαμβάνοντες ἀπ' αὐτῶν ἡμύ-

10. προσέβαλον P.

lentiae, certatim sese mutuo praevertere studentes periculis ultro depo-
 scendis adeundisque. illi porro quos iste apparatus petebat, cum audis-
 sent tantum in se numerum oppugnantium immitti tanquam in vere re-
 belles et hostes imperii, rebellionis quidem probrum atque invidiam enixe
 depellebant: quin contra profitebantur et ultro iactabant magno se utique
 documento monstrare fidem ac pietatem suam, qui pro imperatore a gra-
 vissima iniuria vindicando capita fortunasque suas ipsorum sub extremum
 discrimen mitterent. quare hac animati conscientia piaae belli causae, hoc
 quasi pro tessera in ore ac mutuis sermonibus assidue habebant forte at-
 que irrevocabile propositum vincendi aut omnino moriendi. ergo incessis
 magna multitudine arcibus ac editis situ locis, inde ingentem telorum
 vim eiacularantur arcibus, tuebanturque spatium intra iactum, ne quis
 eo se impune admoveret. sed et auctis mox animis prosilientes inde,
 sine loriciis et galeis, irruere audebant manu facta, et ultro aggressores
 laceessere crebro iaculorum missu. quibus milites imperatoris, haud ausi
 descendere in certamen cominus vel aequo se campo credere, tuta procul
 iaculatione respondebant, magna pernicie ipsorum, cum in confertos nul-
 lum telum iret irritum. illi indignantes tantum inferri sibi damni non ab
 exercitu acie instructo sed a praesidiariis stationum sparsim positarum,
 in quarum viciniam irruerent, ingensque rati suum dedecus si plures a
 paucis et durati frigore montano ac rustico labore ab innutritis otio ur-
 bano delitiisque vincerentur, concurrebant maiori numero atque impetu,
 mutuo se hortantes adiuvantesque; unde et plures ipsorum contigit ca-
 dere stragemque non parvam edi. nec tamen id ad minuendam audaciam
 eorum remittendosque ardentes impetus valuit: quin potius inopinatae
 sensu cladis velut stimulo ad contendendum enixius virilisque pugnandum
 incitari visi sunt. itaque suis reddituri rupibus ac iugis inuis, quo summa
 celeritate se receperunt, inde tantam quoquoersum telorum vim assidue

νοντα βάλλοντες. τοῖς δὲ οὕτε κατὰ τὰς φάραγγας προσιτὸν ἦν, καὶ τὸ μακρόθεν βάλλειν μάταιον ἐνομίζετο· ἐπεινδύόμενοι γὰρ ἐκεῖνοι τὰ δένδρα βάλλειν μὲν εἶχον καὶ εὐστοχεῖν καθ' οὗ τις τὸ βέλος ἐντείνας τὸ τόξον ἀνίη, βάλλεσθαι δὲ οὐδὲ τὸ παράπαν ἦν. ἀπαρουμένων δὲ πάντοθεν τῶν ἐκτὸς μηδὲν ἐχόντων ἢ προσβάλ- 5
D λοιεν, ἰδοὺκε πῦρ ἐνιέναι· ταύτῃ καὶ γὰρ καὶ μόνως ἀποχωφε-
 σάντων αὐτοὺς ἔχιν ἐγγιζοντας τοῖς οἰκείοις αὐτῶν ἐπεισιπίπτειν.
 ἀλλ' ἡ δυσχωρία οὐχ ὑπήκουε τῷ πυρὶ· ἐφ' ὅσον γὰρ τὸ πῦρ
 ἤπιετο, ἐπὶ τοσοῦτον ὑποχωροῦντες ἐκεῖνοι κατὰ θάτερα παρα-
 ταγόμενοι ἐκάκουν τοὺς ἐνιέντας καὶ ἀπεκάλωσεν. ἐκείνοις δ' ἦ- 10
 σαν οὕτω καὶ τὰ κατ' οἶκον ἐν ἀσφαλεῖ, ὥς γυναῖκας μὲν καὶ
 παιδάρια ταῖς ἑσπερίαις παραδύεσθαι δυσχωρίαις, καὶ σταυ-
 ροῖς δὲ ἐπιμήκεσι καὶ ἁμάξαις διειληφθῆναι τὸν κύκλῳ τόπον, ὥς
E μηδ' εἰσβαλάντας τολμᾷν εἰσελθεῖν. ἐπιπτον τάλιν κατ' ἡμέ-
 ραν οἱ δοκιμώτατοι τῇ τοῦ θυμοῦ παραθηγόμενοι ζῆσει, καὶ οὐκ 15
 ἐπ' ὀλίγον ἐκαινοτομοῦντο στρατεύματα οἷά τε δοκοῦντα καὶ με-
 γάλων δυνάμειν κατευμεγεθεῖν, οὕς ὀλίγοι τινὲς πρὸς ἐκείνους
 πλείους ὄντας καὶ ἀγρόται ἐπὶ πλείστον τοῦ καιροῦ κακουμένους

5. §] ἦ P.

aspargebant, ut plane iam nulli securus esset aditus subiectarum vallium. iaculis vero procul impetere iaculantes ex alto vanum experientia deprehensum est: nam qui ad id se accingerent, in ipso conatu tendendi arcus praeoccupabantur et sternebantur sagittis montanorum, e densis ramis arborum quas inscenderant otiose ac secure in exposita undique colliman-
 tium, nemine illos vicissim contingere iaculis valente, quippe non conspi-
 cios sed plane tectos obtentu frondium. in quibus difficultatibus melio-
 ris inopes consilii milites imperatoris optimum factu iudicarunt ignem in-
 iicere obvis saltibus: silvis enim flamma populatis sperabant recessuros
 haud dubie rusticos, et iter apertum iri ad intimas latebras eorum, ubi
 familias absconderent. caeterum ne id quidem successum habuit, ipsa
 eadem obstante difficultate locorum, siquidem cum in unam partem in-
 cumbebatur immittenda flamma, inde fugientes rustici alio coibant, unde
 commodo in incendiarios iactu telis eos configebant, prohibebantque ne
 perficerent quod ceperant. porro ipsis tuta erant domi omnia: mulieres
 enim et parvulos in sinus intimos maxime abruptorum submoverant mon-
 tium, septoque ibi valide decussim innexarum per circuitum trabium val-
 laverant, ut neque si quis nostrorum militum eousque penetraret, ten-
 tare intra id vallum aditum foret ausurus. ducebatur hoc modo bellum,
 et telis montanorum multi quotidie Romani, iique ex praestantissimis, ca-
 debant. tum enimvero ardere ira exercitus et successu inopinatissimo
 fremere, quasi qui hactenus se idoneis arbitrati vel fortissimis et aercita-
 tissimis pari numero profligandis copiis, nunc experientia deprehende-
 rentur ne tanto quidem paucioribus quam ipsi caecut, iisdemque ab ara-
 tro ac sarculo semiernibus rusticulis, debellandi pares, cum quibus uti-
 que ne aequo quidem Marte sed longe velociori sua sorte, plurimisque suorum

τῷ πολέμῳ κατηγωνίζοντο. πρὸς τοῦτοις τε αὐτοὶ μὲν ἦσαν ἐν ἀσφαλείῃ, κἄν ὃ τι ποιοῖεν οἱ ἔξω μὴ ἐπαίοντες, τῷ τοῖς τόποις κατοχυρῶσθαι, κἄν πλείους ἔτι προσβάλλοιεν· οὐδὲν γὰρ ἦν ἡ αὐτοῖς προσπίπτοντας ἀλλήλοις τῇ ῥύμῃ τῶν τόξων μηδ' ἀντι- P 181
 σχεῖν ἔχοντας παραπόλλυσθαι. ἐκείνους δέ, εἴ ποὺ ποτε καὶ μερσοθεῖεν κατὰ χρείας ἀνάγκην, ἀπολειμμένους ὀλίγους ἑκα-
 σταχοῦ κινδυνεύειν συνέβαινεν ἐξ αἰτίας τοῦ τοὺς μὲν τὴν χώραν
 πρὸς αὐτῶν ἔχοντας καὶ μηδὲν εἰς κίνδυνον κατὰ νώτου προσδο-
 κῶντας ἔχοιεν, τετραμμένους πρὸς τοὺς πρόσθεν, ἐπηλυγαζομέ-
 10 νους καὶ τούτους ἐκ φόβων δένδρεσι, κατολιγωρεῖν, τοὺς δὲ
 προσδοκῶντας ἐφ' ἅπασι καὶ κίκλῳ τὸν κίνδυνον ἐκδεχομένους
 πολυωρεῖν, καὶ οὕτω συχναῖς ὅπου παρῆκοι χρωμένους ταῖς ἐκ- B
 δρομαῖς ἐπισηπτεῖν καὶ ῥοπάλοις (οὐ γὰρ εἶχον ἅπαντες σπά-
 δας) καταγωνίζεσθαι. οὕτω γοῦν ἐπὶ πολὺ τοῦ πολέμου συν-
 15 ισταμένου καὶ τῶν πραγμάτων τριβομένων, ἐπεὶ οὐκ ἦν σφίσι μα-

9. an ἔχειν? quod iungendum illi κατολιγωρεῖν.

inultis cadentibus, tamdiu pugnarent. inter haec montanorum optimo loco res erant. in tuto ipsi laresque ac pignora ipsorum, non modo citra telii iactum, sed etiam, quidquid intus agerent, extra notitiam et sensum frustra dudum obsidentium stabant, naturali situ et asperitate locorum abunde muniti. contra quam si vel insanire oppugnatoribus liberet palam contra nitendo acie instructa, quid aliud quam ignominiam damno cumularent, sua capita pro scopis ostendentes exercitissimis arqutis, ex alto et tuto in densam turbam nunquam iactu irritō vibraturis apicula? quodsi non universis simul copiis sed per manipulos segregatos et seorsim immisos tentaretur assultus, id quoque cum frustra tum pernicioso factum iri experientia monstrabat. nam qui hactenus ob locorum multos simul non capientium angustias necessario divisi a caeteris aggredi montanos voluerant, aut in conatu ceciderant aut male multati coacti fuerant recedere. cuius rei causa erat, quod nostri conscientia castrorum late cuncta quae a tergo erant obsidentium circumveniri non timentes, et in solos ex adverso positos intenti hostes, quorum plerique non aspectabiles latebant inter ramos arborum et latebras familiarium silvarum, falsa securitate provehebantur in loca unde receptus non esset, propterea quod observantes eorum incautum progressum ex occulto rustici eruptionibus illos opportunis a latere aut a tergo, uade minime timebatur, coorti caedebant. porro ille ipse metus et sollicitudo montanorum, reputantium se paucos a plurimis, loco uno clausos ab universam late circum regionem obtinentibus impedi, acuebat eorum vigiliam in excubiis, ne opprimi a nostris ulla in parte improvise possent. ac quamquam illorum plerique carentes ensibus clavias solum et ramalia nodosa pro armis habebant, tamen adjuvante iniquitate locorum nostros utcumque optime armatos, per nota ipsis diverticula deprehensos, facile opprimebant vincebantque. hac conditione tam nobis damnoса belli cum longo iam esset tempore pugnatum nec res exitum haberet, verni ad artes nostri, quod vis non succederet, tantandum sibi putarunt, si paucos saltem hostium, ac per vicam

- χομένοις περιγίγνεσθαι τῶν ἀνθισταμένων, ἔγνωσαν εὐσυνέτως
 ὑπέρχεσθαι μετ' εἰρήνης, οὐ πάντας ἅμα· ἀδύνατα γὰρ οὕτως
 ἦν ὑποκλίνεσθαι σπενδομένους· τοῖς γὰρ ἔξ ἀρχῆς ἐγνωσμένοις
 C ἐμμένοντες μεταβάλλειν ἡδοῦντο τὸν πλησίον ἕκαστος, καὶ τὸ
 δύσελπι σφίσι προσῆν ὥς ἀπολουμένοις εἰ ἐνδοίεν. τῷ τοι καὶ 5
 καθ' ἓνα πέμποντες τῶν μὲν συμβάντων ἀμνηστίαν ἔχειν καὶ βα-
 σιλέα καὶ αὐτοὺς ὑπισχυοῦντο, ἐκείνοις δὲ μὴ διηνεκῇ τὴν ἐπὶ
 κακίστοις δόμοιαν πρὸς τοὺς ἄλλους ἔχειν ὡς οἶόν τε συνεβού-
 λευον, καὶ σφῶς, εἰ θέλοιν, προῆγον εἰς τόπους σεσημασμέ-
 νους ὄντας, πλὴν μεθ' ὁμήρων (οὐ γὰρ ἀπατᾶν ὀρέγεσθαι), 10
 D ἐντυγχάνειν, ἔξ ὧν εἶναι μανθάνειν ὅποσα πρὸς βασιλείῳ εὐεργε-
 τηθήσονται ἐνδόντες μὲν τὰς ἐνστάσεις τῷ σπένδεσθαι, προδόν-
 τες δὲ καὶ τὸν εἰς βασιλέα φημιζόμενον πλάνον. μηδὲ γὰρ εἶναι
 τοῦτον τὸν Λάσκαριν Ἰωάννην, μηδ' ἂν πάντες λέγοιεν· αὐτὸν
 γὰρ ἀποκεκλείσθαι τῷ τῶν Νικητιάτων φρουρῷ καὶ ἀσφαλῶς 15
 ἐγκαθιέρχυσθαι. ἦν δέ τις καὶ βούλεται βλέπειν ἐφ' ὅρκους
 λαβὼν τὰ πιστὰ φρικώδεσι, προσεῖναι τοῦτον ἵνα καὶ βλέπειν.
 E τοῦτοις καὶ πλεοσὶν ἐκείνους ὑπεξάγοντες καθ' ἡμέραν, ἅμα δὲ
 καὶ προσπέμποντες ἱκανά, μύλις ἔπειδον καὶ ἐδοῦλον τὰς γνώ-

singulos, abducere a conspiratione communi et ad pacis tractationem inclinare possent. ratio haec erat consilii prudentis. haud sperandum videbatur posse admitti ac vel audiri patienter a communi consilio gentis, et ira flagrantis et successu belli elatae, compositionis mentionem: fixi quippe omnes erant in proposito vindicandi tuendique, quem se habere putabant, legitimi sui principis; ad haec insidias in conventionem suspicientes, et non sine causa metuentes ne dolose inducti specie pacis irritatissimis hostibus ad poenas atroces dederentur, cuncta eius generis statim oblata respuebant. ergo primum ad unum et alterum, mox sensim succedente negotio ad alium aliumque mittuntur certi nec ingrati privatim homines, qui oblivionem utrimque transactorum proponerent, pollicentes optima fide ab imperatore sancientiam, si et ipsi paria spondere de se vellent. sub haec insinuabant sese illis, amice suggerendo consulere rebus suis privatim, nec caeco se multorum impetu in certum exitum abripi praecipites sinerent. non se postulare ut verbis crederent: capere licere praesens experimentum rerum ipsarum. venire modo ne gravarentur, obsidibus in tutum reditum acceptis, ad loca designata, ubi distinctus explicandum illis foret quantis essent ab imperatore cumulandi praemia, si redire cum eo in gratiam vellent impostore illo, pro quo pugnassent, abdicando. non enim esse illum Ioannem Lascarium, quicquid ipsis fuisset universis persuasum, sed agyrtam et planum, falso se venditantem nomine ipsisque illudentem. et manifestam imposturae convictionem offerebant, servari verum Ioannem affirmantes tutissima custodia in arce Nicetiatarum, quo spectatum se conferre sine ullo periculo possent: praesumpturos enim quantascumque vellent iuramentorum aut pignorum cautiones, sicque istuc aequo ac securo intraturos animo, cum pleno arbitrio liberi reditus, citra ullam suspicionis umbram. eiusmodi

μας χρυσίῳ μερίζοντες. καὶ τῶν μὲν τοῦτον νῦν δὲ ἐκείνον ὑπερ-
 χόμενοι τοῖς μηνύμασι, τοῦτο μὲν θεραπεύοντες τοῦτο δὲ γε καὶ
 ὑπισχνόμενοι παρέπειθον τοὺς πολλούς, καὶ μᾶλλον τοὺς ἐπιδή-
 λους. οἳ δὲ ὁσημέραι πλέον μαλακίζόμενοι ὑποψίαν τοῦ προδι-
 δόναι παρεῖχον τοῖς ἄλλοις. πλήν καὶ τῆς μεταβολῆς αἰσθανό-
 μνοι οὐκ εἶχον ὃ τι καὶ πράξειαν· μόνους γὰρ τοὺς σπενδομένους
 ἐπιλάμβανον σώζεσθαι, καὶ κείνοις ὁσημέραι πολλοὶ προσετίθεντο P 132
 δέμιν τοῦ κινδυνεύειν. ἦσαν δὲ καὶ τινες οἳ πολὺ κρείττονα τὸν
 ἐν τῷ πολέμῳ ἡγοῦντο θάνατον τῆς προσδοκωμένης, εἰ καθυ-
 10 φείντο καὶ προδοθεῖεν, κολάσεως, καὶ ἀντέχειν διὰ ταῦτα διὰ
 τέλους ἤθελον. (13) ἐπλεονέκτουν δὲ μᾶλλον οἳ καὶ τὰ ὑπὲρ P 133
 τοῦ τυφλώτεροντος προβαλλόμενοι. καὶ “τί γὰρ” ἔλεγον “δί-
 καιον ἡμῖν πέπρακται ἐπὶ τῷ ἄλλοδαπῷ τῷδε, εἰ καὶ κείνος εἴη,
 ἢ ἄλλος; ἐπειδὴ διεξάμενοι ἐτίθμεν ὑπὲρ αὐτοῦ τὰς ψυχάς, γυ-
 15 ναῖκας καὶ αὐτὰ τὰ γνήσια προβαλλόμενοι, ἔς ὃ σωθεῖη ὁ εἰς
 χεῖρας ἡμετέρας καταφυγών, νῦν μεταβαλόντες καταπρωόμεθα;
 τί δ’ ἡμῖν εἰς ἀπολογίαν πρὸς τοὺς μεμφομένους ἰσεῖται προδοῦ- B
 σιν; ὅτι παρώτρυνε μὴ θίλοντας; ἀλλ’ ἡμῖν γλιχομένοις ὑπὲρ

blandimentis plausibilium sermonum aliquantulum initio labefactata duritie
 quorundam e montanis, accedente vero larga missitatione munerum ve-
 hementius impulsa, vix tandem loco cessit, placida docilitate succedente
 ac plena promissione veri in imperatoris obsequia studii, auro, ut solet,
 distrahente concordēs et studia invicem votaue committente prius unani-
 miter conspirantium. ea ratione traxerunt in partes multos, et in his ca-
 pita ipsa nationis, auctoritate illic et existimatione principes. quibus-
 cum utcumque isthaec arcano tractabantur, et ipsi sedulo celabant, tamen
 cum in deliberationibus de bello et in omni occasione similium sermonum
 ii molliores in dies se praebent, suspicionem aliis moverunt quasi pro-
 ditionem meditarentur. moxque suspicio in opinionem transiit, idoneis
 extantibus mutationis signis, unde non parum conturbari contigit pleros-
 que, videlicet existimantes sibi cavere solis ac salutem dumtaxat pro-
 priam pacisci eos qui cum imperatore tractarent: caeteros omnes irae ho-
 stium expositos relinqui. eo valuit huius periculi metus, ut multi quoti-
 die ad eos qui tractabant se aggregarent. erant tamen qui mortem in
 bello minus acerbam ducerent malis suppliciisque, quibus se subliciendos
 expectabant, si aut ultro cederent aut aliorum dolo proderentur. quare
 obfirmabant se in sententia resistendi bellandique, quoad vincerent aut
 caderent. (13) maxima horum pars erat miserantium caecum quem apud
 se habebant, et factu indignum contententium illum, quicumque esset,
 prodere. quo enim, aiebant, iure alienum hunc, sive Ioannes est Lasca-
 ris sive non est, hostibus eius ad cruciatus et necem acerbam dedere-
 mus? postquam enim pro illius ad nos confugientis salute capita nostra,
 vires ac carissima quaeque in discrimen misimus, si hunc modo mutata
 repente sententia destitimus, quid nobis ad defensionem faciemus reliqui,
 quominus ab omnibus proditoris perfidiosisimae damnemur? an dicemus
 nos ab ipso nolentes impulsos coactosque? at nobis iam antea paratis et

δεσπότου πάσχειν ἐπέστη. ἀλλ' ὅτι τὰ καθ' ἡμᾶς ἐν ταραχῇ κατέστησεν; ἀλλ' ἡμῖν γε προθυμουμένοις μῦλλον ἢ τούτῳ μέμψοιτό τις. ἀλλ' ὅτι ὑπεκρίθη τὸν βασιλέα καὶ προσκίτευσεν; καὶ πρῶτον μὲν τίς οἶδεν ἂν ἀληθῆ ταῦτα; ῥᾶον αὐτοῖς ἄλλον
 C ἀντὶ τοῦ ἀληθοῦς ἐμφανίζειν καὶ ἀπατᾶν, εἰ ἐπισταίμεν, ἢ τοῦ-5
 τον ἄλλον ὄντα ἐκείνον ὑποκρινεῖσθαι. εἴτα ἔστω καὶ τοῦτο. πλὴν πᾶσι μὲν ἢ τοῦ πλείονος ἔφεσις, καὶ ἀγαπητὸν μὲν αὐτὸν ἕκαστον ὄντα τὸν σπουδαζόμενον τῶν καλῶν τυγχάνειν, εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ καὶ τὸ δοκοῦντα μεγαλύνεσθαι μοῖραν οὐ τὴν τυ-
 χοῦσαν φιλοτιμίας ἔχει. τί οὖν ἑαυτοῖς ἀσέβητοι μέμψασθαι, 10
 συναρπασθεῖσιν οὕτως καὶ κίνδυνον ἐπανηρημένοις, μῶμον ἐκεί-
 D νη προστερίβωμεν, καὶ ἀντὶ τοῦ σώζειν μεγίστῳ κινδύνῳ περιβάλ-
 λαμεν; ἄλλως τε, εἰ καὶ οἱ τὰ παγγάλεπα πέπρακται, τὸ γοῦν σχῆμα τῆς ἰκετείας ἱκανὸν καὶ τὸν κάκιστον σώζειν. οὐδὲ γὰρ ἂν τί παθεῖν ἐκείνον, ἀλλὰ τί ποιεῖν ἄξιον ἡμῶς προσκοπεῖν." 15
 ταῦτα τινῶν λεγόντων ἐδόκει τισὶν ἀδοξεῖν τὰ μεγάλα, εἰ κατα-
 προῖντο τὸν ἰκέτην. καὶ τὸ μὲν διηνεκῶς πολεμεῖν (καὶ γὰρ ἂν
 E ἀνάγκη τοῦτ' εἶναι μὴ περιγενομένους τῶν πάντων, τοῦτο δ' ἦν

5. ἀπαντῶν P.

15. ἂν] δεῖ?

18. περιγενομένοις?

gestientibus pro domino iniusta passo vindicando pugnare supervenit. an illud causabimur, eius gratia perturbatas res nostras esse? atqui nostrae verius praecipiti ad novandum audaciae quam huic culpa istius tumultus imputabitur. an quod se imperatorem esse simulavit, et ut tali sibi succurreremus oravit? primum quis scit simulasse illum, et non esse verum qualem se nominat Ioannem? et cui certe poterit constare illum alium, quem ostendere nobis se paratos aiant, custoditum apud ipsos caecum adolescentulum revera Ioannem esse Lascarim? deinde esto ita, sit: tamen isti culpa, ne a nobis tam atrociter vindicanda videatur, magnam partem detrahit invidiae innata omnibus et late communis cupiditas augendi fortunam suam, praesertim ingerente se cresendi occasione et studiis hominum ultro ad maiora vocantibus; quo tempore quis non veniam dignam exstimet ambitionem eius qui regnum a volentibus delatum non recusaverit? quid igitur attinet nobis culpa solutis illi crimen impingere? quem utique absentem desideratum, occurrentem evertum, ac si quid in eo deliquit, peccare a nobis coactum tueri potius et servare deberemus quam, quod sine iusta vituperatione nequimus facere, gravissimo illum periculo exponere, sitientissimis cruoris eius ipsum hostibus condonando. atqui vel atrocissimi compertam convictamque flagitii pessimumque palam caput habitus supplicis, fas ac verecundia confugientis in fidem atque asylum protectionis nostrae, praestare intactum immunemque communi humanitatis officio deberet; neque enim tunc tam spectare oportet quid eum pati iustum esset, quam quid nos facere deceret. talia quidam dissidentes pernecebant aliquibus non posse sine summa sube gentis infamia prodii ab ipsis dedique hostibus supplicem. iidem tamen auxilii secum inquirebant: quid igitur agendum? utrum pugnandum semper? id quippe necessario consequi ex proposito perseverandi ad extre-

ἐδύνατον) ὡς κινδυνῶδες καὶ ἄλλως ὃν ἀπρεπὲς ἀπέλεγον, τὸ δ' αὖθις καταπροεμένους τὸν ξένον σπένδεσθαι ἐπιμωμον ἔκρινον καὶ ἄδικον πάντῃ πρὸς τὸν ἦκοντα, εἰ πιστεύσας ἐκείνοις σφάζοιτο. τῷ τοι καὶ τὴν μέσσην χωροῦντες αὐτὸν μὲν ἀπείπον μὴ ἐπροδιδόναι, αὐτοὺς δὲ σπένδεσθαι οὕτως, εἰ θάλοιν· εἰ δ' οὐκ, ἀλλὰ διὰ τέλους μάχεσθαι συνετίθεντο. ἐν τοσοῦτῳ οὖν τοῦ καιροῦ τριβομένου καὶ τῶν μὲν μηδὲν ἐχόντων ποιεῖν τῶν δὲ μή P 134
 τι ἀποκριεῖσθαι, ὃ μὲν ξένος ἀνέιτο φεύγειν πρὸς Πέρσας, οἷς δ' ἦσαν ὑποσχέσεις παρὰ τῶν τῆδε καὶ συνθεσῆναι, ἐσπένδοντο 10 τὰ πιστὰ λαβύντες τοῦ μὴ παθεῖν. οἱ δὲ ταῖς σπονδαῖς πρὸς ἐκείνους ἡμερωθέντες τοῖς ἄλλοις κακῶς καὶ ἀπηνῶς προσεφύροτο, καὶ προσετίμον ζήμιας οὐ φορηταῖς καὶ μελλοσιν ἢ ὥστ' ἐνεγκεῖν ἐκείνους. τὸ δ' ἐλαύνειν ἐκείθεν ἐξορίζοντας, ὅσμοι αἱ εἰς τιμωρίαν μεγίστην πράξοντες, ὅμως ἐκωλύοντο B
 15 πράττειν, μὴ καὶ τὰς ἄκρας ἐρημοῦν ἀνδρῶν τὰς ὁρμὰς τῶν Περσῶν ἀνέχειν δυναμένων. ταῦτα περὶ τοὺς Τρικοκχιάτας καὶ τοὺς τοῦ ζυγοῦ διαπραξάμενοι ἀνεχώρουν ἐκ' οἴκων.

14. Τὸ μέντοι περὶ τὸν παῖδα Ἰωάννην συμβάν, μέγι- C
 στον ὃν ἦ ὥστε κρυβῆναι, ἔκπυστον γέγονε καὶ τῷ πατριάρχῃ.

15. ἐρημοῖεν?

num in defensione pueri. nisi, quod sperari non poterat, una ipsi nec magna gens universum in se coniuratum imperium vincerent, ac ne si quidem posset succedere, tamen tentari conveniret. hic vero cum ad unicam oblatam componendae pacis rationem referebant animum, ad deductionem nempe pueri hospitis, abhorrebant atque aversabantur, potiusque propendebant in anceps damnosumque consilium bellandi ad extremum periculo quocunque. inter hos multorum aestus, cum longa perplexarum deliberationum mora certi consilii nihil expediretur, caecus advena, causam tantorum motuum, dimissus ad Persas fugit. qui perro ex montanis pacisci cum nostris et arcano tractare dudum coeperant, li foedus iam patiam icerunt, receptique in gratiam, cum essent, ut dixi, et multi et praecipui montanorum, reliquos infirmiores illius gentis irae ministrorum imperatoris obtulerunt; qui eos acerbe crudeliterque vexarunt, spoliantes intolerabiliter miseros, et multas nomine summas ab his pecuniae maiores extorquebant quam quas, ne venditis quidem quae habebant universis, possent conficere. nec ulla imperatoris misericordia tenuit ab his exterminandis et exterbandis sede patria in ultionem rebellionis: sed ab eo consilio illa eos cura revocavit, quod providebant fore ut his inde pulsis nunc iam esset qui iuga illa, propugnacula Romani limitis, a Persarum caecis illis partibus insidiantium crebroque irruptionum incurantibus tota praestaret. his circa Tricociotas et montanos gentis Romanae copiae domum revertant.

14. Caeterum quod puero Ioanni evenerat, maius utique atque atrocius quam ut taceri posset, ad aures patriarchae quoque perlatum

- ὁ δ' ἀκούσας ἐν δεινῷ ἐτίθει τὴν ἀγγελίαν, καὶ οὐκ εἶχεν ὅ τι καὶ
 πρόξοι, οὐδὲ καθεκτός ἦν ἁλύων. εἶτα μὴ κρίνας ἀσφαλῶς
 ἑαυτῷ ἐπὶ τοιαύταις πράξεσι σιωπῶν καὶ μὴ ἐπεξιέναι ἐπιτιμῶντα,
 προσκαλεσάμενος τοὺς περὶ αὐτὸν ἱεράρχας, καὶ δεινὰ σχετιά-
 σας τὸ πρῶτον ὡς χλευασθεῖς, καὶ ὅτι νόμοι καταφρονοῦντο 5
 D Θεοῦ διὰ τῆς τῶν ὄρκων παραβασίας ὑπεραγανακτήσας, τέλος
 τί δεῖ ποιεῖν κατεσκεπτετο, ὡς μὴ ψεῦδος ἄληθείας κατακαυ-
 χήσαιο καὶ ὁ ἀδικήσας κερδαίνειν δόξοι ἀνεχομένης τῆς δίκης.
 “τὸ γοῦν ἐξ ἡμῶν” ἔφη, “ἂν ἐκείνη περιαργολή, δίκαιον γίνε-
 σθαι, ὡς ἂν τῷ περὶ τούτων ἀγανακτεῖν μισοπόνηροι δόξωμεν.” 10
 P 135 ταῦτα τοῦ πατριάρχου λέγοντος ἀπήχθοντο μὲν οἱ περὶ ἐκείνον
 ἐκτόπως καὶ ἀπιστύγουν τὰ πεπραγμένα, τὸ δὲ πᾶν ἐπ' ἐκείνῳ
 κεῖσθαι διωμολόγουν, ὡς καὶ αὐτῶν ἐσπομένων, εἴ τι ἂν ἐκείνῳ
 καὶ δόξοι. ὁ δὲ ὄρκων ἐκείνων καταστενάζας, καὶ μνησθεὶς
 ὅπως ἐμπεδοῖντο καὶ ἄλλοι μὴ οἶοι τε πράττειν τὰ ὁμωμοσμένα, 15
 αὐτὸς τὸ εἰς ἐκείνον ἦκον ποιεῖν ἀνεδέχετο μόνος. πλὴν οὐ σω-
 ματικῶς σφάττειν ἤρετο (οὐδὲ γὰρ ἄξιον). ὅσον δ' ἦκε κατὰ
 ψυχὴν πράττειν, οὐκ ἐρραδύμει. τὸ δ' ἦν πάντως ὅπερ διὰ
 B τῆς μαχαίρας τοῦ πνεύματος γίνεται, ὃ ἔστι ῥῆμα Θεοῦ, ὡς

est. is porro acerbo consternatus nuntio aestuabat animo, quid ageret incertus; nec teneri poterat quin se in cuncta palam luctuosissimi doloris indicia effunderet. deinde ratus haud securum esse sibi super tali facinore silere nec iustas id animadversionis ulcisci vindicta, convocatis qui ad manum erant praesulibus, graviter conquerens primum se delusum irrisumque, tum foede contemptas dei leges nefaria violatione iuramentorum, indignitatem horrendi flagitii exaggeravit; ac denique deliberandum proposuit quid tali occasione se facere deceret, ne mendax perfidia de conculcata veritate impune gloriaretur, neve grassator iniquissimus opimo, quod immanissime rapuerit, spolio gauderet, connivente iustitia divina; quae si suis, ut plerumque solet, incompertis humano ingenio consiliis cunctetur, tamen nostri esse officii non negligere quod possumus, sed saltem demonstratione aliqua insigni mundo et posteris testari non sane probantibus aut tolerantibus nobis, at vehementer indignantibus et detestantibus, tam atrox scelus fuisse perpetratum. talia loquente patriarcha exhorruerunt ad mentionem phanaticae crudelitatis qui aderant antistites, nulloque non signo declararunt abominari sese totis animis facinus adeo execrabile. adiunxerunt, decerneret quod tali occasione fas et aequum poscere putaret: comprobaturus sese ac pro virili secuturos. ad ea ille gravi, ex alto pectore ducto gemitu, recordari se testatus qua religione iurisiurandi sese omnes adetrinxerint ad statim vindicandam vi et manu perfidiam, in utro Augustorum existeret, alteri contra pacta conventa insidiari ac grassari in alterum audente, addidit, quoniam appareret deesse facultatem caeteris iurata exequendi, se quidem quod esset in se facturum. non stricturum autem sensibilem gladium in corpus ac iugulum sacroilegi (haud enim id sibi convenire), sed quod suae potestatis foret, minime cunctaturum exequi, utendo gladio spiritus, quod est verbum

διαίρειν τὸν ἄξιον καὶ τὸν ἀνάξιον, καὶ τὸν μὲν ἐδολογεῖν, τὸν δ' ἐκπέμπειν τῆς ὁλομελείας τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. ταῦτα στήσας καθ' ἑαυτὸν, τῶν ἄλλων τῷ μὲν δικαίῳ δυσωπομένῳ τῷ δὲ φοβερῷ συστελλομένῳ, μὴ καὶ ἀνεδέστερον ἀπεργάσαιντο, 5 πέμψας ἐκεῖνος ἅμα τε ἐλέγχει ἀσεβήσαντα καὶ ἅμ' ἐπισφίρει τὴν τοῦ πνεύματος τομὴν τὸν ἀφορισμόν. ἐνταῦθά τις καὶ μέμψαιτο τοῖς γεγονόσιν ὥς οὐ κατὰ τρόπον γεγονόσι, καὶ ὑπεραπολογή- C σαιτο τῶν πραξάντων πάλιν ὥς οὐκ ἄλλως ποιεῖν ἐχόντων. καὶ ἡ μὲν μέμψις, ὅτι θεῖς τὸν δεσμόν ἐφῆκε τοῖς τοῦ κλήρου ψά- 10 λιν ἐκείνου χάριν, ὥστε οἱ καὶ κοινωνεῖν ἐκείνους διὰ τῶν ἱερῶν τελετῶν, αὐτὸς τε τὰς ἱερὰς ἐτέλει μυσταγωγίας, ἐφ' αἷς ἦν ἀριθλῶς τὸν δεσμοῖς πνευματικοῖς κατεχόμενον μνημονεύεσθαι. ἡ δ' ἐπὶ τούτοις ἀπολογία, ὅτι αὐτάρκως εἶχε τοιοῦτῃ προσώπῳ τὰ τῆς ἐπιτιμήσεως, ὥς εἰ καὶ προσετίθετο πλεον, κινδυνεύειν D 15 συγχύσθαι τὰ πάντα κατὰ τὸν Ἐμπεδόκλειον σφαῖρον, καὶ τι καὶ παράλογον προβῆναι τοῦ βασιλέως ἀπαυθαδίσαντος. εἰ γὰρ

4. ἀναιδέστερον?

9. ἐφῆκε P.

14. προσετίθειτο P.

dei, ad dividendum iustum ab impio, et illi quidem bene precandum, hunc vero abscindendum a Christi corpore. haec se plane facere decrevisse cum ille significasset, aliis ob manifestam rei aequitatem improbare non audentibus, et terrore tamen haud dubio concussis, ne diris omnes supplicia, satellitibus ab irritato anathematis ignominia imperatore immissis, conciderentur, patriarcha pronuntiato palam et merita severitate obiurgato Michaelis Augusti scelere, ipsum, legitima prolata talis iudicii formula, spirituali sectione a communione Christo credentium rite resecat. fuit in modo ac circumstantia quadam huius facti quod iure quis reprehenderet: sed nec defuit quod ad excusationem contra vicissim allegaretur pro sic agentibus, quod aliter vix possent. inconsequens videri potuit patriarcham, excommunicato nominatim imperatore, permittere, quemadmodum fecit, clericis ut consueta pro eo preces palam in choro pronuntiarent (nam hoc erat ipsos cum eo in sacris communicare qui a communione abscissus fuerat), tum praeterea patriarcham ipsum per se operari rei divinae, in qua sciebat honorifice memorandum eum quem diri anathematis vinculis irretisset. verum ad haec dici potest merito visum sufficere debere in tali persona severitatem animadversionis, quae aliquid e summo rigore remitteret: periculum enim fuisse, ne si vel pauxillum plus acerbitalis admisceretur negotio per se odioso, cuncta statim modico momento in perniciem praecipitata confunderentur, quemadmodum in Empedocleo contingebat globo, quem ventis compressis et sopitis foetum si quis imprudenter contrectaret; ex eo repente procellae immanes cuncta late conquassantes erumpebant. nam quo non erat verisimile prodire immanitatis posse efferatum nimis acri contumelia, irritabilem alioqui, ad haec summae potestatis sibi conscius imperatoris animum, cui tenendum vehementi cupiditate raperetur, infirmos esse verecundiae cancellos atque officii satis erat experientia compertum. sane si non fere patientius domus magna parvum infortunium quam domus parva cladem maxi-

δυσχαρές μέγαν οἶκον μικρὰν δυστυχίαν δέχεσθαι, ὥσπερ καὶ μικρὸν μεγάλην, ἀλλ' οὖν τὸ τὴν μεγάλην δυστυχίαν τῷ μεγίστῳ οἴκῳ ἐπισπεσοῦσαν μὴ κατὰ τὸ εἶκος ἐκμειλιχθεῖσαν καθυφίεναι τῆς ἀπηλείας οὐκ ὀλίγα βλάπτειν ἔν. Οἰδῖποδες ταῦτα καὶ Θοῖ-
 Ε ται Θυέστον καὶ πλάνοι Ὀδύσσειοι μαρτυρήσουσιν. οὕτω μὲν οὖν τοῦ πατριάρχου μετελθόντος τὸ τοῦ βασιλέως τόλμημα, ἐκὼν μὴ θέλων δέχεται τὴν ἐπιτίμησιν ὁ κρατῶν, καὶ τόπον διδοὺς τῷ δικαίῳ θυμῷ ἡσύχαζεν, οὔτε μεμφόμενος (οὐ γὰρ οἱ ἄξιον), καὶ τὰ τῆς πράξεως ὡς εἶχεν ἀπελογεῖτο. ὁμοῦς ἐν ἀφύκτοις οὐκ ἀγνοῶν κατεχόμενος ἡρέμα διέφερε τὴν ὀργήν, καὶ καιρὸν μετα-
 10 νοίας ἐξίτηι ἐφ' ᾧ τὴν συγχώρησιν δέξασθαι. ἤλπιζε γὰρ ὡς εἰ μικρὸν ἡσυχάσας, εἴτα μεταγνῶναι δόξας τὴν λύσιν ζητοῖν, ἔφα-
 ται οἱ παραυτίκα καὶ ἡ συγχώρησις.

P 136

15. Ἀμίλει τοι καὶ μικρὸν ἐπισχὼν τὰ αὐτοῦ ἔκραττεν. δ δ' οὖν σῆς τοῦ συνειδότος ὡς ὀστέον τὴν καρδίαν ἐβόασκετο,
 15 καὶ ταπεινὸς ἐδόκει, καὶ τῷ σοβαρῷ τῆς βασιλείας αἵρεσθαι προνοοῖτο, ἐφ' ᾧ μὴ καταφρονούμενος καὶ τῶν ἀναγκάλων ἀποτυγχάνοι. τὸ γοῦν ναυτικὸν ἔπλει, καὶ αἱ τρήρεις ταῖς νή-
 σοις προσίσχονσαι οὐκ ὀλίγας ἐκείνων ἦρον, καὶ παραυτίκα αἱ

mam tolerat, quis neget prudenter factum ut de maxima in familiam potentissime regnantem necessario immittenda calamitate, quantum posset, detraheretur, et adiungerentur delinimenta quibus amarities temperaretur, ne stimulis iusto acutioribus ira concitata efferretur in desperatum impetum universa secum passum in exitum trahendi. testes huius rei Oedipodes, coenae Thyestis et Ulyssaei errores, extrema omnia consilia, in quae priscos heronis nimis acerbis praecipitatos iniurilis tota queritur antiquitas, responsantibus hodieque tragicis scenis. Itaque patriarchae nunc quoque istius suae moderationis hic fructus constitit, ut imperator suum facinus anathemate diro vindicatum aut tulerit aut ferre simulaverit patienter, ac volens nolens submissa ferienti cervice, dans locum iustiae irae, quieverit, non murmurans de poena, sed factum ut poterat excusans: cum enim non ignoraret talis se compertum criminis quod nulla satis posset defensione dilui, si quam intus in animo adversus ulciscentem iram concepit, prodere saltem distulit, in praesens contentus leni responso spatium ad poenitentiam poscere, qua promereri veniam posset, sic eorum subducta spei ac rationum summa, post brevem obnoxiae quietis moram, si velut iam datis satis illustribus poenitentiae suae signis reconciliationem peteret, voti statim se compotem futurum, quippe mox ab exoratis praestitibus sacrorum libenter redintegrandum in statum pristinum.

15. Hoc consilio se ipsum cohibens aliquandiu suae sibi privatae res habuit, luctui indulgens, vero fortasse dolore, quem utique vermis conscientiae, tedinis instar ossa intus rodentis, cor depascens animo penitus infingeret. inde habita tristi demissoque maiestatis imperatoriae deprimebat fastum, cum eo tamen ut simul caveret ne in contemptum perniciosum rebus suis ista humilitate caderet. quae igitur opus erat non omittens vel tali tempore curare, iussit prodire navales copias; et

ἄλοῦσαι θρουροῖς ἡσφαλλόντο, καὶ Ῥωμαίοις προσεκτῶντα αἱ Β
Λατίνοις δουλιεύουσαι. ἐξ ὧν ἄλικομένη μὲν ἔγνωστο Νάξος,
αἶρονμένη δὲ Πύρος ἠκούετο, καὶ Κέως καὶ Κάρυστος Ὡριῶ
κατὰ καιροῦς ἰδίους συνελαμβάνοντο, καὶ σὺν ἄλλοις ἄκρα Πε-
λοποννήσου ἀμφὶ Μονεμβασίαν σὺν Σπάρτῃ καὶ Λακεδαιμόνι
ἐπὶ Ῥωμαίοις ἐγένοντο.

16. Τότε τοίνυν τοῖς ἀδελφοῖς ἐγγυρίους τὰ δυσικά, τῷ P 187
μὲν δεσπότη Ἰωάννῃ τὰς ἀνατολικὰς παραδόντες δυνάμεις συνάμμι
τῷ Σκυδικῷ τὰ κατὰ γῆν προσέειπτε μετείναι, καὶ τὰ τῶν Ἰλ-
ωλυριῶν μεθέπειν καὶ Τριφυλλῶν, καὶ τὰ τοῦ Πηγνιοῦ πέραν,
τὴν ἰδίως Ἑλλάδα λιγομένην, κατατρέχειν, τῷ δεσπότη Μιχαῆλ
πολιοῦντα· οἷδ' ἐγὰρ ἦν αὐτῷ προφασίζεσθαι ὅτι ἔξω που τῆς
πατρίδος ὄντος τοῦ βασιλέως δικαιοῦτ' ἢν καὶ κείνος τὰ μέρη κα-
τέλιν. τὸν δὲ γε σεβαστοκράτορα Κωνσταντῖνον νανοῖν ἐμβιβά-
σας ἐπὶ Μονεμβασίας ἐκπέμπει, παραδόντες καὶ κείνῳ ὅσον ἦν ἐκ
Μαγεδῶνος Ῥωμαίων, καὶ τὸ Περσικὸν ἅπαν· τὸ γὰρ Ἰταλικὸν
μὴ ἠρμόζον πρὸς μάχην Ἰταλικὴν ὁ δεσπότης συνεπιφέρετο.
συνῆσαν δὲ τῷ μὲν δεσπότη πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι τῶν μεγιστάνων
καὶ ὁ Καντακουζηνὸς Μιχαῆλ ὁ καὶ μέγας ἐν ὑστέρῳ κονσταυ-
λος, οἱ ἀντιπρὸς ἐκείνου Ταρχανειῶται, καὶ ἄλλοι συγχοὶ ἐκ τῆς C
δύσεως τῷ βασιλεῖ προσχωρήσαντες, τῷ δὲ γε σεβαστοκράτορι

trimes ad insulas appulsae non paucas earum Latinis antea subditas re-
ceperant, captasque statim praesidiis impositis in Romanorum posses-
sione firmarunt. horum nuntii successuum alii super alios advolantes me-
rita gratulatione excipiebantur, dum referrent modo Naxum occupatam,
alias expugnatam Paron, Ceon ac Carystum quoque cum Oreo subinde
capta; et ut caetera omittam, montana Peloponnesi circa Monembasiam
cum Sparta et Lacedaemone Romanis ea expeditione subiecta sunt.

16. Porro tunc imperator suis fratribus Occiduas provincias com-
mendavit. ac Ioannem quidem despotam copiis Orientalibus et Scytharum
auxiliis instructum terra gerere rem iussit per Illyrios et Triballos, at-
que ultra Peneum regionem proprio Graeciam vocatam incursare, bellando
adversus Michaëlem despotam. cui iam dempta erat illa excusatio, qua
prius, cum provincias illas repeteretur, excipere solebat, Parum conve-
nire imperatorem, qui urbe sua patria et imperii capite careret, membra
illa et partes eiusdem quasi corporis extremas requirere ac longe perse-
qui. sebastocratorem autem Constantinum impositum navibus adversus
Monembasiam mittit, tradens illi quantum Romanorum prius in Magedo-
num regione militaverat, et universam praeterea militiam Persicam. nam
Italicum exercitum, haud aptum visum bello adversus Italos gerendo,
Ioannes despotas secum abduxerat. cum eodem porro despotas comites ex-
peditionis iwerunt alii quoque multi optimatum, inter quos Cantacuzenus
Michaël, qui postea magnus conostaulus fuit, illiusque patruēles Tarcha-
nietas; insuper alii, qui frequentes ex Occiduis tractibus ad partes im-
peratoris transierant. sebastocratorem vero sequebantur cum alii plurimi,

ἄλλοι τε πλείστοι καὶ ὁ μέγας δομέστικος ὁ Φιλῆς Ἀλέξιος, σὺν αὐτῷ δὲ καὶ ὁ Μακρηνός, ὃν παρακοιμώμενον ὁ κρατῶν εἶχε. τὸ δὲ γε ναυτικὸν ἔπλει ἐξ ἧρος ἐς Ἀρκτοῦρον, καὶ πολλοῖς εὐστόχει. ἦγε δὲ τοῦτο ὁ Φιλανθρωπηνός ὁ πρωτοστράτωρ Ἀλέξιος, ἀνὴρ γεραρός καὶ γενναῖος, παρὰ τοσοῦτον εἰργόμενος τῷ 5 μεγαλοδουκάτῳ σεμνύνεσθαι ἀξιώματι παρ' ὅσον ἦν ἄλλος ἐπὶ τοῦ ἀξιώματος, ὁ τοῦ παλαιοῦ Λύσκαρι τοῦ βασιλέως αὐτάδελφος, ἔξωρος ἦδη καὶ παρηγηκώς ἐπὶ τῆς Κωνσταντίνου καθήμενος, βουλαῖς καθ' ἥσυχίαν τῷ βασιλεῖ τῆς τῶν κοινῶν φροντίδος ὡς ἐνὸν συναιρούμενος, ὁ μέντοι γε Φιλανθρωπηνός ἀγχιστεύων τῷ 10 βασιλεῖ· τὸν γὰρ ἀνεψιὸν ἐκείνου τὸν τῆς Μάρθας υἱὸν Μιχαὴλ Ε' γαμβρὸν εἶχεν ἐπὶ θυγατρὶ. ὁ γοῦν τοιοῦτος κατέειχε τὸ πλοῖμον, καὶ ἧρος ἐξαρτυνόμενος στόλον ἀπέπλεεν, ὅμως δ' ἐσώστερον θανόντος τοῦ Λύσκαρι τὴν τοῦ μεγάλου δουκὸς ἀξίαν παρὰ βασιλέως εἰς ἀμοιβὴν τῶν κόπων ἐλάμβανεν, ὡς ῥηθῆσεται. 15 ἄλλ' οὗτοι μὲν τριχῇ κοσμούμενοι ἀνὰ μέρος τὰ κατὰ δύσιν μεθ' αἰπον. καὶ ὁ μὲν δεσπότης τῷ Μιχαὴλ δεσπότη ἐπέειχε, καὶ P 138 ἀνεκαλεῖτο τὴν ἐκείνου χώραν ὡς πάλαι τῇ βασιλείᾳ προσήκουσαν. ὁ δὲ εἶχε μὲν πρότερον προφασίζεσθαι, καὶ ἐπροφασίζετο πιθανολογούμενος, ὡς οὐκ ἀνάγκη αὐτοῦ τοῦ βασιλέως τὸν τῆς 20 βασιλείας θρόνον (ὁ δ' ἦν ἡ Κωνσταντινούπολις) μὴ κατέχοντος αὐτὸν ἀπαιτεῖσθαι τὸ λείπον· ἀπαιτητέα γὰρ εἶναι μᾶλλον τὸν θρόνον τοὺς Ἰταλοὺς ἢ ἐκείνον τὰ κατὰ δύσιν, οὕτως ἀνηρ-

tum magnus domesticus Philes Alexius; cum ipso Macrenus et quem imperator cubiculi praefectum habuit, classis navigavit a vere ad Arcturum, et multa cum successu tentavit. ductabat illam Alexius Philanthropenus protostrator, honoratus vir et strenuus, designatus iam dux magnus, et dignitatis istius titulo atque usu in tantum abstinens, quod vivebat adhuc alius illo magistratu insignitus frater germanus Lascaris senioris Augusti, effoetus iam senio et fere decrepitu, in quiete quam aetas extrema poscebat, consiliis imperatori opportunis ad commune regimen cooperans. affinitate porro Philanthropenus imperatori arta coniunctus erat, quippe qui Michaëlem Martha imperatoris sorore natum, collocata ipsi filia, generum haberet. talis igitur vir navalibus praefectus copiis classe primo vere instructa navigavit, et Lascari paulo post mortuo magni ducis dignitatem ab imperatore in praemium laborum accepit, ut dicetur. hunc in modum trifariam instructi fratres et necessarii imperatoris in totidem Occiduarum partium tractus moverunt. ac despota quidem Michaëlem despotam adortus repetebat occupatas ab eo provincias ut olim ad imperium pertinentes. eae cum antea reposcebantur, solebat ille plausibiliter causari hand tempestivam repetitionem istam esse: nam quid attineret imperatorem sede ipsa imperii, urbe Constantinopoli, exclusum de rebus tanto minoris momenti recuperandis esse sollicitum? reciperet primum ab Italis solum regni, tum sane de regiunculis istis Occi-

τημένους πάμπαν καὶ μόλις ὀριζομένους Θεσσαλονίκη. τοικῶτα γὰρ ἀπελογεῖτο πρότερον. τότε δὲ ἄλλα χώραν ἦν οἱ γονεῖς ἐκείνου πόνοις καὶ ἰδρῶσι καὶ μόνον οὐχ αἵμασι στάζοντες προσεκλήσαντο καὶ κλῆρον κατέλιπον τοῖς πνισί, πῶς ἂν καὶ δικαίως ἀπαϊστούμενος ἀποδῶ; Ἰταλοὺς γὰρ ἀφαιρουμένους καὶ μὴ Ῥωμαίους, κατὰ τὸ δίκαιον καὶ τοῖς ἐξ ἐκείνων εἰς διαδοχὴν καταλείπειν ὡς σφέτερον κλῆρον ἐξ ἀρετῆς· εὖ γὰρ καὶ λελέχθαι ὡς οὐδὲν οὐδενὸς πλὴν τοῦ σπουδάζοντος κατὰ πόλεμον. καὶ οὕτω μὲν διαμφισβητούντων τὰ Ῥωμαίων τῷ δεσπότη στρατεύματι C
10 κατετρίβοντο, ὃ δὲ γε σεβαστοκράτωρ τῇ Μονεμβασίᾳ καὶ τοῖς πέραξ προσκαθήμενος καθημερινὸς πολέμους πρὸς τὸν Πρίντζην ἐξῆγε· μηδὲ γὰρ ἀρκεῖσθαι τῷ μέρει τῆς νήσου, πᾶσαν δὲ κρατῆσαι θέλων, ὑπάρχους ἔχων τὸν τε μέγαν δομῆστικον τὸν Φιλῆν καὶ τὸν παρακοιμώμενον Μακρηνόν, ὡς ἐνὸν ἡγωνίζετο. D
15 (17) ἦν δ' εὐδοκίμων ὁ παρακοιμώμενος, καὶ παρ' ἐχθροῖς E
ὄνομα ἔχων ἐπὶ στρατείᾳ καὶ τὸ φοβερὸν ἐνδείκνυμενος, ὥστε καὶ τοῦ σεβαστοκράτορος ἐκείθεν ἐναναζεύξαντος ὕστερον αὐτοὺς ἐγκαταλελειφθαι καὶ τοῦ στρατεύματος ἄρχειν, καὶ δὴ μαχομέ-

duis ab se reposcendis cogitaret. nec porro istam rem, quam dixisset omnino praevertendam, facilem aut brevi transigendam apparere: Italos enim tam procul esse a reddenda Romanis imperii metropoli, ut etiam spe non prorsus vana maioribus inhient, et adeo non contemnendis sint viribus ut eorum ditio aegre Thessalonica finiatur. hac, inquam, eius omni, qua prius se iactaverat, oratione nunc sublata, illud modo pro se allegabat, regionem se obtinere quam patres sui laboribus sudoribus ac tantum non fuso stillatim proprio sanguine parassent. hanc hereditatem ab ipsis ad filios transmissam possidere sese iure quam optimo. quorsum ergo ipse illam inique repetentibus relaxaret? sane si reddenda esset, iis potius reddi oporteret quibus erepta sit. non autem Romanis, sed Italis prius iure belli obtinentibus terras illas vi extorsisse maiores suos, quorum se posteros ac sobolem frui, quam legitime crevissent, hereditate ac patrimonio virtutis, quis non fas et aequum esse fateatur? vera siquidem dictum illud ferri, nihil cuiusquam meliori iure proprium censeri quam quod satagens quisque ac periclitans manu sibi ac Marte quaesierit. inter has utrinque in longum procedentes sua iura hinc atque inde allegantium altercationes copiae Ioannis despotae ductu militantes tempus rem gerendi contriverunt. at sebastocrator Monembasiam et circumposita obsidens loca quotidie cum principe pugnabat: non enim ea quam Romani iam occupaverant Peloponnesi parte contentus, universam subiugare affectabat, ad id ipse pro virili cooperantibus quos sub se habebat duces, Phile praesertim magno domestico et Macreno sacri cubiculi praefecto. (17) in his sacri cubiculi praefecti praecipua erat gloria, iam apud hostes celebris fama peritiae rerum bellicarum et eo nomine ipsis formidati. unde sebastocratore illinc postea recedente, is ibi cum Phile est relictus, ut exercitui praessent. qua in praefectura cum saepe prospere pugnas-

- τους πολλάκις μὲν εὐστοχεῖν, μίαν δὲ γε σφαλέντας κρατηθῆναι
 κατὰ πόλεμον καὶ ἀμφοτέρους. τότε τοῖνον ἐπ' ὄλγον κατε-
 P 139 χομένων ἐν φυλακαῖς ὁ μὲν μέγας δομέστικος ἀποθνήσκει, ἡ
 δ' ἐκείνου πενθερὰ Εὐλογία δεινὰ ἐποίει τῷ βασιλεῖ προσαγγέλ-
 λουσα ὡς προδῶή μὲν ὁ παρακοιμώμενος τὸν ἐκείνης γαμβρόν, 5
 καὶ ὡς ἐπίτηδες κρατηθαῖη καὶ οὗτος εἰς πόλεμον, δρύσσων βό-
 θρον τῷ συστρατήγῳ, καὶ ὡς ἀληθῶς ἐπὶ τούτοις κατηγορεῖται,
 λόγους ἔχων καὶ συμφωνίας πρὸς τὸν Πρίντζην λαμβάνειν τὴν
 τοῦ Λάσκαρι Θεοδώρου τοῦ βασιλέως θυγατέρα (κεχήρωτο γὰρ
 τοῦ ἀνδρός) ἐκεῖσε διώγουσαν, καὶ μετ' αὐτῶν εἶναι παραδόντα 10
 B τὴν χώραν, καὶ ἀντιπράττειν τῷ βασιλεῖ. ταῦτα λέγουσα καὶ
 γε προστιθεῖσα ἡ Εὐλογία πρὸς τὸν ἀδελφὸν πιθανὴν ἰδοῦαι· ἦν
 γὰρ ἐκ πολλοῦ τοιαῦτα ἀκούσας περὶ ἐκείνου καὶ ὁ βασιλεὺς.
 συνίστα δὲ τὰς κατηγορίας καὶ τὰ τοῦ ἀνδρός κατορθώματα, ὡς
 εἰκὸς εἶναι οὕτως εὐδοκιμοῦντα ὑπελθεῖν ἐκεῖνον τὸν Πρίντζην καὶ 15
 τοιαῦτα μετ' αὐτοῦ συσκευάζεσθαι. τὸ δὲ γε πρὸς τὴν θυγα-
 τέρα τοῦ βασιλέως κῆδος καὶ λίαν ἱκανὸν οἴομενος πείθειν ἐκεί-
 C νον ὡς μεγίστοις ἐπιγαμβρευσόμενον, καὶ λίαν παρέκτιζεν εἰς
 ὀργὴν διὰ τὴν τοῦ μίσους τῆς γυναικὸς ὑποψίαν. ὤθεν καὶ ὡς
 ἀληθινὰ τὰ πιθανὰ δεξιόμενος, τιμωρεῖν παραυτίκα ἤθελε καὶ 20

sent, semel offenderunt, ita ut praelio infausto ambo capti hostium ca-
 stodia detinerentur, in qua magnus domesticus et mortuus. huius socrus
 Eulogia cum istum nuntium dolore suo maxime auditum imperatori refer-
 ret, proditum ab sacri cubiculi praefecto suum generum quæstæ est, as-
 serens volentem Macrenum bello victum fuisse, et ex composito inductum
 ab ipse in provisiss insidias magnum domesticum, et revera quædam in-
 crebuerat non prorsus inverisimilis talis perfidiæ opinio, multis ex su-
 spiciens affirmantibus egisse clam et convenisse cum Principe Macrenum,
 promissa huic ab illo Theodori Lascaris imperatoris nuperi filia: hæc
 enim ibi nupta, ut diximus, viro deinde mortuo apud Principem vidua
 perstabat. pollicitum autem tali mercede Macrenum aiebant traditurum
 sese Principi quæ Romani in Peloponneso ceperant, et imperatori quan-
 tum posset obstitutum. hæc Eulogia fratri dicens verisimilia loqui visa
 est, eo quod iamdudum talia de Macreno imperator audisset. addebant
 autem accusationi fidem fortia viri facta, ex quibus credibile apparebat
 conatum fuisse Principem delinire tam inclytum bello ducem et in omnes
 eas partes attrahere, quod perro addebatur de coniuge ipsi destinata
 filia imperatoris Theodori, id et efficacissimum incentivum quidvis au-
 dendum Macreno futurum videbat, utique summe expetibiles tales nuptias
 sibi credituro propter affinitatem quam per eas cum maximis iniret domi-
 bus. et quia idem matrimonium periculosissimum rebus suis futurum in-
 telligebat, idcirco quod eam mulierem utpote sororem excaecati a se Ioan-
 nis sibi esse infensam suspicabatur, concitatus in vehementem iram, et
 quæ tantum verisimiliter narrabantur, pro veris et omnino certis habens,
 atrociter ulcisci vel primam istius invidiæ sibi committit cogitationem in

παρὰ τοῖς ἔχθροῖς ἐν τῇ φυλακῇ συνισχημένον τὸν ἄνδρα. καὶ
 πέμπας αὐτὸν ἀνταλλάττει μεγίστων προσώπων Ἰταλικῶν, καὶ
 παρασχέδον τῶν ὀφθαλμῶν ἀφαιρεῖται, ἄξιας ἀντιδόσεις διδούς
 τῶν ἀνδραγαθημάτων ὧν ἐκεῖνος εἰργάζετο κατὰ πόλεμον, τοῖς
 5 ἔχθροῖς γενναίως καὶ ἀνδρικῶς ἀνθιστάμενος. ἀλλ' οὕτω μὲν D
 καὶ ταῦτα συνέβη, ὃ δέ γε πρωτοστράτωρ Φιλανθρωπηνὸς Ἀλέ-
 ξιος ταῖς νήσοις προσίσχων τὰς ναῦς (τὸ γὰρ Γασμουλικὸν θαρ-
 ρούντως εἶχε πρὸς τὰς μάχας, ὡς αὐτοὺς μὲν πρὸς μάχην, τοὺς
 δέ γε λεγομένους προσελῶντας εἰς ἑλασίαν καὶ μόνην τάττεσθαι),
 10 προσεῖτι δὲ καὶ Λακωνικὸν ἔχων οὗς δὴ ἀπὸ Πελοποννήσου με-
 τώκειν ὁ κρατῶν, τοὺς πάντας ἐπὶ νηῶν φέρων ἐκάκου τὰς
 νήσους καὶ τὸν τῶν ἔχθρῶν πλοῦτον προσῆγε τῷ βασιλεῖ. E
 18. Οὐ μὴν ἀλλ' οὐδ' ὁ βασιλεὺς οἴκοι καθήμενος ἡπρά- P 140
 κτι καὶ τῶν πραγμάτων κατερραθύμει, πόθεν; πολλοὺ γέ καὶ
 15 δει. εἶχε γὰρ ταῖς ἀληθείαις καὶ βασιλικὸν φρόνημα ὁ ἀνὴρ,
 καὶ οὐ κατεδέχετο περιφρονούμενος. ὅθεν καὶ συχνάκις μὲν πρὸς
 τὸν πύπαν πρέσβεις ἐξῆγε καὶ δώροις ὑπῆρχετο· αἰὲν γὰρ ἐκαίθεν
 τὸν κίνδυνον καθυπώπτευν, ὡς μηδ' ὅπως οὖν ἡρεμισόντων
 τῶν Ἰταλῶν. δι' ὧν καὶ τάνκειθι ὡς ἐνδὸν κατασφαλιζόμενος ἐπε-
 20 χειρεῖ τοῖς ἄλλοις θαρρουντως. συχναῖς γοῦν πρεσβείαις καὶ B
 διξιώσει μὴ μόνον τὸν πύπαν ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τῶν καρδηνα-

Macreno constituit. ergo eum hostium adhuc custodia detentum, permutatum cum maximis personis Italici generis ad se iussit adduci, et appulsum confestim excaecavit, hanc ei dignam scilicet mercedem rependens tot heroicorum facinorum ab illo editorum, dum contra hostes Romani nominis toties tam genere ac fortiter pugnaret. et haec quidem sic se habuerunt. caeterum protostrator Alexius Philanthropenus, egressus cum classe, quam habebat egregie instructam militibus Gasmulici generis, quibus maxime in praeliis fidebat (iis solum ad bellicas res utens, aliis vero, quos Proselontes vocant, ad remigium dumtaxat), praeterea Lacones secum habens, quos e Peloponneso imperator transtulerat, cum his omnibus bellum per insulas circumtulit, iisque vastatis opulentiam ex hostibus praedam imperatori rediens obtulit.

18. Haud porro interim otiosus domi desidebat imperator, aut indormiebat rebus, negotiorum occasiones praetermittens. unde autem posset hoc quisquam de illo autumare, qui a talis suspitione negligentiae longissime omnium abfuit? verissime quippe dici potest fuisse viro huic animum et spiritus plane regios; neque is se sane contemni sustinebat. unde et crebro ad papam legatos misit, et donis eum delinivit: nam inde assidue periculum suspectabat, nunquam quieturis, ut apparebat, Italici. verum optimum factu putabat officiis et propositionibus pacis, quoad fieri poterat, res ab ea parte firmare, quo posset ipse securiorem iam caeteris mentem advertere. igitur frequentibus hisce missitationibus legatorum et largitionibus magnificis non papam solum, sed multos etiam Georgius Pachymeres I.

λίῳν καὶ τῶν παρ' ἐκείνῳ δυναμένων ἐξιμείλισσεται. πρὸς δὲ γὰρ τοὺς Βουλγάρους, οὐδ' ἐκείνους ἡρεμεῖν εἶα ἀλλ' ἐκ τοῦ σύγγενος παρεκίνει. ἦν γὰρ καὶ ἄλλως προφανὲς τὸ πρὸς ἐκείνον ἔχθος τοῦ Κωνσταντίνου, ἐξοτρυνομένου παρὰ τῆς γυναικὸς Εἰρήνης
C τοῦ παιδὸς χάριν Ἰωάννου ἀδελφοῦ γὰρ ὄντος, καὶ ὧν ἐξ ὑπογούου⁵ οὐκ ἐνόδικας, ὃ δίκη, πέπονθεν. ἀνάγκη δ' ἦν ἔχθος ἔχοντα παρ' ἐκείνων τὸν βασιλέα καὶ αὐτὸν ἐχθραίνειν καὶ ἀντιζῆειν τὸν ξίοντα. μέχρις οὖν Ὁρεισιᾶδος ὀριζομένης τῆς Ῥωμαιοῦς καὶ μάλιστα πρότερον, ὡς τῶν ἐκεῖθεν ὑπὸ Βουλγάρους ὄντων, πέμπων αὐτὸς συχνὰς ἀποστολάς στρατευμάτων, αὐτὸς ἐντεῦθεν¹⁰ διαταττόμενος, τὸ θαυμάσιον (καὶ γὰρ ἂ μὲν ξυνέβη ἰδεῖν, τοῦ-
D τοις γινώσκων τοὺς πεμπομένους ἐπέταττε, καὶ ὅπου προσκαθίσαιεν¹⁵ ἂν καὶ ὅπως ξυμβαλοῖεν καὶ ὅθεν ὀρμήσαιεν¹⁵ ἂν, ἥ ἐκ λύχων ἢ φανοῖ, ἡμέρας ἢ καὶ νυκτός, τάττων ἐντεῦθεν τὰ πάντα· εἰ δ' οὐκ εἶδε τὸν τόπον, κειλεύων διαγράφειν τοὺς εἰ-
 15 δότας αὐτὸς καθίστα προστάτων, καὶ ἦν ἐκηρητημένη κρίσις τῷ παρακούσαντι), αὐτὸς τοίνυν πέμπων τὰς δυνάμεις τῷ τότε
E συχνὰ τῶν ἐκεῖ ὑφ' αὐτῷ ἐποίει, καὶ ἡλλίσκετο μὲν Φιλιππούπολιν, ἐκρατεῖτο δὲ Σθενίμαχον φρούριον, καὶ ἅπας ὁ ἔξω τοῦ Ἰμίου ζυγὸς συγκατείχετο. ἐάλω δὲ τοῦ Μυλτζῆ διδόντος, ὡς λεχθή-²⁰

Cardinalium aut alioqui apud ipsum potentium studebat demereri. quod Bulgaros attinet, neque illos quiescere patiebatur, sed e vicino lace-
 bat. erat enim publice notum adversus imperatorem odium Constantini Bulgari, continuo stimulati ad id ab uxore Irene propter puerum Ioan-
 nem fratrem utique mulieris istius, tam iniuste, o ius fasque! immania passum occulta ex insidiis grassatione crudelitatis. cuius sibi facinoris imperator conscius, cum non posset quin inuisus et capitaliter exosus tam propinquis oppresso pupillo personis esset, sequebatur ex more ac vitio malitiae ut vicissim illos ipse odisset ac mutua collisione detereret obte-
 rentes se. cum igitur Romana ditto finiretur Orestia, vixque ultra eam antea porrigeretur, Bulgaris videlicet ulteriora obtinentibus, crebras eo immisit militarium copiarum manus, praescribens ipais singillatim quid vellet fieri. in quo erant solertiae ipsius et peritiae bellicae artis experi-
 rimenta prorsus mira. nam si quos eorum locorum ipse antea vidisset, edicebat absens missis literis quo loco stativa figere, ubi et quomodo pu-
 gnare oporteret, unde impetum facere, vel ex insidiis vel luce palam, aut etiam per noctem, ex memori visorum imagine apte cuncta ordinans, velut si coram intueretur. quodsi locum in quo bellari contingebat nun-
 quam praesens spectasset, descriptionem eius in tabula figuratam ab illic versatis habens prae oculis, minute omnia mandabat quaecumque geri agique e re foret; et sanciebat disciplinam metus, certo impendente non obtemperantibus periculo iudicii, supplicio mox damnationem secuturo. in hunc modum missis tunc copiis pleraque illorum tractuum sibi subiecit. nam capta est Philippopolis, occupatum Stenimachum castellum, in-
 gum universum extra Haemum Romanae adiunctum ditioni est. recepta

σεται, καὶ Μεσέμβρεια μεγάλη πόλις, καὶ Ἀγχίαλος συνηλίσκετο. καὶ γε τὰ περίξ ἐκείνων, ἀπαξ γευσάμενα τῆς μεταβολῆς, ἡγά-
πων ὑπὸ βασιλεῖ διοικούμενα. Κωνσταντίνῳ δὲ διὰ ταῦτα ἔκ- P 141
πληξίς ἐμπίπτει, καὶ ἀμύνεσθαι μὲν οὐκ εἶχε τὸ τηρικᾶδε, ὅμως
5 δ' ἰνεκότει τοῖς πεπραγμένοις καὶ καιρὸν ἐζήτει, ὃν δὴ καὶ τῶν
πραγμάτων ψυχὴν λέγουσιν, ἀξίως ἀμυνεῖσθαι.

19. Τῷ μέντοι γε βασιλεῖ καὶ ταῦτα πράττοντι οἱ λογι- B
σμοὶ ὁσημέραι διαταράσσοντο. οὐ γὰρ ἡρεμεῖν ἐκείνον εἶα συνε-
δός· τὸ γὰρ τοιούτοις δεσμοῖς συνδεδέσθαι ἴσα καὶ τὸ μηδὲν εἶ-
10 ναι ἐτίθει. τῷ τοι καὶ μήτε τόπον ἀπολογίας ἔχων μήτ' ἐπινόειαν
τοῦ τὴν δίκην ἀποθέσθαι, ὑπ' ἀμηχανίας ἐπὶ μεσίτας πνεύματι
ζῶντας καὶ συνήθεις τῷ πατριάρχῃ ἐτρέπετο, καὶ κατηντιβόλει
θερμῶς τοῦ δεσμοῦ τὸν ἐκέτην ἀνείναι, καὶ μετεγνωνκότει τὴν θ- C
ραπίειαν ἐπάγειν, ἣν ἐκεῖνος βούλεται· εἶναι γὰρ ἔτιμον πρᾶτ-
15 τιν ὃ τι προστάσσοι, τὸ μέντοι γε γεγονὸς ἀπόλητον θεῖναι μὴ
δυνατὸν ὅλως εἶναι. οἱ δὲ παρὰ τὸν πατριάρχῃν ἐρχόμενοι ἀπήγ-
γύλλον μὲν καὶ τὰ τοῦ βασιλέως, καὶ ἀφ' αὐτῶν δὲ πλείστα
προσετίθουν τῷ βασιλεῖ χαριζόμενοι. ὃ δ' ὑπεριώρα τὴν δέη-
σιν καὶ οὐδ' ὅλως προσεῖχε. περιστερὰν γὰρ βαλεῖν εἰς τὸν κόλ- D

est Myltza, ut dicetur, dedente Mesembrea, magna civitas, cum qua et Aschialis in potestatem nostrorum venit. porro quae circum has urbes oppida pagique erant, gustu semel mutationis accepto malentes impetatori subesse, certatim a Bulgaro deficiebant. urebant haec intime Constantinum imparem tunc resistendo et iacturis ac cladibus toties repetitis attonitum. ringens ergo ac fremens (nam aliud in praesentia non poterat) expectabat, et inhiante captabat ultionis opportunitatem, quam animam negotiorum quidam non immerito dixerunt.

19. Haec agentis imperatoris cura ingens agebat ferebatque anxius cogitationibus perturbatum animum. non enim illum quietis partem ullam capere sinebat morsus intimus conscientiae; adeoque fructum nullum praesentis felicitatis sentiebat, dum se diri anathematis constrictum vinculis meminerat, ut tali statu esse ac nihil esse paria putaret. itaque cum nec probabilem ullam criminis depulsionem nec viam aut rationem excutiendae iustae poenae, multum licet cogitans, comminisci posset, inops expeditoris consilii vertit sese ad interpretes ac conciliatores pacis pro se ad patriarcham allegandos. quam ad rem ratus idoneos quosdam vitae sancioris professores, assiduos et familiares patriarchae, per hos preces suas ad illum detalit, vehementer orans ut se supplicem nodo quo strangebatur solveret, ac poenitenti satisfactionem quam vellet imperaret: se quippe promptum paratum ad exequendum quodcumque praeciperet. hoc restare unum: nam quod factum sit infectum reddi arte aut conatu ullo non posse. ea illi patriarcham adeuntes copiose accurateque imperatoris nomiae egerunt, multaue adiunxerunt studio proprio, magno opere satagentes persuadendo ac placando patriarcha imperatori gratificari. at patriarcha talia precantes repulit, et ne audire quidem sustinens columbam

πον ἔφη, κακέλην μετασχηματισθεῖσαν εἰς ὄφιν δῆξαι πρὸς θά-
νατον· ὑπεδήλου δὲ δι' ἄμφοιν τῶν ἐναντιωτάτων ζώων τὸν αὐ-
τὸν βασιλέα καὶ ἓνα, οὐ φύσιν ἀλλὰ γνώμην σφίσι παρεικαζόμε-
νον. καὶ ταῦτα μὲν ὁ πατριάρχης καὶ πλείω τούτων, καὶ ὡς
οὐδ' ἂν εἴ τι καὶ γένοιτο τὸν ἀφορισμὸν λύσειε, κἄν προσαπειλῇ⁵
τὰ κακά, κἄν αὐτὸν θάνατον. οἱ δ' ὑπονοστοῦντες καὶ τὰ τοῦ
E πατριάρχου δηλοῦντες εἰς ἀμηχανίαν πλείστην ἐνέβαλον τὸν κρα-
τοῦντα. καὶ ὃς ἐπειδὴ καὶ τὸ αὐτοπρόσωπον ἀντιφάρμακον λέ-
γουσι (τοῦτο γὰρ εἶναι ταῖς ὑπονοαῖς καὶ τὴν Γοργώ), αὐτὸς
ἔγνω προσερχόμενος ἐντυγχάνειν καὶ τὴν λύσιν ἐξομολογούμενος¹⁰
P 142 ἐκζητεῖν. ἐφίστατο τοίνυν πολλάκις, καὶ ὁ μὲν ἐξήτει τὴν θε-
ραπείαν τοῦ τραύματος, ὃ δὲ τὰ τῆς θεραπείας πράττειν προσέ-
ταττε, πλὴν οὐκ ἐπὶ ῥητοῖς ἀλλ' ἀορίστως καὶ ἀφανῶς. καὶ ὁ
μὲν ῥητῶς ἐξήτει μαθεῖν ἐπὶ τὸ ποιεῖν προθύμως ὃ τι καὶ λέγοι,
ὃ δὲ καὶ πάλιν ἀορισταίνων ἔλεγε “πολεῖ τὴν θεραπείαν καὶ δέξο-¹⁵
μαι.” ὡς δὲ πολλάκις ἐκεῖνος μὲν ἐξήτει τὰ φάρμακα, ὃ δὲ οὐ
B φανερῶς ἔλεγεν, εἰπεῖν τὸν βασιλέα “καὶ τίς οἶδεν εἰ καὶ πλείω
ποιοῦντα οὐ προσθήσῃ τοῦ δέξασθαι;” καὶ τὸν ἀποκρίνασθαι
ὡς μεγάλων ἀμαρτημάτων μεγάλην εἶναι δεῖ καὶ τὴν ἀντίποινον

dixit se in sinum admisisse, illam autem ibi mutatam in serpentem mor-
sum sibi letalem infixisse, unum eundemque hominem, videlicet impera-
torem, duobus istis maxime contrariarum animantium designans symbolis,
ad indicandum non naturae in illo sed morum mutationem factam. post
haec et alia in eam sententiam multa intulit, eo vultu ac spiritu qui satis
declararent nunquam ipsum, quidquid fieret, inducendum ad excommuni-
cationis absolutionem indulgendam, ne si quidem mala quantavis impe-
rator mortemque ipsam minaretur. quare deprecatores moesti repulsa,
quae audierant imperatori referentes, in angustias eum aestusque multo
maiores coniecerunt. ille autem memor vulgaris dicti quo significatur
vim inesse praecipuam praesenti faciei coram affantis medendi offensionibus
et gratiae demerendae (id enim indicatum fabulosa Gorgone, oris
obiectu immutante homines) decrevit per se adire patriarcham et crimen
ei proprium confessus veniam coram rogare. ivit prociuditque ipsi sup-
plex saepius; et detecto animi vulnere curationem petiit. ad quae ille
facere ipsum ea quibus curari tantum mali posset iussit. caeterum quae
ista essent non expressit, indefinite sic atque obscure praecipere conten-
tus. imperator vero rogabat indicare nominatim ne gravaretur quid fieri
a se vellet, se exhibens ad cuncta obsequi paratum quaecunque dixisset,
patriarcha nihilominus in illis indefinitis praescriptionibus perstanto, ac
tantum illud dicente “exhibe satisfactionem culpae respondentem, et ac-
cipiam.” cum autem ille saepius distincte praescribi sibi remedia peti-
set, nec clare patriarcha responderet, dixisse imperatorem avertit. “et quis
scit an, cum ego plurima fecero, tu satis accepturus sis?” cui graviter
respondisse patriarcham ingentium criminum ingentia esse piacula debere.

θεραπείαν. καὶ τὸν βασιλεῖα πρὸς τὸ βαθέτερον βάναντα “τί
 δαι” εἰπεῖν, “μὴ τῆς βασιλείας ἐκστῆναι κελεύεις;” καὶ οὕτω
 λέγοντα τὴν σπάθην ἀποζώννυσθαι καὶ διδόναι, τῆς ἐκείνου δια-
 τοίας ἀποπειρώμενον. ἐκείνου δὲ τὴν χεῖρα κατὰ σπουδὴν προ-
 5 τήναντος ἐφ’ ᾧ λαμβάνειν τὸ δῆθεν διδόμενον μὴ πως τελέως C
 καὶ τῆς δοφύος ἀπολυθὲν, καλινωδίαν τε ἔδειν τὸν βασιλεῖα,
 καὶ ὥς ἐπιβούλῳ οἱ τῆς σφετέρως ζωῆς ὀνειδίζειν εἰ οὕτω βούλε-
 ται. πλὴν καὶ τῆς κεφαλῆς καλύπτραν ἀποτιθέμενος ἐς πόδας
 ἐκείνῳ ἑαυτὸν ἐρρίπτει, καὶ πολλῶν βλέπόντων οὐ κατηρδεῖτο.
 10 ὁ δ’ ἀπέπεμπεν ἐμβριθῶς καὶ ὑπερεώρα ἀπρὶς τῶν γονάτων ἐχό-
 μενον. οὕτως ἡ ἁμαρτία περιδείξ, οὕτως ἡ ἀρετὴ τίμιον. ὥς
 δὲ πολλάκις παρακαλῶν ἠκολούθει καὶ κατηνάγκαζεν, ἐκείνος εὐ- D
 θὺς τὴν κέλλαν ὑποδυόμενος ἀπιζέγου τὰς θύρας αὐτῷ κατὰ
 πρόσωπον καὶ ἀργὸν ἤφει. ταῦτα πολλάκις προσίων καὶ δρά-
 15 σας τε καὶ παθῶν καὶ μηδὲν ἀνύων ἐξηγροῖνέ τε αὐτίκα, καὶ
 σκληρότητα τοῦ πατριάρχου ἐπὶ πολλῶν κατηγόρει, καὶ ὥς τὰ
 κοινὰ κελεύει κατυπροῖσθαι διελιοδόρει, καὶ μῆτε φόρους ἐκλέ-
 γειν μῆτε τέλη πρῶττειν μῆτε μεταχειρίζειν πρῶγματα μῆτε μὴν E
 διοικεῖν τὴν ἀρχὴν ὅλως προστάττων, οὕτω θεραπεύειν αἰρεῖται

5. πο?

tum imperatorem, ut penitus viri animum tentaret, “quid porro?” in-
 tulisse: “num me etiam imperio iubes cedere?” atque hoc dicentem en-
 sem baltheo solvere coepisse ipsique porrigere, causa experiundi quid
 tandem vellet, patriarcha vero cupide manum protendente quasi ad acci-
 piendum quod dabatur, revocasse Augustum sese, ac nondum a femore
 expeditum retinuisse gladium, exprobrasseque insuper velut insidianti vi-
 tae suae, qui se sic exarmatum iret; et tamen tegmine capitis deposito
 abicere se ad pedes eius, multis videntibus, non dubitasse. patriarcham
 vero ipsum acerbe repulisse, nihilque inflexum despexisse arcto sibi com-
 plexu genua stringentem. adeo formidolosa conscientia sceleris est, adeo
 virtus venerabilis! cum autem saepius idem rogans et vehementer instans
 etiam abeuntem sequeretur, quasi expugnandae vi pia severitatis certus,
 ferunt patriarcham cellam ingressum fores in os arcte clausas obdidisse
 assuetanti, sicque illum vacuum et precis irritum crude dimisisse. nec
 semel talia expertus imperator. sed eadem haec saepius et locutus et
 operatus et passus, nequidquam semper, efferatus ad extremum est, et
 de duritia patriarchae apud multos est questus, invidiose exaggerans,
 velle iubere illum abici a se curam communium rerum, nec sinere se am-
 pliùs aut e terris tributa aut e mercimonis vectigalia exigere; denique
 tractatione omni publicorum negotiorum interdicere, ac ne ullam deinceps
 reipublicae partem administrare aut omnino attingere imperator audeat,
 vetare. hunc sui curandi modum excogitasse patriarcham, cui ex officio
 incumbat quaerere optimam rationem adiuvandorum et in statum pristi-
 num reparandorum eorum qui humanitus lapsi sunt. post haec declamata

ὁ τῶν ἡμετέρων θεραπευτής. καὶ τέλος ἐπελθεῖ πολλάκις ὡς ἐπεὶ καὶ κανόνων ὑπερφρονεῖ ὀριζόντων μετάνοιαν, προσπίπτειν τῷ τῆς Ρώμης πάπα καιρὸς καὶ ἀντιβολεῖν σῶζεσθαι. οὗτοις ἔχων, ἐγκοτῶν ἐντεῦθεν καὶ βαρυνόμενος ἐπὶ τὴν τῶν κοινῶν διοίκησιν πάλιν ἐτράπετο, ἀπειπάμενος μὲν προσπίπτειν καὶ αὖ- 5 θις (ἥδει γὰρ οὐκ ἀνύσων), ἐγκαίρως δὲ τὴν ἄμυναν διαθέσθαι τῶν δεόντων ἤγειτο.

P 143 20. Τότε τοῖσιν καὶ πάλιν ἀπεπειράτο τῶν δυτικῶν. οὐδὲ γὰρ ἦν, οὐκ ἦν ἐπὶ ταύτῳ μένειν ἐκείνους, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἦν ἡρεμεῖν καὶ τὸν δεσπότην Ἰωάννην οὐδὲ πρὸς ὀλίγον, ἅμα 10 μὲν καθέδρα ἅμα δὲ καὶ ὀρηγητηρίῳ Θεσσαλονίκῃ χρώμενον. ἔνθεν τοι καὶ αὖθις, καίτοι τῶν κατ' ἀνατολὴν πονούντων, ἅμα δυνάμεισι πλείεσταις τὸν δεσπότην ἐκπέμπει. καὶ δὴ τὴν ταχίστην B ἐπιβὰς ἐκείνος Θεσσαλονίκης συνέταττε τε τὰς δυνάμεις καὶ πόλεμον ἐξάγειν κατὰ Μιχαὴλ εὐτρεπίζετο. καὶ μὴδὲ τελῶς ἀκου- 15 σθεὶς ἐπιστὰς ἡμῖν ἠκούετο καὶ ἅμα ταῖς χώραις προσέβαλλε, λείαν τε πλείστην περιβαλλόμενος ὑποστρέφει. καὶ ὁ μὲν τὰς δυνάμεις κατεῖχε διαχειμεριούσας περὶ τὸν Βαρδάριον, ὡς ἅμα ἤρι

17. περιβαλλόμενος P.

adiungebat, saepius iterans, quoniam patriarcha palam contemneret sacros canones dari lapsis poenitentiam iubentes, tempus esse recurrendi ad papam Romae sedentem, et ab eo suppliciter petendi salutare peccati remedium. sic indignans exasperatum tam saevius repulsis animum ita deinceps ad reipublicae administrationem retulit, ut amplius non curaret convenire patriarcham, satis gnarus se nihil profecturum, praeterea iudicans omnino convenire, ac curandum sibi esse opportuno tempore, ut istius atrocis inclementiae culpam congruis aliquando poenis patriarcha lueret.

20. Quod nunc instabat, nulli praevertendam rei putavit expeditionem in Occiduos tractus alteram: non enim, non utique aut sperandum erat, aut omnino fieri poterat ut praesentibus acquiescerent aut securo quiescere nos sinerent inquietissimae gentes. quare cessandum, ac ne cunctandum quidem vel minimum, ab eis ultro invadendis et malo domandis Ioanni despotae non erat, magnam eius belli habente facultatem secuta possessione Thessalonicensis urbis, ubi et stationem certam et ad impetus incursionum in omnes circumquaque sitas terras Michaëli subiectas despotae habebat opportunam, cum parato receptu. his de causis eo rursus imperator Ioannem despotam misit cum maxima parte copiarum, licet iis laborantes et ipsae Orientales provinciae non parum indigerent. is porro cito pervectus Thessalonicam exercitum in Michaëlem adeo caeleriter immisit, ut famam opinionemque praevertens vix prius auditis cerneretur et sentiretur agere ferreque Michaëlis ditionem omni clade belli. praeda dehinc omnis generis onustas in tutam copias recepit, et circa Bardarium amnem hiematuras locis commodis disposuit, ut videlicet ex

προσβαλῶν αὐτοῖς· ὁ δὲ Μιχαὴλ φόβῳ ληφθεὶς οὐ μετρίῳ (τὸν γὰρ δεσπότην καὶ ἐξ ἀκοῆς ἐδεδίκετο, τὰ πολλὰ πρὸ τοῦ τῷ C Ἰταλικῷ-στρατεῖματι θρυσσόμενος· διὰ γὰρ τὸ πρὸς τὸν τοῦ Φρειδερίχου παῖδα τὸν Μαφρέ κῆδος ἐπὶ τῇ θυγατρὶ ἔτοιμον βοηθῆσον εἶχε τὸ ἐκείθεν στρατιωτικόν) ἀφείς τὸ ἐπ' ἐκείνοις θαρρεῖν ἐπὶ σπονδὰς καταφεύγει, καὶ πέμψας ἱκετεύει τὸν Ἰωάννην μετακλαιόμενός τε τὰς προτέρας παλιμβολίας, καὶ περὶ τῶν μιλόντων ἐγγύον ἀσφαλές τοὺς ὅρκους ἐδίδου. ἐζήτηι τε καὶ συνελθεῖν αὐτῷ ἐκείνῳ, καὶ πίστιν γενέσθαι βεβαίαν ἐκ τῆς πρὸς D 10 ἀλλήλους θείας βουούλετο. ὁ γοῦν δεσπότης τὴν πρὸςβίαν δεξιόμενος, ὡς λαβὼν παρὰ βασιλέως ἐκχώρησιν, ἐκέλευε τοὺς ὅρκους γενέσθαι. καὶ δὴ συνελθὼν αὐτῷ ἐφ' ὁρισθείσης ἡμέρας, καὶ κατασπασάμενος ἀπλάστῳ ᾗθει, εἰ κακῆτος καὶ πάλιν τὸν δόλον ἔκρυπτε, πρὸς τὰ οἰκῆα ἐκπέμπει.

15 21. Τὸν μέντοι γε δεσπότην Ἰωάννην μεταλεσόμενος· ἐκ P 144 Θεσσαλονίκης ὁ βασιλεὺς, μικρὸν ὅσον διατρέψαντά οἱ, ἅμα ταῖς δυνάμεισι πρὸς ἀνατολὴν ἐκπέμπει, τοῖς Πέρσαις ὡς ἦν συμμίζοντα. ἦν δὲ κακῆν τρυφή τὸ ἐκείνοις ἐφρεσθάναι. καὶ τι τῆς αὐτοῦ δόξης ἄξιον διαπραΰεσθαι. ἦν γὰρ ὁ ἀνὴρ ταῖς ἀλη- 20 θείαις δέξυτατος, ὡς νῦν μὲν ἐνταῦθα ἀκούεσθαι, νῦν δὲ παρεῖ-

propinquo, vere primum illucescente, hostiles iterum regiones invaderent. at Michaël, dolore damnorum quae iam senserat imminetium metu cumulate, vehementer afflictus ad Ioannis vel solam mentionem consternabatur, remissa non parum illa ferocia priori, qua solitus antea erat insollescere, fiducia utique Italicorum auxiliorum a Manfredo genero, Friderici filio, ipsi paratorum. sed tunc ista spe opeque damnata quasi malis urgentibus reperta impari, ad tractationem pacis confugit; et legatis ad Ioannem supplicibus missis, serio iam poenitere sese fraudum et inquietudinum praeteritarum obnoxie ac lamentabiliter professus, fidei constantiaeque in posterum immutabilis pignus atque obsidem obtulit iurandi religionem, qua praesenti se obstringeret, colloquii copiam ad id postulans, et sperare se aliens mutuo conspectu sinceræ suae voluntatis in aeternam concordiam fidem, quantumlibet dubitanti, se facturum. haud aspernatus legationem despota Ioannes, qui se plena ad tractandum potestate instructum ab imperatore meminerat, diem locumque iuramentorum caeremoniae constituit; eoque ad conductum occurrens, ut erat naturali facilitate et recti conscientia credulus, sincera ipse mente non pari candore iurantem ac dolos tunc quoque verborum fallacia celantem audivit Michaëlem, eumque foedere icto remisit ad propria.

21. At imperator despotam Ioannem Thessalonica revocatum post modicam apud se moram cum copiis in Orientem mittit, adversus Perras illic pugnaturum. delectabatur hic vir isto expeditionum labore, et summas illi voluptatis loco erat aliquid laude dignum gerere. vera eius gloria erat velocissimum ducum omnium in belligerando esse, ita ut cum alicubi versari audiretur, mox illic adesset quo nemo unquam existimas-

- Β** και ὅπου τις μηδὲ προσεδόκησεν ἂν πώποτε. σκευὰς δ' ἐκείνας
 και ταγμαμάτων πλήθη και θεραπείας ἀφίεις, ἐσπέρας σκευαζόμε-
 νος ἵπποις ἐχρήτο ταχυδρομοῦσι, και τοῖς μηδ' εἰς νοῦν τὴν ἐκεί-
 νου ἔχουσι παρουσίαν ἐφίστατο. και ἵνα μὴ καταχαλῶτο τὸ
 σῶμα κινούμενον ἐφ' ἵππων και ἀναβρασσόμενον συνεχῶς, κει- 5
 ραῖς τὸ σῶμα διεληπτό τε και συνεσφίγγετο. διὰ ταῦτα και
 ἠνδραγάθει τὰ μέγιστα, φοβερός ἅπασιν ὢν, ἅμ' ἀκουόμενος
Γ και ἅμ' ἐφιστάμενος. τὸ μέντοι γε στρατιωτικὸν και λόγοις
 ἔθαλπε και δώροις ἐθεράπευε, και τὸ μέγιστον, οὐ δεσποτικῶς
 ἐκείνοις ἀλλ' ἀδελφικῶς προσεφέρετο, ἀνὴρ θεοφιλὴς και πρῶος 10
 και χρηστὸς ἀνυπόκριτος. εἰς δὲ φιλοδωρίαν και πάντας ἐνέκα.
 ἐπήνθει δὲ και τὸ σῶφρον ἐκείνῳ, ὥς μηδὲν παρὰ μίαν ἀκου-
 σθῆναι ὑποταγεῖσαν αὐτῷ πλὴν τὴν σύζυγον εἰς ἥδονης νόθου
Δ κλωπείαν. ἐκείνη δ' ἐκ νοθείας και μόνη τοῦτῃ θυγάτριον φυ-
 σικὸν ἀλλ' οὐ νόμιμον ἀπεγέννησεν, ὃ και τῷ Μέπει Ἰβηρίας 15
 Δαυὶδ εἰς γάμον ἐδίδοτο. τὰ δ' ἄλλα μέτριος ἦν και καρτερικὸς
 ἐφ' ἅπασιν, εἰς δ' οἰκειακὴν τάξιν και λίαν φιλότιμος, και τὸ
 σύμπαν περιφανής. και ἀκριβῆ σημεία τῆς μὲν φιλαγαθίας αὐ-

6. διήλειπτό P.

set tam brevi tempore pervolare potuisset. nempe impedimenta suppelle-
 ctilis castrensis et illas ambitiosas ducum sarcinas ministeriaque famulo-
 rum et longas clitelariorum mulorum mandras, apparatus tarde mobilem,
 ubicumque oppressisset vesper, omittens, pernicious in equis expeditus
 vasta noctibus emetiens spatia, ibi repente apparebat quo perlatum tam
 volucris celeritate fidem omnem ac cogitationem excederet. et ne rapidi-
 tate incitatissimi motus corpus in equis effusissime currentibus aestuans
 relaxaretur, devinctum illud semper habebat fasciis, arto undique am-
 plexu stringentibus. ea praeclarorum in bello successuum causa illi ma-
 gna erat, imparatos plerumque sic deprehendenti hostes haud facile aliter
 superabiles, simul longe auditus, simul conspectus praesens et vim infe-
 rens ineluctabilem; unde terror eius late in hostes manaverat, cunctis ad
 eius mentionem trepidantibus. militarem multitudinem et verborum beni-
 gnitate consolabatur et donorum largitate demulcebat; et quod caput est,
 non domini supercilium, sed affectum fratris cum iis agens demonstrabat.
 erat idem religiosissimus dei cultor et amator, mitis, benignus, simula-
 tionis expers; munificentia vero et ad donandum pronitate omnibus ante-
 celluit. efflorescebat in eo castimoniae quoque decus, adeo ut ne faciendo
 quidem aliquando sit auditum furtivis eum indulsisse amoribus aut aliam
 unquam voluptatis causa mulierem attigisse quam propriam coniugem. at
 haec multum illi dissimilis, filiam ex alio peperit, naturalem sed illegiti-
 mam prolem, quae et postea Mepe Iberiae Davidi data in uxorem est.
 de caetero moderatus erat et fortis in omnibus. disciplina domesticos
 exacta continuit. mirus in familia semper ordo, incompositum nihil; cun-
 cta ad splendorem dignitatemque illustri quadam et digna principe ambi-
 tione comparata. quo in genere insigne deinde argumentum extitit dili-

τοῦ καὶ φιλοκαλίας περὶ τοὺς οἰκέλους, ἐξ ὧν ἐκείνους παιδεύε-
σθαι συνέβαινεν ἐς τὸ ἀκριβὲς καὶ εἰς ἀληθινὸν ὑπηρέτας ἀπο- P 145
βαίνειν, τὸ θανόντος ἐκείνου τοὺς ἐκείνου θεραπευτὰς ἐπ' ἀξιώ-
μασι μεγίστοις ἀξιόους λογισθῆναι δουλεύειν τῷ βασιλεῖ. τῆς δὲ
5 γ' ἀφιλοχρηματίας ἢ μᾶλλον μισοχρηματίας, εἰπεῖν οἰκιοῦτερον,
καὶ τοῦ πάντα στρατιώταις προῖσθαι, τὸ ἐξὸν πιθάνως ἔχειν
χρημάτων καὶ ὑπερπλουτεῖν ὥς πολλοὺς καὶ μεγάλους διενεγκόντα
πολέμους καὶ χώρας πάσας ταῖς στρατιωτικαῖς ἐμπειρίαις παρα-
σησούμενον, ἔτι δὲ καὶ τῶν ἐνότων εἰς ἰδίας οἰκονομίας προσ-
10 πᾶσθαι πλείονα, τὸ μετριώτατον, ὅτι καὶ πολλοῖς δοκεῖ ἀρε-
τῆς ἄκρας σημεῖον τὸ τὰ οἰκεία καρπίζεσθαι μηδὲν ἔξωθεν προσ-
κτωμένους, ὃ δὲ τοιαύτας εἰς τὸ πλουτεῖν ἀφορμὰς προβαλλο-
μένης τῆς τύχης τὸ οὕτω πλουτεῖν ἐκ πλεονεξίας ἐκτόπως ἀπέ-
στιγαι καὶ ἐμίσει, μόνῃ τῇ δόξῃ ἐνασμενίζων, ἥς οὐδὲν εἶχε προ-
15 τιμᾶν ἄλλο. μόνῃ γὰρ τῶν κατὰ βίον πραγμάτων δόξα τοῖς
ἀκλειθοῦσι παρέπεσθαι πέφυκε. καὶ ὁ μὲν νόμος τοῦ τῶν Χρι-

6. τοῦ] τοῖς P.

gentiae et elegantiae ipsius in familiaribus curandis, quod qui ei mini-
straverant, sic in omni laude istius officii eruditi et exercitati evaserunt,
ut eos post ipsius obitum omnes requirerent, utpote qui callere ad un-
guem omnes artes aulici ministerii, et veram ideam perfectorum famulo-
rum cunctis repraesentare viderentur; quare digni habiti sunt qui promo-
verentur ad maxima quaeque et honoratissima officia domus Augustae.
verum hic idem vir quam non amaverit pecuniam, aut potius quantum
eam contempserit, memōrare convenientius fuerit. erat ei, si vellet, fa-
cillimum doliis, ut aiunt, plenius congerere opes et nummorum omnisque
generis pretiosarum rerum acervos struere immensos, utique qui bello
semper felix quascumque hostiles invasit regiones (invasit autem pluri-
mas easque ditissimas) iure victoriae diripuerit. ille vero praedam sem-
per erat solitus, ne minima quidem eius parte sibi eximie servata, militi
condonare universam. ac ne patrimonium quidem aut rem familiarem
suam augere consuetis et licitis artibus, et in modum splendidis expensis
abunde sibi heredibusque suffectorum attente colligendo formare magno-
pere unquam studuit; licet id in parte laudabilis providentiae boni etiam
et moderati numerent plerique. alia eius secta fuit planeque diversa ra-
tio, qui totum sibi sinum pendentis fortunae, ultroque congerendis undi-
que occasionibus lucrandi non iniuste ad innocenter ditescendum invitan-
tis, munera magno semper animo reiecerit, avaritiae speciem in sedula
congestionē quantumvis legitime partorum quandam suae virtuti exosam
abominans. amores eius omnes in gloriam ferebantur: unam spectabat,
una illa delectabatur, nihil unquam admiratus aut complexus quod illi
praeferreret, nihil quod pro illa promerenda parandaque non pacisceretur
ac profligaret libentissime, quippe quam inter omnes res humanas sciebat
unam esse quae duraret post hanc vitam et funeri superstes morte hinc
migrantes coronatura sequeretur. in eleemosynas profusus, hanc eius

στιανῶν νομοθέτου Χριστοῦ, οὐ Σόλωνος οὐδὲ Λυκούργου,
C ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ πλάστου καὶ ποιητοῦ καὶ Θεοῦ, ἐκ τῶν προσό-
 των διδόναι καὶ ἀντιλαμβάνειν τὰ μελῶ. δὲ δὴ καὶ πιστευτέον
 ἐπάναγκες, εἰ πιστεύοι τις τῷ Χριστῷ μὴ μόνον καθότι βαπτί-
 ζοιτο, ἀλλὰ καθότι καὶ ἀληθινὸν ἐκείνον ἔχοι ἐφ' ὃς ἐπαγγέλλε-
 5 ται. βαπτισθέντα δὲ καὶ πιστεύσαντα μὴ τοῖς λόγοις πιστεύειν
 ἐκείνον, μηδὲ τὸ πρῶτως πιστεύειν ἔχειν, κἂν ὁ τι λέγοι. καὶ
 ὁ μὲν Χριστοῦ νόμος οὗτος ἀνταμείβεσθαι κατὰ τὸ ἑκατονταπλά-
D σιον ἐπαγγέλλεται· χωρὶς δὲ καὶ τοῦ προσδοκᾶν ταῦτα ὑπόχρη
 καὶ μόνῃ ἢ παραμένουσα δόξα, ἣν' εἶποι τις καὶ κατ' ἄνθρωπον, 10
 πείθειν τὸν συνετὸν οὐχ ὅπως πλεονεκτικῶς χρηματίζεσθαι, ἀλλὰ
 καὶ τὰ προσόντα τοῖς τυχοῦσι προῖεσθαι. ἔξαιρω δὲ γε τοῦ λό-
 γου τοὺς ἐπ' ἀναγκαίαις δοκούσαις χρεῖαις τινὰ τῶν ὄντων πα-
 ρακατέχοντας, εἰ μὴ γε καὶ αὐτοῖς ἔχοιεν ἐκπορῆεσθαι. ἀλλὰ
 ταῦτα μὲν ὁ δεσπότης Ἰωάννης καὶ λίαν ἔγνω, καὶ γνοὺς τὰ οἱ 15
E συνοίσοντα ἔπραττεν. ἐπεὶ δὲ οἱ ἀμφὶ τὸν μοναχὸν Νεῖλον, ὅς
 ἐκ Σικελίας μὲν ὤρμητο, ἐπὶ κακῷ δὲ τῆς τῶν Ῥωμαίων πολι-
 τείας ἐπέστη, διδάσκων γλισχευέσθαι καὶ προμηθεῖς εἶναι τοὺς

studii rationem disserebat, legem esse non Solonis aut Lycurgi sed legis-
 latoris Christianorum Christi, creatoris eiusdem conservatorisque rerum
 omnium dei, quae nos iubeat quod possumus ex praesenti copia largiri,
 spe certa recipiendi maiora. huic promissioni necessario credendum ab
 eo utique est qui fidem in Christum profitetur, non solum quatenus ba-
 ptismum suscepit, sed quatenus etiam palam acquiescit assentiens sacrae
 doctrinae passim in ecclesia propositae. porro baptizatum quempiam, et
 assentiri se irrevocabiliter Christianis dogmatibus professum, Christi de-
 inde verbis fructum uberem eleemosynae pollicentibus non credere argu-
 mento est ipsum neque antea vere credidisse, quantumcumque se credere
 simulaverit et affirmaverit. nec vulgaris remuneratio est quam lex Chri-
 sti largitori misericordiae promittit, sed quae centum pro uno referat. me
 vero, et quemvis, ut arbitror, prudentem hominem, etiam humano dum-
 taxat usu sensuque de rebus iudicantem, vel si nihil tale iuberetur ex-
 pectare, moveret abunde ad benefaciendum egentibus ipse splendor efflo-
 rescentis inde gloriae, in aevum omne permansurae; cuius spe invitante
 non modo avortit ab avaro congerendis superfluis opibus, verum etiam
 facile inducor ad subtrahendum usibus etiam ipsis meis quae in obvios
 pauperes effundam, non tamen aut in aliis damnans aut mihi vetans re-
 servare quae opportuna videbuntur vel iam urgentibus vel in posterum
 impendentibus necessitatibus vitae, praesertim ubi occasio praesens lar-
 giendi non occurrit. tales despota Ioannes et alte impressos pleneque
 persuasos versabat animo sensus, et iis consentaneae operans ad proposi-
 tum ipsi finem gloriae tendebat. istud tamen eius incensum large do-
 nandi studium paululum refrigerarunt sectatores Nili pseudomonachi e Si-
 cilia huc magno malo Romanae reipublicae profecti, docentes parsimoniae
 attendere, suadentesque hominibus magna circumspectione in danda uti,

ἀνθρώπους περὶ τὴν δόσιν, μήπως λαθῶν τις μετρίως τῶν πραγμάτων ἔχων λαβὼν τῷ μὲν διδόντι τὴν τοῦ κακῶς οἰκονομεῖν τὰ οἱ προσόντα προστρέψοι μέμψιν, τὴν δὲ χάριν ἐκείνην οὐκ ἐπιμοσθῶ ἀλλ' ἐν κενοῖς γενέσθαι παρασκευάσοι, ὥς ἐντεῦθεν μὴ-
 5 δέτα διδόναι τῶν πάντων ἕξ ἀνάγκης ἔχόντων τι, διότι καὶ τοῦ εἰ πάσχειν κατὰ τὸν ἐκείνων νόμον ἀπειρογοῖτ' ἂν εὐπρεπῶς καὶ P 146
 οὕτως ὁ τῆς μεταδόσεως ἀσθενοῖη νόμος, — ὃ πῶς ταυτὰ τις καὶ ἐξαγγεῖλοι, ἰδίον καιροῦ χρῆζοντα; ὁ γοῦν δεσπότης ἔχων πρὸς τοῖς ἄλλοις καλοῖς καὶ τὸ φιλομόναχον, ἐκείνους που παρυσ-
 10 φρήσαντας τῇ οἰκίᾳ ὥς ἀρετῆς φίλους δέχεται, κἀντεῦθεν σύγ-
 χσῖς τις ἐπὶ μικρὸν περὶ τὰς τῶν οἰκείων δόσεις ἐκ τῆς ἐκείνων διδασκαλίας ἐπηκολούθει. καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν δεσπότην οὕτω·
 ἐνίαζε γὰρ ταῖς προθυμίαις, καὶ δῆλος ἦν τὴν τῆς Ῥωμαῖδος
 σίστασιν περὶ πλείστου ποιούμενος. τότε τοίνυν τῶν κατὰ τὴν B
 15 ἔω πραγμάτων κακῶς ἔχόντων σὺν πολλῷ τῷ τάχει τοῖς κατὰ τὸν
 Μαλανδρον τόποις ἐπεχωρίσεν. ἔτι δὲ καὶ περιφανεῖς κατ' ἐκείνο
 καὶ μεγάλαι μοναὶ ὑπὸ σκοπῷ καὶ φύλακι τῷ δεσπότην συνίσταντο.
 καὶ δὴ ἂ μὲν οἱ Πέρσαι προκαταλαβόντες κατέσχον συνεκχωρη-

ne forte quis clam, alioqui habens quod satis ipsi sit, et callide simulata egestate, pecunia emungens parum cautum misericordem, labem illi allinat multum facilis et sua inconsulte dilapidantis; praetereaque illum fraudet frustra sperata mercede talis operis, quippe quod non iam ipsi ad praemium imputandum sed inter vana et otiosa numerandum sit, ex huiusmodi doctrina credita receptaque necessario sequebatur ut nemo aliquid habentium quidquam alteri donaret, sicque omnis ex eleemosynis proventus, quo spes ratioque victus ac status plerorumque tenuium continetur, hac istorum prava disciplina funditus exterminaretur et consuetudine usuque hominum, illo plausibili praetextu inquirendi anxie ante largitionem verene an simulate egerent qui petebant, nullum iam erogationi beneficae locum relinquentes; atque adeo hac arguta cavillatione tota lex eleemosynarum abrogaretur. o quis huius perniciem dogmatis satis explicet! ad quod utique proprio eius argumenti commentario esset opus. igitur despota, cui laudes inter caeteras inerat amor multus veneratioque monachorum, quosdam e Nili sectariis eam vitam profitentes et se insinantes in eius domum facile in consuetudinem recepit, viros bonos e veste existimans. unde contigit longe deinceps manare parcius, pravae istius doctrinae quodam obice prohibitum, fontem beneficentiae greges inopem ex illo haurire solitorum antea tam benigne irrigantem. talis erat despotaе indoles vitaeque ratio, viri utique ad omne decus alacri impetu ruentis, natiq̄ue, ut apparebat, ac divinitus facti ad restituendam in decas pristinum Romanam rem. tunc ergo rebus Orientalis limitis male habentibus, summa is celeritate in regiones Maeandro circumscitas se contulit, maximo inter caetera bono dudum extractorum in illis terris magnorum atque illustrium monasteriorum, quae providentia custodiaque ipsis a clade ruinaeque ultima servata sunt. horum quaedam iam Persae praecoccupata detinebant, plerisque oppidiis ac pagis in ea vicinia positus

σάντων τῶν πολλῶν ἐκείθεν τοῖς βασιλεῦσι, κἀκείνου λείποντος,
 C τὰ περὶ τὴν Στρόβιλον λέγω καὶ τὴν Σταδιοτραχίαν, ὡς ἀδύνατα
 ὄντα ἐπανακεκληῖσθαι, οὐδ' ἐπεχίρει κατὰ πείραν κατασχεῖν·
 ὅσον δ' ἦν τὸ κατὰ Μαίανδρον καὶ Τρύλλεις καὶ Κάυστρον, τὰ
 τῆς Ἀσίας βαθύτατα, ἐκράτυνέ τε προπολεμῶν καὶ τῆς κατὰ 5
 σφῶς ἀσφαλείας μετέχειν ἐδίδου. τοὺς δέ γε Μακεδωνίτας (ἐκ-
 κου γὰρ αὐτοὺς τὸ πολλῶν ἔνθεν εἰς τὰς κατὰ δύσιν δουλείας
 μεταγομένων καταθαρρεῖν τῶν λελειμμένων τοὺς Πέρσας) καὶ
 D λίαν συνίστα καὶ ἡσφαλλίζετο· ἦν γὰρ τὸ ἐκείνων πληθὺς πόνον
 τῶσι καὶ περὶ τὸ ἀντιμαχεῖν δεξιώτατον, καὶ γε τὰς προθυμίας 10
 ἐρῶννυ χρυσίῳ, καὶ σφῶς ἐδωρεῖτο φιλοτιμίαις. οἱ μέντοι γε
 Πέρσαι τὸ τάχος τῆς ἐπιστασίας μαθόντες κατωρρώδουν τε, καὶ
 αὔθις παλινστοῦντες ταῖς δυσχωρίαις ἐνεδύοντο, ἀπογνόντες δὲ
 τοῦ θαρρεῖν οὕτως διεπρεσβεύοντο ἀπέλυνόν τε τοὺς αἰχμαλώτους
 καὶ ἡγάπων σωζόμενοι. ὁ δὲ τὸ μὲν ἡσυχίαν σχήσειν ἐκείνους 15
 E εἰσαυθίς καὶ μάλα θαρρῶν ἐπίστευνεν, οὐκ ἔξ ὧν ἐκείνοι διωμο-

in Persarum ditionem simul aut vi tractis, aut ne traherentur ultro cedentibus. unde et alia illa tractus eius iam imperatoribus parere desiderant: ea dico quae Strobilo et Stadiotrachiae adiacent loca, ita validis inessae praesidiis hostium, ut eorum recuperationem desperatam ne tentandam quidem aut tunc cogitandam Ioannes putaverit. quantum autem erat circa Maeandrum Tralles ac Caystrum et Asiae intima, confirmavit propugnans, atque ut secure propriis indigenae fruerentur, proferendo ultra bello effecit. Magedonum quoque gentem Romano asseruit imperio, in extremo tunc positam discrimine deficiendi ad Persas aut ipsis succumbendi, laborabant enim illorum res, plerisque illorum evocatis ab imperatore et militatum missis contra hostes Occidui limitis, ibique praesidio relictis, idcirco quod eius generis, utpote arcubus peritissime utentis, opera in velitationibus et praeliis laudaretur. inde porro factum ut vicini Persae, qui alioqui numerosam nationem sagittandi exercitatione formidabilem non temere laceaserent, nunc eam delectibus exhaustam imparem ob paucitatem iuventutis suis insultibus rati audacter invaderent, haud dubie subacturi, despondentibus iam animos exiguis illis reliquiis, ni a Ioanne despota confirmarentur, auro ipsos et munificis largitionibus deliniente, sicque ad fidei erga imperium constantiam et resistendi hostibus alacritatem excitante. Persae porro incurrentis in ipsos tanta celeritate despotaе improvisis consternati nuntiis, terrore ac desperatione successus averai retro sunt, seque statim in suorum, unde prodierant, inaccessiblea latibula montium recondiderant. ac velut ne illic quidem se tutos rati, legatis missis captivisque redditis pacem fecerunt, in lucro ponentes quod salvi superessent. Ioannes autem quieturos ipsos in posterum certo confidebat, non quoniam promissis ipsorum multum fidei tribueret, sed quia sibi conscius et virum et animi ad eos, si quid amplius moverent, ita male multandos ut praeteritarum iniuriarum cumulas persoluturi poenas forent, isto metu continendos illos in officio speravit. pacem autem dedit iis petentibus, quos se bello superaturum, si conare-

λόγουν, ἀλλ' ἐξ ὧν αὐτὸς οἶδεν ἐπιθυσόμενος καὶ νικήσων, εἴ
 που καὶ παρακινήθειεν· τὸ δὲ μὴ παθεῖν ὧν ἔδρασαν τοὺς προσ-
 χώρους ἀντίποινα οὐκ ἔδικαίου τὸ σύνολον. πλὴν ἱκετεύοντας
 προσεδέχετο, καὶ σφίσιν ὕρους ἐτίθει, ἐς ὁπόσον ἂν καὶ κινη-
 5 θείεν προσκαταβαίνοντες ταῖς σκηναῖς, ὡς τὰς μεγίστας δώσον-
 τες δίκας εἰ παρασπονδοῖεν. καὶ οὕτω μὲν ὁ δεσπότης τὰ κατὰ
 τὴν ἔω καθιστῶν τῆς προτέρας δυσκληρίας ἀνελάμβανε τοὺς
 ἐκεῖ, καὶ θαρρεῖν παρῆχεν ἀνέδην τὰς αὐτῶν γεωργοῦντας καρ-
 10 πλίσσθαι.

- 10 22. Ἐνόσει δὲ τὰ τῶν Βουκελλαρίων Μαρνανδηνῶν τε P 147
 καὶ Πυφλαγόνων καὶ λίαν οἰκτρῶς. τὸ δ' αἵτιον ὅτι τοῦ κρα-
 τοῦντος τὰ τεθησαυρισμένα σκορπίσαντος κατὰ τε κήδη καὶ βα-
 ρείας φιλοτιμίας τὰ πρὸς τὰ ἔθνη, συχναῖς ἀποστολαῖς χρωμέ-
 15 νον, — οὐκ οἶδα δὲ εἰ καὶ σκῆψις ἦν τὸ προβαλλόμενον, τὸ ἐν- P 148
 15 διὲς δηλαδὴ πρὸς τὰς χρεῖας· μὴ καὶ μᾶλλον ἦν τὸ ὑπ' ὀδύντα
 λεγόμενον, ὡς τὸ ὑπήκοον ὑποπτεύων διὰ τὰ συμβάντα τῷ ἀλαῶ
 κακοῦν ζημίαις συμφέρον ἔγνω, μὴ καὶ κατεξανασταῖεν ἐντρο-
 φῶντες. ταύτης γοῦν τῆς αἰτίας ἢ οὔσης ἢ καὶ δοκούσης ἔνεκα

16. λαφ P.

tur, minime dubitabat, miseratione gentium vicinos ipsis incolentium tra-
 ctus, ne victi illi malorum ac cladum quas passi bello essent ultionem a
 debilioribus vexationi opportunis, tempore deinde captato, exigent.
 caeterum quo minus causae haberent a pactis resiliendi, fines iis prae-
 scripsit satis laxos, intra quos abunde pascuorum suis armentis et gre-
 gibus haberent, serio edicens, si ultra erumperent, violati foederis pia-
 calum maxima ipsorum calamitate luendum. in hunc modum per Orientis
 provincias despota deleta ignominia prius acceptarum illic cladum et re-
 rum statu emendato fiduciam illis gentibus fecit, otio ac pace ubique re-
 stitutus, libere deinceps attendendi culturae agrorum et secure legendi
 fructus uberes terrarum in quibus habitarent.

22. Laborabant autem et miserum in modum afflictas iacebant Bu-
 cellariorum et Maryandenorum regiones, itemque Paphlagonia; cuius rei
 causa haec erat. imperator iis quae superiorum principum parsimonia
 congenerat consumptis in tot largitiones ac donativa ambitiosa praeterea-
 que in pretiosa munera principibus aut exteris gentibus missa, quibus illi
 ad foedera et societates allicerentur, exhaustum aerarium supplere, cre-
 bro missis per omnes provincias qui pecunias colligerent, curabat. haud
 porro scio an vera illa fuerit exinanitio publici thesauri, an non potius,
 quod quidam introspicentes penitus submurmurabant, imperator eo falso
 praetextu obtento, vere metuens ne propter invidiam excaecati Ioannis
 et inde secutam a patriarcha excommunicationem provinciae rebellarent,
 res tunc suis utile putaverit spoliare subditos et facultatibus privare,
 ne ad contra se insurgendum vires haberent. utcumque sit, ea tunc vel
 vera vel ficta causa egestatis aerarii, crebris imperator censibus ac de-
 scriptionibus per ministros quoquoersum dimissos avare ac rapaciter ex-

συχναῖς ἀναγραφαῖς τὰς χώρας ἐκαλαμῆτο. ἐνεπίστευε δὲ τὰς τοιαύτας οἰκονομίας καὶ ἐξισώσεις ἀνδράσιν οὐδέσι, μεγάλων ἐπὶ Β τούτοις τεταγμένων τὸ πρότερον· Καῖσαρ γὰρ Ῥωμανὸς καὶ μέγας δομέστικος ὁ τοῦ βασιλέως πατὴρ ἐξισωταὶ κατὰ Σκάμανδρον ἦσαν. πλὴν ἐχρυσολόγουν ἐντεῦθεν καὶ τῷ κοινῷ ταμειῷ⁵ προσῆγον τὰ χρήματα. τοῦτο συμβὰν καὶ τοῖς Παφλαγοῖσι καὶ τοῖς προσωτέρω, ἡργυρολογοῦντο τῷ χρόνῳ ἀμύνοντες. τῶν μὲν χρειωδῶν καὶ γε λίαν εἶχον εὐπόρως διδούσης τῆς γῆς, νομισμάτων δὲ πενιχρῶς εἶχον, ὥς πάντων γεωργούντων τὰ ἀναγκαῖα. κεφαλαιουμένων γοῦν τῶν τελῶν ἐπὶ νομίσμασι χρυσίου¹⁰ καὶ ἀργυρίου, διδόντες τὸ τεθὲν ἕξ ἀνάγκης ἐξηποροῦντο. ἦσαν δ' ἄλλως καὶ στρατείας οὐδὲν εἰδότες. ὁμως ἔθνους φιλοκερδοῦς πονηρίαν πολλὰ ἢν κύμοι τις διορθοῦν θάλων, εἰ καὶ μὴ πάσχοι· εἰ δὲ πάσχει, οὐκ ἔστιν ὅπως μὴ ἀπρακτεῖν πῦσαν ἐπινοίαν. ἐκεῖνοι τοίνυν, καὶ μᾶλλον οἱ ταῖς ἡκrais προσκαθήμε¹⁵ νοι, τῷ τε πάσχειν ἐνθύνει καὶ τῷ ἐλπίζειν ἐκείθεν τὰ λώονα, D εἰ μόνον προσχωροῖεν ἐκόντες, προσχωρεῖν ἔγνωσαν καὶ ὁσημέραι προσετίθεντο Πέρσαις. τοῦτο γοῦν ἐπ' οὐκ ὀλίγον γεγόμενον,

ercitis spicilegia regionum factitabat, utens ad id opera hominum nihil, cum antea huiusmodi lustris condendis collationibusque exigendis populorum nobilissimi quique praefici soliti essent: nam Caesar Romanus et magnus domesticus imperatoris pater censuras istius generis per regiones circa Scamandrum sitas gesserant. hi porro villissimi ministri aurum immisericorditer extortum undique in aerarium congebant. qui cum obirent Paphlagoniam et ultiores regiones pecuniis acerbè corradendis, eo magis offendeabant illos populos, quod vexationem per se odiosam intemperstivitas tunc quaedam aggravabat. agriculturae gentes illae plusquam mercimoniis deditae, rebus ad victum quas terra gignit abundabant, signatae pecuniae parum habebant. quare ipsis erat perdifficile aureos argenteosque nummos, qui singula in capita indicebantur, numerare; et se ad id quod non possent damnis ac prehensionibus cogi indignissime scilicet ferebant, praesertim quoniam inde sequebatur toto ipso deinceps anno necessarii egere, postquam messes et vindemias, ut summas indictas quoquomodo conficerent, alieno tempore villi pretio distrahere totas exactorum inclementia compulsi fuerant. nullum quidem fere plerique illorum rei bellicae usum habebant, ut rebellio minus timenda videretur. tamen gentis lucri cupidae, etiamsi nulla extorsione irritatae, per se praenam ad quaestuosum periurium indolem cum semper magnus labor sit ab utili visa defectione cohibere, tum certe quando exacerbata damnis acerbisque iniuriis ad desperationem efferata fuerit, frustra quantavis adhibebitur industria ad illam in fide officioque continendam. igitur illi, praecipue vero quorum arcibus Persico praesidio insessis viciniore sedes erant, quod a nostris quidem atrocia paterentur, ab hostibus vero commodiora sperarent, pollicentibus videlicet illis et, si ultro se dederent, mite imperium spondentibus, deficere ad Persas decreverunt, fiebantque aliorum post alios quotidianae transitiones ad benigniores, ut putabant,

συνάμ' ἐκείνοις οἱ Πέρσαι ὁδηγοῖς ἕμα καὶ συμμάχοις χρώμενοι καταθαρρεῖν ἔχον τῶν λειψιμένων. καὶ πρῶτον μὲν ἐκδρομαῖς ποιοῦντες κατέθρονον τὴν γῆν ἐκείνων, καὶ σκυλεύοντες (οὐ δὲ γὰρ ἐθάρrouν μένειν) ὑπέστρεφον· εἴτα τῶν μὲν ὑποκλινομένων, 5 τῶν δὲ καὶ ἀποικιζομένων δέει τῷ περὶ τοῦ ζῆν, εὐχερεῖν ἐκ τοῦ ῥᾶστα τοῖς ἐναντίοις ἦν, καὶ κατασχόντες τὴν χώραν κακὸν ἦσαν **E** γειτόνημα τοῖς πλησίον. τῷ μέντοι γε βασιλεῖ δόξαν ἀνακλητέον ἐκείνην εἶναι, ὅτε δὴ καὶ θιλήσοι, ὥς ἐπὶ θύρας οὖσαν, οὐ μέλον ἦν, ἀλλὰ πρὸς τοῖς δυσικοῖς πᾶσαν εἶχε τὴν ἀσχολλαν, τὰ 10 ἐν ποσὶ καταπροιέμενος. εἴωθε γὰρ αἰεὶ τὸ μὲν ἀνὰ χεῖρας καταφρονεῖσθαι διὰ τὸ σύνηθες, ζητεῖσθαι δὲ γε τὸ μὴ κρατούμενον ὥς θέλῃον ἤδη ἐξ ἀσυνήθους προσγεγονός.

23. Οὕτω τοίνυν ἐκείνων κακουμένων, ἄσπερ κομήτης **P** 149 ἐκ δύσεως κατὰ τὸ ἑωθινὸν ἐξέλαμπεν ἐξ ἥρος ἐς φθινόπωρον, 15 ἐφόβει δὲ τοὺς ὁρῶντας πυρὶ καπνὸν σύμμικτον ἀποπάλλον, ὥς τι κακὸν προσημαίνων. ἦν γὰρ οὐκ ἦν, φαινομένων τοιοῦτων ἔξαισιων κατ' οὐρανὸν οὕτω, μὴ καὶ τινα κατὰ γῆν καὶ ἔθνη παρὰ τὸ σύνηθες γίνεσθαι. εἰ δὲ καὶ τῶν κομητῶν εἶεν οἱ φοβερώτατοι, ὥς ἐκεῖνος ἦν τότε, τὸ κακὸν πρόδηλον ἔλευσόμε-

dominos. quod primo a singulis tentatum, et ubi successus impune fieri probavit, crebrioribus exemplis frequentatum, irreparabili iacturae provinciae totius occasionem dedit, siquidem Persae his qui ad partes ipsorum transierant ducibus et adiutoribus usi, paucitatem eorum qui constantes in fide imperatori iurata perstabant contemnentes, terras eorum crebris infestare incursionibus coeperant; e quibus onusti praeda, spoliatis subinde miseris, redibant domum, nondum ibi ausi considerare, quoad multis istorum experientia malorum inclinantibus ad Persas, multis quotidiana vitae pericula fuga et voluntario exilio redimentibus, subactu iam faciles Persae regiones suae ditioni subiunxere, fixisque ibi domiciliis malam finitimis viciniam praestabant, infestantes eos latrocinis. haec audiens imperator eo accurrere neglexit, existimans se istas provincias, quippe in propinquo sitas, recuperaturum quandocunque foret libitum, et tunc in res Occidui tractus spe ac cupiditate totus imminens, in eaque una defixas cura cogitationes habens, more ingenii humani, plerumque, dum inhiat longinquis, amittentis coram posita, et voluptatem ex absentium acquisitione speratam, quod insolita sit, potiorum arbitrantis fructu propter quandam assuetudinis nauseam minus iucundo, qui ex praesentium olim possessorum consueto amplexu percipitur.

23. Illis in hunc modum male habentibus, cometa ex Occidente in Ortum effulsit a vere usque ad autumnum: terrebat autem intuentes, ignem fumo mixtum evibrans, illa ipsa horribili specie cunctis suadente aliquod malum isto signo portendi. vix enim in memoria omni reperias post talia ostenta per coelum hoc modo visa non aliquas per terram ac gentes praeter solitum mutationes secutas, quodsi apparentes cometae de genere peculiariter terrificorum sint, qualis omnino hic fuit, manifestum augurium est infortunii aut cladis imminens, adstipulante vulgari

Β νον. μαρτύριον δὲ τοῦ λόγου καὶ τὸ λεγόμενον “οὐδεὶς κομή-
της ὅστις οὐ·” προστιθείσι γὰρ καὶ τὸ λοιπὸν οἱ εἰδότες τῶν
τοιούτων, τὸ “φύσει κακός,” ὡς γίνεσθαι τὸ σύμπαν Ἰαμβον.

Τότε τοίνυν δόξαν τῷ βασιλεῖ τῶν δυσικῶν καὶ αἰδοῖς κι-
νουμένων, ὡς καὶ παρασπᾶσθαι παρ’ ἐκείνων τὰ τούτων, οὐκ ὀ-
λίγας δυνάμεις συναγαγὼν τῆς ἐπὶ τῆς Θεσσαλονίκης ἤπειτο,
ὡς ἐκείθεν συναρτύσων τὰ τοῦ πολέμου. εἰς Ξάνθου οὖν κα-
С ταντήσας ἐκίσε κατασχεῖν ἔγνω διαχειμεριούσας τὰς συντάξεις.
τοῦ καιροῦ γοῦν τριβομένου, — συνήχθησαν γὰρ ἅμφ’ ἐκείνων
καὶ τῶν ἱεραρχῶν οὐκ ὀλίγοι, καὶ ἦν σκέψις περὶ τοῦ πατριάρ-
χου. ἐκεῖ γὰρ καὶ τισιν ἐκινούντο λόγοι πρὸς ἐκείνον ἀναφερό-
μενοι, ἔγκλημα ὡς δῆθεν καθοσιώσεως, καὶ διὰ ταῦτα διμη-
νύετο καὶ ὁ πατριάρχης κατὰ Ξάνθου ἀπαντᾶν, πεμφθέντων
δυοῖν ἀρχιερέων εἰς τοῦτο. κακείνος οὐχ ὑπακούων, ὁμῶς τὸν
P 150 καιρὸν θεραπεύων, καὶ ἤπαξ καὶ δις ἐκ τῶν τοῦ κλήρου ὡς βα-
σιλέα ἀπέστελλε, τοῦτο μὲν καὶ εἰρηνικῶς περὶ τῶν βασιλικῶν
ὑγείων μαθησόμενος, τοῦτο δὲ ἀνὰ μέρος ἀπολογούμενος
τῷ προτείνειν αἰτίαν δοκοῦσαν εὐλογον τοῦ μὴ παραγίνεσθαι. ὁ
μὲν οὖν βασιλεὺς ἐκὼν ἄκων τὰς ἀπολογίας ἐδέχετο καὶ προσ-
ποιεῖτο τὰς εἰρηνικὰς, καὶ πρὸς μὲν τὸν πατριάρχην ἀντιπέμπων²⁰
τὰ φιλικὰ ὑπεκρίνετο, καὶ οἱ εὐμενῶς ἔχον ἐδόκει. τοῖς μὲν οὖν

dicto “nullus cometa quin sit”, cui inchoatae sententiae nemo peritus
audiens non continuo subiciat illud ad absolvendum Graece senarium iam-
bicum deficiens “natura malus.”

Tunc porro visum imperatori, Occidui tractus incolis rursus turban-
tibus ita ut ab illis res nostrorum raperentur, Thessalonicam proficisci
ductis secum copiis non paucis, ut illic e propinquo commodius bellum
adornaret. sed cum Xantheam eo itinere venisset, ibi detinere decrevit
in hibernis exercitum. quare dum tempus expeditioni aptum expectatur,
per illud ibi otium, cum ad eum episcopi non pauci confluiissent, agi
de patriarcha coeptum est, quibusdam non dubitantibus reum ipsum pro-
nuntiare irreligiosae contumaciae in neganda contra sacros canones poe-
nitentia. quare ex istorum sententia citatus is rite est, ac iussus ad
Xantheam se sistere, duobus ad illum antistitibus ea causa missis. non
paruit ille quidem, tamen aliquantulum de duritie remittens ut tempori
serviret, semel iterumque certas de suo clero ad imperatorem misit offi-
ciose illum a se salutatuos, et percontatuos ex usu inter amicos con-
suetudinis humanae ut Augustus cum coniuge ac liberis valeret, simulque
excusatuos, velut necessariam ob causas alias dicendas, eo nunc occur-
rendi moram. his officiis quamquam non pleno satisfiebat imperatori, ta-
men ipse quoque in praesens animi vulnere dissimulato et salutationem et
excusationem placido excepit vultu, vicissimque per quosdam e comitatu
allegatos patriarcham amico salutavit, placido se in illum esse animo si-
gnificans. caeterum inter episcopos causa crimenque patriarchae occulta

ἀρχιερεῦσιν, ὡς ἐννοεῖν ἦν, οὐδὲ γὰρ ἱφίλει τὸ ἐγκλημα κατὰ τὸ Β
 λεληθὸς τὰ περὶ τούτου ζητεῖν· οὐδὲ γὰρ ἐχρῆν, δημηγορῶν τις
 ἔλγε, τὴν τοῦ παντός καρδίαν τὸν βασιλέα μὴ παρὰ τῆς ἐκκλη-
 σίας τὴν θάλασιν ἔχειν, ἀλλ' ἐκεῖθεν ὡς τινα φθοροποιὸν ἄερα
 5 τὴν δύσνοιαν εἰσδεχόμενον κινδυνεύειν. καὶ ταῦτα μὲν ὁ κρα-
 τῶν καὶ ἄλλα προύτεινε πλεῖστα, ἀποπροσποιούμενος μὲν τὴν
 πρὸς τὸν πατριάρχην δοκοῦσαν δυσμένειαν, ἐκείνοις δὲ προανα-
 τιθεὶς ἱερυνᾶν ὡς ἄξιον ὄν ζητεῖσθαι κατὰ σχολὴν τὰ κινούμενα.

24. Συμβαίνει δέ τι κατὰ τὴν πόλιν ὃ δὴ καὶ τὸν βασι- C
 10 λέα εἰς ἄμυναν ἐξηρέθισεν. ἦπτετο δὲ τὸ δεινὸν καὶ τοῦ πατριάρ-
 χου, κῦν πλαγίως ὡς ἄλλων πασχόντων. τοῦ γὰρ Βέκκου τὸ
 χαρτοφυλακικὸν ἀξίωμα ἔχοντος (προνόμιον δ' ἔστι τὸ προτρο-
 παῖς ἐκείνου τὰς ἱερολογίας γίνεσθαι) τῶν τις ἱερέων ἐκδουλεύων
 καὶ ἐν τῷ κατὰ τὸν Φάρον ναυῷ τῶν μεγάλων ἀνακτόρων τυμ-
 15 φίους ἱερολόγει δίχα τῆς τοῦ χαρτοφύλακος προτροπῆς. καὶ εὐ-
 θὺς ἀκουσθέν, ὡς πρόστιμον ἐκείνῳ ἢ τῆς ἱερωσύνης ἐπίλασις D
 ἦν. τοῦτο γοῦν οὐκ ἔδοξε τοιοῦτον ἢ τι ἄλλο μέτριον τῷ βασι-
 λεῖ ἀγγελθέν, ἀλλ' ἀφορισμὸς ἄντικρυς τοῦ βασιλικοῦ κληρικοῦ.
 καὶ εὐθὺς (συνυπενδὲι γὰρ καὶ τὸν πατριάρχην ὡς δῆθεν συμ-

19. συνεπεύξει P.

inquisitione tractabatur. qua de re auditus ex illis nonnemo dum hæc
 concionabundus declamaret, nec consentaneum nec ferendum videri prin-
 cipem, cor utique reipublicæ, non ab ecclesia foveri ut id ex quo salus
 unica pendeat publica. quale igitur fuerit, si non modo inde non fovea-
 tar, sed maligno et pestilenti dissensionis spiritu afflato in discrimen ma-
 nifestum inducatur? ea etsi clam procurante imperatore agebantur, tam-
 en is istis quas retulimus et aliis plurimis benevolentiae significationi-
 bus in illum editis, diligenter simulabat æquum erga patriarcham et of-
 fensione omni vacuum animum, sic libere sinens congregatos patres per
 otium considerare quid tali statu rerum optimum ipsis factu videri ac de-
 cernere par esset.

24. Contigit porro quiddam in urbe quo magis exasperaretur impe-
 rator et ad ultionem irritaretur, ex qua quod secutum malum est ipsum
 patriarcham oblique perstrinxit, resiliente in ipsum ignominia quæ aliis
 irrogabatur. Vecco chartophylacis dignitatem obtinente, cui magistratui
 iuxta usum ac leges id iuris competit ut sine illius nutu et assensu nu-
 ptiales benedictiones non administrantur, sacerdos quidam ministrans in
 templo magni palatii ad Pharum sito sponsis benedixit non requisito char-
 tophylacis assensu. ea re statim audita is in poenam a sacerdotii fun-
 ctione suspensus est. id sibi nuntiatum imperator atrociter accepit, quasi
 ea non mediocri aliqua censura sed vera et suprema excommunicatio
 fuisset regi clerici. ac statim suspicatus id factum consocio et coop-
 erante patriarcha, gravissime offensus est, contemni se ratus, ira commu-
 Georgius Pachymeres I.

πράξαντα) ὑβριοπαθῶν οὖν οἶον ὡς ὑπεροπτικῶς ἔχοντος θνητῷ
 P 151 ἦν ἀτόχος, καὶ δογῇ ἦν κατὰ τῶν τῆς ἐκκλησίας κοινή, καὶ ὡς
 ὁ πατριάρχης, κεκραγῶς ἐπῆγε, τετέλεκε διὰ ταῦτα τὸ τῆς βα-
 σιλείας κράτος ἔξουθενεῖσθαι καὶ τὰ ἱερὰ ἀνάκτορα ἀφορίζεσθαι.
 ἦν γὰρ καὶ τοῦτο λῆμμα πρὸς τὸ παριστάμενον, ὅτι ἐντὸς τῶν 5
 ἀνακτόρων ἔτυχεν ὁ πρεσβύτερος, ὅτε οἱ τοῦ χαρτοφύλακος πέμ-
 ψαντος διεμηνύετο ἡ ἐπίσχεσις. καὶ δὴ τὸν μὲν πατριάρχην οὐκ
 εἶχεν ὅπως ἀμύνοιτο, ἄλλον δὲ τρόπον βαδύτερον καὶ τὸν κατα-
 φρονήσαντ' ἀμυνεῖσθαι, εἰ καὶ τὸν πατριάρχην πλέον δύναιτο
 B λυπήσειν, ἢ μὴ δόξειν ὡς ἀμυνεῖσθαι καὶ πλέον δύναιτο προ- 10
 νόει. καὶ πέμψας διὰ ταχέων τῷ σεβαστοκράτορι Τορνικῷ
 προσέειπεν (αὐτῷ γὰρ τότε τὰ τῆς πόλεως ἐπετέτραπτο) κα-
 ταχαλῶν μὲν τὰς οἰκίας τοῦ τε χαρτοφύλακος καὶ τοῦ μεγάλου
 οἰκονόμου (οὗτος δ' ἦν ὁ Ξιφιλίνος Θεόδωρος), ἐκρῖζον δὲ
 τὰς ἀμπέλους, καὶ αὐτοὺς δεσμίους ὡς ἐκείνον ἐκπέμπειν. ἔβου- 15
 λετο δὲ τὸ προσταττόμενον κυνὶ λένοντα ἐκδεδίττεσθαι, καὶ γι
 C τούτων ἀποκλινάντων πρὸς βασιλεῖα διὰ τῆς ἐπὶ τῇ τιμωρίᾳ προσ-
 παθείας μηδὲν οἶδ' ὅτι εἶναι τὸν πατριάρχην καθ' αὐτὸν ὄντα
 πράττειν, καὶ οὕτω κάκεινον ὑποχαλῶν ἀναγκάζεσθαι. ὁ γοῦν
 σεβαστοκράτωρ ἐπιστὰς ἔτοιμος ἦν κατὰ τὰ ἐπιτεταγμένα πρῶτ- 20
 τειν. ἀλλ' ἐκείνοι τὴν ἔφοδον προαισθόμενοι ἅμα γυναιξὶ καὶ

niter in universum ecclesiasticum ordinem exardescens vehementi; unde
 in clamores erumpebat vociferans "nempe hoc patriarcha sic voluit ce-
 sentanee ad prius in nos contumeliosissime gesta, ut nullam occasionem
 praetermitteret vilipendendae et contemptu extremo conculcandae impera-
 toriae maiestatis, regia etiam imperiali sacris prohibenda interdictoque
 supponenda." hoc dicebat, quoniam intra imperatorium palatium forte
 repertus est sacerdos ille, quando ei missi a chartophylace sententiam
 suspensionis intimarunt. totus porro defixus in cogitatione vindictae, pa-
 triarcham tunc quidem ipsum recta in propria ulcisci persona non va-
 lens, modum astute commentus est eam poenam ab sui contemptore re-
 petendi, quae simul patriarchae dolorem inureret, sic se cumulate iniu-
 riam utrimque ulturum ratus. curriculo mittit ad Sebastocratorem Tor-
 nicium tunc praefectum urbi, qui a se iuberet diruere continuo illum ae-
 des chartophylacis et magni oeconomi (erat hic Xiphilinus Theodorus),
 evellere stirpitibus vineas amborum, ipsosque vinctos ad se mittere. vole-
 bat nimirum ista ratione terrere (quod aiunt) leonem exemplo male mul-
 tati canis. futurum autem sperabat ut hi supplicii metu ad obsequendum
 imperatori quodcumque vellet inclinarentur; quod si contigisset, non modo
 nihil ausurum patriarcham solum et virorum talium in partes principis
 traductorum auxilio destitutum contra se agere, sed etiam coactum iri
 cedere et de duritia remittere in causa excommunicationis. igitur seba-
 stocrator praesto aderat stans in procinctu exequendi mandata. caeterum
 de eius infesto adventu praemoniti ambo illi cum uxoribus et liberis ad

πασι τὸ ἱερὸν προφεύγουσιν, ὡς ἐκείθεν τὴν ἀσυλίαν ἔξοντες.
 ὡς δ' ἐκεῖνος ἐπιστάς τῷ ναῷ ἐκπαῦν ἐπειρῶτο (ἦδε γὰρ βλαβη-
 σόμενος μὴ ἀνύσας), λέων ἦν μετὰ ξίφους. ὁ δὲ πατριάρχης D
 αὐτίκα προσυπαντῶν καὶ ἐμβριθῶς ἀπέπεμπε τὸν ἐπιόντα, καὶ
 5 "τί παθόντες" ἔλεγεν "ὀφθαλμοὺς καὶ χεῖρας καὶ ἰσχυροὺς ἡμε-
 τέρας, τοὺς μὲν ἐκτυφλοῦν τὰς δ' ἐκκόπτειν περᾶσθαι;" ἐπε-
 βοῶτο δὲ καὶ θεὸν καὶ ἀνθρώπους ὡς ἀδικοῖτο πλεονεκτούμενος·
 μηδὲ γὰρ δίκαιον εἶναι θεῷ καθιερωμένους ἄνδρας εἰς θύνασθαι
 κοσμικοῖς. ὡς δ' ἀπεπύγη πρὸς ταῦτα ὁ πρὸ μικροῦ ὑπέροφρος
 10 ὡς ἐκπαύσων κῦν εἴ τι γένοιτο, τοῖς μὲν ἀνδράσι τὸ ἱερὸν πα- E
 τοῦσιν αἱ ὄρμαι ἀνείντο μὴ δεδιόσιν, ἐκεῖνος δὲ πρὸς τὰς οἰκίας
 τρέπεται. ἄμπέλοις δ' ἐπιθέσθαι οὐκ ἦν, ὅτι οὐδ' ἦσαν ἐκεί-
 νους ἄμπέλοι τῇδε. ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκιῶν ἀποτρέπεται ὡς μὴ
 σφίσιν ἀληθῶς, οὐσῶν ἄλλα μᾶλλον τῆς ἐκκλησίας λογιζομένων.
 15 ἐκρουσθεῖς οἷν τοῖς ὅλοις ὁ ἐπιτιμητὴς ἐκεῖνος πέμπει Νικαίαζε,
 καὶ τὰ προστεταγμένα ἐπὶ τοῖς σφῶν κτήμασι διαγράφεται. κω-
 λυθεῖς δὲ ἀποπέμπειν δεσμίους, ὡς ἡ πρόσταξις εἶχε, συνεβού-
 λευε σφίσιν αὐτοὺς ἀνέτους ὡς βασιλέα χωρεῖν, τοῦ ἀληθῶς P 152
 γερουρίου ἀποσπασθέντας, ὡς ἦν ὁ νοὺς ἄντικρυς. ἀπολογίαν

6. περᾶσθαι. ἀπειβοῶτο P.

templum confugiant, iure illic asyli tuti futuri. quo sebastocrator cognito,
 reputans magnum sibi ab imperatore malum affore nisi quae is inebat
 effecta redderet, in templum ense stricto ut leo irruens extrahere illos
 inde conabatur. at occurrens patriarcha eum graviter incroptum repulit,
 "quid vobis" inquit "volentes oculos et manus et aures nostras, illos
 quidem erueri, istas autem abscindere, postremo has obstruere cona-
 mini?" testabaturque vociferans deum et homines, vim sibi per sacrile-
 gam iniuriam fieri: neque enim fas esse deo sacros homines a saeculari-
 bus corrip. obstupuit ad ea percussusque a coepto destitit qui tanto
 prius fastu extracturum se supplices, quidquid quivis contra moliretur,
 ostenderat; eoque sese domum recipiente re infecta, Vecous et Xiphili-
 nus intra septa aedis sacrae tuti securique versabantur. sed nec vineas
 excindere potuit, cum neuter illorum vineta circa Constantinopolim ha-
 beret. ab aedium quoque quibus utebantur demolitione prohibitus est,
 denuntiato ipsi haud esse illas iuris ipsorum, sed ecclesiae, quae usum
 dumtaxat habitandi suis illic ministris precarium concederet. ergo hic
 tam acer ultor undique reiectus, et cunctis exclusus quae tentarat, ne
 nihil ageret, Nicaeam certos misit qui in praediis istorum in illo territo-
 rio citis vastationem ab imperatore praescriptam exercerent. cum autem
 nequiret mittere illos viatos, ut fuerat iussus, suadere ipsis institit ut
 ultro ad imperatorem proficisci vellent, id communiter tam ipsis quam
 sibi consilium esse utile diasserens, quoniam si volentes ipsi sacro asylo
 abisterent adeundi principis causa, idonea ipsi apud imperatorem futura
 esset excusatio omisae comprehensionis et constrictionis ipsorum sibi ab
 eo imperatae. nam ne illos intra templum caperet, sanctitatem loci et

- γὰρ ἐκείνον ἔχειν πρὸς βασιλέα τὴν ἀσυλίαν τοῦ ἱεροῦ καὶ τὴν τοῦ πατριάρχου κώλυσιν, καὶ ὡς αὐτοὺς εὐθὺ τοῦ βασιλέως ὀρμῶντας δεσμεύειν οὐκ ἦν, ὡς παρ' αὐτοῖς μενούσης τῆς προσφυγῆς τοῦτο μὲν τῷ ἐκόντας ἀποφοιτᾶν, τοῦτο δὲ καὶ τὸν πατριάρχην ἐπιτιμῶντα ἀμφέπειν πανταχοῦ διάγοντας. προσέτι δὲ 5
- B καὶ τὸ τῆς εἰς βασιλέα προσόδου σχῆμα τὸ ἀνέτους σφᾶς διατηρεῖσθαι δίδωσι· πρόσωπον γὰρ βασιλέως θειώμενον συμπαθείας ἀνάγκην ἔχειν, κῆν γοῦν πρὸς ὦραν, τοῖς κατακρίτοις. ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια λέγων ἐπιθεῖ τε τοὺς ἄνδρας ἀποφοιτᾶν τε τοῦ ναοῦ καὶ πρὸς βασιλέα χωρεῖν. καὶ δὴ παρὰ τοῦ πατριάρ- 10 χου ἐκχωρηθέντες δόξαν συνοῖσον σφίσι τὸ ἀπελθεῖν (τὰ γὰρ συμβάντα τούτοις πικρά, καὶ ὡς εἰ ἐπὶ καθοσιώσει εὐθύνοντο)
- C εὐθὺς ταῖς τοῦ ἱερέως ἐφοδιασθέντες εὐχαῖς τε καὶ εὐλογίαις τῆς πρὸς τὴν Θεσσαλονικὴν φερούσης ἕπτονται. ἡ μὲν οὖν ἐπιμεί- 15 ξασιν ἐκείνοις Θεσσαλονίκη καὶ βασιλεῖ προσελθοῦσι συνέβη, οὗ τοῦ παρόντος λέγειν καιροῦ. πλὴν εἰκάσμετ' ἂν τις ὡς οὐκ ἂν εὖ ἐκείθεν ἔπαθον, εἰ μὴ γε θηρευέουσι τὸν καιρὸν συνέβη

14. φέρουσαν P.

occurrentis ac repellentis patriarchae auctoritatem prohibuisse, plansibiliter causaturum sese. porro ipsos sponte abdicantes tutelam sacrorum adytorum ut communi domino se sisterent, fas haud fuisse abs se corripi darique in vincula, facile quemvis videre, nec imperatorem dubitaturum. plenam igitur ab se quidem fore ipsis securitatem inviolatae libertatis, si quod suadebat facerent. nullum autem ab alio quovis metuendum ipsis esse tale periculum demonstrabat, vel quod recta tendentibus ad principem nemo facessere molestiam auderet, vel quia declarato in ipsos patriarchae palam protegentis patrocinio tuti ubique inviolatique futuri essent, tantae illius ac tam venerabilis respectu potestatis. denique postquam eo pervenissent, ipso vultu ac conspectu principis certissimum aiebat accepturos ipsos salutis et securitatis pignus: nam faciem imperatoris eorum vel ad momentum oculis obiectam gratiae ac veniae erga intuitos, etiam praedamnatos reos, necessariam causam existimari. haec et huius sententiae alia cum allegaret, persuasit quod volebat, siquidem illi conducibile id sibi futurum rati, patriarchae in id iter assensu impetrato, templi refugium relinquere adque imperatorem se conferre decreverunt, etiam inde allucente successus in tali consilio spe, quod satis intelligerent ea quae in ipsos tam acerbè acta essent, decreta esse ab imperatore arbitrato utilis illa esse emolliendae duritiei patriarchae et impetrandae ab eo suae ipsius reconciliationis cum ecclesia. statim igitur, bene precante ipsis in digressu patriarcha et viam votis prosequente, Thessaloniceam versus protectionem susceperunt. quid porro ipsis, postquam eo pervenerunt et imperatorem adierunt, contigerit, non huius est temporis referre. caeterum facilis prudentibus coniectura suggeret haudquaquam illos quiddam gratiae aut beneficii fuisse ab imperatore accepturos, nisi quantum promoveri obsequendo potuerunt servientes temporis; unde con- igit (quod in primis aiebat imperator) tanto magis solum reliqui pa-

ταῦτα παθεῖν. τοῦτο δ' ἦν μεμονῶσθαι τὸν πατριάρχην ἐπο-
κλιθέντων, ὡς καὶ τῶν ἄλλων, ἐκείνων.

25. Ἀναληπτέον καὶ τὸ τοῦ σουλτᾶν Ἀζατίνου, ὃς μοιρὰ P 153
τις γέγονε δυστυχῆς Μακεδόσιν, εἰπὼ δὲ καὶ Θωρᾶζι, καὶ τὸ
5 τοῦ κομήτου προάγγελμα εἰς ἔκβασιν ἔθετο προφανῇ. ἐκείνος
γὰρ ἐπὶ πλείστον τῇ Κωνσταντίνου προστετηκώς, καὶ ὁσημέραι
προσδοκῶν ἐπανήξεν μεθ' ὅτι πλείστης ἰσχύος, ἐπεὶ τὸ ἐν ἐλπί-
σιν ἀπὲργνωστο (ἦδει γὰρ ἄλλα τὸν βασιλέα πραγματευόμενον,
καὶ τὸ κῆδος ἔπειθε τὸ πρὸς τὸν Ἀπαγῆν ὡς οὐκέθ' ὑποστρέ-
10 ψκειν), εὐρὼν τῷ τότε καιρὸν ὃν ἡ τοῦ βασιλέως ἀπουσία δέον- B
τά οἱ παρέιχεν, διαμηνύεται τῶν τινι συγγενῶν, ἐπιδοῦξαι γε ὄντι
κατὰ τὰ πρὸς ἕρκιον μέρη τοῦ Εὐξείνου πόντου, δυσωπῶν ἐπα-
μῦναί οἱ ἀσιδῆρυν πεφυλαγμένην παρὰ φίλῳ τῷ βασιλεῖ, οὐδὲν
ἰχθροῦ διαφέροντι. εἶναι γὰρ ἐκείνῳ, εἰ βοῦλόιτο βοηθεῖν,
15 συνελθεῖν Κωνσταντίνῳ καὶ σπεύδοντα παροτρῦναι πρὸς τὴν τοῦ
βασιλέως ἐπιθῆσιν. καὶ αὐτὸν δὲ οἰκονομεῖν παρ' ἐκείνον ἵνα, C
καὶ οὕτως ἐκείνῳ συνόντα ῥῆον καθ' ὁδὸν ἐκπεσεῖν εἰς χεῖρας
ἐκείνοις, εἰ μόνον Τοχάροις συνεξίλοι ἡμᾶ Κωνσταντίνῳ μετὰ
Βουλγάρων. καὶ εἰ μὲν ἄλῳ καὶ αὐτὸς βασιλεύς, εὖ εἶναι τοῖς
ἐπιπιθησομένοις· εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ λείαν περιβαλομένους πλείστην

triarcham, his quoque, sicuti iam alii fecerant, ad partes imperatoris
transcuntibus.

25. Resumenda nunc est narratio rerum Sultanis Azatini, qui fatum
triste atque infaustum quoddam Macedonibus extitit, ais etiam Thraci-
bus; et quae laeva saevaue minax cometa portenderat, eventis mani-
festo, pernicie publica patravit. hic postquam diu apud Constantino-
polim taediosa contabuiisset mora, in dies expectans reduci se cum magno
exercitu in Persidem, ubi spes eius rei omnis extincta ipsi funditus est,
tam longa infinitarum frustrationum experientia, tum maxime quod non
ignoraret quid cum suis hostibus clam tractaret imperator, et foedus ab
eo ictum cum Apagane compertum haberet, unde satis intellexit nullam
sibi rediendi unquam amplius ad amissum principatum reliquam esse fi-
duciam debere, nactus accommodatam suis rationibus occasionem, absen-
tiam imperatoris, allegat fidem sibi hominem ad quemdam e cognatis in
septentrionali Euxini Ponti tractu praepotentem, orans ut sibi subveniret
citra ferrum et vincula custodia detento ab imperatore amico in speciem,
revera nihil ab hoste differente. posse enim illum facile, si vellet, auxi-
liari sibi opes cum Constantino coniungendo, et hunc sponte currentem
iacitando ad irruendum improvise in imperatorem. sese ipsum iam id
agere, ac consecuturum sperare, ut adire imperatorem sibi liceat, eo
consilio ut praesens eum dissimulanter in paratas per viam insidias prae-
cipitet, veniret tantum et eductos secum Tocharos cum Constantino Bul-
garisque in communem expeditionem traheret; ac si quidem, quod pro-
nam speratu videbatur, caperetur imperator, facile apparere quantum

δσην, ἔτι δὲ καὶ τῶν τοῦ βασιλέως πολλὰ λαβόντας ἐπαναζευ-
 γνύνειν, τὸ κρεῖττον τῆς λείας καὶ αὐτὸν διαφερόντως ὑπομένους.
 D μεμνησθαι τε συγγενείας προτέρας καὶ δόξης. καὶ εἰ μὴ δι'
 ἄμφω καὶ ὥς συγγενῇ σπεύδειν καὶ ὥς ἐλπίζοντα μεταλαμβάνειν
 πάλιν τὰ μέλζω θαρρεῖν, ἀλλ' οὖν δι' ἐν τούτων ἄξιον συμπράτ- 5
 τειν οἶσθαι, ἢ ὥς συγγενεῖ βοηθοῦντα ἢ ὥς εἰδότα κατελειοῦντα.
 ταῦτα δηλώσας τῷ θεῷ δι' ἀπορρήτων, τὰ πιστὰ λαβὼν ἐκείθεν
 διὰ γραμμῶν προσεποιεῖτο ἐφετῇν εἶναι οἱ τὴν βασιλέως θέαν,
 E καὶ γραμμασίην ἐδήλου τῷ βασιλεῖ, καὶ ἰκέτευεν ἐφείναι παρ' ἐκεί-
 νου γενέσθαι· οὐδὲ γὰρ ἀνεκτὰ οἱ εἶναι ἐπὶ τοσοῦτον ἰστερῆσθαι 10
 τῆς βασιλικῆς ὕψεως. εἰ γοῦν προστάσσοι· εἰ δ' οὖν, ἀλλ'
 αὐτὸν ἤξειν καὶ οὕτως, ἐπεὶ πόθος ἐπείγει καὶ τυραννεῖ. ταῦτα
 μαθὼν ὁ βασιλεὺς (καὶ ποῦ γὰρ τὸν δόλον εἶχεν ὑπονοεῖν;) διὰ
 P 154 γραμμῶν ἐφίτησιν ἀφικέσθαι παρ' ἐκείνου· ἰδεῖν γὰρ καὶ δυσ-
 κοῦς τύπους ἐγγενέσθαι οἱ, οὓς οὐκ ἦν ὀρεῖν κατ' ἀνατολὰς διὰ- 15

inde bonorum in ipsos redundaturum esset: sin id non succederet, certe
 non posse dubitari quin quaestuosissima ipsi foret ista militia, utique redu-
 cturo ex ea copias onustas opima praeda, cum alliarum omnis generis
 rerum, tum apparatus ac suppellectilis imperatoriae, ex quibus excipere
 sibi praestantissimum quidque posset, et ipsum consanguineum supplicem
 indigna custodia ereptum incolumem ac liberum cum pretiosis spoliis do-
 mum recipere. meminisset prioris suae gloriae, et ex qua felicitate in
 quam miseriam tam arta ipsi cognationis necessitudine devinctus princeps
 decidisset, reputans miseraretur. quodsi haec parum moverent ad au-
 dendum quod suadebatur, at fructum cogitaret inde ipsi proventurum
 uberem vel successu belli lucroso praemiisque victoriae, vel a propria
 gratitudine sui ipsius, postquam sese in statum fortunae pristinum repo-
 suerit, omnia liberatori debitori. haec si viderentur infirma singula, si-
 mul tamen coniuncta omnia vim habere maximam apud eius animum par
 esse. ageret igitur, et vel consanguinitatis respectu auxilio veniret, vel
 suae infelicitatis, quam ipsi aperiret, notitia indigna ferentem miserare-
 tur. his arcano expositis patruo, literisque ipsius mutuis assensu ipsius
 fideque accepta, simulavit desiderare se maiorem in modum conspectum
 imperatoris, in eamque sententiam ad imperatorem scripsit, orans etiam
 atque etiam ut sibi permitteret ipsum adire. neque enim sibi tolerabile
 videri tanto iam tempore usu ac visu privari carissimi atque honoratissi-
 mi sibi principis. habere igitur quamprimum dignaretur se venire. sin
 gratificari hoc sibi differret, sciret tanta se uri eius coram intuendi ca-
 pidditate, ut vix sibi temperare posset a profectioe istuc iniussu ten-
 tanda; quod si faceret ignosci aequum fore: tyrannicam esse vim desi-
 derii, et erumpere plerumque ultra rationis atque humani arbitrii prae-
 scripta frenum eluctatos eius impetus. his imperator acceptis, nec quid-
 quam de occultis quas diximus machinationibus suspicatus, rescripsit hu-
 maniter indulgens Sultani quod petebat, ultro quin etiam invitans ad occa-
 sionem usurpandam visendi provincias et urbes Occidui tractus, quarum
 nunquam hactenus, quippe semper moratus in Oriente, coram et usu
 praesenti cognoscendarum copia ipsi contigisset. non distulit Suitan con-

γοντα. ὁ μὲν οὖν σουλτὰν ἐκχωρηθεὶς τὴν ἔξοδον ἐπετάχυνε, καὶ πληθὺς χρημάτων ἀραίς, ἔτι δὲ καὶ γυναῖκας καὶ τέκνα καὶ ἀδελφὴν καὶ μητέρα, τὸ μὲν ἐπιλύων τὴν ὑποψίαν, τὸ δὲ καὶ τὰ ἐμποδῶν ὑποτεμεῖν ἄριστον γνούς, ἔξειπε σὺν τοῖς οἰκείοις τῆς πόλεως, καὶ καταλαβεῖν τὸν βασιλέα ἠπέχετο. ὁ δὲ γε ῥῆ-
 θεις θεῖος ἐκείνου παρὰ τὸν βασιλέα Βουλγάρων Κωνσταντῖνον γεγονώς, ἡ μῦλλον τὴν ἐκείνου σύζυγον, τὰς κατὰ βασιλείας Β
 ὑποθήκας προτείνων καὶ πάλαι παρακεκινημένους ἐπειθε. καὶ δὴ
 πέμψας μετακαλεῖται πληθὺς Τογάρων ὡς κερδανούντας αὐτίκα,
 10 αἱ ἐπεξίειν αὐτῷ καὶ Βουλγάρους. οἱ δὲ καὶ ἄλλως πληθὺς
 ὄντες αὐτόνομον ἔτι (οὐκ ἔτι γὰρ τελείως τῷ Νογᾷ καθ' ὑπηρεσίαν
 ὑποτετάχοντο· ὁ γὰρ Νογᾷς τότε πρῶτως ἀποστατεῖν τῶν δε-
 σποτῶν ἤρχετο καὶ φίλους ἦν κατ' αὐτοὺς ἐν ἴσῳ διάγων, ὅτι καὶ
 μετ' αὐτῶν ἀποσταλεῖς παρ' ἐκείνων οὐ τῷ Κάνῃ, ὡς αὐτοὶ C
 15 φαῖν, τὰς χώρας ἐκτῆτο, ἀλλ' ἀρετώσας ἰδὼν ἐαυτῷ σὺν ἐκεί-
 νοις ἐσφατερίζετο) αὐμ' ἀκούοντες τότε ἔσπευδον, δίκην κυνῶν
 ἀγυθῶς χώρας κατατρωξέοντες. ἔτι δὲ καὶ τὸ κῆδος τὸ πρὸς
 Νογᾶν οὐκ ἦν συνεστός, ὅπερ μετὰ ταῦτα ἐπὶ νόθῳ θυγατρὶ
 τῇ Εὐφροσύνῃ ὁ κρατῶν πρὸς ἐκείνον ἐμελλε συνιστᾶν. ταῦτ'

cessa uti facultate, sed statim, pecuniae magna vi opumque caeterarum, uxoribus praeterea liberisque cum sorore ac matre Constantinopoli relictis, itineri se dedit. tantorum pignorum ibi dimittendorum causa illi fuit partim cura celandi quae coquebat animo, et omnem a se suspici-
 nem amollendi, partim prudens metus ne non satis expeditus esset ad ea quae meditabatur, si tantis carorum capitum affectibus et pretiosarum sardinarum impedimentis implicaretur. ita ille cum familiari comitatu egressus urbe ad imperatorem festinabat. interim autem eius patrus pro-
 spectus ad Constantinum Bulgarorum regem, cum ei, tum potissimum eius coniugi consilia sibi suggesta imperatoris invadendi communicavit; et fa-
 cile, olim videlicet eo propendentes, quo volebat perpulit. ipse statim certis hominibus submissis magnum ad se Tocharorum numerum evocavit. nec difficile fuit pellicere spe ostentanda ingentis ac parati lucri, si con-
 iuncti Bulgaris praedatum in Romanorum terras exirent. Tocharorum numerosa gens tunc adhuc sui iuris erat: nondum enim eam sibi plene Noga subiecerat. hic videlicet Noga rebellare tunc primum et domi-
 norum iugum excutere incipiebat, amici familiaritate cum militibus suis Tocharis et aequalitate civili vivens, socios tunc illos defectionis habere
 contentus: nam cum ipsis missus, opera illorum subactas bello regiones non Cani (principem illi sic vocant) acquirebat, sed uberes atque opi-
 mas illas esse terras animadvertens suo proprio atque illorum obtinebat nomine. hi tunc audita, quam diximus, invitatione ad praedam accurre-
 runt quali canes ad saginam ruunt impetu, fertiles et opulentas devora-
 turi regiones. nondum suedus affinitatis vinculo adstrictum Nogam im-
 peratori coniunxerat, quod ille filia uothae Euphrosyne Nogae in uxorem danda deinde contraxit. tunc porro eodem prorsus articulo temporis et

ἄρα καὶ ἅμα μὲν ὁ βασιλεὺς πρὸς τὴν πόλιν τὰ κατὰ δύσιν περιελ-
D θὼν ἐνέτεινε τὰς ὁδοὺς, ἅμα δ' ἐκείνοι ἐξαίφνης καταδραμόντες
 σὺν Κωνσταντίνῳ τὰς δυσχωρίας τοῦ Αἵμου διεκπαύοντες παμ-
 πληθὲι φανερώς ἱστρατοπεδεύοντο. οὐκ ἦν δέ τούτοις ἡ σύντα-
 ξις μία καὶ ἓφ' ἐνὶ τόπῳ κυροῦσα, ἀλλ' ἀγελθὼν κατ' οὐλα-
 5 μούς ἱσχιδάννυντο, καὶ κατὰ λόχους ἅμα τοῖς ἄλλοις προσέβαλ-
 λον, καὶ δεινὰ ἐποιοῦν σκυλεύοντες σφάττοντες ἀπαγόμενοι, οὐ-
 δὲν ὃ τι μὴ πρῶτοντες τῶν κακῶν. ὁ μὲντοι γε βασιλεὺς τὰ
E κατ' αὐτοὺς ὡς εἰλὸς ἀκούσας (οὐδὲ γὰρ λάθρα καὶ πεφυλαγμένως
 τὰς εἰσβολὰς ἐποιοῦντο, ἀλλὰ δίκην πυρὸς ἀγροῦ διὰ ταχέων 10
 τὸν χῶρον ἄπαντα διελάμβανον), τὰς φρένας κατασεισθεὶς
 ἀθρόον ἐπεισεπισοίσης τῆς φήμης, ἐν ἀμηχανίᾳ παντοῖα τοῦ ποῦ
 τράποιτο ἦν. οὔτε γὰρ ἦν μύχισθαι συνταξάμενον· αἱ γὰρ δυ-
 νάμεις προδιελύθησαν εἰς τὰ ἴδια, καὶ μετ' ὀλίγων ἐκείνος καὶ
 τῶν τῆς αὐλαίας αὐτοῦ ἐπανεξέγγνυ, καὶ ἄλλως δὲ ἀμάχητα 15
 πρὸς Ῥωμαίους τὰ τῶν Τοχάρων. οὔτε μὴν φεύγειν ἐβόδι·
P 155 κύκλῳ γὰρ διελιγφότες καὶ περισχόντες τὰ ὀχυρώματα σὺν οὐδενὶ
 φόβῳ διέθεον πανταχοῦ, οὓς μὲν σφάττοντες παμπληθεῖ, οὓς

imperator urbem versus, rebus in Occidente compositis, iter capessivit;
 et illi de quibus diximus, iunctis cum Conatantino copiis, repente per
 invias asperasque Haemi saltum ac faucium angustias ingenti multitudine
 populabundi erumpentes, palam se hostes declararunt, castris in Romana
 terra positis. non erat autem una eorum manus, neque uni pariter omnes
 fluminebant loco, sed gregatim per cohortes aut manipulos dispergebantur,
 et insidiis multis simul locis varie positis uno omnia tempore infesta-
 bant, spoliantes mactantes abducentes obvios, nullum non passim bar-
 barae rapacitatis ac crudelitatis edentes exemplum. non potuit non statim
 haec audire imperator, utique cum isti non dissimulante aut clanculum
 has grassationes exercerent, sed libere ac palam more ignis lucu-
 lenter emicantis et cunctis quae vi saeva comprehenderit arentis silvae
 partibus exuperantem alte flammam ostentantis procul. ardentis igitur
 improvise isto incendio universae late regionis raptim ad imperatorem
 evolans fama perculit vehementer eius animum, et in magnos eum cogi-
 tationum aestus angustiasque coniecit. nesciebat quid consilii caperet
 quove se verteret. non erat instructus ad gerendum bellum: copiis enim
 pace confecta paulo ante sacramento solutis, domum militum quemque di-
 miserat; et cum paucis ipse, domestico dumtaxat comitatu, quippe per
 pacatas, uti crederat, provincias, in urbem revertebatur. et nec si
 haberet exercitum auderet committere cum Tocharis, terribili tunc Ro-
 mania gente, nec bello a nostris superabili credita. restabat fugae con-
 silium: sed eam intercludebant validae hostium manus, quorum praesidiis
 loca edita universa faucesque, denique aditus, exitusque omnes teneban-
 tur. probabantque ubique se adesse nusquam non stragibus edendia, et
 solutissima metu omni quoquoque incursandi licentia, cunctis pariter
 locis partim trucidatorum acervatim cumulos struentes, partim raptantes

δὲ ἀπάρχοντες ἑλκεῖν τὰ τοῖς βαρβάροις σκῦλα, ὡς μὴδὲν εἶναι ὅπου
 προσβάς τις ἤθελε σῶζεσθαι ἐπικεικώς ἐλεύθερον. καὶ δὴ κύκλῳ
 περιστάντες ὅσον οὕτω προσμύξιν τῷ κρατοῦντι. οὐδὲ γὰρ ὅσον
 καὶ ἡμῶν ἡμέρας ἱππηλατοῦντι διάστημα ἦν τῆς ὁδοῦ, ἐφ'
 5 ὅσον παρ' ἑκάτερα οἱ πολέμοι διεγγέλλοντο τὰ δεινὰ πράττειν,
 ὡς ἐκείνους ἐσπέρας κατασκηγεῖν ὅθεν πρῶτας ἐξώρμα ὁ βασι-
 λεύς, καὶ ἄλλους ἐκεῖθεν ἐξορμᾶν τήμερον ὅπου χθρὲς ἐκεῖνος B
 κατέμεινε. τόση τις ἦν σύγχυσις τῶν ἐπιόντων ὡς μὴδ' αὐτοὺς
 κατὰ φάλαγγας μένειν, ἀλλὰ πανταχοῦ ἐκθρῖν λημμάτων ἐλπίδι
 10 ἐνὲρ δέας τοῦ παθεῖν ὤπαν. ἦν δ' ἀνὰ μέρος καὶ ὁ Κωνσταν-
 τῖνος ἐφ' ἀμάξης φερόμενος (τὸ γὰρ σκέλος κατεαγῶς ποτε οὐκ
 εἶχε κατὰ τρόπον τοῖς ποσὶν εἰς ὁδὸν τότε χρᾶσθαι οὔτε πεζῇ,
 οὔχ ἥτιον δὲ καὶ μεθ' ἱππῶν), τοὺς Βουλγάρους ἀμφ' αὐτὸν
 ἔχων, καὶ ἀλὲν βασιλεῖ ὅπη σκηνοίῃ ἐπέχων ὡς καταληφόμενος
 15 μονωθέντα. οἱ γὰρ περὶ τὸν βασιλέα πάντες, ὅσον ἦν θειρα- C
 πευτικὸν καὶ οἰκίδιον, ἀμφ' αὐτοῖς ἕκαστος δέισαντες, ἄλλος
 ἄλλοι πῇ ὁρμῇ πᾶσιν φεύγοντες παριέδοντο, ἀφέντες καὶ βα-
 σιλεὶ περὶ ἑαυτοῦ φροντίζιν ὅπως σωθίῃ. σπουδῇ γὰρ ἕκα-

libera corpora omnis aetatis in servitutem ad barbaros miserabilem, ita ut
 omnino quocumque quis prodire cogitaret, nullam viam a praesenti exitio
 non dico plane tutam, sed ne talem quidem cui verisimiliter aliquatenus
 posset fidere et caput salutemque suam cum nonnulla vel dubia spe com-
 mittere, ullam usquam reperiret. caeterum ii omnia per circuitum in
 hunc, quem dixi, modum velut indagine amplexi, ita ex omni parte pro-
 perabant, ut tantum non contigui talis ac manibus in momenta singula
 cominus adoritari timerentur, vix tanto ab illis pone instantibus spatio
 quantum itinere dimidia diei facile possent emetiri, imperatore cum fa-
 miliaribus paucis equitante, eodemque assidue turbato accurrentibus ab
 utroque latere trepidis nuntiis direptionum ac caedium, quas nusquam
 non circumstantium locorum exercebantur. admovebatque metum quod
 fere contingebat, unde mane discessisset imperator, ibi hostes taberna-
 cula vespere figere, et in quo pago aut oppido ipse heri pernoctasset,
 ex eo prodire hodie infestas ita licenter ac secure latrocinantium manus,
 ut manipulationum palare dispersi et quocumque alliceret praeda inordinati
 accurrere non dubitarent: eo fiducia ac contemptus nostrorum armorum
 impune hactenus aursorum experientia devenerant. ductabat in propinquo
 se junctum a Tocharis suorum agmen Constantinus curru veheas: fracto
 enim quondam crure ita nunc adhuc utebatur debili, ut nec pedes inco-
 dere nec equitare potis esset. tenebat circa se Bulgaros plurimos expe-
 ditos in equis, evagari eos ut Tocharos non sinens, sed intenta cura
 semper inquirens ubinam diversaretur imperator, proposito scilicet ac cu-
 piditate eo confestim irruendi capiendique ipsum paene iam solum relictum.
 nam quae turba illum familiae ac ministerii domestici comitari coeperat
 hoc iter ingredientem, diffuebat in horas, meta fidem ac reverentiam
 vincente, unoquoque pro se sollicito, modo suam ipsius veloci fuga et
 penetratis latibulis ignotis hosti salutem in tuto posuisset, parum peni-

στος ἐποιεῖτο τοῦ μόνον σωθῆναι, καὶ ἀμελεῖν παρυσκευάζον τοῦ
 πλησίον οὗς μὲν οἱ προμηθεῖς φόβοι οὗς δὲ καὶ δειλαὶ ἄκαιροι,
 τοὺς μὲν ὡς ἐξ ἀνάγκης, εἰ μὴ σπουδάσαιεν, ἀλώσεσθαι προσ-
 D δοκῶντας, τοὺς δὲ μηδ' εἰδότες οἱ κακοῦ γεγονάσι, τῷ βλέπειν
 ἄλλους εἰς ἔννοιαν ἐρχομένους καὶ διὰ ταῦτ' ἀποχωροῦντας δηγ-
 τις ἡλπιζε σωθῆσθαι. οὐ γὰρ ἦν συνησπικότης κατὰ συντά-
 ξεις ἐπιόντας δέχεσθαι τοὺς ἐχθρούς· ὁ γὰρ ἄγων ἐκείνους καὶ
 αὐτοὺς συντετάραιό τε τῷ αἰφνιδίῳ, καὶ δηγ φύγοι ἐσκέπτετο.
 ὄλλους γοῦν περὶ αὐτὸν ἔχων, καὶ μάλιστα τοὺς οἰκειοτάτους
 E καὶ οἷς ἐπίστευε πλέον, σὺν ἐκείνοις ἅμα μὲν τὰς ὑποχωρήσεις 10
 τῶν φοβερῶν ἐποιεῖτο καὶ ἅμ' ἐτέροις φοβεροῖς προσέκρουεν, ὡς
 τοὺς μὲν ἀποδιδράσκειν τοῖς δ' ἐμπίπτειν, καὶ τῶν προτέρων
 μὴ φθάνειν ἀνέισθαι φόβων καὶ δευτέρους ἐκδέχεσθαι μελλόν-
 τας. καὶ γὰρ καὶ αὐτὰ τὰ τῶν ὀντων ἀναστήματα φαντασίαν παρῆχον
 πολεμίων, ἐπισπευσούσης δειλας ἀφάτου. ὅμως δὲ καὶ ἄλλως 15
 ἡγγέλλετο τὸ δεινόν· οὐ γὰρ ἦν ὅστις καὶ προσίων ἢ καὶ φανείς
 ἐξ ἐτοίμου οὐ φόβον ἡγγέλλε. κἄν που καὶ παρυσκευάζετο συγ-
 P 156 κατιέναι πρὸς τοὺς ἐχθρούς ἐπὶ τῷ μαθεῖν ὁπόσοι καὶ ὅπως ἴοιεν,
 οἱ περὶ ἐκείνον διὰ τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου κατεῖχον, ὡς ἐπὶ
 μόνον ὄντων τὸ σῶζεσθαι. μὲντοι γοῦν νυξὶ καὶ παροδίασι βοη- 20

4. τῷ] τὸ P.

habente quid sociis, quid ipsi contingeret principi. in quo erat mira et
 misera varietas incondite quoqueversum ruentium, cum alios prudens ti-
 mor, alios panica consternatio, alios rumor falsus, quosdam, ignaros
 alioqui quid ageretur, ipse tumultus anxie circumspectantium et cursan-
 tium contagione inquietudinis quadam abriperet quo salvum se quisque
 sperabat fore, hoc iam effusius et verocundia minori, quod nec si quid
 cuiquam praesentis ad resistendum esset animi, facultas eius rei adesset
 ulla, utique ipso ductore novitate mali subiti percusso, spem palam re-
 pugnandi damnante omnem, et nihil aliud quam fugam et latebras quae-
 rente. hic ergo cum paucis, quos habebat secum reliquos ex maxime in-
 timis ac fidissimis, prorsum retrorsum, laeva dextra, in partem omnem
 se circumagebat vitabundus et incurrens, hinc repulsus terrore conspecti
 mali, peius illic quo refugerat reperiens, tum a quacumque alibi perfugio
 specie tetrioris inde se ostentantis exitii exclusus, anxius semper et ac-
 tuans, perturbatae, ut fit, menti errore oculorum formidinem addente,
 ac iuga mentium aliaque obiter apparentia in hostes armatos irruentesque
 deformante. ingeminabant subinde miseriam desperantis iam principis ob-
 viorum undecumque atroces nuntii, vera dubia ficta, tristissima omnia
 horrendaque referentium. id saepe comites experti submovebant deinde
 venientes, nec affari principem sinebant, unde etiam utilium indices qui
 de hostibus quo loco essent et quid agerant, necessaria scitu suggesturi
 advolarant, inauditos repelli continebat, imprudentia sine dubio excla-
 dentium magna: sed sua eos excaecaverat consternatio, nimio, ut fit,

θούμενος προσβαίνει τῷ Γάνῳ, ἀπολιπὼν τοὺς λοιποὺς ζητεῖν
 δηρὸν σώζονται. τῶν γὰρ κατόπιν ἰόντων καὶ μάλ' ἀπεγίνωσκεν
 ὡς ἄλωσομένων. ἦσαν δ' οὗτοι οἱ δὴ τὸ βασιλικὸν ταμίειον
 διακόμιζον, καὶ οἱ ἀμφὶ τὸν σουλτάν Ἀζατίνην. ἐκεῖνος μὲν οὖν B
 ἐνποδὸς τὸ ὄρος, ταχυδρόμους πέμπων, ἔνθεν μὲν ἐσκέπτετο
 τοὺς ἐχθροὺς ἐπιόντας λανθάνων ἐκφεύγειν, ἔνθεν δὲ καὶ ταχυ-
 παυτοῦσαν τριήρη προσσχεῖν διὰ ταχέων τοῖς ὄρεσι πυρεσκέαζε.
 καὶ δὴ τοὺς μὲν ἐκ τόπου τόπον ἀμείβων συνετῶς ἐμφανεῖς ὄντας
 κατὰ τὸ λεληθὸς διεδίδρασκε· τὴν δὲ μαθὼν εὐτρεπισθεῖσαν
 10 παρῆναι, συγκαταβὰς τοῖς λοιποῖς τοῦ ὄρους ἐπέβαινε τε καὶ ἐς
 Κωνσταντινούπολιν διεσώζετο. οἱ δ' ἄλλοι διασχεδαννύμενοι
 πανταχοῦ τῆς Θράκης οἱ μὲν ἠλόσκοντο, οἱ δὲ ἐκ τοῦ παρὰ δόξαν C
 καὶ διεσώζοντο. οἱ μέντοι γε τῶν οἰκίων, οἷς τε τὸ κοινὸν τα-
 μίειον ἐπετέτραπτο, σὺν τούτοις δὲ καὶ οἱ ἀμφὶ τὸν σουλτάν,
 15 τὰς τῶν ἐχθρῶν μόλις διαδράντες χεῖρας, τὸ τῆς Αἰνίου φρου-
 ριον ὑπεισδύντες τῶν δεινῶν ἀναπνέουσιν. οὐ μὴν δὲ καὶ εἰς
 πολὺ σφίσειν ἦν ἡ τῶν πόρων ἄνεσις, ἀλλ' ἐκεῖνοι μαθόντες τὰ
 περὶ τὸν σουλτάν, καὶ ὅτι τῇ Αἰνῷ προσμένει, ἅμα δὲ καὶ περὶ
 τῶν ἄλλων, ἐκείσε πανδημεὶ συνάμα καὶ τῷ Κωνσταντίνῳ συνα- D
 ψθροισθέντες τὴν πόλιν περιεκάθηντο καὶ δεινὰ ἐποιοῦν, δῆλοι

exitii metu in exitium ruentes. tandem aegerrime, faventibus noctium
 tenebris, iuvante ad latendum solitudine callium inviorum, Ganum mon-
 tem conscendit imperator, relictis comitibus, et sibi prout quisque posset
 inasis consulere. nam eos suorum qui pone assectabantur magis magisque
 desperabat effugere posse manus hostium. erant autem hi qui penum et
 pecuniam imperatoriam portabant, et Sultan Azatinus cum suis. porro
 imperator ubi montem subiit, celeres in diversa mittens, hinc quidem hos-
 tes adventantes speculabatur, attentione summa satagens latere ipsos et
 effugere, in aliam vero partem missos curare diligenter inasit ut triremis
 quam primum occurreret, monti qua mare tangit confestim se admoventes.
 et hostes quidem mox apparentes locum ex loco mutans solerter elusit,
 nunquam iis etsi acerrime indagentibus conspectus. triremem autem cum
 cognovisset instructam praesto esse ad designatum littus, eo cum exiguis
 comitatus dilapsi reliquiis descendens e monte conscendit in paratam na-
 vim, et sic Constantinopolim salvus tenuit. alii passim dispersi per Thra-
 ciam partim capti sunt, partim praeter opinionem incolumes evaserunt.
 at illi domesticorum quibus erat imperatoriae suppellectilis et pecuniae
 deferendae cura commissa, quibuscum, ut est dictum, Sultan ibat, aegre
 manibus hostium elapsi Aeni arceem subeuntes paululum a gravissimis
 aerumnis respirarunt. sed non longa illis contigit remissio laborum. nam
 hostes cognito de Sultane ubi esset, et eum cum aliis in Aeni arce ver-
 sari, statim congregati cum Constantino universi urbem obsederunt, op-
 pagantes quam poterant ferocissime, ac plane prae se ferentes destructu-
 ros se oppidum cum arce. corona igitur cinctam munitionem sagittis un-

ὄντες ὡς ἀνάστατον ποιήσαντες. ἡκροβολίζοντο γοῦν καθ' ἡμέραν περικυκλοῦντες τὸ φρούριον, καὶ ἠπείλουν τοῖς ἐντός, εἰ μὴ προδοίεν, τὰ χεῖριστα. οἱ δὲ ὀρώντες μὲν καὶ τὰ δεινὰ ἐν ᾗρῳ σφίσιιν ὄντα, καὶ ὡς οὐ φυκτὰ τὰ κατὰ σφᾶς, εἰ ἐπιβρίσειαν πληθὺς ὄντες οὐδ' ἐπὶ μικρὸν λογιζόμενοι, ὀρώντες δὲ καὶ τὸς φρούριον ὡς κατερηριμμένον καὶ ἐνδῶσον αὐτίκα εἰ μηχανήμασι **Ε** προσκρουσθῆ, ἐν δεινοῖς ἦσαν. πλὴν οὐδ' οἷ γε κατερραθύμουν μὴ καὶ προνοεῖν ἑαυτοῖς τὰ εἰς σωτηρίαν. ἐν μέρει δὲ καὶ οἱ περὶ τὸ κοινὸν ταμιεῖον ἐν ἐννόμις μελίσσιν ἢ φέρειν ἦσαν, πῶς ἂν διασωθῇ τὸς σῶρος χρημάτων, ὅσος ἐν νομίμασι 10 καὶ ὅσος ἐν διαφόροις θεωρούμενος εἴδεισι. καὶ γε καὶ περὶ πλείονος τῆς σφῶν σωτηρίας ποιοῦντες, δεινὸν ἡγούμενοι καὶ πεισόντων ἐκείνων εἰ τῶσων τὸ κοινὸν στεροῖτο, πρόνοιαν φυλακῆς ἐποιοῦν. καὶ δὴ λίθους μὲν ἐκείνους καὶ μαργάρους τῶν πέλων ἀπέσπων καὶ ἐν ἀφανεί κατέκρυπτον ἅμα καὶ τοῖς βασιλείοις φο-
P 157 ρέμασι, καὶ πᾶν εἴ τι λαμπρὸν καὶ τίμιον παραβυθίζοντες ἐτήρουν, αὐτοὶ δὲ πρὸς τῷ πολεμεῖν ἦσαν σὺν τοῖς λοιποῖς, καὶ ἐφ' ὅσον ἴσχυον παρεσκευάζοντο, ἐνδοθεν βάλλοντες τόξοις τε καὶ σφιν-

11. πλείους P.

dique ac iaculis per diem continue petebant, et atrocissima quaeque praesidiariis, ni se dederent, minabantur. qui autem intus erant in arto se deprehensos, admota cominus et iam cutem exorsa urere ineluctabilis vi mali, sentientes, aestuabant anxii et tantum non despondebant animos, reputantes haudquaquam sese pares repellendis assultibus hostium, si, quod mox futurum apparebat, totis viribus irruerent, quippe qui se tanto ipsis inferiores numero viderent, ad haec arce inclusos se infirma et semidruta, cuius quae restabant integra haud essent tam solidi operis ut possent machinarum mox undique admovendarum sustinere impetum. tamen in tantis malis memores virtutis nullam diligentiae providentiaeque partem omittebant, omni ratione satagentes et se ipsos et sibi commissam servare arcem. peculiaris inter haec sollicitudo erat custodum imperatoriae suppellectilis ac pecuniae publicae, quo ferrent et ubi salvum in tuto deponerent tantum acervum rerum pretiosissimarum, quantum in ci-stis conditum numerum ferebant partium aureae argenteaeque monetae, partim vasorum ac vestium conspicuae artis ac pretii, tandem rei momento et sui ipsorum officii debito perpenso, suarum esse partium statuerunt vitam potius profundere quam tanto thesauro in manus hostium tradendo irreparabili damno aempublicam affligere. certi ergo conatu omni atque industria contendere in custodiendo tanti pretii deposito, primum pretiosissimas gemmas et margaritas velis quibus erant intextae detrahentes, una cum ornamentis imperatorii et eo quod in tota penu erat exquisitioris pretii, abstrusissimis infodientes sub terra commendarunt latebris. ipsi sic expediti accinxerunt se cum caeteris ad quam fortissime pugnandum, iaculantes simul omnes e muris in oppugnatores arcibus et fundis; quamquam in hoc quidem proficiebant parum, obruento multitu-

δόναις. ἀλλ' οὐκ ἤνυστον τὸ παράπαν· τῷ γὰρ πλήθει οἱ
 ἐχθροὶ περιῆσαν, καὶ κλίμακας εὐτρεπίσαντες ἐπιθεῖναι τοῖς τεί-
 χεσιν ἐπειρώντο· παρώτρυνε γὰρ ἐκείνους πλεόν καὶ ἡ τῶν χρη-
 μάτων εἰς χεῖρας ὅσον οὐκ ἔγωγε γεννησομένων ἐλπίς, καὶ ἐπέβριθον
 5 ὥς λαφύζοντες. ἀλλὰ ταῦτα μὲν τὸ πολὺ πλήθος, οἷς οὐκ ἦν B
 ἄλλο ἢ τὸ κερδαίνειν προύργου παντός· οἱ δέ γε προεστῶτες καὶ
 οἷς ἦν ἡ σκέψις, τὸ μὲν κερδαίνειν τοὺς ἐκείνων καὶ ἔξωθεν ἐκ
 τῆς χώρας εἶχον ἔτοιμον ὄν καὶ πλεόν ἢ τὴν σφῶν ἐμπιπλῶν ἐπι-
 θυμίαν, αὐτοὺς δ' εἰ ἀστοχοῖεν τῶν ἐξ ἀρχῆς προκειμένων γέ-
 10 λωτα ὕφλειν ἐνόμιζον. ὅθεν καὶ πέμψαντες μετὰ τὴν παρούστα-
 σιν τῶν δεινῶν καὶ τὸ δεῖξαι ὥς ἱκανοὶ εἰσι περιγενέσθαι καὶ
 πάντ' ἔχειν, ἐφ' ἐνὶ τῷ σουλτάν τὸ πᾶν ἐτίθουν, καὶ ἀπήτουν C
 ἐκείνων ὕμα λαφῶ τε καὶ χρήμασι, καὶ τοῦντιῦθεν καθυπισχοῦν-
 το σφίσι τὴν ἡδεῖαν. τοῖς δ' ἀκούουσιν ἡ βουλὴ διάνδιχα ἦν·
 15 τοῖς μὲν γὰρ ἰδοῦναι διδόναι, ὥς κρεῖττον ὄν αὐτὸν ἐκουσίως ἐκ-
 δόντας τᾶλλα περιποιεῖν ἢ μὴ θέλοντας πρὸς τῷ συναποβαλεῖν

dise hostium, qui etiam praeparatis scalis in muros insillire conabantur. addebat enim ruentibus calcar odor subemanans tantae in propinquo ac quasi sub manum pecuniae iacentis, cuius opimae obiectae faucibus ac quasi famem afflato ex vicinia nidore proritantis confestim abliguriendae admota praedae spes immane quantum rapacissimae gentis, toto dudum nisa incumbentis ad perrumpendum quidvis obstans, novis cumulis furoris inflammabat impetus. eae tamen cogitationes erant vulgi dumtaxat mino-
 ris ac militaris facies, lucrum intuentis unum, eo cuncta referentis, extra id nihil magnopere curantis. alia sentiebant optimates ac duces, quorum arbitrio deliberationes concludebantur et regimen vertebatur universum. hos cupiditas inhians et avarae spes in huius arcis oppugnatione non tenebant, facile utique videntes affatim extra prostare per regionem universam spoliis ac praedae, quae raptu congestuque facilius ad exatrandam quantamvis aviditatem satis esset. sed eo movebantur quod providebant se, nisi destinata perlicerent, risum debituros impuneque fore ludibrio. quare ad finem propositum rectam hanc esse viam rati, terribiles, ut par erat credere, apparatu atque insultibus primis Romanos custodes arcis per certos homines tentarunt, admonentes haud esse ipsos resistendo, et satis pro sua prudentia videre posse Constantinum et Togharem facile perficere quod erant aggressi, et arcem unam istam a fundo diruere. consulere igitur sibi et cladem ultimam matura nec indecora pacione praeverterent. has leges compositionis fore: Sultanem cum populo et pecunia dederent, ipsi salvi abirent quo luberet, omnis ab se molestiae securi. his Romani auditis in duas se contrarias sententias sciderunt. quibusdam videbatur praestabilius dari ultro mature quod mox extorquendum vi erat, et beneficio exitium redimere cum sibi tum iis pariter impandens, quae stulta supra vires obstinatione tueri contenderent. ab his alii dissentiebant, contra disserentes ista quae ab hostilius exitia metuerentur, iustius ab imperatore formidanda; qui utique ipsos, si iuratum fidem terrore abiecerint, meritis legum supplicis inactatus

αὐτῷ τὰ πάντα καὶ αὐτοὺς κινδυνεύειν, οἱ δὲ τὸν ἐκ τοῦ βασι-
λέως ἀντετίθουν φόβον, καὶ ὡς ὑπομονητέον ἔλεγον· τάχα γὰρ
κἀκεῖθεν προσαποστελεῖ δύναμιν (μηδὲ γὰρ ἀμελήσειεν τόσων χρη-
D μάτων) καὶ προσβοηθήσει διὰ θαλάσσης καὶ ἡμῖν ἐπαμυνεῖ τὸν
κίνδυνον. εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ τὴν τοῦ σουλτὰν κεφαλὴν ἀποτε-
μόντας ἔξω τοῦ τείχους τοῖς ἐχθροῖς ῥίπτειν, ὥς ἢ παραδοχή-
σασιν ἀποχωρεῖν, ἢ ὀρμηθέντων ἀμύνεσθαι ἡμῶς ἀντέχειν ἕως
θανάτου, καὶ ἡ Θεοῦ πού συνεργία περιγενέσθαι ἢ πίπτειν ὑπὲρ
τῆς εἰς βασιλέα πίστεως. ταῦτα βουλευομένων ἐκράτει μὲν ἡ
δευτέρα βουλὴ, καρτερεῖν καὶ ἔτι ἐκδεχομένους βοήθειαν, καὶ 10
E τοῖς μὲν ἔξω ἀναρτῶν ἐλπίδας ὡς ἐκδωσειοντας, αὐτοὺς δὲ μέ-
νοντας εὖ τὰ κατὰ σφᾶς ὡς οἷόν τε τίθεισθαι, ὡς ἀνθεξομένους
ἐφ' ὅσον παρείκει καὶ μὴ βοηθείας φανείσης. εἰ δὲ κινδυνεύουιν
πλεόνων ἐπιβρισάντων τῶν χαλεπῶν, κεφαλὴν μὲν τοῦ σουλτὰν
μήτ' ἐκκόπτειν μήτε ῥίπτειν· παραβόλων γὰρ ἀνδρῶν καὶ θανα- 15
τώντων τὸ τόλμημα εἶναι, τὸ δ' ἐν σπονδαῖς ἀποδιδόναι τοῦ
σώζεσθαι τὰ λοιπὰ εὐβούλου ἐγγὺς προνοίας. τοῦτοις συγκροτη-
θέντες τοῖς λόγοις πέμπουσι τὴν ταχίστην καὶ ὑπισχυοῦνται βον-
P 158 λευσαμένους ἐφ' ἱκανὸν ἔξαντεῖν ὃ τι ζητοῦεν. καὶ ἦν μὲν αὖ-

sit. quare aiebant obfirmandum animum in resistendi constantia, et pa-
tienter expectandas copias imperatoris ipsis sine dubio non ita melto post
auxilio venturas: non enim neglecturum prudentem principem tantam
suam pecuniam servare, missa strenue classe quae patente mari auxilia
portaret obsidioni solvendae suffectura. id vel si deforet, consere sese
abecissum Sultanis caput ad hostes e muro superne iactandum: aut enim
quos ibi detinuisset eastenus cupida expectatio recipiendi Sultanis, despe-
rato iam eius voti effectu recessuri confestim erant; aut ipsis irritatis
amici caede et saevius in nos ad ultionem expetendam ruentibus, optabi-
lem nobis occasionem datum iri vel fidei erga imperatorem nostrae obita
pro eo pugnando morte obseignandae, vel gloriosae, si deus adiuverit,
victoriae. talia ubi altercantes utrimque aliquandis iactarunt, media tan-
dem sententia praevaluit, decernens perseverandum adhuc et expectandum
auxilium imperatoris, nec tamen plane praecidendam hosti deditionis spem,
quin eam potius alendam industria et simulatione, quo ipsi suspendantur
animis, et extremis temperantes conatibus re in longum tracta etiam
auxiliis nostrorum huc se admovendi praebeant. rebus interim nostris
quam fieri poterit optime providendum, ut quam diutissime resistamus,
tardante quantumlibet auxilio; ac si vis interea maior ingruerit, nunquam
eo tamen deveniendum ut aut abscindamus aut proliciamus Sultanis ca-
put: nam id facinus esset temere furentium et insana desperatione mor-
tem sibi vituperabilem accersentium. quae porro quoad vires suppetie-
rent defenderis fortiter, ea, vel potius reliquias eorum semiconsumptum,
defensione ipsa extremo iam discrimine urgente pro salute ac capite
pacisci, sapientis affine providentiae censetur. in haec decreta ubi omnes
consensissent, mittant statim qui hostibus promittant facturos se quod

Δημιερὸν ἡ ἀνακωχή, οὐ μὴν δὲ καὶ ἐς πλέον ἤφλου, ἀλλ' ἐπο-
 λιώρουσι περικλυτὰ καὶ μάχην καρτερὰν συνίσταν, πρὸς ἣν οἱ
 ἐντὸς ἀντέχουσιν καταναγκάζονται. καὶ πολλὸς ἦν ἡ ἐξ ἀμφοτέρων
 ἱρις. ὥς δ' οἱ ἐντὸς ἤδη ἡσθένουν καὶ ὁ κίνδυνος ἦν κατὰ κε-
 5 φαλῆς, πρὸςβέονταί περ' ἐκείνους ἡ μὴν ἐκδιδόναι, πλην ὅφ'
 ὅρκοις τοῖς κατὰ Θεοῦ καὶ θείων (καὶ γὰρ πρὸς τὸν Κωνσταντι-
 νον διεμνηνύοντο) ἀσφαλῶς γενομένοις. οὕτω διαπρὸςβενσόμε- B
 νοι, κατανευσάντων ἀκείνων, ἐπὶ πᾶσι χρῶνται τῷ ἐκείσε ἀρ-
 χιερεῖ. ὁ δὲ τὴν ἱερατικὴν στολὴν ἐνδύς, λαβὼν τὰς θείας εἰ-
 10 κόνας, σὺν παντί τε ἔξεισι κλήρω καὶ παρὰ τὸν Κωνσταντῖνον
 γίνεται. καὶ δὴ τελεσθέντων τῶν ὅρκων ὑπὸ Θεῷ καὶ τῷ ἱεράρ-
 χῃ εἴσισι μὲν ὁ ἀρχιερεὺς, ἐκείνοι δ' εὐθὺς καὶ σουλτὰν καὶ
 πάντα τὰ ἐκείνου σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἐκδιδούσι. καὶ αὐτίκα
 ἀνεχώρουσιν λαβόντες, μὴδὲν ἄλλο προσεπιθέντες· ἦσαν γὰρ τὰ
 15 τῶν ὅρκων ἡ μὴν τὸν σουλτὰν λαβόντας ἀρκισθῆναι, μὴδὲν C.
 πράζοντας πλέον. ἀλλ' ὥς ἔοικε, τὸ μοιρίδιον ἰσχυρόν, κἄν ὁ
 τι βουλευσάιτο τις ἀντιπεριστῆναι τὸ μόρσιμον. τῆς γὰρ ἐπιγενο-
 μένης ἡμέρας καὶ δευτέρας μετὰ τὴν πρῶξιν φαίνονται κατὰ θά-
 λασσαν καὶ αἱ τοῦ βασιλέως τριήρεις. καὶ αἱ μὲν ὅσον οὐπω
 20 ἐνὶ ὥρμῳ πρὸς τοῖς λιμέσι, τοῖς δὲ μετέμελε τῶν συμβάντων.
 ἀλλ' οὐκ εἰχὸν τι πράττειν οὕτω γενομένων· τὸ γὰρ ἐπιμηθῆ

inberent, postquam aliquam, cessatione oppugnandi, liberam ipsis indul-
 gissent ad consultandum moram. concessio in unum illum diem induciae,
 quas cum produci postulassent, nihil ultra impetrare valuerunt. quin
 potius die statim sequente omni ex parte vehementissime oppugnati summa
 vi resistendo contendere sunt coacti. certatum utrinque totis viribus,
 quoad iam fatiiscentes obsessi, et futurum clare cernentes ut mox oppri-
 merentur praevalente multitudine, mittunt tandem qui deditionem pollice-
 rentur, ea tamen conditione, si prius in pacta conventa iniurandum
 solemne per deum et divina rite ab oppugnantibus daretur. ea legatio
 directa ad Constantinum est, quicum securius tractari posse videbatur.
 quo assentiente oblatis, etiam de consilii et ducum exercitus sententia,
 adhibitis ad iuramenti ceremoniam loci antistes pontificalem indutus ste-
 lam, sacras imagines manu gestans, cum suo universo clero prodiit ad
 Constantinum. nullam ille moram fecit promissorum a se fidem deo teste
 faciendi conceptis rite verbis, sub auctoritate ac nutu episcopi praesen-
 tia. qui cum ad suos rediisset, statim qui arcem tenebant Sultane di-
 miserunt cum suis rebus cunctis universoque ipsius comitatu. eo recepto
 confestim hostes recesserunt, nihil amplius facessentes molestiae: tantum
 enim sacramenti formula diserte fuerat ut Sultane ipsis tradito contenti
 nihil ultra requirerent. hoc eventu apparuit ineluctabilis divini decreti
 potentia, cui frustra obsistere conetur vis ac prudentia quantavis. die
 sequenti, secunda ab ea qua deditus Sultani est, apparet in mari trire-
 mes imperatoris; quarum appulsu vicino tantam non iam subeuntiam por-

μεταμείλιν ἦν, ἀλλ' οὐκ ἔξανύοι τὸ σύνολον. ὅθεν καὶ ἐπὶ
 D οὐκ εἶχον μεταμελόμενοι τὸ γεγονὸς ἀποίητον θεῖναι, ἐπὶ τοῖς
 χρήμασι τοῦ ἀσφαλοῦς προυνόουν, μὴ καὶ ἐπὶ τούτοις σφαλεῖν.
 ἐπεπλήμμυρε γὰρ καὶ ἔτι ὁ τόπος ἐχθρῶν διασκεδαννυμένου τοῦ
 πλήθους. τῷ τοι καταντικρὺ μὲν τῆς πόλεως τὰς τριήρεις ἔστη-
 σαν φέροντες, στίφος δ' ὀπλιτῶν ὡς τεῖχος ἐφ' ἑκάτερα στήσαν-
 τες οὕτως ἐξήγον τὰ τῶν βασιλείων χρημάτων, καὶ φέροντες ταῖς
 τριήρεσιν ἐναπετίθουν. τέλος δὲ καὶ αὐτοὶ ἐμβάντες ἀπέπλεον.
 E ἐπεὶ δὲ κατέλαβον τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τῷ βασιλεῖ ἡγγέλ-
 λοντο τὰ πραχθέντα, αὐτίκ' ἐκεῖνος πρὸς τὴν ἀγγελίαν παροῦν-
 10 θεὶς ἄσχετος ἦν τῷ θυμῷ καὶ δεινὰ ἐποίει. καὶ δὴ τὸν μὲν ἀρ-
 χιερέα εἰς τὴν παρὰ τῆς ἐκκλησίας κρῖσιν καθίστα, καὶ ἐκρίνετο,
 καὶ ἐγγὺς ἦλθε τοῦ κινδυνεύειν εἰς τὴν ἰδίαν ἐπιτιμίαν ὡς τοῖς
 πραχθεῖσι μεσολαβήσας ἐκεῖνος· τοὺς μέντοι γ' οἰκίους ὁ βασι-
 λεὺς μαστίξας καὶ ὡς ἦν γυναικείαις ἀτιμώσας στολαῖς ἀπὸ
 15 προσώπου ἐποίει. καὶ πέμψας τὰς μὲν τοῦ σουλτὰν εἰς γυναικῶν
 καὶ θυγατέρας, ἔτι δὲ καὶ μητέρας καὶ ἀδελφὴν ταττομένους, καὶ
 τοὺς ἐκείνου παῖδας σὺν τοῖς περὶ ἐκείνους ἵπασιν εἰρκταῖς ἀσφα-
 λέσιν ἐδίδου. ὅσον δ' ἦν ἐκείνῳ πλήθος χρημάτων ἐν ἀργύρῳ
 τε καὶ χρυσῷ καὶ πέπλοις ἐξάλλοις, ἔτι δὲ καὶ στολαῖς καὶ ζῶναις,
 20 ἀλλὰ καὶ μαργάροις καὶ λίθοις, πάμπολυ ὄν, ὡς φασί, καὶ
 B ἱκανὸν εἰς τρυφὴν Περσικὴν, τῷ κοινῷ ταμιεῖ προσανατίθημι.

tum sera festinatae deditionis poenitentia imperatorios invasit. sed quae facta erant infecta fieri nequibant. cum ergo aliud non possent, ne suppellectilem et pecuniam imperatoris e tantis tam aegre hactenus periculis servatas in aliquo adhuc discrimine relinquerent, utique in regione hostibus hisque rapacissimis redundante, ordinatis utrinque in binam seriem ab arce in portum militibus armatis regias illas gazas eduxerunt imposeruntque triremibus; tum super et ipsi conscendentes solverunt. inde ubi appulerunt Constantinopolim, cognitis imperator quae contigerant, immane quantum excaudit. ac antistitem quidem ad tribunal ecclesiasticum reum fecit; parumque absuit quin is acerbis supplicio lueret functionem recepti iurisiurandi. domesticos quidem suos ab Aeni arce reduces, prius flagellatos, inde muliebribus ad exprobrationem ignaviae dehonestatos stolis, a conspectu imperator removit suo, palatinis officiis privatos. tum missa militum manu Sultani uxorem et filiam, matrem praeterea et sororem filiosque eiusdem cum domesticis et cuncta familia omnium eorum securae custodiae mandavit. quantum porro eidem Sultani divitiarum ibi fuit in auro argentoque signato aut facto velisque insignibus, stolis ac zonis, unionibus quinetiam et varii generis exquisiti pretii gemmis, quod ex usu luxuriae Persicae plurimum omnino fuisse aiunt, totum coartavit et in publico aerario deposuit.

26. Τέως δέ, πρότερον ἢ ταῦτα γεγενῆσθαι, ἐπεὶ πολὺς P 160
 ὁ πατριάρχης κολίων ἦν τὸν βασιλεῦα κατὰ Χριστιανῶν ἐκστρα-
 τεῖν ὡς οὐκ εὐδοήσοντα πάντως ἐμφυλίου κινεῦντα πολέμους,
 τότε μὴ κατὰ τρόπον βασιλικὸν τῇ Κωνσταντίνου ἐπιδημήσαντι,
 5 τῷ μεγάλῳ νεῷ ἐπιστάντι ἐφ' ᾧ προσκυνῆσαι καὶ ἀποδοῦναι τὰ
 τῆς εὐχαριστίας ῥύσια, κατελθὼν ὁ πατριάρχης ὠνείδιζε τε εὐ- B
 θύς, προσεπιτιθεὶς καὶ τὰς εἰς θεὸν τῆς σωτηρίας ἐκείνου εὐ-
 χαρισίας, καὶ "τῷ θεῷ χάρις" ἔλεγεν "ὅτι σέσωσαι, καὶ χερσὶν
 οὐ παραδέδουσι τῶν τὴν σὴν ψυχὴν ζητούντων ἐχθρῶν. τί δαι
 10 τὰ παρ' ἐμοῦ σοι τότε λεγόμενα; ἢ εὖ μέμνησαι ὡς τὴν ἐκστρα-
 τεῖαν ἐκώλυνον ὡς οὐ συνόλουσιν ἄντικρυς; οὐ τοὺς ἐμφυλίου C
 πολέμους ἀπέλεγον μὴ ζητεῖν; καὶ τί γε ἄλλο ἢ σὲ καὶ τὰς σὰς
 δυνάμεις εἰς μάχην τῷ δεσπότῃ Μιχαὴλ ἵνα καὶ τοῖς ἐκείνου
 στρατεύμασιν; οὐχ ἅμα σὺ μὲν τῷ Χριστοῦ ἐνεσημάνθης δνό-
 15 ματι ἀκακίης λότρεως Χριστοῦ; τίσιν εὐκτερον, ἔλεγον τότε,
 ποιῶντας τὰς εἰς θεὸν ἐκείας, καὶ κατὰ τίνων ὀμιλητέον θεῷ
 ὡς ἐκπονήδων ἐχθρῶν; αἱ ὑπὲρ ἡμῶν εὐχαὶ καὶ ὑπὲρ ἐκείνων D
 πάντως, ἐπειδήπερ καὶ μιᾷς μάνδρας ἰστέ τοῦ Χριστοῦ. νῦν
 δέ, ἄλλ' εὐλογητὸς κύριος ὁ ὁρυσάμενός σε ἐξ ἐχθρῶν ἀνόνμων.
 20 ἐπέσεισε γάρ σοι σφέας ἐφ' ᾧπερ ἀναμνησῆσαι ὡς οὐκ μὲν ὡς P 161

26. Caeteram priusquam haec fierent, opportune occasionem arri-
 puerat imperatoris obiurgandi patriarcha. multus is dudum fuerat in de-
 hortando imperatore ab expeditionibus adversus Christianos suscipiendis,
 non successuras feliciter eas ipsi denuntians: neque enim civili contra
 eiusdem religionis professores bello deum adiutorem fore. talia frustra
 saepe a se monitum videns tunc, non ut imperatore dignum fuerat, sed
 indecora fuga vix salvum sese recipientem Constantinopolim, ubi primum
 is a reditu magnum in templum se contulit dei adorandi et pro evitato
 summo discrimine gratias agendi causa, cominus accedens increpavit pa-
 lam verbis haud mollibus, id tantum intermiscens delinimenti, ut gratu-
 lari se simul ipsi salutem inasperato servatam, reddendis deo pro ea gra-
 tiis, significaret, "deo gratias" inquit, "quod salvus evasisti, et non
 es traditus manibus hostium quaerentium animam tuam. ecquid autem
 coram meministi quae saepe apud te egi, expeditiones istiusmodi dissua-
 dens ut prorsus noxias? non dixi et serio denuntiavi tibi ne bella civilia
 susciperes? cur ergo te tuasque copias Michaëli despotae exercituique
 eius in aciem progressus obiecasti? nonne et tu nomine Christi signatus
 es et ille Christum agnoscit dominum? inter tales, aiebam, praelio com-
 munes pro quibus orabimur? utris victoriam, utris cladem impetrare co-
 nabimur a deo, dum sacris operamur? neutros hostium habere numero
 possumus, utrisque adstricti communi foedere religionis. quas pro vobis
 preces offerimus, easdem pro illis valent, quandoquidem ad unum aequo
 ambo pertinetis ovile pastoris Christi. nunc autem benedictus dominus,
 qui liberavit te ab hostibus a lege Christi alienis, quos immisit in te ut

- ἐχθρούς ἐξήρεις, οὐκ ἐχθραντέοι πάντως δικαίως. ὅρα δὲ τοῖς ἐχθροῖς, εἰ βούλει, οἷς οὐκ ἂν ὁμόσε χωρήσεις, ἦν μὴ ἐγὼ θέλωμι. ἔδειξε τοίνυν καὶ τοὺς ἐχθρούς, καὶ φοβήσας μόνον μεταβαλὼν ἐρρύσατο. οὕτως οἶδε κύριος κρίματα ποιῶν.” ταῦτα τοῦ πατριάρχου λέγοντος εὐμενῶς ὁ κρατῶν ἐδέχετο τὰς 5
- B** ἐλέγξεις καὶ προσεπῆναι· ἀντιλέγειν γὰρ ὡς δικαίους οὐκ εἶχεν, ἀλλ’ ἐπῆγεν ὡς δῆθεν ἀπολογούμενος ὡς καὶ εἰρήνην μᾶλλον τὰ τῆς ὁδοῦ κατηντήκεισαν καὶ ὡς κῆδος μεσολαβῆσαν τὰς εἰσαυθις σπονδὰς ἐβεβαίωσεν. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς οὕτως εἰπὼν (οὐ γὰρ ὁ καιρὸς ῥέειν καὶ πλεῖον λέγειν) ἀποπεμφθεὶς ταῖς εὐχαῖς 10
- C** ἐχώρει πρὸς τὸ παλάτιον, τὰ δὲ περὶ τοῦ κήδους οὕτως ἦσαν.
- D** (27) ἐπειδὴ γὰρ πολλάκις ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς καὶ τὰς δυνάμεις προσβαλὼν ἀπεκρούετο (ἐχρήτο γὰρ καὶ ὁ Μιχαὴλ τῷ Ἰταλικῷ εἰς βοήθειαν, καὶ κυρτερώς κρατυνόμενος τὰς δυνάμεις ἀντίτειχε, καὶ οὐδὲν ὁ ἐπιπὼν ἤνυσεν, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ προσεῖχε- 15 μισοῦτο ταῖς ἐν κενοῖς ἀσχολαῖς), μάλιστα κατὰ τὴν πολλὴν πείραν, ἰκετεύσαντος τοῦ δεσπότη καὶ πρεσβείαις συγκατὰς ἐκμειλιξαμένου
- E** τὸν αὐτοκράτορα, πρὸς εἰρήνην καὶ οὗτος ἀπέκλινε. καὶ ἐπεὶ

2. χωρήσειν P.

15. ἡνύει P.

16. μετὰ?

admoneret non iuste a te illos hostiliter impeti quos hostes tibi quaesisti, exhiberet autem et tuis obliiceret oculis veros hostes, quasi diceret en in quos fas piūque sit, si pugnare libet, omnem belli vim effundere; quos ipsos tamen frustra debellare praelio adortus conaberis, nisi ego volens et propitius adfuero. ostendit igitur tibi hostes, et terruisse contentus eorum a te vim aruit, et periculis insidiarum in tutum incolumem transferens. sic agere novit dominus iudicia faciens.” haec loquentem patriarcham placide audivit imperator, reprehensionique acquievit obnoxie, ultro comprobans et meruisse confitens: quid enim contra opponeret veris et palam iustis, non habebat. illud tantum ad quamdam excusationem subiecit: “atqui ad pacem” inquit “cum Christianis sciendam ista qua sum periclitatus via properabam: huc enim ferebar ut foedus iam ictum cum illis, quos me habere hostes vetas, etiam affinitatis necessitudine adstringerem, firmitate in posterum certiori.” tantum imperator locutus (non enim tempus id erat plura disserendi) recessit in palatium, bene precante in digressu patriarcha. affinitas porro cuius modo facta est mentio, sic se habuit. (27) cum saepe imperator vel aliorum vel proprio ductu immissis in tractum Occiduum copiis, illicque cum hostibus congressus, semper repulsus esset, propterea quod ibi dominans Michael auxiliis Italicis utebatur et horum vi confirmatus resistebat validissime, adeo non proficientibus contra quidquam Romanis ut etiam male mulctati plerumque redirent, longa experientia militiae damnosae tandem persuasus otium ibi et operam in nullius frugis nullius spei negotio male consumi, induxit in animum non iam aspernari amplius crebras despotae preces, nec se, ut hactenus, inexorabilem praebere delinquentis eiusdem et supplicibus officiis, sed ad pacem cum ipso inclinare. quoniam autem

παῖδες ἦσαν τῷ Μιχαὴλ τρεῖς μὲν γνήσιοι, ὧν ὁ μὲν Ἰωάννης ἀνὰ χεῖρας ἦν τοῦ κρατοῦντος, πεμφθεὶς μὲν πρὸς πατρὸς δοθεὶς δὲ καὶ παρὰ μητρὸς ἰκούσης εἰς ὕμνον, ὃν καὶ γαμβρὸν τοῦ σεβαστοράτορος Τορνικίου ὁ λόγος προῦπεδείκνυ, δύο δὲ παρὰ τῷ πατρὶ, Νικηφόρος τε καὶ Δημήτριος, ἕτερος δ' ἐκ νοθείας ὁ Ἰωάννης, καὶ ὁ μὲν Δημήτριος ἀντίπαις ἦν ἔτι καὶ ἐν ἀπραγμοσύνῃ ζῶν διετέλει, ὁ δὲ γε Νικηφόρος κεχίρωτο γυναικὸς (ἡ γὰρ θυγάτηρ τοῦ βυσιλέως Λάσκαρι ἐτεθνήκει), τούτῳ P 162 ἐγνώκισαν καὶ ἀμφοτέρω τὴν τρίτην τῶν τῆς Εὐλογίας θυγατέρων Ἄνναν ἐκδοθῆναι πρὸς γάμον, δεσπότη γε ὄντι, ἐκ τοῦ προτέρου κήδους παρὰ τοῦ προβεβυσιλευκότος Ἰωάννου ἔχοντι τὸ ἀξίωμα. καὶ δὴ μετὰ πολλῆς δορυφορίας ἀποστείλας τὴν Ἄνναν τοὺς γάμους ἐτέλει, εἶτα καὶ τὸν Νικηφόρον εἰς ἐκτὸν συγκαλέσας κατὰ τὴν Κωνσταντίνου κρατύνει μὲν τὸ ἀξίωμα, καὶ τιμαῖς B 15 μεγαλύνει καὶ δώροις ἀγέλης πρὸς τὰ οἰκίᾳ ἐκπέμπει.

Καὶ οὕτω τὰ κατὰ δύσιν καταστήσας τὰ τῆς ἀνατολῆς πορνοῦντα προσανικηῦτο, καὶ ἄλλους μὲν πλείστους προσαποστέλλων, ἑξαιρέτως δὲ τὸν δεσπότην Ἰωάννην, ᾧ δὴ ἐπιθάσσει αὐτάρχει τὴν τῶν κακουμένων ἐπικουρίαν· ταῖς γὰρ ἀληθείαις ἀσχολουμένου τοῦ βασιλέως τοῖς δυσικοῖς ὥς δῆθεν ἀνακαλουμένου τῇ βασιλείᾳ τὸ λείπον, ἡσθένει τὰ καθ' ἑω διχόθεν, τῷ τε τὰς C

Michaëli erant despotaë filii tres legitimi, quorum Ioannes quidem in manibus ac potestate imperatoris erat, missus quidem a patre, traditus autem in obsidem a matre praesente, ad conciliandam conventionem ultro Constantinopolim profecta, quem et generum factum sebastocratoris Tornicii superius docuimus; duo autem debebant apud patrem, Nicephorus et Demetrius, cum tertio ex pellice genito Ioanne; ac Demetrius quidem primum tunc pubescens immaturus negotiis nihil nisi puerilibus remissionibus vacabat, Nicephorus vero viduus erat nuper mortua ipsius coniuge, filia Lascaris Augusti, huic decreverunt communiter tertiam Eulogiae natarum Annam copulare nuptiis, titulum ac dignitatem despotaë iam ex priore habenti a socero imperatore Ioanne acceptam. itaque cum multo satellitio splendidoque comitatu Anna missa nuptias imperator istas peregit tum vocato ad se Constantinopolim Nicephoro, praeterquam ei dignitatem confirmavit, honoribus etiam illum auctum maioribus donisque dignatum domum remisit.

Sicque constitutis in Occidente rebus, Orienti iamdudum laboranti recuperando attendebat, cum aliis eo missis plurimis, tum praesertim Ioanne despota, quo maxime innitebatur, abunde illum idoneum confidens emendandis sarcinendisque cunctis per illum tractum detrimentis reipublicae, et illis periclitantibus populis, quanto esset opus ad illos imperio servandos, auxilio iuvandis tegendisque. revera enim intento imperatore Occidens rebus, et omni cura satagente illa divulsa membra imperii corpori coniungere iterum ac restituere, infirmari ac debilitari contigit pro-

ἐκεῖ δυνάμεις πρὸς τὴν δύσιν ἐκπέμπεσθαι καὶ τῷ καταμελεῖσθαι μακρόθεν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν, τῶν δυσικῶν ἡσυχάζοντων, πίμπων ὁ βασιλεὺς καθ' ὅσον οἶόν τε ἀνεκτῆτο καὶ πρὸς τὸ πρότερον ἐπανῆγεν. οὐ γὰρ ἦν, οὐκ ἦν τοῦ δεσπότου φανέντος ἐκείσε
 D τοὺς Πέρσας μὴ ἡρεμεῖν, ἢ μᾶλλον καὶ μὴ σὺν φόβῳ πλείονι⁵ ἀνωστέλλεσθαι.

E 28. Τοῦ δ' αὐτοῦ ἔτους, μηνὸς Κρονίου, τῶν θείων ἡμερῶν τῆς νηστείας τελουμένης, ἡμέρα τῆς δευτέρας ἑβδομάδος διωτέρα, συνέβη τῇ Νικαίᾳ ἐκ παραδόξου τε καὶ ἐξαίφνης πρᾶγμα παραθὲν μὲν φοβερόν καὶ μηδενὶ ἄλλῳ εἰς λόγον ὑπερβολῆς πα-
 10 ραχωροῦν τῶν πρωτείων, κἂν ὁ τι καὶ ὅπως συμβαίη, ὅσον τῇ προσβολῇ καὶ μονῇ καὶ τῇ τῶν δεινῶν προσδοκίᾳ, ὡς ἥδη μεγίστοις κακοῖς περιβεβλησθαι ἀναγκαῖον εἶναι τοῖς δεχομένοις
 P 163 καὶ μηδὲν τῶν εἰς σωτηρίαν ἐλπίζειν, λεγόμενον δὲ μὴ τόσον ἔχον εἰς φόβον καὶ συστολήν. εἶωθε γὰρ ὁ λόγος τοῖς μετέροισι μέγε-
 15 θος ἐπιφέρειν ὡς οἷός τ' ἐκαίνων περιεῖναι, τοῖς δὲ μεγίστοις ἔξαιτον ὕστερος σφῶν φαίνεσθαι. πλὴν καλὸν ἐν τοῖς τοιούτοις μὴ τοῖς λεγομένοις ἐμμένειν τοῖς λόγοις προσέχοντας, ἀλλὰ καὶ ἐς μάλα τὸν νοῦν ἐπανάγειν καὶ ὡς ἐπ' αὐτῶν ὄντας τῶν

vincias ad Orientalem limitem sitas duplici ex causa, primum quod quae illas prius defendebant copiae inde in Occidentem abstraherentur, deinde quod in necessitatibus urgentium et remedio praesenti egentium casuum propter longinquitatem negligerentur. caetbrum ubi, ut dixi, pacatus fuit Occidens, missis ad illas partes imperator copiis quantam potuit maximam his recuperandis curam impendit, fereque in statum primum reduxit. nam despotae Ioannis ea virtus, ea fama erat, ut eo apparente fieri non posset quia Persae quiescerent, aut potius cum metu et terrore maiori reprimerebantur.

28. Eiusdem autem anni mense Martio, cum sacri dies feiuali celebrarentur, die secunda hebdomadis secundae, contigit Nicaeae ex inopinato et subito quiddam adeo terrificum, ut si cum maxime turbulentis et tumultuosis eventibus, qui maximam afferre consternationem solent, conferatur, nulli omnium diritate commotionis ac popularis formidinis insana concitatione concedat. unde ac quomodo acciderit tam vehementer ingruens, tam longum durans, tam anxia expectatione mali gravissimi crucians terror, tam inevitabiliter in summae calamitatis sensum quasi praesentem cum extrema desperatione salutis quos comprehendebat miseros conciciens, conandum est dicere, utcumque sit difficile narratione rem exprimere uti se habuit, quippe quae sit necessario minus atrox apparitura legentibus quam eam experti senserunt. nam quae mediocribus quidem attingere magnitudinem ars atque amplificatio sermonis potest, eadem infra maximarum per se rerum subsidere fastigium impar assequendo solet. quare sapientis lectoris est sublevare iudicio in talibus infirmitatem scriptiois cui cognoscendae dat operam, et quasi supplere imaginando quod dictio minus exprimit, evolante animo in ipsam praesentiam periculi, sensusque indumento quales fuisse consentaneum sit eorum quibus contigit in

πραγμάτων ἀναπολεῖν τὰ λεγόμενα. πρώτη τοίνυν φυλακῇ τῆς
 ἡμέρας ἐκείνης, ὑπεραναβεβηκότος τὸν ὀρῶντα τοῦ ἡλίου ὅσον B
 καὶ ἐπὶ μοίρας ζωδίου τριάκοντα, ἐπ' ἔργοις ὄντων τῶν ἀνδρώ-
 πων τῶν μὲν πνευματικοῖς τῶν δὲ καὶ σωματικοῖς, ἐξαίφνης φη-
 5 μίξεται λόγος οὐκ ἐν τῷδε μὲν τῷ μέρει τῆς πόλεως ἐν τῷδε δ'
 οὐ, ἀλλὰ κύκλῳ περὶ τὴν πόλιν ἤπασαν, Τοχάρων ἔθνος τῷ
 πλήθει θαρσῆσαν, τοὺς τῶν πυλῶν κρεουργῆσαν φύλακας, εἰσελ-
 10 θύειν τὴν πόλιν μεθ' ὅτι πλείστων καὶ δεινῶν ὀρμημάτων, ὥς τ'
 ἐν ἀκαρεῖ τοὺς ἐμπλίνοντας σφίσειν ἀπροσδοκῆτως ἀπηνῶς κα- C
 10 τασφύττειν. καὶ ὁ λόγος ἅμα μὲν ἐρρήθη, ἅμα δὲ καὶ τὴν πό-
 λιν περιελάμβανεν. ἐκπηδῆσαντες τοιγαροῦν τῶν οἰκιῶν, καθὼς
 ἕκαστος ἔχων εὐρέθη, ἐξέθεον ἀσυντάκτως κατὰ τὰς ἀμφόδους,
 καὶ οἱ μὲν ἔνθιν οἱ δ' ἐκείθεν φερόμενοι ἀλλήλοις προσέπιπτον.
 ἦν δὲ καὶ τούτοις χάκνοις εἰς καὶ ὁ αὐτὸς πόρος. καὶ ὥσπερ
 15 κατὰ νώτου καὶ ἀμφοτέρους ἐπείγοντος τοῦ κακοῦ συγκρούοντες
 ἀλλήλοις, αἰετοὶ ἐξ ἐτέρων μανθάνειν ἤθελον τίς ἢ φῆμη, καὶ D
 εἰ ἀληθῆ τὰ λεγόμενα. οὔτε δ' οὔτοι οὔτ' ἐκεῖνοι ἀσφαλῶς εἰ-
 χον φράζειν, πλὴν τοῦ ἀληθῆ εἶναι ταῦτα συμφώνως ἀπάντων
 ἰσχυρίζομένων εἰς τοῦτο. καὶ ἕκαστος περὶ ἑαυτῷ ἀμφιβόλως
 20 οἶχων τὸ σιώζεσθαι, ἀναμφιβόλως εἶχε περὶ τὴν φῆμην. ἐν ὅσῳ
 δὲ ταῦτ' ἐκείνοις ἦσαν, κατόπιν ἄλλοι ἐκτρέχοντες ἐτραγῶδουν
 τὰς συμφοράς, καὶ οἰκείοις ἔλεγον ὀφθαλμοῖς τεθεῖσθαι τοῖς

20. τὸ] τοῦ?

re, dum gereretur, ipsa versari. primo igitur trihorio diei illius, ami-
 ente supra horizontem sole quasi partibus signi triginta, cum operibus
 homines vacarent alii spiritualibus, corporeis alii, confestim fama dissi-
 patur, non in hac quidem urbis parte, in illa vero non, sed late per
 urbem totam uno circum undique tenore, gentem Tocharorum multita-
 dine fretam trucidatis portae custodibus in civitatem irrupisse rapidissimo
 et saevissimo simul impetu, ita ut passim ipsis inopinato ubivis occurren-
 tes momento ab iis immanissime omnes conciderentur. et rumor hic simul
 prelatas, simul universam pariter complevit comprehenditque civitatem.
 exilientes igitur extra domos eo quisque habitu quo illo rerum articulo
 repertus est, discurrebant confusissime per vias et angustos, ruentes
 ille hic illuc, alter in alterum incidentes mutuo collisu, labore utrin-
 que contrario, sed pari; in quem illos tradebat opinio cuique instantis a
 tergo mali. ac sese pulsantes percontabantur quae haec esset fama, et
 ecquid vera narrarentur. porro neque hi neque illi certam quidquam
 expedire poterant. ceterorum omnes voce consona verissima diei affirma-
 bant: nam quam quisque incertus erat consilii de via modoque propriae
 salutis in tuto collocandae, tam certum se ferebat de veritate gliscentis
 famae. in his dum isti erant, ecce a tergo alii currentes miserabiliter
 deplorabant infandam cladem, propriis modo se vidiasse oculis memoran-

- Ε ἐπιόντας τὸν ἐντυγχάνοντα σφίσι μεληδὸν κατασφάιτοντας, ὥς εἶναι τὴν ἐκείνων θάνατον ἕνα καὶ θάνατον οἴκτιστον, τῶν φόβων, οἶμαι, εἰδωλοποιούντων τὰ πάθη καὶ γρηγοροῦσι καὶ τὰ μὴ ὄντα πλατύνοντων ὁφθαλμοῖς τὸ ὀπτικὸν πλανωμένοις καὶ τῆς ἀληθείας ἀποτυγχάνουσι. τὸ γὰρ κατὰ τοῦν φοβερὸν λαμβάνον τὸ ὀπτι- 5 κόν, ὥς τοῖς ἔξω σκοτασθὲν διὰ τὸ περιὸν τῆς δειλίας, καὶ κατὰ τρόπον βλέπον, προσεῖχεν ὥς ἀληθεῖ εἰδωλοπλαστομένῳ τῇ φαντασίᾳ, καὶ ὃ ὑπενόει μόνον ὥς ὄν ὑπετόπαιε. τί γὰρ ἐκεί-
P 164 νοις ἠβούλετο τὸ τὰ ἀνύπαρκτα ὥς ἐν ὑποστάσει ὄντα πιστοῦ-
σθαι; οἱ δ' ἀκούοντες τῶν πρόσθεν μὲν ἔξεκρούοντο, παλιν- 10
δρομοῦντες δ' ἐς οἶκους οἱ μὲν ταῖς γωνίαις ἐξήτουν παραδύεσθαι κατὰ τὸ σφίσι αὐτοῖς εἰς σωτηρίαν ἱκανὸν νομιζόμενον, καὶ οἱ μὲν τάφους πύλαι κατατεθνεώτων ἀνοιγνύντες εἰσέδυνον, οἱ δ' ἀσφαλῆσι τόποις ἑαυτοὺς ἐνεπίστευον· ἄλλοι δὲ ἀνδρῶδες τι καὶ θαρραλέον ἡγούμενοι πράττειν ὅπλα τε περιετίθουν καὶ λόγχαις 15 σὺν ἀσπίσιν ἐχρῶντο καὶ τὸν ἡγησόμενον ἐξεζήτουν. ἦσαν δὲ
B τότε ὁ μὲν εἰς προστασίαν τῆς πόλεως τεταγμένος οἶκ ἐν εἰδῶς πολέμων ἀλλὰ λημμάτων ὁ Μανουηλῆτης Νικόλαος, τιμὴν ἔχων τὸ προκαθῆσθαι τῆς πόλεως, ἄλλοι δὲ πλεῖστοι πολεμικαῖς ἐμ-
πειρίαις ἐντεθραμμένοι, οἷς οὐδεμία τις ἐτῆν τὸ τηνακάδε ἔσθωια 20 τοῦ πολλάκις καὶ ψεύδος εἶναι τὸ γημιζόμενον, ἀλλὰ πᾶσι κοινὸς

6. καὶ] μή?

tes, dum hostes quempiam sibi obvium membratim concerpserint, difficili iudicio immaniorne illa crudelitas caedis an tristius et miserabilius spectaculum fuerit. crediderim terrorem, partes invadentem Morphei, somnia vigilantibus tetra quaedam obiectasse, atque ut per noctem imaginationi solet sopor, ita oculis luce palam illusisse, visa ostentando falsa. vis nempe illa est insanae formidinis, ubi mentem consternaverit, furorem inde oculis effundere, ut sibi coram cernere moesta tetraque simulacra videantur, quae nusquam sint alibi quum in errore delirantis animi, unius artificis illorum, persuasione quamvis vana stultaque in certo affirmandi fiduciam abundante. talia qui a contra venientibus audierant, referebant retro pedem domos versus. pars angulos scrutabantur, sicubi cavum invenirent quo se compingerent: alii aliud salutis spei offerens latibulum captabant. nec deerant qui sepulcris dudum mortuorum sese insinuantes ibi mussarent. locis quidam munitis et firmi operis caput vitamque commendabant. ab his diversi nonnulli digno viris, et ut ipsis videbatur, generoso consilio, armis indutis, arrepta lancea acutoque, qui duceret adversus hostem quaerebant. homo erat urbi praepositis praedarum quam praeliorum scientior, Manuēlites Nicolaus. huic horor obtigerat praesidendi tunc Nicaeae. erant et alii plurimi, militiae usu nonnullo, multorum annorum stipendiis imbuti. horum nulli tum venit in mentem cogitare vanos plerumque ferri eiusmodi rumores, ideoque serio

προσπεπαίκει φόβος. καὶ μὴ μόνον τὸ κατὰ σφᾶς ἤθελον ἀλλὰ καὶ τὸ κατὰ πᾶσαν τὴν πόλιν σώζεσθαι. ὅπλισθέντες τοιγαροῦν διέθιον πᾶσαν τὴν πόλιν, οἷά τινες διάττοντες συνεχεῖς, καὶ οἱ C μὲν ἔνθεν οἱ δὲ ἐκεῖθεν μεθ' ὁρμῆς ἐξαλλόμενοι οὐδὲν ἐώρων τῶν 5 λιγομένων, μόνων δὲ ὀδυρμῶν καὶ στεναγμάτων ἤκουον ὡς ἁλόν- τοι τοῦ ἄστεος καὶ ὡς τοῦ δεινοῦ σφίσιν ἐν χρεῷ γεγονότος, καὶ σχῆμα ἦν ἀντικρυς ἀλούσης πόλεως τὰ πραττόμενα, πλὴν οὐκ ἐκ τῶν δρώντων εἰκονιζομένων τῶν χαλεπῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν πα- σχόντων τὰ τῆς ἁλώσεως. οὐ γὰρ κενὸς ἐκάλει κενὸν ὡς ληψό- 10 μενος τῶν ἄργον πρὸς τὸ λήψισθαι, οὐδὲ πλήρης ὢν ἄλλος D παρώτρυνεν ἕτερον, ἀλλ' ὅλον ἐκπασθέντες τῷ φοβόληπτοι γε- γόνειναι, καὶ τοῖς οἰκέλοις ὡς ἄλλοτρίοις προσπαλοντές, ὑπώ- πτεινον καὶ τοὺς συνήθεις ὡς πολεμίους, παρὰ τοσοῦτον οὐ σφάττοντες παρ' ὅσον καὶ τὸ πρὸς ἐκείνων παθεῖν ἐφυλάττοντο, 15 δύσμοροι τῆς ὁμαιχμίας καὶ ἄθλιοι τῆς κατὰ σφᾶς προθυμίας ἕκαστος. τότε καὶ οἱ ἐν εἰρκαιῖς σιδήροις πεδοῦμενοι (πολλοὶ γὰρ τῶν πολεμίων κρατηθέντες ὡς εἰρκτὴν λήθης τὴν ἐν Νικαίᾳ E φυλακὴν κατεκρίνοντο, ὡς οὐ ῥαδίως ἂν ἀποδράντες) ἐκείνοι τοίνυν τὴν κοινὴν θιώμενοι ταραχὴν ἐπίστεινον τοῖς ἐχθροῖς

disquirere quid in re esset. sed pariter omnes una communi perculi formidine, satagebant non se solos verum et cives tactaque servare. armati ergo discurrebant per totam civitatem, velut quidam ultro citroque continue commeabundi celeres nuntii. ac dum hi hanc, alii aliam in partem impetu feruntur, nihil quidem eorum quae dicebantur videbant: solum eiulatus undique planctusque audiebant, velut capta civitate lamentantium. erantque voces ac clamores plane quales hominum, quos cum maxime praesens pungit ac penitus vulnerat atrocis ingruentia mali sensus; nihilque deerat ad scenam tragicam extremae calamitatis, qualis in direptione urbis expugnatae cernitur, nisi quod solae quae patiebantur personae partes illic, et quidem perfectissime, agebant suas, vim inferentes comparebant nusquam. non enim, ut fit in depraedationibus captarum civitatum, vacuus vacuum exhortabatur ad secum rapiendum, et in hoc segnem increpabat. non rursus plenus praedae alius ostentabat socio spolia exposita, incitans ut strenue auferret. nihil, inquam, spectabatur tale, sed tantum turba tumultuans avulsorum domibus et temere cursantium metu lymphatorum, qui ubi in domesticos procursu offende- rant, cohorrerebant tanquam in hostes incidiasent, terrore Panico, quo erant fascinati, familiares deformante in barbaros, quos ne occidere co- narentur sola tuendi se ipsos ab eorum scilicet iufesta vi et armis cura retardabat. infelices dira caecitate, qui non discernent cives et socios ab hostibus; nec minus miseri fortitudine intempestiva, qua in amicos at- que adeo in se ipsos mucronem impetumque unusquisque vertebat. tunc hi quoque quos custodinae ferro vinctos tenebant (multi enim bello capti perpetuo carcere Nicaeae detinendi damnati erant, ad id ista delecta civi- tate, quod inde difficilior vias fugiendi reperire posse viderentur) isti, in- quam, communi animadversa perturbatione, persuasi revera ingressos ho-

εἰσὶναι καὶ κρατῆσαι τὸ ἔστυ, οὐκ ἐξ ὧν ἐκείνους ἔβλεπον ἄλλ' ἐξ ὧν τὸν τῶν ἐποίκων θόρυβον ἐθελῶντο. καὶ δὴ τῶν πεδῶν ἐκλυθέντες οὐραγοὶ τινες ἦσαν προεκθειούσης τῆς φάλαγγος, πλὴν οὐ κατ' ἄμυναν ἀλλὰ κατὰ προθυμίαν τοῦ φυλάσσεσθαι. ἦν δὲ τὸ τῆς ἐκδρομῆς τέλος ἐπὶ τὰς πύλας ἵναι τῆς πόλεως. καὶ ὁ 5
P 165 λαὸς εἶπετο χύδην, καὶ ἐν ἀλογίστῃ τῇ κατ' αὐτὸν ἀσθενείᾳ ὠρρώδουν ἕκαστος, ὥς ἡ τεθνηξόμενος τῶν πρώτων πεσόντων, εἰ οἱ πολέμιοι ἔξωθεν διεκπαλοῖεν, ἢ τούτων ἀκρωθούτων τοὺς εἰσχεομένους καὶ ἀναστελλόντων ἐνδοθεν αὐτοὺς οὐραγῶν συνελυσόμενός τε καὶ ἐκφρευόμενος. τὸ δὲ ἦν ἄρα ὄνειδος αὐτοῖς. 10
προσπαισύνοντες γὰρ ταῖς πύλαις οὐ μετὰ τῆς αὐτῆς καὶ μιᾶς προθέσεως ἐπήρχοντό τε καὶ ἀνεχώρουν, ἀλλ' ἐν ταχυγῇ καὶ σὺν
B οὐδενὶ κόσμῳ ἐμπέτοντας μεθ' ἡσυχίας καὶ σὺν καταστάσει τῇ προσηκούσῃ ἀνιεύγνυνον. εὐμισκὸν γὰρ κατ' ἡσυχίαν καθεμέ-
νους τοὺς φύλακας καὶ μηδὲν ἐπαίοντας τῶν ἀνὰ τὴν πόλιν γενο- 15
μένων. ὅθεν καὶ μᾶλλον ἤλγουν ὡς τόσον ἡπατημένοι, ἢ ὠρρώδουν ἐν ἄλλαις πύλαις ἐλπιζόμενον τὸ κακόν. ὁ δὴ καὶ πλείω παρείχετο ἐκείνοις τὴν ταραχὴν, εἰ οὕτω βραδυδυνάντων τῆς πρὸς

4. κατ' ἀπροθυμίαν?

stes et in urbe praevalere, non quod ipsos viderent, sed ex trepidatione quam cernebant civium ducta coniectura, soluti vinculis se comites addiderunt iis de quibus dixi armatis, et extremo velut agmine cohortem auxerunt obvenientem, ut est memoratum, vias urbis, et praecurrentes sequebantur, non illi quidem animo aut impetu pugnandi ultionisve ab hoste sumendae, sed taedio carceris occasionem, ut sit, quomodo cumque oblata usurpandae libertatis libenter amplexi. ista porro cunctorum sic euntium precursio ad portas civitatis ferebatur. sequebatur autem multitudo confusa populi, exhorrescente pro se unoquoque, dum reputat quam infirmus per se sit ad propulsandum malum ingruens, et ita se pluribus applicante, sic fere subducta errantium cogitationum summa, aut se statim meritorios, si hostium ferro per portam patentem extrinsecus irruentium primi armatorum, quos sequebantur, cecidissent; aut si hi fortuna usi meliori repellerent ingredientes barbaros et maiora impetu incumbendo reprimerent viam ipsorum, non desperabant singuli eorum, quos diximus custodiis elapsos, invenire in communi trepidatione viam sibi privatim consulendi, erumpendo per aperta ostia simul cum referentibus pedem hostibus, et ita effugium alicubi captandi. in fine autem huius viae ladicinium sui risumque reppererunt. cum enim ad portam, quo iter intenderant, pervenissent, non eodem aestu et anxietate animi qua venerant redierunt, sed tumultuose inordinateque eo progressi tranquilli securique recedebant, custodes siquidem portas quiete desidentes sine ullo adhuc rerum quae per urbem gerebantur sensu inveniunt. unde una res dolebant, quod illud sibi esset non tamen omni adhuc sollicitudine vacabant, reputantes potuisse fieri ut per alias portas hostes in urbem penetrassent, immo cum attentius cogitaverant, illa ipsa, quam videbant,

τὰς μηδὲνα φόβον ἔχούσας πύλας ἀπτομένων οἱ ἔχθροι καθ' ἐτέ-
 τας πύλας μετ' εὐχερείας πάσης εἰσελῶεν. καὶ δὴ ἐκείθεν δια- C
 σκιδνάμενοι, οἱ μὲν ἔνθεν οἱ δ' ἐκεῖθεν ἰόντες, ἅμα καθ' ἡμί-
 σους ταῖς καθ' ἐκάτερον πύλαις ἐφίσταντο, ἀπαγόντες ὥς μὴ
 5 πονούσης τῆς καθ' ἑω. ὥς δὲ τὰ ἴσα καὶ ἐν ἐκείναις εὐρον (τὴν
 γὰρ πρὸς αἰγιαλὸν οὐδεὶς ὥς προδῶσουσαν καθυπώπτειν), εἰς
 ἔν συναχθέντες καθίσταντό τε τὰς ψυχὰς καὶ ἐν ἀμηχανίᾳ τοῦ τί
 πράττειν ἦσαν· μὴ γὰρ ἂν κατ' ἄερος πεσεῖν τοὺς ἔχθρους πτέρυ-
 γας περιδέντας. ὥς δὲ καὶ τὴν ἐς αἰγιαλὸν φέρουσαν ἐπιστάντες D
 10 ἑλωθέραν καὶ ταύτην δέοντες εὐρον παντός, τῶν φυλάκων καὶ εἰς
 χλεύην τιθεμένων σφίσι τὴν ἀπάτην, ἀνέπνευσάν τε εὐθείας τοῦ
 δέοντος καὶ τὴν αἰτίαν τῆς φήμης ἡρεύνων· μὴ γὰρ ἂν αὐτόθεν
 γῆς μυκησαμένης ἐξενεχθῆναι, εἰ μὴ τις πρῶτος τὸν φόβον ἐψευ-
 δολόγησεν. ἐπὶ πολλὰς γοῦν τραπόμενοι τὰς ὁδοὺς, μηδὲ τὸ
 15 τυχὸν παριδόντες, ἦν τις προβάλλοιτο, οὐδὲν πλέον εἶχον εὐρέ-
 σθαι τοῦ ἐξ ἀφανοῦς ἅμα τε γεννηθῆναι καὶ ἅμα τραφέντα συν- E
 διελιγμέναι τὰς τῶν πολλῶν ἀκοάς. τὸ δ' ἐκ προχείρου καὶ πι-
 θανὸν εἰς αἰτίαν τὸ τῆς εἰκόνης τῆς Θεομήτορος καθ' ἱερείαν ἐκ-

nimia securitas custodum curam ipsis admovebat augebatque, reputanti-
 bus pari forte negligentia solutos aliarum portarum praesidiarios, facile
 oppressos subito incursu hostium, aditum Tocharis in urbem praebuissse.
 quare rursus anxii partiuntur sese bifariam; et ad duas quas restabant
 (praeter Orientalem, quam vacare incommode videbant, et maritimam,
 qua nemo suspicabatur venire hostes potuisse) duas, inquam, eodem
 tempore reliquas portas adierunt. ut autem ne in his quidem repererunt
 damni aut suspicionis quidquam, respirarunt videlicet mentesque a gravi
 perturbatione receperunt. tamen adhuc incerti quo se verterent, ubi
 delitescerent, unde, qua irruissent hostes, omnia circumspectando quae-
 rebant, quid enim? dictitantes: an illos putabimus alis per aërem in-
 vectos superne intra urbem involasse? cum autem postremo illam ipsam,
 quae litus maris spectabat, portam lustrantes similiter liberam omni metu
 prehendissent, et custodum ibi quoque errorem ipsis et credulitatem
 exprobrantium ludibrio irrisi essent, respirarunt ab omni formidine tunc
 plane, et solutis iam animis investigabant quae origo falsae opinionis
 quive auctor mendacis indicii fuisset: non enim videlicet terrae quodam
 mugitu extitisse vocem quae ingressos denuntiasset hostes, sed omnino
 primum aliquem fuisse vani nuntium metus. postquam vero diu et dili-
 genter in ista sunt inquisitione versati, explorantes circum omnia nihil
 aliud reperire potuerunt nisi mendacem famam multis eodem momento lo-
 cis simul natam, simul increbrescentem, simul vulgi compluisse aures, si-
 milis animos inani terrore perfudisse. una tantum quae aliqua verisimi-
 tudine niteretur publici erroris causa memorabatur, supplicatio tunc forte
 per urbem ducta, circumlata de more in thessa per solemnem ea die
 pompam imagine deiparae, turba mulierum sequente quod solet in sup-
 plicationibus acclamari ab mala deprecantibus carmen pone frequentan-

φερομένης πλήθος ξεισθαι γυναικῶν, ἧς δὴ καὶ ἐκφωνεῖν ἀνῆγα-
 καῖον τὴν δέησιν κατόπιν ἡκοίσας. τούτων οὖν ὀλοφυρτικῶς
 κατὰ Περσῶν καὶ Τοχάρων θεοκλυτουσῶν, εἰκὸς τὰ τῆς φωνῆς
 διελθεῖν, καὶ συμβῆναι τὰς μὲν κατ' ἐκείνων μεγαλοφρονούσας
 ποτνιῶσθαι, τοὺς δὲ πέριξ καὶ ἔξωθεν τὴν φωνὴν δεχομένους τὰς
 P 166 κατ' ἐκείνων ὥς περὶ ἐκείνων ἐρχομένων ὑποτοπάζειν, καὶ οὕτω
 διαδοθῆναι συνῆμα φόβῳ τὸν λόγον, καὶ τὰς τῶν πολλῶν ἀκοὰς
 πληροῦντα παραθῆξαι τὸν θόρυβον. ἀλλ' ἐκείνοι μὲν οὕτως, ὃ δέ
 γε βασιλεὺς μετὰ ταῦτα μαθὼν ὅπως γένοιτο, ὑπερεπάθῃσε τε
 καὶ πέμπας διὰ γραμμμάτων τὰ πολλὰ κατεμμένυτο. μὴδὲ γὰρ 10
 ἀνδρῶν εἶναι φρονιμῶν καὶ νοῦν ἐχόντων πρὸς τὸ παρρηπύκτον
 τῆς φήμης θορυβουμένους εὐθὺς θορυβεῖν· δεῖν γὰρ ἐννοεῖν τὸ
 τοῦ πράγματος ἀνυπόστατον, καὶ ὅπως ἐχθροὶ μὴ περικαθήμι-
 B νοὶ πόλιν μῆδ' ἐν χρεῷ τῶν πύργων ὄντες, ἀλλὰ μόλις καὶ ἀκουό-
 μενοι διάγοντες ἐν Περσίδι, αὐτίκα παμπληθεῖς ἀπέχοντες πε- 15
 τασθέντες ἐμβατεῖν δίχα πολέμου καὶ προσβολῆς. ταῦτα καὶ τὰ
 τοιαῦτα γράψας καὶ ὀνειδίσας ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ ἐξῆς καθίστα
 πρὸς τὸ εὐφυλукτότερον τὸν λαόν.

tium; ac videlicet quae tunc maxime timebant, distincte poscenda eorum
 liberatione nominatim exprimentium, nec sine eiulatu ingeminantium "de-
 fende nos deus a Persis, a Tocharis erue, a barbaris nos deus protege"
 talia cum meticulosum genus muliercularum et in his consternatiores ani-
 culae quaedam vociferarentur acutius, credibile est voces illas Persarum
 et Tocharorum percussisse aures quorundam aliud agentium, et novitate
 ipsa ac tono formidinem cliente, multos, indiscusso statim indicio gli-
 scente, in absurdam ingressorum urbem istorum, quos appellari audierant
 nominum, opinionem ac fidem fuisse ridicule pertractos. nam ne cito de-
 prehenderetur primus error, perturbationem ex dira mentione statim na-
 tam obtituisse, et persuasionem cum metu late disseminasse. ita tumultu
 urbis et illam insanam trepidationem ortam auctamque. sic illi con-
 iectantes disserebant. caeterum imperator ubi ea post cognovit, cum
 humaniter compassus errori est, tum literis scriptis haud perfunctorie de-
 ces praesertim primoresque reprehendit, negans virorum prudentium ac
 ne sensu quidem communi satis expedite utentium fuisse, statim usque
 adeo turbari fama temere illata, primum siquidem explorare oportuisse
 quo fundamento rumor niteretur, praesertim male cohaerentia nuntians:
 quomodo enim hostes intra urbem et in civium iugulis, de quibus audi-
 tum nondum esset foris approximasse, circumsidere muros, turribus se
 admovisse? quomodo qui paulo ante dicti essent haerere in Perside,
 subito alis sumptis volucris exercitus supra starent imminentes desuper
 cervicibus, tantum intervallum, ubi et arces et praesidia Romana siet,
 victoriis momento emensos? haec et his similia merito exprobrans per
 epistolam Nicaeensis imperator id agebat ut in posterum cautiore illos
 redderet in occursum similium casuum.

A.

Ἀρχεται δ' ἐνθ' ἔνδε τὰ κατὰ τὸν πατριάρχην Ἀρσένιον. ὁ γὰρ P 170
 βασιλεὺς πῶς γιγνόμενος πρὸς τὸ πείσαι αὐτῷ τε ἡπίως προσενέ-
 κασθαι καὶ τὸν δεσμὸν λύειν, ἐπεὶ ἀπ' ἐγνωστό οἱ τὰ τοῦ σκοποῦ,
 πολλὸς ἦν ὀργιζόμενος ἐκ παντὸς τρόπου ἐκείνον ἀποσκευάσασθαι.
 5 ὅθεν καὶ πολλάκις τοὺς ἀρχιερεῖς συγκαλῶν ἐμαρτύρετο τὴν ἀνά-
 γκην, ὡς δέον ὄν ἄγοντα τῶν ἄλλων σχολὴν τὰ τῆς ἀρχῆς πολλὰ
 ὄντα καὶ δυσεξάνυστα προσκοπεῖν, ὃ δὲ κακείοις ἐνειλοῖμενος B
 ἐξ ἀνάγκης ἀπαραιτήτου, ὡς μέγα τι καὶ τὸν ἀπὸ τοῦ πατριάρ-
 χου δεσμὸν ἐφόλκιον ἐπισύρεται. ἐχρῆν δ' οὐχ οὕτως, ἀλλὰ
 10 καὶ αὐτοὺς τῷ πρῶγματι νεμεσῶν, εἰ πλημμελήματος μὴ οἶον τ'
 ὄντος τῇ εἰς τὸ ἄρχαῖον τῶν πραγμάτων ἐπυνακάμψει ἐξυλη-
 λίφθαι ὃ πρὸς τὸ θεραπεύειν ταπτόμενος δυοῖν θάτερος πρᾶττοι,
 ἢ τὰ πρότερα ὡς εἶχεν ἀνταπαιτῶν, ἢ τὴν θεραπείαν ἀναβαλ- C
 λόμενος. τὸ μὲν γὰρ ἀδύνατον, τὸ δὲ πάντως ἀνοικονόμητον.
 15 καὶ δέον ὄν παραινεῖν καὶ τὴν τοῦ μεταγνῶναι δεικνύειν ὁδὸν καὶ

IV.

Hinc incipiunt res adversus patriarcham Arsenium gestae. cum enim
 imperator totus hactenus fuisset in deliniendo patriarcha, omnibusque
 officiis eblandiendo ut mitius agere secum vellet et anathematis iniecti
 vinculum solvere, postquam animadvertit se nihil proficere desperavitque
 plane meliorem in posterum successum petitionis istius suae, conversa
 velificatione vehementer in consilium incubuit eius omni ratione amovendi.
 ei rei praemuniendae, saepius convocatis sacrorum praesidibus, conte-
 stans exponebat angustias quibus conflictaretur, inter hinc quidem ur-
 gentes ineluctabili necessitate curas imperii, tales omnino quae solum
 a caeteris animum requirerent, ac vel sic vix a satagente connitenteque
 prout oportebat expedirentur, inde autem obstantem duritiam patriarchae
 impediens se ac quasi constrictum trahentis diris vinculis anathematis
 infandi. considerarent haec, et viderent an non esset aequius venire
 ipsos secum in partem sollicitudinis publicae, improbanda ista intempestiva
 pertinacia. patriarcham, cuius essent partes adhibere curationem lapsa,
 obfirmasse inflexibiliter animum in prosecutione alterius harum duarum
 rerum, aut ut reponatur in priorem statum id quod meo peccato muta-
 tum est; aut si hoc fiat, mihi omnes spes redeundi unquam ad commu-
 nationem ecclesiae inexorabili severitate praecidatur. atqui, ut vos pro
 vestra prudentia videtis, alterum quidem istorum fieri non potest: alto-
 rum perquam inhumanum est et ab ecclesiae materna in suos indulgentia

τῷ μηδὲν τοῦ πλημμελήματος αἰσθομένῳ ἢ καὶ καταρραθευοῦντι ἐκ προαιρέσεως, ὁ δὲ καὶ τὸν ἐξ αὐτοῦ νυττόμενον τῷ γνησίως μεταγνῶναι, καὶ τὴν θεραπείαν ἐκτόπως θέλοντα δέχεσθαι, κῶν καυστήρσιν οἰκονομοῖτο, ἐκεῖνος ἀπωθεῖται, καὶ τῷ μεταγνῶναι D τὸ ἀπογνῶναι συνείρει, ὡς κρεῖττον ὄν μὴ μεταγνῶναι ἢ ἀπογνῶ-
ναι μεταγνόντα· τὸ μὲν γὰρ ἀναληγσίαν κατηγορεῖ, τὸ δ' ἀπώ-
λειαν αἰωνίζουσαν. αὐτὸν μὲν οὖν καὶ πολλάκις προσελθόντα ἀποπέμπεσθαι, καὶ ζητοῦντα τοὺς τρόπους τῆς ἰατρείας οὐχ ὅπως λαμβάνειν ἀλλὰ καὶ προσονειδίζεσθαι, καὶ τέλος οὐδὲν ἄλλο πυνθάνεσθαι πλὴν τὸ ἀνάγκην εἶναι τὸ τραῦμα ἰᾶσθαι, 10
E ὅπως δ' ἰῶτο μὴ μανθάνειν, ἀλλὰ πρὸς τὸ πράττειν προτρεπέ-
σθαι μηδὲν εἰδῶτα τῶν πράττειν ὀφειλομένων, εἶναι δ' ὑπο-
πιεῦναι τὸ πᾶν χλεύην. “ὦρα γοῦν δεδοικέναι μὴ τι καὶ πρᾶ-
τοντος ἐκεῖνος ἀναλαμβάνων τὸ ἔγκλημα, ὡς μηδεὶς αὐτάρκους γενομένου, μὴ καταδέχοιτο, καὶ οὕτω πονέσας ἀνήνυτα γνῶσο- 15
μαι. ὁ δ' οὖν καὶ ἐμφαίνει πλαγίως, ἀκούσαντες ἂν διαγνώτε

1. τῷ] τὸ P.

11. πρὸς τὸ] τὸ πρὸς τὰ P.

maxime abhorrens. veri pastoris et providi patris munus fuerat hortari ad poenitentiam, et viam ostendere aberranti, calcarque addere, ut ad deum frugemque rediret, etiam suam miseriam non sentienti, negligentique ac respuenti obstinata contumacia remedium. ille autem me ultro damnantem detestantemque scelus meum, me omnia verae poenitentiae signa exhibentem, me etiam atque etiam poscentem poenas mihi imponi salutare, me patientia obnoxia profitentem sectionis quoque et ustionis austeris subeundis curationibus paratum, reiecit atque aspernatur tamen, et culpae utcumque a resipiscente damnatae conscientiam aequum censet extrema desperatione constringere. mihi vero minus malum minusque noxium videtur non agnoscere culpam propriam, quam eide improbatæ revocataeque veniam desperare. prius enim illud duritiam solum arguit alias emendabilem impoenitentis in praesens animi: hoc posterius in aeternae utique damnationis exitium inevitabile detrudit peccatorem. expertus omnia haec quoror. nihil non tentavi. adivi supplex patriarcham sapientius: toties reiectus sum. rogavi ut mihi satisfactionis modus praescriberetur: non modo non impetravi, sed acriter increpitus, sed contumeliose obiurgatus sum, a non aliud extremi responsi loco ad finem adiciente, nisi necesse esse curari vulnus, quae autem ei possit fieri medicina, se nescire. verum enimvero an non irrideri se superbo ludibrio ille iure suspicetur, cui suadeatur et tanquam necessarium praescribatur efficere aliquid, et tamen quo id modo quave ratione queat suscipi ac perduci ad exitum, ipse qui iubet ignorare se testetur? nonne hinc iusta causa mihi relinquitur timendi me, si ultro aggrediar satisfacere pro crimine, ubi multa impendero, multa tentavero, multam sudans nitensque in sceleris expiationem mei peregero, haud ea tamen ille satis accipiet, sioque contentiones me illas aerumnasque perdidisse spreto ad extremum ac repulso sentiam. audite autem et pro vestra sapientia aestimate quale sit et ecquid expediat reipublicae, quod per istas ambages obli-

ἦν ὅλως συμφέροι. ἀποθίσει γὰρ βασιλείας καὶ ἰδιωτισμῷ με- P 171
 τίεναι τὸ ἔγκλημα βούλεται. τῷ δέ, ᾧ ἂν καὶ συνανέγκοι σκο-
 πῶν, οὐδ' ὅλως εὐρίσκει. ἐπὶ μὲν οὖν τοῖς κοινοῖς, αὐτόθεν
 δῆλον, καὶ οὐδὲν δεῖ ἐρωτῶντας μανθάνειν· τὸ γὰρ μήτ' ἐκεί-
 νου οἴου τ' ὄντος τὰ πράγματα διοικεῖν, καὶ μηδὲ συμβάντος
 ἐκστῆναι, ὡς μέγα τι τὴν ἐρημίαν λογιζέσθαι, οὐδὲν ἄλλ' ἢ
 ζητοῦντος οἶμαι κοινὸν ὄλεθρον καὶ Τελχίτος τρύπον ἐνδεικνυμέ-
 νου. ὁ δὲ καὶ μᾶλλον διαφερόντως τῶν ἄλλων ἄπτεται τῶν
 ἱμῶν, μακρὰν ἔν τὴν δημογορίαν κατέπεινα ἔν, ἣν μήγε καὶ ἀφ' B
 10 ἐνὸς μόνου οἴος τ' ἦν παριστᾶν τὴν βλάβην. τί γάρ μοι καὶ
 ἰχθύγον τοῦ δὲ αἰῶνις ἀπραγμόνως βιωῖσαι καταθεμένῳ τὴν ἐξου-
 σίαν; τί δὲ γυναικὶ καὶ παισὶ μᾶλλον; οἷς ἂν παρευθὺς μοῖραν
 ἐπεδρεῦεν ἀνάγκη ἥς ὁ τυχὼν οὐ γηθήσειεν. ἐμοὶ μὲν οὖν οὐκ
 ἔστιν ἀμφισβητεῖν ἐκείνῳ τῆς πνευματικῆς ἰδιοσύνης, πῶν ὅτε
 15 κελύοι· τέως δ' ἐν τούτοις πολλοῦ γε ὀλέω προσεπαινεῖν. ποῦ

2. τῷ] τῶ?

8. ἄπτεσθαι P.

11. δὲ] καὶ? an ἐς?

que innuit. videtur velle me depositione principatus et reditu ad vitam
 privatam expiare scelus quod conscivi. in hoc ille quid spectet, et in
 quem transferre cogitet principatum mihi ereptum, comminisci equidem
 nequeo. quanta porro quamque perniciose inde foret oritura perturbatio,
 subicere sibi quisque circumspiciendo cuncta potest, ut alium consulat
 neminem. cum enim ille cui interspersum imperium patriarcha iure queri-
 tur, nec per aetatem aut experientiam par sit moli ferendae publicarum
 rerum, praetereaque in calamitatem inciderit cum immedicabilem tum
 omnino talem, quae ut abunde cuncta caetera suppeterent, omnem ei
 prorsus facultatem ac vim adimat principatus unquam quomocunque
 fungendi, satis patet quam perniciose consulat reipublicae, qui me amoto
 redactoque in ordinem solum istum et destitutum ope collegae universo
 rerum omnium regimini praeficiat. hoc enim quid esset aliud quam in
 exitium certissimum cuncta proicere, ac mali daemonis invidentis rebus
 bene constitutis indolem praeferre? idem hoc porro consilium quam meis
 privatis rationibus status famae salutis capitale atque immaniter infestum
 sit, distinctius exequerer, longa oratione singula enumerando, nisi totam
 latissime patentis iniuriae perniciem brevi possem compendio oculis, in uno
 veluti specimine, subicere. quem enim idoneum mihi vadem dabunt
 tranquille me ac secure deinceps victurum, postquam imperium abdicave-
 ro? quid tunc fiet uxori, quid meis liberis? quos utique principali de-
 lapsos fastigio illa expectat, illa statim excipiet vitae sors, qua vix ho-
 mo de vulgo contentus degeret. quae ego dum reputo, etsi haud prae-
 fracta iverim infitias inesse fortasse spirituales patriarchae prudentiam
 in aliis plerumque quae praescribit, tamen adduci unquam nequeam ut
 credam posse illum mihi iuste ac sapienter tantum detrimentorum ac ca-
 lamitatum, quantum ista perniciosissima fortune capiti meo ac meo-
 rum exauctoratio continet, poenae nomine medicinalis aut poenitentiae
 salutaris specie iniungere. ubi enim locorum, qua in gente, tale quid-
 quam extitisse fando unquam audivimus? et cuius tandem, quod veluti

γὰρ καὶ τίνοι ποτ' ἔθνεϊ τὸ τοιοῦτον ἔβλαστε; καὶ εἰς τί παρά-
C δειγμα βλέπων ὁ ἱεράρχης ἀναισθητῶς ἀξιῶν ἔχοι τοῦτο καὶ ἐν
 ἡμῖν; ἢ οὐκ οἶδε τὸν τοιαύτης γενομένην καὶ ἀπαξ μεταβολῆς
 μὴ τρόπον εἶναι μετεγκλίναντα τελευτῶν; πόσοις γὰρ ἐφεδρεύεται
 βασιλεία; ὅποσοις δὲ καὶ ἡ πλίστις ἔψυκται ἐπὶ τοῦ σχήματος, 5
 σωζομένου καὶ ἔτι τοῦ βασιλέως, οὓς καὶ καθυφαικότες ὠρμημέ-
 νους πάσαι θαρρεῖν ἀνάγκη. κῆν αὐτοὶ μὴ δρῶν ἰάπτοντες ἄλ-
 λως, ἀλλὰ τῷ γ' ἐπὶ τῆς ἀρχῆς καταστάντι, ὥσπερ ἀντιζηλοῦν
D εἶδος, οὕτω καὶ δρᾶν τὰ χειρίστα ῥᾶδιον. τί δὲ καὶ ἀνάγειν εἰς
 τὴν ἀρχὴν ἔδει, ὅν μετ' οὐ πολὺ κατὰγειν ἔβούλετο, ὥς γεύσαντα 10
 μόνον ἀποστερεῖν; χωρὶς δὲ τούτων καὶ θεῶν, εἴπερ τινὲς ἄλλω
 μεγίστῳ, καὶ καταστάσει βασιλείας συνιέναι πιστεύομεν. Θεοῦ
 δὲ βουλὴν διασκεδῶν ἐθέλον ὥς δ' αὐθαδῆς, ὥς δὲ καὶ μέγαν
 ἔχον τοῖς τολμῶσι τὸν κίνδυνον. ταῦτα τοίνυν ἐνθυμουμένους
 δεῖ καὶ ἡμῶς τῷ δικαίῳ τῆς βασιλείας συμπερύττειν, καὶ μὴ οὕτω 15
E καταμελεῖν ἡμῶν ἐπὶ τοσοῦτον ἀπυγχομένων τοῖς λογισμοῖς. τί

1. εἰς] εἰ P.

ὥς μὲν αὐθ.?

2. βλέπον P.

9. εἰς decret.

13. ἐθέλειν

exemplar fuerit intuitus, auctoritate probati alias facti tantam istam se
 putavit excusare posse, aut etiam commendare, novitatem? an nescit ei
 qui ex vita privata in imperium evectus principatum semel degustaverit,
 non aliam quam cum praesentissimo coniunctam mortis periculo conditio-
 nem ostendi fortunae prioris resumendae? plurimorum etenim semper in-
 sidiiis principatus obsidetur: plerorumque vero subditorum fides et amor
 in principem vana dumtaxat superficie ostentati exterius obsequii totus
 expromitur, intus nihil habens solidi. quare necesse est eum a quo vio-
 lando sola reverentia potestatis odia malevolorum coërcebat, cum primum
 nudatus praesidio imperii telis invidiae fuerit obiectus, iis insultibus im-
 peti vel palam oppugnantium vel clam faventium oppugnantibus, quibus
 salvus haud possit obistere. quae cum aequos et sapientes omnes ac-
 stimatores rerum reputare apud sese par fuerat, tum eum maxime qui
 me suo ipse in primis suffragio ad imperium extulerit, hoc est invidioso
 et offensionibus exposito implicuerit negotio. unde ipsius est tueri quod
 fecit, non autem id agere, mea exauctoratione procuranda et per eam
 in me armanda invidia aemulorum, ut quem detulit supremus honor, in
 extremum mihi vertatur exitium. quid enim attinebat in summum fasti-
 gium evehere quem paulo post in perniciem ultimam detrahare inde ac
 praecipitem deicere conaretur, tanto miserius sensurum calamitatem,
 quanto eam experientia prius degustatae in suprema potestate felicitatis
 acerbiores intolerabilioremque reddiderit? praeter haec, si quod huma-
 num maioris momenti negotium deus peculiari cura dignatur, evectionem
 alicuius in imperium rem esse, utique cui semper interveniat studiosior
 aliqua numinis providentia, vulgo et merito existimamus. quod igitur di-
 vino consilio decretum effectumque sit revocare ac rescindere hominem
 conari, quis non videt quam temerarium, quam insolenter arrogans,
 quam denique audentibus periculosum censeretur? haec vobiscum re-

δαί, οὐ τῇ ἐκκλησίᾳ μετάνοια ὤριστα; οὐ νόμοι ταύτης θεῖοι
 προβέβληνται; οὐχ ὑμεῖς κατ' ἐκείνους τοὺς πολλοὺς θεραπεύ-
 τε; ἢ τοῖς βυσιλεῦσι διαφερόντως πρὸς τοὺς πολλοὺς οἱ τῆς ἐκ-
 κλησίας πρόκεινται νόμοι; εἰ δ' οὖν, ἀλλ' εἰ μὴ παρ' ὑμῖν με-
 5 τανοίας θείσμοι, ἀλλαχοῦ τῶν ἐκκλησιῶν εἰσὶ, καὶ προσδραμοῦ-
 μαι ταύταις, καὶ παρ' ἐκείνων θεραπευθῆσομαι. ὑμῖν μὲν οὖν
 τὰ κατὰ γνώμην εἴρηται, ὑμῖν δὲ σκεπτέον τὸ ποιητέον βουλευο-
 μένοις συνάμ' ἐκείνῳ. οὐδὲ γὰρ καὶ εἰσέτι ἀνέξομαι πύσχειν P 172
 ἀνάτα. καλὸν γὰρ ἢ παρ' ὑμῖν ἰᾶσθαι, ἢ ζητεῖν τὸν τρόπον
 10 τῆς θεραπείας ἐτέρωθεν." ταῦτα τοῦ βασιλέως διαλαλήσαντος
 τοῖς ἀρχιερεῦσιν, καὶ οἶον πρὸς τὰ τῆς μάχης ἀκροβολισαμένου,
 ἐκείνοι ἐφ' ἐκάστῳ τῶν λεγομένων τοῖς ἀχθομένοις προσεικότες
 δῆλοι ἦσαν τὰ πρὸς βασιλεῦ τοῦ πατριάρχου συνόλως οὐκ ἀπο-
 δέχόμενοι, καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ καὶ αὐτοὶ προτιθέντες καὶ ἅμα
 15 πεντήκοντες θεραπεύειν ἤθελον τὸν κρατοῦντα. οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ B
 καὶ καθυπισχνοῦντο μόνον καὶ αὐτοῦ βασιλέως προσπέμψαντος
 αὐτοὶ τὰ μεγάλα συλλήψισθαι. (2) ὁ γοῦν βασιλεὺς καὶ ἄλ- P 173
 λους μὲν καθ' ἓνα πλείστον ἀπέστειλεν ἀξίων τὸν ἱεράρχην λυ-

pnantes, aequum est, patres, dare vos operam ut imperialis dignitatis,
 prout fas piumpque est, ratio habeatur, neque negligere nos tanto iam
 tempore misere suspensos atque aestuantes inopia consilii. quid enim-
 vero? an non ab ecclesia poenitentiam dari poscentibus definitum est?
 nonne hoc olim eius leges divinae sanxerunt? non iuxta eas quotidie
 quisque vestrum quoscunque opus est (plurimi autem offeruntur tales)
 praescribendis satisfactionibus curatis? an peiori conditione principes
 sunt? an illos unos ecclesia ab universali sua in filios indulgentia ex-
 ceptos exclusosque vult, nec legum omnibus latarum frui beneficio pati-
 tur? respondete num ita sit; declarate, inquam, non esse apud vos poe-
 nitentiae locum, nec excipi a vobis resipiscentem qui poenas sibi sceleris
 purgando iniungi salutare petat: tum meae partes erunt mihi consulere,
 et alibi quaerere rem necessariam cuius hic copia non suppetit. aliae
 aliis in locis ecclesiae sunt: eas adibo, ab iis poenitentiam petam et
 consequar. exposui vobis sensus intimos animi mei: considerandum vobis
 relinquo, et cum ipso patriarcha consultandum, quid fieri conveniat.
 non enim amplius patiar pro deposito me abiici. iam, inquam, mihi
 plane decretum est aut accipere curationis modum a vobis aut alibi quae-
 rere. talia episcopus locuto imperatore, ac per haec quasi prima veliti-
 tione auspicato praelium, illi ad singula quae dicta fuerant dolore signifi-
 ficato, declararunt, quae severe ac dure patriarcha erga imperatorem
 ageret, sibi minime probari; ac propterea post multa invicem collata
 disceptataque paratos se ostenderunt ad offerendam Augusto poenitenti
 reconciliationis viam. non tamen tunc adhuc ulterius processerunt quam
 ut promitterent se intercessuros apud patriarcham quam efficacissimo
 posset, suadentes ut pro se ipse de novo allegaret ad eum oratores
 supplices, quibus ad impetrandum quod rogarent ipsi se pro virili coope-
 raturos recipiebant. (2) igitur imperator cum aliis singillatim allegavit

σαί οἱ τὴν ἀθυμίαν, ἐτοίμῳ ὄντι, ὡς ἐκείνος ὑπισχνεῖτο, τὸ
 κελευόμενον ἐκπληροῦν· τέλος δὲ καὶ τὸν τῆς μονῆς τοῦ Γαλι-
 σίου προϊστούμενον Ἰωσήφ, ὃς δὴ καὶ Γαλιθαίου φανερώτερον
 B ἐκαλεῖτο, ἄνδρα πνευματικὸν καὶ εἰς πατέρα τεταγμένον τῷ βα-
 σιλεῖ, ἀποστέλλων κατηντιβόλει δέχεσθαι τὴν πρεσβείαν καὶ συγ-5
 κατανεύειν τῇ ἀξιώσει. ἀλλ' ὁ πατριάρχης πολλὰ μὲν παρὰ τῶν
 ἀρχιερέων ὑπὲρ τοῦ βασιλέως ἐκετευόμενος, ὡς οὐκ ἄξιον λεγόν-
 των οὕτως ἐπὶ τοσοῦτον τῷ ἐπιτιμῷ συνίσχεσθαι, πολλὰ δὲ καὶ
 παρὰ τοῦ πνευματικοῦ ἐκείνου καὶ θείου ἀνδρὸς ἀξιουμένους ἐφ'
 C ᾧ τὴν παιδείαν ἄλλως οἰκονομοῖ τὸν δεσμὸν λύσας καὶ προστι-10
 μύῃ τῷ βασιλεῖ τῶν εἰκότων, ὃ δὲ καὶ μῦλλον ἡγροῖαι καὶ ἀμει-
 νουθῆτως εἶχε τῆς γνώμης, ὡς καὶ τοῖς πρεσβεύουσιν ἐπιπλήττειν
 καὶ αὐτῷ δὴ τῷ Ἰωσήφ γενναίως ἐπέχειν, τολμῶντι ὡς δῆθεν
 τὰ τῆς βασιλείας ἀναδοχῆς παρὰ τὴν ἐκείνου θάλησιν. αἰρεῖ δὲ
 καὶ λόγος παρὰ πολλοῖς ὡς καὶ ἐπιτιμῆσαι ἐφ' ᾧ μηδὲ πνευμα-15
 τικὸς ἀναδέχοιτο· ὃ δὴ κἄν γερονδὸς ἢ ἐφυλάχθη ἢ καὶ παραβα-
 D θὲν ἐλύθη ἢ καὶ ἄλυτον ἔμεινε, κἄν μὴ γερονδὸς ἐφημίσθη, ὡς

plurimos, suppliciter orans patriarcham ut se cura molestiaque liberare dignaretur, offerens se paratum ad quidvis exequendum quod iuberet. tandem et Iosephum ad id misit monasterio Galesii praepositum, coenobii quod regebat nomine quam suo ipsius vulgo notioerem, virum spirituales et qui imperatori patris loco esset, quippe audiendis eius confessionibus praefectus. hunc ergo pro se supplicem allegans, obsecrare obtestarique patriarcham institit ut tandem inflexus induceret in animum non amplius aspernari preces suas. vehementer id ipsum ab eodem episcopi contenderunt orantes, argumentis etiam adhibitis, et indignum videri contestantes principem tanto tempore isto quasi ergastulo diri anathematis costrictum detineri. urgebat pro se quoque ardentem rem eandem spiritus illis pater supplicis, ille, quem dixi, vir reverendus, demississime deprecans suscepti sui nomine ut castigationem quam aequam iudicasset praescriberet, et ea perfunctum miseratus anathematis vinculo solveret. surdo haec caneantur. obduruit, quinetiam exasperatus offeratusque magis est audiens ista patriarcha. adeoque inflexibiliter haesit in proposito, ut etiam ea rogantes obiurgaret, et ipsum Iosephum acriter coerceret, eo scilicet nomine quasi is imperatorem absolvere ausus esset contra patriarchae voluntatem. fama certe increbuit per multos vulgata, prohibitum interdicto Iosepho a patriarcha fuisse ne deinceps ipse confessiones, ut solebat, eius privatas acciperet eumque absolveret. quod interdictum, si vere contigit, an observatum sit, an id transgressus Iosephus transgressionis istius venia impetrata restitutus in integrum fuerit, an postremo crimen istud contumaciae contra interdictum et revera consciverit Iosephus et inexpectatum id manserit, in medio relinquam. fama quippe illi priori contraria sparsa quoque est, asserens nunquam perlatum a patriarcha tale interdictum. et hac defensione Iosephus ipse, factus

καὶ ὁ Ἰωσήφ πατριαρχεύσας ὑστερον ἀπολογούμενος ὑπὲρ τούτου δυσχερῆζετο, ὅμως πολὺς ἐντεῦθεν ἀνεργάγη κλύδων τῇ ἐκκλησίᾳ, ὡς ἰσχυρὸν προτεινόντων τῶν Ἀρσενιατῶν κατ' ἐκείνου ἐγκλημα πατριαρχεύσαντος σχιζομένων.

5 3. Τότε τοῦτον Βοηδρομιῶντος ἱσταμένου καὶ τῶν συνή- P 174
θων νηοτικῶν τελουμένων, ἑορτῆς ἀγομένης ἦν ἀκάθιστον σύνθη-
θεις ὀνομάζειν, τῶν τις τοῦ κλήρου ἐν νοταρίοις τῷ πατριάρχει
τιλῶν μετὰ τὸν σφῶν προμικτήριον, ὃν καὶ μεσίτην εἰώθασιν οἱ
πολλοὶ σημνύσαντες λέγειν, τοῦτο κλητὴν Ἐψητόπουλος, λίβελλον
10 κατηγορημάτων κλήρου συνθέμενος ἀσμένῳ ἐγχειρίζει τῷ βασιλεῖ,
τυκτὲς τότε οὔσης μετὰ τὴν τῆς ὑμνωδίας ἐκπλήρωσιν. ὁ δὲ B
τοὺς παρατυχόντας ἐκ τῶν τοῦ κλήρου συγκαλέσας ἅμα ἡρώτα
αὐ καὶ αὐτοὶ συναΐδασιν τῷ Ἐψητοπούλῳ τὰ οἱ πραχθέντα. ὡς δ'
οὐκ ἦν κατανεῦσαι ἀκούοντας πλὴν ἐνθὺς ἢ καὶ δευτέρου, περὶ τοῦ
15 τῶν κεφαλαίων διεκινδύνετο, καὶ ὁποίας εἴη τῆς ὑπολήψεως
ὁ τὸν λίβελλον ἐγχειρίσας. ὡς δ' ἐμαρτύρουν μὲν τῷ διδόντι
τὰ μέτρια, περὶ δὲ τῶν κεφαλαίων ἀπειλοῦντο, ἀνάγκη τὸν C
αὖς τυιούτους ἀγῶνας ἀποδυσάμενον καὶ τοὺς συνειδόμενος ἔχειν
ὁ βασιλεὺς εὐθὺς οἰηθεὶς, καὶ εἰς χεῖρας ἔχειν τὸν λέοντα,
20 ἀπὸ τοῦ εἶχτο τῶν γραμμῶν καὶ καιρὸν εἶλθαι τῆς περὶ τούτων
σκέψεως. οἷς δὲ κεφαλαίοις ὁ λίβελλος συγκεκρότητο. τὰ δ'

1. τοῦτο P.

10. ἀσμένως P.

17. ἀνάγκη?

postea patriarcha, utebatur, asseverantissime affirmans nequaquam id sibi prohibitum unquam a patriarcha, contradicentibus nihilominus et in asserto perseverantibus auctoribus oppositi rumoris, qui in satis magnam inde celebritatem abiit. adeoque id unum et potissimum erat in criminibus, quae Arseniani obiectabant Iosepho, ab eo schismate discissi.

3. Tunc igitur sub initium Aprilis, sollemnis ieiunii tempore, dum festum ageretur quod Acatistum vulgo nominant, quidam ex clero Epsetopulus cognomento, in ordine notariorum patriarchae inserviens, post ipsorum primicerium, quem Mesiten sive mediatorem plerique solent amplo nomine vocare, libellum a se digestum accusationibus plenum sponte imperatori tradidit, noctu post finem hymnodiae. imperator convocatis qui forte praesentes adfuerunt e clero, simul omnes interrogabat ecquid consensu et conscientia ipsorum Epsetopulus id egisset. cum autem nemo annuere audientium praeter unum aut alterum, de capitulis percontabatur, simulque cuius esset existimationis qui libellum obtulerat. ad ea clericis datori quidem libelli mediocre testimonium reddentibus, crimina vero excusantibus, opinatus statim fieri non posse quin haberet conscios qui tantum se in certamen daret, cupide scriptum oblatum tenuit, occasionem inde sibi nascenturam augurans leonia, cuius tantam experiretur aevitiam, in potestate habendi. mox diem praescripsit examini. capitula libello comprehensa haec ferme erant, primum, ex principio matuti-

Georgius Pachymeres I.

ἦσαν, ὡς εἰπεῖν καὶ ἕκαστον, πρῶτον τὸ ἐν ἀρχῇ τῆς ὁρθο-
 νῆς ὑμνωδίας τὸν ὑπὲρ τοῦ βασιλέως ψαλμὸν ἐγκόμει, μόνῳ δὲ
 D τῷ τρισαγίῳ καὶ τῷ ἐπ' αὐτῷ μνημοσύνῳ κελεύσαι προοιμιάζε-
 σθαι· δεύτερον τὸ προσκεῖσθαι τοῖς τοῦ σουλτὰν εὐμενῶς, ὡς
 καὶ σφιν ἐφείναι τῷ λουτρῷ τῆς ἐκκλησίας συγχύειν ἑλλοῦσθαι,⁵
 τιμῶν χαρακτήρων σταυροῦ ἐκέισε τοῖς μαρμαροῖς ἐγκυχαράγι-
 νων, Ἀγαρηνοῖς οὖσι καὶ ἁμνήτοις· τρίτον ὡς καὶ τοῖς υἱοῖσιν
 ἐκείνου τῷ ἰδίῳ μοναχῷ μεταδιδόναι τῶν ἁγιασμάτων κελεύσειεν,
 E ἃ δὲ ὅλον ὃν εἰ τῷ θείῳ λουτρῷ ἐτελέσθησαν, καὶ τὸ ἐπὶ τούτοις,
 ὡς ὁ αὐτὸς σουλτὰν σὺν τοῖς σατράπαις αὐτοῦ κατὰ τὸ ὁρθρινόν¹⁰
 τῆς λαμπρῆς καὶ μεγάλης κυριακῆς τῷ πατριάρχῃ λιτανεύοντι
 συνελθοῖ τε καὶ συλλιτανεύσειε. καὶ ἃ μὲν τῷ λιβελλῷ διελή-
 φητο, ταῦτά τε καὶ τοιαῦθ' ἕτερα· τῷ μέντοι γε πατριάρχῃ τὸ
 παράπαν ἀγνοεῖν οὐκ ἦν, ὅμως δὲ θεῷ τὸ πᾶν ἐπιτρέπων ἡσύ-
 χαζεν. ὁ δὲ γε βασιλεὺς τῶν γραμμάτων ἅπαξ ἐπειλημμένος¹⁵
 P 175 τοὺς ἐπιδημοῦντας τῇ Κωνσταντίνου τῶν ἀρχιερέων ἐπισυνῆγε,
 καὶ δὴ προύτεινε μὲν ἐκείνοις εἰς γνῶσιν τὰ γράμματα, ἐκοινοῦ-
 το δὲ σφίσι τὴν σκέψιν ὅπως ποιόη. οὐ γὰρ ἦν ὑπερθεῖσθαι
 πρῶγμα δοκοῦν συμβάλλεσθαι τῷ σκοπῷ, κἂν οὐκ ἐδόκει ἀπο-
 χρῶν πρὸς τὸ τὸν πατριάρχην δεδιξέσθαι. ἐκεῖνος γὰρ καὶ μὴ²⁰
 πρὸς ὑπολογίαν ἔτι καλούμενος ἀπελογεῖτο, τὸ μὲν τοῦ ψαλμοῦ,
 ὡς αὐτὸς εἶη ὁ τύξυς τοῦτο τὸ πρῶτον, ὡς τοῖς μοναχοῖς σὺν-η-

4. τοῦ decret.

nae hymnodiae psalmum pro imperatore recisum a patriarcha, iubente solo trisagio et super eo commemoratione prooemium absolvi. secundum, nimium se propensum et familiarem Sultanī praeuisse, adeo ut ei et comitibus permiserit saepius lavari in lavacro ecclesiae, ubi sunt signa venerandae crucis marmoribus insculpta, cum isti essent Agareni et Christi mysteriorum expertes. tertium, quod filius eius communicari per suum monachum sacras eucharistiae reliquias iussisset, cum non constaret an sacro baptismo initiati fuissent. praetereaque ipse Sultan cum suis satrapis per matutinum splendidae magnaeque dominicae patriarchae litanias celebranti adfuisset et simul litanias recitasset. haec et id genus alia libello inerant. porro patriarchae haud usquequaque ignotum erat quid gereretur: tamen is totum deo permittens quiescebat. at imperator admissa semel delatione scriptisque accusatoriis receptis, congregavit episcopos aliarum urbium qui tunc Constantinopoli sunt reperti, easque ad noticiam scripta sibi tradita protulit, et ut communiter secum considera-
 rent quid sibi esset faciendum petiit. non enim erat cur differretur ne-
 gotium quo dudum aspirabat viam pandens, etsi non videbatur sufficiens
 ad terrendum patriarcham. ille quippe, utcumque nondum citatus ad pro
 se dicendum, respondebat obiectis, ad primum quidem de psalmo, aiens
 se auctorem fuisse istius psalmi tali tempore cantandi, et cum antea so-
 lis a monachis id fieri consuevisset, primum se in ecclesiae usum in-

θεις ὃν, κἂν τῇ ἐκκλησίᾳ τελεῖσθαι, καὶ αὐτὸς ἀθετοίῃ πάλιν B
ὡς ἀντάρκους δοκούντος τοῦ τρισαγίου σὺν τῷ μνημοσύνῳ εἰς
εὐχῆς ἐκπλήρωσιν· καὶ δικαίως ἂν ἀπολογησόμενος εἰ καὶ τοῦτο
τελεῖται οὕτω τοῦ βασιλέως ἔχοντος, πῶς ἂν δικαίως ἐγκαλοῖτο
5 καθυφαίνας τοῦ παντός; τὸ δὲ τοῦς τοῦ σουλτὰν ἐπὶ τῷ λουτρῷ
λούεσθαι αὐτὸν μὲν μήτ' εἰδέναι μήτε κελεύειν. "τέως δικαίως
ἂν ἐκκλείοντο πάντων ἐκείνοι τῶν λουτρῶν, οὐχ ἦττον ἢ τοῦ τῆς
ἐκκλησίας, ὡς τῶν ἄλλων πρὸς τοῖς χαράγμασι τοῦ σταυροῦ καὶ C
εἰκόνων εὐμοιροῦντων ὕλων. εἰ δὲ τᾶλλα σφίσις ἀνεῖται καὶ
10 ἀσεβέσιν οὖσιν, εἰς τί τοῦ τῆς ἐκκλησίας λουτρῶνος ἐκδιωχθή-
σονται; τὸ δὲ τῷ σουλτὰν καὶ τοῖς υἱέσιν ὡς Χριστιανοῖς προσ-
φέρεσθαι ἀρχιερέως μὲν μαρτυροῦντος τοῦ Πισιδίου ἀνείδοντον
οἶμαι· εἰ δ' ἄλλως ἐλέγχονται ἔχοντες, ἐκείνου καὶ μόνου, ἀλλ'
οὐκ ἐμὸν τὸ πλημμέλημα." ἀλλ' οὐχ ἱκανὰ ταῦτα τοῖς ἀμφι
15 τὸν βασιλεὺς ἐδόκουν τὰς εὐθύνas ἐξελεῖσθαι τῷ πατριάρχῃ, ἀλλὰ D
σύνδοκον ἤθελε συγκρατεῖν ἐξ ὑπάντων τῶν ἀρχιερέων, παρόντων
ἐνταῦθα καὶ πατριαρχῶν δύο, τοῦ τε Ἀλεξανδρείας Νικολάου
καὶ τοῦ Ἀντιοχείας Εὐθύμιου. ὅθεν καὶ βασιλικαῖς συλλαβαῖς
μετεπέμπετο τοῖς ἀρχιερεῖς πανταχόθεν, ὥστε παρωχηκυίας τῆς
20 ἰοριτῆς ἀνυπερθέτως ἀπαντᾶν πάντας, μηδεμιᾶς προφάσεως
ἀποχρησούσης πρὸς παραίτησιν. ἅμα γοῦν τελείῃ ἤρι συνή-

duxisse. verum eundem se id postea improbasse revocasseque, quod suf-
ficere videretur trisagium cum commemoratione ad orationis expletionem.
praeterea si alia facti huius defensio deesset, illa se uti iusta potuisse
quam suggereret praesens status imperatoris; qui quo iure queri posset
exclusam se particula quadam ecclesiasticarum precum, postquam patienter
et demisso acquievisset excommunicationi, qua omnium sacrorum par-
ticipatione arceretur? ad Sultanis comites quod attineret, lotos eos eccle-
siae balneo nescire se, neque id inuisse. caeterum si allegata ratio va-
leret, excludendos eos esse cunctis pariter urbis balneis, non minus quam
illo quod ad ecclesiam pertineret, cum aliae quoque thermae, praeter-
quam signis crucis insculptae sint, sacris etiam imaginibus ornentur. si
autem id non obstat quominus illa, quantumvis verae religionis expertibus,
usus permittatur aliorum lavacrorum, quid est cur repellantur ab eccle-
siae balneo? denique cum Sultane et eius filius tanquam cum Christianis
egisse irreprehensibile videri, quoniam id auctore idoneo fecerit, episcopo
videbatur Pisidiae tales illos esse testante. quodsi iam ostendatur nequa-
quam ipsos fuisse Christianos, illi soli ascribenda, non mihi eius facti
culpa fuerit. sed hae defensiones imperatori non videbantur sufficientes
ad purgandum patriarcham: verum decrevit congregare synodum omnium
antistitem, cui interessent duo patriarchae, Alexandrinus Nicolaus et
Antiochenus Euthymius. itaque regis literis convocavit undique praesun-
les ut post festum sine mora convenirent, nullo praetexta ad recusatio-

γοντο, καὶ τὰ κατὰ τὸν πατριάρχην συναχθεῖσιν ἐπιμελέστερον
 E ἐκινεῖτο. (4) τόπος δὲ τῆς αὐτῶν συνόδου ὁ βασιλικὸς Ἀλεξια-
 κὸς τρικλινος ἦν, ἵνα καὶ προευκάληται μὲν ὁ κρατῶν, συγκαθέ-
 ζοντο δὲ καὶ οἱ μεγιστᾶνες καὶ ὅσον ἐν ἀξιωμασίῳ ἦν, συνεδρία-
 P 176 ζον δ' οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ πᾶν τὸ τῆς συγκλήτου παρίσταντο. 5
 συνῆσαν δὲ καὶ ἀπὸ πασῶν τῶν μονῶν οἱ προύχοντες μονήρεις
 συνάμα τοῖς σφῶν προεσιῶσαν. ἀλλ' οὐδὲ τὸ τῆς πολιτείας ὅσον
 ἦν περιφανές καὶ δῆλον ἀπῆν. καὶ ὁ μὲν κατηγορῶν ἐς μέσον
 παριῶν τὸν λίβελλον προύτεινεν, ὁ δ' ἀνεγκνώσκατο ἐπὶ πάντων.
 καὶ ἐπεὶ ἐδόκει προκαλεῖσθαι καὶ τὸν πατριάρχην, πέμποντες 10
 B τρεῖς μὲν τῶν ἀρχιερέων τρεῖς δὲ τῶν κληρικῶν προσεκάλουν
 ἀπαντήσοντα πρὸς ἀπόλογον. ὁ δ' ἀνένευε πύμπαν, καὶ γε κρι-
 σιν μὲν μὴ παραιτεῖσθαι, τρόπον δὲ κρίσεως καὶ τόπον καὶ
 πρόσωπα φεύγων ἔλαγε, καὶ δικαίως, ὥς αἰεῖσθαι· πατριάρχην
 μὲν γὰρ κρίνεσθαι παρόντος μὲν βασιλέως παρόντων δὲ μεγιστά- 15
 νων καὶ κοσμικῶν, καὶ ἐν ἀνακτόροις, καὶ ταῦτα καὶ βασιλέως
 οὕτως ἔχοντος καὶ εἰς ἄμυναν προεληγμένον, οὐκ ἄξιον οὐδὲ
 C τῶν δικαίων εἶναι τὸ σύμπαν. ταῦτα πρὸς τοὺς ἀπεσταλμένους
 τοῦ πατριάρχου λέγοντος, γραφῇ ἐδίδοντο τὰ λεγόμενα, ὥς μὴ
 τι συκοφαντηθεῖν. οἱ δ' ὑποστρέφοντες ἐδήλουν πάντα μετ' 20
 ἀσφαλείας τοῖς ἀποστείλασι, καὶ σύλλογος διελέετο. τοῦτο δις
 εἶτα καὶ τρεῖς γεγονὸς ἔκ τινων καιριακῶν διαλειμμάτων (ἔμελε

nem suffecturo. pleno igitur vere convenerant, et causa patriarchae ven-
 tilari a congregatis est coepta. (4) locus synodi regium Alexiacum tri-
 clinium fuit, ad id delectus ut praesidere posset imperator. assidebant
 et aulae magnates. ac quotquot in dignitatibus erant, simul cum episco-
 pis. aderat et senatus universus, et ex cunctis monasteriis praecipui
 monachorum cum suis quique praepositis; nec aberant clariore illustrio-
 resque civium. et accusator quidem in medium prodians libellum obtulit,
 is cunctis audientibus recitatus est. tunc cum esset visum citari debere
 patriarcham, mittentes tres episcopos et tres clericos ipsum vocarunt ad
 causam dicendam. ille autem omnia venire renuit, cum diceret iudicium
 quidem hand se recusare, modum autem et locum iudicii personasque fu-
 gere; a qua exceptione iuris species non aberat. nam iudicari patriarcham
 praesente imperatore, praesentibus optimatibus et saecularibus per-
 sonis, idque in palatio, praesertim imperatore sic constituto et palam
 occasionem vindictae captante, indignum videbatur, et tota res iniique
 comparata. ea porro loquente patriarcha missis a synodo, excepta sunt
 scripto verba eius, ne quid calumniae intervenire. inde qui missi fue-
 rant redeuntes ad synodum cuncta ex fide retulerunt ad eos qui miserant,
 et coetus solutus est. idem iterum et tertio est factum, certis intervallis
 temporis interpositis: studebant enim qui haec agebant, nihil omittere
 eorum quae canones in eo genere praescribunt. caeterum nihil aliud ex

γὰρ καὶ κανόνων ἐκείνους τοιαῦτα πράττουσιν) οὐδὲν ἦν πλέον ἐκ
 τούτων ὅτι μὴ τὸν πατριάρχην παραιτῆσθαι τὸν τρόπον τῆς κρι- D
 σως, τοὺς δ' ἀντεπιστέλλειν ἐκείνῳ, ὡς ἐπιστημονόρχου τοῦ
 βασιλέως εἶναι δικαιουμένου ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασι,
 5 μὴ δίκαιον εἶναι μηδ' εὐλογον τὰ τοιαῦτα μέγιστ' ὄντα δόξα βα-
 σιλικῆς ἐπιστασίας κινεῖσθαι.

5. Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτ' ἐπράττετο, ἐννοήσας ὁ πατριάρ- E
 χης, ὃ καὶ ἀληθές ἦν, ὡς οὐδὲν ἔστιν ἄλλο τὸ κινεῖν τοιαῦτα ἢ
 τὸ τοῦ κρατοῦντος πρὸς αὐτὸν ἀμυντικόν, ὅτε καὶ κινδυνέοι
 10 κακῶ τὸ κακῶ ἰᾶσθαι, τῇ τοῦ πατριάρχου καταδίκη τὸ πρὸς
 ἐκείνου ἀπειχθῆς καὶ ὀχλῶδες, ὥστε καὶ ἀπεσκευάσθαι ταῦτα
 βούλεσθαι, παριδὼν πᾶσαν μικροψυχίαν, ἵππου τε ἐπιβάς, μὴ
 πρότερον εἰσθιὼς ἔξ οὗ τὴν Κωνσταντίνον κατέλαβε, καὶ βασιλεὺς
 πρόσεισιν. ἡμέρα δ' ἦν καθ' ἣν ταῦτ' ἐπράττετο κυροῦντος. P 177
 15 ὁ γοῦν βασιλεὺς καιρὸν ἐκείνον εἰληθῆς ἐπιστῆναι ὃν καὶ ἐξήτει
 πάλαι, τὸν τῆς ἀνέσεως (ἐκείθε γὰρ ἐννοεῖν τοιαῦτ' ἐκείνον τό τ'
 ἐπιβῆναι ἵππου τὸν πατριάρχην καὶ παρὰ τὸ σὺνηθὲς προῦσαι, τὰ
 τε κινούμενα ὡς ἐν χροῦ καταδίκης καὶ αὐτὸν μεγενῆσθαι), καὶ
 ὡς ἐκμειλῆσθαι παραγένοιτο, φιλοφρόνως ὑποδέχεται προσιόν-
 20 τα, καὶ πλείστον ὅσον ὁμιλεῖ τὰ χαρίεντα. ὡς γοῦν καιρὸς τῆς
 ἱερᾶς λειτουργίας ἐπέστη καὶ ἤδη ἦν ὁ κρατῶν πρὸς τὸ τῷ ναῶ
 ἐπιστῆναι, πένμπας ἐκείνός τινα τῶν αὐτοῦ τοῦς ἐπὶ τῆς λειτουργ- B

lis missationibus et responsis elici potuit nisi displicere patriarchae iudi-
 cii modum, et ob id comparere recusare. ad quae hoc erat patrum re-
 sponsum patriarchae per remissiones ad ipsum vocatores redditum, cum sit
 olim existimatum aequum imperatori tribui principem locum in cognitione
 rerum ecclesiasticarum, nec iustum nec rationi consentaneum esse, quae
 ex eo genere negotia nunc agitantur, maximi utique momenti, alibi aut
 aliter quam praesente ac praesidente principe moveri.

5. Dum autem haec ita gererentur, intelligens patriarcha, quod vo-
 rum erat, non esse aliam horum motuum causam quam iram in se impe-
 ratoris altionem expetentis, in qua prosecutione periculum erat ne is
 malo aliud malum pro remedio apponeret, suo videlicet in patriarcham
 odio et rancori patriarchae ipsius damnatione procuranda mederi aut po-
 tius obsequi satagens, speravit uno sui cum infenso imperatore congressu
 istud praeverti discrimen posse. quare pusillanimitate posthabita equum
 incendit, desectus id facere iam ex quo Constantinopolim advenerat, et
 imperatorem adit. dies qua haec gesta sunt dominica erat. igitur im-
 perator ratus optatum diu sibi remissionem anathematis ad se ultro de-
 ferri (videbat hoc enim equitatis illa insolita patriarchae adventusque
 inopinitus, et verisimilis coniectura, impulsam illum motu intentati iudi-
 cii et periculo damnationis imminantis ad hunc conatum sui delinendi)
 perhumaniter occurrit venienti, et cum benevole accedentem atque hila-
 riter excipit, tum blandis perdis sermonibus deducit. ut ergo sacrae li-

γίας κατησφαλίζετο, καὶ ἐκέλευεν ἕμια διασασμένους αὐτὸν μήτε περιμένειν τὴν πρὸς τὰς ὁγίας εἰκόνας προσέλευσιν αὐτοῦ προσκυνήσοντος μήτ' ἄλλο τι περιαργοῦντας πράττειν, ἀλλ' εὐθὺς ἐκφωνεῖν μὲν τὸν διάκονον τὸ εὐλόγησον, εὐλογεῖν δὲ τὸν θεὸν μεγαλοφώνως τὸν ἱερέα κατὰ τὸ σύνηδες, καὶ τῆς λειτουργίας ἀπάρ-⁵χεσθαι. τοῦτο δ' ἦν πάντως πρὸς ὃ ταῦτ' ἐκείνος παρεσκευά-
C ζετο, τὸ τὸν ἱεράρχην ἅμ' αὐτῷ ἐπ' ἐκκλησίας συναγαγεῖν, κἀν-
 τεῦθεν σιωπηλῶς τὴν τοῦ δεσμοῦ λύσιν πραγματευσάμενον ἔχειν.
 καὶ δὴ ἡτρέπιστο μὲν τὰ τῆς ἱερῆς λειτουργίας, ὃ κληρὸς δ' ἁ-
 πας μετασκευασάμενος τοῖς εἰκόσι καρδακοῦντες τὸν βασιλεῖα¹⁰
 δσον οὕτω ἀφιζόμενον περιέμενον. ὃ δὲ βασιλεὺς τοῦ ἱεροῦ μαν-
 δίου τὸν πατριάρχην κατέχων, κατὰ τινα ποσὰ διαστήματα,
D ἕμια μὲν ἱστάμενος ὠμίλει, ἕμια δὲ καὶ ὥς ἐπὶ τὸν ναὸν προσή-
 γετο. ὥς δὲ ποτε τοῦ οὐδοῦ ἐπέβη καὶ ὁ διάκονος τὸ εὐλόγησον
 ἔξεβόα καὶ εὐθὺς ἡ ἐκ τοῦ ἱερέως εὐλόγησις, ἐσπαῖται τῷ παρα-¹⁵
 δόξῃ ὁ πατριάρχης, καὶ τὸν δόλον συνεῖς αὐτίκα ἀντίσπα καὶ τῆς
 χειρὸς τοῦ κρατοῦντος ἔξωλισθε, καὶ “τί” λέγων “οὕτω δο-
 λερῶς κλέπτεις τὴν εὐλογίαν, καὶ παραλογίζῃ τὸ θεῖον ἄνθρω-
 πος ὦν, οὐ δέον ὄν οὐδὲ συμφέρον;” ἔτι δὲ καὶ “καλὰ γε ταῦ-
 τα” προσονειδίζων, “καὶ γε βασιλεῖ ἐννόμως ἄρχειν προαιρου-²⁰

turgiae tempus adfuit, imperator iam in procinctu adeundi templi misit certum e suis qui praemuniret, prout oportebat, sacrificii ministros, iubens eos, simul imperatorem ingredientem viderent, statim, non expectato dum ille ad sacras imagines adoraturus accederet, nullaquo omnino alia quacunque ex causa mora interposita, protinus inchoare functionem sacram, diacono versiculum benedic pronuntiante, et dei benedictionem solemnem sacerdote pariter proferente voce contenta. ac consilium in his imperatoris hoc erat: se una simul cum patriarcha intra templum stante missae sacrum rite peragi, tacita quaedam futura ipsi videbatur sui a dudum iniecto anathematis vinculo solutio. atque ita compendio quodam opportuna occasione consecuturum se sperabat quod tanto iam pridem circuitu captatum iverat. succedebatque illi hactenus dolus egregie. nam clero universus praemonitus, ut dixi, ad inchoandum missae sacrificium proxime instructus omni convenienti apparatu et ornatu, expectabat dum appareret adventans imperator. qui astute ad quod intendebat sacram penulam comitantis secum patriarchae tenebat manu incedens una, et per intervalla urbane interposita consistens, confabulansque plane familiariter, donec eum intra templum simul ingrediens induxit. supergresso autem ipso limen, statim diaconus benedic inclamavit; quam vocem secuta continuo est sacerdotis benedictio. percussus inopinate facto patriarcha, et dolum subito intelligens, proripuit se, ac manus tenentis imperatoris elapsus est, “cur” inquit “dolo furaris benedictionem, et decipere deum conaris, homo cum sis? quod nec oportebat nec expediebat a te tentari.” addidit praeterea haud molliter exprobrans “pulchrane haec putas et convenientia imperatori magnifice professo se iuxta leges

μένω πρόποντα, καὶ δυσπορητὰ τοῖς ἄλλοις ἀκοῦσι, ὥστε καὶ Ἐ
 παυεῖν," εὐθὺς ἀετὸς ἦν λιπὼν ἐκείνον καταιδεσθέντα καὶ ἀφι-
 πτάμενος, καὶ διὰ τῆς σιδηρᾶς τοῦ τρικλίνου πύλης ὡς τάχος
 περὶ διαθέν, ἥ ποδῶν εἶχεν ἐχώρει πρὸς θάλασσαν, καὶ νεῶς
 5 ἐπιβύς κατελάμβανε τὰ οἰκῆα. ὁ μέντοι γε βασιλεὺς ἔβριονπα-
 θήσας οἶον καὶ αἰδεσθεὶς προσποιεῖται οὖν ὁμως τὸ μεγαλόψυχον.
 καὶ ἐπὶ τέλος τὴν ἱερὰν λειτουργίαν ἐλάμβανεν, ἐξελθὼν, στα-
 θεὶς ἐν τῷ Ἀλεξιακῷ τρικλίνῳ, τοὺς τε τῶν ἱερουργῶν παρατυ-
 χήντας καὶ τοὺς τοῦ κλήρου μεταστειλάμενος, ἐπενεκάλει τῷ πα- P 178
 10 τριάρχῃ σκληρότητα, καὶ "ἴδετε" λέγων "ὅπως ἀμαθῶς οὕτω
 τῶν ἡμετέρων χειρῶν ἀπεδίδρασκε. καὶ εἰ λυπήσων ἐγάνη, κατὰ
 τί γε καὶ παρ' ἡμᾶς ἀφίεται; ὅλλ' ὡς ἔοικε, τοὺς ἐλέγχους διω-
 φυγάνειν πραγματευόμενος, ἔλαθεν ἑαυτὸν συνωθήσας μάλιστα
 πρὸς τὴν δίκην. μὴ γοῦν ἐπὶ πλεόν φυγοδικῶν κερδαινέτω,
 15 ἄλλ' ἐπὶ τὸ τρίτον ἐναπολείπεται μήνυμα, συναχθέντων γενέ- B
 σθω καὶ τοῦτο, καὶ εἰ μὲν ἀπαντήσῃ, κρινέσθω, εἰ δ' οὖν,
 ἀλλὰ ἑμῖν γε μελήσει πῶς ἂν φυγοδικοῦντα μετελεύσεισθε. τὸ
 δ' ἔμδν ἀναθετόν θεῷ, ὅπως ἂν ὡς ἐκείνῳ βουλητὸν οἰκονομη-
 θείη." ταῦτ' εἰπὼν καὶ προσθεὶς κατὰ τινα πρόληψιν κἀκεῖνα
 20 ἐνέμεθόδως, ὅτι καὶ τὸ τούτους πολλάκις ἀναφέροντας περὶ τῶν

20. τὸ] τοῦ?

imperare velle? quid homines dicent ubi audierint? an laudare ista, an
 saltem vel tolerabilia censere poterant?" et his repente dictis avolvit
 instar aquilae, pudore confusum imperatorem relinquens; ac per portam
 triclinii ferream. pedes quanta maxima potuit pernicitate currens, perve-
 nit ad mare, ibique nave conscensa domum se retulit. at imperator ple-
 nus licet contumeliae, ac tam probrosae repulsae sensu intimo doloreque
 aestuans, tamen magnanimitate simulata sacrificio perrexit attendere,
 quasad missa peracta regressus stansque in Alexiaco triclinio, apud eos
 quos ibi forte reperit episcopos, et alios ex clero quos vocaverat, que-
 stus est de patriarchae duritia, "videte" inquit "quam inurbane no-
 stris se manibus proripuerit. si offensurus prodierat, quid attinebat etiam
 ad nos accedere? verum ut apparet, effugere iudicium moliens induit se
 magis, intricavitque illis ipsis quos declinare cupit laqueis quaestionis de
 ipso coepit; quam censeo sine mora urgendam, nec committendum ut
 cavillationum, quibus eludere leges nititur, fructum optatum secure aufe-
 rat, quaesitam impunitatem. quoniam igitur tertia tantum citatio super-
 est, ea, velim, congregatis statim vobis decernatur et fiat; et si vadit,
 citatus stiterit, continuo iudicetur: sin minus, vestrum erit vi-
 dere quid de contumaci recusatore iudicii aequum sit statuere. id equi-
 dem in vestro arbitrio relinquens, deo permitto ut prout illi placuerit gu-
 bernetur." ea cum dixisset, illud praeterea per quamdam utilem intentam
 praecoceptionem adiunxit, quod plerumque contingeret ipsos de negotiis

κατὰ σφῶς ἐκκλησιῶν μὴ εἰσακόνεσθαι αἰτίαν μίαν εἶναι τὴν τοῦ πατριάρχου πρὸς αὐτὸν ἀπέχθειαν, καὶ ὡς εἰ ἐκποδὼν τὸ σκάν-
C δαλον γένηται, αὐτοὺς τὰ μεγάλα παρ' αὐτῷ δύνασθαι, κατα-
παύει τὸν λόγον.

Τῆς δὲ μετ' αὐτὴν ἡμέρας ἅμα συναχθέντων καὶ πάλιν, 5
μετὰ πολλὰ τὰ λαληθέντα καὶ τὴν τοῦ βασιλέως ὅλον παραίτησιν,
ὡς μηδὲ αὐτὸν θέλειν παρῆναι, εἰ μὴ γε τῆς ἐκκλησίας δεσμοί
D ἔξεχώρουν καὶ προσκατηνόγκαζον, (6) καὶ τὸ λοιπὸν πέμπε-
ται μήνυμα, ἀρχιερέων κἂν τούτῳ μεσολαβησάντων καὶ κληρι-
κῶν. ὡς δὲ καὶ αὐθις ὁ πατριάρχης ἀπέιπε τὴν ἄφιξιν, προστι- 10
θεις ὡς "ἐδ' δοκοῦν ὑμῶν ἀπόντος γενέσθω· οὐδὲ γὰρ ἀπαντή-
σαιμι κἂν ὃ τι γένοιτο," τότε μετὰ τὴν πολλὴν σκέψιν οἱ ἱεράφ-
E χαι κανόνει ὅλον ἐπερίδεσθαι θέλοντες εἶχον μὲν καὶ τὸν τῆς φυ-
γοδικίας κανόνα τῶν ἀποστόλων τὰ πολλὰ σφίσι πρὸς τὸ τὰ δο-
κοῦντα ἀποφαίνεσθαι συμβαλλόμενον, ὅμως ἤ γε ἐν ἀσφαλεῖ 15
βουλόμενοι πράττειν, ἐπεὶ καὶ ἐπὶ πάσης ὡς εἰπεῖν τῆς πόλεως
P 179 ταῦτ' ἔπραττον τοῦ βασιλέως οἰκονομοῦντος διὰ τὴν τῆς ἀπε-
χθείας ὑποτρέχουσαν ὑποψίαν, καὶ ἵνα μὴ καὶ αὐθις σχίζοιντο
μαθόντες τὰ γεγονότα, παρίστων καὶ αὐθις ἐπὶ μέσῳ τὸν Ἐψη-

1. κατὰ σφῶν ἐκκλησίας P.

suarum ecclesiarum audiri postulantes non admitti, unam causam esse odium in se patriarchae. tolleretur istud modo scandalum: visuros eos statim quam malum apud se possint preces omnes et significationes voluntatis ipsorum. in ea verba loqui desiit.

Postridie congregatus rursus coetus est. ibi post multa vario dicta, postque aliquam imperatoris ad specimen modestiae affectatam recusationem interveniendi synodo, si per vincula ecclesiae, quibus constringeretur, id minime liceret, tandem is, velut consensu coactus invitantium patrum, ingressus assedit. (6) ad ultimam inde, quae sola supererat, patriarchae citationem rite peragendam episcopi, ut antea, et ex clero aliqui missi sunt. cum autem more solito patriarcha se venturum negasset, addidit "me utique absente, quod vobis videbitur, fiat: nunquam enim omnino, quicquid ad id moveatur, adducar ut illic me sistam." tunc post multam deliberationem et considerationem attentam patres, maxime studentes inniti canonibus, reperiabant in prius accomodatam ad rem praesentem canonem apostolorum de recusatione iudicii. quamquam autem eis sufficere ipsis videbatur ad sententiam iure ferendam, tamen quia in oculis universas, ut sic dicam, civitatis, prout imperator ordinaverat, haec gerebantur, per quam erat vulgatissima opinio ac notitia similitudinis, qua is a patriarcha sibi vicissim infenso dissidebat, ne per eam causam infirmandi iudicii tanquam ex odio ad imperatoris gratiam lati occasio quaequam et ex ea praetextus schismatis nasceretur iis qui forte rem uti nunc gerebatur narrari postea audirent, statuerunt iterum in medio Episcoporum; et libellus singillatim expensis capitulis relectus

τόπουλον. ὁ ἀβέλλος καὶ ἐν κεφάλαιον ὑπανεγινώσκειτο, καὶ
 εἰ ἔχοι τοὺς μαρτυρήσοντας ἡρωτάτο. ὁ δὲ γε “πραγματίων
 φασερῶν” εἶπεν “οὐ τόνδε ἢ τόνδε ἀνάγκη εἶναι τὸν μάρτυρα,
 ἀλλ’ ἅμα σύμπαντας, ὅτι καὶ πάντες συνοίδασι γενομένοις.”
 5 ὥς γοῦν ἐκλεγέντες τινὲς ἡρωστήθησαν τῶν τοῦ κλήρου, καὶ μῦλ-
 λον περὶ τοῦ σουλτάν, καὶ εἰ συλλιτανεύσας τῷ πατριάρχει συ- B
 καθίσαιεν ἀναγινωσκομένον τοῦ θεολογικοῦ λόγου κατὰ τὸ σύνη-
 ρες, εὐθὺς ὡμολόγουν οὕτω γενέσθαι, τὸν δὲ σουλτάν εἰ Χρι-
 στιανὸς ἔστιν εἴτε καὶ μὴ μὴ εἰδέναι ἔφασκον, τέως δ’ ἐκείθεν
 10 τότε Χριστιανὸν νομίζειν ἄντικρυς. οἱ γοῦν κρίνοντες τοῦτο
 μόνον λαμβάνειν ἤθελον τὸ συλλιτανεύσαντα καθισθῆναι, τὸ
 δ’ εἴτε Χριστιανὸς εἴτε καὶ μὴ, αὐτοῖς ἔφασκον ζητητέον εἶναι,
 καὶ ἐπὶ τούτοις πολλοὶ παρήγαγον μαρτυρήσοντας τὸ σέβας ἐκείνῃ C
 μὴ κατὰ Χριστιανὸς εἶναι, οὐκ οἶδα δ’ εἴτ’ ἄληθές, εἴτε μὴν
 15 θεραπεύοντες τὸν κρατοῦντα. τέως δὲ γε, ὥς ὕστερον ἡμᾶς
 πυθάνεσθαι τῶν τοσούτων τέλος λαβόντων, ὁ σουλτάν ἀποστεί-
 λας πρὸς τὸν κρατοῦντα, ἐπεὶ παρὰ τὴν αὐτοῦ αἰτίαν μεμαθήκει
 τὸν πατριάρχην ἐξελαθέντα, σὺν ἄλλοις οἷς ἐμήνυε, καὶ τοῦτο
 χαριέντως ἢ μᾶλλον καὶ βαθέως ἀπτόμενος προσεμήνυνεν, ἀξιῶν
 20 νοτίλαι οἱ τῶν ἐκείνου διαφερόντως τὰ ἱερὰ περιάμματα, ἃ δὴ D
 καὶ ἐγκόλπια ὁ κοινὸς ὀνομάζει λόγος, καὶ εἰ βούλοιτο, καὶ χολί-
 ρον ταριχευθέντα μηρόν ὥς δρεγόμενος φάγοι. καὶ τοῦτ’ ἦν

est, et an testes haberet quibus confirmaret quae accusabat, interrogatus est delator. ille vero respondit rerum palam manifestarum hunc aut illum adduci testem non debere, sed simul universos, quod aequae omnes consciī factorum a se allegatorum sint. ut autem selecti quidam ex clero interrogati praesertim de Sultane, utrum ille simul litanias recitasset cum patriarcha, et dum legeretur divinus sermo de more, assediasset una, statim responderunt ita factum fuisse, Sultan vero Christianus necne sit se nescire; ac tum quidem se putasse illum Christianum. velle autem se aiebant indices hoc solum pro testimonio accipere, simul orasse et assediasse Sultanem: qualis autem fuerit, Christianus an paganus, quaerendum ex se non esse. praeter hos ergo producti alii multi sunt qui testificarentur non esse illum religionis Christianae cultorem. quod utrum illi ex vero affirmarent an obsequentes imperatori fingerent, haud habeo compertum. cognovimus tamen postea, perlato iam et executioni mandato iudicio, Sultanem ubi audisset sua causa depositum patriarcham, misisse ad imperatorem (sive id ioco sive serio aut quocunque demum consilio fecerit) qui eum rogarent ad se mittere ne gravaretur quaedam ex suis sacris amuletis, quae vulgaris sermo vocat encolpia, iussuculas videlicet gestari de collo pendentes ad sinum religionis causa solitas, et iussisset ut adderent se, si vellet imperator religionis suae specimen cupere, vel porci salitum femur avide comesturum. quo testimonio plane

τότε τῷ βασιλεῖ περὶ τοῦ πατριάρχου ἔλεγχος ἄντικρυς, τῷ μὲν εἶναι τῶν θείων ἐκτυπωμάτων προσκυνητὴν τὸ σέβας αὐτοῦ παριστῶντος, τῷ δὲ καὶ κρεῶν ὑείων ὀρέγεσθαι τὴν κατὰ Χριστιανούς πολιτείαν ἐμφαίνοντος. τότε δὲ ὡς ἀτελέστου περὶ τοῦ σουλτὰν βουλευομένων ἐκείνων ἐδόκει κίνδυνος ἐξῆρθαι τῷ πα-
Ε τριάρχη. ἦσαν δ' ἄλλοι οἱ καὶ γλαφυρώτερον ἐπεχείρουν δῆθεν προσεπιτιθέμενοι ταῖς κατηγορίαις, ὡς εἴπερ κάκεινος εἰς Χριστιανούς ἀληθῶς ἐτέλει, τὸ γοῦν περὶ ἐκείνον Περσικὸν καλὸν ἦν ἐκτόπως τὸν πατριάρχην φυλάττεσθαι· μηδὲ γὰρ κάκεινους πάντας Χριστιανούς εἶναι ἢ καὶ λογίζεσθαι. ὡς γοῦν πρὸς τὸ 10
τὰ δοκοῦντα ἀποφαίνεσθαι ἦσαν, οἱ μὲν πλείους, ἢ καὶ πάντες παρὰ τινὰς (ὁ Ποντογρακλείας Θεόδωρος οὗτος ἦν, ὁ Εὐχαϊτῶν Ἀλέξιος, ὁ Βρύσειος Ἰωάννης, καὶ μετ' αὐτῶν ἄλλοι· ὁ
P 180 γὰρ Μιτυλήνης Γρηγόριος τὰ πολλὰ τῷ πατριάρχει προσέχων, ἐπεὶ τὴν δίκην ἀπηρτημένην ἑώρα οἱ, νόσον σκηψύμενος ἀπ' αὐτῶν, 15
ὃ δὴ καὶ μετ' ἐμβριθείας ὁ κρατῶν ἐμὲ ὡς νοτάριον ἀποστέλλων ἢ ἀπαντᾶν ἢ διδόναι τὴν γνώμην ἐκέλευε, καὶ μόλις τὴν οἰκίαν γνώμην τῷ τε Λαρίσσης Θωμᾷ, τῷ Ναυπάκτου Ἰωάννῃ καὶ τῷ Ἀδριανουπόλεως Γερμανῷ προσαντίθετο) οἱ γοῦν παρὰ τοῖς
B εἰρημένους ἐκ τοῦ παραχρῆμα καθαιρέσειν τοῦ πατριάρχου κατε- 20

confirmabatur imperatori culpa in hoc vacare patriarcham, cum revera Christianum Sultan se probaret tum exhibendo se sacrarum imaginum veneratorem, tum se gustare libenter carnes suillas declarando. caeterum tunc cum in illis de patriarcha disquisitionibus quasi pro fundamento poneretur minime illum fuisse Christianis mysteriis initiatum, utique videbatur inde impendere periculum patriarchae. erant qui callidius et ad finem intentae damnationis assequendum efficacius argumentarentur, allegantes parum ad summam criminis referre Sultanis ipsius statum quoad religionem. ut enim ille revera Christianus fuerit, certe a Persis eius comitibus pariter et promiscue simul cunctis admittendis cavere debuisset patriarcham, cum satis constaret nequaquam illos universos aut fuisse aut habitos esse Christianos. ut autem ad dicendas sententias ventum est, plerique aut potius omnes praeter quosdam (hi fuerunt Theodorus Heraclaeae Ponti, Alexius Euchaitarum, Ioannes Brysis, et cum his alii: sam Gregorius Mitylenes, patriarchae multum deditus, ubi prospexit ei damnationem imminere, simulato morbo abfuit, ad quem impetu ardenti imperator me, pro eo quo tuncungebar notarii munere, ire confestim iussit, denuntiatarum ut omnino aut veniret aut sententiam suam mihi ad synodum relatoro ederet; ad quae is aegre tandem responsum expedire, dixit se, quod Thomas Larissae, Ioannes Naupacti, Germanus Adrianopoleos episcopi censerent, etiam ipsum sentire, ac velle tribus ipsorum suffragiis suum quantum plane consentiens adiungi) exceptis, inquam, his quos modo nominavi, reliqui omnes praesentem exauctorationem patriarchae concordibus calculis decreverunt, sed maiori ex parte ob contuma-

ψηφίζοντο, πλὴν ὡς φυγοδικουῦντος τὸ πλέον· τὸ γὰρ σουλτάν
 εἴτε Χριστιανὸς εἴη εἴτε καὶ μὴ, ἐπ' ἀμφιβόλοις ἐτίθουν, ἀπο-
 χρῶν δὲ πρὸς καταδίκην τῷ κατηγορουμένῳ τὸ τῆς φυγοδικίας
 καὶ μόνον ἐνόμιζον ἔγκλημα, ὡς ἐπ' ἔγκλήμασι τῷ φυγοδικουῦντι
 5 συμβαῖνον. οἱ δὲ καὶ σφίσιον ἀντέβαινον ἱκανῶς, ὡς εἰ μὲν ὡς
 κοιωνήσας ἄλλοσεβέσιν ὁ πατριάρχης εὐθύνοιτο, πρῶτον μὲν,
 ἀλλ' ἄδηλον ὃν εἰ ἀσεβεῖς ἐκείνοι, τὸ ἔγκλημα συμβαίνειν ἐξα- C
 σθινεῖν. εἰ δὲ καὶ ταῖς ἀληθείαις ἔξω τῆς αὐλῆς τοῦ Χριστοῦ
 ὁ σουλτάν, τὸν μὲν πατριάρχην καὶ οὕτως ἀνεύθυνον εἶναι, τοῦ
 10 πατρός ἐπὶ τῷ μαρτυροῦντι κειμένου· ὁ δ' ἦν ὁ Πισσιδίας Μα-
 κάριος. εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ συνενθύνεσθαι καὶ τοὺς ἄλλους τῷ
 πατριάρχῃ, Χριστιανοὺς γε ὄντας καὶ προσκεκληρωμένους τῷ
 θείῳ, καθ' ὁδὴν ποιοῦν εὐρισκομένους βαθμόν, οἷς δὴ καὶ ὠφεί-
 λετο ἔξ ἀνάγκης ὑπομιμησκειν τῷ πατριάρχῃ καὶ ἀναστελλεῖν
 15 τὴν ἐκείθεν σεβήλωσιν. τὸ δὲ τούτους παραδραμόντας ἐπὶ μό- D
 νῳ τῷ πατριάρχῃ δίκην ἰστᾶν μὴ εἶναι δίκαιον τὸ παράπαν
 μὴδ' ἐπιεικῶς εὐλογον. ὁ δ' οὖν Πισσιδίας πρὸς τὸ ἀποβησό-
 μενον ἀφορῶν (τὸ γὰρ ἔγκλημα μαρτύριον ἦν τοῦ καὶ τοῦτον τῇ
 καταδίκῃ συνυπάγεσθαι· οὐ γὰρ ἂν δόξαιεν πάντως τὸν πα-
 20 τριάρχην δίκαιως καταδικάζειν, εἰ μὴ καὶ αὐτὸν εὐθύνοιεν)

6. κοιωνήσας P.

clam non sistendi se iudicio: nam crimem de Sultane longam nec neces-
 sariam aiebant poscere disquisitionem de religione eius, qua defungi lice-
 ret, im ambigue relinquendo Christianus necne fuerit, nitendo autem ad
 damnationem accusati eo quod et certo constaret et secundum leges suf-
 ficeret, recussatione videlicet comparendi ante legitimum tribunal, quo
 rite citatus fuerit. his, quatenus in ambiguo relinquebant crimem de
 Sultane, obsistebant alii satis verisimili ratione, contententes plane pur-
 gatum de eo videri debere patriarcham. nam eum quidem quo pacto ae-
 quum sit damnari, quia profanos in rerum sacrarum communionem ad-
 miserit, si profanos istos quos admisit fuisse non constat? et utcumque
 se res habuerit, idoneum eos pro Christianis habendi patriarcha habuerit
 auctorem Macarium episcopum Pisidiae, penes quem in solidum eius, si
 qua est, facti culpa resideat? praeterea non patriarcha solus eo nomine
 damnandus venerit, sed et alii multi qui simul tunc cum eo in templo
 fuere, non Christiani solum sed etiam clero adscripti, quorum singulos
 pro ratione gradus cuiusque stringebat sua pars officii ad excludendos
 adytis profanos et non communicandum in mystica functione cum non
 initiatis. quis enim possit dubitare quin saltem ii debuerint admonere
 patriarcham, et cum non fecerint, quin eius, si quod est, piaculi conta-
 gione in se traxerint, ob quam et ipsi sint poenae obnoxii. praeteritis
 porro tot aliis participibus culpa, in uno puniendo severitatem haerere
 patriarcha neque aequum neque tolerabile omnino videri posse. haec vi-
 dens Pisidiae antistes, et vim praedicii ad se quoque in eandem cum
 patriarcha damnationem involvendum pertinentis secum reputans, tacitus

ἐφ' ἡσυχίαν καθήμενος ἦν. τόσον δ' ἐκείνους ἔμελε τοῦτου ὥστε οὐδὲ τὸ πρῶτον συνεκαλέσαντο μαθεῖν ἔξ ἐκείνου τὰ περὶ τοῦ Ε σουλτάν. τέως δ' ὁμοῦς οὐκ ἦν αὐτὸν δέχασθαι τοῖς δι' αὐτὸν ἐπενεγκόντας τὴν τῆς δίκης ψῆφον τῷ πατριάρχει. ὁ δὲ καὶ συνέβη, ἔξορισθέντος ἅμα τῷ καθαιρεθῆναι, ἢ μᾶλλον καὶ ἑρμήην ἁλῶναι, κἀκείνου. ὥς δὲ πολλῶν τότε καταπειρομένων λόγων τέλος καὶ οὗτοι συνήλθον τοῖς ἄλλοις ἐκόντες ἄκοντες, κυροῦνται ἡ ψῆφος καὶ ὁ πατριάρχης ἐπὶ καθαιρέσει καταδικάζεται. λύσαν δ' εἰσηγῶν ἀγορὴν, ποιητικῶς φάναι, τῶν βασιλέων εὐφημηθέντων κατὰ τὸ σύνθηρις. πλὴν καὶ δύο τάττονται 10

P 181 παρὰ τῶν ἱεραρχῶν ἱεράρχαι ἀπελθόντες τὰ παρὰ τῆς συνέδου παραχθέντα σημῆναι τῷ καταδίκῃ.

B 7. Ὁπίσας γοῦν δειλῆς πρὸς ἐκείνον ἀπηντηκότες, παρόντος καὶ τοῦ κλήρου παντός, ἐδήλουν τε τὴν ἀπόφασιν καὶ ὡς ἔξελθεῖν ἑτοιμασθεῖν διεκλεύοντο. ὁ δὲ πρῶτον μὲν εὐχαριστή- 15
σας θεῷ ἑτοίμιον ἑαυτὸν παρεῖχεν ἀπέρχεσθαι, ὅπῃ καὶ βούλονται. ἔπειτα δὲ καὶ πρὸς τὸν κλῆρον στραφαίς “τὰ μὲν κατ’ ἐμὲ ὅπως συνέβη παραχωροῦντος θεοῦ, οἴδατε, τέκνα· δεῖ δ’ ὁμοῦς εὐπειθεῖν τῷ θεῷ θελήματι, κἄν ὅπως οἰκονομήῃ

C τὰ καθ’ ἡμᾶς. ἡμεῖς μὲν οὖν ποιμένες ταχθέντες κοίμῃσιν εἰς 20
οἶδε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ καλέσαν, εἰ καὶ ἀναξίους, ἡμεῖς,

sedebat. nocuit illi nimis faver patrum. nam ut ei parcere, abstinuerant ab eo iuridice interrogando tum cum disserteretur patriarchas circa Sultanem factum, cuius ipse pars fuerat. nunc scrum erat illum vocare, manifesto utique praeiudicio damnatum. nec poterat locum amplius habere qualiscunque ipsius defensio, iam prelati multorum sententiis in eos qui cum profanis communicassent, quas suffragia nihilo minus Pisidiensem quam ipsam patriarcham affligebant. itaque damnato patriarcha, aut potius indicta causa propter neglectum vadimonium depositio, Pisidiensis quoque in exilium pulsus est. post multa in ista consecratione ultro citroque allegata, tandem et hi volentes nolentes cum aliis conveniunt, et concordia iam synodi iudicio depositio patriarchae sancita est. solverunt autem, ut poetice dicam, subitem conventum, et acclamationibus in honorem imperantium editis de more, praeterea quoque duobus praesulibus electis qui nomine synodi exanctorationem patriarchae denuntiarent suam, finis impositus negotio est.

7. Inde sub vespere conveniunt patriarcham ii quos diximus ad id a synodo electos, et clero praesente universo, postquam suam illi depositionem iuridice declaraverunt, eandem ipsam auctoritate iusserunt expedire esse ac comparare ad proximum discessum. at ille gratias primum deo actis, promptum paratumque se exhibuit ad eundem quo vellet. tum ad clerum conversus “res” inquit “uti se meae habeant deo permittente, notis, filii: oportet tamen acquiescere divinae voluntati, et boni committere quicquid de nobis providentia decrevit. nos cum fuissetis pastores praefecti iudiciis notis Spiritui Sancto, qui vocavit nos quamvis indignos,

ὅπως κατὰ τὸ δυνατόν ἡμῶν ἐποιήσαντες καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς διεξήγαμεν, οὐ καλῶς μὲν ἴσως, ἱκανῶς δὲ κατὰ τὴν ἡμετέραν δύναμιν, οἴδατε· τί τὰ δῆλα καὶ λέγω; ὁμως πολλοὺς μὲν ἴσως καὶ ἐλυπήσαμεν, παρὰ πολλῶν δὲ καὶ ἐλυπήθημεν, συνδιαφείροντες ἀλλήλοις τὰς παρ' ἀλλήλων ἀπεχθείας. τοιαῦτα γὰρ τὰ D τῆς ἐκκλησίας σπλάγγνα; ὥς καὶ βαρυνομένων ἡμῶν ὡς πατέρων ὑμᾶς ὡς τέκνα ἀνέχεσθαι, καὶ ἀπεχθανομένων τινῶν ὑμᾶς αὐθις ἀλογοῦντας τῆς ἀπεχθείας ὡς μέλη γνήσια περιέπειν τοὺς ἀπεχθανομένους. τῶν οὖν κωφῶς ἀλλήλοις ἀφείναι τὰ ὀφειλόμενα. καὶ δὴ τὸ μὲν ἀπ' ἑμαυτοῦ ἐκκληρῶ, καὶ συγχωρῶ πᾶσι, E καὶ ὅπῃ τῷ Θεῷ βουλητὸν προθύμως ἀπέρχομαι. ὑμεῖς δὲ ἀλλὰ τὰ τῶν σκευῶν τὰ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ὅσα ἐν πέπλοις τιμίαις καὶ λευκάνοις ἀγίων καὶ βίβλοις, ἀπελθόντες καὶ καθ' ἑν ἰδόντες καὶ P 182 ἀναγνῶντες παραδέξασθε, μὴ καὶ τις ἱεροσυλίας ἡμῶς ἠγῶνται. καὶ τὸ λοιπὸν χαίρετε ἐν κυρίῳ, τέκνα, καὶ σώζεσθε. ἡμῶν δὲ ὁ ἐπενδύτης καὶ τὸ πυξίον καὶ τρία τῶν νομισμάτων, ἃ δὴ καὶ τῷ πατριερχεῖ προσβαίνοντες εἶχομεν κατὰ τὰ νόμιμα τῶν μοναχῶν, καὶ τῶντα ἰδίαις κόποις τοῖς ἐκ μετεγγραφῆς ψαλῆρος κτηθέντα, πάλιν λαβόντες ἔξιμεν." ταῦτα καὶ τοι- B 2059 ἑτέρα πρὸς τὸν κληρὸν εἰπὼν, ὥστε καὶ ἐκ τοῦ σχεδόν

tamen prout potuimus gregem pavimus et vos ecclesiamque gubernavimus, forsitan non bene, veruntamen, quantum virium facultatisque nostrae tenuitas tulit, fideliter, testes vos habemus omnium: quid attinet nota prolequi? inter haec fieri potest ut nos molestiam multis facessiverimus, uti et vicissim perpassi sumus molestias plurimorum. ignoscamus condonemusque nobis invicem mutuas offensiones in visceribus ecclesiasticae caritatis, nam inter nos comparatae necessitudinis poscit officium, ut et nos patres libenter feramus quae graviora perpeti a filiis contingit, et vos filii quod a paterna gubernatione minus gratum interdum accidit toleretis; itemque quae forte a fratribus offensiones existunt, non mutuis ulcisci odiis, sed ut membra eiusdem corporis vera illos ipsos graves vobis et infestas amplectamini. tempus nunc est dimittendi invicem debita. equidem, quae in hoc meae partes sunt, quam plenissime possum exequor, indulgens condonansque cunctis cuncta; et quo deo placitum est, alacris pergo. vos ite, censum facite ecclesiae vaserum; et quidquid velorum caeteraque pretiosae vestis, quidquid sanctarum reliquiarum et librorum ecclesiasticae habent capsae, recognoscite, probate, numerate, accipite, ne quis deinde nos sacrilegae rapinae possit accusare. de caetero gaudete in domino, filii, et salvata. nos palliolo, pagillaribus et tribus nummis, mercede operae librarum describendo psalterio locatae, quae omnia iuxta monasticam regulam prius possedimus quam patriarchales sedes ingrederemur, ut propriis resumptis, eximus." haec et alia eiusmodi quaedam effatus ad clerum, et tanquam mox discessurus propterea iuvens quibudam e praesentibus, quarum ego unus fui, ad sacram

ἀπελθεῖν τινὰς ἐπὶ τῇ τῶν ἁγίων παραλήψει, ὧν καὶ αὐτὸς ἦν, στραφεὶς πρὸς τοὺς πεμφθέντας “ἀδελφοί” εἶπεν, “ἰδοὺ ἡτοιμάσθην, καὶ οὐ ταραχθήσομαι, κἂν ὅ τι καὶ ἐπ’ ἐμοὶ βοῦλοισθε. τὸ οὖν ὑμέτερον, ὡς φητέ, κατεπράχθη. πρᾶττέτω καὶ τὸ λείπον ὁ βασιλεὺς, καὶ ὅπου ἰτέον ἡμῖν ἐξ αὐτῆς κελευέτω,⁵

C ἢ μᾶλλον πεμπέτω καὶ τοὺς ἀπάξοντας. οὐδὲ γὰρ ἐρίσομεν τὸ παρόπαν, κἂν ἕλφος προσετοιμάζοι κἂν θάνατον.” ταῦτ’ εἰπὼν ἀπέπεμπε μετ’ εἰρήνης πάντας, αὐτὸς δὲ τοῖς ὅλοις ἑξαμελήσας ἐκάθητο, τὸ ἀπὸ τοῦ κρατοῦντος ἀναμένων πρόσταγμα.

D 8. Νῦν ἦν, περὶ οὗ τὰ τελευταῖα Πυαντιῶνος, ὅτε καὶ¹¹ πρὸς τὸ αἰθριώτερον καθίσταται ὁ ἀὴρ τῶν ἀπὸ τοῦ χειμῶνος ἀπαλλαγείς δυσχερῶν, τὸ πολὺ τῆς νοτίδος ἀποβαλὼν. καὶ δὴ τὴν πρῶτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἐκείνης οἱ τοῦ βασιλέως πέμπονται ἐφ’ ᾧπερ τὸν καταδικασθέντα καταγαγόντες ἀπαγαγεῖν ὅπου καὶ προσετύχθουν. ὡς γοῦν αὐτίκα κατήγετο, ἐπιβὰς τοῦ με-¹¹ γίστου ναοῦ, στὰς πρὸς ταῖς μεγίσταις πύλαις, ἀφωσίου τῷ δε-
E σπότη Χριστῷ τὰ εὐχαριστήρια προσκυνῶν τε καὶ συνταττόμενος. ὡς δ’ ἔμελλε διὰ τῆς κατ’ ἀνατολὰς πύλης ἐξέρχεται ἐφ’ ᾧ καταλαβεῖν τὸ ἐν τῇ Βαρβάρᾳ κελλύδριον τοῦ θανατοῦργοῦ Νικολάου, ὃ δὴ καὶ συνίστατο τότε πρὸς τῇ θαλάσῃ καὶ ὡς² μετόχιον τῇ Ὁξείᾳ ἡρμόζετο (ἐκεῖ γὰρ προχείρως κατεδικάζετο ἀπελθεῖν, καὶ τοῦτο κατ’ οἰκονομίαν οἶμαι θεοῦ, ὅτι καὶ τὸ ῥά-

ut dixerat suppellectilem numerato recipiendam, conversus ad missas a synodo “fratres,” inquit, “en paratus sum, et non turbabor, quidquid de me voleeritis. quod vestrarum, ut dicitis, erat partium, fecistis. faciat et imperator quod reliquum est, et quo eundem nobis sit extemplo praescribat, aut potius qui eo deducant mittat: non enim resistemus, aut quidquam omnino recusabimus, sive is gladium sive mortem etiam parat.” his dictis dimisit in pace omnes, ipse placide omnium securus assedit, ab imperatore mandatum expectans.

8. Nox erat circiter extrema Maii mensis, cum in serenitatem exhilaratus aër ex hiberno rigore, et humoris per vernos tepores exuberantis parte magna resoluta, liquido liberius coelo ridet, quando circa primam vigiliam adfuerunt quos imperator miserat ad condemnatam abducendum quo iussi erant, is cum abduceretur, superatis gradibus templi maximi stans ad portam maiorem gratias egit venerabundus Christo domino, adorans et ut in digressu vale dicens. nox cum exiturus esset per obversam Orienti portam, ut ad cellulam in Barbara sitam mirifici Nicolai se conferret (ea tunc domuncula mari admota, et ad Oxenensis monasterii ius dominiumque pertinens, ideo parata fuerat obiter excipiendo Arsenio, quod ei sedem exilii apud Oxeam, opportunitatem quamdam loci secutus, imperator decreverat, id quod equidem non sine numine factum arbitror, dum animo reputo sacram monachi vestem ac professionem pri-

κος ἐκείνος ἐν τῇ Ὁθείᾳ πρώτως ὑπέδυν τὸν μοναχὸν μεταμφιεσνύ-
μενος) — ὡς τοίνυν πρὸς τῇ ἐξόδῳ τῆς ἐκκλησίας ἦν, αἰθρίας P 183
ἐς τότε οὐσης κατ' οὐρανὸν ἐξαίφνης νέφος σκοτόεν ἐπλήρου τὸ
πᾶν, καὶ ῥαγδαίως συνάμα χαλύζῃ κατεφέρετο ὑετός, χρῆμά τε
5 ἐξαίσιον ὑστραπῶν τὸν ἄερα πυρεκβολοῦν ἐξέκαιε, καὶ πτύποι
βροντῶν συνεχεῖς τὰ τῶν ἀκουόντων συνετάρασσον ὦτα. καὶ κεῖ-
10 πος ἐν τόσοις δεινοῖς τοῖς ἀπάγουσιν εἴλκετο, ἕως καὶ ἐς τὴν μο-
τὴν κατηντήκεσαν. ἐκεῖσε γοῦν διαγαγόντος τὴν ἡμέραν, τῇ
ἐπιγετομένη νυκτὶ νηὶ Ἀλιάδι ἐνθάδενοι περιώριζον ἀνὰ τὴν Προί- B
κόντησον, τῷ ἐκεῖσε μονυδρίῳ τῷ ἄνω τῆς ἐγχωρίως λεγομένης
Σούδας κειμένη ἐγκατακλείσαντες, τάξαντες καὶ ὀπτηῆρας ἐκ τῶν
βασιλικῶν, ὡς μὴ Θεῷ τοῖς βουλομένοις.

9. Οὕτω μὲν οὖν τὰ κατ' ἐκεῖνον διαταξάμενοι, ἐπεὶ καὶ C
τοὺς πατριάρχας ἐπ' ἐκείνῳ γνωμοδοτεῖν τῶν ἀναγκαίων ἐνόμι-
15 ζον, ἀξιουμένων ἐκείνων ὁ μὲν Ἀντιοχείας Εὐθύμιος ὠρμημένος
καὶ πάλαι εἰς τὴν κατ' ἐκείνου ἀπέχθειαν ὡς μὴ παρ' ἐκείνου εἰς
κοινωνίαν δεχόμενος, αἰτίαν φέρων, εἰ ἄλληθ' ἄδηλον ὄν, ὁμως
δὲ φέρων ἐκ φήμης ὡς συγκοινωνοίη κατὰ τι τοῖς Ἀρμενίοις, τότε
διὰ ταῦτα καὶ προσαπεδέχετο τὸ ἐκποδὼν ἐκεῖνον γενέσθαι καὶ D
20 συνήνιε γνωμοδοτῶν. ὁ δ' Ἀλεξανδρείας Νικόλαος τοσούτου
συναινῆν ἐδέχσεν ὥστε καὶ καθάπαξ τῶν καταψηφισαμένων

nium ab Arsenio susceptam apud Oxeam) cum, inquam, in eo esset ut
templo egrederetur, et sudum purumque coelum esset, foeda repente nu-
bes tetra cuncta caligine complevit, vehemensque simul imber mista gran-
dine decedit, fulguribus horrendis late aërem incenditibus. Per has ille
aerumnas ab abducentibus trahebatur, quoad in illam, de qua dixi, do-
munculam pervenerunt; ubi cum diem posterum transgissent, nocte in-
secuta navi Arsenium piscatoriae imponentes, deportatum ultra Procon-
nesum incluserunt mansiuaculae illic sitae supra locum, quem vulgo inco-
lae Sudam vocant, appositis custodibus e satellitio imperatoris, ne adiri
eul a quibusvis invisore volentibus posset.

9. Horum in hunc modum contra patriarcham Arsenium actorum
magis referre, quinimo necessarium esse, qui egerant putabant, ut cae-
teri patriarchae auctores fierent concordibus in ea suffragia dandis. cum
igitur illi ut id annuerent rogarentur, Antiochenus quidem Euthymius fa-
cile assensus est: erat enim haud obscure iam olim Arsenio infensus,
quod ab ipso in communionem non reciperetur. causa ferebatur (haud
equidem definierim an vera: sed hanc tamen vulgus sermone celebrabat)
quod Antiochenus communicasset quadam in re cum Armeniis. quare
idem occasione ultionis cupido arrepta exaurationem adversarii libenter
amplexus est, et suae illam sententiae auctoritate adiuncta confirmavit.
at Alexandrinus Nicolaus tantum abfuit a comprobando facto, ut semel
ea causa illos qui Arsenium damnaverant a sua communione abacissos

ἐσχίζετο καὶ ἔμεινεν ἕως τέλους ἐν τούτῳ, μηδὲν μεταλλάξας τῶν
 Ε ἔγνωσμένων. (10) τῶν δ' ἀρχιερέων, πλὴν τῶν προτέρων
 ἐκείνων, Μανουὴλ τε τοῦ Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Σάρδεων Ἀν-
 Ρ 184 δρονίκου, οὐδεὶς ἄλλος ἦν ὁ σχιζόμενος. τὸν Ἀνδρόνικον, ὡς
 καὶ κατὰ μοναχοὺς ἀποκαρεῖη, φθάσαντες εἵκομεν. ὃν καὶ ἐπὶ
 τῆς αὐτοῦ πατριαρχίας Ἀρσένιος, εὖ εἰδὼς ὡς δι' ἐκείνου τὸ
 πρῶτον ἐξορισθέντα ὑπέδυ τὰ μοναχῶν ἐξεκίτηδες, ἤθελεν ἀνορ-
 θοῦν ἀποθίμενον εὐθὺς τὰ ῥάκη. ἀλλ' οὐκ ἐξεγένετό οἱ εἰς
 τοῦτο καὶ τοὺς ἱεράρχας συμπέθευ. ἐπειδὴ γὰρ ἐκείνος τότε
 τῷ πατριάρχῃ κατ' ἰδίαν κοινολογησάμενος εὔρεν, εἰ μόνον δι-10
 Β λήσοι καὶ ἡ σύνοδος, κατανεύοντα, ἐξελεῖν ἐκείθεν ἔγνω πείρα
 διδόναι τὸ πρῶμα. καὶ δὴ κατὰ μίαν τῶν συνοδικῶν ἡμερῶν,
 συνηγνηκότος καὶ τοῦ πατριαρχον, μανθῦναι τε ἀρχιερατικῶν πε-
 ριβάλλεται καὶ ἐπὶ κεφαλῇ τὴν ἱεράν ἐπιτίθεται κίδαριν, καὶ
 καθισθείς ἔξω καιρὸν ἐξήτει συνελθεῖν τῇ συνόδῳ τῷ πατριάρχῃ 15
 συνεδρυσούσῃ. ὡς δ' ἡγγέλλετο τῇ συνόδῳ τὰ περὶ τούτου περ-
 C μένοντος καὶ ἀρχιερατικῶς ἐπιτολίσθαι ἐμάνθανον, δευρὰ ἐποίησαν
 καὶ οὐκ ἤθελον δέχεσθαι. ὡς δέ τις ἐκείνων καὶ τὴν ἐπιστολὴν
 ἐνεφάνιζε τὴν ἐκείνου, ἐν ᾗ ἐπέγραφεν ἑαυτὸν οἰκείαις χερσὶν
 Ἀθανάσιον, αὐτίκα τῷ μὲν πατριάρχῃ τὴν τοῦ βοηθεῖν ὁρμὴν 20
 ἡμβλύσθαι καὶ τὸ ὑπὲρ ἐκείνου θερμὸν ἐψυχῆσαι συνέβαινε, τῷ

4. τὸν] τὸν δ'?

nunquam amplius admiserit, neque eorum quae tali occasione decreverat
 mutare quidquam ad finem usque voluerit. (10) episcoporum vero, prae-
 ter priores illos Manuëlem Thessalonicensem et Andronicum Sardensem,
 nullus alius schisma faciebat. Andronicum detonsum in monachum super-
 rius diximus. hunc Arsenius, postquam restitutus patriarchali throno
 fuit, sciens sua causa expulsum, ut exilium lucrifaceret, monasticam ve-
 stem induisse, reponere in statum pristinum voluit, sed non valens alio-
 rum in id antistitem elicere consensum. res in hunc transacta modum
 est. egit secreto Andronicus cum Arsenio iterum patriarcha, et ex eo
 intellexit per ipsum non stare quo minus continuo depositum monachico
 contone episcopales iterum infulas sumeret: addi modo ad suam curaret
 patrum quoque ac synodi voluntatem. hic Andronicus cognitis experiri
 negotium decrevit; et quadam die, qua congregati antistites erant cum
 patriarcha rei conscio, episcopalem humeris mandyam, capiti eldarim im-
 ponit, et sic ad fores sedens postulat admitti. nuntiatur patribus quid,
 quo ornatu, quid peteret. displicuit plerisque ausum esse inanes mona-
 chum episcopalem resumere ornatus. ergo hominem consensum reiecerunt.
 et cum aliquis quandam eius epistolam pretulisset, cui se ipsum manu
 propria Athanasium inscripserat, contigit patriarchae quoque ipsi iuvandi
 eius hebetari impetum et studii erga eum refrigerare ardorem, ipsum
 vere perculeum infelici successu ad quietem vitae, quam frustra exulere

δ' ἀνακοπέντι καθυφεῖναι τῆς πείρας καὶ ἀπραγμόνως ἐντεῦθεν
 διαίγειν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν πρότερον· τότε δὲ πολλοὶ τῶν τε μο- D
 ναχῶν καὶ τῆς λαϊκῶν μοίρας ἀποσχισθέντες καθ' αὐτοὺς συνε-
 λέγοντο, “μὴ ἔψη μηδὲ θύγῃ τὸ παράπαν” λέγοντες “ὅς ἂν
 5 συναινοίῃ τῇ καθαιρέσει τοῦ πατριάρχου ἢ μὴν κοινωνοίῃ τοῖς
 συναινοῦσιν.” ἀλλ' ὁ βυσιλεύς, ἐπεὶ οὐκ ἦν τὴν ἐκκλησίαν
 ἀποίμαντον διαμέμειν, τοῖς μὲν ἀρχιερεῦσιν ἐφῆκε ψηφίζεσθαι
 τὸν σφίσις δοκοῦντα, αὐτὸς δὲ βαδύ τι συνορῶν, καὶ ἀναστέλ-
 λειν θέλων τὰ σχίσματα, σύναξιν τε κοινὴν παραγγέλλει, καὶ E
 10 πάντων ἐν ταυτῷ συλλεγόντων ἐκ τοῦ παραθύρου τῆς αὐτοῦ κελ-
 λης, ὃ δὴ καὶ σιδηροῖς τοῦτο μὲν ὀρθοῖς τοῦτο δ' ἔγκαρσις
 περιδρυσφακτοῦτο τοῖς κάμαξι, λόγων ἤπτετο πρὸς αὐτοὺς
 τοιῶνδε.

11. “Ἐγὼ νομίζω, ὦ τῆς ἐμῆς βασιλείας ὑπήκοοι, μη- P 185
 15 δένα τῶν ἀπάντων ὑμῶν ἐπὶ τοσοῦτον ἦκειν φρενοβλαβείας ὥστε
 μὴ ἑαυτῷ θύνασθαι χρῆσθαι συμβούλῳ ἀλλὰ τῷ πέλας. εἰ γὰρ
 καὶ ἡ παρὰ τῶν ἄλλων βουλή συλλαμβάνειν τὰ πλείστα πέφυκε
 τοῖς βουλευομένοις (ταύτη γὰρ καὶ συμβουλή λέγεται εἰς ταῦ-
 τὸ συναγομένων ἀμφοῖν τῶν βουλῶν), ἀλλ' ἀναγκαῖον τοῦτο
 20 ἐφ' ὅσοις ἐπ' ἀμφιβόλῳ κεῖται τὸ βουλευόμενον, ὥς ἀμφοτέρω-
 θεν λογισμοῦς ἰσορρόπους κινεῖσθαι, καὶ ὅποιας τις ἔψηται. B

tentaverat, constantius deinceps amplectendam domitum repulsa conver-
 tere animum. sed haec prius evenerant: tunc autem multi monachi et
 laici e plebe, abscondentes sese a communione eorum qui damnaverant
 Arsenium, seorsim convenerunt, et vulgare carmen aversantium usum
 commerciumque profanorum adhibendum sibi nunc ad excludendos a se
 reliquos sanxerunt, “ne tractes” dicentes, “ne tanges, ne omnino ad
 ullam consuetudinis partem admittas illum eorum qui vel patriarchae ex-
 anctorationem probaverint vel probantibus communicaverint.” caeterum
 imperator intelligens non posse relinqui ecclesiam sine pastore, electio-
 nem patriarchae liberis antistitum suffragiis permisit. ipse altius reputans
 perniciem schismatum, si ruere qui errare coeperint sinantur, concione
 omnis generis hominum vocata, e fenestra cubiculi clathrata ferro, rectas
 transversis decussatim nectentibus virgis invicemque in cratis formam
 implexis, hunc ferme in modum disserere orsus est.

11. “Equidem existimo, o meo imperio subiecti, neminem omnium
 vestrum eo stultitiae processisse, ut non suo ipsius sed alterius solum
 uti possit consilio. etai enim aliorum sententiam exquirere ac cum sua
 conferre deliberantes solent, unde Graecum consilio nomen ortum est,
 ut συμβολή diceretur quasi sententiarum in unum collatio duarum, ta-
 men id tantum locum habet in rebus quarum in ambiguo pendet iudicium,
 paribus utrimque argumentis alicui negandique incertum eligendi arbi-
 trium librantibus. ubi autem haud dubiis in lancem alteram momentis

ἐφ' ὅσοις δὲ ἐτερορρεπῇ τὰ τῆς δόξης, ὥς ἐντεῦθεν μὲν μετὰ τοῖ καλοῦ καὶ τὸ πύγιον ἀναφαίνεσθαι, ἐκείθεν δὲ δῆλον εἶναι τὸ βλάπτον, εἰκαῖον ὄντως καὶ ἀλυσιτελὲς λογισμῶν συντροφῶν ὑπερορῶντα ἀλλοτρίοις χρῆσθαι, οἷς ἐνὶ μὲν ἀβουλλία, ἐνὶ δ' ὀρε-
 ξις πρὸς τούτοις καὶ τὸ ξένον αἰετ' ἀνάλγητον, ὥς παντὸς⁵
C τοῦ οἰκείου πεφυκότος πιεῖν. δεῖ τοίνυν γε καὶ ὑμᾶς τοῖς
 ἐφ' ἑαυτῶν λογισμοῖς προηγουμένως χρῆσθαι, καὶ οὕτω δοκι-
 μάζειν τοὺς ἔξωθεν. ὅς δὲ τῶν οἰκείων ὑπερφρονῶν ἑαυτὸν τοῖς
 ἔξωθεν λογιζομένοις παρέχει ὥς εἴ τι ἂν φέροιεν ἐκείνοι προσέξων,
 ὁ τοιοῦτος ὁμολογῶν ἴστω ὥς ἄφρων ἐστὶ τὸ καθ' αὐτόν. ἄφρο-
 νος δὲ πάντως τὸ μήτ' ἀφ' ἑαυτοῦ συνιέναι, καὶ τὸ κἄν τις καὶ
 τῶν ἔξωθεν λέγοι, μὴ διακρίνειν εἰδέναι τὸ κρεῖττον τε καὶ τὸ
D χεῖρον· καὶ λοιπὸν οὐδὲ τῆς θυραίας ἐκείνῃ συμβουλής ὄφελος.
 τὰ οὖν ξυμπεσόντα οἴδατε πάντως, καὶ οὐδὲν ἐξ ἡμῶν τῶν γενο-
 μένων κέρυπται· ἐπὶ τούτῳ γὰρ καὶ ψκονομεῖτο ἡ ἐφ' ἐκάστῳ¹⁵
 ὑμῶν ἐνταυθοῖ συνδρομή, οὕτω τοῦ ἡμετέρου κελεύσαντος κρά-
 τους. τοῦτο γὰρ καὶ ἄλλοτε ξυνέβη. πλὴν τὸ ἐπὶ ταῖς αἰτίαις
 διαλλάττον ἀμφισβητεῖν παρέξει τισὶ. τότε μὲν οὖν ἐθελήσων
E παραιτουμένου τοῦ ἐπὶ τῆς πατριαρχίας ὄντος ἄλλος ἀντικαθί-
 στατο· νῦν δὲ καὶ ἐπὶ κεφαλαίοις καθαιρεθέντος, ὥς οἴδατε,²⁰
 ἄλλον ἑγκαταστήναι τὸ εἰκὸς δίδωσιν. ὁ γοῦν ἐκ τοῦ παρελθόν-
 τος ἐσφύλη, τοῦτο πρὸς τὸ μέλλον βέλτιστον προοικονομεῖν.

fas et aequum vergit, adeo ut hinc quidem manifeste honestum et tutum
 appareat quod proponitur, illinc quod ostenditur evidenter noxium cer-
 natur, tum enimvero vanum inconsultumque sit quempiam innato intimo-
 que naturae ac menti propriae sensu abdicato alienis uti consiliis, quibus
 inest quidem imprudentia, inest et cupiditas, praeterea prurigo novi-
 tatis et quaedam malesuada dulcedo inexpertorum, inquieto coniuncta
 taedio solitarum et quotidianarum rerum. faciendum igitur vobis est ut
 ante omnia vestris ipsorum mentibus ac iudiciis auctoribus utamini, et
 ad horum examen vocetis quae vobis aliunde suggeruntur. nam qui suis
 ipsius ratiocinationibus reiectis, aliunde oblati advertit animum et inhae-
 ret obnoxie, is sane habendus pro fatente se stultum et iudicii expertem.
 stulti quippe ac iudicio destituti omnino est nihil ex se intelligere, sed
 quidquid aliunde offertur caeca credulitate recipere, melius id ait as-
 peius nihil discernendo. tali autem non video quid prosit suggestum ab
 alio consilium. quae nuper contigerunt scitis omnes: nihil eorum quem-
 quam vestrum latet. idcirco huc concurristis, vocante ac iubente me.
 quod factum modo est, contigerat et alias. verum similitum eventuum
 duorum diversae causae ambiguitatem oblicere quibusdam possent. tunc
 quidem ei qui voluntarie dignitatem patriarchalem abdicaverat, subrogatus
 est successor: nunc cum ob crimina depositi, ut scitis, locum alteri tri-
 buere oporteat, par et aequum est praecavere, ne quod priore illa si-
 mili occasione perperam actum est, iterum hoc tempore attentetur. tunc

τότε τοίνυν τινές τῶν τῆς ὀχλώδους μοίρας καὶ ἀπαιδευτών, οἷς
 ἡ ταραχὴ τῆς ἐκκλησίας ἀσμένισις, παρεισδύμενοι ταῖς τῶν ἀν-
 θρώπων οἰκίαις πορισμὸν εἶχον ἐντεῦθεν τὸ σχίσμα. κἂν μετῇ- P 186
 μιν ἐκείνους, εἰ μήτε τὸ βραχὺ τοῦ καιροῦ ἐκείνοις τε τῆς ἀτα-
 ξίας καὶ ἡμῖν τῆς ἐπεξελεύσεως ἐμποδῶν ὠρμημένοις ἔσται. τοιοῦ-
 τόν τι καὶ τὰ νῦν ὑποπιέεται γίνεσθαι· οὐ γὰρ ἀπόλῳεν ἡ
 ἀταξία, ὥς τινας ἐπειλημμένους αἰτίας πάλιν ἀνασοβεῖν καὶ τὴν
 ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ σχίζειν πειρᾶσθαι. τὸ γοῦν ἐκείνους ζητεῖν,
 γούσιν ἔχοντας ἀντικρυς ἐξ ἐθισμοῦ συνεχοῦς ταῖς γωνίαις ἐπηλυ-
 10 γάζεσθαι καὶ κρυφθὼν τὸ αὐτῶν πράττειν ἔργον, ἄλλως δέ γε B
 καὶ περιττόν· τοῖς δ' ὑπαγομένοις οὕτως ἀβούλως τοῖς ἐκείνων
 ὁρισμοῖς προστιμῶν τῶν χειρίστων οὐ κυτοκνήσομεν. εἰς τί γὰρ
 καὶ τις σκανδαλισθεῖ; ὅτι μεταλλάττεται τι τῆς δόξης αὐτῷ;
 ἀλλ' οὐδὲν τῶν ἡμετέρων παραβέβασται, μὴ δὴ τι καὶ παραβα-
 15 θείη τὸ σύνολον. ἀλλ' ὅτι τοῦ συνήθους ἐξέστραπται; ἀλλ' οὐ-
 δὲν ἔχοι ἂν τις εἰπεῖν, κἂν πολλὰ κάμοι. ἀλλ' ὅτι ὑπὸ ποιμένα
 τελοῦντες, ἐκείνου παρακινήθentos αἰτίαις ἱκαναῖς, ἄλλον τὸ C
 παράπαν οὐκ εὐμοιρήσετε; ἀλλὰ μὴν καὶ εὐμοιρήσετε καὶ κρειτ-
 τόνως ὑπ' ἐκείνῳ διάξετε ποιμαινόμενοι. τίτι γὰρ ἂν ἐκείνου
 20 τῶν πάντων εὖ ἐξηγήετο πράξειν καὶ τὰ τῆς ἡμετέρας εὐμενείας

12. προτιμῶν P.

quidam e turbulento genere indoctorum hominum, quos delectat ecclesiae
 tumultus, insinuantes se domibus fructum inde ipsis optatum schisma re-
 tulerunt. describerem informaremque plenius quinam illi fuerunt, nisi
 quam mihi praescripsi brevitās, illos honore mentionis nostrae, nos la-
 bore de iis fuisse dicendi, licet ad id promptos inclinatosque prohiberet.
 iteranda nunc fore quae tunc acta sint, prona prudensque suspicio est:
 non enim perversitas extincta est funditus. facile, inquam, est quosdam
 arripientes occasionem nocendi, conturbare iterum et dei ecclesiam scin-
 dere conari. quid hoc genus hominum spectet, quid venentur et captant
 isti, ex usu assiduo quasi naturam habentes delitescendi in angulis et
 suum opus clanculum actitandi, supervacaneum sit dicere: illud non cun-
 ctabor facere, quod puto necessarium, increpare videlicet pro rei perni-
 cie acriter stoliditatem inconsultam illorum qui abduci se sinunt susurra-
 tionibus istorum. quid est enim cur quis hinc scandalizetur? an quod
 immutatum ipsi quidquam sit de Christiano quod tenebat dogmate? ve-
 rum nec hactenus quidquam e sacrae doctrinae placitis motum est, ac ne
 quidquam in posterum moveatur, et vota facimus et operam pro virili
 dabimus. quid igitur? an quia verti aliquid contigit eorum quibus inue-
 ramus? at id quidem ne interdum accidat vitari nulla contentione possit;
 quare vanum sit hac de re queri. an denique quod pastorem vobis prae-
 positum sortiti, eo deinde iustis et necessariis amoto causis, desperatis
 fieri posse ut alium unquam aequae commodum nanciscamini? atqui ne
 dubitate: nanciscimini etiam commodiorem, a quo indulgentius curemini,
 sub quo feliciter vivatis. nam ab isto quidem electo cui uni tandem ve-

ἔξιν, ἣν που ἀβουλήτοις καὶ περιπέσοι; διὰ τί; καὶ πάντως οὐ
 νῦν εἰς ταῦτόν ὑμᾶς συνῆξα σκοπῶν ὅπως ἂν αὐτὸς τοῦ ἡμετέρου
 κράτους κατηγοροίην· ἀλλὰ τὴν αἰτίαν λέγω, καὶ οὐκ ἐπικρύ-
 D πτομαι, τοῦ μὴ τι τυγχάνειν τῶν προσηκόντων ἐκ βασιλικῆς νευ-
 σεως τὸν ἔλεους χρῆζοντα. οὔτε γὰρ ἐκείνῳ τὰ πρὸς ἡμᾶς εὐδοα,⁵
 κωλυούσης τῆς ἀπεχθείας, οὔθ' ἡμῖν μὴ παρ' ἐκείνου ἀξιουμέ-
 νοις τὰ τῆς εὐμενείας ἀνυστὰ πρὸς τὸν χρῆζοντα, ὅπου γε καὶ εἰ
 ἥξιου, οὐκ ἂν ἐτύγγανε τῶν δεόντων, καὶ τί γὰρ δεῖ ἐπικρύπτειν;
 οὐχ ἡμῶν πρὸς τὸ εὖ πράττειν ἀποπεφυκότων, ἀλλ' ἐκείνου μὴ
 οἰκονομοῦντος τῇ ἀξιώσει τὸ εὖχαρι. τίκτεσθαι γὰρ χάριν χάριτι¹⁰
 E μεμαθήκαμεν, καὶ οὐκ ἦν αὐξάνειν τὸν ἔρωτα γεννηθέντα, μὴ
 ἐπιγεννηθέντος καὶ τοῦ ἀντέρωτος. τάχα ἂν μυθολόγον με οἰγ-
 θείητε. ἀλλὰ τὸ τοῦ μύθου ὡς ἀληθείᾳ προσπαῖον ἐπαινεῖόν.
 ἔφησε γὰρ καὶ τις τῶν ἔξω ἱερῆς γέλιτονα τὴν αὐθάδειαν· τῷ
 γὰρ αὐθάδει οὐδεὶς προσέξει προσβάλλων, κἀντεῦθεν ἱερῆ-¹⁵
 θέντι τῶν ἄλλων καθ' αὐτὸν αὐτὸν διάγειν ξυμβαίνει. τί γοῦν
 τὸ εἰσέπειτα; εἰδήσετε πάντως καὶ εὐμενείας ὑμῖν προσβαλλού-
 σας ἀκτῖνας, τοῦ ποιμένος κινουῦντος τὴν ἡμετέραν γνώμην ὑπερ-

strum omnium iuvare inquam et beneficio affici contigit? quem etiam
 dolens indignansque recolo fructum nostrae in vos pronae ac paratae in
 necessitatibus quae inciderant liberalitatis intervertisse. poenitens hoc,
 inquam, et me reprehendens reputo: quin idcirco vos huc convocavi, ut
 me ipse accusarem apud vos benignitatis rarius ac parcius exercitae.
 simul tamen clare dicam eius errati causam, nec dissimulabo amplius
 impedimento fuisse patriarcham ne qui ex vobis egerent a nostra libera-
 litate quo opus habebant consequerentur. etenim cum nec ille ventitaret
 ad nos, prohibente odio quo a nobis immaniter abhorret, nec nos ad il-
 lum accedere possemus, quippe qui sciremus haud admissum iri, nulla
 restabat nobis via cognoscendi legitimo et consueto patris communis indi-
 cio necessitates pauperum, iisque providendi. quamquam (fatebor enim)
 neque si maxime indicaret ille rogaretque, idoneus interveniret deprecator
 nobis ad misericordiam flectendis, aut quidquam impetraret, non
 quod natura duri simus et a dando aversi, sed quod in summa illa di-
 gnitate ingratissimum erga nos se praebens indignum se reddiderit, cui
 gratificari tanti duceremus. gratia quippe, ut saepe dici audivimus, gi-
 gnit gratiam, nec potest amor natus adolescere, quin paribus assurgat
 incrementis alius post priorem genitus, mutuus amor, Anteros, vocatus.
 haec me loquentem parum aberit quin fabulatorem opinemini. caeterum
 fabula, ut in scopum veritatis recta collineans, non raro utilis et lauda-
 bilis habetur. non male quidam exterorum dixit solitudini finitimam se-
 perbiam esse, idcirco quod superbum nemo curat, nemo adit, unde ne-
 cesse fit cum semotam a consuetudine hominum et solitariam vitam de-
 gere. quid autem in posterum? aio et confirmo vobis: mutationem in
 melius magnam experiemini. pervenient ad vos benigni radii nobis iana-
 tae beneficentiae, nulla iam intercepti nube patriarchalis offensionis:

τάτοις μεστείας τρόποις. μόνον μή τις ἐνθῶ πρὸς τὸ χεῖρον, μὴδ' τις τὸ καθ' αὐτὸν σκοπῶν καὶ μόνον ἐν οὐ παικτοῖς παιζέ- P 187
τω, μὴ δ' οὐκ ἐπ' ἀνυστοῖς σπουδαζέτω. τὰ γὰρ καθ' ἕκαστον ὀλισθήματα ἐμπιπλάσι πραγμάτων τὰς πόλεις, καὶ ἐνὸς ἁμαρ-
ετάνοντος πολλοὶ τῶν κακῶν ἀπηύρων. φεύγετε τοίνυν τὰς πα-
ρασυνάξεις, καὶ τοῖς σχίσμασιν ἀπεχθάνεσθε. πολλοὶ σακκοφό-
ροι ταῖς οἰκίαις ὑμῶν παρεisdύσσονται, οὐχ ὅπως ὑμῖν εὖ γένηται
προδυνούμενοι, ἀλλ' ὅπως ἂν αὐτοῖς παρ' ὑμῶν πορισθῇ τὰ
κατὰ χρείας σκοποῦντες. εἰτα κατηγορήσουσι μὲν βασιλέων, B
10 καὶ αὐτὰ δὲ τοῖς παλαιοῖς μίξαντες μὴ καλῶς ἔχιν τὰ τῆς ἐκκλησίας
ἐποίουσιν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ αὐτοὺς τύχα πλανᾶσθαι τὴν διόρ-
θωσιν (οὕτω γὰρ ἐκείνοι ἴσως ἂν καὶ λῆξιαν διαβάλλοντες)
ἀποκαρδοκοῦντας. τί γοῦν ποιητέον ὑμῖν ἐστὶ; τὸ μὲν μετα-
διδόναι καὶ τοῖς ἄλλοις τῶν ὄντων οὐ φθόρος· πραττέτω τις ὡς
15 βούλεται τοῦτο. τὸ δὲ τοῖς λόγοις αὐτῶν καθυπάγεσθαι καὶ σὺν
ἐκείνοις πλανᾶσθαι· οὐ μοι δοκεῖ οὕτ' ἐμοὶ ἀνεκτὸν οὐθ' ὑμῖν C
ἀσφαλές. διὸ προφθάνει τῆς τιμωρίας ἡ ἀπειλή, μὴ πως ἐπὶ
τῶν ἔργων γεγονώς τις παθὼν εἴσεται. ἀνάγκη γὰρ τοῖς ὀλίγοις
συνδιαστρέφεισθαι τοὺς πολλούς· καὶ τοῦντεῦθεν τίς οὕτω νυ-

quimo grato nobis in locum retrusi et implacabilis istius successuro pa-
store, commoditates apud nos vestras decentibus illam personam efficaci-
bus intercessionibus procurante, large in vos effundi sentietis bona quae
desideratis omnis generis. tantum ne quis vestrum agi se in transversum
sinat; nec sua unius spectans commoda ludat in rebus quae ludum non
admittunt, aut ea quae perfici non possunt serio conetur. nam singulo-
rum perperam offendentium civium lapsus universas tricus implent turbis-
que civitates, natura rerum ita ferente ut ex uno peccante poena in mul-
tos propagetur. fugite igitur conventicula, aversamini schismata. multi
saccis induti domos in vestras se insinuant, non ut vobis prosint, sed ut
sibi eblandiantur aut quoquomodo conficiant ex vobis quae cupiunt, qui-
bus indigent. inde imperatorem quidem accusabunt; tum nova veteribus
miscetas, haud bene habere res ecclesiae subinferent, et propterea vi-
delicet largiter erratum in viis correctionis ineundis, nullo inter ecclesias-
ticos idoneo reperto emendandis malis quibus respublica pessum iret. sic
enim illi forsitan garrient, criminantes eos qui sapienter cunctantur cir-
cumspectantes omnia, et in occasiones imminet opportune procurandae
publicae salutis. quid igitur agendum vobis est? quin e vestra copia
largiamini quibus videbitur, nulla invidia est. faciat in eo genere quis-
que ut volet. abduci autem persuasionibus istorum, et cum errantibus
vos pariter errare, nec probarim equidem nec patiar: non enim est tole-
rabilis, ac ne vobis quidem expedit. propterea praecedit ecce ultionem
comminatio, ne quis sero sapiat, ubi deprehensus quae meruit patietur.
cum enim necessario ex tolerata pravitate paucorum multi pervertantur,
quis tam dormitans custodiendae reipublicae praepositus non rationes inest
et comatum adhibeat, quo, si possit, sistat impetum ruentis in praecoeps

στάζων ὥς μὴ ζητεῖν στῆσαι τὴν ῥύμην; ἐγὼ μὲν οὖν διακελεύομαι καὶ ἀνδρὶ καὶ γυναικί, καὶ πρεσβύτῃ καὶ νέῳ, ἀστικῷ τε αὖ καὶ ἀγροίκῳ, δοκιμάζειν πρῶτον τοὺς πλησιάζοντας, καὶ οὕτω χρῆσθαι. τὸ γὰρ νοσοῦν ἐκ τῶν ὑγαινόντων ἔχει τὰς βοηθείας· εἰ δ' αὐτοὶ τὰς γνώμας νοσοῖεν, τί ἂν τοῖς ἄλλοις παράσχοιεν ἀγαθόν; ἀλλὰ τὰ μὲν ἐκείνων ὁ καιρὸς ἴσως δεῖξει· ὑμῖν δὲ τὴν ἐκείνων κακίαν ἀπομοργνυμένοις καὶ τοῦ ὀρθοῦ ἐκκλίνουσιν οὐ συνόλσει. κἄν ἐκεῖνοι διαδιδράσκοιεν, ὑμῖν τὸ ἔγκλημα περιστή-
 E σεται. μέγα μὲν ἔρων οἶδα, ὅμως δὲ καὶ ὑμῖν δοκοῦν, ὅτι τὸ τοῦ σχίσματος ἔγκλημα ἐν ἴσῳ καὶ ἀπιστίας τεθήσεται καὶ ὁ ἐγ-
 10 κληθεὶς ἐπὶ τούτῳ κολάσεις ὑφ᾽ ἑξὶ καθοσιώσεως. ὑμεῖς γοῦν οἴδατε ὅπως ἔχετε πρὸς τὰ παρόντα, ὥς ἡ τῷ ἡσυχάζειν ἐπ' ἀγαθοῖς ἐσόμενοι, ἡ τῷ τοιαῦτα ζητεῖν μηδὲν ὅλως ὑμῖν προσήκοντα τιμωρηθῆσόμενοι."

Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς τούτοις τε καὶ ἄλλοις τοιοῦτοις τὰς 15
 προαναφωνήσεις δοὺς τῷ λαῷ, ἀπολύει ἐπ' οἴκων πορεύεσθαι
 P 188 τῶν οἰκείων ἕκαστον· (12) οἱ ἀρχιερεῖς δὲ τὸ ἐνδόξιμον λα-
 βόντες ψηφίσεσθαι τὸν δοκοῦντα σφίσι ἐπὶ τῇ μεγίστῃ προστασίᾳ
 τὸν ἐπιτήδειον, ἐν ταύτῳ συνίασι πάντες κατὰ τὸ ἱερὸν καὶ μέγα
 τῶν Βλαχερνῶν τέμενος, καὶ ἄλλον ἄλλον προβαλλομένου τίλους²⁰
 ἐφ' ἐνὶ πάντες συμφωνοῦσι, τῷ Ἀδριανουπόλεως Γερμανῷ, ἀν-

12. τῷ] τὸ P.

13. τῷ] τὸ P.

multitudinis incautae? ego igitur diserte denuntians praecipio viro civis et mulieri, seni iuxta iuvenique, urbano pariter et rustico, ut exploret prius quales sint qui ad se accedunt, tum si bonos repererit, utatur. nam aeger a sanis iuvetur: si autem animo laborantem mente corrupti adierint, quid ex iis expectare boni queat? sed istorum quidem nequitiam dies forsitan detegat. vobis autem eorum malitiam imitantibus et a recte declinantibus, vere ac clare praedico, non abibit stulta facilitas impune. ac illi forte poenam fuga lucrifacient: vos deprehendimini; haerebit in vobis luendum crimen. magnum scio esse quod edico comminans, sed tamen tale quod vobis attente considerantibus aequum confido visum hi, schismatis crimen pari cum apostasia poena multandum. et qui convictus eius fuerit, debita sacrilegae defectioni supplicia perferet. vos ergo circumspicite rerum praesentium statu, quid vestrum unicuique concedat, decernite. videte, inquam, an non sit melius quiete vivendo bonis frui quam intrincando se rebus ad vos nihil attinentibus in poenas incidere gravissimas."

Haec imperator et eiusmodi alia locutus conticuit, locum dans acclamationibus populi solitis, concioneque soluta remisit domum unumquemque. (12) at episcopi facultate accepta eligendi liberis suffragiis quem omnium aptissimum iudicarent ad supremam ecclesiae praefecturam, coeunt omnes in sacrum ac magnum templum Blachernarum, et postquam alius alium proposuisset, ad extremum universi convenerunt in Germano

δρὶ λευθέρῳ τὸν τρόπον καὶ ἱεραῖς διαξαγωγαῖς πρέποντι, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἐκ βασιλέως ἐκ παλαιοῦ πλουτοῦντι διάθεσιν. ὦν γὰρ B ὁ ἀνὴρ ταῖς ἀληθείαις φιλόκαλος μὲν καὶ φιλόλογος ἐς ἄκρον, καλὸν δ' ἄπαν εἰδὼς ὃ ἂν καὶ εἰς τὰ πράγματα χρησιμεύοι, μὴ μόνον εἰς ἀρετὴν, ἐν προτιμῇσιν πολλάκις τῶν ἐπαλῶν ἐτίθει τὸν μετ' ἐντρεχείας καὶ τὸ ἐς ψυχὴν ἀσφαλὲς ἔχοντα τοῦ ὅλως ἀρετῇ συζῶντος γυμνῇ, εἰ κατὰ βίον καὶ μὴ ἐπ' ἐρημίας διάγοι. ὅθεν λόγιος μὲν οὐκ ἦν, λογίοις δὲ μετ' αἰδοῦς καὶ τοῦ πρέποντος προσεφέρετο, καὶ λόγου ἀκούων ἡγάπα, καὶ φίλος ἦν ἐς τὰ C 10 μάλιστα τῶν τοιούτων, ὥς καὶ αὐτὸς τοῦ καλοῦ μετέχει ὥς ἄριστα. ἀρετῆς δὲ μετὴν τῷ ἀνδρὶ οὐκ ἦν ἂν οἱ παρόντες αἰνοῖεν, ἢ μᾶλλον οἱ παρ' ἑαυτοῖς προύχειν δοκοῦντες τῶν ἄλλων, βρώματα καὶ πόσεις φιλοκρινοῦντες καὶ ἡμέρας τούτων ἐκάστω πεποῦσας καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς προσνέμοντες, πεζῇ τε καὶ βάδην αἰ- 15 ροῦμενοι διέρχεσθαι τὰς ὁδοὺς, ἀνιπτόποδες καὶ χυμαεῦναι καὶ μονοχίτωνες, ἐν δευτέρῳ δὲ τούτων τὸν οἶκτον καὶ τὴν ἀγάπην D τιθέμενοι, ἔτι δὲ καὶ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν συμπάθειαν καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν τὴν διάκρισιν, σκληροὶ τινες ὄντες καὶ τοῖς ἄλλοις μωμητικοὶ καὶ μεμψιμοιοὶ, ὥς ἑαυτοῖς σφίσι καὶ μόνοις τὴν

2. ὦν] ἦν P.

10. μετέχει P.

Adrianopolens episcopo, viro liberae indolis et sacris functionibus decore peragendis idoneo, ad haec gratioso plurimum iam olim apud imperatorem. erat enim revera homo elegans et eruditus ut qui maxime, ac cum in nullo non exercitatus laudabilium genere artium, tum illas ex iis quae non ad solam virtutem sed ad res bene ac cum successu gerendas essent utiles, praeferre plerumque iudicio ac commendatione caeteris solitus, et ex hominibus eum qui cum dexteritate agendi versandique in rebus salutis animae rationes in tuto haberet, illo existimare potiore qui se totum audae ac merae virtuti dederet, si ei non in solitudine sed in societate ac usu hominum vivendum esset. unde cum non esset ipse quidem eloquens, disertos tamen scita et reverenti consuetudine demerebatur, benevolus auditor perorantium, amorisque in id hominum genus eximii professor; quibus rebus assequebatur, ut doctrinae ac sapientiae, quam in aliis armabat, vel plurimum in se habere videretur. virtus vero quam in vita exprimebat, non erat illa quidem qualem hodierni laudarent tetrici, aut potius qui arcano conscientiae fastu praestare se reliquis existimant, magnopere sibi placentes in moroso quodam ciborum ac potiorum delectu, suis unicuique, voluntaria religione, ultra praescriptum communiter ordinem diebus assignandis, affectantes itinera conficere pedibus, quos etiam semper illotos ostentare amant, humi cubantes, una tunica contenti, caeterum misericordiam hisce caritatemque posthabentes praetereaque benignitatem et humanum condolendi moerentibus officium, denique ut uno verbo cuncta complectar, discretionem, asperi quidam et superciliosi censors, nullum carpendi ac vellicandi cuncta obvia modum

ἀρετὴν περιποιεῖν αἰρούμενοι, κῦν ὃ τι ἐκείνοι καὶ πράττειν, ἀλλ' ἀρετῆς τῆς κατ' ἄνθρωπον ὄντως, καθ' ἣν ἂν καὶ ὁ ἄλθι-
 θινὸς χαρακτηρῶντο ἄνθρωπος, καὶ μᾶλλον ὁ ἐπ' ἐξουσίας, ὃ
 δὴ καὶ τὸ μετριοπαθὲς τοῦ ἀπαθοῦς μᾶλλον ὀφείλεται· οὐ δὲ
 P 189 βίου εἰ ἔχεις τὴν διάκρισιν, τὸ πᾶν ἀπώλεσας ἐξ ἑνός. τοιαύτης
 τοίνυν κοσμούμενος ἀρετῇ, ἣν δὴ καὶ πολιτικὴν τινες λέγουσι καὶ
 τὸν κατ' αὐτὴν βίον πολιτικόν, μέσον ὄντα θεωρητικοῦ τε καὶ
 ἀπολαυστικοῦ, ὃ δηλωθεὶς τῆς Ὁρεσιτιάδος ἀρχιερεὺς προκριθεὶς
 τῶν ἄλλων (καὶ γὰρ ἐλέγετο κἂν τῷ κατ' ἀνατολὴν ὕρει τῷ μ-
 λανι καὶ τῇ κατ' ἐκείνο μονῇ ἐγχρονίᾳς ἀσκήσαι τὸ πάλαι τὰ μέ-
 γιστα) παρὰ τῶν λοιπῶν ἤξιοῦτο τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως
 B προστασίαν ἀναδέξασθαι. σὺν οἷς καὶ ὁ βασιλεὺς τὴν ψῆφον
 ἀποδεξάμενος κατηντιβόλει τὸν ἄνδρα, καὶ ἐφ' ἡμέραις προσιὼν
 ὄλαις ὀρμαῖς παρώτρυνε καὶ ἤξιον μὴ ἀποπέμψασθαι τὰ τῆς κλή-
 C σεως. (13) καὶ δὴ παρακληθεὶς εἶξε. καὶ μηνὸς Μυιμακτη-
 ριώνος ἐν τῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἑορτῇ ὑπὸ τόμῳ κοινῷ γε-
 νότι πατριάρχῃς ἐπικηρῶσεται, καὶ σφίσιν ἕκαστα συλλειτουργήσας
 τῷ ἱερῷ ἐφιζάνει θρόνον καὶ τῶν ἄλλων προΐσταται.
 Ἄμα δὲ τῷ προσβῆναι τῷ θρόνῳ ἔργον ἐκείνῳ ἀσχολίας πά-
 σης ὑπέρτερον τιμᾶν τε τοῖς προσήκουσι τοῖς ἀρετῇ δοκοῦντας 20

19. ἐκείνο P.

finemve facientes, sua mirantes, se unos rectam vitae sequi sectam, unos sapere, penes unos vim decusque laudis ac religionis residere omnis, in cunctis quae agunt se opinari praeferentes. non talis, inquam, huius viri virtus erat, sed longe diversi generis, accommodata omnino ad humanum captum, quali eum insigniri fas sit qui verum hominem vera humanitate sese praestet, prout praesertim eum decet qui constitutus in praefectura sit, a quo non exigitur ut perturbationum funditus expers sit, sed ut eas mediocritate quadam temperatas habeat in potestate; a quo vitae genere si discretionem tollas, omnia ex uno perdidisti. huiusmodi ergo ornatus virtute, quam civilem quidam vocant, uti et vitae secundum eam ductae civilis appellationem tribuunt, mediae cuiusdam inter contemplativam et voluptariam, ille supra memoratus Orestiadis episcopus, praelatus aliis etiam commendatione vitae quondam asceticae summa laude diu exercitae in monasterio Nigri Montis ad Orientem siti, a reliquis orabatur ut praefecturam ecclesiasticam Constantinopolitanæ urbis capesseret; cum quibus et imperator electionem comprobans, magnopere incumberebat ad idem ab eo impetrandum, quotidie adiens et omni persuasionum et obsecrationum impetu adurgens, ne respueret vocationem. (13) his ille precibus moveri se tandem passus, mense Iunio in festo Sancti Spiritus concordibus suffragiis decreto communi perlato patriarcha declaratus est, et sacro cum illis celebrato, sacrae impositus sedi praesidere cunctis coepit.

Simul autem thronum attigit, opus omni actione superius ratus afficere meritis honorum praemiis virtute aut doctrina praecllentes aliis, qui

ἡ καὶ λόγῳ προέχειν τῶν ἄλλων, τοὺς μὲν ἀξιώμασι τοὺς δὲ φι-
 λοιστοῖσις ἀπάσαις καὶ δώροις παντοίοις. ἦν γὰρ καὶ περιφρο- D
 νητὴς χρυσίου τὰ μάλιστα, ὡς μηδὲ κεκτῆσθαι βαλάντιον, ἀλλὰ
 τὸ προσαγόμενον ἔκποθεν ἐπὶ τῆς στιβάδος ἐκείνου κελύειν τίθε-
 5 σθαι, ὡς ἔτοιμον εἶναι ταῖς χρεαῖς τῆς εὐποιίας ὅπου ἂν ἐκεῖνος
 κελύσειε. τοιοῦτῳ δ' ὄντι ἐκείνῳ τὸ τῆς μὲν ἀπλότητος πλεο-
 νέκτημα εἰς κατηγορίαν ἀδιαφορότητος περιέστατο, τὸ δὲ τῆς εἰς E
 βασιλεία αἰδοῦς τε καὶ κυβερνήσεως εἰς ἔγκλημα κολακείας καὶ
 ψεύδους πρὸς τοὺς πολλοὺς ἀντικρυς. τῷ γὰρ ὑπλῶ τοῦ τρώ-
 10 πους καὶ ἀνυπούλῳ καὶ ἔλευθερίῳ πρὸς τὸ τοῖς παροῦσι χρῆσα-
 σθαι μὲν καὶ αὐτόν, ἐφεῖναι δὲ καὶ τοῖς ἰδίοις χρῆσθαι, τὴν τοῦ
 καταχρῆσθαι προσειλήφει δόξαν. τῷ δὲ κυβερνᾷν τὸν κρατοῦν- P 190
 τα, καὶ μᾶλλον ἐφ' ἱκεταῖς, ὅτε ἐκεῖνος μὲν προσαναφέρων
 ἤξιον, ὃ δὲ κρατῶν οὐ ῥαδίως κατένευε, κἀντεῦθεν κατὰ τὸ
 15 δοκοῦν ὠκονόμει τῷ δεομένῳ τὸν ἐλπισμόν, ὡς μὴ ἀπογνοίῃ ἀπο-
 πιμφθεῖς, ἐλπίζων ἵσως ἀνίειν ἐσύστερον, κἂν λέγων πολλάκις
 οὐκ ἦννε, τὴν τοῦ ψεύδους ὑποψίαν προσκτώμενος κατεκρίνετο.
 τὰ δὲ ἐγκλήματα ταῦτα καθάπαξ ταῖς τῶν πολλῶν ψυχαῖς ἐνιζή- B

12. τῷ] τὸ P.

tales essent partim dignitatibus partim donativis et largitionibus omnis
 generis liberalissime ornare ac cumulare orsus est. erat enim auri con-
 temtor ut qui maxime, ne crumenam quidem habere dignatus: sed quid-
 quid undecunque offerretur, supra lectum a portantibus depoui iubeas,
 quo ibi expositum in promptu esset ad usus beneficentiae, erogandum
 eius mandato quocunque rationes egentium poscerent. tali autem huic
 viro abundantia simplicitatis solutioris in vita licentiae accusationem com-
 paravit: pudor vero erga imperatorem, et in agendo cum eo cura vitan-
 dae offensionis adbibita, labem ipsi apud multos adulationis et mendacii
 aspersit. cum enim is sinceræ ab omni fuce indoli obsequens, candida
 ac securæ suspicionum libertate quoslibet promiscue obvios affari excipe-
 reque consueisset, cumque suis domesticis liberiores istiusmodi pariter
 cum quibusvis conversationem permetteret, usus ille utrorumque securior
 apud suspiciosum vulgus in abusu occultorum opinionem incurrit. tra-
 ctatio autem obsequiosa et verecunda cum principe, ex qua ille fiduciam
 sumebat suspendendi effectum supplicationum patriarchae, id agens isto
 ambizioso artificio differendae gratiae, cuius spem non auferebat, ut
 eum quam diutissime sibi supplicem et sic obnoxium teneret, in causa
 erat ut cum quae patriarcha impetraturum se receperat, ad diem non
 provenirent, qui frustra expectarant, verba sibi ab eo data querebant;
 si vero nosset aditum ab eo revera principem, frigide id ac timide ni-
 mium ab eo, videlicet assentante, actum rati, auctoritatem et robur di-
 gnitati patriarchae consentaneum in eo desiderarent, ac propterea tali
 loco minus idoneum ducerent. haec sinistra de Germano iudicia multo-
 rum semel animis infixæ subiectis invidiae facibus exardescabant in offen-

σαντα ἐξῆπτε τὸ ἀπὸ τῶν πολλῶν μῖσος, ὅτι τε ἀντιζήλος εἶη τῷ πατριάρχῃ τὴν ἐκείνου κατασχὼν ἐκκλησίαν, καὶ ὅτι ἀπὸ θρόνου τῆς θυγατρὸς τῷ θρόνῳ τῆς μητρὸς (οὕτω γὰρ τὰς ἐκκλησίας ἐκάλουν) ἀνέβη οὕτω καὶ αὐθαδῶς εἰσπηδήσειεν, ὅθεν καὶ δυσὶν ἐνισχομένον ἐγκλήμασιν οὐκ ἦν ὅστις ἀγαθὸν ἐλάλει περὶ ἐκεί-
 C νων ἴσως ταῖς γνώμας ἐκείνων. ἦσαν δὲ καὶ τῶν περιττῶν καὶ εἰς κακηγορίας εὐκόλων, οἳ καὶ προσονειδίζοντες Μαρμοντζῶν προσωνόμαζον, προσάπτοντες ὄνομα Περσικὸν ἐξ αἰτίας τῆς οὐ ἐκείνος τὸ γένος τὸ σύνεγγυς Λάζος ἦν, τὸ δ' ἀνέκαθεν καὶ Γα-10
 βρᾶς. τέως τὸν τρόπον μεμφόμενοι τὸν ἐκείνου δῆθεν τοῦτο μὲν ὡς ἀπερίσκεπτον καὶ θρασὺν μὴ εἰδότος ἧς οὐ μετὸν ἐπιβαίνει τιμῆς, τοῦτο δὲ καὶ ὡς ἐπὶ κολακείᾳ διαβυλλόμενον τῇ πρὸς βα-
 D σιλέα, προσεμωκῶντο τὸ γένος ὡς ἐκείθεν ὃν ὀπόθεν καὶ τὸ Περ-
 σικὸν εἶναι διωμολογεῖτο. ὁμοῦς γέρον ὦν καὶ παιδευσιν ἀρχαίαν¹⁵
 ἔχων ἐκκλησιαστικὴν Γερμανοῦ τοῦ μακαρίτου, πολλὰ τῶν τῆς
 τᾶς τῆς ἐκκλησίας καθίστα πρὸς τὸ ἀρχαιότερον παρηρημένα
 P 191 καὶ χρόνῳ καὶ ἀμελείαις. (14) τὸ δὲ μεῖζον ὅτι καὶ φιλόλογος
 ὦν τὰ μάλιστα τῷ Ὀλοβώλῳ εὐφρεῖ γε ὄντι καὶ πλήρει λόγων καὶ

sionem publicam, multis iam illum intuentibus ut intrusum pro vero patriarcha, ereptam iniuste innoxio ecclesiam tenentem, et e throno filiae in thronum matris (sic enim ecclesias vocabant) impudenter ac temere insillire ausum. quibus sensim gliscentibus sensibus, evenit tandem adeo illum maculosum apparere duplicis istius labe criminalis, ut non esset qui de eo boni quidquam iam loqui sustineret, conspirantibus in unum odii ambarum factionum, tam eius videlicet quae Arsenio favebat, quam alterius quae suas privatas secuta rationes a Germano abhorrebat. nec deerant maleferiati blaterones in maledicentiam faciles, qui per scomma eum Marmutzam nominarent, vocabulum ipsi Persicum aptantes, quod genus suum proximum a Lazis, remotius a Gabra urbe Persidis duceret, simul eadem dicti contumelia lacerantes eius mores, quasi hominis inconsiderati et barbare audacis, qui caeca sui proventus ignorantia inconcessum non dubitasset sacri honoris fastigium invadere, non sine admixta amara irrisione adulationis eius erga imperatorem infamia late manante dissipatae, velut innuentes familiare id illi et domo allatum inesse vitium, utpote homini qui suos maiores ex ea urbe oriundos fateretur, quam omnes scirent esse Persicam. tamen is qui ad multam aetatem veteris ecclesiasticae eruditionis plurimum adiunxisset exemplo et auctoritate Germani alterius sibi cognominis patriarchae, qui patrum memoria laudabiliter eandem ecclesiam rexisset, multa ex eius tempore in deterius per incuriam prolapsa ad veterem exactamque revocare disciplinam castigando est aggressus, eo successu ut non pauca in melius restitueret. (14) in his palmare fuit quod suo ingenti, de quo dixi, et cognoscendarum et promovendarum doctrinarum obsequens studio, complexus est favore ac patrocinio Holobolum ingenii praestantis hominem et literarum

προσεταιρήκει, ὥστ' ἀποχρῶν κατὰ τὸ παρυστὸς ἡγούμενος, τοῦτο
 μὲν εἰς τὴν ἐκείνου παραμυθίαν παθόντος οἷα πεπόνθει, τοῦτο
 δὲ καὶ εἰς τὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀγωγὴν εἰς παιδεύσιν λογικὴν,
 τὸ ἐκείνον ἐκ τῆς τοῦ Προδρόμου μονῆς ἐξελθεῖν καὶ προσοκεῖλαι
 5 τῇ ἐκκλησίᾳ, ἔργον πάσης ἀσχολίας ἐπέκεινα τίθεται τὸ ὑπὲρ
 τούτου πρεσβεῦσαι τῷ βασιλεῖ καὶ τὸ τῆς πρεσβείας ἐπαγωγὸν Β
 προβαλέσθαι, ὥς "ἤδη μὲν ὁ Ἀκροπολίτης καὶ μέγας λογοθέτης
 Γεώργιος, ἐφ' ἱκανὸν ἐκ προστάξεως σῆς, βασιλεῦ, ἐνιδρώσας
 παραδιδούς τὰ μαθήματα, ἤδη καὶ ἀπορκαμήκει, καὶ χρεῖα
 10 ἰστὶν ἄλλους ἀνάγεσθαι, καὶ τῶν ἄλλων οὐχ ἤττον τοὺς τῆς ἐκ-
 κλησίας, παρ' ὅσον καὶ ἀνάγκη προβαίνειν τούτους τῷ λόγῳ ταῖς
 ἐκκλησιαστικαῖς χρεῖαις ὥς μάλιστα χρησιμεύουσας. κατάνει C
 τοῖν τῷ μὲν ἀξιοῦσιν ὥς ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας πρεσβεύουσι, καὶ
 ἔκταμνίζον τῷ Ὀλοβώλῳ, καὶ δέχομαι τοῦτον καὶ κατὰ τὸ εἰκὸς
 15 τιμῆσαι καὶ εἰς διδύσκαλον καταστῆσαι τοῖς προσφοιτῶσι τῆς
 λογικῆς παιδεύσεως." καὶ ταῦτα μὲν τὸν πατριάρχην ἐκείνον
 ὑπεῖν, καὶ εἰπόντος εὐθὺς κατανεῦσαι τὸν βασιλέα καὶ τῇ ἀξιώ-
 σει καθυποκλίνει. ἦν γὰρ ταῖς ἀληθείαις κἀκείνος πρὸς τὰ πα-

3. εἰς τὴν] ἐκ P.

9. ἀποκάμηκεν?

plenum; de quo cum indicaret idoneum ac sufficiens, si praeficeretur
 studiis, instrumentum eum fore provehendae ad celebritatem literaturae
 ac reponendae in florem pristinum, sua sane illum opinio non fefellit;
 quamquam ad hunc ornandum non sola utilitatis publicae ratione motus
 est, sed misericordia praeterea infesti casus, quo ille infeliciter afflictus
 fuerat, curaue debita consolandi eius in tam acerba calamitate, molien-
 dum ergo sibi putavit ut cum bona gratia imperatoris, illum e monasterio
 Praecursoris eductum ecclesiae applicaret, ibique scholae ecclesiasticae
 praeficeret, erudiendos ipsi committens iuvenes clericos. idque negotium
 cunctis praevertendum ratus, confestim adiit imperatorem, cum eoque,
 nihil non adhibens quod valere ad impetrandum arbitraretur posse, hunc
 ferme in modum egit. "Acropolita et magnus logotheta Georgius tuo
 dudum, Auguste, iussu versatus in tradendis disciplinis, postquam multis
 iam annis insudavit ei operae, fractis demum viribus fatiscit, et ut ei
 emerito alii succedant opus omnino est. id cum universim iuventutis
 gratia me suggerere teque curare dignum est, tum praesertim mihi con-
 venit ecclesiasticis in eo genere adolescentibus prospicere, quos ita edu-
 care ut quam aptissimi evadant ad omnes functiones ordinis nostri, qua-
 rum pleraeque literis et exquisita doctrina indigent, ad nostram in pri-
 mis providentiam pertinet. annue igitur orantibus nobis et universae ec-
 clesiae nomine petentibus veniam gratiamque erga Holobolum tuam, per-
 mittens ut transferam illum accipiamque in collegium cleri nostri et cum
 debito honore magistrum praeficiam nostrae iuventuti, disciplinis liberali-
 bus in ludo literario operam daturae." haec locuto patriarchae concessit
 statim prolixo quod volebat imperator: erat enim et ipse proprio genio
 non parum inclinatus ad revocandum in omni gloriae parte antiquum

λαιὰ τῆς Κωνσταντίνου παρακνιζόμενος, ὡς καταστῆσαι μὲν
 D κλήρους, ἕνα μὲν ἐπὶ τῷ περιωνύμῳ τῶν ἀποστόλων ναῶ ὅτι-
 ρον δὲ ἐπὶ τῷ τῶν Βλαχερνῶν, καὶ ὑμνοπόλους ἑρρόγους τᾶς
 τοῖς κλήροις τοὺς ἐκ τῆς πόλεως ἱερεῖς, συστήσασθαι δὲ καὶ κατὰ
 τὸν τοῦ μεγάλου Παύλου νεὼν ἐν τοῖς ἀρχαίοις ὀρφανοτροφείοις
 γραμματικευομένων σχολήν, καὶ ῥόγαις ἐτησίοις ἐπιρρωννύνει
 τὸν τε διδάσκαλον καὶ τοὺς παῖδας, ὡς ἐφιστάνειν ἐνίοτε τῇ σχο-
 λῇ, καὶ ὁποῖος ἕκαστος καὶ ὅπῃ λόγων προκόπτει, ἔστι δ' οὗ
 E καὶ τὰ εἰκότα φιλοτιμεῖσθαι, εἰ δ' οὖν ἀλλ' ἄναισι τοῖς παισὶ
 διδόναι τῆς ἀσχολίας κατὰ τι πάτριον σὺνήθες. τότε δ' οὖν¹⁰
 ὑποκληθέντα ταῖς τοῦ ἱεράρχου αἰτήσεσι προσπαθῆσαι τε αὐτίκα
 τῷ καταδίκῳ καὶ ἐξελθεῖν κελεύσαι. ὃν δὴ κάκεινος δεξάμενος
 P 192 πολλοῖς ἦν ἀγάλλων τοῖς ἀγαθοῖς, προσεισφραγίσας καὶ ῥή-
 τορα, καὶ ὑπ' αὐτῷ διδάσκοντι πᾶσιν ἑξηνολήνυ τὸ τῶν μαθη-
 μάτων διδασκαλεῖον.

15

15. Τοῦ ἔτους ἐκείνου καὶ καθοσιώσεως ἑγκλημα τοῖς
 περὶ τὸν Φραγγόπουλον, οἰκεῖον βασιλεῖ γε ὄντα, κάκεινος
 ἀριθμουμένοις εἰς δώδεκα προσετρίβετο, ὧν δὴ καὶ κατὰ τοῦ
 βασιλέως μελετησάντων ὡς κτενούντων εἰ εὐδοκοῖεν αὐτίκα, Κά-
 ρουλός τις, ᾧ δὴ καὶ τὴν πρωτοβεστιαρίου Μονζύλωνος σφαγὴν²⁰
 ὁ λόγος ἑξεργασθεῖσαν ἐδείκνυ τὸ πάλαι, εἰς κάκεινος εἰς κοινῶ-

21. ἐδείκνυτο πάλαι P.

splendorem urbis; quam ad rem duo cleri corpora constituerat, unum collocans in celebri apostolorum templo, alterum in templo Blachernarum, cantoresque annuis stipendiis utrique addiderat ex sacerdotibus urbis, praeterea apud sacram aedem magni Pauli in antiquis orphanotrophiis grammaticae scholam instituerat, et pensionibus annuis tam magistri tum puerorum sustentationi providerat, adeoque rem curabat ut non dedignaretur invisere per se interdum ludum illum et coram probando cognoscere quantum auditorum quisque proficeret, datis etiam, ubi res posceret, praemiis ingenio ac profectui merentium, necnon et more patrio feriis pueris indulgens. tunc igitur inflexus patriarchae precibus remisit subito poenam olim damnato, et ut monasterio educeretur praecepit. porro hunc patriarcha paterno sinu exceptum quamplurimis potuit amoris significatio- nibus donisque recreavit, rhetoremque diplomate rite sigillato declaravit; ac ludum omnibus aperuit, ubi ab hoc praeceptore disciplinae tra- derentur.

15. Illo porro anno crimen laesae sacrae maiestatis impactum est Phrangopulo cuidam, quo imperator intime familiari utebatur, et aliis ipsi concisus numero duodecim. conspirasse dicebantur in imperatorem, quem etiam interficere quamprimum decreverant, si quam invenire ratio- nem commodam possent rei conficiendae. vocatus a coniuratis in partes et consilii et facti fuerat Carolus quidam, a quo trucidatum protovestiar- ium Muzalonem superius docuimus: verum is non sustinens malefacere

νίαν τῆς τε βουλῆς καὶ τῆς πράξεως προσκληθεῖς, ὁ δὲ μὴ ἀνα- B
μείνας γενέσθαι τῷ κρατοῦντι κακὸς ἐκ πράξεως, ἐκ προσαγγε-
λλας ἐφάνη κακὸς τοῖς καλέσασιν, καὶ εὐθὺς προσήγγελε, καὶ ἡλ-
σκοντο. οἱ δὲ καὶ ἐταζόμενοι ταῖς βασάνοις ἐφ' ᾧπερ τοὺς συνει-
5 δότας εἰπεῖν, καὶ μᾶλλον εἰ καὶ ὁ πατριάρχης συνήδου πραξέλου-
σιν, οἱ δὲ ἄλλους μὲν οὐκ εἶχον ὁμολογεῖν, τὸν δὲ γε πατριάρ-
χην κἂν ἀλλοθῶς κἂν ἐκ βίας τῆς ἐκ βασάνων τῇ εἰδήσει ἔλεγον C
συνεσχῆσθαι αὐτὸν προσαναγγειλάντων. κακείνοις μὲν ἀπῆντων
αἱ δίκαι βαρεῖαι, ποινὰς διαφόρους κατὰ τὸν τῶν ἁμαρτημάτων
10 λόγον ἐπάγουσαι. ἀλλ' οὐδ' ὁ πατριάρχης ἀνείτο τοῦ προστρι-
βίντος ἐγκλήματος, ἀλλ' ἐπέχων καὶ μᾶλλον ἐπεμβαίνων κειμένῳ
οἱ δὲ βασιλεὺς ἐπενεκάλει τὸ ἐγκλημα πρὸς τὴν σύνοδον καὶ δεινὰ
ἐποίη, εἰ μὴ ἐκδικοῖτο μὴ ἀνεχόμενος. αὐτοὺς μὲν γὰρ ἐπ' ἐγ-
κλήμασιν ἐκκλησιαστικοῖς τὴν δίκην ἐπαγαγεῖν, αὐτὸν δὲ, εἰ μὴ D
15 καὶ ἐπὶ τῷ πρὸς βασιλεῦ ἐγκλήματι ὑπόσχοι ἐτέραν δίκην τὴν
πρέπουσαν ὁ προδήλως κατηγορούμενος, μὴ ἀνεκτῶς τὸ σύνολον
ἔχειν, κἂν ὁ τι πεπόνθει πρότερον· μηδὲ γὰρ εἶναι καλὸν μηδὲ
δίκαιον τὸν ὑπὲρ τοῦ βασιλέως πολυωρεῖν ὀφείλοντα τοῖς ἐχθροῖς
βασιλέως καταπροῦεσθαι. ὥς γοῦν σκεπτομένων τὰ περὶ τούτου P 193

8. αὐτῶν?

9. τὸν deorat.

12. ὁ] οἷς P.

imperatorī cooperando caedi eius, totam perniciem avertit in capita machinatorum tanti sceleris, a quibus erat in eius communionem adscitus. eos enim detulit, insidiasque patefecit; unde subito comprehensi omnes sunt. tum dira quaestione torti ut conscios proderent, et nominatim de patriarcha interrogati, alium quidem nominarunt neminem, patriarcham autem, seu ex vero seu vi tormentorum mentiri cogente, participasse ipsis in meditati facinoris conscientia declararunt. ac illi quidem meritis subiecti suppliciis sunt, unoquoque ipsorum pro modo culpae congrua poena multato. sed nec de patriarcha neglectum iudicium est. quin arripuit crimen imperator vehementi erumpens impetu in prosecutionem ultionis; causamque ardentem ad synodum detulit, pro rei atrocitate conquerens, et prae se ferens nequiquam acquieturum se, quoad tantum scelus, prout par erat, vindicaretur. "enimvero," aiebat, "indigna nimium et minime ferenda iniquitas esset, episcopos quidem, cum ipsis nos videmur in ecclesiasticum aliquid incurrisse crimen, statim poenam imponere, me vero in horrendo scelere contra vitam ac caput imperatoris deprehenso, tamen prae modestia iudicium tanti mei doloris ac periculi per me attingere verentem, sed obnoxie confugientem ad tribunal ecclesiasticum, pati repulsam aut frustrationibus eludi." multa quidem se hactenus gravia tulisse: tamen huic iniuriae tolerandae imparem ultro fateri suam esse patientiam; et quicquid antea dissimulaverit, in posterum profecto nequiquam passurum adeo nihili pendi maiestatem imperatoriam, ut vitam et sanguinem capitis reipublicae nefariis perduellibus prodere impune liceat ei ipsi cui ex officio potissimum incumbere salutem eius invigilare. his tam acerbis expostulationibus imperatoris coacti patres ne-

ἰδοὺ καλὸν ἀποστέλλειν καὶ ἐρωτᾶν, κἂν εἰ ὁμολογῇ ἢ καὶ μὴ ὁμολογῶν ἄλλσκοιτο, ἐπιφέρειν τὴν δίκην, εἰ δ' οὖν, καὶ ἑσαυθὶς σκέπτεσθαι, ὃ βασιλεὺς αὐτόθεν ἡξίου σχεδιασθῆναι τὸν τῆς συνόδου ἀφορισμὸν, καὶ οὕτως ἀπελθόντας οὓς ἂν καὶ τάξοιεν ἔρεσθαι, καὶ εἰ ὁμολογῇ, ἐπενεχέσθαι τὸ πρόστιμον δίκαιον⁵ ὃν ὑπὲρ βασιλέως τῷ κατὰ βασιλέως τοῖς ἐπιθησομένοις συμβ-
B πρῶττοντι, εἰ δ' οὖν, καὶ μὴ ὁμολογοῦντος, τὸν δεσμὸν κεῖσθαι καὶ ἐπαναρτῶσθαι οἱ πρὸς ὅτι καὶ σύνοιδε περὶ τούτων, ὥστε ἐνέχεσθαι μὲν, εἰ τέως ἄλλσκοιτο κακουργῶν, εἰ δ' οὖν, ἐλεύθερον εἶναι τοῦ βάρους ὡς ἀδίκως διαβαλλόμενον. ταῦτα τοῦ 10 βασιλέως προσαπατήσαντος καὶ ἡ τῶν ἀρχιερέων πληθὺς συγκα-
D τένηνον. (16) καὶ δὴ σχεδιάζεται μὲν τὸ τῆς δίκης γράμμα, ἐκλέγονται δὲ τὴν ταχιστὴν ἐκ μὲν σφῶν αὐτῶν δύο, ὃ τε Νεο-
 καισαρείας Μονοκωνσταντίνος, φίλος ὢν καὶ μᾶλλον ἐκείνῳ, καὶ ὃ Μωκῆσσοῦ, προεδρεύων τότε τῆς ἐκκλησίας Προϊκοννήσου¹⁵ κατὰ λόγον ἐπιδόσεως, ἐκ δὲ γε τῶν κληρικῶν ὃ τὸ τηλικάδε ἐπὶ τῶν σεκρέτων Γαληνός, καὶ σὺν αὐτοῖς ἐγὼ τέταρτος, βίᾳ μὲν συνυπαχθεῖς καὶ κειλεύσει βασιλικῇ, τέως δ' ὅτι παρ' ἐκείνων
E ἰκοίμην, καὶ τὸ μέρος προσαποδεχόμενος. πέμπτην μὲν τότε καὶ εἰκοστὴν εἶχεν ὁ Ἀνθεστηριῶν, καὶ ἡμεῖς τῆς νηὸς ἐπιβάντες,²⁰ δυνὸν ἡμέραις ὕστερον προσσχόντες τῇ νήσῳ τῷ πατριάρχῃ ἐμ-

gotium capessere, concordibus suffragiis decreverunt mittendos qui reum interrogarent, et sive fateretur crimen, sive quantumvis infitians idoneis tamen iudiciis teneri facti conscientia convinceretur, continuo afficeretur condignis poenis: si vero nec propria confessione nec sufficientibus ad plenam probationem argumentis reus sceleris delati peragi posset, deliberaturam iterum de causa synodum. hoc satis imperatori non est visum, sed petiit iam nunc absolute excommunicationis sententiam in Arsenium a synodo rite ferri reo coram intimidandam a mittendis ad ipsum; ac si quidem ille fateretur scelus, supplicium ei statim inferretur, quod pati aequum est qui sicariis parricidis caedem imperatoris machinari ausis assenserit conscius: sin is negaret, tamen ut ex delatione de ipso a consciis morituris clare facta plus nimio suspectus excommunicationi subiaceret, quoad aut plene convictus puniretur, aut si forte contingeret sufficienter purgari, noxa omni liberaretur tanquam iniuste calumniam passus. eam petitionem imperatoris patres synodi plerique arbitrati aequam, ut ita fieret annuerunt. (16) perscriptum igitur festinato criminationis instrumentum est, et electi celeriter qui reum convenirent, e patribus quidem duo, prior episcopus Neocaesareae Monoconstantinus, multum amicus Arsenio, alter Mocessenus, tunc ecclesiae Proconnesi specialis concessionis privilegio praesidens, e clericis vero, cui tunc secreta commissa erant, Galenus, et cum his ego quartus, vi quidem in id adactus utique iubente imperatore, tamen quod illum cui studebam quomodocunque revisum irem, ex parte perlibenter. quinta et vigesima die Iulii mensis navem conscendimus solventem: biduo post ad insulam appulsi patriarcham adiimus, et

φανιζόμεθα, καὶ περὶ τῶν προκειμένων πρὸς ἐκείνον γίνονται λό-
 γοι. ὁ δὲ ἡγριανέ τε παραυτίκα μὴδὲ τὴν ἀρχὴν ἐνεγκών, καὶ
 “τί μοι κακὸν πρὸς τὸν βασιλέα πέπρακται” μετ’ ὁδύνης πλει- P 194
 στης καὶ συνοχῆς ἔλεγεν, “εἰ αὐτὸν μὲν ἐγὼ ἰδιώτην ὄντα τῆς
 βασιλείας ἐπέβησα, ἐμὲ δ’ ἐκεῖνος πατριάρχην εὐρὼν οὐ καλαῖς
 αἰτίαις ἡτίμωσε; καὶ νῦν γε κάθημαι ἐν’ ἀκρωρείας ταυτησὶν
 ὥσπερ τις ἀτίμητος μετανάστης, τὸν παρὰ τῶν Χριστιανῶν
 καθ’ ἐκάστην ἐπεκδεχόμενος ἔλεον. ὅμως καλὰ τὰ συμβάντα,
 καλὰ ταῦτα, καὶ ὁ πατριάρχης αὐτοῦ εὐλογέτω σὺν τῇ Εὐλογίᾳ
 10 τῶν πεπραγμένων.” ἐδήλου δ’ ὁ λόγος τὴν αὐταδέλφην τοῦ
 βασιλέως, ἥ δὴ κακῶς εἶχεν ἐκεῖνος ὥς τὰ κατὰ τοῦ παιδὸς B
 Ἰωάννον συμβουλευσάσῃ τῷ βασιλεῖ. ὥς δ’ ἀνεπτύσσετο καὶ τὸ
 γράμμα ὑπαναγνωσθησόμενον, ἐκεῖνος γνοὺς ἔκποθεν τὸ ἐκεί
 ἡμερόμενον πολλὸς ἦν ἀντιβαίνων καὶ ἀντισπῶν μὴ ἀκούειν ὅλως,
 15 καὶ προσαπεχώρει ταχέως ὑπαναγινωσκομένου ὥς μὴ ἀκούσειε.
 κακίων ἐπικαταλαμβανόντων ἀποδιδράσκοντα παρὰ τὸ καθῆ-
 κον κινουμένοις καὶ ταχέσι ποσὶν, ἐπέβυε τὰ ὥτα τοῖς παρηρ- C
 τήμενοις τῆς καλύπτρας ἐκατέρωθεν τῶν ὥτων ὥτοις, ὥς
 μὴδ’ ἐπαῖεν ἀναγινωσκομένου τοῦ γράμματος. τέλος δυσθυ-
 20 μῆσας οὐρανόν τε καὶ γῆν ἐπεμαρτύρετο μεγίστη φωνῇ ὧν δὴ καὶ

18. ὥτων] ὄντων P.

quorum causa veneramus agere cum eo coepimus. ad primam rei men-
 tionem ille vehementer exacerbatus ne audire quidem ulterius sustinuit,
 sed cum immenso dolore et angustia in has querimonias prorupit “quid
 imperatori mali feci? ego ipsum ex privato in imperii solium extuli: ille
 vero me cum patriarcham reperisset non honestis ex causis honore priva-
 vit. et nunc desideo in hoc iugo deserti montis, ubi velut infamis exul
 Christianorum quotidie misericordiam expecto. tamen bene habent quae
 contigerunt. pulchra haec, inquam, per me sunt: suus ei patriarcha
 bene precetur, et cum benedictione comprobet quae ab illo fiunt.” in
 his Graeco benedictionis vocabulo, quod ipsum nomen erat Eulogiae so-
 roris imperatoris, illa ipsa mulier designabatur, cui erat Arsenius pecu-
 liariter infensus, quod ipsam maxime sciret fuisse fratri auctorem eorum
 quae crudeliter et impie in puerum Ioannem attentaverat. ut autem ex-
 plicatae literae sunt velut mox ipsi legendae, Arsenius cum alicunde
 praesensisset quid in iis esset scriptum, vehementi nisu sese contorquens
 ac retrahens auditionem aversatus omnino est; et cum legi nihilominus
 coeptum esset, celerrime recessit, ne audiret. sed qui aderant cursu in-
 secuti fugientem, vix tandem comprehensum (currebat enim velocius quam
 ab illa aetate gravitateque expectari potuisset) retraxerunt invitiissimum
 ad auscultanda quae ex scripto clara voce proferebantur. at ille appen-
 dicibus galeri ad aures ambas utraque manu valide appressis, sonum le-
 ctionis frustra pronuntiatae non accepit. denique gravissimum significans
 animi angorem, coelum terramque voce maxima testes adhibuit eorum

πάσχοι, καὶ μὴ μόνον οἷς εἶπον οἱ κατειπόντες ἡξίου προσέχειν, ἀλλὰ καὶ ἀντήκουον ἂν παρ' αὐτοῦ εἴπερ ἀνέφερον ὅλως προσηξίου σκοπεῖν, εἰ μὴ ἐπείγοντο ἐμβριθῶς, εἰ μὴ καὶ μεγάλως ἡπυλοῦντο κολάζεσθαι πρὸς Θεοῦ, ἐπιχειροῦντες ὅλως. καὶ ὡς D “καλῶς ἂν” ἔλεγεν “ἡρχιερατεύσαμεν, φόνον τῷ βασιλεῖ συν-5 φαίνοντες, οἳ δὴ καὶ ἐν ἰσχυρίᾳ ταύτῃ παραρριφθέντες Θεὸν εἰς καλὸν ἐπειλήφθαι τῆς ἐκείνου ψυχῆς ἰκετεύομεν, καὶ ἐκεῖνος λιμῶ καὶ δίψει ἐπ' ἐρημίας ὡς καταδίκους ἀπόλλυσι.” ταῦτα καὶ τοιαῦθ' ἑτέρα ἐν ὁδῷ ψυχῆς καὶ πικρὰ ἐξηνεγκών, τὰ μὲν αὐτῷ βασιλεῖ τὰ δὲ καὶ τῷ ἐς τὸν θρόνον καταστάντι προσονομί-10 σας, ἣ καὶ ἐποικισούμενος μᾶλλον, ἀπέπεμπεν. ἡμεῖς δὲ καὶ E αὐτοῖς τῆς ἐπελθούσης ἡμέρας προσελθόντες, καὶ ὅσον ἦν τὰ προσανακείμενα ἐτετέλσαντες, ἀφωροῦμεν τοῦ λιμένου αὐτίκα, καὶ τοῦ βορέου λαμπροῦ καταβαίνοντος διὰ τῶν κατὰ δύσιν τῆς νῆσου μερῶν ἀνεκτότερον ἡγούμεθα πλείν ἐπισκεπτομένους τοῖς 15 ὄρεσιν. ἀλλὰ μᾶλλον ὁ κλύδων μέγιστος ἐπηγείρετο, καὶ ὥδινεν ἢ θάλασσα πλέον, καὶ τῷ Γαληνολιμένῳ μύλις προσσχόντες τὴν ναῦν, ὃ δὴ καὶ Γαληνολιμὴν ἰδιωτικῶς οἱ ἐπιχώριοι παραφθεῖροντες λέγουσι, μεγάλοις ἐκεῖσε φοβεροῖς ἐνετύχμεν, κατ' εἰς- P 195 πραξίν οἶμαι τοῦ μὴ μετ' εὐλογίας ἀπολυθῆναι τοῦ πατριάρχου. 20 ὃ δὴ καὶ ἤθελε μὲν ἕκαστος ἀνὰ μέρος, ὡς ὕστερον ὠμολογούν

2. καὶ] καὶ α? an καὶ τί.

11. ἐπενηγούμενος P.

quae pateretur. et non solum ad ea quae ipsi denuntiabantur non attendit: sed neque qui eum alloquebantur audivissent omnino ab eo quidquam de negotio proposito, quod ad synodum referrent, nisi eum expedire se ab ipsis summopere conantem vi maiori utique tenerent, et graves intenterent a deo minas, si persisteret in contumacia. tandem summis consensibus responsum exprimere quaecunque satagentium visus cedere “en” inquit, “ut bene patriarchatum geasimus, necem imperatori machinantes! cui videlicet etiam proiecti e rebus humanis in hoc extremum desertae insulae deum propitiare non cessamus, obsecrantes ut eius animae bene consulens misereatur, utcunque ille fame ac siti nos velut morte damnatos in hac solitudine interficiat.” haec et eiusmodi alia summo dolore atque amaritudine animi profatus, multa simul imperatori, simul in thronum intruso exprobrans aut potius imprecans, dimisit ad se missos. nos autem illo iterum postridie convento, et omni eo quod sperari potuit effecto, e portu confestim solvimus, et valido ingruente Borea in Occiduum insulae oram, satius duximus navigare protegentibus montibus. at vehemens coorta procella est, intumuitque commotum amplius mare. quare navium aegre applicuimus ad locum Galenolimena nuncupatum, quasi portum serenum diceret. accolae lingua vulgari, corrupto vetere vocabulo, Galliolimen appellant. magnis ibi periculis sumus exerciti, in poenam, opinor, non potitae et acceptae a patriarcha in digressu benedictionis. quod facere unusquisque singulatim voluerat, ut postea in mali sensu sero

πρὸς ἀλλήλους μεταμιέμενοι· ὁμῶς δὲ τὴν ἐντεῦθεν κατηγορίαν
 ἰσχυροῦμενοι κατημέλουν. νυκτὸς γὰρ μέσης σεισμὸς ἐπεισπίπτει
 βαρὺς, καὶ τὸ ὄρος θραυσθὲν καὶ πεσὼν εἰς θάλασσαν τὸν ἐκείσε
 τόπον κατέκλυσε, δόκησέν τε καὶ ἡμῶς κατακλυσθῆναι παρέσχε
 5 καὶ ἀγριαλὸν μένοντας. ἀλλὰ μόλις πολλὰ τῇ θαλάσῃ προσ-
 τάλαιπωρήσαντες τῆς Κωνσταντίνου ἐπέβημεν, μηνὸς ἐξαιδε-
 κάτῃ Ποσειδεῶνος, καὶ τῷ πατριαρχοῦντι πρότερον προσελθόν- B
 τες καὶ τὸ πᾶν ἀναγγέλλαντες θερμὴν ἀξίωσιν οἶον ἡξιούμεθα
 παρ' ἐκείνου, πᾶν λυπηρὸν τῆς ἀπαγγελίας ὑπεξέλεισθαι πρὸς
 10 βασιλέα λέγοντας, καὶ εἴ τι λέλεκται. οὕτω δ' ὥκονόμηται τὰ
 τότε πρὸς βασιλέα, ὥστ' ἀκούσαντα διαγνῶναι μὲν τὴν ἀπολο-
 γίαν, ὅτι καὶ εἰκὸς ἀκούσαντα ἐπισχεῖν ἐκείνους, μὴ θέλοντα δὲ
 τοὺς καθ' ἡμῶν ἐμφανίζειν σιγᾷ, δεινὸν δὲ καὶ τὸ κακοπαθεῖν C
 ἐκείνον ἡγήσασθαι, ὥστ' αὐτίκ' ἐπιτάξει τριακοσίοις ζήτησιν
 15 νομισμασιν ἐκείνόν τε καὶ τοὺς περὶ ἐκείνον καθικανοῦν, ὑπερα-
 πολογούμενον καὶ μεθ' ὄρκου ὡς καὶ πρότερον ἐπιτάξει οὕτως
 καὶ ὡς παρ' ἐκείνου μὴ θέλοντα δέχεσθαι τὸ μὴ δεδῶσθαι ἦν,
 τίως δὲ καὶ αὐτὸς δεδιότα μὴ ὕπως δέχοιτο, προσανατιθεῖναι τῇ
 δεσποίνῃ τὴν χορηγίαν, ἐφ' ᾧ αὐτὸν μὲν ἀποστεῖλαι καὶ αὐτὸς

16. ἐπιτάξει P.

17. δεδῶσθαι P.

poenitentes invicem fatebantur: sed verente pro se quoque ne id sibi cri-
 minali verteretur, pariter id omnes neglexerant facere. nam nocte media
 terrae motus incidit gravis, et abruptus mons imminens ac superne praeci-
 pitatus in mare illud coëgit in terram late vicinam inundare, tanto ae-
 stu ac tumultu ut qui stabamus in littore nos continuo demergendos cre-
 deremus. caeterum aerumnosissimo inde cursu transfretantes aegre Con-
 stantinopolim tenuimus sextadecima die mensis Augusti, et primum adito
 patriarcha, ubi quae contigerant retulimus, quam potuimus ardentissime
 illum oravimus ut pro ea qua valeret apud imperatorem auctoritate gra-
 tiaeque nobis adesset quae acta erant renuntiantibus, ac si quid necessa-
 rio diceremus quod Augusti animum pungeret, deliniret ipse praesens qua
 valebat arte, atque ut cuncta boni consuleret daret operam. fecit cumu-
 late quod petivimus; eoque mox successu cum imperatore egimus, ut ille
 placatus Arsenio acceptaque defensione ipsius ultro significaret credere
 se, si quid de coniuratione in vitam suam facta cognovisset Arsenius,
 conaturum eum fuisse coniuratos a nefario coepto avertere; siluisseque,
 si quid horum novit, ab iis indicandis religione cohibitum quadam, quod
 suam forte personam decere non putaret irritare principem in subditos
 horum in ipsum machinationibus illi manifestandis. praeterea simul audi-
 vit a nobis egestatem miseriamque qua ille in exilio conflictabatur, adeo
 motus in misericordiam est ut statim iuberet trecentos ei nummos annuos
 ad sui suorumque victum assignari, affirmaretque in excusationem suam,
 iuramento etiam interposito, se prius decreturum ipsi eam summam fuisse,
 si sperasset induci eum posse ad istam a se pensionem acceptandam. sed
 cum superstitione ipsum quadam abhorrere a communione quacunque se-

Georgius Pachymeres I.

φίλους ἐκείνῳ νομιζομένους κατὰ τινὰ τὴν ἀπ' αὐτοῦ παραμυθίαν
 D σε καὶ εὐμένειαν, τὴν δὲ δέσποιναν μετ' ἐκείνων πέμπειν ὡς
 ἀφ' ἑαυτῆς τὰ νομίσματα. ὃ δὲ καὶ μετ' οὐ πολὺ πέπρακται,
 καὶ ἀποστέλλονται ὁ τῆς ἐκκλησίας ὑπομνηματογράφος Γεμιστός,
 ὁ τοῦ βασιλικοῦ κλήρου λαμπαδάριος ὁ Οἰναιώτης, καὶ τρίτος ὁ δὲ
 τῆς Ἱερῶς ἱερομόναχος Μάρκος, ἄνδρες ἐκ παλαιοῦ φίλοι ἐκείνῳ
 τὰ μάλιστα, οἷς δὲ καὶ παρὰ τῆς δεσποίνης τὰ εἰς χρεῖαν συνα-
 πεστέλλοντο.

Τῷ μὲν οὖν βασιλεῖ οὐκ ἦν ἐς τοσοῦτον τὰ τῆς σπου-
 E δῆς, ἀλλὰ καὶ τὸ πλεόν προσεπίζεται, μᾶλλον δὲ καὶ οὗ χάριν 10
 ταῦτ' ἐπράττετο. τὸ δ' ἦν ἕκαστος ἐν σπουδῇ ἐκείνου τοῦ ἀνυ-
 σθῆναι, τόσον ἐν ἀπορίᾳ τοῦ πῶς ἂν ἀνυσθῇ καὶ παρὰ τίνος.
 P 196 (17) ἤθελε μὲν οὖν τὴν τοῦ δεισμοῦ λύσιν γενέσθαι παρὰ τε τοῦ
 πατριάρχου καὶ πάσης τῆς συνόδου, τὸν δὲ λύσαντα ὑφωρᾶτο
 μὴ καὶ δόξοι ἅλута λύων ἐκ τοῦ πρὸς ἐκείνον τὸν λαὸν ὀλιγώρως 15
 ἔχειν τοῦτο μὲν διὰ τὸ μὴ ἐπ' ἐκείνῳ πληροφορεῖσθαι, τοῦτο δὲ
 καὶ διὰ τὴν ἐμφαινομένην τοῦ θρόνου μετὰθεσιν. ὃ δ' ἐννοίας

cum intelligeret, ingerere quod scrupulosum senem offenderet non ausum. ac ne nunc quidem velle molestiam facessere infirmæ hominis conscientiae, ideoque metuentem ne recusaret necessarium subsidium si suo ipsi nomine offerretur, consentire se ut id Augustae imputetur. denique velle se mitti ad eum aliquos ex amicis eius ad quandam calamitosi senis consolationem et recreationem, et iis deferendos ad ipsum tradi trecentos illos nummos tanquam donatos ab Augusta, cum certa promissione rediturae quotannis ab eadem manu paris summae. id quod non multo post ita factum est. delegati enim ad Arsenium sunt ecclesiae commentariensis Gemistus, cumque hoc regii cleri lampadarius Oenaeota et tertius monasterii Hierae dicti monachus Marcus, viri omnes ipsi olim carissimi; qui et memoratum ipsi ab Augusta subsidium apportarunt.

Quae cum altius reputo, suspicor equidem non hoc tantum in senem parum sibi aequum studium ex sola tum miseratione imperatori natum esse, homini utique minime simplici aut uno et cuius obvium spectare in iis quae ageret solito; quare puto illum plus in eo vidiisse, atque hoc facto studuisse munire ac complanare sibi viam ad antiquum, quo dudum tendebat, scopum absolutionis impetrandae; quam rem quanto vehementius cupiebat, tanto solertius cogitabat quam optime ratione et a quo facilius honestiusque consequeretur. (17) cogitationum porro eius summa in id conferebatur, ut curandum existimaret solvi sese ab anathematis vinculo per patriarcham et per synodum. de patriarcha verebatur ne parum eo exorando proficeret, ipso libenter quidem assensuro; sed quoniam exigua eius apud populum et gratia erat et auctoritas, timendum videretur ne invidia auctoris actum infirmaret et talem absolutionem pro nulla plerique irritaque haberent, tanquam latam ab homine cuius auctoritati parum fiderent, et de quo an legitime promotus esset, propter vetitam canonibus de throno in thronum translationem ambigeretur. auctor et

τοιαύτας ὑποβάλλων τῷ βασιλεῖ ὁ δηλωθεὶς Γαλησίου ἦν Ἰωσήφ, ὃς οὐτόσον ὑπερεπάθει τοῦ Ἀρσενίου ὅσον τῷ Γερμανῷ ἀπη-
 χθάνετο διὰ τὴν ἐκ Θρόνου ταπεινοῦ εἰς τὸν ὑπέρτατον ἐπιπήδη-
 σιν. τῷ τοι καὶ ἐσχίζετο μὲν ἐκείνος, ὑπέτεινε δὲ καὶ τῷ βασι-
 5 λεί οὐ καλὰς ἐννοίας περὶ ἐκείνου ὥς οὐ λύσοντος, ἅν γε καὶ
 λῦοι· οὐτε γὰρ ἱκανὸν εἶναι τοῦτο παρὰ θεῷ καὶ αὐταρκες,
 οὐτ' ἀκατάγνωστον τῷ βασιλεῖ. ὥς γοῦν ταῦτ' ἔλεγεν ὥς ἐν
 ἀνθρώποις εἰς πατέρα τεταγμένος αὐτῷ, καὶ πείθειν ἦν ἐκείνου C
 ἐκ τοῦ προχείρου καὶ δι' ἄλλα μὲν πρὸς τὸ δοκεῖν ἱκανά, μάλιστα
 10 δὲ καὶ ὅτι ἐπ' ἐκείνῳ πεπληροφόρητο τὰ πολλὰ πατρὶ γε νομιζο-
 μένῳ, ἐν ἐννοίαις ὁ κρατῶν ἦν, καὶ μᾶλλον ὅτι καὶ τὸ σχίσμα
 πλεον ἐγένετο διὰ τὴν μετάθεσιν, κἂν ἐκείνος κατωλιγῶρι τῆς
 εἰς αὐτὸν ὕβρεως καὶ γε οὐδὲν οὐδενὶ ἠνώχλει, κἂν πάντες προσ-
 ἡγγίλλον. μεταβαλὼν γοῦν τῆς γνώμης ὁ βασιλεὺς πολὺς ἦν δρι- D
 15 γνῶμενος διὰ ταῦτα ἐκστῆναι τοῦ Θρόνου τὸν Γερμανόν, κἂν μὴ
 ἔξ ἑαυτοῦ μαθὼν ὑπεκσταίῃ, ἀλλ' οὖν ἄλλον ἐπιθαρρῆσαι συμ-
 βουλευεῖν ἐκείνῳ τὴν ὑποχώρησιν. ἔτοιμος δ' ἦν εἰς τοῦτο τὸ
 παραυτίκα ὁ Ἰωσήφ, πλὴν ἀνεμφάτως, καὶ ὥς ἂν οἰηθεῖται τις

suggestor huiusmodi sollicitudinum Augusto fuit supra memoratus Ioseph Galesii praefectus, non tam ille quidem in hoc miseratione in Arsenium quadam motus quam indulgens minime dissimulato adversus Germanum odio, quem palam culpabat quasi e sede humiliori in supremam saltu ambizioso nec per sacras leges concessor transcendisset. unde cum se ipse ab eius communione segregavit, tum istas quas dixi adversas Germano cogitationes atque formidines imperatoris animo subiecit, metuendum denuntiavit ne non idoneam ille haberet solvendi potestatem, ac quod erat inde consequens, si a tali absolutus fuisset imperator, nec apud deum nec apud homines vere liber a diro vinculo censeretur. quae Augustus audiens ab eo quem patris habebat loco, cui et ut conscientiae suae arbitro et ut omnium quae ad procuracionem spectarent animarum consultissimo passim habito fidei plurimum venerationisque tribuebat, anxietate constrictus est maxima, quam subinde magis magisque intendebat augescens in dies schisma multorum ob invidiam translationis Germani communionem aversantium, ipso secure nimis indormiente iniuriae suae tantae, nec purgare aut delinire omnino gliscentem invidiam ulla re conante. nam tametsi omnes illi nuntiarent quae contra illum dicebantur et fiebant, nemini succensuit, nullum compescuit, nullum vel minimum, ut oportuit, nascenti et augescenti malo remedium obiecit. mutata igitur sententia imperator multas iam erat in disquirendo secum qua maxime ratione posset consequi ut e throno Germanus amoveretur. cupiebat consilium ultro inde recedendi per se illum capere. quod cum ei suggerere pudor suus non sineret, optabat alicunde aliquem existere liberum monitorem, qui audere homini auderet ut quod omnes desiderarent occuparet volens facere ac vim arbitrio praeverteret. commodum adfuit in id officii paratus ipse primus tricarum artifex talium Iosephus, monitus tamen, et instatu praeus in idem, periculo velut proprio tentandum id sumere, nec

ἀγροῦντος τοῦ βασιλέως· κεῖνος γὰρ καὶ ἐς τέλος τὴν ὑποψίαν
 P 197 ταύτην διεφυλάττετο. (18) καὶ δὴ τοῦ βασιλέως ἐνδόντος, ἐν
 ἀπορρήτοις ὁ Ἰωσήφ τῷ Γερμανῷ προσιὼν ἐν σχήματι συμβού-
 λου χρηστοῦ τὴν πατριαρχίαν συνεβοῦλεν ἀποθέσθαι. πολὺν
 γὰρ εἶναι τὸν τάραχον, καὶ οὐχ οἷόν τ' ἔσσεσθαι ἐς μακρὰν ἀντι- 5
 σχεῖν ἐκείνου, κἄν ὅσον παρὰ τοῦ βασιλέως συνέχοιτο· ἀπαυδή-
 σαι γάρ ποτε καὶ αὐτὸν βασιλεῖα μαθόντα τὸ σχίσμα. “ἢ οὐχ
 B ὁρᾷς ὅπόσοι τε ἀμφὶ τὸν Ὑάκινθον ὅπόσοι τ' αὖθις ἀμφὶ τὴν
 Θεοδοσίαν καὶ τὸν ἀντάδελφον αὐτῆς Ἰωάννην τὸν τῆς Μάρθας
 καὶ τὴν ἑτεροθαλῆ ἀδελφὴν αὐτῶν τὴν Νοστογογγόνισσαν συνέστη- 10
 σαν; οὐ βλέπεις τοὺς μοναχοὺς ἀποφοιτήσαντας τῶν μονῶν, αἷς
 ἐνδρῶσαν ἐγγηράσαντες τοῖς ἀσκητικοῖς νόμοις; εἰ δ' ἐπὶ τῇ
 Εὐλογίᾳ θαρρεῖς, ἀλλ' ἴδε τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς Μάρθαν, ἴδε
 C τὰς αὐτῆς θυγατέρας, ὅπως τῷ Ἀρσενίῳ προστετήκασι καὶ σοῦ
 ὀλιγοροῦσιν ὡς μηδενός. οἱ δὲ κοσμικοὶ ἄλλ' οὐκ ἔχω σοι λέγειν 15
 ὅπως τῷ Ὑακίνθῳ πρόσκεινται καὶ τῇ Νοστογογγόνισσῃ μοναχῇ,
 ἣν ἀδελφὴν οἶδας οὖσαν Θεοδοσίας καὶ Ἰωάννου τῶν εἰρημένων.
 τί γοῦν σοι λοιπὸν ἐναπολειφθήσεται, εἰ γε καὶ βασιλεὺς ἀπει-
 πῶν ἀπολείψοι σε; σπεῦσον μετὰ τιμῆς ἐξέλθειν, ὡς καιρὸν ἔχεις

6. ἐκείνῳ?

prae se ferre consensum in hoc ullam aut conscientiam Augusti; quam ille cautionem ad finem usque negotii fideliter adhibuit, suspicionem talis molitionis ab imperatore avertens, et videri affectans proprio nomiae ac iudicio id agere. (18) igitur clam concedente imperatore Iosephus arcano Germanum adiens, specie ac persona benevoli consilarii suggestit optime facturum illum si ultro patriarchatu cederet: intumescere quippe vulgarem offensionem in molem invidiae tam validam, cui mox, ubi paulo plus se corroboraverit, perrumpendae par non sit futurus. nec faventi sibi Augusto nimium fideret: et ipsum enim pro sua sapientia, simul invaluisse schisma viderit, niti contra torrentem frustra et pernicie certa desitutum. “an enim” addebat “non vides quam multi cum Hyacinthe, quam multi rursus cum Theodosia fratreque ipsius Ioanne Marthae filio et sorore horum ex alio parente Nestongonissa conspiraverint in exau-
 ctationem tui? non cernis monachos turmatim ad eandem urgendam erumpentes claustris, quibus insenuerant asceticis insudando laboribus? contra quae si Eulogiae potentia te satis munitum putas, at reputare te oportet opes ferme pares in contrariam non dubie additae factionem sororis eius Marthae. considera quippe filias huius ut studeant Ars-ano, ut in eius favorem vehementer incumbant, ut te pro nullo et supposititio palam spernant. quid saeculares? dicere tibi vereor quam indivulsa adherent Hyacintho et Nestongonissae monachae, quam Theodosiae ac Ioannis modo memoratorum sororem nosti. quid igitur tibi fiet reliqui, si Augustus metu schismatis adigatur ad te deserendam? praevorte, si mihi credis, ignominiam, et festina cum honore inde exire unde mox cum

τοῦ ἀφ' ἑαυτοῦ πράττειν, μή πως ἐπιστάντος σοι τοῦ καιροῦ καθ' ὃν ἐβουλήτως πράττειν ἀναγκασθῇ, καὶ γέλωτα ὄφλοισ, D
ἀποχωρῶν τῆς ἐκκλησίας καὶ ἄκων." ταῦτα μὲν οὖν ἐκεῖνος ἐν
ὑποθήκῃς τρόπῳ πρὸς τὸν ἐπὶ τοῦ πατριαρχείου συνεῖρεν· ἀλλ' ἡ
5 ὄρεξις προσίστατο τοῦ ἀκούοντος, καὶ ὁ λέγων οὐκ ἔπειθε. ποῦ
γὰρ καὶ εἰς τοῦν ἐκείνῳ, ὥς καὶ βασιλεὺς ἐπινείει ταῦτα καὶ τὰ
τῆς συμβουλῆς Ἰωσήφ ἐκείθεν προανακέρουσαι; ἔμεινε γυῖν
καὶ ἔτι καὶ ἐπιστολῆσαι κληρικούς τε καὶ ἱεράρχας χειροτονῶν, E
ὑφορῶν πρὸς τὴν τοῦ κρατοῦντος εὐμένειαν. τὸ δ' ἄρ' ἦν χλεύη
10 καὶ γέλως, καὶ τὸ εἰς ἐκεῖνον ἐλπίζειν ὅσον καὶ τῷ ἐν μνείοις θα-
λάσσης, ἐπεὶ τῆς νεῶς ἀποπέσοι, θαρροῦντι σώζεσθαι. ἀλλ' ὁ P 198
κρατῶν τὴν ὑποψίαν ἐκκλίειν ἐθέλων καὶ συνέχιν προσηποεῖτο
καὶ εὐμενῶς προσεφέρετο, καὶ πυρεῖχεν ἐκείνῳ πλείστα, ἐφ' ᾧ
ἰδοίῃ καὶ τὰς τῶν πολλῶν ἐξωνοῖτο γνώμης, ὥστε καὶ τῆς τῶν
15 βυῖων ἐορτῆς ἐπιστάσης, ὅτε καὶ ἡ συνήθης ἐξ ὁρθρου λιτανεὶα
τελεῖται, αὐτὸς πέμψας πλείστα ἐξ ἀργύρου καὶ χαλκοῦ νομί-
σματι πρὸς τοῦ κρατοῦντος ἐλάμβανε, καὶ ὑπεπόσιν ἐνδείσθαι B

dedecore extrudendus es. breve restat tuo spatium arbitrio, brevis est occasio voluntarie ac laudata defungendi. si negligis, statim tempus ad-erit quo iam coactus et cum risu aemulorum ecclesia invitus excedere compelleris." haec ille, fidi se consilii benevolam auctorem ferens, patriarchalem dignitatem gerenti suggessit, sed non reperit aditum in audientis animo aviditate in gustu praesentis boni defixa praecoccupato qualis ista cumque suggestio: quomodo enim id persuaderi sibi Germanus siceret, ignorans quo inclinaret imperator, ac ne suspicari quidem valens talia sibi nutu eiusdem ac impulsu proponi? perstitit igitur adhuc in proposito tuendae possessionis throni seque in ea firmandi, ad hoc affectans tunc cum maxime usum ostentare labantis potestatis, quasi eam sibi multo illius exercitio magis assereret. frequentes ergo clericorum et episcoporum ordinationes celebravit, fretus scilicet ostentato principis favore, qui tamen ludibrium merum et irrisio erat; cui vanae simulationi benevolentiae niti cum magnopere simile nimirum fuit quiddam ac si quis navigans spumosa superficie undantis maris, crusta quadam fluxa inaequantium sordium, muscoli cespitis aut ingestae arenis algae soliditatem mentientis, sustineri se speraret posse, atque ad extremum a demersione servari, ubi e navi excidisset. caeterum imperator snas quasdam secutas rationes, ob quas vitandam putabat suspicionem averse a Germano voluntatis, egregie perstitit in simulatione fovendi protegendique ipsam, non solum vultu sermoneque in congressibus, cunctis verae benevolentiae indicis monstrandis, verum etiam pecuniis large donandis, quibus ille videlicet adversas sibi reconciliaret voluntates. quo in genere contigit instante palmarum feste, quo sollemnis decii per urbem supplicatio precibus decantandis consuevit, ut cum missis ad imperatorem suis patriarcha ei confidenter indicasset indigere se lineis hame esca induto instructis, quibus ad se homines traheret, intelligens ille petere ipsum nummos, quibus imminente pompa spargendis in plebem studia parum sibi faventium emoreretur, continuo misit magnam copiam aereae argenteaeque monetae,

παρασκευάσας τὰ συνήθως λεγόμενα ἐπικόμπια καὶ αὐτός, μέχρι καὶ τῶν τεσσαράκοντα μαρτύρων τὴν λιτὴν κατατείνων, ῥίπτειν ἐκέλευε τῷ λαῷ. καὶ τοιαῦτ' ἦσαν τὰ πρὸς ἐκείνον τοῦ βασιλέως ἐπικαλύμματα, ἐφ' ᾧ μὴ γνωσθεῖη μηδ' ἀμηγένη τὴν ἐκείνου θέλων ἐξέλευσιν. 5

C 19. Οὐ χεῖρον δὲ λέγειν καὶ τὰ περὶ Ὑακίνθου καὶ αὐτῆς δῆ Θεοδοσίας καὶ Ἰωάννου καὶ τῆς αὐτῶν ἐτεροθαλοῦς τῆς Νεστοργονίσεως. ὁ μὲν οὖν Ὑάκινθος μοναχὸς ἦν ἐκ δύσεως, καὶ γε Νικαίαθι γεγονὼς ἐν τινι τοῦ ἀρχιστρατήγου ναῷ, ἐγγὺς τοῦ ἐκείσε πατριαρχείου προσκαθίσας ξένος τε καὶ ἀγνώστους τὰ πλείστα, 10

D ἐπορρίζετο τὰς τροφάς. ἀλλὰ τῷ πατριάρχῃ προσαγγέλλεται ὡς δῆθεν ἀτακτῶν μοναχὸς παῖδας ἐκδιδάσκων· καὶ ὅς προσεκαλεῖτο καὶ ἀνηρώτα, καὶ ἐπὶ δεξιὸν ἐώρα τὸν ἄνδρα καὶ ἄλλως ἀδεῇ τε καὶ ἐς παρηγορίαν ἔτοιμον, ἦν δ' ὡς ἔλεγε καὶ τῶν ἱερωμένων, 15

P 199 προσλαμβάνει τε τοῦτον καὶ ὡς οἰκίῳ ἐχρῆτο. ἔτι συμβάντων τῶν κατὰ πατριάρχην, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς δόκιμος ἐφάνη ὑπὲρ τῶν ἐκείνου ζηλῶν, ἔτι μᾶλλον τὰ εἰς φιλίαν ἐκείνῳ συνήπτετο. καὶ

17. τῶν deerat.

qua ille quae vulgo vocant epicompia concinnari curans ea iactari iussit in populum toto spatio quo pompa supplicantium processit, ad sanctorum quadraginta martyrum templum usque producta. tali callidus imperator astutiae dissimulationis artificio fucum faciebat nimium credulo antistiti, ne subolere ipsi quidquam posset arcanae voluntatis, qua cupiebat amovēri cum a sede patriarchali.

19. Non intempestivum, opinor, fuerit quaedam hic dicere de Hyacintho deque ipsa Theodosia et Ioanne sororeque horum ex patre Nostogonissa. Hyacinthus monachus fuit ex Occidente, qui Nicaeam profectus, in quodam sancti coelestis militiae principis templo, vicino palatio patriarchali quod in ea urbe est, degens, homo peregrinus et plerisque ignotus pueros in contubernium congregavit, quibus non tantum literarum elementa et liberales artes per se traderet, sed etiam alimenta suppeditaret. Id dum agit delatus ad patriarcham, quasi contra ordinem disciplinae quam profiteretur monachus pueros doceret, ideoque citatus ab eo et praesens interrogatus, gnavus industriusque vir est visus, praeterea intrepidus, et ad quod opus easet libere agendum et loquendum expeditus. quare cum is praeterea se sacerdotio initiatum diceret, assumpsit ad se illum et in familiarium numero habuit. deinde cum incidissent ea patriarchae tempora de quibus diximus, cum in iis Hyacinthus fidem constantem et studium patrono ardens probasset, artiori ei amicitiae necessitudinis iunctus est. ac ubi Constantinopoli rursus patriarcha repositus in thronum est, adfuit illi familiarium intimus, et cui plurimum fide-

ἐκείνῳ πιστότατος τῶν οικείων, συνάμα καὶ Ἰγνατίῳ Ῥοδίῳ, ἀνδρὶ καὶ αὐτῷ εὐλαβείας πλήρει καὶ μοναχικῆς καταστάσεως. συνήτην οὖν ἄμφω τῷ πατριάρχει κοινωνοὶ καὶ τῶν θλίψεων καὶ τῶν βουλευμάτων, καὶ μᾶλλον ἐδεικνύετην ζηλοῦντε ὑπὲρ ὧν καὶ 5 ὁ πατριάρχης ζηλῶν ἠγωνίζετο. ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος ἐξεβέβλητο τῆς πατριαρχίας, κατέκεινοι ὡς εἶχον παρεισδύντες γωνιῶν ἀφανείᾳ (οὐ γὰρ εἰώντο τῷ πατριάρχει συνοπαδεῖν) τὰ τῆς ἀνάγκης ἀλλ- B γεινῶς μὲν ἄλλ' ἀναγκαιῶς διέφερον. καὶ ὁ μὲν φθάσει τὸν βίον ἐκ τοῦ πλησίον ἐπεξελθὼν, Ὑάκινθος δὲ σὺν τοῖς ἄμφ' ἐκείνον 10 τὸν βασιλικὸν ἐφορώμενος φόβον, ἐπεὶ καὶ τὴν ἀδελφὴν ἐκείνου Μάρθαν ἑώρα τῷ πατριάρχει προσκειμένην τὰ μάλιστα, ἐκείνη δὲ προσφοιτῇ, καὶ πού περυσδὸς τὰ ἐς τροφὴν ἐκείθεν εἶχε, μηδὲν τοῦ βασιλείως εἰδότος. ἦν οὖν τῇ μοναχῇ Μάρθᾳ καὶ ὁ Ἰωάννης-νύς. 15 τριῶν γὰρ αὐτῇ τῶν ἀρρένων ὄντων, ὁ μὲν Μι- C χαὴλ τε καὶ Ἀνδρόνικος συνῆσαν τῷ βασιλεῖ, καὶ μετ' οὐ πολὺ τούτων ὁ μὲν τὸ τοῦ μεγάλου πριμικηρίου ἀξίωμα ὁ Μιχαήλ, ὕστερον δὲ ὧν τοῦ Ἀνδρονίκου, παρὰ τοῦ κρατοῦντος ἐλάμβανεν, ἄτερος δὲ ὁ Ἀνδρόνικος μέγας κονοσταῦλος προεχειρίζετο· παρ' ἣν αἰτίαν καὶ ἐπὶ ταῖς τιμαῖς ζηλοῦντος τοῦ πρώτου πλείστα 20 ὕψυμβεβήκει, ὡς κατὰ τόπον ἱκανῶς ἐροῦμεν. καὶ οἱ μὲν δύο D οὕτω συνήτην τῷ βασιλεῖ, μηδὲν πολυπραγμονοῦντες· ὁ δ' Ἰω-

ret, una cum Ignatio Rhodio, viro et ipso pietatis et monachum decentis gravitatis pleno. his maxime duobus in illis angustiis rerum suarum participibus malorum et consiliorum auctoribus usus est; quorum extabant amorem studia sensibus affectibusque patriarchae consentientia per omnia. illo demum eiecto e patriarchali sede abdiderunt hi sese amoveruntque a conspectu: non enim est iis permissum exulatum eunti se comites addere, clademque illam ac calamitatem rati propriam, in luctu ac dolore malum ineluctabile ferebant. non diu post haec Ignatius vitam cum morte commutavit: Hyacinthus autem cum suis et defuncti superstitiis amicis iram imperatoris metuens, praesidium adversus eam sibi quaerendum apud Martham putavit eius sororem, quam commodum perspexerat favere plurimum et condolere expulso patriarchae. ergo ad eam ventitans adeo se insinnavit in eius gratiam, ut etiam victum inde haberet, horum ignaro funditus principe. erat porro Marthae monachae Ioannes filius. tres enim illa cum mares genuisset, eorum Michael et Andronicus apud imperatorem erant, quos etiam ille non multo post haec honoribus ornavit: nam Michael minor Andronico magni primicerii dignitatem ab Augusto accepit, Andronicus magnus conostaulus declaratus est; per quam ambitionem honorum, aemulante primo alterum, multa inter fratres contigerunt a nobis memoranda quantum erit opus suo loco. in hunc modum hi quidem duo in imperatoris comitatu versabantur, nihil his se immiscuentes. at Ioannes ambobus minor natus hactenus in familia et obsequio audito

άννης ὕστερος ὢν τέως μὲν πρὸς τοῦ Θεοῦ καὶ δεσπότου Ἰωάννου ἐκείνῳ καθυπηρετούμενος ἐπαιδεύετο, τὴν δὲ μητέρα προσκειμένην βλέπων τῷ πατριάρχῃ καὶ αὐτὸς ἐκτόπως ἐζήλου, “μὴ ἄψη, μὴ θίγῃς” μέχρι καὶ τῶν εὐτελεσιμάτων ὑποφωνῶν καὶ διατηρούμενος. σὺν ἐκείνῳ ἦν καὶ ἡ ἀδελφὴ Θεοδοσία τοῖς ἀν-5 τοῖς προσέχονσα, ἤδη κεχηρωμένη τοῦ ἀνδρὸς Βαλανειδιώτου καὶ πρὸς τὸ μοναχικὸν ἀποκλίνουσα. συνῆν δὲ τούτοις τὰ αὐτὰ φρονούσα ἡ Νοστογγόνισσα μοναχὴ, ἣν ἑτεροθαλὴ ὁ λόγος ἰδέει-
 κεν, ὅτι ἐκ προτέρας γυναικὸς τῷ Ταρχανειώτῃ γεγέννητο. ἦσαν οὖν οὗτοι πάντες τῷ Ὑακίνθῳ συνόντες, καὶ ζηλοῦντες ἐκτόπως 10 ὑπὲρ τοῦ πατριάρχου κακῶς, ὧ νόμοι Θεοὶ καὶ δίκη, ἐξορισθέν-
 τος. ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον.

P 200 20. Ὁ δὲ γε βασιλεὺς καὶ ἄλλην πῆραν τῷ πατριάρχῳ ἀρνύει. τοῦ γὰρ Χαλαζᾶ Σάρδεων ἐφ’ ἱκανὸν τῇ Κωνσταντίνου προσδιατρήσαντος, ἐπεὶ ἔδει πρὸς τὴν λαχοῦσαν ἐκείνον ἀποδ-15 μείν, εἰς τοῦτο παρασκευαζομένου, ὑποθήκας ἐμπιστεύει οἱ δι’ ἀπορρήτων ὁ βασιλεὺς ἐφ’ ᾧ ἡ αὐτοπροσώπως ἐντυχὴν τῷ πατριάρχῃ καὶ τὰ αὐτὰ τῷ Ἰωσήφ εἰπεῖν πρὸς ἐκείνον, ἣ καὶ
 B γράψαι καὶ ἐπιστεῖλαι μᾶλλον ἐκ Χαλκηδόνος ἐξορμῶντα πρὸς τὴν ἀνατολήν. καὶ τὸ σέμμιμα ὡς βαθύ τε καὶ εὐπρεπές. τό τε 20

13. τῷ deerat.

avunculi despotae Ioannis educabatur. hic matrem observans benevole affectam patriarchae in hanc se partem, vehementer etiam incumbens aemulansque supra modum, addiderat, adeo ut nemo eo frequentius, nemo pugnacius tritam illam formulam aversantium communionem adversae tanquam profanae factionis verbis factisque usurparet, ad omnem occursum partes tuentium Germani “cave contingas” inclamans, superstitione usque ad minimi quoque ac levissimi usus fastidiosissimam declinationem abundante. cum eo in his erat Theodosia soror iisdem praedita studiis, quae vidua relicta morte Balanidiotae coniugis ad monasticam se vitam receperat, his adhaerebat concordii sententia Nostongonissa etiam monacha, quam horum ex patre sororem supra memoravi, quoniam ex priori coniuge a Tarchaniota genita fuerat. horum erat omnium arta consuetudinis et consiliorum cum Hyacintho necessitudo, ardenti pariter affectu condolentibus cunctis misero Arsenio, iniuste, o ius fasque! o divinae leges! e sede patriarchali in exilium eiecto. sed haec hactenus.

20. At imperator patriarchae novam alteram tentationem adornavit. cum enim Sardium episcopus Chalaza sat diu Constantinopoli moratus differre non posset suum in propriam ecclesiam reditum, atque adeo in precinctis eius profectionis esset, egit clam cum eo imperator ut aut verbo coram, antequam abiret, aut scriptis Chalcedone in digressu versus Orientem liberis eadem patriarchae suggereret quae frustra Iosephus susceperat. callide id excogitatum, utpote ad apem successus non parum accommodatum, consilium fuit: nam et auctoritatis habitura plurimum sua-

γὰρ ἐνθρόνον παρὰ τοὺς ἄλλους λέγειν πρὸς ἐκείνον τὰ αὐτὰ
 ἐδίδου, καὶ τὸ χειροτονίας ὄντα τὸν Σάρδεων ἦν ὁ Ἀρσένιος οὐκ
 ἐδίχαιτο, τοιαῦτα τῷ πατριάρχῃ παραινεῖν, δέον παρ' αὐτοῦ δε-
 χθεὶς ἀγαπᾶν, δεικνύντος ἂν εἴη ὡς ἄλλο τι βαθύτερον ὑπορίσ-
 5 σων τοιαῦτα λέγοι τε καὶ συμβουλεύοι οἱ ἀφείναι τὸν θρόνον. C
 εἰ μὴ τι ἄλλο γάρ, ἀλλ' οὖν τὸ τῆς μεταθέσεως ἂν καὶ παρ' ἄλ-
 λους ὡς ἔγκλημα τῷ μετατιθεμένῳ ἰσχυρὸν ἐδόκει, ὥστε καὶ
 ἐκχωρεῖν ἀναγκάζεσθαι· ἀλλ' οὖν ἐκείνῳ παρὰ τοιοῦτον τοῦ
 ἀπ' Ἐφέσου Νικηφόρου τὴν ἀρχιερωσύνην λαβόντι προσίστατο
 10 ἂν τὰ μεγάλα, ὡς οὐ μᾶλλον ἐκείνον καταδικάζειν ἢ ἑαυτὸν,
 τοιαῦτα λέγοντι. ἂ δὲ καὶ τὸν πατριαρχοῦντα τότε λαβόντα τὰ
 παρ' ἐκείνου γράμματα, ἐπειδὴ τὸν Θρακικὸν ἐκείνος περικιωθεὶς D
 Βόσπορον ἅμ' ἐπέβαινε τῆς νεῶς καὶ ἅμα τοιαῦτ' ἄττα κινήτικα
 πρὸς παραίτησιν ἔγραφεν, εἰς οὐκ ἀγαθὰς ὑπονοίας ἐνήγε, καὶ
 15 ὡς οὐκ ἂν ἐκείνος τολμῶη τοιαῦτα γράφειν καὶ τὸν πρῶτον κα-
 θυβρῖζειν, εἰ μὴ γ' ἄλλοθεν εἶχε τὸ ἐκχωροῦν. τέως δὲ πείρα
 τὸ πρᾶγμα διδοὺς παρὰ τὸν βασιλεῖα πέμπειν ὡς εἶχεν E

sio videbatur ab eminentis throni antistite profecta, et maxime purgatam ab omni suspitione partium futuram eandem erat consentaneum, idcirco quod cum Arsenius Sardensis ordinationem admittere pro legitima renuisset, palam hic ab Arseniana factione alienissimus putabatur. quin hac ipsa ex causa insinabatur commendabaturque Germano velut sincerum et ex vero studio profectum consilium talis auctoris, cui privatim utile appareret perstare in patriarchatu Germanum, a quo utique pro vero episcopo agnosceretur. quare ut is tamen ipse contra proprias utilitates secessum inde consuleret, prona erat coniectura occultioribus eum quibusdam et diversis ab iis quae vulgo allegarentur rationibus moveri. nam quod ab aliis excipi soletur contra Germanum de translatione sedis, apud Sardanensem momentum habere nullum manifestum erat, cum hunc constaret ab eo patriarcha suam ipsius, quam pro legitima tuebatur, ordinationem accepisse, quem omnes scirent ab Ephesina sedo in Constantinopolitanam fuisse translatus. quomodo enim is ex ista translationis ex Adrianopolitano throno causa Germani promotionem posset irritam ducere videri, qui Nicephori transitum ex Ephesina in patriarchalem urbis sedem non solum pro canonico agnoverat, sed etiam a tali accepta sua ipsius inauguratione in Sardanensem sedem, cuius se verum iustumque profiteretur possessorem, reicere nequiret quin se ipse damnaret. quare aliud quidpiam idemque magnum par erat existimari vidisse Sardanensem, quo ad tam inopinatam suggestionem impelleretur. talis ergo epistolam sententiae quae abdicationem patriarchatus consuleret, scriptam ad se tracto Bosporo a navem ad discessum conscedente Sardensi, Germanus accipiens, in perplexam ingressus suspicionem est, merito reputans nunquam fuisse futurum ut ille auderet ista scribere ac primum se auctorem ferre consilii contumeliosi patriarchae, quem palam probaret imperator, nisi huic haud ingratum id esse perspexisset. ergo experimentum dubiae rei capere certum volens, epistolam eam statim ad imperatorem mittit,

ἔγνω τὸ γράμμα, μαρτύριον πὸ ἐκείθεν ἐκβησόμενον τῶν παρόντων θέμενος ἀψευδέστατον, ὥς εἰ μὲν ἐπαγγέσει τοῖς γραφεῖσιν ὁ βασιλεὺς κἂν δεινῇ θήσει τὸ πρῶγμα, ὥστε καὶ ἀποστελλεῖν
 P 201 καὶ ὑποστρέφειν καταναγκάζειν τὸν γράψαντα ἐφ' ὅπερ κριθεῖη τοιαῦτα πρὸς τὸν πρῶτον ἐκθέμενος, δῆλον εἶναι ὥς οὐκ εἰδότες⁵ τοῦ βασιλέως προέβη ταῦτα, καὶ ἀσφαλῶς ἔχειν ἐντεῦθεν εἶναι τῆς καταστάσεως· εἰ δὲ μαθὼν παρ' οὐδέν θήσει τὰ γεγραμμένα, ἀλλὰ προφάσεισιν ἐπιλύει καὶ ἀναρτῇ ὡς κατὰ καιρὸν ἴσως ζητήσων, ἥ καὶ ἄλλως πῶς ἐπιστελλεῖεν ὡς δῆθεν καταπαύων καὶ ἡμερῶν, τούντεῦθεν μὴ εἶναι πλέον εἰς τὸ μαθεῖν ὥς ὁ βασιλεὺς¹⁰
 B περὶ αὐτὸν ἡψικόρησε καὶ βουλῇ τούτου τὰ τοιαῦτα γέγραπται. ταῦτ' ἐν νῶ θέμενος, προσθεὶς ἐκ μηνυμάτων καὶ ἀλεγινὰ ὡς λυποῖτο τὰ πλείστα, ἐκπέμπει τὸν τὸ γράμμα διακομίσοντα. ὁ δὲ λαβὼν τε καὶ ἀναγνοὺς οὐχ ὅπως τοῖς γεγραμμένοις ἐπήλγησεν, ἀλλ' ὅλον ἑαυτὸν ἐπαλαστήσας εἰ οὕτω ταῖς τῶν κοινῶν¹⁵ σι-
 ραῖς συσφιγγόμενος καὶ περὶ τοῦ πατριάρχου φροντίζειν ἐπαναγκάζοιτο, αὐτίκα μηδὲν μελλήσας μηνύει ὡς “ἐν χερσὶν αὐτὸς
 C ἔχεις τὸν ἄνδρα, οὕτω τῶν κανόνων διδόντων, καὶ οἱ περὶ σὲ

8. ἐπιλύει P.

testimonium ex eventu veracissimum omnium quae tunc haberi possent eliciturum sese ratus, quo clare intelligeret quid arcanae his de rebus sententiae imperatoris animo subesset. si enim visis literis dolorem significaret et displicere sibi factum ostenderet, mitteretque post epistolae auctorem qui eum ex itinere retractum Constantinopoli aisterent, repetendum utique rationem in iudicio legitimo irreverentis ausi, quo ad principem sacrorum tale scriptum suo nomine non dubitasset dare, tunc sane fore manifestum ignaro imperatore contigisse ista, et securum sibi statum ea ex parte esse. si autem re cognita totum illud scriptarum temere literarum crimen videretur nibili ducere, sed praetextus ei excusando quaereret aut iudicium suspenderet tanquam videlicet in tempore de facto inquisiturus, vel si etiam non ignoto ipsi artificio rescriberet humaniter quasi demulcendi ac mitigandi officio, tum sane non fore sibi expectandum indicium certius ad plane intelligendum imperatoris satietate iam sui capti consilio et voluntate talia fuisse scripta. hoc animo consilioque Germanus acceptam a Sardensi, adiuncta alia a se scripta, qua significaret vehementer ea se re offensum in suo gravissimo dolore ad notum expertumque imperatoriae gratiae praesidium confugere, per fidum hominem ad imperatorem mittit. ille autem acceptis lectisque literis adeo non indoluit amici causa, ut sua potius aegre ferens quereretur inique secum agi, cui curis reipublicae gravissimis oppresso etiam alienarum de patriarcha solitudinum nulla misericordia onus iniiceretur. hisque indignanter dictis statim conversus ad nuntium responsum ei quod referret patriarchae in hanc sententiam reddidit, habere ipsum hominem in manu, potestati utique iuxta praescriptum sacrorum canonum subiectum sane.

πολλοὶ τῶν τοιούτων κριταί, καὶ σοὶ τὰ περὶ τούτων ζητεῖν ἐφει-
 μένον ποιεῖ ὡς βούλει· βασιλεῖ γὰρ οὐ μετὸν τούτων, ἀλλὰ πρᾶ-
 γμάτων καὶ θορύβων τῶν κατ' αὐτόν, πολλῶν ὄντων καὶ ταῦτα
 καὶ ἀναγκαίων." ταῦτ' ἀντιμαθὼν ἀκούσας ὁ πατριάρχης ἔγνω
 5 τὴν σκῆψιν, καὶ ἀντιλέγειν ὅλως οὐκ ἔχων (μηδὲ γὰρ ἔριστὰ τὰ D
 πρὸς βασιλέα εἶναι ἐκείνῳ) ἐξίστασθαι τοῦ πατριαρχείου παρ-
 σκευάζετο.

21. Μὴν μὲν ἐφεισθήκει τότε Γαμηλιών, ἦγετο δὲ ἡ τοῦ P 202
 τιμίου σταυροῦ ἑορτή, ἦν καὶ ὕψωσιν ὀνομάζομεν. ἐν ταύτῃ
 10 γούν τὰ ὕστατα στολισάμενος, καὶ τελέσας ἅμα μὲν τὴν ὕψωσιν
 τοῦ σταυροῦ ἅμα δὲ καὶ τὴν θείαν ἱερουργίαν, τῆς αὐτῆς ἡμέρας
 ὁπίας δειλῆς ἀποχωρεῖ, καὶ πρὸς τὰ ἐν τοῖς Μαγγάνοις αὐτοῦ
 κελλῖα τὰ πρὸς θάλασσαν ᾠκοδομημένα ἐλθὼν ἡσύχως διαγείν
 15 ἐκεῖ τοῦ βίου ἡρεῖτο. ἀλλ' ἅμα ἔφωσκούση καὶ ὁ βασιλεὺς B
 ἀκούσας εὐθὺς ἐφίσταται ἅμα μὲν συγκλήτῳ ἅμα δ' ἀρχιερεῦσι
 καὶ παντὶ τῷ τῆς ἐκκλησίας πληρώματι, καὶ τὸν λυπούμενον
 προσποιεῖται, καὶ ἀξιοῖ, καὶ ἀπειλεῖ προσβιάζεσθαι εἰ μὴ γὰρ
 ἀκούοι, καὶ οὐδὲν ἐλλείπει προθυμίας τε καὶ θείλῃσεως τοῦ μὴ
 ἀνάγειν καὶ πάλιν αὐτόν. πρὸς Κρητὰ δ' ἐκρήτιζε πάντως.
 20 ταῦτ' ὕρα καὶ κείνος τὸν μὲν ἀγνοοῦντα προσεποιεῖτο, καὶ χάριν
 τῆς εὐμενείας λέγειν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς εἰδῆσειν οὐκ ὤκνει, αὐτὸν C

5. σκίψιν P.

adde ipsi antistites multos, legitimos talium iudices. iret, quaestionem institueret, ageret quod vellet: imperatorem enim in eiusmodi negotia non se ingerere, satis habentem alibi quod curet, plurimisque tam tumultuosae quam necessariis publicae administrationis officiis districtum. his renuntiatis patriarcha agnovit tandem quid princeps, quantumlibet dissimulans, cuperet. ac certus non reluctari (vanam enim et stultam contra intellectam imperatoris voluntatem contentionem fore) ad cedendum patriarchatu se accinxit.

21. Mensis inierat September, et agebatur venerandae crucis festum, quod exaltationem appellamus. in ea sacris ultimis vestibus indutus, sicque celebrata crucis exaltatione, sacraque diei eius liturgia rite functus, vespere sub crepusculum recedit, et in suas, quas sibi ad mare in Manganis extruxerat, cellulas sese recipiens quiete illic deinceps vivere constituit. at diluculo posterae diei audita re imperator statim adfuit, una cum senatu et episcopis universoque cleri corpore, ac dolere se simulans orat ut revertatur, et coacturum se minatur, nisi precibus annuat; denique nihil ad omnem veri studii voluntatisque significationem sibi facit reliqui, quo minus ex animo cupere procurareque velle putaretur reditum eius ad thronum. ad ea Germanus cum Cretensi, ut dicitur, cretensis, et in simulatione ignorandi mentem intimam principis guaviter pernixens, plurimas se benignitati eius tantae et agere iam et deinceps semper habiturum referreque haud cunctaturum, ubi posset, gratias re-

δ' εἶναι γῆρα κατεργασμένον καὶ ἀσθενεῖα, καὶ πρὸς τὸ δίδόναι καὶ παραίτησιν τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνου καὶ λίαν ἀσμένως ἔχοντα, ἣν καὶ δέχεσθαι ἀντηξίου καὶ βασιλεῖα καὶ τοὺς παρόντας ἀρχιερεῖς, ἡμ' ἐκβαλὼν καὶ δεικνὺς τὸ γράμμα· μηδὲ γὰρ ἂν τοῦ λοιποῦ κῶν εἴ τι συμβαίῃ τὴν προστασίαν λαμβάνειν, 5 κῶν αὐτὸς ἀναγκάζοι ὁ βασιλεὺς. τότε τοιγαροῦν ὁ κρατῶν ἔχων ἐν χερσὶ φανερώς ὁ ἐν ἀδελφῷ ἐβούλετο, τοῦ μὲν αὐτὸν καὶ πάλιν
D προσαναγκάζειν ἀνῆκε, σχῆμα δεικνὺς ἀπειπόντος, τὸ δ' ἀγάλ-
 λειν ἄλλως καὶ τιμᾶν ἤρεϊτο. καὶ τὰ πρῶτα μὲν τὰ δοκοῦντά
 οἱ περὶ πατριάρχου ἐκείνον ἡρώτα, τῷ σύμβουλون ἀξιοῦσθαι ἐκ 10
 ἄλλω προστεησομένῳ ἑξημερῶν τὰ τῆς αὐτοῦ παραιτήσεως· εἶτα
 καὶ τὸ πατέρα ἔχειν αὐτὸν καὶ γράφειν προσεφίλοτιμῆτο, ὃν
 ἐκεῖνος, ὡς λέγεται, πρῶτος τῶν ἄλλων νέον Κωνσταντῖνον
E προσεπνεύφημι. τί δὲ μείζον εἶναι τοῦ εἰς πατέρα τετάχθαι τῷ
 νέῳ Κωνσταντῖνῳ καὶ βασιλεῖ; τὰ γὰρ περὶ τούτου πλατικῶς εἰ-15
 πείν, ἔταξε μὲν Γερμανὸς πρῶτος τῷ βυσιλεῖ χαριζόμενος, οἷος
 ἐκεῖνος τὴν πρὸς τοὺς ἄρχοντας θειραπεῖαν, ὑπεραπεδέξατο δὲ

2. τοῦ deerat.

spondit: caeterum senio se et infirmitate fractum, indeque imparem oneri tantae administrationis, ad libentissime dandam rite conceptam cessionem Constantinopolitanae sedis promptum paratumque esse, eamque ut acciperent rogare imperatorem et praesentes episcopos. simul ea dicens scriptam cessionis formulam porrexit, graviter edicens ne sperarent acquieturum se omnino, aut quidquid contingeret, remissurum de proposito, aut iterum admissurum patriarchalis ecclesiae regimen, vel si Augustus sese ad id adigere conaretur. tunc imperator habens iam in manibus quod votis tacitis optarat, partes tamen semel susceptas agere perseveravit, contendens, citra tamen imperium ac vim, ne in recusandi consilio perstaret, cunctisque gestibus ac modis personam aegre ferentis exprimens, ac cum diu nihil proficeret, quasi victus, ad propositum certe profitendum verissimum descendens semper eius eximie impenseque honorandi. quod exequi coepit ante omnia benevolentissime roganda Germani sententia circa electionem successoris eius, plane prae se ferendo (et eo videlicet ipso delinire satagendo, si qua ei superasset in ipsum offensio penetrata forsitan Augusti arcana voluntate, cuius esset respectu ad abdicationem coactus) plane, inquam, declarando se omnino velle plenum ei arbitrium servari circa delectum novi patriarchae. addidit quinetiam se patris deinceps loco ipsum habere decrevisse, celebravitque istum honorem scriptis ei ambizioso literis tali titulo, quem splendidiorum faciebat attributum, ut ferebatur, a Germano primo omnium imperatori gloriosum cognomen novi Constantini: quid enim maius videri poterat quam in patris affectum et auctoritatem a novo Constantino suscipi? nec omitiam qualicumque occasione de ista nomenclatione explicare aliquid distinctius. eius inventor quidem et primus artifex Germanus fuit, sua quadam in id excogitandum propectus innata indole obsequiosissime gratificandi regnanti-
 bus. excepit autem imperator non ut elogium temere delatum; sed et

καὶ βασιλεὺς ὥς οὐχ ἀπλῶς συμβάντος, ἀλλ' ὅτι ποτὲ ῥηπιόθεν P 203
 Κωνσταντίνος παρὰ πατέρων, ὥς ἔλεγεν, ἤκουε. οἱ δὲ Μαν-
 τουήλ λέγουσιν· ὁ καὶ ἀληθινώτερον οἶμαι διὰ τὸ παρ' αὐτὸ
 προφορίσασμα Ἰσαριθμῆσον τὰ μέτρα τὰ τοῦ βίου, τῆς κλήσεώς
 5 τέ φημι καὶ τοῦ πωνήμου. ὁ δὲ καὶ τινὰς ἔσφαλλον ἰστώντας
 τοὺς χρόνους ἐς δεκαεπτὰ· τὸ γὰρ Παλαιολόγος Μιχαήλ στοιχιῶ
 ἰς φέρε. προσκείμενον δὲ τὸ Μανουήλ τὸν εἰκοσιτέταρτον τῆς
 βασιλείας χρόνον ἐδήλωσεν ἄντικρυς. τότε γοῦν καὶ περὶ τῆς B
 κατ' ἐκείνον προσκοποῦντος προνοίας καὶ γε οὐκ ὀλίγα προσεπαγ-
 10 γιλλομένου, "ὄψεται θεὸς τὸν εἰς τὸ ποιμαίνειν αὐτάρχη, πρὸς
 δὲ καὶ συνεπιλήψεται οἱ τῶν ἱερῶν μεριμνῶν. τὸ δ' εἰς πατέρα
 τετάχθαι τῷ βασιλεῖ μέγα μὲν καὶ ἄλλως σεμνόν· πλὴν ὅν καὶ
 θεὸς εἰς νύοθισίαν προσεπιλάβετο, τίς ἱκανὸς εἰς πατέρα κε-
 κλησθαι τούτῳ, εἰ μὴ ὅν ἐκείνος μὲν μόνος ἄξιον εἰς τὴν ἐπιτρο-
 15 πείαν κρινεῖ; τὸ μέντοι γε τῶν ἀναγκαίων προμηθεύεσθαι τι καὶ C
 προνοεῖν περικτὸν ἄλλως καὶ οὐκ ἀναγκαῖον τοῖς καὶ τὸν τοὺς
 νοισσοῦς τῶν κοράκων τρέφοντα ἔχουσι. πλὴν ἀλλὰ καὶ ἡ ἐμὴ

15. ante τῶν omisi μὲν.

id in quo perspicui gauderet quam sibi non vanum omen fuisset domestici
 veteris cuiusdam augurii, quo se, ut aiebat, recordabatur Constantinum
 a parentibus vocitari puerulum solitum. sunt tamen qui non Constanti-
 num sed Mannëlem appellatum in infantia Michaëlem Palaeologum prodi-
 derint. id quod equidem puto verius, quod sic eventu perpetratum ap-
 pareat auspicium e numero literarum eius nominis ductum ad praedesti-
 natam ipsius imperio temporis spatium indicandum. nam is numerus tunc
 tantum cum numero annorum quibus imperavit convenit, cum non sola
 veri eius nominis sed praeterea cognominis istius elementa in unam con-
 flata summam fuerint. nam inde deceptos quosdam novimus, qui regna-
 tarum hunc principem annis dumtaxat septemdecim autumaverant, eo quod
 nomen hoc Michaël Palaeologus totidem constet literis, non animadver-
 tentes adiungendum huic fuisse cognomentum Manuëlis, cuius elementis
 ad priora septemdecim additis numerus absolvetur quatuor et viginti, quot
 annis fuisse illum imperaturum eventa demonstrarunt. tunc igitur cum
 praeterea imperator effunderetur in omnem significationem liberalis bene-
 volentiae, ultro pollicendo census annuos proventusque copiosos, ad ea
 simul omnia Germanus respondit in hunc modum. "quod primam defera,
 ut successorem meum nomen, minime id opus est: providebit ecclesiae
 suae deus idoneum pastorem, et ei propitius adiutor auctorque aderit in
 sacris eius arduae functionis curis. eligi deinde assumique me in patrem
 imperatoris magnam equidem rem et summae dignationis honorem esse
 iudico: verum eius quem deus adoptare in filium est dignatus, quis homo
 se talem ferat ut recte vocari pater possit, nisi quem ipse deus, et qui-
 dem solus nec humani praeventus praerogativa suffragii, dignum iudica-
 verit cui gubernandam committat ecclesiam? quod iam attinet ad oblatam
 mihi necessarii provisionem victus, minus eam dūco necessariam, eum
 utique nutritium habentibus qui pascit pullos corvorum. caeterum et mea

ἐκκλησία" (ἐδήλου δὲ τὴν Ἀδριανούπολιν), "τὸν ἐμὸν ἀρχιερεῖα
 πλουτοῦσα, ἔχει τρέφειν καὶ ἄμφω, συνάμα καὶ θεῶ χορηγοῦν-
 τι." ταῦτα μὲν οὖν τότε ὁ Γερμανὸς ἐπὶ πᾶσι τοῖς προβληθεῖσι
 παραιτούμενος ἔλεγεν. ἦν δ' ὃν ἔλεγεν ἑαυτοῦ τῇ Ἀδριανουπό-
 D λει ἐπικηρυχθέντα μετ' αὐτὸν παρ' αὐτοῦ ὁ ἀνεψιὸς ἐκείνους
 Βαριλάμ εἶτ' οὖν Βασίλειος, ὃς πρὸς μὲν τὰ εἰς πνευματικὴν
 P 204 πολιτείαν καὶ λίαν ἀμελῶς εἶχεν, (22) ἄλλως δὲ φιλόκοσμος
 ὢν ἵπποις ἐχρήτο, ἔστι δ' ὅτε καὶ ὄπλοις, καὶ προσεφιλοτιμεῖτο
 δμοῦσε τοῖς πολεμίοις χωρῶν. ταῦτ' ἄρα καὶ ζῶντος μὲν τοῦ
 θείου ἐν καταγνώσει ταῦτα πράττων συνεγινώσκετο· ὕστερον δὲ 10
 καὶ ἄλλων προστριβέντων αὐτῷ κατηγορημάτων, τοῦ γέροντος
 μεταλλάξαντος, ἐπεὶ εἰς κλίσιν καλούμενος ἐπὶ πολλαῖς ἡμέραις
 B τὸν ἐπίληπτον ὑπεκρίνετο ὡς προσποιεῖσθαι μηδὲν τῶν καθ' αὐ-
 τὸν εἰδέναι, τέλος ὑφίστατο τὴν ἀπὸ τῆς συνόδου καθάραισιν.
 καὶ εὐθὺς μεθ' ἡμέρας ὁ ἐκστὰς δῆθεν ἔμφρων, καὶ ὁ μηδὲ περὶ 15
 ἑαυτοῦ εἰδὼς ὃ τι ποιεῖ καὶ ὅτι πάσχοι, περὶ ὧν ἐκείνῳ λόγος
 οὐδεὶς διειστέλλετο, καὶ τὸν βασιλέα λιπαρῶς ἤξιον ᾠφεῖναι οἱ χρη-
 σθαι τῇ ἔξει καὶ στρατηγεῖν ὡς οἷω τ' ὄντι δμοῦσε τοῖς ἐχθροῖς
 ἵνα καὶ συγγὰ τὰ ἐκείνων ἰσχυρὰν τρόπον. τὸ δ' ἄρ' ἦν τοῦ

ecclesia" (Adrianopolitanam designabat) "illi quem ei domestica mihi ne-
 cessitudine obnoxium antistitem prae feci, eas copias suppeditat quas ad
 nos aequae ambo alendos abunde sint." talis tunc Germani fuit oratio,
 quae ipsi obtulerat imperator generose recusantia, fuit autem is quem
 dixit a se sui loco praepositum ecclesiae Adrianopolitanae, ipsius ex
 fratre vel sorore nepos Barlaam, alio nomine Basilus dictus, eorum quae
 ad religionem et sacram disciplinam pertinebant admodum negligens.
 (22) caeterum decori cultus studiosus equis utebatur, interdum et armis;
 in quo etiam ambitiose generositatem ostentare amabat, cominus congre-
 diens cum hostibus. et haec quidem iam tum patre vivo, parvipen-
 dens eius utcumque contrarium vel iudicium vel exemplum, palam ac-
 tate cum cerneretur, impune tulit, veniam iuveni levitati gravis et gra-
 tiosi senis conciliante verecundia. postea tamen, cum aliorum quoque
 impactorum ipsi criminum invidiosis accusationibus premeretur, sene iam
 defuncto citatus ad dicendam causam, multis diebus simulata insaniam et
 per eam secure ignorantia molitionum quae in ipsum struebantur, iudi-
 cium eludere conatus nequidquam est, synodo nihilominus depositionem
 eius rite decernente; quae res illi simulationem excussit. nam ille prius
 scilicet impos mentis, nec aut sciens quid in se pararetur aut quid age-
 ret quidve pateretur, ut videri volebat, pensi habens, coepit repente as-
 pere, et imperatorem adiens oravit, sineret se obsequi naturae propriae
 ipsum indole in rem bellicam trahenti; auctoraret ergo sese aliqua mili-
 tati praefectura, qua ipsi praedito, ut dudum optaverat, liceret laces-
 sere manu hostes et de iis fuis caesisque crebra statuere tropaea. id
 quod imperatori audienti gravem et ad extremum supplicanti exitiosam
 suspicionem movit. nam reputans Augustus haec loquentem facile quae

βασιλέως ἀκούσαντος εἰς ὑποψίαν ἐκείνῳ κακίστην, εἶτα καὶ κίν- C
 ὀννον. συννοήσας γὰρ ὁ κρατῶν ὡς ὁ ταῦτα λέγων δυνατὸς
 ἔσται καὶ πρᾶξαι (ἥ τε γὰρ ἡλικία καὶ τὸ τοῦ σώματος ἰσχυρὸν
 καὶ τρίτον ἡ περὶ ταῦτα πείρα πιστὴν ἡγεῖσθαι τὴν ὑποψίαν ἐδή-
 5 λου) καὶ γ' ἐπειλημμένος ἀνέσεως οὐχ ὑπὲρ ἡμῶν μᾶλλον κατ' ἐ-
 κείνων ἀλλὰ καθ' ἡμῶν μετ' ἐκείνων τῷ ἀποδρᾶναι καὶ μελετή-
 σει ἴσως καὶ διαπραΐζεται, ἐν φυλακαῖς δέσμιον κατασχὼν ἐτήρει, D
 μὴ δὲ φθάσας φησι καθ' ἡμῶν ἐκτελέσας ἢ κατὰ τῶν ἐχθρῶν
 ἐπηγγελατο. εἶτα τῆς περὶ ἐκείνον φροντίδος ἀνεῖσθαι θέλων,
 10 προστάσσει τῷ Τζυκανδύλῃ, ὁτρηρῶ γε ὕντι πρὸς ταῦτα, ἀπα-
 γαγόντι πρὸς Νίκαιαν αὐτόν τε καὶ σὺν αὐτῷ Βούλγαρον καὶ αὐ-
 τὸν ὄντα ἐν ὑποψίᾳ τοῦ ἀποδρᾶναι, Τζούτλαν, πρὸ τοῦ εἰς τὸ
 κίστρον εἰσαγαγεῖν ἄμφω στειρῆσαι τῶν ὀφθαλμῶν, ὃ δὲ καὶ E
 γέγονε μετὰ ταῦτα.

15 23. Ὁ μέντοι βασιλεὺς τὸν Γερμανὸν ἀποσκευασάμενος P 205
 περὶ πατριάρχου συνεισκόπει τοῖς ἱερεῦσιν, ὡς μὴδὲν εἰδὼς δῆθεν,
 οὐδ' ἔτοιμον ἔχων ὃν καὶ ἐν καρδίᾳ προουκατεβύλιτο. οἷς γούν
 οὐκ ἐν ἐπιστάσει τὰ τούτων, τούτοις ἐπιπολαῶς λογιζομένοις
 ἔνθεν μὲν τοῦτον ἔνθεν δ' ἐκείνον οἱ τῆς καρδίας ὑπέγραφον λο-

8. μὴ δὲ φθάσῃ?

minabatur acturum, utique cui nec flos aetatis nec robur lacertorum
 nec, quod caput erat, usus iam aliquis ausorum istiusmodi deesset, in
 eam ex suspitione fixam opinionem transiit, timendum omnino ne, si ei
 quod vellet agendi liberum otium daretur, aut transfugiens ad hostes aut
 in factionem aliquam reipublicae infensam sese addens istum inquietum
 animum et gladiatorias vires ad patriae perniciem conferret, machinare-
 turque et attentaret periculose multa contra quietem publicam. constri-
 gendum igitur praecipitis ingenii hominem putavit, et illo carceri man-
 dando praeventendum, ut aiebat, ne nostro damno perficeret quod in ho-
 stium exitium sese dixisset meditari. postea vero defungi semel cupiens
 accipiti cura in tuto detinendi reum difficilis custodiae, Tzycandylae cui-
 dam, impigro et talibus obsequiis idoneo ministro, mandavit ut hunc si-
 mul cum Tzuila Bulgaro, et ipso transfugii suspecto, Nicaeam abductum,
 ambos priusquam illic in castrum conderet, oculis privaret; id quod postea
 est factum.

23. Hoc porro tempore imperator, amoto e sede Germano, idoneum
 qui patriarchali throno imponeretur inquirebat una cum episcopis, egregie
 dissimulans quid in votis haberet, nec ulla significatione prodens paratum
 sibi designatumque unum menti obversari, quem praelatum omnibus im-
 pense cuperet. quotquot ergo antistitem simplicioribus arcanus erat sen-
 sus principis ignotus, ab iis sane, utpote rem aestimantibus e superficie,
 et quam relinqueret ipais integram evehendi quem mallent libertatem vere
 se habere arbitrantibus, alius aliusque pro cuiusque animo tacitis cogita-
 tionibus ad eum honorem designabatur. at perspicacioribus aliis, quos

γισμοί. ὅσοι δὲ καὶ εἰς νοῦν ἔβαπτον τοῦ κρατοῦντος καὶ κατη-
 B στόχουν τῶν ἑνοίων, ἐκείνοις εἰς καὶ μόνος ἐδόκει ὁ εἰς τὴν
 προστασίαν ἐπιτήδειος ὁ καὶ θυμῆρης τῷ βασιλεῖ. κοινῶς γοῦν
 συνδιασκεψάμενοι τὸν Γαλησίου Ἰωσήφ ἐψηφίζοντο, ἄνδρα πνευ-
 ματικόν τε καὶ ἀγαθόν, ἀπλοῖκόν καὶ εὐήθη τοὺς τρόπους, φέ- 5
 ροντα δὲ τινα καὶ ἐκ τῶν ἀνακτόρων, ἐπεὶ γυναικὶ συζῶν τῷ τῆς
 μακαρίτιδος δεσποίνης Εἰρήνης συνετάττετο κλήρω καὶ κατ' ἀνα-
 C γνώστας ἐξυπηρέτει, καὶ ἐλευθερίας ἱκανὰ δεήματα. ἡγάπα δὲ
 καὶ τὸ τῶν εἰς χεῖρας πεσόντων μεταδιδόναι τοῖς ἄλλοις, ὅσα
 καὶ ἀσφαλῶς ἀποφήνασθαι, ὥς ἄλλοι δὴ οἱ καθ' ἡμᾶς τὸ 10
 γλισχεύεσθαι. τὸ δὲ ξένον ὅτι καὶ τῇ μοναχικῇ πολιτείᾳ ἐνα-
 μενίζων ἐν ψαλμωδίαις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις, ἐν ὕδρο-
 ποσίαις, ὅτ' ἔδει, ἐν πραότητι καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἥθει χρηστῷ
 καὶ ἀπλότῃ καὶ συνόλως ἀκαταγνώστῳ διαγωγῇ, οὐδὲ τῆς κατ'
 D ἄνθρωπον ἀρετῆς ἡμέλει, τοῦ καὶ προεντυχεῖν τινὶ καὶ προσπνύ- 15
 ξασθαι καὶ τὰ φιλικὰ συλλαλῆσαι καὶ μειδιῶσαι καὶ διαχεῖσθαι
 πρὸς γέλωτα, εἴ ποὺ ἐλέχθη παρὰ τινος κατ' ἄνεσιν ἢ καὶ
 ἐπράχθη εὖχαρι, καὶ ὑπελθεῖν ἄρχουσι δυναμένους, καὶ ζητεῖν
 ἐπὲρ ἄλλων, καὶ ἄβραῖς τραπέζαις σὺν διαφόροις οἰνοῖς τε καὶ
 τραγήμασι τοὺς πολλοὺς ἐστιῶν, καὶ μᾶλλον ὅσοις ὁ βίος ἄπο- 20
 E ρος καὶ ἀπάλαμνος καὶ τῆς κατ' αὐτοὺς ἀναδοχῆς ἐχρηζον. τοῦ

18. δυνάμενος?

non laterent imperatoris intimi affectos, unus et solus ad istam praefecturam aptus scilicet videbatur, quem praerogativa gratiae principis tacite-
 rumque in id votorum commendaret. consilio igitur inter se habito con-
 cordibus calculis Iosephum Galesii praefectum elegerunt, virum spiritua-
 lem et bonum, simplicem natura facilemque moribus, nonnihil in usu vi-
 tae e palatina elegantia trahentem. nam uxorem habens in familia pri-
 cipis feminae vixerat, adscriptus olim clero domestico dominae Irenae
 piaae memoriae, ibi ministrans in ordine lectorum; unde liberalis fiducia,
 qualis esse in aulis educatorum solet, multa in eius sermone ac conver-
 sandi forma vestigia extabant. communicare quinetiam largiendo aliis ex
 in eius manus incidentibus, quaecunque secure ostenderentur, sic amabat,
 ut fere alii, quos novimus, talia recondunt et sibi avare servant. his eius
 moribus inopinatum admiscebatur quiddam, quod videlicet homo ex animo
 amplecti prae se ferens sanctimoniam monasticam in psalmodiis, in vigi-
 liis, in ieiuniis frequenter, in potu abstemio, quando erat opus, in man-
 suetudine, in iustitia, in benigno animo et simplicitate, uno verbe in ir-
 reprehensibili conversatione, non tamen negligebat humanitatem consueta-
 dinis urbanae, frontem laetam exhibens occursibus, obvius complotens,
 blando sermone detinens, non revidens modo sed et in risum se effun-
 dens, si quid facete a quoquam forte diceretur aut lepide fieret ad gra-
 tiam. idem non ignorare artem insinuandi se ad principes, ab his pro

γοῦν τοιοῦτον καταδεξαμένου τὴν ψῆφον, ὁ βασιλεὺς εἰς πα-
 τριάρχην τοῦτον προβάλλεται, μὴνὸς Σκιροφοριῶνος εἰκοστῇ
 ἡμέρῃ τῆς δεκάτης ἐπιμελήσεως τοῦ ἡσυχίου ἔτους, Ἐκατομβαιώ-
 νος δὲ νομηνίᾳ χειροτονηθεὶς εἰς ἀρχιερέας τετέλειται. περὶ δὲ
 5 γὰρ τὴν χειροτονίαν καὶ τοιοῦτόν τι γίνεται. (24) ὁ γὰρ Πινα- P 206
 κῆς μοναχὸς παρὰ Γερμανοῦ τὴν χειροτονίαν δεξιόμενος Ἡρα-
 κλείας τῆς κατὰ Θράκην ἦν ἀρχιεπίσκοπος, ὃς δὲ καὶ προνόμιον
 ἔστιν ἐκ παλαιοῦ δικαιομενῶν ἐκ Βυζαντίου, ὡς ἀνέκαθεν τε-
 λούντος ὑπὸ τὴν Ἡράκλειαν, τὸν πατριάρχην χειροτονεῖν. ἀπε-
 10 προσποιεῖτο γοῦν τὴν ἀπ' ἐκείνου χειροτονίαν ὁ Ἰωσήφ. καὶ ὁ
 κρατῶν σοφὸν τι ποιῶν ἐκείνον τότε προσκαλεῖται πρὸς τὰ ἀνά-
 κτορα, ἐν τῷ κατ' ἐκεῖνα ναῷ λειτουργήσοντα. καὶ δὲ ἐκεῖνος B
 μὲν ὑπὸ πολλῶν μισθῶ τὴν λειτουργίαν ἐπλήρου, ὁ δὲ γὰρ Μιτυλί-
 νης Γρηγόριος ἐκ παλαιοῦ φέρων τὴν χειροτονίαν χειροτονεῖν τὸν
 15 πατριάρχην ἐκλέγεται.

Ὅλου γοῦν τοῦ μηνὸς ἐκείνου ὁ βασιλεὺς, ἐπεὶ οὐκ ἦν
 ἐκείνῳ τῆς τοῦ ἀφορισμοῦ λύσεως προεργαζέμενος, ἐδίδου τῷ
 πατριάρχει καιρὸν σὺν τοῖς ἀρχιερεῦσι σκέπτεσθαι πῶς ἂν καὶ
 κατὰ τρόπον γένηται, προλαμβάνων αὐτὸς ἐκάστης διὰ τοῦ

4. ἀρχιερεῖα?

aliis petendi, non refugere ad delicatas mensas, cum vinis varil generis
 et bellariis, multos etiam vulgaris sortis adhibere, praesertim quibus ratio
 victus in arto esset nec per se habentibus nec parare aliunde gnaris ideo-
 que indigentibus hospitali benignitate amicorum. hunc talem iusto suffra-
 giorum comprobatum numero ad patriarchatum imperator evexit, mensis
 Decembris die octava supra vigesimam, Indictionis decimae, anni 6775.
 mox kalendis Ianuariis ordinationem idem episcopalem rite accepit; circa
 quam ceremoniam tale quiddam contigit. (24) Pinacas monachus, qui
 ordinationem a Germano acceperat, Heracleae Thraciae archiepiscopus
 erat, et ei ut tali competeat ex antiquo ius consecrandi Constantino-
 politani patriarchae, inde ducta ratione privilegii, quod urbs Byzantina
 primis ecclesiae temporibus sedi Heracleensi fuisset subdita. nolebat autem
 Iosephus impositionem manuum ab isto accipere. huius expediendi nodi
 rationem opportunam excogitavit imperator: Pinacam videlicet in aedes
 imperatorias accitum palatinis sacris praeficit, missae illic sacrificium so-
 lemni ritu peracturum; quem ille honorem quaestu ingenti coniunctum
 propter ditissima stipendia eiusmodi fungenti officio decreta dum libenter
 accipiens ibi celebrat, Mitylenensis Gregorius, adversus cuius ordinatio-
 nem utpote antiquam nulla erat exceptio, eligitur ad ordinandum pa-
 triarcham.

Totum porro reliquum Ianuarium mensem imperator, cui nihil erat
 magis optatum quam solutionem anathematis, cui subiacebat, rite ac
 modo nulli calumniae obnoxio consequi, concessit novo patriarchae ut
 per eum cum caeteris episcopis consideraret quamnam illa posset ratione
 optima confici, interim, quod ad se attineret, nulla die omittens studie-
 Georgius Pachymeres L.

- C** πάντ' ἐκκληροῦν ῥαδίως, περὶ ὧν ὁ πατριάρχης ἐκείνων ἤξιον, εὐδοῖα ποιῆν τὰ τῆς λύσεως. ἐς τοσοῦτον γὰρ ἡδέως αὐτοῦ λέγοντος ἤκουεν, ὥστε καὶ δὴ ὁρισμῶν πεμπομένων ἐκασταχοῦ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπικρατείας προσέταττεν αὐτὰς δὴ τὰς τοῦ πατριάρχου γραφὰς ἀντὶ προσταγμάτων ἰδίων δέχεσθαι τοὺς ἐν' ἑξουσίας, προσαπειλουμένων καὶ κολάσεων τοῖς μὴ κατὰ τὰ ἐπιτεταγμένα, ὑπὲρ ὅτου ἂν καὶ γράψοι, τελέουσιν. ἤνοιξε
- D** μέντοι καὶ φυλακὰς καὶ πολλοὺς τῶν ἐγκλεισμένων ἐξέλειτο τῶν δεσμῶν, καταδίκους συμπαθείας ἡξίωσεν, ἐξωρισμένους ἀνεκάλεσατο, καὶ οἷς ἀπεχθῶς εἶχε κἀκείνοις ἐξίλειτο, τοῦ πατριάρχου
- P 207** χου μεσιτεύοντος. (25) ἐπέστη γοῦν ἡ μηνὸς Ἀθηναίωνος διετεῖρα, καὶ ἡ καὶ ἡ ἐκκλησία ἄγει τὴν τῆς ὑπαπαντῆς ἑορτήν. καὶ ὁ πατριάρχης συνάμα πᾶσιν ἀρχιερεῦσιν ὑπὸ πολλῶ τῷ τῶν λαμπάδων φωτὶ καὶ ὕμνοις τῇ ἑορτῇ πρέπουσιν, ἔτι δὲ καὶ ταῖς ὑπὲρ βασιλῆως πρὸς Θεὸν ἱκεταῖς, ὡς ἔδει καὶ περιφανῶς παν-
15 νχεύσας, τὴν ἱερὰν λειτουργίαν ἐπιτελεῖ. καὶ ἤδη ὡς ἤνυστο
- B** πᾶσα, τοῦ βασιλῆως ἐν βασιλικαῖς ἱσταμένου δορυφορίαις συνάμα συγχλήτῳ πάσῃ καὶ πολιτείᾳ, τοῖς ἁγίοις προσεγγίξει θυρλοῖς, τῶν ἀρχιερέων ἔνδον τοῦ βήματος ἱσταμένων. ἀποθήμενος οὖν τὴν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καλύπτραν, ἀκαλύφῳ τῇ κεφαλῇ
20 προσπίπτει θεῷ καὶ ποσὶ προηγουμένως τοῦ πατριάρχου, καὶ μετ' οὗτοι θεομῆς τῆς προθέσεως τὴν συγχώρησιν ἔξαιτεῖ, ὁμολο-

sisime cuncta exequi, quas vel necessaria vel opportuna praeparando negotio suggereret Patriarcha, cuius preces omnes ac signa voluntatis promptissima quidvis largiendi facilitate statim explebat, adeo libenter illum, quicquid ad se referret, audiens continuoque indulgens, ut etiam missis quoquoeverum edictis per omnes imperii terras sanxerit, ut literas patriarchae perscriptaeque voluntates quocumque missae a cunctis locorum magistratibus sic exciperentur et executioni mandarentur, tanquam si quae his indicabantur, qualiacumque forent, ipse imperator iussisset, minis etiam poenarum gravium adscriptis in eos qui secus fecissent. aperuit quinetiam custodias publicas, et multos illic detentorum vinculis solvit; damnatis quoque gratiam indulsit supplicii decreti, exules revocavit, et quibus erat iratus condonavit offensas, intercedente patriarcha. (25) adfuit tandem decreta imperatoris absolutioni dies, secunda mensis Februarii, qua ecclesia celebrat festum Hypapantes; et patriarcha cum omnibus episcopis ad multam lampadum lucem hymnis decantandis solemnitati consentaneis, imperatore quoque suas deo preces suppliciter offerente, splendide, ut ritus et mos legitimus poscebat, nocte pervigilata, sacram liturgiam celebravit. quae ut peracta tota est, imperator, qui catesus acerosam steterat, stipante regio satellitio, una cum universo senatu et civium corpore, procedens admovit se sacris valvis, episcopis intra septum altaris stantibus. ibi ille abiecto capitis tegmine, nudo vertice, coram

γῶν μεγαλοφώνως τὸ τόλμημα. καὶ δὴ ἐπ' ἐδάφους κειμένον
 τοῦ βασιλέως, ὁ πατριάρχης χάρτην ἀνὰ χεῖρας ἔχων ὥπερ ἡ C
 συγχώρησις ἐνεγέγραπτο, διεξιὼν καὶ ῥητῶς τὸ πλημμέλημα λέ-
 γων τὸ ἐπὶ τῷ τοῦ βασιλέως παιδί δηλαδὴ Ἰωάννῃ, συνεχώρει
 5 τραπὶ τῷ στόματι, καὶ ἐπ' αὐτὸν ἄλλος καὶ μετ' ἐκείνον ἕτερος
 καὶ καθ' ἑξῆς οἱ πάντες, ὧς ἐφ' ἐκάστῳ προσπίπτοντος καὶ τὴν
 συγχώρησιν αἰτουμένου, ἐκείνοι καθ' ἓνα τὸν χάρτην ἔχοντες
 ἀνὰ χεῖρας, τὸν αὐτὸν τῷ πατριάρχῃ συνέχωρουν τρόπον, πολ-
 λῶν χειμένων δακρύων, καὶ μᾶλλον τῶν ἐκ τῆς συγκλήτου, πρὸς D
 10 ἐξιλίωσιν. καὶ τέλος ἀναστὰς καὶ τρύφου ἱεροῦ μετασχών, καὶ
 ὡς εἰκὸς προσκυνήσας καὶ συνταξάμενος, ἔχώρει πρὸς τὰ ἀνάκτορα.
 ἐπέταξε δὲ καὶ τῷ ἐγκλεισμένῳ κατὰ τὸ τῶν Νικητιάτων τῆς
 Λακιβύζης φρούριον Ἰωάννῃ εἰς τροφῆς οἰκονομίαν καὶ ἐνδυμά-
 των τὰ ἱκανά, πολυωρῶν ἐκείνον συγχάκας καὶ τοῖς ἀναγκαίοις
 15 καθ' ἐκάστην σχεδὸν φιλοφρονούμενος.

Ἐντεῦθεν καὶ πρὸς τὴν διεξαγωγὴν τῶν κοινῶν σπουδαιότε-
 ρον τρέπεται. (26) καὶ ἐπεὶ πάλιν ἀνοιδαινεῖν ὤρμων τὰ δυ- P 208
 σικά, τοῦ δεσπότης Μιχαὴλ ἐξ ἀνθρώπων γεγονότος, καὶ τὸν
 μὲν Νικηφόρον ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ ἀρχῇ καταλείψαντος, τῷ δὲ γε νῶφ
 20 Ἰωάννῃ χώραν οὐκ ὀλίγην διανενημεκότος ἰδίαν, καὶ ὁ μὲν Νικη-

6. φ. abundare videtur. 10. τρύφους?

deo procidens, ad pedes ante omnia se abiecit patriarchae et quam ar-
 dentissima supplicatione veniam poscit, confitens magna voce scelus suum.
 tunc patriarcha, humi sic prostrato imperatore, chartam quam in mani-
 bus habebat et in ea scriptam formulam absolutionis legens, et distincte
 pronuntians facinus iniquum in filium imperatoris, videlicet Ioannem, at-
 tentatum, illud imperatori clara voce condonavit. post hunc eandem pa-
 triter formulam recitavit alius episcopus, inde alius, et sic ordine universi
 legentes e scripto, coram unoquoque ipsorum vicissim se prosternente
 Augusto et veniam enixe postulante, cunctis, sicut patriarcha fecerat,
 condonantibus: multis inter haec lacrimantibus, praesertim e senatu, ac
 dei pacem exorantibus. tandem surgens princeps sacro impertitus epulo
 est, sub quod debita rite adoratione perfunctus, salutato denique coetu,
 in palatium recessit, decrevit autem incluso apud Nicetias in arce Da-
 cibyzae Ioanni pensiones in victum vestitumque copiosas, solícite dein-
 ceptis cum curans, multis subinde, qui eum necessariis large suppeditan-
 dis consolarentur, et sibi carum esse verbis rebusque quam officiosissime
 testarentur, missitatis.

Hinc iam solutiorem animum ad reipublicae procuracionem studiosius
 vertit. (26) timere deinde rursus et tumultum minari Occidui tractus
 res coeperunt, despota Michaële mortuo. is principatum quidem suum
 legitimo transmisit successori Nicephoro filio, fratri autem eius notho
 Ioanni non parvam regionem propriam excepit, qua is sibi peculiari frue-

φθρος ἡγάπα κατέχων τὰ ἑαυτοῦ, ὃ δὲ Ἰωάννης καὶ ὑπὲρ τὰ
 ἔσκαμμένα πηδᾶν ὠρέγετο καὶ τῶν τοῦ ἀδελφοῦ ἀποσχόμενος τῶν
 B ἡμετέρων προσήπτετο, σκυλεύων τὸ προστυχόν, πολέμῳ μὲν
 ἐκείνων ὃ βασιλεὺς μετιέναι οὐκ ἔδοκίμυζε θερμουργὸν ὄντα καὶ
 νέον ἀρχῆς ἀψάμενον, δι' εἰρήνης δ' ὑπελθεῖν καὶ κατὰ κῆδος
 σπένδεσθαι πολλῷ κρεῖττον ἡγεῖτο τοῦ πολεμεῖν. ὅθεν καὶ
 πρεσβείαις μὲν τὸ σκληρὸν ἐκείνου μαλύσσει καὶ αὐθαδεις, ἐπεὶ
 δ' ἐκεῖνος καὶ ὥραϊαν γάμον ἔτρεφε θυγατέρα, ἐβούλετο διὰ κή-
 C δους βεβαιώσασθαι τὴν εἰρήνην. ἦν γὰρ καὶ ἄλλως ὃ Ἰωάννης
 δραστήριος, ὥς καὶ τῇ τῶν ἐπιτηδευμάτων ταχύτητι σὺν τῇ περὶ 10
 τὰς μάχας συνέσει καὶ λίαν ἀριστοουργεῖν, καὶ εἰς δόος τὸν δεσπό-
 την πολλάκις ἐτίθει, μή πως καὶ υἱὸν ἐπιτηδευόμενος παρα-
 κρούσαιτο καὶ τῇ τῆς νίκης ἀδοξία περιβαλεῖν θυγηθεῖν. διὰ
 ταῦτα καὶ σπεύσας ὃ βασιλεὺς λίαν σοφῶς τε καὶ ἀσφαλῶς τὴν
 ἐκείνου προκατελάμβανεν εὐνοίαν, καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰωάν- 15
 D νου τῷ ἀνεψιῷ αὐτοῦ καὶ υἱῷ τῷ τῆς Μάρθας Ἀνδρονίκῳ, πέμ-
 ψας καὶ σὺν οὐκ ὀλίγῃ τιμῇ ἀγαγών, εἰς γάμον ἐδίδου, ὀνομά-
 ζων ἔξ ἀξιωματῶν τὸν γαμβρὸν μέγαν κοινοσταῦλον, τὸν δὲ πεν-
 θερὸν Ἰωάννην σεβαστοκράτορα. καὶ τῷ μὲν Ἰωάννῃ ἐσπένδετο

retur. ac Nicephorus quidem contentus sua sorte quiete agebat. Ioannes vero inquieti vir ingenii, aestuans intra limites angustus et erumpere gestiens, fratris tamen ditione abstinebat, nostras sibi finitimas incurabat terras, agens ferensque quidquid occurreret. ea iniuria imperator cognita bello tamen adoriendum non putavit iuvenem praefervidum et novitate principatus prolectam ad audendum quidvis, tutius arbitratus insinuare se ipse pacatis artibus, et affinitatis eum necessitudine conciliare sibi. quare ferocem eius animum legatione blande supplicii delinientis, hominem ad pacem invitavit nuptiali foedere firmandam, filia, quam is habebat nubilem, cuidam ex imperatoris consanguineis iungenda. erat hic Ioannes indole strenuus, manu promptus, ingenio praeceps, et quocunque incumberet, vehemens, ad haec usu praeditus rei militaris tanto, ut ne fratrem quidem suum tot successibus bellicis clarum despotam Ioannem tuto cum eo committi posse imperator duceret, metuens Martem commonem ancipitesque praeflorum casus, nec satis fidens, si bellarent invicem, nunquam eventurum ut aut vi aperta superatus aut fraude circumventus despota praeteritarum decora palmarum pudenda clade corrumpere. haec pro sua prudentia imperator reputans, provido securoque consilio praecoccupare ac devincere sibi periculosum adversarium decrevit, et consecutus quod optarat videbatur, filia Ioannis istius, de qua dixi, splendido a se misso comitatu e paterna domo Constantinopolim deducta, collocanda Tarchaniotae Andronico Augusti nepoti e sorore Martha, quando generum pariter socerumque novis amplissimis imperatoriae aulae dignitatibus honestavit, nepotem quidem suum magnam conestaulam, Ioannem autem sebastocratorem creans. in hunc modum pax cum Ioanne

διὰ ταῦτα, καὶ ὅσον τὸ μέρος ἐκείνου, ἀναχωρᾷς οὐ τὰς μικρὰς
 ἔχον τὰ τῶν Ῥωμαίων στρατεῖματα. οὐ μὴν δὲ καὶ τῶν λο-
 πῶν ἀποπεφροντίζει, ἀλλὰ πολὺς ἦν ἔνθεν μὲν ἐκ θαλάσσης τῷ Β
 νατικῷ χρώμενος, ἐκείθεν δὲ κατὰ γῆν Τριβαλλοῖς τε καὶ Ἰλλυ-
 ριοῖς προσεπέχων. καὶ τὸ ναυτικὸν ἔγεν ἀνὴρ γυναικίος ὁ Φιλαν-
 θρωπηνός, πρωτοστράτωρ μὲν ἐξ ἀξίας, τοῦ δὲ μεγάλου δουκὸς
 Λάσκαρι ἐξώρου ὄντος ἤδη καὶ μὴ οἶον τε πολέμοις ἐνασχολεῖσθαι
 καὶ μάχαις τὸ γῆρας ἀνέχων καὶ τὴν ἐκείνου τάξιν ἀναπληρῶν. P 209
 καὶ ὁ μὲν Φιλανθρωπηνὸς ἐπιφέρειτο τὰ πρωτεῖα καὶ τοῖς ὅλοις
 10 ἐπιστάται, οἱ δ' ὕπ' ἐκείνῳ πολλοὶ τε ὄντες καὶ μέγιστοι εἰς λο-
 χαγόνες καὶ ταγματάρχας καὶ κόμητας καὶ ναυάρχους ἐτάττοντο.
 ὁ γὰρ στόλος πολὺς καὶ πολλαῖς ναυσὶν ἐξηρτύετο, τὰς μέντοι γε
 ταῦς ἄνδρες ἐπλήρουν νεανικοί, τὰς ὁρμὰς καὶ τὰς προθυμίας
 λαφυρτικοί, οἱ ἀνὰ τὴν πόλιν Γασμουῖται (οὗς ἂν ὁ Ῥωμαῖος
 15 διγενεῖς εἴποι) ἐκ Ῥωμαίων γυναικῶν γεννηθέντες τοῖς Ἰταλοῖς, Β
 ἄλλοι τε πλείστοι ἐκ τῶν Λακωνῶν, οὗς καὶ Τζάκωνας παρα-
 φθίροντες ἔλεγον, οὗς ἐκ τε Μορέων καὶ τῶν δυσικῶν μερῶν,
 ἅμα μὲν πολλοὺς ἅμα δὲ καὶ μαχίμους, ἅμα γυναιξὶ καὶ τέκνοις
 εἰς Κωνσταντινούπολιν μετώκιζεν ὁ κρατῶν. ἦσαν δ' αὐτοῖς καὶ
 20 εἰς ὑπηρετῶν τάξιν οἱ πανταχόθεν προσελῶντες, ὥς εἴ τις εἴποι
 νηῶν εἰς τὸ πρόσθεν ἐλάττει, οὗς πανταχοῦ τῶν κατ' αἰγιαλὸς C
 χωρῶν καλοῦς τε καὶ πλείστους ἀπέταξεν ὁ κρατῶν· οὐ γὰρ ἦν

constituta, et quies ab hac quidem parte securitasque non exigua firmata
 Romanis est exercitibus. sed nec reliqua curare imperator negligebat.
 hac quidem in mari strenue classe rem gerens, inde in continente non
 seguis terrestribus copiis Triballios Illyriosque observans et admoto mali
 metu in officio continens. classi praeerat Philanthropenus, vir fortis,
 dignitate interim protostrator, caeterum magni ducis Lascaris, aequo iam
 effecti nec per aetatem fere decrepitam amplius apti curis laboribusque
 bellicis, in illo maximi honoris titulo successionem expectans, intereaque
 locum eius ac vices obiens. ac Philanthropenus quidem suprema erat
 potestate cunctis navalibus copiis praefectus, sub se autem habebat mul-
 tos et maximos titulis praefecturarum inferioribus insignes, tribunos, or-
 dinum ductores, comites, navarchos. classis quippe magna erat, ingenti
 constans numero navium plenarum flore pugnae et avidae praedae
 inventutia. pars huius ex urbe Gasmul, quos Romanus Digenes, hoc est
 duplici mixto genere diceret, e Romanis mulieribus et viris Italis natos,
 alii plerique ex Laconibus (hos vulgus corrupte Tzaconas vocat), quos
 uti ex Moree, sic alios ex Oecidiis partibus, multos bellicososque cum
 uxoribus et liberis Constantinopolim ad urbem frequentandam imperator
 transtulerat. aderant his abunde qui servirent ministeriis nauticis unde-
 cunque coacti, quos Proselontas vulgo vocant, quasi diceres navium in
 anteriora propulsores, valentissimi remiges, quos e cuncta circum ora
 maritima robustissimos et plurimos congregari curaverat Augustus, intel-

ἀσφαλῶς κατέχειν τὴν πόλιν τοὺς Ῥωμαίους, ὡς αὐτὸς ἔλεγε,
D μὴ τὸ πᾶν θαλασσοκρατοῦντας. (27) τῶν γὰρ κατὰ γῆν δε-
σπότης Ἰωάννης ἐξηγούμενος πολλοὺς καὶ μεγάλους εἶχεν ὅφ' αὐ-
τῷ στρατηγούς, τὸ δὲ στρατιωτικὸν ἐν ἀλλαγίαις, ὡς αὐτοὶ
φαῖεν ἂν οἱ ἐπὶ τῶν ταγμάτων κοινολογούμενοι, πλείστοις συνί-5
σταντο. ἦν γὰρ τὸ Παφλαγονικὸν πολὺ τε καὶ μέγιστον, ἦν
δ' ἐξ Ἀλιζώνων πλείστον καὶ τὰ εἰς πόλεμον ἀγαθόν, οὗς καὶ
Μεσοθινίτας ὁ κοινὸς εἶποι λόγος. ἦσαν ἔνθεν μὲν Θορᾶκες
E ἐκείθεν δὲ Φορύγες, ἔνθεν μὲν Μακεδόνες ἐκείθεν δὲ Μυσοὶ, καὶ
Κᾶρες ἄλλοι καὶ πολλοί. τὸ ἐκ Μακεδῶνος καὶ γε τὸ Σκυθικὸν 10
προσῆν, καὶ τὸ ξενικὸν Ἰταλικόν, πλείστον ἄλλο. καὶ ἀπλῶς
φάναι τὸ ὅλον ἐν ἀνυποστάτῳ δυνάμει συνεκροτεῖτο, οὗς κινῶν
ὁ δεσπότης φοβερὸς ἦν ὀνηπερ ἐπιστάτῃ, καὶ μᾶλλον τοῖς δυσί-
P 210 κοῖς. παρ' ἣν αἰτίαν καὶ τὰ τῆς ἀνατολῆς ἐξησθένουν, τῶν
Περσῶν ἐπιθυροῦντων καὶ εἰσβαλλόντων ταῖς χώραις παρὰ πᾶ-15
σαν τοῦ κωλύσοντος ἐρημίαν. ὅθεν καὶ Μαλιάνδρος μὲν ἐξω-
κεῖτο, οὐκ ἀνδρῶν μόνον τῶν ἐν πλείστοις τε καὶ μεγίσταις χώ-
ραις, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν μοναχῶν. ἄλλη γὰρ Παλαιστίνη ὁ χώ-
ρος ὁ περὶ Μαλιάνδρον ἦν, οὗ βοσκομαμάτων καὶ μόνον αὐξῆσαι
ἀγέλας καὶ ποίμνια, οὐδ' ἀνδρῶν φορὰν ἐνεγκεῖν ἀγαθός, ἀλλὰ 20

ligna, quod et dicere solebat, nunquam in urbe securos Romanos fore, nisi toto late mari classe invicta dominarentur. (27) nam terra in tuto res videbantur, Ioanne ibi despota multis maximisque sub se ducibus numerosas et bonas copias regente. conflabatur hic exercitus ex differenti-
bus corporibus et velut collegiis militum, quae Allagia solent appellare qui militarium vocabula ordinum lingua efferunt vulgari. unum erat Paphlagonicum, numerosum et maximum, aliud cum et ipsum multitudine tum vi et arte praestans bellica ex Halizonibus, quos Mesothinitas vul-
gare dicat idioma. erant item hinc quidem Thraces, inde autem Phry-
ges, illinc Macedones, isthinc Mysi, aliunde Cares, et hi numerosi. tum qui ex Magedone venerant. super his Scythicae copiae et exterae Ita-
licae, plurimaeque aliae, ex quibus membris unum, vere dicam, valen-
tissimum et ineluctabilis potentiae coalescebat corpus; cuius quasi ani-
mus despota, dum illud movet et quocunque circumfert, terribilis ubique
apparebat praesertim in Occidentis tractibus, ubi frequentias militabat;
quae causa fuit cur limes Orientalis debilitaretur, Pernis absentia prae-
diorum eius vexandi fiduciam sumentibus, incursantibus ac latrocínio va-
stantibus miseris illas regiones nullo plane prohibente. itaque Maeander
domo, ut sic dicam, cedere coactus plane desolatus est, non aliis solum
iacois plurimarum illarum amplissimarumque regionum, sed ipsis etiam
inde passim migrantibus monachis, alia siquidem Palaestina terra illa un-
decumque Maeandro amni praestenta videri ac dici potuit, quippe non so-
lum laeta pascuis et gregum armentorumque opima genitrix altitque,
non solum hominum quoque multorum et egregiorum ferax, sed praeterea

καὶ μοναχῶν οὐρανοπολιτῶν λειγύων συστήσαι πληθύνας ἄριστος, B
 παρὰ τοσοῦτον ἐπ' ἄλλοις τὰ πρωτεῖα φέρων πρὸς Παλαιστίνην
 παρ' ὅσον ἐνὶ καὶ μεγίστῃ ἡττάτο, τῷ τὰς διατριβὰς ἐκείσε γε-
 νίσθαι τοῦ ἑμοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ. καὶ οὕτω μὲν κατ' ὄλγον
 5 Μαλιανδρος ἡρημοῦτο, εἰσχωρούντων ἐνδοτέρῳ τῶν ἐκείσε διὰ
 τὴν τῶν ἐθνῶν ἐπίθισιν, ἅπας δὲ ζυγὸς ἐκείνος τῶν Νεοκάστρον,
 Ἀβαλά τε καὶ Καῦστρου χῶραι καὶ Μαγεδῶν καὶ ἡ περίπυστος
 Καρία πᾶσα τοῖς ἐχθροῖς κατετρέχοντο. ἐὼ λέγειν Τραχείαν καὶ C
 Στάδια Στρόβιλον τε καὶ τὰ ἀντίπεραν Ῥόδου, ἃ χθρὲς καὶ πρώην
 10 ἐπὶ Ῥωμαίους τελούντα ἐχθρῶν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἐγένοντο ὀρη-
 τήρια. τὰ δὲ πρὸς Θατέρρα Θαλάσση φύλα, ἵνα μὴ τὰ μέσα
 λέγω, ὅσα τε ἐν Μαρυανδηνοῖς τε καὶ Μόσσυσι καὶ ὅσα ἐν τοῖς
 μεγαθύμοις Ἐνετοῖς ὄντα τῇ Ῥωμαίων ὑπήκουον, σὸν οἷς καὶ
 ἔτι τὰ ἔνδον μέχρι Σαγγάριως, ἐπὶ τοσοῦτον ἠφάνιστο ὥστε καὶ
 15 Μαρυανδηνοῦ Θρηνητῆρος χρῆζειν ἄξιως τάκει Θρηνήσοντος.
 τῶν γὰρ δυνάμειν, πολλῶν τε καὶ θαυμαστῶν οὐδῶν, συγκα- D
 τατριβομένων τοῖς δυσικοῖς καὶ κατ' ὄλγον δαπανωμένων, τοῖς
 κατ' ἀνατολὴν τοσοῦτος ὁ κίνδυνος περιέστη, ὥστε μὴδ' εἰς
 αὐτὴν Ἡράκλειαν τὴν τοῦ Πόντου βαδίζειν εἶναι πειρᾷ τοὺς ὀρμω-
 20 μένους ἐκ πόλεως, τῶν ἐκείσε ὀρίων τῷ Σαγγάρι περικλεισθέν-

18. τοσοῦτον P.

monachorum, hoc est coeli civium in terris peregrinantium, condendis et
 concursu lectissimorum conventuque frequentandis aptissima coloniis, tan-
 to in caeteris Palaestina superior, quanto in uno ei, eodemque maximo,
 sine controversia cedit, quod haec nimirum vita et conversatione domini
 mei et dei Christi honorata prae cunctis fuerit. talem ob causam Maean-
 der, ut dixi, paulatim desertus et in solitudinem redactus est, receden-
 tibus in interiora qui prius illic habitaverant propter incursiones barba-
 raram gentium. universum autem iugum illud arcibus nuper conditis antea
 inaccessum, Abula quoque et adsitae Caystro regiones et Magedon et in-
 clyta Caria, impune hostium grassationibus conculcabantur. mitto dicere
 Tracheam et Stadia, Strobilum et sitas e regione Rhodi terras, quae loca
 paulo antea Romanorum subiecta ditioni exigue tempore latronum re-
 ceptacula barbarorumque stativa facta sunt. obversae autem ex parte
 altera mari nationes, ut nihil de mediis dicam, ac quantum in Maryan-
 denis, in Mosynibus, in magnanimis Enetis gentium locorumque censeba-
 tur, cuncta Romano subiecta imperio, simulque his interiora usque ad
 amnem Sangarim, ita universa vastata destructaque sunt, ut Maryan-
 denum lugubris cantus artificem adhibere debeat qui haec volet pro di-
 gnitate deplorare. nam copiis Romanis, quae multae mirificaeque erant,
 praesidio fuerant sensim absumptis, in tantum infestantis itinera latrocinii
 periculum increvit, ut ne Heracleam quidem usque Ponticam via terre-
 stri liceret ex urbe proficisci, finibus illinc imperii Sangari circumscriptis,

των, και τῶν πέραν πάντων λείων γεγονότων οὐ Μυσῶν ἀλλὰ γε Περσῶν. μόνα δὲ τὰ πρὸς θάλασσαν φρούρια κατέλειφθησαν, E τὰ περὶ τε Κρωμναν και Ἀμαστριν και Τιον και Ἡράκλειαν, τόπων ὀνόματα μόνα σώζοντα· ἃ δὴ εἰ μὴ τῇ θαλάσσῃ προσεχρῶντο, και ταῦτα, τῶν χωρῶν κατεχομένων τοῖς Πέρσαις, 5 πάλαι ἂν ταῖς χώραις και αὐτὰ συναπώλοντο. Ἐν δὲ τὸ συντελέσαν τῇ τούτων ἀπωλείᾳ και τῶν ἄλλων μέγιστον, ὡς αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ὕστερον ἔλεγεν, ὅτε μικρὸν πρὸ θανάτου πατῶν τὸν τόπον ἑώρα σὺν οὐκ ὀλίγῃ και ταῦτα στρατῷ, και τὰ πλεῖστα κατοικτίζετο, ἣ τῶν πεμπομένων ἐκεῖσε ταξιαρχῶν γλισχροῦτης τε 10 P 211 και φειδωλλία και ἣ ἐπὶ τῷ λαμβάνειν σπουδὴ οὐ περιοριζομένη μέτρῳ και κόρῳ, και ἣ ἐκεῖθεν πρὸς τὸν κρατοῦντα ψευδολογία μηδὲν ἐκστρατεύοντα, ὡς ὀλίγιστόν τι ἀπώλετο, ὡς ἐπὶ μικροῖς ἣ ζημίᾳ, ὡς τὸ πᾶν ἐπὶ κεφαλαιοῖς ἴσταται και τὸ ἀφαιρεθὲν σπουδῆς ὀλίγης ἀνακαλεῖσθαι, και τᾶλλα οἷς συνεχέσι ποτίμοις 15 μὲν τῷ φαινόμενῳ ἄλμυροῖς δὲ τῇ ἀληθείᾳ τὰς βασιλικὰς ἀκοὰς B περιήντλουν και γράφοντές τε και διαμηνυόμενοι. τὸ δὲ τῆς

alterioribusque plane cunctis in praedam non Mysorum sed Persarum condonatis. maritimae tantum arces retentae utcumque sunt circa Cromnam et Amastrin et Tium et Heracleam, sola locorum nomina servantes; quae nisi prompto maris ad auxilia opportune accipienda commercio uterentur, dudum utique fortunam eandem urbium ac locorum quibus adiacent experirentur, cumque istis dictioni Persicae adiectis Romano imperio perissent, quod autem in exitum harum provinciarum cooperatum vel maxime est, hoc fuit, prout ipse sero agnoscens confessus imperator est, quando paulo ante mortem ea loca cum exercitu non modico perambulans oculis omnia fidelibus subiecit et clare perspecta miseratus plurimum est praefectorum qui illuc mittebantur tenacitas et avara parsimonia cum ardenti immensa inexplabili undique capiendi ac congerendi aviditate coniuncta. quibus accedebat indidem nata circumventio principis mendacissimis decepti relationibus vaferrimorum hominum, qui privatis suis rationibus perniciis publica non dubitantes consulere, imperatorem ab expeditione in eas partes, ut erat necesse, suscipienda, deprehendi, si res coram peterent, et multari metuentes, avertabant, elevando fallacissime iacturas factas, et ut quaeque arces aut urbes captae a Persis erant, minimum id quiddam et momenti nullius esse dicendo: capita enim ipsa rerum et quasi claves limitis adhuc teneri, minuta ista nunc ablata quoties volumus exiguo conatu recuperanda. eiusmodi vanissimis commentis tum scripto procul missis, tum voce coram inculcatis, lactatum imperantis animum indormire malis facile initio curabilibus cogeant, nihil pensi habentes, dum res agerent suas, insidiari credulis principum auribus, et eis infundere quasi plenis poculis exitialia quidem venena, sed arte assentandi sic diluta conditaque ut virus eorum non sentiretur. porro istam, de qua dixi, seram perditis rebus in ista loca expeditionem imperatoris ipse fitebatur a se metu erumpentis iam in apertam perniciem ecclesiae schisma-

στρατίας αἴτιον, ὥς καὶ τοῦτο αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ὡμολόγει, τὸ
 συρραγὲν σχίσμα τῆς ἐκκλησίας, καὶ τὸ πολὺ τῶν ἀνυποτάκτων
 ῥακινδυνῶν τε καὶ σακκοφόρων πληθός, καὶ ὁ πολὺς ἐκείνων
 φορτὸς τῶν εἰς αὐτὸν κατηγορημάτων, καὶ ἡ πρὸς ταῦτα τοῦ
 5 βασιλέως δειλία τὴν ἀποστασίαν ὑποπτεύοντος. οὐ γὰρ ἦν ἡσυ-
 χάζειν αὐτούς, ἀλλ' εἰσδυμένοις τὰς τῶν ἀνθρώπων οἰκίας σφι- C
 σιν ἦν ἐκ προχείρου συνείρειν τὰ πολλὰ κατὰ βασιλέως, ὥς τὸν
 κληρονόμον ἀδικήσειεν, ὥς ἐξελάσειε τοῦ θρόνου τὸν πατριάρχην.
 ἀλλ' οἱ ὄρκοι, ἀλλ' αἱ συνθήκαι, ἀλλὰ τὸ καὶ τό, οἷς ἐκείνοι
 10 μὲν πορρῖσθαι εἶχον, πλείστα τῶν ἀκουόντων ἀπολαμβάνοντες,
 ἰμὲ δέ, φησὶν, οἱ φόβοι καὶ αἱ δειλίαι περιίσταντο, μὴ καὶ τι
 τῶν ἀβουλήτων νεωτερισθῇ. ἐξ ὧν συνέβαινον ὑποψίαι, ὥς
 ἀνάγκη φυλαττόμενον ἀποκεκλειῖσθαι καὶ ἡρεμεῖν, τὸ καθ' αὐτὸν D
 πολυωροῦντα καὶ τὰ τῶν πραγμάτων τοῖς τυχοῦσιν ἐπιτρέποντα.
 15 ταῦτ' ἔλεγε μὲν ὕστερον ὁ κρατῶν πρὸς τὸν Ἀλεξανδρείας Ἀθα-
 νάσιον, ὥς αὐτὸς ἡμῖν ἀπήγγειλεν, ὅτε συνὼν κάκεῖνος ἐπὶ τῆς
 ἐκστρατίας κατὰ παραμυθίαν τῷ βασιλεῖ ἑώρα μὲν τὰς τῶν χω-
 ρῶν πέραν τοῦ Σαγγάρεως ἐρημώσεις, κατήκουε δὲ τῶν τοιούτων

tis susceptam. cum enim timeret ne tanta colluvies claustris egresso-
 rum excusso iugo disciplinae vagantiumque quoquoersum pannosorum
 quorundam et saccis cilicinis horrentium, insinuantium se obviis, domuum
 intima penetrantium, cuncta impleantium murmurationibus in principem,
 passimque invidiosissime criminantium ab illo tutore circumscriptum op-
 pressumque nefarie pupillum, ab eodem avitam patriamque hereditatem
 imperii legitimo successorī et possessori Augusti filio interversam ini-
 quissime, his additam eiectionem in exilium deturbati de throno patriarchae,
 cunctaque ista periurio perfidiaque cumulata ab eo qui nullo iuris-
 iurandi quo se obstrinxisset, foederum quae sanxisset respectu haec et
 illa (plurima singillatim exaggerabant) attentasset, atque his vulgo plau-
 sibilibus populariter buccinandis emungentium pecunia credulam plebem et
 largas corrudentium praedas, quo minus illos abstitutos tam utili priva-
 tim coepto erat verisimile, — cum, inquam, haec intelligens Augustus
 formidaret ne tam vehementibus seditionum flabris apertae rebellionis et
 belli civilis incendium, aegerrime postea restinguendum, inflammaretur,
 ad necessariam praecautiōem mali tanti, atque ad explorandam inspec-
 tione praesenti eorum fidem quibus non satis sibi perspectis arces et
 provincias commiserat, istam se protectionem suscepisse deinde declaravit
 ipsemet familiari sermone Athanasio Alexandrino patriarchae, illius tum
 ipsi viae comiti, confidenter viro tali suas animi aegritudines et non va-
 nos metas suspicionesque aperiens, quas ille audiens non omittebat qua
 poterat consolatione delinire. porro ex isto ipso nos haec eadem Atha-
 nasio, audita tum sibi postea referente, cognovimus. addebatque ista
 occasione se oculis usurpasse miserrimum plane ac meritissimo praesenti

ἐποικτιζομένου τοῦ κρατοῦντος ταῖς ληρωάσεσιν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ ἡμεῖς κατὰ τόπον ἐροῦμεν πλατύτερον.

P 212 28. Τότε δὲ καὶ ταῖς ἀληθείαις τὸ σχίσμα τῆς ἐκκλησίας ἠϋξάνετο, ὡς καὶ κατ' οἰκίαν τοὺς ἐντὸς διηρῆσθαι, καὶ ἄλλως μὲν πατέρα διάγειν ἄλλως δ' υἱόν, καὶ μητέρα καὶ θυγατέρα, καὶ νύμφην καὶ πενθεράν. ἦσαν δὲ πλείους καὶ οἱ περὶ τὸν Ὑάκινθον μοναχοί, ἄστατοι τινες καὶ εἰς τόπους ἐκ τῶν πλανώμενοι, ὑπὲρ τοῦ πατριάρχου ζηλοῦντες ἐξορισθέντος. Ἄλ-
B λοι δέ γε καὶ εἰς ἀρετὴν διαβεβημένοι ἐκ τε τοῦ Γαλησίου καὶ ἐτέρων μονῶν, ὡς οἱ τότε τῇ τοῦ Παντεπόπτου μονῇ προσκα-
10 θήμενοι, ἀπορραγέντες τῆς ποιμνῆς ἑκαστος τῆς ἰδίας καθ' ἑαυτοὺς διδίων, μηδ' ὁπωστίουν τὸν Ἰωσήφ εἰς κοινωνίαν διχόμενοι, τοῦτο μὲν ὡς καὶ αὐτοῦ ἐπιβάντος δῆθεν τοῦ Θρόνου ἐκ τῷ περνίσαι τὸν Γερμανόν, τοῦτο δὲ καὶ ὡς αὐτοῦ τὸ πρῶτον
15 ὑπὲρ τοῦ πατριάρχου ζηλοῦντος καὶ τὴν τοῦ Γερμανοῦ κοινωνίαν
C ἀποτρεπομένου καὶ τοῖς ἄλλοις προτρέποντος. ἔγκλημα δ' ἔχε

1. ταῖς deerat.

imperatorī deploratum statum regionum ultra Sangarim, extrema vastitate desolatarum. verum ista nos quoque fusius exequemur suo loco.

28. Hoc porro tempore in quo enarrando versamur, minime iam dubiis iisdemque magnis incrementis schisma ecclesiae augescens quotidie gliscebatur, utique iam in domuum intima receptum funestis coniunctissimorum dissidiis. fervere ibi iurgiis cuncta, patre cum filio, filia cum matre, nuru cum socru commissis, declaratis in partes contrarias pertinacique contentione propugnatis iudiciis et studiis. valentissima erat Hycinthi factio, ingenti promota numero vagorum quorundam et hinc inde, rursus illinc huc, inquietissime cursantium monachorum. his intoleranda declamabatur Arsenii patriarchae iniusta in exilium electio, omnibusque modis eiusdem procuranda restitutio pro unico videbatur proposita scopo. exurgebant aliunde prodibantque, alia quaedam vociferantes emendanda, fama virtutis inclyti sodales Galesii coenobii nec non quorundam aliorum, uti qui ea tempestate in monasterio Pantepoptae dicto morabantur, a suo singuli avulsi grege et viritim consulentes, dux auctorque sibi quisque commune his cunctis Iosephi recentis patriarchae plane communionem aversari, nec eum rite promotum agnoscere, tum quod et ipse invasisset scilicet alienum thronum, supplantato indeque detruso Germano; tum ob inconstantiam, qua miserari antea solitus Arsenii fortunam et eam restituendum patriarchatui dicere, ex eoque aversari communionem cum Germano et aliis aversandam suadere, adeo iam contraria prioribus illis dictis actisque facta ostenderet, in partem se inserens agnitae sibi quoque damnataeque palam iniuriæ, et locum insidens unde inique depulsum questus esset viventem adhuc patriarcham legitimum. verum hoc cum esset illi commune cum alio crimen, alia erat peculiaris quae illum vehementer gravabat invidia, ut enim Germanus supra iniuriam exclusi Arsenii propria laborabat infamia mutatae contra canones sedis et Constantinopolitani ex Adrianopolitano transcensī throni, sic et offendeat in

καὶ οὗτος ἴδιον μεῖζον τοῦ προλαβόντος· ἐκεῖνος μὲν γὰρ τῇ με-
ταθέσει προσέκρουεν, ὃ δ' Ἰωσήφ τῷ ἀπὸ τοῦ πατριάρχου ἀφο-
ρισμῷ, ὃν ἀφωρισθαι ἐπὶ τῷ μὴ τὸν βασιλέα εἰς πνευματικὴν
εὐδοκίαν δέχεσθαι. οἱ δ' ἐπὶ τῆς τοῦ Παντεπόπτου μονῆς μο-
ναχοὶ καὶ ἀπειθάρρουν καὶ παρρησιαστικώτερον ἔβαλλον, ἅμα
μὲν ὡς ἐπιβήτορι ἅμα δὲ καὶ ὡς ἀφωρισμένῳ τῷ πατριαρχοῦντι
ἐλέγοντες. ἐντεῦθεν γὰρ καὶ μέγα τι συνελογίζοντο, τὸ καὶ D
λύειν ἅλυστα, καὶ μᾶλλον εἰς κρῖμα καὶ εἰς ἐπίτασιν, οὐχ ὅπως
ἀμετόχως, ἀλλὰ καὶ τοῖς αὐτοῖς ἐνεχόμενον τὸν λύοντα. πολλὴν
10 δὲ καὶ τὴν ἐκ λόγων ἐπιφέρειν πιθανότητα ἅμα μὲν τῷ τῶν
προσώπων σφῶν σεβασμῷ, ἅμα δὲ καὶ τῷ συζηλοῦν ἐκείνοις E
ἐπὶ τοῦ πατριάρχου τὸν Ἰωσήφ, ὃν καὶ ὡς δοτράκου μεταπε-
σόντος ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ἤκουον ἐφιζάνοντα. τού-
τους περὶ πλείστου ποιούμενος ἢ πείθειν ἢ ποιεῖν ἐκποδῶν (ὁξείαι
15 γὰρ ἀκίδες κατὰ ψυχὴν εὐσυνειδητοῦσαν οἱ ἔλεγχοι) εὐπροσώπως

6. μὲν] καὶ P. 9. ἐνεχόμενοι P.

Iosepho probum illi uni conveniens idemque late diffamatum, quod illum
aiebant in excommunicationem incurrisse, sub cuius interminatione vetitum
ei olim a patriarcha fuisset habere deinceps imperatorem loco spiritualis
filii et illius confessiones, ut antea consueverat, in posterum accipere,
quod facere tamen perrexisset. atque hoc utroque nomine tum invasoris
in veri antistitis viventis locum, contra fas intrusi, tum excommunicati
propter conscitam culpam, cuius prohibitioni fuerat anathematis ipso facto
incurrendi denuntiatio annexa, Pantepopteni praesertim monachi liberrime
audacissimeque omnium Iosephum exagitabant, alteram in primis crimi-
nationem vehementer exaggerantes, eiusque indignitatem argumentis e
iure ac disciplina ecclesiastica speciose collectis demonstrantes, quod non
tantum absolvere absolutionis incapacem, privatus ipse nominatim talis
iurisdictionis potestate, attentasset; sed praeterquam expertus auctoritatis
solvendi alterius, etiam ligatus ipse quoque et contracti conscitique ana-
thematis vinculo constrictus, istud ipsum praesumpsisset. in quo non
oratione tantum, loco utique vecti plausibili, ad persuadendum valebant,
verum etiam auctoritate propter speciem sanctimoniae personaeque ac oris
commendabilem reverentiamque vulgo gravitatem, persuadere semper quid-
vis idoneam, tum autem efficacia ineluctabili trahentem, quando, ut tunc
usu veniebat, eodem impellebant quo studia sponte plerorumque incurre-
bant, iam per se incredibiliter infensorum Iosepho ut subaessori Arsenii,
proque illo solo vero legitimoque, cuius oppressam innocentiam vindicare
optabant, patriarcha momentanea conversione, velut temerario tegulae
lapsu, repente supposito subintrusoque pseudoantistiti. quae Iosephus
initia tumultus animadvertens, et minime contemnenda recte censens, ta-
lem eorum sopiendorum rationem iniiit, quae multo vehementiorem in
ipsum invidiae flammam accenderet. cum enim adhibito in consilium do-
lore contumeliae propriae, cuius acerrimi sunt stimuli erga sibi recte
conscias mentes, omnino sibi faciendum statuisset ut auctores iniuriae
qua conflictabatur, aut de sententia deduceret aut de medio tolleret,
primo non succedente (quomodo enim homines capto communiter impetu

- P 213 χρῆται τῷ βασιλεῖ, καὶ ἐπειδὴ τὸ πείθειν οὐκ ἦν (ποῦ γὰρ;) ἄνδρας ἀμειλικτους τὴν ἐνστασιν, κολάζειν ἤρουντο. ἀνατίθεται τοῖσιν τὰ περὶ τούτων τῷ Ἀκροπολίτῃ Γεωργίῳ καὶ εἰς λογοθέτας μεγάλῳ καὶ σοφῷ τὰ μάλιστα, πλὴν κατημελημένως τῶν εἰς συνειδήσιν ἔχοντι. καὶ δὴ ἐπὶ οἰκίας ἐπαγαγὼν χαλεπῶς ἤκλετο, 5 δαίρων κριμαννύων μαστίλων, τοὺς δὲ γε κρείττους ἐκείνων καὶ ἀτιμῶν τῷ δι' ἀγορᾶς θριμβεύειν ἀτίμως ἐπ' αἰτίαις κακίσταις
- B καὶ πεπλασμέναις, ἄνδρας πολὺ τὸ ἀξιοπρεπὲς ἔχοντας ἐκ τοῦ βίου καὶ τῆς σφῶν καταστάσεως, οὓς καὶ μετὰ τὸ πικρῶς ὡς οἶόν τε μετελθεῖν ἑξορίαις ἐδίδου, τοὺς καθάπαξ τῆς γῆς καὶ 10 τῶν γῆνιων ἑξωρισμένους. καὶ τότε πρῶτως πολλοῖς ἐπέκλασε τὰς συνειδήσεις ὁ Ἰωσήφ, καὶ τῇ τούτων παραθέσει ὁ προλαβὼν τὸ κρεῖττον ἐφέρετο ὡς μηδὲν μηδενὶ ἐνοχλήσας καθότι καὶ λέ-
- C γοιεν. ᾧ δὴ καὶ ὁ κρατῶν καὶ αὐθις ἐχρῆτο, καὶ πατέρα ὠνόμαζε, καὶ εἰς βουλὴν εἶχε, καὶ εἰς πολλὰ ἐχρῆτο ὁ συλλήπτορι, 15 καὶ ἡδέως ἤκουε μεσιτεύοντος. ἦν γὰρ ὁ ἄνθρωπος καὶ τῷ κόσμῳ σύντροφος, καὶ δεινὸς ὑπελθεῖν ἄρχουσι, καὶ πείσαι ὅτι καιρὸς, καὶ θυμὸν μαλάξαι καὶ ἀγριῶναι. εἶχε δὲ σὺν τῇ γυνά-

irrevocabiliter ruentes blande ac tranquille dedocendo placaret ac sisteret?) potentia imperatoris, pro gratia qua apud illum praecipua valebat, ad alterum efficiendum vi saeva incubuit. demandavit autem negotium Georgio Acropolitae inter logothetas magno, et in primis erudito callidoque, sed conscientiae parum tenerae, minimumque pensi habere in rebus gerendis credito quid fas et officium moneret. ille igitur domos obiens patriarchae obtrectatores prehensos abducebat, vexans, caedens, prosciadens, suspendens, flagellans, qui vero inter illos eminent dignitate, probis debonestans ac per fora ignominiose traducens, praetentis verae, quam celabat, causae odiosissimis iisque confictis criminibus, intolerabili utique tyrannide viris ante conspicuis et inoffenso curae honoris catenus in vita usis. quos etiam postquam tali acerbitate deformasset, exilio multabat, nihil sanctam reveritus professionem religiosorum, qui semel abdicatione mundo exules se terrae ad coelestem ultro conversationem transulissent. fructum consilii talis hunc Iosephus tulit, ut multorum qui ei hactenus studuerant hac violentia conscientias offenderet abs seque alienaret voluntates. apparuitque inde quanto saniori consilio decessor eius Germanus in incommodo simili fuisset usus, contumeliam dissimulans, et nemini molestiam eo nomine faciens quod in se quidvis aliter quam vellet comperisset dictum. ergo hic etiam post casum, et reductus in ordinem, existimatione gratiaque floruit, gratus ipsi principi, pater ab eo vocatus, in consilium adhibitus, procuratione demandata negotiorum honoratus, et libenter ac effectu impetrationis sequente auditus cum pro amicis intercederet. erat enim homo inuitritus mundo, multo usu vitae civilis, insinuare se principibus sciens, persuadereque quae opus esset; tum eosdem placare concitareque prout res poscerent. accedebat his animi bonis et corporis robur palatinae militiae laboribus par: nec enim

μη και τοῦ σώματος ἰσχυρῶς, ὡς πολλάκις τοῦ μηνὸς ἡ και τῆς ἐβδομάδος ἐνίοτε πρόσοδον ποιῆσθαι πρὸς βασιλέα, τοῦτο μὲν και ἀπ' αὐτοῦ τοῦτο δὲ και καλούμενος.

29. Ἐπεὶ δὲ και ὁ υἱὸς τῷ βασιλεῖ ἤνδρωτο Ἀνδρόνικος, P 214
 5 ὃν και εἰς βασιλείαν διάδοχον ὡς και τῶν ἄλλων πρότερον προη-
 τοίμαζε, και ἔδει συναρμόττειν αὐτὸν τῇ πρεπούσῃ συζύγῳ, 'τὸ
 μὲν πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς πρὸςβένεσθαι εὐδόως οὐκ εἶχε τοῦ Κυ-
 ρούλου μεταξὺ κειμένου κατὰ τὴν Πουλίαν, ὃν και ἐχθρὸν ἀκή-
 ρυκτον αὐτοῦ και Ῥωμαίων ἐγίνωσκε διὰ τὴν πόλιν και τὸ μετὰ
 10 τοῦ Βαλδουίνου ἐπὶ τοῖς παισὶν αὐτῶν κῆδος· ἥδη γάρ· τὸν
 Μαργε καταλύσας ἐμειγαλύνετο ῥῆξ ὁ πρότερον κόντος, ὡς τοῦ B
 ῥηγὸς Θραγγίως αὐτάδελφος· τοῦτο γάρ· οἱ και συμπεφωνημένος
 μισθὸς ἦν παρὰ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐπὶ τῷ Μαργε ἀποστατοῦντι
 ὁρμῆς, ἃν εἰς τέλος νικῶν. ἐπεὶ ταῦτα, ἔγνω πρὸς Παίονας
 15 τὴν πρὸςβίαν στεῖλαι· ὁ γὰρ ῥῆξ ἐκείνων υἱὸς ἦν Ῥωμογενὴς ἐκ
 μητρὸς τῷ ῥηγὶ γεννηθεὶς τῆς τοῦ παλαιοῦ Λάσκαρι θυγατρὸς.
 τρεῖς γὰρ ἐκείνῳ βασιλεύοντι τηνικάδε θυγατέρες ἦσαν, αὕτη C
 μία, και θυυμαστὴ Εἰρήνη δευτέρα, ἣν ὁ Ἰωάννης σχὼν ἐβα-

18. καὶ] καὶ ἡ?

huic, ut multis aliis, obstabat valetudo quominus saepius in mense, interdum plus semel in hebdomade, adiret imperatorem, partim ultro partim accersitus.

29. Quoniam vero iam in virum adoleverat filius imperatoris Andronicus, quem is ut primogenitum sibi principatus successorem destinabat, eique propterea idoneam iam nunc coniugem expediebat iungere, circumspiciebat Augustus ubi ad id aptam inveniret. ac ne talem in Italia quaereret prohibebat praesens ibi status rerum. regnabat in Apulia, hoc est in parte Italiae Orientali obversa imperio, Carolus, palam et irrevocabiliter Constantinopolitanis infensus ob ereptam Latinis urbem electumque inde Balduinum, quicum ipsi affinitatis arta necessitudo intercedebat, liberis amborum connubio foederatis. quare manifestum erat legatis Romanis, si forte in ulteriorem mitterentur Italiam filiae cuiusdam illic imperitantium Augusti filio poscendae, per irreconciliabiliter infestos Romano nomini terrarum mariumque tractus iter, ut necessarium, ita minime tutum fore. iam enim Manfredo aemulo perculso abiectoque victor Carolus, frater regis Franciae, ex conto sive comite, qualis prius vocabatur, regium magnifico nomen assumpserat, ampla ea mercede ab ecclesia remuneratus ob navatam ei fidelem et felicem operam in Manfredi defectione ulciscenda ipsoque rebelli profigando. haec reputans imperator animum et spes vertit in Pannoniam, eoque legatos decrevit mittere. rex ibi dominabatur partem Romani generis ex matre trahens senioris Lascaris filia. huic enim apud nos imperantis tres tantummodo filiae fuerunt, quarum una regi nupta Pannoniae ipsius filii nunc regnantis genitrix extitit. altera Ioanni viro imperium a socero transmissum secum attulit; tertia denique Eudocia magno apud urbem domino elocata est.

σπλευσε τὸν πενθερὸν διαδεξάμενος, καὶ τρίτῃ ἡ τῷ μεγάλῳ κυ-
ρίῳ κατὰ τὴν πόλιν ἐκδοθεῖσα Εὐδοκία. ἔξ ἐκείνης γοῦν τῆς
προτέρας ὁ τῆς Παιονίας ῥῆξ τῷ ῥηγὶ καὶ πατρὶ γεννηθεὶς γυναι-
κα πάνυ ὥραIAN ἐκ Κομάνων καὶ αἰχμάλωτον, ὡς λέγουσιν, ἑαυ-
τῷ διὰ τὸ κάλλος ἄρμοςάμενος θυγατέρα γεννᾷ. ταύτην ὡς ἐν-
γενῇ καὶ ἐκ τῶν Λασκαρίων καταγομένην συναρμόττειν ὁ βασι-
D λεὺς ἐβούλετο τῷ νύμφῃ. καὶ δὴ εἰς πρεσβείαν ἐκλέγεται περὶ τού-
των τὸν ἀπὸ πατριαρχῶν τοῦτον Γερμανὸν καὶ τὸν μέγαν δοῦκα
τὸν Λάσκαριν, ἔξωρον ἤδη ὄντα, διὰ τὸ πρὸς ἐκείνον αὐτοῦ
συγγενὲς· τοῦ γὰρ πάππου τὸν τόπον τῷ ῥηγὶ ἐπλήρου ὄσα καὶ 10
ἀδελφὸς τοῦ Λάσκαρι βασιλέως. οἱ δὲ καὶ ἀπειθόντες περὶ τὰ
τῆς πρεσβείας ἐπλήρου, καὶ τὴν τοῦ ῥηγὸς θυγατέρα τῷ νύμφῃ
P 215 τοῦ βασιλέως καὶ βασιλεῖ νύμφην φέρουσιν, ἥ δὲ καὶ Ἄναν
ὄνομα τίθησιν ὁ κρατῶν, καὶ περιφανεῖς τοὺς γάμους τελεῖ αὐτῇ
τε καὶ τῷ νύμφῃ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ καὶ μεγάλου τεμένους τῆς τοῦ Θεοῦ 15
λόγου σοφίας, τοῦ πατριάρχου Ἰωσήφ εὐλογήσαντος. καὶ αὖθις
τοῦ ἐπιόντος ἔτους μηνὸς Μουνυχιῶνος ὁγδόῃ βασιλικῶς αὐτοῖς
σὺν τῷ πατριαρχοῦντι ὁ βασιλεὺς καὶ πατὴρ ταινιοῖ, καὶ οἱ ὡς
βασιλεῖ τὰ τῆς Θεραπείας πρὸς τὸ μεγαλειότερον ἀποτάττει
B τάττει δὲ τούτῳ καὶ τρία τῶν ὁφικίων ἰδίως ὡς ἀναγκαῖα, καὶ 20
τὸν μὲν Λιβαδάριον πυγμέρνην ἀποκαθίστησι, τὸν δὲ γε Βρυέν-

ex prima ortus qui nunc regnabat in Pannonia, filius et heres regis patris, uxorem e Comanis captivam olim, sed insignis, ut aiunt, formae merito e servitute in regnum evectam habuit; ex eaque genuit filiam, quam ut Romano Lascaricae gentis praenobilem sanguine dignam imperator duxit quam filio et designato successorī desponderet suo. legatos igitur ad illam postulandam illuc destinans, idoneos ad tale negotium putavit expatriarcham Germanum simulque magnum ducem Lascarium, emeritae iam licet ac parum aptae gerendis rebus aetatis virum: sed lilum eximie ad hanc quidem tractationem commendavit nomen et consanguinitas, quae in regem virginis poscendae patrem auctoritatem ei quasi avi tribuebat, utpote germano Augusti Lascaris genitoris eius matris. hi terrestri itinere quo destinabantur perlati, negotio e sententia confecto, brevi reducos filiam memorati regis sponsam adducunt filio imperatoris, iam et ipsi imperii participi. virginis Augustus senior Annae nomen imposuit. tam illustri pompa et magnificentia praecipua nuptias eius cum suo filio celebravit apud magnū templum Sanctae divini verbi Sapientiae, bene precante nobis sponsis Iosepho patriarcha. anno inde secuto, die octava mensis Novembris, regie ambo ipse pater, praesente ac sacris operante patriarcha, coronavit, deincepsque Andronico ut iam imperatori familiam et ministerium auxit in modum supremas dignitati convenientem, tres praeficiens palatinis Augustae maiestati necessariis officiis. nam Libadarium imperatoris novi pincernam constituit, Bryennium autem honoravit

ιον ἐπὶ τῆς τραπέζης τιμῇ, 'καὶ τρίτον τὸν ἐκ Χριστοῦ πόλεως
Τζαμπλάκωνα ταύτῃ τῆς αὐλῆς αὐτοῦ ἐγκαθίστησιν. εὐτρέπιστο
μέντοι τούτῳ καὶ βακτηρία βασιλικὴ χρυσοῦ ὑπόξυλος, ἐς ᾧ κρα-
τεῖν ταύτην ἐπὶ τῶν θείων ὕμνων, ὡς ἔθος, σὺν τῷ πατρὶ. καὶ
5 ἐπαράχθη καὶ τότε, ἅπαξ ἡ καὶ δεύτερον ἡ καὶ πλέον ἡμῶν ἰδύν-
των κρατοῦντα. ἔπειτα δόξαν τῷ βασιλεῖ (μίαν γὰρ εἶναι τὴν C
ἄρχην, βακτηρία δὲ τῆς ἀρχῆς σύμβολον, χρῆναι δὲ καὶ ταύτην
μίαν εἶναι) διὰ ταῦτα ἡθέτητο τοῦτο. ἐδόθη δὲ καὶ προστάσσειν
καὶ ὑπογράφειν βασιλικῶς, πλὴν οὐ μηνολογεῖν ὡς ἔθος τοῖς βα-
10 σιλεῦσιν, ἀλλὰ γράφειν δι' ἐρυσσῶν οἰκεία χειρὶ "Ἀνδρόνικος
Χριστοῦ χάριτι βασιλεὺς Ῥωμαίων." οἱ δὲ πρὸς τὸν πατέρα οἱ
ἄρχοι καὶ βασιλέα μετὰ τὴν εἰς θεὸν καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐγγράφως
ἀσφάλειαν, ὡς μὴ ἐπιβουλεύοι ἀλλ' ὑποτάττοιο, καὶ λίαν D
ἀσφαλεῖς προέβαινον. ἐφ' οἷς οἱ τοῦ λαοῦ πρὸς αὐτὸν ἄρχοι καὶ
15 οἱ τῆς ἐκκλησίας ἐγένοντο. ἐτομογράφουν δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς,
ἐπ' ἀφορισμὸν ποιοῦντες τὸν ὅς καὶ ἐπαναστατῇ τῷ βασιλεῖ. εἶχε
γὰρ εἰς ὑποψίαν τοὺς ἀδελφοὺς εἶτι, καὶ μᾶλλον τὸν δεσπότην
Ἰωάννην, πολὺ τὸ θερμὸν παρ' ἐκείνῳ βλέπων εἰς μάχας, καὶ
τὴν πρὸς ἐκείνον παρὰ ἀπάντων διὰ τὸ εὐεργετικὸν καὶ πρὸς τὰς

7. βακτηρίαν?

praefectura mensae regiae; tertium denique ex Christopoli Tzamplaconem
Tatam aulae ipsius declaravit. paratus Augusto iuniori quoque est ba-
calus regius auro exterius obductus, intime ligneus, quem teneret de
more cum patre, quoties divinis hymnis interesset. idque factum est se-
mel, iterum aut etiam saepius, nobis videntibus. aliud postea visum Au-
gusto seniori. nam cum reputaret unum esse principatum, utcumque
communicatum principibus duobus, sceptrum imperii symbolum unum tan-
tum ostendi deinceps oportere censuit. concessa etiam Andronico est fa-
cultas edicta condendi, subscribendique chartis regis ut imperatores so-
lent, excepta tamen appositione mensis, quam sibi reservatam uni voluit
senior Augustus, ita ut filio in imperio collegae liceret solum extense ac
citra compendium scribere rubrica manu propria in hunc modum, Andro-
nicus Christi gratia imperator Romanorum. iuramenta deinde a novo
Augusto, post cautionem scripto datam de sua in deum et ecclesiam fide
obsequioque, exacta sunt talia, quae clare pietatem et obedientiam eius
erga patrem Augustum plenam inviolatamque praestarent, distincto ipso,
deo teste, pollicente se non insidiaturum, se in subiectione obnoxia per-
sistiturum. sub haec a populo et ecclesiasticis iuratum in verba novi Au-
gusti. decretum quoque pontifices rite pertulere, quo excommunicationi
subiiciebant eum quisquis foret, qui in novum imperatorem insurgeret. id
actum est curante seniore, fratrum priorum ambitionem suspectante,
maximeque despotaе Ioannis, quem ad quidvis sperandum magnis videbat
praesidiis instructum, fortitudinis bellicae tot praeliorum successibus spe-
ctatae; studique erga eum praecipui omnium propter eius benevolentissi-

- Ε δόσεις πρόχειρον τοῖς αἰτουσιν ἀγαθοθέλεια. οὐδὲν γὰρ οὕτω δουλοῖ τὰς ψυχὰς τοῖς ἀνθρώποις ὡς ἡ μετὰ χάριτος ἐποίησα. καὶ ἀφέλοιо τὸ εὐεργετικὸν τῶν ἀρχόντων, εὐρήσεις ἐκείνους ἀλαλάζοντα τύμπανα, ἃ κτύπον ἔχουσιν ἐν τῷ μῦλλον εἶναι κενά. οὕτω καὶ λόγος παρ' ἀρχουσιν ἀπρακτος, κρείττον ὢν τὸν δυνάμενον εὖ ποιεῖν πρᾶξιν ἔχειν τὸν λόγον ἢ λέγοντα μόνον τὸν ἀρχοντα ψεύδεσθαι. καὶ μαρτύριον ἀψευδές αἱ ὠφελούσαι βοτάναι καὶ τῷ βίῳ τῶν ἀνθρώπων χρήσιμοι, αἱ δὲ σιγηλῶς τὸ
- P 216 ὠφελοῦν προϊσχυοῦνται. εἰ δέ τινες μικρολόγως ἢ τῶν χρημάτων ἀπουσία λυπεῖ, δειξάτωσαν ἐκείνοι τὴν παρουσίαν, τί πρὸς ἡδονὴν συμβάλλεται. καὶ εἰ ἡδονὴν ζητοῖεν, πολλῶν κάλλιον τὴν τ' ἐνεστῶσαν ἔχειν καὶ τὴν μέλλουσιν ἐλπίζειν, ἀπάντων μὲν ἐμφημούντων τὸν εὐεργέτην, Θεοῦ δ' ὑπισχνουμένου τὸ μέλλον. ἴστωσαν δ' ὅτι Πτολεμαῖος μὲν καὶ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ τὴν βασιλείαν τῇ εὐεργεσίᾳ ὀρίζοντος (οὐ γὰρ ἔχω λέγειν τοῦτομα, οἶμαι¹⁵)
- B δέ, Τίτος ἦν) ταῦτα τὰ χρήματα, δι' ὧν ἐαυτοῖς προσποιήσαντες τὴν ἀθάνατον εὐκλείαν ἡμῖν καὶ αὐτοῖς ἀφῆκαν μηδὲν δαπανήσαντες. καὶ οὗτος ἔστιν ἡδυνάμηντος πλοῦτος, ἡ ἐμπούα,

nam in donando et quidquid a quovis rogaretur prolixè gratificando largitatem. nam nihil sic animos mortalium hominibus subicit ut beneficentia grate ac liberaliter exercita; quem si principibus abstuleris, invenias illos aliud nihil nisi tympana resonantia, quæ eo plus strepunt quo magis sunt vacua. horum enim inani sono similia sunt promissa principum effectu sequente destituta, cum melius longe sit, eum qui potest, re ipsa dare, nihil dicendo, sed vice verborum opera exhibendo, quam pollicentem quæ minime deinde præstet, principem mentiri. huius rei manifestum exemplum videre est in herbis utilibus vitæ humanæ, quæ iuvant et non loquuntur succosque salubres tacitæ ministrant suos, eo gratiores quo simplicius et ab ambitione disiunctius prosunt. quodam quibus avaro sordidis dolet abiungere a se donando pecuniam, cuius a conspectu remotæ desiderium scilicet non ferunt, ii, quaeso, dicant quam veram et non imaginariam voluptatem nummorum ipsis sub oculis et in manu positorum afferat præsentia. si gaudere quaerunt, quod gaudium eo maius, quod vel præsens largiendo percipitur vel certo inde secuturum speratur? homines iam nunc beneficiis affecti benefactorum acclamationibus faustis laudibusque dulcissimis cumulant: deus autem etiam in futurum ingentia se repensurum beneficiis præmia confirmat. sciant autem eiusmodi angusti animi principes unum istum ipsis proprium et semper mansurum divitiarum constitutum fructum, gloriam quæ ex distributione ipsarum in eorum nomen redundat. nam alioqui Ptolemæus, Alexander et ille alius (nomen nunc non occurrit), qui utilitatem principatus sola definiebat facultate bene merendi de hominibus (Titus, opinor, is fuit), eas ipsas pecunias, quibus largiendis immortale consecuti sunt decus, inconsumptas posteris moriendo transmiserunt, unum ex ipsis lucrati bonum inanimabile, beneficiorum famam æternam. quæ Ioannes despota late claus

ἦν ἐκεῖνος ἔχων πρὸς πάντας καὶ ὑπὲρ βασιλεῖς ἐκλείζετο. ταῦτ' ἄρα καὶ ὑποπτευόμενος πολλὰ παρηγεῖτο τῶν ὄντων. τὴν γὰρ ἀρχὴν ἐνεχωρεῖτο ταῦτω μὴ ὅτι βαρδαραιώτης καὶ κορτιναρίους μόνον καὶ τοὺς ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος ἔχειν, καί γε τοὺς ἐπὶ τῆς εἰσα- C
γωγῆς, οὓς δὴ καὶ ἐταιρειάρχους λέγουσιν, ἀλλὰ τι καὶ πλεον
τῶν τῆς βασιλικῆς θεραπείας συνεπιφέρεσθαι. ἀλλ' εἰς τὸ
πρόσθεν ἰὼν ἐξησθένει, τὰ μὲν ἔκων τὰ δ' ἄκων προσαφαιρού-
μενος· καὶ γὰρ καὶ τὸ πολλὸν τῆς οἰκονομίας ἀφῆρητο. νῆσοι γὰρ
πᾶσαι τὸ πρότερον, Βιτυλήνη λέγω καὶ Ῥόδος, καὶ κατὰ γῆν
10 πλείστὰ τε καὶ μέγιστά οἱ εἰς αὐτάρκη πρόνοιαν ἦσαν. τότε δὲ
καὶ τὴν δουλείαν ἐμφαίνων πρὸς τὸν νεωστὶ βασιλεύοντα, εἴ ποὺ D
τι καὶ εἰς φιλοτιμίας λόγον χλαμύδα παρὰ βασιλέως ἐλάμβανε,
μέγας ὢν μικροῖς ἱματίοις καὶ εἰς γόνυ μόλις περιεστέλλετο, καὶ
ὁ ἥρωος ἐκεῖνος ἐπὶ τῶν ἀνακτόρων πολὺ πλεον ταῖς παιδικαῖς ἀμ-
15 πιχόταις ἐνηγλατίζετο ἢ τοῖς ἰδίοις καὶ κατὰ τρόπον τοῦ σώματος
ἔχουσιν. οὕτως ἐκεῖνος ἐκ τῶν ἔξω καὶ οἷς ἐποίει, τὴν ἔνδον
διάθεσιν καὶ ἃ ἐλογίζετο παρενέφαινε, ὅπου καὶ αὐτὴν δὴ τὴν E

apud omnes, plus etiam quam imperatores ipsi, praedicabatur. hinc vide-
licet in suspiciones incurrebat regnantium; quibus illi solliciti acri cura
incumbant ad detrahendum de opibus eius caeteraque gloria, quantum
citra declarati odii publicam professionem possent. cum ergo principio
concessum ei fuisset non Bardareotas et cortinarios solum ac praefectos
cubiculi habere in ministerio domestico, sed et admissionales, quos hetae-
riarchos dicunt, et si quid his amplius in regio fere satellitio censeret,
quoquoque iret circumducere libere permissum, deinceps ista contrahi sen-
suum ac restringi coepta sunt, modo hoc modo alio ex illis privatum exce-
dentis modum honoris insignibus ablati, nunc ipso, quod ita expedire
vultiret invidiae placandae, sponte abdicante, nunc dominis vel ab invito
auferentibus. quin etiam splendorem eius obscurare domesticum non con-
tenti, plerasque attributae olim potestatis partes paulatim carpendo re-
sumebant, simul dignitatem, simul eius sustinendae fundamenta, proven-
tus pecuniae annuos, malignitatis iam male dissimulae minime obscura
grassatione minuentes. datae illi prius insulae fuerant pleraeque nec pa-
rum uberes, Mitylene, inquam, et Rhodus aliaeque, tum in continenti
plurima maximeque territoria, unde illi mercedes ad victum sumptumque
caeterum amplissimae redirent. cunctis hisce demptis, non modo in or-
dinem sed et in tam miserum servitutis redactus est gradum, ut palam
iam cerneretur ambiro aulica sedulitate Augustum iuniorem, ac si quando
is ipsi, velut in praemium obsequii, aliquam e suis chlamydem donaret,
reverenter acciperet indueretque, etsi ea, quippe ad formam nondum
plene adulti adaequata corporis, viro, qualis erat ipse, perfectae aetatis
staturaeque altioris parum conveniret. ergo videres heros illum tantum
per regiam fratris aulam curtis et paulum modo excedentibus puerili
mensuram tunicarum aegreque ad genna promissis sese multo magis ac
libentius ostentare vestibus quam propriis e suo domestico vestiario de-
promptis, quoque videlicet ipsius adaptatis modo corporis. sic ille, qua

διὰ μαργάρων καλύπτραν καὶ τὰ δξύλευκα παράσημα ἀπεβύλιτο, κατὰ τρόπον ὃς καὶ μετ' οὐ πολὺ ῥηθῆσεται, τὸ ταπεινὸν ἐαν-
τῷ προνοῶν διὰ τὸ ἐκείθεν ἀσφαλές καὶ πάσης καχυποψίας
ἀνώτερον.

- P 217 30. Ἀλλὰ πρότερον ἢ τοῦτο ῥηθῆναι, τὸ κατὰ τὸν μέ-5
γαν κονοσταῦλον τὸν Ταρχανειώτην Ἀνδρόνικον καὶ ἀνεψιὸν τοῦ
κρατοῦντος λεγέσθω. ἔφθασε μὲν ὁ λόγος καὶ γαμβρὸν ἀπέδειξε
τοῦτον τοῦ Λούκα Ἰωάννου καὶ ἐξ ἀξιωματίων σεβαστοκράτορος.
τούτῳ τοίνυν τὰ κατὰ τὴν Ὁρσιτιάδα τε καὶ τὰ ἐνδότερα τοῦ
Λίμου ἐπιτετέράφατο, καὶ ἦν αὐτῷ συνάμα τῇ γυναικὶ κύθισμα¹⁰
B ἢ Ἀδριανούπολις. ὥς γοῦν ἐκείσε ὄντι χρόνος ἐτρίβeto πλείστος,
οὐκ οἶδ' ὅ τι παθῶν, ὥς δ' ὁ τῶν πολλῶν λόγος ἔχει, τῷ ἀδελ-
φῷ Μιχαὴλ ὑστέρῳ γε ὄντι αὐτοῦ εἰς μέγαν δομέστικον κατα-
στάντι ἐγκοτῶν ἐκτόπως, δι' αὐτὸν δὲ καὶ τῷ τιμήσαντι, βου-
λὴν βουλεύεται λίαν αἰσχροὺς καὶ τοῦ γένους ἀναξίαν. εἰς τοῦν¹⁵
γὰρ βυλλόμενος αὐτομολεῖν πρὸς τὸν πενθερόν, ἐπεὶ ἐν καταστά-
σει τῶν ἐκεῖ πραγμάτων ὄντων οὐκ ἀνυστά οἱ τὰ τῆς αὐτομολίας
C διέγνω γίγνεσθαι, τὴν ἐπὶ τῆς πέτρας σηπὴν μιμεῖται. ἐκείνη
γὰρ (καὶ σιωπῷ τὸν φυσικὸν λόγον οὐχ ὥς ἐξέραςμα τὸ μέλαν
δεχόμενον, ἀλλ' ἀκούσιον διαχώρημα ὅν ἐν ἐξαίφνης τῷ φόβῳ²⁰

penitus esset in animo affectus, modestam fastuque superiorem omni de-
missionem habitu factisque gaudebat exterius proferre. quo in genere
tegmen quoque capitis margaritis distinctum et ex roseo candentia depo-
suit insignia ultro ac volens, ut paulo post diceret, obsequiosae mode-
stiae instinctu, humilem in se speciem affectans propter speratam ex ea
securitatem et malarum de se suspicionum abolitionem plenam.

30. Sed ista priusquam referimus, de magno conostaulo Andronico
Tarchaniota sororis Augusti filio dicatur. hunc paulo superius narra-
vimus generum fuisse factum ducis Ioannia, dignitate sebastocratoris: porro
eidem post istas nuptias credita fuerat gubernatio provinciae, quae praeter
Orestiadem et adiacentes huic terras etiam interiora Haemi complectitur;
qua cura ut commodius ex propinquo fungeretur, domicilii sedem Adria-
nopoli fixerat, ubi cum uxore morabatur. ibi longe iam tempore versa-
tus, repente nescio quid passus, ut vero plerique aiunt, audita promo-
tione Michaelis fratris sui minoris in dignitatem magni domestici, incre-
dibiliter offensus tam ipsi quam ei a quo is fuerat in istum evectus gra-
dum, ad cogitationem valde vituperabilem et genere indignam suo appli-
cat animum, consilium iniens transfugiendi ad socerum. quia vero tras-
quillo, ut tunc erant, rerum statu tuto atque impune id se facere posse
desperabat, quod ei ex sententia negotium succederet, sepiam haerentem
petrae sibi putavit imitandam. de huius aquaticae animantis natura bre-
viter dicere non omitto, quod qui observarunt diligentius, tradunt non
esse illi atramentum in potestate, quasi id sponte cum vult evomat, sed
atrum istum liquorem piscis huius visceribus conceptum excrementum ipsi

συστέλλομένης καθεκτικῆς δυνάμεως, ᾧ δὲ καὶ συμβεβηκότος
 τὸ ζῶον εἰς βοήθειαν χρῆται καὶ ἀποφυγὴν τῶν δεινῶν) ἐκείνη
 τοῖνον θέλουσα φεύγειν τοὺς θηρατὰς ἐξεμεῖ τὸ μέλαν καὶ τὸν
 πότον συγχέει, καὶ οὕτω ῥαδίᾳ τῇ φυγαδεύῃ χρῆται. κακείνος P 218
 5 συγχεῖν θέλων τὰ πράγματα ὡς βοηθησόμενος πρὸς τὴν φυγὴν
 τῇ συγχύσει, Τοχάρων ἐξελθεῖν γένος παρασκευάζει, οἳ καὶ φα-
 νέντες τὴν γῆν πῦσαν ἐκείνην ἐπέθεον ὡς ἐπὶ κέρδει συγκληθέντες.
 ἡ τοῖνον ἐκείνοι τὸ τηνικάδε τοὺς ἀνθρώπους ἔδρασαν, ἰδίαν
 ἀπατεῖ σχολὴν πρὸς τὴν τῶν δεινῶν ἐξαγγελίαν, οὐ γράμμασιν
 10 ἀλλὰ δάκρυσι γνωριούμενα· πλὴν ὡς ἂν ἀσφαλῶς εἴποι τις, οὐχ B
 ἦτι ταῦτα τῶν μετὰ τοῦ Κωνσταντίνου προτέρων σφαγῶν.
 αὐτὸς δὲ τῇ τούτου συγχύσει προσβοηθούμενος ἕμα γυναικὶ αὐ-
 τομολεῖ πρὸς τὸν πενθερόν. ὁποίας γοῦν τῆς ἀναδοχῆς ἐκείθεν
 εὐμοίρησε, περιττὸν ἴσως καὶ λέγειν, ὅμως δὲ ὕλην ἐδίδου τὴν
 15 μᾶλλον ἀνάπτεσθαι. καὶ γὰρ τέως ὁ Δούκας τοῖς ἰδίῳις ἀρκού-
 μενος ἡσυχάζειν ἀναμένων, ἔστι δ' οὗ καὶ τὸν ἴδιον τρόπον κατα-
 σκευάζων ἐπὶ τὰ τοῦ βασιλέως ἐπιτεχνίσματα καὶ τὰ περὶ τὰ
 Ἰωάννινα πυρασπῶν. ἡρεμεῖν δ' οὐκ ἦν ὅλως ἐκείνῳ ἀνδρὶ μύ- C
 χαις χαίροντι καὶ πολέμοις, ἐξ ὧν καρδαίνειν αἰεὶ ποτ' ἤλπιζεν.

esse, quod ex contractis metu infirmi et formidolosi animalculi membris
 necessario effundatur. astutiae porro quasi cuidam eius tribuitur, quod
 ipsam necessitatem velut vertens in consilium, ista suffusione liquoris atri
 salutem plerumque sibi conficit, manus sic effugiens pressantium. cum
 enim piscatorem imminere sibi captantem sentit, evomit atramentum, et
 aquam in qua est, prius pellucidam, turbat obfuscataque: atque in illis
 tenebris effugii viam invenit. sic Andronicus Tarchaniota, ut secure ac
 sine impedimento deliberatum exequeretur transfugium, turbare prius ac
 miscere omnia constituit, accitis in Romanas terras Tocharis, qui statim
 ad ostensam accurrentes praedam, magno numero intra fines imperii sunt
 visi. quantum autem illi tunc cladis, et omnis generis iniuriarum miseriis
 illorum tractuum hominibus intulerint, proprii nec parvi operis argumen-
 tum esset, pro magnitudine atrocium malorum non literis sed lacrimis
 scribendi. caeterum id dici sine mentiendi periculo breviter potest: ca-
 lamitatem vastitatemque ista occasione huic importatam regioni nihilo mi-
 tiorem, minusve acerbam crudelitate caedium, avaritiaque rapinarum ea
 fuisse, quae aliquando ante iisdem populis irruptione Constantini Bulgari
 Tocharos secum ducentis fuerat illata. per hanc ille sibi ad finem desti-
 natum utilem confusionem rerum, ad socerum una cum coniuge profugit.
 ut autem exceptus ab eo fuerit, et quis ipsi novi fructus hospitii consti-
 terit, superfluum opinor nobis sit exequi: illud constat, quod ad nostram
 rem facit, subministratum inde praetextum Ioanni duci belli in nos mo-
 vendi. eateus enim ille suis contentus utcumque quiescebat occasionem
 expectans: et quamquam erumpebat nonnunquam impatiens foederum ani-
 mus, tentandis, cum aderat opportunitas, munitionibus imperatoris: quo
 in genere quae circa Ioannina sunt ad se attraxerat: tamen larvam ad-
 huc haud plane abiecerat; non ille quidem natura talis ut in illa diu

ἡ γὰρ τοῦ εὐεργοῦ σχολή καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀργοῦ ἀσχολίαν τὰ μέγιστα κατεργάζεται· ὥς γὰρ ἀργῆς ψυχῆς καὶ κατερραθυμημένης τὸ ἐνευκαιρεῖν ἐν κενοῖς, οὕτω θερμῆς καὶ σπουδαίας τὸ χῶρεῖν
 D ὁμοσε τοῖς πράγμασιν. οὕτως ἦν ἐκείνος τῷ τότε τῆς αὐτῆς πείρας καὶ στρατηγίας ὕλη τοῖς παραπέμπουσι χρώμενος, οὐ πο-
 λεμῶν ὅτε δόξοι τοῖς ἐναντίοις, ἀλλὰ μᾶλλον τῷ ἐνεργεῖν διεγερ-
 ρων καὶ τὸν ἀπάλαμνον.

P 219 31. Ταῦτ' ἔρα καὶ βασιλεὺς δεινοπαθῶν ἐπὶ τοῦτοις δυνάμεις παρασκευάζεται πλείους, πληθὸς ὥσει τεσσαράκοντα σὺν τῷ ναυτικῷ χιλιάδων, ὥς λέγεται, καὶ παραδούς τῷ δεσπότη 10 πέμπει διὰ ταχέων ἐπὶ τὸν Ἰωάννην. συνεκπέμπει δ' ἐκεῖνῳ καὶ ἄλλους πλείους τῶν λοχαγῶν καὶ ἐκ μεγιστάνων, ὧν εἰς ἦν καὶ ὃν εἶχε δομέστικον τῆς τρυφῆς. ὁ δ' ἦν ὁ Καβαλλάριος Ἀλέ-
 B ξιος, ἀνὴρ γεννάδας καὶ ἀνδρικός, ὃς καὶ παρηπόλαυσεν ὅτε-
 ρον τοῦ πολέμου τοξευθεὶς ἐν τῇ μάχῃ παρὰ του, καὶ ἐκείνῳ μὲν 15 κλέος ἑαυτῷ δὲ πεσεῖν εὐκλεῶς παρέσχεν, οὐ κάλλιστον τοῖς νέοις πίπτειν πεισῶν. ὥς γοῦν τὰς δυνάμεις παραλαβὼν ὁ δεσπότης πρὸς δέσπον ἤλαυνε θαρρῶν ταῖς παρασκευαῖς ὥς καὶ αὐτὸ κινή-
 σων τὸ ἔδαφος, ὁ βασιλεὺς καὶ λαὸν διὰ θαλάσσης ὀπλίζει, καὶ

4. αὐτοῦ?

simulatione teneri posse speraretur. quippe vasti pugnacieque vir animi, nihil nisi vim et bella spirans, ex quibus aucturum sese fortunae, et lacris ingentibus ditandum confidebat. porro viri strenui vel ipsum otium, negotio remissi ac languidi, rebus peragendis maximis efficacius est. nam ut animae desidis ac negligentis est in vanis sibi placere, ac felicem se putare complexu exilium bonorum: sic acris e contrario atque arctae ardentisque maioribus usque inhiabundae proprium est, prorumpere in opus quavis occasione, ac nullam frustra offerri movendarum rerum an-
 sam sinere. talis tunc erat dux Ioannes; ipsis illis quas furtim primum attentaret grassatiunculis et successibus modicis pro fundamento ulterio-
 rum utens: nec expectans tunc bellare cum hosti videretur; sed ex sua spe ac commodò articulos occasionum captans: et non minis admonens, sed agendo expergesciens adversarium indormientem rebus.

31. Haec ita erant: quibus cognitis indignatus imperator, exercitum comparat ingentem; numero, ut fertur, quasi quadraginta milium, navibus in eam summam comprehensis copiis. et hoc tanto apparatu tradito Ioanni despotae, vadere illum confestim infestis signis in Ioannem iubet. misit etiam cum eo plures alios tribunorum et magnatum, quorum unus erat, quem domesticum mensae habuit, Caballarius Alexius, vir generosus et fortis. hunc Mars hoc bello pigneratus est, sagitta in praedio sublatam a quopiam ignoto, qui sibi gloriam, hosti honestum funus peperit. sic enim decus illi contigit gloriosae mortis ibi appetitae, ubi cadere iuvenibus est honestissimum. cum igitur succinctus magnis hiis terrestribus copiis despotae Ioannes tantis animis in Occidentem movit, ut

στόλον ἑξαρτυσάμενος ἱκανὸν ἐκ πόλεως καὶ τῶν ὀπουδήποτε χω- C
ρῶν τε καὶ νεωρίων, ὥς εἶναι τὰς πύσας ναῦς μακράς τε ἕμα καὶ
ταχυναντούσας τρεῖς πρὸς ταῖς ἑβδομήκοντα, παραδούς ταύτας
τῷ πρωτοστράτορι Φιλανθρωπητῷ καὶ αὐτὸν ἐκπέμπει, ταῖς
5 Λατινικαῖς χώραις προστάσων, εἴ ποί παρείκοι, προσβάλλειν·
οὕτω γὰρ μᾶλλον εὐδοεῖν τὸν κατὰ γῆν πόλεμον ᾤετο, εἰ ἔχοντες
καθ' αὐτοὺς οἱ Λατῖνοι τὸν περὶ σφίσι φόβον τῆς πρὸς τὸν
Ἰωάννην βοθηθείας ἀπόσχοιντο. καὶ δὴ τὴν ταχίστην τῷ τύπῳ D
τῶν νίων Πλατρῶν ἐπιστάντος τοῦ δεσπότης ἐκκληῆς κατεῖχε
10 πάντας καὶ ταραχή, ὥς προσχωρεῖν μὲν ἐντεῦθεν ἐκίνω τὰς χώ-
ρας, γνωσιμαχεῖν δὲ τὰ φρούρια ὥς μικρὸν ἀντισχόντα, ὅσον
ἄφουσιμασθαι τὴν πίστιν τῷ Ἰωάννῃ, προδοῦναι μὴ ἐνεγκόντα
τὴν ἔφοδον· ποῦ γὰρ ἂν τις καὶ ἧλπισεν ἐξ ἄλλου τινὸς τρόπου
καὶ μηχανῆς σώζεσθαι; ὁ μόντος γε Ἰωάννης τοὺς περὶ αὐτὸν καὶ E
15 μόνους ἔχων, τῷ πλήθει κατὰ πολὺ λειπόμενος, ταῖς ἐπινοίαις
ἐχειλεῖ σώζεσθαι. ὅθεν καὶ νῦν μὲν ἔνθα νῦν δ' ἐκείσε προ-
βαίπων, ὥς οἶόν τε ἦν, κατησφαλλέτο τὰ αὐτοῦ· τὸ γὰρ χωρεῖν
εἰς μάχην ἐν τι τῶν ὑδυνάτων ἐδόκει. ἀλλ' οἱ τοῦ δεσπότης
ἰληλατοῦντες οἷον ἐκείνον ἐπέτρεχον συνεχέστερον, προκατα-

terram haud dubie se concussurum confidere videretur, destinavit impe-
rator eodem quoque classem ornata munitamque superbissimo delectu,
cum ex urbe tum ex cunctis provinciis ac navalibus diligentissime habito,
ita ut numerus navium partim longarum partim celerum ad tres et se-
ptaaginta ascenderet; quas commendans protostratori Philanthropeno, ius-
sit eum cum ea classe oras legere Latinicarum regionum, infestasque ha-
bere, ac sicubi res ferret exscendere incursionibusque urere, sic arbi-
tratas certius faciliusque processuras ad spem plenae victoriae belli uni-
versi rationes, si proprio impliciti periculo Latini cogitare de mittendis
Ioanni auxiliis prohiberentur. cum ergo velocissime despota Ioannes in
locum esset pervectus novarum Patrarum, ingens ibi cunctos terror et
consternatio turbavit, adeo ut ei passim pagi et oppida se dederent, ar-
cium vero praesidia inter ancipites sententias fluctuarent. exigua nec
longum, ut apparebat, valitura fidei Ioanni datae reverentia cohibente ab
ipso ad primam statim irruptionem prodendo: nam ad extremum vitare
se posse deditionis necessitatem desperaverant, utique cum circumspicien-
tibus cuncta, salutis alia via expediendae ratio humanitas appareret
nulla. inter haec Ioannes ipse passim desertos a plerisque, nec alio iam
fere quam familiarium domesticorum septus comitatu, arte atque ingenio
supplere defectum opum et capiti ac summae rerum suarum quam posset
optime consulere nitebatur, loca ex locis mutans, nusquam diu consistens,
nunc hic, mox illic improvise apparendo, conatus insequentium, quoad
poterat, frustrans. nam manum conserere, et aleam facere praelii, de-
stitutum copiis, ultra omnem ut facultatem, ita cogitationem erat. porro
duces ac milites despotae late per regionem sparsi duces hostium ubi la-
teret omnibus vestigiis indagabant: scrutantes assidue loca cuncta quibus

- P 220 λαμβάνοντες τόπους οἷς αὐτὸν ὥοντο σῶζεσθαι, ὅθεν καὶ τῇ ἀποχωρεῖν μὲν προσῆγεν ἐκείνους, τῷ δὲ γε δειλίαν ἐμφαίνειν θαρραλεωτέρους ἐποίει προσβάλλειν· τῷ γὰρ πλήθει περιῆσαν, καὶ κατημέλουν διώκοντες. ὥς δὲ κόρον ἐκείνος ἐλάμβανε τῆς ἀποφυγῆς καὶ τὰ ἔξω προσυπώπτειεν ἤδη τῶν ἀπάντων καυλῶν-5 φθέντων, ἔγνω φρουρὴν ἑαυτὸν πιστεῦσαι, καὶ φέρων ἑαυτὸν
- B ταῖς Πάτραις ὀχυρᾷ πόλει καὶ ἐκ νέου συστάσῃ δίδωσι καὶ πιστεύει φυλαχθῆσόμενος. καὶ ὁ μὲν καταφυγὴν ὀχυρὰν εἶρε τὰς Πάτρας, οἱ δ' ἄμφι τὸν δεσπότην μιθόντες τὴν πόλιν κύκλῳ περικαθίσουσιν. καὶ σύγγυι πρὸς τοὺς ἐντὸς διαμηνύσεις ἐγέ-10 νοντο τοῦ δεσπότου, ἑαυτοῖς μὲν προνοεῖν τῶν βελτίστων, ἐκείνον δὲ παραδόντας σῶζεσθαι· μὴ γὰρ ἀποχωρεῖν ἐκείθεν, μὴ ἄλλοθι πού τραπέσθαι, μὴ φροντίσαι τὰ φέριξ καίοντα καὶ ἄγροδς κατασκάπτοντα καὶ ἀμπελῶνας τέμνοντα, καὶ τέλος καὶ
- C αὐτοῖς ὡς πολεμίοις χρώμενον τέλεον ἀφανίζειν, κἄν ὅπῃ καὶ ὁ 15

eum abscondi vel exigua suspicio esse posset. unde cum ille latebras subinde mutans continuo fugeret, trahebat post se hostes, ulterius sic semper in eius ditionis sese promoventes intima: quos ille ipse manifestis deprehensus indicibus ducis fugientis timor audaciores scilicet in se invadendo faciebat, fretos utique qua clare praevalebant multitudine, nec magnopere formidandum quidquam arbitantes ab eo qui viribus palam diffidens, spes salutis omnes in fuga reponeret. ut autem satis denique illum desultorii erroris et fugae infinitae taedium cepit, simulque constantium ab exteris auxillorum suspicatus coniectura causam, ab universis iam se sociis derelictum intellexit, arci culpam inunitae caput salutemque confidere decrevit. ergo se Patras conferens (praevalida haec erat et propugnaculis recens structis munitissima civitas) eo se inclusit, idoneum id praesidium ratus cui summam rerum et reliquias fortunae in extremo discrimine custodiendas recte crederet. at despota Ioannes qui tanquam indagine clausam feram venator undique vestigans nullum finem quaerendi Ioannis ducis inque suam potestatem redigere conandi faciebat, ubi cito cognovit Patris eum inclusum, eo confestim exercitum rapiens corona urbem circumdedit, prono ad id usus studio ducum ac militum, quos et ipsos belli uno in capite patrandi percupidos alacritate proliciebat ad contendendum mira ipsa non dubia vicinia praedae, cui dudum inhiaverant, quam suis utique iam manibus elabi negabant posse. crebris ante omnia colloquiis et promissionibus tentati obsessorum ab obsidentibus animi sunt. proponebatur ipsis per subinde miasos peltax et quaestuosa conditio, paciscendi sibi praeter incolumitatem securam, amplissima certissimaque praemia, quae promereri statim possent facili deditione unius hominis, causae tot malorum vel in praesens urgentium vel in futurum imminantium. sic enim certo haberent: nunquam inde abscissuros, aut alio quovis respectu avertendos Romanos nisi confecta res: nec interim parcituros, aut ulla misericordia revocandos ab arendis tota regione frugibus ac tectis, agris ac satis consculcando corrumpendis, excidendis vineis, denique ipsis, si accipere oblata recusarent, tanquam hostibus inexorabiliter infensis, omni belli clade perdendis, quantacumque

χρόνος προβαίη. ταῦτα τοῦ δεσπότου διαμηνύοντος ἐκείνοι, ἡ ταῖς ἀληθείαις ἢ παρ' ἐκείνου προβιβαζόμενοι ἔνδον ὄντος, ἡπίως τε ἀπελογοῦντο καὶ προσελιπύρουν σφῶς τῶν ὁρμῶν ἀνεῖναι, μετ' οὐ πολὺ προδοῦναι καὶ τὸν Ἰωάννην καθυπισχνοῦμενοι. 5 ὧς γοῦν μεταξὺ χρόνος ἐτρίβετο, καὶ οἱ μὲν ἀναβολαῖς ἐναιώρουν τὴν προδοσίαν, οἱ δὲ ὅσον οἶπω ἀνύσαι τὸ πᾶν ἤλπιζον, ἐπιχειρεῖν τι τῶν συνήθων ἔγνω ὁ Ἰωάννης. καὶ σκοπητέον ὡς ἔρι- D στα. νυκτὸς γὰρ ἑαυτὸν σχολίοις διὰ τοῦ τείχους καταχαλάσας, ὡς μὴ φωραθεῖη διὰ στρατοπέδου βαδίζων, εὐθύς τε μετασχη- 10 μαιίζεται καὶ χλαῖναν μὲν μέλαιναν περιτίθεται, κρατεῖ δ' ἄνῳ χεῖρας ἵππου ὄντηρα, καὶ κυτὰ θιρόποντι μετασκευασόμενος καθενδόντων περὶ μέσας νύκτας ἦσαν τὸ στρατόπεδον διεξῆμι ἑρωτηματικῶς ἐκφωνῶν συχνάκις περὶ ἵππου δῆθεν ἀπολωλότες. καὶ οἱ μὲν κατημέλουν, οἱ δὲ καὶ ἀπελογοῦντο ἔνδοθεν τῶν σκη- 15 ῶν μὴ ἰδεῖν τὸ σύνολον, ἐκείνου καὶ τὰ εἰς εὐρεσιν δαψιλῇ καθυπισχνομένου. καὶ οὕτω λαθὼν τὰς ἀπάντων γνώσεις ἀπο- λύνεται μὲν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατοπέδου, ἐνσκευασθεῖς δὲ ἅμ' ἔφ, καὶ δι' ἀδήλων τὰς Θήβας ἐν ἡμέραις μετρίαις καταλαβών, μη-

ad id perficiendum patientia opus esset. nam sibi abundare otium, et unice vacare soluto curis aliis, quantumlibet spatium in ea obsidione consumere. talia denuntianti despotae Patrenses sive vere sinceraque mentis propriae sententia, sive ita faciendum suggerente, quem intus secum habebant, Ioanne duce, mansueto modesteque respondebant; excusantes, maturam in praesenti rem non esse; suppliciter orantes remitti tantisper oppugnationis impetus; magnum brevis morae pretium fore: nam se interim confirmatis viribus, ubi praesidio, quod impositum cervicibus perferrent, eluctando satis possent, omnia quae poscerentur effecturos et Ioannem in eam redactum potestatem tradituros. audita preces sunt. vis suspenditur; fides expectatur promissorum. longum in his tempus abit. hinc Patrensibus in artificio quod prodesse coeperat, gnaviter persistentibus, inde Romanis spe sibi vana victoriae proximae blandientibus. hoc articulo rerum tentandum aliquid magnum dux Ioannes constituit, adhibita in consilium, praeter ipsi familiarem innatamque audaciam, extrema necessitate rerum suarum ultimo iam in discrimine pendentium. noctu per fidos paucos, iuratos arcano factum habituros, demitti se curavit iunibus per murum, veste antea mutata, ne posset agnosci. tum ut erat sago nigro in famuli speciem larvatus, equi habenas manu tenens, nocte concubia dormientibus cunctis, per media transit castra, identidem inquirens supplicii clamore, si quis sciret quo abiisset sibi elapsus equus domini, monstrare ne gravaretur: magnam indicii mercedem fore. sic euntem si qui vigiles videbant, procedere sinebant nihil suspicati: alii additi tabernaculis quos somnus ab audiendo non arceret, negligenter reddita intus voce respondebant negantes equum sibi visum. in hunc modum impune trajectis quam late patebant castris Romanis universis, sub auroram per vias occultas contendit Thebas versus, quo paucis diebus inexpectatissimus pervenit. qui enim ibi quidquam praemoneri de

δενὸς τῶν αὐτοῦ εἰδότος (οὐδὲ γὰρ οἱ ἔνδον Πατρῶν πλὴν τῶν οὐκείων καὶ οἷς ἐπίστευεν ᾗδεσαν, οἱ δὲ καὶ ἐφ' ἡμέραις ἔμελλον συσκιάζειν τὸ δρῦμα τοῖς ἐν τῇ πόλει μὴ φαινομένου τοῦ Ἰωάννου), ἐκέῖσε τοίνυν τὸν μέγαν κύριον καταλαμβάνει, δμῶν-
P 221 μουντά οἱ (Συριοῦννης γὰρ κατὰ γλῶτταν ἐλέγτο), καὶ δὴ 5
προσλιπαρεῖ βοηθεῖν, εἰς πίστιν δὲ τῶν σπονδῶν ἑαυτοῖς καὶ
κῆδος ἐτίθει γενέσθαι, ὡς λαβεῖν ἐκείνον γαμβρὸν ἐπὶ θυγατρὶ.
ὁ δὲ μέγας κύριος Ἰωάννης τὰ κατ' αὐτὸν μὲν πυρρητεῖτο, ὡς
μηδ' εἶναι οἱ δυνατὸν ἐπὶ συζυγίᾳ καταληφθῆναι ἀσθενεῖ γε ὄντι
καὶ ποδάγρα διενεῖ προσπαλαίοντι, ἀδελφὸν δὲ οἱ εἶναι τὸν παιδῶν 10
Γουλιέλμῳ, ὃν καὶ εἰς κῆδος οἷον ἐκείνος προὔτεινε καὶ λαν-
χρήσιμον παρεδείκνυ. ἀλλὰ τὰ μὲν τοῦ κήδους καὶ ὀστερον
B ἔλεγε τελεσθῆσεσθαι τῶν συναλλαγμάτων κυμμένων, ὃ δὲ καὶ
γέγονε· τότε δὲ τριμκοσίους καβαλλαρίους δοὺς αὐτῷ, ἧ καὶ
πλείους, ὡς λέγεται, ἔξ αὐτῆς ἀποπέμψει, ἄνδρας ἀρεϊκοὺς καὶ 15
πολλῶν τιῶν καθυπερτεροῦντας. οὗς λαβὼν καὶ τοῖς αὐτοῦ
πρὸς μίξας διὰ ταχέων, ὡς μηδενὶ φωραθῆτή, καιρὸν ἐπιτηρήσας
ἐμπίπτει τῶν πραχθέντων μὴ αἰσθημένοις μηδὲ τι προσδοκῶσιν,
ἀλλ' ἐν ἀνέσει παντοίᾳ διάγουσι λογισμῶν ὡς ἔνδον ἐγκεκλεισμέ-
C νου. τέως δὲ ὡς εἰσβάλλει ποτὲ στρουτὺς ἀκούσαντες σχεδὸν ἔτα- 20

eius adventu potuisset, quem ne Patrenses quidem Patris excessisse adhuc noverant, paucis illis domesticorum factum, cuius soli erant conscii, silentii quod sancte promiserant fide summa celantibus, et prout convenerat Ioannis absentiam tegentibus artificio facile avertente curiosas suspiciones sollicitae praesertim et alio attentae tali statu civitatis. at Ioannes magnam Thebis dominum invenit sibi cognominem: Syriannes quippe lingua illic usitata vocabatur. hunc adiens infimis precibus orat ut sibi auxilietur, oblata in pignus foederis propria filia ipsi nuptura. ad ea magnus dominus Ioannes negabat se aptum nuptiis, quippe cum malis desperati remedii aliis, tum incurabili praesertim conflictatum podagra sed fratrem sibi esse adolescentem Gulielmum, quem in istam affinitatem sibi valde probatam et utrimque iedicatam utilem offerret. "verum haec," inquit, "iam nunc inter nos conventa suo videlicet curabuntur tempore," prout est revera factum, istis deinde rite celebratis nuptiis: "nunc ut quod instat praevertamus, accipe a me auxilia quae postulas." datisque illi caballariis trecentis, aut ut quidam asserunt pluribus, eum continens dimisit. erant hi bellatores lectissimi omnes, pluriumque instar singuli. hos suis admixtos summa celeritate parique silentio, ne ullo sensu rei quae parabatur hostes admonerentur, castris ad Patras positis admoveas, in ea opportuno captato tempore totis viribus irrumpit. omnium horum prorsus ignari Romani erant, nihil tum minus quam tale quidpiam expectantes. quin, ut in supina securitate fieri amat, in omnis se generis remissiones relaxaverant, curas solvendo cunctas opinione, cui ut certissimae acquiescentes persuasissimum habebant Ioannem utique ducem, a quo uno metuere aliquid poterant, conclusum teneri arca, quam artissima

ράχθησαν, ἀγνοοῦντες τὸ δρᾶμα. τότε τοῖνυν συμμίζαντες ἔν-
 θιν μὲν οἱ περὶ τὸν Ῥιμψῦν Πέρσαι, πολὺ δὲ τὸ Ῥωμαιικὸν καὶ
 οἱ περὶ τὸν δεσπότην κράτιστοι, ἐκείθεν δὲ οἱ περὶ τὸν Ἰωάννην
 Ἰταλοὶ καὶ οἱ αὐτοῦ πολλοὶ γε ὄντες καὶ μάχιμοι συνερρήγνυντο.
 καὶ συμπεσόντες ἄλγιοι πλείους ἐνίκων. οἱ μὲν γὰρ τῇ κατ' αὐ-
 τούς συντάξει θαρροῦντες ἀκμήτες ὄντες καὶ ἐξ αὐτῆς ἔτοιμοι
 προσβλεῖν κατὰ τρόπον ἐνέπιπτον· οἱ δὲ τοῦτο μὲν τῷ ἀπροσ- D
 δοκῆτι καταπλαγέντες, τοῦτο δὲ καὶ πληθος σύμμικτον ὄντες,
 ἐν οἷς ἀνάγκη καὶ τινες καὶ πυρὸς τὸ χρεῖον ὀρρωδεῖν, ἀτάκτως
 10 καὶ ὥς οὐ σφίσι θαρροῦντες ἐμάχοντο. καὶ τέλος τῆς πρώτης
 φάλαγγος ἐκλυθείσης αἱ κατόπιν ἐν οὐ προσηκούσαις δειλίαις
 ἦσαν, καὶ συνεταράσσοντο καθ' αὐτοὺς θορυβοῦμενοι, καὶ μι-
 κρὸν ὀπισθοποδοῦντες τέλος εἰς φυγὴν ἔβλεψαν, καὶ τὸν πρότε- E
 ρον ὃ ἐπιὼν κατηγύδει, καὶ κείνῳ ἄλλος προσέπαιε, καὶ οὕτω συγ-
 15 χυθέντες ἀπειδύοντο μὲν τὰ ὄπλα ἀπέλυνον δὲ τοὺς ἵππους, καὶ
 μόνοις ποσὶν ἐθάρρουν τὸ σώζεσθαι, πολλὰ τοῦ δεσπότητος τὸ μὲν
 σνισιῶντος εἰς θάρρος τὸ δ' ἀπειλοῦντος, ἔστι δ' οὗ γε καὶ
 παροτρύνοντος. ἐκλίνθη δ' ἡ μάχη, εἶπεν ἄν τις ποιητικῶς,
 καὶ τῶν τοῦ δεσπότητος φωνῶν ἡλόγουν, περὶ ἑαυτοῦ τετρεμαίνων

2. τὸν] τοῦ P.

5. ἐνίκων] ἐκείνων P.

ipsi undique obsidione circumcingerent. ad primam igitur impressionem
 re videlicet inopinatissima percussi turbatique nostri omnes sunt: stete-
 runt tamen in armis Persae sub Rimpse, magna pars Romani exerci-
 tus, in primis vero Ioannes despota cum fortissimis suorum. in hos in-
 vectus dux Ioannes cum suis Italis, plurimis et ipsis manuque promptis-
 simis, praelium commisit acre ac cruentum, quo Romani ab Italis plures
 a paucioribus plane victi sunt. nam hi confirmatis animis, ordine ser-
 vato, fortes ipsi exercitatuque congressibus bellicis, parati re provisa,
 disciplinae industriaeque vim admiscentes ineluctabilem ruebant in adver-
 sos. illi primum casus novitate attoniti, deinde ut vulgus e vario mi-
 stum genere male cohaerentes, nec ita lecti omnes ut non inter fortes
 ignavi quidam horrere periculi trementes incomposite pugnarent et diffusi
 praesentibus tutiora circumspicerent, succubuerunt ad extremum. porro
 ista phalange priore dissipata fractaque, qui retro in subsidis stabant,
 pudendo correpti metu, confusam et tumultuabundam utcumque obicien-
 tes aciem, statim pedes retulerunt, initio eum quadam ordinis cura, mox
 effuso temere quoquo versum impetu trudentes invicem incurrentesque in
 sese mutuo, dum praevertere praecedentem posterior studet. denique
 iam confusione praevalente pro se quisque arma exuere, equos dimittere,
 pedibus salutem quaerere, despota quidem revocante ad officium, hor-
 tante, increpante, minas ubi caetera non profuerant addente, postremo
 corripiente manu quosdam et in hostem vertente. frustra omnia: inclinata
 semel, ut poetice quis dixerit, pugna, meta videlicet lymphati ne sen-
 tire quidem voces despotaе, nedum curare videbantur, ad sibi privatim

ἔκαστος. ὦντο γὰρ μὴ τριακοσίους ἢ καὶ τούτων διπλασίους ἢ καὶ πλείονας εἶναι· ἀλλὰ τῷ κατὰ σφῶς πλήθει τὸ πλῆθος τῶν
P 222 ἀντιπάλων ὠρίζον, ὥς οὐκ ἔνθαρησάντων, εἰ μὴ γε καὶ αὐτοὶ
πλείους ὄντες τοῖς τόσοις ἐπῆρσαν. τότε καὶ ὁ δεσπότης ἀποκα-
ραδοκήσας τρέπει τε χαλινούς καὶ τὸν ἵππον ἀνιείς κατὰ κράτος
φεύγει. κἀντεῦθεν ἦν βλέπειν ἄλλους μὲν πίπτοντας, ἄλλους
δὲ φεύγοντας, τοὺς δὲ θύμοις κρυπτομένους καὶ πρὸς τὸ σῶ-
σθαι ἰκετεύειν ἐτοίμους ὄντας, ἄλλους δ' ἀπορρῶγας καὶ πέτρας
καλαμβάνοντας, ἄλλους δ' αὖθις ἀπαγομένους, ὁπόσων ἢ λίγη
B χεὶρ ἐκείνων καὶ πρὸς τὸ σφάττειν ἀπότομος τῷ μεταβόλῃ τῆς 10
τύχης μαλασσομένη παρὰ τὸ δόξαν σφίσιν ἐφείδετο. πῦσι δ' ἡ
μοῖρα ἦν ὀλεθρος, σώμασι, χρήμασιν, ὄπλοις, ἵπποις, αὐτοῖς
ἐνδύμασι· τὸ γὰρ ὁμογενὲς μὴ διόλου ἔπειθε σφάττειν, τὸ δὲ
γυμνοῦν τὸν ἄλόντα ὥς ἐνδυμάτων πᾶσιν ἐπ' ἴσης ἦν. τέλος
φευγόντων ταῖς φορηταῖς οἰκίαις ἐπιθίμενοι τῶν μεγιστάνων καὶ 15
αὐτοῦ γε τοῦ δεσπότης πολὺν ἔξεφόρουν τὸν πλοῦτον· ἐκπώματα
C γὰρ ἐκεῖνα καὶ ἐπιπλα καὶ ὄπλη καὶ ἵππους καὶ θεραπείαν ἄλλην
χλιδῶσαν τρυφῆς ἔξεκένουν, μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν ἐπιπόδων

9. ὁπόσον P.

consulendum sollicitudine unice omnium versa. putabant enim non trecentos aut duplo triplove plures, sed plane pari saltem, forte superiore ipsis numero hostes instare victores: quomodo eam nisi multitudinis sibi consilii maioris talem exercitum invaderent? eatenus sustinuerat despota belli sortem expectans: tunc tandem desperatis haud dubie rebus, vernis equi habentis in fugam se quam effusissimam avertit. hinc iam miserabilis facies campi. videres ibi alios cadentes, alios fugientes, quosdam se abidentes inter ramos arbustorum, paratos tendere supplices manus; tutiores alios latebras in praeruptis petrarum fissuris quaerere; non paucos in servitutem trahi, quibus videlicet praeter spem parcerent crudeles licet illae ac in caedes promptae manus, satietate saeviendi, aut emolliente quodam miserationis humanae sensu in tam subita conversione fortunae. fatale autem ingruerat exitium cunctis pariter rebus, corporibus, pecuniis, armis, equis, vestibis ipsis miserorum, quibus si forte commendatis communione generis condonaret vitam misericors humanitas victoris, a spoliandis tamen iisdem nihil avaritiam tempus suum nactam avertibat. itaque passim congestarum avida spoliatione vestium magni et invicem fere pares unicuique Italicorum acervi constabant. his in campo gestis, rapacitas in stativa desolata fuga exercitus incubuit. tabernacula portatilesque domos illic procures Romani militantes, despotaque in primis, pro copia culusque magnifice instructas habuerant. in has praedatores versis multum inde divitiarum exportarunt. pocula enim illa, qualibus principes utuntur, exquisitam suppellectilem, arma, equos, alia instrumenta usus familiaris, totumque illum speciose delictum apparatus superbæ regiaeque luxuriae converrentes exhausserunt, avara usque ad pelvisculam diligentia, siquidem ipsos quoque aculeos calcarium sedulo coll-

μυνώπων, πλείστα παρακερδαίνοντες· και τηνικάδε οί τότε ἔδει-
ξαν προφανῶς τὸ τοῦ Ἀντισθένους ἀληθινόν· φηοί γὰρ ἐκεί-
νος πάντ' εὐχεσθαι τὰ καλὰ τοῖς ἐχθροῖς πλὴν συνέσειας, ὡς
πάνθ' οἶά τε παρὰ τούτοις γενέσθαι, ἣν σύνεσιν ἔχοιεν. ἐδή-
λωσαν δὲ και τὸ τῆς εὐβουλίας χρῆμα τοῖς ἀντιξοοῦσι και μῦλλον
χρήσιμον· χιλιάδας γὰρ τόσας ὡς και εἰς μυριάδας ποσοῦσθαι ἔν D
παρεστήσατο βούλευμα, και οἱ χθρὲς πλουτοῦντες και τρυφῶντες
τοῖς πλήθεισι σήμερον ταπεινοί τε και πενιχροί, ἀνταγωνισαμέ-
νης τῆς ὑβουλίας. ἄρχοντα γὰρ χρὴ πειρᾶσθαι και κινδυνεύοντα
10 ὡς ἡ νικήσονται ἢ εὐκλειῶς πεσοῦμενον. κατὰ τί γὰρ και ἄρχαι,
εἰ μὴ γε προσμηθοῖτο τῶν ἄλλων, ὧν ἄρχειν ἐτάχθη; και ἀκοπὸς
μὲν οὐκ ἀνεύθυνος, εἰ μὴ προείποι και προφυλάσσεται, ἄρχων
δ' ἀνεύθυνον πάντως, εἰ μὴ προκινδυνεῖοι ὧν ἐτάχθη σκοπός; E
οὐμένουν, οὐ· πολλοῦ γε και δεῖ.

15 Οὕτω μὲν οὖν παραλόγου τῆς τύχης συμβάσης και τῶν
ὑπολειμμένων κατεπτηχότων, ἀνείσα τὸ πτερόν ἢ φήμη θοδὸς
οὖσα, ὡς λέγεται, περιαγγέλλει τὸ δυσχερές ἐκείνο και ἀπροσ-
δόκητον σίμβασμα, πολλοῖς μὲν εἰς λύπην, ἄλλοις δὲ και εἰς
ἐκκληξιν, τοῖς δ' εἰς κατὰγελων, οὓς δὴ καταφρονεῖν ἔπειθε

gentes apponebant lucro, tali successu demonstrante manifeste quam pru-
dens votum fuerit Antisthenis omnia hostibus optantis bona praeter men-
tem: nam cui consilium defuerit, eius thesauri quantivis in praedam sap-
ientiori cedent. en millia bellatorum toties multiplicata ut myriadem non
unam conflarent, ita evertit afflixitque momento consilium hominis unius,
ut tot illi ac tanti ex heri opulentia et copia rerum usque ad luxum et
delicias circumfluentibus hodie humiles, egentes, vagi palmas porrigerent,
non mendicitate magis quam professione dedecoris proprii, quos sua ipso-
rum socordia debellasset. nimirum ducem exercitus sortem quidem et vi-
tam quoque ac sanguinem pro gloria victoriae paciisci certum, sed prae-
terea vigilem ac futuri providum esse oportet, semperque acri solertia
intentum, ne quis inopinatus ingruat casus. id enim officii omnis prae-
fectura, maxime autem militaris, sustinet. ad hoc, inquam, tales in
summo collocantur, ut longe prospiciant. an enim speculator in culpa est
qui non praevidet, non praeindica-verit perniciem ingruentem cuius ob-
servando appulsi constitutus in specula fuerit: dux habebitur innocens,
qui non praescierit, non praecaverit insidias, furtivosque impetus sagaci-
tate praecoccupans, mature obvians averterit, quod potissimum ut faciat
in id evectus fastigium est? non profecto. minime id inquam; nec de
hoc quisquam qui sapiat dubitaverit.

Ceterum ut hunc inopinatissimum casum strenue, ut solet, in omnes
late partes fama vulgavit, varios in variis repens nuntius excitavit ani-
morum motus, multos gravi dolore affecit; non paucos usque ad stupo-
rem perculit; quibusdam laetus accidit, et risum nostro ludibrio movit.
denique non defuerunt qui ex metu, quo prius tenebantur Romanae po-
tentiae, in contemptum transirent, et praecipuum copiarum imperii robur

τῶν μηρέτ' ὄντων καὶ τοῖς λειπομένοις προσεπιτίθεσθαι. ἀκούσαντες γὰρ τὸ περὶ τὸν Εὐριπον ναυτικόν, οἷς δὴ καὶ εἰς τριά-
 P 223 κοντα ναῦς ὁ στόλος ὀλίγου δέοντος ἐξηρτύετο, κατεθάρρουν
 τῶν ἐπὶ δις καὶ τρεῖς πλείστων. καὶ δὴ ἐξ αὐτῆς γε ναυστολησά-
 μενοι κατὰ τοῦ βασιλείου στόλου ἐξώρμων ναυλοχοῦντες περὶ πον5
 τὴν Δημητριάδα, ὥς αὐτίκα φανέντες αἰρήσοντες. καὶ ἅμ' ὁρ-
 μήσαντες ἐφθασαν, τῇ παραντίκα τόλμῃ καὶ μόνῃ ἀραρότως ἐλ-
 πίζοντες καταπλήξαι τοῖς πρὸ τοῦ κατεπτηχότας σφάλλμασιν.
 ἐφῆπται δ' ἄρα καὶ τούτοις παρὰ μικρὸν οὐ μικρὸς κίνδυνος.
 B τοῦτ' ἀγγελεῖν τῷ δεσπότῃ διάγοντι κατὰ τὴν Δριμίανιν, ἥ καὶ 10
 μᾶλλον τὸ ἀληθές εἰπεῖν καὶ ἀλύοντι τοσοῦτον συμβάντος πρῶ-
 γματος, ἀνέλξέ τε τὰς τῆς ψυχῆς ὁρμάς, καὶ ὑπερεπάρθησε δει-
 σασ περὶ τῷ στόλῳ, εἰ τοσοῦτον γεγονότος μὴ ἐμπλησθῇ τὸ μοι-
 ρίδιον ἀλλὰ καὶ πέρα τῶν γεγονότων προέλθοι. καὶ δὴ ἐξ αὐτῆς
 δυοῖν ἡμερῶν διάστημα ὅλης καὶ μόνῃς μᾶς ποιεῖται νυκτός, 15
 καὶ τὰ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ συναθροίσας ἐγκαταλείμματα, παρα-
 λαβὼν σὺν αὐτῷ, τῇ Δημητριάδι ἐφίσταται, καὶ τὸν στόλον ἐν
 C χρῶ κινδύνου καταλαμβάνει· ἥδη γὰρ καὶ αἱ τῶν ἐχθρῶν ἡγες
 ἐμφανεῖς ἦσαν προσβαλοῦσαι τὸ τηνικάδε. ὥς γοῦν κατὰ σίχας
 ἴστησαν, κἀκείναι μὲν ἅμα προσέβαλον, αἱ δὲ τῶν Ῥωμαίων 20

excisum dilapsumque gratalantes, delendarum quoque reliquiarum impe-
 tum caperent. nam Latina classis quae ad Euripum stabat, navium paulo
 minus triginta, sic animis aucta est audita nostri terrestris exercitus
 clade, ut non dubitaret triplo numerosiorem imperatoris navalem exerci-
 tum, stationem tunc circa Demetriadem habentem, incursu repentino ag-
 gredi. inspirabat alacritatem in audax consilium certa fiducia pari for-
 tuna utendi maritimo quoque praelio. persuaserantque sibi, si percubis
 incommode terrestri et recenti clade territis infesti supervenirent, specie
 ipsa sui praesentique occurso debellaturos, potiturosque mox navibus,
 portu praesertim inclusis et per angustias explicare sese in navalem aciem
 non valentibus. et parum abfuit quin spei compotes fierent, momentoque
 ingens periculum summum illic rerum fuit. cuius cum esset raptim indi-
 cium perlatum ad Ioannem despotam in locum cui nomen Drimianis fuga
 receptum, is quamquam plenus cladis et pudore moeroreque confusus,
 excitavit sese tamen, haud molles admovente stimulos iusto metu, ne si
 novus iste quoque succederet ad votum hostium conatus, non solum ac-
 cepto iam incommode fatalis cumulus adderetur, sed ulterius quoque ne-
 que in irreparabilem imperii ruinam damni perniciem excederet. quid
 enim timeri mitius poterat, si classis, sola tunc pars virium Romanis
 salva, deleteretur? hac sollicitudine instinctus ex effugio illo ac latebris
 erupit suis; et quod Drimianum ac Demetriadem intererat iter bidui una
 nocte pervolans, raptis secum, quas colligere potuerat, reliquiis exerci-
 tus terrestris, extremo iam discrimine periclitantem Romanam ibi reperit
 classem. apparebant ab alto expeditae ad invadendum praelium hostiles
 naves ordinatae seriatim. stabant ex adverso Romanae productis in de-

στιγῇδὲν κατὰ δεκάδας ἐπῆσαν, αἱ μὲν τῆς πρώτης δεκάδος τὴν
 πρώτην ἐδέχοντο μάχην, καὶ τῆς δεκάδος ἡ πρώτη προώρμα,
 ὅπου καὶ ὁ Φιλανθρωπητὸς πρωτοστράτωρ ἦν καὶ τὸ βασιλικὸν
 ἀνιγήγερτο σκῆπτρον, ὡς σύνηδες, καὶ δὴ συμπεσοῦσαι μάχην
 5 ἔγειραν κρατεράν. ἀλλ' οὐκ ἦν μίαν ἐπείσφρασαντων πολλῶν D
 ἐνέγκειν· ὅθεν καὶ περῆσαν ἐπιθέμενοι μαχομένοις, σφάττοντες
 ἀντεχομένους, καταβύλλοντες ἀνδισταμένους. τότε μὲν πολλοὶ
 καὶ μαχαίρας ἔργον ἐγένοντο, πολλοὶ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ὑδάτων ὀλι-
 σθαίνοντες ἐναπέδνησκον, ἄλλοι δ' αὖ τραυματαῖα γεγονότες εἰς
 10 τέλος ἀντείχον. τὸν δέ γε πρωτοστράτορα καὶ πολλαῖς ἔβαλλον
 ταῖς ἀκίσαι, καὶ ἡπεὶ καθικέσθαι οὐκ ἦν ὥπλισμένον πεσόντος, E
 τὰς μαχαίρας ἐμβύλλοντες τῶν ὅπλων ἐντὸς ἤκλινον. τοῦτο
 ταῖς λοιπαῖς ναυσὶ δόλχα καὶ τοῦ κατ' αὐτὰς κινδύνου εἰς δειλίαν
 ἀνήμιστον περίστατο. ὁ δέ γε δισπότης τοῖς αἰγιαλοῖς ἐφιστά-
 15 μενος ὤρεγε χεῖρας, καὶ κατηντιβόλει πὰ μέγιστα φωνῶν τε καὶ
 ποτινώμενος, καὶ ὡς αὐτὸς ὁ δισπότης εἶη καὶ προσβοηθεῖν ἔχοι,
 καὶ ὁ καιρὸς ἀνακλιθῆναι σφίσι σφάλμα, εἰ μόνον προσέχοιεν.
 ὤρεγέ τε χεῖρας ἔξωθεν τοῖς ἐντός, καὶ προθυμίας παρείχε σύμ-

cadæ versibus, acie per multiplices ordines profunda; cuius quæ frons
 erat decas prima committere iam coeperat, excipiens primum impetum ir-
 ruentium vi summa Latinorum. in his decem nostris princeps erat ipsa
 praetoria, qua vehebatur Philanthropenus protostrator, unde erectum
 prominebat, de more alte conspicuum sceptrum imperii. ea expedito
 ante omnes procursu miscuerat se hostibus strenueque dimicabat, imitan-
 tibus pro virili novem caeteris. verum cum in unam illam extra ordinem
 evectam undique Latini coorientes constibus pro se quisque vehementissi-
 mis irrumperent, non sustinuit vim atrocem ad extremum, admisitque vi-
 ctiores, qui eluctati constantiam resistentium fortissime nostrorum, truci-
 dentes adversos, delicientes obvios, miserabilem ediderunt stragem. tunc
 multos absumpsit confossos gladius, multos hausit in aquam delapsos mare.
 alii tamen adhuc, licet semineces vulneribus, ad finem usque resistebant.
 protostratorem ipsem multis petierunt telis, quæ quoniam perferre ictum
 in corpus non quibant valida ubique protectum armatura, gladiis per rimas
 et commissuras armorum insinuatis sæve illum excarnificabant per intima
 sedientes. id vero aniuadversum ab aliarum militibus navium, acerrimis
 et ipsarum insulitibus laborantium, fregit denique pertinacem in id loci
 constantiam, tristi et immedicabili iniecta ex desperatione formidine,
 quando apparuit e littore despota manus tendens, ac supplici clamore vo-
 ciferans, starent adhuc animis: ea adesse sese despotam auxilia feren-
 tem; occasionem adesse reponendæ hostibus cladis nuperæ, si paulum
 modo considerentur. hæc loquens vultu, oculis, manuum protensione
 commonebat, e terra intuens in navibus pugnantes, nutu, gestu, omni
 praeterea significatione indicans adducere se auxilium praevalidum mox
 moxque adfuturum. id enimvero plurimum valuit. nostri milites a nota

- βολα, ὡς ἐντεῦθεν πέμψουσιν βοήθειαν. οἱ δὲ καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς
 P 224 ἠνδρίζοντο, καὶ δίκην ἀγρίων συνῶν κατεσφάττοντο. ὁ δὲ ταῖς
 παρατυχοῦσιν ἀλιάσιν ἀκμήτα λαὸν προσέπεμπε καὶ προσεπεβοή-
 θει, καὶ φωναῖς καὶ σχήμασι πυρὸς ἄμυναν παρεκάλει, ἐφ' ᾧ μὴ
 σφαλεῖη καὶ τὰ ἐκεῖ. ὡς δ' ἐπὶ ξυροῦ ἐκείνοις ὁ κίνδυνος ὕστατο, 5
 ἄλλως ἔγνω παρακαλεῖν καὶ θειρμῶς ἰκετεύειν αὐτῷ δὴ τῷ ταπει-
 νῷ σχήματι· ἐκ γὰρ τῆς δεινῆς ἐκατέρωθεν ἀντιστάσεως πολλοὶ
 P 225 τῶν πιπτόντων ἦσαν, καὶ θάλασσα ῥέεν αἵματι. (32) ἤδη δὲ
 καὶ ἡ πρωτοτακτοῦσα κατεδικάζετο θαῦς καὶ ἡδη τοῖς ἐχθροῖς
 ἀπήγετο, ἐν ᾗ καὶ ὁ τῶν νηῶν ἑξαρχος ἦν καὶ αἱ βασιλικά ση- 10
 μαῖαι καὶ οἱ τῶν μαχίμων ἀνδρῶν πρόκριτοι. καὶ τότε τὴς προ-
 θυμίας ἐκείνων ἐπαύξων ῥίπτει κατὰ γῆς τὴν καλύπτραν τῆς κε-
 φαλῆς, καὶ κόνιν πύττεται, καὶ δάκρυσιν ἰκετεῖει λίαν ἐλεινῶς
 B μὴ καταπροέσθαι τῶν συμβόλων ἀπαγομένων. οὕτω τὰ πολλὰ
 καταλιτανεύων καὶ λόγοις καὶ σχήμασι καὶ τῷ τοῦ τρόπου ταπει- 15
 νῷ, πολλοὺς τε προσεπιβάλλων τοῖς ἔξωθεν ὡς ἀναπληροῦσθαι
 τοὺς λείποντας, ἀνήγειρέ τε τοὺς μαχομένους καὶ παρεθάρρυνε,

facie ac voce novis receptis animis, instar aprorum, qui circumventi venabulis in ipsa morte dirum frendent, haud impune trucidabantur. interim iis subsidio despota, piscatorii forte naviculis repertis, leotes bellatorum manipulos submittere; vocibus pariter et signis precari, ut coeperat, animare; concitare in ultionem, admonere ultimum id tempus fore servandae Romanae rei, haud dubie periturae, si offensioni terrestri cades maritima superveniat. haec ardentissime agens licet, parum proficibat: intendebatur enim periculum, et parum a conclamata pernicie res aberat. ille conspicatus magis magisque Romanos cadere, congeminari caedes, coacervari cadavera suorum, decoloratum cruore pontum, ineluctabili vi ruere victores, aliunde iam ratus auxilium quaerendum, dei opem veniamque ardentem invocat quam demississimo habitu supplex, non frustra, ut mox videbitur. (32) iam praetoria nostra expugnata vi hostium ab ipsis abducebatur, et in ea universae classis praefectus, imperatoria insignia, ipsumque adeo robur nostrae militiae navalis, lectissimi fortissimique bellatores, quando, ut dictum est, novam addendi victis animi rationem ineundam ratus despota tegmen capitis in terram abiecit, pulvere se aspergit; et quo habitu numinis opem imploraverat, in eodem perseverans vehementissime cum miserabilibus lacrimis milites orabat, ultimum prohiberent ab imperio dedecus, Augusta signa ne impare abduci, ne triumphari ab hostibus sinerent. talia diu lamentabiliter ingeminas, demissioneque ac supplici gestu obtutuque vocem adiuvans, nec segnis continuo submitteas recentes laborantibus, quae opportune subvenirent, fortium virorum manus, unde caesorum damna supplerentur, rebus adiaciamque pugnantibus immisit excitavitque animos, ut iam supra vires conuiterentur, prolicerentque se in tela hostilia caeco quidam impetu. ardor erat in mortem ruentium, quem amentem ac rationis impotem diceres. nec minori opus erat tali articulo desperatarum rerum... sic posse

καὶ ἀναισθητοὺν πίπτοντες, καρτερικοὶ τινες καὶ παρὰ τὸ δέον
 φαινόμενοι. καὶ τέλος περιγίνονται τῶν ἰχθύων σὺν πόνῳ πολλῷ
 καὶ μόχθῳ. καὶ δὴ δυοῖν ἢ καὶ τριῶν ἀποδρασασῶν αἱ λοιπαὶ
 κατὰ κράτος ἄλλασκονται. καὶ οἱ μὲν σφαγέντες πεισόντες εἰς θά- C
 5 λασσαν ἀπεπνίγοντο, ἰχθύσι μᾶλλον ἢ ἀλόχοις καὶ τέκνοις ἦσαν
 φίλτατοι· οἱ δ' ἄλλοι συγκλεισθέντες γαστέρι νηδὺς ἰδίας ἕκαστοι
 πρὸς τὴν πύλιν ἀνήγοντο δέλταιοι, μικρὰν δσὴν παραμυθίαν ἐπὶ
 τοῖς προλαβοῦσι δεινοῖς τοῖς σφαλεῖσι θέμενοι. ὁ δὲ δεσπότης
 καὶ οἱ σὺν αὐτῷ γυμνοὶ τῶν ἀπάντων ὄντες, προσβυλόντες τῷ
 10 Ἀχριδῶν Κεραμείᾳ, θέα ὄντως ἔλεινῃ καὶ δακρύων ἄξια, περι- D
 στέλλονται τε ὡς εἰκὸς παρ' ἐκείνου τοῖς εὔρεθείσι, καὶ ὡς οἶόν
 τε θεραπεύονται. τότε δ' ὑπερπαθήσας καὶ ὁ δεσπότης καὶ πε-
 ριαλγήσας τῇ συμφορᾷ, δεσπόουνον τρόπον φεύγων ὅσον ἐκ τῶν
 συμβόλων ὁ δουλείας ἐντὸς παρὰ μικρὸν κινδυνεύσας ἐλθεῖν ἢ καὶ
 15 ἰλθῶν τό γε μέρος τῶν ἄλλων καὶ τῆς συνόλης δυνάμειος, σύμ-
 βολά τε τῆς δεσποτείας ἐκείνα, ὅσα ἐν καλὴντρα καὶ ὑποδήμασι P 226
 καὶ γε ἐν ἑφιστρίσιν ἵππων καὶ χαλινοῖς καὶ τῇ ἐκ πορφύρας ὑπο-
 γραφῇ, ἀποτίθεται, οὕτω δικαιώσας ὀφθῆναι τῷ βασιλεῖ, οὐκ
 οἶδα κατὰ λύπην σφετέραν ἢ καὶ τὴν ἐκείνου ἐκμείλιξιν· ἄλλοις
 20 δὲ κοινοῖς καὶ καλὴντρα ἔξ ἐρίων καταστολισθεῖς, οὕτως ἦεν εἰς
 τὸ πρόσω τῷ βασιλεῖ ἐμφανισθησόμενος. καὶ γ' ἐμφανισθεῖς τὸ

victores a iam perculeis superati tandem sunt, sudore quidem multo crue-
 reque: sed tanti decus fuit conversae e discrimine ultimo publicae fortu-
 nae in successum tantum, ut duabus tribusve tantummodo elapsis reli-
 quae omnes expugnatae Latinorum naves a Romanis caperentur, pleris-
 que vectorum lapsis aut proiectis in mare, ubi gaudium epulo saginaque
 sui maximum piscibus dederunt, quantum scilicet allaturos sese coniugli-
 bus et liberis triumphali domum reditu speraverant. alii Latini super-
 stites intra naves quique suas diligenti custodia servati deductique in ur-
 bem, sua miseria gratum infensis spectaculum fuerunt, qualicunque so-
 latio praecedentis cladis. at despota cum suis spoliati omnibus quae ha-
 buerant, ad Achridensem Cerameam pervenerunt, miserabili prorsus et
 digna lacrimis specie. ille nudos et omnium egenos vestivit recreavitque,
 quantum pro praesenti copia humanissime potuit. hinc iam sensu pudore-
 que offensionis tantae ac tam insolito ictu adversae fortunae fractus
 animo despota insignia istius tituli abiecit, indignum iis sese reputans,
 qui modo in tam propinquo servitutis periculo fuisset, a qua non suae
 illum opes aut virtus sed casus et fuga liberassent. quare iis quae usur-
 pare prius erat solitus in capitis tegmine, in calceis, in phaleris et frae-
 nis equestribus, in rubra subscriptione, symbola despoticae potestatis,
 deinceps abstinens, sic imperatori se sistit. haud scio an magis testando
 proprio dolori, an irae illius deliniendae. et hoc quidem ipsi ex voto
 contigit. videns enim eum Augustus in communi vestitu, privatoque ex
 lana pileo, multum de indignatione, quam audita exercitus clades in eius

Β πολὺ τῆς δργῆς καταπαύει τῇ τῶν συμβόλων ἀπαμφιάσει, καὶ μόνως τῆς θέας δόξας ἑλεεινὸς τῷ πρὸ τοῦ ὠργισμένῳ τὰ μέγιστα.

1. ἐπαμφιάσει P.

animo excitaverat maximam, remisit; commovente vicissim ista humili specie misericordiam in fratre, viri tanti, subita conversione sortis e tanta gloria deiecti.

E.

P 230 Οὕτω μὲν ὄν τῶν κατὰ δύσιν ξυμπεσόντων, καὶ τοῦ κατὰ γῆν σφάλματος ἀντισηκωθέντος τῷ κατὰ θάλασσαν εὐτυχίῃ, λύπης δὲ βασιλεὺς μεταξὺ καὶ ἡδονῆς ἦν. ὁμως δὲ τοῖς λογισμοῖς ἐπιτρέπων τὰ πράγματα, τὸ μὲν δυστύχημα κλαπεῖσιν ἐτίθει, τὸ δ' εὐτύχημα περιφανῶς ἀριστεύσασσι, καὶ τὸ μὲν χλεῖν οἶον ἤγειτο τοῦ ἀποστάτου ἐργολαβοῦντος τὰ παρὰ δύναμιν, τὸ δὲ **Β** πολέμου κατόρθωμα καὶ τρόπαιον ἄντικρυς. ὅθεν καὶ τὰ τῆς ¹⁰ ἡδονῆς ἐνίκαι, νῆας ἐκείνας ἐννοοῦντος τῶν πολεμίων καὶ ἄνδρας ἐν αὐταῖς πλείστους, τὰς μὲν καταχθείσας τῷ νειωρῷ, τοὺς δὲ ταῖς εἰρκαῖς ἐκδοθέντας σιδηροδέτους καὶ μόνῃ θείᾳ τὸ κατ' αὐτῶν δεικνύντας τρόπαιον. ἐλύπει δὲ γε τὸν βασιλέα καὶ ὁ ταῖς κοπίαι κατάκοπος στρατηγός, ὡς ἐγγὺς δοκεῖν εἶναι διὰ τὰς πλῆ- ¹⁵

V.

Rebus in hunc modum in Occidente gestis, et offensione terrestri successu navali compensata, cum medius aliquandiu inter luctum et laetitiam quasi pendisset imperator, tandem caetera liberis hominum iudiciis utriusque facti aestimatione permissa, magis ipse incumbens in aspiciatorem partem, infortunium furtivae grassationi hostium, victoriam generositati heroicae suorum, cunctas sortis iniquitates fortitudine splendide praevalente palam vi aperta perrumpentium, aequum censebat imputari. atque illud quidem contemni debere contendebat velut quoddam iocularis ludibrium foedifragi nebulonis ausi maiora suis viribus, hoc magis fieri ut arduum et gloriae solidae plenum experimentum verae bellicae virtutis, cui bonus tropaei iure quam optimo deberetur. facile igitur vincebat in eius animo gaudium moerorem, recurrente praesertim memoria tot hostilium navium navalibus additarum suis, tot hostium in iis captorum indeque detrusorum in custodias, ubi ferro vineti tacto sui spectaculo tropaeum quasi quoddam extarent Romanae felicitatis. hic tamen ne plano purus Augusto esset fructus animi, periculum Philanthropeni tem-

γὺς τοῦ θανάτου· πρὸς γὰρ ταῖς ἄλλαις καὶ μίαν τὴν κατὰ νε-
φρῶν εἶχε καιρίαν ἀπειλοῦσαν θάνατον. ὤθεν καὶ λατροῖς ἐπι- C
μειληθεῖς καὶ μόλις πρὸς τὸ ὑγιεινότερον κλίνας τὸ περὶ αὐτοῦ δε-
δοικέναι τοὺς πολλοὺς ἀφηρηῖτο. ἐπεὶ δὲ καὶ ἀγάλλειν ἔδει τοῦ-
ς τὸν τὸν βασιλέα ἀντίποινα τῶν δεινῶν ὧν ἐκαρτέρει, τῷ τοῦ με-
γάλου δουκὸς τιμῇ ἀξιώματι. ὁ μέντοι γε ἀδελφὸς τοῦ κρατοῦν-
τος ὁ Ἰωάννης τὴν αἰτίαν ἀπαιτηθεὶς παρ' ἧν καὶ τὰ τῆς δεσπο-
τείας ἀπέβαλε σύμβολα, καὶ γ' ἀποκριθεὶς τὰ ἐς χάριν, ὡς υἱὸν
ἐκείνου ἀνδρωθέντων ἤδη μὴ ἂν δίκαιον εἶναι δεσποτείας ὄνομα D
10 φέρειν τοὺς ἔξωθεν, καὶ προσπαεδέχθῃ. ὤθεν καὶ κοινὴν ἄλλως
ἐκ χρυσοσύρματος καλύπτραν ἐνθάμενος, μελαμβάφει δὲ πεδί-
λοις καὶ τοῖς κατ' ἵππον στολισμοῖς χρώμενος, μόνον τὸ δεσπό-
της κεκληθῆναι ἀναφαίρετον εἶχε.

2. Τὰ μέντοι τῆς ἐκκλησίας ἐνόσει περιφανῶς, καὶ τὸ P 231
15 σχίσμα εἰς μέγα ἤρето, τῶν Ἀρσενιατῶν ἐπὶ πλεόν προστιθεμέ-
νων, ὡς μὴ μόνους ἐκείνους οἱ δὴ τῷ πατριάρχῃ Ἀρσενίῳ ἐντυ-
χόντες εἶδον σχιζοῦσθαι τε καὶ ζηλοῦν ὑπὲρ ἐκείνου, ἀλλὰ καὶ τοὺς
μὴδ' ὅλως ἰδόντας καθυπαγομένους τοῖς ἄλλοις. ποτὲ δὲ καὶ τὸ

perabat, ita decumbentis ex vulneribus navali praelio acceptis ut eius
vitae timeretur. horum erat vulnere unum praesertim in renibus gra-
vius, ex quo secuturam mortem plerique ominabantur. evanuit tamen
triste augurium, medicis enixe ad curandum aegrum nec sine successu
contententibus, ita ut brevi post tempore non dubiis rediturae valetudi-
nis indicia extantibus, qui eius causa solliciti fuerant, cura solverentur,
quando imperator suarum esse partium ratus consolari passum et periculi-
tatem sua causa talem virum, pretium ei aerumnarum ac plagarum re-
pendit amplum, magni ducis dignitate ipsum honorando. frater autem
imperantis Ioannes, cum esset ex eo quaesitum cur despotas insignia de-
posuisset, obnoxie ad gratiam respondit, postquam iam filii ex Augusto
nati in viros adoleviscent, haud aequum esse despoticae potestatis nomen
in extraneis haerere. accepta responsio est, libenterque uti deinceps sua
ista modestia Ioannem imperantes permiserunt. ergo is pro aureo fim-
briate, quem prius gestaverat, vulgarem promiscui usus capiti pileum
imposuit; nigris quoque induit pedes calceis, nigris equos proprios ephip-
pitis instravit. vocitari tamen in posterum quoque despota, ut ante, non
desiit, populo ex consuetudine deferente, nec Augustis invidentibus, me-
rum et re significata vacuum nomen.

2. Interim ecclesiasticae res manifestius iam quam ut posset dissi-
mulari laborabant, et schisma incrementis ingentibus augebatur, plurimis
se in dies ad Arsenitarum factionem addentibus. neque enim ii solum
qui Arsenium patriarcham viderant eique studuerant, abscindere se iam a
communione adversariorum eius et pro ipsius restitutione certare palam
cernebantur, sed et alii passim nulla illius peculiari notitia, nullo in eum
proprio affectu praecoccupati unquam antea, tamen in eas partes ambita
et studio sectariorum eius attrahebantur. vulgo in primis illud omnium

περὶ τοῦ Ἰωσήφ φημιζόμενον, ὡς ἀφωρισμένος εἶη, αἰρόμενον
B τὰς τῶν πολλῶν ψυχὰς ἐκτόπως ἐκύμαινε, καὶ ἐκείνος συγὰ
 λαμβάνων παρὰ βασιλέως χρήματα τὸ φιλόδωρον τοῖς προσκυ-
 μένοις ἐπηύξανε. οὐ γὰρ ἦν ὁ ζητήσας οὐ παρευθὺς ἐλάμβαν-
 εν, ὡς λέγειν πολλάκις τὸν βασιλεῖα, τοῦ ἱερατικοῦ μανδύου
 τὸν πατριάρχην κατέχοντα, ὡς αὐτὸς εἶη ὁ τὰς τῆς Ἐδέμ πύλας
 αὐτῷ ἀνοιγνύς, ὡς ἅμ' ἐκείνῳ καὶ αὐτὸν εἰσελθεῖν πιστεύειν κα-
C τόπιν, μηδενὸς ἐμποδίζοντος. τοὺς μὲν οὖν ἄλλους, οἱ κατὰ
 πόλιν διατρίβοντες ἡνώχλουν ἀνέθην ἐκτρεπόμενοι τοῦτον, οὐδὲν
 ἔχων δρᾶν ἄλλο ἢ τὸ μηδὲν φροντίζειν ἐκείνων εἰς τιμῆς λόγον¹⁰
 καὶ προστασίας, οὐχ ὅπως ἡξίου, ἀλλὰ καὶ ἡλόγει λεγόντων τὰ
 μάλιστα. ἄνδρας δὲ πνευματικούς εἰδὼς κατ' ἀνατολὴν ἐνδρεού-
 τας καὶ θεῷ μόνῳ ζῶντας, ἀκούων καὶ περὶ ἐκείνων ὡς σκανδα-
 λίζοιτο, ἔσπευδε καὶ ἐκείνων τὰς γνώμας προκατασχεῖν, αὐτοῖς
D ὅμμασι θεαθεῖς τοῖς ἐκείνων. καὶ δὴ περὶ τούτων τῷ βασιλεῖ¹⁵
 κοινολογησάμενος, ὑπὸ πολλῇ τῇ σκατάλῃ ἐνσκειασθεῖς ἐπ' ἀνα-
 τολῆς ἤλαυνε, καὶ τοῖς ἀνδράσιν ἐπιστάς, ὣν δὴ καὶ εἰς τὰ μάλ-
 ιστα ὁ θάυμαστος ἅμ' ἀρετὴν καὶ λόγον Βλεμίδης ἦν, πολὺς

17. ἐπιστάς P.

ore celebratum de Iosepho, esse illum sibi conscius excommunicationis contractae, vehementer perturbabat plerorumque animos. et quantumvis iste acceptis ad id a principe pecuniis large profundendis extinguere invidiam, quaesito per beneficentiam favore, conaretur, in eamque indulgentiam tam pronus incumberet, ut nemo ab eo quidvis posceret quia statim assequeretur, tamen nec sic efficiebat quia magna et tristis circa eum solitudo cerneretur. quo facete alludens imperator, manu saepe prehensio patriarchae praesentis pallio, dicere solitus erat aperuisse illum sibi paradisi ianuam, quo ipse post eum, nullo turbae obstantis impedimento, facile ingressurus videretur. ac eos quidem qui palam in urbe adversus Iosephum declamantes populum ab eo avertebant, cum is iam omnia frustra expertus nihil haberet aliud quod ageret, contemnere optimum putavit negligereque, nulla eorum in distributione praefectarum et honorum ratione habenda, reiiciendisque petitionibus talium, ac si qua forte urgente necessitate studiosius cum eo quidpiam cogorentur agere, auribus superbe avertendis, duritia quam facile sentirent in contumacia ipsorum ultionem affectari. caeterum idem audiens viros spirituales per Orientem insidentes virtutibus, deo viventes soli, etiam ipsos in sese scandalizari, praeventendum inde ingruens malum omni studio putavit, dignamque rem eam statuit cui praesens procurandae nulli parcens operae vacaret, spe videlicet invitante fore ut apud eos auditurum in se absentem criminationum calumniam conspectus ultro oblatum blandisque coram sermo refelleret. consilio igitur imperatori communicato probatoque, comitatu multo splendidoque usque ad luxum apparata, in Orientem profectus est; ibique cum alios viros celebres repertos, tum illum in primis admirandum religione: doctrina Blemmidam, ut suis partibus adungeo-

ἦν τοὺς ἄνδρας ὑποποιούμενος. καὶ προσέπειθε λέγων προσκεῖ-
 σθαι μὲν καὶ αὐτοὺς Ἀρσενίῳ καὶ πατριάρχῃν ἡγείσθαι, τῶν
 κατ' ἐκείνου συσκευασθέντων διακενῆς μηδὲ τὸ βραχὺ φροντί- Ε
 ζων· ὅμως δ' ἀνάγκης οὐσης τὴν ἐκκλησίαν ποιμαίνεσθαι, ἀνάγ-
 5 πην εἶναι τινὰ τὸν ἐκείνου τόπον ἀποπληροῦν, ἐκείνου μὴ ὄντος.
 αὐτὸν δ' εἶναι παρὰ τοὺς ἄλλους δοκιμάσαι τὸν χρησιμεύοντα·
 αὐτῷ γὰρ προσκεῖσθαι καὶ βασιλέα πληροποροούμενον, ὥστε μὴ
 ὅπως ξυμβαλεῖν τισὶ χαλεπὰ καὶ ἀνήκεστα προσκειμένοις ἐκείνῳ,
 ἀλλὰ καὶ πολλοῖς ἄλλοις εὖ γίνεσθαι διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν βασι- Ρ 232
 10 λέως ἀγαθοθέλειαν. τοῦτο καὶ πρὸς ἄλλους τῶν πνευματικῶν
 ἀνδρῶν ἔλεγε, τοῦτο καὶ πρὸς αὐτὸν Βλεμμίδην, καὶ παρεσύλα
 τὰς ἀπ' ἐκείνων εὐνοίας φιλοφρονούμενος. τῷ δέ γε Βλεμμίδῃ
 καὶ ἄλλο κατὰ σκοπὸν ἦν τὸ πείθον ἐκείνον δέχεσθαι. ἐπειδὴ
 γὰρ ἐκεῖνος φιλόσοφον διαζῶν βίον ὅλος τῶν ὧδε ἐξήρητο καὶ
 15 ἀπαθῶς εἶχε πρὸς τὰ γινόμενα, οὔτε τινὶ προσπαθῶν οὔτε μὴν
 ἐμπαθῶν, ἀλλ' ἦν ὁ νοῦς ἐκείνῳ ὡς εἰ μὴ σώματι ὅλως κατεί- Β

ret, exiit nec plane frustra laboravit. persuasit enim eis fere quod vo-
 lebat, cum diceret stadiuisse se quoque ipsum Arsenio, et pro vero illum
 habere patriarcha, existimareque vanas inique structas contra eum hacten-
 us et artificiosas compositas machinationes omnes, actaque ista cuncta
 ducere pro irritis nec nauci facere. sed cum iis obsistere nequiret, vi-
 deret autem destitutam ecclesiam gravissimis esse periculis expositam, ad
 eam sublevandam et certissimo exitio subtrahendam accessisse, supplendo
 utcumque loco pastoris veri, aliena nec a se revocabili inturia electi. se-
 cutam autem in hoc iudicia multorum, aptam se ad id necessarium eccle-
 siae in necessitate tanta exhibendum officium censentium, ob eum maxi-
 me vel auctoritatis vel gratiae locum quem apud imperatorem obtineret,
 a quo audiretur, qui suis consiliis deferret, suis precibus annueret, prout
 esset utilitate probatum publica. non modo enim opera fuisse sua miti-
 gatam imperatoris iram in Arsenii fautores, effectumque ne iis ulciscendis
 maleque multandis summa princeps potentia uteretur, sed procuratum
 etiam cum successu, multis ut aliis bene esset, propensa in se privatim
 imperatoris benevolentia in cunctorum, quoad potuisset, egentium com-
 mune beneficium derivanda. talia cum religiosis illis ascetis, cum ipsi
 Blemmidae, singillatim quemque conveniens, omni ea adhibita, quam ha-
 bebat plurimam, conciliandorum quibuscum ageret suavi efficacia, memo-
 rasset, vertit nimirum in sese studia eorum affectusque rapuit, coope-
 rante in id ipsum non parum liberali largitione, qua cunctos opportune
 delinivit, non illibenter admittentes; quamquam haec quidem res parum
 ad emolliendum ipsi Blemmidam valuit. longe aliae viro illi, pro genio
 peculiari ac secta disciplinae cuiusdam propriae, Iosephum rationes com-
 mendarunt. inerat Blemmidae animus alta quadam et aspernatrix vulgo
 spectatarum rerum philosophia subnixus, abstracta mens quaedam a con-
 cretione corporis, et procul abiuncta contagione humilium curarum. nil
 magnopere mirari; ne tangi quidem tenerrimis affectibus naturae, non in-
 dolere tristibus, non exultare laetis, non efferris speciosis, omnia unum
 esse ac perinde haberi omnium securo; nullo discrimine odii gratiaeve de

χετο; ἐν ἰλογίζετο καὶ Ἀρσένιον εἶναι καὶ Ἰωσήφ, οὐ γυμνοὺς αὐ-
 τοῖς προσέχων τοῖς γιγνομένοις, ὥς τὸν μὲν κρίνειν ἀδικηθέντα
 τὸν δ' ἐπιβήτορα· ταῦτα γὰρ χαμερποῦς τινὸς διανοίας καὶ μη-
 δὲν ἐχούσης τῶν παρόντων πλέον εἰς θεωρίαν ἤγειτο, ἀλλ' εἰδὼς
 Θεοῦ μὲν τὸ εὐσταθὲς καὶ ἀκίνητον, ἀνθρώπων δὲ τὸ μηδὲν ἐν 5
 μηδενὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ κἄν βραχὺ μένειν (εὖ γὰρ καὶ Ἡρακλείτη
 C εἰρησθαι τὸ μὴ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ εἶναι δις βάπτειν, καὶ Κρατύλῳ
 μᾶλλον ὥς μηδὲ ἕπαξ, τῶν πραγμάτων δίκην αἰέτρου ῥεύματος
 παρατριχόντων), μὴ καινὸν εἶναι μὴδ' ἄλλως ἕξινον, εἰ καὶ Ἀρ-
 σένιος ἀδικοῖτο. τὸ γὰρ ἀναγκαῖον ἐν εἶναι καὶ μόνον τὸ εὖσε- 10
 βές, τούτου δὲ τηρουμένου τᾶλλ' ἀπερριφθαι ἀνάγκη τοῖς αἰ-
 ρουμένοις ζῆν κατὰ τρόπον. ταῦτ' ἄρα καὶ Ἰωσήφ ἐδέχετο, καί-
 τοι πρὸς ἐκείνον οὕτως ἔχων ὥς μηδὲ τῆς κέλλης ἐξελθῶν προῦ-
 D παντῆσαι, ἀλλὰ μηδὲ προσιόντι προἰξαναστῆναι μακρόθεν,
 μὴδ' ἄλλο τι τῶν εἰς θωπεῖαν καὶ συμκροπρέπειαν εἰς χάριν αὐτῷ 15
 διαπράξασθαι. τὸ γὰρ πρὸς φιλοσοφίαν ἐπικλινὲς καὶ τὸ πρὸς

personis, nullo respectu privatarum rationum de quibuscunque iudicant.
 ergo huic tali Arsenius aut Iosephus nomina erant mera, quibus auditis
 nihil ille sane ad favorem invidiamve moveretur. unum interesse puta-
 bat sua, iustum amplecti, nocentem aversari. tum de causis pretius
 ipsis sine praeiudicio a personis ducto statuenti Arsenius quidem iniuste
 deiectus, Iosephus illegitime intrusus videbatur. trahi enim in censendo
 iudicium a studio, et pendens arbitrium liberae mentis inclinari momentis
 aut obsequii obnoxii aut quaestuosarum rationum, vitio imputabat animae
 humi reptantis, nec attollere se aptae supra massam hanc vilem crassae
 concretionis in contemplationem sibi congenerum et se dignarum idearum
 superioris sphaerae. caeterum ut in rive profluente tam momentaneus
 est transitus succedentium invicem irrequieto cursu partium aquae, ut
 nemo bis in eandem, quod recte dicebat Heraclitus, digitum immersum
 possit tingere, immo ne semel quidem, si Cratylo creditur, existimanti
 unicam quoque tinctionem pluribus vicissim respondere particulis semper
 labentis undae, nihil novum aut inopinatum videri debere, si rebus he-
 manis instabili sese vertigine volventibus, nullaue vel ad brevis spatium
 immota permanente, Arsenius quoque vice sua passus esset iniuriam.
 porro necessarium in vita unum esse, tenere officium religiosae deoque
 subiectae mentis; in quo qui perstare volet et ex praescripto virtutis
 vivere, abicere hunc oporteat curas mortalium eventuum, et anxius sta-
 diis sapientiae casuum occurrentium neglectu semel defungi. haec cum pe-
 culiariter familiaria sibi dogmata tum Blemmidas Iosepho coram ipsi dis-
 seruiasset, comprobavit ille laudavitque; nec mutuum ab illo tamen asces-
 tionis alius expressit vicem. adeo enim ab huic adulando absuit Blem-
 midas, ut neque ad se invisentem patriarcham obviam e cella prodire di-
 gnaretur, ac ne ingresso quidem et ad sedentem ipsum pergenti ex in-
 tervallo assurgere aut ullam omnino tralatitiae istius urbanitatis venerationem
 curaret adhibere, pusilli esse atque ad servitatem abieci animi
 reputans ad huiusmodi sese aucupia gratiae demittere. mens nimirum
 eius exaggeratae cuiusdam et modum supergressae vulgarum philosophiae

τὰ αἶθρ καὶ μόνα τῶν πραγμάτων ἐπιβλητικὸν ἀμειλικτον ἐκείνον
 εἶδει τὰ πρὸς ἑλπην, καὶ τὸ ἐφετὸν κατὰ τοῦν ἔχων παρεώρα τὸ
 ἐπιέμενον. ὅθεν οὐκ ἀνθρώποις ἀλλὰ πράγμασιν ἐπιβάλλων,
 ἐκείνοις μὲν ἐτήρει τὸ θαῦμα καὶ ὑπερεξεπλήττετο καὶ ἄλλως τι-
 μῶν ἡρεῖτο ἢ τὴν κατ' ἀνθρώπους τιμὴν, ἢ δὴ δεξιώσεις ἔχει
 καὶ προὔπαντήσεις καὶ δουλοπρεπεῖς καταστάσεις καὶ ἄλλ' ἅττα, E
 οἷς δὴ χαίρομεν ἄνθρωποι. καὶ ταῖς μὲν ἔξισιν ἐκείναις οὕτω δὴ
 τιμητικῶς εἶχε καὶ ὑπερεθαύμαζε, δῶρα θεοῦ ταύτας ἡγούμενος·
 τοῖς δ' ἔχουσι, καθὼς ἂν καὶ κατελάμβανεν, εἶχεν, ὥς οὐ παν-
 10 τὸς γινομένου τοῦ γινομένου κατὰ θεὸν καὶ ἀξίως, ἀλλ' ἐνίοτε
 καὶ κατ' ἄνθρωπον, παραχωροῦντος θεοῦ. τὴν γοῦν τοιαύτην
 δεισδαιμονίαν αἶ ποτ' ἀποτρεπόμενος ἔδειξε καὶ τῷ Ἰωσήφ τότε
 τὴν ἔξιν, οὐ προθέμενος αὐτὸν ἀτιμοῦν, ἀλλ' ἐπ' ἴσων πᾶσιν
 ἔχην τὴν κρίσιν αἱρούμενος. οὕτω γὰρ καὶ τὸ φιλόσοφον φιλο- P 233
 15 ούφως ἐπλήρου τῷ μὴ λαμβάνειν πρόσωπα εἰς τὴν τοιαύτην κρί-
 σιν, ἣν καὶ καθ' αὐτὸν κέκρικε. πλὴν κακῆϊνος εἰδὼς ἄνθρω-
 πος ὢν καὶ τὸ χρεῶν λειτουργήσων, ἐπεὶ τὰ καθ' αὐτὸν διαθέ-
 μινος χάριτας ἐδίδου τὸ βούλημα, — τὸ δ' ἦν καθ' αὐτὴν τὴν

theorematis irretorto defixa suspectu, adeoque ex altissimis dumtaxat
 aequeta rationibus aestimare res humanas, rigidum sustinebat illum et
 inflexibiliter erectum ab ista humilitate officiorum aulicorum omninoque a
 quovis respectu materiae, quippe qui abstracte intuens quod optandum
 erat, quod passim optabatur negligeret. unde non hominibus sed rebus
 intentus, his quidem servabat admirationem, his attentissime consideran-
 dis instupescabat, alia eas veneratione prosequendas statuens quam ista
 superstitione sedula commercii humani, quae constat exceptionibus ad
 blanditiam compositis, affectata residentia vultuum, occursibus officiosis
 caeteraque servilis obsequii professione simulata, quales nos illusiuncuales
 invicem commutare in consuetudine vitae urbanae homines gaudemus. ille
 autem habitus quidem istos a concretione materiae seiunctos (nam hos
 sic nude spectabat) et veneratione prosequabatur magna et supra modum
 admirabatur, dona dei illos reputans. eos porro in quibus cernerentur,
 pro modo quo eos ab ipsis arbitrabatur participari tractabat, sic apud se
 statuens, non aequae omnes, quibus inessent, illos secundum deum digne
 possidere, sed quosdam interdum secundum hominem, deo permittente.
 usum porro istum suum et morem libere omittendi superstitionem istam
 quandam personarum anxia sedulitate venerandarum etiam tunc in Iose-
 pho tenuit, non eum praecipue contemnens, sed exceptionem a suo uni-
 versali iudicio et modo sibi praefixo cum omnibus agendi in huius unius
 gratiam sibi non faciendam censens. ita enim se philosophice obsequi
 putabat praescripte illi suae philosophiae iubenti non admittere ullum re-
 spectum singularium personarum in iudicio de rebus, nude ac mere ut
 sunt ab eo, ut dictum est, spectari aestimarique solitis. caeterum vir
 hic talis reputans se hominem, et commune naturae debitum se solaturum
 sciens, testamento condito de suis rebus statuit in hunc modum. mona-

μονὴν αἰεὶ ποτε διαμένειν, μηδὲν κατὰ μηδένα τρόπον ὑποπεσοῦσαν ἐτέρα, καὶ ἄπερ εἶχεν ἐκ βασιλέων φιλοφρονήματα, ὥς συμβ-
 B ποσοῦσθαι τὸ πᾶν τῶν νομισμάτων εἰς ἑκατὸν λιτρῶν ἀριθμόν, καὶ αὐτὰ τῇ μονῇ τοῦ ὄντος θεοῦ (τῷ γὰρ ὄντι κυρίως καὶ προσ-
 ανέκειτο) ἀναφαίρετα διατηρηθέντα εἰς περιποίησιν τε καὶ τὴν 5
 τῶν ἐλλειμμάτων ἀποπλήρωσιν εἶναι. τὸν δὲ τοιοῦτον τῶν ἀπο-
 τεταγμένων χάρτην καὶ αὐτὸν ἡξίου τὸν πατριάρχην ὑποσημαίνε-
 σθαι, καὶ γε βασιλεῖα ἐπικυροῦν λιπαρῶς ἀξιῶσαι πρὸς τὴν πόλιν
 C ἐπανελθόντα. καὶ γέγονεν οὕτω, κἂν ἀποθανόντος ἐκείνου, ὁστράκου φασὶ μετ' ἐπιστάτου, ἀνελάμβανόν τε τὰς ἐπικυρώσεις 10
 καὶ τὰ διατεταγμένα δέξασθαι, ὥς τὰ μὲν νομίσματα τῇ μεγάλῃ
 ταυτηΐ ἐκκλησίᾳ προσανατεθῆναι εἰς περιποίησιν, τὴν δὲ μονὴν
 ἐκείνην τῇ τοῦ Γαλησίου μονῇ ὑποτεθῆναι εἰς μετόχιον. ὁ γοῦν
 ἱεράρχης Ἰωσήφ τῇ ἀνατολῇ ἔφ' ἱκανὸν διατρίψας ὑπέστρεφεν
 εἰς Βυζάντιον.

15

P 234

3. Καὶ μετὰ μικρὸν τῆς τοῦ βασιλέως Βουλγάρων Κων-
 σταντινίου συζύγου Εὐφρόνης μεταλλαξάσης, εἰς σπονδὰς ὁ κρα-
 τῶν ἐκείνων θῆλον συνάξει ἐς ὃ τοῖς κατὰ τὸν Αἶμον καὶ αὐτῇ γε
 Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ ἀναχωρῆν γενέσθαι, ἐπὶ πολὺ δαπανω-
 μένων τῶν στρατευμάτων τοῖς συνεχέσι πολέμοις, πέμψας δια- 20

sterium, in quo degebat et perseverare semper decreverat, sic ut tunc erat, manero aemper liberum, nulli unquam subiciendum alteri, iubebat. quod autem pecuniae possidebat largitione imperatorum, centum librarum summam conficiens, hoc totum monasterio eidem deo qui est sacro (nam haec erat peculiaris eius domus nuncupatio) proprium servari perpetuumque attribui mandabat in foundationis augmentum aut supplementum amissorum vel quovis modo casuve deficientium. iis porro tabulis supremas suae testibus voluntatis, quibus ista commendarat, subscribere patriarcham voluit; impetravitque ab eodem ut cum reversus in urbem esset, curaret easdem ratas haberi ab imperatore, et ipsius auctoritate ad quantam possent maximam firmitatem roborari. quod et factum est, exiguo quidem operae pretio. nam Blemmida deinde mortuo, cunctis illis promissis et spebus, velut tegulae, quod aiunt, interlapsu, in irritum evanescentibus, rescissum id revocata confirmatione et cassum effectum testamentum fuit. ac pecunia quidem magnae huic ecclesiae in dotis auctarium attributa est, monasterium vero, cui tam solícite Blemmidas cave-
 rat, Galesii monasterii domino suppositum, ex eo pendere eique inser-
 vire iussum est. caeterum Iosephus per hunc modum, aliquanto tempore moratus in Oriente, Constantinopolim revertit.

3. Non multo post regis Bulgarorum Constantini coniuge Irene mor-
 tua, studens istam regem imperator devincere sibi firmiori aliquo vinculo,
 et sic regionibus Haemo subiectis, uti etiam Macedoniae ac Thraciae,
 pacem ac quietem asserere, quod eo tunc magis factu necessarium puta-
 bat, quia tot continuis expeditionibus ac bellis magna iam pars Romanae
 militiae absumpta fuerat, missis eum legatis ad foedus invitavit, pollicens

πριαβένεται, ὑπισχνούμενος εἰς κῆδος ἐκείνῳ δοῦναι καὶ τὴν
 ἀδελφιδὴν ἑαυτοῦ Μαρίαν τὴν τῶν θυγατέρων τῆς Εὐλογίας Β
 δευτέραν, ἥ δὴ συνώκει τὸ πρότερον ὁ Φιλῆς Ἀλέξιος καὶ μέγας
 δομέστικος. καὶ δὴ τῶν ὄρκων προβάντων ὡς συλλαμβάνεσθαι
 5 τοῖς καὶ Μεσέμβρειαν καὶ Ἀγγιῶλον (ἐκείνου γὰρ οὕτως κα-
 τασχεῖν βασιλεία, καὶ αὐτὸς ἄξιον εἶναι τὸν πρὶν ἔχοντα λαμβά-
 νειν αὐτὰς ἐπὶ τῷ γεννησομένῳ ὡς προῖκα κῆδει) ὁ μὲν βασιλεὺς
 τὰ μὲν τοῦ κῆδους ἐπλήρου ὡς λίαν φιλοτίμως καὶ βασιλικῶς. C
 συνιῇ γὰρ τῇ νυμφευθησομένῃ αὐτὸς βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρ-
 10 χης, καὶ Σηλυβρία γενόμενοι, ἐκῆσε δεσποινικῶς μετασκευασά-
 μνοι τὴν εἰς γάμον πεμπομένην τῷ Κωνσταντίνῳ, ἐκείνην μὲν
 ὑπὸ πλείστῃ δορυφορίᾳ πρὸς ἐκείνον ἀπέλυσον, αὐτοὶ δ' ὑπέστρε-
 φον. καὶ τὰ μὲν τοῦ κῆδους οὕτως ὁ βασιλεὺς ἐξεπλήρου, τὰ
 δὲ περὶ τὰς πόλεις ἀνεβάλλετο, ταῖς μὲν ἀληθείαις εἰδὼς ἐντεῦ-
 15 θεν παραιρηθησομένην τὴν Ῥωμαῖδα τὰ κρῦτιστα, τῷ δὲ Κων- D
 σταντίνῳ προφάσεις ἐπλάττετο πιθανάς, ἄλλας τε καὶ τὸ μὴ
 ἔχειν εὐθὺς δοῦναι, μὴ τῶν ἐποίων καταδεχομένων τῶν πό-
 λεων· Ῥωμανίους γὰρ εἶναι μέρος ἐκείνας καὶ Ῥωμαίους αὐτούς,
 μὴ εἶναι δ' εὐλογον Ῥωμαίους ὑπὸ Βουλγάρῳ τελεῖν. οὐ μὴν P 235
 20 δ' ἐς τέλος ἀπέλεγε τὴν δόσιν ὁ βασιλεὺς, ἀλλὰ προσανήρτα και-
 ρὸν τὸν τῆς τεκνογονίας δῆθεν, ὡς ἂν καὶ κληρονόμου τούτῳ

19. Βουλγάρων P.

in sponsam se illi daturum propriam neptem, Eulogiae suae sororis filiam
 secundo genitam Mariam, quam prius in matrimonio habuerat Philes Ale-
 xius magnus domesticus. processit, Constantino annuente, tractatus us-
 que ad conventionem foederis sancitū iuramentis, quae distincte compre-
 henderent Mesembream et Anchialum, ad Constantini utique ditionem per-
 tinentes urbes, sed hactenus occupatas ab imperatore, quas utrisque
 tum visum est aequum esse bona fide reddi antiquo possessori et impu-
 tari in partem dotis novae sponsae. his hinc promissis, illinc stipulatis,
 imperator deductionem sponsae ambitiose ac regia plane pompa celebra-
 vit, ipse proficiscentem mulierem cum patriarcha comitatus Selybriam
 usque, indeque illam ad Constantinum frequenti ac superbo satellitio per-
 ducendam curans, ac sic Constantinopolim reversus eatenus fidem pacto-
 rum imperator praestitit. nam quod promissarum attinebat restitutionem
 urbium, in ea non festinandum ratus varios eius differendae praetextus
 quaeivit, revera periculum dirae vastationis ex ea imminens terris impe-
 rio subiectis praecavendum censens. caeterum interim Constantinum lac-
 tabat speciosis obtentibus multis colorem aliquem habentibus, quorum
 hic verisimilitudine inductus nonnulla videbatur. aiebat videlicet istarum
 incolae urbium recusare Bulgaris subiecti, cum ipsi Romani essent, nec
 se adhuc, quantumvis conaretur, potuisse huic eorum aversioni moderi.
 ut res fiat suaviter, expectandum videri, dum natus Constantino filius
 foret ex nova coniuge: tunc enim fore omnia prouiora, rege tum scilicet

- φανέντος ἐκ γένους Ῥωμαϊκοῦ εὐπροσωποῖτο καὶ ἡ ἀπόδοσις. τὰ δ' ἦσαν γέλως ἄντικρυς καὶ συνειρόμενον ψεύδος τῷ χρόνῳ συγκρύπτοντος. ὁμῶς δέ γε καὶ ἄκων ὁ Κωνσταντῖνος ὑπέμενε καὶ ἐσπένδετο, εἰ καὶ ἡ δοθεῖσά οἱ οὐ τοσοῦτον βοήθης ἐκείνῳ ὅσον Β τῇ Ῥωμᾷ δι' ἐπέμπετο. ἐπεὶ δ' ἐξ ἐκείνου παιδίον ἑώρα τὸν Μι-5 χαῖλ' αὐτῇ, δεινὰ ἐποίει, καὶ τὸν σύζυγον κατηνάρκαζε τὰς σπονδὰς γε λύειν καὶ πολεμεῖν, τὰς πόλεις προσαπαιτοῦντα. κἀντι-θεῖν καὶ δεινὰ οὐκ ὀλίγα ξυνέβαινε, καὶ ξυμβεβήκει ἂν πλείστα, εἰ μὴ γε ὁ βασιλεὺς κῆδος πρὸς τὸν Νογᾶν ἐπὶ νόθῳ τῇ Εὐφροσύνῃ φθάσας ποιῆσαι ἀνείχε τὰς ὁρμὰς ἐκείνου τῇ πρὸς τὸν Νο-10 γᾶν δεξιῶσει καὶ διέλυε τὰ βουλευόμενα, ὥς αὐτίκα κατόπιν ἐπι- C δραμουμένων τῶν Τοχάρων, ἦν αὐτὸς ἐπὶ τοῖς βασιλέως.
- D 4. Ὁ δὲ Νογᾶς αὐτὸς κράτιστος ἦν ἀνὴρ τῶν Τοχάρων, εἰς στρατηγίαν τε ξυνετὸς καὶ τρίβων τοῖς πράγμασιν, ὃς ἡμᾶς πλείσταις δυνάμεισιν ἐξ ὁμογενῶν Τοχάρων, οὓς αὐτοὶ Μουγο-15 λῖους λέγουσιν, ἐξαποσταλὲς ἐκ τῶν κατὰ τὰς Κασπίας ἀρχόντων τοῦ γένους, οὓς Κύνιδας ὀνομαζοῦσιν, εἰσβάλλει τοῖς ἀπὸ τὸν Εὐξείνῳ βορείοις ἔθνεσιν, ἃ δὴ τὸ πάλαι τοῖς Ῥωμαίοις ὑπῆκουε, τῆς πόλεως δ' Ἀλούσης καὶ τῶν πραγμάτων εἰς στενὸν

1. εὐπροσωποῖτο P.

Bulgarorum heredem habente Romani sanguinis, cui sacramento dicere Romanos non dedeceret. haec allegabantur, quae, ut vere loquamur, mera erant elusio et mendacium promissione tempus obducente inumbratum, nec plane fallens Constantinum, quamquam is volens nolens dissimulare cogebatur, et tacite dolere fucum sibi factum obtrudenda coniuge, quae non tam ipsi adiutrix quam terrae Romanae data esset. Maria vero postquam Constantino pepererat Michaëlem filium, omni iam excusatione cunctationi dempta ipsa quoque transire palam in viri sensus et utrique factam iniuriam accusare indignanter coepit, maritum assidue sollicitans ad repetendas bello iniuste negatas urbes. unde multa mala orta sunt; et plura gravioraque prodiissent, nisi Augustus mature sibi preoccupasset novo foedere Nogam, data in uxorem ei filia sua notha Euphrosyne. qua necessitudine devinctus imperatori Nogas palam ostendit irrupturum se cum Tocharis, quibus praeerat, in Bulgarorum fines, statim atque Constantinus regiones incursare Romanas coepisset. suspendit hic metus consilia Bulgari, et malorum inducias Romanis fecit.

4. Hic porro Nogas potentissimus Tocharorum erat, bellicae artis longis experimentis multam peritiam adeptus, usu rerum in tractatione negotiorum tritus. is cum magnis copiis e genere, cuius erat et ipse Tocharorum, qui se ipsi Mugulios nominant, missus a principibus eius gentis (Canidas appellant) circa portas Caspiae degentibus, irruerat in boreales Euxino gentes Romanis quondam subditas, sed quae post captam a Latinis urbem, et res imperii redactas in artum, necessario ne-

κατασάαντων Ῥωμαίοις, τῶν κυρίων ἀπολειφθέντα, αὐτόνομα B
 ἦν. ταῦτ' ἄρα καὶ ἀκοντιὲ φανείς προσελάμβανε καὶ καταδου-
 λοῦτο. ἰδὼν δὲ χώρας ἀρετώσας καὶ ἔθνη εἰς ἀρχὴν κατὰ σφᾶς
 αὐτάρχη, ἀφηνιάζει μὲν τῶν πεμψάντων καὶ ἑαυτῷ τὰ ἔθνη
 5 προσκῆται. ὥς δὲ χρόνου τριβομένου, ἐπιμυγνόντες σφίσιν οἱ
 περὶ τὴν μεσόγειον κατρωκήμενοι, Ἄλανοὶ λέγω, Ζίχχοι καὶ Γότ- P 236
 θοὶ, Ῥῶσοι καὶ τὰ προσοικοῦντα τούτοις διάφορα γένη, ἔθνη τε
 τὰ ἐκείνων μαρθάνουσι καὶ γλῶσσαν τῷ ἔθει μεταλαμβάνουσι καὶ
 στολὴν, καὶ εἰς συμμάχους αὐτοῖς γίνονται. καὶ μετ' οἱ πολὺ
 10 εἰς πλῆθος ἀριθμοῦ κρεῖττον ὁ ἐπελθὼν τῶν Τοχάρων λαὸς ἐν-
 δίδωσι, καὶ ἀνυπόστατοι ὄντες ἴοιεν γίνονται ταῖς δυνάμεσιν, ὥς
 καὶ τινες τῶν ἄνω κυρίων πόλεμον νόμῳ ἐπ' αὐτοὺς ἀποστάτας
 ἰόντας οὐχ ὅπως περιγενέσθαι, ἀλλὰ καὶ σφυλῆσαι τὰ πλείεστα
 πεισόντας. ἔστι τὸ ἔθνος ἀπλότῃ μὲν χαῖρον καὶ φιλαλληλίᾳ, B
 15 καὶ ὅξω τε πρὸς πολέμους καὶ πονηρόν, καὶ τὴν ζωὴν αὐταρκές,
 καὶ γε τὰ κατὰ βίον ἀνεπιπόνητόν τε καὶ ἀπρομήθευτον. ἐχρή-
 σαντο γὰρ ἀνέκαθεν νομοθέτῃ οὐ Σόλωνι ἢ Λυκούργῳ ἢ Δρά-
 κῳι (οὗτοι γὰρ Ἀθηναίοις καὶ Λυκιδαιμονίοις καὶ τισιν ἄλλοις
 οἱ νομοθέται σοφοὶ σοφοῖς καὶ συνετοῖς τὰ ἐς λόγον λόγοι)
 20 ἀλλ' ἀνδρὶ ἀγνώτῃ καὶ τὸ πῦν πονηρῷ, χαλκεῖ μὲν τὸ πρῶτον,

glectae a dominis sui tunc iuris erant. has facile ac sine magno certamine, prima statim ostensione sui cepit sibi subieci. et animadvertens uberes terras ac populos ad constituendum per se regnum idoneos, fraenum excussit imperii eorum a quibus erat missus, et res agere suas instituit, proprio principatu constituto. processu deinde temporis miscentes se ipsi qui mediterranea illuc incolunt, Alani videlicet, Ziechi, Gothi, et Rhosai, quique finitimas hie habitant terras diversorum generum populi, mores paulatim ipsorum didicerunt, et cum vitae usu linguam etiam ac vestitum eorum usurpantes, in militiae quoque consortium assumpti, non ita multo post exercitus confecerunt innumerabiles, quarum conscientia usque virium in potentiam immane quantam Tocharorum gens profecit, adeo ut quocumque se verterent, ineluctabiliter cuncta prosternerent, et cum e superioribus dominis quidam ad ipsorum defectionem ulciscendam eosque sub iugum revocandos bellicos in eos expeditiones susceperant, non modo ipsos non vincerent, sed magnis acceptis cladibus in lacro ponerent quod plerisque suorum bello cadentibus pauci saluum reditum haberent. gaudet haec gens vita simplici; haerent invicem mutuo nexu civilis caritatis; tolerantes sunt laborum, in bella promptissimi; paucis ad victum cultumque indigent, nec solliciti congerunt aut consulunt in futurum avara providentia. ad hanc scilicet formavit eos disciplinam priscus ipsorum legislator quidam, non sane Solon aut Lycurgus aut Dracon (hi enim Atheniensibus, Lacedaemoniis, et quibusdam aliis sapientes sapientibus, eruditi doctis, ad rationem exactas condiderunt leges), sed idiota ignobilis, villis opificii labore tritus, prius faber

C εἶτα δὲ καὶ εἰς Κάνιν (ἄρχοντά τις εἶποι) καταστάντι, ὃς καὶ ἐκ Κασπίων πυλῶνων ἀνιστῶν τὸ ἔθνος ἐξελεῖν θάρσυσαν, καὶ σφίσιν αἰεὶ τὸ νικᾶν ὑπετίθει, εἰ τοῖς ἰδίοις νόμοις προσέχουεν. οἱ δ' ἦσαν τοῖς ἄβροῖς ἀπέχεσθαι, τοῖς τυχοῦσιν ἀρκεῖσθαι, τὸ φιλάλληλον ἔχειν, τὸ αὐτόνομον ἀποστρέφεισθαι, τὸ κοινωνικὸν ὑσπάζεσθαι, τὸ μηδὲν περὶ βίου σπεύδειν, τὸ πάσαις χρῆσθαι τροφαῖς μηδὲν τῶν βεβήλων ἔχοντας, τὸ γυναιξὶ συνοικεῖν πλεί-
D σταις, καὶ ταύταις προσανατιθέναι τὸν τῶν ἀναγκαίων πορισμόν, ὥς ἅμα μὲν τὸ γένος πληθύνεσθαι ἅμα δ' ἔχειν καὶ ὧν δέοιτο, τὸ μηδὲν τῶν καθ' ὑπόστασιν προσηκῶσθαι πτημάτων,¹⁰ μηδ' ἐμμένειν κτίσμασιν οἴκων, ἀλλὰ μεταβαίνειν καὶ μεταφοιτῶν πρὸς τὸ χρήσιμον, κἂν χρεια τροφῆς εἴη τῷ, ὅστις ἡρωμένους θηρῶν ἢ καὶ τὸν ἵππον ἐκκεντοῦντας ἐκροφᾶν αἵματος, εἰ δὲ τῷ καὶ στεγανωτέρας προσδέοι τροφῆς, ἐγκάτω οὖς τὸ αἷμα
E συγκελόντας ὑπὸ τὴν ἐφιστρίδα τιθέναι, ὥς ἐντεῦθεν μικρὸν¹⁵ συσταθὲν ἐκ τῆς ἐκείθεν θερμότητος δαίτηνον τίθεσθαι, κἂν τί που ῥάκος ἐντυχὼν τις εὔροι, ἐπιρράπτειν τῇ ἀμπεχόῃ, κἂν οἶον ἐκείνο καὶ ἦ, κἂν ἡ ἀμπεχόνη μὴ δέοιτο (ὃ δὲ σκοπός, ὥς ἂν καὶ ἄνευ χρείας τοῦτο ποιοῦντες, ἐπὶ τῆς χρείας ποιεῖν ἀναγ-

4. τῶν ἀβρῶν?

ferrarius, ex officinae ac fornacis fuligine in imperium productus et Canis declaratus: sic illi principem appellant. hic gentem excitavit istam ut e Caspiis portis prodire non dubitaret, polliceri ausus, quocumque bellum inferrent, nunquam victoria fraudandos, si legibus a se propositis accurate observandis attentam diligentiam impenderent. summa legum haec erat. delicias aversantur. obviis contenti sunt. mutuae societatis caritatem servantur. privatim sibi pro arbitrio consulere vitantur. nihil in vita victuque exquisitum affectantur. cibis quibuscumque sine mundi immundive discrimine utuntur. uxores simul plurimas habent; et his curam parandarum rerum ad victum vestitumque utilium mandant: inde multiplicationem gentis, indidem necessarium abundantiam nacturos. praediorum ac soli possessiones aspernantur. fabricandis domibus non immorantur: vitam desultoriam hinc illuc, quocumque utilitas vocaverit, assidue migrabundam adamantur. ubi cibus defuerit, aut sagitta et venata parantur, aut secta equi vena sanguinem sugunt. si solidiori opus alimentum sit, intestinum ovium sanguine oppletum sub ephippium posuunt. sic mora concretam et illo calore coctum sanguinem, cum vescendi desiderium fuerit, vorant. ubicumque cuius panni aut pellis lacerae segmentum forte abiectum occurrerit, sublatum statim vesti, qua tegitur, assuit, etiamsi bona sit nec sarto egeat. nimirum hoc citra necessitatem fieri iubens id agebat, ut, cum opus foret, neminem puderet indumentum manu sua proprium sarcire et consarcinatis per veteramenta novis assuta pannis vestiri centonibus. porro his praescriptionibus sperabat assecutum se ut sui summa vitae securitate fruerentur, expeditosque ad militum

καζόμενοι μὴ αἰσχύνοντο, τοῖς παλαιοῖς τὰ νέα προσεπιμβά-
λοντες), καὶ οὕτως αἰτοῦς μὲν ἐν ἀνάσει παντοῖα ζῆν, σάφεισαν
καὶ ἐφιστρίδα καὶ ἔνδυμα καὶ αὐτὴν ζωὴν παρὰ τῶν τῆς γυναι-
κωνίδος ἔχοντας, αὐτοὺς δὲ πολεμοῦντας τὰ τῶν ἄλλων ἔχειν,
5 μηδὲν πολυπραγμοῦντας. ταῦτα τοῦ νομοθέτου Τζγκίσκανι P 237
(τῶν γὰρ ἀνεμνήσθην τοῦτομα· Τζγκίς γὰρ τὸ ὄνομα, ὃ δὲ
Κάσις βασιλεὺς) τὰ παραγγέλματα ἐν ἀσφαλεῖ ἔχοντες ἀλήθειάν
τε ἐν λόγοις ἀσκαῦσι καὶ δικαιοσύνην ἐν πράξεσι, τὸ μὲν ἐλευθε-
ρία προσῆκον ψυχῆς τὸ δ' εὐθύτητι γνώμης, ὡς ἀνεξαπύτητον
10 μὲν εἶναι οἷς ἂν ἀκούοι τις ἑτέρου λέγοντος, ἀνεπιβούλευτον δὲ
οἷς πράττοι ἂν πρὸς ἐκείνους ἔτερος.

Ἀλλὰ Νογᾶν μὲν κηδεύσας ὁ βασιλεὺς τηνικάδε, τὸν ἐκεί-
των ἔρχοντα, πέμπων οὐκ ἀνέει πλείστα, ὅσα τε πρὸς ἔνδυμά- B
των χρῆσιν καὶ ὅσα πρὸς τροφῶν ποικιλίαν, πρὸς δὲ καὶ ἄνθο-
15 σμῶν οἶνων ὅλας πιθάκνας φιλοτιμούμενος. ὁ δὲ τὰ μὲν εἰς
βρωσιν καὶ πόσιν μαθῶν ἡγάπα λαμβάνων, καὶ χρυσὸν δὲ καὶ
ἄργυρον ἐν ἐκπώμασι προσεδέχετο· τὰ δὲ ποικίλα ἢ πρὸς καλύ-
πτρας ἢ πρὸς ἔνδυμα (ἐφιλοτιμιεῖτο γὰρ καὶ ταῦτα προσάπο-
στέλλων ὁ βασιλεὺς) ἀφώμενος ταῖς χερσὶν ἀντηρώτα τὸν διακο-
20 μισόμενον, εἰ χρησιμεῖοι πρὸς μεγάλῃ ἐπὶ τῷ ὑπονον εἶναι καὶ C

13. πρὸς decorat.

17. προσεδέχετο P.

haberet semper omnes, nulla uspiam sollicitudine affixos, quippe quibus
sariassa ephippium vestis et alimenta, quibus unis egebant, muliebri mi-
nisterio cuncta e gynaeceo suppeditarentur, ipsi rei bellicae uni vacarent
spoliandisque alienis, nihil praeterea negotii habentes, aut curiose inquir-
rentes quid futurum esset. talium auctor legum Tzinciscanis fuit. nam
cum proprio nomine Tzincis hic vir vocaretur, Canis vocabulum, quod
regem sonat, eius privatae adiunctum appellationi Tzinciscanis nomen ef-
ficat, nunc memoriae commodum occurrens: nam cum agere de hoc coepi,
nondum venerat in mentem. caeterum his eius praescriptis acquiescentes
contingebat istos populos veracitatem in loquendo, aequitatem in agendo
tenere, quorum illud libertati animi convenit, hoc rectitudini morum.
illud rursus tutum praestat audientem a circumventionem fraudulentam men-
tantis socii: hoc a cunctis quemque insidiosae grassantium dolis liberat.

Huius gentis principem tunc Nogam sibi foedere conciliatum imper-
rator cum missis affatim luxuriae nostratis instrumentis ad delicias Ro-
mani usus invitaret, minimum profecit, quod ad molliorem quidem ve-
stium ei suadendam spectat. nam cum ciborum ei exquisiti gustus offerri
curasset variam copiam vinique odorati tota dolia, his quidem non illi-
benter est usus. aurum item et argentum in vasis poculisque dono datis
probens admisit. at versicoloria varii generis tum capitis tegmina tum
membrorum indumenta caeterorum, quarum item rerum vim magnam re-
gia eidem munificentia imperator miserat, haec, inquam, aspernabundus

ἀνάλγητον ἢ καλύπτρα, εἰ δὲ ἐπανεσπαρμένους μάρμαρος ἀμύνειν ἔχοι ταύτη τὰς ἀστραπάς, εἰ εἰς βροντῶν κτύπους, ὥστε μὴ ἐμβρόντητον γίνεσθαι τὸν φοροῦντα, ὁ λίθος συναίρειτο, εἰ τὰ πολυτελῆ αὐθις ἐνδύματα εἰς ἀπονίαν μελῶν συλλαμβάνει. εἰ μὲν οὐκ ἔλεγον, παριερίπτει, εἰ καὶ ἐνδυθὴς ἐπ' ὀλέγον ὅσον τὴς 5 φιλίας ἀφοσιώσασθαι, ἀπεκδυόμενος παραντίκα μετελάμβανε κυνῆν ἢ προβατῆν τὴν σπηνῆθι, καὶ φορῶν ἐκυδροῦτο πλέον ἢ D ὅσον ταῖς πολυτελεῖσι στολαῖς. ὡσαύτως καὶ ἐπὶ ταῖς καλύπτραις ἐποίει, τὴν πρὸς χρῆσιν ἀναγκαίαν τῶν περιττῶν, κἄν ᾗ τῶν πολυτελῶν, ἀνθαιρούμενος. εἰ δ' ἐκεῖνος πλαττούμενος ὄνησιν 10 γέρειν ἔλεγε τῷ φοροῦντι τὸ πτέρως τὴν οἰανοῦν τε καὶ ὀπσοῦθῃ ποτε, εὐθὺς πιστεύων ἰφόρει, οὐ λίθοις οὐδὲ μαργάραις ἀλλ' ὠφελείᾳ προσέχων.

Τοῦτον τοιγαροῦν ἔχων ὁ βασιλεὺς ἔτοιμον τοῦ Κωνσταντίνου καταδραμεῖσθαι καὶ τὴν ἐκείνου σκυλεύειν χώραν, εἰ τοῖς 15 E τοῦ βασιλέως ἐκεῖνος ἐπιοί, οὐ Μεσημβρείας μόνον στερεῶς ἀντείχετο καὶ τῆς Ἀγχιάλου, ἀλλὰ καὶ Σωζόπολιν καὶ Ἀγαθιούπολιν καὶ Κανστρίτζιν καὶ ἄλλ' ἅττα φρούρια, ἅπερ οὐ τοῦ βασιλέως ἐπισκευασάμενοι προσεκτῶντο τῷ βασιλεῖ, καὶ λίαν ἐν γε-

16. στίβον P.

in manus sumens percontabatur ab offerente an id certe praestaret bellus iste pilens capiti quod tegeret, ut nullo deinceps mali appulsu laederetur, nullum dolorem sentiret; an lapersi huic uniones caeteraeque insertae gemmae vim haberent arcanam quampliam fulgura fulminaquo avertendi a gestante; vestes item illae speciosae ac molles num membra quae ambirent lassitudine in labore prohiberent. tum illo scilicet negante, Nogas quidquid horum interrogans attigerat fastidiosae reiectabat. ac quamquam amicitiae mutuae contestandae causa unam e missis ab Augusto vestibus sibi circumdare sustinuit, brevissimo eam tulit spatio, familiare statim e canina vel ovina pelle vestimentum resumens, eo se magnifice ostentans, nec minus, ut apparebat, in illo sibi quam quovis regio paludamento placens. sic et in operimentis capitis fecit, opportuna et sibi assueta prae speciosis pretiosisque eligens. quodsi qui haec ipsi attulerat forte fingens respondisset inesse illi quam requirebat vim doloris ac fatigationis malive omnis arcendi, tunc sane ille statim credens cuncta induisset perseveranterque gestaret, non gemmas aut margaritas videlicet, verum promissam utilitatem curans.

Istum igitur tam potentem principem habens paratum imperator ad irrupendum in Bulgariam, quoties inde se commovisset Constantinus ad depraedandas aut quoquomodo infestandas regiones imperio subiectas, non Mesembream solum et Anchialum securus pactorum mordicus tenebat, sed praeterea Sozopolim Agathiopolim Canstritzim et alias quasdam arces, a ducibus eius oblata usis occasione captas; quae ille omnia sic arripuerat, ut certus videretur non amittere de manibus, ac se ambrae quidem ullius ex his nuper acquisitis vel minutae munitionisculae unquam

ροῖν εἶχε, μηδὲ φρουρίου σκιὰν προϊέμενος. Μεσέμβρειαν γὰρ
καὶ ἐκ δικαίου πύλαι ποτ' εἶχε, λαβὼν παρὰ τοῦ Μυτιζῆ.
(5) ὁ δὲ Μυτιζῆς οὗτος, ἴν' ἐπαναλαβὼν εὐμαθέστερον διη- P 238
γήσωμαι, γαμβρὸς μὲν ἦν ἐπὶ Θυγατρὶ τῷ Ἀσάν, σύγγαμβρος
5 δὲ Θεοδώρου τοῦ Λύσκαρι. Ἀσάν δ' οὗτος ἦν ἐν λόγος καὶ
Ἰωάννη συνελθεῖν τῷ Δούκα καὶ βασιλεῖ, καὶ γε σὺν ἐκείνῳ τὰ
κατὰ δύσιν ἐπιδραμεῖν, φιλοκαλίας πάσης ἔχοντα δειγμάτων. ὥς
γούν ἐκεῖνος ἐτελεύτα καὶ οὗτος τὴν ἀρχὴν ἐδέχετο τῶν Βουλγά-
ρων Βούλγαρος ὢν, συνέβαινέν οἱ μὲν προσκρούειν καὶ βασιλεῖ, B
10 ὥς καὶ πολλάκις δι' ἔχθρας καὶ πολέμων τοῖς τῶν Ῥωμαίων ἰέναι
στρατεύμασι, συνέβαινε δὲ προσκρούειν καὶ πολλοῖς ἅμα καὶ με-
γιστῷ τῶν Βουλγάρων καὶ ταρμαχῶν οὐ προσηκούσαις ἐμπέπτειν.
ταῦτ' ἄρα καὶ τούτῳ διαφθορούμενοι πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον ἐκ
Σέρβων ἕξ ἡμισείας τὸ γένος ἔχοντα ἀποκλίνουσιν. ὅσον οὖν ἐνέ-
15 λπέν οἱ πρὸς τὴν ἀρχὴν ἐκ σφετέρου γένους, μηδὲν τῷ Ἀσάν
προσέκων, τὴν ἐκείνου ἐκγόνην λαβὼν εἰς γυναικα τοῦ Ἰωάννου C
πέμπαντος, ἐπ' Ἰσων εἶχε τὸ πρὸς τὴν τοῦ Ἀσάν βασιλείαν δι-
καιον τῷ Μυτιζῇ. κακείνος μὲν τὴν Τέρνοβον εἶχε, καὶ τὰ τῆς
βασιλείας κλήν ἐπιφέρειτο μεγαλοπενῶς· ὁ δὲ Μυτιζῆς τὰ κύκλω
20 περικρατῶν ποτὲ μὲν ἤρκειτο τούτοις καὶ καθησύχαζε, ποτὲ

9. συνέβαινε μὲν οἱ πρ.?

reddere. nam Mesembream olim possessam iure iam suo se putabat obtinere, quippe sibi donatam a legitimo tunc eius domino Mytze. (5) hic porro Mytzes, ut altius repetens distinctius rem exponam, gener erat Asanis ducta eius filia, cuius sororem in matrimonio habuit Theodorus Lascaris, pari Asani affinitatis gradu admotus. Asan autem hic est, quem historia docet Ioanni Ducae imperatori socium fuisse, iunctisque cum eo copiis incurrasse communi expeditione Occiduas regiones, magna omnis elegantiae indicia praebentem. ut autem Ioanne iam mortuo Asan regnum Bulgarorum Bulgarus orta accepit, contigit eum apud imperatorem offendere, simultatibus in bellum quoque apertam prorumpentibus, Asane non semel suas copias Romanis opponente. sed et item contigit parum gratum suis ipsum evadere Bulgaria, multis et praecipuis ipsorum ei graviter offensas infensisque, unde is in perturbationes haud parvas incidit, proceribus, quos ab eo alienaverat invidia, inclinantibus ad Constantinum, dimidium generis trahentem ex Serbis; cui nulla cum Asane cognatione iuncto quantum ad suffragium principatus deerat ex genere, supplevit affinitas, quae illum ducta in uxorem Irene filia Theodori et Asanis neptis, a patre Theodori Ioanne Augusto in Bulgariam ad has nuptias missa, in pari iam iuris ad Asanis successionem gradu cum Mytze constituit. et Constantinus quidem urbem Bulgariae regiam Ternobum tenens, caeteris etiam cunctis eius principatus ornatus insignibus, pro haud dubio Bulgarorum rege sese palam magnifice ferebat. at Mytzes circumscitis regionibus imperitans interdum quidem his contentus acquiescebat, inter-

δ' αὖθις καὶ ἀντεφιλονεῖκε πρὸς Κωνσταντῖνον, ὃν καὶ ποτε
 διώκων ἀπέκλεισεν εἰς Σθενίμαχον ἡμέτερον ὄν. καὶ εἰ μὴ ταῖς
 D τῶν Ῥωμαίων δυνάμειν ἐχρήσατο πρὸς βοήθειαν, τάχ' ἂν καὶ
 ἄλous ἀπώλετο. ἀλλ' ἡ τύχη ῥέπει τὰς πλάστιγγας, καὶ δυνα-
 μωθεὶς αὖθις ὁ Κωνσταντῖνος τὸν Μυτζῆν διώκει θαρραλεώτε-
 P 239 ρον. ὁ δὲ ὤμα τέκνοις καταλαβὼν τὴν Μεσέμβρειαν, ἐκείθεν
 πδλιν. στέλλει γοῦν ὁ βασιλεὺς ἐξ αὐτῆς τὸν Γλαβῦν κουροπα-
 λάτην καὶ μέγαν παπίαν ἐσύτερον, καὶ ὃς ἄλλοις συνάμα μετὰ
 καὶ αὐτάρκους στρατοῦ, καταλαβὼν τὴν Μεσέμβρειαν, ἐκίνησεν¹⁰
 μὲν περιποιεῖ τοῖς Ῥωμαίοις, τὸν δὲ γε Μυτζῆν διὰ τοῦ Ἀἰμου
 πεζῇ ἄγει πρὸς βασιλέα. τὸν δὲ καὶ δέχεται πρόφρων καὶ παρη-
 γορεῖ εὖμενῶς, καὶ πρὸς τῷ Σκαμάνδρῳ ἀποχωρῶντως προμηθεύ-
 B σάμενος ἐκείσῃ που σὺν τοῖς τέκνοις κατασκηνοῖ, συνθήκας πρὸς
 αὐτὸν ποιησάμενος ὥστε καὶ τὸν πρῶτιστον υἱὸν Ἰωάννην συναρ-¹⁵
 μόσαι τῇ θυγατρὶ.

Ἀλλὰ τῇ μὲν πρωτίστῃ τῶν θυγατέρων Εἰρήνῃ οὕτω προ-
 C νόει τῶν γάμων, (6) τὴν δὲ γε δευτέραν Ἄνναν ἤρκειτο πέμ-
 πειν τῷ κρατοῦντι Σεββίᾳ Σεφάνῳ τῷ Οὐρεσι, ἐφ' ᾧ τῷ δευ-
 τέρῳ υἱῷ Μηλωτίνῳ (ὁ γὰρ ὁμωνυμῶν τῷ πατρὶ καὶ πρῶτος τῷ²⁰
 ῥῆγι Παιονίας εἰς θυγατέρα γεγάμβρευτο) εἰς γάμον συνάπτειν.

dum contendebat cum Constantino, ac fuit cum eum bello persequens in-
 cludere sese cogeret in arcem quamdam nostram, cui Sthenimachum no-
 men est, ubi quominus caperetur et periret, opportune allatum a Roma-
 nis copiis auxilium prohibuit. sed fortuna deinde vices alternante suc-
 cessuum, auctus rursus animis et viribus Constantinus tanto tamque va-
 lido impetu incubuit in Mytzen, ut is impar resistendo Mesembream cum
 liberis confugiens, inde legatis ad imperatorem supplicibus missis pactus
 cum eo deditionem sit cum sui tum eius civitatis, quam in sui servati
 pretium offerret. nec recusavit imperator, sed statim Glabam caropala-
 tam, qui postea magnus papias fuit, cum aliis et idonea manu militum
 misit. is ingressus Mesembream eius rite possessionem iniiit imperii Ro-
 mani nomine; tum Mytzen per Haemum itinere terrestri perduxit ad im-
 peratorem, qui ei perhumaniter excepto omnique amoris significatione
 recreato uberes fundos apud Scamandrum assignavit, quorum annui pro-
 ventus ad victum ei cultumque splendidum abunde sufficerent. ubi et
 ipse deinceps cum filiis diversatus est, pacto prius cum imperatore inito,
 quo inter ipsos mutuo convenit ut Mytzae primogenito Iohanni primogenita
 item imperatoris filia responderetur.

Sic Irenae maximae nataram Augusti provisum coniugium est.
 (6) ab hac vero secundam Annam decrevit pater mittere ad caesarem Ser-
 biae Stephanum Uresim, secundo eius filio Melotino nupturam: nam pri-
 mogenitus patri cognominis iam uxorem habebat regis Pannoniae filiam.

καὶ δὴ τῶν πρὸς ἀλλήλους συνθεσιῶν στέλλει μὲν εἰς πρεσβείαν
τὸν ἱεράρχην, συνεκπέμπει δὲ καὶ τὴν κόρην ὑπὸ θεραπείᾳ με-
γίστη βασιλικῇ. καὶ γε καταλαβοῦσι τὴν Βέρροϊαν σφίσι τὰ τῆς D
βουλῆς ἔσται πεμφθῆναι πρὸς τὸν Οὕρεσιν Στέφανον τὸν χαρτο-
5 φύλακα Βέκκον, ἅμα δὲ σὺν ἐκείνῳ καὶ τὸν Τραιῖανουπόλειως
Κουδουμηνήν. ἦν δὲ καὶ πρὸς τῆς δεσποίνης ἐντεταγμένον τῷ
χαρτοφύλακι αὐτὸν προαπελθεῖν καὶ γνωρῖσαι τὰ κατὰ τοὺς Σέρ-
βους τρανότερον, ὅπως μὲν σφίσιν ἐστὶν ἡ δίαίτα, ὅπως δὲ ἡ
τῆς τῆς ἐκείνων ἀρχῆς διυθύνεται· ἐκείνη γὰρ καὶ μεγίστην τὴν
10 θεραπείαν τῇ θυγατρὶ προητοίμαζεν ἐπὶ χλιδῇ παντοίᾳ βασιλικῇ. E
ἐκείνῳ τοίνυν προαπελθόντι γνωρῖσεν καὶ σημαίνει προσετάσσε-
το, πρὶν ἢ ἐπιβῇ Σερβίας ὁ πατριάρχης. οἱ δ' ἐπιστάντες οὐ
μόνον οὐδὲν τῶν εἰς θεραπείαν εἰδὼν ἐκείσε καὶ ἀρχῆς τῆς τυχού-
σης ἄξιον, ἀλλὰ καὶ τὸ θεραπευτικὸν τὸ ἐν ἐκείνοις βλέπων ὁ P 240
15 Οὕρεσις καὶ οἰκίδιον, καὶ μῦλλον τὸ τῶν ἡμιανδρίων, τί ἂν καὶ
εἴησαν οὗτοι διεπνυθάνετο. ὥς δ' ἤκουε παρ' ἐκείνων ὅτι τῆς
ἐστὶν αὕτη βασιλῆος, καὶ ὥς τῇ βασιλίδι εἰς θεραπείαν ἀπολου-
θήσαιεν, ἐκείνος ἀταλαστήσας φησὶν “αὐτὴ αἶ, τί ταῦτα; καὶ
ἡμῖν οὐ συνήθης αὕτη ἡ δίαίτα.” καὶ τὸν φάναι τε καὶ ἅμα τὴν

8. δὲ deerat.

18. ἐκαλαστήσας?

19. τὸν] τοῦτο?

cum igitur de omnibus ante conventum esset, ad executionem pactorum
mittit imperator legatum patriarcham, et cum eo sponsam virginem regio
magnifice stipatam comitatu. his simul cunctis ubi Berrhoeam pervene-
runt, expedire communiter visum est praemittendos ad Stephanum Ure-
sim chartophylacem Veccum et cum eo Traianopoleos episcopum Cudume-
nen. fuerat autem ab Augusta peculiariter commendatum chartophylaci
ut praecederet sponsam, priorque in Serbiam adveniens exploraret ad li-
quidum quodnam id esset hominum genus, quae ibi forma vitae cultus-
que, quae ratio consuetudinis civilis, quis ordo publicae rei, ac ius
ususque principatus. nam cum illa proficiscenti filiae apparatus et pom-
pam quam potuerat maxime regiam, et cum specie ac pretio ad magnifi-
centiam, tum usu, et copia ad mollitiem deliciasque comparatam, ambi-
tiose attribuisset, muliebri scilicet curiositate nosse avebat ecquid paria
illis, aut qua istis proportionem respondentia, repertura esset sua filia.
ea de causa iusserat priorem eo proficisci Veccum, et sibi per nuntios
significare quae comperisset, priusquam patriarcha cum nova sponsa Ser-
biam ingrederetur. at Veccum et Cudumenes ubi pervenere, adeo nihil
ibi ad ministerium commodum, ad pompam exqu岸ite ornatum, aut omnino
vel mediocri dignum magistratu reppererunt, ut ipsum illorum instrumen-
tum ac comitatum Stephanus Uresis admiraretur, et viso tabernaculo,
praesertim autem familia obsequioque eunuchorum, quasi obstupescens
inopinatissima re, quaereret quid haec tandem essent et quem usum ha-
berent, cum vero audisset partem esse illam praemissam satelliti ac
supellectilis reginae adventantis, indolenti simili exclamaret “heu, heu,
quae et quorsum ista? nos harum deliciarum usum non habemus;” et

νύμφην δεικνύειν πεινχρὰ φοροῦσαν καὶ ταλασίᾳ προσέχουσαν, καὶ "οὕτω" λέγειν χειρὶ δεικνύοντα "ταῖς νύμφαις ἡμεῖς προσφί-
B ρόμεθα." ἦσαν δὲ καὶ τὰ κατ' αὐτοὺς τὸ παράπαν λιτά τε καὶ εὐτελῆ, ὥς ἀποζῆν θήραις καὶ κλέπτοντας. ὥς γοῦν ὑπέστρε-
 φον οἱ πεμφθέντες καὶ ἀκριβῶς ἐδήλουν τῷ πατριάρχῃ ἃ τε εἶδον⁵
 καὶ ἃ ἤκουσαν, ἐπέκλασάν τε τοῖς περὶ ἐκεῖνον τὴν προθυμίαν,
 καὶ περὶ ἑαυτοῖς ὠρρώδουν, μὴ καὶ ἐκ τοῦ παραχρῆμα ἐνέδρας
 χαλεπαῖς περιπέσοιεν· οὐ γὰρ εἶχον πιστεύειν ἀνδράσι μὴ ἐπι-
 στρεφομένοις αἰσχύνῃς καὶ μέμψως. τέως ἦσαν εἰς τὸ πρόσω
C νωθεῖς τινὲς τὴν πορείαν καὶ τοῖς ὅλοις ὑπόπτως ἔχοντες. ὥς δὲ¹⁰
 κατέλαβον τὴν Ἀχρίδα, τὴν μὲν βασιλίδα καὶ τὸ περὶ αὐτὴν οἰ-
 κητικὸν καὶ ὅσον εἰς θεραπείαν αὐτοῦ που διαναπαύουσιν, ἐκεί-
 νοι δὲ προαγγέλους πρὸς Οὐρεσιν πέμποντες καὶ αὐτοὶ σχολαίως
 τοῖς πρὸςω προσέβαινον. τῇ Πολόγῃ δὲ παραγγεαλάντων, ἦν
 δὴ ἄλλος Θεοῦ ἐκεῖνοι κατὰ γλῶσσαν εἶποιεν, καὶ ἤδη καὶ πρὸς¹⁵
 Λιπαίνιον ἰόντων, πέμπεται μὲν πρέσβυς ἐκεῖθεν ὃ καὶ μεσάζων
D ἐκείνων, Γεώργιος τοῦνομα, ᾧ δὲ καὶ λόχος ἀνδρῶν ἐνεδρεύ-
 σας προσεζήμιον. τὰς δ' ἐνέδρας καὶ πρῶην οἱ περὶ τὸν πα-
 τριάρχην ἀκούοντες ἐδειλῶν. τότε δὲ καὶ ἀκριβῶς ἐς φόβον με-

6. ἀπέκλασάν P.

haec loquens simul nulum ostenderet paupertino sordidam vestitu ac la-
 nificio intentam, unaque manu eam indicans subiceret "en tali nos cultu
 nurus consuevimus habere." porro in caetero circa cralem apparatu ni-
 hil nisi vulgare obsoletum ac plane plebeium apparebat. nulla victus
 mundities: e venatu illanto, ac tumultu sane venatorio, nulla specie aut
 ordine ministerii, nulla mensarum elegantia, raptim cibi vorabantur. ut
 ergo haec sibi explorata qui missi fuerant reversi ad patriarcham retale-
 rant, utque distinctius narrarunt quae audierant, conturbarunt ea non
 parum comitatum universum, infregeruntque cunctis animos, sollicitudine
 laiecta ne insidiis excepti spoliarentur: quid enim expectarent mitius a
 barbaris adeo incultis, quos nullus mos aut pudor, nullus respectus hu-
 manitatis aut officii verecundia revocatura viderentur ab audendo quod
 liberet cumque? tristes igitur hisce curis segnesque procedebant, anxii
 constricti formidine periculorum in momenta, ut putabant, singula impen-
 dentium. in his suspicionibus cum Achridam devenissent, regiam ibi re-
 liquerunt virginem cum familiari ministerio: ipsi coepto itinere lente per-
 gentes, praemittunt nuntios ad Uresim, qui docerent praestolaturus se
 mandata eius et occursus ab eo misasorum apud Pologum. est id loci no-
 men patria Serborum lingua sonans, ut aiunt, nemus dei. ea spe Li-
 paenium progredientibus occurrit a crale legatio, cuius erat caput Geo-
 rgios quidam, magistratu illic simili praeditus eius qui mesazon apud nos
 dicitur. huc ex insidiis latrocinio illatum damnum et ante nostri audie-
 rant et ipso referente cognoverunt certius. atque ut primo rei auditu co-

γαν καθίστατο, μὴ καὶ νεωτερισθῇ τι σφίσι τῶν ἀνηκέστων·
 τοὺς γὰρ οὕτω καὶ τοῖς ἰδίοις καὶ μᾶλλον τοῖς ἐνδόξοις καὶ ἄρ-
 χουσιν ἐνεδρεύνοντας σχολῇ γούν ἀποσχέσθαι τῶν ἄλλοτρίων.
 ἤκουον δὲ καὶ παρὰ Γεωργίου τὰ μὲν εἰς πρεσβείαν πάντῃ τῷ
 5 σκοπῷ τῶν βασιλέων ἀπεφθάρ τε καὶ ἄλλως σαθρά· ἐκείνοι γὰρ Ε
 καὶ ὡς ἄρξοντα μετὰ τὸν πατέρα εἰς κῆδος προσέιντο τὸν υἱόν,
 τοῦ προτέρου τῶν παίδων Στεφάνου· τὸ σκέλος κατεαγόςτος καὶ
 βλον ζῶντος ἀπράγμονα· ὁ δὲ ἄλλ' ἄττα κύκλῳ περιβαλλόμενος
 τὰ ὁμολογημένα ἐπηλογάζετο. τὰ δ' εἰς τὴν ὁδὸν δυσχερῇ τε
 10 ἄλλως, καὶ ὡς αὐτὸς ἐδείκνυ ζῆμιωθεις. ἦσαν δ' ἀνὰ μέρος καὶ
 οἱ περὶ τὸν χαρτοφύλακα (αἱ γὰρ τῆς δεσποίνης παραγγέλαι καὶ
 ἀξιώσεις δειναὶ εἰς τὸ ποιεῖν ἐκείνων φροντίζειν, οὕτως ἰδόντα)
 ἐπικλῶντες τὰς προθυμίας τῷ πατριάρχει καὶ τοῖς ἄρχουσιν, ἐφ' P 241

6. προσέιντο P.

horruerant, ita facti accepta confirmatione moestissimi senserunt quo lo-
 corum malorumque devenissent: quid enim non iure metuerent in tanta
 barbariae licentia? aut quomodo sperarent parvitaros exteris ac tempera-
 taros avidas manus a gaza peregrina eos qui ne a popularibus quidem
 suis, hisdemque illustri magistratu conspicuis, abstinerent iniurias extre-
 mas? caeterum de negotio ipso ac foedere principum duorum tam incon-
 sequenter atque ambigue Georgius iste locutus est, ut spem successus
 omnem prudentibus excuteret. primum omnium deprehensum est errorem
 imperatori oblatum in re ipsa ac substantia negotii, dum is filiam de-
 spondere se suam credidit minori quidem filio cralis, verum propter mor-
 bum incurabilem maioris heredi haud dubio et successori designato regi
 Serbiae. nunc autem intelligebatur ex Georgii sermonibus vana illa fuis-
 se, quae iactata fuerant de fracto crure ac desperata valetudine primo-
 geniti, qui filiam regis Pannoniae in matrimonio habebat. de caeteris ad
 rem quae agebatur spectantibus, idem legatus non minus inopinata et
 ambigua ferebat, alia quaedam, quorum nulla erat unquam audita prius
 mentio, proponens, circuitusque vafre captans, eaque de quibus certo
 convenerat astuto involvens silentio. quae omnia mirantibus nostris simul
 occurrebant pericula infestae latrocinii viae, quae quam non sine causa
 timerentur, ipse legatus sua eius generis recens accepta damna commo-
 morans plenam faciebat fidem. partem etiam momenti, nec eam levem,
 ad novum inclinantibus consilium addebant, quae chartophylax coram per-
 specto retulerat de sordibus et miseria domestica regis Serbiae, quaeque
 idem sibi enixe commendata dicebat ab Augusta de prospiciendo dignitati
 ac commodis filiae, quam, uti se res habebant, manifestum erat, si per-
 duceretur quo intenderant, non in regnum aut regni spem sed in servi-
 tutem transcribi tristissimam. haec patriarchae ac reliquis in eo comi-
 tata praecipua dignitate conspicuis omnem infringebant impetum ulterius
 pergendi, utique reputantibus nullum coeptorum commodum aut saltem
 tolerabilem exitum, nullum longae ac laboriosae viae fructum sperandum
 apparere. ne pactis quidem videri constituram fidem, si futura e prae-
 sentibus sestimarentur. quid igitur attineret in ambiguum et obliquis an-
 fractibus confusum negotium velut in caecum perplexumque labyrinthum
 sese alius et irrevocabilius immergere, et non potius deprehensa vel sero

Georgius Pachymeres I.

ὅ μὴ πλέον προβῆναι· μηδὲ γὰρ ἀνυστὰ καὶ ἐπικίνδυνα. οὕτως
 ἐχόντων γίνεται τι καὶ ἄλλο δεινόν, ὃ δὴ καὶ εἰς ὑποψίαν ἐμ-
 βάλλει σφᾶς τοῦ καὶ πρόσθεν ἰόντας παθεῖν τὰ χεῖριστα. οἱ
 γὰρ τὴν χώραν ἐπικημένοι κατὰ στίχας ἰόντες ἐφίσταντο καθη-
 μένοις πολλάκις, καὶ ἑώρων ὡς ἄλλοθεν που ἤκοντας· σφίσι δ' ὅς
 ἦν σκοπὸς παρατηρεῖν τὰ ἐκείνων, ἐφ' ᾧ περ καὶ νυκτὸς ἐπεί-
 B θόντες συλήσειαν. ὃ δὴ καὶ μετ' ὀλίγον λαμβάνει τέλος· νυ-
 κτὸς γὰρ ἐπιόντες ἀψόφῳ ποδὶ τοὺς ἐκείνων ἵππους συλῶσι, καὶ
 ἧ ποδῶν εἶχον, ἀφανίζουσιν ἑαυτούς. οἱ δ' ἅμ' ἑω καὶ ὑπ'
 αὐγὰς γνωρίζουσι μὲν τὸ πρᾶχθέν, ζητοῦσι δὲ τοὺς δεδρακότας.¹⁰
 ἀλλὰ ζητοῦσι μάταιος ἦν ἡ σπουδὴ· οὔτε γὰρ εἶχον μαθεῖν παρ'
 ἐκείνων τοὺς σφετέρους ἐπειλύνοντων, καὶ τὸ θρασυτικῶς ἐξετάζειν
 καὶ ἀπαιτεῖν οὐ συνήνεγκε, μὴ καὶ πλέον ἐπισυμβαίῃ, ἀνδρῶ-
 C ποῖς μὲν τὴν ἰδέαν θηροῖς δὲ τὸν τρόπον παρεμπιπτόντων. ὁμως
 τοῖς ἐκείνων ἄρχουσι χρησάμενοι εἰς βοήθειαν (μηδὲ γὰρ ἔχειν¹⁵
 ὅπως καὶ κινηθεῖεν), πῶν κρειττόνων ἵππων ἀπολωλότων ἀντι-
 σηκούμενοι τοῖς τῆς χώρας οὐκ ἐπ' ἴσων, ἀλλ' οὐδ' ἑγγύς, με-
 ταναστεύειν εἰς τοῦπισθεν ἐβουλεύοντο. καὶ δὴ δοξάζσης τῆς
 βουλῆς ἀγαθῆς καὶ συνοισούσης πλέον ἢ μὴν βλαψούσης, πρὸ-

12. ἐπειλύνοντων P.

18. δὴ] μὴ P.

fraude pedem statim referre, tandemque imperii honori, imperatoriae vir-
 ginitas dignitati salutique consulere? talia illis deliberantibus et adhuc sen-
 tentiae incertis supervenit quidpiam, quo suspiciones in metum et ex-
 pectationem verterentur certam grave quiddam et exitiale patiendi, si
 porro pergerent, siquidem incolae regionis per turmas accedentes recedentesque,
 ubi cominus aspexerant minime familiari vultu, ac sic speciem
 praebentes euntium praeoccupatum insidiis locum, unde noctu erumpentes
 impetum facerent in peregrinos, quorum iter explorassent et quam mul-
 tum praedae traherent praesenti conspectu observassent, formidinem no-
 stris admoverunt, quae cito in dolorem transiit. nam non ita multo post
 nocturni grassatores clam appulsi, pede suspensio summa cura strepitus
 vitandi, equos nostrorum abduxerunt et cum iis quam longissime fuge-
 runt. Romani sub auroram furto agnito quaerunt auctores facti, de ob-
 viis percontantes ecquid horum nossent. sed vanum scilicet studium erat
 indicii testimonique corrogandi a consociis furum in suos ipsorum popula-
 res sociosque, quorum rapacitatem haud paulo imitaturi libentius quam
 accusaturi viderentur. itaque prudens consilium fuit rem istam non ni-
 mium urgere, ne ista ipsa instantia irritata gens barbara, bellicinam fer-
 ritatem humana celans specie, peius aliquid funestiusque designaret.
 tamen ne quid intentatum relinquerent, magistratus locorum adierunt,
 rogantes ut equos sibi restitui curarent, sine quibus institutum ad regem
 ipsorum iter perficere nequirent. verum ab his nihil aliud impetrari po-
 tuit nisi ut equos ipsis regionis eius, nulla parte cum amissis compar-
 abiles, offerrent. quae videntes nostri ad consilium tandem in procam,

μναν τε κροδόνται, τὸ τοῦ λόγου, καὶ τοῖς ὀπισθεν ἐπεκτεινόμενοι ὥς Ἀχρίδας ἦσαν. ἐκείθεν δὲ συνάμα τῇ βασιλίδι Θεσσαλονίκῃς ἐπιβάντες, κῆδος ἐκείνο καὶ συνθήκας καὶ συναλλάγματα παρ' οὐδὲν θέμενοι, πρὸς βασιλέα ὑπέστρεπον.

5 7. Τότε τοίνυν μετὰ καιρὸν καὶ τὰ περὶ τὸ Δουρράχιον P 242
 ξυνέβη ἔλεινὰ καὶ πλήρη δακρύων. Κρονίου γὰρ ἐνστάντος μη-
 τὸς ἀσυνήθεις ψόφοι τὴν γῆν ἐτάρασσον συνεχῶς, οὗς δὴ βοα-
 σμοὺς κοινολογῶν εἶποι τις, καὶ δῆλοι ἦσαν σημαίνοντες ἐπὶ δὴν
 ἐγγύθεν κυκόν. μιᾷς γοῦν ἡμέρας καὶ συνεχέστερον ἐπήχουν οἱ
 10 κρότοι καὶ μείζον ἢ πρότερον. τοῖς μὲν οὖν ἐμπεισοῦσα δειλία
 ἔξω που κατοικεῖν τοῦ ἄστεος ἐπειθεν, ὥς εἰ πλέον γένηται ἄλυσ-
 ξίουσιν. ἀλλὰ νῦν ἦν ἐπιγινομένη τοῖς ἡμερινοῖς ἐκείνοις θο-
 ράβοις, καὶ σεισμός ἐμπέπτει βαρὺς καὶ τῶν μνημονευομένων
 μείζων. ἦν δ' ἐκείνος οὐ τρόμος, ὥς ἔν τις εἶποι, γῆς κατὰ
 15 τὸ λέγχιον κινουμένης, ἀλλὰ κατὰ σφυγμοὺς ἀνατιναγμός, ὥς
 ἐν ἀκαρεῖ πᾶσαν τὴν πόλιν ἐκείνην ἐκ θεμελίων ἀνατραπῆναι καὶ C
 πεισιν εἰς τοῦθ' αὖτος. οἴκοι δ' ἐκείνοι καὶ ἀναστάσεις κτισμάτων
 μὴδὲ τὸ βραχὺ ἀντισχόντες ἐνεδίδοσαν καὶ κατέπιπτον, ἐναπο-
 λαμβανομένων ἐν τὸς τῶν ἀνθρώπων, μηδεὶς ἔχοντας ὀπηφύ-
 20 γοι. τὸ γὰρ τῶν οἰκοδομημάτων συνεχὲς τῇ ἐκείνων φυγῇ

quod aiunt, incumbendi reflectendique retro itineris compulsi sunt. referentes ergo pedem quam maxima velocitate in tantis difficultatibus licuit, Achridam se receperunt, ibique resumptam regiam virginem Thessaloniam deducentes, inde omissa iam omni cogitatione indignae ac perniciose affinitatis ad imperatorem redierunt.

7. Circa hoc tempus aut paulo post contigit miserabilis et omnium digna lacrimis Dyrrhachiensis clades, hunc ferme in modum. mense in eunte Martio sonori e terra fragores increbuere in strepitum fere continuum; quales boasmos sive boatus cum vulgo loquens quis dixerit. hi nimirum clare denuntiabant imminens malum. cum sic aliquandiu inferne tonuisset, repente die quadam acutius et continentius insonuere coepta tonitrua, quo eorum augmento moti quidam in formidinem acriorem tectis excesserunt, diversorio extra urbem quaesito, ut si quid inde funestius inagrueret, salutem in tuto haberent. nocte porro superveniente diurnis huiusmodi tumultibus terrae motus incidit gravis et omnibus de quibus est fando auditum vehementior. non enim is erat tremor quasi quis dixerit terrae in obliquum nutantis, sed reciprocos validissimus impulsus, nunc velut contrahentis sese, nunc impetu contrario se dilatantis et elicientis soli. quo ex alterno succussu contigit universam illam momento a fundamentis everti concidereque civitatem. domus enim, quae illam constabant, et illa quantavis exstructa firmitudine exaggerataque aedificia, haud paria resistendo prostrata sunt, deprehensis intus hominibus misere oppressis, nemine quo aut qua effugeret habente. nam erumpentibus e proprio domicilio domuum undique altiarum ruinae occurrebant, ut spera-

προσίστατο, καὶ πολλῶ ἦν ῥῆον ἐντὸς οἰκιῶν ἢ ἐξιώντας σώ-
 σθαι, πλὴν καὶ κείνων σωθεισῶν ἐκ μέρους· οὐδὲ γὰρ ἦν ἤ τις
 D καὶ κατὰ τὸ ἀκέραιον διεγένετο. ἄλλη γὰρ ἐπ' ἄλλη συνέπιπτε,
 καὶ ὁ ταύτης πεισούσης τὸν κίνδυνον ἀποδρὰς κατὰ τινα τύχην
 ἐπιπείσουσας ἄλλης συνελαμβύνετο. καὶ ἦν ἀθρόον μὲν τὸ δει- 5
 νόν, δυσχερεῖς δὲ ἢ ὥστε τινὰ φυγόντα σώζεσθαι. πολλοὺς δὲ
 καὶ ὄναρ ἐπέστη, οἳ καὶ πρὶν μαθεῖν τὸ συμβὰν οὐκ ἔφθανον
 E ἀπολλύμενοι. παιδάρια δὲ καὶ βρέφη μὴδ' ἔχοντ' εἰδέναι τὸ
 χαλεπὸν τοῖς ἑταιροῖς συγκατεπνίγοντο. τοσαῦτος δ' ἦν ὁ ἑξαι-
 φνης κτύπος καὶ θόρυβος, ὥστε καὶ τῆς θαλάσσης ἀναβραυσσο- 10
 μένης ἔξωθεν τοὺς περιγεγονότας ὑπονοεῖν, οὐχ ὅπως ἀρχὴν
 P 243 εἰδόντων ἐκεῖνα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τοῦ κόσμου ἐπιστήναι συντέλειαν·
 τῷ γὰρ παραθαλασσίαν μὲν τὴν πόλιν ἐκείνην εἶναι, δεινὸν δὲ
 καὶ τιναγμὸν ἐμπεσεῖν ἑξαίφνης, τόσου μὲν θορύβου γεγονότος
 ἀνθρώπων, τόσου δὲ κτύπου ἐπικαταπιπτόντων ἀλλήλοις τῶν 15
 οἰκημάτων, οἳ ἔξωθεν εὐρεθέντες μιλζόντως κατασεισθέντες τὰς
 ἀκοὰς οὐδὲν εἶχον ὑπονοεῖν ἕτερον ἢ τοῦ κόσμου παντὸς ἑξαφάνι-

15. δὲ deerat.

billior salus sub tecto manentibus quam prodeuntibus videretur. sed et
 ei qua pars domuum terrae assultibus obsisteret (nulla autem fuit domus
 quae non saltem ex parte iis deliceretur), si cuius, inquam, aedificii
 membrum firmitus non labefactaretur concussu terrae, superne tamen ob-
 terebatur altiorum in vicinia murorum casu. alia quippe super aliam ca-
 dendo cumulabatur domus, ita ut si quem in prima saecussione fortuna
 servasset quaedam, non longum id beneficium esset: alia enim mox su-
 perincidens domus exitium frustra servato representabat. quam ergo
 subitum ac vehemens, tam ineluctabile ulla vi, ulla fuga vitabile malum
 erat, ut commodissima sors plerumque videri potuerit, quos dormientes,
 velut triste somnium, mors invasit: iurificerunt enim angustias prae-
 caesuri, si vigilarent, fatum extremum metus et desperationis sacrissi-
 mos horrores, qui calamitate improvisa citra sensum hausti sese perire
 nescierunt. quae praecipua felicitas lactantium aut novem per aetatem
 rationis compotum puerulorum fuit. tales enim obtriti suffocative unam
 experiebantur miseriam corporum, nullo praevio exacerbata angore ani-
 morum. inter haec cum ad sonitum ruentium tectorum, ad clamores et
 gemitus pereuntium hominum accederet horribilis fremitus inselute quoque
 simul aestu aeffervescentis maris, qui adhuc supererant haec tam atrocium
 initia dolorum non uni quantovis usitato infortunio rerum humanarum, sed
 ultimae consummationi naturae ac mundi universi praeludere putabant.
 cum enim ad mare tumultuosius tum quam antea unquam intumescens
 sita Dyrrhachensis urbs esset, cumque ex urbis universae varia ruina,
 ex cellis et caducarum molium, ex ciulatibus consternatorum aut morien-
 tium concentus horribilis mistus immanium sonorum fragorunique aërem
 compleret, qui extra Dyrrhachium illa nocte fuerant, accipientes attonitis
 auribus tumultuosissimam istam confusionem vocum et strepitum horri-
 bilissimorum, nihil sane suspicari mitius poterant quam advenisse finem

ση. ἐπ' οὐκ ἄλγαν οὖν τοῦ σεισμοῦ κρατήσαντος, ὥς μηδὲν
 ἱστὸς ἐγκαταλειφθῆναι, ἀλλὰ πᾶν τὸ ἐντὸς καταπεσεῖν καὶ τοὺς B
 ἀνθρώπους συγκαταχῶσαι, παρὰ μόνην αὐτὴν τῇ ἀκρόπολιν
 (ἐκείνη γὰρ καὶ ἀντέσχε καὶ οὐχ ὑπήκουε τῷ σεισμῷ), ἡμέρας δὲ
 σφανίσεως συντρέχουσιν οἱ περίοικοι ἅμα μακέλλαις τε καὶ δικέλ-
 λαις καὶ παντὶ τῷ προστυχόντι ὀργάνῳ πρὸς ὀφυγῆν χρώμενοι,
 καὶ προσπεσόντες ὤρυστον, ἵνα γούν καὶ τισι ταλαιπωροῖς ἔτι
 ζῶσιν ἀπαμύναιεν τοῦ κινδύνου, τὸ δὲ πλεον ὥς ἂν καὶ πλοῦτον C
 παντοδαπὸν ἐκφορήσαντες τοῖς ἔρειπίαις κατασπασθέντα λαβόν-
 10 τας ἔχουσιν· τότε γὰρ τοῖς πρῶγμασι τῶν πεισόντων καὶ οἱ κληρο-
 νόμοι συγκατεδύνοντο, καὶ ὁ λογχάνειν τὰς ἐξούλης δίκας ἐκείνης
 οὐκ ἦν. ἐφ' ἡμέραις οὖν ἕπαν τὸ γεγονός εἰς ἔδαφος κατασκά-
 ψαντες καὶ χρυσοῦν ἀμήσαντες θίρος Ἀλβανοὶ τε καὶ οἱ περίοι-
 15 κοί, ὥς ἅμας χρώμενοι ταῖς δικέλλαις, τέλος ἔρημον ἀφίᾳσι D
 τὴν ποτε πόλιν ἐκείνην, γνωριζομένην σημείοις τισὶν ἀμυδροῖς,
 ἐν οἷσι καταλεγομένην οὐ τῷ εἶναι ἀλλὰ μόνῃ τῇ ὀνομάζεσθαι.
 ὁ δ' ἐκείνης ἀρχιεὺς Νικήτας εὐρεθεὶς κάκιστος τῷ τότε, καὶ
 φολαχθεὶς μὲν ἀλλ' ἐν πολλοῖς τῶν μελῶν τὰ σύμβολα τοῦ κιν-

extremum rerum humanarum et fatalem coeli ac terrae destructioni diem.
 hac violentia per spatium temporis non exiguum grassatus in urbe terrae
 motus nihil ibi iam in quod pergeret saevire reliquum fecerat: praeter
 arcem, quae una illaesa stetit, omnia sedificia collapsa omnes in iis re-
 portos homines communi sepulcro tumulaverant. eam tragicam ubi late
 ostendit oculis speciem ortus diei, quae tam diram excepit noctem, con-
 currerunt ex agris undique quam maxime numero, sumptis in manibus
 igitibus et marris omnique terrae moveendae apto instrumento, quod
 cuique in manum quaerenti venerat. cum his acervum illum immanem
 ruinarum, qui pridie urbs fuerat, undique aggressi fodere coeperunt,
 sive urgente caritate, si quem forte miserum adhuc spirantem inter ruta
 et caesa dirutarum aedium vindicare ab interitu possent, sive, quae
 maxima pars erat, instinctu avarae cupiditatis, ut tot divitias ibi cum
 poscensoribus sepultas nec alium iam habentes legitimum heredem, domi-
 nis cum sebole et cognatione universa pariter occumbentibus, in suas
 ipsi usus auferrent, securi forensium tricarum nec motuentes interdictum
 unde vi. hic aliquot dierum labor fuit, quo illa versando scrutandoque
 evoluta congeries et in unam utcumque aequatam complanata superficiem
 est. ex eo multi campo messuere segetem auream, ligonibus nati vici
 falciū, Albanitae caeterique circum habitantes, demumque cum praeda
 recedentes plane desertam reliquerunt illam olim urbem, ubi fuerit signis
 nunc tantum exilibus monstrantem, in urbibus numeratam diei tantum
 causa, et nomine tenus, cum modo urbs non sit. at eius antistes Nico-
 tas unus repertorum inter ruinas, et servatus superstes ille quidem, cae-
 terum in multis cicatricibus reliquis ex plagis quas illam saxorum
 tignorumque acciperat, luententa vestigia mirabiliter vitati periculi cir-
 cumferens, memoria ipsa cladis, quam viderat et senerat atrocioram

δύνον φέρων, πικρὰν ἰδὼν συμφορὰν καὶ ἦν ἥκιστ' ἂν τις καὶ προσειδόκησε πώποτε, κατάφοβος φεύγει, ἀφελὺς ἔρημον οὐχ ἑαυτοῦ μόνον ἀλλὰ καὶ τῶν ταύτης ἐποίκων καὶ κάλλους κτισμάτων καὶ πραγμάτων αὐτῶν τὴν μητρόπολιν.

- P 244 8. Τότε τοίνυν καὶ ὁ ῥῆξ Πούλλας Κάρουλος, ἔκπαλαις τὸν Μαφρὲ καταγωνισάμενος, ἐν ἀκμῇ ἦν τῶν καθ' αὐτὸν πραγμάτων, καὶ νηῶν παρασκευαῖς πλείστων ἐμεγαλύνετο, ἔκ-σπονδος ὧν βασιλεῖ τὰ πλείστα ἐπ' αἰτίαις τῶν Βαλδουίνου συναλλαγμάτων, ὡς ἐντεῦθεν ἐπὶ τῇ πόλει οἶσθαι δικαιοῦσθαι. παρεσκευάζε μὲν καὶ τὸ ναυτικὸν πλείστον ὅσον, καὶ σώμασι καὶ 10 B ὅπλοις καὶ χρήμασι συνεκρότει· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τὸν πάναν προσελιπάρει καὶ θερμῶς ἐδέετο ἐφεῖναι οἱ τὴν κατὰ τῆς πόλεως ἐκστρατεῖαν, ὡς καὶ ἄλλως δίκαιον ὃν ζητεῖν τὰ τῶν παίδων αὐτοῦ, ἐφ' οἷς σφίσι συμφωνοῦσι καὶ ἡ ἐκκλησία συνῆναι καὶ συνεργεῖν τὰ μέγιστα ὑπισχνεῖτο. καὶ ὁ μὲν ἐν τοῦτοις ἦν, 15 ἐκ πολλοῦ παρασκευαζόμενος· ὁ δὲ βασιλεὺς ἀνέριστα τὰ πρὸς C ἐκείνον διαγινώσκων καὶ τὸ πᾶν ἀδήριτα, ὅτι καὶ πλείσταις μὲν ταῖς ναυσὶν ἐξηρτύετο, πολλῶ δὲ καὶ τῷ κατὰ γῆν πεζικῷ διὰ Βρεντησίου περαιωθησόμενος εἰς τὸ τοῦ Δυρραχίου ἰπνίειον, ἐρήμου ὄντος ἢ καὶ μᾶλλον παρ' ἐκείνου κατεχομένου, εἰς τὸ 20

opinione omni, percussus adeo est ut locum fugerit nec sustinuerit in-istere sepulcro suae metropolis, quam orbatam civibus, corona moenium et aedificiorum elegantium omni ornatu, opibus quoque spoliata, haec ad extremum sui pastoris secessio reliquit plane desolatam.

8. Hac tempestate fortuna regis Apuliae Caroli, qui iampridem Manfredum debellaverat, in flore atque apice felicitatis erat. in primis apparatu ingenti navali potens et formidandus habebatur. palam autem se ferebat infensum imperatori ob societatem affinitate firmatam quae ipsi cum Balduino intercedebat. cui velut ius vindicaturus pristinum, expeditionem in urbem Constantinopolim adornabat, navesque ad id et praevalidas et plurimas et tum corporibus tum armis tum caeteris utilibus ad scopum rebus copiosissime instructas compararat et congregaverat. neque his contentus a papa etiam petebat et ardentibus instabat precibus, ut Constantinopolitanae huiusmodi expeditionis auctor ipse fieret sequae isti negotio praeficeret: dignum enim esse id bellum, quo videlicet repetenda filiorum eius esset hereditas, quod patris communis nominis auspiciisque gereretur. in quae illis consentientibus, ecclesia quoque consilium probavit, et cooperaturam se ad effectum votorum quam posset maxime promissit. his tunc agitandis conficiendisque intentus Carolus erat. imperator vero prorsus imparem se sentiens isti sustinendo bello, nec quidquam dubitans quin succumberet Romana res, si contra eam Carolus duceret tum illam, de qua dixi, instructissimam classem, tum simul fortissimum, quem item paraverat, terrestrem exercitum, Brundisio in Dyrrhachii navale iam vacuum et occupanti expositum mox, prout desti-

ἀνακτισθῆναι χρῆσόμενος, ὥς ἐλέγετο, δυνατὸς ἦν, ἀντεῦθεν
 διπλὸν ὀκονόμει τὸ στρατεύμα, ἄλλως ἔγνω τὴν πρὸς ἐκείνον μά-
 χην μεταχειρίσασθαι. καὶ δὴ πολλάκις μὲν οὐκ ἰδίους πέμπων
 παρὰ τὸν πάπαν (οὐ γὰρ ἐδύνατο ἐκείνου κατὰ θύρας ἀπαντῶν- D
 5τος), ἄλλως δὲ γραμματοφόρους κρυφθδόν, καὶ δὴ καὶ Ἰταλῶν
 ἐκιδόξους ὄσους ἤδει φιλοῦντας καὶ τῆς ἐκείνων συμμορίας γι-
 νωσκομένους, ἔστι δ' ἐνίοτε καὶ οὓς φρερίλους αὐτοὶ λέγουσιν,
 ἀδελφοὺς δὴθην, ὑπερχόμενος καὶ θωπεύων, πολλὸς ἦν δυσω-
 πῶν τὸν Ῥώμης ἀρχιερεῖα καὶ καταποτινύμενος μὴ ἐφείναι Καροῦ-
 10λῳ τὰ κατὰ νοῦν πράττειν, μηδὲ συγχωρεῖν Χριστιανοῖς ἐπὶ E
 Χριστιανὸς στρατεύεσθαι· εἶναι γὰρ καὶ Ῥωμαίους, οὓς αὐτοὶ
 Γραικοὺς ὀνομάζουσι, τοῦ αὐτοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς αὐτῆς ἐκκλη-
 σίας τοῖς Ἰταλοῖς, ἔχουν δὲ καὶ αὐτὸν τοῦτον πατέρα πνευματι-
 κὸν καὶ λογιζέσθαι ἀρχιερέων ὄντα τὸν πρῶτιστον. ἥδη δὲ καὶ
 15ὕπαιχνεῖτό οἱ τὰ χρηστότερα· τὰ δ' ἦν τὸ μίαν μάνδραν γενέσθαι P 246
 τὴν ἐκκλησίαν Θεοῦ, καὶ ἀρθῆναι τὸ μέσον σκάνδαλον, ἀνόνητα
 ἐκσυρῆσαν ἐκ παλαιότερου ταῖς ἐκκλησίαις· μηδὲ γὰρ εἶναι
 λοιπὸν ἐμποδῶν τοῦ ταῦτα γίνεσθαι ἀποκατασταθείσης τοῖς ἔξο-

1. ἦν] ὥν?

naverat, deportandum. bifariam enim isto modo partiiri copias Carolus decreverat; et iam misisse Dyrrbachium dicebatur qui solum praeoccuparent ubi steterat illa civitas, quam etiam, ut ferebatur, reficere cogitabat. cum, inquam, haec secum reputaret imperator, alia omnino ratione quam vi aperta instantibus occurrendum malis censuit. misitabat igitur frequenter preces et literas supplices ad papam, non per legatos aut homines agnitos pro suis (frustra enim tales mittere conaretur, tenente citiores Roma provincias et quasi portas ipsas aulae pontificiae Carolo, haud dubie prohibitu ne transirent), sed per alios fidos et non suspectos ob dissimulatum habitum tabellarios, et per quosdam Italos illustres, quorum sibi amicitiam paraverat quosque a Caroli partibus alienos norat. utebatur et ad id interdum eius generis hominum ministerio, quos Latini Frerios vocant, quasi diceret fratres, quos ad id sibi officii praestandum artificio blanditiarum attraxerat. horum interventu omnium multus erat in obsecrando obtestandoque pontifice Romano, ne sineret Carolum exequi quae destinaverat, neve permetteret Christianos Christianis bellum inferre: esse enim nos quoque Romanos, quos Latini Graecos appellarent, uni eidemque subiectos Christo, unum unius ecclesiae corpus cum Italis confiantes. se quoque papam habere atque agnoscere spirituales patrem, episcoporum omnium principem. huic professioni promissiones in posterum plausibiliores addebat, daturum sese videlicet efficacem operam quo in unum ovile redigeretur ecclesia dei, nationum discrimine sublato, et scandalo damnosi discidii, quo dudum perniciose communis concordia dirimebatur, de medio amoto: nihil enim iam obstiturum quominus id fieret, restitutis in patriam antiquam suam Constantinopolim illis qui ex ea

- ρίστοις τῆς πόλεως. ταῦτά τε συχνάκις διεμήνυε, καὶ χρυσὸν πέμπων Καθδδηγαλλοῖς (στρόφιγγιν ὁ Ἕλλην εἶποι, ὡς θύρας οὐσης τοῦ πάπα κατὰ τὴν Χριστοῦ μίμησιν) καὶ οἷς ἅλλοις ἐπίσταντε
B φίλοις, εὐδοα τὰ τῆς πρὸς τὸν πάπαν ἱκετείας καθίστα, καὶ ὁ Κάρουλος ἐκωλύετο. αὐτὸς δὲ καὶ πλέον ὁ βασιλεὺς τὴν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν εἰρήνην ἐπισυνδέων, τοὺς μὲν ἐκείθεν ἐρχομένους, καὶ μᾶλλον εἰ τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης εἶεν, φιλοφρόνως προσίετο, ὡς καὶ ποτε τὸν Κροτώνης ἐπίσκοπον, ἄνδρα λόγιον ὄντα καὶ διγλωσσοῦντα κατ' ἐπιστήμην τὴν θείαν, ὃν καὶ τῷ πατριάρχει πέμπων καὶ κυβερνῶν μετὰ καιρὸν μετημφάζε πρὸς τὸ Ἕλληνι-
C κώτερον, καὶ ἐκκλησίαν διδόναι οἱ τῷ λόγῳ τῆς ἐπιδόσεως, ὡς σχολάζοντι τῆς λαχούσης, ἥθελέ τε καὶ ὠκονόμει· κἂν ἐγένετο, εἰ μὴ γε φωραθεὶς ἐκεῖνος εἰς δύσνοιαν καὶ τῶν ἡμετέρων βλάβην τὸ μὲν καθ' Ἕλληνας ἐστολίσθαι καὶ πάλιν εἶχε, τὴν δὲ βασιλικὴν εὐμένειαν ἀπολωλεκῶς περὶ που τὴν Ποντογραφάκειαν ἔξω-
D ρίχτετο. τέως δ' οὖν τῇ ἐκκλησίᾳ οὐκ ἦν ἐμποδὼν κατὰ πᾶν ἐκείνῳ συγγρᾶσθαι οὕτως ἔχοντι. ἄλλους δὲ πολλοὺς πλείστους φρερίους ἐδέχετο καὶ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἐπέμπεν ἀρχιερεῦσι καὶ πατριάρχει, ἐκ τῆς προσφορᾶς αὐτῶν κοινωνίας ἐν ψαλμοῖς, ἐν

dudum pulsī per Latinos fuerant. talia simul subinde inculcabat, simul aurum trans mittebat ad Cardinales, quae vox Latina Graecae respondet significanti cardines, studens hac arte papam, qui et ipse, quod de Christo dicitur, quasi ostium est, his quasi cardinalibus ei affixis in quam ipsi esset utile partem invertere, quod non frustra tentavit, impetratum a papa quod petebat, et Carolo ne sibi bellum inferret prohibita. ipse autem interim imperator magis magisque attendebat paci ecclesiae procurandae artiusque stringendae, homines Italicae ditionis, maxime si ecclesiastici essent et Latini ritus, forte Constantinopoli peregrinantes aut degentes benevolentissime admittens adhibensque. id quod observare licuit in episcopo quondam Crotonae, viro literis divinis pererudito et lingua iuxta utraque diserto, quem in patriarchae comitatu collocatum eique commendatum post aliquod tempus sacris Graeci ritus vestibus induit, volens procuransque ut ecclesia hic ei gubernanda per delegationem, ut solet dici, traderetur; cuius delegationis capax erat, quippe qui eius, quam primum fuerat sortitus, cura et gubernatione liber esset. quod effectum haud dubie fuisset, nisi sub haec ille deprehensus meliori nescio quid inimico animo in nostrum damnum, in vestitu quidem Graeco perseverare permissus etiam postea fuisset, tamen amissa deinde imperatoris gratia exulatum circa Heracleam Ponti missus esset ob nescio quam civilem causam. in qua ipsa eam adhibuit moderationem, ut declararet non obstare se quominus eo, licet exulante suo inasu, ecclesia ad quodcumque utilem putaret uteretur. alios vero Latinos plurimos et in iis sapientissime Frerios, humaniter excepit et in ecclesiam misit, ut ibi ab episcopis et patriarcha in omnem libere sacrorum communionem admitterentur, oblationis, psalmodiae, ingressus adytorum, stationum, partici-

ταῖς ἐπὶ τῶν ἀδύτων εἰσαγωγαῖς τε καὶ στάσεσιν, ἐν μεταλήψει τοῦ Θεοῦ ἄρτου, ὃν ἀντίδωρον λέγουσιν, ἐκ πάντων ἄλλων πλὴν μεταλήψεως (οὐ γὰρ ἔχοντες) τὴν εἰς ἑγγύας κειμένην τῶν ἐκκλησιῶν εἰρήνην κατεμπεδῶν τε καὶ προασφαλιζόμενος.

- 5 9. Ἐπεμπε δὲ καὶ ἄνδρας ἐκκλησιαστικούς πολὺ τὸ ἀξιο- P 246
πρεπὲς ἔκ τε τρόπου καὶ ὁφικίων ἔχοντας πρὸς τὸν ῥῆγα Φραγ-
γίας, αὐτάδελφον μὲν τοῦ Καραούλου τὸ γένος ὄντα, τοὺς τρώ-
πους δὲ ἥκιστα ἀδελφίζοντα. οἱ δ' ἦσαν ὃ τε τῆς ἐκκλησίας
χαρτοφύλαξ ὁ Βέκκος καὶ ὁ τοῦ βασιλικοῦ ἀρχιδιάκονος κλήρου
10 Μελιτηνιώτης. οἷς δὴ καὶ οὐκ ἐκχωροῦν εἰς Βρεντήσιον δια-
πραιοῦσθαι καὶ γῇ χρωμένους βαδίζειν, τὴν μὲν μέχρι καὶ Ἀν- B
λῶνος ὁδὸν Ἱπποῖς χρωμένους ὁδεύειν παρῆχεν, ἐκείθεν δὲ νηὶς
ἐπιβάντας καὶ θάλασσαν τέμνοντας τὴν εἰς τὸν ῥῆγα, ὅπου ποτ'
ἂν εὔρεθῇ διάγων, ποιῆσθαι διαπεραιώσιν. ἦν δὲ οἱ ὁ τῆς
15 πρεσβείας σκοπὸς κἀκείνον δώροις καὶ λόγοις ὡς δυνατὸν ἐκμι-
λίσσεσθαι, καὶ παρασκευάζειν εἰρηνικὸν ὄντα ταῖς φήμαις γρά-
φην μὲν καὶ πρὸς τὸν ἀδελφὸν τὰ εἰκότα καὶ τὸ θράσος ἐκμα- C
λάττειν καὶ τὰς ὁρμὰς ἐκείνου ἀνέχειν. ῥῆγον γάρ, ὡς καὶ τινα
οἶσθαι, πρῶτον ὄντα καὶ ῥῆγα τετιμημένον ἀρχῇθεν καὶ ἐπὶ
20 μεγαλειότητι ἔξουσας τιμώμενον, πρὸς δὲ καὶ τοὺς τρόπους εὐ-
θύν, τὸν δεύτερον καὶ χθὲς εἰς ῥῆγα τετιμημένον, πρὸς δὲ καὶ
τῇ ἔξουσίᾳ λειπόμενον καὶ γε σχολιὸν πεῖθειν· μηδὲ γὰρ ἀπευθύ-

pationis divini panis, quem antidorum vocant, cunctis hisce communica-
tionibus (excepta interim sola perceptione sacri calicis: non enim hanc
illi quaerebant), quam serio procuraturum se apoponderat et perpetratu-
rum receperat, ecclesiarum pacem iam nunc auspicans et sensim usur-
pando obstaculaque amoliendo praemuniens.

9. Misit autem et viros ecclesiasticos multae dignitatis, tam merito
virtutum tum officiorum auctoritate quae gerebant, ad regem Franciae,
Caroli genere fratrem, quamquam utriusque mores minimum inter se ger-
manitatis praeferebant. hi autem fuere chartophylax ecclesiae Veccus et
regii archidiaconus cleri Meliteniotes. his cum non liceret recta Brundu-
sium traicere propter ibi dominantis Caroli metum, praescriptum ut via
terrestri Aulonem equitando se transferrent, indeque nave conscensa per
altum in Franciam tenderent, illic regem conventuri ubicumque versari
eum contigisset. scopus legationis erat regem donis et verbis quantum
fieri posset delinire, conarique adducere ipsum, quem fama ferebat pacis
esse studiosum, ad suadendum fratri scriptis literis ne bello inquietaret
Orientem. erat autem verisimile magnum pondus habituram auctoritatem
maioris natu germani, qui rex a principio fuisset tantumque ipsi potentia
praestaret, ad haec qui vita rectus et moribus inculpatus haberetur, ad
emolliendum animum et feroces impetus fraenandos Caroli minoris natu
fratris, qui nuper tantum vocari rex coepisset, angustinaque ac opibus

νεοθαί ποτε τὸ δρθὸν πρὸς τὸ σκολιόν, εἰ δ' οὖν, μὴδ' ἀπο-
 D σκολιούσθαι, ἀλλὰ τὸ σκολιὸν πρὸς τὸ εὐθύ, παρ' ὃ καὶ ἡ
 προσηγορία τῆς ποιότητος εἰληπται. εἰ μὲν οὖν πείθοι, ἀλλ'
 οὖν ἐντυγχάνειν τῷ πάπᾳ ὑπὲρ Γραικῶν, ἀδελφῶν καὶ αὐτῶν
 ὄντων καὶ τοῦ αὐτοῦ ἡξιωμένων ὀνόματος, καὶ οὕτως ἐκκόπτειν
 πειρᾶσθαι τὰ κατὰ τῶν Ῥωμαίων τοῦ ἀδελφοῦ μηχανήματα.
 ταῦτα τοῦ βασιλέως ἀναδεμένου τοῖς πρέσβευσιν, ὑπὸ μεγάλῃ
 θεραπείᾳ λαοῦ τε καὶ βασιλικῶν εἰκόνων καὶ ἐκπωμάτων καὶ
 E βαρείας ἐξόδου, ὡς καὶ φανέντας μόνον ἐκπλήξαι, ἐξήτεσαν. ὡς
 δ' Ἀύλῳνα φθάσαντες καὶ νηὶς ἐπιβάντες Παχύνῳ ἄκρᾳ Σικε- 10
 λας προσέσχον, μανθάνουσι πέραν πρὸς Καρχηδόνα, ἣν Τού-
 νισιν λέγουσιν, ἀπελθόντα τὸν ῥῆγα τοῖς κατὰ Λιβύην Αἰθίοψιν
 πολεμεῖν. καὶ δὴ ἐφ' ἡμέραις ἐκεῖσε ναυλοχησόμενοι ἀπαντό-
 θεν εὐθὺς Τουνίσίως ἤλαυνον, τὸ Σικελικὸν καταμετρούμενοι
 P 247 πῆλαγος, ἐφ' οὗ δὴ καὶ ναυαγίῳ χρησόμενοι παρ' ὀλίγον ἦλθον 15
 τοῦ βυθισθῆναι. ὡς δὲ μόλις πολλὰ πιθόντες ἀπέβαινον, τῷ
 μὲν ῥῆγί ἐν ἀρρωστίᾳ ὄντι χαλεπῇ προσελθόντες τὰ βασιλικά ἐν-
 χειρίζον γράμματα· ὃ δὲ ῥῆξ μὴ ἔχων ὃ τι καὶ δρώῃ, τοῦτο μὲν
 ἀρρωστῶν τοῦτο δὲ καὶ πολέμοις ἐνασχολούμενος, ἀνήρτα τε
 τούτοις τὰ πράγματα καὶ πρὸς τὸ νοσοκομεῖσθαι ἦν. οἱ δὲ καὶ 20

3. πείθοι· εἰ δ' οὖν, ἀλλ'?

fraterno inferius regnum haberet, denique obliquorum et a recto inflexo-
 rum morum homo, quibus dirigendis aptissima esset amussis domesticid
 exempli et late celebrata rectitudo sancti eius regis tam arto illi sangui-
 nis vinculo coniuncti: non enim rectum ad obliqui normam exigendum est
 (enimvero depravatio haec quidem, non correctio esset), verum obliqui-
 tas detorti exaequanda ad rectum, ut sic sua constet regulae ratio ac vis
 origine indicata vocis a regendo et dirigendo ductae. quod si persuadere
 fratri non posset, certe ageret apud papam pro Graecis, fratribus et
 ipsis et eodem Christianorum nomine dignatis, sicque conaretur infringere
 fratris machinationes in Romanos. his ab imperatore mandatis acceptis,
 dant se in viam legati comitatu ac satellitio stipati numero pariter et
 ornato, regio ipsi cultu instructaque suppellectilis splendidae, imperatoria-
 rum imaginum ac vasorum, ut longo ista portantium tractu caeteraque
 magnificentia illustris pompae mirificam egredientes urbe attonitis visu
 populis speciem fecerint. anlonem pervecti, ubi nave illic conscensa
 Pachynum Siciliae tenuerunt, audiunt transgressum regem in adversum
 littus prope Carthaginem, quam nunc vocant Tunissim, cum Aethiopibus
 Africam tenentibus bellare. ergo ibi morati paucis diebus, solventes ad
 Siculum emetiendum fretum Tunissim verius, navem illo cursu fregerunt,
 et parum abfuit quin mergerentur. ut autem vix tandem multa perpassi
 excenderunt, regi ex gravi morbo decumbenti literas imperatoris reddi-
 derunt, rex incertus quid ageret, hinc quidem morbo urgente, inde belli
 districtus curis, supersedebat expeditione negotiorum, intentus valetudini

ἡμέραν θάλαμα ἰώρων ἑλκευόν, Ἀγαρηνῶν μεταξὺ καὶ Λατίνων.
 ἔξω γὰρ θαλάσσης ἐπιταφρευσάμενοι Ἰταλοὶ ὀχυρώματι ἔχρωντο B
 τῇ τάφρῳ, τὸ μεταξὺ κατέχοντες. Αἰθίοπες δὲ Καρχηδόνι
 φρουρίῳ τε καὶ ὀρμητηρίῳ χρώμενοι εἶχον μὲν ἐν ἀσφαλεῖ κα-
 5 θῆσθαι, εἶχον δὲ καὶ ὅπῃ παρῆκοι θαρρούντως ὀρμῶν. καὶ
 συνεχῶς καθ' ἡμέραν διεπολέμουν πρὸς ἀλλήλους, ὥς πλείστους
 ἀμφοτέρωθεν πίπτειν. ἐπέκειτο δὲ λοιμὸς ἰσχυρὸς, ἔθνησκον
 δὲ ἐπασσύτεροι, καὶ ὁ θάπτων οὐκ ἦν, πυραὶ δὲ νεκύων οὐ C
 καλοντο κατατεθνηώτων. ἡ τάφρος δ' ἐκείνη εὐρεῖά τε καὶ βα-
 10 θεῖα οὖσα, οὗς ζῶντας ἐτήρει, τούτους καὶ θανόντας ἐδέχετο,
 καὶ οὕτω πλείστους ὥστε καὶ ἀναχωματοῦσθαι κατὰ μέρη κινδυ-
 νεύειν ἀγγωματοῦσαν· οὕτω συχνοὶ ἔνθεν μὲν τῷ πολέμῳ ἐκεί-
 νῳ δὲ τῷ λοιμῷ ἔπιπτον. ὀρμὴ δ' ἐκείνοις ἀνέζει ὥς ὑπὲρ
 σταυροῦ κινδυνεύουσι. τότε καὶ ὁ ῥῆξ, ἐπεὶ χεῖρον εἶχε καὶ οἱ
 15 τὰ τῆς σωτηρίας ἀπὲγνωστο, ὅσον ἦν χρηματίσας ἐκείνοις, καὶ D
 διέξας ῥοπήν πρὸς εἰρήνην ἔχων καὶ γ' εἰ περιέσται καὶ συγκρο-
 τήσων εἰς δύναμιν, ἐκέλευεν ἀναμένοντας ἡσυχάζειν. ἐπεὶ δὲ
 τῆς ἐπιούσης ἐπέστη οἱ τὸ χρεὼν καὶ ἤδη ὁ ῥῆξ ἐτελεύτα, οἱ μὲν
 ἀμφὶ ἐκείνον εὐθὺς ἐνσκευασάμενοι τὸν νεκρὸν ἐκείνου ὥς ἐν πλη-
 20 ροφορίᾳ ὑψικειμένον θειῶ, μύθοις ἀλείφοντες καὶ βρώμασι λε-

curandae. per has moras feriebantur oculi quotidie nostrorum spectaculo
 luctuoso atrocium et cruentorum Latinos inter Agarenosque certaminum.
 aliquantum a littore fossam Itali longam duxerant, et quod eam inter ac
 mare patebat spatii tenebant. Aethiopes Carthagine pro arce usi ad re-
 ceptaculum tuta, eius fiducia erumpebant audacius in hostes. hinc quo-
 tidianae velitationes et pugnae conserebantur, plurimis utrinque cadenti-
 bus. grassabatur interim perniciose pestis, densabanturque mortes, adeo
 ut funeribus Libitina deesset, superstitionibus ad cadaverum sepulturam non
 sufficientibus. unum scilicet illud ad tragicam Iliacorum malorum faciem
 deerat, quod pyrae mortuorum non arderent, sed fossa eadem illa pro-
 funda et lata, quae vivos tuebatur, defunctos hauriret, tanto iam nu-
 mero, ut brevi complenda videretur et ad aequalitatem attollenda campi:
 tam in eam multi quotidie partim hostili caesi ferro, partim lue pestifera
 extincti devolvebantur. vigeabant tamen animis reliqui; et sibi consilii
 pro crucis gloria periclitari sese, ardorem audaciamque a causa belli
 trahentes, fortissime adversus quantamvis fortunae iniquitatem niteban-
 tur. rex interim morbo invalescente in eum redactus statum ut de vita
 eius desperaretur, allocutus tamen legatos est, magnam ostendens pro-
 pensionem ad pacem inter imperatorem fratremque procurandam. eam-
 que conciliationem pro viribus se promoturum, si vita suppeteret, promi-
 sit, expectare interea ipsos et quiescere iubens. ab his dictis postera ei
 dies suprema illuxit. rege mortuo, qui ei adstabant, defuncti cadaver,
 pro merito animae, quam deo esse carissimam persuasissimum habebant,
 unguentis delibutum et ahenis ferventibus incoctum pretiosis condiderunt

βήτων ἐνέψοντες, τιμίοις χηλοῖς ἐναπετίθουν τὰ λείψανα ὡς τῇ
 E πατρίδι ἀνακομίσοντες, οἱ δὲ γε πρέσβεις κεναῖς, δ λέγεται,
 τῶν ὑπεσχημένων ὑπέστρεφον ταῖς χερσίν. ἀλλ' ὁ βασιλεὺς οὐκ
 ἠφίει προσηχανῶσθαι ἁμαρτῶν τῶν ἐκ τοῦ ῥηγός, ἀλλὰ πολ-
 λοὺς ἑτέροις μεσολαβοῦσι πρὸς πᾶπαν (ἡ γὰρ τοῦ Καρούλου ἐπί-
 5 θεις ἐπειθε) τὰ τοῦ σκοποῦ διανύειν ἐξ ἁπαντος ἐπειράτο.

Οὐ μὴν δὲ καὶ τῶν εἰς παρσκευὰς κατεργαστημένων εἶχε
 καὶ ἀμειλῶς, ὡς ἐκείθεν μόνον προσδοκῶν ἀποχωρῶντως γενή-
 P 248 σισθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὡς εἶχε παρσκευάζετο. (10) εἰσαγα-
 γῶν γοῦν ἔξωθεν σῖτον ὥστε πύργους πληρῶσαι τῷ πλήθει, τὸν 10
 λοιπὸν τοῖς πολλταῖς παρεῖχεν εἰς φυλακὴν ὡς κατὰ καιρὸν αὐτῶν
 ἀντιπαρέξουσιν, καὶ χοίρων ὅλας ἀγέλας, καὶ αὐτοὺς ἐπεμέριζε
 τοῖς πολλταῖς ἀνὰ δέκα καὶ πλέον ἢ καὶ ἑλλείπον ἐκάστῳ δαδούς,
 ὥστε σφάττειν καὶ αὐτοὺς ἀποκερδαίνοντας τὰ ἐντόδια τὰ τα-
 ερίχη τῷ κοινῷ φυλάττειν, ὅπλα τε μυρία καὶ δίστοδς καὶ ὄργανα 15
 B περροβόλα, ὀπλοτέχναις καὶ μηχανικοῖς τὸ ἱκανὸν παρέχων,
 ἥτοιμαζε. καὶ τὸ ναυτικὸν ἐξήρτυεν ἅπαν. οἰκοδόμους τ' ἐπι-
 στήσας πλείονας καὶ ἐπιστάτας ἐδιδύμου τὸ τεῖχος τῆς πόλεως
 τὸ πρὸς Θάλασσαν· τὸ γὰρ πρὸς τὴν γῆν δεδιπλωτο πάντως.
 καὶ λαὸν πλείστον καὶ μάχμον, ὅσων ἀποχωρῶντα τοιαύτῃ πα-20

loculis, venerandas illas secum in patriam reliquias relaturi. legati vero
 nihil nisi vacuas, quod dicitur, manus ex tantis promissis repertarunt
 domum. caeterum imperator per regis mortem spe frustratus sua, non
 tamen destitit alia ad destinatum via grassari, sed multis aliis apud pe-
 pum intercessoribus adhibitis (nam ingens a Carolo metus omnia experiri
 saadebat) impetrare ab eo ut Caroli expeditionem impediret conabatur.

Nec porro idem his conatibus arte Martem avertendi adeo confiden-
 dum putavit tanquam haud dubie successum optatum habiturus, ut appa-
 ratus negligeret bellicos: simul enim providendis in omnem eventum quas
 ad vim arcendam opus essent, diligentem impendit operam. (10) primum
 omnium frumentum invexit in urbem tanta copia, ut quod ab horreis
 publicis et turribus expletis multum adhuc supererat, deponeret apud ci-
 ves signato numero, repraesentandum ab ipsis pari mensura, quando
 repeterentur. induxit et numerosissimos suum greges, quos item civibus
 distribuit, decem cuique plus minuse porcis assignatis. hos qui accipie-
 bant, occidere confestim iubeantur, et intestina quidem sibi habere,
 membra solida salita publico servare. immensam ad haec comportari ca-
 ravit armorum omnis formae copiam, iaculorum praesertim, sagittarum
 ac telorum cuiusvis generis. ballistas praeterea et machinas eiacularis
 saxis fieri plurimas iussit, fabris earum artificibus iusta mercede nume-
 rata. classem in primis expedit suam, cunctisque necessariis instruxit.
 architectis item et structoribus uno tempore adhibitis pluribus, murum
 urbis qua mare spectat geminavit alio adstructo: nam qui partibus civi-
 tatis ad terram versis praestendebatur duplicatus ubique dudum fuerat.

ρασκευῇ πολλῶν ὤφειτο, ἐξ αὐτῆς διέταπτεν, ὥς εἰς καιρὸν
 ὑποχρησασμένους ἑμ' ὅπλοις καὶ δαπανήμασι. πέμπων τε τοὺς
 μὲν τῶν κατ' αἰγιαλὸς κατωχύρου καὶ τήσους, τοὺς δ' ἀνέ- C
 στείλει. καὶ τὸ ἐν Βλαχέρναις νεώριον οὐκ ἀποδεχόμενος ὡς
 5 κατὰ πρόσωπον παρέχον ταῖς ναυσὶ πρὸς τὰς τῶν ἐχθρῶν τὴν
 μάχην, τὸ δὲ κατὰ πρόσωπον δυσχερές εἶναι ὡς ἀντιστατούσας
 ἰσχυρῶς μάχεσθαι, τὸν ὅμοιον τρόπον καὶ τῷ παλαιῷ νεωρῷ
 προσήχθετο (λέγω δὲ παλαιὸν οὐχ ὅτι χθές καὶ πρῶν Λατῖνοι
 ἐχρῶντο, τῷ πρὸς τῇ μονῇ τοῦ εὐεργέτου Χριστοῦ, ἀλλὰ τὸ
 10 πρὸς τῇ πύλῃ τοῦ νεωρίου ἐκείθεν ὠνομασμένη) ὡς πάντως τοῦ D
 κατὰ θάλασσαν κέρατος λιμένος ὄντος καὶ ταυτὸν ταῖς Ῥωμαίων
 ναυσὶν ὅσον καὶ ταῖς τῶν ἐχθρῶν διδόντος. ἀλλ' εἰδὼς τὸ κατὰ
 νῆτον γινομένης μάχεσθαι ὅσον θαρραλεώτερον μὲν ἀνδράσιν
 ἀσφαλέστερον δὲ πράγμασι, τὸ πρὸς τὸν Βλάγκα Κοντοσκελίον
 15 ἀνοικοδομεῖν ἤθελεν, ὥστε γυρῶσαι μὲν μεγίσταις πέτραις τὸν E
 κύκλῳ τόπον, ἐμβαθῦναι δὲ τὴν ἐντὸς θάλασσαν, ἄργυρον
 ἔργον χυτὸν ἐμβαλόντα, ἐποικοδομῆσαι τε καὶ στήλῃ ταῖς ναυσὶν
 ἀποκρῶντα, πύλας δ' ἐπιθεῖναι ἀραρυίας ἐκ σιδήρου τῇ ἐν ταῖς P 249
 πέτραις εἰσιθμῇ ἔξωθεν, ὥσθ' ἅμα μὲν ἀσφαλῶς ἔχειν τὸν στό-

multitudinem quoque quam maximam fortium et exercitatorum bellis ho-
 minum, quantam abunde suffecturam rebatur cunctis simul locis vastae
 urbis defensandis, iam nunc congregatam certis extra urbem stationibus
 disposuit, introducendam in tempore cum armis et comessu, quae foris
 habuisset. misit etiam per littora et insulas qui maritimos aditus muni-
 tionibus praeoccuparent; in quo delectum et iudicium adhibuit, non por-
 tum ex aequo cunctorum suscipiendam defensionem censens, navale si-
 quidem Blachernarum non probabat, quod naves, si quae ibi relinque-
 rentur, hostili contra appulsurae classi adversas obiceret; id quod ad
 pugnae successum plurimum vi summa ex alto invehentium contra paucio-
 res terrae admotas, periculosum existimabat. vetus pariter navale ipsi
 non placebat. vetus navale voco non illud, quo nuper Latini urbem te-
 nentes utebantur, quod est prope monasterium Christi benefactoris, sed
 aliud portae vicinum, quae ab illo portae navalis nomen accepit. causa
 cur hoc displiceret erat, quia totum illud cornu mari praetentum late
 portuatum est, et parem commoditatem ibi standi hostilibus iuxta Roma-
 nis praebebat navibus. sed intelligens fore utile Romanis navibus
 posse Latinas a tergo adoriri (sic enim et audacius pugnaturus viros,
 et rebus securus consultum iri) Contoskelium quod Blancae adiacet re-
 aedificare voluit. itaque locum ambivit muro lapidibus maximis extructo,
 et comprehensum eo gyro mare profundius effecit, deprimi iubens fundum
 immisso argente vivo. molli quoque illi muri circularis inaedificavit lor-
 cam idoneae altitudinis ad naves latus positas tegendas; tum ostio claustrum
 eius catenam ferream imposuit exterius arte commissam foramini ad eam
 inserendam in saxo vi cavato. hoc consecuturum se putabat isto muni-
 mento, ut tutas a vi omni ea statione haberet naves, et ut illae inde

λον, ἕμα δὲ καὶ ταῖς τῶν ἐχθρῶν ἀναγομέναις (μὴ γὰρ εἶναι διὰ τὸ ῥοῶδες τῆς θαλάσσης ἴσασθαι) κατόπιν ἐμπλῖπτει τὰς ἡμετέρας. ἡσφαλλέτο δὲ καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς περαιᾶς Γεννουῖτας, ὥς μὴ συνεπιτιθῶνται στέργοντες τὰς σπονδάς, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ἄλλως φυλάττοντο τὴν πρὸς τοὺς ἐπελευσόμενους κοινωνίαν,⁵ καὶ ἀπόσχοιντο τοῦ πρὸς ἐκείνους πολέμου διὰ τὸ γένος, ἄλλως B δὲ καὶ παρέσπα καὶ ἰδίους ἐποίει (λυζίους εἶπεν ἂν τις ἐκείνων) ταῖς εὐμενείαις.

Καὶ ταῦτα πράττων καὶ κατασκευαζόμενος πρεσβείας αὐθις συχνὰς ἀποστέλλειν οὐκ ἀπώκνει παρὰ τὸν πάπαν διὰ θαλάσσης, καὶ μᾶλλον ὅτι καὶ συνεχῶς οἱ πάπαι ἀπηλλάττοντο τῷ θανάτῳ. καὶ τὸ τῶν πρεσβειῶν κεφάλαιον ἡ τῶν ἐκκλησιῶν ἔνωσις καὶ τοῦ παλαιοῦ σκανδάλου ἀναίρεσις. συγκρίνων γὰρ C τὸ ἐπὶ τοῦ Λούκα Ἰωάννου συνοδικῶς γεγονὸς παρ' αἰτίας τοῦ ἀποστέλλειν ἐκείθεν καὶ συμμαχεῖν τοῖς ἐν τῇ πόλει ἀποσχέσθαι,¹⁵ ὥς ἐτοίμων τῶν ἡμετέρων ὄντων λειτουργεῖν ἐκείσε καὶ μνημονεύειν τοῦ πάπα ταῦτα ὑπισχυομένου (καὶ ἀπεστέλλοντο ὁ τε

7. δὲ] τε?

10. ἐπιστέλλειν P.

opportune in hostiles aversas possent erumpere: providebat enim fore ut invehentes sese ad ostium eius portus Latinae naves, adituque prohibitas obice catenae, ibi diu propter maris fluxum consistere nequirent, sicque in eas, simul proras vertissent, nostrae a puppi facile ac tuto possent impetum facere. praeeoccupavit quoque renovato foedere ac praemunivit Genuenses habitantes in Peraea, ne Latinis se adiungerent ad urbem simul oppugnandam, sed volentes in fide pactorum perstarent quiescerentque. quinetiam ad quantum posset praeventendum, ne libido eos caperet cum popularibus ipsorum Italiae, ubi armati advenissent, aliquam saltem communicationem usurpandi, quo utique impulsura erat eos necessitate cognationis et generis ac patriae communis, et peculiariter invitatura hostium ab ipsis verisimiliter vim belli temperaturorum moderatio, pellexit blanditiis beneficiisque praecipuos eorum ut clientes sibi et (quod eorum vocabulum est) ligii fierent, hoc singulari professae sublectionis officio ad fidem inconcussam devincti.

Inter haec varie providenda parandaque non cessabat variis subinde missitatis via maritima instare apud papam, urgendo quod coeperat; et quia contingebat frequenti pontificum morte alios ex aliis papas fieri, ut quemque de novo creatum noverat, statim deliniendum per suos sibi ut poterat conciliandum curabat. in capite harum omnium cum papa tractationum ponebatur speciosa illic et optata res, conciliatio ecclesiarum et antiqui scandali amotio. ad hoc ille sic agendum movebatur exemplo e Ioannis Ducae principatu repetito. memoria quippe non ita votis ex-tabat, Ioanne Duca imperante synodi consensu decretam missamque legationem ad papam, qua nostri profitebantur se paratos obsequi pontifici Romano eiusque in sacra liturgia mentionem rite facere, si is societatem abrumperet cum Latinis urbem Constantinopolim tenentibus, et se illis auxilia non missurum polliceretur. ea legatione functi sunt episcopi duo,

Σάρδειον Ἀνδρόνικος καὶ ὁ Κυζίκου Γεώργιος, καὶ ταχ' ἂν ἐγ-
 γόνει, εἰ ἐκείνοι κατεδέχοντο) — συγκρίνων οὖν ἐκείνο πρὸς τοῦτο,
 καὶ ἀναγκαστικώτερον εὐρίσκων τὸ νῦν ἢ τὸ πρότερον, ὅσῳ τότε
 μὲν προσλαβεῖν ἠπείγοντο τὸ μὴ παρ' αὐτοῖς ὄν, νῦν δ' ἀποβα- D
 5 λείν τὰ ἐν χερσὶ κινδυνεύουσι, τὰ αὐτὰ προὔτεινε καὶ οὕτω τοῖς
 πάλοι. μὴδὲ γὰρ ἄλλως ἔχειν πείθειν τὸν πάντα ὑπερμαχεῖν
 τῶν Γραικῶν, εἰ μὴ ταῦτα λέγοι καὶ πράττοι· προσίστατο γὰρ
 τὸ σκάνδαλον, καὶ τὸ λευκοῦς Ἀγαρηνοὺς εἶναι Γραικοὺς παρ'
 ἐκείνοις μεῖζον ἤρετο. ταῦτ' ἄρα καὶ ὠκονόμει διὰ μὲν τῶν
 10 τοιοούτων εἰρηρικῶν σπονδῶν τὸ σκάνδαλον λύεσθαι, διὰ δὲ τῆς
 τοῦ σκανδάλου λύσεως ἐπισχεθῆναι τῷ Καρούλῳ τὸν στόλον, διὰ
 δὲ τοῦ πάλιν ἀσφαλῶς τοὺς Ῥωμαίους ἔχειν καὶ μὴ χθρὲς καὶ πρὸ E
 τρίτης μόγις ἰδόντας τὴν πατρίδα καὶ δυσχερῶς ἐπανασωθέντας
 πάλιν ἀφέντας ἐπανακάμπτειν, πρὸς τῷ καὶ ἄλλως ἐξῆφθαι τοῖς
 15 πλείστοις κίνδυνον. ταῦτα διαανοούμενος πολὺς ἦν καὶ πατριάρ-

1. καὶ post Ἀνδρ. de erat.

5. οὔτος?

12. τοῦ] τούτου?

Sardensis Andronicus et Cyzicenus Georgius. fecissentque nostri quod
 offerebant, si illi propositam conditionem acceptare voluissent. in hac
 recordatione celebris facti comparans imperator ambo tempora, reperiebat
 magis nunc necessarium id consilium videri, siquidem tunc ista maiores
 nostri paciscebantur ad recuperandum quod non tenebant: modo autem
 agi de non amittendo quod in manu esset. solet autem maius putari ma-
 lum perdere quod possideas, quam non acquirere quod tibi debitum exis-
 times. si ergo recte ac prudenter tunc nostri pro spe recuperandi ur-
 bem talia promittere potuerunt, quidni nos easdem sine iusta vituperatione
 paciscamur in praesenti metu eiusdem urbis amittendae; cuius nempe
 iacturam vitare aliter non possumus? manifestum autem esse non posse
 ulla ratione agi cum papa spe inducendi eum ad favendum Graecis, nisi
 prima in fronte tractationis talium rerum promissio certa collocetur:
 quamdiu enim conciliatio ecclesiarum non ostenditur, perstat scandalum
 vetus, et conventionis omnis viam obstruit lapis quidam antiquae offen-
 sionis, inveterataque Latinis consuetudo Graecos existimandi vocandique
 Saracenos albos; qui sensus quoad in ipsorum viguerit animis, frustra
 speretur ullam unquam processuram cuiusvis cum iis concordiae ineundae
 rationem. quare suo serviens tempori omnino constituit hoc aeternorum
 dissidiorum semen et necessariae conciliationis unicum obicem tollere, pace
 conditionibus memoratis paciscenda: scandalo porro amoto, primum de-
 inde speratu erat non aegre impetrandum ut expeditio maritima Caroli,
 quae praesertim timebatur, inde impediretur. qua ex re Romanis prae-
 sens idemque quantivis pretii fructus existeret, nempe ut firmarentur in
 secura possessione nuper tanto vix labore recuperatae patriae, neu ce-
 gerentur, quod miserrimum idemque non vitabile aliter esset, quam ab
 heri aut nudius fere tertius revisere coepissent ex tam diuturna tamque
 dira servitute summa vi receptam dulcissimam patriam, relinquere iterum
 et in longinqua exilia redire. talia imperator assidue secum reputans, et
 apud familiares disserens cum continua inculcatione periculi extremi aequae

xην πείθων καὶ σύνοδον. οἱ δ' ἀφωσιωμένως οὕτω καὶ ἐπιπο-
 λαίως ἀκούοντες πτερῶ, τὸ τοῦ λόγου, τὰ ὅσα πνωμένοις ἐψέ-
 σαν. οὐ γὰρ ἦν αὐτοῖς ἀντιστῆναι τὸ πρῶτον καὶ ἀπολέγειν τέ-
 λεον, ἀλλὰ μένειν καὶ αὐθις ἐν τῇ κυρίᾳ τὴν ἐκκλησίαν ἡγούμε-
 P 250 νοι, καθὼς καὶ ἀρχῇθεν εἶχε, καὶ μὴ παρὰ καπήλων κινδυνεύειν
 κρίνεσθαι καὶ βαναύσων, πρῶτον μὲν οὐκ εἶχον εἰς τοῦν οὕτως
 ἐν ἀκαρεῖ τελεσθῆναι τὸ παρὰ τοῦ βασιλέως κινούμενον, ἀλλ'
 ὡς καὶ πολλάκις κινήσαντων βασιλέων ἄλλων τὰ περὶ τούτων
 ἀνακυπτουσῶν αἰτιῶν ἐκωλύετο, οὕτω γενέσθαι καὶ τότε, δει-
 τερον δὲ ὡς εἰ καὶ μὴ γένοιτο, μὴ ἂν οὕτως ἀρθῇται μέγα τοῖς
 καθ' ἡμᾶς σκάνδαλον. ἐν τούτοις μὲν οὖν τὰ ἐκείνων. καὶ
 φρερίοις μὲν καὶ λοιποῖς Ἰταλοῖς ἀγαπητικῶς προσεφέροντο, καὶ
 B 580 ἦν τὸ κατὰ Χριστιανούς οὐ δίσταντο, ἐπὶ δὲ τῷ πλῑον

cunctis impendentis, cuius haec una praeventiendi offerretur via, multas
 item erat in suadendo ista tum patriarchae tum synodo. illi autem etsi
 obiter haec potius ac perfunctorie quam libenter audiebant, prae se ta-
 men tunc tulerunt gratam eam sibi iucundamque inferri mentionem, vol-
 lut ea ipsorum demulcerentur aures; quod falso simulabatur, longe ab ar-
 canis discrepans sensibus. verum illis ut non placebat negotium, ita nec
 suppetebat praesens animus ad obstandum coram in os principi contra-
 nitenti, cuius gratia ac verecundia obaezie constricti acquiescentiam spe-
 ciem praebebant. utcumque illis certum erat perstare deinceps quoque in
 semel adita possessione auctoritatis independentis, qua ecclesiam, ut prius,
 ab omni absolutam alieni primatus subiectione se fixam habebant tuturos,
 ne couponum et illiberalis sortis homuncionum subiici unquam ipsos (quod
 abominabantur) iudicio contingeret. dissimulare autem in istis initis tuto
 se putarunt posse, primum quia nunquam ipsis in mentem venit uno sic
 momento consummandam rem, quam movere incipiebat imperator, verum
 eventurum nunc quoque confidebant quod saepe aliis alias imperatoribus
 idem aggressis usu venerat, nempe ut disturbaretur per sese negotium,
 sponte natis, ut fit, in ipso tractationis decursu offensivomibus colliden-
 tium sese votorum studiorumque inter partes longe diversis utrinque
 praecoceptas affectibus et sensibus; unde in plenum effectum sincere
 concordiae perducere tractatio nunquam posset. deinde quia vel si forte
 conventio partium assensu coalesceret in pacta utrinque stipulata, haud
 securum tamen unquam opinabantur ex parte Graecorum executionem
 propter alte impressam animis nationis illius universae aversionem a riti-
 bus moribusque, ac praesertim imperio spirituali auctoritateque in rebus
 ecclesiasticis superiori agnoscenda Latinorum; ex qua iras odiaque in
 tantum exarsisse dissidiorum aeternorum incendium videbant, cui bona
 fide restinguendo nullam suffectoram appareret qualiscunque conciliationis
 inter capita partium, quantavis sanctitae religione, reverentiam. et fide-
 ciae ecclesiae tunc nostrae principes indormientes, praeterquam, ut dixi,
 placide amiserunt primam illatam ab imperatore mentionem subiectionis
 papae profitendae, ultro etiam, quasi auspicientes concordiam, Frerios et
 reliquos Itales, qui tunc Constantinopoli versabantur, benevolentia non
 vulgari amplecti deinceps affectarunt, communionem sine discrimine ad-
 mittentes eorum in omnibus quae Christianam religionem attinebant; et si

οὐδ' ἐγνωσιμάχουν, μαμάκουθολοι τινες ὄντες (ἢ τί ἂν εἴποιμι;) ἀνασθήτως τῶν πραττομένων ἔχοντες. ἔδει γὰρ ἀρχῇθεν ἐπέχειν καὶ ἀντισπᾶν μὴ καταδεχομένους, καὶ ὃ τι γένοιτο, εἴπερ τῶν ἀπηγορευμένων ἐνόμιζον τὸ τελούμενον. ἀλλ' ἐκεῖνοι τὴν ἐκκλησίαν ἔχιν ἐν ἀσφαλεῖ οἰόμενοι, ὥς προεῖρηται, καθ' ὃ τι καὶ πρόξιοι νομισθὲν συμφέρον, ἡσύχαζον, καὶ κινουμένων παρὰ C βασιλέως τῶν τοιούτων (ἐπὶ πολὺ γὰρ ἐτρίβετο τὸ κινούμενον) κατημέλουν καὶ ὥς οὐδὲν ἐνόμιζον.

11. Τέλος τοῦ κατὰ Συρίαν Γρηγορίου, ἀνδρὸς διαβε- P 251
10 βοημένου εἰς ἀρετὴν καὶ ζηλωτοῦ τῆς ἀρχαίας τῶν ἐκκλησιῶν εἰρήνης καὶ ὁμονοίας, εἰς τὸ παπικὸν προσκληθέντος ἀξίωμα καὶ ἤδη τὴν ἐπὶ Ρώμης ἐκ Συρίας ἀνύοντος, γίνεται οἱ ἐνθύμιον (ἥκουστο γὰρ ἐκείνῳ καὶ τῶν τοῦ βασιλέως μηνυμάτων πρὸς πάπαν ὥς τὴν εἰρήνην τῶν ἐκκλησιῶν αἰροῖτο) πέμψαι πρὸς βα-
15 σίλειαν, καὶ φιλικῶς μὲν τὰ πρῶτα ἐκεῖνον ἀσπιάσασθαι, ἅμα δὲ B καὶ δηλώσασθαι τὴν κλήσιν, καὶ ὥς τῆς εἰρήνης ἐκτόπως τῶν ἐκκλησιῶν ὀρέγοιτο, καὶ βούλοιτο τοῦτο καὶ ὁ βασιλεὺς, οὐκ ἂν ἐν

13. καὶ] καὶ P.

quid plus exigeretur, haud se prae fracto repugnaturus prae se ferebant, nimium simplices quidam ac stulti (quid enim dicam lenius?) qui non sentirent quid ageretur, et quem in exitum ab his principiis pronus lapsus esset, prae mentis hebetudine non prospexerint. oportuerat enim a primis iam tum inutilis obstitiisse acriter ac clare reclamasse, denunciando neutiquam se accepturos aut ratam unquam habituros conventionem ullam, qua dudum apud ipsos sancita de praerogativa suae sedis deque aliis dogmatibus ac ritibus, ab usu sensuque Latinorum abhorrentibus, rescindi vel infirmari quoquomodo viderentur. illi autem in tuto mansuram salvis suis privilegiis ac iuribus ecclesiam, quidquid imperator istis molitionibus utilitatis intuitu praesentis efficeret, arbitrati, ut dictum est, quieverunt, vel ipso illo quodam tacito silentii suffragio comprobare visū quae imperator movere de talibus inceptabat. nec processu ipso negotii per lentas tracti moras excitati sunt, stolidi securi per opinionem falsam, qua coepta eiusmodi nunquam ad finem provehenda persuasum habebant.

11. Dum haec agitantur, Gregorio qui erat in Syria, viro late celebrato fama virtutis et insigniter studioso antiquae ecclesiarum pacis atque concordiae, tandem in papalem dignitatem vocato et e Syria Romam iam ad hoc proficiscenti, venit in mentem mittere ad imperatorem certos homines cum litoris, qui eum primum a se benevolentissime salutarent, indicarentque sui vocationem ad papatum, denique declararent ingenti se ardore desiderio procurandae pacis ecclesiarum et firmae inter eas conciliandae concordiae. quocirca significarent, si pari studio teneretur imperator (audierat enim Gregorius quid ab ipso moveri coeptum de hoc genere fuisset, quidque iam super ea re decessori suo papae Clementi mentiandum a se curasset), nunquam ei fore commodius tempus eius ne-

Gregorius Pachymeres I.

ἄλλω γενέσθαι κάλλιον ἢ αὐτοῦ γε τὴν παπικὴν ἀξίαν κατέχοντος. ταῦτα τοῦ Γρηγορίου διὰ φρερίων διαμνηνυσαμένου, δῆλον ἔν C ὡς ὁ μὲν κρατῶν κατὰ δειλίαν τὴν πρὸς τὸν Κάρουλον τὴν εἰρή- νην ἐζήτει, ὡς αὐτῆς γε μὴ οὔσης μηδ' εἰς νοῦν φέρειν ἐκείνην πώποτε, οἱ δὲ περὶ τὸν Γρηγόριον δι' αὐτὸ τοῦτο τὸ τῆς εἰρήνης 5 καλὸν καὶ τὴν τῶν ἐκκλησιῶν ἔνωσιν. μηδὲ γὰρ δίκαιον μηδ' ὅλως εὐλογον ἔθνη τοιαῦτα ἐπὶ μικροῖς τισὶ διαφέρεισθαι, ἀλλ' ἢ ἀποδοῦμενον τὰς αἰτίας τὸν αἰτιώμενον εἰρηνεύειν παρέχειν τοῖς ἀδελφοῖς, ἢ μὴν ἐν τοῖς ἰδίοις ὁφεικίοις εἶτ' οὖν προνομίοις ὄνθ' P 252 ἐκάτερον μὴ οὕτω διαφόρως ἔχειν καὶ ἀκηρύκτως ἀλλήλοις ἀπε- 10 χθάνεσθαι· ἀρκεῖν γὰρ ἀμφοτέροις τοὺς ἐχθρούς τοῦ σταυροῦ, ὧν τὸ τέλος ἀπώλεια, καὶ ἀγαπητὸν ἀποχρῶντως φέροντας ὄνομα τοῦ Χριστοῦ πρὸς ἐκείνους μάχεσθαι, ὅπου καὶ τὸ νικᾶν ἐπαινε- τὸν καὶ τὸ ἀποτυγχάνειν σωτήριον, ἔργῳ τὴν προθυμίαν δείξασιν. οὕτω μὲν οὖν πρὸς ἀλλήλους ἔχοντες βασιλεὺς καὶ Γρηγόριος, ὁ 15 μὲν ἦεν εἰς τὸ πρόσω τὴν χειροτονίαν δεξιόμενος, βασιλεὺς δὲ πολλὸς ἦν ἐντεῦθεν τῇ συνόδῳ ἐπέχων καὶ τὸν πατριάρχην Θω- B πεντικῶς ὑπερχόμενος ὑποκλίνειν καὶ ἀνύειν τὸ σπουδαζόμενον·

gotii tractandi quam se papalem obtinente dignitatem. talia cum Gregorius imperatori per Frerios denuntiasset, manifestum fuit imperatorem quidem per pusillanimitatem solum, metu consternatum apparatus Caroli, ad istud procurandas pacis ecclesiarum consilium appulisse animum, nullam unquam absque hoc foret, rei talis cogitationem susceptrum: Gregorium vero in idem studium incumbere sola captum eius rei honestate, quod videret quantum boni ex ea conciliatione redundaturum in publicam felicitatem foret, reputaretque nec iustum nec conveniens esse tales ac tantas gentes exiguis causis in aeternas implicari simultates, quantoque conducibilis futurum esset, quaecumque ipsarum in culpa deprehenderetur, eam bona fide emendare ac purgare crimen suum, sublataque offensione praeberere fratribus pacem, vicissimque acceptam sincera mente colere; aut certe si post disquisitionem constaret nihil in utraque esse quod iure culparetur, perseverare tranquille ambas in propriis unamquamque officiis ac ritibus usu legitimo statutis, nihil alteri succensentem, nec internecinis, ut hactenus, invicem odiis contentionibusque commissas implacabilem et exitiosam utrique discordiarum funem decere. sufficere quippe utrique hostes crucis, quorum finis interitus. abunde, inquam, ac multo plus quam sit satis suppetere gentium infensarum, in quibus oppugnandis qui Christi nomine censentur virtutem suam bellicam experirentur, quibus bellis et vincere gloriosum et vinci salutare est propter ingentem mercedem illis qui suum studium, opera etiam successu cassa, ostenderint a deo fidelissime repraesentandam. sic invicem affecti animis imperator et Gregorius, hic quidem coepta via progrediebatur, ordinationem percepturus suam; ille autem multus erat in ambienda synodo eblandiendoque patriarchae consensu in ea quae cogitaret, passim commemorans et cunctis subinde inculcans, esse Gregorium per-

εἶναι γὰρ καὶ ἄνδρα τῆς εἰρήνης τὸν πάπαν καὶ ἐπιθυμίας τῆς
 κρείττονος. μετ' οὐ πολὺ δὲ καταστάντος τοῦ Γρηγορίου πρέ-
 σβυς ἐκεῖθεν καταλαμβάνουσι τὸ Βυζάντιον, καὶ οἱ πρέσβεις
 φρέριοι, ὧν εἷς ἦν Ἰωάννης Παράστρων ὀνομασμένος, πολίτης
 5 ἄρχῃθεν καὶ ξυνετὸς τὰ ἐς γλῶσσαν Ἑλλῆνα, ᾧ δὴ καὶ ζῆλος ἦν
 ὑπὲρ τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ἐνώσεως, ὡς ἐκεῖνος λέγων παρίστα, C
 ὥστε καὶ πολλάκις κατεύχεσθαι ἑαυτοῦ αὐτίκα θάνατον, ἦν μό-
 νον προβαίη τὰ τῆς εἰρήνης, ὃ δὴ καὶ γίνεται ὕστερον. ταῦτ'
 ἔλεγε, καὶ ταῖς ἀληθείαις σπουδαστῆς ἦν τῆς εἰρήνης θερμοτά-
 10 τος, ὥστε πολλάκις καὶ παραβάλλων πατριάρχῃ τε καὶ τῇ συνό-
 δῳ κατελιπάρει καὶ ταύτην ἐπίσπευδε, τὰ μὲν καθ' ἡμᾶς ἐκ-
 διαιάζων, ὥστ' ἐνόητε καὶ ὅτε ὁ πατριάρχης λειτουργοίῃ, αὐτὸν
 ἀποτιθέμενον τὴν καλύπτραν, οὐ μὴν δὲ ἄλλὰ καὶ τοὺς μετ' αὐ-
 τοῦ συλλαμβάνοντα, εἰσέρχεσθαι τὰ ἅδυντα, καὶ παρὰ τὸν τυ- D
 15 χόντα ἀρχιερέα ἱστάμενον τὰς μυστικὰς συναναγινώσκειν εὐχὰς
 μετὰ πάσης ἐνθουσιότητος. τοῖς μὲν οὖν ἡμετέροις οὕτω κο-
 σμῶς καὶ εὐλαβῶς προσεφέρετο, πρὸς δ' Ἱταλοὺς ἀφορῶν καλὸν
 εἶναι καὶ ἀσφαλὲς ἔλεγεν ἀφεμένους τῆς προσθήκης εἰς σκάνδαλον
 προειμένης τοῖς ἀδελφοῖς οὕτως εἰρηνεύειν. εἰ δ' οὖν, καὶ αὐ-

19. προσκειμένης?

studiosum hominem pacis, et vero instinctum desiderio boni publici ac
 splendoris rei Christianae universae. paulo post a iam inaugurato et in
 sede Apostolica rite constituto Gregorio eodem adfuerunt Constantinopoli
 legati Frerii, quorum unus erat Ioannes Parastron nominatus, origine
 civis noster, prudensque ac disertus Graeca lingua. hic et verbo affir-
 mabat et factis prae se ferebat ingenti se studio flagrare conciliandae
 inter discordes ecclesias pacis, adeo ut saepe audiretur optare atque im-
 precari sibi mortem tanquam nihil censenti sibi restare amplius quod in
 vita cuperet, si modo contigisset procedere feliciter ad desideratum finem
 negotium quod tractaretur pacis; cuius et compos voti deinde factus est.
 haec ille loquebatur, et revera promotor erat ardentissimus ecclesiasticae
 concordiae, adeo ut saepe de negotio tractans cum patriarcha et synodo
 patres illos vehementissime oraret, ut quae suarum essent cuiusque par-
 tium in rem studio communi conferre ne gravarentur, res interim nostras
 magni faciens, usus, inquam, ceremoniasque nostri ritus dilaudans et ve-
 neratione palam prosequens summa, ita ut interdum sacrum faciente pa-
 triarcha, nudato ipse capite caeteraque adhibita significatione infimae re-
 verentiae suis secum comitibus assumptis ingrederetur adyta, et coram
 quocumque illic reperto adstans praesule mysticas simul cum eo legeret
 preces cum omni fervore religionis. et ille quidem erga homines nostri
 ritus ita pie decoreque se gerebat: Italos autem praesentes intuens, ae-
 quum et tutum aiebat esse dimisso eos amotoque additionis ad symbolum
 scandalo cum fratribus, quos viderent coram, Graecis conciliari, vera
 ita demum coalitura paco. simul tamen admonerat nostros, par esse
 ipsos quoque quas Latini allegarent additamenti symbolo inserti excusatio-
 nes non aspernari, sed potius ut idoneas satis accipere. qui autem omni

τοὺς ἀπολογουμένους ἐπὶ τῇ προσθήκῃ δίκαιον δέχσθαι, ὥστε
 E καὶ τοὺς μὲν λέγοντας ἐκ πατρὸς υἱοῦ τε, ὑμᾶς ἐκ πατρὸς δι'
 υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι, παραπληκτεῖν καὶ
 ἄμφορ εἰς Θεοῦ μυστήρια παρακύπτοντας. ἐκεῖνος μὲν ταῦτ'
 ἔλεγε καὶ συσκιᾶζων τὸ ἐπὶ τῷ συμβόλῳ τόλμημα, πρέσβεις ὧν 5
 καὶ προύργου μᾶλλον παντὸς τὸ πρεσβευόμενον θέλειν ἀνύται·
 οἱ δὲ τῆς ἐκκλησίας καλὸν μὲν ἔλεγον τὴν εἰρήτην εἶναι, καὶ πῶς
 γὰρ οὐ; καὶ μᾶλλον ἐκκλησίαις τοιαύταις, κεφαλῆς λόγον ἐχού-
 P 253 σαις τοῖς ὁπουδῆποτε τοῦ εἰρηνάρχου Χριστοῦ μαθηταῖς, πλήν
 μετ' ἀσφαλείας καὶ οὐχ ὥς ἔνυχεν· εἶναι γὰρ τὸν κίνδυνον μέ- 10
 γαν τοῖς τοῦ ὁρθοῦ ὁπωσοῦν ἁμαρτάνουσι. “καὶ τοῦτο οὐχ ἡμῖν
 ἄρτι ξυνέβη πεπρωχθαι, ὥς καὶ αἰτίαν ἔχειν τοῦ τε καινοτομεῖν
 ἢ σέδεις πρότερον, καὶ τοῦ μὴ θέλειν μεταβάλλειν πάλιν εἰς ὃ
 καὶ πρὶν ἦμεν· ἀλλ' ἄνδρες μεγάλοι τὴν ἀρετὴν καὶ σοφοὶ τὴν
 γνῶσιν περὶ τούτων λαλήσαντες διηνέχθησαν, καὶ δόξαν ἐκείνοις 15
 δέδεικταισαν. τὸ δὲ καὶ εἰς πλεον τὴν ἔριν ἐκτείνεσθαι τοῦ μετρίου
 B οὗτ' ἐκείνοις ἦν θελητόν, καὶ τοῖς πλεονάζουσιν ἁμαθίς ἄλλως
 καὶ τολμηρὸν ὁ πλεονασμός. πλήν τὸ καὶ ἡμᾶς τὴν προσθήκην

2. ὑμᾶς] ἡμᾶς δὲ?

relecta compositione, inviola utrinque pertinencia, in contentione persistere
 vellent, vociferantes hinc quidem ex patre filioque illinc autem ex patre
 per filium procedere spiritum sanctum, nullo iurgiorum fine, eos, qui-
 cumque essent, insanire pariter aiebat, et inverecondos scrutatores my-
 steriorum dei, ultra quam fas esset humanae infirmitati, curiosos in pro-
 funda divinitatis immittere oculos. hac ille ancipiti ambas in partes ora-
 tione, minuere obumbrando tegereque conabatur invidiam temere attenta-
 tae additionis ad symbolum, pro suo videlicet legati, hoc est sequestri
 mediatorisque inter invicem adversos, officio a munere; in quo sane fun-
 gendo fide optima diligentiaque summa versabatur, nihil non experient,
 nihil tanti ducens, quod pro spe assequendi legationis sane scopi libenter
 pacisci recusaret. ad ea porro ecclesiae nostrae precæres in hunc modum
 respondebant. “honestam sane ac expetibilem pacem esse, quis hoc qui-
 dem negot? praesertim inter ecclesias adeo conspicuas, quaeque haud de-
 bile capitum instar haberent aestimatione universorum, qui ubivis terra-
 rum degunt, discipulorum Christi principis pacis, verum pacem istam
 secure ac tuto, non autem quomodocumque conciliandam. magnum enim
 impendere periculum a recto in utramvis partem aberrantibus. quod ad
 hanc conventionem mutari a nobis vultis, non recens aut nunc primum
 institui contigit a nobis, quibus ideo iure impiagatur crimen aut usurpa-
 tae audaci novitate rei quam nemo prius attentaverit, aut obstinate re-
 cussationis eo redeundi ubi antea eramus: sed viri magni virtute, doctrim
 sapientes, ista multum inter se tractata constituerunt in hunc modum, et
 dogmatis summa constantia temendi eis auctoritatem indiderunt. quod au-
 tem inde secutum est, ut contentio in rixas immodicas erumperet, nec
 ipsi voluerant, et culpa eius omnis imperitis et audacibus ultra fas hac

προφέρειν ὑμῖν τότ' ἂν χάριαν εἶχε καὶ δικαίως ὀνειδιζόμεθα, εἰ
 δυσσεβείας ἡμῶς ἢ ἀσεβείας, τὸ χεῖριστον, διὰ τὴν πρόσθεσιν
 ἰγραφοῦμεθα, ὡς ὁμοίως καὶ ἡμῶν ἀσεβούντων διὰ τὴν προσθή- C
 κην τὰ ὅμοια. ἐπεὶ δὲ τὴν ἐπὶ τῷ συμβόλῳ προσθήκην ἀποτρε-
 5 πόμεθα, ὡς μὴ καλὸν ἄλλως ὢν μηδ' ἀσφαλές τὸ σύνολον κα-
 τησφαλισμένοις ἐπιχειρεῖν, καὶ ἐντὸς λέγουεν τοῦ ὁρθοῦ, ποῦ
 δίκαιον ἡμῖν προτείνειν τὰ ὅμοια; τίς γὰρ ἡμῶν ἐτόλμησε πώ-
 ποτε οὕτως ὡς λέγεις μετὰ προσθήκης ὁμολογεῖν; καλὸν οὖν καὶ
 συμφέρον τὴν εἰρήνην σε σπείδοντα τῶν ἐκκλησιῶν οὕτω πειρᾶ-
 10 σθαι συνιστᾶν ταύτην, σαφῶς οἰκονομοῦντα παρ' Ἰταλοῖς τὴν
 τοῦ σκανδάλου ἀφαίρεσιν, καὶ ἡμεῖς ὤμειν οἱ αἰτιώμενοι τοῦ D
 σκανδάλου, δικαίως ἡμῖν ἐπιπλήττοντα ὡς ἑτοίμοις οὖσι δέχε-
 σθαι τὴν ἐπίπληξιν. εἰ δὲ παρ' ἐκείνοις τὸ σκάνδαλον ἔβλαπτεν,
 ἀνάγκη πνευματικὸν ὄντα καὶ πρεσβυτέρη τῆς εἰρήνης ἐκείνοις
 15 ὡθῶν πειρᾶσθαι τὸ ἐπὶ τῇ καινοτομίᾳ τοῦ συμβόλου ἀμάρτημα."
 οὕτως ἔλεγον οἱ τῆς ἐκκλησίας, καὶ οὕτως εἶχαν ὡς οὐδὲν ἀκου-
 σόμενοι βασιλέως, εἰ προστάσσοι ἐν τούτοις, καὶ εἴ γε τὰ μέ- E
 γιστα ἀπειλεῖ.

in parte excedentibus imputanda est. caeterum quod querimini culpam
 vos a nobis ob additamentum symboli, tunc querela haec locum haberet,
 et iuste id nobis exprobraretur, si alienae aut, quod pessimum, falsae
 impiaeque doctrinae vos propter istam additionem accusaremus. tunc
 enim iure causaremini nos dogmate per additionem indicato reſcindingo
 istud, quod vobis falso impingeremus, impietatis crimen vere cognoscere.
 cum autem non dogma in additione reprehendamus, sed constandam tan-
 tum universum nec probabilis nec securi exempli rem esse, immutari prae-
 ficienter aliquid aut adiungi scriptis prius editis et cum summa considera-
 tione tam aeterna firmitate stabilitis, quantumcumque quod mutatur aut
 additur intra recti fines astat, eoque dumtaxat nomine vestram istam ad-
 ditionem reprobemus, quo iure in hoc quidem causari potestis paria nos
 in hoc genere peccare, cum a nemine, quod sciat, nostrum fando un-
 quam sit auditum professionem fidei cum ulla tali adiectione recitatam.
 bonum igitur conveniensque fuerit te conciliare pacem ecclesiarum sincero,
 quemadmodum prae te fers, studio conantem eam potissimum eo perve-
 niendi viam insistero quae rectissima ad scopum istum est, nempe ut Ita-
 los pro tua et sapientia et auctoritate gratiaque apud ipsos satagas ad-
 ducere ad scandalum amovendum, positum utique ab ipsis, utcumque id
 factum a nobis falso crimentur. nam si penes nos scandalum obiecti vere
 culpa resideret, merito nos obiurgares et patienter reprehensionem exci-
 peremus, quod sumas parati facere quoties erimus nobis concilii meritis
 reprehendi. si vero scandalum ab illis ortum est, oportet te, cum spiri-
 tualis sis et tractator pacis, amovere ab illis conari crimen temere prae-
 sumptae novitatis in mutatione symboli." hic loquebantur ecclesiae
 proceres; et sic comparati erant, ut imperatorem audituri non essent,
 quidquid circa haec iuberet, etiam gravissima quaeque minaretur.

Ἄλλ' ὁ βασιλεὺς ἄπαξ τοῦ τοιοῦδε σκοποῦ γενόμενος, οὐκ ὀδα εἰ θέλων ἢ καὶ προσβιαζόμενος, ὃ δὴ κἀκείνοις μὲν ὑπὸ κρύπτειτο, ἡμῖν δ' ἐνεφάνιζε, φόβους παραπλέων καὶ πολλήν καὶ χεθρομένην αἵματα, ἀμεταθέτως εἶχε κἄν ὃ τί τις ἔλεγε.

- P 254 (12) μιᾷς γοῦν συνόδου περὶ τὸν βασιλεῖα τοῦ τε πατριάρχου καὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ τινῶν ἐκ τοῦ κλήρου, ἐμβριθέστερον σφίσι περὶ τῶν προκειμένων ὁ κρατῶν διελέγετο, συνείρων μὲν καὶ τοὺς φόβους συνήθως, οὐ μὴν δὲ ἄλλ' οὐδὲ πάμπαν ἐπισφαλὲς ἐδείκνυ τὸ γενησόμενον. εἶχε γὰρ καὶ τοὺς ὑποβάλλοντας, τοὺς ἀμφὶ τὸν ἀρχιδιάκονον λέγων Μελιτηνιώτην, τοὺς ἀμφὶ τὸν πρω-¹⁰
 B ταποστολάριον Γεώργιον τὸν Κύπριον, καὶ τρίτον, εἰ καὶ μὴ οὕτως ὡς τούτους, ἄλλ' ὅν ἄφωσιωμένως καὶ ἐπιπολιῶως, τὸν ῥήτορα τῆς ἐκκλησίας Ὀλόβωλον. καὶ γε λαμβάνων καὶ ἀπ' ἐκείνων τὰς τῶν ἱστοριῶν συνάψεις, προεβάλλετο μὲν τὸν Δούκαν Ἰωάννην καὶ βασιλεῖα καὶ τοὺς ἀμφ' ἐκείνον ἀρχιερεῖς καὶ τὸν¹⁵
 πατριάρχην σφῶν Μανουήλ, ὅπως ἐνεδίδου ἀπειθόντας ἀρχιερεῖς λειτουργεῖν τε καὶ μνημονεύειν, εἰ μόνον ὁ πάπας τῆς πρὸς
 C τοὺς ἐν τῇ πόλει βοηθείας ἀπόσχοιτο. καὶ ἅμα μὲν τὸ κωδίκιον τῆς ἐκκλησίας εἰς πίστιν προεκομίζετο, ἅμα δὲ καὶ τῷ βασιλεῖ τὰ τότε καὶ νῦν πράγματα συνεκρίνετο. προεβάλλετο δὲ καὶ τὰς²⁰

9. τοὺς] τὸν P. 10. τοὺς] τὸν P.

Perstabat ille tamen fixus irrevocabiliter in prosecutione istius coepti, haud scio an volens an coactus; quod illis quidem abscondebatur, nobis autem indicabat, sermone perplexo praeferens solitudinem anxiam bellorum impendentium plerumque sanguinis fundendi; quibus malis praevertendis, immutabiliter haerebat fixus in proposito negotii quod coeperat urgendi, quidquid contra quivis allegaret. (12) quadam igitur die cum convenissent apud imperatorem patriarcha antistites et ex clero quidam, instantius his efficaciusque imperator de pacis negotio disseruit, intexens, ut solebat, orationi suae formidines atrocium malorum, quae vitandi ratio haec una offerretur. adiungebat nihil esse periculi in assentiendo Latinis quod cuperent, multis id rationibus demonstrans: habebat enim qui talium et argumentorum copiam suggererent, auctores studiosos eius pacis, archidiaconum Meliteniensem, protopostolarius Georgium Cyprium, et tertium (quamquam minus ardentem, sed fere dicis causa et superfluo rem eiusmodi amplectentem) rhetorem ecclesiae Holobolum. proferebat ergo e penu ab his historiae deprompta memoriae veteris exempla, maxime illud imperatoris Ioannis Ducae et antistitis qui tunc erant simul cum patriarcha Manuele; ut consenserint, promiserintque, missis etiam episcopis qui in haec paciscerentur, communicatos se Latinis in sacra liturgia et papae mentionem in ea facturos, si modo ille abstineret ab auxilio iuvandis Latinis qui urbem obtinebant. ad cuius rei fidem codex ecclesiae, in quo ea praescripta erant, prolatus in medium est. circa id vero factum dissererat imperator, comparans statum rerum qui tunc erat

κατ' ἐκείνον ὡς δῆθεν σφῶν γραφάς, πῶς μὴ κατηγοροῦντες ὅλως ἀσεβείας τοὺς Ἱταλοὺς ἤξιουν παραιροῦντας τὴν προσθήκην τοῦ συμβόλου, ἐν ταῖς λοιπαῖς γραφαῖς ἀνάγραφτον ἔχοντας, συνδυῖναι τοῖς πεφρασμένοις ἀναγινώσκοντας. προύτεινε δὲ καὶ 5 ἐφ' ὅσοις τῶν μεγίστων μυστηρίων οὐ διαστελλονται Γραικοὶ κοινωνεῖν Ἱταλοῖς οὐδ' ὁπωστιοῦν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκείνων πρὸς P 255 τοὺς ἡμετέρους μετάβασιν ὁμοίαν εἶναι εἰ γλῶσσαν γλώσσης ἡμεῖ- βον, Ἑλληνικὴν τῆς σφετέρως. τίνα δ' ἔχει ἀντικανονίαν ἢ ἐπ' ἐκκλησίας ἀναφορὰ τοῦ ὀνόματος, ὅπου γε καὶ μὴ πάπας ὄντας 10 τοὺς ἄλλους ἀνάγκη μετέχειν τοιαύτης κοινωνίας τοῖς ἐκκλη- σιάζουσιν συνισταμένους, λειτουργοῦντος τοῦ ἱερέως καὶ τὴν τῆς τριᾶδος χάριν πᾶσι διδόντος κοινῶς; ἀδελφὸν δὲ καλεῖν καὶ πρῶ- B τον ἐκείνον μέλων αἰτία, ὅπου καὶ πατέρα τὸν Ἀβραὰμ ἐκάλεε ὁ ἐν τῇ φλογὶ πλούσιος, τόσον ἀπέχων τοὺς τρύπους ὅσον καὶ τὸ 15 μέσον ἐκείνων χάσμα τῆς ἐκείνων διαστάσεως ἦν μαρτύριον. εἰ δὲ διδοῖμιν καὶ ἐκκλήτον, σχολῇ τινὰ τόσσην τέμνοντα θάλασσαν τῶν δικαίων ἀμφισβητεῖν. ταῦτα καὶ τοιαῦτα τοῦ βασιλέως λέ- γοντος, ὁ πατριάρχης παρῶν ἐκείσε καὶ τὰ πιστὰ φέρων τῷ C χαρτοφύλακι ὡς αὐτίκα ἐλέγξοντι ἐκ τῆς ἀπ' ἐκείνου βίας καὶ

8. ἀντικανονίαν Possinus: codices κοινωνίαν vel τὴν κοινωνίαν.

cum praesenti. proferebat etiam praescriptas et chirographo munitas de hoc sententias praesulum illius temporis, quas ratas haberi et ut proprias censeri ab ipsis, qui nunc eodem essent loco, debere contendebat, in his considerari iubens ut patres illi omnino abstinerent ab arguendis Italis impietatis aut haereseos propter additionem in symbolo attentatam; quam tolli solum a symbolo petebant, indulgentes ut in caeteris et haberetur et quemadmodum caetera legeretur. commemorabat deinde distincte persequens maxima quaeque mysteria, in quibus Graeci communicare Latinis non dubitarent aut vel minimum cunctarentur, iidemque prae se ferrent transitionem ipsorum ad nostros ritus simile quidpiam esse ac si quis linguam cum lingua commutet et Graece prius locutus Latino deinceps uti sermone malit, aut e converso. quid porro habet canonibus adversum prolatione nominis papae publice in ecclesia pronuntiati? utique cum multos, qui papae non sunt, mos obtinuerit et ex usu inducta necessitas impertiendi tali genere communionis, nominatim exprimendo illos dum praesentes in ecclesiae conventu adsunt celebrante sacerdote ac trinitatis gratiam omnibus dante communiter. fratrem autem illum et primum vocare minus habet offensionis, cum patrem Abraham vocet in flamma dives, tantum ab illo distans moribus quantum chaos illud magnum inter ipsos interpositum demonstrabat. si autem et provocationem demus, periculum scilicet est ne quis tam vasto et infesto mari litem illuc secuturus naviget? haec et eius generis alia disserente imperatore, patriarcha praesens, ubi aliquamdiu frustra expectavit ut chartophylax, cui ut erudito et in id argumentum parato fidebat, pro Latinis dicta extemplo re-

ἀκουσῶς ἀφορισμὸν ἐπιτίθησιν ἱσταμένῳ, ἔφ' ᾧ κατ' ἀνάγκην εἶποι τὰ εἰς κρίσιν ἰδίαν περὶ τῶν Ἱταλῶν. ὁ δ' ἐνσχεθεὶς ἀμφοτέρωθεν, ἔνθεν μὲν τῷ τοῦ βασιλέως φόβῳ ἐκείθεν δὲ τῇ τοῦ ἀφορισμοῦ ἐδλαβείᾳ, μέσος ἐναπολλέλειπτο, καὶ γε ὡμολόγει τὸ πάθος, ὥς δυοῖν κρήμνεται ἀμφοτέρων φόβου καὶ εὐλαβείας, 5

D καὶ ὅτι τὰ τοῦ πνεύματος προτιμητέα ἢ τὰ τοῦ σώματος. τότε δαιριῶν ἔλεγεν ὥς οἱ μὲν ἐπὶ τινι καὶ εἰσι καὶ λέγονται, οἱ δὲ οὐτ' εἰσὶν οὔτε λέγονται, οἱ δὲ λέγονται μὲν οὐκ εἰσὶ δέ, οἱ δ' ἀνάπαλιν εἰσι μὲν οὐ λέγονται δέ· ἐν τούτοις τακτέον καὶ Ἱταλούς, μὴ λεγομένους μὲν ἀλλ' ὄντας ἐνόχους αἰρέσει. τοῦτο τὸν μὲν 10 πατριάρχην ἐθάρρυνε πλεόν, βασιλεὺς δὲ δεινὸν ἔδοξε καὶ βαρύν.

E ὡσεὶ δὲ λακνηρὴν ἀγορὴν αὐτίκῃ, μὴ οἷός θ' ὑπενεγκεῖν τοὺς λόγους· ἀνασσεύβηται γὰρ ἐντεῦθεν ἡ θήρα τῷ βασιλεὺς, καὶ οὐκ ἔχεν ὃ τι καὶ λῆξει, ὥς ὑπ' ἀνάγκης ἀληθεύειν δοκοῦντος. ἀλλ' οἱ ἀμφὶ τὸν ἀρχιδιάκονόν τε καὶ τὸν πρωταποστολάριον δίκην σφηκῶν ὄρ- 15 μήσαντες ἐνοδίων ἐπιῖχον στερεῶς τῷ Βέκκῳ ὥς κακῶς κρίνοντι, λογιῶ καὶ ταῦτά γε ὄντι καὶ ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς δοκοῦντι φρονεῖν.

P 256 13. Ἡμέρα παρῆλθεν ἐκείνη, καὶ ὁ χαρτοφύλαξ τῷ βασιλεὺς ἀπηχθάνετο, αἰτίας ἐργελαβοῦντι τοῦ βλάψαι. καὶ δι'

13. Θύρα P.

felleret, intelligens eum, ne quod promiserat facere auderet, imperatoris contrarium palam sensam stadiumque demonstrantis verecundia coacti, tandem invitatus licet in necessarium consilium trahitur imperandi ei anathematis, si recuset, incurrendi poena, ut quid iudicaret de Italis proferret. hoc imperio perturbatus Veccus est, inter hinc quidem haud moliter urgentem praesentis Augusti metum, inde autem contra stimulantem consciscendi anathematis scrupulum medius in arto deprehensus. itaque huius ipsius confessione angustiae orationem ingressus, ei exordie subiecit sese, cum hinc a saeculari potestate, cuius vis in corpus est, inde a spiritali, quae in animam valet, in diversa propellatur, potius animas consulere velle quam corpori. tum usus partitione sic dixit: "quidam et sunt et dicuntur haeretici; nonnulli neque sunt neque dicuntur; alii dicuntur quidem, sed non sunt; postremo aliqui vice versa sunt, licet non dicantur, tales. in hanc ultimam classem redigendos puto Italos, quippe qui cum haereseos non dicantur rei, revera tamen eo crimine tenentur." ea libera vox magnam adiecit patriarchae confidentiam, periculique eadem imperatorem, qui non leviter indignans sic abductum consiliis suis ostium, conventum subito abruptit, cum non haberet in promptu quid reponeret inopinato dicto, cui necessitas ipsa illa, qua fuerat expressum, veracitatis auctoritatem adiungeret. verum archidiaconus et pretapostolicus instar irritatorum in trivio crabronum coorti acriter in Veccum in os illi vehementer obsistebant ut male iniqueque iudicanti, quicquid cetera sapiens esset et praestare multis doctrina videretur.

13. In hunc modum transacta eo die res infirma imperatoris animo reliquit gravis in Veccam indignationis aculeum, quo ille stimulante ca-

ὑπερβολὴν δρογῆς τὸν Χοῦμνον προστησάμενος Ἰωάννην ὡς παρα-
 πρεσβευτὴν ἐκείνου διώκοντος ἔκρινεν. εἰσάγει τε τὴν κατηγο-
 ρίαν ὁ Χοῦμνος ἐπὶ συνόδου, καὶ ὁ κατηγορούμενος τὴν ὑπόθε-
 σιν παρεγράφετο καὶ τὴν κατηγορίαν ὡς ὑπερήμερον παρεκρούετο,
 5 κατηγορίαν λέγων ταύτην καὶ μόνου τοῦ βασιλέως, αὐτὸν δ' Β
 οὐχ οἶόν τε εἶναι μετὰ δεσπότου κρίνεσθαι. ταῦτ' ἔλεγεν ἐπὶ
 συνόδου στωθεῖς ἐπ' αὐτοῦ τοῦ τόπου οὗ τὸ πρότερον ἐκαθέζετο,
 τοῦ Χοῦμνος μέσον ἱσταμένου καὶ κατηγοροῦντος, τῶν δὲ συγ-
 κλητικῶν ἀρχόντων, τοῦ μεγάλου λογοθέτου τοῦ Ἀκροπολίτου,
 10 τοῦ λογοθέτου τῶν οἰκειακῶν τοῦ Ἱατροπούλου καὶ ἄλλων, συνε-
 δριαζόντων τῇ συνόδῳ καὶ θελούντων κρίνειν ὡς ἐκ προσώπου τοῦ
 βασιλέως περιφθέντων. τότε τότενοι οἱ μὲν ἀρχιερεῖς παρητοῦντο Γ
 τὴν κρίσιν, μὴ ἔχειν κρίνειν λέγοντες κληρικὸν πατριάρχου, εἰ
 μὴ αὐτὸς ἐπιτρέψειεν. ὁ δὲ πατριάρχης οὐδ' ὅλως ἐδίδου, ἀλλ'
 15 ὑπαξὺς εὐρὼν συνεργὸν ὑπερμαχεῖν ἤθελεν. ἀπραξία δ' ἐντεῦθεν
 κατηγολούθει καὶ συνόδῳ καὶ ἄρχουσιν, ὡς εἰπεῖν τὸν μέγαν λο-
 γοθέτην τότε καταφερόμενον τῆς συνόδου ὡς ἀπὸ ῥινόδου ἔλκει ὁ
 χαρτοφύλαξ τὴν σύνοδον, καὶ τί ποιητέον οὐκ οἶδα. οὕτως Δ
 ἀποκρουσθέντες ὑπὸ στρεφόν τε πρὸς βουλέα, καὶ ἃ συμβεβήκει
 20 ἀπήγγειλον. περὶ μέντοι τοῦ καθ' αὐτὸν ὁ χαρτοφύλαξ ὑποστελ-
 λόμενος, ὡς μὴ δοκοῖη προσκρούειν τῷ βασιλεῖ, ἀπελθὼν ἤντι-

as nocendi. quacrens eo irae vehementia elatus est, ut appposito ei ac-
 cusatore Ioanne Chumno dicam male obitae legationis impegerit. detulit
 autem Chumnus ad synodum id crimen. contra quod Vecrus praescri-
 bens exceptione falsi etiam delationem ipsam ut seram et intempestivam
 reiiciendam contendebat, addens satis apparere non Chumni accusationem
 istam sed imperatoris esse: sibi autem haud tantum suppeteret virum
 opumve, ut litigare cum domino auderet. haec, apud synodum locutus
 est, persistens in ipso loco ubi prius sederat, Chumno, qui accusabat,
 in medio stante. intererant synodo ab imperatore missi senatorii magi-
 stratus, Acropolita magnus logotheta et Iatropalus logotheta domestico-
 rum, alique nonnulli considerantes una cum patribus. hi porro imperato-
 ris causa magnopere nitebantur, ut delatio acciperetur et iudicium fieret.
 verum id episcopi recusabant, nefas esse dicentes clericum patriarchae iu-
 dicari nisi ipso permittente. patriarcha vero id sese permissurum palam
 negabat: nactus enim semel ad quod optabat adiutorem, eum omni sibi
 ope ac contentione tuari decreverat. hic nodus negotio iniectus cum
 patres synodi, tum quos dixi magistratus, ignaros quid agerent tenebat
 ut tandem exurgens synodoque excedens magnus logotheta diceret "char-
 tophylax synodum sibi obnoxiam naso quo vult trahit; unde cum hic na-
 bis non satis constet quid facere oporteat, id quaesituri alibi recedimus."
 ita repulsi redierunt ad imperatorem, et quae contigerant narrarunt. at
 chartophylax apud se considerans quo statu res essent suae, contrahi
 animo coepit; et ne temere iacosisis imperatorem atque in eius offen-

- βόλει μὴ ἀκαταιτιάτῳ μὴνέιν. αὐτὸς γὰρ ἔτοιμος εἶναι καὶ ὁφείκειον ἀποθέσθαι καὶ πᾶσαν ἀφεῖναι τὴν πρὸς αὐτὸν πρόσδοον, κοινωνικὸς δὲ εἶναι τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ὃ τι πράξοι, μὴ παραιτεῖσθαι τὴν βασιλείῳ χάριν καὶ τοῦτο, ὥς μὴ σχίσειν τὴν ἐκκλησίαν δοκοίη. εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἑξορίαν πέμπεσθαι, εἰς
- P 257 θελητὸν τῷ κρατοῦντι, καὶ τοῦτ' εἶναι πρόθυμος. ὁ μέντοι γε βασιλεὺς τὴν τῆς ὁργῆς ἀδοξίαν τῷ δῆθεν πρὸς αὐτὸν φιλαθρώπῳ συγκρούπτων, ἀπέπεμπε πρὸς τὰ οἴκοι μηδὲν εἰπών. ὁ δὲ καὶ εἰς ἑξορίαν προητοιμάζετο, καὶ τὰ αὐτοῦ τῷ σκευοφυλακίῳ τῆς ἐκκλησίας ἀνατιθεὶς ἱματίων πενιχρῶν ἑαυτῷ προσνύει, καὶ 10 γε τοὺς ἰδίους φέρων καὶ ἑαυτὸν τῷ μεγάλῳ ναῷ κατεπίστευεν. ὥς γοῦν οὐκ ἀνυστὰ ἐδόκει τὰ πρὸς ἐκείνον τῷ βασιλεῖ τῷ ναῷ προσφυγόντα, πέμψας βασιλικὰς συλλαβὰς ἐνσημασμένας τῷ
- B ἐρυθρῷ μεθ' ἀπίσης ἐκείνον μετεκαλεῖτο τιμῆς. καὶ ὡς καθυπήκουε, καὶ ἐξελθὼν αὐτίκα εὐθὺ ἄπεισι τοῦ καλοῦντος, καὶ 15 πρὶν ἐμφανισθῆναι κατέχεται, καὶ εἰς φυλακὴν τὴν τοῦ Ἀνεμᾶ πύργου τοῖς Κελτοῖς σωματοφύλαξι δίδοται. ὁ μὲν ἐν τούτοις ἦν.
- C 14. Ὁ δὲ βασιλεὺς τοῖς περὶ αὐτὸν λόγοις χρησάμενος, ὧν πρῶτοι καὶ κράτιστοι ὁ ἀρχιδιάκονος καὶ ὁ πρωταποστολάριος ἦσαν, συντίθησι τόμον καὶ ἀπὸ διαφόρων ἱστοριῶν τε καὶ χρή- 20

sionem ultro incurrere videretur, eum adiens rogat ne sibi innocent irascatur. nam se paratum esse vel ad officium abdicandum, renuntiandumque emolumentis et proventibus quas inde perciperet. se quidem esse de cleri corpore: tamen quocunque statu sit, non recusare imperatoris gratiam, quin magni facere ac sibi ambire ipsius ecclesiae causa, ne scindere ipsam videri posset. quodsi gratia se indignum imperator sua iudicans amandare in exilium vellet, etiam ad tantum mali subeundum sese promptum exhibere. haec imperator audiens iram penitus animo conceptam sibi dedecori futuram, si proderetur, ratus, fucata benevolentiae in Veccum specie occultans, remisit hominem domum nullo verbo addita. at ille in exilium se comparabat. et sua familiari suppellectile, excepto quem inde sibi ad praesentem providit usum paupertino vestitu, in apothecis ecclesiae deposita, ipse obsoleta veste cum suis asylo magni templi se commisit. quo imperator comperto, haud se iam videns perficere posse quae cogitabat propter religionem loci sacri quo Veccus confugerat, missis regis literis rubrica insignibus, omni eum honoris significatione ad se vocavit. nec ille recusavit, sed statim exiens ad vocantem recta pergebat. verum priusquam admitteretur, comprehensus est et in carcerem turris Anemae conclusus, Celtis satellitibus custodiendus traditur. et hic quidem in his erat.

14. At imperator eruditione usus doctorum hominum, quos circa se auctores adiutoresque huius negotii habebat, quorum primi valentissimique erant prius memorati archidiaconus et protapostolarius, scriptum composuit ex variis contextum historiae et testimoniiis, quibus demonstrare co-

σιων ἀκαταιτίατα τὰ κατὰ τοὺς Ἰταλοὺς παριστᾷ, καὶ πέμψας
 πρὸς τὸν πατριάρχην τὸν Ἀκαπνίου Ἀρσένιον, ἄνδρα γεραρὸν
 μὲν καὶ τίμιον, τὰ δέ γε κατ' ἐκεῖνα τὰ πράγματα ἐπ' ἀμφοτέ-
 ραις χωλεύοντα ταῖς ἰγνύαις, δέξασθαι μὴνύει τὸνδε τὸν τόμον
 5 καὶ κοινὸν πρὸς ταῦτα τὸν ἀπόλογον σχεδιάσαι, πλὴν ἐξ ἴστο- D
 ριῶν καὶ γραφικῶν χρήσεων. “τὸ γὰρ ἀπὸ κοιλάς φωνεῖν ἄσθε-
 νὲς μὲν ἄλλως καὶ μάταιον· πλὴν δ' ἄλλ' οὐδ' αὐτὸς δέξομαι.”
 ἐκείνος μὲν οὕτω ταῦτα, θαρρῶν ὥς οὐκ ἀποδύσεται τις πρὸς τὰ
 γραφέντα· τὸν γὰρ χαρτοφύλακα ἐν ἀφυλάκτοις εἶχεν, ἐν ᾧ σα-
 10 λεύειν εἶχε τὰ πάντα, νικήσειν ἐκ λόγων ᾤετο. ἀλλ' ὁ πατριάρ-
 χης σὺν τῇ συνόδῳ περὶ τοῦ τόμου διασκεψάμενοι, πέμψαντες E
 συνήγον τοὺς μετ' αὐτὸν εἶναι δοκοῦντας. ἦσαν οὖν καὶ ὅσον
 τὸ τῆς ἐκκλησίας ἔκκριτον. ἦσαν δὲ καὶ οἱ περὶ τὸν Τερνικικό-
 πουλον Ἰωαννίκιον, σχιζόμενοι μὲν τοῦ πατριάρχου περιφανῶς,
 15 ὅμως δὲ τῆς χρείας καλούσης τὰ τῆς μικροψυχίας ἐκείνης χώραν P 258
 οὐκ εἶχον. σὺν τοῦτοις δὲ παρῆν καὶ ἡ τοῦ βασιλέως αὐταδέλφη
 Εὐλογία, καὶ πᾶν ὅσον ἦν μετ' αὐτοῖς ἐν μοναχοῖς καὶ λογίοις
 ἐξεταζόμενον. οἷς σκοπὸς εἷς ἦν πρὸς τὸν τόμον ἀπολογεῖσθαι

9. ἐν εὐφυλάκτοις ἔχων?

nabatur nullam inesse Latinis haereseos labem. hoc deferri a se curavit
 ad patriarcham manu Arsenii filii Acapnii, viri gravis et honorati, sed
 circa istas controversias in utramque, quod aiunt, tibiam claudicantis.
 hic patriarchae volumen reddens addidit mandare imperatorem ut illud
 legat, et si quid deinde haberet quod his opponeret ad suae sententiae
 defensionem, contrario id apologetico scripto complecteretur. caeterum
 videret ut in eo nihil allegaret nisi ex probatis et fidei non dubiae histo-
 riis sententiisque idoneorum auctorum: nam auctoritate propria et quasi
 Pythonissae instar ex ventre loqui infirmum ad fidem et vanum fore; et
 diserte iam nunc profiteri Augustum se, si quid tale offeratur, haud ac-
 cepturum. haec ita mandabat imperator magnopere fretus invicta, ut
 putabat, soliditate scripti; nec putans fore unquam ut aliquid plausibiliter
 excipi contra illud posset, maxime cum securus iam esset a chartophy-
 lace, in quo utique partis contrariae spes universa penderet, et a quo
 videlicet uno iure timeri aliquid in hoc genere potuisse videbatur. ita-
 que sibi certo persuaserat se rationibus et auctoritatibus illo scripto alle-
 gatis plane causam evicturum. patriarcha vero consilio habito cum syno-
 do de eo quod circa id scriptum agi oporteret, congregandos putavit
 eos quos suarum esse partium credebatur. erant hi lectissimi quique ac-
 flos delibatus ecclesiae. nec abfuit ab eo numero Ternicopulus Ioanni-
 cius cum suis, utcumque illi palam se a patriarcha separaverant. tamen
 nunc communi utilitate vocante minutas illas offensiones animorum, cau-
 sas eius simulatis, seponendas tantisper putaverunt. cum his adfuit et
 soror imperatoris Eulogia, simulque quidquid in monachis et aliorum or-
 dinum doctis laudatisque hominibus eximium et spectatae claritatis fuit.

- τῷ βασιλεῖ. καὶ δὴ ἀνεγινώσκετο μὲν ὁ τόμος, ἄλλος δ' ἄλλο
 τι πρὸς τὸ παρεστὸς τοῖς προκειμένοις ἀντέλεγεν. ἐπεὶ δὲ καὶ
 χρεία ἦν συμφρασθῆναι τοὺς λόγους καὶ εἰς ἓνα συντεθῆσθαι
 τόμον, καὶ ἐζητεῖτο ὁ συνθησόμενος, ἀνεδέχετο μὲν τὸν ἔργον
 Β ὁ Ἰωάννης Ἰώβ, εἶχε δὲ καὶ ἄλλους καὶ μᾶλλον τὸν συγγραφεύς
 τῶν τοιούτων ἐμὲ τῶν ἐννοιῶν συλλήπτορας. καὶ μετ' οὐ πολὺ
 ὁ τόμος ἐξείργαστο, ὃν δὴ καὶ κοινῶς ἀναγνωσθέντα πάλιν τοῖς
 ὄλοις, καὶ ὅσον ἦν πρὸς τὸ εὐσχημότερον μεταπλασθέντα, ὥς
 μὴ λυποῖη σκληρῶς ἐν τισιν ἔχων τὸν ἄνακτα, μετ' αὐτοῦ δὴ
 τοῦ Ἀρσενίου πέμπουσιν. ὁ μὲντοι γε βασιλεὺς δεξιόμενος τὸν
 C ἀπόλογον καὶ ἀκριβῶς διελθὼν ἐπεὶ ἔγνω πολλῶν λελειμμένος τοῖς
 λόγοις, καὶ ἔπειρ ἐμφανισθεῖν, αἷτιος αἰσχύνῃς ἑαυτῷ γενεσόμενος,
 τῷ δοκεῖν ὑπὸ περιφρονήσεως καὶ οὐ κατὰ δειλίαν, ὥς
 ἦν ἀληθές, περιορᾶν, ὑπερηφάνει, καὶ ἀνεβάλλετο τὴν ἀνά-
 γνωσιν.
 D Οὕτως οὖν ἐκκρουσθέντες οἱ περὶ τὸν βασιλεῖα τῆς ἐγχειρή-
 σεως ἄλλως ἔγνωσαν ὑπελθεῖν τὸν Βέκκον ἐν φωλακαῖς. (15) τε-
 μάχια γὰρ ἐκ βίβλων συλλέγοντες ἱερῶν, ἐπεὶ καὶ λογίῳ ἀντικα-
 θίσταντο καὶ λόγοις ἦν ἀνάγκη πείθειν, λόγους γοῦν ἀγίων, δοο

horum unus erat animus, et conspirans in id ardor incumbibat, ut scri-
 ptam concinnaretur volumini ab imperatore misso contrarium. ad eam
 rem visum opportunum recitare cunctis audientibus imperatoriam scripta-
 ram; et ut quodque ex illa caput auditam esset, continue quemque pro-
 ferre quae forte occurrerant utiliter in contrarium alleganda. negotium
 deinde colligendi cuncta et in unum diversa digerendi suscepit ad id de-
 lectus Iasites Iob; qui et alios habuit adiutores eiusque participes labo-
 ris, in primis huius historiae auctorem. omnes hi collata diligentia in
 ordinandis collocandisque apte variorum sensibus, brevi tempore volumen
 confecerunt, idque conscriptum in communi coetu cunctis audientibus le-
 gerunt, unoquoque admonente si quid mutandum aut temperandum cen-
 set, in id maxime universis intentis, ne quidquam in eo relinqueretur
 aculeatum aut durum, quo imperator offenderetur. denique opus eimi-
 tum quantum satis est visum, per eundem Arsenium ad imperatorem mi-
 tunt. is eo accepto et attente lecto multum se opinione illa falsum agno-
 vit, qua negotium scriptionis sua illa mittenda statim conficiendum existi-
 maverat. tamen hunc ipsum praesentem sensum animi dissimulavit, er-
 bescenti, si is enotesceret, necessitatem sic praeyertendam putans.
 publicam vero scripti oblatis lectionem differebat contemptu quodam, ut
 videri volebat: sed vera causa erat eius morae convictionis metus, super-
 ciliosi obtentu fastidii velatus.

Tali consiliorum successu repulsus ab optatis imperator et qui cum
 eo sentiebant, alia sibi grassandum via statuerunt, Veoco ipso intra
 masearem tentando. (15) animadvertentes enim hominem, qualis erat
 Veocus, sapientem ac doctum non alia certius expugnandum videri ma-
 china quam argumentis et testimoniis ex ecclesiastica eruditione petitis,

- καὶ ὑπὲρ Ἰταλῶν ἐδόκουν εἶναι, προὔτεινον ἐκείνῳ κατὰ φυλακὴν
καθημένῳ. ὁ δὲ λαμβάνων καὶ διερχόμενος ἡρέμα πως εἰς εἰρή- P 259
την συγκατεκλίνετο. καὶ γ' ἄπλοῦς ὢν καὶ φιλαλήθης εἰς ἅπαν
τῷ μὲν ἀπλῶ ταῖς γραφαῖς καθυπῆγετο, ταῦτό γε πάσχωσι τοῖς
ἀποροῦσιν, εἰ μετρίως ἀποροῖεν, ἀπροσδοκῆτως τὸ πᾶν οἰομέ-
νοις ἔχειν. τῷ αὖ φιλαλήθῃ οὐκ ἡδόξει ὁμολογεῖν μὴ εἰδέναι
μήτε μὴν ἐντυχεῖν. καὶ ἡ αἰτία τὸ ἐφ' Ἑλληνικαῖς σχολάζοντι
μὴ θείαις γραφαῖς ἐγγενέσθαι οἱ ἐμμελετῆσαι. Θέλειν μέντοι καὶ
ἰδεῖν τὰς βίβλους καὶ ἀναγνῶναι ἐπιμελέστερον, ἐφ' ᾧ τῷ νῦ B
10 τῶν γραφῶν προσέξειν, καὶ οὕτως ἢ πεισθέντα ἀνάγειν ἔχειν ἐπ'
ἐκείναις τὸ θάρρος καὶ παγίως ἴστασθαι ἐς ὃ τι καὶ κλῖνοι, ἢ μὴ
πεισθέντα τὰς αἰτίας ἐμφανεῖς παριστᾶν δι' αἷς μὴ πείθοιτο.
ταῦτ' ἔλεγε, καὶ ὁ βασιλεὺς κατένευεν, ἐξαγαγὼν τε τῆς φυλα-
κῆς τὰς βίβλους εἰς ἀνάγνωσιν παρείχεν ἐπὶ σχολῆς.
- 15 Τῷ μέντοι γε πατριάρχῃ μέλον ἦν ἐφ' ἐκάστῳ τῶν πρὸς
βασιλεῖα ἀποκρίσεων, μειζόνως ἤδη ἐπιτιθέμενον καὶ γ' ἡρεμεῖν C

ei custodia detento considerandas obtulerunt excerptas ab ipsis sacrorum
librorum sententias quae Latinorum causae faverent. eas ille in manus
sumptas attente perlegens sensim ad pacem inclinabatur, duabus ad id
ei suffragantibus dotibus, candore quodam animi fuci expertis et innato
amore veritatis. quarum a priori assequebatur ut, cum simpliciter ac
citra praecudicium suspicionemve fraudis ad cognoscenda quae propone-
bantur accederet, facile induceretur similitudine veri, passus idem quod
mediecrit dubitantes solent, qui levi momento in partem inclinantur al-
teram, et ubi vel paululum imminutas conspiciantur ambigendi rationes,
quibus antea in suspensio tenebantur, continuo causas se sactos idoneas
rati dubitationis deponendae, tenere se rem ipsam et liquere iam sibi ne-
gotium prius obscurum existimant. at altero illo sincero studio profiten-
dae veritatis prohibitus affirmare quod non erat, cum nondum omnem
sibi abstersam caliginem sentiret, haud sane simulare sustinuit sibi plane
esse perspectum id quod apparere ipsi dumtaxat et prima blandiri specie
coeperat: verum nullo tardatus malo pudore ingenuae fatebatur se non ad-
huc clarissime videre quid penitus in re esset, negabatque satis convictam
sibi mentem ad ultimum expediendum de controversia tanta iudicium. et
causam eius cunctationis ex eo repetebat, quod hactenus saecularibus
plurimum intentus literis minus otii studique tribuisset sacrae scriptorum
divina tractantium eruditioni meditandae. quare cupere sese attentius
ista cognoscere, librosque ipsos perlegere diligentius, quo ipsa iam peni-
tas introspecta sententia oraculorum aut certo constitueret nihil exceptio-
nis idoneae superesse, quo minus plane confideret irrevocabili amplecten-
dum assensu id ipsum in quod inclinari iam coeperat, aut si non persua-
deretur, causas explicaret ob quas haereret. eam viri orationem proba-
vit imperator, et ei continuo e custodia educto libros per otium expen-
dendos praebuit.

Patriarcha interim in acri erat meditatione defixus, disquirens apud
seae quid probabilis responsum opponeret argumentis imperatoris, quem pro
suscepta palam causa nunc iam vehementer instantem utique nec in po-

- D μὴ ἔωντα. (16) ταῦθ' ὁρῶν ὁ μοναχὸς Ἰωβ Ἰασίτης, καὶ περὶ τὴν γνώμην ὁρρωδῆσας τοῦ πατριάρχου, μὴ καθυφείη τῆς ἐνστάσεως ἀπειπῶν, μηχανᾷται τι τοιοῦτον ἐπὶ τῷ τῇ γνώμῃ τοῦ πατριάρχου στηριξάι. ὑποτίθεται γὰρ γνώμην γράφειν καὶ πέμπειν τοῖς ὁπουδῆποτε εὐλαβέσιν ἀνδράσιν εἰς πληροφορίαν⁵ δῆθεν, προστιθέντα καὶ ὅρκον ἐφ' ᾧ μὴ κλονοῖντο, ἀλλ' ἀραρότως ἔχειν, ὡς οὐ καθυφείη πιστεύοντας, καὶ οὕτως ἔλξειν ἐκείνους πρὸς τὸ εὐμενέστερον, ὥστε καὶ σχιζομένους τὸ πρῶτον
- P 260 δέχεσθαι. τούτοις τοῖς λόγοις ὁ ἱεράρχης πεισθεὶς ἐγχωρεῖ οἱ ἐκτιθέναι τὴν γνώμην, καὶ ἐξετίθεται τὴν ταχίστην. πρὶν δὲ¹⁰ πεμφθῆναι, ἔδοξε τῶν ἀρχιερέων ἀποπειρᾶσθαι, ὡς μάθοι εἰ εἰς τέλος ἀντίσχοιεν. συναχθέντων τοίνυν ὑπανειγινώσκειτο μὲν ἡ γνώμη τοῦ πατριάρχου, ἠρωτῶντο δὲ εἴ γε καὶ αὐτοὶ ἐμμένειν ἔχοιεν κατὰ ταύτην. καὶ ὠμολόγουν αὐτίκα, καὶ τὴν γνώμην ἕκαστος ἰδίᾳ ὑπογραφεῖ, πλὴν τῶν προνοιστέρων, ἔβεβαλον τε¹⁵ καὶ κατησφαλίζετο. ὡς γοῦν ἐλέμφθη μὲν ἡ γνώμη, ἐν ἀφύ-
- B κτοῖς δ' ἦν ὁ πατριάρχης τοῦ μηδ' εἴ τι καὶ γένοιτο μεταβῦλλιν (τοῖς γὰρ ὅρκοις συνειληπτο), δῆλος ἦν καὶ πρὸς βασιλέα λέγων ὡς οὐ ποιήσω οὐδὲ καταπραξάμενος τὴν ἐγχείρησιν. ὁ μέντοι γε

2. παρὰ P.

sterum quieturum satis apparebat. (16) in ea conflictantem meditatione patriarcham conspicatus monachus Iobus Iasita, et non sine causa veritus ut par ad extremum foret eluctandae contrariorum rationum et molitionum instantiae, tale quidpiam machinatus est ad firmandum in resistendi constantia patriarchae animum. suggerit illi consilium scribendae mitterendaeque pastoralis ad universos curae suae subditos fideles epistolae, qua et illos admoneret quid tenendum in his esset, et quo efficacius iis persuaderet in commendatis constantiam, iuramento palam interposito sponderet nunquam se deflexurum a rigore semel fixae sententiae, aut eo descensurum, quantumvis a quovis traheretur, ut a quibus iure se suosque abscissos hactenus putasset, eos in communionem acciperet. his Iobi suggestionibus acquiescens patriarcha ei commisit ipsi negotium formandae in eam sententiam circularis epistolae, qua statim composita, priusquam emitteretur, visum patriarchae est experimentum capiendum iudicii de his rebus episcoporum, ut inde perspiceret ecquid sic animati apparerent, ut recte confidi posset eos usque ad finem inflexibiliter in recusandi constantia mansuros. congregatis ergo ipsis lecta est perscripta, ut dixi, a Iobo monacho patriarchae sententia. moxque interrogati singuli sunt an idem et ipsi sentirent, et num certo decrevisset in eo perseverare. omnes statim assenserunt, et cunctorum praeter providentiores paucos propriis firmata subscriptionibus epistola missa quoqueversum est. ea vulgata, constrictoque patriarcha insolubili nexu, ne in ullam circa hac mutationem sese posset relaxare, quippe cui iam non esset integrum a sententia tam publica professione declarata resillire, iurisiurandi utique, religione devincto, is sane prae se ferebat se negaturum imperatori quod

βασιλεὺς ἀπογονοὺς οἶον ἐντεῦθεν τῆς ἐκείνου κατανεύσεως
 (δεινοὶ γὰρ οἱ ὄρκοι κωλύειν) ἐν δεινῷ μὲν τὸ συμβᾶν ἡγήται
 (ἐκ' ἰσῆς γὰρ ἦν αὐτῷ βουλευτὸν τὸ προβῆναι τὴν πρῶξιν εἰς τέ-
 λος τῷ μετὰ τοῦ πατριάρχου προβῆναι), ὁμῶς δ' ἀποκρουσθεὶς
 5 ἐκείνου τοὺς ἀρχιερεῖς προσήρχετο ἐμβριθέστερον. ἐν τούτῳ δὲ C
 καὶ ὁ Βέκκος ἐνσυχολάσας ταῖς βίβλοις, καὶ συνορῶν πολλὴν ἐν-
 τεῦθεν ἐπὶ τῇ πράξει βοήθειαν, ὥς μηδὲν πλέον τολμησάντων
 τῶν Ἰταλῶν ἴσως ἢ τὸ ἐπὶ τῷ συμβόλῳ προσθεῖναι, καὶ τὴν τοῦ
 10 θαναστοῦ Κυριλλοῦ λέξιν παρήγεν, ἡμᾶς τε κἀκείνους κατὰ
 τὸ ἐγγωροῦν συμβιβάζουσιν, τὴν “τὸ ἐξ ἁμφοῖν οὐσιωδῶς ὑπάρ-
 χον, τοὔτεστιν ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ,” ὥς ἐκείνων μὲν ἔχόντων
 τὴν ἑκ, ἡμῶν δὲ τὴν διὰ, καὶ ἁμφοῖν τούτων ἐκείνον συμβιβ- D
 στήν γίνεσθαι. ταῦτα καὶ πολλὰ τῶν τοιούτων ἰδὼν, καὶ πρὸς
 15 τοῖς τὸν μέγαν Μάξιμον εὐρὼν μαρτυροῦντα, ἐν μιᾷ τῶν
 ἐπιστολῶν πρὸς Ῥουφῖνον μετὰ πολλὰ οὕτω λέγοντα “ἐξ ὧν οὐκ
 αἰτίαν σφᾶς τὸν μονογενῆ τοῦ πνεύματος ἀπέδειξαν λέγειν, ἀλλ'
 ἵνα τὸ δι' αὐτοῦ προΐεναι δηλώσωσι καὶ ταύτῃ τὸ συναφές καὶ
 ἀπαράλλακτον τῆς οὐσίας παραστήσωσιν,” ἀδύνατον δ' εἶναι,
 καὶ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου κατήκουεν, ἐν τῇ τῆς τριᾶδος τάξει E

12. τὴν alterum deerrat.

petebat, et nunquam consensurum in concordiam ecclesiarum quae tracta-
 batur. quare desperato imperator assensu patriarchae propter iuramenti
 obstaculum ineluctabile, aestuabat animo, difficilem inde fore negotii exitum
 providens. nam utrumque ex aequo imperator optabat, et iniri con-
 cordiam et in eam consentire patriarcham. tamen inde repulsus ad ur-
 gendos episcopos vehementius incubuit. inter haec Veccus lectis libris,
 cum la iis observasset multa quae conventionem ecclesiarum multo quam
 putarat expeditiorem ostenderent, quippe cum inde constaret summam de-
 mum peccati Latinorum in additamento verbi unius ad symbolum consi-
 stere, et quod dogma ipsum attinebat, extaret Sancti Cyrilli testimonium,
 quod nos et illos in hoc quidem capite conciliabat, illud nimirum quo
 sanctus ille doctor ait spiritum sanctum substantialiter ex duobus exi-
 stere, hoc est ex patre per filium; ut iam tota controversia in praepo-
 sitionunculam redigeretur, nempe ambobus aequè agnoscantibus filii cum
 patre in spiratione consortium, cum hoc solo discrimine quod Latini ex
 filio, Graeci per filium procedere spiritum dicerent; quae parva erat et
 nullius momenti differentia, nihil prohibens quo minus in summa dogmatis
 consentire ecclesiae viderentur. his, inquam, et multis eiusmodi conside-
 ratis Veccus insuper invenit aliud ad eam rem palmare testimonium S.
 Maximi in epistola ad Rufinum, ubi post multa sic scribit “ex quibus non
 principium se unigenitum spiritus ostenderunt dicere, sed ut per ipsum
 procedere significarent, et ea ratione cohaesionem inseparabilis substan-
 tiae constituerent.” suadebat idem auctoritas magni Athanasii disterte
 affirmantis fieri non posse ut in trinitatis ordine spiritus agnosceretur,

τὸ πνεῦμα γινώσκεισθαι μὴ προοδικῶς ὃν ἐκ Θεοῦ δι' υἱοῦ, ἀλλὰ ποιητικῶς, ὡς λέγουσι. τούτοις τε καὶ τοῖς τοιοῦτοις συγρο-
τηθεὶς οἶον ὁ Βέκκος ἐφ' ᾧ τὴν ἰδίαν θεραπεῦσαι συνείδησιν,
ὑπεκλίνετο πρὸς εἰρήνην. καὶ ὁ βασιλεὺς πολλὴν ἐντεῦθεν ἐλάμ-
βανε τὴν ῥοπήν, πολέμους δὲ τοὺς ἐφεισιτῶτας καὶ αἵματα ἐχχ-
5 θησόμενα προβαλλόμενος, ὁμῶς δὲ ἐν ἀσφαλεὶ μένειν πρῶξαντα
παρὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν λογίων λαμβάνων. ὅθεν καὶ τοῖς ἀφ-

P 261 χιρεῦσι πολλὸς ἦν ἐμπέπτων καὶ καταναγκάζων τὴν πρᾶξιν, ἐγ-
χρονίζόντων καὶ μᾶλλον τῶν πρέσβων.

17. Ὡς γοῦν καὶ ἔτι ἀνῆρτηντο τὰ τοῦ πράγματος, καὶ 10
ἦν ἀνάγκη πρέσβεις πέμπεσθαι ἐφ' ᾧ παρ' ἐκείνων τὸ ἀσφαλὲς
γενέσθαι, ὡς ἐντεῦθεν μὴ ὑποπτεῖν τὸν κίνδυνον ὑποταγέντας
τῇ τῶν ἐκκλησιῶν πρωτίστῃ καὶ ἤδη γνησίους ἐκείνης νομιζόμε-
νους, ἐξελέγοντο μὲν οἱ πρέσβεις, οἱ δ' ἦσαν ὁ προπατριάρχης
B σας Γερμανὸς καὶ ὁ Νικαίας Θεοφάνης, καὶ τῶν συγκλητικῶν ὁ 15
μέγας λογοθέτης Ἀκροπολίτης, ὁ προκαθήμενος τοῦ βεστιαριου
Πανάρετος, καὶ ὁ μέγας διαρμηνευτής Βερροιώτης. οἳ δὲ καὶ
ἀνὰ μίαν τριήρη, ἐντεῦθεν μὲν οἱ τῆς ἐκκλησίας, ἐκεῖθεν δὲ
πλὴν τοῦ μεγάλου λογοθέτου οἱ ἐκ τοῦ βασιλείως, λαβόντες ἀνή-

16. ὁ decret.

quin ex deo per filium non progressive sed efficienter, ut loquuntur, ex-
isteret. his tandem et horum similibus attente perpensis Veccus, omni
iam exempto conscientiae scrupulo, totus ad pacem propendebat. quae
res magno incitamento imperatori fuit ad inceptam urgendum. ergo eo
iam fidentius illas sibi solitas formidines allegabat, bellorum videlicet, si
concordia iniretur, impendentium cruorisque fundendi, addens nullam esse
causam tam necessariae praecautiois omittendae, cum quod ad praer-
tenda tanta mala petebatur, securum innoxiumque quiddam esset iudicio
praestantium theologorum, et ab omni erroris aut culpa periculo remo-
tum. quare mokus erat in instando episcopis, iisque omni conatu per-
urgendis ad negotium conficiendum, expectantibus id ipsum qui aderant
a Romano pontifice legatis, et reditum differentium spe tandem obtinendi
quod petebant.

17. Hic erat tunc status negotii pendens. quo articulo rerum iam
maturum atque adeo necessarium visum est legatos ad papam missos
mittere, quo videlicet tanto securius formidata Latinorum expeditio sus-
penderetur, praetextu iam dempto Carolo Graecos oppugnandi ut schisma-
ticos, quorum esset in Italia legatio Romanam ecclesiam principem
ecclesiarum agnoscentium, ei obsequium profitentium, ac ut suam rite
venerantium dominam et matrem. electi ergo in legatos hi sunt, Ger-
manus qui patriarcha fuerat, et episcopus Nicaeae Theophanes, praeterea
ex senatoriis magnus logotheta Acropolita, praeses vestiarii Panaretus,
et magnus interpret Berrhoeota. his triremes ab imperatore datae sunt
duae: unam qui ex ecclesia erant simul consecenderunt, altera regis vete-
bantur excepto magno logotheta. extulerunt autem secum multa et pre-

γοντο, ἐπιφερόμενοι καὶ πολλὰ τῶν ἱερῶν δώρων, στολὰς λέγω
καὶ κατάρχουσα εἰκονίσματα καὶ σύνθετα πολύτιμα θυμιάματα,
πρὸς δὲ καὶ τὴν τῆς ἐκκλησίας ἐνδυτὴν ἐκ χρυσοπάστου ὀξείας C
διὰ μαργάρων, ἣν ὁ βασιλεὺς προσηνεγκὼν τῷ θείῳ τεμένει δώ-
5ρον ὄντως ἔπαξιον, συγχωρούμενος, ἐπεὶ οὐκ ἔφθασεν ἐτέραν
εὐτρεπισθῆναι τῷ μεγάλῳ τῶν κορυφαίων ναῷ, ἀνταλλαγὴν τοῦ
γινόμενου πρὸς τὸ ὃν οἷον ποιούμενος, λαβὼν ἀπέστειλλε καὶ αὐ-
τήν. οἱ μὲν οὖν οὕτως ἀναχθέντες ἀπέπλεον· ὁ δὲ βασιλεὺς
ἐπεὶ οὐκ εἶχε ῥῆον ἀποσχέσθαι τοῦ πατριάρχου (ἀντίχετο γὰρ D
10 ὡς λεπὰς πέτρας ἐκείνου διὰ τε τὴν ἀπ' ἐκείνου συγχώρησιν καὶ
τὴν πρὸς ἐκείνον πληροφορίαν, ὥς ὑπ' αὐτῷ σωθῆσόμενος),
συνθήκας ποιεῖται μετὰ τοῦ πατριάρχου (οἱ γὰρ ἀρχιερεῖς καὶ P 262
μόγις καθυπεκλίθησαν) οὕτως ἐχούσας, αὐτὸν μὲν ἐξελεθόντα
τοῦ πατριαρχείου ἐν τῇ τῆς περιβλέπτου καθῆσθαι μονῇ, σωζο-
15 μένων τῶν προνομίων αὐτῷ καὶ γε μνημονενομένου κατὰ τὸ σύνη-
θεις, ἀπελεθόντων δὲ τῶν πρέσβειων εἰ μὲν ἡ πρῶξις ὅπως δὴ ποτε
διακωλυθείη, αὐτὸν καὶ πάλιν εἶναι τὸν πατριάρχην εἰς τὸ πα-
τριαρχεῖον ἀνελθόντα, καὶ γε μετὰ τῶν ἀρχιερέων εἰρηνεύειν,
μηδὲν τῶν συμβάντων ὑπολογιζόμενον· εἰ δὲ προβαλὴ καὶ εὖο· B
20 δοῖτο εἰς τέλος τὸ προτεθέν, αὐτὸν μὲν ἐντεῦθεν ἀργῆσαι πάμ-
ναν, ἄλλον δὲ ἀντ' αὐτοῦ ἐπιστῆσαι τῇ ἐκκλησίᾳ, ὥς μὴ χω-

thesa suppellectilis sacrae dona, stolas, inquam, et aureas effigies, tum composita ex varis speciebus aromatum ingentis pretii thymiāmata. ad haec et maioris ecclesiae endyten sive tapetem altaris, rosei coloris, auro illusum, unionibus insertis. hunc imperator, quando est anathemate solutus, divino templo sacraverat, donum revera tali persona et tali ceremonia dignum. receperat autem illum apud se animo curandi ut similis formae alius fieret, a se magno principum Apostolorum templo dicandus. occasione porro invitatus hac proficiscentium Romam legatorum eum ipsis tradidit, compensaturum se abunde recipiens quidquid ecclesiae, subtracto isto ei dudum parto donario, deperire videretur. et illi quidem in hunc modum solverunt Italiam versus. at imperator avelli se a patriarcha haud facile ferebat: ei enim haerebat ut lepas petrae, vel sensu beneficii, quod ab eo se meminisset anathemate solutum, vel antiquo usu et ex eo nata fiducia salutis per eum assequendae. quare illum quoquomodo segregare a causa schismatis studens (alios enim episcopos in suam tandem sententiam pertraxerat) convenit in haec cum illo, ut patriarchali palatio egressus diversaretur in Periblepti monasterio, salvis ei preventibus et honore consueto commemorationis in sacro. quodsi quae res obstaret ne perfecti Romam legati negotium conficerent, rediret ille in patriarchales aedes et suae ut prius dignitatis usurparet munia, tumque in communionem reciperet episcopos, nihil illis succensens quod in pacem cum Latinis consensissent. sin coepta ex voto peragerentur, fixo ipso manente in reiectione pacis, quippe cui acquiescere fas sibi non putaret ob iuramentum, tum sane absteret honore, locumque alteri ecclesiae

ροῦν ἐκείνον εἶναι, τοῖς ὄρκοις προκατειλημμένον. ταῦτα πρὸς ἀλλήλους συνθεμένων ὁ μὲν πατριάρχης κατελθὼν εἰς τὴν τῆς περιβλέπτου μονὴν προσκαθίξει, ἐνδεκάτῃ μηνὸς Ἑκατομβαιῶνος, δευτέρας ἐπιμεμήσιως τοῦ ςψπβ' ἔτους, κατέχων καὶ τὰ
C αὐτοῦ προνόμια ἀναφαίρετα· τὰ δὲ τῆς ἐκκλησίας ἔτι ἐν γαλήνῃ ἦσαν, πλὴν τῶν τῆς ἐκκλησίας τεταγμένων εἰς ἀρχοντας.

D 18. Ἐκείνοις γὰρ καὶ λίαν ὑπόπτως ὁ κρατῶν εἶχεν ὡς οὐ συνθησομένοις ῥαδίως, καὶ μᾶλλον πολλὰς αὐτοῖς τοῦ Βίκου διαλεγόμενου καὶ προβαλλομένου τὰ τῶν ἀγίων ῥήτὰ μὴ πειθομένοις πάμπαν, ἀλλὰ δῆλοις οὔσι μὴ καταδεχομένοις, εἰ προβαίη,¹⁰ τὴν πρᾶξιν. ὅθεν καὶ αἰτίας σφίσιν ὁ κρατῶν ἐπλάττετο ὡς πρὸς τὴν πρὸς αὐτὸν δουλείαν ἀφηνιάζουσι, καὶ ὡς ὀνειδίζουσι

E μὲν ἀρχιερεῦσιν ὑποκλιθεῖσαι, καταρωμένοις δὲ βασιλεῖ τοιαῦτ' ἀναγκάζοντι γίνεσθαι. ἀμέλει τοι καὶ πρῶτον σφᾶς θωπείας ἐπιθεῖν ἔγωγε, καὶ προσεκαλεῖτο, καὶ τιμητικῶς προσεφέρετο κύβη¹⁵ καθίσας καὶ τὰ συνήθη προβαλλόμενος. μηδὲ γὰρ χάριν ἄλλου πραγματεύεσθαι τὴν εἰρήνην ἢ τοῦ δεινοῦς πολέμου ἀνακοπῆται καὶ Ῥωμαίων αἵματα περιποιηθῆναι ἐκχυθῆσεσθαι κινδυνεύοντα. μένειν δὲ καὶ πάλιν τὴν ἐκκλησίαν ἀκαινοτόμητον, μηδὲ τοῦ τυ-

P 263 χόντος παροφθισμένου. τρισὶ δὲ κεφαλαίοις καὶ μύθοις τὸ πρὸς²⁰ τὴν τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησίαν πραττόμενον περιστήσεσθαι, πρὸ-

vice ipsius praeficiendo concederet. his inter ipso conventis patriarcha in Periblepti monasterium migravit die 11 Ianuarii secundae indictionis anni 6782, fruens ibi redditibus suis annuis sine diminutione. hic ecclesiae quidem corpus in quadam tranquillitate erat, non ita qui ei praee-

18. Hos enim valde suspectos habebat imperator, haud facile assensuros autumans, utique cum disserenti plerumque apud eos Vicos, et testimonia sanctorum patrum, quibus fuerat ipse convictus, proposita, non acquieverant, sed in sententia perstabant, prae se ferentes non accepturos omnino concordiam, si conventum de illa foret. hinc irritatus princeps comminacebatur quae ipsi impingeret crimina; quasi subiecti- nem ipsi debitam detrectarent, exprobrarentque episcopis pacem probatibus, imperatorique maledicerent, quod eos in suam sententiam traxisset. prius tamen quam haec persequeretur infestus, blandis eos experientes suasionibus putavit, si posset delinquit adducere. convocatis igitur his et exceptis perhonorifice medius considens solita illa sibi et saepius ante allegata memoravit, non alia se moveri causa ad tractandam pacem profectus quam necessaria praecautio imminentium inevitabiliter, nisi de illa conveniret, bellorum atrocium, et pia parsimonia Romani sanguinis, quem aliter immanissime fundendum periculum praesens esset. ne porro dubitarent quin post istam quoque pacem mansura in statu pristino, citra ullam momenti maioris immutationem, foret ecclesia. cordi hoc sibi fore; nec quidquam in ea cura neglecturum sese certe confiderent. tribus demum solis capitulis totum hoc concordiae cum ecclesia Romana negotium

τίμη ἐκκλήτῳ καὶ μνημοσύνῳ, ὧν ἕκαστον εἴ τις ἀκριβῶς σκο-
ποίη, κινδὸν εἶναι ἀνάγκη. “πότε γὰρ καὶ παρουσιάσας ὁ πά-
πας προκαθίσει τῶν ἄλλων; πότε δέ τισι καὶ ἐπέλθοι δίκην ἔχουσι
· θύλασσαν τοσαύτην ταμέσθαι καὶ τόσον ἀναμετρησαι πέλαιος,
5 ἐφ’ ᾧ τῶν νομιζομένων πρωτείων τυχεῖν; τὸ δ’ ἐπὶ τῇ ἡμετέρῃ
καὶ μόνη ἐκκλησίᾳ, καὶ δευτέρῃ τῇ καθ’ ἡμῶς καὶ μεγάλῃ, τὸν B
πάπαν μνημονεύεσθαι τοῦ πατριάρχου λειτουργοῦντος, τί ἂν τῇ
ἁρμόδι προσσταίῃ; πόσαις οἰκονομίαις οἱ πατέρες πρὸς ὃ τι γενέ-
σθαι συμφέρον ἔχρησαντο; καὶ αὐτὸ δὲ τὸ τὸν θεὸν γενέσθαι
10 ἡθροῦπον καὶ σταυρὸν ὑπομείναι καὶ θάνατον καταδέξασθαι,
ἄλλως ὄντα θεῷ ἀρρεπῇ, εἰ μὴν καὶ θεῷ συνειλημμένῳ σώματι,
ἀλλ’ οὐκ κατ’ οἰκονομίαν τὴν ἀνωτάτω γέγονε, καὶ τῶν μὴ πρε-
πόντων θεῷ σαρκοφόρῳ γενομένων πᾶσα ἡ οἰκουμένη σέσωσται. C
οὕτω χρῆμα θαυμαστὸν ἡ οἰκονομία. καὶ γ’ ἡμεῖς εἴπερ οἰκο-
15 νομικῶς τὸν ἐκηρητῆμένον κίνδυνον φύγοιμεν, οὐχ ὅπως εἰς ἁμαρ-
τίαν λογισθῆσεται, ἀλλὰ καὶ προσαποδέξονται οἱ γνώσις ἀρι-
στης ἐπήβολοι. ἡμεῖς δέ, ἀλλ’ ὥς ἀκούω, καὶ ἀρχιερεῖς εἰς
τοῦτο συγκατανεύσαντας ἀποστρέφεσθε, καὶ τὴν ἐκκλησίαν πει-
ρῶσθε σχίσσειν, καὶ ἡμῖν, ὥς ἔχουσται, καταρῶσθε. τὰ μὲν
20 οὖν περὶ τούτων ἔστι καιρὸς εὐθετεῖν καὶ πληροφορεῖν καὶ ἀνὰ
μέρος πληροφορεῖσθαι· οὔτε γὰρ ἡμῖν εὐπρεπὲς τοιαῦτ’ ἀκούειν, D

contineri, primatu, appellatione, commemoratione. quorum unumquodque,
si quis recte consideret, in vasum abiturum appareat. quando enim ven-
turus Constantinopolim papa primatus istius sui ac praesidentiae praesens
sit possessionem aditurus? quem autem putarent causam hic dicentem
provocaturum Romam, et tanto intervallo vasti maris, lito illuc sequenda
has ex provocatione cognoscendi asserturum Romano pontifici? memorari
autem papam in nostro primario et patriarchali templo, in altero item
illo vestro magno, sacris operante patriarcha, quid utique a recto exor-
bitans videri sapienter aestimantibus queat? an latet prudentes rerum
quam obsequiosis accommodationibus consueverint patres libenter redimere
publicas utilitates? exemplo utique ipsius dei, non indignum maiestate
suae rati accommodare sese nobis usque ad susceptionem humanae naturae,
et in eo ipso nostrorum simili assumpto corpore perpassionem crucis et
mortis. quae benignissima supremae divinitatis carne indutae ad nostras
miserias demissione orbi universo parata salus est. ita mirifica res ac-
commodatio est. nobis igitur adeo non imputabitur ad culpam, si peri-
culum impendens simili accommodatione declinaverimus, ut potius eo no-
mine peritis rerum et perspicacibus commendandi simus. vos vero etiam
episcopos, qui tam iustis adducti causis nobiscum sentiunt, aversamini,
ut audire, et ecclesiam conamini scindere: immo nobis, ut fertur, male
proccamini. his providendi nunc tempus est, et ante omnia explorandi ad
liquidum quid vere in re sit, ut et vobis quid nos velimus, et nobis quid
vos aut cogitetis aut egeritis, mutuo perspectum plenaeque singillatim ex-
plicitae notitia constet. neque enim talia vel nobis audire decorum est

οὐθ' ὑμῖν ἀσφαλὲς τοιαῦτα λέγειν καὶ φόβον ἐμβάλλειν πολλοῖς
ὥς οὐ στησόμεθα ἡμεῖς ἐπὶ τούτοις, ἀλλὰ προσβιασόμεθα ἐφ' ᾧ
καὶ ἤδη ἀλλάττειν καὶ ὁμολογεῖν ὥς ἐκεῖνοι λέγουσι. ταῦτα πλη-
ροφορεῖν ἔστι καιρὸς, καὶ πληροφορησόμεν. τὸ δὲ νῦν καὶ βου-
λῆς τῆς ἐξ ὑμῶν χρῆζομεν, καὶ λεγέτω ἕκαστος ὃ οἱ δοκοῖ·⁵
μόνον μὴ τῷ οἰκείῳ στοιχείῳ θειλήματι αὐταρεσκῶν ἄντικρυς,
Ἐ ἀλλ' ἐκκλησιαστικὸς ὢν ἐκκλησιαστικῶς καὶ λεγέτω. τὸ γὰρ κα-
τεπεῖγον ἐν ἔστι, τὸ φυγεῖν κίνδυνον ἀναγκαῖον εἰ ταῦτα πράτ-
τομεν. ὁπόσον δὲ τοῦτο, καθ' αὐτὸν ἕκαστος ἐννοῶν οὕτω
προφερέτω τὴν γνώμην, ὥς ἄνευ ἐκείνου οὐθ' ἡμῖν κινήτεια ταῦτα¹⁰
καὶ ὑμῖν τὸ περὶ τούτων ὅλως σκοπεῖν ἀνόνητον." τούτοις καὶ
τοιούτοις ἐτέροις τοῦ βασιλέως καταδημαγωγοῦντος τοὺς τῆς ἐκ-
κλησίας προέχοντας, ἐκεῖνοι καὶ ἀπρεπὲς σφίσι καταρᾶσθαι τῷ
βασίλει καὶ ἄλλως κινδυνῶδες ἡγοῦντο, καὶ πάμπαν ἐξ αὐτῆς
P 264 ἀπηρνοῦντο, καὶ γε σφᾶς πρὸς τιμωρίαν ἐτοίμως ἐδίδοσαν, εἰ¹⁵
ἀληθῶς ἔλεγχοντο. τὸ δὲ πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς διαφέρεισθαι μὴ
εἶναι τῶν ἀπεικόντων ἔλεγον· δισταμένους γὰρ ταῖς πράξεσι τοὺς
λόγους ἐναντίους ποιῆσθαι τῶν λίαν ἀκολούθων εἶναι. πλὴν οὐ
κακολογοῦντας, ὥς αὐτοὶ φασι, καὶ τὴν κατάνενυσιν ὀνειδίζον-
τας σφίσι. γνώμης γὰρ ἰδίας ἕκαστον εἶναι κύριον, καὶ ὃ σή-²⁰

vel vobis securum loqui, et falsum incutere populo metum, quasi nos ul-
terius quam praeferimus simus in hoc pacis negotio processuri, et in
animo habeamus mores etiam et ritus nostros commutare cum Latinis ac
per omnia idem cum illis profiteri. haec ad liquidum, uti dixi, explo-
randi nunc tempus est; dabimusque operam ut de iis plane constet. in
praesens consilio vestro egemus; quare dicat unusquisque quod ei vide-
bitur. tantum ne nimis indulgeat proprio affectui, sibi unice placens,
sed cum sit ecclesiasticus, ecclesiastico loquatur; quod enim nos urget,
unum est, effugere periculum, inevitabile nisi haec facimus. quantum au-
tem id periculum sit, quisque apud se cogitans aestimet prudenter prius,
et sic quid opus facto iudicet dicat. certe nos, absque isto periculo fo-
ret, ista non moveremus. inutile autem fuerit vestrum quempiam tota
ista de re deliberandi, quasi iam integra, iudicium sumere. his aut huius
sententiae verbis cum delinire satagisset imperator praecellentes in eccle-
sia, illi ante omnia crimen diluere curarunt quo erant insinulati maledi-
xisse principi: id enim valde ipsis indecorum, nec minus aliunde pericu-
losum arbitrabantur. quare id confestim infitiati sunt; et se ad quaevis
subeunda paratos supplicia obtulerunt, si vere de hoc convincerentur.
dissidere autem sese ab episcopis, qui contrariam amplexi sententiam es-
sent, altro sunt fassi: sed id non esse inconueniens dixerunt, cum valde
esset consequens contrarios eorum esse sensus et sermones, quorum esset
facta contraria. caeterum in hoc dissidio versatos citra maledicentiam in
adversarios, quidquid ipsi falso quererentur, et citra exprobrationem ul-
lam mutatae sententiae. iudicii enim proprii quemque arbitrum esse; et

μερον οὐ δοκεῖ τινί, αὐριον ἴσως στέρξειν καὶ ἀγαπήσειν, οὐ πα- B
λίμβολόν τινα ὄντα καὶ κατὰ τὸ τυχόν ἐκτρεπόμενον, ἀλλὰ λο-
γισμοῖς δουλεύοντα, ἐκείνων μετακλινομένων ἐς ὃ τι καὶ δόξοι
συμφέρειν καὶ αὐτοὺς πράττειν. καὶ τοῦτο εἶναι τὸ μὴ παρὰ
5 συνειδήσιν, ὥς πιστεύομεν. τὸ δὲ περὶ τῶν προκειμένων ἡμῶς
ἐρωτᾶσθαι, πρῶτον μὲν ὥς οὐ μετὸν ἡμῖν τῆς περὶ τούτων σκέ-
ψεως ἐκ κανόνων, ὅπ' ἀρχιερεῖ τελοῦσι καὶ ὀφείλουσιν ξεισθαι,
τί χρῆ καὶ λέγειν; πλὴν ἀλλ' ἕκαστος ἰδίᾳ καθ' αὐτὸν ἐρωτά- C
σθω, καὶ ἴσως φόβος οὐδεὶς τῆς σῆς βασιλείας εἰς βουλὴν προ-
10 τιθείσης τὸ προκειμενον, λέγειν τὸ παριστάμενον. τότε τοίνυν
ἐρωτωμένων ὁ μὲν ἀπέλεγε καὶ τὰ τρία· μηδὲ γὰρ τούτων κατα-
λαβεῖν ὕλως τὴν ἐκκλησίαν ἐνὶ χρησαμένην καὶ μόνῳ, χρῆναι δὲ
διατηρεῖν καὶ τοῖς ὀψὲ γενησομένοις ὃ δὴ σφεῖς ἐκ τῶν προτέρων
παρέλυσον. εἰ δ' ἐπισείεται κίνδυνος, αὐτοὺς μὲν μὴ χρειῶν
15 φρονεῖν πλὴν μὴν τοῦ εὐχεσθαι, τὸν δὲ γε κρατοῦντα μὴ ἀνιέ-
ναι μηδὲν τῶν εἰς μέριμναν ἡκόντων, ἐφ' ᾧ ἀκινδύνως τὸν κίν-
δυνον ἄλλως ἐκφύγοιμεν. ἦσαν δ' οἱ καὶ πρωτεύον μόνον ἐδί-

12. χρησιμοποιήσῃ P.

17. ἦσαν δ' οὐ] οὐ δ' ἦσαν P.

quod quis hodie non probaverit, cras forte praeferet atque amplectetur, non inconstantia vel fortuita levitate sese versans, sed momenta rationum sequens. credere sese illos antistites, qui sententiam mutassent, aliquid vidisse quo moverentur ad propendendum in partem alteram, faciasque in eo ipsos quod sibi expedire iudicassent; neque censere ista in re ab ipsis contra conscientiam peccatum. quod vero imperator ipsorum de his sententiam rogaret, ad id sic responderunt, primum sibi per sacros canones non licere deliberare de talibus, qui patriarchae subessent, eiusque sequi iudicium et praeceptis obtemperare deberent. quare non habere se quod in commune dicerent. posse autem quemque privatim interrogari. sic enim metus scilicet nullus tardabit singillatim interrogatos a maiestate tua, ne, quid ipsis in mentem venerit, proferant super iis quae proponuntur. fecit hoc statim imperator; et eorum quos privatim audivit, alius tria ex aequo cuncta capitula reiecit, nullum eorum accipi ab ecclesia posse contendens, quae uni supremo capiti patriarchae suo parere iudicasset: oportere autem tenere et transmittere ad posteros, quod a patribus acceperant. pericula porro quae impendere dicerentur, sui privati muneris non esse alio modo praevertere quam orationibus pro eorum amolitione deo fundendis. principis vero id solum postulare officium, ut is nihil politicae bellicaeque sollicitudinis omittat, quae praecavendis malis et republicae ab iis incolumi servandae profutura videatur. erant nonnulli qui duo priora capita, primatum et provocationem, sine magno damno relaxari posse dicerent, quippe quorum neutrum ultra nomen et speciem ad factum procederet, sed sub obtentu vano subiectionis ostentatae, non exhibitae re ipsa, integram nec ullo interruptam usu Graecis servaret iuris hactenus usurpati possessionem. longe ab his diversum vi-

δουν καὶ ἔκκλητον, ὡς αὐτῶν γε καὶ μόνων οἶον τ' ὄντων ὑπο-
 κριθῆσθαι καὶ σχῆμ' ἔξιν καὶ ὄνομα πλὴν τοῦ πράττεσθαι·
 μνημόσυνον δὲ μετεῖναι τῷ πάπᾳ δοκοῦντι διαφέρεισθαι, ἐπὶ συμ-
 ⚡ βόλῃ καὶ ταῦτα πίστεως, μὴ καὶ τῶν λιάν ἀπειρημένων ἤ. ὁ δὲ
 Ξιφιλῖνος μέγας οἰκονόμος ὢν τῷ τότε, τῷ γήρᾳ τε καὶ τῇ πρὸς 5
 τὸν βασιλέα συνηθείᾳ πιστεύων, καὶ προσεληπάρεي σταθεῖς καὶ
 γε τῶν γονάτων τοῦ βασιλέως ἀπτόμενος, μὴ ζητῶν ἀναχαλίσσειν
 ἀλλότριον πόλεμον, ἴδιον καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς προσεπεινοεῖν· μηδὲ
 γὰρ εἰρηνεύσειν πάντας, κἄν ἡμεῖς, φησὶν, εἰρηνεύσαμεν.

P 265 19. Ἐν τούτοις τῆς ἡμέρας τελεσθείσης ἐκείνης, ἐπισχὼν 10
 ἐφ' ἡμέραις ὁ βασιλεὺς, καὶ μαθὼν ὡς ἐν κλύδωνι τὰ τῆς ἐκ-
 κλησίας εἰσι καὶ εἰς τὸν ἕνα οὐ παραδέχεται ὁ δῆθεν ἀνένδοτος
 τὸν ὑποκλιθέντα, πρῶτον μὲν σχεδιάσας τόμον σκοπὸν τὴν πρὸς
 βασιλέα εὐνοίαν ἔχοντα ἐκέλευεν ὑπογράψαι, οὐκ οἷδ' ἐπὶ ποίαν
 χρεῖαν πλὴν τοῦ δόξαι σχεῖν τῶν τῆς ἐκκλησίας ὑποσημάνσεις, 15
 ⚡ κἄν αἱ ὑποθέσεις τὸ διάφορον εἶχον. κακεῖνοι προθύμως ὑπὲρ
 γραφον τὸ πρὸς τὸν Ἀβραάμ τοῦ Θεοῦ, "οἱ εὐλογοῦντές σε ἐν-

3. δοκοῦντι] δοκεῖν τι P.

4. ἦν P.

8. προσεπεινοῦ?

deri abire tertium de commemoratione papae in sacro. per id enim in-
 duci ius in usum, et verba facto sancti: tum enimvero id concedi quod
 tam obnixis hactenus studiis rocasatum a nostris semper est, ut scilicet
 palam in nostram communionem admittantur illi quos constat in scripturam
 publicam, et eam quidem ipsam qua fidei regula traditur, nempe in syn-
 bolum, ausu intolerabili peccasse. at Xiphilinus magni tunc oeconomi
 officium exercens, ea fiducia quam ei auctoritas senectutis et multa cum
 imperatore familiaritas dabat, cum orare stans aggressus mox etiam pro-
 cidit coram ad pedes, et genua principis amplexus his eum obtestabatur:
 "vide etiam atque etiam, domine, ne satagens nimis anxie avertere a
 nobis externum bellum intestino difficiliore nos implices, cum eoque pa-
 cem pariter utramque, ecclesiasticam et civilem, perdas. neque enim
 vel si nos in hanc pacem convenimus, in pace illi scilicet cuncti per-
 stabunt."

19. In his illa consumpta die, per aliquot inde consecutas nihil
 novi Augustus movit. tandem videns tumultum in ecclesia increbrescere
 factionibus commissis, dum unus alium in communionem non recipit, et
 qui fixus in antiquo sensu perstat, eum qui novis propositionibus assensit
 ut profanum avversatur, gliscenti obviam ire malo decrevit in hunc mo-
 dum. ante omnia scriptum concinnavit. quo solum id agere videbatur ut
 fidem et obsequium imperatori a subditis debitum sibi firmaret. subscri-
 bere illi iussit unumquemque, haud scio quem ad usum, nisi forte ut
 subscriptiones ecclesiasticorum expressisse tandem ipsum fama vulgante,
 multi putarent ipsos ad omnia assensos, qui scilicet ignorarent nihil ec-
 clesiasticum eo scripto contineri. promptos se passim ad isti subscriben-
 dum formulae ecclesiasticae praebebant, prolixae imperatori bene precantes,
 verbis illis dei ad Abrahamum "qui benedixerint tibi, sint ipsi benedicti:

λογημένοι, καὶ οἱ καταρώμενοί σε κεκατήρηνται.” ἔπειτα πέμ-
 φας τοὺς ἰδίους οἰκίαν ἐκώστου κατεψηλάφη, ὅς τ’ αἴτιος ὃς τε
 καὶ οὐκί. καὶ ἡ πρόφασις, ὥς αὐτὸν μὲν εἶναι τὸν κατασχόντα
 τὴν πόλιν, καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ καὶ μόνον καὶ τὰς οἰκίας
 εἶναι, ἀποχαρίζεσθαι δὲ ταύτας τοῖς εὐνοοῦσι, τοῖς δὲ κατὰ τι C
 ἀφηνιάζουσι καὶ τὴν χάριν ἀνατρέπειν, δίκαιον δ’ εἶναι καὶ τὰ
 τῶν ὀπισθεν χρόνων ἀναζητεῖν τοὺς ἐνοικοῦντας ἐποίκια. ἀνεκ-
 φαλαιοῦντο παραντήκα κόσμιά τε παντοῖα καὶ ἐπιπλα καὶ πᾶν ὅτι
 τις εἶχε, καὶ τὸ μείζον ἐκρίνοντο καὶ εἰς καθοσίωσιν. ἤτοιμά-
 ζοντο δὲ καὶ φοριτίδες τοῦ ἔξορίζεσθαι τοὺς ἤδη κατακρίτους δο-
 κοῦντας. οὐ μὴν δὲ καὶ μέχρις ἐλπισμῶν τὰ δεινὰ ἦσαν, ἀλλὰ
 καὶ πείρα τινὲς τῶν δεινῶν μετεῖχον, ὥς τοὺς μὲν εἰς Ἀθήνας D
 τοὺς δ’ ἐς Σπύρον, ἄλλους δ’ ἐς Κέω καὶ ἄλλους ἐς Νικίαν πό-
 λιν περιορίζεσθαι, ἄλλους δ’ αὖθις τῆς πόλεως τοὺς μὲν ἀκου-
 σίως τοὺς δ’ ἐκόντας ἔξορίζεσθαι, ἄλλους δὲ μέχρι Σηλυβρίου P 266
 καὶ Ραιδεστοῦ, τινὰς δὲ καὶ ἐντὸς τοῦ κατὰ τὸν Φάρον λιμένος
 γυναιμαγήσαντας ὑποκλίνειν τε καὶ ὑποστρέφειν.

20. Τούτοις προσκεισθῶ καὶ τὸ κατὰ τὸν ἥτορα διή-
 γημα, φοβερὸν ὃν ἰδεῖν φοβερὸν δὲ καὶ παθεῖν, πλὴν οὐκ ἐπὶ
 τούτου τοῦ καιροῦ γεγρονὸς ἀλλὰ πρότερον. συνάπτομεν δὲ τοῖς

qui maledixerint tibi, maledictioni subiaceant.” post haec immisit satel-
 litum suum passim in domos scrutatum et contrectatum odiose intima,
 sine discrimine innocentis aut culpae. allegabat, ex quo ipse urbem ex
 hoste cepit, in suum proprium ius transiisse domos eius universas. ha-
 rum porro usum citra pretium indulgere se fides sibi: suspectis autem et
 quodam in re sibi parere abuentibus istam nolle gratiam facere, sed et
 ex his iure se utentem suo pretium locationis respondens concessae habi-
 tationi tot retro annorum repeteret. in summam ergo conferebatur pecu-
 nia debita pro usu aedium ab annis iam ante multis; et eius praesens
 solutio exigebatur, idque peracerbo pignoris statim captis et eo no-
 mine ablata familiari suppellectile. ita corradebatur quidquid ornamenti
 aut pretiosae rei cives in aedibus habebant. naves etiam parabantur,
 quae illos, qui iam satis eius criminis comperiti damnatique viderentur,
 in varia exilia deportarent. nec iam in minis aut sola expectatione mala
 haerebant, sed in praesens illorum experimentum miseri trahebantur;
 quorum aliqui in Lemnum, alii in Scyrum, nonnulli in Ceum, quidam
 denique in urbem Nicaeam relegabantur. alii passim exterminabantur
 urbe, vel licet excedere nominatim vel sponte necessitatem praevertentes,
 quibusdam, quoad adhuc deliberarent, usque ad Selybriam et Rhacestum
 exilio praefinito, nonnullis citra portam qui ad Phiarum est; quorum multi
 malo ad asqueum tracti, professique se paci acquiescere, postliminio re-
 vocati redibant domum.

20. His addatur narratio de rhetore, atrox quaedam et terribilis
 etiam spectantibus, multo magis patienti. quamquam haec quidem res
 non hoc tempore contigit, sed paulo ante. referemus autem hoc loco,

δεινοῖς τὰ δεινὰ εἰς τὴν τῆς τότε βίαις παράστασιν. αὐτὰ δὲ καὶ
 τοσαῦτα παθόντες τοῖς ὑστερον ἐλθοῦσι μηδὲ φανέσι, μὴ λή-
 ξασι, μὴ παθοῦσι, μόνον δ' ἀφανείᾳ κρυβαῖσι καὶ τοῦ μηδεμιᾶς
 B ἀξιοῦσθαι φροντίδος χάριν, ἀπηνῶς ἐκρινόμεθα, εἴπω δὲ καὶ
 κρινόμεθα. ὑμεῖς, ὦ οὔτοι, τοὺς τῆς ἐκκλησίας; ποῦ στάντες
 ἢ ποῦ βάντες ἢ τί καὶ χρήσιμον ἐνδειξάμενοι; ἀλλ' οὐχ ὑμῖν,
 τοῖς δὲ δεξαμένοις ἢ μέμψις, καὶ μᾶλλον ὅτι κακείνοις ἐπιτιθεμέ-
 νοις ἐχρώμεθα. ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τούτων ἄλκις, ἡμῖν δὲ καιρὸς
 τὸ καιρὸν διηγεῖσθαι διήγημα.

Ἡμέρα ἦν ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀνακτόροις συνάξεως, καὶ ἡ σύνα- 10
 C ξις ἱερά, καὶ ὅσον ἐν ἱερομονάχοις καὶ ἄλλως ἱερωμένοις καὶ
 μοναχοῖς πάνδημος. παρῆν δὲ καὶ πατριάρχης καὶ ἕκαστα σύνο-
 δος. ἡ δὲ σκέψις περὶ τῆς κινουμένης εἰρήνης ἐκείνης. τότε
 γοῦν καθισθέντων, τιμηθέντων δ' ἐπὶ καθέδρᾳ καὶ ἀμφοῖν τού-
 τοιν ὡς συναγωνιζόμενοι τῷ βασιλεῖ, τοῦ τε ἀρχidiaκόνου Με- 15
 λιτηνιώτου καὶ τοῦ πρωταποστολαρίου Κυπρίου, ὁ ῥήτωρ Ὀλό-
 D βωλος Ἰστατο, προσδοκῶν τὴν ἀπὸ βασιλέως ἐκχώρησιν. ὡς
 δ' οὐχ ὥρζετο ἐπὶ καθέδρας καὶ αὐτὸν ἔχεισθαι, ἐξελθὼν καθῆ-
 στο. ἐπεὶ δὲ λόγων κινουμένων καὶ ὁ ῥήτωρ ἐζητεῖτο καὶ χρί-

contingentes similia similibus, gravia gravibus, in speciem exercitiae
 tunc violentiae. heu, heu miseros nos, quod tanta passi ab his qui po-
 sterius venerunt, quorum in hoc toto negotio nec facies visa nec audita
 vox est; qui quod nihil passi sunt, obscuritati suae vilitatique debue-
 runt, utique non tanti habiti, ut curare de ipsis aut omnino cogitare
 dignarentur qui haec movebant. ab his, inquam, nos iudicabamur. et
 quid dico iudicabamur? nunc quoque iudicamur. vos alloquor, o eccle-
 siastici, ubi stantes, aut quo progressi, aut quid omnino in communem
 utilitatem operati? sed vestra haec culpa non est. illi sunt reprehen-
 dendum qui ista acceperunt. quamquam est aliud maius quod iis succe-
 scamus. non enim tolerasse vel approbasse contenti quod alii agebant,
 in partem ipsi iniuriae venerunt; ipsi in nos infesti ruerunt, ipsorum au-
 xiliarem operam nostris oppressoribus navantium experti vim sumus. sed
 querelarum satis. id potius quod suscepimus agamus: nam rei novae
 inopinataeque referendae hoc tempus elegimus.

Dies erat ecclesiastici conventus in sacro palatio. in sacrum eum
 coetum collectum fuerat quantum erat tum in urbe sacerdotum et mona-
 chorum. aderat et patriarcha cum universa synodo. deliberationis argu-
 mentum erat propositum, pax ecclesiarum illa de qua instituta tractatio
 fuerat. considerantibus iam cunctis, et dignatis honore cathedrae a prae-
 senti Augusto duobus illis, quibus ad id negotium adiutoribus fides ute-
 batur, archidiacono Meliteniote et protoapostolario Cyprio, rhetor Holo-
 bolus stabat expectans ut imperator ipsum quoque iuberet assidere. sed
 cum id diu frustra expectasset, exiens is in proximo consedit. disputa-
 tione mox inchoata requisitus est rhetor, cuius opera praesentis profuturum

σμος ἰδοῦκε ἡ παρουσία ἐκείνου, ἀνέζητεῖτό τε καὶ παρίστατο, P 267
οὐ μὴν δὲ ὥστε δοκεῖν ἔμμενης τὰ πρὸς βασιλέα διὰ τὸ ὡς δῆθεν
τῆς ἀτιμίας ἐκείνης ὑπόβυνον. ὕθεν καὶ ἐρωτώμενος οὐκ ἀπεκρί-
νεται, καὶ ἐλπίζόμενος τὰ πρὸς χάριν λέγειν, ἐκεῖνος καλινφδίαν
5 οἷον πρὸς τὰ πρότερον ποιησόμενος, τὴν ἐναντίαν τῷ βασιλεῖ
δῆλος ἦν βαδίζων ὡς μὴ συνόλσοντος οὐδαμοῦ τοῦ εἰς ζήτησιν
προκειμένου. καὶ εὐθὺς αἶρεται μὲν τῷ βασιλεῖ ὁ θυμὸς, καὶ
βοή ἦν, καὶ ὡς δύσνους αἰ καὶ τῷ φρονήματι ἄλλοπρόσαλλος,
καὶ ὅτι οὐ παρ' ἄλλην αἰτίαν ἄλλ' αὐτὰ τοῦτο τὸ αἰε δυσνοεῖν καὶ B
10 τὸ ἐπὶ τῆς ῥινὸς πέπονθεν, ἀνιττομένης τῆς ποιῆς ἐντεῦθεν.
ὁ δὲ ἀκράτῳ πύθει φιλοτιμίας καὶ δόξῃ καταφρονήσεως θυμὸν
ἄκαιρον μίξας τὴν τῆς ποιῆς αἰτίαν ἐπαρρησίαζεν· ἡ δ' ἦν,
ὡς ἐκείνον λέγειν, ἡ πρὸς τὸν παῖδα Ἰωάννην καὶ βασιλέα εὐ-
τοια. καὶ ὁ μὲν εἶπεν, οἱ δὲ περὶ τὸν βασιλέα ὡς δῆθεν ἐννοοῦν-
15 τες εἰς χάριν ἄλλος ἄλλοθεν ποθὲν ἐκπηδήσαντες διασπᾶν ὤρ-
μων. ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ὡς δῆθεν φιλανθρωπευόμενος διεκώλυε, C
καιρὸν εἰς ἐκδίλκυσιν θείας, ὡς ἔδειξεν ὕστερον. ὁ μὲν οὖν ῥήτωρ
τὴν τοῦ κρατοῦντος ὀργὴν ὑποπτεύων τῇ ἐκκλήσει προστρέχει,
καὶ παρ' αὐτῆς ἤλαψε σώζεσθαι. ὁ δὲ λαβὼν ἐκείθεν περιορᾷ

6. ἦν] ὦν P.

videbatur. ille accitus adstitit, sed implacido in principem animo, a quo se apertum omissa delatione sessionis penitus indignabatur. ergo interro-
gatus primo praeter opinionem siluit. urgente vero imperatore, qui eum
confidebat in suam, ut antea, sententiam locuturum, ille non dissimulans
poenitere se prius actorum, et contrarias imperatori partes deinceps se-
cuturum prae se ferens, libere affirmavit negotium quod proponebatur
haudquaquam fore utile videri. percussus inopinatisimo dicto imperator
excanduit, increpavitque hominem magnis clamoribus: nempe illum voci-
ferans exprobrabat non nunc primum sibi infensum, ambiguum iamdudum
et in contraria versatilem, non alia magis causa per opposita circumagi
quam malevola libidine sibi obstandi, quem pessimo odisset. ferre illum
istius suae malignitatis stigmata in naso, illi videlicet olim abscisso in
poenam averai animi a principe. ea rhetor audiens elatus inconsulta ira,
quam ambitio impotens opinione contemptus irritata ultra fas propulit,
veram istius quae sibi nunc exprobraretur poenae causam est liberrime
professus, clare dicens se naso multatum, quod Ioanni puero, legitimo
imperatoris, fidem et benevolentiam debitam praestaret. haec eum locu-
tum, qui circa imperatorem erant, alii aliunde erumpentes, quod sic ei
gratificari se putarent, quasi discerpturi petierant. verum eos imperator
affectata moderationis specie prohibuit, poenam non condonans, sed in
aliud tempus differens, ut postea apparuit. rhetor autem iram imperato-
ris veritus ad ecclesiam confugit, sacro se asylo ad salutem usum spe-
rans. at imperator blandis inde illum suasionibus extractum perpulit ut
quasi animi gratia in monasterium Hyacinthi se conferret, comedum vi-

- εις Νίκαιαν, ὡς ἐπ' εὐμενείᾳ δῆθεν εἰς τὴν τοῦ Ὑακίνθου ἀπο-
 στέλλων μονήν. οὕτω χρόνος τετέλειται, καὶ κινουμένων τότε
 τῶν ἡμετέρων, ἐπεὶ κἀκείνον ἤκουε τῶν δεδογμένων ἀποστατῶν,
 D διζόμενος καὶ κατηγορίας μὴ προσηκούσας ἐκείνῳ μὴδ' ὀπωσοῦν,
 ἄλλοθεν κυρτὸν νομίσας κἀκείνον μὲν τιμωρῆσαι ἡμᾶς δὲ δεδῆ- 5
 σθαι ἐκείνον εἶναι τὸν πρέποντα, πλέμων ὑπὸ δισμοῖς ἄγει, καὶ
 πρῶτον μὲν ἀπηνῶς προστάσσει καὶ ἀπανθράσκει αἰκλῆσθαι,
 ἔπειτα δὲ τὸν καινὸν ἐκείνον θράμβον ἀπεργάζεται. σχολὴν γὰρ
 μακρῇ τῶν τραχέων κελεύσας ἐκδῆσαι ἐκείνόν τε πρῶτον καὶ
 τὸν Ἰασίτην Μελίαν δεύτερον καὶ ἐξῆς ἄλλον, ἕως καὶ ἐς δέκα 10
 E τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀνδρῶν ποσωθέντος, ὕστατον δὲ καὶ τὴν ἐκί-
 νου ἀνεψιὸν εἰς τὴν τῶν μεγάλων δῆθεν ἔνδειξιν, τοὺς μὲν δύο
 τοὺς πρῶτους ὡς καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει μὴ κατανούοντας καὶ ἐγκά-
 τοις προβάτων ἐπιφορτίζει σὺν αὐτοῖς τοῖς ἐκείνων διαχωρήμασι,
 τὸν ῥήτορα δὲ διαφερόντως καὶ ἤπυσε προβάτων κατὰ στόμα κ- 15
 λεύει τύπτεισθαι συνεχέστερον, καὶ οὕτως ἀνὰ τὴν πόλιν ἄπασαν
 θριαμβευομένους κύκλῳ τῆς ἐκκλησίας περιγαγεῖν, ἀτιμοῦντας
 ἐκίσει πλέον εἰς φόβου καὶ ἀπειλῆς τοῖς κληρικοῖς ἔνδειξιν.
- P 268 Ἐπράττετο μὲν σὺν ταῦτα Ἐλαφροβλιῶνος ἕκτη μηνὸς τοῦ
 ἐπιόντος ἔτους, τοῦ πατριάρχου Ἀρσενίου πρότερον ἢ ταῦτα γ'- 20

delicet diversorium; quo facto hominem humano consulendi specie relegavit Nicæam, ubi erat id monasterium altum, nondum annas effluerat, cum inter hæc nostras de concordia ecclesiarum motas ardentius contro-
 versias, certis comperto nuntiis imperator Holobolus e priori quod
 alias ostenderat ludicre pacis istius consilium probante palam iam resi-
 liasse, perindigne id ferens aures facile præbuit calumniatoribus indigna
 quædam et a tali viro aliena de Holobolo deferentibus. quare occasi-
 onem eam commodam ratus simul iavisi capitis viciscendi, simul deducendi
 nos ab opinione, quam de eius ut viri præstantis auctoritate doctrinaque
 præclaram habebamus, adduci eum viactum in urbem iubet. hic primum
 illum crudeliter immaniterque concidi flagris imperat, deinde novi huius
 spectaculi per civium ora pampam traducit. longum de oculo trahentes
 funem primum Holobolus, secundo loco Iasites Melius, tum alii continui
 serie virorum decadem explentes, adiacenta undecima muliere, Holobol
 eiusdem nepte, ostentui tracta velut maga, per universam urbem et po-
 cullariter circa ecclesiam foedo triumpho ducti sunt. et duo quidem prio-
 res, quasi videlicet obiecta alibi et satis probata crimina pertinaciter ne-
 garent, intestinis ovium ipse adhuc fimo refertis impliciti onustique pre-
 cedebant, addito in singularem Holoboli dehonestationem, ut per totam
 viam iocundioribus earundem ovium e ventre recessu extractis in facie con-
 tinenter caederetur. quæ sic acta sunt non magis ad ignominiam inf-
 lictis illius quam ad deterrendos perstantes adhuc in pacis reiectione cle-
 ricos, quibus hoc exemplo luculenter ostentabatur quantum ipsis in tali
 proposito perstantibus impenderet mali.

Hæc gesta sunt incunte anno die sexta Octobris, patriarcha Arsenio

νισθαι ἡμερῶν ἕξ κατὰ τὴν νῆσον μεταλλάξαντος, εἰ' οὖν τρια-
κοστῇ Γαμηλιῶνος μηνός. οἱ δὲ τοῦ κλήρου τὸν κίνδυνον σφί-
σι αἰωρούμενον βλέποντες καθικέτινον τὸν κρατοῦντα ἀνείναι
αὐτοὺς τῆς ὀργῆς ἐφ' ᾧ ἡσύχως καθῆσθαι, μέχρι ἂν οἱ πρέ-
σβεις ἐκ Ῥώμης ἐπαναζεύξωσιν· ἀλλ' οὐ πείθον πολλὰ λιπαροῦν- B
τες, ἀλλ' ἄντικρυς ἐκρίνοντο τῆς πρὸς βασιλείᾳ καθοσιώσεως,
ἣν μὴ γε τὰ τῆς ὑπογραφῆς τελοῖεν. ὥς δὲ τινες εἰς φόβον κα-
τίφενγον τοῦ μὴ τι καὶ πλέον προσβιασθῆναι, ὁ βασιλεὺς αὐτίκα
προστώσει, καὶ λόγος ἐκτίθεται χρυσοβούλλειος, πλήρης μὲν
10 φρικωδεστάτων ἄρων πλήρης δὲ καὶ ὄρων κυλαμναιοτάτων, ἣ C
μὴν μὴ ἐκβιάσασθαι πλέον, μὴ διυπράξασθαι, μὴ παρτεγγιῆ-
σαι μηδ' εἰς τοῦν βαλεῖν μέχρι καὶ ἐς κεραίαν μέλαν καὶ ἰώτα τοῦ
συνβόλου παραγαγεῖν, μὴ πλέον τῶν τριῶν κεφαλῶν, πρε-
σίον καὶ ἐκκλήτου καὶ μνημοσύνου, καὶ τούτων ἐπὶ ψιλοῖς ὀνό-
15 μασι κατ' οἰκονομίαν, ζητῆσαι, εἰ δ' οὖν, ἔξωλῃ τε καὶ προῶλῃ
γινέσθαι καὶ τὰ φοβερώτερά ὑποσχέιν. ταῦτα γράψας καὶ ὑπο- D
γράψας, προσέτι δὲ καὶ βούλλῃ χρυσῇ κατασφαλισόμενος, πέμ-
πει τῇ ἐκκλησίᾳ διὰ τοῦ πρωτασηκρήτις Νεοκαισαυρείωτου Mi-
χαήλ. ᾧ δὴ καὶ βεβαιωθέντες ὑπογράφουσιν, ἄνευ καὶ τότε τε-

sex prius diebus quam ea fierent in insula mortuo: suprema enim illi
dies fuit trigesima mensis Septembris. porro clerici tali edito specimine
ine imperatoris, proprii hand vana imagines periculi territi, rogarunt im-
peratorem breves indulcias, et ne in ipsos aut decerneret aliquid gravius
aut omnino urgeret, quoad qui Romam missi fuerant inde legati rediis-
sent. sed nihil impetrarunt, quantumvis ardentem orarent. quia eis se-
vere denuntiatum est inexorabiliter dammandum laesas maiestatis, quicum-
que ipsorum non statim subscriberet capitulis concordiae quas tractaba-
tur. quarum terror minarum cum quosdam in fugam egiisset, veritas ne
vi maiori cogerentur facere quod aversebantur, iussu imperatoris vulga-
tum statim eius diploma est, aurea munitum bulla, quo sub imprecatio-
nibus divinis et iuramentis horribilis contestabatur haud in animo sibi
esse, ac ne prima quidem cogitatione tenus venisse in mentem, adigere
ulterius quemquam aut urgere inducere ad admittendam vel unius loti
minutissimique apicis adlectionem ad symbolum. contentum ac omnino
fore assensum conatorum in tria dumtaxat capitula primatus provocationis
et commemorationis, quae et ipsa nomine solum tenus, necessaria quieti
ac securitati publicae accommodatione, concedi cuperet. in haec ni ob-
temperarent, perniciosissima sibi quaeque ac prorsus exitiaria mox a se
ipsis evenitura certum haberent. quas minas quam exaggeratissime atque
asceruantissime inculcans intentabat in illo diplomate, quod scriptum et
subscriptum, et aurea praeterea munitum bulla, mittit ecclesiae per pri-
mum a secretis Neocaesariensem Michaëlem. eo plerique perussu securi-
que effecti subscripsero, quibusdam tamen adhuc tunc quoque id facere
recusantibus; qui propterea in exilium missi, post aliquod tempus resi-

τῶν, οἳ δὴ καὶ ἔξορισθέντες, μετὰ καιρὸν συγκαταθήμενοι, κα-
τάγονται καὶ ἐνοῦνται τῇ ἐκκλησίᾳ, οὐδενὸς τῶν τοῦ κλήρου ἐλ-
λείψαντος.

P 269

21. Ἀλλὰ ῥητέον καὶ τὰ τῶν πρέσβων. ἐκείνοι γὰρ
παρὰ καιρὸν πλεύσαντες (Κρονίου γὰρ ἀρχομένου μηνὸς ταῖς 5
ναυσὶν ἐμβάντες ἀπέπλεον) πρὸς αὐτῷ τῷ Μάλῃ, ὃν καὶ ξυλο-
φάγον καλεῖν εἰώθασι, λήγοντος τοῦ μηνὸς γίνονται, καὶ τῇ ἐν-
σταμένη τότε μεγάλῃ πέμπτῃ ἐσπέρας ναυαγίῳ χρῶνται δεινῷ.
αὐτίκα γὰρ ὠδινε μὲν ἡ θάλασσα, καὶ κατέβαινε Ἑλλησποντίας
λαμπρός, σὺν δὲ νεφέσι γαῖαν ὁμοῦ καὶ πόντον κάλυψε. καὶ 10
B νῦξ μὲν οὐκ οὐρανόθεν ὁρώρει, ἀλλ' ἦν ταῖς ἀληθείαις νῦξ ἡ
σκιά γῆς καὶ συνήθης, πλὴν ἀσέληνός τε καὶ ἀλαμπῆς ἐξ ἀστé-
ρων. ἡ δὲ τοῦ ἕρος ἀκαταστασία καὶ σύγχυσις τὸ δεινὸν ἐπη-
ξαγε τῆς θαλάσσης, καὶ δεινὸς ἐφῆπται τοῖς πλέουσι κίνδυνος.
πρῶτον μὲν οὖν διέσχεν ὁ κλύδων τὰς ναῦς ἀπ' ἀλλήλων, καὶ οἱ 15
ἐν αὐταῖς οὐκ εἶχον εἰδέναι ποῦ προΐασιν ἄρα ἐκάτεροι· ἐνέδο-
C σαν γὰρ τῷ κύματι σφοδρῶς πλημμυροῦντι ὅπου προσαράσσων
ἀγρώως καὶ φέροι. ὅθεν καὶ οἱ περὶ τὸν Γερμανὸν καὶ τὸν μέγαν
λογοθέτην ἀνώθουν τε πρὸς πέλαγος τὴν τριήρη καὶ ἔξουρίαν,
τῷ πελάγει πιστεύσαντες σοφώτερον ἢ κατὰ τοὺς λοιπούς. ἐκxii-20

piscentes, assensu dato revocati sunt et ecclesiae coniuncti, nemine iam
ex clero residuo, qui non consentiret in pacem ecclesiarum ad votum
imperatoris.

21. Sed dicendum de legatis. illi enim alieno navigare orsi tem-
pore, sub initium videlicet Martii nave conscensa, ad Maleam, quem
vulgo lignivorum ob crebras illic navium submersiones vocant, extrema
mensis eius decade pervenerunt. ibi quinta die maioria hebdomadae sub
vesperam naufragium miserabile fecere. subito enim aequor intumuit, et
validus ab Hellesponto ventus ingruens terram pariter et pontum atter-
mis obduxit nubibus. nondum quidem prorsus condito in occasum sole
commissa nox erat: verum opacabat late cuncta nox alia quaedam nihil
tetra minus quam illa naturalis, ex umbra terrei globi solita iaduci, eo
etiam tristior, quod nullus eam lunae astrorumve temperabat e coelo
splendor. violentissimi vero motus procellosi aëris conflictusque colliden-
tium sese ventorum horribili fragore tumultum vehementer maris auge-
bant, gravissimo inde imminente navigantibus periculo. ac primum vis
tempestatis distraxit ab invicem, tamque longe abduxit triremes duas, ut
neutrius harum vectores scirent quid sociis actum, quoque aliam navem vis
coeli salique propelleret, hoc tantum aequae utrique sentientibus, cedere
se necessario ineluctabili vi aestuantis vehementissime pelagi, nec quo
impetu tanto impingerentur exploratum habentibus. in hoc incerto tamen
rectores triremis qua Germanus cum collegis, et magno logotheta fere-
bantur, sapientius consuluerunt, trudentes in altum navim et totis acci-
pientes velis abigentem a terra ventum, quod tali tempore plus a litore
quam a lato aequore metuendum recte ducerent, in quo alios ratio se-

τοι γὰρ μικροψυχήσαντες διὰ τὸν κίνδυνον, καὶ τῇ ξηρᾷ ἐγγὺς
 οὔσῃ ἐλπίζοντες σωθῆσεσθαι εἰ λιμένι ἐντύχοιεν, τὴν γῆν μὲν
 ἐφυλάσσοιεν τὸν ἀπὸ ταύτης δεδιότες κίνδυνον, πλὴν δ' ἄλλ' οὐ-
 δὲ πάλιν τῷ πελάγει ἐπίστευον. ὅθεν καὶ κατὰ μικρὸν τῆς φορᾶς D
 5 τῶν κυμάτων ἡττωμένου τοῦ κυβερνήτου ἀφανῶς ταῖς ἀκταῖς
 προσπαλοῦσι, καὶ οὕτως αὐτόνεω καταδύονται, δῶρα ἐκεῖνα βα-
 σιλικά καὶ τὴν τῆς ἐκκλησίας πολύτιμον ἐνδυτὴν αὐτοῖς ἀνδράσι
 συγκαταδύσαντες, ἐνὸς καὶ μόρου διασωθέντος, ὃς δὴ καὶ ἄγ-
 γελος ἐγεγόνει τῆς συμφορᾶς. καὶ οὕτω μὲν οἱ ἄμφι τοὺς ἄρχον-
 10 τας ἔξαπολωλότες ἡγγέλλοντο· οἱ δὲ περὶ τοὺς τῆς ἐκκλησίας καὶ E
 τὸν μέγαν λογοθέτην τὴν νύκτα πᾶσαν πρὸς τε κύμα πρὸς τε θά-
 λασσαν διανουμαχοῦντες, καὶ πολλάκις ἐγγὺς ἐλθόντες τοῦ κατα-
 δύναι, μόλις καὶ σὺν πολλῇ βίᾳ ὑπαναζούσης ἡμέρας πρὸς Με-
 θώνην γίνονται, μόγις ἀποδράντες παρ' ἐλπίδα πᾶσαν τὸν ἐφε-
 15 στώτα κίνδυνον. ἐκεῖσε δ' ἀνέσαντες ἡμέρας πλείους ἐφ' ᾧ μα-
 θεῖν τὰ τῆς ἄλλης τριήρεως εἰ ποὺ τοῦ κλύδωνος διαγένοιτο, ἐν P 270
 εἰδήσει γίνονται τῆς πικρᾶς ἀγγελίας μετ' οὐ πολὺ. οἱ δὲ καὶ
 μόνοι λειψθέντες, ἐπεὶ οὐκ ἦν ὑποστρέφειν; τοῖς πρόσω ἐπιβαλ-
 λόμενοι πρὸς τὴν Ρώμην ἀπέπλειον. καὶ δι' ὀλίγων ἡμερῶν κα-
 20 ταλαβόντες τὸν πᾶπαν τὰ τῆς πρεσβείας ἐπλήρου, ἀσμένως
 ὑποδεξαμένου τοῦ πᾶπα τοὺς πρέσβεις, ὥστε καὶ τιμῆσαι σφῶς

19. δ' ὀλίγον P.

fessit stulta pusillanimitate pelagus vitantes, terrae viciniam affectantes,
 quasi spes inde salutis ostenderetur, portu, si legere oram pergerent,
 facile inveniundo, quo tutus receptus foret. at quamquam interim illi
 quidem satis, ut sibi videbantur, ab impingendo in procurentia littora
 cavebant, nave sustinenda, ne propius aequo terrae admoveretur, ad ex-
 tremum tamen arte ipsorum omni conatuque victis, validissimo impulsu
 ruentium in littus fluctuum impacti ripae navem fregerunt, demersique
 cum illa perierunt omnes uno excepto, qui nuntius calamitatis enatavit,
 e quo casus ille tristis ut evenerit est postea cognitum. eo naufragio
 praeter homines mare absorpsit regia illa, de quibus diximus, dona, et
 in his insignem illam ac pretiosissimam endyten sive pallium altaris ec-
 clesiae maioria. at episcopi cum magno logotheta noctem totam cum flu-
 ctu marique omni nautarum industria luctati, ac saepe in extremum de-
 mersionis admoti discrimen, aegre summa vi sub auroram Methonem te-
 nuerunt, elapsi praeter omnem spem periculo praesentissimo. ibi quieve-
 runt diebus aliquot, exspectantes indicium de eo quod comitibus evenie-
 ret, si quo forte tempestas similiter salvam appulsiasset sociam trirēmim.
 verum non multo post tristis eos eius naufragii nuntius perculit. unde
 intellecto sibi iam solis haud amplius collegas expectandos, nec causam
 esse cur re infecta reverterentur, versus Romam solverunt, et paucis
 diebus pervenientes ad papam legatione functi sua sunt, perhumaniter

B τιάραις τε καὶ μίτραις καὶ δακτυλίοις, ὡς ἡ ἐκείνων ἔχει ἐν' ἀρχιερεῦσι συνήθεια. ἔαρ οὖν καὶ θέρος ἐκείναις διαγαγόντες, καὶ τὰ εἰκότα φιλοφρονηθέντες παρὰ τοῦ πάπα, τὰ τῆς πριβίας διευθετοῦσι. καὶ φθινοπώρου λήγοντος συνάμα πρέσβειαι τὴν πόλιν καταλαμβάνουσιν. 5

C 22. Ἦν οὖν ἀπεινέσθαι ἀργῆσαι μὲν τὸν πατριάρχην κατὰ τὰ συγκείμενα τέλειον, μνημονεύεσθαι δὲ τὸν πάπαν, καὶ εἰθ' οὕτως καὶ τὸν εἰς πατριάρχην ἀνάγεισθαι μέλλοντα ψηφίσσασθαι τε καὶ καθιστᾶν. τὸ μὲν οὖν τὸν πατριάρχην παρακινεῖσθαι ἐργῶδες ἦν, ἐπεὶ οὐκ αὐτόθεν ἐκείνος παρητήτο τὴν προ-
10
 στασίαν. ὡς γοῦν οὐκ ἦν παραιτεῖσθαι, μάρτυρας τῶν πρὸς βασιλεῦ λόγων ἐκείνου ὡς ἦν παραστήσαντες (οἱ δ' ἦσαν οἱ περὶ
D τὸν δικαιοφύλακα Σκουταριώτην) ὡς ὑπισχνουμένου δῆθεν τοῦ πατριάρχου τὴν ἐκουσίαν ἐκχώρησιν εἰ εὐδοκίῃ τὸ ἔργον, ταύτην τὴν φωνὴν ὡς παραίτησιν τελέειαν, προσέτι δὲ καὶ τὸν ὅρκον ἔκρ-
15
 νον οἱ ἀρχιερεῖς, τὴν μὲν ὡς ὑπόσχεσιν τὸν δὲ ὡς κωλύμεν ἀντι-
E κρυς. τὸ γὰρ ἔνθεν μὲν μὴ καταδύχισθαι τὴν πρᾶξιν ὀμνύοντα, ἐκείθεν δὲ γυγονυίας ἐκχωρεῖν ὑπισχνούμενον, δηλοῦντες ἦν πάν-

illos excipiente papa, adeo ut eos honoraverit tiaris mitris et annulis, quibus insignibus episcopos ornari mos illic obtinet. vero igitur et insequenti aetate ibi exactis, omnibus culti a papa benevolentiae indicia, transegerunt quae in mandatis habebant. tum extreme autumnus mutans ipsis adiacentes a papa legatos Constantinopolim perduxerunt.

22. Ex hoc legatorum adventu pacem factam reforentium duo consecuta sunt, vi prius conventorum, exauctoratio patriarchae, et papae in sacro commemoratio publica; quin etiam ad electionem successorum in patriarchatum palem vocati quibus in id ius est suffragii. ac quod primum quidem horum attinet, nonnullius negotii res fuit deponi e sede patriarcham, ipso dignitatem eam ultro non abdicante, nec sperari sumente abdicaturum. interrogare autem eum an paratus esset sponte cedere, et rem aliae committere non explorati respondit, haud tatum est visum. expeditius indicatum est interpretari voluntariam eius abdicationem velut iam factam, ex his quae pactus cum imperatore fuerat. auditi ergo testes sunt idonei, princepsque in his Dicaeophylax Scutariotes; qui confirmarent promissae Iosephum, si legati Romae negotium concordiae transigerent, patriarchata se cessurum; eundemque iuratum asseverasse se consensurum nunquam in istam pacem. his compertis congregati super hoc episcopi concordibus votis statuerunt videri hoc ipso patriarchatum a Iosepho iam nunc ultro depositum, utique conditione, ex qua ille suam liberam abdicationem suspenderit, iam clare impleta, ipsoque manifesto deinceps inhabili, propter iusiurandum quo se obstrinxerat, ad eam gerendam dignitatem. nec istam longe quaesitam interpretationem cavendi posse, sed veram expressionem certae voluntatis, quae ex conditionata in absolutam eventu ipso rei per conditionem expressae transierit, praesertim eam qui fidem ad id suam etiam religionem irrevocabili iuramento

τας προχωρούσης τῆς πράξεως τὴν ἰδίαν παραίτησιν· ἐπὶ τί γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν τῆς ἐκκλησίας πραγμάτων εἶναι τῆς πράξεως ἀποβά-
σης, ἥς χάριν καὶ ὄρους ἐτίθει τοῦ μὴ δέξασθαι καὶ ὑποσχέ-
σις τοῦ ἐκχωρεῖν αὐτίκα προβάσῃ; διὰ τοι ταῦτα καὶ ἀργίαν
5 δίκην καταψηφίζονται, καὶ γε μὴν ὁ Ἐκατομβαιῶνος ἐννῆγη
παύεται τὸ τοῦτου μνημόσυνον, καὶ πρὸς τὴν κατὰ τὸν Ἀνά- P 271
πλουν Λαύραν ἐκ τῆς περιβλέπτου μεταφοιτῇ. τοῦ δ' αὐτοῦ
μὴν ἐκτῇ καὶ δεκάτῃ, τοῦ Χαλκηδόνος Νικολάου ἱερουργοῦν-
τος κατὰ τὰ ἀνάκτορα, ἀναγινώσκεται μὲν διτιπῶς, τῶν πρὸ-
10 σβίων συνάμα τῷ βασιλεῖ ἐκείναι παρόντων, ὁ ἀπόστολος εἶπ' οὖν
ἡ περικοπὴ τῆς τῶν πράξεων βίβλου (Πέτρον γὰρ τοῦ κορυφαίου
τῶν ἀποστόλων ἤγετο ἰορτή, ἣν ἰορτάζει ἡ ἐκκλησία ἐπὶ τῇ κα-
ταδίσει τῶν θείων ἀλύσιων), ἀναγινώσκεται δὲ ὡσαύτως καὶ τὸ B
θεῖον εὐαγγέλιον Γραικικῶς τε ὁμοῦ καὶ Ῥωμαϊκῶς, καὶ οὕτω
15 κατὰ τόπον οἰκίειν καὶ ὁ πάπας παρὰ τοῦ διακόνου ἐμνημο-
νῶντο. ὁ δ' ἦν ὁ Γρηγόριος ἄκρος ἀρχιερεὺς τῆς ἀποστολικῆς
ἐκκλησίας καὶ οἰκουμενικὸς πάπας μνημονευόμενος.

23. Ἐντεῦθεν τὰ τῆς ἐκκλησίας ἐνόσσι, καὶ διεστέλλοντο C
ἀπ' ἀλλήλων ἄνθρωποι, καὶ ὁ μὲν ἐκοινῶνι τῷδε τῶν θείων
20 συνήθειαν, οἱ δὲ “μὴ ὕψη μὴ θύγῃς” μέλρι καὶ ἐκπαυμάτων
αὐτῶν καὶ προσφωνημάτων ἀπακριβοῦμενοι. ἤρτο δὲ μῆζον τὸ
σχίσμα, καὶ ὁ χθὲς ἐπὶ τῷδε πληροφοροῦμενος σήμερον ἀπεστρέ-

obligaverit, omnem sibi ad inde resiliendum ecclesiarum exitum, nos inte-
grum sibi amplius reliquerit, conclusa iam ecclesiarum concordia, in ea
sede perorare, in qua se non periturum, si de ista pace convenirentur,
deo palam teste pollicitus sit. hic de causis concordii suffragio patrum
vacare sedes Constantinopolitana indicata est. Itaque mensis Januarii un-
decima die primum sacra fieri coepta sunt sine consueto Iosephi ut pa-
triarchae mentione; et ipse ad Lauram prope Anaplum sitam ex Peri-
blepti monasterio migravit. eiusdem porro mensis die sexta decima, Ni-
colae Chalcedonensi sacris operante in palatii sacra sede, duplici lingua
pronuntiata est, quam vocant, epistola: fuit ea sectio ex libro actorum:
Petri enim principis Apostolorum festum eo die agebatur illud, quod con-
suevit ecclesia celebrare titulo depositionis sacrorum vinculorum. sacrum
quoque evangelium simili differentia linguarum Graeco pariter et Latine
recitatum est. et sic loco proprio papae etiam per diaconum sollemnis
mentio est facta, et Gregorius summus pontifex Apostolicae ecclesiae ac
oecumenicus papa proclamatus.

23. Hinc res ecclesiae laborabant, et disungebantur ab invicem ho-
mines, dum alterius alter communionem admittit, alii odiosas illas divor-
tium formulas usurpant, “cave adire, cave tangere,” superstitionem istam
contaminationis ex promiscuo usu formidinem usque ad vitandum peculo-
rum etiam contactum, usque ad compellationes allocutionesque emittendas

φρετο. καὶ ὥσπερ ἂν τις κακοσπλώγγως ἔχων ἐπισυμβάτος καὶ ἄλλου νοσήματος διπλοῦν ἔχει τὸ ἄλγος, καὶ τὸ πρότερον αὖτε-
 D ται τῇ τοῦ ἐπιγενομένου προσκρούσει, ἐκεῖνα δ' αὖθις πρὸς ἄλ-
 ληλα διαφέρετον ὥστε τὸ εἰς θεραπείαν τούτου καὶ συστολὴν εἰς
 αὖξιν θάτερον γίνεσθαι καὶ ἀπαγορεῖν τὸν κάμνοντα, τὸν αὖ-5
 τὸν τρόπον καὶ τότε τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ συνέβαινε. προόντος
 γὰρ ἀποχρώντως τοῦ κατὰ τὸν Ἀρσένιον σχίσματος, ἐπισυμπίπτει
 καὶ δεύτερον τόδε, ὥστ' εἶναι μὲν καὶ ἄμφω τὰ μέγιστα ἀρρω-
 στήματα καὶ τὸ μέγα τῆς ἐκκλησίας σῶμα καὶ ἀστασίαστον οἷά
 τε διαλυμαίνεσθαι, καθ' αὐτὰ δὲ καὶ λίαν ἄξύμβητα, αὐτοὺς 10
 δ' αὖθις τοὺς ἐκατέρας μερίδος πρὸς ἀλλήλους διαφωνεῖν, καὶ
 P 272 τοὺς μὲν οὕτως τοὺς δ' ἄλλως, καὶ τοὺς μὲν ἁπλῶς τοὺς δ' ἀ-
 κριβέστερον διακρίσθαι ἐπὶ τῷ σχίσματι. τίς ἂν τὰ τότε ἄξιως
 θρηγήσοι, ὅπου γε καὶ πᾶν καὶ τῶν ἀπειρημένων πλημμέλημα
 οὐδὲν ἰδὼκει καὶ εἰς συγκρίσεως λόγον τοῦ κοινωνεῖν ἀνεκτότερον; 15
 οὐδὲ γὰρ ὅσον καὶ πέπρακτο ἐπὶ τοῖς ἔξω διεφημίζετο, ἀλλὰ
 προσετίθουν πλείω καὶ χεῖριστα. ἐπιδαψιλευόμενοι τοῖς κακίστοις,
 B ὥς ἂν ὑπαγάγοιεν καὶ τὸν ποσῶς ἡσυχάζοντα. τό γε γὰρ τῶν

18. τε?

extendentes. augescebatque in dies schisma, ita ut qui heri non dubi-
 tasset consuetudine uti cuiuspiam, eundem hodie aversaretur. ac veluti
 si cui iam male interius affecto novus aliunde insuper morbus accesserit,
 duplicatur misero dolor, et prius malum a superveniente languore gravi-
 tatis ac molestiae augmentum accipit, quinetiam ipsi ambo morbi pugnant
 inter sese in perniciem aegroti, cuius ad incommodum miseriamque redun-
 dat quod quae remedia levando forte languorum alteri utilia admoveantur,
 eadem simul alteri vires accumulent, sic dei ecclesiae tunc contigit, cui
 cum iam antea abunde malorum esset ex Arseniano schismate, alterum
 hoc supervenit, grave utrumque per sese vulnus, sed quodvis eorum ex
 mutua societate importunius ac tetrius, magno ecclesiae corpore, atque
 tum ab haereticum seditionibus libero, per hos quosdam infestes invi-
 cem assultus compugnantium intra eius viscera pestium duarum vario
 discripto misereque lacerato. in quo illud etiam inopinatum carnebatur,
 ut qui unam in partem consensisse videbantur, rursus inter se contende-
 rent, ea de quibus convenerant, quibusdam hoc, nonnullis alio modo in-
 terpretantibus, his caput controversiae simpliciter accipere contentis, illis
 subtilius enucleantibus velut arcanos eius sensus; et dum obnixi in sua
 quique placita incumbunt, scissuram propagantibus. quis haec pro digni-
 tate deploraverit! ubi totum demum scelus assentiri renuentium, si quis
 ex vero censeret, nihil esse deprehenderetur, ac certe comparatum cum
 incommotis ex promiscua cum prius abscissis communione orientibus tole-
 rabilius reperiretur. neque enim quantum intus in eo est actum, fidei
 famae indicio foris enotant. addebant scilicet palam ostensis abstrusa
 plura, eademque pessima, liberales isti extrusores mercium pestilentissi-
 maram, quibus scilicet addictius sibi adiungerent, quos natura vel sua

λεγόντων κακοῦργον καὶ τῶν ἀκούαντων ἰδιωτικόν τε καὶ ἀγροῖκον
 ἐπῆγε πίστιν τοῖς λεγομένοις. σῶφρον μὲν οὖν τὸν ἀγροῖκον μὴ
 πολυπραγμονεῖν, ἀλλ' ἀπραγμόνως εἰσθαι σώζεσθαι. ἦν δέ
 τις κινολή καὶ διεγείροι πρὸς τὸ δῆθεν ἀσφαλλέσθαι τὰ εἰς πίστιν,
 5 φρεὶ τῆς κορύζης ὁπίσθη. ὃ τι δ' ἂν τις ἐκείνον καὶ πείσειε λέγων,
 μετριάζειν πρὸς ταῦτα ὡς μηδὲν πλέον εἰδότα μακέλλης τε καὶ
 σκαπάνης καὶ βιοτῆς ἀπραγμονος. τοιούτους πολλοὶ τοὺς πολ- C
 λούς εὐρόντες (οὐδὲ γὰρ πάντων ὁ λόγος ἄπτεται) οἷς δὴ καὶ
 λόγος τῆς διαφορᾶς προειστίκει καὶ ἱστορίως μέλημα ἦν καὶ γρα-
 10 φαῖς προσεῖχον καὶ τὸ τῆς αἰτιάσεως ὁπόσον ἦν ἐγίνωσκον, καὶ
 οὐχ ἥττον μετρίως ἢ ἀσφαλῶς ἐχρῶντο τοῖς πράγμασι, μεῖζον
 ἐποιοῦν ἢ ὅσον εἶδει τὸ σχίσμα. ἐχρῆν γὰρ ἴσως ὁπόσον ἦν χθές
 τὸ πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς ἐκείνοις διάφορον, τοσοῦτον καὶ πρὸς τοὺς
 ἰδίους ἔχειν, ὅπου γέ τινες καὶ αὐτοῖς δὴ τότε κατὰ χρεῖαν κοι-
 15 νωνοῦντες καθ' ὃ τι τις εἶπυε, τῶν ἰδίων ἀδελφῶν ὡς ἐναγε- D
 στάτων διόστατο. ἀλλὰ τὰ μὲν ἐκείνων οὕτω, καὶ ὁ λόγος
 παρενήκεται τοῦ εἰκότος, τοῦ πᾶθους κινήσαντος. οὐδὲ γὰρ

11. ἦ] τί P.

remissores non satis habebant utcumque acquiescere videri, quando hinc
 fraus artificiosa dicentium, inde audientium incaute simplex rusticeque in-
 docta simplicitas, conspirabant in concilianda dictis fide. atqui sobriae
 moderationis officium fuerat temperare ab inquietando curiosos allegatio-
 nibus crasso captu idiotarum; et si quid quisquam ipsorum dubii move-
 ret, ac praetextu scilicet firmandi se in fide recta quaestionis interpone-
 ret, non ut isti, heu quam putide! faciebant, effundendae eruditionis in-
 tempestivae occasionem sumere, obruendis oblimandisque non intelligendo-
 rum ingestione rudium mentibus, sed monere ipsos ut in mediocritate isti
 statui accommodata se tenerent, neu ultra marram et ligonem vitamque
 tranquillam affectarent de his sapere. verum haud sic agebant qui multi
 multos tales repererunt. non enim omnes haec mea reprehendit oratio,
 sed solos eos qui perspectum et propositum oculis habentes discriminis
 articulum et controversiae tunc agitatae verum statum, quippe qui nec in
 historia peregrini essent, et scripturis attenderent, et quantum in se in-
 vicem dissidentes ecclesiae culpabant plane cognoscerent, eo tamen quod
 eam in hoc negotio haud adhibuere moderationem, quae ad pacem publi-
 cam securitatemque optanda fuerat, maius longe quam oportuerat schisma
 fecerunt. satis enim et plusquam satis, opinor, fuerat non abhorrrere nos
 fastidiosius a nostris qui modo conciliati Latinis sint, quam Graeci La-
 tinique prius a se invicem abhorruissent: nunc quosdam Graecos vidimus,
 qui cum antea ne ipsos quidem ita essent Latinos aversati ut non aliqua
 saltem eos humani usus ac civilis commercii communione dignarentur,
 quos postea intelligerent pacem ecclesiarum amplexos, fratres licet suos
 abominarentur ut detestabiles. sed de his hactenus: iam enim sentio
 exire me fluxu sermonis ultra officii cancellos, dum efferrer affectu, im-
 memor non accusandi, sed narrandi suscepisse me provinciam. quare in

ἐγκαλεῖν ἀλλ' ἱστορεῖν προεθέμεθα. ὅθεν καὶ ὁ μὲν λόγος ψιλὰ τὰ πραχθέντα τίθησιν, ἔξίσται δὲ κρίνειν τῷ βουλομένῳ.

P 273

24. Τότε τοίνυν τοῦ μὲν Ἰωσήφ ἀργήσαντος, ὡς προ-
 ἔλεγκται, τῆς δ' ἐκκλησίας ζητούσης τὸν προστησόμενον, πολ-
 λοι ἐνεκρίνοντο τῶν δοκούντων ἀπὸ τε τῶν μοναχῶν καὶ τῶν ἁλ-
 λως ἱερωμένων, ἔρρεπε δὲ πλεον ἢ ψῆφος τῷ Πρίγκιπι, ἀνδρὶ
 εὐγενεῖ μὲν τὰ ἐς γένος, ἐκ Πριγκίπων δὲ τῶν κατὰ Πελοπόννη-
 σον κατὰγοντι τὸ ἀνέκαθεν, ὁπόθεν νέος ξενιτεύσας κατ' ἀρετῆς
 λόγους καὶ πολιτείας ἀκριβεστάτης ἔν τινι τῶν κατὰ τὴν ἀνατο-
 λὴν μονῶν τοῦ Μέλανος ὄρους, ὅπου γε καὶ τὸν ἀπὸ πατριαρχῶν 10
 Γερμανὸν ἀσκεῖν ἐλέγομεν, φέρων ἑαυτὸν ἐγκλείει. ἐκεῖθεν δὲ
 μετὰ χρόνους τῷ βασιλεῖ προσχωρεῖ, καὶ τὴν τοῦ Παντοκράτορος
 μονὴν πιστευθεὶς, καταστάς εἰς ἀρχιμανδρίτην, εἶτα καὶ τὰ
 πρὸς τοὺς ἀνατολικοὺς Τοχάρους διαπρεβεύσας, τὴν νότον
 C Μαρίαν τοῦ βασιλέως εἰς νόμφην ἀγαγὼν ἐκείσε τῷ Ἀπαγᾷ, πρὸς 15
 τινι κελλήῳ τῆς τῶν Ὀδηγῶν μονῆς ἐπανελθὼν ἡσύχαζεν. ὕστε-
 ρον δὲ καὶ τῇ τῆς Ἀντιοχείας ἐκκλησίᾳ εἰς πατριάρχην καθίστα-
 ται. τότε δὲ καθ' αὐτὸν ὄντι καὶ ἡσυχάζοντι ἢ ψῆφος ἔρρεπε
 τῶν λοιπῶν πλεον ἐς ὃ τῆς κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐκκλη-
 σίας προσήσεσθαι. καὶ ἐγγόνει τοῦτο, ἦν μὴ γέ τινες τῶν 20
 ἀρχιερέων εὐδόκουν ἐπὶ τῷ Βέκκῳ, ἅμα μὲν χαρτοφύλακι ὄντι
 D ἅμα δὲ καὶ μεγάλῳ σκευοφύλακι, καὶ κλέος ἔχοντι μέγιστον.

orbem iam nunc redeat oratio, res nunc ut gestae sint proponens indica-
 turis pro arbitrio lectoribus.

24. Tunc igitur, vacante, ut dictum est, per depositionem Iosephi, patriarchali sede, et ei qui succederet in sui curam ecclesia poscente, multi quidem idonei ad hoc visi designabantur, quia ex monachis, quia ex alterius instituti sacerdotibus. plurimum tamen in Principem suffragia propendebant. erat is genere nobilissimus, e veteri prosapia Principum Peloponneso imperitanti; unde iuvenis profectus vitae perfectioris profectus gratia in quoddam Orientalis tractus monasterium montis nigri, ubi et expatriarcham Germanum monasticam exercuisse vitam diximus, eo sese inclusit. inde multo post tempore ad imperatorem accedens, commissio sibi Pantocratoris monasterio archimandritae potestate praefuit, deinde legatione functus ad Orientales Tocharos, et Maria imperatoris filia notha in sponsam eo ducta coniunctaque Apagae, reversus in quadam cellula monasterii Hodegorum tranquillae vitae ac contemplationi se reddidit. insecutis temporibus vacanti pastore Antiochensae ecclesiae patriarcha est praepositus. hunc tum apud se agentem tranquilloque religioni operantem plurimum, ut dixi, calculi ad Constantinopolitanam sedem regimen vocabant. pervicissentque quod volebant, nisi non parvo antistitem numero potior ad eam rem Vecnus fuisset visus, qui et in officio momenti maximi, chartophylacis supremique custodis suppellectilis sacrae, fidem atque industriam nunc cum maxime probaret, et summa in existi-

ἀνατεθέντων δ' ἐπὶ τῷ βασιλεῖ τῶν κατὰ τὰς ψήφους, ὁ Βέκκος ἐδέετο ἀξιώτερος τὰ τε ἄλλα καὶ ὅτι λόγιος ὁ ἀνὴρ καὶ κατα-
 στέλλειν ἔχει τὸ σχίσμα τῇ ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας πολυχρονίῳ πείρᾳ
 καὶ λογιότητι. ὅθεν καὶ συναχθέντες οἱ ἀρχιερεῖς ἐν ταύτῳ ἐπὶ
 5 τοῦ θείου καὶ μεγάλου τεμένους ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν καὶ πρῶτον
 καὶ δεύτερον ψηφίζονται τε καὶ τρίτον. καὶ ὁ Βέκκος εἰκοστῇ
 μὲν καὶ ἕκτῃ Ἰουανεσιῶνος μηνὸς κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ἁγίων Ε
 πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ πατριάρχης προβέβληται, δευτέρα δὲ
 Μαιμακτηριῶνος, τῇ ἐπιούσῃ κυριακῇ, ἐν ἐπισήμῳ ἡμέρᾳ τοῦ
 10 πνεύματος, τὰ τοῦ πνεύματος δέχεται καὶ τελειοῦται ἀρχιερεὺς.
 ὁ μέντοι γε βασιλεὺς ἐπ' ἐκείνῳ μικρὸν σχολάσας τὸν νοῦν, ὥς
 ἂν γε κατασταλῇ πρὸς τὴν πνευματικὴν ἐκείνην ἀρχήν, τὸ λοιπὸν P 274
 κοσμικαῖς ἐδίδου φροντίσιν, εἰδὼς ἱκανὸν ἐκείνον ὄντα τὰ τῆς
 ἐκκλησίας ἰθύνειν μετ' αὐτάρκους πείρας καὶ τῆς περὶ ταῦτα
 15 παμπόλλης συνέσεως. παρεῖχε δὲ οἱ ἔτοιμον ἑαυτὸν συλλήψε-
 σθαι ἔς ὃ τι καὶ δέοιτο, ἑλλπζων παρ' ἐκείνου καὶ αὐτὸς τὰ
 ὅμοια πάσχειν. ἐδίδου δὲ οἱ καὶ παρηγοίας χώραν ἐντυγχάνειν
 ὑπὲρ ἀνθρώπων τὰ πρόποντα, καὶ γε ἀνύτειν, ὥς οὐ παρὰ τὸ

2. ἐδέετο?

matione apud omnes esset. ea suffragiorum differentia cum delata ad
 Augustum esset et eius voluntati compromisso permissa, ille haud cuncta-
 tus Veccum praetulit cum aliis praestantem dotibus tum maxime doctrina,
 postremo quod is vir tam longo usu ecclesiasticarum rerum, tanta fama
 sapientiae auctoritateque praeditus unus utique omnium aptissimus vide-
 retur ad comprimendum schisma, negotiumque concordiae eatenus pro-
 motum fine optato coronandum. ergo rite congregati apud templum maius
 episcopi, praerogativam imperatoris sequentes, magno consensu studioque
 primis secundis tertiisque suffragiis Veccum eundem unum patriarcham
 declararunt. Veccus igitur sexta et vigesima mensis Maii, festo sanctorum
 Nicaensium patrum, patriarcha creatus est: secunda vero Iunii,
 dominica proxime secuta, illustri die spiritus sancti spiritus eiusdem per
 sacram ordinationem particeps factus, rite inauguratus in patriarcham est.
 imperator sub haec initia per tempus non longum studio et sollicitudine
 immoratus in stabiliendo tali homini isto spiritali principatu, securam
 deinde mentem imperii negotiis advertit, solutus omni metu de ecclesia,
 utique cuius regimen ei commendatum sciret, qui et experientiae satia
 et prudentiae plurimum habens nullo deficeret eorum quae ad res eccle-
 siasticas recte salubriterque regendas possent desiderari. exhibuit autem
 se novo patriarchae paratum ad eum adiuvandum quacumque in re opus
 haberet, sperans vicissim ab illo in occasione similia. dedit eidem et fi-
 duciae locum, quo auderet suscipere agereque secum causas hominum
 egentium gratia principis, non frustra se id facturum sperans: confide-
 bat enim nihil eum nisi quod fas esset concedi petiturum. porro Veccus
 has interveniendi pro miseris partes toto animo capessens, partitos habe-
 bat in duo genera quos isto misericordiae officio iuvaret: prius erat ca-

ἐγκαλεῖν ἄλλ' ἱστορεῖν προεθέμεθα. ὅθεν καὶ ὁ μὲν λόγος ψιλὰ τὰπραχθέντα τίθησιν, ἔξεται δὲ κρίνειν τῷ βουλομένῳ.

- P 273 24. Τότε τοίνυν τοῦ μὲν Ἰωσήφ ἀργήσαντος, ὡς προ-
 λείκεται, τῆς δ' ἐκκλησίας ζητούσης τὸν προστησόμενον, πολ-
 λοι ἐνεκρίνοντο τῶν δοκούντων ἀπὸ τε τῶν μοναχῶν καὶ τῶν ἁλ-5
 λως ἱερωμένων, ἔρρεπε δὲ πλεον ἢ ψῆφος τῷ Πιργίῳ, ἀνδρὶ
 εὐγενεῖ μὲν τὰ ἐς γένος, ἐκ Πιργίων δὲ τῶν κατὰ Πελοπόννη-
 σον κατὰγοντι τὸ ἀνέκαθεν, ὁπόθεν νέος ξενιτεύσας κατ' ἀρετῆς
 B λόγους καὶ πολιτείας ἀκριβεστάτης ἐν τινι τῶν κατὰ τὴν ἀνατο-
 λὴν μονῶν τοῦ Μέλανος ὄρους, ὅπου γε καὶ τὸν ἀπὸ πατριαρχῶν¹⁰
 Γερμανὸν ἀσχεῖν ἐλέγομεν, φέρων ἑαυτὸν ἐγκλείει. ἐκεῖθεν δὲ
 μετὰ χρόνους τῷ βασιλεῖ προσχωρεῖ, καὶ τὴν τοῦ Παντοκράτορος
 μονὴν πιστευθεὶς, καταστὰς εἰς ἀρχιμανδρίτην, εἶτα καὶ τὰ
 πρὸς τοὺς ἀνατολικοὺς Τοχάρους διαπρεβεύσας, τὴν ῥόδον
 C Μαρίαν τοῦ βασιλέως εἰς νέμωγην ἀγαγὼν ἐκείσε τῷ Ἀπαγᾷ, πρὸς¹⁵
 τινι κελλῳ τῆς τῶν Ὀδηγῶν μονῆς ἐπανελθὼν ἡσυχάζεν. ὅστι-
 ρον δὲ καὶ τῇ τῆς Ἀντιοχείας ἐκκλησίᾳ εἰς πατριάρχην καθίστα-
 ται. τότε δὲ καθ' αὐτὸν ὄντι καὶ ἡσυχάζοντι ἢ ψῆφος ἔρρεπε
 τῶν λοιπῶν πλεον ἐς ὃ τῆς κατὰ τὴν Κωνσταντινουπόλιν ἐκκλη-
 σίας προστήσεσθαι. καὶ ἐγγόνει τοῦτο, ἦν μὴ γέ τινες τῶν²⁰
 ἀρχιερέων εὐδόκουν ἐπὶ τῷ Βέκκῳ, ὅμα μὲν χαρτοφύλακι ὄντι
 D ὅμα δὲ καὶ μεγάλῳ σκευοφύλακι, καὶ κλέος ἔχοντι μέγιστον.

orbem iam nunc redeat oratio, res nude ut gestae sint proponens iudica-
 turis pro arbitrio lectoribus.

24. Tunc igitur, vacante, ut dictum est, per depositionem Iosephi, patriarchali sede, et ei qui succederet in sui curam ecclesia poscente, multi quidem idonei ad hoc visi designabantur, qua ex monachis, qua ex alterius instituti sacerdotibus. plurium tamen in Principem suffragia propendebant. erat is genere nobilissimus, e veteri prosapia Principum Peloponneso imperitantium; unde iuvenis profectus vitae perfectioris profectus gratia in quoddam Orientalis tractus monasterium montis nigri, ubi et expatriarcham Germanum monasticam exercuisse vitam diximus, eo sese inclusit. inde multo post tempore ad imperatorem accedens, commissae sibi Pantocratoris monasterio archimandritae potestate praefuit, deinde legatione functus ad Orientales Tocharos, et Maria imperatoris filia notha in sponsam eo ducta coniunctaque Apagae, reversus in quadam cellula monasterii Hodegorum tranquillae vitae ac contemplationi se reddidit. insecutus temporibus vacanti pastore Antiochenae ecclesiae patriarcha est praepositus. hunc tum apud se agentem tranquilloque religioni operantem plurium, ut dixi, calculi ad Constantinopolitanam aedis regimen vocabant. pervicissentque quod volebant, nisi non parvo antistiti numero potior ad eam rem Veccus fuisset visus, qui et in officiis momenti maximi, chartophylacis supremique custodis supellectilis sacrae, fidem atque industriam nunc cum maximo probaret, et summa in exi-

ἀνατεθέντων δ' ἐπὶ τῷ βασιλεῖ τῶν κατὰ τὰς ψήφους, ὁ Βέκκος ἐδέδεκτο ἀξιώτερος τὰ τε ἄλλα καὶ ὅτι λόγιος ὁ ἀνὴρ καὶ καταστέλλειν ἔχει τὸ σχίσμα τῇ ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας πολυχρονίῳ πείρᾳ καὶ λογιότητι. ὄθεν καὶ συναχθέντες οἱ ἀρχιερεῖς ἐν ταύτῳ ἐπὶ 5 τοῦ θείου καὶ μεγάλου τεμένους ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν καὶ πρῶτον καὶ δευτέρον ψηφίζονται τε καὶ τρίτον. καὶ ὁ Βέκκος εἰκοστῇ μὲν καὶ ἕκτῃ Ἰωαννεσίου μηνὸς κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ἁγίων Ἐπατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ πατριάρχης προβέβηται, δευτέρᾳ δὲ Μαιμακτηριῶνος, τῇ ἐπιούσῃ κυριακῇ, ἐν ἐπισήμῳ ἡμέρᾳ τοῦ 10 πνεύματος, τὰ τοῦ πνεύματος δέχεται καὶ τελειοῦται ἀρχιερεὺς. ὁ μὲντοι γε βασιλεὺς ἐπ' ἐκείνῳ μικρὸν σχολύσας τὸν νοῦν, ὥς ἂν γε κατασταλῇ πρὸς τὴν πνευματικὴν ἐκείνην ἀρχήν, τὸ λοιπὸν P 274 κοσμικαῖς ἐδίδου φροντίσιν, εἰδὼς ἱκανὸν ἐκείνου ὄντα τὰ τῆς ἐκκλησίας ἰθύνειν μετ' αὐτάρχους πείρας καὶ τῆς περὶ ταῦτα 15 παμπόλλης συνέσεως. παρεῖχε δὲ οἱ ἔτοιμον ἑαυτὸν συλλήψεσθαι ἐς ὃ τι καὶ δέοιτο, ἐλπίζων παρ' ἐκείνου καὶ αὐτὸς τὰ ὅμοια πάσχειν. ἐδίδου δὲ οἱ καὶ παρρησίας χώραν ἐντυγχάνειν ὑπὲρ ἀνθρώπων τὰ πρόποντα, καὶ γε ἀνύτειν, ὥς οὐ παρὰ τὸ

2. ἐδέδεκτο ?

matione apud omnes esset. ea suffragiorum differentia cum delata ad Augustum esset et eius voluntati compromisso permessa, ille haud cunctatus Veccum praelulit cum aliis praestantem dotibus tum maxime doctrina, postremo quod is vir tam longo usu ecclesiasticarum rerum, tanta fama sapientiae auctoritateque praeditus unus utique omnium aptissimus videretur ad comprimendum schisma, negotiumque concordiae eatenus promotum sine optato coronandum. ergo rite congregati apud templum maius episcopi, praerogativam imperatoris sequentes, magno consensu studioque primis secundis tertisque suffragiis Veccum eundem unum patriarcham declararunt. Veccus igitur sexta et vigesima mensis Maii, festo sanctorum Nicaensium patrum, patriarcha creatus est: secunda vero Iunii, dominica proxime secuta, illustri die spiritus sancti spiritus eiusdem per sacram ordinationem particeps factus, rite inauguratus in patriarcham est. imperator sub haec initia per tempus non longum studio et sollicitudine immoratus in stabiliendo tali homini isto spirituali principatu, securam deinde mentem imperii negotiis advertit, solutus omni metu de ecclesia, utique cuius regimen ei commendatum sciret, qui et experientiae satis et prudentiae plurimum habens nullo deficeret eorum quae ad res ecclesiasticas recte salubriterque regendas possent desiderari. exhibuit autem se novo patriarchae paratum ad eum adiuvandum quacumque in re opus haberet, sperans vicissim ab illo in occasione similia. dedit eidem et fiducia locum, quo auderet suscipere agereque eum causas hominum egentium gratia principis, non frustra se id facturum sperans: confidebat enim nihil eum nisi quod fas esset concedi petiturum. porro Veccus has interveniendi pro miseris partes toto animo capessens, partitos habebat in duo genera quos isto misericordiae officio iuvaret: prius erat ca-

δέον ἐντενδόμενον. διένεμε γὰρ ἑαυτὸν δῖχα τοῖς τε δεομένοις ἔξ
 B ἑλέους εὖ πάσχειν τοῖς τε φερομένοις καὶ τι πρὸς ἀποφυγὴν τῶν
 ἐγκλημάτων δικαίωμα. καὶ τοῖς μὲν τὰς ἑφ' αὐτοῦ προσωπο-
 ποιῶν λιτὰς τε ῥυσσάς τε παραβλῶπας τ' ὀφθαλμῷ, ἐθήρα τὸν
 ἐκ τοῦ βασιλέως ἔλεον, ὁμολογῶν μὲν αὐτὸς ὑπὲρ ἑκείνου τὸ 5
 πταῖσμα, δεόμενος δὲ ἀφεθῆναι τοῦ προστιμωμένου τῷ πται-
 σματι· τῶν δὲ καὶ θαρραλεώτερον ὑπερμαχῶν τῷ κρατοῦντι ὡς
 ἀδικουμένων ἐζητεῖ τὴν λύσιν. οὐ γὰρ ἐρμηνέως ἔχρηζεν ἐς ὃ τι
 C μᾶθοι τὰ τοῦ δεομένου πῶς ἂν ἔχοιεν, ἀλλ' αὐτὸς ἀκούων, μό-
 νον ἀξιῶν ἀληθεύειν τὸν λέγοντα ὡς ἀνυσθησομένων τῶν λόγων, 10
 τῷ βασιλεῖ αὐτὸς διακρίνων τὰς ἀναδοχὰς ჯποιετο κατὰ τὰς κρι-
 σεις. εἰποντο δὲ καὶ οἱ πρὸς τὸν κρατοῦντα λόγοι κατὰ τὰς ἀνα-
 δοχὰς. προφωνοῦμε γὰρ πρὸς τὸ χρήσιμον καὶ τὰς περὶ ἐκάστου
 ἀναφορὰς, ὡς τὴν μὲν προτάττεσθαι τὴν δ' ὑποτάττεσθαι, καὶ
 τὴν μὲν πρωτολογησομένην τὴν δ' ὑστερήσασαν, ὥστε καὶ πολ- 15
 D λάκις μετεγγράφεισθαι τὸ τῆς ἀναφορᾶς γραμμᾶτιον συμβεβήκει,
 ὡς δευτέρου ἢ καὶ τρίτου ἢ καὶ ὑστάτου τεθησομένου τοῦ παρα-
 ξυσμὸν ἐκ τῶν εἰκότων κινήσαι βασιλέως ὑπορωμένου, πρῶτον
 δὲ γε τοῦ ἢ ῥᾶδίως ἀνυσθησομένου ἢ καὶ εἰς χαριεντισμὸν τινα

19. ἢ καὶ] εἰ καὶ P.

rentium necessariis, quorum esset egestati largitione consulendum, alte-
 rum delatis criminibus periclitantium, quibus vel ad depulsionem obiecto-
 rum falso patroni efficacis opera vel ad delicti convicti veniam impetran-
 dam auctoritas deprecatoris optaretur. ac horum quidem eo studio cau-
 sas amplectebatur, ut officiosas illas hominum generi noxae medicatrices
 Litae, quas Homerus claudas rugosas distortis oculis inducit, ipso corpo-
 ris habitu agens repraesentaret, tali captans specie miserationem princi-
 pis susceptis suis necessariam, confitens quidem ipse eorum nomine pec-
 catum, remitti autem poenitentibus poenam rogans. pro alio miserorum
 genere culpa vacantium interveniebat confidentius, obnixae contendens et
 principem urgens, ut penuria laborantibus opem iure quodam ipsorum debi-
 bitam ne indulgere cunctaretur, velocissimus ad intelligendas necessitates
 indigentium, et eis exponendi eas fusius seu laborem seu verocundiam
 lucrifaciens, perspicacitate benigni animi auditu statim primo cuncta com-
 prehendentis, sine mora operave diligentioris interpretis. abundabatque
 patroni caritas ad omnem falsi suspicionem abolendam plenamque concili-
 andam clientulis fidem, dum suas angustias narrabant. occurrebat quin-
 etiam diffidentiae supplicum, et impetrabilia petere ipsos asserens ultro
 addebat timide agentibus animos audendi, suggerebatque ad persuaden-
 dum aptas, pro genere ac statu causae, postulati evincendi rationes;
 eademque digerebat accommodato ad finem optatum ordine, perite dii-
 dicans quae illarum proponi prior, quae subilici alteri, quae postremo
 subiungi loco deberet. unde contingebat saepe refugii rescribere libellum
 supplicum, etiam iam oblatum principi, usque interdum ad principis eius-

δόξοντος. ἐπ' αὐτῷ γὰρ καὶ τῶν πολλῶν ἐθάρσουν αἱ τόλμαι
 ὡς μέχρι βασιλέως ἀναχθισόμεναι, καὶ ἐνδοξος ἦν ὁ τολμῶν αὐ-
 τῷ περὶ τῶν σφετέρων δικαίων λέγειν, ὡς ἀληθῆ δόξαν λέγειν
 δι' ἐκείνου πρὸς τὸν κρατοῦντα. οὕτως ἦν πρὸς τὰς ἀναδοχὰς Ε
 5 τῶν ἀνθρώπων ὁ ἀνὴρ δοκιμώτατος, ὥστε καὶ προλαβεῖν οὐ χεῖ-
 ρόν τινα τῶν αὐτοῦ εἰς δεῖγμ' ἀκριβοῦς παρρησίας καὶ τῆς περὶ
 τὸ δίκαιον ἀντιλήψεως. θίρους ἦν ἀκμή, καὶ ὁ κρατῶν περὶ
 τὸ τῆς μεσημβρίας σταθερώτατος, μετὰ τὸν μετ' ἄριστον ὕπνον,
 κατὰ τὰ ὥατος μέσα καθήμενος ἐναιθρίαζε. συνεδριάζων δ' ἦν
 10 ἐκείνῳ καὶ πατριάρχης ἐγγύθεν ἐκ τῆς χώρας ἔχων, τήνκα καὶ
 βασιλεὺς ἐξ ὕπνου ἀνέγροίτο, ἐκ τοῦ ῥάστου παραγίνεσθαι.
 ἐνετύγχανε τοίνυν, καὶ ἡ ἐντυχία ἀξίωσις ὑπὲρ ἀνθρώπου ἦν δν P 275
 ἡδικῆσθαι μὲν ὁ ἱερεὺς διεγίνωσκεν, οὐ καλῶς δ' ἔχων ὁ βασι-
 λεὺς περὶ ἐκείνον οὐ κατένευε σώζεσθαι. καὶ ἡ ἔνστασις ἀμφο-
 15 τέρωθεν ἱκανή ἦν θορυβῆσαι καὶ τὸν ἀκούοντα. τοῖς δ' οὐκ
 ἔλληγεν ἔτι, ἀλλὰ τῷ μὲν ὡς ὑπὲρ δικαίου λέγοντι ὁ ζῆλος ἀνέξει
 καὶ παρρησιαστικώτερον ἐπληττε, βασιλεῖ δὲ τὸ ἐπὶ τῷ διαπρε-

10. ἡνίκα?

dem offensionem; cui et stomachum et suspiciones nonnunquam movebat, quod iterum et tertio interpolatus una de re ipsi libellus inculcetur, ut iam qui primam propositionem acceperat placidus vultuque benigno spem fecerat, ad toties replicatas instantias corrugaret frontem, metuens ne saepe iam facilitati illuderetur, praesertim increbrescente confidentia mul-
 torum, qui freti conciliatore admissionis et eodem supplicationis suffraga-
 tore patriarcha, audientis sine fine captandis producendisque aures im-
 peratoris obtundebant et videlicet irritabilis natura fortunaque hominis
 fatigabant patientiam, eo ipso gratiam ad populum patriarchae cumulante,
 quod eum, ut consuleret miseris, videret ne favoris quidem apud princi-
 pem proprii cavere dispendium. tam effusum efficaxque in novo patriarcha
 eminebat sublevandorum inopum studium. cuius hic singulare aliquod
 exemplum hand inutile fuerit referre, unde specimen prudens lector cap-
 iat liberae fidei viri istius fortisque in iustitia propugnanda constan-
 tia. aetas erat summa, et imperator altissimo stante sub medium
 diem sole recess a pomeridiano somno in medio coemaculo frigus capta-
 bat. obsidebat autem fores audientiam expectans patriarcha e vicino ad
 hoc profectus et ibi considens, ut ad primam ab expeirecto imperatore
 paratus admissionem staret. admittens tandem causam agere coepit homi-
 nis, ut ei compertum erat, iniuste damnati. ceterum odio quodam in
 hunc hominem praecoccupatus imperator, salutem miseri quam petebat
 patriarcha non annuit. hinc praesule ad instantius deprecandum incum-
 bente, principe vero in negandi proposito perstante, certamen ortam est
 utrinque sic accensum ut audientes conturbarentur, cum finem patriarcha
 urgendi, Augustus reuendi non faceret. ad extremum concius patriarcha
 se pro iustitia pugnare, in zelum exarsit, et liberioribus imperatorem
 pupugit verbis. ille odium quo flagrabat in reum, in nimis vehementem,

- σβευομένῳ ἔχθος πρὸς τὴν κατὰ τοῦ πρεσβεύοντος βαρύντητα τρι-
 B ψαντι συνέβαινε παροξύνεσθαι. καὶ ὁ μὲν ἐδέετο, ὁ δ' ἀνέ-
 νευεν. ὁ μὲν καὶ δραστικώτερον ἤντιβόλει, ὁ δ' ἡγροίαινε. τέ-
 λος ἀλλ' ἀδικεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον ἔλεγεν, ὁ δ' οὐκ ἐφρόντιζεν.
 ὥς δὲ καὶ δῆλος ἦν πράξων παραβολώτερον, ἦν μὴ γ' ἀκούσι,⁵
 ὁ δ' ἀλλ' οὐκ ἐδίδου τὸ παράπαν τὴν λύσιν, κἂν ὅ τι καὶ πρά-
 ξοι. καὶ εὐθὺς ζῆλος εἰσέδυ τὸν ἱερέα, καὶ “τί δέ” φησί,
 “καὶ ἀπὸ τίνων ἀρχιερεῖς εἶναι ἄξιον ἢ μαγείρους καὶ στράτῳρας,
 οὓς ὑποκλίνειν ἀνάγκη κἂν ὅ τι θέλοιτε;” ταῦτά τε εἰπεῖν καὶ
 C ἀθρόον τὸ τῆς πατριαρχίας σύμβολον ῥῆναι τὴν βακτηρίαν, τὴν¹⁰
 δ' ἐπιροῖσσαι πρὸ ποδῶν τῷ βυσιλεῖ πεσοῦσαν, τὸν δ' ὅμ' ἀ-
 ναστάντα, ἧ ποδῶν εἶχεν, ἔξω χωρεῖν. καὶ τὸν μὲν βασιλέα ἐν
 αἰσχύνῃ ποιῶντα τὸ πρῶγμα ἐνέον ἀνίστασθαι, ἐκείνον δέ, πολ-
 λῶν ἐπιχόντων καὶ γε τῶν ἐκ βασιλέως συχῶν πεμπομένων καὶ
 ὑποστρέψαι παρακαλούντων ὡς εἰς λύπην τῷ βασιλεῖ γενησομέ-¹⁵
 D νης τῆς ἐκχωρήσεως, τὸν δὲ μηδ' ὅλως ἀκοῦσαι, ἀλλὰ περὶ διελ-
 θεῖν καὶ τὴν μονὴν τῆς χώρας καταλαβεῖν, ἔργῳ δεῖξαντα τὴν
 τοῦ ζήλου φῶσιν ὁποῖα, καὶ ὡς οὐ λαμβάνει πρόσωπον ἂν κατὰ
 θεὸν γίνηται. ἄλλοτε δὲ πάλιν (προτρέχει γὰρ καὶ τοῦτο ῥη-
 θῆναι) ὑπὲρ ἀνθρώπου δέησις ἦν δοκοῦντος ἔχειν τὸ δίκαιον²⁰

2. συνέβαινε P.

ut putabat, eius patronum vertens, asperius et ipse responsavit. proces-
 serat paene in iurgium lis, poscente hoc, abnuente illo, efficacius hoc de-
 precatante, contra illo excalescente. tandem contestante praesule iniu-
 riam homini fieri, principe nihil id se curare ostendente, praesule se ad-
 huc fortius acturum, si audiretur, prae se ferente, principe contra osten-
 tante, quidquid faceret aut diceret, nihil impetraturum, ne tum quidem
 patriarcha victus abscessit aut susceptum suum deserere sustinuit, sed
 aesta elatus effervescentis intus zeli: “quid igitur?” inquit, “an censas
 aequum episcopos apud vos nihilo pluris esse quam coquos aut stratores,
 quibus omnia vobis obsequi et ad nutum servire necesse est?” simul
 haec dicens pastorem baculum, patriarchalis insigne dignitatis, ante
 imperatoris pedes abiecit: ipse impetu exurgens velocissimo passu se for-
 ras elicit. id videns imperator et ad ignominiam pertinere suam repa-
 tans, sollicitus assurgit, multis digredientem tenere patriarcham conati-
 bus, et aliis super alios ab imperatore missis eius nomine rogantibus ut
 rediret ad vocantem Augustum et discessum hunc eius molestissime feren-
 tem. ille ad omnia surdus cursum tenuit, quoad in vicinum, ubi diver-
 sabatur, monasterium pedes pervenit, re ipsa ostendens quae in dolos zeli
 sit, quamque ille, cum deum habet auctorem, reverentia quantaevis etiam
 praesentis personae non retardetur. alias rursus (nam et huc impetu se-
 mel digrediendi capto prono lapsu procurrat oratio) alias, inquam, rur-
 sus orabat patriarcha pro homine, cui iustum censebat ab imperatore id
 indulgeri quo egebat, sed replicata saepius nihil proficiebat oratio; et

ἐφ' οἷς καὶ βασιλέως δέεται. ἀλλὰ πολλάκις εἰπὼν οὐκ ἠκούσθη, καὶ ὑπερήμερος ἐφαίνετο ἡ βοήθεια. δράττεται τοίνυν ὁ πρεσβυῶν καιροῦ, καὶ ὁ καιρὸς ἑορτῇ ἦν τοῦ ἐν μάρτυσι περιφανοῦς **Ε** Γεωργίου καὶ σὺναξις ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγων ἀνὰ τὴν τῶν Μαγγάνων 5 μοτῇ. καὶ ὁ μὲν ἱερεὺς τὴν ἀναίμακτον ἐτέλει θυσίαν, ὁ δὲ βασιλεὺς ἰστάμενος ἐτελεῖτο. ἐπεὶ δ' ἐτελεύτα ἡ τῶν δώρων ἀναφορὰ καὶ ἔδει τὸν βασιλέα νιψάμενον προεισελθεῖν ἐφ' ᾧ τε μετασχεῖν ἀντιδώρου καὶ εὐλογίαν παρὰ τοῦ λειτουργήσαντος δέξασθαι, ἀνολύνονται τὰ πρόσθεν τῶν ἀδύτων θύρια, ἐμφανίζεται 10 ὁ τὴν εὐχὴν τελέσων τῷ βασιλεῖ, πρόσσεισι βασιλεὺς, ἐκτείνει τὰς χεῖρας τοῦ θείου ὕψους ληψόμενος, ἐπείχει τὴν δεξιὰν ὁ ἱερεὺς τὸ τοῦ ἱεροῦ ὕψους κλάσμα κατέχουσιν. καὶ οὕτω τῶν μὲν χειρῶν **P 276** ἐκτεταμένων τῷ βασιλεῖ, τῆς δὲ δεξιᾶς τῷ ἱερεῖ ἀντιπροσέτις, ἡ γλῶσσα φέρει τὴν ἱκεσίαν καὶ τῷ λυπουμένῳ ζητεῖ τὴν λύσιν. εἰ- 15 δεις ἂν τότε γενναῖον παράστημα ψυχῆς, τοῦ μὲν ἱκετεύοντος δοῦναι τὴν λύσιν, καὶ τοῦ μὲν εἰς καιρὸν ἀναρτῶντος ὡς μὴ ὄντος ἐκείνου καιροῦ λύσεως, τοῦ δὲ καὶ μᾶλλον ὡς ὄντος ἔξανακράζοντος ἅμα μὲν ἀγιασμοῦ ἐκ Θεοῦ ἅμα δὲ καὶ συμπαθείας πρὸς **B**

15. ante ἱκετεύοντος haec fere exciderunt: ζητοῦντος τὸ κλάσμα, τοῦ δὲ.

iam longa adeoque infinita videbatur saepe frustra rogati auxilii mora. arripit igitur occasionem intercessor, quam a religione fore putavit efficacem. festum agebatur perillustre inter martyras Georgii, et conventus erat non modicae multitudinis apud aedem sacrae monasterii Manganorum, incrementum ibi sacrificium offerente patriarcha. imperator sacris adstabat. ubi vero perfecta oblatione donorum tempus adfuit quo ex more lotus imperator accedere debebat ad perceptionem panis benedicti, quem antidorum vocant, et eulogiam a celebrante accipere, recluduntur anteriores adytorum fores, et prodit qui bene precaturus imperatori iuxta morem erat. praesto est Augustus, et manus porrigit sacrum sumpturus panem. cohibet dexteram sacerdos, qui fragmentum sacri panis tenebat. et sic extensis imperatoris palmis, manu vero patriarchae rigide suspensa, lingua eius toties antea reiectam supplicationem iteravit, et homini aegre habenti, ut ab imperatore quod optabat, contingeret precata est. videres hic utrinque obnixam in proposito constantiam duorum invicti rigoris animorum. nihil enim de sententia dimotus imperator fragmentum petebat, patriarcha vicissim veniam orabat pauperi. atque imperatori excusanti non esse id aptum veniae isti concedendae tempus, et differri negotium poscenti, patriarcha contra reponebat optime coniungi cum perceptione gratiae ex deo indulgentiam in hominem veniae; tum asseverabat nunquam se tributurum sacrum panem, nisi quod petebatur largiretur imperator. finem certamen non habebat, quoad tandem intentiori supplicatione institit Augustus ut sibi panis daretur, non tam ad usum fructumve, ut aiebat, proprium quam ad offensionem spectantis populi vitandam, apud quem existimationis lacturam subiret, si vacuus et sacri

ἄνθρωπον. τέλος ἀντιβολεῖ βασιλεὺς τὸ κλᾶσμα λαμβάνειν, οὐ κατὰ χρεῖαν μᾶλλον, ὥς ἔδειξεν, ἢ εἵγε κενὸς ἀποστρέψει τὸν λαὸν αἰσχυνόμενος. ὥς δ' οὐκ ἐδίδον, εἰς κρῖμα λέγων λαμβάνειν, εἰ μὴ λύει τῷ διακενῆς λυπονμένῳ τὴν λύπην, μεταβαλεῖν τε τὸν βασιλεῖα τὸ ἱλαρὸν εἰς ὀργήν, καὶ μηδὲν προσθέντα τοῦ

C “ἀνέορτα” εἰπεῖν “ἐορτάσαμεν” χωρῆσαι πρὸς τὸ παλάτιον.

P 277 25. Ἐπὶ τούτοις ὁ βασιλεὺς αἰδεσθεὶς τὸν ἄνδρα, ὥρ-
γετο μὲν ἔκποθεν αἰτίαν σχεδιασθῆναι τοῦ ὅπως ταπεινωθεῖη τὸ
τοῦ ἀνδρὸς ἀκατάπληκτον, τῷ δέ γε τέως τοῖς περὶ αὐτὸν ἀπο-
λογούμενος ὅπως πολλάκις ἀντιβαίνει καὶ οὐ πείθεται μεσιτεύον-10
τος, τὴν συνεχῇ προσεδρεῖαν ἡτιᾶτο τῆς ἀπειθείας, καὶ ὥς συνε-
χῶς ἐνοχλούμενος ταύτῳ τι πάσχει τοῖς ἀψικόροις πολλῶν παρ-
B τιθεμένων βρωμάτων· ὀργιζέσθαι γὰρ ἐκείνους, ἣν μὴ τις ἀπο-
σκευάζηται τὰ τεθέντα, καὶ αὐτὸν πολλῶν καθ' ἐκάστην ἐπαυ-
τλουμένων τῶν ὑποθέσεων, καὶ ταῦτ' οὐκ ἐκ μηνυμάτων ἀλλ' αὐ-15
τοπροσώπως, ὁπότε καὶ ἡ ἀντιλογία καιρὸν ἔχει πρὸς ἕκαστον,
διὰ τὸ ἀξίωμα ἀγανακτεῖν καὶ δυσκολεῖν πρὸς τὴν κατάνουσι,
C πολλῶν ἐπεισερόντων ἄλλοθεν ἄλλων καὶ μετελκόντων ἐκάστου
πρὸς ἑαυτὸ τὸν νοῦν τὸν βασιλεῖον. καὶ τὸν μαθεῖν καὶ ζητῆσαι

19. τὸν μαθ.] τὸ μαθ. P.

expers ferculi ab ara reverteretur. verum ex adverso patriarcha magis timendam cavendamque studiosius indicans dei offensionem, “acciperes in iudicium, Auguste,” inquit, “hunc sacrum cibum, quoad certum fixumque tibi erit homini iniuste vexato solatium negare.” tunc vero caperata fronte imperator, et priori placiditate vultus in manifesta irae indicia mutata, cum surgens dixisset “ergo festum infestum egimus,” nullo praeterea verbo addito in palatium recessit.

25. His experimentis veritus imperator tam acrem in urgendo virum, capiebat alicunde aliquam expediri rationem commodam intrepidae eius et inflexibilis retundendae vehementiae. de qua cum apud suos familiares sese purgans ageret, accusare contumaciae pertinaciae solebat irrevocabilem illam patriarchae perseverantiam in usque et usque instando ad impetrandum id quod iterum, et saepius petitum, idoneis causis negatum fuisset. addebat fatigatum se molestis hiace obtrusionibus petitionum frequenter relectarum, idem pati quod nauseantes solent ingestis cibis magna copia, quibus iram commovet importunitas reponere non desistentium fastiditam cramben. multa quotidie sibi negotia eius generis ingeri assiduitate insatiabili, neque id per literas aut nuntios, sed coram ab ipso adstante per seque agente patriarcha; unde fieret ut quoties quod concedi non expediret peteretur, grave sibi et permolestum esset rennuere propter verecundiam viri tantae auctoritatis praesentia incussum. id per se incommodum intolerabilius reddi concursu et gravitate principum curarum et occupationum, undecunque ingruentium ac videlicet necessario attentione varia mentem principis in diversa trahentium. his ut modum adhiberet, constituit certam praescribendam patriarchae congres-

καιρὸν ἐντυχίας ἴδιον, μιᾶς ἡμέρας εἰς τοῦτο τῶν ἐπὶ ἐκλεγεί-
 σης. καὶ ἐκλεγῆναι τὴν τρίτην, ὥς εἶναι μόνην ταύτην τῆς ἐβ-
 δομάδος ἀπάσης καιρὸν ἐντυχίας ὑπὲρ ἀνθρώπων τοῦ πατριάρ-
 χου πρὸς βασιλεία, ταχθῆναι τε καὶ γραμματικὸν ἴδιον τὸν Ξι-
 5 φιλῖνον Μιχαὴλ ἐφ' ᾧ τὰς λύσεις τῶν ἀναφορῶν ἀναδεχόμενον D
 γράφειν. οὕτως ἦν ἡ τρίτη ἀφωρισμένη θειῶ ἑλέους καὶ παρα-
 κλήσεως. ὥς ἂν δὲ μὴ ἀφαιροῖτο ἡ ἡμέρα τοῦ προνομίου, ἀσχο-
 ληθέντος ἐπ' ἄλλοις κατ' ἀνάγκην τοῦ ἄνακτος, τόπος ἀναπαύ-
 σεις τοῖς περὶ τὸν πατριάρχην ἢ τῆς χώρας ἐτάχθη μονή, εἰς
 10 ἣν καὶ ὑποστρέφων ἐνίοτε, ἦν τι πρῶταθεν μὴ ἀνύσειεν ἐξ ἀναγ- E
 καίας ἀσχολίας ἐπεισπεσούσης τῷ βασιλεῖ, ἡ δεῖλη ὅψια μέχρι
 καὶ ἐς ὅψε τῶν νυκτῶν ἀνεπλήρου τὸ ἐλλειφθέν. καὶ πολλῶν κα-
 λῶν ἐκ τῆς περὶ ταῦτα τοῦ πατριάρχου σπουδῆς ἀπώναντο ἄν-
 θρωποι. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐς τοσοῦτον, ὃ δὴ καὶ κατ' εἰρμὸν
 15 πρὸς λαβῶν ὁ λόγος ἐπέμνησεν.

26. Ὁ μέντοι γε βασιλεὺς πρέσβεις εὐτρεπίσας ἀποστέλ- P 278
 λει πρὸς πᾶσαν, ἅμα μὲν δηλώσοντας τὸν τῆς πράξεως ἐπιτε-
 λισμόν, ἅμα δὲ καὶ τὰ κατὰ τὸν Κάρουλον μαθησίοντας, εἰ
 καθυφῆκε τῆς ὁρμῆς ἐκείνης καὶ πρὸς τὸ ταπεινότερον ὑπεκλίθη.

9. τοῖς] τῆς P.

ab eo diem, unam e septem orbem hebdomadariam conflantibus, extra
 quam ab audiendo patriarcha, patrocinio rerum aut egentium fungente,
 vacatio principi certa constaret. idonea ad id visa feria tertia patriar-
 chae admissioni tales causas acturi assignata propria est; ordinatusque
 notarius in id officii proprius Xiphilinus Michael, qui et causas tali au-
 dientia relatas et responsa imperatoris ad singulas in commentarium re-
 ferret. sic deo et solatiis afflictorum consecrata dies hebdomadis tertia
 est. ne vero interverti talis in id temporis usuram, superveniente forte
 principi alio necessario negotio, unquam contingeret, diversorium in eam
 diem patriarchae provisum est in monasterio viciniae; in quod is subinde
 recedens, si qua inevitabili avocatione imperatoris averteretur attentio,
 immineret e propinquo in occasionem resumendae opportune tractationis,
 ita ut quod mane perfici non potuisset absolveretur vespere, excurrente
 nonnunquam in aliquot commissae iam noctis horas et antistitis diligentia
 et patientia imperatoris. non facile dixerim quam multa commoda ex hoc
 tam assiduo benevoleque patriarchae studio in homines solatio egentes
 redundare contigerit. sed de his hactenus, quae variis transacta tempo-
 ribus unam in seriem, ordinis et memoriae compendio, oratio nostra com-
 plexa est.

26. Caeterum imperator expeditos instructosque legatos mittit ad
 papam, simul significatos perpetratum iam negotium et executioni con-
 venta mandata, simul clam sciscitatos quid rerum moliretur Carolus,
 et eoque adhuc demississet animum, fero illo quo in Graecos antea inci-

οἱ δὲ παραγενόμενοι τὰ μὲν τῆς εἰρήνης δηλώσαντες ἀπεδέχθησαν, καταλαμβάνουσι δ' ἐκείσε τὸν Κάρουλον θυμοῦ πνέοντα
 B καὶ λιπαρῶς τῷ πάπα προσκείμενον καὶ προσλιπαροῦντα ἐφείναι
 τούτῳ τὴν ἐπὶ τὴν πόλιν ἐπέλευσιν. ἐώρων οὖν ἐκείνον ὁσημέραι
 τῶν ποδῶν τοῦ πάπα προκυλινδούμενον, καὶ ἐς τοσοῦτον ταῖς
 μανίαις συνισχημένον ὥστε καὶ τὸ ἀνὰ χεῖρας σκῆπτρον, ὃ σῆ-
 C θες κρατεῖν τοῖς τῶν Ἰταλῶν μεγιστᾶσιν, ὁδοῦσιν ἐκ μανίας κα-
 C ταφαγεῖν, ἐπειδὴ λιτανεύων καὶ τὴν πρὸς ἀπαρτισμὸν ἔξοδον
 προβαλλόμενος καὶ προτείνων τὰ αὐτοῦ δίκαια οὐδ' ὅλως τὸν πά-
 παν ἐπειθεν ἀπολύειν, ἀλλ' ἦν παρὰ κωφῷ λέγων. ἀντεπῆγε¹⁰
 γὰρ καὶ ὁ πάπας τὰ ὑπὲρ τῶν Γραικῶν δίκαια, ὡς ἐκείνων οὐσα
 ἡ μεγαλόπολις ἐκείνοις πάλιν καὶ προσεγένετο, καὶ ὅτι νόμος ἁ-
 θρώποις ταῦτα, καὶ δῶρα πολέμου καὶ πόλεις καὶ χρήματα, τὸ
 δὲ μείζον τῆς ἐκκλησίας νόιοι καὶ Χριστιανοί. Χριστιανοῖς δὲ
 D κατὰ Χριστιανῶν ἐφείναι, μὴ καὶ εἰς παροργισμὸν τοῦ Θεοῦ¹⁵
 πράττοιμεν.

27. Οὕτως ἀναχαιτιζομένου τοῦ Καροίου, ὁ βασιλεὺς
 τῶν ἑξ ἐκείνου φροντίδων ἀπολυθεὶς ἐπεβάλλετο τοῖς ἑγγὺς κρα-
 ταιότερον. καὶ Ἰκάριον προσχωρήσαντα δέχεται, ἄνδρα πολλὴν
 μὲν τὴν ἐς μάχας πείραν ἔχοντα, τατάρχοντα δὲ καὶ νῆσον με-²⁰
 P 279 γίστης, ἣν Ἀνεμοπύλας ἔθος τοῖς ἐκεῖ λέγειν, συμβάματι δὲ τού-

tabatur impetu remisso: legati appuli nuntiarunt consummatam pacem, et excepti perbenevole sunt. invenerunt autem ibi Carolum minas spirantem, et omni contentione precum incumbentem ad exorandum papam ut sibi permitteret expeditionem in urbem Constantinopolim. videbant igitur quotidie advolventem se papae pedibus, et eo subinde furoris inquietissimi prorumpentem, ut quod manibus more Italicorum principum gestabat sceptrum, commorderet rabiose admotis dentibus, indignum sibi negari, quam instantissime petebat, facultatem exequendi quod constituerat, paratum scilicet exercitum adversus imperatorem educendi; iuribus ad id frustra commemoratis suis, haud persuaso ut id bellum approbaret et surdo ad preces omnes tales persistente papa. qui vicissim allegabat Carolo Graecorum iura, placide admonens possessam ab illis dudum Constantinopolim, iterum ad antiquos dominos fortuna revolutam. eas esse rerum humanarum vices: et urbes et opes demum caeteras praemia esse belli. eique legi acquiescendum, praesertim cum Graeci quoque ecclesiae filii Christianique essent: "neque," aiebat, "possumus Christianos cum Christianis committere, ne iram in nos dei provocemus."

27. Sic represso impetu Caroli, imperator ista cura levatus eo animosius incubuit in res suas quam optime constituendas ex praesenti usu, quando ad se confugientem benigne Icarium excipit, virum multa priorum experientia militarem scientiam adeptum. princeps is fuerat mae maximae, quam qui illic degunt Anemopylas, hoc est ventorum per-

χης ἐκείθεν φυγόντα. τὴν γοῦν νῆσον προσκυροῖ βασιλεῖ, καὶ αὐτὸς τοῖς τοῦ βασιλέως οἰκείως ἐγγράφεται. βασιλεὺς δ' ἀποβαλὼν μὲν πρὸ ὀλίγου σεβαστοκράτορα, ἀποβαλὼν δὲ καὶ δεσπότην, τοὺς αὐταδέλφους, ἔτι δὲ πρὸ τοιούτων καὶ ἄλλον σεβαστοκράτορα καὶ Καίσαρα καὶ πρωτοβεστιτάριον καὶ μέγαν δούκαν καὶ ἀπλῶς τοὺς ἐν τοῖς μεγίστοις ἀξιώμασιν, ἄλλους ἀνάγκη εἶχεν ἰστάναι. καὶ δὴ τοῦτον μὲν τὸν Ἰκάριον καὶ ἔτι ἐν ἰδιώταις εἶχε, καὶ ἕμα δυνάμεισι πεζικαῖς ἐμβιβάσας ναυσὶν ἐκείνον ἐπ' Εὐρώπῃ **B** πῆμπει τῷ μεγάλῳ κυρίῳ Ἰωάννῃ συμμίζοντα. καὶ δὴ ἐπεὶ στρατὸς τῶν νεῶν ἀπέβαινε περὶ που τοὺς Σωρεοῦς, ὁ Ἰωάννης πυθόμενος τὴν ἐκείνων ἀπόβασιν, καὶ γ' ὥς εἶχε ποδालγὸς ὢν τῆς πρὸς ἐκείνους οὐκ ἀπέσχετο μάχης, ἀλλ' αὐτόθεν συνταξάμενος καὶ τὸ Λατινικὸν εὐτρεπίσας εὐθὺς τῶν ἀκουσθέντων ἦιε. καὶ μάχην κρατερὰν συμμίζας ἀκοντισθεὶς πίπτει· τὸ γὰρ τῶν ποδῶν **C** 15 ὕλγημα οὐ παρῆχε στερεῶς ἀντιβαίνειν ταῖς ἐφ' ἑκάτερα τῆς ἱεστρίδος κλίμαξιν, ἀλλ' ἑμ' ἤκοντιζετο καὶ παρενθὺς ἔπιπτε καὶ ἡλίσκετο. καὶ σὺν αὐτῷ ἄλλοι τε πολλοὶ συμποδίζονται, καὶ δὴ καὶ ὁ τοῦ Ἰκαρίου αὐτάδελφος. ἐν τούτῳ δὲ καὶ στρατὸς ἀπὸ ξηρᾶς εἰσβάλλει, οὓς ἤγειν ὁ μέγας στρατοπεδάρχης Συνα- 20 δητὸς Ἰωάννης καὶ ὁ μέγας κονοσταῦλος ὁ Καβαλλάριος Μιχαήλ.

14. ἀκοντισθεὶς P.

tas, vocare consueverunt. inde autem casu et conversione quadam sortis ad imperatorem fugere compulsus ins in eam insulam suam ei cessit, ipse in domesticorum Augusti censum adscriptus. imperator autem amisso paulo ante sebastocratore, amisso item despota fratribus suis, et ante hos morte pariter sublati alio sebastocratore, praeterea Caesare, tum protovestiaro ac magno duce, et ut verbo complectar uno, plerisque illorum qui dignitatem maximarum titulos gerebant, cum deberet sufficere alios in eorum loca, hunc quidem Icarium adhuc in privatorum ordine tenuit: caeterum eundem cum pedestribus copiis impositum navibus in Euripum mittit, cum magno domino Ioanne dimicaturum. expositis hisce in terram copiis et usque circa Soreos progressis, audito earum excensu Ioannes, etsi aeger podagra, praelium non detrectavit, sed subito instructam Latinorum aciem eo recta ducens ubi versari hostes audierat, acri commissa pugna telo ictus concidit. pedum enim dolor haud passus eum librare se firmiter in equo et scalis equestribus utrinque pendentibus robuste insistere, vim ademit sustinendi se post ictum, effecitque ut primo statim teli quo percussus est impulsu sella excussus corruerit captusque subito fuerit, et cum eo alii multi casu eodem implicati, quippe necessaria subveniendi duci laboranti cura a fuga maturanda prohibiti, comprehensi pariter in custodiam sint dati. in his fuit ipsius Icarii frater. interim et exercitus a terra irrupit, quem ductabat magnus stratopedarcha Synadennus Ioannes et magnus conostaulus Caballarius Michael. hi cum

καὶ δὴ ὁρμήσαντες ἐπὶ Φάρσαλα φρούριον, ὃ Φθίαν ὃ παλαιὸς
 D ἔχει λόγος, ἐφ' ᾧ σιταρχοῖεν τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ, προσπίπτουσι
 τῷ ἐκ νοθείας Ἰωάννῃ, ὃς δὴ καὶ σφίσι συρράξας πόλεμον γεν-
 ναῖον καὶ ἀνδρικὸν αἰρεῖ μὲν καὶ τὸν Συναδηνὸν καὶ μέγαν στρα-
 τοπεδάρχη, τὸν μέντοι γε μέγαν κονοσταῦλον ὃ ὑπ' ἐκείνῳ λῶς 5
 Ἰταλὸς διώκων κατυλαβεῖν οὐκ ἔσχευεν, ἀλλ' ὅλαις ἡνίαις ἐκεί-
 νος ἐνδοὺς εἰς φυγὴν ἤλαυνε, καὶ τοὺς μὲν διώκοντας πολὺ προ-
 θέων ἐξήλυξε, τὸ δέ γε μοιριδίον ἀλύξαι οὐκ ἦν ἐκείνῳ, καὶ
 E πάντ' ἔπραττεν. ἀτακτότερον γὰρ ἐλαύνων τὸν ἵππον, τοῖς
 ὀπισθεν οἰόμενος φθάνειν καὶ πρὸς ἐκείνοις μόνους ἔχων τὸν ποῦν 10
 ὅπως ἐκφύγοι, προσπταίει δένδρῳ μεθ' ὅλης τῆς τοῦ ἵππου φο-
 ρᾶς, καὶ κατὰ στήθος συνθλάται. μόλις δέ τινες τὸν ἵππον
 στήσαντες (οὐ γὰρ ἦν ἐκείνῳ μέλον τοῦ ἵππου, ἀλλὰ γε τῆς
 πληγῆς τε καὶ τοῦ θανάτου) ἡμιθνήτα καταβιβάζουσι, καὶ ὡς
 εἶχον πρὸς Θεσσαλονίκην ἀπαγαγόντες ἐκεῖ θάπτουσι τελευτή- 15
 P 280 σαντα. τοῖς δὲ περὶ τὸν Ἰωάννην ἀνέστην ἦν κτείνειν τὸν προστο-
 χόντα καὶ πολέμου γέρα σκυλεύειν. ἔγνωσαν δὲ καὶ τότε Ῥω-
 μαῖοι λειψθέντες μάχῃ τοῦ Ἰωάννου· οὐ γὰρ ἔξ ἔμφαντος ὥρμα
 παραταξάμενος, ἀλλ' ἐκ λόχου προσβαλὼν, οἷος ἐκείνος τὰ τοι-
 αῦτα, κατέπληξε θεαθεὶς, καὶ λαὸν ἔκκριτον καὶ ἐπιεικῶς μο- 20

4. μὲν] δὲ P.

Pharsala tenderent (arx ea est, cui nomen antiquum Phthia fuit) animo commestum importandi praesidio, incidunt in Ioannem nothum, qui statim eos acri praelio adortus non minus fortiter quam feliciter rem gessit, captis cum aliis plurimis, tum ipso Synadeno magno stratopedarcha. magnum conostaulum Itali milites Ioannis diu persecuti assequi nequiverunt. ille quippe totis habenis effusus in fugam longum insequentibus praecerat spatium, ut iam periculo defunctus videretur. sed fatalem horam ne ista quidem contentione conatuque summo frustrari aut differre infelix potuit: dum enim incautius equum impellit securus anteriorum, a tergo solum ingruere periculum existimans eoque solícite respectans, in obviam arborem toto equi currentis impetu impactus disrupto pectore cecidit, equo libero abeunte: neque enim equiti, diro casu et letali vulnere afflicto, vacabat de equo cogitare. hunc tamen aegro aliqui morati, seminecem ei Synadenum impositum Thessalonicam cum deportassent, mox ibi mortuum sepelierunt. Ioannes interim cum suis multa impune facta restorum caede, spolia plurima pretiosamque praedam victorinae praemium tulerunt. hoc altero iam eventu Romanos tristis experientia docuit quis et quantus bello esset Ioannes hic nothus, vir omnium calidissimus ad invidias struendas, tum ubi ex iis in plures cum paucis erumperet, imperterriti dux animi roborisque perrupturi quidvis oppositum. ergo is nunc quoque non palam occurrens ex adverso, sed ex latibulis improvisi irruens, inopinatissima illa specie copias aliqui bonas et satis exercita-

χῶν ἔμπειρον τῷ παρ' ἐλπίδα πταίσματι ἀνδρικῶς καταγωνιδά-
 μενος δόξαν εὐκλείας ἀποφέρειται τῆς μεγίστης. τὸ δέ γε ναυτι-
 κὸν καὶ ὅσον ἐν αὐταῖς ναυσὶν ἦν ἀζήμιοι διατηρηθέντες, ἡ μᾶλ- B
 λον καὶ γέρα μάχης ἐπενεγκόμενοι τοὺς περὶ τὸν μέγαν κύριον
 Ἰωάννην, εὐθύμῃ καρδίᾳ πρὸς τὸν κρατοῦντα γίνονται. καὶ οἱ
 μὲν ἀμφὶ τὸν μέγαν κύριον ὑπὸ δέσμοις φρουρᾷ δίδονται, τιμᾶ-
 ται δὲ ὁ Ἰκάριος ἀντίποινα τῶν ἀγώνων τῷ τοῦ μεγάλου κονο-
 σταύλου ἄξιώματι. ὁ μέντοι γε τῶν Θηβῶν λαὸς τὸν ἀδελφὸν
 Ἰωάννου Γουλιέλμον μέγαν κύριον ἀντικαθιστᾷσιν. ἐκείνον C
 10 δ' ἀγῆλας ὁ βουσιλεὺς καὶ δοκιμάσας λαμβάνειν γαμβρὸν ἔφ' ὀρ-
 κοῖς ἀσφαλίσιν ἀπέλκε. μετέωροι δ' ἦσαν οἱ γάμοι καθ' ὑπο-
 σχίσαις καὶ μόνας. ἀλλ' ἐκείνος ἅμ' ἐπιβὰς τῆς πατρίδος, νόσω
 περιπεσὼν τελευτᾷ. διαδέχεται δὲ ὁ ἀδελφὸς ἐκείνου Γουλιέλ-
 μος, ὃν καὶ γαμβρὸν Ἰωάννου ὁ λόγος παρίστα, ὁλοτελῶς τὴν
 15 τοῦ τεθνηκότος κυριότητα. καὶ ἦν πρὸς Ῥωμαίους ἀντιφερόμε- D
 νος, εἰ καὶ κατ' ἔτος ὁ στόλος ἐκείσε προσβάλλων ἐκύκου τὰ κεί-
 νου καὶ οὐδὲν εἶα ἀνύειν, περιζωσαμένου τὴν τοῦ μεγάλου δου-
 κὸς ἀξίαν τοῦ Ἰκαρίου καὶ τὸν στόλον ἄγοντος.

28. Τοῦ Ἰωσήφ δὲ καθημένου ἐν τῇ κατὰ τὸν Ἀνάπλον E
 20 μορῇ, νόσος ἐπεισπίπτει τῷ Ἰωάννῃ πατριαρχοῦντι δεινὴ· ἦν
 δ' αὐτὸς ὁ Βέκκος ὁ καὶ πρότερον χαρτοφύλαξ. καὶ δὴ πολλὰ

tas primo perculit, mox impressione vehementi disiecit stravitque, gloriam
 suo nomini maximam tali facinore adeptus. at navalis exercitus universus
 incolumis, quippe incruenta victoria potitus, insuper spoliis dives, Ioan-
 nem cum suis bello captum ducens, gaudio et gratulatione ingenti ad im-
 peratorem rediit. at Ioannes quidem cum sociis victi custodiae tradun-
 tur: Icario vero merces operae bello feliciter navatae repraesentata est
 magni conostauli attributa dignitate. sub haec populus Thebarum fratrem
 Ioannis Gulielmum magnum dominum pro eo constituit. verum Ioannem
 ipsum imperator honorifice tractatum, propria ei filia in coniugem pro-
 missa, post firmatum iureiurando foedus liberum dimisit, nutante adhuc
 coniugii spe, quippe non ultra pacta, et sponsalia progressi. caeterum
 destinatus sponsus simul patriam attigit, morbo correptus obiit, successo-
 rem principatus in solidum universi relinquens Gulielmum fratrem, quem
 superius diximus Ioannis nothi filiam duxisse, quique ideo soceri partibus
 addictus infensus Romanis mansit: quare classis in eius terram quotannis
 invecta eam vastabat, damnis afficiens ingentibus; nec Gulielmo spatium
 prospere quidquam agendi ac ne respirandi quidem dabat hostis ei oppo-
 situs impiger Icarius, magni iam ducis potestate classem ductans.

28. Diversante porro, ut dictum est, Iosepho in monasterio ad
 Anaplum sito, morbo corripitur gravi Ioannes patriarcha, Vexcus nimi-
 rum, idem qui chartophylax prius fuerat. per eum languorem cum multa

παύων καὶ ῥαῖσας, τοῖς ἰατροῖς δόξαν ἐν σχολῇς τόπῳ μετατι-
θέντα τὸν ἀρρωστοῦντα κατ' ἰδίαν θεραπεύεσθαι, μὴ καὶ ἡ
ἀσχολία τριβὴν ἐμποιῇ τῇ νόσῳ, ἐπεὶ καὶ ῥαῖσας πρὸς τῷ καὶ
P 281 πόμα καθαρτικὸν προσφέρεσθαι ἦν, ὃ τῆς Λαύρας πρὸς ταῦτα
τόπος ἐκρίνετο χρήσιμος. καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς διὰ ταῦτα μετα-5
θεῖναι τὸν Ἰωσήφ ἐβούλετο, ὥς οὐκ εὐπρεπὲς ἄλλως ὂν ἐν μιᾷ
μονῇ διατρίβειν τὸν τε ἀργὸν ἐκ πατριαρχίας καὶ τὸν ἤδη πατριαρ-
χεύοντα. ἀλλ' ὁ Ἰωάννης ἅμα μὲν εἰδὼς τὸ τοῦ Ἰωσήφ ἱλαρόν,
καὶ ὡς αὐτοῦ σχεδὸν ψηφισαμένου ἐκεῖνος τὰ πηδάλια τῆς ἐκκλη-
σίας ἐλάμβανε (καὶ γὰρ τὴν ἀπ' ἐκείνου βουλὴν θέλων ὁ κρατὺς)¹¹
B λαμβάνειν περὶ προσώπου διεπνυθάνετο, ἀκείνους τοῦτον παρὰ
τοὺς πολλοὺς ἐξελέγετο ὥς ἄλλως λόγιον καὶ ἐπὶ τοῖς πράγμασι
τρίβωνα), ἅμα μὲν οὖν διὰ ταῦτα, ἅμα δὲ καὶ τῷ τῆς σφει-
ρας γνώμης πιστεύων εἰρηνικῷ, διεκώλυσε μὲν τὸν Ἰωσήφ μετα-
τίθεσθαι, οὕτω δ' ὄντος ἐκείσε καὶ αὐτὸς τῇ μονῇ ἐνδημῆι, καὶ¹²
ἦν τὸ ἀπὸ τοῦδε καὶ προσαποστέλλων πρὸς Ἰωσήφ, καὶ τὰς ἀπ'
ἐκείνου ἀποκρίσεις φιλοφρόνως καὶ μετὰ προσηνείας πάσης διχό-
μενος. ἦν γὰρ ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος εἰρηνικός τε καὶ ἱλαρός, καὶ το-
C σοῦτον τῇ τῆς ἐκκλησίας πρᾶξι ἀπήχθετο ὥστε μηδ' αἰσχύν-

1. μεταθέντα P.

vel a malo ipso vel a remediis passus meliuscule iam habere videretur. medicis visum transferri aegrum oportere in seductum a turba negotiorum locum, ubi curari per otium posset, nulla interpellante molestia quotidianarum occupationum. decreverant autem in ista ei quiete propinare purgantia quaedam pharmaca, morbi videlicet reliquias et noxia humores eius causas funditus exhaustura. secessus porro ad eam rem aptissimus Laura putabatur eadem illa ubi degebat qui patriarcha fuerat Iosephus, quem ideo imperator alibi collocare statuerat, haud consensu-
neum existimans eodem hospitari domicilio decessorem successoremque patriarchatus, verum Ioannes simul compertam habens comem hilaremque Iosephi indolem, simul conscius ipso tantum non clare palamque suffragante sese nuper ad ecclesiae fuisse gubernacula promotum (etenim Iosephi sententiam de successore volens imperator explorare, consulerat eum de persona quam ei muneri aptam iudicaret; et Iosephus Vecum prae multis ad id elegerat ut et aliqui disertum ac doctum, praetera negotiorum administratione tritum, denique praeter caetera, quod eius tranquillo et studioso pacis ingenio confideret) haec, inquam, Ioannes reputans obstitit quo minus inde Iosephus amoveretur. illo igitur ibidem permanente, eodem et ipse divertit, missitans subinde officiosas ad eum salutationes, et mutuas ab ipso comitatus humanissimae significationes recipiens. erat enim Iosephus adeo pacificae placidaeque naturae, ut eo quod hactenus ecclesia egerat ad pacem oblatam disturbandam offenderetur, nec veritus fuisset fateri saepius se, nisi praeoccupatus iuramenti a se palam editi religione fuisset, ad omnia fuisse assensurum: nec enim

σθαι πολλάκις ὁμολογεῖν τὸν ὄρκον γενέσθαι καλύμην τοῦ καὶ αὐτὸν ἐν τούτοις εἶναι, ἔπει πλεον οὐκ ἦν γενέσθαι τῶν πρα-
χθέντων, ὡς ὑπελάμβανεν. ἐν τούτοις διάγων ὁ Ἰωάννης πολλὰ
μὲν γραμμάτια εἰς χεῖρας εἶχε λαμβάνων, αὐτὸν δὲ καὶ οἱ σχιζόμενοι
5 ἐξετίθουν, δεικνύντες τὴν πρᾶξιν ὡς σφαλερὰν καὶ θεοῦ πόρρω
βύλλουσαν, ἅμα δὲ καὶ τοὺς Ἱταλοὺς ἐνόχους αἰρέσειςιν οὐ συνε-
σκιασμέναις ἄλλως καὶ ἀμφιβόλοις ἀλλ' ἐμφανέσι τε καὶ λαμ- D
πρῆς. εἶχον δὲ καὶ ἀπὸ γραφῶν ὡς δῆθεν τὰς ὑποδείξεις, αἷς
καὶ κατεστρώνουν συνεχέστερον, καὶ πού τι καὶ ἁγίοις ἐρρηθῇ
10 θηματοκόν, εἴποι τις, καὶ τὸ κατὰ σφᾶς παριστὰν ἰδίως, ὡς
περὶ εἰρήνης οἶον ὡς εἰρηνευτέον μὲν ὅπου μὴ θεὸν ζημιούμεθα,
καὶ πολεμητέον αὐθις ὅπου ζημιούσθαι θεὸν κινδυνεύομεν, ταῦτ'
ἐκείνοι πρὸς τὸ καθολικώτερον μεταφέροντες, καὶ ἄλλα πλείστα
τοιαῦτα παρειείροντες ταῖς σφῶν συγγραφαῖς, παρίστων τὴν E
15 πρᾶξιν ὡς σφαλεράν. ἦν δὲ τὸ ἐπόμενον ἐξ ἀνάγκης γράφειν
κάκινον καὶ ἀπολογεῖσθαι ἐφ' ἐκάστῳ τῶν λεγομένων. ἀλλ' εἰ-
δὼς αἰρόμενα σκάνδαλα ὡς λόγων λόγοις μαχομένων, ἐξ ὧν οὐκ
ἴσσι διαδιδράσκειν ἢ οὔσαν ἢ δοκοῦσαν κατηγορίαν ἐπὶ παρὰ-

iam suspicabatur quod antea timuerat, rem ulterius processuram quam
quo esset hactenus promota. eo igitur hospitio Ioannes utens, multos in
manus sumpsit legitque libellos ab iis compositos qui perseverabant in
schismate; quorum erat scopus ostendere suspectum hoc totum pacis ne-
gotium esse, longeque a deo ac vera religione nos abducens; praeterea
Italos haereseon teneri reos, earumque non occultarum aut ullo modo
dubiarum, sed evidentium et meridiana claritate compertarum. talium
assertorum documenta se habere scilicet aiebant manifesta planeque con-
vincentia testimonia scriptorum authenticorum, quae et ambiziose con-
textentes proferebant. ac si quod sanctorum assertum in contrarium opo-
neretur, primum excipiebant arbitrarium, ut quis dixerit, id esse, hoc
est pro sola voluntate pacis studentium ad concordiae oblatae comprobationem
accommodari. deinde concedebant faciendam sane pacem, sed
tunc tantum, quando non exigeretur consensus in id quo deum offendi
constaret: neque enim dei iactura bene tranquillitatem emi; satiusque
multo esse decertare, ubi ne a deo veraque religione excidamus prae-
sens periculum sit. talia illi in maxime catholicam conformantes speciem
scribebant disserebantque, multa in eam sententiam accuratis lucubratio-
nibus planabiliter congruentes, quibus appareret anceps istud totum ac
periculi plenum videri debere negotium. ea ille legens, necessitatem
subire videbatur manifestam scriptis ista contrariis refellendi responden-
tique singillatim ad singula. sed idem providens ex isto aientium et ne-
gantium conflictu scriptorum eruptura scandala, raris lectoribus ea luce
animi vigentibus, ut blandientem utrinque in commissis invicem argumen-
tis altercantium verisimilitudinis speciem sano iudicio discernent, nec fa-
cile scriptori quamvis cauto fore eam in tali tractando argumento mode-
rationem tenere, ut satis sese subtraheret plerorumque reprehensionibus,

βάσει τῶν μειζόνων τὸν γράφοντα, ἔμενεν ἡρεμῶν. καὶ γε τῷ
 Ξιφιλίνῳ, ἀνδρὶ γεραρῷ καὶ μεγάλῳ οἰκονόμῳ τῆς ἐκκλησίας
 P 282 ὄντι, καθυπισχνεῖτο μὴ ἂν καὶ γράψαι ποτέ εἰς ἀντίρρησην δῆ-
 θεν, “μὴ δόξωμεν” φησὶ “τοῖς κειμένοις παρεγγυροῦντες κἄν ὅ-
 τι λέγοιμεν. ἐκείνοις μὲν δοκοῦσι νεωτερισμῷ τινὶ ἐπὶ τοῖς ἐκ-5
 κλησιαστικοῖς ὁμόσε χωρεῖν καὶ ἀνέχειν πειρᾶσθαι, κἄν εἴ τι
 φαῖεν, κἄν φανερώς καὶ τοῖς κειμένοις προσκρούοιεν δόγμασιν,
 αὐτάρκης ἀποφυγὴ τὸ ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας δῆθεν ἴστασθαι, καὶ
 τὴν τῆς ἐργολαβίας πείραν ῥῆον ἐκκλίνειεν ἂν. ἡμῖν δέ, κἄν τὰ
 B φανότατα λέγοιμεν, ἀγαπητὸν εἰ μὴ προσεχοίμεθα μόνον, ἀλλὰ 10
 μὴ καὶ περὶ τροπῆς τῶν κειμένων φεύγοιμεν.” ταῦτ’ ἔλεγε
 ἐκεῖνος τότε, τὰς τῶν σχιζομένων λαμβάνων ἀνὰ χεῖρας γραφάς,
 αἷς πολὺ τὸ σαθρὸν ἐχούσαις ἐπὶ πολὺ οἷς ἔλεγον ἐβούλετο μὲν
 ἀντιλέγειν, ἐπείχετο δέ, κἄν τέλος τὴν πείραν οὐ διέδρα, ὅθεν
 δὴ καὶ πολλοῖς περιπεπτῶκει τοῖς χαλεποῖς. τότε δ’ ἔφ’ ἡμέραις 15
 τῇ Λαύρᾳ προσκαρτερήσας καὶ καθαρῶς ὑγιάνας εἰς Κωνσταντι-
 C νούπολιν ἐπανέστρεψε, τῷ Ἰωσήφ μεθ’ ἐλαρότητος συνταξάμενος.

verum ei aut apparens praevaricationis in rebus maximis crimen im-
 pecturis, sustinebat se a scribendo quietusque perstabat. quin et Xiphi-
 lino viro gravi, magno tunc oeconomo ecclesiae, confirmavit se hancque-
 quam commentariis eius generis elucubrandis operam unquam daturum;
 ne videamur, inquiebat, semel constituta rursus in dubium vocare, quasi
 quae semel fixa tenere decrevimus, eo ipso in concertationis aleam de
 novo iaciamus, quod cum iis qui contraria palam sentiant quosque pro
 novatoribus in rebus ecclesiasticis habemus, ultro descendamus in certam-
 en, audire cognoscereque sustinentes quid illi pro se allegent. cum
 enim manifestum sit eos semel statuta rataque habita conari convellere
 dogmata, unum nobis idemque sufficiens adversus instantias eorum omnes,
 in contrario palamque pro nobis stante ecclesiae consensu, patet offi-
 gium, quo abunde securis, nullo fine miscendarum litium ac iurgiorum,
 licet nobis compendium facere disceptatione declinanda, qua utcumque
 pro nostra parte clarissima argumenta proferamus, vix sperare possumus
 assecuturos nos ut quae allegaverimus attente cognoscantur; multo autem
 verisimilius timere possumus ne nobis imputetur refectio revocatione in
 dubium semel omni firmitate constitutorum dogmatum; quod odiosius, et
 nobis fugiendum vel maxime crimen est. ea tunc ille dicebat, quoties in
 manus sumeret haerentium adhuc schismati commentarios auctorum; quos
 tamen cum deinde legeret, animadvertens multam eorum labem fraudem-
 que, impetum interdum capiebat refutandi apleadide quae mendaciter af-
 firmabantur, et fucatis ratiocinationibus detrahendi larvam. sed teneba-
 tur, ne id faceret, ea quam dixi ratione; qua tamen excussus ad extre-
 mum est, venire coactus ad experimentum scripto disputandi adversus
 contra sentientes; unde in multas et graves contigit eum angustias inci-
 dere. tunc autem sat multis diebus diversatus apud Lauram, et iam
 plene restitutus valetudini, Constantinopolim revertit, salutato in di-
 gressu humanissime Iosepho.

29. Οὐκ ἦν δὲ τις ἡρεμεῖν ἐντεῦθεν, ὥστε καὶ τὸν D
 Ἰωσήφ ἐκείσε καθήμενον ἀναπαύεσθαι, ἀλλ' ὀσημέραι προσφοι-
 τῶντες ἠνώχλουν τὸν ἄνδρα καὶ συχναῖς περιέβαλλον ἀσχολαίς,
 τὸν αὐτοῦ ζῆλον (καὶ γὰρ κατ' ὀλίγον κατέφυκτο τῇ τῶν τρόπων
 5 ἀπλότῃ) ἀναζωπυροῦντες οἷον καὶ πρὸς τὸν θερμότερον διεγελ- P 283
 ροντες. ἦν γὰρ ὁ ἀνὴρ ἐπὶ τοσοῦτον ἱλαρὸς καὶ μέτριος, ὥστε
 καὶ εἰπερ χρεῖα γέγονει τινὲς τῶν τῇ ἐκκλησίᾳ κοινωνούντων προσ-
 φοιτῶν ἐκείνῳ, οἱ δ' ἤθελον εὐλογεῖσθαι, μόνον ἦν ἐκείνους
 προσπύπτειν καὶ τὴν εὐλογίαν ἐπιζητεῖν, καὶ αὐτὸν εὐθέως κοι-
 15 νωνεῖν ἐκείνοις τῶν χαρισμάτων τοῦ πνεύματος· ὁ καὶ τοῖς περὶ
 ἐκείνον καὶ λοιποῖς ἄλλοις οὐκ οἰστὸν ἦν. διὰ τοῦτο καὶ ὀσημέ-
 ραι προσφοιτῶντες ἀνεδάρρυνον πλέον πρὸς τὸ τελῶς σχίζεσθαι.
 τοῦτ' ἀκουσθὲν τῷ κρατοῦντι, ὁ δὲ πληροφορίαν τὴν εἰς ἐκείνον B
 ἐκείνην ἀφείλ, καὶ τὸ ἐπὶ πολλοῖς συγκεχωρηκὸς ἐκ προθέσεως
 15 οὐ πάνθ' μετρίας, ὡς οὐ δίκαια πάσχων κατεμύμετο, εἰ αὐτὸς
 μὲν συνήδεατο οἱ ταῖς ἀναπαύσεσιν ὡς εἰκὸς προσποδεχόμενος,
 ἐκείνος δ' ἀνδράσι προσφέρεται εὐμενῶς καὶ οἰκείως πάνν πολὺ
 τὸ πρὸς αὐτὸν διεστηκὸς ἔχουσιν, ὥστε καὶ τὸ σῶμα κατατέμνειν
 τῆς ἐκκλησίας. χρῆναι δ' ἐκείνους αὐτῷ, καὶ μὴ αὐτὸν σφίσι
 20 ἔπυσθαι, ἐχθροῖς ἀριδὴλως οὔσι καὶ ἐπὶ τοῖς μεγίστοις διαφερο-

29. De reliquo hand poterant quidam vel ipsi quiescere vel quiesce-
 re sinere fruentem isto secensu Iosephum, sed quotidianis hominem tur-
 babant congressibus, multum ei negotii facessentes, dum eius languescen-
 tem, ut querebantur, nimia morum simplicitate zelum excitare ac quasi
 subiectis facibus accendere tentabant. erat autem is tam remissae ac co-
 mis naturae vir, ut si cui eorum qui cum ecclesia communicabant causa
 incidisset adeundi eius, et qui accedebat, vellet benedictionis ipsius par-
 ticeps fieri, non opus alio haberet quam procidere et benedictionem pe-
 tere: statim enim quemcumque ad communionem admissum prolixè imper-
 tiebat gratia sancti spiritus; quod et iis qui circa ipsum erant et reliquis
 aliis videbatur intolerabile. quare ipsum quotidie adeuntes etiam atque
 etiam urgebant, ut plane se ac palam abacerderet ab omni consuetudine
 partem contrariam sectantium. id vero sibi nuntiatum imperator gravius
 accepit quam pro caetera sua in eum hactenus demonstrata benevolentia
 et fide, culpans in eo quod nimis se facilem praeberet studiis factiosorum;
 in quo eius cum prudentiam constantiamque requirebat, tum praeterea
 querebatur iniuste ab eo secum agi, qui ei tam liberam tranquillamque,
 quod ea ipsum gaudere arbitraretur, quietem ac securitatem daret: ipse
 autem non dubitaret nec cessaret in intimam etiam familiaritatem admit-
 tere homines, a quibus longe alia sentientibus et in contrariam toto nien
 factionem incumbantibus corpus ecclesiae laceraretur, cum potius oportu-
 iisset ipsum pro auctoritate sua dare operam ut illi sese ipsi accommo-
 darent acquiescendo publice decretis et tranquille vivendo, non autem
 committere ut exemplo eorum turbulentisque consiliis abripi ipsum et par-

- C** μένοις. προύπεμπε τοίνυν τοὺς ἀπεροῦντας μὴ δέχεσθαι σφᾶς, ἣν μέλοι οἱ τοῦ καθ' ἡσυχίαν καθῆσθαι. Ἰωσήφ δ' ἀπεκρίνατο, ἣν αὐτόν τε περιορίζειν θέλοι καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτόν, οὕτω καὶ ἀναγκαίως τοὺς προσιόντας μὴ δέχεσθαι, πρότερον δ' οὐ καλῶς ἔχειν κατηγορεῖσθαι, ἣν τινὰς προσιόντας καὶ δέχοιτο· ἀνάγκη γὰρ εἶναι προσφοιτῶν σφίσι καὶ τῶν ἀγνώτων, μὴ ὅτι γε τῶν γνωρίμων συχνοὺς εἰς παράκλησιν. ἥ γοῦν περιορίζειν, εἰ θέ-
D λοι, ἥ ἄνετον ἀφέντα ἀκαταίτητον μὴ μέμφεσθαι. ταῦτα μὲν Ἰωσήφ ἀπεκρίνατο, οὐ τῷ πλέον εἰς κακοχίαν τῶν παρόντων ἐθέλειν, ἀλλὰ πιστεύων τῇ διαθέσει, ὅμα κιρνὰς τοῖς λόγοις καὶ 10 τῆς βαρύτερος οὐκ ὀλίγον, εἰ τῆς τιμῆς ἐξοστρακίσας ποιεῖν ἐθέλει καὶ τῆς ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων παρακλήσεως ἔρημον. ὁ δὲ βασιλεὺς οἶον ἐκ τῶν λόγων λαβὼν τό οἱ συνοῖσιν, καὶ ὅτι κατήρξεν ὁ πεισούμενος λέγων οὐ αὐτὸς βουλόμενος ὥσως ποιεῖν κατὰ τὴν
E πρὸς ἐκείνον δυσωπίαν ἀπέσχετο, εὐπρόσωπον οἶον ἐντεῦθεν 15 τὸν περιορισμὸν ἐκείνου θέμενος ὥς ἐκείνου πρῶτως μνησθέντος,

tes palam sequi hostium manifestorum, in rebus maximis ab ecclesia re- que publica irrevocabiliter dissidentium, appareret. misit ergo ad Iose- phum imperator certos homines, qui suo nomine vetarent ne talium deim- caps hominum convictum congressumque admitteret, si quietis, qua gau- deret, certam sibi vellet constare possessionem. respondit Iosephus usam rei quam iuberet exequendae rationem esse, si se ac eos qui secum es- sent in exilium amandaret imperator: relegatis enim facultatem de fore istos quorum familiaritate interdiceretur alloquendi. quamdiu vero eo loco degeret, haud se iure culpam quod adeuntes ad se aliquos non ex- cluderet: nam nisi humano solatio carere omni in isto secessu vellet, necesse sibi esse officia non aspernari ultro ad se ventitantium etiam ignotorum, multo autem magis admittere notissimos sibi olim et familiares plurimos. aut igitur exilio me mulcet imperator, aut libere me frui si- nat hoc quod indulget otio; nec colloquiis, sine quibus vita hic quidem vitalis non sit, criminis quo carent notam appingat. haec fuit ad missos ab imperatore oratio Iosephi, non illius quidem eiici volentis, aut a suburbanis secessus, quo libenter utebatur, quiete divelli, sed magnopere fidentis olim in se perspecto affectu imperatoris; quem nunquam eo ves- turum sperans ut tam carum sibi caput amandare sustineret, de industria in ea quam fecit exilii mentione verbis est usus acerbis non parum sono ipso praeferentibus, cum sic exaggerans diceret "exterminet sane nos, postquam honore deiecit; et si omni humano privatus solatio vult, in feram aliquam eliciat solitudinem," tali scilicet commemoratione con- ficiens commotum se aliquam in animo principis sibi devinctissimi aut misericordiam aut verecundiam sui. at longe opinione falsus est san- quippe imperator, cuius in animo tener ille vetus ac filialis in Iosephum amor refrigerat non parum, hoc illius responso plausibilem nec sibi negi- gendam offerri excusationem apud vulgus credidit sententiae durioris, magnam invidiae partem detractum iri recte ratus decreto in Iosephum exilio, si, quod egit, studioso divulgaret id ultro sibi concivisse popu- scisseque ipsum; se in eo tantum voluntati eius apertis verbis indicasse

πέμπας ἐξάγει τε τῆς Λαύρας, καὶ τῇ Χηλῇ (φρούριον δ' αὕτη ἐπιησιόδιον πρὸς τοῖς ἄκροις τῆς Εὐξείνου θαλάσσης) περιορίζει, εὐχρεῖ μὲν ἐναρρῖζειν, δυσχερεῖ δὲ πάμπαν διαχειμᾶζειν, ὡς κατὰ στόμ' ἀπαντῶντος τῇ νήσῳ βορέου καὶ τὴν πικρίαν ἐκ-
 5 πνέοντος τῆς ψυχρότητος. τινὰς δὲ καὶ τῶν μοναχῶν, οἳ δὴ κακίην προσέκειντο, ἄλλον μὲν ἄλλαχού ἐξορίζει καὶ νήσοις τοῖς P 284
 κατ' Αἰγαῖον περιορίζει, τὸν δὲ γε μοναχὸν Ἰασίτην Ἰῶβ ἐν Καβαίᾳ (φρούριον δ' αὕτη πρὸς τῷ Σαγγάρεϊ κείμενον ποταμῷ)
 ὑπ' ἀσφαλείαις πέμπας περιορίζει.

10 30. Τότε μὲν οὖν καὶ ὁ βασιλεὺς ἐκστρατεύειν ἐπ' Ὀρε- B
 στιάδος παρασκευαζόμενος, τοὺς Γενουίτας παρακινουμένους ἐξ ἀναιδείας ταπεινοῦν ἐβούλετο. πρότερον μὲν γὰρ πολλῶ προεῖ-
 χον σφῶν Βενετικοὶ καὶ τὸ κατὰ σφῶς συνέδριον πλουτῶν τε καὶ ἄρμασι καὶ παρασκευαῖς ἀπάσαις, ὥτε καὶ τῇ θαλάσῃ προσχω-
 15 μένους πλὴν ἐκείνων, καὶ μακροῖς ναυσὶ τὰ πελάγη διαπε-
 ραισμένους, καὶ προσκτᾶσθαι πλείονα κέρδη συνέβαινεν ὧν C
 οἱ Γενουῖται προσεκτῶντο πραγματειῶν μετακομίσεισι καὶ κινήσει-
 σιν. ἐξ οὗτου δὲ τοῦ Εὐξείνου πελάγους ἐγκρατεῖς ἐγένοντο Γε-
 νουῖται βυσιλέως διδόντος καὶ ἐν ἐλευθερίᾳ πάσῃ καὶ ἀτελείᾳ, καὶ
 20 κατετιόλμων αὐτοῦ καὶ μέσου χειμῶνος ἐν συστελλομέναις κατὰ
 μῆκος ναυσίν, ἃς ἐκείνοι ταρίτας λέγουσι, πλέοντες, μὴ μόνον

9. ἀσφαλείας P.

14. ἄτε] τούτους γὰρ ἄτε? ἂν οὕς γε?

annuissae. ergo illum educit Laura, et deportari curat Chelam. arx ea est insularis in extremo Euxino mari, habitatio iucunda verno tempore, hieme aspera nec fere tolerabilis, quippe illam Septentrioni obversam insulam saevo totis faucibus Borea perflante et frigus inhalante rigidissimum. quosdam vero monachorum, qui ei adhaerebant, alium alio exulatum misit, varie in Aegaei relegans insulas. at monachum Iasiten lobum Chabaeam, quae arx est ad Sangarem amnem sita, fida ibi custodia tenendum misit.

30. Circa hoc tempus imperator expeditionem in Orestiadem adnans, Genuensium sese insolenter efferentium fastum deprimere constituit. his antea quidem Veneti haud dubie praecelluerant opibus caeteroque splendore, ita ut horum proceres, unde concilium publicum et gentis aenatus constat, divitiis armis et reliquo apparatu omnis generis Genuensibus longe copiosiores apparerent. causa erat differentiae, quod Veneti plus mari uterentur, et navibus longis assidue ultro citroque commeantes quaestuosissimis commerciis vim pecuniae congererent, haud paulo maiorem quam quantam lucrari contingeret Genuensibus intra fines angustiores et quasi timidius negotiantibus. ex quo autem Euxini potentes maris, concedente imperatore, fuere Genuenses cum plena libertate atque immunitate portiorum et vectigalium quorumvis, tanta et attentione et assiduitate in rem incubuere, ut ne media quidem hieme dubi-

- D Ῥωμαίοις ἀπέκλεισαν τὰς κατὰ θάλασσαν κελύθους καὶ πραγμα-
 τείας, ἀλλὰ καὶ τῶν Βενετικῶν πλούτῳ τε καὶ παρασκευαῖς
 ὑπερέσχον. διὰ τοῦτο ξυνέβαινε σφίσι καὶ καταλαζονεῖσθαι
 μὴ μόνον τῶν τοῦ γένους ἐκείνων ἀλλὰ καὶ Ῥωμαίων αὐτῶν.
 προσπεφιλότηται μὲν οὖν βασιλεὺς ἰδίῳς καὶ τινι εὐγενεὶ Γε-
 νουίτῃ, Μανουὴλ λεγομένῳ τοῦ Ζαχαρίου, τὰ τῆς κατ' ἀνατο-
 P 285 λῆν Ὠκεαίας ὀρεινὰ, μέταλλον στήνυεως ἔχοντα, ἐφ' ὧν δὴ κα-
 τοικήσας σύναμα τῷ ἰδίῳ λαῷ εἰργάζετο. καὶ πολλὰ τῆς ἐργα-
 σίας ἀπονάμενος καὶ πλεόν ἤθελεν ἔχειν ἐκ τῆς τοῦ κρατοῦντος
 πρὸς ἐκείνῳ εὐμενείας καὶ διαθέσει. ἤξιον γοῦν μὴ ἀνείσθαι 10
 Γενουίταις ἐκ τῶν ἄνω μερῶν διὰ θαλάσσης Εὐξείνου κατὰγειν
 στυπτηρίας μέταλλον, ἐπεὶ πολλῇ τινὶ χρῶνται ταύτῃ τὰ ἐξ
 ἐρίων ὑφάσματα μαινοντες χρώμασι διαφόροις, ὡς ὄρεῶν ἔξισι.
 καὶ ὁ βασιλεὺς κατανεύων ἐπέταττεν. οἱ μὲν οὖν ἐν τῇ πόλει
 B Γενουῖται, ἅμα μὲν αἰδούμενοι τὴν βασιλικὴν πρόσταξιν, ἅμα 15
 δὲ καὶ ὡς τὴν πόλιν τὴν ἐσχάτην ἀπόβασιν ἔχοντες, ἔμεινον ἐν
 τρόπῳ τοῦ τὰ ἐπεσταλμένα πληροῦν. ἄλλοι δὲ τινες ἐκ Γενούας

6. τῷ?

tarent Pontum transfretare, utentes ad id non penitus rotundis sed contractae longitudinis navibus, quas ipsi Taritas vocant. hac illi strenuitate ac diligentia non modo Romanis maritimae negotiationis vias omnes intercludere, fructumque ac lucrum ad se traxere navalis universae commercii: verum etiam id consecuti sunt, ut numero pecuniae, et quod inde plerumque consequitur, cultu ac luxu ornatus varii pompaque domestica speciosae pretiosaeque suppellectilis Venetos iam ipsos post se relinquerent. hinc more ingenii humani contigit ipsis efferre sese arrogantius et insolescere, non aliis modo Latinis prae se spernendis, sed Romanis etiam in Oriente dominantibus. attribuerat autem liberali privilegio imperator cuidam Genuensi nobili, cui Manuēli nomen erat, Zachariae filio, Phocaeae montana quae Orientem spectant, quibus insunt alumina fodinae. ibi ille habitans cum sibi subiecta operarum multitudine indefesse laborabat eruenda distrahendaque ista merce; ac cum inde plurimum congesisset lucri, gustu, ut fit, quaestus in amplius ditescendi sitim accensus voti se huius fore compotem speravit, si benignitate imperatoris, quem sibi faventem erat expertus, ulterius uti pergeret. cum igitur exposuisset prono ad illi gratificandum Augusto accommodatissimam ad sui compendii rationes fore, si negaret deinceps aliis Genuensibus facultatem importandi alumen e superioribus per Pontum Euxinum partibus, inde siquidem vim inferre magnam illi consueverant istius mercis vendibilis in primis, quoniam plurimus, prout hodieque cernitur, eius usus est in pannis e lana texta colore vario fucandis, impetravit quod voluit; et edicto Augusti rite signato interdictum ea negotiatione Genuensibus est. isti decreto, ubi enotuit, ea quidem Genuensium pars, quae domicilium Constantinopoli habebat et sede fortunarum iam illic constituta non aliam alibi uspiam receptum se habere sentiebat, refragari auctoritati principis, in cuius ditone viveret, non ausa, talis deinceps invectione mercimoniū

παρ' εὐθὺς τὴν πρόσταξιν θέμενοι, ναυπηγησάμενοι μελῶ φορ-
 τίδα στρογγύλην τῶν βαρυφορτηγουσῶν ἐξέπλεον τῆς σφετέρως,
 καὶ δὴ τῷ Θρακικῷ προσοκειλάντες Βοσπόρῳ διέπλεον τὰ στενὰ
 τοῦ Πόντου, ἀφροντίστως ἔχοντες καὶ βασιλέως καὶ τοῦ κατὰ
 5 σφᾶς συνήθους· μηδὲ γὰρ εἶναι τὸν προσίσχοντα τοῖς ἐνταυθοῖ C
 ἐκ Γενούας, πρὶν ἂν πρὸς ταῖς Βλαχέρναις γινόμενον βασιλέα τε
 εὐφημεῖν τὰ εἰκότα καὶ προσκυνεῖν, ἐτέρωθι τρέψασθαι. τότε
 τοῖσιν ἐκεῖνοι καὶ αὐτῶν συνθισιῶν τῶν κατὰ σφᾶς ἀμελήσαντες,
 οὐρίῳ χρησάμενοι τῷ ἐκ νότου πνεύματι ἀνήγοντο ἀφροντίστως,
 10 καὶ τὸ στόμα διεκβάντες τοῦ Πόντου πρὸς τοῖς βορείοις τῆς θα-
 λάσσης λιμέσιν ἐνώρμων. κἀκεῖνοι μὲν τὰ πολλὰ ἐπὶ χρόνον πε-
 ρατεύοντες διετέλουν. ἕστερον καὶ φορταγωγοῦσαν ληϊσάμενοι D
 ναῦν, οὐκ ὀλίγον μέρος τοῦ φόρτου καὶ στυπτηρίαν ἔχουσαν,
 ἐν ταύτῃ τὰ πάντα νηυσάμενοι κατ' ἀσφάλειαν θαρροῦντες κα-
 15 τέπλεον. βασιλεὺς δὲ πνυθόμενος τὴν διάβασιν ἐν δεινῷ τὴν κα-
 ταφρόνησιν ἐποιεῖτο, καὶ ἐπὶ λογισμῶν ἔστριφε πῶς ἂν ἐγγένοιτο
 ἐν χερσὶ τοὺς καταφρονήσαντας περισχεῖν. ἀλλ' εὐδ' ἐκείνοις
 ἡγήνητο τὸ παράπαν ἢ τοῦ βασιλέως θέλησις. ἀμέλει τοι καὶ
 δὴ καὶ φροντίδος ἐποιοῦντο τῆς οὐ τυχούσης τὸν πλοῦν εὐδοῆσαι E
 20 σφίσι καὶ αὐτοὺς διαδρῶναι τὸν κίνδυνον, ὃν ἐπνυθάνοντο ἐπηρ-

abstinuit obnoxie, mandatis imperatoris obtemperans. verum alii quidam
 ex ea gente domicilia Genusae habentes, praescripto imperatoris nihili ha-
 bito, fabricati navem ingentem rotundae formae onerariam, e proprio
 solventes portu et in Thracium evecti Bosporum per Ponti fauces in Euxi-
 num penetrarunt, nulla cura aut ratione habita vel imperatoris vel anti-
 quae consuetudinis ipsorum, qua soliti eatenus fuerant, ubi primum com-
 parebant in his partibus, adire recta palatium Blachernarum, nec quid-
 quam antea rerum genere aut quoquam divertere, quam ibi suum obse-
 quium imperatori professi solemnī acclamatione ac veneratione fuissent.
 tunc igitur iis illi omnibus contemptis, ac cunctis officii modestiaeque
 rationibus susque deque habitis, austro inflante vela valido secure tra-
 iecerunt per angustias Bospori, et in Septentrionales Ponti portus invecti
 non sua solum illic per otium negotia tractarunt, sed praedis agendis et
 piratica toto ille mari facienda non parum temporis triverunt. tandem in
 ocerariam incurrentes magnam et pretiosissimam mercibus, quarum
 pars erat non exigua pondus ingens aluminis, ea expugnata praedaeque
 universa in suam navem condita retro proram in patriam verterunt,
 transacturi denuo securissime praeter urbem ac portum Constantinopolis,
 sine ullo cuiusquam metu, per summum Romanae potentiae contemptum.
 eius audaciae superbiaeque certior factus imperator indignissime, ut par
 erat, iniuriam tulit; decrevitque non committere ut se impune tantum
 ausos gloriari Genusensibus liceret. disquirebat autem modum quo istos
 sub manum ac potestatem suam redigere contemptores posset. at neque
 his ignotum erat votum studiumque imperatoris. itaque curam ac diligen-
 tiam non vulgarem adhibebant in expediendo curam explicandoque sese ab

τῆσθαι τούτοις παρὰ βασιλέως. ὥς γοῦν ἐκεῖθεν πλέουσι τὰ τῆς ἀνατολῆς κατεφαίνοντο ὄρη καὶ ἦν μὲν αὐτοῖς ποτὲ ἐξ οὐρίων πλέειν, ποτὲ δὲ καὶ λεχρίους πρὸς τὸν ἐμπέκτοντα ἄνεμον, ὅπως ἂν σφίσι ῥέποι τὸ πνεῦμα, ἐν ἄλλοις μὲν αὐταρκεῖς ἦν τὸ τοιοῦτον καὶ σφίσι ἀποχρώντως εἶχε πρὸς εὐπλοίαν, τῇ Φάρῳ δὲ ^{P 286} τοῦ βορρᾶ, πλὴν οὐκ ἀνεμείνον καὶ κατερραθυμημένως ὥν ὥς καὶ εἰς νηνεμίαν ἀμφιβάλλεσθαι τὸ τοῦ ἀέρος κατὰστημα ἐκ τοῦ τὰ λαίφῃ καὶ μόνον ψαίρειν, ἀλλ' ὅν ἤρα καὶ Ταναΐτην ὀνομάσειέ τις τῶν ναυτικῶν· τούτῳ γὰρ καὶ μόνῳ εἶχον ἰσχυροῦσθαι, ¹⁰ ἀπηλπικότες τῶν ἄλλων, πρὸς τὸν ἀπὸ τοῦ βασιλέως λόχον ταῖς πορείαις αὐτῶν ἐφιζάνοντα. καὶ γ' ἐφ' ἡμέραις προσδοκῶσιν ἀσμένιοις σφίσι ἐπέστη καὶ λαμπρὸς ἔπνει, καὶ ἐξ οὐρίων τὸ πνεῦμα ἴστατο τῇ νηϊ. ᾧ δὲ θαρρήσαντες τὰς τόλμας ἐθάρρυ- ^Bνον τὰς ἰδίας, καὶ τοὺς φώσσωνας αὐτίκα διαπετάσαντες ὅλους ¹⁵ κατὰ ῥοῦν ἐφέροντο, πλύνουσι μὲν καὶ τῇ τοῦ πνεύματος σφοδρότητι, οὐ μὴν δὲ ἄλλὰ καὶ τὰ πλευρὰ τῆς νηὸς βόαις αὖαις ἐξήκτονον καὶ ὄπλοις κατεκοσμοῦντο, ὥς ἀποχρώντως ἀνδιξούσης μὲν πρὸς πῦρ καὶ πᾶν τὸ βαλλόμενον τῆς νεώς, πολεμησόντων δὲ καὶ αὐτῶν εἴ τινες ἐκ βασιλέως ἐπίθωντο. τὰ μὲν οὖν περὶ τού- ²⁰των ὁ βασιλεὺς πυθόμενος ἀποστέλλων προσέειπε τοῖς κατὰ

insidiis Romanarum navium, quarum rectoribus sciebant ab imperatore mandatum ut observare ipsos in transitu ac omni ratione comprehendere conarentur. ut igitur ipsis e Ponto patriam versus cursum tenentibus montes Orientis apparuerunt, facile usi sunt, ope artis nauticae, vento, qualicumque tunc spirabat, non plane adversus, illum nunc recta op-
pansis vellis nunc obliquatis capientes, prout opus erat ad flectenda pro-
montoria; ad quod sufficiebat aura modica. ergo sic progressi continen-
ter sunt ad Pharum usque, ubi subductis rationibus instituti cursus et
periculorum impendentium, statuerunt deinceps non quemcumque sibi a
Septentrione ventum satis fore. qui enim tunc flabat lenis erat, molliter
solum stringens, non pleno impetu impellens vela, ut malaciae propior
coeli status videretur. egere se autem ad eluctandos quos providebant
occursuros obices vehementi Borea; qualis est ille quem Tanaitem nautae
vocant. huic, inquam, confidere uni se statuerunt posse; qui nisi con-
tingeret, plane desperabant insidias se Romanarum posse navium effu-
gere. ecce autem postquam aliquot ibi dies subatitire, commodum ille
ipse optatus ventus spirare ab arcto vehemens coepit; nec cunctati vide-
licet illi sunt totos illi libentissime pandere linteorum sinus, audacterque
invecti spe optima ferebantur, evoluturos sese rati vi aurae tam prospe-
rae trans quamlibet infestos insidiantium conatus. navis latera quineta
siccis boum coriis munierunt, ut ab igne forte iniecto aut alia quavis ab
hostibus elaculata peste tuta forent. arma ipsi expedierunt, vim repel-
lere parati quaecumque ab imperatoriis inferretur. hic imperator com-

παραίαν Γενούταις πέμπειν τοὺς κωλύοντας, οἳ καὶ συχνοὺς C
 πέμποντες τοὺς ἀπερῶντας μὴ πλεῖν προσωτέρω οὐκ εἶχον πελ-
 θειν. οἱ δ' ἀπεστέγουν μὲν πρὸς τὴν ἔνστασιν, ὅμως τὸ ἐφ'
 ἑαυτῶν προορῶμενοι μόνον εἰς τε τὸ πρὸς βασιλέως εὖνουν καὶ εἰς
 5 τὴν πρὸς τὸ γένος ἐπιστροφὴν, ἠφίουν τὸ πᾶν ἐπ' ἐκείνῳ. ὁ μὲν-
 τοι γε βασιλεὺς ἐσχάτην περιφρόνησιν ἡγησάμενος, καὶ γ' εἰς
 ἀτιμίας μείζονος λόγον, εἰ καθυφεικότος ἐκπλεύσειαν, ἐπαγείρει
 μὲν τὰς κατὰ τὴν πόλιν εὐρεθείσας ὀλκάδας, περισυνάγει δὲ καὶ
 καθῶς τις ἐπακτήρ κύνας τὸ ἀνὰ τὴν πόλιν Γασμουλικόν, ἐπι- D
 10 στᾷ δὲ τούτοις τὸν βεστιάριον Ἀλέξιον τὸν Ἀλνάτην. καὶ κεῖνος
 ἅμα τοῖς περὶ αὐτῶν τὸν Βόσπορον ὥς εἶχε διαπεραιωθεὶς δεινὰ
 ἐποίησε προστάσεων· καὶ εἰ μὴ φούτους καταγωνίσονται, ἴσον
 ἐτιθεῖ καὶ τῷ τῆς ἀρχῆς στέρισθαι. συνταξάμενοι τοιγαροῦν οἱ
 ἐπὶ τῶν νηῶν, οἱ δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ παραταξάμενοι, τὴν
 15 φορτηγὸν κατιοῦσαν ἐδέχοντο. καὶ οἱ μὲν προσπίπτοντες καὶ γε
 κύκλῳ περιπτυσσόμενοι μαχητῶν ἔργον ἐπλήρουν, ἀλλ' οὐκ ἦνουν E
 τὸ παράπαν· ἥ τε γὰρ ἐξ οὐρίας ὀρεμῇ καὶ τὸ ὑπερφανιστηκὸς τῆς
 νηὸς ἐκείνοις ἐς ὅτι μάλιστα ἐβοήθει, καὶ μάταιος τοῖς ἀντιστα-
 μένοις ἦν ἡ σπουδὴ. καὶ οἱ μὲν ἐπείχον ὀρμῶντες ἐφῆξιν, οἱ

10. βεστιάριον P.

pertis imperavit Genuensibus Peraeae degentibus mittere qui assisterent
 hos populares suos, et his suaderent non sic insalutato imperatore prae-
 terire. fecerunt id illi studiose: sed nihil profecerunt, perstantibus aliis
 in proposito et monita convicio repellentibus. quare illi, ne sibi fraudi
 esset aliena contumacia, retulerunt imperatori se quod suarum erat par-
 tium sedulo egisse, dolere autem quod hi sui cives sibi morigeri non
 fuerint: coerceret eos ipse pro sua potentia, nec peccantium culpam im-
 putaret insontibus, aut gentis universae proprium esse duceret paucorum
 crimen. his imperator auditis summae sibi fore ignominiae reputans tam
 proterve se contemni sibi illud sinere, immittit in eos repente quan-
 tum expeditarum in navalibus et portubus repertum est navium. haec
 omnes universae e Gasmulica navali militia, qui tum Constantinopoli
 fuerunt, plenae, canum instar irritatorum coartae in transeantes Genuen-
 ses sunt undique, vehementissime instantes. impositus ad hoc dux ipse
 fuerat vestiarius Alexius Alyattes, qui cum suis confestim traiecit Bos-
 poro nihil sibi reliqui ad omnem contentionem faciebat, mandans atque
 instigans, sicque in animum inducens, si non expugnaret tali loco teme-
 rarios piratas, nihilo sibi minus id fore dedecus quam si praefectura
 ignominiose privaretur. ordinati ergo hinc quidem in foris navium, hinc
 e terra in littore milites, pro se quique eiacuclando impetebant onerariam.
 sed cum nihil minus quam quantum ab optimis expectari militibus poterat
 tali tempore facerent, frustra erant tamen, utique adversus onerariam
 extantibus alte, hisque munitis, lateribus protectam, et valido a puppi
 impulsam vento, sicque prorsum irrevocabili ruentem cursu, strepitus

- δ' ἐπὶ τῆς νηὸς κατημέλουν ὡς μηδὲν ἀνυσόντων· συχνῶν γὰρ δίστευόντων τοὺς φώσσωνας καὶ πολυποδὲς ποιούντων τὸ στερεὸν ἐνίκᾳ τοῦ πνεύματος, καὶ προσεχώρει μείζον ἢ ὥστ' ἐπισχεθῆναι
- P 287 τοῖς κάτωθεν ἐμποδίζουσι, καὶ κατ' ὄλγον διολισθαίνουσα δι-
φύγγανε τοὺς ἐπιτιθεμένους κύκλῳ, πολλοὺς πρὸς ἐλίγους ὄντας. 5
ὁ δὲ βασιλεὺς ἔξω πον καθήμενος ἔσφυζε τὰς ὀρμὰς ἐνορῶν τὰς ἀποφυγὰς, καὶ συχνὸς ἔπεμπε, ἄλλους ἐπεθάρρυνεν, ἄλλους κελεύων καὶ προσαπειλούμενος. αἱ σπουδαὶ δ' ἦσαν ἀνόητοι, καὶ τῶν σπενδόντων τὰς χεῖρας τῷ οὐρίῳ τοῦ πνεύματος ἡ ναὺς ἀπεδίδρασκεν. ὡς γοῦν ἐκείνοι μὲν ἐν ἀπόροις ἦσαν, ὁ βασι- 10
λεὺς δ' ἐν ἀθυμίᾳ δεινῇ, χλιύην τὸ πρᾶγμα οἰόμενος καὶ ἄντι-
B κρους γέλωτα, εἰσάγει τις τῶν ἀμφ' αὐτὸν βουλὴν δοκοῦσαν συν-
οίσειν. ἡ δ' ἦν χρησαμένους παρὰ Καταλίνων τῇ σφῶν νηϊ, μεγίστη τῶν ἄλλων οὖση, ἐπιβῆναι τοὺς αὐτάρχεις πολεμάρχους, καὶ οὕτως ἐπεμβαλόντας τοὺς ἐκείνης φώσσωνας τῷ προσαφάσ- 15
σοντι πνεύματι ὡς πρῶτως μετέχοντας τοὺς τέως ὠργυισμένους ἐπιτειχίσαι, ὥστε καὶ ἀπνοεῖν, καὶ οὕτω τῆς ὀρμῆς καθυφεῖσαν ἐπ' ἐκείνην ὀρμῶν τοὺς ἐπὶ θατέρας ὄντας. τοῦτο γοῦν βουλευ-
C θὲν ἅμα τῷ λόγῳ τὸ ἔργον ἠνύετο, καὶ δὴ τὴν ταχίστην ἐμβάν-
τες ἐκ πρύμνης γίνονται τῆς καταγομένης· ἔτυχε γὰρ καὶ ἡ ναὺς 20
ἐγγύς, καὶ εὐχερῆς ἦν μετενεχθῆναι πρὸς τὰ προηγούμενα.

6. τῆς ἀποφυγῆς?

7. ἐπιθαρσύνων?

vani circum tumultuantium egregie securam. ridebant igitur alius vectores comatus hostium inanes; et cum distenta vento carbassa crebris undecumque sagittis perforarentur, iis utcumque pertasis pedem nihilo socius facere pergebant, abundante vi aurae propitiae; qua longius ante a tergo sequentes efferebantur, quam ut esset periculum ne a quoquam eorum prope adiri, nedum capi aut teneri possent. quas vero naves a lateribus incurrerent, eas utpote humiliores et minores ludibunde repellebat ingens mole et plenis velis oneraria pervolans. carnebat haec imperator ex edito longe intuens, alios missitans super alios, adhortans, iubens, minans. sed et ipsius iubentis et parentium cunctorum aequae inania effectuque cassa studia erant, evolante inter manus navi beneficio venti prosperi. cum ergo milites quidem quo se verterent ignari, imperator autem sui contemptu ludibrioque tanto in iram irritatus maximam, varie sed inutiliter aestuarent, fuit qui Augusto consilium e re nata non improbabile suggereret. id erat ut in quandam, quas magna et praevalida forte illic stabat, Catalanorum navem commodato a dominis acceptam, inductis repente quot ea posset capere militibus, iuberet illam continue expansis eidem vento totis velis in puppim fugientis invehi, et sic infracta vi aurae viaque Boreae obstructa, velocitatem imminuere rursus cursumque retardare. dictum in opus confertur. momento se admovent a

ἀκίνητος πενούσης πρόσθεν αἱ τῆς δευτέρας πλοαὶ ἐμπαύουσιν τῇ
 προτέρᾳ, καὶ τὸ πολὺ φύσημα τῶν φωσσώνων τῆς πολεμίας εἰς
 ὀλίγον περιστὰν αὐτίκα ἀκίνητον τὴν ναῦν ἐνειργάζετο. ἐμ-
 πνουσῶν τετραροῦν ἄμφοιν ἐκ θατέρας ἐκθοροῦντες εἰς ἐκείνην,
 5 καὶ τῶν κάτωθεν προσβοηθουσῶν, μεγίσταις προθυμίαις ἔβαλον. D
 καὶ οὕτως ἐπ' αὐτοῖς ἄλλοι καὶ ἐπ' ἐκείνοις ἕτεροι ἐπεμβαίνοντες,
 τοῦ βασιλέως παραθαρρύνοντος ἔξωθεν, κρατερᾷ μάχῃ ἐπὶ πολὺ
 τῆς θαλάσσης προελθοῦσαν αἰροῦσι τὴν ναῦν. καὶ ταύτην μὲν
 πρὸς τῷ βασιλικῷ νεωρίῳ ἰστιάσι κατὰξαντες, αὐτοὺς δὲ ταῖς
 10 ἀξίαις δίκαις ὑποβαλόντες ἐτιμῶρουν. πολλοῖς δ' ἐκείνων καὶ
 τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔξωρυστον τοῖς προστυχοῦσι πασάλοις, ἀντί-
 ποινὰ τῆς πρὸς τὸν βασιλέα κατυφρονήσεως. παρειοκὸς τούτῃ E
 συμπίπτει καὶ ἄλλο τι, καὶ τοῖς Γενουταῖς προστρίβεται ἔγκλη-
 μα. τινὸς γὰρ ἐκείνων ὑπερηφανευσαμένου προσελῶντι, καὶ εἰ-
 15 νόντος ὡς ἡ πόλις καὶ πάλιν ἔσται τοῖς ἡμετέροις, ζηλώσας ἐκεί-
 νος βάλλει κατὰ κόρης καὶ τὸν ὀφθαλμὸν ἀχρεῖοι τῷ Λατίνῳ,
 καὶ εὐθὺς τῷ πληξάντι ὁ διὰ μαχαίρας ἐσχεδιάζετο θάνατος.
 τοῦτο μαθὼν βασιλεὺς δεινὰ ἐποίη, καὶ τὸν ἴδιον προσερέτῃν
 οὐκ ἀνίει ζητῶν. ὡς δ' οὐκ ἐδίδουν (οὐδὲ γὰρ ἦν) εὐθὺς θυμὸς P 288
 20 αἰρεται κατ' ἐκείνων, καὶ τῷ Μουζάλωνι Μανουῆλ αὐτίκα

3. παριστὰν P. *ibid.* εἰργάζετο. συμπεκτουσῶν? 13. ἄλλο
 τῇ P.

tergo inumbrans et ventum intercipientis oneraria, latitudine vaste paten-
 tium alarum obicem opponens vento propellenti Genuensem navem; quae
 sic destituta constitit, otiumque admotis hostibus dedit in eam insillendi.
 adiuvabat id agentes e Catelano parvis altitudinis navigio varius et vehem-
 ens undique conatus humiliorum undique navium omni ex parte ado-
 rientium, nec obsisti diutius potuit. alii super alios irrumpentes perru-
 perunt tandem aditum; et post longam atrocemque pugnam, adhortante
 suos e loco conspicuo praesente imperatore, capta tandem oneraria in
 urbis navale deducta est, vectores autem eius meritis subiecti poenae.
 multis enim eorum effossi sunt oculi sudibus forte repertis sub miserorum
 palpebras infixis, debito, ut exprobrabant, supplicio, despectui habere
 non veritis Augustam maiestatem. contigit et quiddam alias huic non ab-
 simile, unde gravis in eosdem Genuenses et invidia publica et indignatio
 principis exarsit. cum enim quidam ipsorum iactabunde Proselonti dixis-
 set "iterum a nostris urbs obtinebitur," indignans ille infregit colaphum
 tam valide Latino ut oculi ei usum ademerit, non impune: nam statim
 percussor gladio confossus interiit. quadam eius rei fama sparsa commo-
 tus imperator hanc certo factum explorandi rationem init. suum reddi
 sibi remigem a Genuensibus poscit, graviter id urgens, et ut faciant mi-
 nans. ut autem illi non reddebant (nec sane poterant eum repraesentare
 qui nusquam iam esset), pro convictis hoc ipso patratae caedis eos ha-
 bens, nec ferendum id facinus ratus, Manuéli Muzalonί subito imperat,

- προστάσσει τὸ γένος ἐξαναστατοῦν ἅπαν μὴδὲν μελλήσαντα. συνήκτο τοίνυν ἐν ἀκαρεῖ τὸ στρατιωτικόν, ὅσον ἦν ἐν τῇ πόλει καὶ ὅσον ἐξῶθεν προσεγένετο. καὶ ἅμα φοβεροὶ μὲν ἰδεῖν φοβρώτεροι δ' ἐπιθέσθαι τὰς ἀπάντων οἰκίας κυκλοῦσι, καὶ πρὸς τῷ ἐλχειρεῖν ἦσαν, τὴν ἀπὸ τοῦ βασιλέως ἀναμένοντες κίλευσιν.⁵
- B** οἱ δὲ τῷ φοβερῷ ἐκπλαγέντες, καὶ καθ' ὅσον οἶον τε συστειλάντες τὸ ἔμφυτον τοῦ θυμοῦ, ἀπηνεοῦντο πρὸς τὰ πραττόμενα, καὶ τῆς κατὰ σφῶς ἰσχύος ἀμείνους τῇ ὑποκλίσει καὶ τῷ ταπεινῷ σχήματι κατεφάνησαν, καὶ δὴ πρὸς ἰκεσίας ἐτράποντο, καὶ προσελιπάrouν τῶν ἰδίων τραχήλων ἐκδήσαντες ἑαυτοὺς ἐς ὅτι¹⁰ καὶ βούλεται ὁ κρατῶν χρήσασθαι, ὁμολογοῦντες ἦτους εἶναι
- C** τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, καὶ ὅτι προστάσσοι εὐπειθεῖν ὑποσχομένοι, μὴδ' ἀναφυγὴν εἶναι σφίσι πλὴν τὴν ἀπὸ τοῦ βασιλέως συμπάθειαν. οὕτω ταπεινωθέντες τῷ φόβῳ πληθὺς ἄθρονον πρὸς τὸ κελευόμενον ἐνεδίδουν, καὶ πολλῷ χρυσίῳ προσιμηθέντες¹⁵ τὴν βασιλικὴν ὁργὴν μόλις καταμαλάττουσι, πολλῷ τῆς σφῶν κορῆς
- D** ζῆς ἐκείνην ἀνυσιμωτέραν γνωρίσαντες. καὶ ταῦτα μὲν ἐν τούτοις.

15. προσιμηθέντες P.

exterminet sine mora genus universum Genuensium. ille momento, quantum erat in urbe, quantum in suburbana vicinia militum, cogit. adstabat acies visu ipso terribilis, minis et procinctu saevienti formidolosior multo, iis utique quibus praesens perniciēs intentabatur. circumstant extemplo cunctorum domos, ferventes impetu proximo diri adoriendi negotii, ad quod nutum modo imperatoris expectabant. fregit haec species quantumvis audaces alias animos, et tumentes licet intus innatae, offensione nova irritatae ferociae compressit spiritus. cum enim sedatori mente reputarent quam in praecipiti res eorum salusque penderet, facile viderunt non esse id tempus experiendarum virium, quas male comparato certamine succubituras, si cum imperatoris potentia committerentur, haud esset dubium. ira ergo propria in potestate habita, ad alienam, unde metuerent, exarmandam efficacissimum delinimentum adhibuere supplicis demissionis, siquidem humili provoluti habitu ad pedes principis, et fimbriis in suas ipsi cervices iniectis apparentes, misericordiam implorabant, obnoxios se ferentes, paratosque ad quidvis subeundum quod decerneret Augustus, cuius potestate se inferiores agnoscerent et maiestati obsequituros ad nutum sancte pollicerentur. unum sibi totum in clementia eius a clade imminente videre perfugium: in id se confugere, ac ne illo excludantur etiam atque etiam orare. sic metu in modestiam subacta conferta illa plebs pertinaciam remisit prius ostensam, prompto quod mandabatur exequens. indictum enim multae nomine maguum auri pondus exolverunt, lucro non parvo imputantes vel sic placare atque a propriis caputibus quantovis fortunarum damno avertere potuisse imperatoris iram, eam iam tandem agnoscentes efficaciorē ad vindicandum scelus quam esset ipsorum ad audendum perpetrandumque proiecta tameritas. et haec quidem sic se habuere.

Z.

Βασιλεῖ δὲ καὶ αὐθις φροντίδων ἤρξε τὰ κατὰ τὸν Αἴμον κινού- P 292
μενα. αἱ γὰρ συνθεσίαι τοῦ Κωνσταντίνου καὶ ἐπὶ τῷ κῆδει
σπονδαὶ συνεχέοντο ἤδη, τῆς Μαρίας κινούσης τὸν ἄνδρα πρὸς
ἔχθραν ἐφ' οἷς καὶ παιδοποιησαμένων τὸν Μιχαὴλ ἐν ἀναβολαῖς
5 τὰ περὶ τὴν Μεσέμβρειαν ἦσαν, καὶ δῆλος ἦν βασιλεὺς ἐκείνοις
πλαττόμενος ἀφορμὰς τοῦ μὴ διδόναι αὐτῇ καὶ καθάπαξ διδόναι οὐκ
ἦν βουλομένῳ ἐκείνῳ. ἀνεργίζε δὲ τὸ μῖσος καὶ ἡ πρὸς βασι- B
λέως τῆς μητρὸς ἐκείνης Εὐλογίας παρόρασιν. τὸ δ' αἵτιον
ἡ περὶ τῶν γεγονότων τῇ ἐκκλησίᾳ διαφορά, ὡς εἰς ἐχθρὰν λογι-
10 ζισθαι τῷ κρατοῦντι μὴ ὅπως αὐτὴν σχιζομένην τῆς πρὸς τὴν
ἐκκλησίαν κοινωνίας, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τῶν σχιζομένων περι-
ποιοῦσαν καὶ περιθάλπουσαν. ταῦθ' ἡ Μαρία πυνθανομένη
τῶν ὁσημέραι παρ' αὐτὴν φοιτῶντων (ἦσαν γὰρ καὶ τῶν μοναχῶν
οὐκ ὅλγοι τὴν εἰς ἐκείνην στέρξαντες ἱκετεῖαν) δεινὰ ἐμελέτα κατὰ C
15 τοῦ θείου, στιγοῦσα μὲν καὶ τὴν πρᾶξιν, ὡς πρὸς τοὺς ἱκετεύον-
τας ἔλεγεν, ἐν δεινῷ δὲ ποιουμένη καὶ τὴν τῆς μητρὸς πρὸς βα-

VI.

Caeterum imperatori novarum initium curarum attulerunt res apud Haemum iterum turbatae. nam conventiones Constantini et illa foedera, nuptiali utcumque necessitudine firmata, iam confundebantur, Maria virum in hostile adversus Romanos odium movente eo efficacius, quo pluries ea esse apud ipsum coeperat edito ei filio, qui Michael est dictus, cessante interim imperialium promissorum fide. nam cum pactis sponsalibus recepisset imperator Mesembream Constantino se cessurum, nondum eam tradiderat; et satis apparebat deliberatum esse ipsi nullo unquam fine commissi praetextus non dandi quod amitteret invitissimus. subiecit iam per se ardenti offensioni flammam nova iniuria neglectae spretaeque ab imperatore Eulogiae, quae mater erat uxoris Constantini. causa inter eos dissidii fuit Eulogiae declarata propensio in eas quae minus imperatori probabantur factionum ecclesiasticarum partes, quam ille odio sororis in se cuidam imputabat. sane matronae huius in ea re ita eminebat studium, ut non contenta se ipsam a communione consentientium fratri Augusto segregare, plerosque etiam auctores participesque schismatis conciliare demerendo sibi fovereque patrocinio palam affectaret. haec Maria quotidianis audiens nuntiiis (cursitabant enim inter matrem filiamque nundinandis in causam schismatis muliebribus suffragiis intenti monachi non pauci) gravia in avunculum machinari orsa est, invita ipsa quidem et abhorrens ab impio in speciem facto, ut dicere solebat implorantibus eius opem quos dixi monachis, tamen excusans, sinere inultam se non posse

σιλῶς ἀπέχθειαν. ὅθεν καὶ πρὸς ἴσα δεικνύσα τὸ ἔχθος πειρά-
 ται πράττειν καὶ μείζον ἢ κατὰ γυναῖκα· τὸν γὰρ Ἰωσήφ οὐκ
 ἄλλοις, ὃν δὴ καὶ Καθαρόν ἀνόμαζον, πέμπει πρὸς Παλαιστί-
 D νην ἅμα μὲν τῷ τῆς Αἰλλας πατριάρχῃ τὰ πραχθέντα διασαφή-
 σοντα, ἅμα δὲ καὶ τὸν σουλτὰν κατὰ βασιλέως ὡς ἐνδὸν ἐκείνῳ⁵
 παρακινήσοντα, ὥσθ' ἅμα ἐκείνον μὲν ἐνθεν Βουλγάρους δ' ἐν-
 τεῦθεν συνελθόντας τὴν χώραν τοῦ βασιλέως κακοῦν· εἶναι γὰρ
 καὶ τῷ θείῳ ἀπηχθόμενον τὸν βασιλέα ὡς παραβάντα τὴν πρὸς
 ἐκείνον θρησκείαν, οὐδὲν δ' ἄλλο εἶναι τὸ κινεῖν θεὸν ἐπ' ἀν-
 θρώπους ἢ τὸ παραβῆναι σφῶς τὴν πρὸς ἐκείνον νομιζομένην¹⁰
 E δόξαν ἀρχῇθεν. τῷ μὲν οὖν πατριάρχῃ οἱ παρὰ τῆς Μαρίας
 πεμφθέντες πιστὰ λέγειν ἐδόκουν, καὶ παρ' ἄλλων μαθόντι τὰ
 γεγονότα· ὅθεν καὶ παρὰ μόνον τὸ μεγεθύνειν προστιθέντας τὸ
 πρῶγμα ἀληθινὸς πρέσβεις εἶχε, καὶ οὐκ ἐπολυπραγμόνι τὸν
 πέμψαντα, ἐπίσταντε δὲ τοῖς περὶ τὸν Ἀλεξανδρείας Ἀθανάσιον¹⁵
 καὶ γε τὸν Ἀντιοχείας Εὐθύμιον ἐκείνο πράττειν ὃ καὶ μόνος
 P 293 ἤξιούτο ποιεῖν. τῷ δὲ γε σουλτὰν παρ' ἐλπισμὸν ἦν πάντα ἡ
 ἐκείνων πρεσβεία ὡς μηδέ ποτ' ἄλλοτε γενομένη τοῖς πρὸ αὐτοῦ
 τῆς Αἰγύπτου ἀρχοῦσι· προσέτι δὲ καὶ τὸ ἔθνος τῶν Βουλγάρων
 μὴ περιφανὲς ὃν ὥστε καὶ εἰς ἀρχὴν ἀνάγεσθαι, ἐν ὑπονοίαις τὴν²⁰

aversionem a matre sua quam prae se ferebat imperator; cui proinde
 parem odii mensuram rependere aggressa, plus nocere conata est quam
 verisimiliter potuerat a muliere timeri, siquidem Iosephum quemdam
 cognomento Catharum cum aliis in Palaestinaam misit, partim ut Aelias
 patriarchae manifestarent quae acta fuerant, partim ut huius opera, col-
 laborantes eodem et ipsi pro virili, Sultanem illic dominantem in impera-
 torem condicerent; quo ille inde, Bulgaris ex parte alia irruentibus,
 imperatori subiectae provinciae ancipiti utrinque malo vexaretur. nam
 exortum esse utique deo imperatorem ob ea quae contra ritus patrios in
 religione immutasset: una re autem maxime moveri et concitari deum ad-
 versus homines, si eos videat olim sancta ecclesiasticae doctrinae degre-
 ta legitimumque usum sacrorum corrumpere intrusa novitate non veri-
 ac patriarchae quidem missi a Maria facile persuaserunt quae narrarunt,
 utpote ipsi iam ab aliis audita; itaque cum hi novi cogitarent antea re-
 rum nuntii nihil nisi exaggerarent indignitatem fama iam celeberrimorum acto-
 rum, pro veris eos et sincere agentibus legatis habeit, nihil curiose in-
 dagans circa mentem eius a quo mittebantur, aut inquirendum suspiciones
 ducens de toto istius legationis consilio, eoquid arcani quidpiam artificii
 et politicarum privatarumve rationum specioso veli pro religione obtenta
 celaret. itaque tanto studio in negotium incubuit, ut vel si contingeret
 Alexandrinum Athanasium et Antiochenum Euthymium imperatori assenti-
 tiri, profiteretur solum se non dubitaturum obistere. Sultanem quod
 attinet, inexpectatissima haec ei accidit legatio, quippe qualem sulum
 unquam fando esset auditum decessores suos Aegypti principes accipere.
 offendeat etiam obscuritas Bulgaricae gentis parum hactenus celebrae,

πρεσβίαν ἱποίει, καὶ αὐγῆλῳς ἀπέπεμπε. τὸ μέντοι γε δοκοῦν
 τῷ τῆς Ἀλλίας πατριαρχεύοντι Γρηγορίῳ καὶ λίαν ἀληθινὸν ἦν.
 ὁ γὰρ Ἀντιοχείας καὶ προεπεδήμησε τῇ Κωνσταντίνου, ὄψοθαις B
 τῶν τοῦ ῥηγὸς Ἀρμενίας χειρῶν. ἐκεῖνος γὰρ ἔχθρος τῷ πατριάρ-
 5 χῇ τηρῶν καὶ θύλων ἐκποδῶν ποιῆσαι, ἐπεὶ ἀνὰ χεῖρας εἶχε τὸν
 ἄνδρα, ἐκδίδωσι τοῖς ἀπάξουσιν ἢ δὴ καὶ ἀπολῦναι ἐκ τοῦ παρα-
 χρῆμα ξυμβιᾶ. καὶ οἱ λαβόντες ἀμφιάλῳ κατεπίστανον πέτρα,
 ἐρήμῳ οὐσῇ καὶ ἀπανθρώπῳ τὰ εἰς παράκλησιν. ἀλλ' ἐκεῖνος
 ὄψοθαις, ὡς ἔλεγε, ταῖς τοῦ θαυματουργοῦ Νικολάου ἐπιστα-
 10 σιαῖς, βασιλεῖ προστρέχει καταχθεις εἰς πόλιν. ὁ δέ γε Ἀλεξαν- C
 δρίας, καὶ αὐτὸς ὕστερος τῶν πρᾶχθέντων γεγονώς, ἀναλύειν
 μὲν οὐκ εἶχε τὸ γεγονός, δμως δ' εἰρήνευεν, ἐκποδῶν ἔχων τὴν
 ξενιτείαν τοῦ ταῦτα ζητεῖν. οὐ γὰρ προσκέκλητο ἐπὶ τούτῳ,
 ἀλλ' αὐτὸς κατὰ παραμυθίαν ὧν ἔπασχεν λυπηρῶν ἐν τοῖς ἀθίοις
 15 διάγων ὡς ἐπὶ λυμένα τὸν βασιλέα κατέφυνγε, καὶ ἐπιτετελεσμέ-
 νους ἐπιστὰς ἔκρινε δεῖν ἡσυχάζειν, τοῦ μὲν συμπαῤῥᾶμι παντελῶς
 ἀπέχων, τὸ δ' ἀνακινεῖν καθεστῶτα ἡγούμενος ἄκαιρον. D

2. Ἐ μέντοι γε Μαρία Μιχαὴλ τὸν παῖδα καὶ παρὰ τὴν P 294
 ἡλικίαν στέλνασα βασιλικῶς ἔτρεφε καὶ ἀνῆγε, τὴν εὐφημίαν μετὰ

6. ἀπολέσθαι? 9. τοῦ deerat.

nec multum posse indicatae; quare ab ipso tota res pro suspecta con-
 tempta est, legatique silentio dimissi. caeterum Aeliae patriarcham sua
 minime fefellit opinio Gregorium, in iis quae de aliis duobus patriarchis
 autumaverat. nam Antiochenus quidem iam tum Constantinopolim adve-
 nerat, liberatus e manibus regis Armeniae. hic enim rex ei patriarchae
 infensus, et amovere de medio ipsum cupiens, forte incidentem in suas
 manus tradiderat certis hominibus abducendum eo ubi perire illum brevi
 necesse esset. et illi acceptum rupi desertae mari circumfluae commise-
 rant ad certum exitum, omni quippe humani subsidii commercique de-
 stitutae facultate. verum ille liberatus inde, ut aiebat, coelesti auxilio
 thaumaturgi Nicolai, ad imperatorem confugit, Constantinopolim se con-
 ferens. Alexandrinus autem, post ista quae de religione nuper sancita
 quidam improbant evectus in thronum, retexere prius acta non cura-
 vit; quare quietus permanebat, eo securius quod propter locorum ubi
 debebat longinquitatem a Constantinopoli minime aspergendum sese con-
 sideret qualicumque invidia rerum illic transactarum, praesertim ad qua-
 rum ipse consilia vocatus non fuisset. accedebat quod multis, ubi erat,
 inter barbaros verae religionis hostes vivens, adversis conflictatus, ob-
 struere sibi quem unum habebat ad confugium paratum portum gratiae
 imperatoris e re sua non putabat. itaque obnoxium se illi a quo solatium
 expectaret praebuit, nihil succensens ab eo constitutis, sed quietem am-
 plectens, abstinens tamen diserta comprobatione iam actorum, verum iis
 quomodocumque semel statutis intempestivum nunc quidem existimans a se
 controversiam moveri.

2. Interim Maria Michaëlem filium aetate immatura corenari cura-
 vit, regioque inde aiebat educabatque, in acclamationibus publicis locum

- πατέρας τῷ παιδί παρέχουσα. ὑπόπτως δὲ τῷ Σφεντισθλάβῳ καὶ λαν ἔχουσα, δεσπότη γε ὄντι, ὑποποιεῖται δὲ δολίως ἐκείνον· τὰ γὰρ τοῦ Κωνσταντίνου ἀσθενῶς ἔχοντος ἐποίει τοιαῦτα κατασκευάζειν περὶ τῷ παιδί δειλιῶσαν. πέμψασα γοῦν, ὄρκοις
- B** μὴ ἐπιβουλεύσαι οἱ, πείθει παραγενέσθαι τὸν Σφεντισθλαβὸν 5 παρ' αὐτήν. ὁ δὲ τοῖς ὄρκοις θαυρρήσας εἰς Τέρνοβον ἦκε, καὶ ἤδη παρηγηκότα νίοποιεῖσθαι ἤξιον. καὶ δὴ ἐπ' ἐκκλησίαις περιφανῶς τῇ Μαρίᾳ ἐκείνος νίοπεποίητο· μετὰ γὰρ τὰς τοῦ ἱερέως ἐντεῖξεις καὶ τὰ ἐπ' αὐταῖς φῶτα, διασχούσα τὸν ἐπενδύτην ἄμφω Μιχαὴλ καὶ Σφεντισθλαβὸν παρ' ἐκότερα τῶν αὐτῆς ἀγκα- 10 λῶν ἐτίθει, καὶ συνθεσιῶν γενομένων ἀπελύετο ἐπ' οἴκου υἱὸς
- C** κεκλημένος τῆς τῶν Βουλγάρων δεσποίνης μετὰ Μιχαὴλ ὁ Σφεντισθλαβός. οὕτω πολὺς χρόνος τὴν νίοποιαν παρεμείρει, καὶ δολιευσαμένη κτείνει ἢ δῆθεν μήτηρ τὸν νίοποιεῖσθαι πιστεύσαντα. ἀλλ' ἡ Δίκη οὐχ ὥσπερ ἔθος αὐτῇ τὰ πολλὰ κατημέλει, 15 ἀλλ' ἀνιστᾷ τὸν ἐκζητήσοντα τὸ αἷμα τοῦ ἀδίκως πεφονευμένου.
- D** καὶ ὁ λόγος ἄνωθεν βούλεται μετελθεῖν τὰ τῆς διηγήσεως.
- E** 3. Ἦν ἀγρότης ἐκείσε μισθοῦ βόσκων χοίρους, Κορδόκουβας κεκλημένος· τὸ δ' ὄνομα ἢ Ἑλλήνων γλῶσσα εἰς λάχανον

ei post parentes tribuens. sed his illam intentam conturbabat a Sphenthisthlabo molesta suspicio, ius utique non inverisimile ad Bulgariae principatum habenti, nec contemnenda ad id tuendum potentia subnixo, quippe qui despota iam esset; quare optimum putavit dolis illum aggredi, praetextu fraudis indidem sumpto uade causa ipsi pro puero timendi maior erat, e morbo videlicet regis et viri sui Constantini sine spe decumbentis. mittit ergo certos homines ad Sphenthisthlabum, qui postquam iuramentis ei quam religiosissimis sinceræ in ipsam Mariae benevolentiae fidem plenissimam fecissent, quam blandissime rogarent venire ad ipsam ne gravaretur. persuasus ille ac fretus religione iurisiurandi, Ternobum se confert. nec ibi aspernatus senex annosus est ridiculum a tanto iuniori femina oblatam adoptionem, quæ fratrem illum, et quidem minorem, faceret pueruli lactentis. res palam in ecclesia celebrata sic est. post adhibitos a sacerdote solemnes in talibus occursus benedictiones et ritus caeteros, magno allucente funeralium numero, Maria regium didacens pallium ambos hinc atque inde ulnis admovit, Michaëlem puerum ac senem Sphenthisthlabum; e quibus hic in hunc modum foedere sancito, domum retulit novum titulum filii dominae Bulgarorum a Michaële puero secundi. non multum ab hac adoptione tempus processerat, cum circumventum insidiis, eo facilius quod a sibi cavendo fiducia eum novae contractae necessitudinis averterat, egregia mater adoptatum occidit. at divina iustitia non qua solet in plerisque patientia sceleris huius poenam distulit. statim excitavit qui sanguinem impie caesi requireret. cuius eventus narratio paulo altius repetenda est.

3. Erat in iis partibus rusticus quidam mercede porcos pascens, Cordocubas appellatus, cui vocī cum quaedam inesset usu popularis illic

ἐλαμβάνει, καὶ Λαχανᾶς ἐντεῦθεν φημιλεται. οὗτος τῶν
 χοίρων ἐπιμελῶς ἔχων ἑαυτοῦ κατημέλει, οὗτ' ἐπὶ τροφαῖς
 οὗτ' ἐπ' ἐνδύμασιν ἀσχολούμενος, μόνῳ δ' ἄρτι ἀποζῶν καὶ P 295
 ἀγροῖς λαχάνοις ἀπεριττως εἶχε καὶ ἀφελῶς, καὶ πρὸς τοὺς ἐταί-
 5 ρους καὶ αὐτοῖς κατ' ἐκείνον ὄντας οἷς διεξήει πολλάκις, δῆλος
 ἦν μεγάλη περὶ ἑαυτοῦ φανταζόμενος. οἱ δὲ οὐχ ἦτιον κατεγέ-
 λων ἢ μὴν ἐπίστευον. ἐντεῦθεν ἐκείνος τοιαύταις οὐκ οἶδ' ὀπό-
 10 θεν ἑλπίσι μετεωρίσας τὸν νοῦν ἑαυτῷ προσεῖχε, καὶ εὐχὰς ἀπε-
 δίδου θεῷ ὡς ἔχων ἔτυχε· ποῦ γὰρ ἐκείνῳ μετὸν καὶ θεῶν λο-
 15 γίων κἄν ἐπὶ νοῦν, ἐν τοῖς ἀγροῖς ἴσα καὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ βοσκο-
 μένοις χοίροις τὸ παράπαν ἐκδεδιγημένῳ καὶ ἀφελῶς ἔχοντι; B
 σύννοος οὖν τὰ πολλὰ διάγων, καὶ οὐδὲν προύργου τιθέμενος
 τῆς πρὸς ἀρχὴν τινα καταστάσεως, πολλάκις τὰ αὐτὰ διεξήει
 τοῖς ἀγρόταις ἐκείνοις καὶ συφορβοῖς, ἄγων τινὰς ἐντυχίαις λέ-
 15 γων καὶ παραινήσεις τὰς παρ' ἐκείνων εἰς ὃ κινήθῃναι καὶ ἔθρουσε
 ἄξει. ταῦτα πολλάκις διεξιὼν ἐπιστεύετο. καὶ ἤδη ἄλλως
 προσεῖχον αὐτῷ ἢ ὡς ἐδύκει· τὴν γὰρ προθεσίμην ἐγγὺς ἰδέσθαι C
 τοῦ κινήθῃναι. μᾶς οὖν τὸ τῆς ὁρμῆς σύνθημα λέγων λαβεῖν,

10. [α] ὅσα P.

linguae oleris notio, Graeci qui olus lachanum vocant, istum, ubi coe-
 pit innotescere, hominem Lachanae vocabulo celebraverunt. hic ita so-
 licite sibi sibi commendatis attendebat ut sese negligeret, non curans
 quid vestiret aut quo vesceretur, naturali simplicissimo defungens victu,
 solo pane et herbis agrestibus contentus. familiaribus utebatur indolis et
 educationis similis homunculis; quibus plerumque magna de se quaedam
 olim futura quasi vaticinans lactabat, saepe illis irradientibus, nonnunquam
 etiam non plane detrectantibus credere. his ille nescio unde spebus in-
 flatus, gravitatem affectare coepit insolitam, componereque se in speciem
 sanctimoniae, colligens subinde animum, et deum invocans quibus uti
 poterat precibus homo funditus omnis institutionis rudis, quippe in agris
 semper versatus pascendis intentus porcis. apparebat igitur fere cogita-
 bundus, verbis saepe significans volvere se animo nescio quam machina-
 tionem novi constituendi principatus, quem quasi ad scopum acta et me-
 ditamenta cuncta sua dirigeret. habebatque de talibus ad suos illos so-
 dales rusticos et subulcos serios saepe sermones, memorans mira etiam
 visa et quaedam apparitiones sanctorum, a quibus impelli se aiebat ad
 iugum excutiendum et sibi usurpandum gentis imperium. eiusmodi tam
 saepe disseruit, ut quantumvis incredibilium fidem faceret. iamque alio
 ei plerique studio quam prius attendebant, maxime cum ediceret fatale
 tempus decretae sibi divinitus potentiae imminere, moxque se erupturum
 in eius arripiendae conatum, quem prospero successu fortunandum sciret.
 ad haec arrectis aliquandiu subito diem pronuntiavit, qua die proditurus
 esset e latebris et maturo iam praedaro coepto felix auctore deo auspi-
 cium daturus. nemo dubitavit aut renuit. conclamarunt omnes duceret
 quo vellet; se alacriter in cunctis obsecuturos. nec facta dictis abfuere.

αὐτίκ' ἐκείνους ἐφέλκεται πρὸς τὴν ἑαυτοῦ θεραπείαν, καὶ κίνη-
 ῖνται ὡς μέγα τι ἐλπίζοντες πράξιν. ἀπέρχονται γοῦν εἰς
 χώραν, καὶ τὸ τοῦ σφοδροῦ κηρύττουσιν ὄνομα, ὡς θείον
 ἦκε οἱ τοῦ ἄρξαι σύνθημα. καὶ ὅμα λέγοντες ἐπειθον, καὶ
 προσεπετίθεντο πλείους ἐκάστης. καὶ κείνος πρὸς τὸ εὐστατέστε-
 ρον μετεβόλλετο, ἀμπεχόνην τ' ἐνεδιόσκετο καὶ σπάδην περι-
 D ζώννυτο ἵππου τ' ἐπέβαινε, καὶ ἐθάρρει πρὸς ἔργα μελῶ ἢ καὶ
 αὐτόν. τοῦ γοῦν Κωνσταντίνου ἀσθενῶς τοῦ σώματος ἔχοντος
 (τὸ γὰρ σκέλος κατεαγὸς ἔχων ἀκίνητος ἦν, καὶ πον καὶ ἀπαι-
 θεῖν ἔδει, ἐφ' ἡμάξης ἐφέρετο φόρτος κενός) πολλοὶ κατωλιγώ-
 ρουν, καὶ μᾶλλον οἱ πρόσοικοι Τόχαροι, ἐκδρομὰς ἐκάστης
 ποιοῦντες καὶ Μυσῶν ὄντως λείαν τὰ Μυσῶν τιθέντες. φάλαγγι
 γοῦν Τοχάρων προσκρούσας ὁ Λαχανῆς ἐμπίπτει σφίσι μεθ' ἑν
 E ἐπιφέρετο, καὶ κατὰ κράτος νικᾷ, καὶ αὐθις ἄλλη, καὶ οὕτω
 πρὸς τὸ μεγαλειότερον ἐπ' οὐ πολλαῖς ἡμέραις καθίστατο. χώραν¹⁵
 τοίνυν προσετίθεντό οἱ, καὶ ἐπ' αὐτῷ πολλὸν τὸν τοῦ εὖ πράξιν
 ἐλπισμὸν ἀραρότως εἶχον. καὶ ὁ Λαχανῆς πολλὰς ἦν φημιζήμι-
 νος πανταχοῦ· οὐδὲ γὰρ ἡμέρα ἐφίστατο καθ' ἣν οὐ πλείους
 τῶν προτέρων εἶχε καὶ ἡνδραγάθει προσβάλλων. τοῦτο ἐθορή-
 βησε μὲν καὶ τὸν Κωνσταντῖνον τὰ πλείστα, ἀγγελθέν δὲ παρὰ²⁰

18. οὐ] οἱ P.

addunt addicuntque ipsi se frequentes, magnis elati spebus. curant per
 regionem proclamantes subulcum a deo missum, et ad manum iam con-
 flatam ingentem certatim undique accurrentium aggregant numerum.
 crescebat in dies multitudo, et novus dux ad consentaneum assumptus
 dignitati se fingens habitum, abiectis centonibus honestiorem induit ve-
 stem; ensequē succinctus, equo inscensō, ad opera maiora quam eius
 hactenus fortuna caperet, palam se accinctum ostentare ausus est. vale-
 tudine tum, ut dictum est, Constantinus infirma utebatur; nam crure du-
 dum fracto facultatem incessus amiserat, et si quopiam esset necesse
 proficisci, curru pondus iners trahebatur. ea res contemptum illi con-
 ciliavit plurimorum. in his Tochari finitimi, fera gens et assueta rapto
 vivere, nihil a claudō principe timentes liberrimis in Mysiam excursioni-
 bus agebant ferebantque passim cuncta, et veteri celebratas proverbio
 praedas Mysorum impune frequentabant. in horum unam manum incur-
 rens cum suis Lachanas eam internecione delet. alia die deprehensam
 similiter cohortem istorum alteram ut priorem interficit. hinc pauci die-
 bus celebre fit eius nomen, et videlicet non parvis et populi et regio-
 num accessionibus opes eius augescunt, cunctis pro se quoque spem in
 eo summam emendandi publica incommoda collocantibus. famae interim
 ambitioso praeconio Lachanas ubique buccinabatur. nec dies praeteribat
 qua non et eius numero cresceret exercitus, et qua non ipse aliqua se
 insigni de hoste victoria commendaret. conturbant haec non parum
 subinde nuntiata Constantinum. ipsum quoque, ubi fides tandem non

δόξαν καὶ αὐτὸν θορυβεῖ βασιλέα· τὸ γὰρ οὕτως ἐπελθὼν παρ' ἀξίαν οὐκ ἂν ἐπελθεῖν εἰ μὴ ἐπὶ μεγίστοις τισὶν ᾤοντο. ὁ μὲν P 296 οὖν Κωνσταντίνος μόνον ταραξας τὰ κατὰ τὸν ζυγὸν μετήνεγκε τὸν τοῦν πρὸς τὸ ἀπροσδοκῆτως φανέν καὶ ὥς οὐκ ἂν μὴ ὅτι 5 γ' οὗτος, ἀλλ' οὐδ' ἄλλος τις ᾤήθη ποτέ. ὁ δὲ βασιλεὺς τοῦτο μὲν καὶ τὰκεῖ καταστήσαι θέλων, τοῦτο δὲ καὶ πρὸς τὰ ἀκουσθέντα διαταραχθεὶς, προλαβεῖν ἠκέλετο καὶ τὰς ἄκρας κατοχυροῦν. καὶ δὴ ἐξελθὼν τῆς Κωνσταντίνου ἐπ' Ὀρεστιάδος ἤλαυνεν ὅλην ῥυτῆρι. χειμῶνος δ' ἐξελθὼν καὶ πάγοις ἐπιὼν B 10 πᾶσχι τι καὶ τῶν ἀνηκέστιων· συμποδίζεται γὰρ ὁ ἵππος ἐπὶ πάγων βαίνων τῷ βασιλεῖ, καὶ συμπεσὼν ἐκείνῳ ὁ ἐποχοῦμενος πτώμα δεινὸν χεῖράς τε καὶ πρόσωπον δρύπτεται, οὕτω χαλεπῶς ὥς μὴδ' ἀρκεῖσαι τὸν τῆς ἐκστρατείας ὅλον χρόνον ἀπαλεῖψαι τὰ τραύματα, ἀλλ' ἔτι λείψανα τῶν πληγῶν ἐμμένειν ἐπανελθόντι C 15 τῷ βασιλεῖ. ἅμα γοῦν ἐπέβη ὁ κρατῶν τῆς Ἀδριανοῦ, καὶ ἅμα ἡ σφαγὴ τοῦ Κωνσταντίνου ἀγγέλλεται. ὥς γὰρ αὐξάνετο καθ' ἡμέραν ὁ Λαχανᾶς καὶ πολλοὶ προσεχώρουν ἐκείνῳ κατολιγωροῦντες τοῦ σφῶν βασιλέως, ἐκποδὼν δ' ἦν ἤδη καὶ ὁ Σφεντίσθλαβος τῶν δόλων ἀπονάμενος τῆς Μαρίας, οἱ δὲ γε προσω-

5. γ'] δ' P.

creditū primo iudiciis famae constantia facta est, ipsum, inquam, quoque inopinatissima novitas vehementer commovit imperatorem. hunc sua suspectare prudentia cogebat, ne subesset his quidpiam incompti mali: quomodo enim homo tam vilis tam secure prodiret, nisi productus fiducia opum non apparentium, et multo maiorum quam quae cernerentur, sibi conscius virum? caeterum in communi admiratione amborum Constantinus solus, quem periculi vis propinquior ureret, trepidis raptim habitis toto iugo delectibus, admovendam strenue putavit manum remedio mali longe ultra quam quisquam imaginari potuisset inopinatissime nascentis crescentisque. porro imperator nondum ille quidem expedivit consilium bellandi: tamen sibi proficiendum versus istum litem constituit, partim ut ex propinquo cognosceret certius et, si quid ibi labaret, confirmaret; partim ut qui ab illa parte patebant in Romanam ditionem aditus, per quos ne Lachanas irrueret audita de illo timere cogebant, praesidiis et munitionibus idoneis praecoecuparet. hoc animo dum citatis equis versus Orestiadem contendit per concretos rigida hieme gelu campos prope-rans, contigit et pati eum et periclitari gravissime. nam equus quo vebatur lapsus in glacie, cum sassorem effudit, tum supra ipsum tota mole concidens tantum non oppressit, vulneratum in manibus et vultu adeo non leviter, ut vix totius eius diuturnae expeditionis spatio persanari plagae poteriat, aut effici quia luculentae cicatrices reducens ipsum in urbem adhuc deformarent. caeterum tunc illi eo itinere Adrianopolim adventanti occurrit certus de caede Constantini nuntius. cum enim adole-sceret in dies potentia Lachanae, et Bulgari passim a rege suo ipsis spreto ad subulcum defloerent, nec qui potuisset obaistare Sphentisthlabus

κωμμένοι τῷ Κωνσταντίνῳ ἐξ ἀνθρώπων ἦσαν ταῖς τῆς Μαρίας κακεντρεχελαῖς κατειργασμένοι, ὅσοι δὲ καὶ περιῆσαν, οἱ μὲν D παρ' ἐκείνων ἐπὶ δυσνολαῖς ὑπωπτεύοντο οἱ δὲ καὶ ταῖς ἀληθείαις ἐθυσνόουν, μόνος ἦ μετ' ὀλίγων ἐγκαταλειφθεὶς Κωνσταντῖνος ὁρμῇ μετελθεῖν τὸν ἤδη καὶ αὐτοῦ κατολιγωροῦντα. καὶ δὴ συν-5 ταξάμενος τὰς δυνάμεις ἐφέρετο μὲν ἐφ' ἀμάξης. οἱ δὲ οἷς ἐκείνος ἐπίστανε τὰς ὑπὲρ ἐκείνου ὁρμὰς κατεκλῶντο. ὁ δὲ Λαχανᾶς ὁμόσε χωρήσας ἐκείνῳ, ἅμα φανείς ἐπεισπίπτει καὶ κατὰ E κράτος αἰρεῖ, κἀκείνον μηδὲν κατὰ πόλεμον πράξαντα βασιλείας ἄξιον δίχην ἱερείου κατασφάττει. τινὰς δὲ τῶν ἐκείνου καταγω-10 νισάμενος τοῖς λοιποῖς ὡς σφετέροις ἐχρᾶτο. καὶ ἤδη βεβαίως ἐπισχὼν τὴν χώραν καὶ πόλιν ἤπτετο, καὶ γ' αὐτὰς αἰρῶν οὐκ ἀνίει ὡς ἄρχων καὶ βασιλεὺς φημιζόμενος. ἀλλὰ τὰ μὲν κατ' ἐκείνον οὕτω, καὶ οὕτως ὁσημέραι πλέον ἐμειγλύνετο καὶ ἐνδο-15 δαύμενος ἐπεδίδου.

P 297 4. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῷ μὲν παρὰ δόξαν συμβάντι ὡς εἰκὸς ἐπαλήθης, τὰ δὲ καθ' αὐτὸν ὡς ἐνῆν κατασφαλιζόμενος, ὅσον ἀσφαλῶς εἶχεν ἐκ Κωνσταντίνου πεισόντος, ἐπαύξιν ἤθλει ταῖς πρὸς τὸν Λαχυνᾶν ἀγχιστείαις. καὶ πέμψας μὲν ἐπεπειράτο τοῦ βαρβάρου, ἐφ' ᾧ καὶ γινῶναι εἰ ἱκανῶς ἔχοι καὶ πρὸς τὸ πρόσθεν 20

superesset, insidiosis Mariae delinimentis miser lucratus exitium, procerum vero gentis qui maxime Constantino studuerant, partim sceleratis Mariae molitionibus interfecti fulsset, qui vero adhuc vivebant partim falso suspectarentur quasi rebellibus faverent, partim revera regnantibus offensi penderent in praevalentem factionem, Constantinus ferme solus in medio relictus acriter necessitate compulsus est tentare cum paucis opum antiquarum reliquiis aleam belli et se Lachanae iam ipsum contemnentis oblicere. instructam ergo contra inferens aciem ipse in curru vectus, et fidi ei pauci, reprimere impetus impune hactenus grassantium sunt adorti. at Lachanas contra se venientibus occurrens, simul vidit, simul admovit, simul vaesano irruens impetu caedit exercitum et plene vincit; ac regem ipsum, qui nihil eo praelio fama dignum ac tanti nominis fastigio egisset, miserae instar victimae victor obtruncat, reliquos suis adiungit. et iam apertae plene regionis potens, ad urbes sibi subiiciendas convertit animum, solito successu: nunc enim hanc, nunc illam capiebat; nec quietus videbatur, quoad rex totius haud dubie Bulgariae ubique acclamaretur. sic se res Lachanae habebant, quotidianis proficientes successibus, et ad summam brevi, ut apparebat, potentiam perventurae.

4. Imperator vero indoluit quidem, ut par erat, inopinato casu: caeterum securitati rerum suarum quam fieri optime poterat studens consulere, conandum existimavit id quod ex Bulgari ditione olim usurpaverat, cuius possessionem firmatam sibi videbat Constantini morte, sibi certius asserere, quinetiam augere, conciliando ac iungendo sibi per affinitatem Lachana. misit igitur qui tentarent animum barbari, et eandem

χωρεῖν, οὕτως ἀρξάμενος μὲν ἀπερίττως, τὰ μέγιστα δ' ἐπιτυχικῶς ἐκ τοῦ ῥήστα. καὶ γε καὶ γαμβρὸν ἐπὶ θυγατρὶ διανοεῖτο B ποιεῖν, εἰ σφίσι δόξειεν ἐνικανωμένος καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν τῶν Βουλγάρων ἀρχήν. ὁμως δ' ἐνορῶν καὶ τὸ τῆς τύχης ἄστατον, 5 ὥς ἅμα μὲν χαρρίζεσθαι καὶ τὰ μέγιστα ἅμα δὲ καὶ τὰ ἀρχαῖα προσαφαιρεῖσθαι κλίνουσας τὰ ζυγά, ἀρετῇ δὲ καὶ τὸ προσγενόμενον οἰκτεῖον καὶ τὸ ἀπογενόμενον οὐκ ἀνέλπιστον, ὑπώπτευε τὰ πολλὰ τὴν τύχην, μὴ δοῦσα μεγάλα ἐξαίφνης τὸ πᾶν ταχέως C ἀφέλῃται, καὶ ἀρετῆς μὴ οὔσης μηδὲ βραχὺ καὶ τὸ παρ' ἐκείνης 10 διδόμενον ἀμαυρῶτο, ὥς μὴ φθάνειν ἐπιτυγχάνοντα θανμάζεσθαι καὶ ἔλλειψθαι ἀποτυγχάνοντα. διὰ τοῦτο καὶ ταῦτα στρέφων ἐπὶ λογισμῶν, βουλήν συνέλεγε τοὺς ἀμφ' αὐτὸν συγκαλῶν. ἔβλεπε γὰρ τὴν τῶν Βουλγάρων ἀρχὴν τοῦ προστατήσαντος χρηζουσας ἐξ ἀνάγκης, παρετίθει δὲ καὶ τῷ Λαχανᾷ τὸν ἐκ τοῦ 15 Μυτζῇ Ἰωάννην, καὶ τῷ μὲν τύχην καὶ θράσος καὶ τὸ ἐπὶ τῶν D πραγμάτων εἶναι εἰς πρόσβασιν τῆς ἀρχῆς συντελέσοντα ἐγίνωσκε,

15. τὸ decret. •

opera dissimulante explorarent vires opesque eius, ecquid tantae, ac caetera eius omnia tali loco essent, ut expectari iure posset eum qui tam tenuia initia portentosae felicitatis multiplicatis hactenus successibus cumulaverat, parī deinceps quoque profectuum tenore ad culmen fortunae summum perventurum, quodsi horum relatu cognovisset non esse illum indoneum regno Bulgariae, nec imparem eius nominis sustinendae utcumque maiestati, haudquaquam abhorrebat a cogitatione generum sibi illum asciscendi propria ipsi collocanda filia. tamen reputans attentius cum inconstantiam fortunae simul maxima indulgentis, simul subita inclinatione lancis etiam antiqua eripientis, tum virtutis tanto praestabiliorem conditionem ac naturam, cui et quae insunt bona vere propria inamissibiliter possidentur, et quae desunt verisimiliter sperantur, vereri magnopere coepit ne cuncta haec sortis beneficia cita eiusdem, mature poenitere donorum solitae, mutatione auferrentur; et vel si perseverarent, tamen quod virtutis ne modicum quidem subesset, eadem brevi mora obscurata obsolescerent, seroque intelligeretur non fuisse properandum in nimium mirando consecutum ista, aut eo qui talibus careret misero putando. quare perpensis istis alio vertens animum, convocavit viros prudentes quos habebat secum, haque exponens videre se necessario providendam principem Bulgariae, duos proposuit qui ei praefici posse viderentur, Lachanum et Mytzae filium Ioannem; et illi quidem fortunam suffragari, inesse animum audendi, magnisque nec improspere coeptis munus abunde ipsi videri posse iter ad summam isthic potentiam. Ioanni tamen ut non desperandum videatur posse ad optatum succedere conatum istuc aspirandi, facere genus ipsius et caetera in ipso sita bona praesidiaque, quibus haud dubie attolleretur ad spem non imprudentem in eo praevallendi, si tentaret. addidit in hunc magis sese propendere, meliusque collocandam in hoc promovendo arbitrari operam. idem plerisque placuit, magnoque assensu probatum imperatoris consilium est asciscendi

- Ἰωάννην δὲ τὸ γένος καὶ τὴν ἀφ' αὐτοῦ σύναρσιν κατοχυροῦν εἰς ἀρχὴν οἷά τ' ὄντα καὶ μᾶλλον διέκρινε. καὶ πολλοῖς γε ἤρεσεν ἡ βουλὴ, τὸν τοῦ Μυτζῆ υἱὸν εἰς γαμβρὸν γενέσθαι τῷ βασιλεῖ, καὶ οὕτως ἐπὶ τῇ πρόσθεν βασιλείᾳ καταστάντα συνεγερθῆναι καὶ
- P 298 ἀπ' αὐτοῦ βασιλέως, ἅμα μὲν διὰ τὸ πρὸς τῷ Μυτζῆ δίκαιον⁵ καὶ τὸ ὑπὸ τῶν πατέρων αὐτοῦ πρὸς σφᾶς ἰλαρόν, ἅμα δὲ καὶ διὰ τὴν τοῦ βασιλέως πρὸς αὐτὸν κηδεμονίαν, ὅσα καὶ πενθεροῦ πρὸς γαμβρόν. εἰκὸς δὲ καὶ τὸν Λαχανῶν ἐκ τύχης ἐξαίφνης φουσηθέντα, ὑποχαλάσαντι τὰς δρᾶς φανισῶν Ῥωμαϊκῶν ἐκείσε δυνάμειων ἢ πρὸς δουλείαν ὑποπίσειν ἢ μὴν καὶ πονεῖν¹⁰
- B βῆναι φεύγοντα, μὴ ἔχοντα δηγ ἄρα καὶ ἰσχυρίζαιτο. Μαρίαν δὲ καὶ παῖδα ταύτης ῥᾶν τοὺς Τερνοβίτας προδοῦναι· τὰ γὰρ πρὸς αὐτοὺς ἐκείνης κακὰ οὐ τοσοῦτον μικρὰ ὥστε καὶ λήθῃ διδόναι.
- C 5. Ταῦθ' ὁ βασιλεὺς βουλευσάμενος, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ¹⁵ πατριάρχου βουλὴν πέμψας ἐν ἀπορρήτοις ἐζήτει. καὶ ὅς τὰ πολλὰ πρὸς τὸν Μυτζῆν ἔρρενε, καὶ γράφων τὴν ἐπὶ τῇ βουλῇ ῥοπήν ἰδίῃ. τοῦτο καὶ Πρίγκιψ ὁ ἱερομόναχος Θεοδοῖος, ἀξιώθεις καὶ οὗτος πρὸς συμβουλὴν τὴν περὶ τούτων, ἔγραφε,

Ioannem in generum, et ius ei genere ac hereditaria ratione competens ad istum principatum imperii viribus fulciendi. nec videri dubitandum quin eo magis inclinarent Bulgari, ac facile praeferrent barbaro subulco juvenem nobilissimum, tum patris eius Mytzae respectu cui regnum Bulgariae debitum fuisse meminissent, tum memoria mitis in ipsos laetique imperii maiorum eius caeterorum, tum denique metu palam ei foederati tamque arto et insolubili pietatis domesticae vinculo irrevocabiliter adstricti imperatoris, quanta inter socerum et generum intercedit necessitudo; ex quo certi essent totis eum imperii viribus adiuvandum; quod videntem Lachanam erat verisimile remissurum statim multum de audacia, et compresso tumore quo aspirantis fortunae aura levem hactenus hominem inflasset, furere tam licenter desitutum, atque ubi Romanas acies in suo sibi solo videret oppositas, aut in servitutem relapsurum pristinae, aut fuga matura, damnatis praevalendi spebus, latebras alicubi captaturum. Mariam porro filiumque eius facile prodendos a Ternobitis, in quorum essent uterque potestate, verisimile ex eo esse, quod tantas ac tam recentes extarent mulieris eius in ipsos iniuriae, ut earum ipsos iam plane oblitos credibile non esset.

5. Haec cum a concilio dicta essent, imperator patriarchae super ea re sententiam exquirendam putavit, arcanis per viros idoneos missis literis. ille in Mytzam sponte dudum sua propensus; ceteri rescripto id consilium prolixè commendavit, et videlicet praerogativa tantae auctoritatis ultimum in eam partem pendenti deliberationi momentum addidit. eodem concursu accessit iudicium hieromonachi Theodosii cognomento Primi: nam ad hunc quoque imperator consilium postulans scripserat, ut

ἤδη εἰς ψῆφον ὦν πατριαρχεῖον· ὁ γὰρ Εὐθύμιος ἐπεθνήκει τῆς
 Θεουπόλειως. τὸ δ' ὅπως οὐ χεῖρον εἰπεῖν. κειμήριον μὲν οὖν D
 τὸ πατριαρχεῖον, καὶ πολλοὶ τῶν τῆς ἀνατολῆς ἐπισκόπων παρη-
 σαν, οἱ μὲν ἐκείθεν ἰόντες, οἱ δὲ καὶ ἐνταῦθα ταῖς ἐκείνου προ-
 τροπαῖς γενόμενοι· ἤρεσκε γὰρ ἐπὶ τούτοις καὶ ἡ τοῦ Ἀναζάρβου
 Θεωδωρήτου βουλὴ, εἰς νόσον ἤδη κλιθέντος τοῦ πατριάρχου,
 τοὺς ἱκανοὺς ἐκ προτροπῆς ἐκείνου γίνεσθαι, ἔφ' ᾧ τὸν μετ'
 ἐκείνου προσκληθησόμενον ἀνεπιλήπτως ὡς ἱκανῶς ψηφίζοντο.
 ὡς γοῦν ἐζητεῖτο ὁ χρησιμεύσων, καὶ οὐδείς τοῦ Πιρίγκιος ἀπε- P 299
 10 γήσκειν, ἦν οὖν εὐθύς καὶ ψηφίζεσθαι καὶ προσκαλεῖσθαι τὸν
 ἄνδρα. ἀλλ' ὁ βασιλεὺς σοφὸν τι συνορῶν ἐπὶ τούτοις ὑπώπτεε
 τὴν γλῶσσην, καὶ τὸν κριμύμενον ἐκ τῆς ὑποψίας κατάγγελων μή-
 πως ὀφλήσῃ προυνόει. τὸν γὰρ Πιρίγκια μὴ δι' ὅλου τῇ ἐκκλη-
 σίᾳ ἐνούμενον διὰ τὰ συμβάντα οὐδ' ὅλως ἡγνῶει, τὸ δὲ συν-
 15 ποκλίνεσθαι κατὰ τιμὴν ὑπερτάτην προτεινομένην ᾤετο μὲν, οὐκ
 εἶχε δ' ἀραρότως πιστεύειν. εἰ γοῦν ψηφισθεὶς ἀπερεῖ, εἶναι B
 μὲν ἐκείνῳ τὴν ὅτι καὶ ἄξιούμενος οὐχ ὑπήκουσεν αὐτάρχει τιμῇ,

pote iusto suffragiorum numero designatum patriarcham in locum Theo-
 politani Euthymii iam mortui. quo de toto negotio non abs re fuerit di-
 stinctius hic aliquid ponere. viduata pastore patriarchali Antiochiae sede
 aderant multi Orientalium antistites, quidam ea causa e suis ecclesiis
 Constantinopolim profecti, nonnulli iam antea a degente illic Euthymio
 vocati: huic enim ex morbo quo decessit decumbenti persuaserat ei assi-
 stens Theodorus episcopus Anazarbi, e sui patriarchatus praesulibus
 idoneum ad sese iam nunc evocare numerum, qui videlicet, si quid ei
 deinde contigisset humanitus, eius successorem iustis possent suffragiis
 eligere. inter hos Euthymio iam mortuo de substituendo ei viro loco isto
 digno disceptantes satis constabat cunctorum iudicio concordi neminem
 Principi videri praeferendum. nec ulla per quemquam ipsorum mora erat
 quin protinus perferretur decretum evectionis eius in dignitatem istam,
 isque in eam rite vocatus inauguraretur, nisi paulisper supersederi deli-
 berationemque suspendi iussisset imperator. verebatur is, pro ea qua
 solebat intimum rerum occurrentium profunde perspicere prudentia, ne
 sibi obrepi illudque in hoc negotio sineret, meritoque sapientibus risum
 deberet, si hominem circa eam quae tunc flagraret in ecclesia contro-
 versiam a se diversa sentientem, contra se ac quam putaret meliorem
 causam, tanta repente armari auctoritate permetteret. caeterum quia
 eundem illum Principem ita videbat non dissimulasse inclinationem pro-
 priam in factionem schismate avulsam, ut tamen non tam in eo fixus
 irrevocabiliisque videretur quin sperari posset transitio eius in partes eo-
 rum qui supremi eius honoris voluntaria delatione nihil non ab eo me-
 ruerissent, necessarium esse credidit huius spei pignus antecapere nec rem
 tantam nimis periculosae aleae committere. quid si enim aliter ille iam
 proclamatus et inauguratus patriarcha quam speratum erat saperet; et
 dignitatis summae, quam a stulte confidentibus acceperisset, toto pondere
 incumberet in depressionem ipsorum eorundem qui sic ipsum inexplorato

τοὺς δὲ γε καλέσαντας ἐξ ἀνάγκης ἀποφέρεσθαι τὸ ἥττον, ὅτι καὶ ἄξιοντες οὐ προσεδέχθησαν. γράφει γοῦν καὶ ταῦτα ἐν ἀπορρήτοις τῷ πατριάρχῃ, πειρᾶν πρότερον, εἰθ' οὕτω καὶ ἐφίεναι ψηφίσθαι. ἡ δὲ πειρὰ ἦν διὰ τοῦ συγγράφοντος τάδε· οὗτος γὰρ συνήθειαν ἔχων εἰς ἐκείνον τὴν μεγίστην καὶ ἐπὶ τῇ πειρᾷ ταύτῃ τῶν ἄλλων προουκρίνετο. τότε γοῦν κατὰ τὰ ἐν ἀπορρή-
C τοις ἐπεσταλμένα μὲν πρὸς βασιλέα τῷ πατριάρχῃ ἐπεσταλμένα δὲ παρὰ πατριάρχου τῷ συγγραφεῖ, φοιτῶν ἐκείνῳ συγγράμμις καὶ τὰ περὶ τοῦ πατριαρχείου προτεινόμενος, εἰδὼς μὴ εἰδότε τὸν νοῦν ἐθρῶμην καὶ τὴν γνώμην ἐνεχύραζον, καὶ γ' ἐπληροφόρουν¹⁰ πληροφορούμενος ὡς κληθεὶς ὑπακούσειε καὶ τὴν εἰς τὸ πατριαρχεῖον κλῆσιν προσήσεται. γέγονε ταῦτα, καὶ ὡς ὑποψηφίῳ ἐντεῦθεν προσφερόμενος ὁ κρατῶν τὰ φιλικὰ τε ἐπέστελλε καὶ γε
D τῶν ἀναγκαίων κατὰ βουλὴν κοινῶν ἐποίησε. τότε τοίνυν τὰς αὐτῶν δεξιόμενος σύμβουλās, καὶ πρὸ γε τούτων τὴν τῆς δεσπο¹⁵ νης, ἔργῳ τὰ τῆς βουλῆς ἐπλήρου, καὶ πέμψας ἄγει τε εἰς ἱαντὸν τὸν Ἰωάννην ἐκ τῶν κατὰ Σκάμανδρον Τρωϊκῶν (ἐκεῖ γὰρ καὶ τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο, αὐτάρκως τῶν εἰς πρόνοιαν ἔχων) καὶ μετασχηματίσας γαμβρὸν ἐκάλεε καὶ βασιλέα Βουλγάρων.

promovissent? his de causis scripsit imperator arcano patriarchae videri e re fore, si priusquam destinatae electionis monachi Principis in patriarcham indicium emanaret, experimentum caperet eius animi, et sic tantum perferri faveret ipsi suffragia permitteret, si qualia vellent et ad ecclesiae pacem expediret, facturum eum certo constitisset. hoc porro experimentum per scriptorem huius historiae captum est: is enim ex longo familiarissimus Principi ad ista exploratione fideliter feliciterque fungendum idoneus prae cunctis est iudicatus. huic ergo patriarcha iuxta sententiam arcanae imperatoris epistolae arcana scripto ipse quoque mandata cum misisset, ille pro amicitia saepius adiens Principem monarchum, ei subinde, quasi ficta sermonis causa conditione, mentionem patriarchatus, ignaro quid de se cogitaretur, sciens ipse ita intulit, ut certo expiscaretur penitissimum eius sensum animi; qui cum talis esset qualem imperator et patriarcha Constantinopolitanus optabant, et utrique persuasus prius ego persuasissem illum, si patriarcha declararetur, secuturum non invitum quo ab Augusto et urbis patriarcha consentientibus vocaretur, itum a patribus nullo iam obstante in suffragia est, et conspirantibus legitimo numero calculis rite est electio perista. his ita gestis imperator Theodosio uti iam electo et designato patriarchae honorem habens, et amice scribere et communicare deliberationem de rebus magis ad rem publicam momenti, in qua versabatur, eiusque super his consilium exquirere bonum factu censuit. horum tunc porro responsis per omnia congruentibus acceptis, et ipsius in primis, quam item consuluerat, Augustae, consilium in rem contulit. accersitum enim e Scamandro et Troicis regionibus Iohannem, ubi ille prius morabatur, abundante ipsi e suis ibi praediis ad victum cultumque splendidum proventu, mutato habitu

μετεῖθαι δὲ καὶ τοῦτον εἰς τὸ τοῦ πάππου Ἀσάν ἀνὰ πῶσαν τὴν
 περὶ αὐτὸν πληθὺν θριαμβεύων τοῦνομα, καὶ δίκας προστιθεὶς E
 τὰς ἀξίας τοῖς γε μὴ οὕτως λέγουσι κατὰ τινα μεμνημένοις χρεῖαν.
 καὶ τῶν Βουλγάρων τοὺς μὲν προσχωρεῖν ἐτοίμους ἐκάλεε ὡς αὐ-
 5 τίκα ἐδεργέτησιν, τοὺς δὲ τι καὶ προνοοῦντας τοῦ ἀσφαλοῦς
 πέμπων δώροις μὲν ἡγαλλεν, ἀνιερῶννε δὲ ταῖς ἐλλείπειν ὡς εὖ
 πράζοντας εἰ τὸν Ἰωάννην δεξοῖντο βασιλεῖα ἀποστάντες Μαρίας.
 ταῦτα μὲν οὖν ἔκ τῆς Ἀδριανοῦ ψκονόμει, καὶ τινὰς αἰτίκα πρὸς P 300
 μόνην τὴν φήμην προσχωροῦντας εὖ ἔδρα, καὶ κατεδημαγωγίαι
 10 Βουλγάρους ταῖς ὑποσχέσειν.

6. Ἐπανελθόντι δ' ἐς πόλιν ἡγγέλλετο καὶ ἡ τοῦ Μιχαὴλ B
 ἐκ τῶν θυσικῶν ὅσον οὐκ ἤδη ἄφιξις. ὁ δ' ἦν ὁ τοῦ Μιχαὴλ
 διαδότου υἱὸς ὕστατος, Δημήτριος μὲν τὸ κατ' ἀρχὰς λεγόμε-
 νος, θανόντος δὲ τοῦ πατρὸς τοῦνομα κατὰ μνήμην ἐκείνου
 15 ἀνταλλαζόμενος. ὃ δὲ καὶ μοῖρα τῶν τοῦ πατρὸς χωρῶν προσ-
 κεκληρωμένη οὐκ ἀποχωρῶσα τῷ μεγέθει τῆς κατ' αὐτὸν ἀξίας,
 ἥς παρὰ τοῦ κρατοῦντος ἐτύγχανεν ἤδη γαμβρὸς ἐπισχημένος γε-
 νέσθαι, οἷδαμῶς ἐδόκει. τῷ τοι κἀκείνην ἀφίξις βασιλεῖ C
 χῶρει, πιστεύων γραμμασίην ὄρκους κατησφαλισμένοις. ἦσαν
 20 μὲν οὖν τῷ βασιλεῖ ἐτατέρων τῶν θυγατέρων Εὐφρόνης ἡμῶν καὶ
 Ἄννης (ἡ γὰρ Εὐδοκία μικρὰ ἦν καὶ ἔτι) αἱ πρὸς τοὺς νυμφίους

generum simul suum, simul regem Bulgarorum appellavit; cognomentum quoque ipsi addidit ab avo Asane, et universo suo comitatu, novo isto illum celebrans nomine, magnifice ostentavit, poenis etiam decretis in eos qui, quocumque incidente usu mentionem eius deinceps faciendi, aliter quam Asanem et regem Bulgariae vocarent. Bulgaros quoque quotquot in praesens parati ad accedendum sunt reperti, spe beneficiorum statim a se percipiendorum evocavit: ad alios qui adhuc deliberarent, idoneos qui allicerent misit, donis eos iam nunc delinens, in posterum autem spebus corroborans quasi consecuturos cuncta quae cuperent ad vitae florentem statum, si deficientes a Maria Ioannem regem accepissent. haec ex Adrianopoli providit; et quosdam ad primam talium famam statim concurrentes beneficiis affecit, caeterosque Bulgaros magnis pollicitationibus trahere in partes populariter satagit.

6. Reverso post haec in urbem imperatori nuntiatum est appulsus mox futurus adventantis Constantinopolim ex Occiduo tractu Michaelis. erat hic Michaelis despotae filius natus minimus, Demetrius a principio vocatus, sed patris postea mortui nomen ad eius memoriam omisso proprio usurpaverat; cui cum quae iure contigerat hereditario paternae ditionis pars sufficere non videretur magnitudini sustinendae novae quam tum primum inibat dignitatis generi imperatoris (sic enim esse et appellari iam coeperat Augusti filia ipsi a patre desponsa), ea relicta se ad imperatorem transtulit, confusus literis eius iureiurando firmatis. erant igitur Augusto ambarum filiarum Irenes et Annae (nam Eudocia parvula

- συναρμόσεις ἐμπρόθεσμοι· ἀλλ' οἱ τῆς Εἰρήνης γάμοι τῷ ἤδη βασιλεῖ φημιζομένῳ Βουλγάρων Ἀσάν ἐτελοῦντο περιφανέστερον.
- D συμβόλοις γὰρ ἐχρήτο βασιλικοῖς, ἐξ ἐρίων μὲν κατ' ἐφεστρίδας, τοῖς δ' ἄλλοις τοῖς αὐτοῖς βασιλεῖ· καὶ συνθεσθαι ἦσαν, εἰ μὲν εὐδοοῖντο ἐπιβαίνειν Τερνόβου συνάμα καὶ ταῖς τοῦ βασιλέως
- P 301 δυνάμειν, εἰ δ' οὐκ, ἀλλὰ καὶ αὐθις εἰς δεσπότης τῆς Ῥωμαῖδος σεμνύνεσθαι. τοῖς μὲν οὖν τετελεσμένοι ἦσαν οἱ γάμοι, καὶ βουλῇ προυτίθεντο συνεχεῖς ὅπως ἂν καὶ τὰ πρόσω κατ' εὐμάριαν προχωροῖεν· τοῖς δὲ τοῦ Μιχαὴλ γάμοις καὶ τῆς δευτέρας τῶν βασιλέως θυγατέρων Ἀννης προσίστατό τι τῶν τῆς ἐκκλησίας 10 κανόνων, οὓς δὴ Σισίνιος πάλαι θεῖς ἀφορισμοῖς ἐκράτουνεν ἀσφα-
- B λείν. ἡ μὲν οὖν τοῦ δεσπότης Νικηφόρου Ἀννα τῆς τοῦ βασιλέως θυγατρὸς Ἀννης αὐτανεψία ἦν, Νικηφόρος δὲ καὶ Μιχαὴλ ἀδελφοὶ πάντως. περισταμένου γοῦν τοῦ κατ' αὐτοὺς συν-οικείου εἰς ἕκτον βαθμὸν τὸν ἔνθεν μὲν ἐκ τεσσάρων ἐκείθεν δ' 15 ἐκ δύο συγκαίμενον, ἔδει συνόδου περὶ τούτων σκευομένης καὶ τῆς παρ' αὐτῆς λύσεως. ἐπεὶ δ' ἐσκέπτοντο, καὶ τὰ τῶν βασι-
- C λῶν συναλλάγματι ὥς εἰς εἰρήνην γινόμενα ἐδόκουν πλείω τὴν ἄνεσιν ἔχειν ἢ δὴ τὰ τῶν ἄλλων, ἀντισηκοῦσθαι τὸ ὡς δῆθεν

adhuc erat) decretæ iam et in procinctu expedito nuptiæ. cæterum Irenes cum declarato iam palam rege Bulgarorum Asane illustriori celebratæ matrimonio peragebatur, rex siquidem gener insignibus utebatur regiis, quoad colorem quidem solum in phaleris et atratis equestribus, quæ ex lana tantum erant, in cæteris autem iisdem plane cum ipso Augusto. conventionum nuptialium hæc erant capita, expeditione in Ternobum communi iunctis Asani copiis imperatoris, conari civitatem illam et cum ea Bulgaria regnum novo Augusti genero acquirere: sin fortana coepto non responderet, eidem in aula imperatoria despotæ honorem auctoritatemque conferri. in hæc pacta peractis nuptiis, continuæ iam consultationes erant qua optima et facillima ratione possent destinata circa regnum Bulgaria ad votum confici. Michaëlis cum altera filiarum imperatoris Anna connubio nonnihil obstabat ecclesiastici impedimenti ex canonibus quondam a Sisinio perlatis et excommunicationis ad firmitatem omnem comminatione munitis. etenim Nicephori despotæ uxor Anna filia imperatoris Annae consobrina erat, quippe nata ex sorore imperatoris eiusdem: Nicephorus autem et Michaël germani omnino fratres. insperdebant ergo inter ambos designatos coniuges sex gradus affinitatis, ex una quidem parte quatuor, duo ex altera; et opus erat synodo ad rite de isto impedimento cognoscendum, illudque relaxandum, si expedire indicaretur. sed ubi patribus consultantibus visum, propter bonum pacis quæ inde firmanda speraretur, causam esse iustam faciendæ regis sponsæ gratiæ obstaculi canonici, quo eorum coniunctio vetabatur, magno consensu itum est in sententiam permittendarum nuptiarum, ex quibus quod nasciturum apparebat publicæ quietis commodum, abunde præponderaret indecentiæ, si qua inesset ex canonicis præscriptis in connubio

καρὰ κανόνως γινόμενον τῷ πρὸς τοὺς διομένους ἔλει κοινῶς
 ἰδοῦναι. καὶ τότε τὸν τρόπον τοῦ προσηστωμένου λυθέντος ἐτάτ-
 τετο μὲν εἰς δεσπότης ὁ Μιχαήλ, τῇ Ἄννῃ δὲ βασιλίδι οὕση γε
 συνιζύγνυτο. καὶ ἦν ἐντεῦθεν ὁ μὲν Μιχαήλ βασιλεῦσι δοῦλος
 ἐν ὅροις, ὁ δ' Ἰωάννης ἐνσπονδος δι' ὅλου, εἰ βασιλεῖς
 Βουλγάρων, Ῥωμαίους ἐν ὅροις, εἰ δ' ὄν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς
 ὅροις πιστῶς δουλεύσων τοῖς βασιλεῦσιν, ὑπὸ τούτοις δεσπότης
 ταττόμενος.

7. Ἐβούλετο δὲ βασιλεὺς προλαμβάνειν Μαρίαν, μὴ καὶ Ε
 10 φθάσῃ τὰ καθ' αὐτὴν εὖ θεμένη ἁλιώσῃ τε τὴν βασιλείας βου-
 λήν, καὶ κατέσπευθε συχνὸς ἐπ' ἐκείνην πέμπων, οὐτόσον
 τάκεϊ καταστρέφοντας ὅσον ἡμέτερος μεταχειριζόμενος ἐφ' ᾧ
 παραδοῖεν Μαρίαν καὶ τοὺς τοῦ βασιλέως δέχοντο παῖδας.
 ἡ μέντοι γε Μαρία ἐν ἀφύκτοις ἔγνω γενομένη καὶ δοῦναι μέσον
 15 ἐναπειλημμένη κακοῦν· ἔνθεν μὲν γὰρ τὸ φανέν ἐκ νέου κακὸν ὁ P 302
 Λαχανᾶς προσκείμενος ἡρήμῳ τὴν χώραν καὶ προσεκτᾶτο τὰ
 πέριξ προσβάλλων μόνον, ἐκείθεν δ' αἱ δυνάμεις τοῦ βασιλέως
 ἐπισύσσει πλείους δῆλαι ἦσαν τὸ μὲν ταπεινὸν καὶ ὅσον ἐκτὸς ζη-
 μιῶντες, τὸ δὲ ἐντὸς καὶ περιφανές ἐκ παντὸς τρόπου ὑποποιοῦ-
 20 μενοι. ὅθεν καὶ περὶ αὐτῇ τε καὶ τῷ παιδὶ τετραμινούσῃ δεινὰ

personarum tali prius invicem necessitudine innexarum. quare suffragiis cunctorum indultum principibus quod petebant est, et titulo despotaе Michaeli honoratus Annae reginae, quippe imperatoris filiae, rite matrimonio iunctus est. inde Michaeli idem sacramento Augustis in clientelam obligavit fidem. Ioannes autem Asan iuratus promisit se foedus cum Romanis societatis servaturum, si Bulgarici sibi regni segura possessio contingeret. sin id non succederet, clientelari nexu subditum permansurum Augustis, gradu sub ipsis inferiori despotaе, cuius titulo dignitatis, si regni Bulgarici spes non succederent, insigniendus esset.

7. Studebat autem imperator ante omnia capere Mariam, ne illa spatium liberum sibi consulendi nacta res suas bene constitueret obicemque impenetrabilem opponeret consiliis et spebus imperatoris. ergo is festinabat alios subinde atque alios contra ipsam mittere, non tam hostiliter illic graasaturos aut vastaturos regionem, quam blande pellecturos Bulgaros ut Mariam dederent et generum filiamque imperatoris in regnum loco eius acciperent. haec Maria intelligens redactas in artum res suas sentiebat, duobus in se unam hinc atque inde ingruentibus malis. hinc enim nuper exorta pestis Lachanas victricibus instans copiis regionem desolabat, quocumque intenderat cuncta statim adventu primo capiens, et sic plerorumque circa Ternobum locorum iam dominus effectus. ex altera vero parte copiae ab imperatore plures supervenientes increascebant, quarum ducibus id apparebat esse propositum, ut extra urbem quidquid infirmum et expositum iniuriae iacebat depraedarentur agentes ferentesque intra ipsam porro civitatem praecipuos quosque procerum promissis ad de-

- φροντίδες ἐτάραττον τὴν ψυχὴν, καὶ πρὸς ἀμφοτέρω μέρη μὴ σθένουσα ἴστασθαι θάτερον ἐξημεροῦν ἔγνω, πλὴν ὅσον καὶ ταύ-
- B** τὴν ἀπόνασθαι τῶν καὶ ἡμέρωσιν πραχθέντων τὰ μείζω. τὸ μὲν οὖν πρὸς βασιλέα κλίνειν τῶν εἰκότων μὲν ἔκρινε, καὶ ἄλλως εὐπρεπὲς ἑαυτῇ σωζούσῃ μὲν τὰ τῆς σωφροσύνης καὶ τὰ πρὸς τὸν 5 ἀποικόμενον δίκαια (δίκαια δὲ πάντως μὴ συνοικεῖν τῷ σφαγεῖ), ζητούσῃ δὲ παρ' ἐκείνου σώζεσθαι παρ' οὗ δὴ καὶ τὴν τιμὴν ἐκτήσατο. διὰ ταῦτα γοῦν τὸ πρὸς βασιλέα πέμπειν καὶ ἱκετεύειν τῶν δικαίων ἔκρινε. ὅσον δὲ τὸ καὶ αὐτὴν συνοῖσον καὶ ὁ
- C** ἦν βουλομένη, καὶ λίαν ἀπᾶλλον ἐγίνωσκεν· αὐτῇ μὲν γὰρ τὴν 10 τιμὴν κατοχυροῦν αὐτῇ τε καὶ παιδί Μιχαὴλ διὰ σπουδῆς εἶναι, βασιλέα δὲ μὴδ' ἂν ἐν ὕπνοις θελήσει ἀφέντα τοὺς παῖδας, οὗς δὴ καὶ ἤρξατο καθιστᾶν, ἐκείνοις περιποιεῖν τὴν ἀρχήν. οὕτω μὲν οὖν τῶν ἀπὸ βασιλέως καὶ μᾶλλον ἱκανῶς ἀπεγίνωσκε, τὸ δὲ πρὸς τὸν βάρβαρον πέμπειν καὶ ἀξιοῦν σπενδομένην καὶ αὐτὴν 15 διατελεῖν τοῦ ἔθνους ἄρχουσας, οὗτ' ἔχειν λόγον τὴν ἀξίωσιν
- D** ἔκρινε· τὸν γὰρ ἀρχῆς ταύτης ἀντιποιούμενον σπένδισθαι πρὸς τὴν κατέχουσας ταύτην ἀδύνατον. καὶ τὰ ἀπὸ βασιλέως συν-

fectionem delinirent. quare illi pro se ac filio sollicitae trepidae curae acres animum turbabant. ac cum ambobus simul hostibus obsistere nequiret, placare si posset alterum decrevit. in quo festinandum iudicabat, ne sibi, dum haec parat, ab altero interim duorum vehementer utrisque instantium irreparabiliter oppressae serum deinde talia molienti consilium et conatus irritus evaderet. in hac illi deliberatione dubium non erat quin ipsam officium et pudor ad imperatorem potius traheret. quo enim decentius, quo honestius quam ad avunculum neptis, ad amicum viri defuncti vidua confugeret? potius utique (cum alterum vitari non posset) quam interfectori mariti se dederet, et cum summa iniuria defuncti conjugis torum eius prostitueret subsessoria recenti adhuc illius caede cruce mananti. prius igitur, ut par fuit, eo propendit, ut ab illo salutem quaereret a quo dignitatem acceperat, et ad imperatorem, per quem se meminerat in regnum Bulgariae provectam, legatos supplices mittere rectum et conveniens putavit. sed aequitati honestatique acris adversariam in contrarium incumbens oblectabatur utilitas, alio avertens deditum spebus avaris et quaeestuosis rationibus defixam mentem mulieris mordicus sua tenentis, et nihil non agere ac pacisci certae pro statu ac regno sibi filioque asserendis. ab hoc autem proposito perquam abhorrens consilium erat confugiendi ad imperatorem, cuius menti nullam, ne per somnium quidem, obversaturam unquam cogitationem apparebat regni Bulgariae Mariae Michaelique puero servandi, quippe quod regnum iam spe avara propriis prensare addicereque filiis coeperat, in id irrevocabiliter incumbens, ut genero illud filiaeque subiiceret. quare id quidem miserae perfugium praecius desperatio inde impetrandi quod emptum quovis pretio volebat. inde autem repulsa quo se verteret? nam a Lachana per legatos poscere ut secum tanquam Bulgariae regina iis conditionibus pacisci

νοοῦσαν φροντίζειν ἐπολεῖ· μηδὲ γὰρ ἡρεμεῖν βασιλεῖα ἡπαξ ὑπὲρ
 παίδων περὶ τῆς ἀρχῆς ἀρξάμενον διαφέρεισθαι. ἔγνω τοίνυν
 παριδεῖν μὲν τὰ τοῦ ἀποικομένου δίκαια, παριδεῖν δὲ καὶ ἀνδριό-
 πων νέμεσιν, εἰ τοιαύτη τις οὕσα τοιούτῳ ἐαύτην ἐκδοίη, πρὸς
 5 μόνον δὲ τὸ δοκοῦν συνοῖσον αὐτῇ τε καὶ παιδὶ συνιδεῖν. τὸ δ' ἔ-
 ἦν, ὡς ἐδόκει, ὅλην ἐαυτὴν ἐπιρρῆσαι τῷ· συφορβῷ, καὶ ἐπα-
 τοῖζαι θύρας αὐτῷ βασιλείας καὶ πόλεως, αὐτῷ τε συνεῖναι καὶ
 συνοικεῖν ὡς βασιλεῖ δέσποινα. ταῦτα διανοησαμένη αὐτίκα
 10 κήρυκε (οὐδὲ γὰρ ἡρεμεῖν εἶων αἱ τοῦ βασιλέως ἀποστολαί) τοὺς
 διασαφίσοντας τῷ βαρβάρῳ τὰ τῆς βουλῆς τε καὶ ἀξιώσεις.
 καὶ ὃς ἀκούσας πρῶτον μὲν καθ' ὑπερηφανεύετο δῆθεν καὶ τοῖς
 ἀπεισταλμένοις ἀπεισμενύνετο, διαθρονητόμενος οἶον, εἰ ἀρχὴν
 15 ὅσον οὕπῃ κτησομένην αὐτῷ σπάσθαι καὶ δυνάμει κρείττονι λαίῃ
 θῶναι χαρίζεσθαι. ὁμῶς καὶ τὰ τοῦ λέγοντος προσέτετο, πονη-
 ρῶς ἄγαν καὶ βαθείως, οὐχ ὡς τις ἂν εἴποι νηϊλόγῳ καὶ τῆς γυ-
 ναικωντίδος ἐραστῆς· τὸ γὰρ μαλᾶττεν τὰ ἥδη τῶν δεξιμένων
 καὶ λίαν ὡς καταφρονησόντων αὐτίκα διεφυλάττετο, ἄλλως δὲ

vellet, quae integram illi et Michaëli puero certamque relinquerent pos-
 sessionem principatus, petitio erat tam a spe omni consecutionis procul
 remota, ut nec proponi dignam Maria ipsa iudicaret: quando enim aut
 quibus in id illectus pactis fretus numero, ferox successibus barbarus,
 regum quod palam affectaret, cuius partem iam teneret, proprium in
 solidum iis cederet quibus id summa contentione tum cum maxime extor-
 quere conabatur? unum ergo restabat, turpe quidem et probrosum, sed
 nihil non pro regno pacisci paratae necessarium, vale honori ac famae
 dicto, spretis iuribus reginae viduitatis, maculata nobilitate imperatorii
 sanguinis, prostituere se subulco, vilique ac cruento latrone simul in ci-
 vilitatem simul in torum admittendo pudoris et existimationis quantovis
 damno ambitioni litare. tanti ergo arbitrata, ut regina ipsa, ut mater
 designati Bulgarorum regis dici pergeret, Lachanae uxor esse vocarique,
 cupide ac raptim (nam ab imperatore metus cunctari non sinebat) mittit
 ad barbarum qui suas illi nuptias cum dotali offerrent regno. ad ea ille
 primum aspernabondo similis talis interpretes foederis superciliosae repel-
 lebat, cavillans ridicule offerri quod maiori ex parte iam teneret, gra-
 tiaque imputari reginae quaesitum iam sibi armis victoriisque principa-
 tum. tamen non durus nimis ferusque videretur, nuptias talis foeminae
 admisit, astute id ipsum tamen, quasi alienae indulgendo voluntati, non
 propriae obaequendo libidini, annuens in quo erat profundior eius quae-
 dam quam ab homine sic nato sperares prudentia. vitandam enim recte
 putavit contemptum ipsi parituram apud suos opinionem uxoris et in vo-
 luptates ex bellica ferocia emolliiri facilis viri. quin et humanitatis fa-
 mam aucupans moveri prae se tulit miseratione fundendi civilis, si qua
 coeperat tenderet, sanguinis. ad extremum ea verborum vultusque gra-
 vitate qua non accipere ipsum quidquam gratiae sed beneficii loco tri-
 buere se significaret, quae offerebantur accepit. scribuntur mox con-

κατ' εὐρήνην καὶ τοῦ μὴ χέσθαι ἐμφυλίοις πολέμοις ἀήματα κα-
τεδέχετο, ὡς χάριν διδούς, οὐ λαμβάνων. ὄρων οὖν γενομέ-
νων καὶ συνθηκῶν ἐξ ἑκατέρων ὑπανοίγνωσι τε αὐτῷ τὰς πόλεις,
B καὶ ἐντὸς δεξαμένη τελεῖ ἑαυτῇ σὺν ἐκείνῳ τοὺς γάμους, καὶ τὰς
ταμνωσεις τῆς βασιλείας καὶ αὐθις συνάμα δέχονται, καὶ γι 5
παρὰ κενυάξει τῷ βασιλεῖ ἀντίπαλον, ὡς ᾤετο, ἱκανόν. τοῦτο
συμβάν τε καὶ ἀκουσθὲν τὸν βασιλέα αὐτάρκως καὶ ὡς ἐνῆν δι-
τάραξεν, ὑπεκρίνετό τε κἀκείνος μὴ ἀθυμεῖν σφαλλόμενος τῶν
ἐλπίδων, ἀλλὰ στυγεῖν τῷ παρ' ἄξιαν ἐκείνης πταίσματι, ὥστε
καὶ τὸ γένος καταισχῦναι καὶ τὴν ἀρχὴν προσαπολλέσθαι τῷ μη- 10
δεὸς ἄξιῳ κατεγχερίσασαν· μηδὲ γὰρ ἀνδρῆς ὅλως καὶ ὑπο-
C σχεῖν ἐκείνον ἐπιβρόσασαν ἐκ Τοχάρων δύναμιν, ἣν εἰκὸς ἐπισπλ-
πτειν, ἅμα μὲν ὡς ἐχθρὸν προφανῇ, ἅμα δὲ καὶ παρὰ τῶν οὐ-
κείων καταφρονούμενον. ταῦτα λέγων οὐκ ἀνέει καὶ αὐθις πέμ-
πων τε δυνάμεις ἀγινουμένας καὶ τὰ πρὸς καταβολὴν Μαρίας 15
κατασκευαζόμενος. ὁ τοίνυν Λαχανᾶς πρὸς τὰς τῆς γυναικὸς
θρύψεις καὶ ἀπήχθετο καὶ βαρβαρικῶς ἤθελε διαζῆν, τοὺς ἄμφ'
αὐτὸν καὶ λίαν ὑποποιούμενος· ἔγνω γὰρ ἀμφοτέρωθεν ἔφαρτο-

ventiones, pacta iureiurando utrinque dato muniuntur. nec Maria moram
fecit aperiendarum Lachanae portarum Ternobi, seque ipsi nuptiis in-
gendi. coronationis inde novorum coniugum ceremonia splendide celebra-
tar, acclamata denovo regina Bulgariae Maria novo titulo uxoris Lacha-
nae regis. sic illa se comparasse gravem adversarium imperatori avu-
culo putabat. quo non parvam ei revera nec parum molestam adiecit
curam. quamquam ille quidem audita repente rei fama, dissimulatione se
solita involvens, diligenter cavit ne causam doloris, quo intime urebatur,
veriores praecipuamque proderet, quod nimirum excidiage se votis et
interversas sibi spes proxime iam ad exitum perductas cerneret. osten-
tavit autem plausibiliores alias de facto isto dolendi rationes, infamiam
videlicet quam illa infelix istis esset flagitiis promerita maximam, generi
ac familiae probrum foedissimum inurens. simul autem cum honore digni-
tatem ac nomen regium perditum ivisset; quo ipso mox privanda, sensura
esset inutititer se peccasse, dum id scelus spe tuto regnandi consecverit.
nam regnum quod homini nulla re nisi mala digno turpissime tradidisset,
ipsi mox extorquendam a Tocharis, quorum potentiae irruptionem in
Bulgariam parantium nihil posset Lachanas opponere quod par resistendo
foret. Tocharos autem, ut movere quamprimum in Lachanam non omit-
terent, duae causae incitabant: etenim quod eos prior ille lacestivisset
eorum copias caedens, ulciscendi hostem apertum necessitate ad eam ex-
peditionem impellebantur; et rei ad id addendum facilitate incitabantur,
quod Lachanam esse scirent hominem nihili, exocum et spretum etiam
suis Bulgariis. talia passim apud familiares imperator disserens, non ces-
sabat interim alias super alias in Bulgariam copias mittere, omnemque
admovebat machinam ad deliciendam eo regno Mariam. at Lachanas cito
pertacens regii luxus et deliciarum uxoris, illa cum stomacho reiectis, im-
mundam illaetamque barbarici ritus, cui dudum insueverat, vitae fornice

μίνους πολέμους καὶ τὰς βλακείας μηδὲν οἷας τε οὐσας κατευνά- D
 ζιν τοὺς ἐκ τῶν πολέμων κινδύνους, ὥστε καὶ πολλάκις πρὸς
 ἐκίνην διαφιλοτιμοῦντα ἐντείλιν πληγὰς. αὐτὸς δὲ κρείττω
 πάσης ἀσχολλίας τὰ κύκλῳ συναριστάμενα κρήνων ὑπεποιεῖτο τε
 τοὺς ἄρχοντας τῶν Βουλγάρων, καὶ πρὸς πολέμους ἡτοιμάζετο
 τοὺς κατ' ἄμφω. οὐδὲ γὰρ ἦν οὔτε Τοχάρους διὰ τὰ πραχθέντα
 σπένδεσθαι οὔτε τοὺς τοῦ βασιλέως ὀπωσοῦν ἀναρτῶν. διὰ τοῦτο
 καδ' ὅσον ἴσχυεν ἀντιπαρετάττετο, τὸ μὲν ἐκὼν τὸ δ' ἄκων. E
 ἀρχὴν γὰρ λαβὼν ἦν οὐκ ἤλπίζεν, ἔσπευδε μὴ μόνον ἔχειν ἀλλὰ
 10 καὶ συνιστῶν. ἐπιτασθέντων δ' ἄλλως καὶ τῶν ἔξωθεν ὁσημέραι
 καὶ ἄκων κατηναγκάζετο μάχεσθαι· ἦδει γὰρ καὶ βάρβαρος ὢν
 πολιμήσοντα ἐξ ἀνάγκης τὸν μὴ θέλοντα πολεμεῖν. διὰ ταῦτα
 γοῦν τὰ κατ' ἐκείνου εὐώδει παραβολώτερον συμπλεκόμενα. οὔτε
 γὰρ οἱ ἀνθιστάμενοι ἴσχυον ὁρμαῖς ἀτακτούσαις ἀντισχεῖν, καὶ P 304

rationem usurpabat, hoc ipsum videlicet aestimans utile demerendis sibi
 familiarium suorum affectibus et studiis, quorum alendae augendaeque in
 sese benevolentiae cuncta quae ad id conferre viderentur sedulo adhibe-
 bat. satis enim intelligebat quantum indigeret eorum opera, utique cum
 sibi duplici ex parte diversa et magna imminere bella cerneret, qua ipsa
 ex causa muliebrem victus cultusque molliem exercitum oblatamque ab
 uxore contumaciter adeo reprobat, noxiam criminans et enervandae
 tunc maxime necessariae bellicae virtuti accommodatam, ut eo nomine
 Mariam non solum plerumque increparet verbis, sed verberibus etiam ac
 plagis miseram contunderet, intentus interea sane, prout res poscebat,
 sollicite cunctis per circuitum parandis ad excipiendos ingruentium utrin-
 que impetus hostium. quam ad rem arte qua poterat maxima delinire ac
 conciliare sibi satagebat primores principesque Bulgarorum, ut eorum ad
 bellum, quod utrinque atrox exspectabat, fida strenuaque uti opera pos-
 set. non enim ei supererat spes salutis aliunde ulla quam ex vi aperta,
 cum esset manifestum neque cum Tocharis, quos implacabiliter irritatos
 magnis a se acceptis cladibus sciret, neque cum imperatore, quem dome-
 sticae rationes ad irrevocabiliter urgendam generi filiaeque in Bulgariae
 regnum evectionem compellebant, tractationem iniri ullam aut vel tentari
 conventiones foederis posse. quocirca quantum valebat maxime ad forti-
 ter resistendum se parabat, vellet nollet eo illum adigente necessitate
 tuendi regni; quod cum capessere ausus esset, non modo tanera illud sed
 etiam sibi firmare atque asserere contendebat. cum autem assidue modo
 hac modo illac hostes irrumperent, Lachanas raptim ad omnia occurrens
 praelii ferme quotidie cogebatur. id ipsumque alacriter agebat, quippe
 quantumvis homo barbarus, satis iudicii habebat ad intelligendum quod
 est verissimum, pugnaturum eum cum non volet, qui non pugnat cum
 potest. ac propter istam impigram audaciam ad quaevis ultro pericula
 occurrendi favebat ei plerumque fortuna belli, vehementibus, licet inor-
 dinatis, ruenti incursibus; quos saepe ineluctabiles experti milites nostri,
 parum iam fidebant disciplinae atque ordini quem observare in acie di-
 cicerant, ac passim horrebant cum eo congredi, praesertim quod exempla
 crudelitatis, quae homo ferus et immanis in bello captis edere solebat,
 late vulgata refrigerarent impetus misorum contra eum militum nostro-

τὸ διευτονοῦν κατωρρώδει τὴν ἀπέντευξιν ὡς μὴ καλῶς χρησομένου τοῦ περιγεγονότος. τὸ γὰρ εἰς χεῖρας γενέσθαι τῷ Λαχανῇ ἴσα καὶ θάνατος ἦν ἀπηλείας ἕνεκα τῆς ἐσχάτης· βάρβαρον γὰρ ἦδη τὰ ἐκ τύχης ἔλειναι μαλῦσθαι οὐκ οἶδεν. ὅθεν καὶ πολλὰς ταῖς τόλμαις περιγενόμενοι παραυτίκα τῷ τῶν δεινῶν ἐλπισμῷ, εἰς ἄλφειν, συστελλόμενοι ἀπηντεύκουν. πολλὰς μὲν οὖν ταῖς
 B ἁμφὶ τὸν Ἀσὸν δυνάμει περιεστοιχίζετο· πλὴν οἱ ἐκεῖθεν ἐνότι καὶ ἄκοντες ὀλισκόμενοι ἐν καλοῖς ἦσαν διὰ τὸ προσπίπτειν αὐτίκα, ὡς δῆθεν τυράννου μὲν ἀπαλλαγέντες, βασιλεῖ δὲ προσγόμενοι. τοῖς δ' ἐντεῦθεν ἀπαγομένοις ἐκεῖ οὐκ ἦν ὑπονοηθῆ-
 ναι τὸ σῶζον, ἀλλ' ὡς ἐχθροὶ ἐκολάζοντο.

P 305 8. Ἐτρίβοντο μὲν οὖν ἐντεῦθεν τὰ πράγματα, ἄλλην δ' ἀπαλλαγὴν τῶν κακῶν οὐκ ἦν ἐλπίζεσθαι εἰ μὴν τοῦ βαρβάρου ἀπαλλαγῇ. ἥς καὶ ταχέως ἐξεληθόντος ἐπιστάσης (τὸ γὰρ παλιμβολον τῆς τύχης ὅσον οὐπω οὐκ ἦν ἐκφυγεῖν ἐκείνον, καὶ¹⁵ μᾶλλον φυσηθέντα τὸ πᾶν ἐκ τύχης, ὅθεν καὶ Τοχάρων ἡτή-
 μένος ἡγγέλλετο) ταῖς ἐκεῖθεν φήμαις ἐμπίπτει Τερνοβίταις καὶ
 B ῥὸς ὠρηγμένοις πύλαι κατὰ Μαρίας, καὶ ἕμα παιδὶ προδιδόναι

13. εἰ μὴν] ἦ τὴν?

rum, inde morte peius horrentium manus cum tali hoste conserere, quem nulla calamitatum humanarum misericordia molliret ad sublevandam indulgentia vel minima eorum sortem, quos in eius potestatem Mars variis infelici casu redegiasset. huic certe causae imputabatur, quod maiori saepe commissi potentia Lachanam non vincerent, quia nimirum totis suis viribus non uterentur, et horrore captivitatis nimio constricti retardarentur a connitendo quantum possent. in hoc tum nodo haerebat bellum, cito aliqui finiendum. nam et plurimae et florentissimae undecumque conclusum Lachanam Asanis copiae tenebant; nec tamen debellabatur, metu percussis Romanis militibus ob nimium diversam conditionem utriusque captivorum. nempe qui a nostris bello capiebantur, felices dupliciter erant, tum quod saevitiae diri tyranni, cui servierant, subtracti essent, tum quod in lenem atque humanam transissent potestatem clementis principis: e contrario qui a Lachanae militibus abducebantur, certum habebant nullam superesse salutis spem; quippe statim, ut hostes, inexorabili feritate trucidabantur.

8. Extracti per has moras in longius aequo tempus belli Bulgari non absente a prudentioribus exitus expectabatur quam a clade Lachanae; qualem illi brevi superventuram aliquam verisimilis spes esset, quod is frequentissime periculosissimeque dimicaret, nec semper superaturus appareret propter solitam inconstantiam sortis, praesertim cum inflatis successibus multa temere inconsulteque susciperet. id non falso provisum haud multo post constitit, fama vera vulgata victi a Tocharis praefecto Lachanae. quo nuntio exciti Ternobitae ad captandam dudum optatam occasiorem excutendae cervicibus foedae tyrannidis Mariaeque ulciscendae, in quam antiquis odiis flagrabant, dedere ipsam decreverunt una

ταύτην ἔγνωσαν τοῖς τοῦ βασιλέως, τὸν Ἀσάν δὲ δεσπότην ἰδέ-
 χοντο καὶ ὅτι καὶ ἐκ παλαιοῦ προσῆκε οἱ τὰ Βουλγάρων πρά-
 γματα. ἡ μὲν οὖν Μαρία ἔμπορος οὖσα τῷ ἀπὸ τοῦ βαρβάρου
 κτήματι, ἅμα παιδὶ Μιχαὴλ πρὸς βασιλέα (ἐπειδήμει γὰρ τῇ
 5 Ἀδριανοῦ τὸ δεύτερον) ἦγετο, καὶ φυλακαῖς ταῖς προσηκούσαις
 ἰδίδοτο· Ἀσάν δὲ καὶ σὺν Εἰρήνῃ, οὐχ ἅμα, ἀλλὰ μετὰ τὸν C
 Ἀσάν ἐκείνη, βασιλέως πρὸς πόλιν ἐλθόντος ἀνέδην ἐπέβαινον
 Τερνόβου καὶ βασιλεῖς ἐφημίζοντο. ἦν δ' ἐν τοῖς μάλιστα τῶν
 προυχόντων καὶ Τερτερῆς, ᾧ δὴ καὶ μεγάλως τὸ Βουλγαρικὸν
 10 προσεῖχε καὶ παρ' ἐκείνοις ἐμεγαλλίζετο. τοῦτον ἰβούλετο μὲν
 βασιλεὺς τῷ Ἀσάν κατὰ γένος συνείρειν καὶ τῆμᾶν ἀξιώμασι· τὸ
 γὰρ ὑφέरणον ἀπ' ἐκείνου πρὸς βασιλείαν πολὺ ἦν, ἐπεὶ καὶ στρα-
 τηγῶν δῆλος ἦν τοῦ μελλόντος ἐπιέμενος. ἐμποδὼν δ' ἦν τοῖς D
 βουλευομένοις ἡ σύζυγος· τὸ γὰρ ταύτην ἔχοντα τιμᾶσθαι μηδὲν
 15 τῷ Ἀσάν κατὰ γένος συνάπτοντα λαμβάνοντος μᾶλλον ἦν πρὸς
 τὴν τῶν ὑπονοουμένων ἄναψιν πλείστον ὅσον ἐμπύρευμα. διὰ
 τοῦτο καὶ δεσπότην προτείνει ποιεῖν, εἰ τῆς γυναικὸς ἀποστάς
 τῇ τοῦ Ἀσάν αὐταδέλφῃ εἰς γάμον συνάπτετο. γέγονε ταῦτα, E
 καὶ ἡ μὲν τοῦ Τερτερῆς σύζυγος ἀχθεῖσα πρὸς βασιλέα τῇ κατὰ
 20 Νικαίαν ἰδίδοτο φυλακῇ σὺν νύμφῃ Ὀσφεντισθλάβῳ, ἡ δὲ τοῦ

cum filio ducibus exercitus imperatoris, Asanemque in dominum recipere,
 cui ius vetus competeat ex genere ad successionem in regnum Bulgaro-
 rum. Maria igitur uterum gerens ex barbaro Lachana, simul cum Mi-
 chaele puero, deducta ad imperatorem Adrianopolim est (in eam enim
 urbem imperator secundo advenerat), ubi custodiae convenienti com-
 missa est. Asan vero non tunc simul cum Irene (illa enim post Asanem
 eo venit imperatore iam Constantinopolim reverse) magna celebritate in-
 vecti sunt Ternobum et reges acclamati. erat porro inter proceres di-
 gnitate in Bulgaria praestantes quidam Terteres, maximae apud eam
 gentem existimationis et gratiae vir, summisque ab iis efferri et honori-
 bus et laudibus solitus. hunc imperator voluit Asani affinitatis necessitu-
 dine iungere et dignitatibus honorare, praeversurum se ratus hoc pacto
 periculum insidiarum imminens nove regi ab homine quem potens factio
 suorum clam ad regnum promovebat, et ipsum bellicae peritiae fama in-
 clytum, quique ita militares gessisset praefecturas, ut plus quidpiam
 privato fastigio spectare a penitus intuentibus esset animadversus. cae-
 terum huic imperatoris studio incommode obstabat uxor quam tum habe-
 bat Terteres; cui si in eo primo coniugio perstanti honores et beneficia
 imperator congereret, nihil Asanem iuaret, sed potius eius periculum
 augeret potentia eius aemuli novis opum accessionibus corroboranda, et
 quasi accumulando nove fomite, quo facilius exardeaceret incendium for-
 midatum. igitur proponendum Terteri curavit imperator se despotam
 eum creaturum, si repudiata, quam haberet, coniuge vellet in novam
 sponsam accipere sororem Asania. facta haec sunt, cito assentiente Ter-
 tere, cuius coniux prior cum filio, Osphentisthlabo dicto, ad imperatorem

Ἀσάν αὐταδέλφη τῷ Τερτερῇ συνηρμόζετο καὶ τῇ τῆς δεσποτείας
 P 306 ἀξιώματι ἐσεμνύοντο. (9) εἶχεν οὖν ἐντεῦθεν τῷ δοκεῖν τὰ
 μεγάλα πρὸς συνεργίαν ὁ Ἀσάν, καὶ χρόνος ὁλόγος αὐτῷ παρεμ-
 τρει τὴν τῶν Βουλγάρων ἀρχήν. ἐπεὶ δὲ ταχέως παρακεκίνητο
 (πρὸς γὰρ ἀπιστίαν τὸ Βουλγαρικὸν ἔτοιμον, καὶ αὖθις ἔστις
 πιστεύειν ἀνέμων μᾶλλον ἢ σφῶν ἐννοίαις), καὶ τὰ τῆς ἀποστα-
 σίας δῆλοι ἦσαν ἐκ πολλῶν ὠδίνοντες, ἀνεζωπύρει δὲ τοῦτοις
 B τὰς γνώμας καὶ Τερτερῆς κρυφῶδὸν βασιλείων ἤδη, καὶ τὰλλα
 φανερός ὢν εἰς τὴν ὑπόψιν μόνῳ τῷ πρὸς τὸν Ἀσάν κήδει συνε-
 καλύπτετο, ὥς μὴ προδώσῃ δῆθεν ᾧ κατὰ γένος συνήπτετο,¹⁰
 συνιδὼν τὴν παρ᾿ακίνησιν ὁ Ἀσάν, καὶ δείσας μὴ προλαβόντες
 ἐκρήξοιεν τὸ δεινὸν καὶ οὐ φευκτὰ ἔσοιτό οἱ τὰ τοῦ κινδύνου, τὴν
 φυγὴν εὐσχημόνως ποιεῖσθαι προυνόει καὶ μετὰ κέρδους. ὁ δὲ
 καὶ ἐνεχώρει κερδαίνειν· τὰ γὰρ τῆς βασιλείας τῶν Βουλγάρων
 C πράγματα, ἃ δὲ καὶ κάλλιστ' εἶχον ἐκ Ῥωμαίων λαβόντες ἥτιι-¹⁵
 μένων τὸ πάλαι στρατηγοῦντος τοῦ βασιλέως Ἰσαυκίου, καὶ
 γ' ἐνέκειντο τεθρησαυρισμένα κατ' αὔχημα μᾶλλον ἢ κατὰ χρεῖαν,
 ταῦτα δὲ καὶ ὅσον ἦν ἄλλο φόρτος ἐνκόμιστος, ἐν ἀφανεί περι-

12. ἐκρήξεν P.

ducta huius iussu custodiae mandata apud Nicaeam est. Asanis vero ger-
 mana Terteri nupsit, et novi sponsi titulo despotarum cohonestati sunt.
 (9) haec Terteris affinitas magnam Asani facultatem obtinendi secure
 quod capessere coeperat regni attulisse videbatur. sed videbatur tantum:
 nam eventu mox ipso apparuit non diuturnam eum eius principatus Bul-
 garorum possessionem adhasse. nutare illa cito coepit mobilissimae levi-
 tate gentis: Bulgari enim adeo ad perfidiam faciles habentur, ut aures
 atque incertissimis flatibus venterum quam horum benevolentiae confidere
 sit tutius. ac defectionem quidem ab Asane machinari eos ex multis ap-
 parebat: excitabat autem ipsorum in id studia Terteres arcanis melio-
 ribus regnum affectans. extabant quidem indicia non vana quae talis
 hunc ambitionis suspectum merito facerent: sed ea ne animadverterentur
 inumbrabat affinitas eius cum Asane. quis enim facile crederet suo ipsum
 insidari generi, et prodere ac evertere velle hominem cuius haberet in
 matrimonio sororem? tandem tamen erupit res in notitiam minime iam
 dubiam Asanis. quare ille veritus ne opprimeretur improvise quodam
 assultu nec salvis periculum evaderet, praecoccupare fugam statuit, ho-
 nestum praetextum obtinenda consilio, ut rebatur, necessario; quod etiam
 quaestuosum facere studebat praeda adiecta: occasionem enim eius rei
 commodam sibi nactus videbatur habens in potestate thesaurum regium
 Bulgariae, in quo supellex speciosissima et pretiosissima servabatur ex
 Romanis olim parta, quando decente Isaacio Augusto male si cum Bulga-
 ris pugnaverunt, ambulis impeditis, in quibus fuerunt ipsa insignia
 imperii; quae ex illo tempore condita Ternobi custodiebantur ad ostenta-
 tionem potius quam ad usum alium. haec et alia quaecunque elata faci-
 lia reperta tum sunt in regis apotheca Bulgarorum, clam compulsa ac-

σχόντες σάκκοις καὶ τῆς πόλεως ἐκβαλόντες νυκτός, αὐτοὶ τοὺς εἰς ἄνισιν καὶ τρυφὴν τῶν ἔξω πρὸς τῆς πόλεως ἐξιώντας σχημα-
 τισάμενοι ἀνὰ κράτος εὐθὺς τῆς μεγαλοπόλεως ἔφευγον. καὶ πρῶ-
 τον εἰς Μεσέμβρειαν ὑπὸ βασιλικῷ κόμπῳ καὶ τρυφῇ φθάσαντες, D
 5 ὥς μὴ φωραθεῖεν φεύγοντες, οὕτω θαλάσση χρῶνται καὶ πλῶ
 πρὸς τὴν πόλιν. καὶ δὴ καταχθέντας τῇ κατὰ τὸν Ἀνάπλου τοῦ
 ἀρχιστρατήγου μονῇ ἐφ' ἡμέραις ὁ κρατῶν οὐκ ἐδέχετο, ἐν ὁργῇ
 πυντολα τὴν ἀποφυγὴν ποιούμενος, καὶ τὸ πᾶν δειλίᾳ καὶ κακαν-
 δρίᾳ ἐκείνων κρίνων, πολλῶν πόνων καὶ ἐξόδων ἀπώλειαν ἐν βρα-
 10 χεῖ. ὥς δ' οὐκ ἦν τὸ γεγονὸς ἀναλύεσθαι, ἐκείνοις μὲν ἐκχω-
 ρεῖται τὴν πόλιν εἰσελθόντας τῷ βασιλεῖ ἐμφανίσεσθαι, ὃ δέ γε P 307
 Τετρετῆς ἐρήμης βασιλείας, Θελόντων καὶ τῶν Βουλγάρων, ἐπι-
 λαμβάνεται. καὶ ἐν ὀλίγῳ ἔμ' ἡκούετο βασιλείας ἐπιβαίνων,
 καὶ ἕμα ταινιούμενος κατὰ βασιλείας ἐγκρατῆς τῶν Βουλγάρων
 15 ἦν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐς τοσοῦτον, τὰ δ' ἐντεῦθεν ἐσαυθις
 ἐροῦμεν.

10. Ἦδη δὲ χρόνων παρωχηκότων τεττάρων Ἰωάννη τὰ B
 τῆς πατριαρχείας διαφέροντι, κατὰ μῆνα Ἀθηναιῶνα τῆς ἐβδό-
 μης Ἰνδικτιῶνος δεινὰ κατηγορεῖται τούτῳ παρὰ τινων τοῦ κλήρου
 20 συρράπτονται, ψευδεῖς μὲν καὶ διακενῆς τὸ παράπαν, οὐ μὴν
 δὲ καὶ δυσχερεῖς τῷ κρατοῦντι δέχεσθαι. ἦν γὰρ ἐκείνῳ διὰ

cisque indita exportari noctu Asan ex urbe Ternobo curavit; ipseque
 mox cum uxore ac comitatu quasi animi gratia ruris amoenitate frui-
 rus, egressus indidem summa celeritate Constantinopolim versus iter ar-
 ripuit. ac Mesembream quidem usque regia pompa luxuque speciem se-
 curitatis ostentarunt; quae simulatio necessaria erat ne fuga deprehensa
 sisterentur. caeterum ibi nave conscensa mari Byzantium feruntur. ex-
 ceptos illic primo exscensu Sancti Archangeli Michaëlis monasterio prope
 portam sito imperator aliquot diebus admissione exclusit, iratus ipsis ve-
 hementer ob fugam quam iudicabat intempestivam; totumque id consilium
 vanae ignavaeque formidini adscribebat, qua fructus laborum expeditio-
 numque multarum uno momento inconsultae levitatis iacturam irreparabi-
 lem querebatur factam. denique tamen, cum quod factum quomodo cum-
 que fuerat infectum fieri nequiret, permisit iis ingressis civitatem sibi se
 sistere. interim Terteres vacuum Asanis fuga regni thronum, magna
 Bulgarorum voluntate, palam occupavit, unoque nuntio auditus est et oc-
 cupasse regnum et solemniter coronatus sicque in plena et certa con-
 stitutus possessione Bulgarici principatus. haec tunc in hunc modum se
 habuerunt. quae secuta sunt, in tempore reddemus.

10. Iam autem evolutis annis quatuor ex quo Ioannes patriarchatus
 honore praecellebat, mense Februario septimae indictionis, graves in eum
 accusationes a quibusdam e clero confiantur, mendaces illae quidem ac
 plane inanes, non tamen eiusmodi quas aegre imperator admitteret. stu-
 debat enim ille vel maxime nancisci modum hebetandi aciem nihil, quo

σπουδῆς πλείστης ὑποχαλῶν τὸν τόνον τοῦ ζήλου τῷ πατριάρχει,
 C και μᾶλλον τὰ οἱ πραχθέντα ἐξ ὑπογύου ἔχοντα, περὶ ὧν ἀνω-
 τέρω ἱερρέθη. ταῦτα γὰρ καὶ ἄλλ' ἅττα πλείστα ἐπισυμβαίνοντι
 ἀνῆπτε μὲν τὴν βασιλέως ὀργήν, οὐ μὴν δ' εἶχεν ὅπως τῆς ἐρ-
 μῆς ἐπίσχη τὸν ἄνδρα καὶ ἄλλως ὀρμητίαν ὄντα καὶ θερμορρογόν,⁵
 πλὴν οὐ τὰ καθ' αὐτὸν (τούτων γὰρ καὶ ἀπεριμερίμωως εἶχεν)
 ἀλλὰ τὰ καθ' ἐτέρους συνόλσοντα. ζητοῦντι γοῦν τρόπον καθ' ὃν
 ὑποκλήνῃ τὸν λόντα, χρήσιμ' ἦσαν τὰ κατηγορημένα, ἄλλως
 οὐκ ἀληθῆ δοκοῦντα οὐδ' εὐπαράδεκτα. ῥοπῆς γὰρ εἰς πορνείαν
 D καὶ Πηλεὶδς ὥφλεν ἂν ἢ ἐκείνος, ἱεροσυλίας δὲ ἔγκλημ' ἂν ἀπὸ
 νέγκατο καὶ ὁ ἐπ' ἀνθρώποις ἀδωρότατος Ἀριστείδης μᾶλλον ἢ
 ἐκείνῳ δικαίως προσήπτετο. τὸ δὲ εἰς βασιλείῳ ὡς καταρῶτο,
 αὐτόθιν τὴν συκοφαντίαν προῖσχετο ἀκούμενον. ἐκείνος γὰρ
 πάλαι πρεσβέων εἰς βασιλείᾳ ὑπὲρ τινος τῶν χρηζόντων ἔλκους
 πολλάκις μὲν κατὰ πείραν προύτεινε τὰ οἱ δοκοῦντα συνόλσιν,¹⁵
 τοσαυτάκις δὲ προσβάλλων οὐκ ἤνυτε τὸ παράπαν. τριῶν οἶν
 P 308 ὁ μὲν ἐδέετο συνεχέστερον, ὁ δὲ προσέκειτο καρτερώτερον, βα-
 σιλεὺς δὲ τρίτος ὑπερετίθετό τε καὶ ἀνεβάλλετο. καὶ ὁ μὲν
 ἐδέετο προσαναφέρειν καὶ πάλιν, ὁ δὲ πείρα γνούς οὐκ ἀνύσων

dudum offendebar, zeli patriarchae. pupugerant autem eum et exasperaverant non parum illa quae nuper ausus in ipsum agere ac coram loqui libere atque ardentem patriarcha fuerat, prout superius memoravimus. ea, inquam, et alia plurima eius generis quae subinde occurrerant, bilem haud dubie moverant non patientissimo principi; cui tamen ad mænum non erat fraenum aliud ullum quo impetum eius cohiberet, viri natura vehementis, et cum ad aggrediendum ardua facilis, tum in urgendo coepta irrevocabilis ardoris. verum haec in quorum promotionem sic studio prodibat, haud erant cum privatis eius rationibus aut quaestu proprio implicita. talium enim etiam supra vulgarem modum negligens erat. exardescere autem in illis accurandis quae ad aliorum utilitates spectarent. quaerenti ergo Augusto modum huius quasi cuiusdam leonis exarmandi, utiles hae sese criminationes offerebant, quamlibet alioqui destitutæ veri specie, nec dignae quarum haberetur ratio. nam impudicitiae varisimillius insimularetur Peleus quam ille: direptarum vero sacrarum rerum plausibilis crimen appingeretur Aristidi, cuius erat in ultro etiam oblati repudiandi donis abstinencia vulgo notissima. male denique precatum Augusto Veccum qui dicebat, statim calamitiae vincebatur ipsa simplici narratione facti, unde occasionem criminandi delator sumperat id tale fuit. aliquando pro more suo Veccus adierat imperatorem cum supplice cui erat imploraturus misericordiam Augusti. saepe in conspectum producto illius, frustra semper ei propitiare principem studuit, toties ab eo cum stomacho reiectis quae pro suscepto allegabat. tres igitur longo tempore suas quisque partes streave agere perseverarunt, rem demisse supplicandi, patriarcha patrocinandam ardentem urgendo, denique imperator, procrastinandi ac differendae sine fine gratiae. quadam vice instabat vehementius apud Veccum cliens, ut pro se iterum imperatorem

(ἦδ' αὖ καὶ παροργίσων, εἰ αὖθις λέγοι), τὸ καθ' ἑαυτὸν
οἶον πρὸς τὸν ἐκείτην ἀπολογούμενος ὡς οὐ καταραθιμῆσας τῷ
βασιλεῖ προτείνειν τὰ τούτου δίκαια, θεὸν παρεσῆγε τῆς σπου-
δῆς μάρτυρα καὶ “θεὸς ὄρᾳ τὰ περὶ ὧν προβάλλῃ” ἔλεγεν.
50 δ' ἐκείσε παρὼν συκοφαντήσας τὸν λόγον συμπλάττει τὸ ψεῦ- B
δος, ὡς θεὸν δῆθεν κατὰ βασιλέως ἐκκαλουμένου τοῦ ἱερέως εἰς
τὴν τῶν ἀδικουμένων ἐκδίκησιν. τούτοις ὥσπερ ἐῖς τισιν ἰσχυροῖς
κατασείσταις ὑποχαλᾶν τὸν πύργον τῆς ἐκείνου ψυχῆς ᾤοντο.
ἦν δ' ὁ τὰς ὁρμὰς σφίσις ὑπανάπτων ὁ τῆς Ἐφέσου Ἰσαάκ, εἰς
10 πατέρα τεταγμένος τῷ βασιλεῖ, οὐδεμίαν δ' ἔχων αἰτίαν ἀπε- C
χθείας τῷ πατριάρχῃ παρόσον τὸ τὰ δοκοῦντα ξυμπράττειν αἰρεῖ-
σθαι τῷ βασιλεῖ, ἢ γοῦν τοῦτο μόνον ἢ καὶ δεύτερον τὸ τὰ
κατ' ἀνατολὴν πατριαρχικὰ ὕψ' αὐτῷ θέλειν ποιῆσθαι, μηδὲν
ἄξιόν πλεον ἔχειν τὸν πατριάρχην εἰς ἐνορίαν ἢ κατὰ μόνην Κων-
15 σταντινούπολιν περιοριζόμενα, τὰ δ' ἔξω ταύτης ὑπὸ τοὺς ἐπι-
σκόπους γίνεσθαι, ὧν δῆπου καὶ αἱ ἐνορίαι εἰσὶ. ταῦτ' ἔσπευδε
καὶ κατώρθου οὐκ ἄλλω τῷ μηχανήματι ἢ τῷ δις τῶν βασιλέως
τὸν ἱερέα· ὁ δὲ καὶ ἐποίησε τοὺς κατηγοροῦντας δεχόμενος καὶ γε D

rogaret. ille autem experientia iam gnarus negationi dilationem obtendi,
necnon intelligens, si denuo de hoc compellaret imperatorem, in iram se
illum concitaturum, ut saltem clienti se purgaret forte suspectaturo ex
eventu remissius egisse patronum, deum testem adhibuit sinceri sui ea in
causa studii, alta voce contestans deum utique, quem nil lateat, videre
qua fide quoque affectu eo patrocinio fungeretur. ex hac dei mentione
calumniae ansam qui praesens forte tunc adfuit delator sumens, multo
deinde posterius in malignam istam accusationem processit, criminans scilicet
patriarcham, dum supplicis causam ageret, diras Augusto imprecatum
in ultionem negatae supplicii gratiae. his quasi quibusdam machinis
aut validissimis arietibus concussuros et deiecturos sese turrem illam in-
victi animi calumniatores nequissimi putabant. incitabat autem eos ac-
cendens ad rem urgendam Ephesi antistes Isaac, quo spiritali patre at-
que arbitro conscientiae tunc Augustus utebatur, non quod ullam ipse
quidem proprie haberet odii causam adversus patriarcham, sed ut grati-
ficaretur imperatori, et in eam quam ille hac arte procuratum ibat retu-
sionem confidentiae Vecci, ne deinceps tam libere agere secum auderet,
efficacem pro virili conferret operam. quamquam non aliena solum cau-
sa, sed proprii etiam respectu quaestus in hoc motum suspicabantur
quidam, opinati studuisse per hoc ipsum rapta opportune occasione ex
periculo Vecci, suo iuri subiungere loca iurisdictioni patriarchae reser-
vata in cunctis per Orientem dioecesium, ita ut ea tantum sacra loca
quae intra unam urbem Constantinopolim sita essent, ordinariae pote-
stati patriarchae subiecta remanerent; quae extra urbem essent, eorum
auctoritati subiacerent praesulum qui dioeceses ubi erant illa posita epi-
scopali auctoritate gubernarent. id ille olim meditatus tunc perfecit, non
alia efficaciori adhibita machina quam imperatoris a patriarcha vel pro-
curando vel promovendo dissidio. quod fecit huius accusatores adiuvens,

- P 309 κατὰ τὸ δυνατόν υποθάλων. (11) προβαίνει γὰρ νεαρὰ βασιλειος ἄλλ' ἄττι πλεῖστα διοριζομένη καὶ τάττουσα, καὶ τὸ τὰ ὀπουδηποτοῦν πατριαρχικά, ὅσα ἐν χώραις καὶ μοναῖς, ὑπὸ τοῖς ἐπισκόποις ὧν αἱ ἐνορίαι τελεῖν. ἐγκλημα γὰρ ἐφαίνετο καὶ παρὰ κανόνας τὸ ἐκ παλαιού γινόμενον, ὑπερόριον κεκτησθαι τὸν Κων-5
 B σταντινουπόλειως δίκαιον, μὴδὲ τοῦτ' εἰδότος τοῦ λέγοντος, ὡς
 B κολουεῖ τῷ πατριάρχῃ τὸ οἰκουμενικόν, ἐντὸς αὐτὸν περιορίζων τῆς Κωνσταντίνου, μὴδ' ἐνορίαν ὅσα καὶ τοῦ τυχόντος ἐπισκόπου προσνέμων. ἀλλ' ὁ Ἰσαὰκ τότε τὸν καιρὸν τῆς ἀπεχθείας ἀρπάσας ὡς ἔρμαιον, περιεπολεῖ τοῖς ἐπισκόποις αὐτοῦ, ταῦτ' 10
 δὲ καὶ ἐαυτῷ λέγειν, τὰ τῆς Κωνσταντινουπόλειως δίκαια. τὸν μέντοιγε πατριάρχῃν οὐκ ἀνέει παρ' ὀλοῦς δύο μῆνας ὁ βασιλεὺς ποτὲ μὲν εἰς κρίσεις ἐγκαθιστῶν, ποτὲ δὲ καὶ ὑπὲρ ἐκείνου ἰστά-
 C μενος καὶ τῶν ἐγκλημάτων ἀπολύων ὡς συκοφαντούντων τῶν κατηγορῶν ἀντικρυς. ἦν δὲ διττὰ στρέφων, τοῖς μὲν κατηγοροῖς 15
 κατὰ πρόσωπον ἐγκαλεῖν ἐφίεις καὶ δῆθεν ἐλέγχειν, ἐκείνον δ' αὖθις τὸ μέρος καταψῶν τε καὶ περιποιούμενος τῷ γ' ἐπικρίνειν ὡς

et tota sua fovens potentia. (11) prodiit enim imperatoria Novella, qua cum alia decernebantur quaedam, tum illud in primis, ut quae ubicunque vel cuiusque modi loca vel monasteria patriarchae uni subiecta censuebantur, ea deinceps episcopis, quorum illae propriae dioeceses essent, iure ordinario subiacerent. addebatur decreti ratio, per abbas videri et contra sacrorum canonum auctoritatem attentatum id quod ex longo hactenus tempore factitatum fuerat, ut nempe patriarchae Constantinopolitano ultra fines dioecesis propriae ius competere. quod qui dicebat, non intelligebat eripere se patriarchae titulum oecumenici, quippe quem circumcluderet urbe Constantinopoli, nec saltem ei concederet dioecesium quanta et qualis cuius etiam vulgari tribuitur episcopo. verum id tum quidem nihil pensi habens Isaac, et in lucri parte numerans oblatam occasionem gratificandi quomodocumque amicis suis episcopis, quos multos offendebant istae in propriis dioecesibus exceptiones locorum subtractorum ordinariae ipsorum potestati ac patriarchae auctoritati subiectorum, et passim contendebant non plus iuris Constantinopolitano in alienas dioeceses quam cuique ipsorum in Constantinopolitanam esse. ceterum patriarcham imperator ex suo voto his calumniis egregie exercitum per duos totos menses habuit, nunc sententiis eum iudicium permittens, nunc ei visus suffragari criminibusque ipsum solvere, mentiri accusatos et nihil nisi meras afferre calumnias asserens. sustinebat autem in hac quasi scena personam duplicem, hinc quidem palam accusatoribus permittens criminari patriarcham et ei dicam in os coram impingere, inde rursus eundem seorsum conventum delinens, condolare illi simulans quasi per calumniam iniustissime vexato. in quo quam male cohaerere dictis facta palam erat. si enim tam erat illi perspecta, quam videri volebat, innocentia delati, cur delatores tam licenter obstrepere tanto tempore sinebat, quos latebat neminem ne hiscere quidem ausuros, si eis vel semel declarasset imperator sibi displicere quod illi agerent? sed hoc

πικρῶς συκοφαντοῖεν οἱ λέγοντες, καὶ εἰ ἤθελεν οὗτος λέγειν, οὐκ ἂν συκοφαντίας ἠνολόγοντο στόματα. ἦν δ' ἐμφανὲς ἐντεῦθεν προσονειδίζων τῷ πατριάρχῃ τὸ πρὸς ἐκεῖνον φίλερι· ἔριν D γὰρ τὸν ζῆλον, καὶ τὸ ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων λέγειν ἐνοχλεῖν σέκρινεν.

12. Οὐ χεῖρον δὲ καὶ τὸ ἐν ἀρχῇ τῶν κατηγορημάτων P 310 συμβάν, ὡς χάριν, ἱστορῆσαι, καὶ δεῖξαι ὅποσα πονηρία προσλαβοῦσα καιρὸν ἀνύει. σύνηδες μὲν οὖν ἦν περιφανῶς τελεῖσθαι τῇ ἐκκλησίᾳ τὴν τῆς ὑπαπαντῆς ἑορτήν, ὅτε κατ' ἐκείνην τυ- 10 χόντος παρ' Ἰωσήφ τοῦ κρατοῦντος τῆς συγχωρήσεως· ἦν δὲ καὶ ἐφθῶ σίτω συνάμα καρποῖς ὀπωρῶν ποικιλλομένας τὰς τῶν ἐκ-πωμάτων πλατείας εἰς εὐλογίαν προτίθισθαι, ὧν ὡς ἀπαρχή τις B ἡ κρείττων τῷ βυσιλεῖ προσήγετο ἐπιδόρπιος. ἐπεὶ δ' εἰκὸς τὰς χαλᾶς ἐκείνας πλατείας ὑποδοκᾶς πλείστας οὕσας ἔξωθεν ἐρανί- 15 ζισθαι, σὺν ταῖς ἄλλαις ἦν μία δοκοῦσα καὶ πρωτεύειν τῷ κάλλει καὶ ἀξίᾳ τῷ βυσιλεῖ προσάγεσθαι, ἣ δὲ καὶ γράμμασιν Αἰ-γυπτίοις ὡς ποικιλμασί τισιν ἐνεσκεύαστο· εἴθισται γάρ, ὡς ἐλέ-γετο, Αἰγυπτίοις ἀντ' ἄλλων τινῶν ποικιλμάτων ἐν τε πέπλοις C καὶ φωταγωγοῖς καὶ σκεύεσι παντοίοις τοῖς γράμμασι χρῆσθαι.

omnes videbant ab astuto principe ita fieri, ut per se patriarcha intelligeret luere se poenam contentiosae pertinaciae qua iurgari cum principe non esset veritus. iurgium enim ille ac contentiosam pugnacitatem appellabat religiosum zelum patrocinandi circumventis calumniam vel alia quavis iniuria oppressis.

12. Non abs re fuerit et quod initio huius accusationis accidit ioculare ac dictu lepidum referre, ut ex hoc specimine lector aestimet quantum sibi licere malignitas velit et quid non occasione arrepta perficiat. ad consuetum ubique ac semper celebrem apparatus ritumque augustum anniversario cultu honorandae solemnitate Hypapantes aliquid hoc tempore caeremoniae exquisitoris adhiberi erat solitum, in gratiam atque honorem imperatoris, quod is, ut dictum est, tali die communioni ecclesiae restitutus et anathemate solutus a Iosepho fuisset. in his autem quae ex abundantia addebantur ad passim unitatos eius religionis ritus, illud erat ut in lancibus encaustico opere variegatis, pictura fructus fere autumnales exprimente, frumentum tostum patriarchae ad aram facientis benedictione sanctificandum offerretur, tum harum lancium eximia una, priinitiarum ritu quodam, epulanti Augusto mensis secundis inferretur. quoniam vero aenearum istiusmodi lancium ad hos usus corrogari ab externis plurimas necesse erat, inter illas quae hoc anno commodatae a variis fuerant, una forte speciosior visa caeteris, et eo digna prae cunctis quae imperatori alisteretur, seposita ad hoc ipsum est. huic porro, praeter caeteram inducti eleganter tectorii speciem, Aegyptii quoque inscripti characteres inerant. consuetum quippe, ut aiant, Aegyptiis est in velis candelabris vasisque reliquis insigniendis istam e literis ipsorum speciose illitis ornamentis rationem affectare. forte autem evenit, ut quae hanc imperatori destinatae lancem elementa Aegyptia pingebant, execrabilis

ἔτυχον δὲ τὰ γράμματα τοῦ καταράτου *Μαχούμετ*, ταῦτόν δ' εἰπεῖν καὶ *Μωάμεθ*, ὄνομα φέρειν εἰς ἔπαινον. τοῦτο κύκλῳ τῇ πλατεῖᾳ ἐγγεγραμμένον τοὺς κατηγοροῦντας οὐκ ἔλαθε. καὶ δὴ ἔξω κειμένης ἔτι πρὶν ἂν εἰσαχθεῖ τῷ βασιλεῖ, οὗτοι πέμψαντες
D ἀναγγέλλουσιν ὥς οὐκ εἰσιτά γε τὰ τῆς πλατείας εἰς βασιλεία φερούσης τὸ ἑξάγιστον ὄνομα, καὶ ὥς ὁ πατριάρχης ἐπίτηδες ἐνσκευάσαιτο ἐκείνην πεμφθῆναι τῷ βασιλεῖ, ἥπερ μὴ μόνον οὐκ εὐλόγιος μετὸν διὰ τὸ τῆς γραφῆς μυσαρὸν, ἀλλὰ καὶ μύσους τὰ μέγιστα προσετρίβετο. ταῦτα πυθόμενος ὁ βασιλεὺς, πείρα θέλων γνωρίσαι τὰ ἀγγελθέντα, ἐξ αὐτῆς πέμπει τὸν τοῦ κοιτῶνος 10 παρακοιμώμενον τὸν Βασιλικὸν Βασιλείον ζυνετὸν ὄντι γραμμάτων
E τῶν Ἀγαρηνῶν, καὶ ὃς ἀνεγίνωσκέ τε καὶ τὸ ἀληθὲς προσεμαρτύρει τοῖς ἀπαγγέλλασιν. ἡ μὲν οὖν πλατεῖα οὐκ εἰσήγето διὰ τὴν συνέδρυσιν, τὴν ἀποστολικὴν παραίνεσιν τοῦ βασιλέως τηρήσαντος· τὸ δὲ τῇ ἑξῆς ὡς ἔγκλημα καὶ τοῦτο προυτίθετο με- 15 γιστον.

P 311 13. Ὡς τοίνυν τὰ κατὰ τὸν πατριάρχην ἐπὶ μῆσὶ δυοῖν ἐτρίβετο καὶ οὐδὲν ἠνύετο, μόνον δ' ὕθλος καὶ λοιδορία καὶ πᾶν ὃ τι κάκιστον ἦν (καὶ τί γάρ, ὅπου καὶ κλίμακα κατὰ φιύλης ἐνσκευασθεῖσαν τῷ πατριάρχῃ κατὰ τινα ἄνεσιν δένδρων ἔκειτο 20 γιστον.

15. τὸ] τῷ?

Machumetis, seu, quod idem est, *Moamethis*, honorifice nomen exprimerent. non latuit accusatores circum orbem huius patinae abominandum id vocabulum inscriptum. cum ea igitur adhuc in templo seposita, quemadmodum est dictum, ut ad imperatorem deferretur, staret, misso hi certo homine ei nuntiant lancem ipsi offerendam studiosae delectam a patriarcha, quae detestabilis esset nominis adscriptione profanata, ut videlicet pro sperata Augusto ex eius sacri apophoreti participatione gratia macula ipsi infandi piaculi contagione velut quadam execratae superstitionis allineatur. haec audiens imperator, quo ad liquidum exploraret an ita haberent, curriculo mittit Augusti cubiculi praefectum Basilium, peritum Saracenicarum literarum, qui ubi legisset, rem vere fuisse nuntiata imperatori retulit. praudenti ergo mox Augusto cum esset de more lanx alata, non admissa ab eo est, quasi religioso metu consciscendae noxae, et cura obsequendi Apostolico mandato iubenti eum qui cognoverit cibum ipsi appositum oblatum prius idolo fuisse, abstinere illius esu propter conscientiam. postridie porro ad crimina patriarchae afflicta novum istud tamquam omniū maximum invidiosissime adiunctum est.

13. Cum igitur duobus, ut dixi, mensibus agitata haec patriarchae accusatio fuisset, nec quidquam proficeretur, sed ludibrium, contumelia, et quidquid dici pessimum potest, in re tota versaretur (quid enim pro bono et aequo facturos speres, qui etiam scalae formam peregrinis literis, ludo quodam pictoris inter anaglypha implexarum arborum amoenae va-

καταφυτευθέντων παντοίων, ὕλην εἶχον καὶ ταύτην τῆς κατ' ἐκείνου σικοφαντίας, παρ' ἣν αἰτίαν καὶ μόνον ἀκούσας κατὰ B πῦν ἐκέλευε καὶ γ' ἀφανίζειν τέλειον;) ὥς γοῦν οὐδὲν ἄλλο ἢ λοιδορία ἦνύετο, σκοπὸς δ' ἦν ἐκείνον ἀπειρηκότα πρὸς τὰς ἐπιφορὰς τῶν ἔβρων παραιτεῖσθαι τὸν θρόνον, μηνὸς Κρονίου, μεσοσύνης νηστείας, λίβελλον γράφειν τῷ συγγραφεῖ παραιτήσεως ἐπιτάττει, καὶ γ' ἐπιδουὸς βασιλεῖ προσποιουμένῳ μὴ δέχεσθαι ἀπηλλάττετο, καὶ φέρων τῇ τῆς Παναχράντου μονῇ ἑαυτὸν δίδωσιν. ἦν οὖν ἡ ἐκκλησία ποιμένος κεχηρωμένη, μήτ' ἐκείνου C 10 παρόντος, καὶ ἄλλον ἀντεισάγεσθαι οὐκ ἦν ὅλως τῷ βασιλεῖ θελητόν· ἐν τῷ μεταξὺ γὰρ πέμπων καὶ αὐτὸν δὴ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν βασιλεῦ Ἀνδρόνικον ἐπειρᾶτο μαλάττειν.

14. Ἐν τοσούτῳ δὲ καὶ πρόσβεις ἐκ Ῥώμης παρὰ τοῦ D πάπα ἐφίστανται ἕξω πον πόλειως τῆς Ἀδριανοῦ ἐπανήκοντι βασιλεῖ. καὶ ὃς θέλων συσκιάζειν σφίσι τὰ κατὰ τὸν πατριάρχην, ἐκείνοις μὲν αἰτίας πλαττόμενος ὥς ἀπειρηκῶς ἔλεγε πρὸς τοὺς πόνους ὁ πατριάρχης, καὶ ἀνεθῆναι θέλων ἐπὶ πολὺ, ἐκχωρεῖ πρὸς καιρὸν τοῦ πατριαρχείου, καὶ γε μέλλειν ἐντυχεῖν σφᾶς P 312 ἐκείνῳ πυρὰ τισι τῶν κατὰ τὴν πόλιν μονῶν· ἐκείνον δὲ πέμψας

rietatis per phialam conscribillatae, in atrocem calumniam traxerint quasi piaculi nefandi, cuius ad solam mentionem conclamandum exterminium esset ultimum ei quicumque insimularetur tam horrendi videlicet sacrilegii), cum, inquam, iudicium id nihil nisi petulans convicium et ignominiosa traductio patriarchae nominis et existimationis esset, facileque appareret unum illud spectare auctores fautoresve tumultuosae huius criminationis, ut qui ea licentissime incomitiabatur, ferendae impar istiusmodi vexationi atque infamiae sedem honoremque detrectaret, id Ioannes intellegens, mense Martio circa medium quadragenarii ieiunii, me huius historiae scriptorem iussit libellum abdicationis suae conscribere; quem cum imperatori obtulisset, illo simulante se non accipere, continuo recedens in Panachrantae monasterium se abdidit. erat ergo ecclesia pastore viduata, hoc quidem non comparente, et alium in eius locum subrogare nolente omnino imperatore. nam inter alios quos ad patriarcham ex isto recessu revocandum et ut publico ac suo muneri se redderet orandum per id tempus allegavit, ipsum etiam filium proprium et imperii collegam Andronicum conferre se ad illum et conari exorare iussit.

14. Dum haec geruntur, legati Roma a papa missi occurrunt imperatori revertenti Adrianopolim et illam civitatem nondum ingresso. his ille in primis studuit quae circa patriarcham nuper evenerant in speciem quam minimum invidiosam fucare, ac quod dissimulari nequibat factum, innumbrare comminiscendis causis, cum diceret praegravatum patriarcham laboribus functionis istius, quo ab iis respiraret otiosius seseque reficeret, e patriarchali ad tempus excessisse palatio, futurum tamen ipsis praesto cum eo congressuris apud quaedam urbis monasteria. ipsum autem Vecum per certos a se missos rogavit, deponeret pusillanimitatem omnem;

ἡξίου ἀποθέσθαι μὲν τὰ τῆς μικροψυχίας ὡς ὄντος καιροῦ μάλ-
 λον ἢ βουλήσεως, ἀπελθεῖν δὲ πρὸς τὴν μονὴν τῶν Μαγγάνων,
 καὶ κεῖ τοῖς πρέσβεσιν ἐντυχεῖν παραγεγονόσι, μηδὲν τῶν προτέ-
 ρων σημῆναντα. οὕτως ἔλεγε, καὶ ἅμ' ἐκείνοισ τὴν πόλιν εἰσέ-
 χετο. πρὶν δ' ἐντυχεῖν ἐκείνους συνόδῳ καὶ πατριάρχει, ὁ βα-
 5 Β σιλεὺς γνοὺς τὸ τῆς πρεσβείας κεφάλαιον — τὸ δ' ἦν μὴ λόγους
 εἶναι τὴν τῶν ἐκκλησιῶν εἰρήνην καὶ μόνοις, ἀλλ' ἔργῳ δεικνύ-
 των τῷ καὶ σφᾶς κατ' ἐκείνους τὴν πλῆσιν ὁμολογεῖν, καὶ οὕτω
 πληροφορεῖν τὴν ἔνωσιν. παρωτρύνοντο γὰρ καὶ τοῦτο καὶ παρὰ
 τῶν ἡμετέρων, ὡς ἔλεγον, σχιζομένων, οἳ δὴ καὶ πολλοῖς τῶν 10
 ἐν ἐκείνοις φρερῶν μὴ γινύστες χλεύην ἔλεγον τὴν εἰρήνην εἶναι,
 C καὶ δεῖν δοκιμᾶζειν εἰ καὶ αὐτοὶ τὸ σύμβολον οὕτω λέγοιεν, οἰο-
 μένων ἐντεῦθεν εἰς μερίμνας ἔχειν τὸν βασιλεῖα, ὡς δυοῖν ἔξ
 ἀνάγκης γενέσθαι θάτερον, ἢ μὴ καθυποκλιθέντος τὴν εἰρήνην
 συγχέεσθαι, ἢ καὶ τι τῶν κειμένων παραβάνα μειζόνως ἁμαρ- 15
 τεῖν, καὶ σφᾶς ἰσχυρῶς εἶναι φεύγειν ἔτι δικαίως τὴν ἔνωσιν ὡς
 ἄντικρυς παραβάντων. γνοὺς ταῦτα τοῖνυν ὁ βασιλεὺς, καὶ εἰ-

9. καὶ] εἰς? 12. δεῖ P.

quae acta essent imputaret tempori potius quam voluntati suae; conferre
 se ne gravaretur in monasterium Manganorum congressurus cum legatis
 illuc occurrentibus, quibus orabat ne significaret quidquam eorum quae na-
 per contigissent. sic praemunito patriarcha ingressus urbem est cum le-
 gatis imperator; et quorsum ea legatio spectaret intelligens, dedit operam
 ne illi cum synodo cumque patriarcha prius agerent, quam ipse quae ad
 rem putabat opportuna praevertisset. quod praecipuum in mandatis le-
 gati habebant hoc erat, serio denuntiare Graecis pacem ecclesiarum non
 meris verbis contineri, sed factis. probare ipsos et praestare rebus ipsis
 oportere quae dictis ostentassent, se nimirum in unius eiusdemque con-
 fessione fidei convenire cum Latinis. sic eos demum persuasuros pacem
 inter ecclesias concordiamque vero coalitam. atque in hoc, ut continuo
 fieret, vehementer insistere iussi erant, argumento necessitatis ducto
 schismate quod aiebant inter nostros esse, aliis aliis aversantibus, pro-
 scilicet admitterent aut reiicerent pacem de qua conventum videbatur
 et revera quidam etiam nostrorum, Fratribus sese multis iis admiscens
 assensu, paria cum his et ipsi loquebantur, affirmantes pacem quae vel
 firmata iactaretur, nihil hactenus nisi ludibrium videri. unde tanto iam
 speciosius legati contenderent veniendum ad explorationem, et certum ex-
 perimentum capiendum fidei ac sententiae Graecorum. eius porro pignus
 idoneum fore, si et ipsi symbolum sicut Latini pronuntiarent. his illi
 postulandis in artum se coacturos imperatorem arbitrabantur, utique ne-
 cessario ex his secuturo duorum altero, aut ut eo non annuente quod pe-
 tebant pax rescinderetur, aut ut eodem transgressionis conventorum pa-
 lam convicto, ac per hoc criminis maioris manifeste reo, plausibilis iam
 ipsis causa suppeteret constanter abnuendi communionem cum eo vel
 adhaerente transgressoribus pactorum manifestis. talia versare animo le-
 gatus cum praesensisset imperator, et inde intelligeret Graecos, qui or-

δὴς ἑξαπενταίως ἀκούσαντας θορυβηθησομένους καὶ τοὺς τῶς
 εἰρήνην ἄγοντας, πέμψας μετακαλεῖται καὶ ἀρχιερεῖς καὶ κληρὸν D
 ἅπαντα, καὶ σφᾶς κατ' ἰδίαν λαβὼν (κοσμικοῖς γὰρ ἀπείρητο
 μὴ παρῆναι) (15) "τὰ μὲν τῶν παρόντων" εἶπεν, "ὅπως P 313
 5 καὶ κατεπράχθη καὶ μεθ' ὅσης τῆς δυσχερείας ἡνύσθη, οἶδατε
 πάντως, ἐπεὶ οὐδ' ἐμοὶ τόσον ἀναλγήτως ἔχοντι τὰδ' ἐφῆπται.
 οἶδα γὰρ καὶ πατριάρχην ἐντιϋθεῖν παριδὼν, τὸν Ἰωσήφ λέγω,
 ὃν δὴ ἴσα καὶ τὸν γεννησάμενον ἔστεργον, μᾶλλον δὲ καὶ ἔτι
 πλέον, ἐπεὶ ἐκεῖνος μὲν τῆς εἰς σφᾶς προόδου, οὗτος δὲ τῆς εἰς
 10 τὸ κρεῖττον ἐπανελύσειας αἰτίας γέγονεν. οἶδα καὶ πολλοὺς βια- B
 σάμενος καὶ τοὺς φίλους σκανδαλίσας, πρὸς δὲ καὶ τοὺς ἡμετέ-
 ρους λυπήσας. καὶ μαρτυρήσουσιν οἱ ἐν φυλακαῖς προσγενεῖς,
 οἷς παρ' οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸ πρὸς Ἰταλοὺς πραγματευθῆναι καὶ μόνον
 ἢ τε πρὸς ἡμᾶς ὀλιγωρία ξυνέβη καὶ ἢ ἂν ἡμῶν αἰτίαι ὀργῇ
 15 σφίσιν. εἶχον μὲν οὖν ἐπὶ λογισμῶν ἀνύσαι τὸ πᾶν ἐντεϋθεῖν,
 ὥς μὴδὲν πλέον ζητησόντων τῶν Ἰταλῶν· οὕτω γὰρ καὶ πρὸς
 ἡμᾶς ἐποιοῦμένην τὰς συνθεσίας, καὶ ὃ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ χρυσοβούλ- C
 λιος λόγος τοῖς λόγοις που μαρτυρήσει. ἐπεὶ δὲ τῶν ἡμετέρων
 τινές, ὥς πέπνυσμαι, καὶ μᾶλλον οἷς ἀνδάνει τὸ σχίζεσθαι, οὐκ
 20 οἶδ' ὃ τι παθόντες, εἰ μὴ τις πείρῃν θ' ἡμῶν ταῦτ' εἶποι καὶ

tenuis actis utcumque iam acquiescebant, eiusmodi audita oratione lega-
 torum statim tumultuatos, missis quoquoersum certis hominibus ad se
 convocavit episcopos et clerum universum, illisque seorsum adhibitis (nam
 saeculares adesse vetuit) in haec verba locutus est. (15) "quae in statu
 praesenti ecclesiae cernuntur, quemadmodum acta sint et quanta cum dif-
 ficultate perfecta, scitis omnino; neque mihi adeo hebes ad molesta sen-
 sus est, ut tam cito memoria evolaverint ea quorum eventus acri meo
 dolore redemptus est. recolo enim me ne tenerrimis quidem affectibus,
 ut ea conficerem, pepercisse. unum, ut scitis, habui cui nihil minus
 pietatis et amoris quam genitori tribuerem: immo aliquanto plus ei me
 debere rebar, quoniam cum pater in hanc me lucem eduxerint, hic mihi
 sortis sacramentorum religionis usuram et communionem ecclesiae resti-
 tuit, quod beneficium arbitror maius. Iosephum tamen carissimum mihi
 caput hac causa despiciere sustinui. multis praeterea vim feci, securus
 offensionis amicorum. e vestro quoque corpore non paucos haud leviter
 vexavi. testes sint qui e nostris quoque propinquis in custodiis squalent;
 quibus ista cum Italis conventio causa fuit unica et obsistendi nostrae
 voluntati et irae vicissim nostrae subeundae. sic autem cum illa gererem
 putabam, constitutum intra hos terminos negotium, nec plus ad eius per-
 fectionem Italos quae situros. ita enim promisi dudum vobis, et extat in
 ecclesia nostrae huius persuasionis illustre documentum, diploma in hanc
 sententiam disertum cum appositione bullae aureae. quoniam vero no-
 strorum quidam, quibus nimirum discidium cordi est, nescio qua moti
 causa (nisi quis dixerit ad probationem haec nostram et angorum cumu-

μεριμνῶν ἐπανάστασιν, φρερίοις ἐντυχόντες κατὰ που τὴν πε-
 ραίαν χλεύην τὴν εἰρήνην εἶπον καὶ ἀπίστην εἶναι, καὶ προυβρί-
 D σαν ζητεῖν σφᾶς τὸ πλέον κατὰ τινα δοκιμὴν, καὶ τοῦτό ἐστι τὸ
 τῆς ἐπιστάσης πρεσβείας κεφάλαιον, βούλομαι προλαβὼν μικρὰ
 πρὸς ὑμᾶς εἰπεῖν καὶ πληροφοροῦμαι, ὥς ἂν μὴ ἐξαπινάλως ἀκού-
 5 σαντες ταραχθείητε, μηδὲ τι πάλιν ἡμῶν τὸ πρὸς σφᾶς κυβερ-
 νητικὸν ἰδόντες ὑποψίαις ταῖς οὐ καλαῖς περὶ ἡμῶν βληθείητε.
 ἐγὼ γάρ, κῦν συνίστωρ εἶη θεός, ὑπὲρ τοῦ μή τι παραλυθῆναι
 τῶν ἡμετέρων μέχρι καὶ αὐτῆς κεφαλᾶς ἢ μὴν ἰῶτα, αὐτὸς ἐγὼ
 E καθυπισχοῦμαι αὐτὸ τὸ θεῖον σύμβολον τῶν πατέρων ἐνθεῖναι 10
 σημαίᾳ, καὶ πολεμῆσαι μὴ ὅτι γε Ἰταλοῖς ἀλλὰ καὶ παντὶ ἔθνει
 ὑπὲρ τούτων ἀμφισβητοῦντι. καὶ αὕτη μὲν ἐστὶν ἡ πληροφορία,
 ἣν δίδωμι πρὸς ὑμᾶς· ἄλλως δὲ κυβερνήσαι καὶ μετ' εἰρήνης
 P 314 ἀποπέμψαι τοὺς πρέσβεις οὗτ' ἐμοὶ νέμεσις πόντως οὐδ' ὅμιν
 ἀδικία τὸ σύνολον. ἀξιῶ οὖν καὶ προσπύσσεσθαι σφᾶς φιλι- 15
 κῶς καὶ ἀσπάζεσθαι εὐμενῶς, μήπως καὶ τὴν θήραν, ὃ δὴ φα-
 σιν, ἀνασοβήσωμεν, καὶ μᾶλλον πάπα γεγονότος νέου, καὶ οὐ
 κατὰ τὸν Γρηγόριον ὄντος εὐμενοῦς οὕτω τοῖς ἡμετέροις πρά-
 γμασι. τὸ δ' ἐντεῦθεν ἐμοὶ μελήσει, μηδὲ διωρίαν λαβόντι βου-

2. τὴν deerat.

lum contingere) cum Freris apud Peraeam congressi dixerunt nihil nisi
 ludibrium et fraudem hanc pacem esse, et hoc imprudenti dicto Latinis
 occasionem prae buerunt exquirendi plus aliquid, ut experimento satis certo
 constet serio ac vere rem peractam, unde haec, quam audituri mox su-
 mus, legatio nata est, cuius scopum praecipuum esse comperi hoc quod
 modo dixi a nobis exigere, volo paucis praecoccupare ac praemunire vos,
 ne ubi quae illi loquentur audietis, subito conturbemini, neve in vestros
 animos suspicioni de nobis sinistrae ulli pateat aditus, utique postquam
 clare perspexeritis quam sincera quamque constanti ratione in tota huius
 cum Latinis gubernatione negotii versemur. ego enim sancte polliceor,
 et ut conscius habeo deum, ita testem invoco eundem irrevocabilis pro-
 positi: profiteor, inquam, et verissime promitto rigorem inflexibilem us-
 que ad exclusionem vel iotae vel apicis unius. confirmoque me neuti-
 quam passurum addi symbolo patrum vel minimam notulam; et si opus
 sit, ea causa bellum suscepturum, non solum cum Italis sed cum qua-
 vis omnino gente ad id nos adigere volente. de hoc certi estote, in quod
 do vobis fidem plenissimam. cum eo tamen deprecor ne placide rem ad-
 ministrare ac pacifice dimittere legatos vel mihi ad reprehensionem im-
 putetur, aut ad damnum ullum vestrum iniuriamve pertinere omnino cen-
 seatur. volo igitur et amplecti eos amice et salutare benevole, ne forte,
 quod dicitur, feris intempestive terrendis venationis fructum perdamus.
 quae magis nunc necessaria est cautio, cum papa novus sit, isque haud
 pari ac Gregorius favore in res nostras instinctus. meae de caetero cu-
 rae fuerit ita illis respondendo satisfacere, ut a fixa in statuto iam con-

λῆς, τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀποκρίσεως." ταῦτα τοῦ βασιλέως εἰπόντος ὁ μὲν πατριάρχης ἐφίσταται τῇ τῶν Μαγγάνων μονῇ, B καὶ οὕτω τὰ καθ' αὐτὸν διασκευάζεται ὡς μηδὲ τῶν εἰς αὐτὸν πραχθέντων γνῶσιν τινα παρασχεῖν σφίσι· τῶν δ' ἀρχιερέων τε 5 καὶ τῶν ἐκκρίτων τοῦ κλήρου ἀμφ' αὐτὸν συναχθέντων παραγίνονται καὶ οἱ πρέσβεις. καὶ τὰ τῆς πρεσβείας κινουῦντες, δῆλοι ἦσαν ἐκεῖνα προτείνοντες ἃ δὴ φθάσας ὁ βασιλεὺς προεδέχλον· C παρ' ἣν αἰτίαν καὶ προενηχθέντες εὐμενῶς ἤκουον, ἃ δὴ μὴ προμαθόντες καὶ ἴαν δυσχερῶς ἂν ἠνωτίζοντο.

10 16. Ταῦτ' ἄρα καὶ βασιλεὺς ὡς οὐ χλεύην εἶναι τὴν εἰ- D ρήνην πληροφορῶν, τὸν Ἐφέσου Ἰσαάκ σὺν πρέσβεσιν ἀποστεί- λας καθειργμένους ἐδείκνυ προσγενεῖς ἐν ταῖς φυλακαῖς. οἱ δ' ἦσαν ὁ πρωτοστράτωρ Παλαιολόγος Ἀνδρόνικος, ὁ πικκέρνης 'Ραοὺλ Μανουήλ, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰσαάκιος, καὶ τέταρτος ὁ 15 τοῦ πρωτοστράτορος αὐτανέψιος Παλαιολόγος Ἰωάννης· οἱ δὲ καὶ τέτραχα κοσμηθέντες, εἴποι τις ποιητῆς, βαρεῖαις ἀλύσεισι E φυλακῆς τετραγώνου γωνίαν ἐπιῆχεν ἕκαστος. τότε καὶ ὁ πικκέρνης 'Ραοὺλ ἰδὼν τὸν Ἐφέσου, καὶ οἷον ὑπερπαθήσας εἰ αὐτὸς μὲν ἐν ἀνέσει ζῇ, ἐκεῖνοι δὲ προσταλαιπωροῦνται τῇ φυλακῇ, 20 ὑπὲρ ὧν ἐκείνον μᾶλλον ἢ αὐτοὺς ἔδει μύχεσθαι, συνάγει τε λε-

16. τραχακοσμηθέντες P.

silio constantia ne minimum quidem deflectamus." talia locuto imperatore, patriarcha quidem in Manganorum monasterium se contulit, et ita se gessit ut nulla eorum quae in eum acta fuerant noticia per eum ad legatos emanaret. congregatis porro ibi ad eum episcopis ac primoribus cleri adfuerunt et legati, et videlicet palam et libere illa ipsa protulerunt quae postulatu ipsos iam imperator praemonuerat. in quo eius providentiae fructus is constitit, ut tantae offensionis verba placide ac sine tumultu audierint, irritabiles alioqui homines, quos, nisi prudenti fuissent admonitione praeparati, certo certius est in acre iurgium prima illa mentione prorupturos.

16. Excogitavit et aliud imperator perefficax futurum ad persuadendum legatis non esse ludibrium pacem iam factam. misit videlicet Ephesi episcopum Isaacum cum legatis in custodias publicas, iubens ipsis illic ostendi cognatos ipsos ac necessarios suos ibi detentos, quod paci non consensissent. hi erant protostrator Palaeologus Andronicus, pincerna Raül Manuel, frater huius Isaacius, et quartus protostratoris ex fratre nepos Palaeologus Ioannes; qui sane in aspero ornatu, ut poeta quispiam diceret, quadrati unius carceris singulos singuli angulos tenebant, gravibus vincti catenis. tunc pincerna Raül Ephesinum videns, et scilicet indignans eum quidem libere in remissione ac deliciis vivere, se autem cum sociis conflictari tetri carceris aerumnis ecclesiasticam ob causam, pro qua ipsum nimirum, utpote antistitem, certare ac dura subire fuerat aequius, collegit clam in manum e pendentiū, quibus ligabatur, tractu

ληθότως τὴν ἄλυσιν ἦν ἐφόρει, προάγων ὅσον ἦν ἐγγυτέρω, καὶ σφάκελλον ποιήσας τὸ πτύγμα κατ' ἐκείνου ῥίπτει ὡς πλήξων, καὶ ἀπετύγγανεν εἰς ἑαυτὸν τοῦ τραχήλου τὴν ἄλυσιν ἔλκοντος.

P 315

17. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἐς πλῆσιν ἐντεῦθεν τοῦ ἀληθῆ πράττειν τοῖς πρέσβεσιν ἀφοσιωσάμενος, προύργου παντός τίθεται τὸ καὶ αὐθις τὸν πατριάρχην ἀναγαγεῖν. οὔτε γὰρ ἐν παραδοχῇ τὰ τῆς παραιτήσεως τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ ὁ βασιλεὺς ἐδέχετο ταύτην· ἀλλ' οὐδ' οὐ προῖσχετο ὅπως αὕτη τῶν ἱερῶν πραγμάτων ἀνάξιον, μόνον δὲ θόρυβον παρὰ τῶν καὶ ταραχὴν ἄλογον, καὶ ὅτι πληχθέντων ἐπὶ τούτοις τὰς συνειδήσεις τινῶν οὐκ ἔκρινε δεῖν προσμένειν, μή πως, φησί, τοιοῦτο παρὰ συνειδήσιν ἢ τὸ προσέρχεσθαι. τοῦτο δὲ τί ἂν παραιτήσεως ἔχοι; εἰ μὴ καὶ μᾶλλον ἐλέγχου τοῖς τὴν κακίαν οἷοις τ' οὐσι κωλύειν. ὅθεν καὶ κοινῇ σκένει ἀξιοῦσιν ἀρχῇθεν τὸν ἄνδρα τὴν προστασίαν δέχεσθαι. ὁ δ' οὐχ ὑπήκουε, ζητῶν τὴν ἐπὶ τοῖς συκοφάνταις ἐκδίκησιν. τὸ δ' ἦν καὶ ἐν τῶν ἀδυνάτων τῷ βασιλεῖ, προῖσχο-

catenarum volumen grave, et observato tempore quo episcopus tam prope ad ipsum accesserat ut contiguus intra iactum videretur, ferreum in eam intorsit fascem, ferire studens; etsi aberravit ille quidem, catenis, ipse collum retrahente unde pendeabant, ad ipsum intacto antistite redeuntibus.

17. Caeterum imperator hoc quasi primo officio defunctus demonstrandi legatis serio rem a se actam, qui non dubitasset tantae dignitatis viros ea de causa tetro carceri addicere, operae pretium se praeterea facturum existimavit, si patriarcham liberae suae potestatis functioni restitueret. rem eam sui arbitrii putabat esse, quippe non alia corrogatione suffragiorum aut repetitione electionis egentem. haud enim vero vacasse unquam Constantinopolitanam sedem Vecci abdicatione, quam utcumque imperatori significatam et oblatam episcopi nec admisissent nec probassent. sed neque is ipse libellus recusationis sedis, quem imperatori a Ioanne datum diximus, iis erat formatus verbis, quae veras canonicasque legitimae depositionis causas exprimerent, etenim haud in eo quidquam allegabatur quo appareret Ioannem ut indignum eo loco et administrationi ecclesiae ineptum aut imparem inde submoeri. causabatur ibi tantum ipse Veccus tumultuari contra se quosdam, a quibus etsi pateretur iniustam vexationem ipse innoxius, tamen vereri sese offensionem infirmorum, qui forte vulgatis in se calumniis moti ad dubitandum ecquid citra noxam et piaculi contagionem possent tam diffamati hominis uti consuetudine, oblati deinde occasionibus cum eo agendi aestuarent animo, et forte contra officii praescriptum ex errore natum operarentur. ea de causa ducere satius renuntiare dignitati, et eo loco cedere ubi se non nisi cum aliquo scandalo aut saltem periculo teneras pusillorum conscientias laedendi haerere non posse iudicaret. in his autem quae vola quodque vestigium abdicationis appareret? ubi potius tacita querela sugillarentur illi qui cum potuissent improborum malitiae obsistere, auxiliari circumventae innocentiae omisissent. his cum ab imperatore tum a synodo consideratis, communi omnibus consensu visum est restituendum Ioannem in intermissum exercitium nunquam abrogatae ablataeve potesta-

μένῃ συνήθειαν ἄλογον τῶν κρατούντων, καθ' ἣν τὴν μὲν συ-
 κοφαντίαν ἰᾶσθαι καὶ τὸν συκοφαντούμενον ῥύεσθαι τοῦ κινδύ- C
 νου, συκοφάντην δὲ μηδ' ὅπως οὖν τιμωρεῖσθαι, κἄν συκοφαν-
 τολή τὰ ἔσχατα, τέτακται· μηδὲ γὰρ εἶναι τὸ ἀληθὲς τῷ βασιλεῖ
 5 μανθάνειν, ὅπου τῷ μὴ ἀποδείξοντι κίνδυνον ἐφηφθαι ξυμβαί-
 νοι. ταῦτ' ἄρα καὶ μὴ ἀνύων, καὶ μᾶλλον ἀφίεναι τὸ πταῖ-
 σμα παρακαλούμενος, μίμησιν φέροντα τοῦ Χριστοῦ, τὴν πρό-
 κλησιν δέχεται, καὶ ἕκτη Ποσειδεῶνος ὑπὸ λαμπρᾷ τῇ δορυφο-
 ρίᾳ συγκλητικῶν τε ἅμα καὶ ἐκκλησιαστικῶν, τῆς αὐτῆς ἰνδικτιῶ- D
 10 νος, ἀνάγεται. τότε συμπλασόμενοι γράμμι τῆς πρὸς τὸν πά-
 παν ἀπολογίας (Οὐρβανὸς δὲ τότε ἦν) πολλαῖς μὲν ὑπογραφαῖς
 μήτ' ὄντων ἐπισκοπῶν μήτ' ἐπισκοπῶν οὐσῶν, μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ
 χερὶ τοῦ γραφέως, ὥς δῆθεν πολλῶν ἱερῶν ἀνδρῶν καὶ μεγά-
 λων κατησφαλλίζοντο, εἰ μὲν καὶ πατριάρχῃ δοκοῦν, οὐκ οἶδα,
 15 τῶς δὲ γε καὶ λίαν τῷ βασιλεῖ, φέρειν πίστις προνοουμένῳ ἐπὶ
 τῇ τῶν ἐκκλησιῶν συμβάσει παρὰ δοκούντων πολλῶν καὶ κατ' ἐ-

tis. ad quod cum idem consequenter vocaretur, renuebat obsequi, po-
 stulans prius affici poenis meritis, qui se calumniose criminando traduxis-
 sent. verum id posse impetrari ab imperatore sperandum non erat: cau-
 sabatur enim ille se id facere nequire. tenebat videlicet mordicus inve-
 teratum in aulis morem delationes cuiusquemodi inter principatus instru-
 menta censendi, et sic calumniae medendi, cum regnantibus expedit aut
 libet, ut eximatur quidem periculo male culpatus insons, impune autem
 omnino ferat iniquus accusator quantumvis falsae atque impudentis crimi-
 nationis scelus. cui flagitioso abusi hanc solent causam obtendere,
 quod omnis spes ac facultas principi eriperetur cognoscendi quidquam de
 machinationibus occultis, quae contra ipsum aut rempublicam iniri con-
 tingeret, si gravi periculo deterrerentur ab audenda denuntiatione qua-
 lescumque delatores. ergo imperator certus convictos licet calumniatores
 non ulcisci, egit ipse cum Vecco, rogans etiam atque etiam, condonaret
 iis noxam exemplo Christi. nec ille ad extremum abnuvit; et assensus iam
 studiis cunctorum die sexta mensis Augusti eiusdem indictionis, splendido
 deductus comitatu senatorum et ecclesiae procerum, in palatium patriar-
 chae iterum solemniter ritu inductus est. hinc iam data est opera concin-
 nando scripto quo papae (is tunc erat Urbanus) super mandatis per le-
 gatos renuntiatis satisfaceret. hunc libellum studuerunt ambitiosa subscri-
 ptionum pompa commendare; in quo multos pro episcopis obtrusere qui
 nec ordinati unquam fuerant in istum gradum, nec a quibus denomina-
 bantur loca, episcopatus titulum aliunde habuerant quam a librariorum, qui
 scriptum hoc formavit, manu; quae etiam varia peritia chirographos ef-
 fingendi de suo addidit nomina plerorumque illic subscriptorum tamquam
 ab ipsis videlicet posita, eum quoque in numerum congerens multos e sa-
 cris hominibus fama illustres, ut tanto certius persuaderetur quod obtre-
 bant. haec an conscio patriarcha sic acta sint, haud equidem habeo
 compertum. imperatoris aemulationem in hoc quandam video, ambitiose
 conati exaequare cum Latinis res ecclesiae Graecorum. cum enim in in-

- κείνους ἐπισκόπων. καὶ γὰρ σφίσιν οὕτω τὰ τῶν ἐπισκόπων ἐπι-
P 316 πύκνωτο ὥς καὶ εἰς ἑκατοστύας ἀριθμεῖσθαι πλείστας τὴν παρ' ἐ-
κείνοις σύνοδον. ταῦτ' ἄρα καὶ τὰ ἡμέτερα ἐξισάζειν θέλων ἐκεί-
νοις ταῦτ' ἔκραττε. πολλαῖς δ' ἑτέραις γραφαῖς τῶν ἡμετέρων
πατέρων, ταῖς ἐκ τοῦ υἱοῦ δηλαδὴ προχεῖσθαι χορηγεῖσθαι δι-5
δοσθαι ἐκλάμπειν ἐκφαίνεσθαι, καὶ ταῖς ὁμοίαις, τῇ τοῦ ἐκπο-
ρεύεσθαι λέξιν ἐπιλυνον, δηλοῦντες καὶ τοῦτο, ὥς καὶ μὴ τοὺς
πειθομένους εἰρηνεῖν ταῖς ἀξίαις δίκαις καθυποβάλλομεν. τὸ
B δ' ἄρ' ἦν ὄνειρος, καὶ ἐπὶ ψεύδεσιν ἐγκληθέντες ἀπολογούμενοι
οὐ διαλύειν ἀλλὰ συνιστᾶν τὸ ἐγκλημα τοῖς εἰδόσι διεγινώσκοντο. 10
ἔμελλε δὲ καὶ τοῦτο τοῖς ταλαιπώροις τῆς ἐκκλησίας ἐσώστερον
πρόσκομμ' εἶναι, ἐγκαλουμένοις ὥς ἐξεκρηῦχθησαν οἱ ὀρθόδοξοι,
καὶ αἱ πρὸς τὸν πάπαν γραφαί, φασί, μάρτυροι σοφώτατοι. τὸ
δ', ὥς ἐμὲ γοῦν εἰδέναι, ἄλλως εἶχεν, εἰ καὶ πρὸς τὸν πάπαν
κατὰ τινα θωπίαν οὕτως ἐγράφετο. ὅτι δὲ κακείοις μάταια 15
C ἦσαν τὰ τῆς θωπίας, Μιλέτιός τε καὶ Ἰγνάτιος ἔδειξαν,
P 317 (18) σχιζόμενοι μὲν τῆς ἐκκλησίας περιφανῶς, δίκην δὲ πρὸς

strumentis allatis Roma sancitae illic cum Graecis concordiae densissima
subscriptorum iis episcoporum nomina vidisset (crebri enim adeo in illis
partibus episcopatus sunt, ut eorum synodi plurimis saepe centuriis epi-
scoporum constant), imperator vel ad fidem tanto plenior facienda,
vel, ut dixi, ad ostentationem quasi cuiusdam in hoc quoque aequalitatis
Orientalis ecclesiae cum Occidua, istam tum adhibuit multiplicationem
speciosam nostratum praesulum. illud etiam in eodem scripto curatum
est, ut in expressione dogmatis de Spiritus Sancti processione numero
ingenti congererentur variae undecumque corrasae patrum nostrorum locu-
tiones, aientium S. Spiritum ex filio profundi, praeberi, dari, explende-
scere, micare aut ostendi, similesque, quibus accumulandis id clam age-
bant, ut quasi obruerent procedendi usitatum Latinis verbum, et cum id
aliorum istorum obtentu tegeretur, tacite abrogarent, eius assertoribus
ista prolatorum a nostris in speciem aequipollentium specie aversis a re-
quirendo quidquam ulterius a nobis. addebatur in scripto ad extremum,
“si qui huic pacis conventioni non obtemperabunt, eos dignis poenae af-
ficiendos decernimus.” quae vana erant cuncta, nec ultra inanem quasi
somnia speciem solida, eo quidem affectata, ut obiectum mendacii ac
transacti non bona fide huius negotii crimen diluerent, sed revera, si
quis introspiceret penitus et rem ad liquidum pernosceret, talia quae
iatius eiusdem criminis reos peragerent eos ipsos qui illud tanta cura de-
pellebant. caeterum haec in futurum quondam criminationum argumen-
tum et vexationis occasionem miseris ecclesiasticis cessura erant, olim
accusandis quasi orthodoxis anathema dixissent; cuius rei velut testes
certissimi hae tunc ad papam scriptae literae allegandae erant. quam-
quam illae meo quidem iudicio non eo revera scriptae sensu sunt, quem
vel in speciem praeferabant vel persuasum tunc Latini habuerunt, fuc-
tae siquidem per assentationem ad papam fuerant in speciem illic placi-
taram. nec vicissim non ipsi Latini assentati nobis in hoc negotio quae-
dam sunt, prout in Meletii et Ignatii causa apparuit. (18) hi quod

βασιλέως ὑποσχόντες ἀπαχθῆναι πρὸς πύπαν ὡς τὰ καὶ τὰ πει-
 σόμενοι. καὶ παρεδίδοντο πρέσβεισι καὶ ἀπήγοντο. τῷ δὲ τοσοῦ-
 τον κολάζειν ἐμέλησεν, ὥστε καὶ ἐποικιλιζεσθαι εἰ ἐκκλησιῶν με-
 γάλων εἰρήνῃ ἐμποδῶν ἴστανται. καὶ μεθ' ἰλαρότητος πάσης
 5 τῷ βασιλεῖ ἀντεπέμποντο, ἀξιούντος τοῦ πάπα καὶ βασιλέα ἀν-
 θρώποις δοκοῦσι τοῦ ἀσφαλοῦς ἀντέχεσθαι κατ' εὐλάβειαν ἰλα- B
 ρῶς καὶ αἰτὶδὸν προσφέρεσθαι. ἦν οὖν ὁμοίως καὶ τὰ τῶν γραμ-
 μάτων ἐκείνων θωπευτικά, ἄλλως προβάσης ὡς πολλοὺς εἰδέναι
 τῆς ἐκκηρύξεως. ἐπειδὴ γάρ τινες τῶν περιττῶν καὶ εὐκόλων,
 10 οἷς οὐδ' ἦν τὸ παράπαν εἰδέναι τὰ τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἰταλῶν,
 οὔτε μὴν καὶ ἀξιῶσι ξυνιέναι, ὡς πύλαι ποτὲ ἦσαν ἐν πρώτοις
 ἡνωμένοι τῶν ἄλλων πλέον, καὶ τι συμπεσὼν παρέλυσσε τὸν δε- C
 σμόν, ὅμως δὲ πάλιν ἀπαράθρυστα μένουσιν ἡμῖν τε καὶ ἐκείνοις
 τὰ τοῦ χριστιανισμοῦ μυστήρια, ὡς μηδὲν παρεγχειρεῖν τολμᾶν
 15 τινὰς ἐπὶ τε τελεσμῷ βυπτίσματος καὶ ἱερωσύνῃ καὶ γάμῳ καὶ
 μοναχικῇ καταστάσει καὶ τοῖς λοιποῖς οἷς ἄρα καὶ ἡ καθολικὴ καὶ
 μία ἐκκλησία τοὺς αὐτῆς ἐπιτελεῖ τροφίμους, ἀλλ' ὥσπερ ἂν ἐκ
 δρυὸς ἢ ἀπὸ πέτρης ἀρχῇθιν ἦσαν, μηδὲν τῶν τοῖς Χριστιανοῖς

plane ac palam se abscissos ab ecclesia ferebant, damnati ab imperatore
 ac dediti papae sunt, gravibus ab eo videlicet multandi poenis; ad idque
 revertentibus Romam traditi legatis, eo demum perducti. verum tantum
 abfuit ut eis pontifex ullum supplicium decerneret, ut ultro miseratus
 ipsos sit, quod invidiosa suspicione gravarentur, quasi obstare vellent ne
 inter magnas ecclesias pax stabilliretur. itaque cum omni significatione
 benevolentiae remissi ad imperatorem, etiam commendatitias a papa ei
 reddiderunt, quibus ille rogabatur ut homines sine causa suspectos, et
 qui viderentur rectam et securam religionis viam insistere, blande ipse
 quoque ac humaniter exciperet apud seque haberet. ut haec porro as-
 sentatorie agebantur et scribebantur ex parte Latinorum, sic erant et
 illae, quas dixi, a nostris ad papam datae literae non expertes adulatorii
 fuci, profitentes videlicet nec ullum iam agnoscere qui Latinos aut iis ad-
 haerentes pro excommunicatis haberet, et si quis in posterum id audere
 detegeretur, haud impune laturum, cum tamen multis notum esset non
 deesse qui ita sentirent et palam anathema dicerent amplectentibus pa-
 cem. erant hi supervacaneae morosi quidam et delicatis superstitioni fa-
 stidiis, qui cum et funditus ignorarent et discere non curarent res eccle-
 siae Latinorum, ut videlicet cum iis olim in dogmatibus mysteriisque
 praecipuis vel omnium intime coniuncti Graecis fuissent, etsi nescio quid
 deinde incidens illud antiquae concordiae vinculum paulisper relaxasse vi-
 sum esset, tamen etiam postea inviolata permanserit utrinque consensio in
 fide ac usu capitalium Christianismi sacramentorum, ita ut neutrius quid-
 quam temere attentatum publico consilio fuerit circa ritum baptismatis,
 sacerdotium, matrimonium, monasticum statum, et reliqua mysteria qui-
 bus una et catholica ecclesia suos alumnos initiare consuevit. cum, in-
 quam, hi non magis horum quidquam quae in Christianorum iam olim

- Δ ἀνηκόντων εἰδότες καὶ διὰ ταῦτα ἐκείνους ἐκτόπως ἀποστρεφόμενοι, καὶ τὰ παρὰ τοῖς ἡμετέροις ἐβδελύσσοντο ἅγια καὶ κρημνοὺς καὶ ποταμοὺς καὶ ὄρεσιν ἐδίδουν ὡς μηδὲν ὄντα τίμια, κἀντεῦθεν ἐκώλυνον τὰ τῆς πίστεως, ἀναλαμβάνει ζῆλον ὁ βασιλεὺς, καὶ πάντας ἐπισκόπους προσκαλεῖται καὶ μοναχοὺς, ἔστι δ' οὗτος καὶ τινὰς τῶν σχιζομένων, πλὴν ἐπ' ἀσφαλεῖς περιφανεῖς, ὧν
- Ε εἷς ἦν καὶ ὁ ἐν φρυγανοῖς Ἀκάκιος καὶ ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Γερμανὸς καὶ λοιποὶ πλείστοι, καὶ μέσον αὐτῶν ἴσταται, καὶ καθικτείνει ἐκ τῶν ἰχνηλάτου παραβολικῶν, τοῦ μὴ προλαβεῖν τοὺς ἐπιτιθεμένους ἀργούντων, ὡς καὶ πολλοὺς μνημονεύειν, κατὰ τὸ 10 πρόσφορον προομιαισάμενος, μὴ παριδεῖν κινδυνεύουσαν τὴν θρησκείαν, μὴδὲ σχήματι εὐσεβείας προδιδόμενα τὰ τίμια παρ' οὐδὲν τίθεσθαι, ἀλλ' ἀμύνειν παντὶ τρόπῳ τοῖς τῆς ἐκ-
- P 318 κλησίας θεισμοῖς. εἶναι γὰρ μεγάλην ἀνίαν, ἣν διὰ τι παραιοφρῆσαν κατ' οἰκονομίαν τῶν μὴ συνήθων, ἀνάγκης παραπεσοῦ- 15 σης, αὐτοὶ τῆς ἐκκλησίας ἀποστατοῦντες οὐχ ὅπως τὸ μὴ δοκοῦν φυλάττειντο σφίσι καθ' αὐτούς, ἀλλὰ καὶ νόμους ἐκκλησίας παρὰλύνειν τολμῶν, ὧν τοῖς τολμήμασιν ἐν μόνον κακὸν λείπει, τὸ

republica versabantur notum haberent, quam si quercel stipites aut lapideae moles essent, ea ipsa ignorantia in superciliosum elati contemptum cum Latinos ipsos impotentissime aversabantur, tum nostra ipsorum sacra post sancitam pacem, quasi admissione consortioque Latinorum profanata pollutaque, non verebantur execrari, devovere diris, et (quae erant blasphemae ipsorum voces) praecipitiis ac fluviis praeruptorumque tesquis inivis montium abiicienda abolendaque, tanquam nullum iam priscae religionis decus servantia, dicere. haec cum in gravem ac perniciosam Christianae fidei grassari perturbationem imperator cerneret, zelo pro indigitate rei assumpto, omnes ad se cum episcopos tum monachos convocat, et in his quosdam in parte schismaticorum illustres, data ipsis ad hoc securitate. horum unus erat Acacius Phryganorum, alter eius discipulus Germanus, cumque his alii quoque plurimi. istorum in consessu cunctorum medius imperator oravit ex Ichnelatae Parabolis, cuius libri et loci ad hoc tempus opportuni plerosque ipsorum recordari confidebat, ne potius mallent ruere imitatione praefestinantium impatienter in negotiis, quam adhibere cunctatricem cessationem dantium spatium percoquendas maturitati coeptorum lente proficientium in successus aëros. sic sermonem ingressus, obsecravit cunctos qui aderant, ne religionem despicerent periclitantem, neve otiosi absque auxiliandi cura videre sustinerent, dum specie pietatis sanctissima quaeque proderentur. cui enim recte erga ecclesiam affecto non gravem moerorem afferat certorum hominum temeraria protervia, qui non ferentes induci quidpiam in usum praeter solitum, quamquam ea et summae rei nihil nocens, necessariis incidentibus causis per prudentem accommodationem facta innovatio fuerit, erumpunt in feros motus, rebellantes in ecclesiam; et neque istum furorem ferre saltem tacitum ac conceptum animo citra hominum conscientiam tegere valentes, palam ecclesiae leges effringere non dubitant, quorum audaciae unum

μὴ χριστιανίζειν ὁμολογεῖν. ὥστε παρόντος τούτου ἰσχύον τοὺς ἀναχαίττοντας ἔχειν τῷ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας διασῶν, ἐφ' ᾧ ἡ καὶ B αὐτοὶ δέει ληφθέντας ἀπόσχοιντο τοῦ κατὰ τῶν ἰδίων σπλάγγνων τὸ ἔλφος ὠθεῖν, ἢ μὴν ἀποναρκᾶν εἰς οὗς μέλλουσι πείθειν πρῶ- 5 τιαν ἀνόσια. ταῦτ' ἦν τότε τὰ τῷ βασιλεῖ προβαλλόμενα, μὴ ἀνθρώπους ἐκκηρύττειν ἀσφαλιζομένους, οὕμενουν, ἀλλὰ κακίαν ἀναστέλλειν παρὰ τὸ εἰκὸς προβαίνουσας, ἐπεὶ πολλοὶ γε τῶν τὴν εἰρήνην ἐκείνην δυσχεραίνόντων παρήσαν ἐκαὶ καὶ συγκατεψηφί- C ζοντο τὴν κατάραν τοῖς τὰ τέμνα καθυβρίζουσι. μαρτύριον τῶν 10 λεγομένων τὸ πολλῶν καὶ μεγάλων ὄντων καὶ συμπληρούντων ἐκεῖ σύλλογον μηδένα διστάσαι, μὴ ἀντειπεῖν, μὴ ἀποσυκιρῆσαι, μήτε μὴν ἐνδείξασθαι τινα ῥοπήν ὑπολογισμοῦ. ἐχρῆν δὲ πάντως, εἰ οὕτως ἀνέδην Χριστιανοὶ ἐκκηρύττοντο. ἀλλ' ἦν ταῖς ἀληθείαις πρὸ βλῆμα εὐλαβείας τὸ πραχθῆν ἐκείνο τοῦ μὴ πάντα τολμᾶσθαι 15 ἐκ τοῦ πρῶτως παραστάντος τισίν, ἀλλὰ καὶ τὴν κατάραν εἰς D

modo illud deest, ut se Christianos non esse fateantur. quod cum negare nec audeant nec possint, isto ipso vinculo ecclesiasticae coniunctionis, quo se teneri adhuc agnoscunt, intelligere debemus vim nobis atque auctoritatem conferri plenam eos pro potestate coercendi, ut vel ipsi metu repressi desinant in propriae matris ecclesiae viscera euntem velut quendam factionis scissionis adigere; aut si fuerit ipsorum immedicabilis furor, saltem alii retardentur a pravis horum suasionibus sequendis et imitanda temeritate ausorum impiorum. talis quaedam tunc fuit imperatoris oratio, fucans inumbransque artificioso obtentu verum statum controversiae, nec de ipso dogmate praescribens quidquam, sed in genere damnari homines aut pro excommunicatis a quoquam privatim haberi vetans; quo non excluderetur tacita exceptio subintellectae conditionis, si nempe illi orthodoxe sentirent; unde ista generalis praescriptio reprimendae in ausa nefaria prorumpentis licentiae caput ipsum mali veramque causam tumultuam non tangebatur. argumentum huius rei manifestum est, quod cum in eo coetu multi essent qui aegre ferrent eandem pacem eamque improbarent, nemo tamen eorum recusavit suffragio comprobare proprio istam universalem definitionem, qua diris in genere devereantur qui sancta violare contumeliose attentarent, non exprimendo distinctius quinam illi tandem forent. nullus, inquam, palam infensorum paci, quales et plurimi et magnae auctoritatis ac potentiae viri praesentes isto in conventu cernebantur, ad eius damnationis propositionem rasiluit restititve; ne dubitavit quidem vel minimum, aut ultimum reclamandi vel quidpiam in contrarium excipiedi vel primum impetum significavit. obstidissent autem sine dubio acriter vehementerque reclamassent, si istam universam editam Christianos quoscunque damnandi et tamquam pravi reos dogmatis averrandi prohibitionem in se quisque ipse intelligerent latam. ergo revera obtentus hic merns fuit et superficialis provisio, pro tempore, quantum opus erat ad speciem, retardatura servidiores quosque, ne quidvis licentius auderent et ad primum prolatam improbatas ipsis rei mentionem efferati vociferarentur et iurgia miscerent. hos autem in silentio ac patientia continuit illa videlicet secreta fiducia, qua est eorum sibi quisque tacite blanditus, diris ista sanctione generatim intortis nullum devovari

ὑπολογισμὸν εἶναι πάντως τοῖς εὐλαβῶς μετιοῦσι τὰ τίμια. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐς τοσοῦτον.

P 319

19. Τοῦ δ' αὐτοῦ ἔτους, ἐπεὶ οὐκ ἦν τὸν Λαχανᾶν ἡρεμεῖν ἀφαιρεθέντα καὶ Τερνόβου καὶ συνοικουσύης, λαὸν συναθροίσας τὸν ἱκανὸν τοῖς Τερνοβίταις περιεκάθητο. καὶ ἔτι μὲν τοῦ Ἀσάν ἐντὸς ὄντος, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ Τζασίμπαξιν πρωτοστράτορα, ὃν καὶ βασιλεὺς ἐτίμω τῷ αὐτῷ ὀφφικλῶ Ἀσάν ἐνοοῦντα τὸ πρότερον, τὰς τῶν Ῥωμαίων δυνάμεις ἔδρα τὰ χεῖριστα. καὶ γὰρ πρῶτον μὲν περὶ δέκα χιλιάδας οὐσας καὶ συμμαχούσας ἔξωθεν τοῖς ἐντός, ὡς ὁ πρωτοβεστιαρίτης Μουρίνος¹⁹ ἤγεν ἐπὶ τῷ Διαβαινῇ στρατοπεδευσάμενος, Λαχανᾶς πολλοῖς μὲν μετ' ὀλίγων προσβάλλει, καὶ ἑπτακαίδεκάτῃ μηνὸς Ἀνθιστηριῶνος συρράξας πόλεμον σφίσι κατὰ κράτος νικᾷ, καὶ πολὺν φόνον ἐργάζεται, οὓς μὲν κατὰ πόλεμον οὓς δὲ καὶ αὐτὸς κατασχών, ἀπηνῶς ὕστερον κατασφάζας. αὐθις δὲ μετ' ὀλίγον Πο¹⁵ C σιδεῶνος πεντεκαίδεκάτῃ τοῖς ἅμφὶ τὸν Ἀθηρηδὸν πρωτοβεστιαρίτην ἐπεισεπὼν κατὰ τὸν ἔξω ζυγόν, ὥσει πέντε χιλιάδας μαχιμῶν ἄγοντα, τοὺς μὲν εἰς τέλος κατηγωνίσαστο, τὸν δ' ἔργον δεικνύει μαχαίρας. καὶ πολλὰ τότε λυσσομαχῶν κατεργάζεται. ὕστερον δὲ ἀποχωρήσαντος τοῦ Ἀσάν, τοῦ Τερτερεῖ δὲ τὴν βα²⁰ σιλίαν λαβόντος, ἔγνω Νογᾶ προσχωρεῖν, καὶ οἱ ἄμύνειν κατεκτείνει. οὐ μὲν δὲ καὶ βασιλεὺς ἐτέρωθεν κατημέλει, ἀλλὰ καὶ

qui recte sentiret et sancta religiose tractaret, quales cum se putaresse, nihil hic decerni quod ipsis privatim obsesset pro certo statuentes, secure acquiescebant. sed de his hactenus.

19. Eodem porro anno Lachanas, quem sperandum non erat erepta ipsi urbe regia Ternobo et uxore regina quieturum, contracto satis magno exercitu Ternobitas circumsegit, cum iis adhuc intra eam urbem haerente Asane, ipse habens secum Tzasimpaxim protostratoris officio sibi servientem, quem prius imperator, tunc Asani benevolum, titulo simili honoraverat. per eam obsidionem magnis a Lachana cladibus attriti Romani sunt, primum enim circiter decem millia nostrorum militum in obsessorum auxilium venientia duce protovestiarite Murino, cum loco Diabaena dicto se admovissent, ubi castra Lachanas habebat, hoc cum parca erumpente die septima decima mensis Iulii fusi victique sunt, cum strage ingenti partim praelio caesorum, partim captorum a Lachana et ab eodem crudeliter postea interfectorum. rursus paulo post, die quinta decima mensis Augusti, idem Lachanas circa iugum exterius in Aprenon protovestiariten irruens, quinque circiter bellatorum fortium millia decantem, hos quidem plane debellavit, illum gladio confecit. similia idem exempla multa tunc edidit rabiosi ardoris in pugnando. aliquanto post haec, egresso iam Asane Ternobo et Tertere illic regnante, decrevit Lachanas confugere ad Nogam et eius opem implorare. aliunde imperator haud negligens res Bulgaricas, Asanem ad Nogam eundem mittit cum

αὐτὸς πρὸς Νογῶν τὸν Ἀσὰν πέμπει συνάμα καὶ δώροις πλείστοις, D
 ἀξίων μὴ παριδεῖν τὸν ἐκ γένους Βουλγάρων ἄρχοντα, ἀλλὰ
 προσεπυμύνειν ἀδελφῶ ὄντι καὶ τῶν καθ' αὐτὸν δικαίων χρῆ-
 ζοντι. ὁ μὲντοι γε Νογᾶς δέχεται μὲν καὶ Λαχανῶν ἐλθόντα
 5 πρῶτον, δέχεται δὲ καὶ Ἀσὰν εἰμενῶς. πλὴν δῶρα μὲν δέκτο
 καὶ ἀμφοτέρων, πόνον δ' ἀμέγαρτον ὄφειλλε. κατέχων γὰρ
 ἐκείνους ἐπὶ πολὺ, καὶ γε περιφέρων μεθ' ἑαυτοῦ (ἡ γὰρ πρ-
 οβεία μία ἦν ἀμφοτέροις κατὰ τοῦ Τερτερῆ, εἰ καὶ καθ' ἑαυτοῦς
 ἡμφισβήτητον πρὸς ἀλλήλους τῆς βυσιλείας καὶ πλείστον ὅσον P 320
 10 διενεργημένοι ἦσαν) οὐδὲν ἐκείνος ἐποίει, ἀλλ' ἔτριβε χρόνον,
 ποτὲ μὲν τοῦτω ποτὲ δὲ θατέρω προσυπισχνούμενος. ἐδούλευον
 δ' ἐκείνοι καὶ ἄκοντες ταῖς ῥοπαῖς. τέλος καθίζει συμπόσιον,
 καὶ ὁ πότος ἐς πολὺ προέβαινε πίνουσιν. ὥς δὲ μέθους ἦσαν
 πλήρεις καὶ ὁ λογισμὸς ἐκείνοις παρήγετο, εὐθὺς ὁ Νογᾶς οἶον
 15 ἔβηνου θορῶν καὶ τῶν ἀμφισβητήσεων ἐκείνων ὥς ἦν τότε B
 μνησάμενος (καὶ γὰρ τὸν μὲν Ἀσὰν παρ' ἑαυτῷ εἶχε καθήμενον,
 Λαχανῶν δὲ καὶ τὸν αὐτοῦ πρωτοστράτορα Τζασίμπαξιν κατω-
 τέρω, πλὴν ἐφ' ἐκύτερα) προστάσσει τοῖς αὐτοῦ ἀπεριμερίμνως

donis plurimis, maiorem in modum rogans ne auxilio destitutum sineret
 legitimum et iure generis hereditario nitentem Bulgarorum regem, ipse
 Nogae quasi fraterna necessitudine devinctum, quod uxores Asanis et
 Nogae sorores essent; quare hominem tam intima sibi affinitate iunctum
 ope ipsius egentem iuvare ne gravaretur in recuperando iniuste ablato
 principatu. Nogae iam antea venientem Lachanam humaniter exceperat;
 Asanem quoque posterius appulsum benigne admisit. caeterum ille acce-
 pit quidem utriusque munera, aerumna vero aequae ambo immensa cumu-
 lavit, detinens simul utrumque per diu et secum quocumque circumducens.
 unus utriusque legationis scopus erat impetrare auxilia contra Terterem
 communem hostem ambo, a se invicem non levius quam ab ipso Ter-
 tere dissidentium. cum ergo illi pro se quisque assidue contententes iuris
 ad regnum Bulgaricum sui firmamenta proferrent disceptantes et quasi
 sub iudice causam perorantes propriam, ille sic audiebat ut sententiam
 expediret nunquam, infinita eos mora suspenderet, utrique se tamen per
 vices venditans, et modo huic modo alteri promittens, miseria quantum-
 libet invitibus adulantibus, eoque magis se obnoxios praebentibus ad nutus
 eius omnes, quo ille alterna ostentatione favoris aut taedii sperandi ti-
 mendique miscebat causas artificioso intextu, et communium votorum ac-
 cendebat cupidus pretium. hunc tandem exitum res habuit post suspen-
 sionem diuturnam. sedebat ad mensam aliquando cum hospite utroque
 Nogae, celebratur hilaritate magna convivium. pocula eoque frequen-
 tantur ut ebrii iam cuncti vix mente constarent. tunc subito quasi e
 somno expergiscens Nogae, et accipites illas frustrationes, quibus se
 usum hactenus meminerat, decidere aliquando volens in favorem Asanis
 forte tunc sibi ad latus assidentis (inferius autem, sed invicem adversi
 hinc Lachanas, inde protostrator huius Tzassimpaxia consederant) imperat

οὕτως, ὥσπερ μηδὲν πράττειν μέλλον, κατασχεῖν τὸν Λαχανῶν ὡς εἶχεν ἐκεῖνος καθήμενος. καὶ τὸν μὲν εἰπεῖν “οὗτος ἐχθρὸς ἐστὶ τοῦ πατρὸς μου βασιλέως, καὶ ζῆν ὅλως οὐκ ἄξιός ἐστι
C τέμνεσθαι,” ἐκείνους δ’ ἐξαπιναιῶς κατασχόντας τὰς χεῖρας ἐκατέρωθεν μάχαιραν ἐμβαλεῖν τῷ φάρυγγι καὶ φονεύειν ἐκείνους 5
πυθόντα. εἰτ’ αὖθις καὶ τὸν Τζασίμπαξιν θρασυμένον προστά-
ξαι μὲν κατ’ ἐκείνου τὰ χεῖριστα, καὶ δὴ κακείνον εὐθὺς πτείνειν τὸν ὑπηρέτην, ἐμβαλόντα τῷ αὐχένι κοπίδι. τότε καὶ ὁ Ἄσαν βλέπων πρὸς τὴν θάλασσαν ὅλως ἀποπέπηκτο, καὶ περὶ ἑαυτοῦ φόβον
D εἶχε τὸν μέγιστον, κἄν τὰ ὅμοια κακείνος τότε πεπύθῃ, εἰ μὴ 10
γε ἡ Εὐφροσύνη περιποιησαμένη ἀπέπεμπε μετ’ ὀλίγον. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐς τοσοῦτον.

E 20. Ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ πάλιν τὰ κατὰ τὴν ἀνατολὴν νο-
σοῦντα μαθὼν, ἐξ ὅτου περ ὁ δεσπότης Ἰωάννης ἐξ ἀνδρώπων
γεγονὼς ἐκχειρίαν παρείχεν ἐς τοσοῦτον Πέρσαις ὥστε καὶ ἰσχύειν 15
Ῥωμαίοις ἐπιτίθεσθαι καὶ κακοῦν (τὰ γὰρ κατὰ Μαλιάνδρον καὶ
Καρλίαν καὶ Ἀντιόχειαν ἤδη καὶ τετελευτήκει, τὰ δὲ τούτων καὶ
P 321 ἔτι ἐνδοτέρω δεινῶς ἐξησθένει καὶ τοῦ λατρεύοντος ἔχρηζον, καὶ
ἡλλοκοντο μὲν τὰ κατὰ Κάϋστρον καὶ Πιρίην, ἡλλοκοντο δ’ ἤδη
καὶ τὰ κατὰ Μίλητον, καὶ Μαγεδῶν καὶ τὰ πρόσχωρα κατὰ πολ- 20
λὴν τοῦ κωλύοντος ἰσημίαν ἐξηφανίζοντο), δεῖν ἔγνω τὸν εὖδον
αὐτοῦ καὶ βασιλεῦ Ἀνδρόνικον συνάμα καὶ ταῖς κατ’ ἀνατολὴν

suis tranquille ac quasi nihil acturus, corripiant secure recubentem, ut erat, Lachanam; idque dum illi agunt, dicit “hic hostis est imperatoris patris mei, et plane indignus qui vivere sinatur;” quas illi audientes correptis infelicis utrinque manibus cultrum in iugulum demittunt, et mox ibidem cadentem enecant. iteratur mox ferum imperium in Tracimpariam ex adverso spectantem, qui impacta in eius cervicem manu satellitis securi trucidatur. tragico spectaculo perculsus Asan sibi vehementissime timuit, non sine causa: nam paria et ipse passus esset, ni tunc Euphrosynes interventus ac studio servatus, paulo post incolumis dimissus esset. atque haec quidem se in hunc modum habuere.

20. At imperator, comperto laborare res Orientales, ex quo subito ex humanis Ioanne despota fiduciam tantam Persae sumpserant, ut non modo non dubitarent ultro Romanos invadere, sed passim fines eorum incursando vastarent. regiones circa Maeandrum et Cariam et Antiochiam iam plane perierant: sed et his adhuc interiora graviter debilitata iacebant, medici sospitatoris ope vehementer egentia. diripiebantur vicina Caystro et Prienae loca, ferebantur etiam et agebantur quotidianis incursantium praedis Milesius ager et Magedon, quaeque his affinis, in summa destitutione praesidii omnis interioris hostium exposita. cum haec, inquam, Augustus reputaret, faciendum sibi statuit ut filium suum et in imperio collegam Andronicum eo mitteret cum copiis quantae per Orien-

δυνάμει· πέμπειν. καὶ δὴ παραγεγονώς ἅμα δεσποίνῃ τὰκει κα-
θίστα, ἔχων ἀμφ' αὐτὸν σὺν πολλοῖς ἄλλοις μεγιστῶσι τὸν τε
μέγαν δομέστικον Μιχαήλ τὸν Ταρχανειώτην, ὃν δὴ καὶ Πα-
λαιολόγον ἔγραφον μητρωνυμικῶς καὶ ἐς πρωτοβεστιάριον ἀνήγον B
5 τιμὴν ἐσούστερον, καὶ τὸν παρακοιμώμενον τῆς μεγάλης σφενδό-
της Νοστόγγον, καὶ σὺν αὐτοῖς ὅτι πλείστους τὰ τῶν δουλειῶν
διευθύνοντας. ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀνδρόνικος τὸ παρὰ Μαλανδρον
διερχόμενος εἶδε καὶ πόλιν μεγίστην τὰς Τράλλεις, καὶ δὴ ἐάλω
τε ταῖς τοῦ τόπου χάρισι, καὶ οἱ λογισμὸς ἐπῆει ἀνεγείρειν πε-
10 σοῦσαν καὶ τοὺς ἐξωκηκότας ἐκείθεν σὺν ἄλλοις πλείστοις οἰκί- C
ζιν, καὶ καταστάσῃ παρέχιν τὸ ἐξ αὐτοῦ ὄνομα, ὥς μὴ Τράλ-
λεις ἐντεῦθεν ἀλλ' Ἀνδρονικόπολιν εἶτ' οὖν Παλαιολογόπολιν
ὀνομάζεσθαι. σπουδὴν γοῦν τὴν μεγίστην περὶ ἐκείνην εἰσηγε,
καὶ τὸν μέγαν δομέστικον ἐπιστήσας ἀνοικοδομεῖν ἐκέλευε τὴν τα-
15 χίστην. ὥς γοῦν ἔργου ἤπτοντο καὶ προύκοπτον ἀνοικοδομοῦν-
τες, τὴν εἰς τὸ πονεῖν προθυμίαν καὶ μᾶλλον ἐπηύξει χρησμὸς
ῥεθεῖς ἐκείσε ἐγγεγραμμένος μαρμάρῳ ὥς δῆθεν ἀναστήσοντός D
τινος ταύτην πεσοῦσαν καὶ πρὸς τὸ κρείττον ἢ πρότερον ἐπανά-
ξοντος. ὃς δὴ καὶ παρεμφερῆς ἐώκει πρὸς τε τὰ πραττόμενα καὶ

9. τοῦ δεικνύει.

tales provincias erant. is igitur eo cum Augusta profectus lapsas ibi res
constituit, habens circa se cum multis aliis procerum magnum domesticum
Michaëlem Tarchaniotam, quem in Palaeologam transcriptum gentem a
matre denominabant et in protovestiarii dignitatem postea evexerunt.
aderat praeterea custos magni sigilli Nostongus, et cum ipsis quamplu-
rimi amlae ministeriis fungentes. porro imperator Andronicus regiones ad
Maeandrum lustrans vidit civitatem olim maximam, tunc eversam Tralles,
et loci opportunitate grataque amoenitate captus cogitationem suscepit
eius restaurandae frequentandaeque reducendis postliminio qui reperiri
aspiciam possent dudum exterminatis huius civibus, et aliis undecunque ad
instum urbis magnae complendum numerum addendis. decrevit autem sic
restitutae civitati nomen a se novum iungere, ut non Tralles deinceps sed
Andronicopolis aut Palaeologopolis vocaretur. studio igitur quam maximo
in id incubuit, praeposito isti operi magno domestico, qui impigre fabri-
cam adorsus moliri tecta ac mures coepit. commodum autem, mole iam
aedificii crescente, alacritatem perdecendi ad colophenem coepti miram
iniecit forte inventum inter rudera oraculum, inaeulptum marmori, literis
quibus significabatur extitutum quemdam qui urbem eam prostratam ite-
rum attolleret et in meliorem quam prius fortunae ac felicitatis statum
excitaret. iis autem signis adumbrabatur iste novus instaurator Trallium
evernarum, quae commode in Andronicum cadere viderentur, ut non pu-
taretur dubium quin haec ipsa quae tunc garebantur verus eventus istius
essent vaticinii, adeoque qui aderat princeps, ille plane ipse foret cuius

τὸν ἀναστήσοντα κατὰ πάντα, ὥστ' αὐτὸν λογίζεσθαι βασιλέα καθ' ὃν εὖ πράξειν ἐχρησμολογεῖτο τὴν πόλιν. καὶ διὰ ταῦτα πολὺς ἦν Ἀνδρόνικος βασιλεὺς ἐπισπεύδων τὴν τῆς πόλεως ἐξάνστασιν· εἰμαρμένους καὶ γὰρ χρόνους ἐδίδου τῷ ἀναστήσοντι Ε ὁ χρησμός. καὶ ἀνοικοδόμουν μηδὲν μέλλοντες. χλεῦθ δ' ἄρ' ἦσαν καὶ ὄνειρος τὰ γραφόμενα· εἴμαρτο γὰρ κἀντιῶθεν καὶ μυριοστῶς ὅλας ὀλέσθαι τῶν ἐκεῖ κατοικησόντων, ὥς ὁ λόγος ᾗθι δηλώσει. ὥς γὰρ ἀνίσταντο μὲν τὰ τεῖχη καὶ πόλεις τῶν μεγίστων τὸ ἐρείπιον ἦν παρὰ γαληνὰ ῥέοντα Μαλανδρον, ἔδει δὲ καὶ τοὺς κατοικήσοντας πανταχόθεν συλλέγεσθαι, ὥς ἂν μὴ μόνον¹⁰ τείχεσιν ἀλλὰ καὶ ἀνδράσιν ἐν περιφανέσι τῶν πόλεων ἀριθμῶτο, ὥς ὑπὲρ τριάκοντα μὲν καὶ ἑξ̄ χιλιάδας τὸν τῶν ἐπολέων ἀριθμεῖσθαι λαόν, μεγάλα δ' ἔλπιζεν σφᾶς σχήσειν τῷ οἰκισμῷ.

P 322 ἡγνόουν δὲ ἄρα μὴ ἔχοντες τὸ ἀναγκαιότατον. οὔτε γὰρ ὑδάτων εἶχον ὑποδοχάς, ὥς κατὰ καιρὸν ὑδρευσόμενοι καταφερομέ¹⁵ νων ὄμβρων, εἴτε καὶ τοῦ ποταμοῦ ἀνιμωμένου· τό τε κατορύξαντας εὐρεῖν ὕδωρ ὑπόγειον τῶν ἀδυνάτων ἐφαίνετο. αἴτιον

11. ἐν] ἐν ταῖς?

16. ἀνιμωμένους P.

melioribus auspiciis reponendam in florentiorem quam unquam antea fortunam propheticae istae literae spondebant. hinc scilicet animatus Andronicus multus erat in opere urgendo, illectus maxime spe longissimi vitae ac regni spatii, quod Trallium instauratori post eas restitutas divinitus ibi promitti videbatur. summa ergo festinatione accuratum opus est, et tantae urbis aedificatio brevi perfecta. at ludibrium et somnium ea fuit inscriptio: Id enim vere demum in fatis erat, prout eventa demonstrarunt, multa mortalium millia, qui recens isthic domicilia fixissent, male peritura, prout contigisse mox docebimus. ut enim erecta per circuitum moenia fuerunt, e parietinis rediviva urbs extitit maxima, ripae insistens praeterfluentis placide Maeandri. eam porro ne structuris conspicua solis in claritatem novo conditori destinatum non effloresceret, frequentari nimirum oportuit convocatis magno numero colonia. summo id studio curatum, eo successu ut brevi recens inductorum illuc civium sex et triginta millibus capitum multitudo censeretur. hi omnes optimis alacres spebus, quippe auspiciis faustissima spondentibus, novae habitationis encaenia celebrabant, ignari se re maxime necessaria carere. non enim cisternas paraverant, aut manu effossa circumque structo et solido inducto tectorio munita conceptacula aquarum vel excipiendarum et coelo, cum plueret, vel e fluvio comportandarum in usus domesticos et temperum annonam dubiorum. huius rei praeventendae causa erat, si advertissent, necessaria, natura soli illius venarum experta subtus manentis aquae, ita ut puteus Trallibus viva scaturigine perennis ex iis esset rebus quae sperari non possent, quasque qui conaretur operam perderet. causa, opinor, est paulo profundius subsidentis soli ariditas exsueca, nec per soliditas liquori continendo prae solubilitate cinerea simili, cum tamen superficiem versus ad aliquam altitudinem exudet passim humus modore lutoso. id erit ex prope stagnantis humore fluminis, quem vis

δ' οἶμαι τὸ μὴ στεγανὸν τοῦ πεδίου διὰ τὴν γειτονοῦσαν ἰκμάδα τοῦ ποταμοῦ, ἣν οἶαν τε μὴ οὔσαν ἐμμένειν ὁ προσβάλλων ἥλιος θερμὸς ὧν ἀνιμᾶσθαι πεφύκοι πρὸς τὸ ἐπιπολάζον ἀνασυρομένην τῆς γῆς, καὶ τὸ ξηρὸν ἤδη καθάπαξ γίνεσθαι τῷ συχνῶς ἀνιμᾶ- C
 5 σθαι τῷ ἡλίῳ τὴν ἰκμάδα διὰ τὸ τῆς ἐγρότητος ἔκλυτον τῆς συ-
 χνῆς ἐκ τοῦ ποταμοῦ καὶ αὐθις εἰς τὰ κενὰ προσρύσειως μὴ ἐώ-
 σης, τὸ δ' εἰς βάθος προσβαίνειν τὰς λιβάδας, ὡς καὶ εἰς διώ-
 ρυχας εὐτεπεῖς εἶναι καὶ ἀνολξεις φρεάτων, τοῦ ἐπιπολαίου τῆς
 γῆς κωλύοντος, οἶμαι, ἅμα δεχομένου τὴν ἐπεισερόουσαν νοτίδα
 10 καὶ ἅμ' ἐξιμούντος. πέφυκε γὰρ καὶ ὕδωρ καὶ πνεῦμα τῇ ἀρχῇ
 συγκινεῖσθαι τὸ πᾶν ἐφεξῆς, ὡς ὅπη ποτὲ ἔνῃ τι τούτων λαβὼν D
 ἀρχήν, ἐκείσε καὶ τὸ λοιπὸν ἐξ ἀνάγκης συνεχῶς φέρεσθαι.
 παρ' ἣν αἰτίαν καὶ τῷ συνεχῶς μὲν τὸ ὄν ἀπογίγνεσθαι συνεχῶς
 δε καὶ τὸ μὴ ὄν προσγίγνεσθαι, τῆς ἰκμάδος μὴ ἐπιλειπούσης,
 15 τοὺς μὲν κυρτοὺς τρέφεσθαι ξυμβαίνει ἐς ὅτι μάλιστα, ὑψίστα-
 σθαι δ' ὕδωρ εἰς βάθος μὴ πεφυκέναι. τοῦτο τὰ πλεῖστα τοὺς
 κατοικήσαντας ἔσφηλε. τέως γὰρ τοῦ ποταμοῦ πίνοντες καὶ τὸ

6. καὶνὰ P. 8. εὐπερεῖς P.

solis ibi potentior sustinet ingi attractu, nec sublabi sinit, extenuans in vapores terrae superne rariae meabilem levitatem imbuentes indeque sursum exhalantes, sic in his absumpta humiditate tota suffusi laticis, ut ne stilla quidem reconditiores influat telluris intime squallentis sinus, natura siquidem haec quaedam et conditio communis aquae et aerae est, ut in principia refundantur sua, eodemque resolvantur desinentes unde nascentes prodire, decursu nativis usque effluxibus consentaneo, nec exorbitante fere a limite quem originis impetus signavit. nec aliunde repetendam causam duxerim celebratae felicitatis soli Trallensis in gignendis maturandisque omne genus fructibus. praesto nimirum est abundans iis alendis uber quoddam soli contigui stirpibus, superficiali exudantis succo, nec quidquam derivantis suae copiae in demissiores partes ariditate maceratas intima, sed vitalem illum totum effundentis humorem in pinguedinem pomorum et baccarum mitissima saliva celebrium. inde (ut ad rem me referam) intelliges excavatoris isthic puteos duo invicem contraria obstitisse. prius erat paludosa mollities vicinae superficiei terrae, in grave sodientium impedimentum redundans; quam si quis difficultatem patienter egerendo vinceret luto, occurrebat alterum impedimentum, soli depressioris strigosa siccitas, praeter sitim arentis glebae etiam ob friabilitatem fluxi pulveris fundum negans capacem latici tenendo, nisi et pavimentum substerneret et latera circumaedificaret opere solido perducereque ad summum, unde manu repositam vel coelo illapsam deinde aquam ad usum promeres. id tum facere novi Trallenses-neglexerunt, gravi et graviter ipsis luendo postmodum errore. in praesens videlicet abunde ipsis ad potum suppetebat latex limpidus ex amae profluente, quo se interclusum iri vi hostili haud tum sane providebant, infelices qui nescirent, quanto Prometheus praestantior sit Epimetheo, quanto, inquam,

μέλλον μὴ προορώμενοι ἀφροντίστως εἶχον. ἤγγδουν δὲ ἄρα οἱ Προμηθεὺς πολλῷ κρείττον' Ἐπιμηθέως, καὶ τὸ κατ' ἀνάγκη συμβαῖνον διωρίαν οὐκ ἔχει βουλῆς.

P 323

21. Οὕτω τοίνυν ἔχουσι, καὶ οὕτω χρησταῖς ἀπηρωρημένοις ταῖς ἐλπίσιν ὥς πολλταῖς διαφερόντως τοῦ βασιλέως διάξουσιν, ἐφίσταται σφίσι πλῆθος Περσῶν· πρὸς γὰρ τὸ ἐλπιζόμενον ἀντιπράττειν καὶ ὑπὲρ τῶν λοιπῶν ἴστασθαι ἡ σπουδὴ τῶν ἀντισταμένων ἔρπει. καὶ Σάλπακίς μὲν, ὃν ἂν ἡ ἐκείνων γλῶσσα ἀνδρεῖον εἴποι, Μανταχίας τοῦνομα, πολλῷ τινὶ γαυριῶν τῷ Β πληθύνει τῇ πόλει προσβάλλει καὶ περικάθηται, ὃ δὲ στρατηγὸς ὁ 10 μέγας χαρτουλάριος Λιβαδάριος ἐν ἀμνηχαναῖς παντοίαις ἦν, οἱ δ' ἐντὸς ἐλλύσσαντο καὶ πλέον προσεταλαιπύρουν τῇ λειψυδρίᾳ, ὥς ἐκείθεν μὲν καὶ τῶν ἀπηγορευμένων ὑπτεσθαι, ἐντεῦθεν δὲ ὕδατι πονουῦντας ἔργοῦ τινὸς μηχανὴν ἐκζητεῖν, καὶ συνεχῶς φλέβας τῶν ἵππων τέμνοντας τοῦ αἵματος ἐκροφᾶν. ἀλλ' οὐκ 15 C ἦν ἐντεῦθεν τὸ πᾶν τῆς δέψης ἴσθαι, καὶ ἔθνησκον ἐπασσύνεροι. πρὸς γὰρ τὸν λιμὸν καὶ μῦλλον ἀντείχον· ἐπήρκουν γὰρ σφίσι καὶ τὰ τῶν θνησκόντων ἀλόγων σώματα, καὶ γε αὐτῶν θνησκόντων πολλάκις, οὕτως ἐνδεῶς εἶχον τῶν ἀναγκαίων ὥς

salubrius praeventantur impendentia mala sagacis praecautioe providentiae, quam nil profuturis ad extremum lamentis serae poenitentiae deplorentur: verum quod fatali necessitate ingruit, nec averti nec differri consilio potest.

21. Novis enim Trallensibus in illa felicitum auspicioꝝ gratulatione saecula sibi aurea spondentibus (nam quid non spe praesumerent iunioris Augusti, longum, ut erat verisimile, ac florens imperium inchoantis, peculiares clientes ac cives, inde praecipuo semper apud eum in loco gratiae futuri?) supervenit ecce inopinatissimus exercitus Persarum, quos caedem videlicet ad obstandum initiis huius coloniae impellebant causae, quae Andronicum ad condendam eam moverant: ut enim hic fraenum licentiae praedandi ac receptaculum copiarum in clades Persidis imminuentium constitutum in ista vicinia voluerat, ita illi ea ipsa metuentes omni mature incumbendum conatu censebant ad excutiendum hoc iugum velut impositum cervicibus, et certam perniciem a suo limite removendam. ergo Mantachias quidam cognomento Salpaci, quae vox lingua Persica fortem sonat, innumeris quas ductabat succinctis copiis urbi Trallium se admovet, eamque undique obsidione amplectitur. statim, ut in improvisa re, magnis conflictatus angustiis est summus novae civitatis magistratus, magnus chartularius Libadarius. nam cives famis subito ac sitis incommoda tam gravia senserunt, ut et cibus immundis infandisque ora polluere, et cum arentes fauces humor omnis deficeret, sectis equorum venis eductum sanguinem avidè haurire cogereantur. ac cibi quidem desiderium tolerabilius initio fallebant substitutis in locum meliorum carnibus morientium sponte iumentorum et omnis generis animantium brutarum; quarum non sufficientem copiam multi non raro supplebant vorandis

καὶ αὐτῶν ἔπιτεσθαι. τῇ δὲ γε δέψῃ καὶ μᾶλλον οὔση βιαιοτέρα
οὐκ ἦν ἐπινοῆσαι θεραπεῖαν, καὶ ταῦτα τὸ μεσημβρινὸν τοῦ
ἡλίου φλέγοντος. ὤθεν καὶ προσεχώρουν ἐκόντες τοῖς πολεμοῖς,
ἀνεκτότερον ἡγούμενοι θανάτου τρόπον ἕπαντα τοῦ διὰ λιμοῦ τε D
καὶ δέψης, καὶ καγκάνοις προσλιπαροῦντες τοῖς χεῖλεσιν, ὥς ἐν-
τεῦθεν ἰλέους τύχοιεν, ἐκεντοῦκτο καὶ ἔπιπτον ἀκηδεῖς, μηδὲ
ταφῆς ἀξιούμενοι. Πέρσαι δὲ καὶ ἔτι τοῖς ἐντὸς ἀντίσχεουσιν
(ἡλίῳ γὰρ ἀφῆξασθαι ποθεν συμμαχίαν ἢ μὴν ἐπικουρίαν τῆς
συμποῤῃς) ἐπενόουν τὰ χαλεπώτατα, καὶ πελταῖς συγχολί τῶν
10 θυρεαφόρων ἐφρίζοντες ἐκολλῶντο τοῖς τείχεσιν. οἳ δὲ καὶ E
ὑπόθεν πέτραις βαλλόμενοι τῶν βολῶν ἠλόγουν· πατάγῃ γὰρ
καὶ μόνῃ περιῆν ἐκείνοις τὸ φοβερόν, κάτωθεν ὑπορούσσουσι μο-
χλοῖς τε καὶ κατασείσταις. τοῦτο πολλαχοῦ γεγονὸς τοῦ τείχους
ὑπεσπῶντο μὲν θεμέλια, τὸ δὲ γ' ἐπικείμενον τῶν κτισμάτων
15 ἔσθλοισ· ἐτοίμοις εἰς ἀναψιν ὑπημείδετο, καὶ μόνον ἦν πῦρ ἐμβα-
λεῖν ὥς μηδὲ πρὸς ὀλίγον ἀνθέξουσιν. καὶ δὲ πολλάκις ὁμολο-
γίαις τὴν πόλιν παραστήσασθαι βουληθέντες, ὥς καὶ πέμποντες P 324
ἤξιον, καὶ σώζειν τοὺς περιόντας, οἳ δ' ἀποκρουσθέντες τῶν
σφίσι βεβουλευμένων μάχαις αἰρούσι καὶ κατασκάπτουσι, καὶ
20 τὴν πρὶν ἐν χρησιμοῖς κειμένην περιφανέσι καὶ γ' ἐλπίσιν ἀπῆλ-

hominum quoque fato absumptorum cadaveribus. sitis levandae difficilior
erat ratio, quod illa quam dixi, cruoris equini potio nec satis ardorem
restringeret, et tabem ingenerans mortes frequentaret. itaque destituti
liquore omni, meridie praesertim sole flagrante, ultro ad hostes accede-
bant, quamvis diram necem minus horribilem rati lento sitis ac famis
viscera depascentium vivicomburio. at miseri siccis labris aquam suppli-
citer petentes adeo non flectebant ad misericordiam barbaros, ut hasti-
lium mucronibus confossi repellerentur; et qui plerique istis vulneribus
occumbebant, foede inhumati iacerent, nec pulveris iniectione dignati:
in his tamen spe auxilii a Caesare venturi constantiam circumsessi obsti-
nabant, qua Persae indignati oppugnare hactenus tantum obsessos omni
ope decreverunt. moenibus igitur se densi admovent, illicque perstant
scutis capita protecti, et sub tuta testudine casus omnes devolutarum ex
alto molium excipientes innoxie. tum securi experta soliditate tegminis,
omne aliud praeterquam strepitus et inanis soni defectorum superne ac
citra damnum resiliuntium telorum incommodum arcentis, suffusioni muri
per otium vacabant, terebris ferramentisque id genus emolientes locis
subinde variis, et egerentes saxa, quoad fundamenta ipsa subvellerent
molemque superiorem tibicinibus e ligno subditis suspenderent, certa mox
secutura murorum strage, ubi subiliciendus in tempore ignis tigna con-
sumpsisset. inter haec crebris lacescebant invitationibus obsessos ad sa-
lutem deditione paciscendam; quas cum illi repellerent, subruti undique
muri ruinam fecerunt, aditus aperientes vastos irruentibus Persis. sic
destructa mox ab ortu suo est infelix civitas, mendacibus ominibus vati-

- ρημένην χρησταῖς εἰς χοῦν καταβάλλουσι, καὶ πληθος ἐκείνο πᾶν οὐ ῥαδίως ἀριθμητὸν ἔργον μαχαίρας ποιοῦνται. τοῦτο ξυμβάν
- B** κατάρθωμα δεύτερον Πέρσαις μετὰ τὸ πρῶτον τὸ κατὰ Νύσσαν, ᾧ δὴ ὁ παρακοιμώμενος Νοστόγγος ἐλλειμμένος μεγίστοις ἀναροῖς τοὺς ἀμφ' αὐτὸν περιέβαλεν, ὥστε μετὰ τὴν σφῶν ὧν μὲν σφαγὴν ὧν δ' ἄλωσιν καὶ αὐτὸν ἀλῶναι, μεγάλως πρὸς θάρος ἐπῆρε, καὶ τὰ τῆς ἀνατολῆς κατέθεον κραταιότερον. βασιλεὺς δὲ ὁ νέος ἠύλλετο τέως κατὰ τὸ Νύμφαιον, ἐμπρόθεσμος ὧν
- C** ἀπαντᾶν πρὸς τὸν πατέρα κατὰ μικρόν.
- D** 22. Βασιλεὺς δὲ καὶ τὸν μετὰ τὸν βασιλέα πορφυρογέν¹⁰ νητον Κωνσταντῖνον γυμνάζειν οἷον θέλων πρὸς μάχας ἀρείκας, ἄλλως τε δὲ καὶ τῶν Τριβαλλῶν κεκινημένων, ὡς καὶ τινι Κοτανίτῃ ἀποστατήσαντι βασιλέως τὰ ἐκείνων στρατεύματα ἔγχευεσθαι καὶ μέχρι Σερρῶν δι' αὐτῶν κακοῦσθαι τὴν χώραν, πολλοὺς καὶ μεγάλους ἄρχοντας παραδοὺς πρὸς δύοσιν ἐκπέμπει· αὐ¹⁵
- E** τὸς δὲ τῶν καθ' ἓω κακῶς ἔχειν ἀγγελλομένων, ὅσον περὶ Σάγαριν ἦν ἐκ γε στομίλου καὶ μέχρι Προύσης, ἐξ αὐτῆς ὡς εἶχεν ἐνσκευασθεὶς διαπερᾶ τὸν Βόσπορον, καὶ πρὸς τοῖς πρόποσι τοῦ ἁγίου Ἀδξεντίου βουνοῦ ἐκείσε που κατασκηνοῖ, ἀναμένων στρατεύμα ὀνυκὸν ἐπὶ ῥήτοῖς συλλεγόμενον ὥστε παρ' ἐκείνον ἵνα²⁰

ciniorum illustrium in spes vanissimas inflata; et ille non facile numerabilis populus gladii barbarici miserabilis victima concidit. alter hic successus fuit armorum Persicorum a priori ad Nyssam relata victoria, qua praefectus sigilli Nostongus cum suis circumventus et in maximis aie auxilio derelictus angustiis, cunctis quos habebat secum aut morte affectis aut servituti addictis, ipse quoque captus multum et fiduciae et facultatis victoribus addidit universum deinceps Orientalem limitem impuse incursionibus vastandi. dum haec agebantur, iunior Augustus ad Nymphaeum diversabatur, constitutam propinquo ad patrem occursui diem opperiens.

22. Imperator autem iunioris Augusti fratrem natu minorem Porphyrogenitum Constantinum imbuere rudimentis militaris artis et experientia iam tum formare ad fortitudinem bellicam cupiens, eius in expeditionem mittendi occasionem sumpsit ex quodam motu Triballorum, eo usque progresso ut ii adscito in ducem exercituum suorum quodam Cotanitzā, qui ab imperatore defecerat, regiones imperio subiectas incurrare usque ad Serras vexando vastandoque nuntiarentur. movit ergo Constantinus in Occidentem iussu patris, qui viros ei primariae dignitatis multos et magnos militiae comites istius et ministros potestatis assignavit ipse autem Augustus denuo comperto certis nuntiis periclitari vexarique Orientalem quam late patet circa Sangarim tractum, ab huius ostio retro usque ad Prusam, confestim instructus quam optime licuit ex copia praesenti, transfretat Bosporum, et ad radices collis Sancti Auxentii fixis tabernaculis moratur expectans Occidui limitis exercitum, qui locis interim condictis congregabatur, quo deinde simul iunctus imperatori se

συνεκρατεῦσονται. καὶ δὴ ἐπεὶ καὶ παρὰ τοῦ Ἰωσήφ, ὃς δὴ εἰς Χρῆλὴν ἐξώριστο, ἤξιοῦτο ἐφ' ᾧ μετοικίσεσθαι (εἶναι γὰρ τὸν τόπον δυσχερῇ χειμεριοῦσιν, ὥς καὶ πείρα γνοὺς ἐμάνθανεν P 325 ἐκείσε τὸν χειμῶνα διενεγκίον, κἂν εἰ τὸν ἐπιόντα διαγαγεῖν ἀναγκάζοιτο, μὴ ἂν ἀντισχόντα περιεῖναι), πέμψας μετακαλεῖται, καὶ γε παρ' ἐαυτῷ κατεῖχεν ἐν ταῖς σκηναῖς. καὶ ταῦτα μὲν ἐπράττετο μηνὸς Μαιμακτηριῶνος, κακεῖνον ἔχων παρ' ἐαυτῷ καὶ πολλάκις τῆς ἡμέρας βλέπων ὑποποιούμενος περιέθαιπεν, ἠδὲως ἀκούων καὶ πολλοῖς ἀνύων δι' ἐκείνου μεσιτευόντος τὰ αἰ- 10 τήματα. ἀπένεμε δέ οἱ καὶ πρὸς τὴν ἑσαυθις κατοικίαν τὴν τοῦ Β Κοσμιδίου μονήν. καὶ διὰ ταῦτα καὶ ὁ γέρων ἡπίως καὶ προσηνῶς προσεφέρετό οἱ, ὥστε καὶ τὸν μὲν βασιλεῖα χαριεντιζόμενον ἐκείνον εἰς τὸ πατριαρχεῖον καλεῖν, κακεῖνον λέγειν ἔτοιμον εἶναι, εἰ μόνον ἀναλυθείη τὰ γεγονότα. οὐκ ἦν δὲ ἔρα τότε λύεσθαι 15 ταῦτα, ἀλλὰ καὶ αὐθις νέου γεγονότος πάπα τοῦ Νικολάου ὁ μὲν κρατῶν καὶ πάλιν τοὺς παρ' ἐκείνον ἐλευσομένους ἐπεμπευ. ἀπέ- C στέλλε δὲ μετὰ ταῦτα καὶ τὸν τῆς ἐκκλησίας δομῆστικον Μανδᾶν ἢ καὶ Μερκούριον εἰς τὰ περὶ Ἀπουλίαν, ἔννοιαν δώσων ἐκείνοις τὸν πῦπαν, εἰ μὴ ποιοῖεν τὰ ἐπεσταλμένα· εἰς τοῦτο καὶ γὰρ 20 τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς χρῆσθαι πρέσβεισιν. ὃς καὶ περιπεσὼν τοῖς

adiungeret eumque in expeditione sequeretur. illic diversanti perlatae preces a Iosepho sunt, exulante, ut dictum est, apud insulam Chelen; unde transferri petebat, causatus inclementiam illius coeli per hiemem, cuius rigorem hibernis iam unis expertus affirmabat constare sibi certo haud se posse aliam illic hiemem vita salva traducere; quare cogi manere illic nihil mitius esse quam occidi. his annuens Augustus statim accersitum senem apud se in tabernaculis habuit, Iunio qui tunc currebat mense, gratumque hospitem rursus veteri benevolentia dignatus humanissime fovebat, saepius in die visens, libenterque quae rogabat audiens; unde multis tunc contigit eius interventu impetrare ab imperatore quod optabant. assignavit autem ei in habitationem commodiorem, qua deinceps uteretur, monasterium Cosmidii. his delinitus senior placide amiceque, oblitteratis offensionibus, cum Augusto agebat pari familiaritate respondente, adeo ut quodam inter eos eius generis colloquio quasi locans imperator seni diceret velle se illum patriarchali sedi restituere; cui pariter renidens reposuit Iosephus paratum ad id se esse, modo iam acta revocarentur. at illa in eam iam firmitatem coalescerant, ut rescindi tunc quidem nequirent. quin potius nova tunc nuntiata creatione papae Nicolai, adstringendis fortius pactis imperator intentus legatos ad eum alios destinavit. misit et deinde domesticum ecclesiae Mandam sive Mercurium in partes Apuliae, confusus inviolatum fore ob perspectam imperatoris apud pontificem gratiam. et quia intelligebat pontificio favore protegendum efficacius ecclesiasticum, tali potius ad res etiam reipublicae tractandas quam seculari utebatur. nec spes in hoc eum plane sua fefellit: nam cum Mandam rex

τοῦ ῥηγὸς Καρούλου ἀλλοκεται· καὶ αὐθις ἀγγελθὲν ὡς πρωτο-
κῆρυξ τῆς ἐκκλησίας ὁ συσχεθεῖς, καὶ προσταχθὲν αὐτίκα παρὰ
D τοῦ πάπα, φυλακῆς ἀπολύεται. καὶ ταῦτα μὲν ὁ κρατῶν ἐποίει,
πολὺς ὢν τῆς φαινομένης ἐκείνης εἰρήνης διανιστᾶν. ὅθεν καὶ
χώραν οὐκ εἶχον οἱ τοῦ Ἰωσήφ πρὸς ἐκείνων λόγοι, πλὴν τοῦ
φιλικῶς ἔχειν καὶ τὰ εἰς ἀνάπausιν ἐκείνῳ προσνέμειν.

Ε 23. Τῷ δὲ πατριαρχεῦοντι Ἰωάννῃ οὐκ ἦν τὰς ἑμολογίας
φυλάττειν, ὥς πρὸς τὸν γεραρὸν ἐκείνον ἄνδρα τὸν μέγαν οἰκο-
P 326 νόμον τῆς ἐκκλησίας τὸν Ξιφιλῖνον ἐποίει Θεόδωρον, ὡς οὐ γρά-
ψοι, ὡς οὐκ ἀντίποι περὶ δογμάτων κἂν ὃ τι λέγοιεν ἄλλοι·¹⁰
ἀλλ' ὁσημέραι δεχόμενον τὰ τῶν ἄλλων, οἱ δὲ καὶ ἐς μέγα πῆ-
ξανον τὴν παραβασίαν ἐξ ὧν ἀπὸ γραφῶν δεικνύειν ᾤοντο οἱς
πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς εἰρήνευσαν, καὶ τῷ κατὰ σφᾶς ἀσφαλεῖ τῇ
τῶν ἄλλων ὁργῇ ἐξέκαμον, εἰ τοιούτοις συνισχημένοι τοῖς χαλε-
ποῖς ἀγνοοῦσι. διὰ ταῦτα παρῆγον κἀκείνων γράφειν, καὶ ἀπὸ¹⁵
γραφῶν συνιστᾶν ὡσαύτως ὡς οὐκ ἔσφαλται σφίσις ἐπὶ τοσούτων
B τὴν τῶν ἐκκλησιῶν καταπραξαμένοις εἰρήνην, ἀλλὰ καὶ χωρὶς

Carolus comprehensum custodiam dedisset, papa certior factus eum qui
mancipatus carceri fuerat ecclesiae praeceptorem esse, solvi eum confe-
stim et dimitti liberum curavit. in hunc modum multus erat imperator
in ista, fucata licet nec ex vero coalita, pace coagmentanda. quare lo-
cum apud eum non invenerunt illati contra eam sermones a Iosepho, qui
gratiam apud principem antiquam nova reconciliatione resarcitam eatens
tenoit, ut ipsi tunc restituto in familiaritatem pristinam etiam de com-
modiori diversorio ad votum provideretur.

23. Caeterum patriarcha Veccus tenere se non potuit intra fines
pactorum quibus ultro se obstrinxerat viro illi praestanti magno oeco-
nomo ecclesiae Theodoro Xiphilino, pollicens se non scripturum aut con-
tradicturum circa dogmata, quidquid alii dicerent. cum enim quotidie
acciperet nova adversantium scripta, quibus invidiose exaggerabant cri-
men admissorum in communionem Latinorum, quod nihili minus quam ne-
sariam apostasiam esse contendebant, id demonstrare se putantes certis
quae allegabant Scripturarum testimoniis, adiungebantque ipsos falsa ista
et perversa securitate, qua impio facto velut recto et laudabili per erro-
rem delusae conscientiae acquiescebant, accendere in se iras odiosque
aliorum propter caecitatem animi, qua non cognitis quibus impliciti haere-
rent malis in iis sibi placerent, — cum huius, inquam, sententiae li-
bellos prodire spargique in vulgus plurimos cerneret, pertractus tandem
ad scribendum est, contraque demonstrandum testimoniis pariter scripto-
rum authenticorum, nihil a se aut a suas partes sequentibus erratum in
omnibus quae hactenus egissent pro pace concilianda ecclesiarum, sed vel
si nulla ratio haberetur utilitatum ingentium quae ex hac reconciliationis
in rempublicam universam redundarent, ipsam per se concordiam honestis-
simam fuisse remotamque ab omni periculo conscientiae laedendae,
quippe cuius aequitas et sanctitas auctoritatibus veterum patrum gravi-

τοῦ εἰς συμφέρον προβῆναι, αὐτὴν καὶ αὐτὴν ἀσφαλῶς ἔχειν
 ἐκείνοις πράξαι, συγκροτουμένην καὶ ἀπὸ γραφῶν ἄλλοθεν.
 πάντες γοῦν εἰς χεῖρας ἐκείνῳ τὰ τῷ σοφωτάτῳ Βλεμμίδῃ γρα-
 φέντα πρὸς τε τὸν βασιλέα Θεόδωρον, ἀρχὴν ἔχοντα τὸ "ὁ ζη-
 5 τῶν ἐν οὐ καίρῳ καὶ λαμβάνων ἐν καιρῷ," καὶ τὰ πρὸς τὸν
 Βουλγαρίας Ἰάκωβον, τὸ "ἔστι μοι πάθος ὅπερ ἐξαγγελῶ·
 πρὸς ἀκρίστορα γὰρ ἰαρόν" προσέμιον φέροντα. ἐμπέπτῃ καὶ C
 βίβλος ἄλλη τοῦ Μαρωνείας Νικήτα, ὃν ἡ μὲν μεγάλη ἐκκλησία
 ἐν τιμίοις καὶ εἶχε χαρτοφύλακα, ὕστερον δὲ ἡ μεγαλόπολις Θεσ-
 10 σαλονίκη ἀρχιερέα ἐπλούτησεν, ἐν ὅλοις πέντε λόγοις τὰ τῶν
 θείων γραφῶν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τῶν ἐκκλησιῶν ἀνελίττουσα.
 καὶ ταύταις οἶονεὶ θεμελίους χρησάμενος συνείρε τὰ πλείστα,
 κατὰ σκοπὸν μὲν τῶν ἐκείνοις γεγραμμένων βάλλειν ἐθέλων, ὅμως
 δὲ καὶ λίχναις ταῖς γραφαῖς ὁμῶν ἐπιμελέστερον ἀνηρεύνα, καὶ D
 15 πάντ' Ἱθύνει πρὸς τὸν πρῶτον σκοπὸν ἐκείνον, ὥς ἐπ' ἀσφαλῆ
 πεπραγμάτευται. πλην οὐκ ἐπ' ὀλίγοις ἴστα τοῖς ἀριδύλοις τοὺς
 λόγους, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῖς μὴ ἀρμόττουσι λιχνευόμενος, οἷς καὶ
 ἀντιλογία εὐλογος ἐφῆπτο, ταῦτόν τ' ἔπασχε τοῖς κακοσίτοις, οἳ
 χρησίμην τροφήν καὶ τῷ στομάχῳ ῥαδίαν κατασχεῖν προσφερό-
 20 μνοι, ὕστερον καὶ τοῖς μὴ χρησίμοις ἐπιχρήναντες, ἐξέμισαν

18. τ'] τι?

simisque omnis generis sacrae antiquitatis suffragiis egregie commendata
 probaretur. procincto autem Veeco ad hoc tractandam argumentum in-
 ciderunt forte in manus quae sapientissimus Blemmidas ad imperatorem
 Theodorum scripserat hoc initio "qui quaerit non in tempore et accipit
 in tempore," et aliud ad Iacobum Bulgariae eiusdem viri scriptum, cuius
 est hoc exordium "labore morbo quem aperiam: cum sacro enim medico
 sermo mihi est." praeterea opus aliud Maronensis Nicetae viri venera-
 bilis, qui ex magnae ecclesiae chartophylace magnae Thessalonicensis ec-
 clesiae archiepiscopus fuerat, quo opere libris quinque explicabantur e
 divinis scripturis quae ad pacem ecclesiarum constituendam pertinerent.
 haec igitur Veccus accurate sibi lecta scriptionis quam meditabatur quasi
 fundamenta habuit; quibus aliunde colligens adstruxit plurima, pro scopo
 intuens illud ipsum quod istorum commentariorum auctores sibi proposue-
 rant. contendens autem ad istum finem cupido quodam impetu scribendi,
 indeque perscrutatos singula diligentius, cuncta direxit ad primum illum
 scopum demonstrandi recte ac secure in hac concordiae tractatione acta
 esse omnia. verum capto semel impetu scribendi non in paucis illis con-
 stitit quae demonstrantur evidenter: et prolapsus aviditate quadam alia
 his atlexuit non convenientia, quibusque non sine ratione contradictum
 est, simile quid passus iis qui crudi, et stomacho infirmo, ubi cibum
 utilem et facili confectionis perceperunt, alia super ingerunt non sala-
 bria, gulae inhiantis aviditate tracti, unde contracta nausea profuturam,
 si solum fuisset, alimentum, una cum noxio pariter evomunt. quid autem

συνάμει' ἐκείνοις καὶ τὴν συνοίσουσιν. τί τὸ ἐντεῦθεν; μάχη τις
 Ε' ἐπ' οὐ καιροῖς καὶ φιλονεικία συνίσταται. τὸ δὲ τῆς μάχης
 κεφάλαιον ὅτι κινοῦνται δόγματα. μέλει, εἴτα ὑμῖν μὲν ἐφάτο
 ἐς ὅτι χρήσασθε δόγμασι, καὶ εἰσιτὰ ἐς οἶκον κυρίου, ταῦτόν
 δ' εἰπεῖν καὶ δογματῶν, καὶ ὅτι λέγοιτε· ἄλλοις δ' οὐκ ἦν με-5
 μνησθαι δογματῶν ἀπολογουμένοις περὶ δογματῶν, καὶ μεμνῶν-
 ται ἀναγκαζόμενοι, ἀδικοῖεν ἄν; ἐγὼ μὲν οὐκ οἶμαι. πλὴν
 μέχρι καὶ αὐτῶν βυσιλικῶν ἀκοῶν τινὲς ἀνῆγον τὸ ἔγκλημα, καὶ
 P 327 γ' εἰρηνεύειν ὑπὸ σπυγνοῦντο, εἰ βασιλεὺς ῥητικῶς προστάσσοι μὴ λα-
 λεῖν τινὰ δόγματα, καὶ οἷα καὶ ὅπως λέγοι. ὁ μέντοι γε βασι-10
 λεὺς θάλλων μὲν καὶ τὴν εἰρήνην ἐκείνων, δυσχεραίνων δὲ καὶ
 τὴν αἵτησιν, ἐκτίθεται δόγματα γράμμασι, δοκοῦν μὲν ἀσφα-
 λές σφοδρῶς ἐφ' ὅπερ ζητοῖεν, ἄλλως δ' ἔλεγον προϊσχύμενον.
 Θεοῦ γάρ, ἔλεγε, μνημονευτέον μᾶλλον ἢ ἀναπνευστέον. δόγμα
 ἄρα μνήμη Θεοῦ. τὸ μέντοι γε τῶν γραφῶν παρεκκλίνειν κα-15

4. χρήσασθαι?

inde consecutum est? conflatum nempe certamen intempestivum commis-
 sumque iurgium, acriter repugnantibus Vecco plurimis; quorum in ipsam
 querelam hoc caput erat quod per eum moverentur dogmata, quod
 tam ipse quam ei adhaerentes rixas inanes sererent. addebant "licet
 sane privatim istas inter vos de dogmate agitare controversias, sed absti-
 nete ab his rixis introducendis in domum domini," quasi dicere "se-
 tire vos et loqui privatim de dogmatibus ut vultis, fuerit tolerabile.
 illud deprecamur: temperate ab his disceptationibus vulgandis et turban-
 da simplicitate rudis populi bona fide traditis acquiescentis." hae multo-
 rum voces audiebantur occasione scriptorum Vecci, in quibus et illud
 quidam reprehendebant, quod in iis iniqua conditione certamen cum ad-
 versariis capesseret, disceptans ipse de dogmate, qua de re sciebat aliis
 silentium indictum. in quo si eos lacessere pergeret, et ii pro necessaria
 propugnatione receptae doctrinae mentionem in respondendo facere coge-
 rentur dogmatum, an contra interdictum agerent et iure mulctarentur?
 equidem haud crediderim. illud scio, perlatis usque ad aures principis
 accusationes eo nomine adversus Veccum a nonnullis, pollicentibus ac-
 quieturos sese porro iam statutis et in pace tranquille persisturos, modo
 diserte vetaret imperator ne quisquam in iis quae deinceps ederentur
 scriptis dogma ipsum attingeret, pacem tueri ac recte iusteque initam
 quibuscumque aliis vellet ac posset argumentis defendere contentus. his
 auditis imperator, qui et istos se quomodocumque continere in usu et
 amplexu pacis magnopere optaret, nec tamen probaret quod petebant,
 ingratam petitionem elusit vulgando ambiguo edicto, quo cum videretur
 securos eos quantum opus erat reddere super eo quod proposuerant, cal-
 lide se tamen subducebat invidiae querelisque partis contrariae; quin ei
 etiam se commendabat arcana submista sugillatione horum ipsorum quos
 placare tunc velle videbatur. haec enim erat edicti sententia: dei utique
 mentionem pari cum respiratione frequentia iterari ius fasque esse. quare
 dogmatis, quod dei memoria contineretur, professionem adeo non a se

λυτίον εἶναι καθάπαξ προσέτασεν. οὐ μὴν δὲ καὶ αἰτίας ὁ Β
 πατριάρχων ἀπολέλυτο, πρῶγμα σκιρρωθὲν ἤδη χρόνοις πλεί-
 στοις ἔξαπινάως μαλάττειν ἐθέλων, καὶ ταῦτα τιμωρίαις μεγί-
 σταις τοῦ βουσιλέως τοὺς ἀποστατοῦντας εὐθύνοντος. σῶφρον
 5 οὖν ἦν, εἰ σιγῶν διετέλει καὶ τὴν κατηγορίαν διέφερε πρῶως·
 ἦτιον γὰρ ἦν τὸ δεινόν. διδοὺς δ' αἰὲν ὑπεκκαύματα μάχης
 οὐκ ἀσφαλῆσι πάμπαν ἀντιλογίαις ἐκείνοις μὲν παρεῖχε λαβάς,
 ἑαυτῷ δὲ καὶ τοῖς κοινωνοῦσι τὴν ἰσαῦθις βλάβην προὔξεναι.
 τότε δὲ τὴν Ἰωσήφ πυθόμενος ἄφιξιν, ἔτι δὲ καὶ τὴν τοῦ Ἐφέ- C
 10 σου τῷ βασιλεῖ προσεδρεῖαν ἐν οὐ κυλαῖς ὑποψίαις ποιοῦμενος,
 ἐπιστέλλει τῷ Ἐφέσου, προστιθεὶς τὸ πᾶν τῷ ἱερωτάτῳ κατὰ
 θωπίαν, τῷ γράφειν πυνιερώτατον. βασιλεῖ ἐντυγχάνειν ἡξίον,
 τὴν εἰς ἐκείνον τοῦ πατριάρχου ἄφιξιν εὐμενῶς κατανεῖναι, εἰ δὲ
 καὶ ῥητῶς προστάσσοι, πρὸς τοῦτο εἰσεσθαι χάριν οὐ μετρίαν
 15 τῷ συνεργήσαντι. ἐκείνος μὲν οὖν τὰ τοῦ πατριάρχου δεξιόμενος
 γράμματα, θέλων ὑποκρίνεσθαι τὸν φιλοῦντα (ἦν γάρ οἱ καὶ ἔτι D
 τῶν χθιζῶ κινήθέντων χάριν παρασπαίρουσα ἡ ἀπ' ἐχθρα), βασι-

vetari, ut ultro etiam commendaretur. at pervertere Scripturas aut de-
 clinare a vero eorum sensu permitti nulla ratione posse. itaque se id
 quidem omnino prohibere. sic ille. nec per hoc tamen plane culpa sol-
 vebatur patriarcha, qui rem induratum inveterata possessione longissimi
 temporis repente mollire aggrediretur; aggravabantque invidiam poenae
 atroces ab imperatore repugnantibus inflictæ. sapientius igitur facturus
 erat, si taceret accusarique sese moderate ac mansuete sustineret: minus
 enim id malum erat. nunc ad omnes contradictiones exardescens, et fo-
 menta semper nova flagranti plus satis per se rixæ subiciens, conten-
 tiones accendit in aliquid ipsi ad extremum perniciosum erupturas: non
 enim tam caute multa disputare poterat, quin daret ansas adversariis,
 quas illi quandoque arripientes ipsi et eius sequacibus haud levia deinde
 intulerunt damna. tunc porro audito Iosephi ad imperatorem accessu,
 tum præterea cognito Ephesium cum eodem imperatore assidue versari,
 suspicionem ingressus non inanem, facile fieri posse ut hi quidpiam ad-
 versum se moverent, eius periculi prævertendi hanc rationem iniiit. scri-
 bit ad Ephesium; eumque ut ipsa inscriptione demereretur, non simpli-
 citer *ιερωτάτου* sanctissimum, qui solet titulus episcopis tribui, sed
πανιερωτάτου plane sanctissimum in fronte literarum nuncupat. in ipsa
 deinde epistola etiam atque etiam orat ne gravetur impetrare sibi ab
 Augusto facultatem eius conveniendi, cumulaturus beneficium, si daret
 operam ut ad hoc ultro ab ipso principe invitaretur. certe ageret effica-
 citer ut se ad ipsum proficisci saltem placide annueret. ingentis se gra-
 tiae in omne tempus ei debitorem fore, si hoc sibi votum ex sententia
 coficiat. his Ephesinus literis acceptis guaviter persistendum statuit in
 simulatione amicitiae. etsi ergo multum, nec prorsus familiaribus obscu-
 rum, in eius penitus animo flagrabat arcanæ in Veccum offensionis ob-
 super gesta, imperatorem tamen adiit, et exposito patriarchæ desiderio,
 ut ei quod cupiebat indulgeret persuasit. aversionis porro Ephesini a

λεί προσαγγέλλει καὶ οἱ ἀνύει τὴν πρὸς ἐκείνον ἄφιξιν. τὰ δὲ τῆς ἀπεχθείας αἷτια (ἀναγκαῖον γὰρ καὶ περὶ τούτων εἰπεῖν) ἦσαν μὲν τινα καὶ ἄλλα, ὧν οὐ πολλὸς λόγος, τὸ δὲ χείριστον ὅτι οἱ περὶ τὸν Ἐφέσου καὶ πολλοὶ τινες τῶν ἀρχιερέων, πολλὰ παθόντες πρὸς τὸ καταδέξασθαι τὴν εἰρήνην, οὕτω μόλις καθυπεκλήθησαν
 E καὶ τῷ δοκεῖν εἰρηνεῖν, θεραπεύοντες τὴν συνείδησιν οὐκ ἀπὸ γραφῶν μᾶλλον (οὐ γὰρ ἦν ἐκ τούτων καιρὸς) ἀλλ' ἐκ τοῦ πολλὰ τοιαῦτα πολλὰκις οἰκονομηθῆναι τῇ ἐκκλησίᾳ χάριν μειζόνων καλῶν, ἀντιστατικῶς εἴποι ἄν τις τῶν ῥητορευόντων, ὅταν τι τῶν οὐ καλῶν γίνηται καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ πεπραγμένου μείζον ἀπαντή-
 10 ση καλόν. οὕτω γὰρ καὶ Παῦλον ξυρῆσθαι καὶ ἀγνεῦσαι καὶ περιτεμεῖν Τιμόθεον· οὕτω τὸν Μοψουεστίας μὴ ἐκκηρυχθῆναι παρὰ τῆς τρίτης συνόδου Θεόδωρον· οὕτω πρὸς τούτου τὸν μέγαν
 P 328 Βασίλειον τὰ τοῦ Οὐάλεντος δῶρα τῇ ἐκκλησίᾳ προσαγόμενα δέ-
 15 χεσθαι· οὕτω τὰ καὶ τά, ἵνα μὴ καθ' ἕκαστον λέγοι τις, δοκ-
 μασάντων τῶν ἐπὶ τῶν πραγμάτων τότε πεπραχθαι. οὕτω τοῖ-
 νυν καὶ οὗτοι τὴν εἰρήνην ἐδέχοντο, ὥστε καὶ προσομολογεῖν ἡμαρτηθῆναι σφίσι, ἣν τις σκοποῖ πρὸς τὰς φάλαγας, καὶ τοῖς

13. τὸν deerat.

Vecco causas exponere hic distinctius operae pretium iudico. erant quidem et alia incentiva huius odii non multis nota: caeterum capitale in eis et immedicabile maxime unum eminebat, quod tam Ephesinus ipse quam alii plurimi paria sentientes episcopi, magnis adacti malis ad amplectendam pacem, ea tantum tenus in eam consenserant, ut seposita ratione dogmatis et nulla re in scriptis ac decretis immutata, quorum in dubium vocandorum aut de novo discutiendorum tempus negabant esse, exterius dumtaxat concordiam cum Latinis tenerent, salvo se fidei ac religionis officio consentire in id posse rati accommodationis necessaria temporibus ratione, cuius exempla multa in ecclesiae veteris historiis habebant. cessabant, inquam, sic dumtaxat tuta conscientia Latinorum communionem admitti, ut rem non per se probabilem aut usquequaque ad fidei regulas exactam, verum ut quae tolerari prudenter posset metu incommodorum graviorum; quodque non absolute sed comparative, ut magistri artis rhetorices loquuntur, commendaretur et bonum putaretur, non prout in se spectabatur, sed quatenus conferebatur cum maioribus, quae ex hoc nascebantur bonis. sic nempe Paulum caput sibi totondisse aliosque usurpasse purificationum Iudaicarum ritus; sic ab eodem Timotheum circumcisum; sic abstinuisse tertiam synodum ab excommunicando Theodoro Mopsuestiae; sic antea magnum Basilium Valentis dona ecclesiae illata suscepisse; sic alia et alia in praeiis rerum gestarum monumentis eius generis notata reperimus, ne singillatim persequamur singula. hoc igitur hi modo pacem nuper sancitam accipiebant, ut faterentur in eo peccatum a se videri posse ei qui de re ipsa per se censeret, et de officio religionis, quo iubemur aberrantium a fide communionem reicere, severo et rem ad vivum rescecande statueret. Vecco autem ista exceptio non

ἀποστατοῦσιν δόλιως προσφέρεσθαι ὡς ἀπηκριβωμένοις μάλα πρὸς
 τὸ ὁρῶν. τῷ δ' οὐκ ἦν ἀρεστὸν οὕτω, ἀλλ' εἰ μὴ δεικνύοι καὶ
 σφάλλοντας τοὺς προτέρους δῆθεν ἐκ τῶν γραφῶν, οἳ δὴ καὶ B
 τὴν πρὸς ἐκείνους εἰρήνην οὐ κατεδέχοντο, οὐδὲ βιωτὸν εἶχε τὸν
 βίον. δθεν καὶ συχνὰς σὺνόδους καθίστα, καὶ προσεκαλεῖτο
 πολλοὺς καὶ τῶν ἔξω, καὶ βίβλους ἀνελίπτει, καὶ ἄλλας ἔξετι-
 θειτο πλείστας, δεικνύων, ὡς εἶχε, τὴν εἰρήνην τὸ ἀσφαλὲς
 ἔχουσαν, καὶ τὰ πλείωτα προσελιχνέυετο. δέον γὰρ Λαμασκη-
 τὸν τε καὶ τὸν θεῖον Μάξιμον καὶ ἐπὶ τούτοις τὸν θεῖον Ταρά-
 15 σιον, ταῦτόν δ' εἰπεῖν καὶ τὴν ἐβδόμην σύνοδον πᾶσαν, ὅτι καὶ C
 πάντες τὴν ἐκείνου ὁμολογίαν τὴν πρὸς τοὺς ἀνατολικοὺς πεμ-
 φθεῖσαν ὑπεσημήναντο καὶ διὰ τῆς ἐκείσε προσθήκης ἐπὶ τῇ τοιαύ-
 τη ὁμολογίᾳ, ἐκ πατρὸς γὰρ διὰ τοῦ νιόυ ἐκπορεύεσθαι διδασκά-
 μεθα παρ' ἐκείνων λέγειν, — δέον οὖν ταύτας προῖσχομένον καὶ
 15 αὐτὸν ὅσον ἐπὶ τῇ προσθήκῃ καὶ θεραπεύεσθαι καὶ θεραπεύειν,
 καὶ μηδὲν παρεγχειρεῖν ἐξηγήσειν, ὃ δὲ πολλὰς τῶν γραφῶν
 συνιφέρει. καὶ τὸν μέγαν Βασίλειον εὐρὼν τὴν ἐπὶ τοῦ νιόυ ἐκ D
 εἰς τὴν διὰ μεθαρμύζοντα ὡς ὑπαλλαττομένων τῶν πρυθίστων,
 ὡς τὸ ἐκτεσάμην ἄνθρωπον διὰ τοῦ θεοῦ, τουτέστιν ἐκ τοῦ θεοῦ,
 20 καὶ γεννώμενον ἐκ γυναικὸς, τουτέστι διὰ γυναικὸς, ἵνα μὴ τὴν

placebat, sed nisi demonstraret evinceretque ex certis, ut putabat, scri-
 ptorum authenticorum testimoniis errasse priores in repudianda commu-
 nione Latinorum, vitam sibi vitalem non putabat. unde et crebras coe-
 git synodos, et convocavit multos externorum quoque, et libros evolvit
 veteres, ediditque multos novos, omnem lapidem movens ad astruendum
 posse ac debere cunctos, cum omni securitate conscientiae, huic paci ut
 per se probae instaeque adhaerere; nec quidquam in hoc sibi ad sum-
 mam contentionem faciebat reliqui, studio intemperanter indulgens. cum
 enim illum oportuisset eo esse contentum quod tradiderat Damascenus et
 divus Maximus ac super hos divus quoque Tarasius aut, quod idem est
 dicere, septima synodus universa, cuius patres omnes praerogativam eius-
 dem Tarasii secuti confessioni de hoc articulo, quae ad Orientales missa
 fuerat, subscripserunt, siquidem ab his, dum occasione additionis tali
 professioni insertae dogma ipsum explicant, dicere docemur Spiritum
 sanctum ex patre per filium procedere, — cum, inquam, oportuisset
 Vecum eas in hoc explicando mysterio adhibentem voces quas nostri
 patres usurparunt, additamento Latinorum ad eas, quoad posset, accom-
 modando, eius et suam ipsius invidiam purgare aut minuire excusando,
 contra ille extra terminos susceptae tractationis declarationum argutis
 evagans multa congestis scriptorum veterum loca; inter quae cum re-
 perisset magnum Basilium illud ex, quod de filio dicitur, in per commu-
 tantem, tamquam essent hae propositiones invicem aequivalenter notabi-
 les, prout probatur his Scripturae auctoritatibus, “possedi hominem per
 deum,” id est ex deo, et “factam ex muliere,” hoc est per mulierem, ne

ὡς διὰ σωλήνος αἵρουν, φησί, παρεμφήγη ὁ θεὸς ἀπόστολος, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ὁσημέραι συνερανεζόμενος πολλὰ καὶ τὴν ἓκ εἰς τὴν διὰ παρεξῆγε, κἀντεῦθεν δῆθεν τὴν ἓκ ἐθεράπευε. **E** τὴν δὲ τοῦ θεοῦ Δαμασκηνοῦ ῥῆσιν εὐρών τὴν διὰ λόγον προβολὴν ἐκφαντορικοῦ πνεύματος λέγουσιν, καὶ τὸ προβολεὺς εἰς τὸ αἷτιος μεταλαμβάνων, αἷτιον μὲν οὐκ ἔλεγε τὸν υἱὸν πνεύματος, αἷτιον δὲ διὰ τοῦ υἱοῦ τὸν πατέρα τοῦ πνεύματος ὡμολόγη, ἐπὶ καὶ διὰ λόγου προβολὴν εἶτ' οὖν αἷτιος λέγεται τοῦ πνεύματος ὁ πατήρ. ταύτην τὴν ῥῆσιν τινὲς μὲν ὡς νόθον γέννημα τοῦ πατρὸς Δαμασκηνοῦ οὐκ ἐδέχοντο· τινὲς δὲ καὶ δεχόμενοι **10** μετήμειβον τὸ προβολεὺς εἰς τὸ παροχεῖν, καὶ τὴν ἐκφαντορίαν **P 329** οὐκ εἰς τὴν ὑπαρξιν ἐξελαμβάνοντο ἀλλ' εἰς τὴν ἐς αἰδίων ἐκφανσιν. μέντοι γε καὶ σκανδάλων μεγάλων ἀφορμὰς τὰ τοιαῦτα παρέσχον τοῖς ὕστερον. ὥσπερ δῆτα καὶ τὸ τοῦ Νύσσης Γρηγορίου πατὴρ ῥητὸν τὸ κατὰ διαίρεσιν προαγόμενον καὶ οὕτως **15** λέγον, ὡς τὸ μὲν αἷτιον πιστεύειν τὸ δὲ ἐκ τῆς αἰτίας, τοῦ δὲ ἐξ αἰτίας ὄντος πάλιν ἄλλην διαφορὰν ἐννοοῦμεν· τὸ μὲν γὰρ προσεχῶς ἐκ τοῦ πρώτου, τὸ δὲ διὰ τοῦ προσεχῶς ἐκ τοῦ πρώτου, **B** τῆς τοῦ υἱοῦ μεσιτείας καὶ ἐαυτῷ τὸ μονογενὲς φυλαττοῦσης καὶ τὸ πνεῦμα τῆς τοῦ πατρὸς σχέσεως μὴ ἀπειργοσύνης. **20**

illam haeresim insinuassee divinus Apostolus putetur qua Christus quasi per canalem transisse per virginem fingitur: haec, inquam, similique undique conferens quotidie plurima, ex in per immittebat, eas particulas conflando in notionem unam; sicque videlicet diluebat crimen additamenti in symbolum intrusi, quo S. Spiritus, ut ex patre, ita ex filio procedere affirmatur. praeterea idem inventa divi Damasceni sententia qua pater per verbum *προβολεὺς* emissor enuntiatorii Spiritus dicitur, et vocem *προβολεὺς* emissor sive prolator tamquam idem significantem quod *αἷτιος* causa sive principium usurpans, ubi observasset non dicere quidem Damascenum simpliciter filium esse causam sive principium Spiritus Sancti, fateri tamen patrem esse causam Spiritus Sancti per filium, quandoquidem ab eo pater per verbum Spiritus Sancti *προβολεὺς*, quod idem sonat ac *αἷτιος*, esse affirmetur. hanc sententiam aliqui ut subditiā et falso attributam patri Damasceno reiciunt. quidam autem eam admittentes, loco vocabuli *προβολεὺς* substituunt in illa *παροχεὺς* praebitor, et quae illis mentio adiungitur *ἐκφαντορίας* enuntiatoriae prolationis, non ad *ὑπαρξιν* extantiam referunt sed ad *αἰδίων ἐκφανσιν* aeternam exhibitionem. enimvero scandalorum magnorum occasiones talia praebuerunt posteris, ut videlicet et hoc Nysseni Gregorii patris dictum, in quo divisim de personis divinis agitur his verbis "ut illam quidem causam credamus, hanc autem ex causa, rursus aliam differentiam intelligamus: haec enim continue ex prima, ista per mediationem filii qui continue ex prima est, qua mediatione filius idem et sibi unigeniti proprietatem servat et Spiritum a relatione patris non arceat." haec allegabat patriarcha, ester-

ταῦτα μὲν ὁ πατριαρχεὺς εἰσήγαγε, δεικνὺς τὴν μιστείαν τοῦ
 οἷου ἔξ ἀνάγκης εἰσάγουσαν τὴν διὰ, καὶ διὰ ταύτης τὴν ἔκ τῶν
 Ἰταλῶν προσιέμενος ὡς ἀντιπαρωρουσῶν τῶν προθέσεων. οἱ
 δὲ περὶ τὸν Ἐφέσου καὶ τὸν Ἀθηνῶν Μελέτιον καὶ ἄλλοι πλεῖστοι
 5 σκανδαλίζοντο, μέλλοντας κακοῦ τοῦ δοκεῖν παρακινεῖν δόγματα C
 ἔλαττον κακὸν τὸ ἡμιερτῆσθαι σφίσι ποιησαμένοις εἰρήνην μετὰ
 σφαλλόντων ἐν θείοις δόγμασιν ἀνθαιρούμενοι. ἀλλ' ὁ μὲν Με-
 λέτιος καὶ ἄλλαν ἐπαρησιάζετο, καὶ ὡς μῦς πολλὰ ἐν συνόδῳ λα-
 λῆσαι, καὶ τέλος τὸν ἐπενδύτην κελεῦσαι τῷ ὁπαδῷ ἀρούμενον
 10 ἵκνισθαι ὡς καὶ εἰς ἔξορταν ἔτοιμον, ὡς ὑπὲρ τοιούτων ἀγωνιζό-
 μενος. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἐφέσου προνοητικῶς μὲν εἶχον διὰ βασι-
 λεύα, μὴ θύλοντες δοκεῖν εἰσάγειν ἐν καθιστάσῃ σκάνδαλα· ὁμοῦς D
 δὲ καὶ βαρύνως ἔφερον καὶ ἐκποδῶν ποιεῖν κατὰ τὸ λεληθὸς ἐκεί-
 ρον, ὡς ἐδόκουν, ἐβούλοντο.

15 24. Τότε τοίνυν δωδεκάτῃ Ἀνθιστηριῶνος μηνὸς τὸν P 330
 Βόσπορον διαπεραιωσόμενοι εὐθὺς βασιλέως ἡλαύνομεν, καὶ τῇ
 τῆς λυχίας μονῇ ξιναγηθέντες ἐκείθεν καθ' ἡμέραν τῷ βασιλεῖ
 συνμιέγομεν. τὰ δ' ἐκείνῳ τότε πραττόμενα δακρύοις μᾶλλον
 ἢ μέλανι γράφειν ἦν ἄξιον. λογισμοῖς γὰρ ἀγρίοις διεκβαλν-
 20 θείς ὁ κρατῶν καὶ πᾶσιν ὑπόπτως ἔχων, οὐκ οἶδα καθ' ὅ τι,

dens mediationem filii necessario inferre praepositionem per, et propter
 hanc, praepositionem ex, quam hic Latini usurparent, admittendam con-
 tendens, quoniam promiscue permutabiles inter sese has particulas esse
 appareret. verum Ephesinus unaque Atheniensis Meletius et alii plurimi
 scandalizabantur, existimantes movere ac de novo in disceptationem vo-
 care olim constituta dogmata maius esse malum quam ut consciscere id
 ipsi possent, quamvis gravium malorum praeventendorum causa conscientias
 suas accommodassent ad levius illud peccatum admittendum, quo se obli-
 gassent pace cum illis facienda qui in divinis dogmatibus errarent. ac
 Meletius praesertim magna de his libertate disserebat, adeo ut die qua-
 dam, postquam multa super hoc argumento in synodo declamasset, pe-
 dissequum inasserit sublato pallio procinctum ad iter sibi adesse tanquam
 in exilium tali de causa mox parato proficisci. moderatius se gerebat
 Ephesinus imperatoris respectu, apud quem se providebat offensarum, si
 videretur offendentibus et turbantibus causas illis obficere qui bona fide con-
 ventis acquiescebant. ringebatur tamen et ipse penitus, aegerrime cum
 suis ferens quae a Vecco agebantur; apparebatque non dubitaturos ipsos
 conari, si possent, clandestinis artibus illum a sede patriarchali amovere.

24. Tunc igitur duodecima Iulii mensis Bosporum transgressi ad im-
 peratorem recta contendimus; et obiter hospitio excepti apud monaste-
 rium Lychmae, qua inde discessimus die imperatori adstitimus. eo tem-
 pore quae ab illo gesta sunt lacrymis potius quam atramento dignum erat
 scribere. feris enim quibusdam sensibus per acerbis intemperies aegri
 animi debacchatus princeps est, omnes suspectos habens, nescio quam-

- B *τέως δέ γε τοῖς φαινομένοις καὶ τῷ δοκεῖν ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ δῆθεν θρησκείας πονῶν, εἰ ὁρθοδοξῶν ἐς τὰ μάλιστα τὰ πρὸς παρατροπὴν πίστεως διαβάλλοιτο, δεινὰ ἐποίει. ὅθεν καὶ πέμπας ἐξάγει τῆς φυλακῆς τοὺς εὐγενεῖς ἄνδρας ἐκείνους ὧν καὶ πρῶην ἐμνήσθημεν, τοὺς ἐκ 'Ρουὺλ ἀνταδέλφους, τὸν Μανουήλ τε καὶ τὸν 'Ισαάκιον, καὶ τρίτον τὸν ἐκ Καντακουζηνῶν 'Ιωάννην*
- C *(ὁ γὰρ πρωτοστράτωρ Ἀνδρόνικος φθάσας ἐν τῇ φυλακῇ προτε-τελευταίῃ), καὶ σφῶς πρὸς ἑαυτὸν κατακρίτους φέρει. οὗς δὲ καὶ ἐφ' ἡμέραις ἐτάζων λόγοις καὶ ὕβρεσι πλείσταις τε καὶ δειναῖς, τέλος ἐπεὶ οὐκ ἦν σφῶς ὑποκλινεσθαι τῷ τοῦ κρατοῦντος¹⁰*
- P 331 *Θελήματι, τὸν μὲν Μανουήλ πρῶτον, ἐπ' ἐκείνῳ δὲ καὶ τὸν 'Ισαάκιον στερεῖ τῶν ὀμμάτων κελεύσας ἄμφω καὶ μόνους· ὁ γὰρ Καντακουζηνὸς ἀπαγόμενος δειλιάσας ὑπέκλινεν. ἐπ' ἐκείνοις γὰρ μόνοις τὸ παθεῖν καὶ μὴ ἦν, καὶ διὰ τοῦτο ἐκείνῳ μὲν ἦν ὑποκλιθέντι σώζεσθαι, οἱ δὲ τὴν τοῦ διαπραΰνασθαι αἰ μὴδεῖς¹⁵ ἄλλος ἐτόλμα δόξαν ὑπὲρ πατρῶν ἐθῶν ἀπηνέγκαντο, πολλὰ πρότερον καὶ αὐτὸν πατριάρχην ἐπὶ βασιλείᾳ ἐλέγξαντες, ὡς ἐκεῖνα πεύθονται τούτῳ αἰ δὲ ἐφ' ἑαυτοῦ ὧν ὁμολόγει καὶ ἐπιτι-
B *μίοις πεδούμενος, καὶ οὐχ αἰ τέως μετ' ἀξιώματος. καὶ εἶδε μία ἡμέρα ἐστερημένους ὀμμάτων οὗς μία γαστήρ ὥδιε, καὶ οὗς²⁰**

14. καὶ μὴ] μὴ καὶ P.

obrem, nisi quod, ut apparebat aut videri volebat, de se suaque videlicet religione sollicitus iniquissime secum agi querebatur, qui etiam nihil studii ac contentionis omitteret in quaerenda tenendaque recta divini cultus ac sanae doctrinae via, fidem tamen pervertere per summam calumniam accusaretur. inde missis satellitibus educit e custodia nobiles illos patricii generis viros, quorum nuper meminimus, fratres scilicet duos Raulis filios, Manuëlem et Isaacium, tertiumque Ioannem ex Cantacuzena familia (nam Protostrator Andronicus prius in carcere obierat), sistique eos sibi non ut iudicandos sed ut iam damnatos iubet. hinc cum eos per dies aliquot verbis asperrimis contumeliisque plurimis ac gravissimis vexasset, ad extremum inflexibiliter recusantes obtemperare voluntati principis, Manuëlem quidem primum, deinde vero Isaacium quoque oculis privari mandat. in solos hos duos atroci hac saevitum poena, quoniam Cantacuzenus seorsum ab his conventus et minis territus manus dedit, idem haud dubie quod duo illi passurus, nisi salutem et lucis usuram obedientia redemisset. illi ergo ambo soli gloriam tulerunt constantiae invictae in agendo patiendoque pro patriis moribus quae nemo alius ausus esset facere ac subire. prius autem quam excaecarentur, voce liberrima coram ipso imperatore patriarchae exprobrarunt credere se et ad extremum credituros quae ab ipso didicissent, tunc quando ex sensu loquebatur proprio, quando supplicia et vincula pro illa fide tolerabat: nolle autem credere quae iam doceret corruptus ambitione, pretium mutatae sententiae patriarchatum nactus. sub haec una dies vidit lumen ab eis

ἥ τε σχέσις συνῆγε καὶ τὸ ὑπὲρ ἐνὸς παθεῖν, τούτους ἀπ' ἀλλή-
λων διηρημένους, ὡς τὸν μὲν ἀλλαχοῦ που, τὸν δὲ Μανουὴλ ἐν
ταῖς κατὰ Σκάμανδρον Κεγχραιαῖς ἀπανθρώπῳ τινὶ φρουρίῳ ἐγ-
κατακλεισθῆναι φρουρούμενον. ἐπ' ἐκείνοις καὶ τὸν τοῦ δεσπό-
5 του Μιχαὴλ υἱὸν Ἰωάννην, ὃν ὡς ὁμηρον ἢ μήτηρ τῶν συνθη-
κῶν ἀναγαγοῦσα ἐκ δούσεως τῷ βασιλεῖ ἐνεχείριζε καὶ γαμβρὸν ὁ
κρατῶν ἐτίθει τοῦ Τορνικίου σεβαστοκράτορος, κῆν ἐκεῖνος τὴν C
σύζυγον ἀποστέρων καθ' ἑαυτὸν ἱμονοῦτο, πέμψας ἄγει δέσμιοι
ἐκ Νικαίας· ἐκεῖσε γὰρ στρατηγῶν κατῴρθον τροπαίοις Περσῶν
10 ἐναγλαῖτόμενος, ἐφ' ᾧ καὶ ὑποψίαν ἔσχε βυσιλειῶντος, οὐκ
ἄλλῳ τῷ μαρτυρίῳ ἢ τῷ κατορθοῦν καὶ ὑπὸ τοῦ λαοῦ δοξάζε-
σθαι. ἦν δὲ καὶ τὸ τὴν ὑποψίαν ἐκκαῖον ὁ Κότυς Θεόδωρος μω-
ναχὸς μόνος μόνῃ κατὰ σχολὴν ἡμέρας πολλάκις καὶ νυκτὸς συγ-
γνόμενος. οὗτος δὲ ὁ Κότυς ἦν ὃς δὴ πάλαι μὲν τελῶν ἐν τοῖς D
15 ποσειμικοῖς, τὴν κατὰ τούτου δὲ τοῦ τότε μεγάλου κοροσταύλου
πεῖραν πυθόμενος, ὡς βασιλεὺς ἐκτυφλοῦν ἐκείνον ἐβούλετο,
ἐλθὼν προσαγγέλλει κατὰ φίλιν καὶ σὺν ἐκείνῳ ἐπὶ Περσίδος
αὐτομολεῖ. τῷ γοῦν κἀκείνῳ τότε βασιλειῶντι τοιαῦτα, ὡς οἴ-
μαι, λέγειν, καὶ οἱ λόγοι προύβαινον, τοῦτ' ἦν τὸ καὶ τὴν κατὰ
20 τοῦ Ἰωάννου ὑποψίαν βεβαιοῦν, ὡς εἰδότος ἐκείνου καὶ ἔτι πλέον.

batos quos unus venter pepererat; eodemque quos necessitudo germani-
tatis et patiendi causa longeabant, longe invicem abductos, Manuēle vide-
licet relegato Conchreas ad Scamandrum, ibique in tetri cuiusdam et hu-
mano destituti cultu castelli custodiam incluso, altero alio uspiam ab-
ducto. aliud post hoc, et ipsum acerbum visu, spectaculum datum est.
Iohannem Michaēlis despotaē filium, quem sua quondam mater ab Occi-
dēis Constantinopolim profecta partibus obsidem icti tunc foederis impe-
ratori adducens dederat, quemque postea ille Tornicii sebastocratoris ge-
nerum fecerat, quamquam ipse coniugem aversatus seorsum ab illa res
sibi habebat suas, curavit imperator vinctum ad se Nicaea duci. ibi
enim ille copiarum dux, multis praeliis secundis erectisque ob devictos
Persas trophaeis plurimis late factus inclytus, suspicionem incurrerat im-
perii affectati, non aliis id argumentis suadentibus quam eius in bello fe-
licitate et claritate apud populum invidiosus efferre ipsum laudibus soli-
tum. incendebat istam imperatori suspicionem, quod audierat Theodorum
Cotyn monachum crebros et longos semotis arbitris interdiu et de nocte
cum Iohanne sermones habuisse. hic Cotys ante monasticam professionem,
saecularis adhuc, olim huic ipsi nunc imperanti, tunc magno conostaulo,
consilium imperatoris excaecare ipsum parantis amico indicaverat, auctori-
que fuerat ut fugeret in Persidem, quo et ipsum erat comitatus, quia
vero sibi tunc imperium optanti forte recordabatur praedictam ab eo,
nec falso, ut eventa monstrarunt, felicitatem istam, tale ipsum quoque
quidpiam tractasse cum Iohanne et hoc arcanarum inter eos argumentum
fuisse colloctionum opinabatur. ergo et Cotyn comprehendi sistique sibi
mandat. in Iohannem porro quod publice iactabatur crimen erat male il-

- Ε πέμψας γούν ἄγει κάκεινον. τὸ γούν κινούμενον προφανῶς ἔκκλημα ἦν ὡς κατήγορήσειε τὸν πορφυρογέννητον, καὶ ὡς ἐπειδὴ βασιλεὺς προσταύσων ἐκείνον ἐπὶ Πέρσας ἐφώρμα, ὁ δὲ κατερωνεύμενος τῶν ἐπισταλμένων λέξειεν ὡς ἐλθέτω πορφυρογέννητος ἀποσταλὲς ἐφ' ᾧ κατορθώσει τὸ προστατιτόμενον. τὸ γούν προὔπτον τοῦτ' ἦν, ὃ δὲ νυκτὸς ἐξήτει, ἐκείνο, τῇ ὑποψίᾳ συνταραττόμενος. κάπειδὴ οὐκ ἦν δεικνυσθαι, τὸν Κότυν, εἰ μὴ
- P 332 ὁμολογίῃ, δεινὰ ἡπείλει ποιεῖν, καὶ τὴν συχνὴν προσιδρῆναι ἐς ὅτι μάλιστα ἀνακρίνων. ὁ δὲ τοῦ μὲν συχνῶς προσεδρεύειν συνήθειαν ἥτιόατο καὶ τὸ ἐπὶ ῥητοῖς συμφωνεῖν τὴν τοῦ σφετέρου 10 κτήματος πρᾶσιν (τὸ δ' ἦν ἡ Βρύσις τῆς Γραίας, ἐκ πατέρων ἐκείνῳ προσκληρωθέν), τὸ δὲ περὶ διαδοχῆς βασιλείας εἰδέναι ἴσον ἐτίθει καὶ περὶ τῶν ἀντιπύδων δυσχυρῆσθαι. τὰ δὲ λέγων οὐκ ἔπειθεν. ἐβούλετο δ' ἐρευνᾶν καὶ τὰ κατὰ τὸν ἱατρὸν Περδίκαν, ἐφ' ᾧ τι μαθεῖν παρ' ἐκείνου τῶν καθ' ὑποψίαν κατ' 15
- B Ἰωάννου, ὡς παρ' ἐκείνον σχολάζοντος. τῷ τοι καὶ αὐτὸν μὴ φυλακαῖς ἐδίωου, τὸν δὲ Κότυν τοῖς Κελτοῖς παραδοὺς κρεμάνειν καὶ ἐτάζειν ἐκέλευεν. ὁ δ' οὐκ ἔφθη δεθείς, καὶ τῷ φόβῳ διαπεφώνηκε, καὶ φόρτος ἐλευνὸς ἀρθείς πολλῶν βλεπόντων τῇ

10. τὸ] τοῦ P.

lum de Porphyrogenito locutum. ferebant enim, cum ab imperatore mandatum fuisset Ioanni perlatum bellum inferendi Persis, dixisse illum se sine ironico aculeo "veniat patris missus Porphyrogenitus, prospere scilicet executurus quicquid iniungetur." ac de hoc quidem luce palam Ioannes interrogabatur, alia instituebatur de eodem nocturna quaestio, qua curiosissime indagabatur eequid extundi coniecturae posset, quae suspicionem maxime tunc inquietantem principis animum ambitu a Ioanne imperii roboraret. quia vero convinci haud aliter eius criminis Ioannes quam Cotys testimonio poterat, hunc imperator gravibus urgebat missis ad fatendum quod res erat, subiecturum se, ni faceret, acerrimis cum tormentis denuntiatis, et nullum finem faciens instantissimo quaerendi quid tandem longis illis assidueque cum Ioanne sermonibus egisset. ad se Cotys, quod assiduus apud Ioannem fuisset quodque ipsum frequenter allocutus, causam fuisse dicebat coalitam inter ipsos ex amicitia familiaritatem. intervenisse quinetiam negotium: tractatam enim inter ambos fuisse venditionem agri, qui Cotyi hereditate a parentibus obvenerat et Fons vetulae vocabatur. de successione autem in imperium, assiduatissime affirmabat haud magis meminisse aut scire se quidquam tum vel prima mentione motum, quam de rebus Antipodum. his imperator haud persuasus explorare praeterea voluit medicum Perdiccam, experturus eequid ab eo, quem et ipsum constaret diu apud Ioannem commoratum, posset expiscari quo adstrueretur concepta suspicio. igitur et hunc tradi custodinae praecepit. Cotyn autem Celtis tradidit suspendendum et aris adigendum cruciatibus ad prodenda quae celaret. at ille cum ligaretur ad suspendium, exanimatus metu concidit; et pondus miserabile subitus

γῇ παραδίδοτο. Ἰωάννην δὲ καὶ οὕτως ἀφαιρῶν ἡτίμουν τὴν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καλύπτραν μεγασιᾷσιν οὖσαν ἀξίαν, καθ' ἣν ἐτίμα τὸ πρότερον. εἶτα δὲ γε καὶ τῷ παρακοιμωμένῳ Βασιλικῷ ἐγχειρίδας, προνοίᾳ τοῦ λαθεῖν ἐκείνον παντοία, εἰς Λαματρύα C
 5 ἐξεληλακότα ἐκτυφλοῦν κελεύει, πολλὰ πρότερον τοῦ Μιχαὴλ δεσπότου καὶ αὐταδέλφου λιτανεύοντος μὲν δέσποιναν λιτανεύοντος δὲ πατριάρχας τε καὶ οἷς ὁ κρατῶν ἐπληροφορεῖτο πνευματικῶς ἀνδράσιν, ἐφ' ᾧ τὴν ποιήν ἀργῆσαι. ἀλλ' αὖκ' ἐπειθὺν λιτανεύοντες. ὥς δ' ἡ γῇ μεσημβρίας ἐσίετο μεθ' ἡμέραν, ὁ
 10 Περδικκας, ὅτι μόνον οὐ τὸ τὴν γῆν σείσθαι ἀλλὰ τὸ μὴ καταπίπτειν ἐκείνοις τὸ ὄρος τοιαῦτα πράττουσιν ἔλεγέ τεθηπέναι, D
 ποιήν ὑπέσχε τὴν ἐκτομήν τῆς ῥινός. καὶ ἄλλος ὅτι μόνον οἰκίον ἐκείνῳ παῖδα ἐκ παλαιᾶς συνηθείας ἰδὼν τὰ φιλικὰ προσεκτύσσειτο, σχισμὰς τῶν ῥωθῶνων τῶν παιδικῶν ἀπώνατο.
 15 τῷ δὲ τοῦ Παχωμίου Γεωργίῳ γραμματιστῇ γε ὄντι καὶ ἐλλογιμῷ, ἐπιδοὺ τῷ Στρατηγοπούλῳ Μιχαὴλ συνὼν κατὰ τὴν Πόντου Ἡράκλειαν ὠμίλει διὰ τὴν ἡμερινὴν πρὸς τὰλλ' ἀσχολίαν νυκτὸς τὰ πλείστα, καὶ προσηγγέλλοντο, ἐκείνον μὲν τῆς στρατηγίας E
 παραλύσας ἀγαγὼν ἔκρινεν ὥς βασιλειῶντα, τῷ δὲ τὴν τοῦ λέ-
 20 γειν περὶ τούτων ἐκ βίβλων δῆθεν εἰδύτα βασιλειῶν δεινὴν ὑπο-

multis cernentibus terrae mandatus est. nec tamen Ioanni profuit desperata inde convictio. iam tunc enim, ad quoddam praesudicium, dehonestatus is est ablato capitis tegmine, quod insigne praecipuae dignitatis viris summatis concedi solitum ipsi prius tribuerat imperator. qui et statim inde praefecto Augusti cubiculi Ioannem eundem tradidit abducendum Damatrya ibique excaecandum, commendato prius ut quod illic facturus esset, quam cantissimo toto itinere dissimularet. id antequam executioni mandaretur, Michaeli despota instantissime oravit ut fratri tam diri supplicii gratia fieret. ambivit ad hoc precibus infimis Augustam, ambivit patriarchas veterem et novum, ac quoscumque intelligere potuit apud principem aliquid in persuadendo valere, sanctitatis opinione commendatos viros. nec illi aut detrectarunt officium, aut eo sagaciter functi sunt. caeterum quantumque agerent studio, nihil plane impetrarunt. cum autem inter haec contigisset a meridiana parte per diem moveri terram, Perdiccas dixisse delatus non se mirari terram concuti, sed non ruere vicinum montem supra talla agentes, poenam dicti tulit truncationem nasi. at alius qui propinquum huius adolescentem, veteri familiaritate carum, tunc forte obvium amanter amplexus fuerat, narium absolutionem ea in puerum amoris significatione lucratus est. dicendum et quod Georgio Pachomii contigit, literatori in paucis eius generis praestanti caeteraque honesto. is nuper apud Heracleam Ponti suae professionis operam navans praefecto illic Strategopulo Michaeli, cum huius publicis occupationibus prohiberetur munus istud suum de die obire, plerumque noctu scholas suas habuerat. hoc auditum imperator interpretatus atrociter, repente Michaeli quidem abrogato magistratu reductum in ordi-

ψίαν ἀνῆπτε. κάπειδὴ προθέμενος ἐκτυφλοῦν ἐκείνον ταῖς τῆς
 δεσποίνης δυσωπταῖς (ἦν γὰρ αὐτανεψία ἐκείνου) καὶ παρὰ γνώ-
 μην ἀνεχαιτῶλετο, ἐκείνῳ μὲν καὶ ἔτι τὴν ποιήν ἀνῆρτα, Πα-
 χωμίῳ δὲ τὸ πᾶν τῆς ὀργῆς προσῆπτε. τὸ γὰρ ὄνομα φρικτὸν
 P 333 ἦν ἀκούειν καὶ μόνον ἔκ τινων φοιβασμάτων ἐκποδῶν ποιεῖν τὸν
 ἔχοντα παρесеύαζεν, ὥς τί οἱ κακὸν κατὰ μοῖραν περιέχον.
 ἔξέκρουε δ' ἄρα ἡ δμωνυμία τὸ μάντευμα· ἐκείνος μὲν γὰρ τὸ
 μόρσιμον φεύγων. ἔξετόφλου τὸν ἄνδρα, τὸ δέ γε κατὰ Μακεδο-
 νίαν τοῦ Παχωμίου χωρίον ὅσον ἤδη ἐκείνον ἀναμένον τὰς ἐπὶ
 τῷ θανάτῳ ἐντρέπιζεν οἰμωγὰς. κάκεινος μὲν τυφλὸς ἄλῃτο, 10
 πᾶτον ἀνθρώπων οὐκ ἀλείνων ἀλλὰ πληρῶν θανμασμοῦ, εἰ
 μέχρι καὶ ἐς τοιούτους ἄνδρας χώραν ἔσχον αἱ περὶ τῆς βασιλείας
 B ὑποψαίαι· ὁ δέ, τὰς τυφλὰς ἐλπίδας, ᾤετο μὲν δραπετεύειν, οὐ
 μὴν δὲ καὶ κατὰ τὸ ἀληθές ἐδραπέτευεν. ἐντεῦθεν ὀργὴ κατὰ
 μοναχῶν οὐχ ὅτι τῆς ἐκκλησίας ἀποστατοῦσιν, ἀλλ' ὅτι ἡμέρας 15

nem citat ad sese dicturum causam affectati regni. nec morata miseri
 damnatio est, poena excaecationis et ipsi decreta, continuoque inferenda,
 nisi precibus infimis contentioneque annisa summa, quae reo erat neptis,
 Augusta aegre tandem supplicii dilationem impetrasset. in Pachomium
 ira effusa omnis sine obice pervenit. ex huius fama doctrinae cum oc-
 turnis istis, de quibus erat nuntiatum, comparata congressibus in eam
 suspiciosissimus princeps opinionem incubuerat, esse illum unum aliquem
 ex istis aucupibus praenotionum de futuro, qui libros scrutari recordatus
 soliti fata imperiorum et successionum in haec seriem, audacibus explo-
 rata coniecit, quae stupe faciem venditant. suberat et alius haud
 ita multis notus odii fomes, horror ex omine vocabuli, quippe impera-
 tor, et ipse avidus captator praesagiorum, nescio quid subinmuratum
 inaudierat, quo Pachomii nomen cum sua ipsius pernecie fatalis nexu ne-
 cessitatis implicaretur. id ille, quod optimus vaticiniorum interpretes post-
 modum eventus explicuit, non clare intelligens quo pertineret, et quo
 vergeret impotenter exhorrescens, in eam persuasionem rapuit ut sibi
 successurum in imperio hunc Pachomium portendi crederet. id vero ra-
 tione omni praeventendum ratus, istum infelicem reddere imperio inopum
 immani oculorum effusione occupat. nec sic, infelicior ipse caecis spe-
 bus in crudele tractus facinus, instantem vitavit, si non potius arce-
 vit, calamitatem, quae ipsum apud Macedoniam in agro dicto Pachomii,
 in huius et aliorum ultionem scelerum, haud longo post tempore manebat.
 interim miserrimus Pachomius instrumentis literariae suae profes-
 sionis luminibus orbatus, adeo non iam providere amplius arcanorum indi-
 cio librorum futura poterat, ut ne praesentia quidem cerneret et vitare
 ambulando incursum obviorem nisi alieno nequireret admonitu, admiranti-
 bus, qui haec videbant, cunctis etiam usque ad ludimagistros, alienissi-
 mae homines a regno sortis, ambitionis atrociter aemulantis armatas fu-
 rore suspiciones non dedignatas esse descendere. eadem hac afflatum
 atra rabie imperatoris mox in monachos odium erupit, non ea illis infensi
 causa quod ecclesiae rebelles schisma facerent, sed quod dies ipsius me-
 merarent et definirent tempora, morte scilicet eius se defuncturos malis

ἀριθμοῦσιν αὐτοῦ καὶ χρόνους περιορίζουσιν, ὡς ἀνασιόντες τῶν
κακῶν ἐντεῦθεν. καὶ δεῖναι μὲν ἦσαν αἱ κατ' ἐκείνων ἀπειλαὶ
ἐξ ὀργῆς ἀνημμέναι, ὅμως δ' ἀνηρτῶντο προνοίᾳ τοῦ μὴ δοκεῖν
κολάζειν ἀλόγως, εἰ καὶ μικρὸν ὄσον, καὶ Γαλακτίωνα μὲν τῶν
5 ὀρμύμων στερεῖ, Μελέτιον δὲ ἀφαιρεῖται τῆς γλώσσης. αἱ δ' ἔξο- C
φαί καὶ μᾶλλον τοῖς ἀνδράσιν ἐμετριάζοντο, ἐκκλίνουσι τὰς ποι-
νὰς. Λάζαρον μὲν οὖν τὸν Γοριανίτην, ἄνδρα σεβάσμιον, ἀπο-
στείλας τοὺς ἐκτυφλώσαντας ταῖς ποιναῖς ὑπῆγε. πρὸς δὲ καὶ
Μακάριον, τὸν καὶ Περιστέρεον παρονομασθέντα τοῦ ἀπλοῦ καὶ
10 ἀκάκου χάριν, ὑπαγαγὼν δίκην καθοσιώσεως ὡς τοὺς θυτικὸς
ἄρχοντας κατὰ βασιλεύς διεγείραντα, ἔξω πον τῶν ἡμετέρων
ὄρων καθήμενον, ἐπαγγέλλας τῷ Ἰκαρίῳ τὴν τοῦ μεγάλου δου- D
κὸς περιεξωσμένῳ τιμῇ, εἰς χεῖρας ποιεῖται, καὶ προτείνων τὴν
καθοσίωσιν τοῦ ἐγκλήματος ἀνίη, εἰ τὴν εἰρήνην δέχοιτο, εἰ
15 δ' οὐκ, ἀλλὰ τῇ δίκῃ καθυπάγειν. ὁ δὲ τῇ ἐνστάσει διακατε-
ρῶν τὴν τιμωρίαν ὑπέχει. Κόκκους δὲ μοναχοὺς καὶ τοὺς κατ'
ἐκείνον ἐῷ. ἐς τόσον γὰρ παρωξυσμένος ἦν ὥστε προβάλλειν ἦν
μόνον τινὰ κινηθέντα, καὶ τὴν προβολὴν ἢ ποινὴν διεδέχετο, ὥστε
καὶ πιστὸς ἦν ὁ λέγων μόνον εἰπὼν, ταῖς πρὸς τοὺς ὑπηκόους
20 ὑπονοίαις ὡς ἱκαναῖς μαρτυρίαις ἰσχυριζόμενος. καὶ πρὸς τὸ E
τῆς ὀργῆς ἀπαραιτήτον ἀνδράσιν οἷς ἦν παρρησιάζεσθαι πρὸς

quae patiebantur arbitrati. hos ille acribus et ira flagrantibus percelle-
bat minis, quas ne statim in rem conferret, quaedam sustinebat famae
cura, et metus ne videretur sine causa idonea saevire. tamen et hunc
paulo post respectum eluctatus, Galactioni quidem eruit oculos, Meletio
vero linguam abscidit. exilia decernebat mera, cum remittere se in cle-
mentiam volebat. itaque Lazarum Gorianitem, virum venerabilem, ista
moderatio servavit: cum enim misisset qui eum excaecarent, revocatis
iis exterminare satis habuit. at Macarium nec sua innocentissima sim-
plicitas, quae cognomen illi columbae pepererat, nec locorum ubi dege-
bat dissitorum a nostris finibus longinquitas, imperatoris saevitiae sub-
traxit. hic enim illum postulatam maiestatis, quasi conatum in se concit-
tare Occiduorum dynastas tractuum, comprehendi curavit per Icarium,
titulo et honore magni ducis classi praefectum; captoque conditione lata,
ut vel debitas reo perduellionis poenas lueret, vel eas redimeret appro-
banda ecclesiarum concordia, cui eatenus acquiescere renuerat, in eum
se obfirmantem in refectione pacis lege actum est. Cocco vero mona-
chos praetereo, et eos qui apud illum erant. ita enim irritabilis erat in
hoc genere, ut quicumque proferret modo aliquid de controversiis quae
tunc agitabantur in contrariam ipsi sententiam, statim prolationem exci-
peret praesens poena. nec vero discrimen aut delectum adhibebat in ad-
mittendis de re tali delationibus: sed quisquis quemcumque accusaret,
dicto primo faciebat fidem. quin etiam suspicionibus meris in subditos
velut testimonis innitebatur; et cum a viris gravibus, quibus licebat li-

ἔκεινον ἀπολογούμενος βασιλικούς προέτεινε νόμους, ὥς μὴ καλὸν ὄν οὐδὲ δίκαιον κατὰ μοναστὰς τοὺς Ῥωμαίους πολιτεύεσθαι, ὥς μετανοήσας ἐξιῶσθαι τὰ πταίσματα. ἔχειν δὲ καὶ τῷ προσηγέλλοντι δυσμενῶς, ὅτι λέγοι ἢ ἀκούσας ἢ καὶ πλαττόμενος ἐκ τῆς περὶ τὸν πλησίον ἀπεχθείας· αὐτὸν δ' ἀκούσαντα ἀνάγκη 5
P 334 εἶναι μετεῖναι τὸ ἔγκλημα. ταῦτα πολλάκις ἀπελογεῖτο, καὶ ὅτι φίλος μοναχῶν ἀκούων βρεφόθεν εἰς ἀνάγκην ἤλθε μισεῖν μοναχοὺς διὰ τὴν σφῶν δύσνοιαν. δύσνοιαν δὲ τὴν ἀποφυγὴν τῶν πρᾶττομένων ἐκάλει. παρ' ἦν αἰτίαν ἴσως καὶ χρόνους ἡρέωνται ὅποτε μὴ βασιλεὺς (ἀβασιλεύτοις γὰρ οὐδὲ ξυνήνεγκε ζῆν, ὡς 10
σώματι μὴ καρδίαν ἔχοντι) ἀλλὰ τῶν κατὰ σφᾶς κακῶν ἀπαλλάξουσιν. ὅποτε γὰρ τὸ τῆς γνώμης δηλοῦται ἀνθρώποις οὐδαι,
B πλασθεῖσιν αὐτέξουσιν, ἐνὶ θελήματι καὶ ὅποι ῥέψοι ἀνταγωμένοις ὄγεσθαι, εἰ μὲν εἰς σῶμα τὸ κινδυνῶδες ὄρεῖ, καὶ τότε παγχύλεπον (ταῦτόν γὰρ τὸ εἶναι τῷ τ' ἄρχοντι τοῖς τ' ἀρχομέ- 15
νοῖς, καὶ ἄλλως οὐκ ἔστι σφίσι σῶζεσθαι, εἰ μὴ γε ἐκουσίως καὶ συμφωνοῦν), εἰ δὲ καὶ ἐς ψυχὴν, ὡς τότε ὥσπερ τινες, σωτήριον ἢ ἀπαλλαγὴ πάντως. ὁ καὶ τοῖς ἴσως ζητοῦσι δευτ

5. αὐτὸς P.

12. δουλοῦται?

15. τὸ] τῷ P.

bere cum illo agere, nimias in hoc severitatis argueretur, allegabat ille contra in defensionem sui regias leges usitatumque principibus agendi modum, addens handquaquam rectum esse Romanos ab imperatore gubernari sicut monachos a suis praepositis, qui delicta suorum coenobitarum poenitentibus expiare satis habeant. facilitatem autem credendi delatoribus quadam efficaciter occurrendi nascentibus malis necessitate purgabat, cum diceret, quaecumque indicaretur principi crimen, sive auditum vere a deferente sive fictum malevole, e bono communi esse accusationem admitti. hac ille sui defensione saepius utebatur, adiungens in parte infelicitatis numerare se, quod qui a puero audisset amicus monachorum, nunc istud genus hominum odiasse cogeretur propter ipsorum malevolam animum: malevolentiae videlicet adscribebat, quod illi refugerent approbare quae fiebant. ex hoc porro declarato imperatoris in monachos odio fiebat ut illi curiose indagarent tempora, praesentiscere divinationibus cernentes, quando non quidem imperatore (nam sine principe vivere se hand posse, uti nec corpus sine corde, satis norant) sed malis urgentibus liberarentur. enimvero quoties hominibus arbitra sui potestate dei conditoris beneficio praeditis, ex declarata voluntate ius habentis ipsis imperandi, necessitas faciendi quidpiam incutitur, intentata, ni fecerint, comminatione gravis multae, si non aliud in obsequendo periculum apparet quam incommodi corpori, subeundum illud est, et quantumcumque malum eis generis exhauriendum libenter membris, quo capiti cohaereant, hoc est principi, cuius indivulsa connexionione cum subditis salus universalis reipublicae corporis continetur. sin ne obediat revocet perniciēs animae, quod istis tunc quibusdam videbatur, tunc sane salutaris et propterea tacitis

παρὰ τοῦ κρατοῦντος ἐφῆπται. καὶ δέον τὸ σκαμβὸν πρὸς τὸ ὀρθὸν ἀπευθύνεσθαι, ὡς ἰσάζουσιν, ὃ δὲ τὸ ὀρθὸν πρὸς τὸ σκαμβὸν ἀπευθύνειν ἠνάγκαζεν, οὐκ εὐθύνων τὸ μὴ καλῶς ἔχον, ἀλλ' ἐγκαλῶν, εἰ μὴ στρεβλοῖτο, τῷ καλῶς ἔχοντι. ὅτι δὲ καὶ 5 τισιν ἐκείνων παρεξήγετο τὰ τοῦ ζήλου καὶ τοῦ μέσου παρολισθαίνον τοῖς ἐναντίοις προσέπαιεν, ἔξεστι τῷ διακρινούντι σκοπεῖν· πλὴν τὰ τῆς τιμωρίας σβεννύειν εἰς καὶ τὸ ἀμνηστέον ἐπὶ τοῖς πραττομένοις εὖλογον.

Ἐμεικομένης τοίνυν τῆς παρησίας τοῖς ἐλευθέροις ὑπὸ D 10 σκότον φάμουσα ἐρριπτοῦντο, τὴν τῆς ἀρχῆς παραβασίαν ἐλέγχοντα. οἱ δὲ τὸν γράφοντα μὴ ἔχοντες τιμωρεῖν (οὐ γὰρ ἦν ἐμφανίσεσθαι) τοῖς εὐρίσκουσι βυρέως ἐπιέχον ὡς αὐτοῖς ὑβρίζουσιν· ὕβριν γὰρ ἐκάλουν τὸν ἐλεγχον. ἐγγράφως τοιγαροῦν ἐκυροῦτο ἡ τιμωρία τῷ μόνον εὐρήσονται, εἰ αὐτὸς ἀναγνώσῃ, εἰ

saltem votis exspectabilis omnino est mutatio talia iubentis principis; cui tamen hi nimium forte indulgentes sensui, nec satis caventes ne in apertum arcana desideria prodirent, dum praesagiorum mortis Augusti auguria captant imprudentius, eius iram in se ipsos acuentes ingentium sibi fuerunt malorum causae. agebat ille in hoc quidem non recte; qui, cum opportunisset obliquum ad recti normam corrigere sicque ambo exaequare, contra cogebat detorquere quod per sese rectum fuerat, conformareque ad pravitatem obliqui, non emendans id quod erat vitiosum, sed crimini vertens, si non depravaretur quod bene habebat. neque diffiteor tamen peccatum a monachis, quibusdam eorum inconsulti zeli effervescentia prorumpentibus quo minime conveniret. verum ne ipsum quidem imperatorem, dum his obsevit, medium laudatae moderationis tenuisse, sed excedendo impigisse in contrarium extremum, confido iudicatos sapientes, ubi quae fieri tunc contigit attente perspexerint. caeterum cum utraque acta sua quaedam coloraret rationis species, valere illa debuit ad extinguendos vel certe temperandos utrorumque insanos ardores, ut nec monachi tam contumaciter Augusto repugnarent, pacem ecclesiarum reipublicae utilissimam accommodatione multis probata procuranti, et vicissim imperator mitius eos coerceret, quorum aestuantium metu peccandi, licet vano, infirmis aequum erat conscientiae ignosci. ut ut porro quisque de his statuat, inde factum est ut oppressa publice saevius suppliciorum exemplis contradicendi libertas in furtivam maledicendi licentiam erumpere, famosiisque libelli clam noctibus spargerentur, quibus imperatori exprobrabantur vetera scelera invasi perierio imperii circumscripto populo exaeccatoque vero herede.

His imperator cum suis supra modum irritati, quam in auctores libellorum suis latebris tatos effundere iram nequibant, in eos qui sustulissent inventos apud seque tenerent, pecuniarum crudelitate satiabant, nam et oblici talia, utcumque vera, summam contumeliam putabant; et huius contumeliae veros auctores eos arbitrabantur, qui nefaria et visu primo abolenda scripta cum ipsi legissent, tum legenda caeteris servarent. fixa igitur in publico lex est huius sententiae: "qui famosum invenerit, si legarit ipse, si alii dixerit, si non statim combusserit, si apud se habere deprehensus fuerit, capitis damnator." quaestiones inde acres dira-

- Ε ἄλλω ἑταίρῳ, εἰ μὴ καὶ οὗτοι πυρραυτικά. πρὸς δὲ καὶ τῷ βασιλο-
 γραφείῳ ἐγκαλουμένῳ, ὡς ἔχει μόνον, ἡ ἀπειλὴ θάνατος ἔτι-
 P 335 κρυς. (25) τεκμηριοῖ δὲ καὶ τὸ περὶ τὸν Καλοιδῶν γιγνόντος,
 ἄνδρα εὐλαβείας μὲν εἰς ἄκρον μεταποιούμενον, παρθενία συ-
 ζῶντα, καὶ ἐλεημοσύνην καὶ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην ἀσύγ-
 χριτον, ἐξυπηρετούμενον δὲ τῇ δεσποίνῃ τῶν ταμιείων, ὃν, ἐπεὶ
 μόνον ἔχων τοιοῦτον ἑάλω, οὔτε τὸ εὐλαβὲς ἔσωζεν οὔτε μὴν ἡ
 ὑπὲρ ἐκείνου τῆς δεσποίνης σπουδὴ περιποιήσατο, ἀλλὰ τῶν
 B δμμάτων στερεῖν κελύων μόλις τὰ τῆς κολάσεως εἰς τὸ ἀνεκτότε-
 ρον περιόστα διὰ τὴν τῆς δεσποίνης συγχρῆν ἵκεται. προστάς-10
 P 336 σι γάρ, καὶ ἄγεται ὁ κατάκριτος παρὰ τὸν τοῦ φόρου κίονα ἐν
 Κωνσταντιανῇ. καὶ τοῖς κληρικοῖς ἀπαντῶν ἐπιστελλεῖ τὴν τα-
 χίστην μηδὲν εἰδῶσι, καὶ τῷ τόπῳ ἐφίστασθαι. κληρικοὺς δὲ
 πάντως ἐκάλει, ὁπότεως αἱ πρὸς αὐτοὺς ἔχων, ὡς ταῖς εἰς ἐκεί-
 νον τιμωρίαις δεδιζόμενος. ὅσοις οὖν οὐκ ἐν εἰδήσει ἦν τὰ πρῶτα-15
 τόμενα, ἀφικνοῦντο· οἱ δ' εἰδότες ἐπραγματεύσαντο τὴν ἀποφυ-
 γήν, ὡς εἶχεν ἕκαστος. ἰστώσι τοίνυν τὸν ἄνδρα, καὶ πρῶτα
 B μὲν τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς οὐκ ἐν χρῶι κείραντες, ὡς συνεργῶν
 καίοντι τῷ πυρὶ, ἐμβάλλουσι πῦρ τοῖς χάρταις βεβράναις οὕτως

que iudicia frequentata de hoc crimine, quod basilographium nuncupabatur. huius ut reus quis perageretur, satis erat reperiri penes eum aliquem eius generis libellum. convicto mors intentabatur. (25) quam autem non vana quamque irrevocabilis ea supplicii extremi comminatio fuerit, abunde demonstravit, quod Caloïdæ contigit, viro eximiae religionis summaeque sanctitatis, in virginitate viventi, exercitumque se assidue in eleemosynis ac caeteris id genus erga proximos, sine differentia delectave personarum, misericordiae caritatis operibus. erat autem idem de familia imperatricis, penus eius curam gerens. hunc tantummodo habere librum talem deprehensum non sua pietas servavit, non patronae Augustae quantum posset pro fido et caro cliente ac ministro satagentis suffragatio studiosissima protexit. illud enim dumtaxat ardentissimis et creberrime ingeminatis coningis suae pro Caloïdæ precibus vix tandem Augustas relaxavit, ut poena mortis in excaecationem mutaretur. iussu ergo eius damnatus ad fori columnam in Constantianis sistitur. advocantur eodem et clerici, repentino eoque acri ac minis in cunctantes sancito accita, ignari quam ob causam. adesse autem eos idcirco princeps voluit, ut genus id hominum sibi dudum contumaciae suspectum exemplo dirii supplicii terreretur. quicumque igitur ex his quid spectaturi vocarentur ignorarent, quo iubebantur sunt profecti; qui rem praesenserant, fugam expediunt qua quisque potuit tutissime. perducto ad locum Caloïdæ comae detonsa est, non ad cutem, sed pilis a radice ad aliquam adhuc altitudinem relictis extantibus, ut pabulum igni essent per hos intime pellem ipsam ac calvam ambusti verticis pervasuro. applicatae dehinc arctaeque appressae miseri capiti chartae membranae pice illitae inflammantur, vique ardentem ab occipiti ad synceput et frontem usque ad oculos ea cer-

καὶ τῇ κεφαλῇ ἐντιθεῖσιν ὡς ἅμα ταύτῃ καυσουμένοις, εἶτα καὶ τὴν ῥῖνα τειρόντες μαχαίρᾳ ἡμιθανῆ εἶτ' οὖν ἡμιδαῆ ἀφῴκουν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν μικρὸν ὕστερον, ὅτε τῇ πόλει ἐπιδεδήμηκε.

Τότε δέ, Ποσειδεῶνος ἐκκαιδεκάτῃ μετὰ τὴν τῆς θεοτύκου εἰσορτήν, ἔξεληλάκει μὲν βασιλεὺς, ἔξεληλάκει δὲ πατριάρχης, τοῦ πατριαρχεύσαντος Ἰωσήφ πεμφθέντος εἰς τὸ Κοσμίδιον. C
ἀλλ' ὁ μὲν πέμψας, καὶ τὸν Σφαντζῆν ἀγαγὼν Γαβριήλ, ὃν αὐτανέμμιον ὄντα τοῦ ἤδη τυφλωθέντος Ἰωάννου εἶχε μὲν πρότερον ἐν τῇ τοῦ παρακοιμωμένου τῆς μεγάλης σφενδόνης τιμῇ, 10 ὕστερον δ' ἐπ' αὐτίαις ἔξετύφλου, συνδυάζει συγγενεὶ γε ὄντι τῷ Ἰωάννῃ, καὶ μεθ' αὐτοῦ ἐπαγόμενος τὴν πρὸς τὴν Νικομήδους καὶ τὰ περὶ ἐκείνην ἤλαυνε. πατριάρχης δὲ τὸν κατὰ τὴν κιβωτὸν τῆς θαλάσσης τραχύηλον διαπεραιωσάμενος εὐθὺ Νικαίας ὤρμα. D
καὶ δὴ ὁ μὲν βασιλεὺς τοὺς τυφλοὺς ἄγων, ὅπῃ καὶ περιορίσειε 15 διεσκόπει· ὁ δὲ Ἰωάννης τὴν ποιήν μὴ φέρων καὶ ἀναξιοπαθῶν ὅλως οὐ τροφήν προσέλετο, οὐ πόσει προσεῖχεν, οὐκ ἄλλο τι τῶν εἰς ἐπιμέλειαν τῶν ὀφθαλμῶν εἶα γίνεσθαι, μόνον δὲ κενὸς φόρτος ἀγόμενος, ὅπῃ τευχῆται γῆς ἢ καὶ πέτρας, τὴν κεφαλὴν προσαρτάτων ὡς τεθνηξόμενος ἦν. καὶ τάχ' ἂν ἐκ τούτων ἐκ πλείστον 20 οἱ ξυνέβαινε τὸ θανεῖν, εἰ μὴ καὶ παρὰ τῶν φυλαττόντων ἐπέ-
χετο. πλὴν τὸ κατ' ὀλίγον καὶ συχνάκις γινόμενον εἰς ὅσον πλείστον συγκεφαλαιωθὲν τὸ θανεῖν ἐπῆγε, κἀντεῦθεν ἀπήλλακτο

rumpendos spargunt presaeque admovent. naso ad extremum cultri acie truncato, semiustulatum semique mortuum infelicem dimittunt. verum haec paulo post sunt acta, reverso iam in urbem imperatore.

Tunc autem mensis Augusti sextadecima, postridie festi deiparae, discessit inde imperator, discessit et patriarcha, Iosepho expatriarcha prius misso ad Cosmidium. curavit autem imperator adducendum ad se Gabrielem Sphantzen, nepotem ex sorore Ioannis nuper excaecati. huic Sphantzi, quem antea honoraverat praefectura maioris sigilli, postea quaedam ob culpas veras aut affictas eruerat oculos. hoc porro tempore consociatum eundem cum suo avunculo Ioanne, quem item accersiverat, ducere secum voluit hoc itinere, quo Nicomediam versus et ei adiacentes urbi regiones tendebat. patriarcha vero trans maris fauces ad Cibotum evectus recta contendit Nicaeam. at imperator duos caecos circumducens, ubi eos sub tuta custodia concluderet, quaerebat. caeterum Ioannes incredibili moestitia calamitatem ferens, quam se haud meritum putabat, nec cibum admittebat nec potum, nec cruda etiamnum vulnera recens effosorum oculorum cura soveri necessaria sinebat. portabatur tantum iners pondus; et ubicumque deponeretur, ad petram aut ad solum, prout occurrerat, allidebat caput, mortem omnino velocem quaerens; quam longe prius invenisset, nisi studiose a custodibus teneretur ne noceret ipse sibi. nec tamen cura quantavis illorum prohibere ad extremum

μὲν ἐκεῖνος ζωῆς ἐπωδόνου, ἀπῆλλακτο δὲ καὶ βασιλεὺς τῆς ἐπ'
 ἐκείνῃ φροντίδος. αὐτὸς δὲ τὰ κατὰ τὸν Σάγγαριν περιηγή-
 μενος, καὶ τὰ ἐκείσε φρούρια ἐν ἀσφαλεὶ τῇ ἑαυτοῦ παρουσίᾳ
 θέμενος, Γαμηλιῶνος μηνὸς ὑποστρέφει πρὸς πόλιν. πατριάρ-
 χης δὲ πλησίον ἐλθὼν Νικαίας, καὶ Ἐρνάτω ἐναυλισάμενος, 5
 P 337 εἰσελθεῖν τὴν πόλιν οὐκ ἔκρινε τό γ' ἐκεῖνο δεῖν· θάλειν γὰρ ἔχειν
 διδόναι καὶ γε γνωρίμοις καὶ προσγενέσιν εὐεργετῆν, μηδὲν δὲ τὸ
 κατ' ἐκεῖνο καιροῦ εὐπορεῖν. τὸ δ' εἰσελθόντα πάλιν μὴ εὐεργι-
 τεῖν ὡς ἄξιον, ἀνάξιον ἑαυτοῦ καὶ τῶν μὴ πρεπόντων τοῖς ἐκεί-
 νου πράγμασιν ᾤετο. ὅθεν καὶ πρύμναν, τὸ τοῦ λόγου, κρο- 10
 σάμενος Πολυπιθίων τε ἐπέβαινε καὶ τὴν ταχίστην ὑποστρέφειν
 ἔγνω· ἥ γὰρ τῆς ὑψώσεως ἑορτὴ ἀπείργε τοῦ μὴ βραδύνειν. τῷ
 τοι καὶ αὐτὸς κατὰ πόδας, τρισκαίδεκάτῃ Γαμηλιῶνος, ἀπῆλθε
 B πρὸς πόλιν. περὶ δὲ τοῦ καθ' αὐτὸν ὑποστελλόμενος ὡς μὴ δὴ
 τὰ συμβαίνοντα ὀλιγώρως ἔχειν δοκοίη, ἅμα τῷ τῆς νεὸς ἀπο- 15
 βῆναι πρὸς βασιλεία ἦιε, διημέρενέ τε πρὸς χάριν, καὶ πρὸς τὴν
 ἑορτήν κεκλημένος πρὸς βασιλέως ἔτοιμος ἦν ἐλθὼν ἐκτελεῖν·
 παντὶ γὰρ ὑπέστελλεν ἑαυτὸν τρόπῳ ἕξ ὅτου περ τοῖς ὀχληροῖς
 προσέκυρσε, καὶ μεγίστη μοῖρα τῶν εἰς τὸ μετρίως διάγειν ἐπι-
 C δων ἢ πρὸς τὸν βασιλεῖα ὑποποίησις κατεφαίνετο. τῆς μὲν οὖν

potuit quin ex intervallis iterata saepius in sese saevitia voti miseri com-
 pos brevi fieret, in illa desperatione vitam finiens et imperatorem solici-
 tudine de se liberans. is autem obiter inspectis, et quo opus habebant
 praesidio firmatis, arcibus circa Sangarim, Septembri mense in urbem
 revertitur. patriarcha vero progressus usque ad viciniam Nicaeae, et ad
 Ematum sive Nonum hospitatus, ingredi urbem noluit. causa sic sta-
 tuendi fuit, quod nihil haberet tunc ad manum unde cognatos suos ac
 necessarios, qui multi debebant illi, muneraretur. indecens autem in-
 gratumque videbatur, nec aut caetera sua dignum elegantia aut rebus
 eius conducibile, primo post adeptum summum honorem sui conspectu
 nihil suis largiri. quare in proram, quod dicitur, incumbens retroque
 inde cedens, Polypithia superavit et confestim reverti constituit: nam et
 exultationis crucis imminens festum increpabat moras. festinans igitur
 die tertiadecima Septembris urbem tenuit. ac sollicitus de sua apud prin-
 cipem gratia, quam ne refrigerari contingeret non immerito fortasse ve-
 rebatur ob ea quae in chusa schismatis in dies eveniebant, plerisque
 reluctantium paci culpam omnem Vecco imputantibus, quereantibusque
 ipsam scriptis suis terminos patrum et fixa dogmata convellere atque
 ultra modum omnem efferri. ob haec, inquam, sibi timens statim ac
 navi exscendit, ad palatium recta perrexit imperatorique diem totum
 officiosissime adstitit, eidemque ad festum vocanti paratum ac ad cen-
 dum et celebrandum exhibuit. mirabiliter enim ex illo mutatus qui tam
 libere antea obsistere principi audebat, nunc ad natum eius se fangebatur
 in omnibus, malis nimirum illis domitus, quae passum eum ex offensione
 Augusti nimis ipsius libertate irritati superius retulimus. et fructus huius

τιμῆς ἐκείνῃ ἐλάττων φροντὶς ἦν, τὸ δὲ πατριαρχεῖοντα διακε-
νῆς ἐνοχλεῖσθαι ἴσα καὶ τῷ θανάτῳ ἐτίθει. ὃ δὴ καὶ ἐκ τοῦ
προστυχόντος ὑπονοούμενον ἦν τεθυμωμένου τοῦ βασιλέως εἰς
ἅπαν. τὸ γὰρ καὶ τοὺς οἰκέλους διασείσθαι, καὶ οἷς ἂν ἐκείνος
ἐξιδύρῃ μᾶλλον ὥς παρ' ἐκείνῃ πεθραμμένοις καὶ δόξης τυχοῦ-
σιν, ἀδειτὶν μὲν τὰ συγκείμενα οὐδ' ὕλως ἐποίει, τὸ δὲ πρὸς τὸν
πατριαρχεῖοντα τὰς αἰτίας ἄγειν (ἣ γὰρ ἀναφορὰ τοῦ σκανδάλου
σῆλοι πρὸς ἐκεῖνον ἦν, ὡς ἔλεγον, ἀσφαλεῖς τὸ κατ' αὐτὸν Λα- D
τίτους, παρὰ μόνῃν τὴν ἐν τῷ συμβόλῳ πρόδοσιν, κρίνοντα)
10 ἔτοιμον ἦν ἐκ τοῦ ῥῆστα καὶ προφανῶς, καὶ ἀμφοτέρωθεν, ἐκ
τε βυσιλέως καὶ τῶν πασχόντων, ὁ ὄχλος αὐτῷ περιστάτο, ἐκε-
νου μὲν ὡς τὴν τῶν οἰκείων ἀπολωλότους εὖνοϊαν, τῶν δὲ καὶ δι'
αὐτὸν πασχόντων μὴ ἐῶντα τὰ πεπραγμένα τῷ χρόνῳ μᾶλλον
ἐνοχλεῖσθαι. τοῦτο ξυνέβη καὶ ἄλλοις πλείστοις, ξυμβεβήκει
15 δὲ καὶ Κωνσταντίνῳ τῷ Ἀκροπολίτῃ καὶ τῷ Θεοδώρῳ Μουζάλωνι, E
(26) ὧν τὸν μὲν παρὰ τοῦ πατρὸς τοῦ μεγάλου λογοθέτου λα- P 338
βῶν ἀνήγε παιδεύων καὶ οἰκείον ἀποκαθίστα ἐς ὅτι μάλιστα, τὸν

12. ἀπολωλέκτος?

obsequii non parvus illi constitit. nam utcumque non probabat imperator
controversiam de dogmate moveri, et in pacis negotio ulterius rem pro-
vehi quam pactorum conventorum cum Latinis praecise tuendorum neces-
sitas posceret, summa perstitit constantia in protegendo Vecco, quem, ut
dixi, publicae passim querelae tradebant quasi fontem atque auctorem
perturbationum praesentium, idcirco quod baud contentus utcumque tol-
lerari usurparique concordiam, contenderet insuper demonstrare recte sen-
tire Latinos in dogmate de processione Sancti Spiritus, ac vix culpam
eorum levem agnosceret dumtaxat in additione ad symbolum attentanda.
haec incredibiliter efferebant plerorumque animos. opinioque multorum
non inverisimilis fuit, si ab his Veccus temperasset, futurum fuisse ut
sensim fervor schismatis consenesceret et cuncta tempore ad tranquillita-
tem componerentur. cum igitur ex his fieret ut quotidie fervidiores qui-
dam zelo inconsulto prorumperent ad negaudam imperatori obedientiam
in iis quae ad observandam pacem iuxta pacta praescribebat, iidemque
patriarcham transfugii ad partes Latinorum criminarentur, imperator con-
temni se inobedientia subditorum patientius tolerans, ita exardescere pro
patriarcha ut istas in eum iactatas accusationes morte peius aversari vi-
deretur. cum autem hoc nomine vehementer irascetur cunctis ex quo-
cumque ordine ac genere, qui talia murmurarent, tum impotentissime in-
dignabatur quoties id illos agere videbat, quos caritate praecipua com-
plexus educasset a pueris, extulisset honoribus, ideoque ad quidvis sibi
obsequendum ingentibus sibi auctoratos beneficiis crederet. ex his, prae-
ter alios plurimos stomachatos in Veccum non impune, duo prae caeteris
fuerunt, Constantinus Acropolita et Theodorus Musalo, quorum, prae-
sertim Musalonis, casus hic memorari non abs re opinor fuerit. (26) ho-
rum illum quidem a patre magno logotheta acceptum educarat apud se
informarique optimis artibus curarat imperator, sibi quoque iam intime ad-

δὲ ἐκ στρατιωτικῆς μοίρας ἀναλαβὼν καὶ τοῖς μαθήμασιν ἐνδοῶς
 ἐνσχολάσαι λογοθέτην τῶν γενικῶν ἐπίμα, συζεύξας εἰς γυναῖκά
 οἱ καὶ τὴν τοῦ Καντακουζηνοῦ θυγατέρα, καὶ μεσίτῃ τῶν κοινῶν
 ἐχρᾶτο. τὸν μὲν οὖν Ἀκροπολίτην καὶ ἀποπροσεποιεῖτο καὶ
 B κρείττω τῶν κατ' ἐκείνον τὸν θυμὸν ἦγε, τῷ δὲ Μουζάλωνι καὶ
 λῖαν χολούμενος ἦν. τῷ τοι καὶ ἐνστάτος καιροῦ πρεσβείας
 πρὸς Ῥώμην, ἀφειμένος τῶν ἄλλων ὁ βασιλεὺς κατὰ πείραν, οἶ-
 μαι, πλέον ἐπέιχε τούτῳ τὰ τῆς πρεσβείας ἀναδέξασθαι. ὡς
 δὲ προστάσων οὐδὲν ἦννε πλέον τοῦ δοκεῖν κωφῷ προλέγεσθαι
 καὶ γε τυφλῷ τῷ τούτῳ διανεύειν, καὶ ἡ αἰτία τῆς παρατήσεως
 C οὐκ ἡγγνόητο, αὐτίκα θυμοῦ πρὶν ἐγκριτῆς ὧν ἡττάτο τότε, καὶ
 τῷ ἀδελφῷ προστάξας, ὃν καὶ ἐπὶ τῶν εἰσαγωγῶν εἶχεν, ἐκείνου
 μεσιτεύσαντος τὴν ὑπηρεσίαν πολλὰς καὶ βαρείας ἐντείνει, ὡς
 μηδὲ τὴν ἐν χερσὶ βακτηρίαν συνεχῶς πλήττουσαν τῷ κατ' ἐκεί-
 νου βασιλεῖ θυμῷ ἀρκέσαι, ἀλλὰ καὶ ταύτης ἀπειπούσης τῇ
 D θραύσει ἄλλην παραληφθῆναι, τὸ ἐκείνης ἔργον ἀναπληρῶσου-
 σαν. ἀλλ' οὐκ ἦν ἐκείνῳ τὰ τῆς τιμωρίας ἐς τόδε, ἀλλὰ καὶ

5. κρείττων P.

9. προσδιαλίγεσθαι?

motum in familiarissimis habebat. hunc vero adacitum ex militari ordine,
 et literis ac disciplinis suo sumptu iussum imbui, logothetae generalis
 dignitate honoraverat; eodemque aucto insuper in potentiam affinitate
 splendida (nam illi filiam Cantacuzeni dedit coniugem) principali ministro
 in publicarum rerum gubernatione utebatur. atque in Acropoli quidem
 ulciscendo iram in potestate suam habuit, non ulterius saeviens quam
 eum privando loco gratiae quem prius tribuerat et a sua familiaritate re-
 movendo: in Muzalonem totas habenas iracundiae laxavit. cum enim eum
 occasione forte instante mittendi legatos Romam, explorandi, ut opinor,
 eius animi gratia prae caeteris invitasset ad istam legationem suscipien-
 dam, et ille propter videlicet omnibus notam eius a Latinis et a concor-
 dia cum ipsis aversionem admittere prae fracte recusasset, ac ne iteratis
 quidem apud ipsum de hoc instantiis plus profecisset imperator quam si
 surdo caneret aut innueret caeco, ad extremum omni excussa priori mo-
 deratione excandescens, fratrem eius, quem sibi admissionalem ipsius
 commendatione fecerat, accitum corripere fustem iubet suumque germa-
 num validissime pulsare. fecit id ille non perfunctorie, spectante in-
 stanteque tam inexplebiliter Augusto, ut cum baculus in tudentis manus
 vehementia ictum fractus dissiliasset in frusta, nondum ira satiata sumi
 alterum iusserit plagasque accumulari. neque hic infelici malorum finis
 eundem et a suo conspectu et ab administratione rerum amovet. in eo-
 que eius despectu perseveravit, quoad ille victus malis et prioris fortu-
 nae desiderium non ferens ad preces infimas descendit, declarataque per-
 peram actorum poenitentia, et idoneis quasi vadibus ac pignoribus de se
 datis, exhibitione contrariorum operum et sensuum, fidem promissis fecit
 quo se obstringebat non solum ad deinceps acquiescendum paci, sed et
 si quid ulterius eo in genere Augusto cordi esset, citra ullam excep-
 tio-

ἀπὸ προσώπου ἔπολει καὶ τῆς τῶν κοινῶν μεισιτείας παρακινεῖν οὐκ ἀπόκνει. καὶ παρεωραμένος διετέλει μέχρις οὗ οἰκειοχείροις ἀσφαλείαις μὴ μόνον προσήκατο τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ καὶ πλεον ἦν ἕτοιμος, εἰ κτελεύοι, πράττειν. ὁ δὲ τοῖς μὲν παροῦσιν ἀρκού-
 5 μενος, ἐπὶ δὲ τὸ πλεον ἐκείνου μὲν καταγνοὺς δῆθεν ὡς κατα-
 ψυχθέντος τὸν ζῆλον, ἑαυτὸν δὲ μηδ' ἀνεχόμενον παριστῶν ὅλως Ε
 παραβυλνεν πλεον τῶν συγκειμένων, δεξόμενος αὐθις τοῖς
 πρᾶχθεῖσι μόνοις ἐμμένειν ἐπήγγειλε.

27. Τοῦ δ' αὐτοῦ ἔτους ὑποστρέφει μὲν ἐξ ἀνατολῆς ὁ Ρ 339
 10 βασιλεὺς Ἀνδρόνικος, τὴν δέσποιναν ἐκείσε καταλιπών, ἀνήγετο
 δὲ πρὸ τούτου καὶ ἐκ δύσεως ὁ πορφυρογέννητος, οὐδὲν εἰς τρό-
 παιον φέρων ἢ τὸν Κοτανίτην ὑπὸ χεῖρα ποιησάμενος ὁμολο-
 γαίαις ἐνόρκους τοῦ μηδὲν τι παθεῖν ἐκ βασιλείας ἀνήκεστον. καὶ
 ὁ μὲν ἐμμένων τοῖς ὅρκους ἐς τέλος εὐορκεῖν ἤθελε, βασιλεὺς δὲ
 15 οὐ τὸ ἐφ' ἑαυτοῦ μόνον προορώμενος εἰς τε τὴν ἀπ' ἐκείνου δου-
 λειαν καὶ τὸ ἐξῆς πρὸς εὐνοίαν ἀδολέειν, ἀλλὰ καὶ τὰ ὅψι τῶν
 καιρῶν σκοπούμενος ἐκτυφλοῦν ἐβούλετο · μηδὲ γὰρ αὐτὸν
 δμνύειν, ὡς ἐπιτορκίας ἀλῶναι, ἀλλὰ τὸν υἱὸν ὑπὲρ αὐτοῦ μηδὲ
 συναινοῦντος ὅλως. τὸν δὲ κακὸν προεώρα κακόν, οὐ θεσμῷ

nem aut moram obtemperandum cunctis quae iuberet, in hoc quoque ni-
 mius, ut imperator ipse iudicavit, qui quod offerebatur eatenus duntaxat
 accipiens ut Muzalonem perstare deinceps in statutis circa pacem eccle-
 siarum gauderet, improbavit apud se graviter praeparationem animi quam
 ostendebat ad ulterius, si iuberetur, progrediendum, in quo animadver-
 tebat, non sine tacito contemptu, refrixisse zelum eius usque ad relaxa-
 tionem necessariae constantiae, quam in rebus religionis invictam exhi-
 bere Christiani est officii. ipse porro imperator et tunc et semper alias
 prae se tulit abhorre omnino se a plus concedendo Latinis quam quan-
 tum erant conventionibus stipulati. Muzalonem igitur in locum pristinum
 recipiens, iussit ea solum inconcussa tenere in quae utrinque a concor-
 diam tractantibus convenerat.

27. Eodem anno rediit ex Oriente imperator Andronicus, domina
 ibi relictā. redierat ante hunc ex Occidente Porphyrogenitus, nihil ad
 tropaeum ferens, non enim bello vicerat, sed ultro subiunctum potestati
 eius Cotanitzam secum ducens, postquam ei iureiurando caverat nihil il-
 lum grave ab imperatore passurum. ac Porphyrogenitus quidem quantum
 in ipso erat, praestare iuratam fidem ad extremum volebat. imperator
 autem turbulentum Cotanitzae ingenium satis perspectrum habens, et
 quamquam in praesentia nihil ab eo timendum videret, in posterum pro-
 videnter metnens ne captato aliquando tempore negotium heredi facesse-
 ret, depositaque obsequii larva, quam ei desperatio rerum suarum utili-
 ter modo induisset, ad fraudes perfidiamque solitas revolveretur, prae-
 vertere formidatam perniciem suspecti capitis excaecatione cupiebat. nec
 enim quo minus id ageret, religione sacramenti se teneri disserebat, uti-
 que eam non ipse iurasset, sed absque iussu consensuque suo filius; cui

μαντείας ἀλλὰ φυσικῇ γνώσει προορῶν τὸ μέλλον· τὸν γὰρ τοῦ
 ληστεύειν εἰς πείραν ἤκοντα μηδὲν ὁρμαῖς ἐτέρου δουλεύοντα ἀγα-
 C πῆσαι. ὥς γοῦν ἀμεταθέτως εἶχεν ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τούτῳ, καὶ
 τὸν εἶδὼν τοὺς ὄρκους προτείνοντα ὅλως ἐπιτοκίας ἀπῆλλαττε λό-
 γοις (αὐτὸν καὶ γὰρ φυλάττειν τοὺς ὄρκους ὥς μηδὲ προδιδόντας
 ἢ συναινοῦντα τὸ σύμπαν, ἐκείνῳ δ' ὄντι τῶν ὄρκων ἐλευθέρῳ
 ἀκινδύνως πράττειν ἐξείναι), ἀπειπὼν πρὸς τοὺς λόγους καὶ τὴν
 ὑπὲρ τοῦ ἱκέτου ἱκετίαν ἀσθενοῦσαν ὄρῳ ὁ δεξιόμενος βουλὴν
 εἰσάγει τῷ κινδυνεύοντι καταφυγεῖν πρὸς τὸ μέλαν καὶ τὰ τῶν
 D μοναχῶν ἀμφιέσασθαι, εἴ πως ἐντεῦθεν σωθεῖν· τῷ γὰρ ἄπαξ¹⁰
 τὰ τοῦ κόσμου ὁμολογίαις ἀποθεμένῳ φρικταῖς μὴ ἂν τινα δυνα-
 τὸν εἶναι ὑπόπτως ἔχειν ὥς στραφήσεται πρὸς τὰ πρότερα· σε-
 βασθῆναι δὲ καὶ τὸ σχῆμα τῷ βασιλεῖ, ὥστε ἀποδέχεσθαι τὸν
 ἐνδεδυκότα μὴ τιμωρεῖν. ταῦτα λέγων πρὸς ἐκείνον ὁ πορφυρο-
 γέννητος, καὶ βουλὴν εἰσάγων τὴν δοκοῦσαν συνοίσειν, δῆλος ἦν¹⁵
 P 340 ἀπολύων ἐγκλήματος ἑαυτὸν τὸ μέρος, εἰ μὴ ποιῶν κινδυνεύει·
 τὸ γὰρ ἐξ αὐτοῦ ὅσον ἦν βοηθεῖν δυνατόν, πεπρῶχθαι. Κατα-

1. τὸν] τὸ P.

5. αὐτὸς P.

sufficeret ad exsolvendam fidem abstinere ipsum a supplice multando, non
 ad se praeterea pertinere arbitrantem, si quid aliud suo quodam consilio
 pater decerneret. mali porro pravique hominem animi et esse et fore
 Cotanitzae pro certo habebat imperator, non edoctus oraculo aut vatici-
 nandi monstrante vi, sed naturali prudentia quod erat eventurum praes-
 agiens, nec persuaderi sibi sinens ferocem juvenem gustata semel latro-
 cinii dulcedine, bona fide sub alieno imperio victurum, temperatarumve
 in occasione novandarum rerum a iugo excutiendo. ab hoc autem, cui
 inflexibiliter haerebat, proposito frustra Porphyrogenitus Augustum di-
 movere conabatur, datum a se iusiurandum obtendens: respondebat enim
 pater ipsi ad conscientiae securitatem satis esse, quod nec prodente nec
 suadente nec assentiente se quidquam in dedititium aliter ac sperasset
 statueretur: se autem sineret, quatenus citra periculi periculum posset,
 quieti publicae consulere. haec scrupulum non eximebant Porphyrogenito;
 qui cum ab obfirmato in id quod semel decreverat patris animo impetra-
 turum se quidquam desperaret quantislibet pro suscepto suo precibus, ei
 ipsi patefacta re suasit ut, quae una restabat vitandi exitii ratio, confe-
 geret ad montem nigrum, illicque monastico induto habitu vitam religio-
 sam profiteretur. ita videri fore ut securus de eo iam Augustus volunta-
 tem eius oculis privandi deponeret, quippe et venerari eum id instituti
 genus, et a semel abiuncto a rebus humanis facile inducendum videri se
 rebellionem et civiles turbas metueret. haec parum quidem ad genus
 Cotanitzae faciebant: tamen homo solertior quam religiosior ingressus in-
 time in curam rerum suarum sic reputare secum institit, istud sibi amice
 suggestum a Porphyrogenito consilium fore illi apud omnes excusationis
 idoneae loco, ne perfidiae culparetur ob excaecationem dediti, cui scilicet
 avertendae nihil omisisset in potestate situm suae; sibi autem uni, si
 parere salutaria monenti renueret, calamitatem imputandam suam. quare

ἤτις μὲν οὖν καὶ τῷ γαμβρῷ Τορνικίῳ ἐπηρτημένον τὸν κίνδυνον βλέποντι ἀγαθὸν ἐδόκει τὸ βούλευμα, καὶ τῷ βουλευσάντι χρῆται μεσίτῃ πρὸς βασιλέα ἐφ' ᾧ τὸν μοναχὸν ὑπενδύσαι, κόσμον καὶ τὰ κόσμον χαίρειν ἔδασας. ὥς δ' ἀπήτητο καὶ αὐτὸ τὸ σῆμα λαμβάνειν καὶ κατένευεν αὐτίκα, ἀπολυθεὶς τελεῖται τὰ μοναχῶν, καὶ ὁ χθὲς ληστεύων σῶφρων ὠρᾶτο καὶ ἄκακος, πλὴν οὐ τῇ τῆς ψυχῆς προθέσει ἀλλὰ μόνῳ τῷ φαινομένῳ· ὁ γὰρ μεμεριμνημένος σκοπὸς ἐπὶ τούτῳ καὶ λίαν ἀπῆν, B ἀνάγκης δὲ ἄρ' ὑπόουσης τὸ γινόμενον ἀσθενές. ἐς ὅποσον δὲ 10 κατὰ τοῦτον προέβη, ἰσαῦθις ἐροῦμεν. ὁ γοῦν πορφυρογέννητος ἐπὶ τούτοις κατ' ἀνατολὰς γίνεται, καὶ τοῦ βασιλέως ἐκείθεν ἀπύραντος αὐτὸς ἦν ἀντ' ἡκεῖνον μεταχειρίζων τὰ κατ'.

28. Ἄλλ' ὀλίγον τὸ μεταξὺ, καὶ ἡ δέσποινα μὲν Ἄννα C ἐκεῖ τελευτᾷ τὸν βίον, ἀγγέλλεται δὲ μετ' ὀλίγον τῷ βασιλεῖ· καὶ 15 ὡς προνοία τοῦ μὴ μαθεῖν τὸν νόον τε καὶ βασιλέα, ὥς ἐπ' ἀπορρήτῳ, στέλλει τὸν αὐτοῦ μὲν ἀρχιδιάκονον τῆς ἐκκλησίας δὲ χαρτοφύλακα, τὸν Μελιτηνιώτην Κωνσταντῖνον, ἐφ' ᾧ μετακομίζειν τὸν νεκρόν, ὥς ἐχρῆν, εἰς Νίκαιαν. ἅμα δὲ καιρὸν λαβὼν

18. εἰς] ὡς P.

cum summae rei rationibus subductis non alia certior appareret via decedendae pestis eius geminae quae Ioannem Tornicii generum nuper oppresserat, mentem ad necessarium consilium appellens, ipso Porphyrogenito interprete veniam ab Augusto abstulit sequendi quod ostendebatur. cumque petittum ab ipso esset ut ipsum habitum professionis vitae perfectae indicem sumeret, statim annuit, et mundo vale dicens in sacram se transcripsit militiam, mutatione mira ex hesterno latrone hodiernus monachus, innocentiae ac temperantiae modo studens, longe aliter vivere nuper assuetus. sed verum intus propositum ad ratam religionem necessarium simulatori deerat animo. nimirum quem intueri solent qui sponte fiunt monachi, divini cultus et propriae aeternae salutis scopum, Cotanizae sane non spectabat, amoliri periculum instans hoc quasi mimo poenitentiae contentus; ex quo quid consecutum denique sit, suo referemus loco. sub haec porro Porphyrogenitus in Orientem est profectus, patri, qui paulo ante inde recesserat, vices obituras, sustentandis, prout posset, illic in ruinam praeis rebus imperii.

28. Non longo post haec intervallo domina Anna vitae finem invenit illic ubi eam haesisse diximus, viro ex Oriente reverso in urbem. perlatus brevi ad imperatorem est eius acerbi casus nuntius, quem is magnopere haberi studuit arcanum, ne citius quam opus esset perveniret ad notitiam iunioris Augusti, tali morte carissima uxore viduati. misit ergo confestim in Orientem, celata diligenter mittendi causa, Meliteniote Constantinum, suum quidem, hoc est palatini cleri, archidiaconum, ecclesiae vero chartophylacem, ut cadaver defunctae portari de more Nicaeam curaret. simul etiam occasionem se commodum offerentem pra-

εὐπρεπῇ τοῦ τὸν πορφυρογέννητον, ἀποβαλόντα διὰ τὸ πένθος
D τὰ ἐρυθρά, μὴ φορεῖν ἄλλοτε παρασκευάσαι, εὐτρεπίσας ἄλλο-
 χροα τὰ σὺν λευκῇ πορφυρῷ χρυσῷ ποικιλτά, καὶ διὰ μαργάρων
P 341 τὸ βασιλικὸν σημεῖον τοὺς ἀετοὺς περιθίεις, καὶ πέμψας ἐκ τού-
 των πέδιλά τε καὶ χαλινά, σφίσις ὡς παρασήμοις τὸν υἱὸν προσέ-
 τατεν ἐμπομπεῖν, μόνῳ τῶν ἐρυθρῶν ἐκστάντα τῷ βασιλεῖ.
 σοφὸν δὲ ἄρα καὶ τὸ τοῦ καιροῦ ἦν, ὥς μὴ δόξαι τὰ ἐπίσημα
 μεταλλάττειν καὶ ἡμ' ἀποβαλόντα τὰ ἐρυθρά μεταλαμβάνειν τὰ
 ποικιλτά, ἀλλὰ χρόνου ῥυέντος διὰ τὸ πένθος ἐπὶ μόνοις μίλα-
 σιν ἀνεκτὴν τὴν μεταβολὴν δεδόχθαι, ὥς ἔξ ἀρχῆς κοσμηθέντος¹⁰
B τοῦ φορέσαντος τοῖς μετὰ βασιλέα λαμπροῖς, ὡς ἐπὶ ῥητοῖς γέ-
 ρασι βασιλείας τοῦπίσημον ἔχοντος. καὶ δὴ ἤπειγέ τε τὸν ἀρχι-
 διάκονον ὁ κρατῶν, καὶ παραυτὰ μηδὲν μελλήσας ἀπέστειλεν, ἐφ'
 ᾧ μὴ γνοίῃ ὁ βασιλεὺς. ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν καὶ τὸν δοθέντα και-
 ρὸν συντεμῶν ἤλαυνεν ἐφ' ἑώας, βασιλεὺς δὲ πειράσας διαλαθεῖν¹⁵
 ὁμῶς τὸ κατὰ βουλὴν οὐκ ἤνυσεν, ἀλλ' εὐφώρατον γέγονε τὸ
 ἀπόρρητον, καὶ τὴν συμφορὰν ὁ παθὼν ὡς εἶχε διέφερεν.
C ὁ μέντοι γε πεμφθεὶς ἐπιστὰς βαρὺς ἔδοξεν, ἄδωρα δῶρα φέρων
 τῷ υἱῷ παρὰ βασιλέως. ὀλίγον δὲ προλιπὼν ὅσον ἐπισκευάσαι

6. τῷ ἐρυθρῷ P.

deuter arripuit redigendi ad convenientem deinceps ornatum Porphyrogeniti Constantini minoris sui filii; cui quod hactenus indulserat, ut rubris vestibus etiamque calceis similiter atque ipse uteretur, tempestivum amplius non erat, adulto et ad imperatoriam evecto dignitatem primogenito eius Andronico: poterant enim aemulationes et ambitiosae spes innatae fratres committere, cum perturbatione publicae tranquillitatis. ut igitur, quod necessario faciendum erat, quam minime moleste capto apte opportuno tempore fieret. hunc rerum articulum accommodatissimum ad id ratus, quo ipse ultro Constantinus propter luctum Augustae mortuae rubra deposuisset, iussit imperator Meliteniotes illi a se offerre quas gestare illum deinceps oporteret vestes, versicolores albo mixtas et purpura, intextu auri variegatas, superadditis pro Caesareo insigni aquilis opere phrygionico formatis contesseratione margaritarum. eius generis et formae tum indumentis crurum pedumque tum ephippiis ac frenis, deceleravit imperator per Meliteniotes, velle sese atque aequum cenare in posterum uti Constantinum, solius unicoloris et impermixtae purpure usu concedentem fratri maiori iam Augusto. strenue curavit quicquid demandatum fuerat archidiaconus, et celerrime clam Andronico perductus in Orientem ante omnia Constantino Porphyrogenito et mandata et dona, parum licet grata, parentis Augusti reddidit. caeterum haud sic arcano haberi mors Augustae diu potuit, ut amantem falleret virum eius Augustam iuniorem; qui cito cognitum sibi luctuosissimum casum tulit ut posset. corpus porro dominae mortuae simul compositum et curatum ex re-

τὸν νεκρὸν εὐάγωνον καὶ ὁδόν, σπεύσας εἰς Νίκαιαν φέρει. καὶ παρουντὰ μὲν στέλλεται τὴν ἐπὶ Νικαίας ὁ πατριάρχης, στέλλονται δὲ καὶ ἱεράρχαι ὅσοι δὴ κατὰ πόλιν ἦσαν, καὶ τὸ τοῦ κλήρου ἔκκριτον ζύμπαν. τὰ δὲ γὰρ τῇ ὁσίᾳ προσήκοντα καὶ λίαν περιφανῇ ὁ κρατῶν ἡντρεπίζε. τότε τοίνυν τὰ νενομισμένα τῇ D κυμένῃ τελέσας ὁ πατριάρχης, καὶ πολλοὺς τῶν γνωρίμων χρυσόις ἱκανοῖς δωρησάμενος, ἐκ τῆς ὁσίας τὰ πολλὰ κερδάνας, εἰ καὶ τὴν χεῖρα ἥ γνώμη μέμφεσθαι εἶχε τῷ φιλοδώρῳ τῆς προαιρέσεως, τὴν πρὸς τὴν πόλιν καὶ αὐθις ἤλαυνε. πιθόμενος δὲ τὸν 10 βασιλεῖα Ἀνδρόνικον πάλιν ἀπτόμενον τῶν καὶ ἔω διαπεριωρθῆναι τὸν Βόσπορον, αὐτίκα παρεγκλίνας ἐν τῷ τοῦ ἁγίου Ἀβξεντίου βουνῷ κατὰ πον τοὺς πρόποδας σκηνομένῳ συγγίνεται. E καπειδὴ Μαιμακτηριῶνος λήγοντος ἡ τῶν ἁγίων ἀποστόλων προσήλυνεν ἑορτή, ἐκείσε μικρὸν ἐπιμείνας τῷ βασιλεῖ ὁμιλῶν 15 τὰ εἰκότα (ἐώκει γὰρ καὶ συνδεέσθαι ταῖς πρὸς αὐτὸν ἀγάπαις ὁ βασιλεὺς), τέλος τὴν θείαν ἐκτελέσας μυσταγωγίαν ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἀρχιστρατήγου κατὰ τὴν ἑορτήν, καὶ ὡς εἰκὸς ἐπευξάμενος, ἀπαλλάττεται.

12. κατὰ P.

gio more est, idoneo in id spatio impenso ut iam efferri et in pompa ostendi salvo Augustae maiestatis decore posset, splendidis exequiis cum a Porphyrogenito tum a Meliteniote deportari curatum, magnoque deductum comitatu Nicaeam est; quo etiam missu imperatoris patriarcha occurrit cum episcopis, quotquot tunc Constantinopoli fuere, ac flore insuper ipso urbani cleri universi. magnifice iam ibi ac plane regie parentatum defunctae est, nihil ad splendorem apparatus pompaeque quam augustissimam speciem omittente imperatore curae ac sumptus. sub haec perfunctus ceremonia funebri patriarcha sibi olim familiares ac necessarios multos aureis, quos illo funere lucratus plurimos fuerat, liberaliter elargiendis demeruit, tanta id propensi ad dandum animi declarata vultu ipso ac gestu alacritate faciens, ut satis appareret non respondere facultatem voluntati, et plus longe profundere paratam mentem beneficam quam quantum manus pro dantis voto exiliter instructa suggereret. his actis Vexcus se in urbem referens, obiter audito Andronicum Augustum traiecto Bosporo versus Orientem iter capessere, de via declinans eum convenit ad radices Monti Sancti Auxentii posito Augustali diversantem. erat tunc tempus desinentis Iunii, festumque imminabat Sanctorum Apostolorum, quod Andronicus illic celebrare constituerat. ea causa patriarchas ibi paulo diutius detento copiam praeiuit liberiolem longiorum colloquiorum cum Augusto, ei, ut apparebat, bene affecto ac per hoc ipsius consuetudine gaudente. tandem solemni sacrificio die Sanctorum Petri et Pauli rite apud Sancti Michaelis archangeli monasterium a patriarcha celebrato, valedicens is imperatori, ipaque in digressu de more bene precatus, coepto urbem versus itineri se reddidit.

P 342

29. Βασιλεῖς δὲ καὶ αὐθις ἀγγελθὲν ἐκείνῳ ὡς τὰ πέραν τοῦ Σαγγάριως ἀσθενεῖ, Πέρσαι τε συχναῖς ἐπιτιθέμενοι πείρας κατὰ πολλὴν ἄδειαν διαπεραιούμενοι κακῶς ποιοῦσι καὶ τὰ ἐνδοτέρῳ τοῦ ποταμοῦ, δυνάμεις συναθροίσας ὅσας ὁ καιρὸς ἰδίῳ καὶ ἐνεχώρει τότε κατ' αὐτὸν πράγματα, ἀπέρω τάχῃ ταῖσιν καταλαμβάνει διαπεραιωθείς τὸν Σάγγαριν. τότε τοίνυν βλεπόντων τὴν Σκυθῶν, εἶποι τις, ἐρημίαν ἐκεῖ μονοῦ τριῶν ἐτίλλει. κατωκτίζετο μὲν γὰρ ἐκτόπως τὸν τόπον, καὶ τὴν χλεύην κατωδύρετο τῶν ἰδίων. πρὸς δὲ γε τὸν Ἀλεξανδρείας πατριάρχην, ἐκείσε κατὰ παραμυθίαν τῷ βασιλεῖ συνδιαγόντα, τὴν τοῦ ταῦτ' ἡρημῶσθαι αἰτίαν καρδίας στεναγμοῖς ἰσχυρίζετο, τοῦ τόπου μὲν μεμνημένος ὡς εἶχε τὸ πρότερον, ὅτε κατ' ἐπιτροπίαν αὐτὸς ἐστρατήγει, ἐς ὅσον δὲ συμφορᾶς κατηντήκει τῷ τότε βλεπόντι, ὡς μὴδὲ βατὸν ἀνθρώποις εἶναι, δένδρεσιν ὑψικόμοις κατελημμένον. τὸ δ' αἴτιον, φησὶν, ἡ τῶν ζηλωτῶν ἐπίθεσις, καὶ τὸ ἐκπολεμοῦν βασιλεῖ τὸ ὑπήκοον σπεύδειν, ὡς τὰ καὶ τὰ πέρανται λέγοντας, καὶ ὡς παρανομοίη ὁ βασιλεὺς, καὶ τὰλλα οἷς τὰς

5. κατ'] τὰ κατ' ?

29. At imperator rursus non dubiis nuntiis certior factus ultiores Sangari regiones laborare, Persae siquidem opum ibi Romanarum infirmitate crebris incursionum experimentis abunde comperta tantum fiducia iam sumpserant ut anne securissime traiecto etiam citiores Sangari tractus agere ferreque rapinis et vastationibus non dubitarent, contractis copiis quantas pro tempore proque praesenti copia potuit cogere, summa celeritate illuc se contulit, Sangari transmisso. tunc cernens illic Scythicam quamdam (ut vulgo dicunt) solitudinem tam acri doloris urebatur sensu, parum ut abesset quin pilos ipse sibi capitis velleret. miserabatur enim incredibiliter calamitatem locorum illorum; et tam impune ibi suos ludibrio esse barbaris ad propriam ipsius pertinere ignominiam reputabat moerens. aderat ei huius expeditionis ad solatium comes Alexandrinus patriarcha. apud hunc exonerans animum, non sine altis e corde suspiriis, affirmabat compertam sero sibi veram causam obversantis oculis desolationis, quae quanta quamque miserabilis esset ipse optime omnium nosset, adiutus ad id memoria florentis quondam ac beati regionum harum status, qualem se spectasse recordabatur, cum ante quam in imperium eveheretur, Romanis copiis ibi praeesset. comparans ergo animo quam uberes, quam frequentes olim felicibus incolis terrae, in quam nunc, quae carneretur, calamitatem devenissent, ut non exhaustae civibus colonisque solum, sed ne perviae quidem iam hominibus essent, nullo passim vestigio viarum, stirpibus atque arbutis densis atque altis enatis ubique temere. causa, inquebat, mali tanti haec demum est. eruptio inconsulti zeli subditos efferens in conatus rebelles impugnantem principem; ubi prodire aliter in rem non possunt, maledicas incitantibus linguas ad seditiose murmurandum adversus imperantem, haec et illa eius acta percensentes, quae prava esse contendunt, et reum illum violarum legum et reipublicae pessime administratae licentissime peragunt;

καρδίας τῶν ἀνθρώπων ἄλλοτριούντες τοῦ βασιλεύοντος ἐποιοῦν
καὶ βασιλέα περὶ ἑαυτῷ δεδοικέναι, καὶ τὴν καθ' ἑαυτὸν ὀρρω-
δίαν πάντως καρδίας οὔσης τὰ μέλη συγκατασπᾶσθαι ξυνέβαινεν. D
αὐτίκα γὰρ μέλλησις ἠκολούθει, καὶ τὸ ἐπιτροπαῖς στρατηγῶν
καὶ μόναις διοικεῖσθαι τὰ κατὰ τόπους, οἳ δὴ γλισχρότητος μὲν
ἤττημένοι λημμάτων, δέει δὲ τοῦ μή τι παρὰ βουσιλέως παθεῖν
ὡς παρὰ τὸ εἶκος ἐλλειψιμμένους, τὰ πταίσματα συγκαλύπτον-
τες, τῷ κατὰ σφᾶς ἄδειψεν ψευδῇ γράφοντες, ἡρήμουν τὴν χώραν E
καὶ τέλος ἔρημον τὴν οἰκουμένην ἀπέφηναν. ταυτὰ λέγων, τρυ-
10 φᾶς βασιλικᾶς ἀφεικῶς καὶ θεραπείαν ἤπασαν, ὡς σιτεῖσθαι καὶ
τοῖς τυχοῦσι, τῶν πρόσθεν ὡς εἶχεν ἐπέβαινε. Πέρσας δέ, ὅσον
ἐκείνος προσεχώρει, ὑπὸ πόδα χωρεῖν ἐκεῖ τοῦ βασιλέως διημε- P 343
ρεύοντος, ὡς καὶ ἔτι θειμᾶς τὰς ἐστίας ἐκείνων καταλαμβάνον-
τος, ὅπου δὲ βασιλεὺς ἐφειστήκει, ἐκεῖθεν πρὸ μιᾶς φθανόντων
15 ἐκείνων ἢ καὶ δευτέρως μετασκηνοῦν. πληθος δ' ἦν ὀπωρῶν
ἐκκεχυμένων κάτω τῶν δένδρων, ὡς ἐκεῖθεν τὸ πλέον τοῦ στρα-
τιωτικοῦ σιτεῖσθαι· τὸ γὰρ εἰσαχθῆναι τισι τῶν ἐδωδῶν ἐκεῖ

per haec ab eo alienantes animos hominum, et metuere ipsum sibi co-
gentes: naturale quippe cuique est ad obiectum grave vitae ac status
proprii periculum horrere. hinc capite reipublicae de se sollicito, et ea
necessaria sui cura a consulendo efficaciter subditis averso, membra im-
perii discerpi contigit. hinc torpor, addebat, obrepait nobis; hinc tardi
ac segnes fuimus in occurrendo per nos provinciarum malis; hinc defungi
cogebamur perfunctoriis provisionibus, mittendis haec in loca praefectis,
quo venire ipsos nos oportuerat. et venissemus, nisi falsis isti nuntiis
necessitatem nostri adventus absconderent. erant hi homines avari, rapi-
nis intenti: praedarum suarum et concussionum hic exercituum testes ha-
bere Augusti praesentis oculos timebant. ideo literis fallacibus occulta-
bant offensiones belli ruinasque locorum, ne remedium iis, si notae fuisset,
adhibendum a nobis rationibus ipsorum privatis incommodaret. ergo
ut impune ipsis esset, ut violentarum extorsionum poenas non luerent,
mendacibus nos lactantes scriptis regionem hanc vastarunt, et in fre-
quenti olim ac passim habitata terra solitudinem, quam gementes cerni-
mus, fecerunt. haec deplorans omissis deliciis regis, cultu ac fastu prin-
cipali neglectis, curandi quinetiam corporis adeo immemor ut obvis qui-
busque sine delectu aut apparatu vesceretur, ultra quoad potuit tende-
bat. coëgitque tum Persas, quantum est ipse progressus, retrocedere.
erat autem itineris ea tunc ratio, ut ubi praecedenti vespere Persae fue-
rant, posterum ibi diem imperator exigeret, in hospitibus, quibus illi erant
ubi, focus adhuc ipsorum fumantia succedens. itaque dieculae vix unius
aut summum bidui intervallo locus idem et Persas dimiserat pedem sua
versus referentes et instantem vestigiis ipsorum excipiebat Augustum.
apparebant autem tota passim regione strata suis quaeque sub arboribus
poma decidua fructusque omnis generis maturi, tanta copia ut maiori
exercitus parti cibus inde sufficeret. nam alia ratione praeberi forum et
inferri castris illis commeatum, interdicto dudum vi ac metu hostili per

καὶ λίαν διὰ τὸ δέος ἀνώμοτον ἦν. ὅθεν καὶ πολλάκις ἐπέμψαν
 B ὁ βασιλεὺς τὰ τῆς τραπέζης τρέφη, τὸν σκληρὸν πιτυρίαν καὶ
 μέλινα, γυναικί τε ἄμα καὶ πενθερῇ καὶ γε πατριώρχῃ καὶ τοῖς
 γνωρίμοις παρίστα τὸ δυσπαθές, γράφων μὴδ' αὐτοῦ πηγμαλοῦ
 ὕδατος εὐπορεῖν, τὸ δέ γε ποταμοῦ τρυγολίῳ διηθούμενον καὶ 5
 ἔξαιθριαζόμενον μόλις προσιτὸν εἶναι οἱ ποτόν. μὴ γοῦν ἱκανῶς
 ἔχων τότε διώκειν ἐν δυσχωραῖς τὸ Περσικόν, ἄλλως τε καὶ ἐν-
 C δείας ἐπικειμένης τῶν ἀναγκαίων, τὸ τέως ἔγνω τὸν τόπον κα-
 τοχυροῦν, καὶ δὴ φρουροῖς μὲν συχνοῖς τὰ παρ' ἑκάτερα τοῦ
 ποταμοῦ διελάμβανε, τὰ μὲν πεπονηκότα τῷ χρόνῳ ἐπισκευάζων 10
 καὶ συνιστῶν, ἄλλα δὲ αὐτὸς ἀνιστῶν, ὅπου τοῦ ποταμοῦ λι-
 ψυδροῦντος πόρον ἔδει γίνεσθαι, ὥς ἂν ἄμα μὲν τῇ τῶν φρου-
 ρίων πυκνότητι ἄμα δὲ καὶ ταῖς τῶν ἀναγκαίων τόκων προκατο-
 χαῖς ἐν ἀμυγχανοῖς τὰ τῶν Περσῶν γίνωνται. συστεῖλαι δὲ θέ-
 D λων καὶ τὰς ἐφοδούς τῶν ἐπιόντων ὥς μὴ ἀνέδην ὑπόθεν βοῦ- 15
 λοιτο διεκπαλεῖν καὶ ἐπεισπίπτειν ἀδήλως, ἀξινήφορος ἐς κολῶ
 πληθός συναθροισθῆναι κελεύει, καὶ μῆκος μὲν παραμετρήσας
 τοῦ ποταμοῦ ὅσον ἦν ἀναγκαῖον κατοχυροῦσθαι, πλάτος δὲ τὸ
 ἱκανὸν λογισάμενος, σπουδῇ τὰ δένδρα κόπτοντας ἐπιτάττει ἐπι-
 καταβάλλειν ἐν ἔφ' ἐνί, καὶ οὕτω καταπυκνῶσαι τοῖς κλωαῖ τῶν 20

8. τὸ] τότε P.

omnem hunc late tractum commercio, sperandum haud erat. Itaque saepe
 in speciem miseri quo tunc utebatur victus misit imperator ad Augustam
 et socram, ad patriarcham etiam et alios familiares, furfurosam panem
 durum et atrum, has esse scribens lautitias suae mensae; et adiungebat
 siadem literis ne fontanae quidem sibi aquae copiam ad potum suppeteret,
 sed e turbido haustum flumine, coli transmissione obiter purgatum re-
 frigeratumque sub dio, quem sitibundae fauces aegro admitterent, lique-
 rem propinari. cum autem hostes sic instando contraxisset in asperos
 iam nec facile pervias limitis ipsorum saltus, haud se idoneis instructum
 copiis sentiens ad eos ulterius persequendos, et aliunde rerum necessa-
 riarum penuria urgente, cogitare de reditu coactus prius tamen, quod
 res sinebat, munire limitem studuit arcibus ad utramque fluminis ripam
 excitatis et praesidio insessis plurimis. quarum aliquas vetustate ac tem-
 porum iniuriis semirutas refecit instruxitque, novas ipse aliquas adiu-
 gens, ibi praesertim ubi parciore aquae amnis vado traieci potest, ut sic
 et crebritate praesidorum et praecoccupatione locorum necessariorum, in-
 opes consilii Persae redderentur. quorum etiam incursiones coercere
 obice opposito studens, ne ut antea praesentem citra metum illam quo
 lubebat irrumperent, inobservati ex improvviso irruentes, securigeros
 magno numero congregari praecipit, et longitudinem fluvii dimensam
 quantam expediebat opere muniri, huiusque idonea latitudine iuxta con-
 gruam proportionem accommodata, festinato caesas arbores invicem co-
 servari una uni superposita iussit, colligarique mutuo implicatis ipsarum

δένδρων τὸν τόπον ὡς μηδ' ὄφιν οἶόν τ' εἶναι σχεδὸν διέρχισθαι. καὶ ταῦτα πρὸς τὸ παρὸν ἐπιτάξας τε καὶ κατασκευάσας τῷ ἐπιμεινῶναι ταλαιπωρούμενος, τέλος σιταρκήσας τοῖς ἐν τοῖς φρουρίοις τὸ ἱκανόν, παρὰ τὸν ποταμὸν μέχρι καὶ τῶν τῆς Προόσης μερῶν ἀνύγεται, τὰ τῆς αὐτῶν ἐπισκέψεως, ὥστε καὶ τῶν ἐχθρῶν τέλως ἐκδιωχθῆναι, εἰς καιρὸν εὐθαιον ἀναθέμενος.

30. *Εὐνέβη δὲ τότε' ἀνὰ Προῦσαν διάγοντι καὶ τὰ κατὰ P 344* τὸν πάντα μαθεῖν, ὅς δὴ καὶ Μαρτῖνος μετὰ Νικόλαον ἦν. πρὸς γὰρ αὐτὸν ἔφθασε πέμψαι τὸν τε Ἡρακλείας Λέοντα καὶ 10 τὸν Νικαίας Θεοφάνην. οἳ δὴ καὶ ἐπιστάντες οὐ κατ' ἐλπίδας, ὥς εἶχον ἀποστελλόμενοι, παρ' ἐκείνων ἰδέχοντο, ἀλλὰ τοῦναντίον ἦσαν. τὰ γὰρ καθ' ἡμᾶς ὡς εἶχον μαθόντες, καὶ ὅπερ ἦν ὑποτοπάσαντες, γλυτῇν τὸ γεγονός καὶ οὐκ ἀλήθειαν ἄντι- B κρυς (παρὰ μόνον γὰρ βασιλεία καὶ πατριάρχην καὶ τινὰς τῶν 15 περὶ αὐτοὺς πάντες ἰδυσμέναινον τῇ εἰρήνῃ, καὶ μᾶλλον ὅτι καὶ ποιναῖς ἀλλοκότοις ἤθελεν ἀσφαλλεῖσθαι ταύτην ὁ βασιλεὺς), ἐκείνους μὲν ἐν ἀτίμοις εἶχον, καὶ τὴν εἰς τὸν πάντα πρόσδοον ὅπῃ καὶ μόλις παρῆχον, τέλος δὲ βασιλεία μὲν καὶ τοὺς ἄμφ' αὐτὸν ὡς χλευαστὰς ἐπιτιμίοις καὶ μὴ ἀληθείαις στοιχοῦντας ἀπο- 20 ρισμοῖς καθυπέβαλον, τοὺς δὲ πρέσβεις μηδεὶς ἀξιώσαντες τῶν C εἰκότων ἀπέπεμπον. ταῦτα γνοὺς βασιλεὺς παρὰ τοῦ Νικαίας

ramis, densitate tanta ut ne angui quidem fere quaedam haec velut sepes praebere transitum. his in praesens ordinatis et provis, cum ulterio- rem istic moram incommoda gravescentia non permitterent, tandem anno- na in arces quanta opus erat illata, legens fluminis ripam Prusae parti- bus se admovet, diligentiori inspectione locorum eorundem, uti et plena expulsionem inde hostium, in tempus opportunum dilatis.

30. Contigit autem tunc apud Prusam imperatori commoranti afferri nuntium de statu rerum suarum apud papam. Martinus hic erat, qui Nicolao successerat. ad hunc maturaverat mittere Heracleensem episco- pum Leonem et Nicaenum Theophanem. verum hi appulsi quo mitteban- tur, haud secundum expectationem ipsorum istic sunt excepti, quin omnia potius speratis experti contraria. nimirum edocti ad verum Romani de rebus nostris, et quod res erat suspicati, istam, quae magnopere iacta- batur, pacem nihil demum aliud nisi fucum et ludibrium esse (praeter quippe imperatorem solum et Patriarcham quosdamque cum his assiduos, caeteros plane omnes taedere concordiae), insuper etiam illas ab impera- tore ad fidem pacis sincere initaе faciendam affectatas poenarum ab ec- clesiae mansuetudine alienarum atrocitates improbant, frigide legatos ac contemptum habere, nec eos nisi sero vix tandem et aegre ad papam introduxerunt, eo demum successu legationis, ut imperator cum suis tam- quam illusores, et ostentationibus suppliciorum ad simulandam, quam vere non inierant, concordiam abusi, anathemati subicerentur. quo facto le- gatos nulla dignatos benevolentiae aut honoris significatione dimiserunt.

ἐπιτιμόντος (ὁ γὰρ Ἡρακλέας ἐτιμῶν) ἐν δεινῷ ἐποιεῖτο, ὥστε
καὶ τοῦ διακόνου μέλλοντος μνημονεύειν τοῦ πάπα κατὰ τὸ σὺν-
θεῖς βασιλέως παρόντος ὁ κρατῶν διεκώλυε, καλὰ λέγων τῆς ἀγά-
πης ἐκείνων ἀπόνασθαι, ὥστ' αὐτὸν μὲν ἐκπολεμῶσαι δι' ἐκεί-
D νους ἑαυτῷ τοὺς οἰκέλους, ἐκείνους δὲ μὴ ὅπως χάριν ἔχειν ἀλλὰς
καὶ προσαφορῆσαι. τότε δὲ καὶ διαλύειν ᾗθελε τὰς σπονδὰς.
κἂν διελύοντο, εἰ μὴ τι προσίστατο τῇ βουλῇ. αὐτὸν μὲν γὰρ
πολλὰ παθεῖν διὰ ταῦτα καὶ μόλις ἀνύσαι, κἂν ἔξαπινάως λίαι
παλινωδῶν, ἐπιστάντος καὶ αὐθις καιροῦ τοῦ ταῦτα ζητήσοντας
P 345 μὴ ἂν ἀνυστὰ γενέσθαι τὸ σύνολον. χωρεῖν δὲ ἄλλως καὶ εἰς 10
μεταβολὴν τὰ τῆς ἐκκλησίας πράγματα τοῦ Ἰωσήφ ἐπικαταστάν-
τος. αὐτὸν μὲν οὖν καὶ εἰρηνικὸν εἰς ἅπαν εἶναι, καὶ μηδὲν ἔξ
αὐτοῦ πιστεύειν τῶν ἀνηκέστων γίνεσθαι, οὐ μὴν ἀλλ' ἀνάγκη
εἶναι καὶ τοὺς κινήσοντας. καὶ ταῦτ' οὐχ ἀπλῶς ὑποπτεύων
ἔλεγεν, ἀλλὰ γε τὸ πρὸ τούτων συμβὰν ἀνὰ τὸν Σάγγαριν διατρέ-
15 B βοντος δειλιᾷν ἐπολεῖ περὶ τῶν ὅλων τὸν βασιλεῖα, εἴ πως ὥς
C ἐπισφαλῇ τὰ συγκεῖμενα διαλύσειεν. (31) ὁ μὲν γὰρ Ἰωσήφ

haec ubi renuntiata imperatori per Nicaenum sunt (nam Heracleota eo itinere obierat) indignissime tulit, adeo ut cum inter sacra de more, imperatore praesente, diaconus consuetam papae commemorationem pronuntiaturus esset, princeps ne faceret prohibuerit. palam autem ad familiares conquerens, aiebat praeclarum enimvero sibi fructum constare caritatis in Latinos suae: se nempe causa eorum cum necessariis etiam suis certamine suscepto, ne poenis quidem acerbis dubitasse ipsos comprimere, illos autem pro gratiis suae tantae in fide ipsorum constantiae debitis diras et execrationes referre. tunc igitur revocare omnia prius sancita et totum concordiae tractatum rescindere voluit, fecissetque continuo, ni ab hoc eum consilio quaedam revocassent. reputabat videlicet, si quod tam longa et laboriosa molitione vix tandem summis suis aerumnis perfecisset, momento dissiceret, mutationemque ac revocationem tam certo ac palam contestatae suae prioris sententiae ultro profiteretur, inde armanda forte contra ipsum odia malevolorum, et futurum non inverisimiliter tempus quo non esset ipsi utile priora haec eius acta suo ipsius videri suffragio damnata. veritus ergo ne si hanc palinodiam praecipitaret palamque divulgaret, id ageret quod aliquando infectum vellet, satius duxit supersedere, videns praesertim ecclesiae res in notabilem mutationem pronas. quamquam enim, si Iosephus, quod futurum apparebat, denuo in sede patriarchali reponeretur, ab ipso quidem, cuius mite ac pacificum ingenium perspexerat, nihil adversum se sinistrum aut infestum tentatum iri confidebat, tamen quod idem esset facilis ad osequendos impulsus aliorum, nec defuturi viderentur qui eum ad exempla edenda in pacis invidiae autores instigarent, temperandum iudicavit a se ipso ultro praedamnando. quam autem non vane tale quid metueret ab associis et consiliariis Iosephi; demonstrabat recens factum, quod eo apud Sangarim nuper agente contigerat. (31) cum enim per id tempus, brevi meritis, ut tum putabatur, Iosephus testes ultimae voluntatis tabulas ris

προσδοκῆσιμος ὢν ἐπὶ τῷ θανεῖν τὰς διαθήκας ἐξήνυσεν, ἦν δὲ
 χρεῖα μεμνησθαι καὶ βασιλέως καὶ τῆς ὑπὲρ ἐκείνου εὐχῆς. καὶ
 ἐμνήμητό γε καὶ ἠῦχeto, οὐ μὴν δὲ προσετίθει τὸ ἅγιος, ὃ σύν-
 ηθες ἔχειν ὡς χρυσθέντας μέρω τοὺς βασιλεῖς. ὃ δὲ βασιλεὺς
 5 οὕτως πεμφθείσης ἐκείνην ἰδὼν ἔχουσαν ἐδυσχέριστε, καὶ γράφει
 μὲν πατριάρχῃ γράφει δὲ καὶ τῷ τὴν πόλιν ἐπιτετραμμένῳ, μαν-
 θάνειν ἔρωτωντας πῶς τοῦτο πέπρακται οἱ καὶ ἐφ' ὃ τι τῆς βα- D
 σιλείας κολούει τὸ ἅγιος. μή πως ὡς ἀνάξιον, φησί, με κρίνων
 τῆς ἀγιστείας οὕτω γράφει; γέγραπται δ' ὑπὲρ τούτων καὶ τῷ
 10 Ἀντιοχείας πατριάρχῃ τῷ Πιόργκι. οἱ καὶ πέμψαντες ἐπυνθά-
 νοντο τὴν αἰτίαν τοῦ οὕτω γράφειν, ὡς θέλοντος γινῶναι καὶ βα-
 σιλέως. καὶ ὅς μετετίθει τὴν τούτων αἰτίαν εἰς τοὺς ἄμφ' αὐτὸν E
 σιν πλὴν προσκειμένης τῆς ἀγιότητος. ταύτην γοῦν ἐμφανίζων
 15 ἔλεγε γράφειν τὸ πρόταρον· ἐπεὶ δὲ οἱ περὶ αὐτὸν σκανδαλίζοντο,
 μετεγγράφειν ἰσαῦθις τὴν ἐς χεῖρας ταύτην γεγонуῖαν τῷ βασιλεῖ.
 οὕτως ἦν ἐκεῖνος εἰρηνικὸς ἐφ' ὕπασιν. ἀλλὰ τοὺς περὶ αὐτὸν P 346
 ὑποπτεύων ὁ βασιλεὺς, ἕμα δὲ καὶ τοῦ μὴ δόξαι συνιστᾶν τὴν
 καθ' αὐτοῦ κατηγορίαν, ὡς κατὰ χλεύην καὶ οὐ πρὸς ἀλήθειαν

conficiendas consuisset, in iis ex more mentionem imperatoris, ipsi bene precando faciens, nomini eius vocabulum ἅγιος, hoc est sanctus aut sacer, non adiunxit, quo tamen passim imperatores honorari consueverunt, ex quo sacri unctione olei sunt inaugurati. eas tabulas ad se delatas imperator legens, miratus in iis omissionem novam, scripsit ad patriarcham ea de re conquerens: scripsit etiam ad praefectum urbis, iubens serio inquirere quo id errore quove consilio factum ita esset, vide, in-
 quiens, quorsum Iosephus me in ordinem redegerit et imperii nostri ma-
 lestatem imminuerit negato titulo sacri: an quod me peculiariter illo in-
 dignum putet? scripsit etiam in sententiam eandem Principi Antiocheno
 patriarchae; qui cum ambo misissent ad Iosephum, quaerentes cur hoc
 fecisset, cupere enim imperatorem id scire, ille utrique respondit. cul-
 pam eius erroris penes monachos ipsi ministrantes residere. et in fidem
 dicti sui protulit archetypum exemplar testamenti, caetera omnia simile
 perlato ad Augustum exemplo, nisi quod titulus ἅγιος, qui desiderabatur
 in apographo, clare in autographo legebatur. se igitur prius ita scripsisse:
 se: quoniam vero qui circa ipsum erant scandalizarentur, postea reuocasse
 in eam formam quae imperatori esset oblata. ea ingenua confessione
 Iosephus et suam pacificam indolem et suorum ministrorum in Augustum
 invidiam declaravit; causamque huic iustam praebuit timendi, ne tam
 male animati in ipsum homines occasionem aliquam arriperent eius accu-
 sandi quasi ecclesiae illuisset simulanda pace falsa. quod crimen quia
 confirmare potuissent quadam velut confessione ipsius rei, si revocasset
 imperator ultro quod fecerat, ideo se ille tunc ab eo faciendo continuit,

ποιησάμενος, τὰ περὶ τούτων τοῖς ἐφεξῆς καιροῖς τῷ τίμῳ ἀνήρτα.

- B** 32. Ἐν τούτοις δ' ὄντος τοῦ βασιλέως καὶ τὰ κατὰ Βελ-
λάγραδα διηγέλλοντο. ἀλλ' ἀναληπτέον μικρὸν ἄνωθεν. Ἴλ-
υριοὶ μὲν οὖν βασιλέως ἀποστατήσαντες κατ' αὐτοὺς ἦσαν. περι-
σχόντες δ' ἐρήμην πόλιν τὴν Δυρραχίου ἐκ τοῦ προγεγονότος
σεισμοῦ ἀνακτιζούσι τε καὶ τινὰς συναποστάτας σφίσι ἐκεῖ κα-
τοικίζουσι. τῷ ῥῆγλ δὲ Καρούλῳ ἔξ ἐγγύνομος γεγονότηματος τοῦ
C ἀπὸ τῶν Κανίνων φιλῶς εἶχον καὶ κατὰ συνθήκας εἰρήνευσον.
τὰ μέντοι γε Κάνινα πάλαι μὲν ἦσαν τοῦ Φιλίππου ἀμνηστῆ,¹⁰
ἄνδρὸς δυναμένου πλείστα, ὃν καὶ Μιχαὴλ δεδιώς ὁ δεσπότης,
καὶ μᾶλλον ἰσχύσαντος κατὰ τοῦ Μαυρὲ τοῦ Καρούλου ὥς καὶ
ἀποκτεῖναι καὶ τὴν ἀρχὴν ἐκείνου λαβεῖν συμμαχίᾳ πλείστῃ τῆς
ἐκκλησίας, κήδεϊ ἐποιεῖτο, καὶ τὴν πάλαι τῷ Σφαντζῇ συνοικη-
σασαν, ἀδελφὴν γε οὖσαν τῆς αὐτοῦ γυναικός, κεχηρωμένην¹⁵
D ἐκείνου πέμψας συναρμόζει οἱ, ἐκχωρήσας αὐτῷ καὶ Κανίνων
καὶ Κορυφούς. ὥς δὲ δόλῳ κακῶς ἀπεκτόνει, πέμψας τοὺς ἔξ
ἀδελφῶν κατοῖστέουσοντας, καὶ τὸ δρόμα ἡνύετο, καὶ ὁ ἀμνηστὴς
ἐτεθνῆκει, ἐβούλετο μὲν κατασχῶν Κάνινα ἔχειν, ἐμποδὼν δ' ἦσαν
οἱ ἐν ἐκείνοις εὐρισκόμενοι Ἰταλοί, οἳ καὶ τὸν τῆς ἡττης συνδι-²⁰

integra ut erant omnia relinquens, suspendensque in futurum rerum, ut se habebant, praesentem statim.

32. In his imperatori versanti nuntiata sunt quae ad Bellagradam contigerant. ea explicaturis hic nobis paulo altius repetendum exordium est. Illyrii quidam dudum excusso imperatoris iugo, sic quasi sui iuris essent, res sibi suas habebant. hi nacti eversam terrae motu Dyrrhachensem civitatem, eam a se restauratam colonia frequentant et sibi fidis et pariter imperatori rebellibus, foedere icto cum rege Carolo vicinam his praesidium apud Canina obtinente; qui locus quo casu in eius potestatem venerit, dicam. Canina olim sub ditione fuerant Philippici Amiralae viri potentissimi, dotali ei conditione attributa a Michaelis despota. hic enim a Philippo sibi metuens, praesertim postquam Carolus adversus Manfredum praevaluit et huius occisi regnum obtinuit, auxiliis ecclesiae maximis ad eam victoriam adiutus, praecoecupare gratia quem formidabat sibi ad iungere affinitate statuit. obtulit ergo ei in uxorem coniugis propriae germanam, quae Sphantzae nupserat, et tunc eo mortuo vidua Philippo isti nuptiali foedere sociata est, conciliante ac mittente despota, qui etiam hac occasione Caninis et Corypho novo affini cessit. postquam autem idem Michael circumventum insidiis Philippum telis ex occulto iactis per subornatos ad hoc iaculatores interfecit, conatus ille quidem est scelus sui fructum carpere Caninis domino iam carentibus recipiendis, sed ne id posset, obstiterunt reperti tunc illi Itali, qui cum Philippo fuerant, quando est occisus. hi perfidiam insidiatoreis detestati

γαρόντες καιρὸν αὐτῆς ἀπέκλιναν πρὸς τὸν Κάρουλον. Κάρου-
 λος δὲ πέμψας κατωχόρου τε τὸ φραύριον, καὶ ὡς ἰδίῳ χρώμενος
 ἐκείθεν ἔξορμαῖν τοὺς αὐτοῦ κατὰ τῆς Ῥωμαίων ἐβούλετο. τότε **Κ**
 τοίνυν ἐθάρρυνε μὲν ἐκείνον καὶ ἡ τῶν Ἰλλυριῶν ἀποστασία, ἔχων
 5 δὲ καὶ τὸν κότον ἀρχῇθεν ὡς ἐκκρουσθεὶς ταῖς τοῦ βασιλέως μη-
 γαναῖς τῆς ἐπὶ τὴν πόλιν ἐκπολείας, λαὸν ἱκανὸν ἐκ Βρεντησίου
 ἄμα μὲν ἱππότην ἄμα δὲ καὶ πεζόν, ὡς εἰς τρεῖς χιλιάδας ποσού- **P 347**
 μινον, διαπεραιοῖ τὸν Ἰόνιον. οἱ δὲ καὶ καταλαβόντες τὰ Κά-
 νινα, καὶ ὡς εἶχον ἐνσκευασάμενοι, οὕτως ἐκείθεν ἐξώρμων ὡς
 10 τῇ κατὰ σφῶς τόλμῃ οἷσθαί τινας μέχρι καὶ πόλεως Θεσσαλονί-
 κης, ἔτι δὲ καὶ πόλεως αὐτῆς πεζῇ συμβαλεῖν. ἐπὶ τοσούτων
 δ' ἐθάρρουν τῇ κατ' αὐτοὺς δυνάμει ὥστε καὶ κατ' ἐλπισμὸν τὸν
 κρείττω διαμερίζειν καὶ χώρας καὶ πόλεις ἑαυτῷ ἕκαστον τῶν
 προυχόντων. ἐξῆρχε δὲ τούτων ἀπάντων ὁ καὶ τῷ φρονήματι **B**
 15 τοὺς πάντας ὑπερφερόμενος Ῥῶς Σολυμᾶς, μέγιστος μὲν ἡλικίᾳ,
 σοβαρὸς δὲ ταῖς τῆς ψυχῆς καταστάσεσιν, ὑπερόφρους δὲ ταῖς
 ἐντυχίαις, ξανθὸς τὴν τρίχα, καὶ ὑπεραύχην ἐκ ψυχικοῦ τινὸς
 ἐκδέρμου κινήματος. οἶμαι δὲ κἄν τεῦθεν τὴν ὀνομασίαν σχεῖν,
 παρὰ τὴν πρὸς Ῥῶς ὁμοιότητα. προαχθέντες τοίνυν ταῖς τόλ-
 20 μαις οἱ Ἰταλοὶ ἐπὶ τὰ Βελλάγραδα πρῶτον ὤρμων ὡς ἐξ αὐτῆς

rursus ad Carolum inclinarunt. ille autem missis impigre copiis arcem
 illam opere et praesidio munitam ut propriam deinceps habuit, stationem
 istam opportunam iudicans ad effectum veterum suarum machinationum:
 inde enim commodè se sperabat erupturum in subditas imperatori regio-
 nes, quas eisdem invadere optabat. occasionem porro eius rei prospere
 tentandae offerri sibi maturam ratus a rebellionē Illyriorum, eoque ani-
 mosius obsequens irae, qua pridem in imperatorem ardebat, quod ille
 artificiosis suis cum papa tractatibus expeditionem ab eo paratam in ur-
 bem Constantinopolim effectum cassam reddidisset, multitudinem sat magnam
 partim equitum partim peditum, tria simul millia militum expletem Brun-
 dusio per Ionium traiecit. hi perlati Canina, cum ibi se quam potuerunt
 optime comparassent, eruperunt audacissime vastis inflati spebus, quasi
 non solum obvía cuncta usque Thessalonicam subacturi, sed ad urbem
 quietiam ipsam inoffenso expeditionis terrestres cursu perventuri. tan-
 tum autem confidebant suis opibus ac viribus, ut velut non dubia spe
 laeti successus iam nunc praecipui duces ipsorum inter se partirentur re-
 giones urbesque, quas quisque post victoriam proprias haberet. praeerat
 autem universis illis omnium longe ferocissimus Rhos Solymas, vir altis-
 simae staturae, animi superbissimi, superciliosissimi in congressibus de-
 spectus, flavus crines, cervice insolenter elata incitatis circumagenda mo-
 tibus naturalem quemdam ardorem praeferens; unde crediderim eum
 Rhos vocatum ex similitudine capitis eius tum comas tum vultus colore
 rubescentis, cum nota specie phalangii Rhox dicta, ista igitur confiden-
 tia Itali ruentes, admovent se primum Bellagradis: arcis id nomen, quam

- C αἰρήσονται. τὸ δὲ γὰρ φρούριον ἔσθ' ἐν τὸν οὕτω πως λεγόμενον ἐπιχωρίως Ἀσούνην ποταμὸν προϊσχύμενον ἐπικείται οἱ κατὰ πλευράν, πλὴν οὐκ ἐπ' ἀγγωμάλου, ἀλλ' ἐκτραμὲς πλημμυροῦσι κάτω γεωλοφούμενον· οὗ δὲ καὶ ἔξωθεν ἐμβόλῃ τινὶ σκευαστῇ, ὥς μὴ τοῖς ἐπιτιθεμένοις ἐμποδῶν ἱσταμένοις καλύοντο, ὅδρουνται ὅσημέραι τοῦ ποταμοῦ πίνοντες. τόσον δὲ τῷ φρουρίῳ ὁ ποταμὸς παρύκειται ὥστ' ἀπὸ ἐγγίσιος θάλας τοὺς ἐντὸς σαρματίας ἀπεργεῖν τοὺς ἐμποδίζοντας, καὶ γ' ὥς πελαγῆς τῇ σκεπασματι τοὺς ἐφ' ὕδωρ ἰόντας χρῆσθαι. ἐπὶ θάτερα δὲ τοῦτο λόφος ἕτερος ὑπερανέχει τῆς πεδιάδος, καταντικρὺ κείμενος, οὗ δὲ καὶ ποταμὸς Βωώσης λεγόμενος ἄλλος πλημμυρῶν κατὰ μέσην ἀπεργεῖ τὰ Κάνινα. παμπληθεὶ γοῦν ἐκείνῳ περαιωνόμενοι, κατασχόντες τὸν λόφον μετεώρους ὄντας ἐπὶ τῷ μέλλοντι φόβῳ τοὺς τοῦ φρουρίου περικαθίζουσι, καὶ δὲ ἐπιστήσαντες μηχανήματα πετροβόλα ἐκείθεν βολαῖς ἰσχυραῖς ἐκάκουν τὸ τεῖχος. ἔτι 15 τοῦτων γοῦν φήμη ἀπτέρῳ τύχει μέχρι καὶ βασιλικῶν ἀκοῇ φθάνει, καὶ τοὺς λογισμοὺς ταρῶσει τῷ βασιλεῖ, καὶ περὶ τῶν ὄλων τετρεμαίνειν ποιεῖται. θυμῷ γὰρ συγκράτους πόλμας πῦρ ἐλαφρὸν μιγνύμενον ἦν τις λέγει, οὐκ ἂν τῆς εἰκόνας ἀμάσσοι. οὐδὲ γὰρ ἄλλο τις εἶχε τοπάζειν ἐκείνῳ ἢ τὰς ἐπισχεθεύσας δυνάμεις 20 ἐκ μηχανῶν τόσων διὰ θαλάσσης μηδὲν ἔχειν, ταύτας ἤδη

21. μὴ δύναι?

primo se speraverant impetu capturos. huius autem talis quidam est sita. habet hinc quidem praetentum amnem propria indigenarum lingua vocatum Asunem. adiacet autem amni arx a latere, non plano aequo campo, sed suggestu quodam eminens nativi collis, cuius imum solum fluvius alluit. ex quo ne haurire ad quotidianum usum hostili vi praesidiarii prohiberentur, protensum a radicibus clivi ad flumen aggestae molis brachium tegebat, opus olim ad dubiorum discrimina temporum paratum. tanta porro amnis ad arcem vicinia est, ut qui ex eo aquari externi obsidentes volunt, si id ubi proximus est conspectus tentent, saris intus degentium contigui sint. quare nonnulli protecti peltis id toto aggrediantur. ex adverso autem huius quem arx insidet collis, alius eminet supra aequor camporum tumulus, ad quem alter fluvius, Booses appellatus, profluens et planitiem secans mediam fines Caninorum dirigit. Booses ergo amnem universae Latinorum copiae transgressas tumulum quem dixi occupant, et sane sollicitos quo apparatus iste destineret Bellegradenses circumscident; moxque ballistis admotis grandium incussa lapidum labefactare murum aggrediuntur. perlata, velocitate summa, huius oppugnationis fama ad aures imperatoris, subito ille haud parum coarctatus est: etiam usque ad anxiam de summa rerum formidinem nuntio tali percussus. reputabat videlicet incitari Latinos in hanc irruptionem vi duplici utraque vehementi, ira et audacia, quarum simul mixtura ex mutuo crescit consortio perniciosa, velut cum igni oleum additur. ergo

διὰ ξηραῦς ἐδοεῖν, πλεον ἐχούσας ἐκείνου τὸ δύνασθαι τῷ
 ἅπ' αὐτῆς βυλβίδος τῆς μύχης κερδαίνοντας ἀποζῆν. τῷ τοι P 348
 καὶ καταφεύγειν μὲν ἐπὶ θεὸν ἔγνω, ἐτοιμάζειν δὲ καὶ δυνάμεις
 τὰς ἀποχρώντως ἀνθεξούσας πληθους, ὥς ἅμα τῷ φανῆναι στή-
 5 ναι σφαλέντας καὶ τῆς πρώτης πείρας τὸ πρόσω μαθόντας ἄβα-
 τον. τὰ μὲν οὖν πρὸς θεὸν οὕτως ἐξητοιμάζετο· παρήγγελλτο
 γὰρ πατριάρχῃ τε καὶ ἀρχιερεῦσι συνάμα παντὶ τῷ κλήρῳ πρῶ-
 τον μὲν πάννηχον ἰκετεῖαν πρὸς θεὸν κατ' ἐκείνων ποιήσασθαι,
 εἰτα δὲ ἅμ' ἑν πατριάρχῃ τε καὶ σὺν αὐτῷ ἔξ ἄλλους τῶν προου-
 10 γόντων ἀρχιερέων, τὰς ἱερὰς στολὰς ἐνδυσθέντας, τῶν λοιπῶν B
 ἐκείσε θεοκλυτούντων, ἐπιτελεῖν εὐχέλαιον, φακέλους δὲ παπύ-
 ρων ποιήσαντας τῷ καθ'αγισθέντι ἑλαίῳ βάπτειν, καὶ οὕτω δι-
 δόναι τοῖς ταῦτ' ἀπύξουσι πρὸς τὸ στράτευμα, ὥστ' ἀπο-
 χρῶντ' εἶναι τῷ τῶν στρατιωτῶν πλήθει, ἐφ' ᾧ ἔν καὶ ἔκαστον
 15 τῶν παπύρων ἓνα κρατοῦντα ὁμόσε χωρεῖν τοῖς ἐχθροῖς. ταῦτ' ἐ-
 πετέτακτο καὶ τὴν ταχίστην ἐπέπρακτο, καὶ οἱ θᾶτοι φακέλλοι τῶν
 παπύρων σκεύεσιν ὑέλλοις ἐμβεβλημένοι ἅμα μὲν μετ' εὐχῆς ἅμα C

4. πλήθους?

expertus quanta difficultate tot artificibus tractatum, tot obiectis appa-
 ratibus classium, aegre hactenus vixque obstitisset, ne mari Latinae co-
 piae in nostram continentem importarentur; videns iam eas potiri campo,
 et expeditum deinceps planumque terrestri progressu in ipsa viscera im-
 perii iter insistere, ultimo sibi conatu contendendum statuebat, quo istum
 primum retunderet impetum; nam eo si non solum impune defungerentur,
 sed ex hoc etiam cum fructu operaeque pretio redirent, in tantum au-
 gendos apparebat feroces ipsorum animos, ut iis obsisti amplius nequirit.
 igitur ut in tam ancipiti discrimine summae rerum faciendum omnino
 sibi putavit, ut ad deum ante omnia recurreret: simul tamen deinde tam
 numerosas tamque validas eo destinaret copias, ut eorum obiectu solo
 repressi retroque trasi re infecta hostes primo experimento discerent,
 quam non facile perviae ipsorum armis ulteriores imperii regiones forent,
 quarum utique limen ipsum ac limitem viderent ineluctabili potentia val-
 latum. porro quae ad dei propitiationem attinebant, in hunc modum
 praeparata sunt. denuntiatur patriarchae, episcopis, universo clero est,
 primum quidem ut noctem simul totam implorando contra hostes dei au-
 xilio pervigilem ducerent, sub auroram vero diei insequentis patriarcha,
 sex alii e praecipuis episcoporum secum assumptis et sacris omnes sto-
 lis induti, cunctis interim aliis deum invocantibus, benedictionem sacri
 olei solemnem rite peragerent; tum paratos ad id fasciculos segmento-
 rum papyri consecrato tingerent oleo, mox darent expeditis cursoribus,
 qui hos ad exercitum portaturi in procinctu stabant. erat autem nume-
 rus chartularum oleo tinctarum quantus sufficeret, ut unicuique militi
 contra hostem ituro sua tribueretur, quam secum in praelio gestaret.
 haec ut imperata, sic executioni mandata confestim sunt. et sacri fasci-
 culi chartarum in vasa vitrea iniecti, simul religione congrua, simul ve-

δὲ καὶ μετ' ἀσφαλείας ἐπέμποντο. βασιλεὺς δὲ τὸν αὐτοῦ γαμβρὸν Μιχαήλ τὸν δεσπότην καὶ τὸν μέγαν δομέστικον τὸν Ταρχανειώτην καὶ αὐτὸν Μιχαήλ, ἔτι δὲ τὸν μέγαν στρατοπεδάρχην Συναδηνὸν Ἰωάννην, καὶ τέταρτον σὺν τούτοις τὸν ἐκτομῖαν Ἀνδρόνικον, ταῦν μὲν τῆς αὐλῆς ὄντα τῷ τότε, Ἰονοπολίτη⁵ δ' ἐπικεκλημένον, ἐγχειρίσας δυνάμεις ἱκανὰς πρὸς τοῦτον ἐπέμπει, ὁρρωδῖαν μὲν πῦσαν ἐξ αὐτῶν ἐκβάλλων θάρρος δ' ἐντιθεὶς πλείστον ταῖς ἀπὸ τῶν εὐχῶν τῶν ἱερέων συνάρσεις. οὗτοι μὲν οὖν ἀπελθόντες ἀπωτάτω ὅσον ἦν ἐγγυροῦν ἑστρατοπεδεύσαντο, καὶ προσβαλεῖν μὲν ἑξαπινάλως οὐκέτ' ἐτόλμων (ἀλλ' ὅσοι γὰρ ἀντισχεῖν θράσει ἐδόκουν, καὶ μᾶλλον οἱ περὶ τὸν μέγαν δομέστικον, ᾧ δὴ καὶ τὸ πῦν ἐπετέτραπτο, αἱ προμηθεὺς θρόνον τιμῶντα), σιταρχεῖν δὲ ἤδη λιμῶν λελοιπότες τοὺς τοῦ Φρουρίου τοὺς πειράσσοντας ἐγνώσαν ἀποστέλλειν. ἐνέκει γὰρ καὶ ὁ παραρρέων τὸ φρούριον ποταμὸς τὰ πολλά ξυλλαμβάνειν σφί¹⁵ σιν, ἅμα μὲν δι' αὐτοῦ φορτηγούντων νυκτός, ἅμα δὲ καὶ τῷ κατὰ χρεῖαν ὑδρεύσεως ἐμβόλῃ πρὸς τὴν ἐπὶ τὸ φρούριον ἀναγωγὴν τῶν φορτίων ἐν ἀσφαλεῖ χρησομένων τῶν ἐπὶ τῷ σιταρχεῖν τεταγμένων. ταῦτα διανοηθέντες, τοὺς φορτηγοὺς εὐτρεΐσαντες καὶ ἱκανὰ νησάμενοι τῷ ποταμῷ πιστεύοντες ἐπέμπον, καὶ²⁰ P 349 τοὺς παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ αὐτάρχεις πρὸς μάχην τῶν ἐν

12. ἐπὶ τῷ ποταμῷ P.

locitate summa mittuntur in castra. praemisera enim imperator eo copias quantas ad quod optabat suffecturas putarat, sub ducibus Michaele despotâ suo genere, magno domestico Tarchaniota, et ipso praenominate Michaele, magno stratopedarcha Ioanne Synadeno, et quarto cum his eunucho Andronico tunc aulae tata, cui Konopolitae cognomen erat, hos mittens omnem ablicere timorem iussit; et certa victoriae spe miti, magnopere confisos auxilio divino, quod ab exorato precibus sacerdotum numine haud dubitantes exspectarent. sic illi profecti admoventur ac castris hostilibus quam proxime licuit. et irruere quidem in hostes primo statim adventu noluerunt. inconsultae quippe id fore temeritatis arbitrabantur: quae fuit praecipue sententia magni domestici, cui cura universa negotii totius et suprema in universum exercitum auctoritas commissa fuerat, ita ut ex eius providentia ac iudicio cuncta ibi penderent. decreverunt autem mittendos e suis qui comineatum obsessis iam fame laborantibus importarent. ad hoc videbatur profuturus ipsis fluvius, arceem, ut dixi, praelabens: nam et impositis illi nequa navibus facile versus arcem promoturi videbantur necessariam annonam; et si hostes id prohibere conarentur, beneficio valli ab arce ad fluvium producti equitibus tuto faciendae causa, suos quoque convectores rei cibariae commode ad inoffensum transitum tegendos verisimiliter autumabant. hoc consilio balneis expeditis, oneratisque comineatu ratibus, eas secundo immittunt amne, dispositis in ripa idoneo numero militibus ad impetus ob-

θησομένων τάξαντες. τοῦτο γινόμενον μὴ λαθὼν ἐκμαίνει τοὺς
 Ἰταλοὺς, καὶ ἐπισχεῖν ὥς ἂν οἴωι τ' ἦσαν ἐξέθρονον. οἱ μὲν οὖν
 παρὰ θάτερα τοῦ ποταμοῦ Ἀσούνη σταθέντες ἔτοιμοι ἦσαν
 ἐπιόντας ἀμύνεσθαι τε καὶ κωλύειν τὴν σιταρκίαν, λιμῶ μᾶλ-
 λον τὸ φρούριον ἐλπίζοντες παραστήσασθαι· ὁ δέ γε Ῥῶς Σολυ-
 μᾶς, συνάμα τοῖς περὶ ἐκείνον πλείστοις καὶ ἰσχυροῖς οὔσι, διέ-
 γνω τὸν ποταμὸν διαπεραιωσάμενος τοὺς παρὰ τὸ χεῖλος ἐπὶ φυ-
 λακὴν ἰόντας καταγωνίσσασθαι. καὶ δὴ τῷ ῥέματι μεθ' ὀρμῆς B
 ἐμβαλόντες πλείστης ἰσχύος τε τὴν τοῦ ὕδατος ῥύμην καὶ κατὰ
 10 θάτερα τὴν ταχίστην γίνονται, φριμαγμοῖς καὶ μόνοις τῶν κατὰ
 σφῶς ἀγρώχων ἵππων καταπλήξιν τὸ ἀνθιστάμενον ἅπαν οἰό-
 μιν. ὥς γοῦν τῷ θάρρει προπηδῶντες εἰκαλῶς ἐπὶ τοὺς πεμ-
 φθέντας ἐξώρμων, οἱ μὲν πρὸς μὲν τὴν πρώτην ἐμβολὴν τοῦτο
 μὲν φυλαττόμενοι τοῦτο δὲ καὶ τεχνιτεύοντες ἐπιεικῶς εἶξαν, ἐπι-
 15 τήθειον δ' εὐρόντες τόπον μετὰ βάρους ὀπλων ἰόντας κατοῖ- C
 στευνον. κἀκείνων μὲν ἐφικέσθαι τῶν ἀδυνάτων ὥοντο, ἐπαίρων
 δὲ βάλλοντες τοὺς ἵππους, εἴ πως κατευστοχῆσαντες τοὺς ἐπὶ
 τῶν ἵππων γαννυμένους πεζοὺς ἀποδείξαιεν. ἐτρώθησαν γοῦν
 καὶ ἄλλοι τῶν ἵππων, τιτρώσκεται δὲ καὶ ἡ τοῦ Ῥῶς Σωλυμᾶ,

13. οἱ μὲν] οἱ δὲ?

stare conantium arcendos. non latuit hostes quid pararetur. erumpunt
 statim furioso contra impetu Itali. pars horum in adversa fluvii Asunae
 instructi ripa stabant, procincti ad repellendos eos qui alimenta obsessae
 inferre mollebantur: hos enim se fame compulsores ad deditionem spe-
 raverant. at Rhos Solymas cum magna suorum manu, virorum utique
 fortium et roboris praecipui, traiciendum sibi ultro fluvium statuit ad
 eos debellandos qui ex adversa ripa secundo amne fluentium transitum
 defensabant. ergo equitatu denso eluctati torrentem impetum fluminis,
 ulteriorem oram brevi tenuere, fastu tanto, ut solo fremitu et hinnitibus
 ferocium equorum quibus insidebant percussores se aversurosque statim
 in fugam adversarios omnes confidere viderentur. cum igitur exilientes
 e flumine quasi perfunctorie et contemptim prae nimia certi successus
 fiducia in nostros ibi stantes inveherentur, hi partim prudenti cautione
 periculi, partim arte quadam stratagematis, ad eliciendos hostes in locum
 iniquiorem, paululum retro ceaserunt. nacti vero locum aptum, fixis in
 eo vestigiis insequentes equites armatura impeditos gravi iaculis petere
 coeperunt. ac in ipsorum quidem corpora galeis ac loriceis protecta per-
 ferre se ictus sagittarum posse desperantes, in equos collimabant, par-
 tem se ferocias dempturos superbe se ex equis ostendantibus rati, si pe-
 ditex ex equitibus facerent et sic eos percussos casu, mole armorum gra-
 vatos, facilius obnoxios haberent. igitur cum alii vulnerati equi sunt,
 tum equa generosa et praeferox, qua Rhos Solymas insultans minaxque
 Georgius Pachymeres I.

πλὴν οὐ καιρίως ὥστε καὶ ἑξαπινάως καταπεσεῖν. ὁμῶς (τὸ γὰρ βέλος ἤπειγε) καὶ τοῦ πολλοῦ θρύσους καθυφεῖτο καὶ τὸν
 D ἐπιβάτην εἰκαλῶς ἔφερεν, ὥστε καὶ σιτοδοχείῳ κατὰ γῆς προσ-
 παῖσαι ἀνεωγότε, συμποδισθῆναι τε καὶ τὸν ἐπιβάτην καταβα-
 λεῖν. οἱ δὲ μὴ δυνάμενον κινηθῆναι τὸν σοβαρὸν περιστάτης⁵
 χερσὶν ἄλσκουσι. φημιζεται γοῦν παραυτὰ ἐνθεν μὲν τοῖς τοῦ
 βασιλέως ἐκείθεν δὲ τοῖς κατὰ τὸ φρούριον ἢ ἐκείνου ἄλωσις.
 καὶ οἱ μὲν ἐν χερσὶν εἶχον τὸν τέως μέγα σοβαρευόμενον, οἱ δὲ
 τοῦ φρουρίου καὶ πρὸ τοῦ τοῦς ἀγγελοῦντας παραγενέσθαι ἐφη-
 E δόμενοι τοῖς ἐκτὸς τὴν ἄλωσιν ἤγγελον. ἕμα γοῦν ἔφ' οἱ ἐπι-¹⁰
 θεν συνησπικότες, κρατοῦντες ἕκαστος καὶ τὸν θεῖον ἐξ ἑλίου
 πάπυρον, περαιωθέντες τὸν ποταμὸν τεταραγμένοις ἐμπίπτουσι
 καὶ ἕμα πρὸς φυγὴν τρέπονται. οἱ μὲν οὖν κατὰ στόμα παύ-
 μενοι διεφθείροντο (οὐ γὰρ πρὸς τὸ ἀντισχεῖν, ἀλλὰ πρὸς τὸ
 μαθεῖν μόνον τί τὸ γινόμενον ἐτρέποντο κατὰ πρόσωπον), οἱ δὲ¹⁵
 κατὰ νότου πληττόμενοι διωλλοθαινόν τε τῶν ἥπων καὶ πίκτο-
 τες ἔθνησκον, ἔστι δ' οὗ καὶ ζῶντες συγελαμβάνοντο. σπουδὴ
 γὰρ ἦν τοῖς μὲν τὸν ποταμὸν Βούσσην φθάσαι καὶ περαιωθεῖσθαι

ferebatur, percussa telo est, non letali quidem ictu, quo statim concide-
 ret: tamen sensu qualiscumque satis alte penetrantis vulneris turbata non
 parum, multum de priori remisit audacia, sessoremque iam segnius et
 titubanter sustinebat, quoad impingens forte in excavatam illic foveam
 frumento, ut fit, condendo, implicatum cavo pedem expedire non valens
 concidit, equitem superciliosum prius illum ferumque deliciens; quem ob
 pondus armorum immobilem haerentem nostri undique accurrentes com-
 prehensum abducunt. divulgata momento est totis imperatoris castris et
 intra ipsam obsessam arcem ducis hostium comprehensio. et in castris
 quidem certa fides erat oculorum, praesentem, quae manibus teneretur,
 praedam cernentium ac scilicet illudentium in eam servitutis humilitatem
 iam redacto tam tumido paulo ante gloriatori. obsessi vero etiam ante-
 quam ad eos pervenissent qui hoc nuntiatum missi erant, nescio quo-
 modo casus eius facti certiores, signa laetitiae ediderunt, ex quibus no-
 stri procul intelligerent iam scire ipsos quid contigisset. ergo sub auro-
 ram nostri omnes armis sumptis, correptaque quisque in manum tincta
 oleo sacro chartula, traiecit amne in turbatos clade ducis hostes ruit.
 hi statim funduntur fuganturque, paucis qui os obverterant spectandi po-
 tius curiositate quam resistendi animo, subito deiectis. fugientium autem
 iam pariter omnium targa insequentem nostri valide incusis missilibus
 caedebant. unde prosternebantur equites, vulnere aut offendiculo equis
 lapsantibus evoluti. horum plerique occumbabant: vivi nonnulli capiebantur,
 interclusi eo quod summo studio captabant. id autem erat perve-
 nire ad Boossem fluvium et eo transito salutem in tuto ponere. at impe-

σωθῆσθαι, τοῖς δὲ τοῦ βασιλέως τὰς ἐπὶ τὸν ποταμὸν αὐτῶν P 850
 ὁρμὰς διακλίνειν προφθάνουσι. μὲν δέμ τοῦ μὴ κωλυθῆναι παν-
 τάπασιν, αὐταῖς σκευαῖς καὶ γυναιξίν ἐνειλούμενοι, καὶ ὁ ἐπιὼν
 τὸν προΐοντα καταπατῶν τε καὶ κατασποδῶν, αὐτοὶ παρ' ἐαυτῶν
 5 τὰ πλείστα ἐσφάλλοντο, πολλοὺς δὲ καὶ ὑπετίμοντο οἱ ἵππεῖς
 πρὶν φθάσαι τὸν ποταμόν, καὶ ἔργον εὐζώνου πείδῃ ἵππεὺς ἐγέ-
 νειτο σοβαρός, ὥς ἀλίσκεσθαι μὲν πλείστους, ἅμα δ' ἐαλωκότας B
 ἀπάγεσθαι πρὸς τὸ φρούριον, καὶ πάλιν ἄλλους καὶ ἐπ' ἐκείνοις
 ἄλλους, καὶ οὕτως ἐφεξῆς τοὺς μὲν φονεύεσθαι τοὺς ὀνομαστούς
 10 δὲ συλλαμβάνεσθαι, μέχρις οὗ καὶ τὸν ποταμὸν Βοώσῃν φθά-
 σαντες οἱ μὲν ἐκοντὶ ἐαυτοὺς ἐρρίπτον κατὰ τοῦ ῥέματος, τὸ
 ἔξαπολωλέναι προτιμῶντες τοῦ μετ' ἀσχύνης πειεῖν εἰς χεῖρας
 Ῥωμαίων, οἱ δὲ βλά τὸν ποταμὸν διεκπαλοντες ἐκ πολλῶν ὀλίγοι
 πρὸς τὸ τῶν Κανίνων φρούριον διεσώζοντο φεύγοντες, γυμνοὶ τε O
 15 καὶ ἄοπλοι καὶ πεζοὶ οἱ πρὸ μικροῦ σοβαῖντες καὶ ὥς νοσσιᾶν τὴν
 Ῥωμαῖδα καταλαβεῖν κατ' ἐλπισμὸν ἔχοντες.

33. Ἄξιον δὲ μὴδὲ τὸν ἐκείνον θόλαμβον τὸν ἐν τῇ πόλει P 851
 γεγονότα παραδραμεῖν. ἐπειδὴ γὰρ κατὰ κράτος ἐνίκων οἱ βα-

2. μὲν] καὶ οἱ μὲν?

ratorii cursum istum retardare tum a tergo laceassendo, tum praecurrendo
 viamque obstruendo, varie certabant. inter quae Itali confusi, qua metu
 ne prohiberentur in tutum evadere, qua mixtione inordinatissima sarcina-
 rum et mulierum quas una secum trahebant quibusque impliciti conficta-
 bantur, trudebant deliciebantque sese mutuo, temere invicem incurrentes
 ac conculcantes, ita ut eorum multi currentium ad flumen equorum un-
 gulis contererentur; et afflicti lapsu superbe cataphracti equites praeda
 faciliis erant peditum expeditorum. horum plurimi simul capiebantur, si-
 mul ad arcem custodiendi trahebantur, redeuntibus mox qui deduxerant,
 et alii alios aliosque similiter, statim ubi corripuerant, in tuta custodia
 locantibus, eo in his discrimine servato, ut vulgus quidem et gregarii
 necarentur, insignioribus et primariis reservatis. per hunc tumultum qui
 tandem e Latinis ad Boosis ripas pervenire potuerunt, se volentes in
 flumen praecipitabant, mortem praecoptantes ignominiosae sub Romanis
 captivitati. fuere tamen quibus conatus transnandi succederet. hi per-
 pauci e plurimis in Canlnarum tandem arcem tutum ex effusa fuga rece-
 ptum habuerunt, nudi, inermes, pedites, qui paulo ante fastuosi ac mi-
 naces universum Orientale imperium se tanquam avicularum nidum im-
 plurimum impune rapturos, ablaturus ludibunde, speraverant.

33. Dignum porro fuerit nec illum triumphum praeterire, qui huius
 gratulatione successus celebratus in urbe est. postquam enim plenissimam

- σιλέως, μᾶλλον δὲ καὶ ἄκοντι τὰ θυνυμαστὰ κατὰ τῶν ἀλαζόνων κατώρθουν, τοὺς μὲν πεσόντας ἐσκύλευον, πλοῦτον συλλέγοντες ὅλων τε καὶ ἐνδυμάτων καὶ ἵππων καὶ σκευῶν παντοίων ἐρησκημένων, τοὺς δὲ γε ζῶντας αὐτοὺς τε καὶ ἵππους αὐτῶν ἐν-
 B συναθροίσουντες, καὶ τοὺς μὲν πέδαις ἀφύκτοις δεσμήσαντες τοὺς δ' ἀνέντες εἰς ὑποζύγια, σφίσιν τὴν στρατιὰν ἀναλαβόντες (οὐδὲ γὰρ εἶχον ἐντεῦθεν διδέναι πανστρατιῇ ἐαλωκότων) ἐς βασιλέα μετὰ γε τροπαίων λαμπρῶν ἀνεξέγγυσαν, θία ὄντως φιλορωμαίοις πανθαύμαστος. ὁ γοῦν βασιλεὺς δεξιόμενος μὲν τοὺς ἰδίους, μαθὼν δ' ἐς τὰ κριβέες τὰ πραχθέντα, ἔτι δὲ καὶ ἰδὼν¹⁰
 C ἕκαστον αὐτοῖς ἵπποις τε καὶ σκευαῖς, τοῖς μὲν κατεσκληρόσι καὶ μόνοις ὁστέοις καὶ δέρμασι τὴν πάλαι δεικνύουσιν εὐκληρίαν, ταῖς δὲ διέρρωγυλαις οὐκ αὐταῖς ἴσως αἷς καὶ πρῶν ἐχρῶντο, ἀλλὰ ταῖς τυχούσαις καὶ αἷς ἂν ἐκάνους ἐπολυώρουν οἱ ἐλευῶντες, καὶ γε στοιχηδὸν διεληλακότας κατανοήσας, σώματα στενγὰ μὲν τῷ¹⁵ τότε καὶ οἷα μὴδὲ σώματ' ἔν τις εἶπεν ἀλλὰ σκιάς τῶν πάλαι γιγάντων, ψυχὰς δὲ τῷ μὲν κατὰ σφᾶς πάθει καὶ λίαν καμπομέ-
 D νας, τῇ δὲ τῶν προσώπων τάσει καὶ τῷ τοῦ φρονήματος ἐμβριθεῖ τὴν πάλαι δηλούσας ἐλευθερίαν, ἐπεκάμφθη μὲν τοῖς κατ' ἄν-

Caesarei victoriam reportarunt, aut potius facile ac sine pulvere tam mira in arrogantissimos iactatores gesserunt, mortuos quidem spoliarent, unde divitias congesserunt plurimas ex armis, vestibus, equis, vasis elaboratis omnis generis; superstites autem et equos ipsorum congregantes; illos compedibus victos validis, hos solutos et abactos inter iumenta, copias secum universas quas duxerant resumpserunt (neque enim erat cur ibi ad praesidium limitis pars earum ulla relinqueretur, utique hostibus plane deletis) et redire ad imperatorem instituerunt, splendidis illic prius tropaeis positis. spectaculum sic euntes passim praebebant mirifice iocundum bene affectis erga res Romanas. imperator ubi qua par erat gratiae significatione suos excepit, ubi rem ut gesta erat e singillatim et exacte narrantibus audivit, ubi etiam otiose inspexit unumquemque captivorum cum equis et vestitu, equis strigosis et exsucciis, tamen in illa macie nihil praeter pellem obductam ossibus trahentium signa non obscura monstrantibus pristini vigoris, vestitu obsoleto et lacero, non eo videlicet quo prius domo allato usi fuerant, sed ex forte obvia centumcellis ad necessarium tegmen spoliatorum corporum precario adscito aut spectantium misericordia concesso. hos, inquam, in longam digestos seriem intuens Augustus attento singulos, corpora observabat aequalida illa tunc quidem luridaque, sed quae non tam corpora quis diceret quam umbras veterum gigantum; quorum animae tamen, casu licet ac malis fractae; quadam exporrectione facierum et eminente in fronte ac superciliis audacia veterem libertatem prae se adhuc ferrent, motus intima ut mi-

θρωπον συναντήμασι, χείρας δ' αἶρει πρὸς τὸν θεὸν καὶ ὁμολο-
 γεῖ τὴν χάριν τρανῶ τῷ στόματι, καὶ γε θέλων ἀνάγραφτα θεῖ-
 ναι προστάσσει γραφίσθαι τοῖς τῶν ἀνακτόρων τοιχίσμασι, πλὴν
 οὐκ αὐτὰ καὶ μόνα, ἀλλ' ἃ δὴ καὶ ἀρχῇθεν θεοῦ γέγονεν ἔλειψ-
 5τος, κῦν ἐκεῖνα μὲν καὶ αὐθις ἐν προστώοις γεγράφατο, τὰ E
 δ' οὐκ ἔφθασε τελεσθῆναι ἐπελθόντος τῷ βασιλεῖ τοῦ θανάτου.
 ἐκείνους δέ, τὴν τοῦ θεοῦ χάριν δεικνύναι θέλων ἐπὶ πάντων,
 οὐκ αὐτὸς μεγαλιζόμενος τοῖς προῤῥα τελεσθεῖσιν οἷα τις ἀπειρό-
 καλος καὶ μικρόψυχος, ἀλλὰ μᾶλλον θεὸν μὲν εἰδὼς αἴτιον, θεὸν
 10 δὲ καὶ μεγαλύνειν προθέμενος, θρόμβον προστάσσει καταγαγεῖν.
 ὁ δ' ἦν, ἴστατο μὲν ἄνωθεν ἐξ ἀπόπτου ὁ βασιλεὺς ἐν τοῖς ἀνα- P 352
 κτόροις τῶν Βλαχερνῶν, πρὸς κατὰ θάλασσαν δυτικὸν ἀφορῶν,
 ἐφ' ᾧ ἄμα μὲν θεῶτο ἄμα δ' ἐσύνηπτος εἶη τοῖς θεωμένοις.
 ἦγοντο στοιχηδὸν ἐκεῖνοι καὶ θ' ἓνα, ὡς εἶχεν ἕκαστος ἐφ' ἑπνον,
 15 κατὰ θάτερα τῶν πλευρῶν καθήμενος. ἐδίδοτο δ' ἐκάστῳ κρα-
 τεῖν καὶ κοντὸν ἐκ πανύμου ἢ τινος ἄλλου εἰκαίου, ὡς τρόπαιον
 πάντως τοῦ κατὰ σφῆς πταίσματος. ὄχλος δὲ παρ' ἐκάτερα
 πλείστος ἴστατο, οἱ μὲν τὰ τῆς τύχης ἐποικτιζόμενοι καὶ γε ἔλε- B

seratione humanorum casuum, manus autem ad deum sustulit, clara voce
 gratias ei referens; et quasi votivis volens tabulis gratitudinem hanc suam
 extare in posterum testatam, praecepit pingi super parietes palatii totam
 huius victoriae ac pompae triumphalis seriem, non hoc autem solum, sed
 et alios praeterea prosperos successus, quibus antea quoque suum deus
 imperium dignatus erat fortunare. continuoque inchoatum id opus est in
 vestibulo porticum regiae: sed perducī ad finem, et huius ultimae ad-
 iunctione victoriae compleri monumentum id non potuit ante mortem huius
 imperatoris Michaelis, quae paulo post contigit. porro istos tunc capti-
 vos ostentare per urbem triumpho traductos voluit, non ille quidem in-
 citationis suae causa, quasi sibi laudem glorianter adscribens victoriae
 istius nuper partae, id quod insolenter vani pusillique animi nota non ca-
 reret, sed eo studio ut et deo ipse grates debitas profiteretur, et cun-
 ctos invitaret ad divinum numen ob hoc praeclarum nobis indultum bene-
 ficium laudandum. pompa igitur ipsa in hunc modum processit. stabat
 imperator excoelo in loco palatii Blachernarum iuxta mare in occasum
 obverso, ut simul spectaculo frueretur, simul esset ipse late conspicuus
 multitudini spectantium. ducebantur continua serie captivi singillatim,
 idoneo intervallo invicem discreti. equo quisque proprio vehebat, non li-
 bratus in dorso cruribus hinc inde pendentibus, sed sedens pedes com-
 pede viatos in alterum equi latus demittebat. inditus erat manus cutus-
 que contus ex papyro aut vili alia materia, insigne videlicet offensionis
 belli qua erant in istam reducti sortem. turba constipabatur utrinque
 densa, quorundam miserantium fortunae casus infestos, praesertim ubi in
 principes ac primarios viros tali traductos ignominia incurrebant oculi,

οὐντες εἰκαλως ὀγομένους τοὺς μεγιστᾶνας, οἱ δὲ καὶ ἐπιμακώ-
 μανοι, δεικνύντες οἷον ἐς ὀπόσον φέρει μετανοίας ἢ ἀπόνοια, ἢ
 μικρὰ μὲν σαίνει, μεγάλα δὲ τὰ κακὰ φέρει. ἄλλοι δὲ καὶ συρί-
 τοντες, οἷα τοῦ πλήθους, ἐχλεύαζον. τρυφή δ' ἦν αὐτοῖς ἢ
 τῶν ἁλωμένων πομπή, οὐ τόπον ἐκ τόπου μεταλαμβάνουσιν
 ὥς δῆθεν μεταφερομένων καὶ κενὸν αἰσῶν ἀφιέντων τοῦπισθεν·
 C ἀλλ' ὁ μὲν ἤγετο ὁ δ' ἐπήγετο, καὶ τρυφήν ἱκανὴν ὁ πρῶτος
 τοῖς φιλοθεάμοις παρασχὼν τῷ μόνῳ φανῆναι ἀπάν οὐκ ἐλύπει,
 ἐτέρου διαδεχομένου τὸν τόπον καὶ τὴν τάξιν τοῦ τέρψαντος.
 μᾶλλον μὲν οὖν καὶ αἱ νέον ἐπιόντες τῷ ἄλλος καὶ ἄλλος φαίνε- 10
 σθαι κατὰ τὴν ἐν τῷ κύκλῳ κατατομὴν ἔτερπον τῷ καινῷ πλέον
 τοὺς θεωμένους. ἦν δ' ἄρα μὴ μόνον ἀειδὴ τωτάτῃ ἐπίηρος
 D τοῖς ἀκούουσιν, ἀλλὰ γε καὶ νέε θεῶν ποικίλῃ τοῖς ὄρωσι τρυφή.
 ἀντίπαις γὰρ ἐπὶ νέῳ καὶ νέος ἐπὶ παρηβηκότι καὶ γε γυνὸς
 ἐπ' ἐνδεδυμένῳ καὶ ἀκαλυφῆς ἐπὶ καλύπτρῳ φέροντι καὶ κατη- 15
 φιδῶν ἐπ' ἀγερώχῳ καὶ ἀλαπιδνός ἐπ' εὐσωματοῦντι καὶ καταπ-
 πτωκὼς τῷ πάθει ἐπὶ τῷ λογισμὸς ὀρθρὸς φέροντι ἐποικίλλον

2. μετανοίας ἢ] ἢ μετανοίας P.

aliorum contra irradientium insultantiumque ultro increpando, meritum eos
 ferro vaesaniae suae fructum, seram poenitentiam, quae proles esse solet
 inconsultae amentiae, modicum quidem initio quos abripit mulcentis, ad
 extremum gravissime multantis. erant e faece praesertim plebis qui etiam
 miseros exsibilarent, durabat autem dulcis spectaculi voluptas uno licet
 in loco haerentibus, nec opus habebant alio migrare, ut viso, quod pla-
 cuerat, praetereunte fruerentur. succedebat enim assidue praesentis se-
 quens pari suo dedecore ludibrium exhibens, et oculos abunde pascens,
 ne praeterlapsum sequi aut requirere curarent. quia potius crescebat
 dulcedo spectandi, praevertente satietatem continua quadam velut muta-
 tione scenae, sannis praesertim gregariae multitudinis et petulantis acti-
 tis materiam praebente ridicula tonsura foede raserum orbe tote capitum,
 novitatis apud vulgus specie iocunda. qua sicut gaudebant oculi, sic et
 aures demulcebantur confusis impropriis in hostes iactis digna patientes;
 quae instar habebant novae cantilenae, placere plurimum (ut vetus ha-
 bet verbum) populo solitae. distinguebatur autem pompa multa varie-
 tate, et ipsa delectante, dum adolescentulo succedebat iuvenis, intermi-
 scebantur senes viris; et semper inexpectatum aliquid vices varias multi-
 formis spectaculi offerebant, dum nudus post vestitum trahebatur, suc-
 cedebat pileatus intacto verticem, deiectus vultum ferociter contumaci,
 macer pingui, fortunam abiecte ferens excelsum animum oris constantia
 monstranti; quae velut erant fercula varia, et hoc ipse gratissima, ex-
 quisiti oculorum opuli, tanto producti spatio temporis, per quantum loci

τὰ τῆς θείας καὶ ὁφθαλμοῦς εἰστίων τῶν συμμιγῶν ὄψεων. οὐδὲ γὰρ ἐς ὀλίγον ἢ σχοινοτενὴς ἐκείνη σειρὰ τῶν ἀνδρῶν, ἀλλ' ἐς οἷοι πλείστον συχναῖς ἑκατοσύναις διελήπτο. ἔκυστος δ' ἰόντων ἐπὶ τὸ παρ' ἑκάτερα τοῦ βασιλέως γινόμενος καὶ ἄκων ἐδίδου, 5 κύπτων ἐξ ἐφεστρίδος, τῷ βασιλεῖ τὴν προσκύνησιν, μορφάζων Ἐ τὸ ταπεινὸν καὶ τὸ τῆς ψυχῆς οἰδαῖνον μετασχηματίζων εἰς ἰλαρότητα. οὕτω μὲν οὖν εἰσελθόντες τὴν πόλιν, καὶ διὰ μέσης ταύτης ἐξ ἄκρων εἰς ἄκρας τοῖς κατὰ σφᾶς ἀνιστοῦσι ἐμπομπέοντες, τῇ τῆς Ζευξίππου δίδονται φυλακῇ *), τοῖς τυχοῦσι μὲν 10 χλένῃ, ἔλπεινοι δὲ τοῖς ἐπιεικιστέροις γινόμενοι. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐκράχθησαν τῇδε.

34. Βασιλεῖ δὲ οὐ μόνον τῶν αὐτοῦ μετῆν εἰς κόσμον P 353 σφᾶς ἄγειν τὰ πρέποντα, ἀλλὰ καὶ τοὺς μηδὲν προσήκοντας κατὰ τινα δεσποτεῖαν ὑπερηρμένους τὰ μέτρα συστέλλειν διὰ σπουδῆς 15 ἦν. καὶ τοὺς μὲν ἄλλους δόρυ κινῶν ἡνάγκαζε τοῖς μετροῖς χρησθαι, τὸ μὲν αὐτόνομον ἐκ τύχης ἔχοντας σφᾶς καὶ συμβύματος, τὸ δ' ἄλλως ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδῶν καὶ βασιλείας δικαίοις κατωφρυνῶσθαι κινδυνῶδες ἑαυτοῖς μαθόντας· τῷ δέ γε B

protendebatur longissima catena, vinctas innectens, intervallis inter singulos iunctis, plurimas hominum centurias. porro singuli ut ad locum venerant, unde superne despectabat imperator, venerari eum vel inviti profunda ex equis capitis demissione cogebantur, id tamen se plerisque libenter facere quadam modestiae affectatione simulantibus, quinetiam quo penitus contabescabant animi moerorem renidentis oris adscititia hilaritate fucantibus. sic ingressi civitatem, et sic per eam quantum patet universam probrosa sui dedecoris traducti pompa, in carcerem Zeuxippi coniecti sunt, vulgarium, ut dixi, hominum intemperanti ludibrio irrisi, elegantius institutis et per hoc humanioribus infelicitati condolentibus ipsorum. atque haec quidem acta in hunc modum sunt.

34. Caeterum imperatori non solum curae erat, ut qui cum eo et sub eo vivebant, intra fines sese continerent decentis moderationis; sed et istam extendebat providentiam ad alienos quadam interdum intumescens fiducia potentiae, quorum efferentem sese supra modum arrogantiam temperare ac comprimere studebat. quo in genere alios quidem quos fortuna casusve aliquis sui iuris et omni subiectione liberos fecisset, manu armata fastum demittere coëgit, belli offensionibus edoctos quam periculosum ipsis esset transilire cancellos, et supra quam sors et opes ipsorum ferrent, usque ad usurpationem iurium regionum assurgere. La-

*) cf. Glossarium alterum v. Ζευξίππου φυλακῇ.

- της τῶν Λαζῶν ἄρχοντι Ἰωάννῃ παρασήμοις βασιλικοῖς ἐμπο-
 πεύοντι, οὐ μετὸν ὅλως βασιλείας ἐκείνῳ, πέμπων πολλὰς
 ἐπήγγελαι τῆς μὲν καθ' αὐτὸν ἐξουσίας ἀνέδην ἔχειν ὡς βούλειται,
 ὀνομάτων δὲ καὶ παρασήμων βασιλικῶν φείδεσθαι· μηδὲ γὰρ
 ἄξιον, αὐτοῦ βασιλέως ὄντος, ἐπ' αὐτοῦ Βασιλείου θώκου καὶ 5
C πόλεως, καὶ τινὰς ἄλλους ἐπὶ τοῦ μείζονός τε καὶ ὑπερτάτου φη-
 μιλεσθαι ἀξιώματος, ἀλλὰ μέρος ὄντα κάκιστον ἐπισυνάπτειν
 τῷ ὅλῳ, μηδ' οὕτως βασιλικῇ τάξει τὴν σύγχυσιν ἐπιφέρειν.
 τοῦτο γοῦν πολλάκις ποιῶν οὐδὲν πλέον ἤνυεν ἢ τὸ δοκεῖν μηδὲν
 ἔχων ἀνύτειν. ὑπερηφάνει γὰρ βάρβαρος ὢν καὶ ὑπεριώρα τῇ 10
 πρόσταξιν, καὶ τινὰς προφάσεις τοῦ μὴ αὐτὸς κατάρξαι τῆς ἐπὶ
 τούτοις παραβολῆς ἀλλ' ἀπὸ πατέρων ἔχειν ἐπλάττετο· προσέει-
D δὲ μηδὲ τοὺς περὶ αὐτὸν εἶναι ἔλεγε κολοῦναι οὕτως ἀξίωμα πατρι-
 κὸν ἐκ πλείστου καὶ ἐς αὐτὸν κατιόν, μηδ' ἀκλειεῖς καὶ αὐτοὺς
 εἶναι τὸ μέρος εὐκλείας στερηθέντος ἐκείνου βασιλικῆς. μέγα 15
 γὰρ φθόρον πεδίων εἶναι κοκκοβαφῶν καὶ βασιλείας ὀνόματος
P 354 τῷ τὰ μέγῳ ἔχοντι· τὰ δ' ἦν, ὡς ἔλεγεν, ὑπόπτως τε καὶ
 δουλικῇ ἐντυχίᾳ καὶ εἰρηρικῇ σπονδαὶ καὶ πρὸς τὸ συγκεχωρητὸς
 ἐφ' ἅπανσιν. ἔγνω γοῦν ὁ κρατῶν διὰ ταῦτα μετελθεῖν ἄλλως τὸν

porum vero principi Ioanni, qui regni insignibus temere ac praeter fas assumptis se ostentabat, saepius denuntiavit nihil se quidem obstat quominus dominio sui principatus pro libito uteretur: illud magnopere moneo, abstinere nomine regio, nec eum vestitum aut ornatum adhiberet, qui characterem praeferret Caesareae potestatis. meminissetque non decere ipsum, qui pars esset imperii Romani, eius sibi cultum et notas maiestatis arrogare, qui legitime constitutus in throno Augusto imperatricis urbis loci eius ipsius et summae dignitatis officio cogeretur dare operam, ne membrum exaequaret se capiti et discrimina graduum honoris ambitione turbulenta confunderet. verum ex hisce, licet saepius iteratis monitiis, non alium Augustus fructum retulit quam desperationem quidquam deinceps hac via proficiendi. superciliosus quippe barbarus timore se inflabat suo admonitionesque spernebat, praetextus obtendens vanos, fingensque se non primum inchoare ista, quorum scilicet usum a patrum exemplis duceret; ac quando redigere se ultro in ordinem vellet, haud passuros id suos, ad dedecus propriae reipublicae pertinere rates, si transmissum avita successione principatus decus dynasta ipsorum degeneri villitate abילוeret. haud enim se tam contemptibilem imperii lato clarissimi partem esse, ut indigni videri deberent qui splendoris illius antiqui residuis adhuc quibusdam quasi radiis fulgerent. nec esse cur ivideretur honos rubrorum calceorum et regni nomen maiora utique habenti. sic ille, per illa maiora, quibus frui se gloriabatur, innuens prostrationes ipsi a subditis in occursum venerantibus fieri solitas, et tractationes pecis ac foedera aequo iure cum maximis regibus inita. his turgentem magni-

Ἰωάννην, καὶ μᾶλλον ὅτι καὶ νέον ἐπὶ τῆς ἀρχῆς καθίστατο.
 κῆδε γοῦν θέμενος εἰσπονήσασθαι καὶ τὸ δι' ὑποψίας εἶναι τοῦ
 κολοῦναι ἄλλως θέλειν τὴν ἔξουσίαν καὶ μὴ κατ' αὐτὸ τὸ τῆς
 βασιλείας δίκαιον ἐπαγγέλλειν τὴν μεταμφίαν ἀναιρεῖν (παισὶ
 5 γὰρ οἰκίοις μὴ ἂν ἔχιν χώραν βούλεσθαι τὸ τῶν δικαίων σφίσι B
 καθυφευκός), πρῶτον μὲν ἐκ πλείστου μεγιστῶσι καὶ σοφοῖς τὰς
 πρὸς ἐκεῖνον πρεσβείας ἐκκληροῦν ἔγνω, ὡς ἂν ἅμα μὲν τῷ τῶν
 προσώπων ἀξιοματικῷ ἱκανοὺς τὰ ἐς πίστιν ἔχῃ τοὺς λόγους δε-
 10 κνύν ὄντας, ἅμα δὲ καὶ τῇ κατ' αὐτοὺς ἐπιστήμῃ τῶν λόγων
 πείθειν οἷς λέγῃ καὶ πᾶσαν χειρίστην ἐκκρούειν ὑπόνοιαν. διὰ
 ταῦτα καὶ ὁ μέγας λογοθέτης ὁ Ἀκροπολίτης ἔτι ζῶν ἀπιστέλ-
 λειτο, καὶ ὁ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας μέγας οἰκονόμος ὁ Ξιφιλῖνος, C
 μισολαβήσοντες μὲν καὶ τὰ τοῦ κήδους (ἦν γὰρ καὶ τρίτη θυγά-
 τηρ τῷ βασιλεῖ Εὐδοκίᾳ, ἣν δὴ θυναρμόζειν εἰς γάμους τῷ Ἰωάν-
 15 νῃ ἐβούλετο), πείσοντες δὲ αὐτὸν δὴ καὶ τοῖς περὶ αὐτόν, ἐκεί-
 νους μὲν ἐφείναι τῷ νέῳ τὴν πρὸς βασιλεῖα ἄφιξιν, αὐτὸν δὲ πι-
 στὰς ἔχοντα τὰς ἐλπίδας ὡς ἐπὶ καλοῖς προσκαλούμενον ἀπαντῶν
 μετὰ θάρρους. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ταῦτα, τοὺς δὲ μήτ' ἐκεί-
 νους ἐφείναι τὸ παράπαν μήτ' αὐτὸν προθυμεῖν ἤκειν· πολλοῖς D

fici de se sensibus Ioannem, flore praeterea viridis aetatis et principatus novitate ferociorem, facile intellexit imperator non alia ratione adducendum ad subiectionem erga se aliquam, quam si eam affinitate praenoccupatum adoptionis modo quodam in familiam insereret suam. sic enim se illi suspicionem, qua abalienabatur abs se, dempturum, modestiam istam cultus et titulorum non alio ipsi animo ab imperatore praescribi, quam ut exauctoraret ipsum et iure ditionis patriae privaret. ubi enim is sensisset vocari se ad honorem imperatorii coniugii, haud amplius formidaturus videbatur talia imperatorem machinari, cum natura non ferat soceros deterere dignitatem minueretque opes generorum velle; quos contra patria caritate complectantur, et auctos fortunae ac titulis etiam supra hereditaria bona cumulatim cupiant. hoc animo imperator ac spe, viris summatibus isdemque prudentissimis legationes ad Ioannem demandavit, ut et dignitas ipsorum concillaret promissis fidem, et eloquentia dexteritasque tractandi cunctas eluctata suspensiones quae obstarent, persuadere quod obtabatur tandem posset. itaque cum Acropolis magnus logotheta, dum viveret, tum Xiphilinus magnae ecclesiae oeconomus ad Lazos missi, ut offerrent Ioanni nuptias tertiae imperatoris filiae Eudociae, nihil omiserunt industriae atque artis, quo vel ipsum iuvenem Ioannem vel eius familiares ac consiliarios pellicerent, illum quidem ad proficiscendum metu omni deposito Constantinopolim, summis illic honoribus dignandum, hos autem ad id ipsum suadendum suo principi. successu tamen is conatus tum quidem caruit. nam nec Lazicae aulae proceres auctores fieri Ioanni voluerunt itineris talis, nec ipse per se prin-

γὰρ πρότερον χρόνις τοὺς ἐκ γετόνων πρὸς τοὺς ἄρχοντας αὐ-
 τῶν ἐγαμίζεσθαι καὶ καθ' αὐτοὺς εἶναι, τὰ βασιλῆως ἐν ὕστροις
 μανθάνοντας, καὶ γε πρὸ τῶν ἀπ' αὐτῆς καλῶν καὶ μεγίστων τὰ
 κατὰ σφῶς αἰρουμένους μέτρια. ὥς γοῦν ποικίλαις συμβουλαῖς
 οἱ πρέσβεις οὐκ ἔπειθον λέγοντες πάντα δεύτερα τιθεμένους τῆς
 σφῶν θειήσεως, πρὸς βασιλέα ἐπέστρεφον μηδὲν τὸ παράπαν
 ἀνύσαντες. οὐ μὴν δὲ καὶ ἐς τέλος πειρᾶν διαφῆκεν ὁ βασιλεὺς,
 Ε ἄλλὰ προσασπείλων συχνάκις τὸ μὲν ἠπείλει τὸ δὲ καὶ τοῖς
 ἀπ' αὐτοῦ γεννησομένοις ἐκείνοις καλοῖς ἐδάλειξεν, ἃν μόνον
 πεισθέντες ἦκοιεν. τέλος στέλλει τὸν λογοθέτην τῶν οἰκειακῶν 10
 Ἰατροπόουλον, σὺν αὐτῷ δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας πρεσβύτερον, τὸν
 μὲν κατὰ τιμὴν τοῦ προσκαλουμένου καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ βασιλέως
 κυλῶν ἀγγέλιαν, τὸν δὲ κατὰ τινα πληροφορίαν καὶ πίστιν τῶν
 λεγομένων, ὥς ἐπὶ τούτοις καὶ τῆς ἐκκλησίας πρεσβευούσης, μη-
 δὲν εἰδυίας κατὰ τὸ εἶκός, ὥς ἐκείνος ἔπειθε λέγων, ἔφ' οἷς 15
 P 355 καὶ συνομολογήσῃ ψεύδεσθαι, ὥστε παρέντας τὰς ὑποψίας αὐ-
 τοῖς τοῖς πράγμασιν κρίνειν εἰ παῖδα ἕμα ποιεῖν ἐκείνον καὶ κακὸν
 βούλοιο. ταῦτα λέγοντες ἔπειθον, καὶ ὄρχους ταμόντες ἢ μὴν
 καὶ γαμβρὸν γενέσθαι τοῦ βασιλέως τὸν Ἰωάννην καὶ μετὰ πλεί-

ceps in id propendit, cum concordibus omnes sensibus dicerent exemplis
 se domesticis doceri non evagari affinitatibus extra ditionis limites pa-
 triae, sed sponsas in gentis eiusdem optimatum domibus quaerere: im-
 peratorium vero genus ac stirpem, velut res votis ac captu propriis as-
 periores, sic intueri ut stellas homines ac coeli sidera mirari solent,
 quae scilicet ita suspiciunt ut ad contactum eorum a natura negatam non
 aspirent. viderent igitur quam non fuisset opus commendari ab impera-
 tore modestiam illis, qui nunc oblatorum ultro ipsis honorum maximorum
 splendorem non dubitarent recusare tanquam mediocritatis ipsorum, qua
 contenti essent, excedentem modum. ergo legati omnia frustra experti,
 redire tandem ad imperatorem re infecta sunt coacti. nec tamen ille ad-
 huc despondit animum, sed aliis eo atque aliis legationibus crebro missi-
 tandis, hinc terrere illos minis, inde allicere promissis, et cum universos
 singulos privatim accommodatis ad cuiusque spes ac captum tentare
 sermonibus non destitit, terribilia intentans ni facerent, montes aureos
 pollicens si audirent, quoad tandem misso illuc logotheta domesticorum
 Iatropulo, cui comitem ecclesiae presbyterum adiunxit, sic secum repa-
 tans, logothetae dignitatem valituram ad faciendam fidem sinceri impera-
 toris animi in promittendis bonis ingentibus quas tali interprete offerret,
 cumulum vero persuasionis addituram ecclesiasticam gravitatem elucentem
 in eius socio, nec dubituros ipsos credere pollicitationibus quarum ec-
 clesia, quae fallere nesciret, se vadem quodammodo exhiberet, compos
 effectus votorum Augustus est. cum enim ambo illi pro se quique con-
 testarentur optima fide ac voluntate imperatorem vocare Ioannem in ne-

στων τῶν ἀγαθῶν ἐπαρήξεν, καλῶς καὶ τῶν περὶ ἐκείνον δε-
χθισομένων, μακρᾶς νηδὺς ἐπιβάντες εἰς πόλιν κατήγοντο. ἐπεὶ
δὲ ὁ βασιλεὺς μὲν ἔτυχεν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀπῶν, διατρίβων ἐν Β
Λοπαδίῳ (ἐκεῖ γὰρ τὰ κατὰ Σάγγαριν διελθὼν καὶ γ' ὥς ἦν κα-
5 τασφαλισσάμενος ἔστησε τὴν πορείαν, ὥς ἐκεῖθεν κατοχυρώσων
καὶ τὰς κατὰ τὴν Ἀχρυδαίνου ὁδὸν), ἐκείνος δὲ τῶν ὁρίων τῆς
Ῥωμαίων ἐπιβαλόντων, βουλὴν καὶ οἱ πρέσβεις εἰσάγουσι τοῖς ἀμφὶ
τὸν Ἰωάννην ἀποθέσθαι τοῦτον τὰ ἔρυσθαι καὶ πεδίοις μέλαισι
ὑποδήσασθαι, ὥς δὴ παντὸς εὐθὺς παρὰ βασιλεὺς γενησομένου
10 τοῦ κατ' αὐτὸν ἀξιώματος. ἦν γὰρ συγκείμενον σφίσι καὶ τὰ C
τῆς διοικήσεως ἐκείνου ἀμφιβαλλόμενος σύμβολα, ἅμα τῷ παῖδα
γενέσθαι, περιφανῶς ἐσαῦθις κλείεσθαι. τὸ δ' ἐπ' ἔρυσθαι
μεταλαμβάνειν τὰ ἐκ πορφύρας δίσκον μὴ καὶ ὅλως ἀπρεπὲς ἦ,
πρὸς τῷ καὶ ἄλλως δυσχερὲς φανῆναι τῷ βασιλεῖ. ταῦτα λέξαν-

cessitudinem filii, paterno deinde affectu illum omni bonorum genere au-
cturum, discussis denique suspicionum umbris Lazi plane assenserunt; ac
inreiuando a legatis accepto, quo nomine imperatoris et sua ipsorum
fide sancte spondebant omnino fore ut Ioannes Constantinopolim profici-
scens ibi filiam imperatoris duceret uxorem, ac mox bonis honoribusque
cumulatius remitteretur domum, comites quoque suos liberalitate Augusti
ditatos reducens secum, nave simul omnes longa consensa versus urbem
solverunt. quoniam vero forte tunc contigit abesse ab urbe imperatorem
commerantem ad Lopadium, ibique intentum vel praevertendis damnis vel
ruinis reparandis regionum circa Sangarim (hoc enim ut ageret itinere
versus illas partes suscepto, Lopadii consistendum sibi putaverat, inde
videlicet vicinia sui caeteraque providentia firmaturus adversus vim Per-
sicam arces illius limitis sitas ad Acheraum), legati Romani Ioannem
Lazum deducentes, ea imperatoris absentia obiter cogita, ubi primum
fines Romanos attigerunt, occasionem inde opportune sumpserunt sugge-
rendi Ioanni eleganter facturum illum, si rubris calceamentis paulisper
cutis nigra indueret usque ad imperatoris brevi adfuturi reditum. etsi
enim in discessu conventum inter ipsos fuerat profecturum Ioannem cum
sibi solitis insignibus despoticae potestatis, tamen causam esse idoneam
disserebant cur in eo tum quidpiam remitteret, cum foenore gloriae mox
recepturus honorifico Augusti iudicio id quod volens ad tempus brevissi-
mum deposuisset. imperatori quippe decretum esse Ioannem, statim atque
in necessitudinem filii admotus is sibi foret desponsa ipsi propria filia,
magnifice ornare illi symbolis supremæ dignitatis, quæ despotis in aula
imperatoria tribui solebant. doliturum autem ipsi, si Ioannem videret ea
per se occupasse, quæ habere illum suo beneficio, et sibi suæque erga
illum benevolentiae imputari euperet. quia et alloqui parum convenire
iam purpura utentem bicolores ex roseo et candido, quæ propriæ des-
potarum essent, vestes assumere. itaque ne gravaretur primum occur-
sum imperatori exhibere in eo cultu, qui facultatem ei non praeiperet
ipsum, quod aiebat, insolitis honoris insignibus decorandi. hæc dicen-

τές τε καὶ πρᾶξαντες τῇ πόλει προσίσχουσι, καὶ κατὰ τὸν λιμένα
 D τὸ Κέρας ἀποβάντες νηὶς ξηναγοῦνται πολυτελεῶς ἐν τισὶ τοῖς
 κατὰ τὴν πόλιν οἰκήμασι. καὶ γ' ἐφ' ἡμέραις τὸν ἀπὸ τῆς θα-
 λάσσης ἀποσκευασάμενοι θόρυβον, ἐντολὰς δεξιόμενοι βασιλεὺς,
 πρὸς τὸ Λοπάδιον γίνονται. καὶ δὴ τὰ εἰκότα φιλοφρονηθέντες, 5
 ἔμ' αὐτῷ βασιλεῖ πλὴν χρησάμενοι, τὴν πόλιν καταλαμβάνουσιν.
 E ἤπειγον γὰρ αὐτὸν τοῦτο μὲν οἱ γάμοι τῆς Θυγατρὸς, τοῦτο δὲ
 καὶ ἐκ δύσεως Τόχαροι ἀγγελθέντες ἐξέρχεσθαι, οὗς αὐτὸς βα-
 σιλεὺς, Νογᾶν ἀξιώσας κατὰ τοῦ σεβαστοκράτορος Ἰωάννου,
 ἐκείνου πέμπσαντος ἐξεδέχετο. τῷ τέως γοῦν μητρός Γαμηλιῶνος 10
 λήγοντος ἐπιστὰς τοὺς γάμους ἐτέλει τῇ θυγατρὶ. ὅλον δ' Ἑλα-
 φηβολιῶνα διαγαγὼν ἐξήρτυε δυνάμεις καὶ πρὸς ἔξοδον ἤτοι-
 μάζετο.

- P 356 35. Τῷ γὰρ σεβαστοκράτορι Ἰωάννῃ οὐκ ἦν ἡρεμεῖν,
 ἀλλὰ καὶ αὐθις σπονδὰς ἐκείνας συγχέας ἐπεχειρεῖ τοῖς μὴ προσή- 15
 κουσιν. ἄλλως δ' ἐπισχεῖν αὐτὸν τῶν βουλευμάτων βασιλεὺς
 οὐκ ἔχων (τὸ γὰρ Θερμουργὸν ἐκείνου καὶ αὐθαδὲς μέχρι καὶ ἐς
 ἀποκέρυξιν ἐκείνον ὡς ἀποστάτην ἐτίθει) εἰ μὴ γε Τοχάρους
 ἐπαγαγὼν πᾶσαν μὲν τὴν ἐκείνου λήϊσεται, αὐτὸν δ' ἐν στενῷ
 B καταστήσει πραγμάτων τε καὶ ἐλπίδων, εἰ τέως διαδράσει τὸν 20

tes persuaserunt quod volebant; cumque Lazorum principe eo quem opta-
 verant modo vestito ad urbem appulerant, exsurgentemque e navi ad
 portum Ceras dictum splendide sunt hospitio excepti in suburbanis domi-
 ciliis, ubi per aliquot dies refecti e iactatione navis et maris nauosca,
 mandato ad se veniendi ab imperatore acceperat Lopadium profecti, quibus
 decuit benevolentiae significationibus admisi tractatique ab eo sunt, mox-
 que cum ipso navi vecti rursus urbem tenuerunt. festinabat enim impe-
 rator tum quod filiae nuptias conficere quamprimum e re duceret, tum
 quod nuntiarentur ex Occiduis partibus adventare Tochari, quos a Nega
 impetraverat adversus Ioannem Sebastocratorem auxilio sibi mitti. tunc
 igitur Septembri mense desinente regressus in urbem nuptias filiae cele-
 brat. Octobrem inde totum consumpsit copiis instruendis expeditionisque
 apparanda.

35. Causa huius expeditionis fuit, quod Ioannes, quem suus inquietus
 animus tranquille vivere non sinebat, rursus fodere nuper inito vio-
 lato conabatur invadere non sua. ea res Augustum movit, ferocis eius au-
 dacesque impetus compescere aliter non valentem, ad eum prescribendum
 ut rebellem, Tocharosque in eum immittendos, qui vastitate terris ipsi
 subiectis inferenda spes resque ipsius in artum cogerent. talia vorantem
 animo urgebat hiems imminens, ineptum rei a suis gerendas tempus,

κίνδυνον, ταῦτ' ἐπὶ νοῦν στρέφων Τοχάρους ἐπῆγεν. εὐκαιρον
 δ' εἶχε καὶ τὸν ἐφεστῶτα χιμῶνα· χιμῶνος γὰρ καὶ σύνθηδες
 ἐκείνοις στρατεύειν· ὃν καὶ προκαταλαβεῖν ἠπειλέτο, ὥς ἔξω
 πόλειως συμβαλεῖν Τοχάροις. ἦν δὲ ἄρα τὸ μελετώμενον μέλημα
 5 μὲν ἄλλως στρατιώτῃ πρόπον ἐπεικῶς, Χριστιανῷ δὲ καὶ λίαν
 ἀπαῖδον· ἄσεβεις γὰρ ἐπὶ Χριστιανὸς ἐξορμᾷν καὶ γ' ἀθέους C
 ἐφ' ἱερά, μὴ καὶ τῶν σφύδρα θεοῦ φόβου ἀνεπιστροφῶν τὸ
 τόλμημα ἦ. ἀλλ' ἐκείνους μὲν ἐξῆγεν ἡ ἀπὸ βασιλέως ἀξίωσις
 πρὸς Νογᾶν, καὶ τὸ θέλειν πάντως ἐκείνον ἐξαφανίσαι καὶ χώρως
 10 ἐκείνας καὶ τὸν ἐχθρόν· οὐκ ἦν δὲ ἄρα καταρραδυμὲν τὴν δό-
 κην, ἀλλὰ καλῆμπος οὖσα τότε μῦλλον καὶ προηγέτο, ὥς μετὰ
 μικρὸν ὁ λόγος ἔρει. τήνικα δὲ Μουνυχιῶνος μηνὸς ἐνστάντος
 ἐκείνος μὲν πρὸς τὴν ἔξοδον ἡτοιμάζετο, οὐτόσον τῷ κατ' αὐ- D
 τὸν πληθεῖ καὶ ταῖς δυνάμεισιν ὅσον Τοχάροις θαρρῶν· ἡ δ' Αὐ- P 357
 15 γούστα τοῦτο μὲν ἀφορῶσα καὶ πρὸς τὸ τῆς ἐκστρατείας παρόλο-
 γόν τε καὶ παρακαίριον, τοῦτο δὲ καὶ ἀρρωστίαν ἐπικειμένην κα-
 τανοοῦσα τῷ βασιλεῖ ἐκ τῆς κατὰ τὸ θέρος δυσπραγίας ἐπισυμ-
 βᾶσαν, καὶ τι τῶν ἀβουλήτων ὑπονοοῦσα, ἐπεῖχέ τε σθεναρώ-
 τερον καὶ ἐξίναί τι οὐκ εἶα, οὐκ ἀφωσιωμένως, ὥς ἂν τις εἴποι,
 20 καὶ ἐκ πλῆγλου, ἀλλ' ἐνστατικῶς ἄγαν καὶ θανεῶς, ὥς μέγα τι

quamvis opportunum Tocharis, qui libentius ea tempestate prodire ad bellum solent. tamen sua et suorum causa praevertere oportebat, matura occurrendo extra urbem Tocharis, ut illos bene animatos dimitteret ad diripiendas ferroque ac flamma deformandas ditiori Ioannis subditas gentes. cogitatio haec erat bellatori quidem forte non incongruens, at Christianum dedecens vel maxime. impios enim in Christianos armare, et atheos sacrilegosque raptores in sacra et templa immittere, facinus fuit immane quantum alienum a timente deum et Christi cultore principe. tamen exercitus barbarae illius gentis a Noga precibus imperatoris flexo missus, iam e finibus egressus suis ad nutum paratus stabat, ut in ditionem Ioannis hostiliter irrumperet. nec huius sceleris vindicta, quamquam alias cunctari solita, tarde nunc occurrit: verum, ut mox dicetur, quam celerissime representata est. tunc ergo sub medium Novembrem praecinctus imperator in expeditionem imminabat cum paratis copiis, haud tantam harum multitudine confusus quantum robore feritateque Tocharorum. Augusta vere reputans quam alieno tempore profectionem talem adornaret imperator, quae vel benevalenti periculosa foret: quanto ergo magis infirmo certam allatura perniciem videretur (nam contractus aerumnis praeteritae aetatis ab imperatore morbus, etsi alios ipso celante latebat, perspectus Augustae tamen erat), omni ope remove virum ab hoc itinere suscipiendo conabatur. in quo non artificioso circuitu aut per obliquos anfractus grassabatur, sed palam damnabat consilium eundi, clareque denuntiabat gravissimam nec aliter quam domi permanendo evi-

B καὸν ἔξ ἀνάγκης προξενούσης τῆς ἐκστρατείας. καὶ “τί πα-
 θῶν” ἔλεγεν “ἀφειδεῖς μὲν σώματος, ἀφειδεῖς δὲ καὶ αὐτῆς
 ζωῆς; ὅν εἰ μήτι γ’ ἄλλο εἰς ὑποψίας ᾗ ἐνῆγεν οὐκ ἀγαθὸς καὶ
 δειμάτα καίριαι, ἀλλ’ οὗν ἡ νόσος αὐτῇ καὶ τὸ μὴ εὐρώστως ἔχειν
 ἱκανὸν κωλύειν ᾗ ἐνομιλῆτο.” τῷ δὲ ταῖς ἀληθείαις κατὰ τοῦν⁵
 ἦν, περὶ ἑαυτῷ δειλιῶντι κἀκείνῳ, τὴν Θρόνην καταλαβόντα
 συμμίζαι μὲν τοῖς Τοχάροις καὶ γε λόγοις καὶ δεξιώσεις διεγείρει,
C οὐ μὴν δὲ καὶ συνεκστρατεῦσαι, ἀλλ’ ὅσον ἐγγυωροῦν προϊόντα
 σὺν σφίσιν ἐκείνους μὲν τοῖς οἰκείοις παραδοῦναι καὶ τάξαι τὸ
 ποιητέον, αὐτὸν δ’ ὑποστρέψαι. ἔτεκμηρίον δὲ ταῦτα καὶ τὸ¹⁰
 συνεξέλθειν οἴσει τε καὶ γαμβροῖς, ἅμα καὶ αὐτῷ δὴ τῷ πρό-
 τριτα γαμβρουσαμένῳ τῷ Ἰωάννῃ. ἀλλ’ ὅμως ὑπὸ πολλῇ τῇ
 παρὰ τῆς Ἀθροσύνης ὀχλήσει καὶ ταραχῇ, ὥς μὴδὲ τοῖς ἐπὶ
 ἀγνοεῖσθαι τὰ δρώμενα, διορθωδούσης τὸ μῆλλον, ἢ μᾶλλον
D προφοιβαζούσης τῆς ψυχῆς ἐκείνης τὸ συμβησόμενον, ἐπιτετα¹⁵
 ραμένως οἶον καὶ ἀνειμένως ὁ βασιλεὺς, τὴν τῆς δεισποῖνης ἐρ-
 ρωδιαν οὐκ ἀγαθὸν οἰωνὸν κρίνων, τοῖς γνωρίμοις συνταξάμενος
 ἔξεισι. καὶ δὴ μέχρι Σηλυβρίας αὐτός τε καὶ παῖδες ἱπποὶς κρῶ-

10. τῷ?

tabilem perniciem ista ipsi expeditione cudi. eiusque ad virum haec se-
 pius iteratae voces erant. quae te, malum, praecipitat inquietudo in-
 consultissima? quin parcis aegro corpori? cur dubiam valetudinem in
 certum exitum proicis? quae tanti demum tibi res aut spes est, quam
 vitae manifesta iactura recte putes emendam? haec ita pulsabant impe-
 ratoris aures, ut animum quoque commoverent intus, perterrerentque si-
 nistro etiam omine et auguratione infausta tristissimi successus. sed et
 ipse morbi sensus per vitalia grassantis facile conacio monstrabat hanc
 vires nunc suppetere militiae praesertim hibernae laboribus ferendis. igitur
 utcumque simulabat aliud, revera non ultra Thraciam decreverat pro-
 gredi; destinabatque, visis ibi Tocharis, et ad rem strenue gerendam
 animatis cum allocutione tum donis, non quidem in hostem eos una secum
 ducere, sed postquam eos esset comitatus aliquanto eius viae spatium, com-
 mendatos suis, qui porro cum iis pergerent et vice sui quid fieri vellet
 praeciperent, ipse dimittere ac sic reverti domum. huius arcani consilii
 signum fuit, quod una secum et filios et generos, etiam ipsum Ioannem
 postro die fere nuptiarum e filiae thalamo abreptum, secum prodians de-
 xit; quod nunquam faceret, si huiusmodi in expeditione cogitasset. ergo
 inter illas quas dixi ominosas reclamationes Augustae, quae non ita tege-
 bantur penetralibus regiae quin ad notitiam externorum erumperent, tur-
 batus augurio et secreta praesagitione mentis exhorrescens, obfirmatus
 tamen in proposito, vale necessariis dicto, egreditur urbe; ac Selybrias

μενοι ἦσαν· ἐπεὶ δὲ τὰ τῆς νόσου ἐπεδίδου καὶ οὐκ ἦν βαδίζειν
ἐκεῖνον πεζῇ, ἐκεῖθεν θαλάσση καὶ νηὶ διεγνώκει μέχρι Παιδεστοῦ
χρησθαι. καὶ ἡμ' ἐμβάντων (ἡγγέλλοντο γὰρ ἐγγὺς ὄντες καὶ Ε
Τόχαροι, καὶ οὐκ ἦν ἀναβάλλεσθαι ἢ μὴν ἁμελεῖν καὶ διὰ τὴν
5 νόσον ὑπερτίθεσθαι· ἐκακοσπλάγγχει γὰρ καὶ τῶν ἐγκάτων ἀρ-
ρώστως εἶχεν) ἅμα τοίνυν ἐμβάντων αὐτοῦ τε καὶ παιδῶν στο-
χαστῆς τις ἂν τότε, καὶ πρὸς τὴν τῶν μελλόντων γνῶσιν ἐξ ἁγ-
χινοίας οἰκείως ἔχων, εὐσκόπως ἡμ' ἐξ αὐτῆς τὸ μέλλον ἂν κα-
τετόπασεν. (36) αἰφνης γὰρ εὐδίας οὔσης πρὸς τὸ χειμεριῶ- P 358
10 ιερὸν μετέβαλλεν ὁ καιρὸς, θάλασσά τε ἡ τέως ἡμερος ἐξηγγέλαινε
λαμ프로ῦ πεσόντος τοῦ ἀπαρκτοῦ, καὶ οὐκ ἦν τὴν τοὺς βασιλεῖς
ἄγουσαν ναῦν εὐσταθεῖν, ἀλλ' ὥσπερ ὑπὸ κυμάτων ἀγρίων ἐνο-
χλουμένην, τῇδε κἀκεῖσε φερομένην ἀνάγωγον, μηδὲν ὑπείκου-
σαν τοῖς κελεύσμασιν, αὐτανδρὸν ὡς εἶχε καταποντίζεσθαι, ὥστε
15 καὶ πολλάκις μὲν καταδύεσθαι οὐκ ἐσαῦθις ἀναδυσομένην, το- B
σαυτάκις δὲ ἀπελπιζομένην ἀναδύεσθαι πάλιν, καὶ ναυτῶν ἀπο-
ρούντων καὶ κυβερνήτου ὅπως χρήσονται τῇ θαλάσῃ. τότε καὶ
τὸν βασιλέα προσηνὴ τὸν κίνδυνον βλέποντα, καὶ περὶ ἑαυτῷ τε
καὶ πᾶσι τοῖς παισὶν ὀρρωδοῦντα, εἰπεῖν πρὸς τὸν κυβερνήτην
20 ὡς ἀγωνιστέα καὶ ὑπὲρ δύναμιν· εἰ γὰρ μὴ κόσμον πάντα,

usque ipse cum filiis equis vectus, cum invalescere morbum sentiret nec
itineri terrestri iam esset par, mari et nave decrevit usque ad Rhaede-
atum uti. conscendentibus supervenit nuntius indicans in proximo esse
Tocharos, ut cunctandi iam amplius facultas nulla restaret, sed quantum-
vis retardaret morbus ingravescens, occasio urgens necessario traheret.
causa languoris, quo in horas magis magisque debilitabatur, in visceribus
male affectis erat, eumque intime acri admonens sui sensu turbabat, ne
bene sperare posset. nec illum consternabat solum minax moeror auspicii
funesti nemo in illam cum eo conscendit navem, quin mala solvere illam
alite et cursum exitiosum inchoare ominaretur. quorum facies illo pallore
attonitas qui cerneret, non sane oraculis egeret ad praesentiendum quod
instaret. suus cuique sagax animus vates erat certus occursuri mox ipsis
infortunii, vaticinii fidem statim explere incipientibus eventis. (36) nam
subito ex sereno in turbidum mutatur tempus, et mare prius tranquillum
effertur, valido incumbente borea. nec placidum tenere cursum poterat
navis imperatores vehens, sed feris concussa fluctibus huc subinde atque
illuc impingens, planeque ad nautarum imperia contumax, nihil certius
spondebat quam proximam demersionem sui vectorumque. nam et saepe
ita deprimebatur ut nunquam speraretur emersura, tam nautis quam ipso
gubernatore ignorantibus qua iam vi aut arte maris furorē eluctari pos-
sent. tunc imperatorem ferunt intuentem periculum praesens, et quo loco
suae filiorumque spes salutis essent cum horrore reputantem, navarcho
dixisse contendendum ei utique supra vires esse: si minus enim mandum

C ἄλλ' οὖν Ῥωμαῖδα πᾶσαν ἐπὶ ξύλου ἄγειν ὀλλίγον, τοὺς βασιλεῖς
 ἔχοντα. καὶ τὸν ἀπειπεῖν μὲν ὀκνεῖν, μὴ καὶ κίνδυνος ἄντικρυς
 ἔξαγγέλλοι, προτρέπειν δὲ τὸν ἕξ ἑαυτοῦ λόγον τοῖς πράγμασι,
 ὡς ἀναγκαῖον ὅν, εἰ μὴ θεὸς ἀρήγοι, χανεῖν πρὸς θάλασσαν
 πάντας· οὕτω καὶ τέχνη ναυτικὴ πᾶσα τῶν κινδύνων ἡττῶτο⁵
 σφίσι ἐν χρῶν καίμενων. μόλις γοῦν διαμαχόμενοι πρὸς τε κύμα
 καὶ θάλασσαν ἀγριαινοῦσαν, καὶ πολλάκις ἐγγὺς ἐλθόντες τοῦ
 D καταδύναι, τῇ Ῥαιδεστῇ ἡμιδνήτες ἐκ φόβου προσίσχουσιν. ἐκεί-
 σε γοῦν ἐφ' ἡμέραις τῆς ταραχῆς ἀνέσαντες καὶ τοῖς ἵπποις αἰ-
 θις χρησάμενοι, ἐξεληλακότες μέγρι καὶ τῆς Ἀλλαγῆς χώρας¹⁰
 κατήντησαν.

Ἀλλαγὴ δ' ἦν ἐκείνη καθ' ἣν καὶ τὸ ζῆν μεταλλάττειν ἔ-
 μαρτο τῷ κρατοῦντι· καὶ ὁ μὲν Παχώμιος φθάσας τετύφλωτο,
 ὡς μὴ ἐντελεῖς τὰς ὑποψίας ποιοῖτο, τὸ δὲ γε τοῦ Παχωμίου
 E χωρίον τὸ μόρσιμον ἐξεπλήρου. ὥς γὰρ ἐκεῖσέ που κατεσκήρουν¹⁵
 ἅμα βασιλεῖς καὶ στρατός, καὶ ἡ νόσος ἐπέκειτο πλεον, ξφθα-
 σαν δὲ καὶ οἱ Τόχαροι σπεύσαντες συμβαλεῖν βασιλεῖ, βασιλεὺς
 P 359 μὲν οὐκ ἦν οὐδ' ἱππαζομένην ὀρεῖσθαι οὔτε μὴν ὀμιλεῖν εἰς τόσον

2. κίνδυνον?

universum, universam certe Romanam rem exiguo illo ligno contineri quae
 ambo imperatores vberentur. porro hunc, hand se quidem vel cessasse
 hactenus vel omissurum quidquam in posterum conatus industriaeque pro-
 fitentem, addidisse, verbis quae satis appareret nolenti expressa irritis
 experimentis conatuum summorum, vitari nulla vi posse, nisi deus adiu-
 varet, quin pariter omnes hiant mari absorberentur: adeo palam viad
 omnem artem nauticam vehementia ingruentis mali. tandem extrema diu
 contentione obluati fluctibus ac ventis, et saepe ad ultimum demeracis
 admoti discrimen, Rhaedestum metu semineces appellant. ibi diebus pau-
 cis e iactatione recreati, equis rursum inscensis pervecti Allagen sunt.

Haec nimirum Allage locus erat, ubi vitae finem imperatori occur-
 surum irrevocabili olim deus decreto statuerat. atque ille quidem excaecatus
 antea Pachomius ostenderat quam vanis suspitionibus formidata fuisset
 successio eius in imperium. ager porro cui Pachomii nomen a domo
 adhaeserat, vulgati oraculi, cuius ambiguitas suspectum reddiderat Pachomium,
 fatali eventu fidem explevit. cum enim ibi fixis tentoriis haerent
 imperatores pariter et exercitus, ingravatus seniori Augusto morbus
 est. eodem porro brevi occurrerunt festinatis acciti nuntii Tochari: sed
 eis frui non licuit optato utrinque conspectu, imperatore decumbere ob
 morbum coacto, ac ne in equo quidem valente se sociis ostendere, co-
 ramque illos, ut cuperet, affari, quando et ei contigit ut nescio cui li-
 bello subscriptionem in lecto apponens regiam, in expressione temporis

κειμένῳ, ὅτε καὶ τὸν Νοέμβριον ὑπογράφοντι συμβὰν τὰς τοῦ
N κεφαλὰς συμμίξαι, ἐπελθεῖν εἰπεῖν λέγεται ὡς ἰδοὺ συνέκλεισεν
ὁ Νοέμβριος. τὸ δ' ἦν ὑπονοηθὲν ὡς συνέκλεισαν αἱ πράξεις
τῷ βασιλεῖ, τῆς ψυχῆς τὸ μέλλον ὑποδηλούσης. ἦν οἶν τῇ τοῦ
5 ῥάτῳ τῆς νόσου προσδοκίᾳ εἰς ἀναβολὰς τιθεῖς τὸ ἐντυχεῖν ἐπι-
σταῦσι τοῖς Τοχάροις· ἐπεὶ δὲ ἡ νόσος ἐκραταιοῦτο καὶ τῷ ἀπὸ
ταύτης δέει καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ ἔθνους ὀρθωδία συνήπται (οὐ γὰρ ἦν *B*
ἄλλως ἐλπίζεν ἢ κινήθεντας ἀφανίζειν τὸ πρὸς ποσὶν, εἰωθὸς
ἄλλως ληστεiais ἀποζῆν, τοῦ βασιλέως μεταλλάξαντος), ἀναγ-
10 κασθεὶς δὴ διὰ ταῦτα ὁ βασιλεὺς καὶ ἀπ' αὐτοῦ σκίμπος τῆς
ὀδύνης ὁμιλεῖν σφίσιν ἔγνω, καὶ τοῖς μὲν πλήθεισιν ἄλλως ἐς χά-
ριν ποιεῖν, τοὺς δὲ γ' ἄρχοντας σφῶν εἰσαγαγεῖν τε καὶ τὰ προσή-
κοντα εἰπεῖν τε καὶ ἀκοῦσαι. τότε τοίνυν καὶ παρασκευασάμενος
ὡς εἰκός, καὶ γε τοὺς οἰκείους ἐφ' ἑκάτερα παρυστήσας, αὐτὸς *C*
15 καὶ βίῃ καθήμενος ἐπὶ σκίμπος, ὡς ὁ κυρὸς ἐδίδου καὶ τὰ
κατ' αὐτὸν πράγματα ἐνεχώρουν, ὀλίγοις τισὶ λόγοις τὴν ἐκείνων
ἀφωσιούτω θεραπείαν, χάριν μὲν ἔχειν ἐκφαίνων καὶ τῷ Νογᾷ
τὰ κατ' ἀξίωσιν ἐκτελέσαντι, χάριν δ' ἔχειν καίκενοις ὡς προθύ-

solita, mensem qui tum in cursu erat, Novembrem, littera *N* designaret, apicibus quibusdam adiunctis qui reliquorum eius vocabuli elementorum vicem explerent, ac chartam ita signatam reddens diceret "ecce conclusus November est." quibus altiori quam quo ipse loquens penetraret, significato indicabatur acta imperatori cuncta conclusa, praesagiente id ipsius anima, et istud ipsum augurium his verbis efferente. interim expectatione melioris rediturae valetudinis differebatur congressus affatusque Tocharorum. verum imminuta eius rei spe propter ingravescentem in dies morbum, et metu maiori accedente, ne gens effera desperata salute principis, regiones, in quas erant eius accitu ingressi, solita ipsis rapacitate depraedarentur, coactus imperator est admittere ad audientiam duces ac primores Tocharorum, eosque e lectulo alloqui. ergo vulgus quidem militum nationis eius donativis curavit deliniri: proceres autem in cubiculum, ubi aeger decumbebat, accitos audire coram affarique constituit. id quam decentissimo, pro statu praesentis rerum, apparatu sic actum est. circumstabant utrinque necessarii ac familiares imperatoris. ipse connisus, quantum debilitas corporis ferebat, erectus et lectulo insidens, obsequium benevolorum sociorum ad amicam invitationem studiose occurritum impense commendavit, gratum id sibi et memori animo condendum officium profitens. in primis se Nogae gratias agere habereque plurimas contestatus est, quod is tam prompte tam prolixae petenti sibi quod optarat annoisset; quo nomine, ut ipsis quos spectabat praesens, qui tam strenue auxilio venissent, sic illi qui benigne misisset, aeternum se obstrictum fore. perincommodum tali articulo sibi morbum hunc intervenisse, plus ideo molestum quod quibus destinaverat officii indicis-

μως ἐπὶ βοήθειαν ἀπαντήσασι, δυσχεραίνειν δ' ἐπὶ τῇ νόσῳ ὅτι
 μὴ καθαρώς ἐξ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐντυχίαν γίνεσθαι, ἐν ἡλίσει
 D δ' ἔχειν ῥαῖσαι τῆς νόσου καὶ τὰ πρὸς θυμοῦ ἐκτελέσαι, εὖ ἐκεί-
 νων ποιῶντα ὡς ἄξιον. ταῦτ' εἰπόντος ἐκείνου τοὺς Τοχάρους
 σχῆμα μὲν ἀλγούντων ἐνδείξασθαι, σχῆμα δὲ καὶ ἐλπιζόντων 5
 αὐτοῖς ἐμφαίνειν ὡς ῥαῖσαι τε τὸ πάθος μετ' οὐ πολὺ καὶ γε σφί-
 σιν ἔσται τὰ ἀπὸ τοῦ βασιλέως καλὰ ὑγιαίνοντος. καὶ οἱ μὲν
 ταῦτα, ἡ νόσος δὲ ἐπιδίδου καὶ τὰ ἐαυτῆς πληρῶν ἔμελλεν. ὡς
 γοῦν ἡ κυρία ἐνέστη καὶ ἤδη τὰ τοῦ θανάτου, καὶ μᾶλλον τοῖς
 E λατροῖς, προσδόκιμα ἦν, τῷ μὲν ἀκτουαρίῳ Καβάσιλα οὐκ ἀσφα- 10
 λές τὸ ὑπομνησκειν τὰ τοῦ κινδύνου ἰδοῦναι (νομίζεται γὰρ τοῖς
 νοσοῦσι καὶ τοῦτο μοῖρα θανάτου, ὥσπερ ἂν εἰ αἵτιον ἦν ἐπὶ
 τούτοις τὸ λέγειν τοῦ γίνεσθαι), ἀφεῖναι δὲ πάλιν ἀπειθεῖν ἀνέ-
 τοιμον οὐ τῶν καλῶν ἰδοκίμαζε. τῷ τοι προσελθὼν τῷ ἔξ ἐκεί-
 νου βασιλεῖ Ἀνδρονίκῳ ἐθάρρει τὸν λόγον τῆς ἀποφάσεως ὡς οὐ 15
 βιώσαντος ἔτι τοῦ βασιλέως. καὶ ὃς οὐδ' αὐτὸς ὑπομνησκειν
 τὸ ἀπενκταῖον ἐθάρρει, ὅμως δὲ τὴν ἐτοιμασίαν σοφίζεται. ἐθ-
 θὺς γὰρ τὰ τοῦ δεσποτικοῦ θανάτου σύμβολα εὐτρεπίζεται, ὡς
 P 360 λαβὼν ὁ ἱερεὺς τῶν τοῦ κλήρου καὶ εὐλαβῶν, στολισθεὶς ὡς ἔδει,

11. τὸ] τοῦ P.

que veri amoris excipere generosos socios sua causa tam longo profectos
 interim prohiberetur. caeterum sperare brevi remittendum; sibi que vale-
 tudine recuperata optatam mox facultatem affore gratam suam erga ipsos
 voluntatem consentaneis et merito ipsorum et suo studio beneficiis ex-
 premendi. haec eo paucis et aegre locuto, Tochari prae se tulerunt dolere
 se incommodo principis amici, cupereque ac sperare brevi eam restituen-
 dum in salubritatem pristinam; tuncque se sinceriori percepturos gaudio
 promissa ab ipso bona. ita illi: caeterum morbus inde augescens vi qua
 grassabatur saeva, haud obscure Augustum in interitum urgebat, adfuit-
 que non multo post minime dubiis agnoscenda indicia suprema aegrote
 dies, quando medicis nihil mitius quam maturum decumbentis obitum pa-
 lam ominantibus, actuario Cabasilae haud animus tamen adfuit, praeva-
 lente metu offensionis, indicandi Augusto periculum suum. nam et hoc
 fatalis hora ingruens afferre solet in primis noxiam mortalibus, ut indices
 quantumvis benevolos imminenti obitus, tanquam si eius causa essent,
 exosos fere habeant. idem porro Cabasilas religioni merito docebat sic
 imparatum ex vita excedere Augustum sinere. quare defunctarum isto
 se erga illum officio putavit, si filio successerique eius Andronico discri-
 men denuntiaret patris extremum, quod et statim fecit. verum ne An-
 dronicus quidem ausus est tam tristem parenti afferre nuntium. tamen
 aliquid excogitavit quo suum utcumque silentium suppleret. inam scilicet
 eius subito promuntur dominicae mortis symbola, quae sacerdos cleri pa-
 latini venerandus, quo par erat ornatu accipiens, improvise prorsus ad

παρίσταται οἱ ἀναΐτως πάμπαν μηδὲν εἰδότε. ἔτυχε δὲ πρὸς
τὸν τοῖχον ὄρων βασιλεὺς, καὶ τὰ καθ' αὐτὸν (ἦν γὰρ καὶ τοὺς
λογισμοὺς ἐρρωμένος) ὡς εἶχε διανοούμενος. ἴστατο γοῦν δ
πρεσβύτερος παρὰ θάτερα, τὰ ἅγια δῶρα κρατῶν ἐν χερσίν,
καὶ τὴν ἀπ' ἐκείνου καὶ μόνου ἐπιστροφὴν πρὸς αὐτὸν παραδοκῶν
ἐφ' ἱκανὸν σιωπῶν ἴστατο. ὁ δὲ εἶτε τι τοιοῦτον ὑπονοήσας,
εἶτε καὶ ἄλλως ἐπελθὼν αὐτῷ, ἐπεγκλίνει πρὸς τὸν πρεσβύτερον, B
καὶ ἄμ' εἶδε καὶ ἄμα συνῆκε τὸ δρῆμα, καὶ τί, φησί, τοῦτο;
τοῦ γοῦν ἱερῶς ὡς ὑπὲρ αὐτοῦ εὐξάμενοι φέρουσιν εἰς βοήθειαν
10 καὶ τὰ δῶρα τὰ εἰς ἔγλειαν συνοίσοντα λέγοντος, αὐτὸς διακόψας
ἀναθαρρεῖ, καὶ τῆς κλίνης ἀνέγρεται, καὶ ζητεῖ ζώονην, καὶ τὸ
ἅγιον διέξιμει σύμβολον, καὶ τὸ “κύριε ῥῦσαι με ἐκ τῆς ὥρας
ταύτης” εἰπὼν, καὶ τὰ εἰκότα ποτνιασάμενος πρὸς τὸν ὕψιστον, C
τὴν ἁγίαν μετάληψιν δέχεται, καὶ πεισὼν αἰθερὶ καὶ καιρὸν ἐπι-
15 σῶν τὴν ψυχὴν ἀφίησι. καὶ δὴ τελευτήσας οὐχ ἤτιον τοῖς τῶν
Τοχάριων ἢ τῶν οἰκτιρῶν τετιμῆται δάκρυσιν. οὗ τὸν νεκρὸν τὸ
τάχος οἱ εἰς τοῦτο ταχθέντες συστειλαντες νυκτὸς παρὰ τὴν νύκτα
μονήν, ἐγγύς που τῶν ἐκεῖ κειμένην, μετακομίζουσι. καὶ οὕτως
ἀπέρχεται βασιλεὺς ζήσας μὲν τὰ σύμπαντα ἔτη πεντήκοντα καὶ
20 ὀκτώ, βασιλεύσας δὲ ἡμερῶν διουσιῶν εἴκοσι τὰ εἴκοσι τέσσαρα. D
ὑποδεῖται μὲν γὰρ τὰ τῆς βασιλείας ἐρῶντα Ἐκατομβαιῶνος

nihil minus cogitantem Augustum accessit. erat aeger tunc forte vultu ad
parietem averso, curis ut apparebat familiaribus intentas: vigeat enim
animo, nec de iudicandi eius aut ratiocinandi solerti acrimonia quidquam
morbos imminuerat. stabat igitur in contraria parte presbyter sacra dona
manu sustinens, et dum ille se sponte converteret, sat longo tempore
silentio expectans. tandem imperator, sive quo excitatus signo sive in-
stinctu propriae mentis admonitus, ubi faciem aliorum retorsisset, viso
presbytero statim intellexit quorsum is venisset. interrogavit tamen quid
sibi eo ornatu eo statu vellet. illoque respondente sese post preces pro
eius salute fusas etiam utilia ei iuvando afferenda sacra dona putavisse,
quorum perceptio ad morbi quoque valitura expulsionem foret, non expe-
ctato dum id totum pronuntiasset, aeger statim excitans se ipsam supra
lectum exurgit, zonam postulat, sanctum symbolum pronuntiat, addens et
illud “libera me domine ab hora hac” tum quibus par erat demissionis si-
gnis altissimum praesentem veneratus sacram communionem accipit, et in
lectulum relapsus exiguo superstes intervallo, paulo post animam emittit.
cuius mox cognita mors non minus Tocharorum quam ipsi subditorum ho-
norata lacrimis est. eius cadaver festinato compositum, quibus id negotii
datum fuerat, noctu ad novum monasterium in illa vicinia situm depor-
tant. sic hinc migravit imperator, postquam vixisset omnino annos octo
et quinquaginta, imperasset autem quatuor et viginti, demptis diebus vi-
ginti. nam imperii insigne purpuram induit prima die Ianuarii, ut dictum

πρώτῃ, ὥς λέλεκται, θνήσκει δὲ Σκιρροφοριῶνος ἐνδεκάτῃ, ἡμέρᾳ παρασκευῇ. καὶ οὕτως καὶ τὸ ἐπ' αὐτῷ σημεῖον ἐτελειεῖτο. ἦν γὰρ ἐκ πέντε στοιχείων τριγυμμάτων τὸ ἐπ' ἐκείνῳ σύμβολον. δηλώσεις δ' οἶμαι ταῦτα τοῦ τε κατ' ἐπίκλην αὐτῷ λεγομένου (Παλαιολόγος γάρ), τοῦ τόπου καθ' ὃν ἔμελλε τελευτᾶν (τοῦ Ε Παχωμίου γὰρ τὸ χωρίον ἐλέγετο) καὶ τῆς ἐπιτελευτήου ἐπὶ τοῦτοις ἡμέρας· ἡμέρα γὰρ ἦν παρασκευὴ καθ' ἣν ταῦτ' ἐπράττετο, ἐνδεκάτῃ, ὥς εἴρηται, Σκιρροφοριῶνος τοῦ ,ςψςα' ἔτους.

est: obiit autem undecima Decembris, die Parasceue. et sic impletum eventum est quod significasse videri potuit sigillum, quod adhibere obsequando consueverat. exprimebat autem id characterem formatum ex tribus figuris elementi Graeci ΠΙ, indicantem, quantum intorpretor, primo cognomen familiae ipsius, quod erat Palaeologus; deinde locum ubi erat moriturus, qui Pachomii ager dicebatur; denique diem obitus quae Parasceue fuit, undecima, ut dictum est, Decembris anni 6791.

P E T R I P O S S I N I

E SOCIETATE IESU

**OBSERVATIONUM
P A C H Y M E R I A N A R U M**

AD HISTORIAM RERUM

MICHAELIS PALAEOLOGI

LIBRI TRES.

LIBER PRIMUS.

GLOSSARIUM: quo declarantur obscuriora verba usurpata in historia rerum Michaëlis Palaeologi.

LIBER SECUNDUS.

NOTAE: quibus loca perplexa aut quomodocumque declarationis vel emendationis egentia qua illustrantur, qua opportunis cautionibus muniuntur.

LIBER TERTIUS.

CHRONOLOGICUS: ubi characteres temporum in hac historia notati considerantur, ordo gestarum rerum exquiritur, extricantur confusa: denique in expansa tabula annorum sex triginta epochae praecipuorum eventuum a Pachymere memoratorum suis annis affiguntur.

PETRI POSSINI E S. I.
OBSERVATIONUM
PACHYMERIANARUM
LIBER I.
GLOSSARIUM.

Ἀγιάσματα p. 258 v. 8. esse *ἀγιάσματα* particulas sive re- P 363
liquias tum panis tum vini eucharistici rite consecrati et transub-
stantiati in corpus et sanguinem Christi domini, demonstrare
suffecerit ex uno et altero loco liturgiae S. Basilii, ubi inter ora-
tiones quae post consecrationem ante communionem a sacrificante
pronuntiantur, una est in qua dicitur: σὺ ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ προσ-
δεξάμενος τὰ ὄψρα ταῦτα, καθάρισον ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ
σαρκὸς καὶ πνεύματος, καὶ δίδαξον ἀγιασύνην ἐπιτελεῖν ἐν φόβῳ
σου, ἵνα ἐν καθαρῇ τῷ μαρτυρίῳ τῆς συνειδήσεως ἡμῶν ὑποδε-
χόμενοι τὴν μερίδα τῶν ἀγιασμάτων σου, ἐνωθῶμεν etc. hic μέ-
ρις ἀγιασμάτων vocatur manifeste particula quam quisque com-
municantium percipit ex pane ac vino consecratis. paulo infe-
rius in eadem oratione sacerdos rogans ut detur participaturis eu-
charistiam perseverantia in gratia usque ad extremum spiritum,
quo ista sacra symbola sint illi pro viatico in vitam aeternam,
sic loquitur: δός ἡμῖν μέχρι τῆς ἐσχάτης ἡμῶν ἀναπνοῆς ἀξίως
ὑποδέσθαι τὴν ἑλπίδα τῶν ἀγιασμάτων σου εἰς ἐφόδιον ζωῆς
αἰωνίου etc. cum autem *ἀγιάσματα eucharistica reliquias* hic
verti, nihil diversum ab ipsa eucharistia significare volui; quippe
qui profitear cum catholicis omnibus sub qualibet sacrarum spe-
cierum particula totum Christi corpus esse, et ut ecclesia canit P 364
inter sacra, *tantum esse sub fragmento quantum toto tegitur.*
unde quaelibet mica τῶν ἀγιασμάτων utique *ἀγίασμα* et vera eu-
charistia est. usus autem sum illa forma loquendi ut morem in-
nuerem antiquum, in quem historicus hoc loco digitum intendit,
significans tunc solitum in Constantinopolitana ecclesia fuisse re-

liquias particularum eucharisticarum pueris baptizatis commendas dare. hoc idem et Nicephorus Callistus Hist. Eccl. 17 c. 25 testatur his verbis: ἔθος κεκράτηκεν ἐκ πολλοῦ τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων, ὡς ἐπειδὴν πολὺ τι τῶν μερίδων τοῦ ἀρχάντου καὶ θείου σώματος τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐναπολειφθεῖν, μεταστέλλεσθαι τοὺς ἱερέας παῖδας ἀφρόρους ἐκ τῶν ἐς χαμαιδιδασκάλου φοιτῶντων, καὶ ταύτας νήσεις ἐσθλαιν· ὃ δὴ καὶ ἡμεῖς πολλὰκις νεωτέρῳ κομίδῃ γὰρ ὄντι ἐκ-συνέβη γενέσθαι etc. *consuetudo a multo tempore imperanti urbi fuit, ut quum plusculum de partibus immaculati divinique corporis domini et dei et servatoris nostri Iesu Christi reliquum esset, sacerdotes pueros incorruptos ex iis qui ad praeceptorem inferioris ludi eunt accenserent, qui ieiuni reliquias eas ederent. quod quidem mihi quoque saepenumero, quum pur admodum essem, contigit.* haec Callistus; qui cum historiam inscripserit Andronico Palaeologo huius nostri Michaëlis filio et successori, manifestum est quo tempore haec quae nunc narrat Pachymeres contigerunt, hunc adhuc morem viguisse. qui quidem a Dionysio Areopag. Clemente Alexand. et aliis antiquissimis patribus testimonium habet. unde eius honorifice meminit Concilium Tridentinum sess. 21 cap. 4. cum enim definivisset parvulos ante rationis usum non obligari ad perceptionem eucharistiae, haec addit: *neque ideo tamen damanda est antiquitas, si eum morem in quibusdam locis aliquando servavit. ut enim sanctissimi illi patres cui facti probabilem causam pro illius temporis ratione habuerunt, ita certe eos nulla salutis necessitate id fecisse, sine controversia credendum est.* sic sacra synodus.

ἀδιαφορότης p. 281 v. 7. dudum est cum ecclesiastici, praesertim ascetici, scriptores aliquid innovarunt in notione vocis ἀδιαφορία, pro qua noster ἀδιαφορότητα hoc loco posuit. cum enim philosophi veteres Graeci de moribus agentes, inter bonum et malum medium quiddam ἀδιάφορον vocarent, uti cul-pae ita et laudis experti, Christiani, docti forte evangelica Christi sententia, verbum etiam otiosum reddundae rationi obnoxium esse denuntiante, τὸ ἀδιάφορον vitio accensuerunt. quod praesertim in S. Basilio et aliis qui ἀσχητικὰ scripserunt cernere est; prout alias memini annotare me ad Epist. S. Nili cccxxv. ex hoc usu Pachymeres hic solutionem nec irreprehensibilem agendi libertatem ἀδιαφορότητα vocavit.

αἵτιος p. 482 v. 6. quod theologi Latini frequentius *principium* appellant in divinis productionibus ad intra, Graeci passim αἴτιον et αἰτίαν dicunt. nec vocabulum *causa* usquequaque ab eo usu abhorret. S. Hilarius de Trinit. lib. 11 patrem vocat *causam* *nativitatis filii*. et lib. 12, agens de generatione filii, et ex *causa*, inquit, *perfecta atque indemutabili nascentis, necesse est ex causa in causas ipsius propriestate nascatur.* S. An-

guatinus lib. Quaest. 83 quaest. 16: *quod autem rerum omnium causa est, etiam sapientiae suae causa est. nec unquam deus sine sapientia. igitur sempiternae suae sapientiae causa est sempiterna.* Victorinus Afer lib. 1 adversus Arium: *aequalis patri, sed maior pater, quod ipse dedit ipsi omnia, et causa est ipsi filio ut sit, ut isto modo sit.* utitur et S. Anselmus et Richardus Victorinus hoc modo loquendi. quamvis S. Thomas Opusc. contra Graecos cap. 1 et in Summa 1 p. quaest. 33 art. 1, et Eugenius IV. in Concil. Florent. in Lit. Vn. et idem Concilium P 365 sess. 15, doceant, quod Graeci *causam* in trinitate appellant, a Latinis securius et melius *principium* dici.

αἰψηρὴ ἄγορὴ p. 268 v. 9. sumptum ex Homero Iliad. τ v. 276: ὧς ἄρ' ἐφώνησεν, λῦσεν δ' ἄγορην αἰψηρὴν, qui versus idem repetitur Odyss. β. priori loco explicat scholiastes vetus αἰψηρὴν τὴν ταχέως ἀθροισθεῖσαν. ab hoc dissentit Eustathius, dum ad geminum locum Odyss. β pag. 1444 ed. Rom. sic annotat: αἰψηρὴν δὲ εἶπεν οὐκ ἐπιθετικῶς, οὐ γὰρ αἰψηρὴ ἐστὶν ἄγορὰ πᾶσα, ἐπιρρηματικῶς δὲ μᾶλλον ἐντὶ τοῦ ταχύ· καὶ ἔστιν ὁμοιον τῷ τότε μοι χάνη εὐρεῖα χθονί. vides hic sentire Eustathium solutam concionem *subitam* dici, eadem sententia qua si scriberetur *solutam subito*, epitheto adverbii munere fungente, ut in illo alio versu *tunc tellus mihi lata deliascat*, *lata* ponitur pro *late*. quod et imitatur Virgilius, dum de lupo ait *gregibus nocturnus obambulat*, et de Aenea *se matutinus agebat*. crediderim equidem Pachymerem magis adhaesisse priori sententiae, quae αἰψηρὴν verum ἄγορᾶς sive συνέδου adiunctum agnoscit. is enim tota hac narratione satis indicat se favere patriarchae Arsenio, et iniuste damnatum putasse. unde συνέδον a qua damnatus est αἰψηρὴν vocando, visus est indicare voluisse iudicium istud eius praefestinatum et cupide perlatum fuisse, in gratiam imperatoris incumbentis in ultionem duritiei patriarchae, potius quam ex culpae merito. adhibet et alibi hanc quasi proverbialem formulam Pachymeres, ut lib. 5 cap. 12 sub finem; ubi cum ambo codd. B et A haberent λῦσαι δὲ λαψηρὴν ἄγορην, manifesto mendo manu remedium attulimus, rescribentes, ut oportuit, λῦσεν δ' αἰψηρὴν ἄγορην, ea verba, ut plerumque solet in occursu abhorrentium a vulgari usu, secure omittebat Vaticano codice.

ἀκᾶθιστος p. 257 v. 6. celebrabatur hoc festum ἀκᾶθιστον dictum τῷ σαββάτῳ τῆς πέμπτης ἑβδομάδος τῆς τεσσαρεσκαστῆς, ait Rituale Graecorum: hoc est *sabbato quintae hebdomadis quadragesimae*. unde apparet quo pertineat illa mentio τῶν συνηθῶν νησιεῶν τελευμένων. origines porro institutionis istius festi fuisse disseruntur in eodem Rituali. haec summa est. pro-
fecto in Persidem adversus Chosroën Heraclio imperatore, Chaganus Myaorum et Scytharum dux, rupto cum Romanis foedere,

ab Occiduis partibus cum numerosissimo exercitu infestus Constantinopoli se admovet, obvia quaeque foede vastans et multa blaspheme in deum minans. eodem tempore Sarbarus missus a Chosroe cum copiis validissimis Orientales provincias late populus et ipse altera ex parte Constantinopolim aggreditur, ferro flammaque passim saeviens. inde ex composito barbari ambo terra marique urbem simul oppugnant. sed cum patriarcha Sergius populum ad fidendum in deiparae patrocinio ipsamque invocandam non frustra esset adhortatus, tam manifesta ira dei in utrumque hostilem exercitum incubuit, ut et terrestres copiae interneceione delerentur, et classis universa exorta procellae subitae, ex sinu Ceratis dicto ad substructiones templi deiparae in littorē ad Blachernas siti, allisa frangeretur. in gratiarum actionem pro tanta victoria populus Constantinopolitanus noctem pervigilavit in laudibus deiparae, et anniversaria deinceps religione idem repetens initium dedit huic festo, quod deinde in perennem firmitatem est stabilitum duplici alio deiparae beneficio. nam cum post annum trigesimum sextum imperii Constantini Pogonati Saracenorum innumerabiles copiae Constantinopolim toto septennio circumaedissent, evidenti ope imploratae a Constantinopolitanis in auxilium deiparae primum hiemantes Cyzici multos suorum amisere, mox metu in-fugam classe acta ad Sylaeum ingruente saevissima tempestate submersi cuncti sunt. postremo sub Leone Isauro iisdem Saraceni victoriis tumidi, quod Persarum regnum evertissent, Aegyptum, Africam, Aethiopiam, ipsam etiam Hispaniam incursionibus vastassent, cum mille octingentis navibus Constantinopolim oppugnantes, iam iamque ut sperabant capturi, deiparae suam urbem tuentis ope contriti sunt, primum plusquam viginti millibus ipsorum a Bulgaria caesis, deinde foedissimo ad Sosthenium naufragio classe maxima ex parte deleta; denique saeva fame ipsorum reliquiis usque ad eum humanorum cadaverum, quin et stercorum, adactis, dum tot mala pauci superstites fugientes cum residuis navigiis per Aegaeum currunt, immissa divinitus grandine ardenti, cuius fervor picem qua tabulae navium agglutinabantur liquescit, cum eua ibi omnes classe perierunt, tribus tantum navibus ad cladis indicium domum reversis. διὰ ταῦτα (subiicit idem auctor) τὴν ὑπερφύνη θανάσιαν τῆς πανάγνου καὶ θεομήτορος τὴν παροῦσαν ἑορτὴν ἑορτάζομεν. ἀνάθιστος δὲ εἴρηται, διότι ὁρθοστάτην τότε πᾶς ὁ λαὸς κατὰ τὴν νύκτα ἔκλεινεν τὸν ὕμνον τῆ τοῦ λόγου μητρὶ ἡμελψαν, καὶ ὅτι ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις οἰκοῖς καθῆσθαι ἐξ ἔθους ἔχοντες, ἐν τοῖς παροῦσι τῆς θεομήτορος ὄρθοι πάντες ἀπροσμίαθα. hoc est: propter haec omnia tam admiranda a castissima dei genitrice opera patrata praesentem diem festum celebramus. Acathistos vero, quasi carens sessione, dictus est, quod populus tota nocte etando hymnum deiparae concinat, quodque cum

in aliis aedibus ex more sedere liceat, in istis divinae matris erecti omnes stantes auscultamus.

ἀκτουάριος p. 530 v. 10. quare hic Cabasilas prae caeteris intellexerit imminere mortem aegrotanti Augusto, non aliam comminisci verisimiliorem causam queo, quam quod huic ex officio incubuerit peculiaris cura τοῦ νοσηλεῦν καὶ νοσοκομεῖν imperatorem morbo laborantem, intima, inquam, et quae tale tempus postulat, febrienti corpori ministeria exhibendi. cur porro talem ministrum ἀκτουάριον Pachymeres vocet, non facile occurret praeoccupatis opinione communi, quam secutus Casaubonus, notis in Trebellium Pollionem, reprehendit Paeonium Graecum interpretem Eutropii, quod quam in lib. 9 Breviarii Eutropiani, ubi de Victorino agitur, Latine scriptam repererat *actuarii* vocem, ipse Graeca ὑπομνηματογράφου non reddiderit, sed proprium eam viri nomen putaverit, in quo secundo sine dubio Paeonius peccavit. est enim illic ex auctoris mente *actuarius*, ut ex Aurelio Victore et Trebellio Pollione quos Eutropius describit clarissime patet, non proprium personae sed appellativum vocabulum, vitae genus et conditionem exprimens. de caetero erratum contendo fuisse Paeonium, si ὑπομνηματογράφου pro actuario posuisset, errorem eorum qui speciem pro genere usurpant. quantum enim ex multis colligens autumo, actuarii universim dicuntur qui ministeria humiliora usus quotidiani opus his habentibus adhibent, quales servi plerumque veteribus erant, unde non usque adeo imperite idem Paeonius δοῦλου vocem ἀκτουάριον adiunxit. sub hac universalitate familiarium administratorum puto comprehensos commentarienses ὑπομνηματογράφους, sed et νοσοκόμους infirmorum curatores et chirurgos et horum in quavis vitae necessitate aut commoditate subadiuvas. qualium cum plurimam esse oporteret copiam in obsequio castrorum Romanorum, ex iis fuisse non parva ex parte conflatum arbitror actuatorum corpus, quod Aurelius Victor illam ipsam Victorini tyranni per Attitianum quemdam actuatorium, cuius ille uxorem stupraverat, procuratam caedem memorans, describit his verbis: *tantum actuatorum, quorum loco Attitianus habebatur, in exercitu factiones vigent, ut arduum petentibus malitia patraretur. genus hominum, praesertim hac tempestate, nequam, vaenale, callidum, seditiosum, habendi cupidum atque ad patrandas fraudes velandasque quasi a natura factum, annonae dominans, eoque utilia curantibus et fortunae aratorum infestum, prudens in tempore his largiendi quorum vae-* P 367
cordia damnoque opes contraxerit. haec Aurelius Victor; quae cuncta ὑπομνηματογράφοις, amanuensibus aut exceptoribus eorum quae dictantur, convenire qui dixerit, nae is milites Romanos fecarit nimis literatos: tum praeterea laboraverit in expedienda ratione, cur id genus annonae dominaretur? quam ve-

risimillimam reddat, qui panifices, pistorum, opsonatores, caupones, coquos, propolas, pincernas, castrorum frumenti mensurari dimensores, et caeteros id genus ad inserviendum militibus auctoratos, in istum numerum compegerit. ego vero non parvam talium ministrorum partem fuisse arbitror aegrorum aut morbo aut vulnere corporum curatores, chirurgos, pharmacopoeos, valetudinarios; qualium assectari solitam exercitus Romanos numerosissimam multitudinem ex officio et publicis impensis extra omnem dubitationis aleam est. atque adeo ex hac observatione puto lucem affundi ad intelligendum locum quendam in Novella Iustiniani cxvii, ubi praescribens imperator qua certitudine debeat mulieri mors viri eius militatum profecti constare, ut rite possit ad alteras nuptias transire, decernit, *siquidem in scholariorum classe vir ille meruerit, a primis scholas in quam scriptus fuerat, et insuper ab actuario, hoc est, ut opinor, a chirurgo vel valetudinario ministro, qui videlicet ei morienti adstiterit, testimonium iureiurando firmatum reddi de eius morte.* verba legis haec sunt: *ἐὶ δὲ σχολάριος εἴη ἐκείνος ὃς περὶ τέλει τῆς ἡ ἀμφισβήτησις ἐστὶ, παρὰ τῶν πρώτων τῆς σχολῆς καὶ ἀκτοναρίων* etc. hosce generatim actuarios militarium nomine designatos a Trebellio Pollione crediderim equidem, dum in libro de Triginta Tyrannis de Victorino, cuius supra memini, sic scribit: *solus Victorinus in imperio remansit, qui et ipse, quod matrimonii militum et militarium corrupendis operam daret, a quodam actuario, cuius uxorem stupraverat, composita factione Agrippinae percussus* etc. in his Trebellii verbis alteram istarum vocem *militum et militarium* superfluum esse putavit Casaubonus, iure in hoc a Salmasio reprehensus. qui ipse Salmasius dum subiicit *militares* dici eos qui missionem a militia acceperant, ut consulares dicuntur qui consules fuerant, mihi quidem non persuadet rem ita semper habuisse, etsi non negam aliquando id usu venisse. non credo, inquam, quoties apud quemlibet scriptorem *militaris* aliquis dicitur, toties intelligi militem emeritum. nam saepe militaria ea vocantur quae ad milites pertinent, ut arma et vestimenta et equi; et calorum, lixarum, messorum, qui castra frequentant ut militibus inserviant, militaris turba dicitur. quidni ergo qui militibus quocumque nomine ministrant, quales erant actuarii, ut ostendimus, militares dici poterint? sane ita vocem illam usurpatam a Pollione, attentius verba eius perpendenti patet. quia enim dicturus erat necis causam Victorino fuisse uxorem actuarii stupratam, praesentire illum oportuit non militum solum sed *militarium* etiam, hominum quovis officio militiam sequentium, ex quo genere *actuarii* erant, matrimonii corrupendis eum operam dedisse. quare *militarium* vox ad paulo post inductam *actuarius* mentionem digitum intendit. haec mihi fuere suspicandi causae, Cohesium

cuius hic meminit Pachymeres νοσοκόμον et valetudinarium curatorem Michaëli Palaeologo moribundo adhaesisse; cui cum intima eius temporis admoveret ministeria, facile signa mortis instantis observare potuerit. tales enim imperatoribus Constantinopolitanis per haec tempora ministrare consuevisse, qui actuarii nomine in Palatinae dignitatis honorem evecto in aula versarentur curandae Augustorum valetudini, docet nos locus Georgii Acropolitae in Hist. p. 34 ed. Reg. ἀντιλέγει δὲ τοῖς λεγομένοις ὁ ἱατρός Νικόλαος, ἀνὴρ ἤμιστα μὲν φιλοσοφίας μετασχών, ἄκρος δὲ τῆς οἰκείαν τέχνην, καὶ μάλιστα τὴν διὰ πείρας γινωσκομένην. πάντῳ δὲ οὗτος ἤγαπάντο τῇ βασιλίδι, ἀκτουαρίου δὲ εἶχε τιμὴν. en Nicolaus medicus in arte sua excellens, et praesertim eius praxi atque usu dexter, in obsequio erat Irenes Augustae actuarii dignitate: quidni parem operam, pari auctoramento tituli, Michaëli Augusto memoratus hoc loco Cabasilas navaverit?

ἀλλὰ γὰρ p. 310 v. 4. hic vocem ἀλλάγῳς Vaticanus in- P 368
terpolator, ut solet quando non intelligit, omittit. ne quaeramus originem huius vocabuli in Graeca lingua, deterret auctor ipse, qui non obscure indicat peregrinum id esse et usu illic vulgari militum plerorumque exterorum tritum. ego donec verisimilius aliquid afferat quispiam, suspicor Gallicum esse aut deformatum ex Gallico. nam Galli sive Franci, ut notissimum est, permulti ab annis ferme ducentis occasione sacrarum expeditionum in illis partibus militaverant. hi porro cum soleant sedes ad hibernandum attributas militibus in pagis aut oppidis *allogiamenta* sive *allogia* vocare (hodie dicunt *les logemens de gens de guerre*), ea Pachymeres unius literae mutatione *allagia* vocaverit. res autem satis suadet ipsa, ista corpora diversi generis militum contuberniis et hospitiiis fuisse divisa, ita ut Paphlagonες verbi gratia uno in oppido stationem haberent, Thraces in alio, Phryges Macedones Mysi Cares et reliqui similiter, atque adeo tot essent corpora quot *allogia* sive *hospitia* aut *loca hibernis* attributa, unde invaluerit ut ipsae illae legiones *allogia* sive *allagia* dicerentur. haec si minus cuipiam arriserint, remittam equidem eius causa non gravate de origine ac notatione: de notione quidem vocis vereor ut possim, cum eius auctorem habeam idoneum. Georgius Acrop. c. 59 Hist. p. 66 ed. Reg. de quodam Constantino Margarite, primum dicit fuisse illum ἀρχοντα ἀλλογίου αὐτοῦ, nimirum imp. Theodori; tum pag. sequente id ipsum explicans ait ὁ δὲ βασιλεὺς Θεόδωρος ἀρχοντα τῆς αὐτοῦ κατωνόμακας τάξεις. Constantinum Margaritem quem ante dixerat ἀλλογίου βασιλέως ἀρχοντα, nunc vocat ἀρχοντα τῆς τάξεως βασιλικῆς. igitur idem τάξις et ἀλλάγιον. τάξεις autem et τάγματα legiones aut cohortes Graecis dictas quis nescit *)?

*) cf. Possin. Glossar. alterum (Andronic.) v. ἀλλάγῳ extr.

Ἀλβανίται p. 357 v. 18. agit de vicinis Dyrrhachio populis, aut potius suburbanis rusticis. Albanorum regionem in Macedonia Ptolomaeus agnoscit. porro antiqua Macedonia postremis hisce Orientalis imperii senescentis temporibus in quatuor divisa partes priscum nomen in sola mediterranea retinerat, pars vero eius confinis Dalmatiae et Illyrico Albania iam tunc, uti et hodie, appellabatur; ubi erat Dyrrhachiensis civitas, cuius casus terrae motu everas hic memoratur. ex Albania porro recte gentile nomen formatur Albanitae.

ἀμνηστῆς p. 508 v. 10. videtur usurpare *ἀμνηστῆ* ut proprium viri nomen, quamquam et videri possit appellativum vocabulum dignitatis, praefectum maris indicans; cuius et notationis et vocis usum satis celebrem apud hos scriptores Neograecos quivis in iis versatus novit, et docet Meursius verbo *Ἀμνηστῆς* et *Ἀμνηστῆς*. ego sine praeiudicio rem integram in medio relinquo, exprimens in versione Latinis literis eam ipsam vocem, quam lector pro suo arbitrio vel proprie vel appellative sumere poterit.

ἀναδέχσθαι καὶ ἀναδοχή p. 256 v. 14. hoc loco P 369 duas illas voces *ἀναδοχή* et *ἀναδέχσθαι* peculiari quadam usurpari ecclesiastica notione, facile attentius omnia circumspicienti patet. videtur autem prius vocabulum *ἀναδοχή* in eo hic significatu poni, ut indicet absolutionem sacramentalem in tribunali confessionis arcanæ impertiri poenitentibus solitam a sacerdote iurisdictionem ad id ordinariam vel delegatam habentibus. similiter verbum *ἀναδέχσθαι* exprimit actionem ipsam sacerdotis absolventis. continet autem posterior pars huius sententiae rationem prioris: ideo enim scribit auctor increpitum Iosephum quasi absolvisset in foro conscientiae Augustum contra voluntatem patriarchae; quod postquam excommunicaverat Augustum patriarcha, vetuisset nominatim ne etiam eius confessorius Iosephus ipsum arcano confitentem deinceps audiret aut absolveret. id tamen sibi fuisse prohibitum negabat Iosephus. sane scimus dissimulando permisisse patriarcham ut Augustus, licet a se interdictus sacris, aliqua tamen participatione sacrorum uteretur; ut distincte Pachymeres refert, inconsequentiam eius facti excusans, l. 3 c. 14. quare fieri potuit ut et in relinquendo illi usu libero confessionis arcanæ conniveret, non interdicens Iosepho eius confessorio ne ipsi poenitentiae sacramentum privatim ministraret. vide quae annotamus verbo *πνευματικός*.

ἀναφορά p. 375 v. 8. *ἀναφορά* hic sonat *prolationem*, ut alibi *προφορά*. notum enim *προφορικὸν λόγον* opponi *ἐνδιάθετον* apud Graecos, ut apud Latinos opponitur sermo voce prolatus mente concepto. videri etiam potest adhibita vox quae propter compositionem ex praepositione *ἀνά*, repetitionem aut resumptionem significante, innueret istam pronuntiationem inter

sacra publicam nominis papae non nunc primum institutam, sed cum olim ante schisma fuisset usitata, nunc restitutam.

Ἀνέμα πύργος p. 378 v. 16. de Ioanne Vecco agit. turris haec Anemae, quae, ubi et unde sic dicta sit, docet Anna Comnena l. 12 Alexiadis p. 864. ubi postquam deprehensam Michaëlis Anemae in imperatorem Alexium coniurationem retulit, et se ipsam curasse decretae ipsi in poenam excaecationis gratiam damnato fieri, subdit ductum eum fuisse in turrin prope palatium aedificatam, et ibi habitum in custodia. adscribit deinde haec verba, quae indicant isti deinceps loco *turris Anemae* appellationem adhaesisse. οὕτω δ' οὗτος τῆς εἰρκτῆς ἐλευθεροῦτο, καὶ τὸν Γρηγόριον αὐθις ἢ τοῦ Ἀνέμα εἶχεν εἰρκτῆ πύργος δ' ἦν τις τῶν ἀγχοῦ τῶν ἐν Βλαχέρναις διακτόρων διακειμένων τειχῶν τῆς πόλεως, ὃ τοῦ Ἀνεμᾶ καλούμενος, ὥσπερ τὸ λάχος τὴν ἐπαννυμίαν ταυτηνὴν κληρωσάμενος διὰ τὸ πρῶτως τὸν Ἀνεμᾶν σιδηρούδετον δέξασθαι ἐπὶ πολὺν ἐν αὐτῷ χρονοτριβήσαντα χρόνον. haec ibi Anna; quae sic olim vertimus. nondum is eo carcere liberatus fuerat, cum alium hospitem Gregorium haec quae prius Anemae fuerat unius custodia excepit. turris autem erat una quaedam ex iis quae per moenium civitatis partem Blachernarum regiam proximè spectantem certis intervallis dispositae sunt. ea insignem ex eo quem narramus eventu appellationem in omne tempus propriam nacta est: turris iam passim Anemue vocata, propterea quod Anemam ferro victum primum acceperit diuque tenuerit.

ἀνεμοπύλας p. 410 v. 21. de Icario ait fuisse illum κατάρχοντα νήσου μεγίστης ἣν ἀνεμοπύλας ἔθος τοῖς ἑκεί καλεῖν. non esse hoc nomen illius insulae vulgare ubique, docet ipse auctor, dum ab incolis id proprie usurpari solitum admonet. an verum et omnibus notum huius insulae nomen Lipara fuerit, quae septem aut, ut alii, decem Aeoliarum insularum maxima et unica inter omnes habitata fertur, viderint peritiores. ego *ἐπὶ τῷ* P 370, quoad indicium occurrerit certius. si hoc sit, apparet causa cur hanc insulam Pachymeres *μεγίστην maximum* dixerit, licet nec Cretae nec Siciliae comparabilem, respectu videlicet ad sex aut novem Aeolias minores.

ἀντίδωρον p. 361 v. 2. rursus de eodem p. 407 v. 8. erat hic merus, non consecratus aut in Christi corpus conversus panis, qui cunctis promiscue inter sacra in ecclesia distribuebatur apud Graecos, uti et apud Latinos, ritu hodieque vigente. dictus *ἀντίδωρον*, quod vice sacri doni eucharistiae, dispositione, quam exquisitissimam Christi corpus requirit, non prae-paratis, ministraretur. de hoc fuse et erudite Iacobus Goar Ord. Praed. Notis ad Eucholog. p. 154, quem vide.

ἀντικανονία. hanc vocem a Pachymere p. 375 v. 8. usurpatam ad significandum illegitimum irregularem et sacris

canonibus contrarium usum, coniectura divinavi, cum codices omnes ibi manifestissime corrupti aliter nec intelligibiliter eum locum exhiberent. advertat aequum animum prudens lector et iudicet. isto quod indicavi capite libri V disserens imperator apud patriarcham et synodum de concilianda inter ecclesias Latinam et Graecam pace, enumerat capita de quibus conveniendum esset, ut pax illa coalesceret; et contendit demonstrare nullum eorum tale esse a quo admittendo abhorreere quisquam debeat metu culpae consciscendae. primum enim *λειτουργεῖν καὶ μνημονεύειν*, quibus verbis, prout ea suis locis in hoc Glossario enarramus, significavit, priori quidem admittere Latinos in communionem sacrae Liturgiae, hoc est eam ipsis praesentibus et communiter orantibus non aversari celebrare, altero vero mentionem papae facere publicam in liturgicis precibus: ea, inquam, ambo esse licita evicisse sibi visus est auctoritate Manuëlis patriarchae cum sua synodo et Ioannis Ducae imperatoris, quos missa legatione illa ultro promississe papae, si abstineret a iuvandis Latinis qui Constantinopoli tunc potiebantur, ostendit ex codice ecclesiae ad fidem eius rei gestae faciendam prolato. demonstrat deinde eorumdem auctoritate Latinos propter additionem in symbolo non esse habendos haereticos, cum illi nihil tunc aliud a Latinis exegerint, nisi ut additamentum istud a symbolo tollerent, nihil prohibentes quominus in caeteris scripturis id retinerent et legerent; quod ostendit doctrinam ipsam ac dogma nequaquam ipsis displicuisse, ac consequenter crimen hic haeresis, iudicio eorum, non fuisse. hanc puto esse sententiam illorum verborum, alioquin huius scriptoris more ac peccaliari genio sane perplexorum: *πῶς μὴ κατηγοροῦντες ὅλως ἀσέβειας* (huic voci Vaticanus substituit *αἵρεσιν*, non male) *τοὺς Ἰταλοὺς, ἤξλουν παραιροῦντας τὴν προσθήκην τοῦ συμβόλου, ἐν ταῖς λοιπαῖς γραφαῖς ἀνάγραπτον ἔχοντας, συνδιέναι τοῖς πεφρασμένοις* (ita clare ambo codices optimi B et A, cum fragmentum a Petavio editum *πεφραγμένοις* legat) *ἀναγινώσκοντας*. haec sic ad verbum sonant: *ut omnino non accusantes impietatis sive haereseos Italos, petierint, sublato modo additamento e symbolo, in reliquis scripturis id conscriptum habentes, simul efferre cum aliis quae ex iis chartis pronunciendo legerent*. hanc plane sententiam, paulo clarioribus dumtaxat verbis, interpretatio eius capituli nostra exprimit. transit denique ad demonstrandum nihil esse illiciti in admittenda commemoratione nominis papae in liturgicis precationibus Graecorum. et de hoc capite sic loquitur in codice Barberino: *τινὰ δ' ἔχειν τὴν κοινωνίαν ἢ ἐκ' ἐκκλησίας ἀναφορὰ τοῦ ὀνόματος, ὅπου γε καὶ μὴ πάπας ὄντας τοὺς ἄλλους ἀνάγκη μετέχειν τοῖς κοινωνίας τοῖς ἐκκλησιαζουσι συνισταμένους λειτουργοῦντος τοῦ ἱερέως, καὶ τὴν τριᾶδος χάριν παραδιδόντος κοινωνῶς*. Allatianus in hoc tantum discrepat

quod articulum praepositivum τήν ante vocem κοινωνίαν non habet; uti neque editio Petaviana. porro cubare in mendo verba P 371 illa ἔχειν κοινωνίαν vel τήν κοινωνίαν inde manifestum est, quod infinitivus ἔχειν non potest cohaerere, salva syntaxi, cum nominativo ἀναφορά, qui sequitur. unde sine dubio Pachymeres scripserit ἔχει in praesentis indicativi tertia persona. quid ergo illud v redundans in omnibus exemplaribus, in Barberino vero omnium optimo praeterea articulus τήν; quid haec, inquam, aliud dixerim quam vestigia in apographis adhuc extantia archetypae scripturae? auctor videlicet sic initio scripserat, τίνα δ' ἔχει ἀντιστοιχίαν pro quibus exscriptores perperam posuerint τίνα δ' ἔχειν κοινωνίαν, securi σολοικισμού et perturbationis inextricabilis in quam tota sententia per istud ipsorum παρόραμα implicata remanet; ut nihil dicam de taediosa repetitione eiusdem nominis κοινωνία altero statim post versu, et quidem sensu insulsiissimo. quid enim magis ἀσυλλόγιστον fingi potest quam hoc modo argumentari: *quam enim habet communionem prolatio nominis, cum alios qui papae non sunt necesse sit participare communioni etc.*? non me fallit videri alicui posse vocem κοινωνίαν priori loco positam usurpari in ea notione qua κοινωνόν interdum *immundum* sonet, ut significet *labem ac maculam*, sententia iam utcumque tolerabili, sed quae non tollit verisimilitudinem longe maiorem emendationis nostrae, ad quam ideo non dubitavi conformare editionem. si quis quaerat quomodo Vaticanus codex hunc locum expresserit, sciat totum omisisse; sic plerumque, cum quid ambigui occurrit, defungi solitus.

ἀντιλλάξας p. 140 v. 4. agit de militibus Caesaris insidiantibus urbi Constantinopolitanae, quam improvise intercipere parabant, summo propterea silentio agentes, ne responsantibus e muro quibusdam proderentur. codd. B et A cum simplici λ scribant, Vatic. alterum λ addit. audio in vulgari Graecis hodie usitata lingua ἀντιλλάξας dici pro ἀντηλλάξας ab ἀνταλλάττω, noto iam vocabulo; quod fortasse noster expresserit more populari. si minus hoc placet, reponi posset ἀντικλαξάντων ab ἀντικλάξω quasi ἀντικλάγγω.

ἀντιστατικῶς p. 480 v. 9. habebat, ut apparet, in animo haec scribens Pachymeres locum Hermogenis περὶ στάσεων, ubi explicans quod sit ἀντίστασις, sic scribit: γίνεται ἀντίστασις ὅταν ὁμολογῶν ὁ φεύγων πεποιημέναι τι ὡς ἀδικημα, ἀνθιστῇ ἑτερόν τι ἐπ' ἐργήθημα μῆζον δι' αὐτοῦ τοῦ ἀδικήματος πεπραγμένον. hoc est: *fit ἀντίστασις sive comparatio, quando reus confitens se fecisse aliquid quod maleficium vocetur, opponit ex adverso maius aliquid beneficium cuius auctor fuerit maleficium illud committendo.* veluti cum peregrinus accusatus quod contra leges murum urbis conscenderit, fatetur id a se factum, sed addit se hoc agendo servasse civitatem, repulsis hostibus, qui tunc

nullo civium sentiente murum infesti scalis admotis superaverant. hinc patet quid velit hoc loco noster, dum ait pacem ab Ephesino et aliis ἀντιστοιμαῖς dumtaxat admissam, confitendo nimirum eam malam esse, sed maiorum malorum vitandorum causa recte toleratam arbitrari. in quo detegitur ultimus receptus schismatice contumaciae, et declaratur quam parum sincera fide plerique tunc Graecorum istam cum Latina ecclesia concordiam sint amplexi.

ἀποστολή p. 124 v. 7. inter causas quae imperatorem Palaeologum moverunt ad absistendum coepta oppugnatione Galatae obsidionemque solvendam, enumerat sparsam famam auxiliorum a sede Apostolica iam submissorum obsessis validorum et
 P 372 iam adventantium. ἀποστολή igitur hoc loco nihil aliud quam sedem Apostolicam Romanam sonat.

ἀπόφασις p. 268 v. 14. denuntiarunt patriarchae damnationem ipsius et depositionem iudicio synodi decretam, unde intelligitur in titulo cap. sexti, qui sic habet: ὅπως συναχθῆναι τῶν ἀρχιερέων τὸ τέλειον μήνυμα καὶ ἐπὶ τοῦτω ἡ ἀπόφασις γένοιε, vocem ἀπόφασις damnationem sonare. scio non esse hanc vulgarem huius vocabuli notionem. tamen aliquid simile significare interdum, ostendunt loca classicorum auctorum, vulgaribus etiam lexicis relata. mihi sufficit Hesychius, apud quem lego ἀπόφασις, κρίσις, ψήφος, δίκη. et vetus lexicon anonymi editum a Vulcanio ἀπόφασις sententia.

ἀπροσποιοῦμαι p. 496 v. 4. verbum istud alibi non reperi. et Vaticanus, ut solet in obscuris, et hoc et commacum eo totum omisit. caeterum huius notio ut contraria τῷ προσποιοῦμαι debet, opinor, accipi. notum autem quid προσποιεῖσθαι sit, assumere, adiungere, admovere sibi; ut solent principes eos quos sua gratia dignos putant. ergo ἀπροσποιεῖσθαι erit excludere ac renicere. quod huc belle quadrat, ut Acropolita favore ac familiaritate imperatoris significetur excidisse.

ἄρματα. in notione vocis ἄρμα, qua currum designari sciunt omnes, innovasse recentiores Graecos aliquid, et alibi sibi Latinorum usu passos esse ut armaturam et instrumenta inferendi aut propulsandi vim ea significarent, docet Thomas Magister id reprehendens his verbis: ἄρμα ἐν ᾧ οἱ Ἕκκοι ζεύγνυνται. οἱ δὲ ἐπὶ ὅπλων λαμβάνοντες οὐ καλῶς χρῶνται. perccebit id tamen satis, ut adversus eiusmodi censuram tueri se quispiam exemplis queat. omitto quae testimonia eius notione refert Meursius, quaeque apud scriptores etiam non usquequaque barbaros facile occurrent. admoneo tantum Pachymerem, utcumque alias antiquarium, huius νεωτερισμοῦ teneri manifeste. duo eius annotavi loca in quibus vocem ἄρματα si quis currus interpretaretur, ab eius mente aberraret. p. 184 v. 3 sic scribit de Ioanne Duca imperatore κατωχέου τα φρούρια εἰς τε καὶ ἄρματα.

specie ipsa prima apparet complecti eum duo maxime necessaria praesidiarii arcium, alimenta et arma. si quis tamen contentiosior currus etiam in apparatu tuendarum arcium non inutiles interdum aut etiam ad convectionem commeatuum necessarios hic memoratos velit, nae huic extorquebit pertinaciam quod ibidem mox περί ἄρματων dicitur, ea esse ex eo genere rerum cuius nunquam affetum utentibus sit; unde mox additur, id reputantem illum imperatorem iussisse addi catalogis gratis suppeditandarum e siccio militi rerum arma omnis generis et usus; ubi in Graeco est vox ὄπλα manifeste ut synonyma τοῦ ἄρματος prius memorati posita. clarissime etiam eadem vox ἄρματα pro ὄπλα usurpata reperitur p. 419 v. 14, ubi Pachymeres ait Venetos aliquando ditiores splendidioreque Genuensibus fuisse, a quibus, vice rerum humanarum, postea divitiis et cultus magnificentia superati sint. ergo priorem illam Venetorum magnificentiam memorans, ait eorum συνέδριον, hoc est procures patricos, ex quibus in ea urbe senatus constat, πλοῦτος καὶ ἄρμασι καὶ παρασκευαῖς ἀνάσσεις Genuensibus olim praestitisse. hic ne ἄρματα currus interpretemur, prohibet, si nihil aliud, certe situs urbis Venetae ad maris aestuaria sic posita ut cymbis per eam, non rhedis commectur. quare ridiculum faceret Pachymerem, qui eum dicere iuberet senatores olim Venetos in sua urbe specie rhedarum et magnificentia curruum copias ostentasse. ut omittam ex aliis huius historiae locis, quod alibi observo, apparere, ne in urbibus quidem in plano et siccio aedificatis, iisque regis, frequentem ea tempestate currum rhedarum aut essedorum, splendide praesertim ornatorum, usum fuisse. ergo sine dubio πλοῦτος καὶ ἄρμασι divitiis et armis vertendum fuit. nimirum armis pretiosis ornatis instructi gaudebant apparere, more a satirico laudato, dum adducit ex heroicis temporibus exemplum cuiusdam gemmis non ad ornanda poecula, ut Virro quidam faciebat, uti soliti, sed eas in vaginae fronte ponere, hoc est in capulo, conspicuo videlicet loco, ostentare: alludit enim illud Virgilii *stellatum iaspide fulva* ense Aeneas tribuentis. sed haec ἐν παρέργον μέλει. summa sit, ἄρματα in his duobus Pachymeris locis pro ὄπλοις positum, et arma Latina notione designare, nec ad currus nisi absurde referri posse*).

ἀρπεδών p. 293 v. 17. αὐτὸς πέμψας καὶ ἀρπεδόσιν ἐνδεῖσθαι παρασκευάσας. haec licet in contextu disiuncta sic aptanda sunt. significat Germanum patriarcham, valida ad ipsum thronu deiciendum conflata factione, persuasum supina credulitate studere sibi imperatorem quam maxime, confidenter indicasse ipsi opus sibi esse donativis, quibus spargendis adversantium reconciliaret animos. quam ad rem, in dissimulatione per-

*) cf. Glossar. alterum v. ἄρματαπολέμια.

sistens Michaël Augustus, nummos ei aereos argenteosque mitti, quos dum solemnis litaniarum pompa in festo palmarum procederet, patriarcha iaceret in confertam plebem. haec dona vocat noster ἀρπεδόνες, quae vox proprie significat lineas aut fuses hamo praefixos, quibus pisces escae inhiantes infixas avidè voratis capti trahuntur in piscantis manum. atque haud scio an non propterea lineam divitem huiusmodi gratuitas rapinas in plebem ambitiose sparsas alicubi vocaverit Martialis, quod his velut lineis piscatoriis, sed aureis et amabilioribus, hominum studia et voluntates capiantur. quamquam nec ignoro nec improbo quae alia eruditi interpretes in eum locum commentantur*).

ἀτηρόν p. 150 v. 17. pro ἀτηρόν haec loco Vaticanus codex scribit λυπηρόν: notius id enim. noster videlicet veterum scriptorum abstrusiora vocabula libentius usurpat. Hesychius ἀτηρόν exponit βλαβερόν. inde sit ἀτατηρός per epenthesis, vox Homero Hesiodoque frequentata. Eustathius ad Iliad. α originem vocis ἀτηρόν ducit a nomine ἀτη noxa, calamitas. damnum cave obtemperes Constantino in Lexico iubenti. pro ἀτηρός rescribere ἀτατηρός. quas mihi causa fuit haec loco admonendi, alioqui tacituro de voce ἀτηρός, ut ex vulgari veteris Hellenismi notitia satis perspecta.

ἀττάλλειν p. 44 v. 14. agit ibi loquens Muzalo de puero Ioanne Augusto; quem eo subditis amabiliorem videri debere ait, quod per aetatem adhuc simplicem, sine ludo, puerili securitate operetur. est ἀττάλλειν, inquit Eustathius ad Iliad. δ, ἐκ τοῦ ἄττειν καὶ ἄλλασθαι. quod idem repetit ad Iliad. ε, addens ob euphoniā dempto τ scribi ἀτάλλειν; quod tamen noster hic non est secutus. sonat autem id verbum movere ac proferre se libere in omnem partem, naturae indulgendo, citra metum aut respectum; quod et bestiarum est et puerorum, quos nondum ratio compescit. vocabulum plane Pachymeriani genii, priscum, populariter loquentibus inusitatum, e scholiastis poetarum in historiam intextum; qualibus hic auctor delectatur.

P 374 αὐθεντοπουλεύειν. puer princeps aut regnantis filius parvus, cum procedente in primam pueritiam infantia comitatum natalibus congruum accipit et ministerio ac satellitio circumdatur, αὐθεντοπουλεύειν dicitur Graeciae recenti, cuius usu vox πούλος ὑποκοριστική est. ut ergo αὐθέντης dominum, ita αὐθεντοπούλος parvum dominum sonat. hinc intelligitur quod scribit noster p. 24 v. 6 de Muzalombus tribus fratribus Theodoro imperatori caris, quod ei, cum primum puer familiam principalem habere coepit, in ephēbos honorarios dati fuissent. ἀνδρας οὐκ εὐγενεας μὲν μετέχοντας τὸ παράπαν, εἰς παιδοπούλους δὲ αὐθεντοπουλομένην τεταγμένους αὐτῷ.

*) cf. Glossar. alterum v. ἄγγη.

ἀντοπρόσωπον ἀντιφάρμακον p. 212 v. 8. proverbium indicans efficaciam praesentiae in tractandis negotiis, praesertim reconciliationum, quae longe citius et facilius a coram affante et os ac vultum notum exhibente transiguntur quam ab absente per literas aut internuncios. hoc adagium in vulgatis collectionibus nondum reperi.

ἐψικορῶ p. 298 v. 11. verbum hoc ab alio usurpatum videre non memini. tamen ex vulgata notione vocabulorum ἐψικωρος et ἐψικωρία Platoni Plutarcho et Luciano tritorum, facile intelligo recta analogia formatum verbum ἐψικωρεῖν, quod sonet in satietatem cito venire rei aut personae alicuius. perapte ad sententiam loci, quo significatur cito pertaesum imperatori Germani patriarchae, quem paulo ante tanto studio promoverat.

Βαρβάρα p. 270 v. 19. res indicat regionem quandam aut partem Constantinopolitanae urbis aut suburbiorum eius Barbaram dictam, forte a vicino templo S. Barbarae martyri dicato. sane Constantinopoli fuisse templum celebre S. Barbarae nomine, docet Petrus Gillius l. 2 c. 2 Topographiae Constantinopol. quod videtur collocare in prima regione. quia vero hoc καλλόδοιον, de quo hic agitur, dicitur fuisse mirifici Nicolai, hoc est ei dicatum et ex eo nuncupatum, suspicari licet proxime illud adhaesisse templo in honorem eiusdem S. Nicolai a Iustiniano olim exstructo, ut refert Procopius l. 1 de Aedificiis c. 6.

Βαρδαρσιῶται p. 321 v. 3. corrigenda forte sit huius vocis scriptura, mutato ει in ι, ex Codino c. 5, ubi postquam Bardariotarum vestitum et ministerium explicuit, de iis haec subiungit: τούτους καὶ Πέρσας κατὰ γένος ὁ βασιλεὺς μετακίνας ἐκείθεν εἰς τὸν Βαρδάριον ἐκάθισε ποταμόν, ἀφ' οὗ καὶ Βαρδαρσιῶται καλοῦνται. hos genere Persas imperator inde translatus constituit prope Bardarium amnem, ex quo Bardariotae vocantur. Bardaram hunc amnem appellat Anna Comnena l. 1 p. 18, ubi eum describit et in Thessalia collocat, uti et noster eum memorans l. 1 c. 10. eum Nicetas initio l. 3 videtur Ἀξίον Axeum vocare. verisimile est Pachymerem, cum Βαρδαρσιώτας scripsit, id gentile nomen non ex Bardario Codini sed ex Bardaro Annae formasse; unde recta analogia Βαρδαρῆς et Βαρδαρῆος fluere possunt. atut sit de vocabulo, de re ipsa constat, gentem hanc origine Persicam, domicilio Thessalam, ab imperatoribus Byzantinis aut etiam proceribus horum consanguineis adhiberi solitam ad certum genus satellitii propriis insignibus distincti, eo ferme modo quo principes Europaei hodie Helvetiis utuntur.

βασιλογραφεῖον p. 492 v. 1. ita codd. omnes, etiam P 375 Vaticanus. unde intelligendum crimen libelli contra imperatorem scripti lecti habitū peculiari vocabulo βασιλογραφεῖον fuisse vocatum, et ei mortis poenam constitutam.

βεβράναις p. 492 v. 19. ita concorditer tres codd. nisi quod Vat. ad βεβράναις addit συμπίσση, omissa voce δὲ. voluit opinor ponere σύν πίσση, ut significaret picem additam membranis urendis supra caput Caloïdas; qui sic capillis flamma applicata correptis excaecatus miser est. βεβράναις puto dictum pro μεβράναις ex voce Latina *membranae*: quid enim aliud suspicer? quin nisi me deterreret consensus codicum, crederem errore librarium scriptum βεβράναις pro μεβράναις, eo decapterum, quod in primis exemplaribus unde exscripsere, τὸ β ea figura pingeretur quae parum distat a μ. hoc fieri plerumque solitum esse, norunt qui in codicum Graecorum manu exaratorum lectione versati sunt. locum porro hunc, ut in codd. duobus B et A legebatur, emendandum ex Vaticano putavi, restituto in locum verbi οὗαι τῷ σύν πίσση, quod ille suggerit satis ad rem faciens.

Βέκλας p. 28 v. 14. τὸ συμβαῖν ἐπὶ τῷ πάλαι Βέκλας. notissima est impostura Photii, qua sui revocationem ab exilio eblanditus est a decepto Basilio imperatore, fabulosa eius genealogia supposita, in qua ipsum Basilium propheticæ designationum comminiscebatur vocabulo *Beclas* formato e primis literis nominum Basillii ipsius; tum huius coniugis Eudociae, filiorum praeterea ipsius quatuor, Constantini, Leonis, Alexandri, Stephani. ea fuisse narrantur a Niceta in vita S. Ignatii patriarchae CP et a Constantino Manasse.

Βλάχα p. 365 v. 14. τὸ δὲ πρὸς τὸν Βλάχα. ita cod. Allatianus. Barberinus vero τὸ πρὸς τῷ Βλάχῃ κοντοσχέλιον. Vaticanus sine mentione κοντοσχέλιον sic habet: τὸ δὲ πρὸς τὸν Βλάχαν, id referens ad vocem νηώριον, *navale*, superius positam, quid fuerit hic *Blanca* vel *Blancas*, in monumentis aut descriptionibus Constantinopolitanae urbis reperire nondum potui.

βοασμούςς p. 355 v. 7. sic optimus codex Barberinus, cuius auctoritate corrigendum putamus Allatianum qui *βοασμούςς* clare legit. nam et Vaticanus, licet in hoc vocabulo balbutiens, magis ad Barberinum inclinat, dum sic exhibet hunc locum: οὗς δὲ βοασμούςς οἱ κοινοὶ λέγουσιν. apparet boatus Graeca lingua vulgari βοασμούςς dictos, et prompta est originationis ἀπὸ τοῦ βοᾶν et βοάζειν, unde rectior analogia potius βοασμόν formaverit quam βοασμόν.

Γαβράς p. 282 v. 10. invenio Γάβρα nomen civitatis Persicae apud Ptolemaeum; ex qua maiores Germani patriarchae, de quo hic agitur, ortos oportuit. caeterum ratio ἀντιθέσεως exigeret ut a Gabra gentile nomen formaretur; quod responderet τῷ Λάβος. nisi noster Γαβράς in recto pro Γαβρεὺς aut Γαβραῖος posuerit, norma quadam sua propria, ut amat cum paucis loqui.

Γασμουῖλοι et Γασμουλικόν p. 309 v. 14. vulgus Byzantinum Hybridas ex Latinis patribus, matribus Graecis as-

τοσ γασμούλους vocare consueverat, ut docet nos hoc loco noster. origo talis appellationis incerta est. auspicari tamen licet allusum in ea ad vocem Latinam *mulus* Graecis etiam usitatam. lego enim in Basilic. Eclog. 19: καὶ ὁ μούλων, εἰν δι' ἀπειρίαν καὶ ἀσθένειαν οὐκ ἐκράτησε τῶν μούλων: *et mulio, si ob imperitiam vel infirmitatem mulos aut mulas tenere nequiverit.* quia ergo *mulus* διγενές est animal, ex commixtione duarum specierum natum, ex eius vocabulo Graeci formaverint nomen quo exprimerent istud genus Hybridarum Constantinopoli ortum ex coniugiis Graecarum cum Latinis. universa porro talium natio Γασμουλικόν dicebatur, Pachymer. p. 188 v. 8. τῷ δὲ γε Γασμουλικῷ, οὗς δὴ συμμίκτους ἢ τῶν Ἰταλῶν εἴπειε γλώσσα. non dissimulabo Vaticanum codicem in hoc secundo loco (nam prior p. 809 v. 14 in eo non compareret) vocabulum istud per secundam literam inchoare: scriptum enim exhibet τῷ βασμουλικῷ. reperio etiam Nicetam Choniatem lih. 3 in Manuële Commeno, describentem idem genus hominum, βασμουλοὺς non γασμούλους vocare. Pachymeres tamen in utroque meliori codice constans est in hoc nomine per tertiam literam auspicando. utrius prevalere debeat autoritas, arbitrio relinquo prudentis lectoris.

γονικευθεῖσης p. 164 v. 3. ita cod. uterque, B et A. Vaticanus autem: τρέτον ὅπερ ἦν ἐξηρημένον τῆς γῆς τοῖς θελήμασιν. apparet verbum hoc esse agrimensorum arva dividendum et sua cuique assignantium iugera. nusquam alibi hoc vocabulum memini me legere. auspicor autem formatum a γόνος significante μέτον, hoc est filum sive funiculum, quo in designatione praediorum, quae cuique in partitione terrarum attribuuntur, uti coloniarum deductores solent. unde sunt illi in scripturis tam saepe usurpati funiculi hereditatum, 1 Par. 16, 18. Ios. 17, 5 et 14. ibid. 19, 9 et 29. Psalm. 77 54, 104 11 et alibi. sanctus mihi coniecturae Hesychius est apud quem lego γόνον μέτον. posset etiam forte cuipiam videri deductum verbum γονικεύειν a voce γονία focum significante, ut Meursius tradit, quod in eiusmodi assignationibus agrorum singulis facis, hoc est familiaris, sua terrae arabilis portio tribuatur.

δαιταλευταί p. 161 v. 10. pro δαιταλευταί, quod in duobus codd. B et A legitur, Vaticanus habet μάγειροι, quod secutus sum in interpretatione vocabuli a me quidem alibi non visi. reperitur quidem δαιταλεύς *conviva, sodalis*; sed fuliginis et carbonum, quibus parietes deturpatos ab istis δαιταλευταῖς noster queritur, mentio aptius in coquos quadrat.

Διαβαινᾶς p. 466 v. 11. addit Vaticanus ἐπὶ τῷ Διαβαινῶ τόπῳ, quo indicat locum quemdam fuisse circa Ternobum, ita vocatum.

διεφωνεῖν. duplicem habemus huius verbi usum apud P 877 Pachymerem, inusitatum aut rarum utrumque ac propterea enar-

ratione indigentem. prior extat p. 145 v. 9. non usurpari hoc loco verbum *διαφωνεῖν* in vulgari discrepandi aut dissentiendi notione, satis attendenti patet. agit auctor de Latinorum Constantinopolim obtinentium exercitu Daphnusiam oppugnante, tum cum capta est Constantinopolis ab Alexio Caesare, cuius rei, dum adhuc fieret, fama quasi divinitus ad Latinos Daphnusiae oppugnatores momento perlata consternavit illos horrore periculi in quo versari apparebat uxores et liberos ipsorum Constantinopoli relictos. unde statim solverunt, suppetias, si pervenirent in tempore, laturi. nullum hic indicium dissenionis inter ipsos. quare verbum *διαφωνήκεσαν* male hoc loco interpretaretur, qui discordibus tumultuatos sententiis ad talem nuntium Latinos diceret. nec dubito quin auctor studiosus affectator eruditionis antiquae, et captare gaudens notiones abstrusas, τὸ *διαφωνήκεσαν* usurpaverit eo sensu quo a LXX positum id verbum est Ezechielis c. 37 11: ἀπώλωλεν ἡ ἑλπίς ἡμῶν, *διαφωνήκαμεν*, quod vulgatus ex Originibus vertit: *periiit spes nostra et abscissi sumus*. est enim in Hebraeo נִגְזְרֵנוּ *nigzarenu* a גָּזַר *gasar*, quod est abscindere; et additur וְלֵאנֵנוּ *lanu nobis*, quod nisi abundat, ut alibi non raro, videri potest eo pertinere ut significetur divisio animi quasi a se ipso, sive, ut alibi scriptura loquitur, confractio cordis, qualis contingit subita et magna calamitate comprehensis, cuius depellendae nulla aut tenuis spes est. Vatablus vertit: *succisi sumus nobis*. puto Hesychio hunc ipsum LXX interpretum locum obversatum animo, cum *διαφωνήκαμεν* interpretatur ἀπώλωμεθα *perimus*, quae est vox desperantium, et in occurso ineluctabilis mali augorem animi, qui verbo *διαφωνεῖν* significatur, exprimentium. Graeci tamen posteriores, ex illo fortasse aut LXX Seniorum aut Hesychii loco, verbo *διαφωνεῖν* exanimandi aut exspirandi notionem subiecerunt. auctor anonymus Actorum fusissime scriptorum B. Andreas cognomento Sali, quae extant Graece in cod. Vaticano 1574, p. 5 referens quandam luctam per somnium ostensam, qua idem B. Andreas commissum secum Aethiopem prostravit occiditque eliso eius ad petram capite, sic scribit: ἔρριψε αὐτοῦ (Aethiopis) τὸ κρᾶνιον εἰς πέτρην, καὶ κατενέχθαις παραπρὸς διαφωνήσῃ, hoc est: *forte ruens incidit capite in petram, ad quam valido illius impetu interiiit*. sane mortem illius nigri pugilis ex illo casu secutam indicari verbo *διαφωνήσῃ* ostendit plausus ibi statim memoratus fautorum Andreae, qui candidati ea visione apparebant, et gratulatio tanquam plena victoria nece adversarii patrata: κρότος δὲ μέγας, inquit, τῶν λευγεμόνων καὶ χαρὰ γλυκυτάτη τότε ἐγένετο. haec non commemorassem, nisi necessaria essent ad alium Pachymeris nostri locum declarandum, p. 486 v. 19. agit de Cotye quodam, qui iussu imperatoris correptus a tortoribus, cum vinciretur diris suppliciis excrucians, eorum

ipso metu examinatus conciderit mortuus. unde statim eundem addit pondus miserabile sublatum et humo mandatum fuisse multis cernentibus. ut non sit necesse ad intelligendum mortem huius verbo διαφωνεῖν a Pachymere significari, recurrere ad Vaticanum paraphrasten hunc locum sic exprimentem: ὁ δὲ πρὶν δεθεῖς κρεμασθῆναι τῷ φόβῳ τὴν ψυχὴν ἀποτίθησιν. hoc est: *is vero priusquam vinculus suspenderetur, metu animam efflavit.*

διδυμοῦν p. 364 v. 18. διδυμοῦν pro *geminare* vix apud veteres reperias. sed origo apparet, et recte constat analogia.

δοκῶν p. 148 v. 15. ita codd. B et A. Vaticanus autem P 378 more suo libere mutans quae obscuriora putat, ὁ πρῶτος pro ὁ δοκῶν ponit, non male sententiam interpretans. sunt enim Graecis etiam veteribus οἱ δοκοῦντες, qui auctoritate existimatione dignitate in aliqua gente aut coetu eminent, antiqua et proba, sed rariori et ideo hic non frustra declarata notione. talis autem erat inter hos thelematarios seu voluntarios Cutritzaces, quem superius noster p. 138 v. 18, ubi narravit Caesarem τοὺς δοκοῦντας θεληματῶν convocasse, in iis fuisse praecipuum demonstrat, dum illum vice ac nomine omnium locutum refert.

δόξα p. 275 v. 18. vox δόξα hic peculiari notione sumitur pro dogmate sive doctrina sacra, quam inconcussam tenere, pro qua pacisci vitam et sanguinem Christiani cuiusvis officium est. Vaticanus sic παραφράζει locum hunc: εἰς τί γὰρ τις σκανδαλισθεῖη, ὅτι μεταλλαγὴ τις γέγονε τῆς παραδιδомένης ἡμῖν δόξης; ἀλλ' οὐδέν, χορηγοῦντος Θεοῦ, παραβέβασται etc. infra lib. 6 c. 1 usurpatur haec eadem vox eadem notione in his verbis: τὸ παραβῆναι σφᾶς τὴν πρὸς ἐκείνον (Θεόν) νομιζομένην δόξαν ἀρῆσθαι.

ἐγκόλπια p. 265 v. 21. intelligimus hinc sacras icunculas, quales habemus cereas effigies agni dei, aut id genus sacra amuleta gestare de collo suspensa Graecos Christianos solitos, et hoc specimen atque indicium fuisse Christianae religionis. nam eo nomine sibi talia mitti Sultan postulat, ut sic probaret se Christianum esse, de quo videbat dubitari. patet unde eiusmodi religiosa gestamina ἐγκόλπια vocentur, quod nimirum e collo apta in sinum penderent. fuisse autem, quod dixi, formas aut effigies quasdam sacras iis impressas, manifeste docet noster paulo post, dum ait Sultanem petendo res tales se demonstrasse τῶν Θεῶν ἐκτυπωμάτων προσκυνητὴν *divinarum formarum veneratorem*. ergo illa quae appellavit ἐξοὶ περιάμματα et ἐγκόλπια, erant eadem Θεῶν ἐκτυπωματα, expressae rerum sacrarum formae, Christi nimirum aut sanctorum. unde per haec iurare solitos Christianos Orientales ad sancendam pactorum fidem, docet Cantacuzeni locus l. 8 c. 17 p. 408 ed. Reg. συμβάσεις, inquit, δὲ θέμενοι πρὸς τοῦ γάμου, καὶ κατὰ τὸ Ῥωμαίων ἔθος δι' ἐγκολπίων ἐμπεδώσαντες τὴν προᾶν. video

hunc locum parum efficacem visum iri ad confirmandum id quod dixi, de iuramento firmandis pactis per *ἐγκόλπια* dari solito, si lector de isto Cantacuzeni testimonio iudicet ex versione eruditissimi Iacobi Pontani nostri. is enim nihil ibi agnoscit sacrum, ad civilem mereque humanam observationem cuncta detorquens, dum sic verba modo descripta Latine reddit: *paciscentes nuptias, et more Romano pronubis monilibus de collo gestandis acta confirmantes.* cum ab omni reprehendendi quemquam supercilio abhorreo natura, tum huius viri praecipua me dudum veneratio valde alienum facit ab eius cogitatione sugillandi. tamen quia veritas cunctis affectibus antistat, non possum abstinere quin hic meum ab eius audentia diversum iudicium proponam, praesertim cum illum videam quae in interpretatione posuit, etiam in Notis affirmare adstruereque diligentius; ea porro sint eiusmodi ut nisi coarguantur, locum tenere suam ac probari nequeant quae noster Pachymeres hic affirmat. accenset ibi nimirum Pontanus *ἐγκόλπια* nuptiali supellectili, arrhas et pronuba munuscula, ea interpretans, qualibus *vir*, inquit, *sponsam seu usorem sibi futuram oppignerare quodammodo consuevit.* et mirum statim in talium rerum numero nominari annulum, manus utique ac digitorum gestamen, non sinus ac pectoris, prout erat necesse, ut ad *ἐγκολπίων*, rerum e collo in sinum pendentium, classem referretur. contra ea nos dicimus cum nostro Pachymere vulgaris usus ac promiscui *ἐγκόλπια* fuisse, plurimamque a vero aberrare, talia solum a procis in coniugii pignus data, a solis accepta gestataque nupturientibus fuisse seminia. praeterea contendimus religionis ista insignia, non muliebres tantum aut civilis ornatus monilia fuisse; quippe quae *θεῖα ἑντροπώματα*, *divinas formas* impressas aut insculptas praeferrent, et merito idcirco vocarentur *ἐσθ' ἀμύματα* *sacra amuleta.* putamus autem illum, cuius Cantacuzenus meminit, *Romanorum morem* *Ῥωμαίων ἔθος* non ad pacta nuptialia proprie restrictum, sed ad omne late pertinuisse conventionum genus, ita ut ex consuetudine Constantinopolitanorum, quicumque quidvis invicem promitterent ac stipularentur, manu ad pectus admotam et reverenti attactu pendentium illic sacrorum amuletorum polliciti fidem facerent; quod Cantacuzeno dicitur *ἐμπροσθὺν τὴν πρᾶξιν* aut *τὰς συμβάσεις δι' ἐγκολπίων.* et quis scit an non inde apud Occidentales quoque Christianos invaluerit, quod hodie in usu videmus esse, ut manu pectori admotam fides verbi aut pacti confirmetur? tam universalem porro fuisse consuetudinem Orientalium Christianorum gestandi huiusmodi religionis signa, ut necessitatem induceret, apparere potest ex eo quod noster inuivit l. 2 c. 25, distribui gratis solitas militibus *σεβασμίας εἰκόνας* *sacras icones*; quas videlicet e collo suspensas in fidei ac religionis tesseram portarent. dicet forte adversus hactenus statuta argutior quicquam:

istam ἐμπέδωσεν συμβάσιν γάμον δὲ ἔγκολπιον, cuius Cantacuzenus meminit, referri ad iusiurandum non posse, quoniam statim post idem auctor iuramentorum his adiunctorum distincta meminerit his verbis τοῦ παραποιμαμένου δὲ καὶ ὄρκους προσθέντος φοικῶδεις ἐπὶ τούτῳ. primum respondeo vocem προσθέντος ad ὄρκους φοικῶδεις relatum potius confirmare quod nos diximus: significat enim Apocauchum, qui isthic loquitur, cum vehementi studio incumberet ad persuadendum patriarchae quod volebat, ad prius illud iusiurandum lenius, gestu tantum et tactu ἔγκολπιον exercitum, alia horribilia φοικῶδη adianxisse, dira sibi nimirum inprocando si falleret, quo certius faceret fidem dictorum, deinde aio istas horrendas execrationes et capitis devotiones sui, ab Apocaucho tunc factas, non ad pacta nuptialia pertinuisse, sed ad caetera quae persuadere patriarchae cupiebat, nempe vera esse quae de consiliis magni domesticoi patriarchae deicere throno meditantis falso et calumniose ad ipsum patriarcham detulerat; eiusque calumniae ut fidem faceret, ac se illi intimae iungendo fraudis omnis atque insidiarum suspiciones amoliretur, affinitatem obtulerat per nuptias suae filiae cum filio patriarchae; in quam, ut est dictum, iam ambo consenserant, et consensum firmaverant δὲ ἔγκολπιον per tactum sacrae iconis, quam interque ipsorum de more ante pectus pendulam gestaret. quare recte haec ultima verba Pontanus in nostram sententiam sic vertit: *Apocaucho insuper caput suum horrendis execrationibus devovente, nisi sincerus sit.* in quo spectarent hi ὄρκοι φοικῶδεις adiuncti ἐμπέδωσαι δὲ ἔγκολπιον, non iam ad sponsalia firmanda, sed ad delationis sinceram veritatem persuadendum. denique observet prudens lector evidentem et irrefragabilem horum, quae dixi, confirmationem ex ipso loci conspectu palam extantem. refertur in illo citato historiae Cantacuzeni capite colloquium arcanum Apocauchi cum patriarcha: inter id ille huic filiae propriae cum eius filio nuptias obtulit: patriarcha admittente, pactum ab utroque mutuum δὲ ἔγκολπιον firmatum est a duobus patribus de liberorum coniugio in horum absentia transigentibus iure paterno. quem hic ergo locum habere potest arrharum nuptialium aut pronubi annuli traditio, quam hic interpretres cogitavit? sed de his plus satis.

εἰρηκτὴ λήθη p. 247 v. 17. non dubito quin haec scri- P 380
bens habuerit in animo Pachymeres Procopii locum l. 1 de bello Persico c. 5, ubi de Persis deliberantibus quid de rege Cabade reducto in ordinem decernerent, auctor ait: οἱ δὲ πείναι ἀνδρα βασιλείου αἵματος οὐδ' ὅλως ἔγνωσαν, ἀλλ' ἐν φρουρῇ καθίσταται ὅπερ τῆς λήθης καλεῖν νενομίκασιν. ἦν γὰρ τις ἐνταῦθα ἐμβληθεὶς τύχη, οὐκ ἔτι νόμος σφίσι μνήμην αὐτοῦ εἶναι, ἀλλὰ θάνατος τῷ ἀνομακτοῖ ἢ ζημίᾳ. διὸ καὶ τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην πρὸς Περσῶν ἔλαχεν. hoc est ex novissima optima versione: abhor-

ruere tamen eorum animi ab effundendo regio sanguine, satique habuerunt asservare Cabadem in castello oblivionis, ita dicto ex lege, quae de eo qui fuerit illuc coniectus mentionem unquam fieri vetat, poena etiam capitali iis proposita qui ipsius nomen protulerint. quae causa fuit appellationis eiusmodi. vides in his, ut rem, sic appellationem εἰρκῆς λήθης ex Perside venisse. et fuisse ibi videtur certa custodia, in quam qui darentur, de iis mentionem deinde inferre ullam capitale foret. pari exemplo imperator Michaël Palaeologus, qui dum esset privatus, in Perside fuerat, ut noster docet l. 1, videtur imitatione usus quem ibi visum probaverat, instituisse ut quos Nicaesni cuidam carceri mancipasset, in perpetuum ibi tenerentur, nec quisquam orare pro iis aut omnino satagere vel mentione tenus auderet. hanc imitationem innuit particula similitudinis ὅς, indicans Nicaensem custodiam Palaeologo fuisse pro arce aut castello, quam Persae vocabant nomine aequivalente his Graecis vocibus φρούριον λήθης. nam non est audiendus Christophorus Persona, dum ibi φρούριον λήθης Latine reddit *custodiam quae lethae vocabatur*, quasi λήθη *lethae* Persicum, non Graecum vocabulum sit. haud paulo prudentius ultimus tempore, non merito, interpres Procopii Claudius Maltretus noster φρούριον λήθης *castellum oblivionis* Latine reddidit. in quo videri possit ei casu quodam praevisse Pachymeres, dum l. 4, de isto eodem agens ergastulo, in quod ea conditione subibatur ut nefas esset illuc semel introductorum meminisse, illud *κάστρον castrum* sive *castellum ἀντονομαστικῶς* appellat. cum enim de Barlaamo quodam, inquieti ac suspecti ingenii homine, retulisset decrevisse imperatorem eximere sibi semel omnem in posterum de illo metum ac sollicitudinem, quo id assequeretur, ait praecepisse cuidam e sibi fidissimis eum Nicaeam abducere, ac ibi *πρὸ τοῦ εἰς κάστρον εὐαγγεῖον στερεῖσαι τῶν ὀφθαλμῶν, priusquam in castellum introduceret, oculis privare.*

εἰσιτά p. 478 v. 4. multa toto hoc commate ἀνάγκη et invicem inconnexa ponuntur. exprimantur enim carptim, solis initiis sententiarum delibatis, quae Graeci, pacem cum Latinis haud ex animo probantes, in scriptis Vecchi reprehendebant. quid autem hic sonet aut quid sit vox εἰσιτά, haud in expedito est. forte εἰσιτά dictum ut προσιτά a recto προσιτόν *accessibile*, ut εἰσιτόν significet *introducibile*, ut sic dicam, vel *introduci dignum*. quasi dicere vellent, quaestiones quae a Vecco moverentur, non esse dignas quae introducerentur in domum dei, hoc est ecclesiam. an potius existimabimus εἰσιτά positum pro εἰσιτά, eo sensu ut negare velint introducenda haec fuisse in ecclesiam, quippe quae eius quietem turbarent.

ἑκκλησιον p. 375 v. 16. hic manifeste τὸ ἑκκλησιον sonat *ius provocationis*. alioquin inanis esset quae affertur ratio ad

leniendum concessionis huius incommodum. nempe quod tale ius, P 381 licet a Graecis concessum, haudquaquam tamen redigendum in praxim videretur: nemine verisimiliter curaturo conferre se Constantinopoli Romam, laborioso et periculoso tot marium traiectu, ad litem suam provocatione illuc translata, ibi persequendam. est ergo sine dubio τὸ ἔκκλητον, ius provocationis a iudicio patriarchae Constantinopolitani, et aliorum Orientalium ad pontificem Romanum; cuius iuris agnitio professioque unum erat e tribus praecipuis capitibus quae ad ecclesiarum conciliationem a Graecis exigebantur. ea capita his tribus verbis designabantur: τὸ πρῶτον, τὸ μετὰ μόνον, τὸ ἔκκλητον. primatus papae, eiusdem inter sacra publica commemoratio, postremo ius appellationis ad eundem a sententiis synodorum aut patriarcharum.

Ἑλλησποντίας p. 396 v. 9. venti nomen, ut ἀναρπάζων. ventus vehemens flans ab Hellesponto.

ἐναυθιάζειν p. 405 v. 9. non est hic ἐναυθιάζειν sub dio esse: summa enim aestate, ut tunc erat, meridiano sole fervente, haud esset illa commoda statio. intelligendum ergo imperatorem ad auram e septentrionali forte patente fenestra flantem frigus captasse. aut si frigore aëris camerae vi a coeli ardore defensi clausis fenestris utebatur, ἐναυθιάζειν pro refrigerari positum fuerit; ex eo quod plerumque fiat, ut quae sub coelo aperto iacent refrigerentur, translato eo verbo etiam ad refrigerationem quae aliter evenit. l. 6 c. 29 mentio fit ὕδατος ἐξαιθριαζομένης aquae sub dio refrigeratae; quod, etsi tunc quoque aestas erat, facilius intelligitur per noctem factum. at hoc loco diserta sit diei mentio, cum designatione horae pomeridianae.

ἐνδυτή p. 385 v. 8. recte Meursius docet ἐνδυτήν esse supremum sacrae mensae instratum. primum enim insternebatur arae quod dicitur ἀντιπέπαιον, sacra mappa, tunc tantum necessario imponenda altari, quando non constabat an illud fuisset consecratum. supra illud, aut supra nudam aram certo sacram, extendebatur in praeparatione sacrificii linteum, quod appellabant καταδάκη, supra quod videlicet ἀπόσας corpus sive caro domini in eucharistia post consecrationem praesens reclinebatur. id velam *corporale* Latini vocamus. nec plus erat in ipsa functione sacrificii. at post ipsam ara operiebatur tapete sive ἐνδυτή, textus plerumque magnifici; unde in illos usus pretiosae stragula offerebantur. qualis haec fuit ἐνδυτή ab imperatore Michaelē Palaeologo primum magno templo S. Sophiae donata, deinde etiam ad pontificem Romanum missa. credibile est ex isto tapete super aram explicato speciose penduisse in frontem altaris fimbrias, tuborum aut nolarum vel etiam malorum formis distinctas; unde Hesychius ἐνδυτήν, si forte idem cum ἐνδυτή sit, αὐλαίων dixerit, quomodo αὐλαίων φιμύς Pollux memorat lib. 10, ubi de ornamentis equorum. ἐκκαλῶντο δὲ τρεῖς, inquit,

αὐλῶτός φμιολ δια τὸ καθάνας ἔχειν ἐπηρσημένους, οἷς ἡγερε-
 τίζοντας ἱεροὶ ἦγον ἱεροῦν προσομοίον αὐλῶ. ita ille; ad sonum
 referens, quod non inverisimiliter ad speciem quoque pertinet.
 nam alioqui καθάνας, utcumque humitibus responsantium, so-
 nus non multum ad tibiae cantum accedit. forma vero tubi est
 nolae in appendicibus ephippiorum, uti et militarium chlamydem,
 elegantiam ad aspectum habet. has appendices calliculas sive gal-
 liculas vocabant, quas glossae vetores τρογάδες Graece interpre-
 tantur, ea voce rotundum aliquid et volubile designantes; qualia
 erant tintinnabula et malogranata ex ora vestis Aaronicae depen-
 dentia Exod. 39 23. Passio S. Perpetuae describens vestitum
 Pomponii diaconi in visione apparentis: erat vestitus distinctam
 candidam, habens multiplices calliculas. haec candida videri
 potest fuisse ἐνδύτης αὐλῶτός Hesychii. ad cuius formam ἐνδύτης
 operimentum arae, et ipsa αὐλῶτός facile fuerit, multiplici ap-
 pendice callicularum eleganter ornata, insertis etiam speciose unio-
 nibus, ut hic noster memorat. diversa a superius dictis περί ἐν-
 δύτης καὶ τοῦ κατασάρκα docet Iacobus Gear ad Euchologium
 p. 627, Meursium corrigi iubens: sed non persuadet, quoniam
 quem laudat fundum suae sententiae Symeonem Thessalonicensem,
 postquam consului, haud faventem ipsi reperi. ait in eo errare
 Meursium quod κατασάρκα non ἀμέσως arae nude sed supra ἐν-
 τιμνίσιον sterni solitum asserat. atqui non hoc simpliciter aut
 universaliter Meursius asserit, sed tantum quando non constabat
 de consecratione altaris; cuius asserti testimonium producit Μαννὴλ
 patriarcham in haec verba: τὸ ἀντιμνίσια οὐκ εἰς πάσας ἀνάγκη
 πρῆσθαι ταῖς ἁγίαις τραπέζαις, ἀλλ' εἰς αἷς οὐ γνωρίζοντες εἰναι
 καθιερωμένοι εἶναι εἴτε οὐ. antimensia non omnibus imponi sa-
 cris mensis necesse est, sed in eas de quibus non est notum, con-
 secratas sint necne. addit statim rationem: τὸ γὰρ καθιερωμέ-
 νων ἁγίων τραπέζων τόπον ἐπύχουσι. antimensia enim consecra-
 tarum sacrarum mensarum locum obtinent. unde concludit:
 καὶ ἔνθα εἰς γνωρίζοντες καθιερωμένοι, οὐ χρὴ ἀντιμνίσια εἶναι.
 et ubi perspectum est aras esse consecratas, opus antimensis
 non est ibi. addit et aliud testimonium Nicephori Homologetes
 sive confessorii, qui agens de ἀντιμνίσια, κυρίως δὲ inquit
 ἐπ' ἐκείναις τῶν τραπέζων εἰσθύνται, αἱ καθιερώσεις οὐχ ἡγίασεν.
 proprie vero super eas sacras mensas ponuntur, quas consecra-
 tio non sanctificavit. non igitur absolute dicit Meursius τὸ κατα-
 σάρκα supra ἀντιμνίσιον sterni. vidi autem et accurate perpendi
 indicatum a Geare contra Meursium Symeonis Thessalonicensis
 locum, qui sic habet, arae ad sacrificium instructae apparatus
 memorans: κατασάρκα δὲ τὸ λεγόμενον ἐνδύς, καὶ μετ' αὐτὸ τρα-
 पेζοφόρον κατεργασθῆναι quod vocatur catharsa; statim; post illud
 τραπεζοφορὰν habet. agit de ara utique consecrata. quae si
 talis non esset aut esse non sciretur, non negaret superimpositio-

nem necessariam ἀντιμυροῦ. hunc locum Symeonis Thessalonicensis Goar sic vertit: *interulam vero vestem, quae ad carnem dicitur, et superne mantile adepta est.* tria non probo, quod τὸ κατασάρεκα interulam, quod τραπεζοφόρον mantile, quod κέπηται reddat adepta est: nam κέπηται hoc loco est *possidet* aut *habet*. κατασάρεκα nomen proprium veli sacri in quo ἀμέσως reclinatur eucharistia sive corpus et caro domini, ecclesiastico vocabulo debuerat exprimi. denique τραπεζοφόρον velum potius est quo superne sancta conteguntur, quale quod nostro more supra calicem aut sacram pyxidem Christi corpus aut sanguinem continentes supra aram extenditur. declarat hoc mox Thessalonicensis ibidem, ὅτι inquitens τάφος ἐστὶ καὶ θρόνος Ἰησοῦ. significat: sacra eucharistia super aram isto quem describit apparatu oculis fidelium proposita duos indicari Christi status, iacentis in sepulcro et resurrectionis gloria conspicui tanquam in throno. pergit idem declarans, καὶ τὸ μὲν (κατασάρεκα) ἐστὶν ὡς σινδών ἣ περιελήθη νεκρός. *ac catasarca quidem, sive corporale, sindonem repraesentat qua mortuus Christus involutus est.* τὸ δὲ ὡς δόξης περιβολή, ὡς καὶ ὃ ἐπὶ τούτῳ ἐν τῷ τίθεσθαι ἐμφαίνει ψαλμός, κύριος ἐβασίλευσε, λέγων, ἐνπρόκειαν ἐνεδύσατο. *illud vero (hoc est τραπεζοφόρον) ut gloriae amictus (partim, hic addit de suo interpres nescio quare), uti et qui dum superponitur (sanctis velum) cani solet Psalmus demonstrat, dicens: dominus regnavit, decorem induit.* hactenus Thessalonicensis; ex quibus eius verbis apparet nihil Meursio Thessalonicensem adversari, sed potius refellere ipsum interpretem Euchologii, in eo quod ad ordinem lotionis sacrae mensae p. 627 τραπεζοφόρον mantile fuisse dicit, illud praeterea confundens cum ἐνδυνῇ, quod illi neuntquam concesserim, nisi testem laudet.

ἐνορία p. 452 v. 4. quas nos hodie vulgo dioeceses vocamus, P 383
 ἐνορίας Graeci dicunt, regiones episcopi cuiusque ditioni ac potestati ordinariae proprie subiectas. nam dioecesis vocabulum latius olim patebat.

Ἐξαυτωρεῖαν p. 66 v. 9. πρὸς μὲν τῶν Ἐξαυτωρεῖαν τῶν πατριάρχων. hoc est Arsenium patriarcham. sic duo codd., Vaticano omittente, ut solet in obscuris. manifeste hic memoratur patriarcha quidam Exautorianorum distinctus a patriarcha simpliciter et κατ' ἐξοχήν sic dicto. Exautoriani qui dicerentur, suspicari licet ex his quae tradit Meursius verbo ἔξαυτωρεῖα, ubi docet ex Suida ἔξαυτωρεῖαν dici ἡλυθέρειαν ἀπὸ στρατείας *missionem a militia*. quod et innuit Leo in Tacticis Const. 20, milites dividens in duo genera. ὅσοι τοῦ στρατοῦ εἰσὶ, αἶτ, καὶ ὅσοι τῆς λεγομένης ἔξαυτωρείας. hinc videlicet ἔξαυτωρεῖαν vocabantur qui emeriti aut aliis idoneis causis legitime missi a militia militum privilegiis gaudebant. inter quae suspicari licet et hoc fuisse, ut ubivis agerent, non a loci episcopo sed a patriarcha in

spiritualibus penderent. quare praesto habebant vicarium patriarchae, ad quem illo absente recurrerent. quia vero ubi erat imperator, ut tunc Magnesia, magnus erat exautorianorum numerus, et cum illis propatriarcha proprius ipsorum, ad hunc congregati proceres mittunt ut patriarcham, cuius erat vicarius, accerseret Nicaea, quod eius opera et auctoritate praesentis res de qua tractabatur egeret. haec opinabar in loco perplexo, donec quid certius occurreret, non nesciens tamen post captam a Latinis Constantinopolim et mortem Ioannis Camateri, sub quo patriarcha Graeci ex ea urbe pulsi per Latinos sunt, electum ab iisdem Graecis imperii sedem Nicaeae habentibus patriarcham titulo nihilominus Constantinopolitanum, qui sacris praesideret, Michaëlem Autorianum, quem alii Saurianum vocant; quinetiam Arsenium hoc capite memoratum, qui a Michaële Autoriano septimus eandem patriarchalem Nicaeae sedem tenuit, reperio Autorianum quoque dictum. sed quid haec ad *πατριάρχην Ἐξουσιαστικῶν*, de quo hic mentio? quaerendum igitur amplius, nisi quis coniecturae a me prius propositae acquiescendum putet.

ἐπαλαστήσας p. 298 v. 15. *ὅλον ἐαυτὸν ἐπαλαστήσας*. repetit et l. 5 c. 6. non posui hoc verbum in hoc catalogo ut lectorem docerem quid valeret (confido enim id ipsum ex Homeri lectione didicisse, apud quem *Ὀδυσσ. α* v. 252 legerit *τὸν δ' ἐπαλαστήσασα προσήυδα Παλλὰς Ἀθήνη*. ubi Didymus exponit *ἐπὶ τοῖς λεχθεῖσιν, ὡς ἀλαστοῖς καὶ δεινοῖς οὖσι, δεινοκαθέσασα*), sed ut admoneam de genio Pachymeris, quem delectat verba vel semel poetarum cuiuspiam veterum usurpata in oratione sua ponere; quae una ex causis est eius obscuritatis. sed et hoc praeter Homeri auctoritatem novat, ut verbum apud illum neutrum ipse activum faciat. non enim *ἐαυτὴν ἐπαλαστήσασα* Homerus posuit ut noster. et si quid id refert, simplex quoque huius, *ἀλαστήσας*, idem princeps poetarum absolute sine regimine casus posuit Iliad. μ v. 165, ubi *ἄσιος Ἰφικλῆδης... ἀλαστήσας ἔκος ἤϊδα*, non autem *ἐαυτὸν ἀλαστήσας*, ut hic Michaël Palaeologus a Pachymere inducitur.

ἐπέχειν p. 256 v. 13. videtur hoc loco *ἐπέχειν* nove positum pro *coercere et castigare verbis asperere aliquem*. vide voces *ἀναδέχσθαι* et *πνευματικός*: nam ex ibi dictis patebit ratio interpretationis huius loci meae.

P 384 *ἐπενκτεῖν* p. 288 v. 11. lego hic *ἐπενκτεσάμενος* a verbo *ἐπενκτεῖν* satis inusitato illo quidem, non tamen abhorrente a stylo huius scriptoris antiquarii, si quis alius, et fastidire obvia, sectari avia palmarium putantis. forte is legerat apud LXX Ierem. 20 *ἐπενκτῇ ἡμέρα*, hoc est, ut Hesychius interpretatur, *ἐπιθυμητῇ*, ut Suidas, *ἐν γῆς ἀξία*. satis hoc illi fundamenti fuerit ad verbum *ἐπενκτεῖν* fabricandum, ut alia passim multa. nam quid hic aliud, quod ad rem faciat, comminiscamur? codex

Barberinus habet *ἐπικτησάμενος*, Allatianus *ἐπικτησάμενος*. Vaticanus, ut in similibus solet, pro eo quod non intellexit, alia omnia nec sententiae consentanea subiecit. manifestum autem est neutram illarum vocum huc quadrare. nec aliud occurrit quod ad mentem auctoris tolerabiliter se accommodet, quam *ἐπευκτησάμενος*.

ἐπίδοσις p. 286 v. 16. *κατὰ λόγον ἐπιδόσεως*. significat non ordinarium et proprium fuisse hunc Proconnesiae ecclesiae pastorem, sed hoc in ea pro tempore officium exercuisse ex commissione aut delegatione, ut loquuntur, precario et concessione, quae hic *ἐπίδοσις* vocatur; uti et p. 360 v. 11, ubi de quodam Latino episcopo quondam Crotonae scribitur, voluisse imperatorem καὶ ἐκκλησίαν διδόναι οἱ τῷ λόγῳ τῆς ἐπιδόσεως ὡς σχολάζοντι τῆς λαχούσης, *commendare ipsi ecclesiam administrandam ex delegatione, non ordinaria potestate, cum is ecclesiae quam dudum fuerat sortitus, cura iam vacaret.*

ἐπικόμπια p. 294 v. 1. ita cod. Allat., ex quo putavi corrigendum Barber., qui *ἐπιγόμπια* exhibet. Vatic. clare Allatiano consentit. sunt autem *ἐπικόμπια* ea quae ab aliis *ἐπικόμπια* vocantur a Meursio laudatis eo verbo, nempe sudariola aut linea segmenta, quae ligatis intus certo numero nummulis materiae diversae in plebem confertam iaciebantur solemnitatibus certis. Io. Cantacuzenus l. 1 c. 41 p. 125 ed. Reg. τῇ ἡμέρᾳ καθ' ἣν ὁ βασιλεὺς χρισθεὶς ἔξεισι τοῦ ναοῦ, παρὰ τινος τῶν συγκλητικῶν, ὃν ἂν βασιλεὺς ἐθέλοι, εἰς τὸν δῆμον ἐρίπτονται ἃ λέγουσιν ἐπικόμπια· δύναται δὲ τοῦτο ἀποδίδουσι τινὰς ἐν ὁθονίων τμημασι δεδεμένους, ἔνδον ἔχοντας νομίσματα χρυσᾶ τῶν βασιλικῶν τρία καὶ ἔξ ἀργύρου τοσαῦτα ἢ καὶ πλείω, καὶ ὀβολοὺς ἀπὸ χαλκοῦ τοσούτους. hoc est ex versione Poutani nostri: *die quo imperator unctus a templo exit, ab aliquo eius optimatium, quem ad hoc elegerit, in populum iaciuntur quae vocant epicombia. sunt autem fasciculi segmentis linteis illigata habentes numismata aurea imperatoria tria, totidem argentea aut plura, et obolos aereos totidem.* haec ille. ex quibus obiter collige cur auri non fiat in nostro Pachymeriano loco mentio, sed argenteorum dumtaxat aereorumque nummulorum. aurei scilicet nummi largitionibus imperatorum causa et nomine factis reservabantur: haec autem patriarchica erat, non imperatoria epicombiorum sparsio.

ἐπιλυγάειν p. 353 v. 9. τὰ ὁμολογημένα ἐπιλυγάετο. duo ultima verba Vatic. de more παραφράζων his aliis commutat: τὰ συμπεφωνημένα ἐπισκεπάετο. significat auctor hunc legatum cralis Serbias dissimulasse in tractando prius conventa et stipulata inter imperatorem et cralem, astuto illa silentio tegendo, ne mentione facta illorum ea rata habere videretur. λύγη interpretibus Homeri est ἐν ἴσῳ τῷ ἡλύγῃ, ὃ ἴσσι στέπη, σιᾶ. unde est

P 385 λυγαῖον φῶς maligna lux. hinc ἐπιλυγάζειν valebit *obscurare, caligine affundere*, artifice silentio premere atque involvere.

ἐπιστημονάρχης p. 261 v. 3. ἐπιστημονάρχης vox est composita ex ἐπιστήμων et ἀρχή ad significandum principem cognitorem, hoc est, eum cui in primis cognoscendi de re aliqua ius competit. aptum vocabulum ad explicandam principum aut magistratum saecularium interventionem in synodis aut coetibus ecclesiasticis. non enim iis praesident ut iudices cum iure suffragii decisivi, sed intersunt ut testes, solo cognitionis approbatricis arbitrio decretis auctoritatem conferentes, et ad executionem robur saecularis potestatis adiungentes. ubi notandum primatum istum cognitionis, qui competere principibus, non ecclesiasticis hic dicitur, esse respectu caeterorum sui ordinis, hoc est laicorum, inter quos primis ipsis convenit talia nosse. alludunt igitur haec nostri auctoris verba ad veterem memoriam historiae ecclesiasticae, quae Constantinos Theodosios Marcianos aut ab his missos legitime praesedissee conciliis fidem facit, isto nimirum quem exposui modo. quare vox βασιλέως hic universim et indefinite sumenda, quatenus non hanc determinatam personam sed quemcumque ad imperiale fastigium evectum indicat. participium autem ei adiunctum, δίκαιον μένον, designat ius talis cognitionis et praesentis arbitrii in ecclesiasticis coetibus, usu antiquo et patrum ecclesiae veterum consensu, principibus competens. reperio usum hoc vocabulo in eadem notione Demetrium Chomatenum archiepiscopum Bulgariae in responsionibus ad Constantinum Cabasilam archiepiscopum Dyrrhachiensem, relatis a Leunclavio l. 5 Iuris Graeco – romani p. 316 et sq. ed. Francofurtensis an. 1640. ibi enim haec leguntur: ὁ βασιλεὺς γὰρ οἷα κοινὸς τῶν ἐκκλησιῶν ἐπιστημονάρχης καὶ ὧν καὶ ὀνομαζόμενος καὶ συνοδικαῖς γνώμαις ἐπιστατεῖ καὶ τὸ κύρος ταύταις χαρίζεται· ἐκκλησιαστικὰς τάξεις ὑποθάλπει, καὶ νομοθετεῖ βίῳ καὶ πολιτείᾳ τοῦ βήματος, καὶ μὴν καὶ δίκαις ἐπισκοπῶν καὶ κληρικῶν καὶ πρὸς γε γηρεουσῶν ψήφοις ἐκκλησιῶν. ἐνάγει δὲ καὶ ἀπὸ ἐλάττονος τιμῆς εἰς μέλλονα, δηλαδὴ ἀπὸ ἐπισκοπῶν εἰς μητρόπολιν, ἣ ἀνδρὸς ἀρετὴν ἢ πόλιν τιμῶν etc. haec ibi, aliaque; in quibus si cui forte is auctor videatur potestatem hoc verbo indicatam extendere latius quam ut possit contineri intra terminos sacris canonibus et exemplis orthodoxorum principum dudum fixos, praesto est idonea in contrarium exceptio: nempe hominis schismatici, qualem se Demetrius hic eodem isto scripto palam declarat, auctoritatem nihil legitime praescribere contra doctrinam disciplinamve catholicam.

ἐπισχέσις p. 225 v. 16. agit de sacerdote qui attentaverat benedicere nuptiis sine facultate chartophylacis, cui ideo in poenam suspensio a functione sacerdotii irrogata sit. est ergο ἐπισχέσις ecclesiastica notione, quod iuris canonici consulti *suspensio*

sionem vocant, speciem ecclesiasticae censurae excommunicatione minorem. quod etiam indicant verba mox sequentia: τοῦτο γὰρ οὐκ ἴδοξε τοιοῦτον ἢ τι ἄλλο μέτριον τῷ βασιλεῖ ἀγγεῖσθαι, ἀλλ' ἀφορισμὸς ἀντικρυσ. quibus significatur imperatorem re sibi nuntiata ita exarsisse, quasi non suspensio illud sed excommunicatio maior fuisset, confundendo species gradusque censurarum canonicarum. Vaticanus solita libertate hunc locum παραφράζει, pro illis verbis ὡς πρόστιμον ἐπίσχεσις ἦν, sic scribens: ἐσχόλαστο τῆς ἐρωσύνης παρὰ τοῦ πατριάρχου πρὸς καιρόν. de suo addit mentionem patriarchae.

ἐταιριάρχοι p. 321 v. 5. τοὺς ἐπὶ τῆς εἰσαγωγῆς, οὓς P 386 ἐταιριάρχους λέγουσιν. hinc, praeter ea quae de hac voce notat Meursius, intelligimus introductores sive admissionales imperatorum *haeteriarchos* dictos, quod nempe tribuni praetorianorum, quibus proprie id nomen convenit, plerumque isto admittendi ad principem officio fungentur.

ἐτεροθαλής p. 292 v. 10. τὴν ἐτεροθαλὴν ἀδελφὴν αὐτῶν, nempe Ioannis et Theodosiae liberorum Marthae sororis imperatoris. cap. sequenti de eadem Nostongonissa loquens noster habet iterum καὶ τῆς αὐτῶν ἐτεροθαλοῦς τῆς Νοστογγονίσσης. quid sit hoc loco ἐτεροθαλής, clare docet Eustathius ad Iliad. χ p. 1283 v. 2 ed. Rom. παῖδες πατρὸς μὴ ὁμομήτριοι ἐτεροθαλεῖς λέγονται. *filiis patris eiusdem, sed matris diversae.* res porro in praesenti sic se habuit, ut diserte tradit Pachymeres sub finem c. 19. Tarchaniota vir Marthae et ex ea pater Ioannis et Theodosiae, ex priori uxore genuerat antea Nostongonissam, cui videtur ad distinctionem maternum familiae nomen adhaesisse. haec eo notavimus quia in vulgaribus lexicis haud satis disertim exprimitur haec istius notio vocabuli.

εὐλογία p. 407 v. 8. etsi videri potest agere auctor de benedictione a patriarcha post perceptionem *antidori*, hoc est, ut suo loco demonstravimus, *panis benedicti*, accipienda, tamen verisimilius est εὐλογίας vocabulo panem ipsum benedictum hic significari, ut ὃν διὰ δυοῖν historicus expresserit, dum et ἀντιδώρον et εὐλογίας distincte meminit, duo eiusdem unius rei vocabula continuans. retinui porro Latine nomen *eulogiae*, quippe in hac notione Latinis ecclesiastice scribentibus tritum. unum affero exemplum e plurimis passim occurrentibus, ex decreto Pii papae eius nominis primi, quo putatur hunc usum sanxisse benedicti panis in ecclesia distribuendi his qui ad eucharistiae perceptionem parati non essent. id sic habet Conciliorum tomo 1 p. 234 ed. Reg. *de oblationibus, quae offeruntur a populo, et consecrationibus quae supersunt, vel de panibus quos deferunt fideles ad ecclesiam, vel certe de suis, presbyter convenienter partes incisas habeat in vase nitido et convenienti, ut post missarum solemnias, qui communicare non fuerint parati, eulogias*

omni die dominico et in diebus festis exinde quae cum benedictione prius faciat. haec Pius papa et martyr. ex quibus vides cur exclusus participatione eulogiae in festo S. Georgii Michaël Augustus dixerit ἀνέορτα ἐορτάσαμεν festum infestum celebravimus. hoc est: non id fecimus quod fieri festo die ad eius legitimam celebrationem fas et usus ecclesiasticus poscebat.

εὐχέλαιον p. 511 v. 11. ad vocem εὐχέλαιον haec annotat Meursius: sic dicebatur ἡ ἀκολουθία quae in consecratione olei psallebatur a septem sacerdotibus. eruditus interpres Euchologii notis ad εὐχέλαιον p. 431 sic scribit: passim autem rursus εὐχέλαιον vocatur, quasi dicas (non olei consecrationem, ut barbare Meursius in Glossario) sed oleum cum oratione, compositis ad invicem εὐχῆς et ἑλαίου vocibus. haec ille; qui vereor ut tam facile praestet sequitatem suae censurae, quam Meursius ab interpretatione sua barbariei notam eluet. nam revera tota ceremonia ac ritus multis orationibus ac benedictionibus constans, quo consecrabatur oleum, εὐχέλαιον vocatur. videtur autem auctor notarum ad Euchologium idem hoc loco passus, quod

P 387 humanitus contigisse refert Gellius l. 7 Noctium Atticarum c. 17 grammatico cuidam celebri a se interrogato de notione vocis obnoxius. de quo sic ibi Gellius scribit: qua vero ille grammaticus finitione usus est, ea videtur in verbo tam multiplici unam tantummodo usurpationem eius notasse. sic enim et P. Goar, cum plures εὐχέλαιον species fuerint, omnia ad unam trahit, eam qua oleum ad unctionem infirmorum parabatur; a qua tamen ipse alibi diversam memorat p. 441, cuius ἀκολουθίαν sive officium ac consecrationis ritum editum se vidisse ait, etiam suae collectioni non curaverit inserere propter suspicionem cuiusdam in eo ἐθελοθησείας et superstitionis. certe hoc quoque cuius hic Pachymeres meminit εὐχέλαιον, tum ab illo non immerito Goari suspecto euchelaeo pro mortuis, quam Graeci vocant τελευτὴν ἑλαίου ὑπὲρ τῶν κοιμηθέντων, tum a consecratione olei pro infirmis, manifeste diversum est. quin docuit me eruditissimus Allatius usu obtinuisse apud Graecos ut quidam ritus εὐχέλαια vocentur, in quibus nullus olei usus intervenit, uti exempli gratia aliquando, inquit, florem aut ramulum sancti cuiuspiam reliquiis aut imagini praecipuae venerationis admotum ad aegrum deferunt, qui confidens sancti eius precibus iuvari, eo flosculo ramo aut etiam linteo dolentia sibi membra contingit. hoc, ut qui vidit fide dignissimus testatur, εὐχέλαιον appellant. neque hic ἑλαίου mentionem κυρίως ac proprie, sed μυστικῶς et figurate usurpari putant, quatenus olei symbolo dei, quae his ritibus imploratur, misericordia, designatur et ἑλαίον ἀντὶ ἑλέου sumitur.

Ξυγῆνοι in titulo capitis 12 l. 3 (p. 6) τὰ κατὰ τοὺς ξυγῆνους, et similiter in titulo c. 13 ἀπολογία τῶν ξυγῆνων. esse hoc nomen non proprium gentis, sed appellativum, ut ἀγρόται

et *χωρεῖται*, quibus istos alias vocabulis indigitat noster, manifeste patet ex fine capitis 13, ubi sic legitur in Allatiano: ταῦτα περὶ τοὺς τοῦ ἱγίου διαπραξάμενοι. en quos *ζυγήνους* dixerat, iam τοὺς τοῦ ἱγίου vocat, hoc est, iugum incolentes sive montanos. Barberinus tamen et Vaticanus vocem *ζυγήνους* hic quoque retinent.

ἡμιάνδριοι p. 351 v. 15. quid aliud *ἡμιάνδριους* interpretemur in comitatu virginis regiae quam semiviros eunuchos, ministrare in Oriente principibus feminis solitos?

Θεραπεία p. 211 v. 18. orat imperator excommunicatus patriarcham τοῦ δεσμοῦ τὸν ἐκέτην ἀνεῖναι καὶ μετεγνώκоти τὴν *θεραπείαν ἐπάγειν* ἣν ἐκείνος βούλεται. hic *θεραπεία* peculiarem et ecclesiasticam habet notionem, significans opera quae vocant *satisfactoria*, puta ieiunia humiliationes et similia reis magni et publici criminis ad expiationem canonicam iniungi solita veteri ecclesiae disciplina. quare *θεραπεία* hic id ipsum est quod Latini ecclesiastici scriptores *poenitentiam* vocant; uti *poenitentes*, qui culpas expiant suppliciis, *θεραπεύεται* Philoni, S. Basilio et aliis Graecis dicuntur. talem apud Pachymerem esse significatum huius vocis, demonstrat quod infra eodem capite patriarcha imperatori *θεραπείαν πράττειν προσέτατε*. et paulo post haec patriarchae ad imperatorem verba recitantur: *θεραπείαν ποιεῖ, καὶ δέξομαι*: ad verbum *fac poenitentiam et accipiam*. unde mox vocatur *ἀντίποινος θεραπεία*, et additur eam quadam aequalitate respondere gravitati criminis debere.

ἱερολογία p. 225 v. 13. quid sit hoc loco *ἱερολογία* et P 388 *ἱερολογεῖν* merito quaeritur. vir eruditus, editor et illustrator Euchologii sive Ritualis Graecorum, *ἱερολογίας sacra registra* interpretatur et *ἱερολογεῖν in registra recensere*. describens enim in Euchologia p. 268 et sequentibus opusculum cui titulus est *τάξις τῆς ἁγίας μεγάλης ἐκκλησίας*, haec ex eo verba de chartophylace *ἔχων δὲ τὰς ἱερολογίας τῶν μνηστεῶν, ἱερολογῶν αὐτάς* sic latine reddit: *sacra insuper registra matrimoniorum penes se habet, quae postquam in registra recensuerit*. huic expositioni meus me vetat auctor acquiescere, dum hic scribit *προνόμιον* fuisse chartophylacis ut nutu arbitrataque dumtaxat ipsius istae quaecumque demum sint *Hierologiae* fierent. Hesychius *προνόμια* esse docet τὰ ὀφειλόμενα τῷ ἀξιώματι, decora aut privilegia quae eximie debentur alicui dignitati. splendidus in primis ac praececellens chartophylacis magistratus est; cui propterea vix est ut credi possit attributum vice *προνομίου* et honorariae praerogativae pensum ac laborem non solum penes se habendi *registra matrimoniorum*, sed etiam manu propria conficiendi, nomina nubentium *in registra recensendo*, ut idem interpres loquitur, reddens vocabulum *ἱερολογῶν*, quo propriam chartophylacis functionem Graecus scriptor declaravit. atqui haec quidem mu-

nera nihil honorificum aut tanto fastigio dignum habentia actuarios potius ac vulgares scribas vel ad summum tabularii custodes deceant. longe aliter Thessalonicensis Symeon quid auctoritatis circa matrimonia chartophylax exercuerit indicat his verbis: καὶ τὰ τῶν γάμων νομίμως προνοίξει γίνεσθαι. *ut legitime celebrentur matrimonia curat.* porro institutione Christi, qui matrimonium ex civili contractu in sacramentum evertit, ut id rite perpetretur opus est sacra aliqua ecclesiastici ministri functione, qua, ut Evaristus antiquissimus pontifex epist. ad episcop. Africanos loquitur, nubentes *suo tempore sacerdotaliter, ut mos est, cum precibus et oblationibus a sacerdote benedicantur.* huius benedictionis effectus quis sit, docet Siricius item pontifex epistola ad Himerium Tarraconensem c. 4, ubi interrogatus *si desponsatam alii puellam alter in matrimonium possit accipere*, respondet: *hoc ne fiat modis omnibus inhibemus, quia illa benedictio, quam nupturae sacerdos imponit apud fideles, sacrilegii instar est, si ulla transgressione violetur.* hanc benedictionem praesentibus in ecclesia sponsis a sacerdote conferri antiquissimi per omnes ecclesias moris est. Concil. Carthag. IV Can. XIII. *sponsus et sponsa cum benedicendi sunt a sacerdote, a parentibus suis vel paranympis offerantur.* quia vero episcopi est designare sacerdotem, quem potissimum velit ista sacra circa coniuges ceremonia defungi, patriarchae Constantinopolitani hanc proprie curam chartophylaci sive cancellario suo demandaverant, ut vel ipse per sese sponsis hoc modo benediceret, vel sacerdotem eligeret qui id faceret, adeo ut citra eius assensum ac iussum nullus presbyter id rite ac legitime posset agere. hoc est quod docet hic noster, dum ait προνόμιον esse chartophylacis τὸ προτροπαῖς ἐκείνων τὰς ἐξολογίας γίνεσθαι. *non sine facultate ac mandato eius adhiberi sponsis a sacerdote ullo nuptiales benedictiones.* quare ille τις τῶν ἐρέων ὃς διὰ τῆς τοῦ χαρτοφύλακος προτροπῆς νυμφίους ἐξολόγει, sacerdos quidam qui citra mandatum ac nutum chartophylacis sponsis benedixerat, suspensionis ob id poena est multatus, ut mox Pachymeres subiungit. est igitur ἐξολογία sacra functio sacerdotis circa sponso, quando in ecclesia rite matrimonio iunguntur; id quod dudum antea me docuerat Nicephorus Bryennius Caesar sub finem libri III commentariorum a me nuper editorum, ubi narrans illegitimas nuptias contra omne fas attentatas a Botaniate invasore imperii cum Maria Augusta coniuge Michaelis Ducae solio deturbati adhuc viventis, refert, cum iam sponsi ambo in ecclesiam venissent, sacerdotem qui ad eam functionem peragendam paratus fuerat (ὁ μέλλων τὴν νυμφονεῖαν τελεῖσαι) collegisse se et quantum piaculi conscisceret reputantem, si bigamum, cuius etiam secunda uxor adhuc viveret; cum muliere cuius item maritus adhuc superstes esset, ecclesiastica benedictione P 389 coniungeret, cunctatum esse prodire ex altari. tunc autem con-

ciliatorem sacrilegarum nuptiarum Isaacium Caesarem alium istius loco sacerdotem submisisse, ὃς καὶ τὴν ἱερολογίαν ἐτέλεσεν, qui nuptialis ritus ceremoniam peregit. haec Bryennius Caesar, qui paulo ante functionem eandem verbo εὐλογεῖν designaverat, de aestu ac scrupulo prioris sacerdotis sic scribens: συναγαγὼν ἐαυτὸν καὶ γνούς ὅπῃ κακοῦ φέρεται μοιχείαν ἅμα καὶ τριγαμίαν εὐλογῶν, ubi εὐλογεῖν idem est quod ἱερολογεῖν: utrumque autem significat sacrum illum ritum quo sacerdos sponso in matrimonium coniungit; quem benedictionem ab antiquis ecclesiasticis scriptoribus Latine vocatum vidimus. in quo tamen est praeterea observandum esse et aliam benedictionem nuptialem, quae coniugibus per verba, ut loqui solent, de praesenti rato iam matrimonio a sacerdote copulatis solet adhiberi; de qua intelligitur illa quaestio quam theologi movent, an sit peccatum consummare matrimonium ante ecclesiae benedictionem etc. vide Sanchez l. 3. disp. 12. caeterum prior illa de qua diximus benedictio est quae hic ἱερολογίας et ἱερολογεῖν vocabulis exprimitur. huc facit Georgii Acropolitae locus, Hist. n. 83. πληροῦσι τὴν τῶν παιδῶν συνείδειαν, τοῦ πατριάρχου Γερμάνου τὰ τῆς ἱερολογίας τελέσαντος. agit de nuptiis Theodori iunioris Lascaris cum Helena filia Assanis Bulgariae regis. adde et titulum can. 6 Neocaesariensis recitati a Matthaeo Blastare verbo γάμος; qui sic habet: περὶ τοῦ μὴ συνσιᾶσθαι τῷ διακομῶντι τὸν ἱερολογήσαντα.

ἰχνηλάτης*) p. 464 v. 9. καθικετεύει ἐν τῶν ἰχνηλάτου παραβολικῶν etc. ait imperatorem, cum videret quosdam inconsulto zelo improbare concordiam cum Latinis initam, congregari iussisse episcopos omnes et monachos; tum ipsum in illo consensu medium orationem inchoasse, rogando ex Ichnelatae Parabolicis, cuius loci ad hoc tempus opportuni plerosque ipsorum recordari confidebat, ne potius mallent imitari avide praefestinantem quam prudenti patientia maturitatem occasionum et rerum expectare cessando solitos. multos dies, ne dicam hebdomadas, in huius sum loci meditatione versatus. cuius cum intelligendi una spes et ratio sita esset in notitia scriptoris in eo laudati, totum me dedi investigationi istorum παραβολικῶν ἰχνηλάτου hic memoratorum, ignotissimi tum mihi operis, quoad eruditissimus iuxta humanissimusque Leo Allatius ὁ πᾶνν primo indicium, deinde etiam copiam perrari eius et Latinis prorsus hactenus incongniti commentarii fecit. totum avide perlegi: quinetiam, quod sic expedire visum est, raptim Latinitate donatum in harum Observationum appendicem conieci, ibi videbit, si tanti iudicet, studiosus lector quem eius hic indigitat imperator locum, dissertatione parabolica sexta, qua fabellis ad id aptis stultitia traducitur eorum quos ipsis statim exordiis longorum negotiorum impa-

*) cf. Glossar. alter. v. ἰχνηλάτης.

tiens abripit aviditas ad fines successusque praevorandos, hic agendum mihi puto de nomine *ἰννηλάτης*, quod cum tamquam proprium istius vel auctoris vel operis ponatur, neutri tamen ex origine convenit; quae mihi fuit causa illud ab eius titulo in Latina interpretatione removendi. primus vocabulum *ἰννηλάτης* ad hunc librum appellandum adhibuit Graecus illius interpretes Symeon Seth, imitatus, ut ipse ait, sed ex parte dumtaxat, Arabem in-nominatum, qui ex Persica dialecto, in quam has parabolicas dissertationes Perzoës ex Indicis originibus transtulerat, Arabice illas reddens, operi titulum imposuit compositum ex nominibus duarum personarum, quarum dialogus maiorem implet partem dissertationis primae et ad secundam etiam extenditur. earum Indica vocabula quae fuerint, nescimus; quorum tamen ut priorum retineri sonus et aliarum literis exprimi debuerat linguarum. ac ne illa quidem memorantur quae in sua interpretatione Persica posuit medicus Perzoës. primus Arabs, qui secundus interpres fuisse dicitur; non solum duos istos interlocutores Arabicis ex origine vocibus indigitavit hisce *Cylile* et *Dimne*, verum etiam operi quindecim dissertationum universo eandem pro titulo praeposuit. id constat ex admonitiuncula Allatiano codici praefixa, quam hic describendam duxi. βιβλίον φυσιολογικὸν μετακομισθὲν ἐκ τῆς Ἰνδίας καὶ δοθὲν τῷ βασιλεῖ Χοσρόῳ ἐν Περσίᾳ παρὰ τινος Περζωῆ σοφοῦ καὶ λατροῦ τὴν τέχνην, καὶ μετενερθὲν εἰς τὴν Ἀράβων γλῶσσαν, παρὰ δὲ Συμεὼν μαγιστροῦ καὶ φιλοσόφου τοῦ Σηθ εἰς τὴν Ἑλλήνων διάλεκτον μεταβληθὲν, καλούμενον Ἀραβιστὶ μὲν Κυλλίε καὶ Διμνέ, Ἑλληνιστὶ δὲ Στεφανίτης καὶ Ἰννηλάτης. ἔχει δὲ μύθους καμπόλλους καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ὠφελίμους. haec ibi; quae sic Latine sonant: *liber physiologicus delatus ex India et datus regi Chosroi in Perside a quodam Perzoë sapiente et medico, translatus etiam in Arabum linguam, a Symeone vero magistro et philosopho cognominato Seth in Graecorum dialectum conversus, vocatus Arabice quidem Cylile et Dimne, Graece vero Stephanites et Ichnelates. habet autem fabulas permultas et omnibus hominibus utiles.* video ex his verbis restare dubium lectori, an Persica et Arabica, quas fuisse diversas ponimus, non una revera et eadem fuerit versio. dicitur enim hic tantum librum hunc ex India in Persidem delatum a Perzoë, ita ut quod additur de translatione in linguam Arabicam, tribui eidem Perzoi queat et intelligi versum ab eo Arabice Chosroi oblatum et vulgatum in Perside fuisse, ubi forte lingua Arabica non incognita vulgo fuerit., verum omnem ambiguitatem tollit quod ad calcem operis subiungitur ab ipso Graeco interprete Symeone Seth, post quintam decimam Dissertationem adscriptum his plane verbis: ταῦτα τὰ ἐς τμήματα ὁ σοφὸς λατρός Περζωῆς μετέβαλεν ἐκ τῆς Ἰνδικῆς εἰς τὴν Περσίδα διάλεκτον, μετακομίσας ἐκ τῆς Ἰνδίας τῷ βασιλεῖ Χοσρόῳ. ἐκ δὲ τῆς Περσικῆς εἰς τὴν

τῶν Ἀράβων μεταβλήθησαν γλώσσαν, ἐκ δὲ τῆς Ἀράβων παρ' ἡμῶν εἰς τὴν Ἑλληνίδα, καὶ εἰς παρ' ἡμῖν μέχει τῆς σήμερον εἰς ὠφέλειαν τῶν ἀναγινωσκόντων. hoc est, ad verbum: *has 15 sectiones sapiens medicus Perzoes transtulit ex Indica in Persicam dialectum a se deportatas ex India regi Chosroï. ex Persica vero in Arabicam versae linguam sunt, ex Arabica demum a nobis in Graecam. et sunt apud nos usque in hodiernum diem ad utilitatem legentium.* ita ibi. unde manifestum est Persicam quae dicitur Arabicamque versionem fuisse plane diversas. cum autem, ut ex prius descripto eiusdem Symeonis prologo constat, titulus *Cylile Dimne* Arabicae versionis proprius fuerit, uti et ipsa illa vocabula Arabica ex origine putantur, dicendum est et Indica archetypa et Persicam a Perzoe concinnatam interpretationem vel caruisse titulo vel aliter inscripta apparuisse. unde quis aequus concesserit nobis, qui non interpretationes Graecam aut Arabicam, sed opus ipsum ortu primo Indicum Latine reddimus, necesse non fuisse Arabicae aut Graecae nomenclationis habere rationem, praesertim cum ea parti tantum operis, hoc est duabus dumtaxat dissertationibus conveniat, quibus coronati et vestigatoris colloquia recitantur. qualesi ex magistris Arabicae linguae an *Cylile* et *Dimne* Graece *στεφανίτην καὶ ἰχνηλάτην*, hoc est Latine *coronatum* et *vestigatorem* significarent. responderunt in *Cylile* quidem agnoscere se aliquid quod *coronae* notionem redoleat, in *Dimne* nihil reperire quod ad vestigii significatum vergat. ex quo fortasse suspicari liceat mendum exscriptoris in ista peregrina voce reddenda. sicut omnino inesse videtur in particula *καὶ*, prout illa cum Arabicis coniungitur vocibus, cum Graeca sit. credibile est enim Sethum scribentem Graecis characteribus Arabicum titulum *Κυλίλε οὐ Διμνέ* posuisse: illud autem *οὐ*, quae copula est Arabibus, Graecus librarius in *καὶ* converterit. refert doctissimus Allatius diatriba de Symeonum scriptis p. 184 prodiisse Ferraria an. 1584 quandam huius operis interpretationem Italicam multis locis mutilam, in cuius prologo legatur hunc librum ex Indica in Agarenam linguam a Lelo Demno Saraceno versum fuisse; ridiculo errore ex eo nato, quod liber idem ab Arabe interprete *Cylile* u. *Dimne* inscriptus fuerit. id valere potest ad comprobandum meum consilium alienae ab originibus nomenclationis removendae, ne similiter errandi cuipiam simpliciori daretur occasio, existimatur fortasse *ichnelaten* no-

nuncupare potuisse. sed de his iam plus satis: alia enim vocant.

καβαλλάριοι p. 328 v. 14. retinui *caballarii* vocabulum in versione idcirco quod existimavi haud sine causa Pachymerem ista voce hic usum potius quam ipsi notissima et obvia *ἱππῶν*. nempe *caballarius* consuetudine iam tum illius temporis non quemlibet equitem sed insignem et primarium sonabat; eratque (id quod hodieque in Italica lingua inde ductum perseverat) in eo verbo nobilitatis quaedam emphasis, minime conveniens equiti gregario. itaque cum noster eiusdem huius initio capituli hunc in modum scribit, ὁ καβαλλάριος Ἀλέξιος ἀνὴρ γεννάδας καὶ ἀνδρικός, intelligendus est eius viri nobilitatem claritatemque isto nomine signasse. nec mihi est incredibile trecentos istos ex eo equitum genere fuisse, qui usu hodie militiae Gallicae *Maîtres* magistri dici solent; quorum videlicet unusquisque alios equites sub se merentes ductat.

καδδηνάλιοι p. 209 v. 21. ita constanter scribitur hoc vocabulum in tribus codd. in hoc et aliis huius historiae locis, unde non videtur dubitandum quin vocem nobis usitatam *Cardinalis* sic tunc Graeci suis literis exprimerent. nec id imputandum ignorationi eius originis ex vocabulo *cardo*. nam hanc haud ignotam sibi declarat Pachymeres l. 5 c. 8, ubi de imperatore scribit καὶ χροσὸν πέμπων καδδηνάλιοις, στροφίγξιν ὁ Ἕλληρ εἶποι ὡς θύρας οὐσῆς τοῦ πάπα. ubi vides vocem *cardinis* exprimi Graeco vocabulo *στροφίγγος*.

καθοσίωσις p. 284 v. 16. καθοσιώσεως ἔγκλημα τοῖς περὶ τὸν Φραγγόπουλον. hi accusati sunt, ut clare docet auctor in consequentibus, coniurationis in imperatorem, quem interficere decreverant, ut ipsi fassi sunt. hinc intelligitur ἔγκλημα καθοσιώσεως dici crimen laesae maiestatis, et quidem in primo capite, ut solent loqui. ad hoc indicandum ideo accommodatur καθοσιώσεως vocabulum, quia vitae personaeque principum res sacrae sunt, quas violare sacrilegium immane sit. unde passim maiestati imperatorum copulatur adiunctum sacrae; et eorum litterae *sacrae* sine addito appellantur, vocabulo etiam Graecis usitato. usurpat et alibi noster καθοσίωσιν hac notione. l. 5 c. 19 καὶ τὸ μείζον ἐκρίνοντο καὶ εἰς καθοσίωσιν; et c. 20 ἀλλ' οὐ πείθον πολλὰ λικαροῦντες, ἀλλ' ἄντικρυς ἐκρίνοντο τῆς πρὸς βασιλέα καθοσιώσεως. denique ut alia omittam loca, l. 6 c. 24 δπαγαγὼν (Μακάριον) δίκη καθοσιώσεως ὡς τοὺς δυτικούς ἀρχοντας κατὰ βασιλέως διεγείραντα.

Κάνης*) p. 231 v. 14. non dubium quin hoc loco Κάνης nomen sit principis, a quo Nogas cum Tocharis missus fuerat et a cuius dominio, ut paulo ante dixit historicus, deficere incipie-

*) cf. Glossar. alter. v. Κάνης.

bat, suas res agens et sibi propriis vindicans quae bello acquirebat. agitur ergo hic de Tartarorum principe, qui magnus Canes P 392 hodieque appellatur. lib. 5 c. 5 scribitur hoc vocabulum per i et inflectitur *Κάνις Κάνιδος*.

κάστρον p. 303 v. 13. de Barlaam et Tzulla Tzycandalae ab imperatore mandatum refert, ambos *πρὸς Νικαίαν ἀπαγαγόν, πρὸ τοῦ εἰς κάστρον εἰσαγαγεῖν, στερεῖσαι τῶν ὀφθαλμῶν*. video hic *κάστρον* pro ipsa urbe Nicaea posse accipi: nam Iustinianus Novella 128 vocem *κάστρον* synonymam voci *πόλις* videtur indicare, dum scribit *ἐν ταῖς πόλεσιν ἦτοι κάστροις*. quod si recipitur, sensus loci sit iussisse imperatorem excaecari Barlaamum et Tzullam in itinere priusquam Nicaeam intrarent. et sunt exempla similium excaecationum obiter factarum, ut Basilacii ad locum Chlempinam dictum prope fontem ab hoc casu deinde nominatum *βρύσις Βασιλακίου*, ut refert Anna Comnena l. 1. his tamen apud me obstat primum quod in illo Iustiniani loco particula *ἦτοι* non expositive sed disiunctive videri potest usurpata, et sic contrarium potius ostendet: nempe *πόλεις* et *κάστρα* diversas res esse. deinde quod utcumque forte minores et mediocres urbes castrorum vocabulo designatae interdum fuerint, id tamen non videtur fieri potuisse in Nicaea urbe maxima, et quae, dum a Latinis Constantinopolis tenebatur, sedes Orientalis Graecorum imperii fuerit. denique quod cum praecedens participium *ἀπαγαγόν*, indicativum praeteriti temporis, significet prius abductos Nicaeam duos illos quam excaecarentur, id tantum factum debere videatur intelligi priusquam in arcem sive *κάστρον* perpetuae custodiae ipsorum destinatum includerentur. docet autem noster alibi Nicaeae fuisse in hunc usum castellum contra vim munitum, quod qui subissent, eorum de liberatione vel verbum dicere capitale foret, unde *ἐλεγκτὴ λήθης carcer oblivionis* vocabatur, ad quam vocem quae annotavimus vide, si tanti est *).

κέλλα p. 213 v. 18. *ἐκεῖνος (ὁ πατριάρχης Ἀρσένιος) εὐθύς τὴν κέλλαν ὑποδύμενος*. cella ergo cubiculum dicitur non monachorum solum sed et aliorum: nam patriarcha tunc non videtur in monasterio fuisse.

κελλύδριον p. 270 v. 19. cellulam verti. est *κελλύδριον ὑποκοριστικόν* in tertio diminutionis gradu. puto autem significari sacellum cui adiuncta esset domuncula. id suadet mentio S. Nicolai, cui dicata videlicet esset aedicula. nota est ex vetustissimis scriptoribus *cellae* usurpatio pro loco religioso cuiuspiam cultui dicato.

Κελτοί p. 486 v. 17. unde essent hi qui *Celli* vocabantur Constantinopoli, docet Vaticanus paraphraestes hunc locum sic ex-

*) cf. Glossar. alter. v. *κάστρον*.

primens: τὸν δὲ Κότυν τοῖς Ἀλαμάνοις δοὺς *κρεπαννύων* etc. ergo Celti Pachymeri dicuntur Alamanni.

κέρας p. 524 v. 2. κατὰ τὸν λιμένα τὸ Κέρας ἀποβάτης νηός. agit de Ioanne Lazorum principe Constantinopolim appellente ad portum *Ceras* dictum. πόλπον sinum appellat Procopius l. 1 de Aedificiis c. 5, originem etiam nominis indicans: ἀμφὶ τὸν πόλπον, sit, ὅπερ Κέρας οἱ ἐπιχώριοι Κεροέσσα τῇ Βύζαντος μητρὶ τοῦ τῆς πόλεως οἰκιστοῦ ἐπωνύμως καλοῦσι. hoc est ex nova versione Claudii Maltreti: *circa sinum ab indigenis dictum Cera, de nomine Ceroéssae matris Byzantis qui urbem condidit.*

P 393

κλέπτειν p. 352 v. 4. inter sordes cralis Serbiae numerat illautum et tumultuarium cibatum, nulla munditie mensarum, nullo ordine ministerii, cunctis pro se quoque aviditate venatoria, quidquid quasi furtim arripuerant, vorantibus. talem quandem subesse intelliget notionem verbo κλέπτειν hoc loco posito, si quis mentem sententiae perspexerit.

κλίμακας p. 411 v. 16. non dubitavi Latine vertere *scalas equestres*, hoc est, ex equorum ephippiis utrinque pendulas, recentiori equitandi disciplina. nam heroicis temporibus Graeciae Latique instrumentum istud quo pedes equitantium sustinentur, usu ignotum, nomen non habuit. postera aetas et rem et vocabulum invenit. Graecis quidem citerioris aevi id ἀναβολεύς dictum est, Latinis scala. utriusque testis Suidas, ἀναβολεύς δὲ inquit ἡ παρὰ Ῥωμαίοις λεγόμενη σκάλα. ex quo vocabulo suas hic κλίμακας Pachymeres traxit. res enim clamat ipsa agere illum de stapedibus sive stapedis aut stapiis, quas subices podaneos Budaens dixit. ego scalae nomen, testimonio Suidae ante multa iam saecula in hac notione Latinis usitatum, κλίμαξιν Pachymerianis rependere debui. est autem ratio in promptu car stapia scala dicta sit, quod videlicet inscendenti equum homini scalae vicem praestet.

πνώμενοι p. 368 v. 2. περὶ, τὸ τοῦ λόγου, τὰ δὲ πνώμενοις ἐπέκειαν. erant, inquit, patriarcha et ei assistentes episcopi, ad mentionem ipsis reconciliationis cum Latina ecclesia factam, similes iis quibus auricula pennae affricu leni stringitur, etsi revera id obiter et perfunctorie, non autem, ut videri volebant gratificantes imperatori, libenter et iucunde audirent. ad blanditias titillationem et γαργαλισμόν referri proverbialiter a veteribus stricturam auricularum affricu pinnulae, demonstrare accuratius debeo propter causam quam mox referam. Locius libro περὶ ὀρχήσεως non longe a principio Cratinum inducit accensentem Lycino quod sederet in theatro spectans saltantes et cum voluptate audiens tibiaram cantus et mollium ac lascivorum carminum sonos: κάθησθαι καταλούμενος Θηλυδρίαν ἄνθρωπον δρῶν ἐσθῆσι μαλακαῖς καὶ ἔσμασιν ἀπολάστοις ἐναβρυνόμενον, καὶ μμούμενον ἐρωτικά γύναια τῶν πάλαι, τὰς μαχλοτάτας Φαι-

δρας καὶ Παρθενόνας καὶ Ποδόνας τινάς, καὶ ταῦτα πάντα ὑπὸ
 κρούσμασι καὶ τερετίσμασι καὶ ποδῶν πτύπῳ etc. tum paulo post:
 κάθησθαι τὰ ὅμοια πεπονθῶς τοῖς τὰ ὅσα περὶ κνωμένους. ex
 quibus manifeste patet: audire cum voluptate cantilenas et nume-
 rosum strepitum saltantium, caeterisque aurium deliciis affici, a
 Luciano dici pati rem similem iis quibus auriculae penna strin-
 guntur. confirmatur id ipsum evidentius ex alio eiusdem Luciani
 loco, in libro περὶ διαβολῆς de calumnia, ubi ait οἷδα γοῦν τινάς
 οὕτως ἡδέως γαργαλιζομένους τὰ ὅσα ὑπὸ τῶν διαβολῶν ὥσπερ
 τοὺς περὶ κνωμένους. scio igitur quosdam tam suaviter de-
 liniri solitos auditu calumniarum, ut ii quibus auriculae penna
 stringuntur. haec afferenda testimonia fuerunt, ut interpreta-
 tionem huius Pachymeriani loci nostram tueremur adversus con-
 trariam ei sententiam paraphrastae Vaticani, qui pro his quae apud
 nostrum auctorem in duobus optimis codicibus B et A leguntur de
 patriarcha et patribus synodi, περὶ τὸ τοῦ λόγου, τὰ ὅσα
 κνωμένοις ἔδωκεσαν, sic reddit: οἱ δὲ οὐδ' ἄκροις ὡς ἀκοῦσαι
 ἠέλγοντο, illi autem ne summis quidem auribus audire susti-
 nebant. perperam omnino, ut saepe alias, et contra auctoris
 mentem locique sententiam, quae plane exigit hic intelligi patriar-
 cham et episcopos, ut imperatori gratificarentur, cui obistere P 394
 non poterant, simulasse se libenter audire quod is proponebat de
 ineunda cum Latinis pace, cum revera intus in animo id aversa-
 rentur et nonnisi perfunctorie audirent, intimum et verum animi
 sensum exprimere non audentes, nec adeo id necessarium putan-
 tes, quod confiderent rem ad extremum successu carituram. his
 ex occasione adiungam locum 2 ad Timoth. 4 3, ubi fit mentio
 hominum κνηθομένων τὴν ἀκοήν, hoc est, ut vulgatus elegan-
 ter vertit, prurientium auribus, ἰσθδυναμεῖν huic enarratae hoc
 loco formulae ex mente Hesychii. nam is ubi exposuisset κνηθό-
 μνοι τὴν ἀκοήν per haec verba: ζητοῦντές τι ἀκοῦσαι καθ' ἡδο-
 νήν, quaerentes aliquid audire ad voluptatem, postea κνωμένοι
 interpretatur aequivalenti vocabulo κνηθόμενοι.

Κόκκοι p. 489 v. 16. quos dicat hic Pachymeres Cocco-
 monachos, Vaticanus ipse videtur ignorasse paraphrastes: nam
 hoc verbum omisit, ut caetera fere quae non intelligit transilire
 consuevit. ne proprium id nomen putem, obstat numerus: nam
 quae ratio patitur ut multi nomine uno velut proprio sint usi?
 an peculiaris quaedam monachorum sodalitas hoc vocabulo desi-
 gnata est, sic forte appellatorum a colore vestis coccineum prae-
 ferente quippiam? id quidem suspicabar; et fulciebat coniectu-
 ram quod statim subiungitur, fortassis expositive, καὶ τοὺς
 κατ' ἐκείνον, quod licet interpretari et eos qui circa illum, nempe
 imperatorem, erant. non paucis huius historiae locis, praesertim
 capitibus 2 et 18 l. 4, video indicari Iosephum ante patriarcha-
 tum adhuc monachum assiduum fuisse apud imperatorem, adeo-

que, quod hinc sequitur, in palatio diversatum, utique non solum: nam et illi adhaesisse sui instituti comites pronum est creditu, et fratribus aut filiis imperatoris alios monachos similem operam navasse non est inverisimile. quid si opinemur hos quasi palatinos monachos, etiam ut caeteros domus regiae ministros vestitus aliquo genere aut colore a caeteris discretos, κόκκους μανχούς vecatos, forsitan quod coccineum aliquid gestarent. ego tamen ἐπέχω, plus lucis in hac caligine alicunde, si forte affluat, opperiens *).

κόλυβα. 1.6 titulus c. 12 (p. 10). sic habet, τὰ συμβάντα πατριαρχῇ διὰ τὴν τῶν κολύβων ἀποστολήν. Vaticanus κολύμβων legit; qui quidem hoc loco non describens auctorem, sed more suo liberrime παραφράζων, sic scribit: ἐν ταῖς ἐκπαιμασίαις, ὅλον τῶν χαλκῶν πινάκων, αἱ τὸν ἐφθὸν σίτον φέρουσιν, ὡς (legendum puto ὄν) ἡ συνήθης γλῶττα κόλυμβα λέγει. hinc habemus ἐφθὸν σίτον lingua Graeca vulgari κόλυμβα dictum. sed multis experimentis comperta mihi huius paraphrastae indiligentia, non satis illi fidere possum, ut auctoris ipsius nostri duobus exemplaribus optimis B et A probatam lectionem huius vocabuli non praeferam, praesertim cum ei palam suffragetur Suidas. lego igitur κολύβων, non κολύμβων, et voce κόλυβα intelligo, sic docente Suida, σίτον ἐψητόν *frumentum coctum*. Pachymeres in hoc c. σίτον ἐφθὸν vocat, idem, ni fallor, quod antiqui molam vocabant, farris nempe moliti farinam inspergi hostiis solitam. significat ergo hic locus solitum tunc Constantinopoli fuisse in festo Hypapantes offerri patriarchae sacris operanti patinas plenas isto farre tosto, quibus cum bene precatus solemni benedictione fuisset antistes, eae ut sacra apophoreta distribuebantur praesentibus, et una earum mittebatur ad Augustum, quam mos erat ei praedenti offerri sub secundam mensam inter bellaria. hoc sonant haec nostri verba: ὅν (patinarum nimirum earum quas ἐκπαιμάτων πλατείαι vocat) ὡς ἀπαρχή τις ἡ κρείττων τῷ βασιλεῖ προσήγαστο ἐπιδόρητος. vide quas dicimus verbo πλατεῖαι ἐκπαιμάτων.

P 395 ἀπὸ κοιλίας φωνεῖν p. 379 v. 6. vocat propria auctoritate sine idoneo testimonio in causa sua loqui ἀπὸ κοιλίας φωνεῖν, proverbiali opinor formula ex iis ducta sacrae Scripturae locis quas Pythonissarum mulierum ventriloquarum meminere Act. 16 16 et 1 Reg. 28, ubi pro eo quod vulgatus habet v. 3, *Saul abetulit magos et ariolos de terra*, LXX legunt περὶ τοὺς ἐργαστομένους, *astulit ventriloquos*. et ib. v. 7, *dixitque Saul servis suis: quaerite mihi mulierem habentem Pythonem*. LXX ζητήσατέ μοι γυναῖκα ἐγγαστρίμυθον. spiritus malus qui Python vocabatur nomine ducto a Graeco verbo πυθίσθαι ex συνθάνειν, quod responsa ederet, Hebraeis loco illo c. 28 1 libri Samuelis

*) cf. Glossar. alter. v. κόκκοι.

vocatur **ὄβ** *Ob*; quae vox libri Iob c. 32 20 utrem significat, quia scilicet daemon iste insidebat ventrem phanaticarum istarum, ex eoque in modum utris inflato voces emittebat, quas stulti consulentes pro oraculis habebant. hinc quae quis proprio sensu sine maiorum auctoritate affirmaret, *ἀπὸ κοιλίας φωνεῖν* Pachymeri dicitur.

κοινόν p. 280 v. 16. *ὑπὸ τόμῳ κοινῷ γεγονότι*. cave putes *κοινῷ* adiunctum hic esse nominis *τόμῳ*. est enim *κοινόν* neutrum substantivum, coetum communem et corpus universum Constantinopolitani cleri in unum congregatum significans, notionem antiquis etiam usitata. quid sit autem hunc conventum haberi *ὑπὸ τόμῳ* *sub tomo*, dicetur verbo *τόμος*. vide etiam verbum *ὑποψήφιος*.

κοινωνικός p. 378 v. 3. *κοινωνικός δὲ εἶναι τῇ ἐκκλησίᾳ*. sic loquens Veccus non ea communione se coniunctum ecclesiae dicit, qua quilibet Christianus, etiam laicus, ei adhaeret, sed alia peculiari, adscriptorum clero propria, et proventibus ecclesiasticis eo nomine participantium. quo pertinent superiora his contigua eiusdem Vecci verba: *αὐτὸς γὰρ εἰσιμιος εἶναι καὶ ὀφειλμιον ἀποδέσθαι καὶ πᾶσαν ἀρεῖναι τὴν πρὸς αὐτὸν πρόσδοον*. videtur aliquid hodie simile in usu curiae Romanae, ubi notarii quidam Apostolici *participantes* dicuntur, quae vox *κοινωνικοῖς* respondet, ad differentiam aliorum.

κονοσταύλος. sic scribit passim hoc vocabulum Pachymeres, pronuntiationem, ut apparet, Francorum, a quibus id nomen Graeci sumpsere, propius assectatus. illi enim *constable* hanc dignitatem vocant. et sic; ut est credibile, tunc quoque per Orientem, ubi multi versabantur, proferebant. hoc admonendum visum, quoniam alii longe aliter id nomen efferunt, et ne quis me in versione conostaulum reddere miretur.

κόντος p. 181 v. 2. vocem Comitatus, ut dignitatem notat, scriptoribus citimae vetustatis tritam, Pachymeres hic exprimit, prout vulgo pronuntiarum ab Italis solebat, *conto*, aut ut effertur hodie *conte*; quod Graeca *κόντον* reddit et nos *contum* expressimus. rem autem ipsam quod attinet, etiam Pachymeres passim iniquior Latinis *contum* hunc, de quo agit, ambiciose vocatum a suis dicat, quasi ampliori vocabulo quam modus eius domesticae dignitatis ferret, tamen cum hunc Genuensem nominatum dicat *Vintimilia*, audiui ex iis qui antiquitates Genuensium perspectas habent, revera comitis nomen isti familiae ex vetustissimo tempore tribui consuevisse. verum fortasse nostrum movit, ut istam nimis splendidam civis Genuensis appellationem putaret, quod maximi tunc principes ea honorari satis haberent. quo pertinet, quod eiusdem libri c. 8 scribit, de Carolo agens rege Siciliae: *ἀδελφὸν ξῆγος τῶν Φραγγίσκων ὄντα καὶ εἰς κόντους τεταγμένον τὸν Κάρολον*. Carolus nimirum, frater S. Ludovici regis Fran-

corum, quando vocatus est ad regnum Neapolitanum et Siculum, comes erat provinciae, unde *conte* ab Italis tunc vocabatur. quo etiam contentus titulo tunc erat, princeps licet in paucis opulentus et praepotens, dynasta Sabaudiae. Cantacuzenus l. 1 c. 40 p. 120 ed. Reg. *ἐνύθοντο ὡς τοῦ τῆς Σαβωδίας ἀρχοντος, ὃν κόντον ἡ Λατίνων γλῶσσα καλεῖ* etc.

Κοντοσκελίον p. 365 v. 14. reperio apud Petrum Gylhium in Topog. urb. Constant. l. 1 c. 20 mentionem portae condescalae, quae Graece *κοντόσκελος* dici potuit. forte illi vicinum et ex ea nomen ducens navale olim istud fuit Contoscelium dictum, quod tunc dirutum reaedificare voluisse Michaël Augustus hic dicitur.

Κορδοκούβας p. 430 v. 18. pronum suspicatu est lingua Mysorum cordocubae vocabulum aliquid ex oleris notione duxisse, propagatum forte ex quadam corruptione Graecae vocis *κόρχορος* notissimam designantis oleris speciem, et vulgari olim adagio celebratae, *καὶ κόρχορος ἐν λαχάνοις*.

κορτινάριοι p. 321 v. 3. quatuor genera palatinorum ministrorum gradatim dignitate crescentia memorat, Bardariotas ostii custodes instar Helvetiorum, cortinarios, cubicularios et admissionales. cortinariii fuisse in aulico satellitio ii videntur, quorum erat munus ad cortinam, extra velum intimum, *la Portiera* cubiculi regii, praestolari subitos nutus et fortuita imperia principis, et admissionibus ministrare.

Κορυφώ p. 508 v. 17. est hic *Κορυφώ* recentius nomen insulae Corcyrae, hodie et ex aliquot retro saeculis vulgo *Corsu* dictae; quod ideo retinere in interpretatione debui, quandoquidem id auctor sciens usurpat, veteri sibi non ignoto praeferens; uti etiam in *μορέφ* vel *μορέφ*, pro Peloponneso, et in similibus feci.

Κράλις l. 5 c. 6. saepe nominat Pachymeres *Κράλι* *Σερβίας*; quam vocem etsi non ignoro a quibusdam pro appellativa accipi aequivalente vocabulo *βασιλεύς*, tamen cum et noster et Cantacuzenus et alii eam retineant, nec verbo *βασιλεύς* commutent, non est quod nos dubitemus idem facere: alioqui nec Sultanem Persidis nec Canim aut Canem Tocharorum nec Mepe Iberiae dicere deberemus, sed regis nomen pro istis vocibus ponere, quod nemo probaverit.

λαμπίναι p. 156 v. 8. *ἐν λαμπίναις*. ita uterque cod. B et A: nam Vat. haec omittit. *λαμπίνη* quid sit, non reperio. P 397 nimirum ex usu fortasse linguae vulgaris Pachymeri obreperit, ut: pro *η* in hoc vocabulo poneret: nam *λαμπήνη* nota iam vox est. Hesychius: *λαμπήνη* εἶδος ἀμάξης ἐφ' ἧς ὄχουσνται ἑνοί, ἀπήνη, ἧ ἄρμα σκεπαστόν. haec ille, congerens multa quae simul integram vocis quam explicat absolunt notionem. et sane omnia quadrare videntur in hunc locum et in mente scriptoris

fuisse. illa porro verba: ταῦτα γὰρ ἦσαν τὸ πάλας, videntur respicere festum scenopegiae aut tabernaculorum a Iudaeis olim celebrari solitum in memoriam vitae a patribus in tabernaculis transactae per annos quadraginta in deserto. etai autem Scriptura ubi hoc festum praescribit, meminerit tantum diserte tabernaculorum erectorum extra domos, satis tamen pronum creditu est adhibita ad hunc usum plaustra ramis virentibus superne tecta, et caetero splendore varii ornatus agrestis festivitatis laetitiae celebrandae accommodata, quae hic noster λαμπίνας vocat.

λειτουργγεῖν p. 374 v. 17. hoc loco res ipsa exigit ut τὸ λειτουργγεῖν non simpliciter sonet missam sive sacram liturgiam celebrare, sed id facere simul cum Latinis, iis una communicando; in quo erat sita schismatis amotio: nam schismatici Graeci Latinos ut excommunicatos et haereticos in consortium sacrorum admittere recusabant.

λέπας p. 385 v. 10. ὡς λέπας πέτρας. vetus proverbium ex Aristophane in Pluto, ubi Chremylum sic loquentem facit sub finem

ὡς εὐτόνως, ὃ Ζεὺ βασιλεῦ, τὸ γρόδιον

ὥσπερ λέπας τῷ μειραλίῳ προσίσχεται.

ad quem locum sic annotat vetus scholiastes: λέπας κογγύλιον ἐφιζάνον ταῖς πέτραις ὅτ' αὐταῖς προσπῆγγνται, δυσάποσπάστως ἔχον, ἐπειδὴν τις αὐτοῦ βουληθεῖη λαβεῖν. similia idem docet ad versum hunc alium eiusdem Aristophanis in Vespis, non longe a principio,

προκαθεύδει πρὸ πάνυ

ὥσπερ λέπας προσεχόμενος τῷ πλονι.

idem alii scriptores tradunt. *lepadem* hanc concham Plautus Latine vocat non semel. Plinius tamen videtur *buccinum* appellare. ubi enim l. 9 c. 36 *buccinum* dixit esse *minorem concham ad similitudinem eius buccini quo sonus editur, unde est causa nominis*, paulo post addit: *buccinum nonnisi petris adhaeret, circaque scopulos legitur* *).

μακαρίτης p. 282 v. 16. ἐκ Γερμάνου τοῦ μακαρίτου. aliquando credidi designari hoc loco S. Germanum P. C. scriptis clarum, qui Christi anno 714, imperante Anastasio Augusto, ex Cyzicensi sede in Constantinopolitanam est translatus. impellebat ad sic opinandum mentio antiquitatis bis hoc loco repetita, quasi indicans Germanum hunc patriarcham novum ex ultima vetustate exempla et praecepta emendandae ecclesiae inde usque ab actis et scriptis sancti Germani accersere studuisse. verum re attentius considerata probabilius existimavi agi hoc loco de Germano longe recentioris memoriae patriarcha, cuius mortem et elogium habes

*) cf. Glossar. altorum.

apud Acropolitam in imperio Ioannis Ducae Batatrae sub quo floruit; *ἔτυχε μὲν πρὸ καιροῦ τὸν πατριάρχην Γερμανὸν τὰ τῆδε κα-
ταλιπόντα πρὸς τὰς θείας ἀπᾶραις σκηναῖς, καλῶς καὶ δόξως βιά-
σαντα καὶ καλῶς τὴν αὐτοῦ ποιμάναντα πόλιν.* sic Acrop. p. 39
Hist. ut hunc potius indicari hic putem, suadet vox *μακαρίτης*
civilem magis quasi quemdam, ex usu Graecorum, quam religio-
sum, qualis sanctis ab ecclesia declaratis debetur, honorem desi-
gnans. P 398 praeterea recentioremem quandam defunctorum memoriam
indicans. non enim qui ante multa saecula sunt mortui, cum
nominantur, *μακαρίζεται* dici solent, sed *οἱ προσφάτως τελευτή-
σαντες*, quos qui viderint adhuc vivant. sic huius libri c. 23
Irenem Augustam Ioannis Ducae uxorem, quae commodum eodem
cum hoc Germano vixerat tempore et ante virum decesserat, *μα-
καρίτιδα* vocat. nullo igitur modo agit hoc loco Pachymeres de
sancto Germano patriarcha illo vetustissimo, quem si nominaret,
non *μακαρίτην* sed *μακάριον* diceret, verum de isto altero qui vi-
ginti circiter annis prius decesserat memoriam sui laudabilem re-
linquens.

μαμάκουθος *) p. 369 v. 1. vituperat hic Pachymeres
patriarcham et antistites, qui ei aderant, quod non acriter ob-
stiterint primae propositioni reconciliationis ecclesiae Graecae cum
Latina, sic suum animum ostendens schismati addictum et aver-
sum a pace, utcumque aliud aliquando simulaverit. *μαμακούθους*
autem Graecos illos praesules vocat, stultitiae illos insimulans,
ut ostendit, quod mox adiungit quasi declarandi gratia, *ἀνα-
σθητάς τῶν πραττομένων ἔχοντες*. id porro vocabuli mutuatus
videtur a suo Hesychio, quem librum ipsi fuisse familiarem ex
aliis locis intelligimus. in Hesychii vero lexico hodie legitur *μα-
μάκουθος* *μωρός*. verum ego non dubito quin in suo meliori ex-
emplari Pachymeres legerit *μαμάκουθος*: unde hic posuit *μαμά-
κουθοι*. id colligo ex Eustathio, qui (ad v. 562 et 563 Od. s
*Ἐλπήνωρ δέ τις ἔσκε νεώτατος, οὔτε τι λίην ἄλκιμος ἐν πολέμῳ
οὔτε φρεσὶν ἤσιν ἀρηρώς*) multos enumerans stultitiae infamia
celebres, post Sannam Coroebum Margiten, quorum notissima de-
mentia in proverbium et scomma simili vitio laborantium transie-
rit, haec adiungit: *ὁμοίως δὲ καὶ τὸν Μαμμάκουθον καὶ τὸν Με-
λιτιδὴν καὶ τὸν Ἀμφιετιδὴν, οἱ διαβόητοι ἐπὶ μωρίᾳ ἦσαν*: *simi-
liter autem et Mammacuthum et Melitidem, necnon Amphieti-
dem, qui celebres insania fuere*. ubi significat ista propria fuisse
nomina insanorum quorundam, quae deinde in similitum ipsis ap-
pellationem translata fuerint, prout de Sanna nominatim obser-
vaverat, sic antea scribens: *τὸν μωρὸν οἶδαμεν Σάνναν καλεῖ-
σθαι ὡς ἀπὸ τινος κυρίου ὀνόματος, stultum scimus Sannam vo-
cari tanquam a quodam proprio nomine*. cuius rei testem citat

*) cf. Glossar. alterum.

Cratimum comicum, ita continue subiungens: καὶ παράγεται Κρατίνος καμφοῶν τοιοῦτον τὸν Θεοδοσίδην Σάνναν. quia vero Eustathius constanter hanc vocem cum duplici μ scribit, forte sic ea apud Pachymerem, etsi ambo codd. optimi B et A concorditer cum unico μ scribant, emendanda fuerit. Vaticanus solitae sibi licentiae in hoc prae caeteris capite indulgens, cum alia passim in eo scripta verbis quibus libuit effert, tum in hac vumps quiddam *καινοτομεῖ*. sic enim habet: μάκουθοί τινες ὄντες. videtur autem ex alia origine hanc vocem accersere, nec viri singularis olim fuisse nomen proprium agnoscere, sed propagatam putare ex verbo *μακοῶν*, quod Hesychius exponit *παραφρονεῖν, προσποιεῖσθαι μὴ ἀκούειν, desipere, simulare se non audire*. et hanc potissimum secundam dissimulati auditus notionem huic sic a se decurtato vocabulo imputandi occasionem fortasse sumpserit ex eo, quod paulo superius legerat apud auctorem, patriarcham cum synodo ab imperatore provocatos ad serio cogitandum de ineunda cum Latina ecclesia concordia *ἐπιπολαῶς ἀκηκοῖναι perfunctorie audisse*, et cum rem aversarentur, non tamen obstitiisse, sed quasi dissimulantes se percepisse quod dictum fuerat, astuto silentio lucrificasse invidiam aut periculum palam resistendi: οὐ γὰρ ἦν αὐτοῖς ἀντιστῆναι non iis inerat resistendi vis. eos tamen non se continuisse intra fines merae dissimulationis aut silentii, sed praeterea etiam, ut imperatori gratificarentur, significasse placere sibi mentionem illatam ab eo pacis, manifeste affirmat noster, ut ostendimus superius verbo *κνωμένοι*. quare non illos *μαμακούθους* aut *μακούθους* idcirco vocavit, quod simulaverint P 399 se non audire, sed quod declaraverint sibi probari quod proponebatur, haud satis providentes quid inde consecuturum esset, in quo ponit stultitiam eorum hoc verbo reprehensam.

μανδύας p. 262 v. 11. Hesych. *μανδύας εἶδος ἱματίου Περαῶν πολεμικόν*. forte *πολεμικοῦ*. Eustathius ad Od. τ sub principium: Ἀἴλιος Διονύσιος λέγει ὅτι Περσικὸν ὄνομα καὶ ὁ μανδύας. Ἰσως δέ, φησί, φαινόλη. ait *Aelius Dionysius Persicum esse nomen mandyam. similis autem est penulae*. veteres glossae verborum iuris *μανδύας ἱμάτιον, τὸ λουρίκιον*. sed haec ut tiara et alia cum res tum nomina ad usum sacrorum sunt translata. docet eruditissimus pater Goar O. P. (notis ad missam S. Ioannis Chrysostomi p. sui Euchologii 113) fuisse mandyam inter pontificales vestes id quod cappam sive pluviale Latini Christianorum rituum expositores vocant. a qua nec forma nec notione multum abest penula; quam ad sacrorum usum iam tum ab Apostolicis accommodatam temporibus non immerito viri doctissimi suspicantur ex Pauli loco 2 ad Timoth. 4 13. fuit praeterea mandyas propria monachorum vestis ex humeris ad pedes usque defluens et totum ambiens corpus, a parte sola anteriori aperta; qualem etiam in ecclesia Graeca retinere in pontificatu

ii solebant qui erant ex monachiis promoti. ex quo genere cum esset Arsenius ex Apolloniensi monasterio ad thronum patriarchalem olim assumptus, ut tradit Gregoras l. 3, non mirum si mandyam etiam extra sacras gestaret functiones. nam civili et ordinario vestitu fuisse tunc indutum illum cum privatim et familiariter imperatorem domi suae inviseret, res ipsa exigit. nondum me poenitet *μανδύαν* sacram penulam hoc loco vertisse; et qui perpenderit quae de penulae forma et usu a veteribus traduntur, et ea cum traditis de mandya contulerint, haud multum, ut spero, repugnabunt. vide et Codinum saepius vocem *μανδύας* usurpantem.

μαρμούτζας p. 282 v. 8. *μαρμούτζαν προσωνόμαζον, προσάπτοντες ὄνομα Περσικόν.* erat igitur *μαρμούτζας* nomen Persis familiare; quod in ea gente multi proprium haberent. Id autem idcirco a maledicis Germano imponebatur, quod is, ut paulo post dicitur, remotiorem originem generis a Gabra urbe Persidis, propinquiorem a Lazis duceret. codex Allat. *μαρκουτζάν* legit, Anonymus vero me, quem Allatius exscribit in Exercit. contra Creyglonum p. 605, *μαλχουτζάν.* et fortasse *μαρκουτζας* in Barberino legendum fuit, fallente in ms similitudine characterum *μ* et *κ* *).

Μάρκου p. 28 v. 9 et p. 102 v. 18. Dyrrhachiensi episcopo pro Michaële Palaeologo adhuc privato et tum periclitante ac sollicito deum oranti audita vox refertur incognita, nullam ad linguam pertinens, *Μάρκου*, quam sibi recitatam Manuël Disypatus episcopus Thessalonicensis sic est interpretatus, ut portendi per eam imperium Michaëli dicaret: indicari enim isto vocabulo, ex primis sex vocabulorum literis *ἀνπροστίως* conflato, hanc sententiam divinitus ostensam: *Michaël Augustus Romanorum Palaeologus ocyus vocabitur.* sic Latine expressimus servata elementorum veritate illa Graeca: *Μιχαήλ ἀναξ Ρωμαίων Παλαεόλογος ὀξέως ὑμνηθήσεται.*

P 400 *ματρώνα* p. 83 v. 20. matronae nomen id veteri usu Romanorum sonat mulierem patriciam et gente nobilem. Clemens in Actis Petri: *ὡς καὶ τῶν εὐγενῶν γυναικῶν τὰς περιφανεστέρας, καὶ αἷς ὁ λόγος ματρῶνας οἶδε καλεῖν.* ait ergo noster solitum Theodorum Augustum viris domo minime nobilibus, caeterum apud se gratiosis, conciliare matrimonia virginum patriciarum, quibus illi deinceps matronis ampli ac beati forent.

Μεγαλοβλαχίται p. 83 v. 11. in his apponenda post *καλῶν* distinctiunculae notula fuit, quae mss deerat; ne dici videretur Achillem iam tum suo tempore Phthiotas suos Megaloblastitas appellasse. sed et cum participium *καλῶν* Ioanni adiungitur, id ita intelligendum, ut non solus ita eos vocaret: commu-

*) cf. Glossar. alterum.

niter enim ea tempestate invaluerat ut Thessaliae montana Magna Blachia vocarentur. Nicetas in Balduino Flandro p. 313 ed. Basil. an. 1557: ἐπὶ δὲ τούτοις καὶ ἄλλος τις τὰ Θεσσαλίας κατέχων μετέωρα, ἃ νῦν μεγάλη Βλαχία καλεῖσθαι, τοπάρχης ἦν τῶν ἐκεῖ. huius, qui tempore Balduini Megaloblachitis imperitaverat, unus e successoribus fuit hic Ioannes Michaëlis despotaë nothus, de quo hic Pachymerea. meminit etiam μεγάλης Βλαχίας Georgius Acropol. Hist. sect. 15 p. 23 ed. Reg. et sect. 38 p. 33.

μέλαιοι p. 478 v. 3. τὸ δὲ τῆς μάχης — μὲν ἐφείτο. haec valde perplexa sunt, more ac indole auctoris, non raro quaedam dimidiata congerentia. videtur autem hic summatis et fastigia carpens indicare quae essent tunc hominum querelae de scriptis Vecci. porro vox μέλαιοι sic ibi abrupta pendet, punctis clausa in utroque ms B et A: nam Vaticanus hunc locum, ut fere caeteros difficiles, securus transiit. μέλειον, ut notum est, significat *in cassum*; unde et nomen μέλειος est, vanum et supervacaneum sonans. si emendatione curandus hic locus esset, posset rescribi μέλειον, ut intelligeretur dogmata moveri frustra, incassum, intempestive. sed melius citra ullam in contextu mutationem intelligemus commemorari summarie et per inchoatas tantum sententias, quae tunc ore vulgi contra Veccum et ei adhaerentes iactabantur, haec nimirum, *moveri ab ipsis intempestive dogmata, vanos esse homines et inania miscentes iurgia*-etc. explerique incompleta oratio posset repetendo τὸ ὅτι superius positum, in hunc modum, ὅτι κινεῶνται δόγματα, ὅτι μέλαιοι εἰσι etc. mox recitat verba ipsa reprehendentium Veccum et sequaces eius: εἰτα ὑμῖν ἐφείτο etc.

μεσάζων p. 352 v. 16. Chronicon Constantinopol. μεσάζοντα nomen dignitatis agnoscit, quam cum magni ducis, magni domestici et protostratoris et protovestiarrii dignitatibus amplissimis comparat, et eam tunc tributam memorat cuidam Cantacuzeno, quae erat familia ex primariis. unde intelligimus magistratus id nomen fuisse in Constantinopolitana aula in primis splendidi, cui proportionem similem apud suos Serbos hic memoratus Georgius gereret. sequestrum Latine dicere poteram: sed cum sit, ut dixi et Meursius observat, dignitatis propriæ Graecorum nomen, usitatum ipsis vocabulum retinere satius est visum *).

Μεσοθινία καὶ Μεσοθινῖται p. 310 v. 8. Alizonas, P 401 sive ut Eustathius scribendum praecipit plerisque non obtemperantibus, Halizonos, memoratos Homero Herodoto Straboni Stephano et aliis, quamquam cum aliqua scripturae varietate, Scythiae Europaeae populos, communi Graeciae Byzantinae recentioris dialecto *Mesothinitas* dictos credendum scilicet Pachymeri est. ad intelligendam autem eius appellationis rationem affulgere

*) cf. Glossar. alter. v. μεσιτεύοντες.

forte lux nobis a Plinio poterit, qui l. 5 c. 80 Halisernem (nisi error in scriptura est) eorum civitatem in ea ora collocat quam idem deinde c. 92 a Thynis universam docet habitatam; unde quod in media Thynia essent facile Mesothyni a Graecia dici poterint. a qua etymologia si quis abhorreat ob discrepantem scripturam vocis, Thynia per y scripta, a Thinia Pachymeri memorata, quam ille ubique per i scribit, accipiat aliud veriloquium in Strabonis testimonio fundatum. is enim l. 13 in Troadis descriptione Allazonium oppidum Halizonum istorum, quos alii, at indicavi, Allazonas vocant, collocat ad laevam Aesepi amnis: quia enim *θῆν* littus Graecis sonat, Halizones inter littora hinc fluminis Aesepi hinc Propontidis sitam regionem incolentes merito *μεσοθύνται* dicti fuerint. nec omittenda ex occasione declaratio loci nostri auctoris c. 9 l. 1, cui quae hic diximus faciem praeferrunt. scribitur ibi sic: *τότε δὲ καὶ τοῦ Παλαιολόγου εἰς κεφαλὴν τεταγμένον μεσοθύντας καὶ αὐτῶν ὀπτιμάτων ἐκείνου προστάτης, καὶ τὰ πολλὰ κατ' Ἰταλῶν πράττωντος* etc. narratur illic Michaëlem Palaeologum tum cum maxime ac strenue exerceret praefecturam sibi creditam Romanarum copiarum contra Italos pugnantium, monitum a Coty quodam de consilio imperatoris excaecare ipsum parantis fugisse cum monitore in Persidem. sed quid sibi vult quod Palaeologus *εἰς κεφαλὴν τεταγμένος* dicitur *μεσοθύντας καὶ αὐτῶν ὀπτιμάτων*. traditam illi fuisse regendam Mesothiniam provinciam nulla usquam alibi est mentio. et provinciam hic sive regionem *μεσοθύντας* vocabule indicari, vix ferat continue adiuncta mentio *optimum*, et quidem cum pronomine *ipsorum*, *καὶ αὐτῶν ὀπτιμάτων*. quid hic dicemus? aliud sana, postquam multa disquisivi, non occurrit nisi *μεσοθύνταν* hic poni pro legione quadam aut parte Romanarum copiarum ex iis conflata militibus qui Mesothinitae vulgari lingua dicebantur. hoc videtur nos docere noster auctor; dum illo c. 27 l. 4 sic loquitur ex versione nostra, de Romanis agens copiis validissimis Ioannis despotaē ductui permissis: *conslabatur hic exercitus ex differentiis corporibus et velut collegiis militum . . . unum erat Paphlagicum . . . aliud cum et ipsum multitudine tum vi et arte praestans bellica, ex Halizonibus, quos Mesothinitas vulgare dicat idioma*. en quid Mesothinia haec fuerit cui tunc praepositus Michaël Palaeologus ab imperatore fuerat: non regio, sed legio *μεσοθύντα* Pachymeri dicta, compendio militariter loquentibus tum forte usitato; quale adhiberi hodieque videre me memini in narrationibus praeliorum aut oppugnationum in nostra Gallia, ubi legiones, Navarica exempli causa vel Nortmannica, Navarra et Nortmannia dici non raro leguntur. iam satis cohaeret quod additur, *καὶ αὐτῶν ὀπτιμάτων*, in quo modus ipse loquendi gradationem indicat, ut aliquid amplius licet in eodem genere optimates isti fuisse intelligantur. nempe non solum imperator Mi-

chaëlem Palaeologum legioni Halisonum Mesothiniæ vulgo nuncupatae *εἰς κεφαλὴν ἔταξεν, meit en teste*, ut Galli hodie loquuntur, hoc est, ducem praeposuit; sed etiam, quod honorificentius fuit, subesse eidem voluit cohortem *ὀπτιμάτων* dictam, de qua voce vide sis, lector, quae paulo inferius annotabimus. non omittam admonere apud Acropolitam c. 64 Hist. *μεσοθύναν*, de qua hic actum, cum *υ* scribi. codices Pachym. cum *ι* *μεσοθύναν* constanter scribunt. hos nos expressimus. sic et in Tocharorum et aliis quibusdam vocabulis Acropolita a nostro differt, nec nostri iudicii est definire uter erraverit. quare rem integram relinquimus: quod reperimus damus.

Μέπς p. 216 v. 15. ait Mepe Iberiae Davidi datam in uxorem filiam apuriam coniugis despotae Ioannia. ubi quid suspicemur aliud quam supremam in Iberia potestatem vocabulo isto designari, ut sicut cralis in Serbia, sultan in Perside tunc dicebatur, qui rebus illis praeerat, sic Iberorum Asiaticorum rector *Μεπς* vocaretur. de quo tamen amplius pronuntio, quoad certius eius rei testimonium suppetat *).

μετάληψις p. 361 v. 3. ait admissas ad omnem communionem sacrorum Latinos a Graecis iussu imperatoris, reconciliationem ecclesiarum procurantis, excepta *μετάληψει*, quam non quaerebant. et tamen antea dixerat eos communicasse etiam *ἐν μετάληψει τοῦ θείου ἄρτου ὃν ἀντίδορον λέγουσιν in perceptione sacri panis quem antidorum dicunt*. qui panis cum repraesentaret eucharistiam, videntur etiam Latini non recusaturi eam cum Graecis percipere. nimirum *μετάληψις* ex usu Graecorum proprie significat sumptionem vini consecrati, sive specierum sanguinis Christi, quam ideo in communione laica Latini non quaerebant, οὐκ ἔχοντες, quod ea sibi sciebant interdictum ritu Occidentalis ecclesiae. docuit me hanc proprietatem vocis *μετάληψις* vir pereruditus et in primis sciens Graecorum Rituum Iacobus Goar O. P, qui notis ad Liturgiam S. Ioannis Chrysost. p. 150 Eucholog. refert Graecos in ipsa altaris concha depingere imaginem Christi domini pontificiis vestibus ornati, decussatis manibus panem consecratum dextra, calicem vero sinistra preferentis, inscripto ad dexteram et sacrum Christi corpus vocabulo *μετάδοσις*, ad laevam vero et calicem nostra hac voce *μετάληψις*. hinc habemus *μετάληψως* vocabulum aliquando proprie accommodari ad perceptionem sacri calicis. dixi *aliquando*, quia praeter id quod superius, ut modo admonebam, *μετάληψις* adiungitur *τῷ θείῳ ἄρτῳ*. etiam infra c. 36 l. 6 imperator moribundus dicitur *τῇν ἁγίαν μετάληψιν δεχέσθαι*. videtur autem indicare illic historici voluisse, sumpsisse tunc illum eucharistiam quo modo solebant sumere morituri apud Graecos, hoc est sub utraque specie.

*) cf. Glossarium aliorum.

nam aequae, opinor, ad utramque speciem pertinent memorata paulo prius σύμβολα τοῦ δεσποτικοῦ θανάτου. nisi forte quis suspicetur extremo languore conflictantibus dari solitam alteram tantum speciem, nempe liquidam, quam commodius transmitterent per fauces catarrho obsessas, et ideo μεταλήψεως solius, hoc est vini consecrati conversique in Christi sanguinem, factam hic mentionem, quod id solum tum Augustus perceperit. nam solitos iam olim Graecos fuisse aegrotis in eum vi morbi statum redactis ut aegre panis species glutirent, ne sine viatico abirent, speciem vini ministrare solam, docet Petrus Arcudius l. 3 de concordia ecclesiae Oriental. et Occidental. etc. p. 335.

μετόχιον p. 270 v. 21. agit de domuncula cum sacello divi Nicolai ad mare sita, quam dicit fuisse μετόχιον τῆς Ὁξείας metochium Oxese insulae Propontidis, ad quam deportari iussas expatriarcha Arsenius. in ea aedicula, quippe imminente in rectissimum illuc traectum, aut forte etiam ad monasterii Oxensis, cui addicebatur eo relegatus Arsenius, ius dominiumque pertinente, obiter is depositus est. l. 5 c. 2 nomen idem iterum a nostro adhibetur in his verbis: τὴν δὲ μονὴν ἐκείνην (loquitur de monasterio quod fuerat Blemmidae) τῇ τοῦ Γαλησίου μονῇ ἐποτεθῆναι εἰς μετόχιον. indicat monasterium quod fuerat Blemmidae, contributum et subiectum monasterio Galesii. aliquae religiosae familiae habent extraordinarias domos, quaedam quae vocant hospitia, ubi diversentur illarum ministri aut religiosi, qui negotii causa in locis illis peregrinantur. videtur quid simile ὧσε μετόχιον hic designari.

μηνολογεῖν p. 319 v. 9. hoc loco μηνολογεῖν significat mensem apponere diplomatibus aut chartis regis; quod sibi uni Michaël Augustus reservatum voluit, nominatim excipiens ne id Andronicus filius, quem in imperii consortium admittebat, facere se vivo posset. unde idem noster in Andronico (quod aliud opus, deo dante, mox edemus) l. 1 c. 1 narrat eum post patris Michaëlis mortem primum in scripto iussu regis mensem apposuisse: ἄρτι πρῶτως μηνολογησάμενος πρόσταγμα. quo eodem scripto ad patriarcham perlato ait illum, cum mors Michaëlis celaretur, Pachymeri sibi ipsi forte adstanti regiam illam chartam dedisse, ἐρωτῶν εἰ αὐτὸς ἔχοι γινῶναι διαστοχασάμενος οὐ τινὸς ἀν εἶη τὸ μηνολόγημα, quaerens num qua ipse coniectura certo posset dignoscere cuius manu expressus mensis esset. si enim Andronici esse constaret, certum foret argumentum obuisse Michaëlem. ne autem id facile discerneretur in causa erat, quod manus et forma literarum Andronici sic congruebat cum paterna, ut nonnisi aegre etiam a perito distingueretur: ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ καὶ παρέειπε τοῖς τοῦ πατρὸς ὥς μὴ ῥαδίως διαγινῶναι ἔχειν καὶ τὸν εἰδήμονα. Gregoras (l. 4 p. 52 ed. Basil. an. 1562) referens ornatum insignibus imperii a patre Andronicum addit: ἐπέτρψε δ' αὐτῷ ὁ πατὴρ

καὶ δι' ἐρυθρῶν ὑπογράψαι γραμμάτων προστάγματα, οὐ μὲντοι μῆνα καὶ ἰνδικτον, ἀλλὰ Ἀνδρόνικος Χριστοῦ χάριτι βασιλεὺς Ρωμαίων. *permisit vero ipsi pater edictis subscribere rubris literis, caeterum sine mense et indictione: sed Andronicus Christi gratia imperator Romanorum.* haec Gregoras; ex quibus intelliges quid sit quod Pachymereas scripsit ὑπογράψαι βασιλικῶς *subscribere regis*: est enim id ὑπογράψαι δι' ἐρυθρῶν *subscribere rubris literis.*

μνημονεύειν καὶ μνημόσυνον p. 374 v. 17. haec offerebantur a Graecis papae, si vellet abstinere a iuvandis Latinis Constantinopolim tunc occupantibus. verbo *μνημονεύειν* significatur distincta mentio papae in sacris Graecorum liturgiis publice ac nominatim facienda. ipsa porro talis commemoratio τοῦ μνημόσυνον absolute antonomasia compendiaria dicitur in hac historia, ut superius diximus verbo *ἐκκλητον*. ab hac Romani pontificis inter sacra commemoratione cur tantopere Graeci abhorrent, causam non esse sapienter ostendit imperator, his illos urgens verbis: τίνα δ' ἔχει ἀντικανονίαν ἢ ἐπ' ἐκκλησίας ἀναφορὰ τοῦ ὀνόματος (subaudi papae), ὅπου γὰρ καὶ μὴ πάσας ὕτας τοὺς ἄλλους ἀνάγκη μετέχειν τοιαύτης τῆς κοινωνίας, τοῖς ἐκκλησιαζουσιν συνισταμένους τοῦ ἱερέως. quasi diceret: quid tantum refugitis a nominando inter sacrum papa, cum ibi multos alios, minoris utique dignitatis, nominatim exprimi usu olim legitimo invaluerit? verissima haec sunt. nam in liturgia S. Ioannis Chrysostomi haec legimus p. 78 Euchologii: ἐνταῦθα ὁ ἱερεὺς μνημονεύει ὧν θέλει ζώντων καὶ τεθνεώτων. ὑπὲρ ζώντων λέγει. ὑπὲρ σπηγίας, ἐπισκέψεως, ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ δούλου Θεοῦ δεῖνος. *hic sacerdos meminit quorum vult vivorum et mortuorum. pro vivis dicit; pro salute protectione et remissione peccatorum servi dei N.* en ut nominatim mentio sit in sacro quorumvis ad arbitrium sacerdotis. p. deinde 79: ὁ δὲ ἱερεὺς ἐκφωνεῖ. ἐν πρώτοις μνήσθῃ κυρίως τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου ἡμῶν τοῦ δεῖνος. *sacerdos vero exclamat: in primis memento, P 404* *acmine, sacratissimi metropolitae nostri N.* quilibet igitur episcopus a sacerdote in dioecesi eius celebrante nomine expresso memoratur. quinetiam, ut mox additur, idem honos habetur simplici sacerdoti et imperatoribus. sic enim adscribitur: καὶ ὁ διάκονος πρὸς τῇ θύρᾳ στάς λέγει τοῦ δεῖνος πανιερωτάτου μητροπολίτου ἢ ἐπισκόπου, ὅστις ἂν ᾖ, καὶ ὑπὲρ τοῦ προσκομίζοντος τὰ ἅγια δῶρα ταῦτα εὐλαβεστάτου ἱερέως τοῦ δεῖνος· ὑπὲρ σπηγίας τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων βασιλέων ἡμῶν καὶ πάντων καὶ πασῶν. ὁ χορὸς· καὶ πάντων καὶ πασῶν. *et diaconus ad ianuam etans dicit: . . . et pro offerente sacra munera haec devotissimo sacerdote N. pro salute piissimorum et a deo custoditorum imperatorum nostrorum, et cunctorum et cunctarum. chorus repetit, et cunctorum et cunctarum. quia enim impera-*

torum vocabulo Augustus et Augusta cum liberis eorum significabantur, addebatur ista utriusque sexus expressio.

μύια p. 293 v. 10. non solum alga et muscus, sed quidquid innatans aquis soliditatem aspectu mentitur quandam, μύλων vocabulo designatur, quantum ex collatis Hesychii Suidae Oppiani Nicandri et aliorum locis datur intelligi.

Μόρσον p. 180 v. 19. quae olim Peloponnesus dicebatur, eam hodie Graeci vulgo *Moream* vocant. videtur autem Pachymeris aetate τὸ Μόρσον dicta; unde et hanc vocem supplevimus in lacuna capitis 9 eiusdem lib. 3. ad quem locum vide notas. alicubi tamen Pachymeres Μορίαν scribit: sed constantius in nostro id vocabulum usurpat.

Μόσυνες p. 311 v. 12. scio alios scriptores Mosynos, non Mosynas hos populos vocare: tamen cum Μόσυνες non possit esse a recto Μόσυνος sed a Μόσυνες, plus asperere quam meus auctor nolui.

Μουγούλιος p. 344 v. 15. videtur dicere eos quos Byzantini Tocharos vocarent, ipsorum Tocharorum usu et lingua Mugulios dici consuevisse.

μυριοστύς p. 470 v. 6. hoc vocabulum μυριαστῆς sic scribitur in duobus mss, Vaticano omittente. flectitur videlicet a recto μυριοστύς. quo non dubito, etsi alibi exemplum non reperi, quin Pachymeres μυριάδα significet, sicut c. 38 l. 6 ἑκατοστῆς centuriam appellat, sic scribens: ἐς οὗτοι πλείστον σὺνγαίς ἑκατοστῆς διέληπτο. et eius aequalis scriptor Georgius Acropolita χιλιοστῆς chiliadem nominat in his verbis p. 4 ed. Reg.: οἱ δὲ αὐτόμολοι πρὸς τοὺς πολεμικοὺς χωροῦσι χιλιοστῆς πολλὰ. ubi recte doctissimus interpres Leo Allatius χιλιοστῆς πολλὰς reddit: *multa millia*.

νοσιὰ p. 515 v. 15. vocabulum νοσιάν sic clare scribitur in codd. Barber. et Vatic. Allatianus autem videtur legere νοτιάς: sed ex caeteris quoque vestigiis titubantis illic calami satis apparet errorem esse, ac omnino rescribendum ubique νοσιάν. videtur autem νοσιὰ positum a Pachymere συγνοπικῶς pro νοσιᾷ, quae vox significat *nidum cum pullis implumibus*. perstringitur enim proverbiali similitudine confidentia Latinorum, qui Romaniam, hoc est imperatoris Constantinopolitani ditionem universam, tam facile se comprehensuros sperarent quam ludibunde a forte incurrente tollitur avicularum recens ovīs exclusarum tota cum ipso nido familia.

οἰκειόχρητος p. 497 v. 2. de Muzalone malis inflexo ad obsequendum imperatori. quae sint istae οἰκειόχρητοι ἀσφάλειαι divinandum: nam illud οἰκειόχρητον alibi non reperi. licet opinari voluisse significare auctorem, non solum spopondisse Muzalonem obedientiam in posterum, sed ea prompti obsequii documenta in praesens exhibuisse, quae fidem abunde facerent

sponsioni et imperatori metum omnem adimerent, ne promissis ille postmodum non staret. sint ergo *οικειόχειροι ασφάλεια* cautiones et securitates quasi dato pignore ex propriis in antecessum representantis spondentis officiis acceptae.

ὀξεία p. 386 v. 8. duo hic sunt adiectiva feminina sine suis substantivis, supplendis videlicet a lectore, ut fit cum frigida simpliciter ponitur pro aqua frigida. voci *χρυσόπαστος* videtur ex auctoris mente subiungenda *ἰσθῆς* aut *ξυσίς* ex Eubulo comico, cuius Pollux initio libri sexti haec refert verba: *ταῖς ξυσίσι ταῖς χρυσόπαστοις στρώννυνται*. verbum *στρώννυνται* *ἐνδύη* convenit, quae stragulum aut instratum supremum erat arae maximae, ut suo loco declaramus. vocabulo *ὀξεία* equidem *βαφήν* adaptaverim ex Eustathii loco mox describendo verbo *ὀξύλευκος*: ex quo intelligitur *ὀξείαν βαφήν* roseam esse tincturam.

ὀξύλευκα p. 322 v. 1. verti *e roseo candentia insignia*, doctus ab Eustathio ad Od. π, ubi cum ex Chaeeremone retulisset *ὅτι ποινῶς μὲν τὰ ἄνθη ἕκαστος τέκνα ἐκάλειεν, ἰδίῳς δὲ τὰ ῥόδα ὀξυφτεγγὴ καὶ ἕκαστος τιθηνήματα*, sic continuo admonet: *ἔνθα ὅρα τὸ ὀξυφτεγγὴ χρησίμουν ὃν εἰς τὸ νοῆσαι τοῦνομα τῆς ὀξείας βαφῆς. ubi observa vocem ὀξυφτεγγὴ utilem ad intelligendum quatenam vere sit tinctura quam ὀξείαν nominant*. quibus verbis satis indicat *ὀξείαν βαφήν* trahere aliquid e colore vigentis rosae, aut potius eundem ipsum esse. itaque iure, opinor, meo *ὀξύλευκον* sum interpretatus *e roseo candens*. neque tale fuisse imperii gradu inferiori a despota participati insigne novum est, cum et rubeus et candidus, ex quibus *ὀξύλευκος* mixtus est, ambo regiae potestatis characterem usu antiquo praeferant. utique cum purpura in veste regia, candor in diademate commendaretur. sed et habemus Pachymeris ipsius testimonium hoc confirmans l. 6 c. 84, ubi cum retulisset decrevisse imperatorem ornare Ioannem principem Lazorum, postquam ei filiam Eudociam despondisset, insignibus quae tribuerentur despotis usu aulae Constantinopolitanae, mox illa ipsa insignia despotae vocat *τὰ ἐκ πορφύρας δίχρσα*, *bicoloria ex purpura*, hoc est, ut hic loquitur, *ὀξύλευκα*, *ex candido et roseo mixta*.

ὀπτιμάτοις p. 24 v. 16. docuit nos pridem eruditissimus Rigaltius in Glossario, quod ipse didicerat ab auctoribus idoneis ibi laudatis, *ὀπτιμάτους* vocem esse castrensem, certum genus aut ordinem militum signantem. unde tanto magis confirmantur quae de vocabulo *μυσοθύναι* legionem aut cohortem sic nominatam indicante supra suo loco diximus. omnino illo Pachymeris loco Michaëlis Palaeologi militaris Italico navata bello indicatur opera. unde illa verba *τὰ πολλὰ κατ' Ἰταλῶν κρᾶττοντος* de industria sic verti, ut de bellicis eius quo de agitur facinoribus sermonem hic esse lector intelligat. quatenam vero et ex quo

genere hominum cohors haec legiove optimatum dicta in Romano tunc esset exercitu, difficile divinato sit in scriptorum eius temporis ea de re silentio. fieri potuit ut nobiles voluntarii et suo sumptu militantes sic appellarentur, qui optimatum vocabulum domo afferrent indicium natalium patriciorum aut census domestici. forte etiam qui militarem fortitudinem experimentis illustribus probassent, in certam honoris gratia segregati legionem hoc designabantur nomine; quomodo auctor est Olympiodorus in Excerptis Photianis τῶν Ποδουαῶν Γένθων τοὺς κεφαλῶτας, capita ipsa et praestantissimos quosque Gothici exercitus quem ductabat Rodogaisus, optimatos sive optimatos fuisse vocatos. habemus etiam ex Mauritio l. 2 strateg. c. 3 unumquemque optimatum militem sibi obsequentem secum duxisse, qui ἀρματος armatus dicebatur. quod ipsum argumentum est excellentioris supra vulgus militum dignitatis ὀπτιμάτων, ad quam respicit vox αὐτῶν hic a Pachymere posita, indicans superiorem honoris et dignationis gradum in praefectura optimatum supra praefecturam Mesothiniae fuisse.

οὐδέσι p. 222 v. 2. videtur hic nove usurpatum adiective vocabulum οὐδέσι in dat. plurali ab οὐδεὶς ad significandum viles homunculos de faece plebis ac nihili. nam τοῖς οὐδέσι statim opponit μεγάλους, sic subiungens: μεγάλων ἐπὶ τοῦτοις τεταγμένων τὸ πρότερον. l. 3 c. 18 Iosephus Galesii Germanum patriarcham alloquens ait: καὶ σὺ ὀλιγοροῦσιν ὡς μηδεὶς. hic quoque positive, ut sic loquar, usurpatur τὸ μηδεὶς: nempe non verus sed intrusus et supposititius patriarcha Germanus habebatur. hoc exprimit noster verbo nullus μηδεὶς.

παπίας p. 350 v. 9. de magno pappia sic Codinus c. 6 n. 34: ὁ μέγας παπίας (sic enim scribit, cum noster π simplex ponat) εἶχε μὲν πάλαι ὑπηρεσίαν ἀνεπίγνωστον, νῦν δὲ οὐδεμίαν. magnus pappias habuit olim ministerium incognitum, nunc autem nullum. tamen Pontanus noster ad Cantacuzenum docet ex Zonara magnum pappiam dictum iudicem illum summum ad quem commentarienses de personis reorum et numero, de qualitate delictorum, de clausorum ordinibus referre debebant.

παραιοιμώμενος p. 206 v. 2. ὃν παραιοιμώμενος ὁ πατρῶν εἶχε, et paulo post καὶ τὸν παραιοιμώμενον Μακρηνόν. apparet ex his officii aulici id vocabulum esse; unde et mox eo sine proprio nomine vir idem designatur, dum additur ἦν δ' εὐδοκιμῶν ὁ παραιοιμώμενος. erat nempe hic, ut loquitur Codinus, cubiculariorum et epheborum imperatoris caput: ὁ παραιοιμώμενος τοῦ κοιτῶνος εὐρίσκειται κεφαλὴ τῶν ἐν τῷ κοιτῶνι παιδοπούλων καὶ τῶν κοιτωναρίων. quocirca equidem praefectum cubiculi Latine dixi, licet viderem Wolfium in excerptis Gregorae subiunctis cubicularium interpretari. sed veram eius vocis notionem magis videtur Pontanus assecutus initio sui Cantacuzeni,

ex cuius sententia interpreter, ut dixi, παρακοιμώμενον hoc loco cubiculi praefectum, nempe imperatorii, sive ut interdum dicitur, sacri cubicali. quia vero huius erat officium exenbare noctu imperatori aut excubiis praeesse, παρακοιμώμενος vocatur plus significante vocabulo quam sonet, haud ad interpretationem suffecturo excubitoris nomine, quod aeque cuiusvis cohortis vigillum gregario conveniret. Pachymeres l. 6 c. 12: ἐξ αὐτῆς πέμ- P 407
πει τὸν τοῦ κοιτῆρος παρακοιμώμενον τὸν βασιλικὸν Βασιλεῖον.
en ut singulari nomine effertur hoc nomen personam indicans praestantem, maiorisque dignitatis quam quantam capiat excubitoris simplex mentio. videtur officium simile eius quod in aula Romana hodie vocant *maestro di camera*, et in Gallica *premier gentilhomme de la chambre*. sed et παρακοιμώμενον generale interdum vocabulum esse, omnes indicans qui ex officio in cubiculo imperatorio stationem ordinariam habebant, intelligitur ex iis quae annotamus ad vocem σπενδόνη.

παράκλησις p. 372 v. 3. ex abunde perspecta notione vocabulorum παρακλήξ et παράκλητος licuit significatum divinare verbi παρακλησιζειν lexicographis vulgaribus indicti et tamen a Sancto Gregorio Nazianzeno usurpati, cuius locum Ioannes Parastron, qui hic loquens inducitur, tacito auctoris nomine recitat. sanctus enim ille doctor Oratione de Spiritu Sancto ante medium, cum hanc proposuisset interrogationem haeretici pneumatomachi τίς εὖν ἡ ἐκπόρευσις; quae igitur est processio? respondet: εἰπέ σὺ τὴν ἀγεννησίαν τοῦ πατρὸς, κἀγὼ τὴν γέννησιν τοῦ υἱοῦ φυσιολογησάμεν καὶ τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ πνεύματος. edicere tu mihi ingenerabilitatem patris, et ego generationem filii enarrabo et processionem spiritus. tum subdit: καὶ παρακλητήσομεν ἕμωσ εἰς θεοῦ μυστήρια παρακλύπτοντες. et insaniemus ambo in dei mysteria immittentes oculos. ita scribitur hic locus in editione mere Graeca Basileensi anni 1550 p. 221 v. 4, longe melius quam in Parisiensi Graeco-latina, ubi παρακλητήσομεν legitur quasi ex παρακλητός, quod rectum non est.

παροχὴς p. 153 v. 2. τὸν μέντοι γε πρῶταν τούτων καὶ παροχία ὡς δυνατόν ἐμεγάλυνεν. ita codd. B et A. Vaticanus pro his habet καὶ τὸν γραμματοκομισθὴν ἐμεγάλυνε. praeterquam error est in scriptura θ intruso in locum τ in voce γραμματοκομισθὴν, etiam videtur, ut non raro solet hic interpolator potius quam descriptor Pachymeris, aberrasse a mente auctoris: qui cum dicit πρῶταν τούτων καὶ παροχία μεγαλυνθῆναι, auctorem et praebitorem horum magnificatum fuisse ab imperatore, non vult significare ipsum praemio affecisse tabellarios, qui laetum nuntium attulerant (de mercede quippe istis liberaliter persoluta dixerat antea: καὶ ἀντιδίδου μὲν τῶν λόγων τὰ μισθῶ), sed vel agit de Caesare, qui rem tantam feliciter fortiterque peregerat, cui propterea se debere profiteretur imperator successum

istam, et eius virtutem ac meritum eo nomine celebraret: vel per voces *πρότατον καὶ παροχία* deum indicavit bonorum omnium fontem, cui peculiariter acceptam referens tam insignem felicitatem eum magnificaverit. hoc confirmari potest ex iis quae mox subdit: *συντάξει πάντας εἰς εὐχαριστίαν τοῦ κρείττονος*, *provocabat cunctos ad gratias numini agendas.* et huius gratulationis occasione habita concio, quae capite sequenti recitatur, multa habet in hanc sententiam. quod hic peculiariter notandum venit, est vox *παροχὺς* posita, ut videtur, pro *παροχος praebitor, largitor.* cuius formae exemplum haud passim reperias. legitur tamen et inferius l. 6 c. 23, ubi recitato D. Damasceni loco patrem aeternum *προβολὴ τοῦ ἐκφαντορικῶς πνεύματος* *prolatorem* sive *emissorem enuntiatorii Spiritus* vocantis, ait quosdam ut falso afflictum Damasceno hoc dictum reieciisse, quosdam autem id legitimum eius sancti doctoris testimonium agnoscentes in eo vocabulum *προβολὴς* in *παροχὺς* mutasse.

P 408 Πηλὺς *) p. 450 v. 10. Peleum hic memorari patrem Achillis et in exemplum castimoniae proponi apparet, ut statim post Aristidem in specimen abstinentiae a furto alienissimae. non tamen occurrit adhuc mihi testimonium antiqui scriptoris istam eximiam pudicitiae laudem Peleo asserentis, cuiusmodi quodpiam observatum animo scribentis haec Pachymeris suspicor. neque enim videlicet omnia quae ille legit in nostras venire manus; ac fortasse ne nunc quidem supersunt. quam multa enim vetustatis Graecae monumenta quingentis his fere annis, quot a Pachymeris aetate ad hanc nostram intercedunt, perire funditus contigit, aut certe hactenus *ἀνέκδοτα* servari. sed nec cuncta edita vidimus. animadverto tamen Homerum crebra quam infert mentione Pelei frugalitatis ei virtutisque laudem fere tribuere videri; quarum videlicet merito ab Actore Pthiae regnante, ad quem ex Aegina confugerat, propriis filiis praelatus generque ac regni successor electus fuerit, ut Eustathius refert ad Iliad. β p. 321 ed. Rom. ad quam forte historiam alluserint fabulae quae praelatum diis ipsis iudicio principis deorum in felicitate nuptiarum, concessa ipsi in sponsam Thetide quam Iupiter ipse pro se ambire potuisset, celebrant Peleum: cuius generis illa sunt Catalli:

*teque adeo, eximie taedis felicibus aucte,
Thessaliae columen, Peleu, cui Iupiter ipse,
ipse suos divum genitor concessit amores.*

nec forte a genio Pachymeris multum aberraret qui suspicaretur ita meminisse illum Pelei herois inculpati, ut alluserit ad etymon nominis eius *ἐκ τοῦ πηλοῦ*, quod *lutum* significat, formati, velut innuens non magis affinem fuisse Veccum, spectatae sanctimoniae hominem, suspicionibus impudicitiae, quam si fictum ex

*) cf. Glossarium alterum.

creta et luto corpus, non autem ex carne concretum habuisset. invenio allusionis non usquequaque abeimilis exemplum apud Eustathium (ad Iliad. i. p. 772 ed. Rom.) explicantem dictum sacrum in cauponem qui venale vinum turbare faecium admixtione solitus audivit a quodam: μή ποιεῖς τὸν Οἶνόν Πηλόν, ne facias Oeneum Pelum. quod ut εὐτραπέλως ealse dictum ibi auctor laudat; sic enarrans: μή τρυγίαν πυκνὴν, καὶ τῷ κρητῆρι παραμυγνύς, μετάβαλλε τὸν οἶνον ὥς εἰς πηλόν, ὃ δοκεῖ παρωνομάσθαι πυγνηρόνως ὁ Πηλεύς. ne faeces diluens et crateri admiscens muta vinum velut in lutum: ludicra enim paronomasia videtur verbo Pelus lutum indicasse. haec qui non probat, condeolat infelicitate conantibus, et meliora, si habet, suggerat grate accepturis.

πλατεῖαι ἐκπωμάτων p. 453 v. 12. quaerebam hic quid essent ἐκπωμάτων πλατεῖαι, quas ex aere fuisse mox indicat noster de iisdem iterum agens his verbis: χαλκᾶς ἐκείνας πλατείας ὑποδοχάς. solus Vaticanus χαλκᾶς πίνακας appellat, sed huic fides apud me quidem dudum est ex quo decoxit. certe πίναξ nimis generale vocabulum est; neque in tabulis aut laminis aereis commode id *frumentum coctum*, sive iam molitum, mola videlicet farris tosti, ut antiqui loquebantur, sive granis integris naturali forma, commode gestari potuit. ne multis: mihi attente consideranti hunc locum veniebat in mentem ἐκπωμάτων πλατείας et πλατείας ὑποδοχάς dici hic a Pachymere vasa mensaria quae *sottocoppe* Italis hodie dicuntur; quorum est usus in scyphis porrigendis. habent ea superne latitudinem capacem scyphorum simul multorum (unde πλατεῖαι ἐκπωμάτων recte vocentur), labro per circuitum ad aliquam latitudinem resupinato coronatam, innitentem pedi supposito rotundo, qui et manubrii usum praestat ministranti pincernae. eius formae lances, aut si dicere liceat, capedines, argenteae fere hodie visuntur in processu P 409
conviviis: tenuiores fictilibus utuntur. aetate Pachymeris nondum Peruanis ditata metallis aereae increbuerant: sed materiae vilis encausto picturae variae fructus autumnales assimulantis tegebatur, ut docet hoc loco noster. negari non potest quin percommoda fuerit istiusmodi vasis forma ad istas *eulogias frumenti cocti* tum decore admovendas aris, tum inde post sacerdotis benedictionem deportandas in domos tuto, latitudine, ex qua πλατεῖαι dicuntur, paulisper concava, et capacis rotunditatis, facile admittente materiam talem, et a lapsu prohibente beneficio editi circum marginis, illius nempe de qua dixi, modice reductae et alte per circuitum extantis loriculae. voces quoque tum ἐκπωμάτων tum ὑποδοχή aptissime in nostram sententiam accidunt. indicant enim usum istius vasis eo facti ut pocula, ἐκπώματα, imposita exciperet, sic offerenda convivis manu pocillatoris. porro πλατεῖαι videntur substantive dici. nisi quis

malit, cum sola haec vox ponitur, subaudiendam et tacite sup-
plendam illam alteram ἐκδοχαί.

πνευματικός καὶ πνευματίζων p. 256 v. 4. Iose-
phum monasterio Galeatii praepositum vocat Pachymeres ἄνδρα
πνευματικόν καὶ εἰς πατέρα τεταγμένον τῷ βασιλεῖ. primo aspectu
vox πνευματικός hoc loco videtur idem sonare cum eo quod l. 3
c. 19 memoratur πνεύματι ζῶν *spiritu vivente*, quod ibi dicitur
de monachis sanctimonias opinione venerandis, sumpta ex Paulo
apostolo formula loquendi, quales imperator pro se adhibuit μεσι-
τας πνεύματι ζῶντας καὶ συνήθους τῷ πατριάρχῃ. tamen si quis
introspiciat, aliud in ea latere deprehendet haud negligendae no-
tionis. argumento sit quod paulo post eodem capite scribitur,
famam emanasse, interdictum Iosepho huic ab Arsenio patriarcha
fuisse ne fungeretur officio πνευματικοῦ. Graeca sic habent: εἰς
καὶ ἐκτιμῆσαιεν ἐπ' ᾧ μὴδὲ πνευματικός ἀναδέχεται. nimirum
πνευματικός est Graecis Christianis idem quod Latinis ecclesiasti-
cis *confessarius*, ut etiam recte dudum Meursius observavit,
itaque suspicor τὸ καὶ abundare, ut saepe alibi apud nostrum,
sic in loco descripto; et cum πνευματικός καὶ εἰς πατέρα τεταγ-
μένος τῷ βασιλεῖ Iosephus dicitur, nihil aliud indicari nisi eum
patrem spiritualem, hoc est confessarium imperatori fuisse. ex
qua observatione lux affulget posterioribus a me descriptis Pachy-
meris verbis. horum enim hinc patet esse sententiam, iratum
imperatorī patriarcham vetuisse ne Iosephus deinceps etiam priva-
tas eius confessiones exciperet (ἀναδέχεται, de quo verbo quae
suo loco notamus, huc confer) aut ipsum *in foro*, ut loquuntur,
conscientiae absolveret, hactenus siquidem post anathema impe-
ratori publice dictum, in quibusdam quae antiquus usus vetabat
excommunicatis permitti, connivendum putaverat patriarcha, ut
Pachymeres superius admonuit. de hoc genere videtur et hoc
fuisse, nimirum tolerare ut privatim confiteretur et in foro con-
scientiae absolveretur. id quod nunc tandem offensus instantia
Iosephi prohibuerit; et videlicet iurisdictionem abstulerit neces-
sariam ad absolutionem valide impertiendam. unde cum nihil
secius postea Iosephus perrexisset dare, ut prius, operam confi-
tenti Augusto, et illum videlicet de more absolvisset, ansam Iose-
phi criminandi Arseniani ab eo iam patriarcha schismate discissi
sumpserunt, quasi attentasset rem nefariam ferendo sententiam
absolutionis sacramentalis sine potestate iurisdictionis, quo modo
lata talis sententia sine dubio irrita est, unde id attentasse in
sacramento nihil minus sit quam sacrilegium. est autem et id
extra dubium, emanare ab episcopis ordine hierarchico iurisdictionem
istam. quare si eam rite patriarcha revocasset, certum erat
non potuisse deinde imperatorem a Iosepho audiri aut absolvi
sacramentaliter. ad id porro quid Iosephus responderet, commemo-
rat Pachymeres, quamvis subobscure in codd. B et A. sed in

Vaticano clarius, negatum nempe ab ipso factum: pertendisse, inquam, haud eo devenisse Arsenium patriarcham ut sibi iuris- P 410
 dictionem adimeret et omnino interdiceret absolutione imperato-
 ris. verba haec sunt historici sub finem huius capituli: *καὶν μὴ γε-
 γονὸς ἐφημίσθη, ὡς καὶ ὁ Ἰωσήφ πατριαρχεύσας ὕστερον, ἀπολο-
 γούμενος ὑπὲρ τοῦτο, δισχυρίζετο.* sic in codd. duobus. at Va-
 ticanus sic habet: *ὅμως ὁ Ἰωσήφ πατριαρχεύσας ὕστερον δισχυρί-
 ζετο ψεῦδος εἶναι τὸν λόγον (melius diceret τὸ λεγόμενον) ὑπὸ
 πολλοῖς.* *Ioseph postmodum patriarchatum gerens pertendebat
 falsum esse quod a multis iactabatur.* nempe ut paulo superius
 dixerat, *ὡς ᾠρίς τῆς τοῦ πατριάρχου βουλῆς ἀντιποιήσοιτο (Io-
 sephus) τῆς βασιλείας ἀναδοχῆς, sine nutu et assensu patriarchae*
Iosephus ingressus se ad audiendam sacramentaliter confessionem
*imperatoris. φέρεται δέ, subiungit statim, καὶ λόγος παρὰ πολ-
 λοῖς, ὡς καὶ ἐπιτιμήσειεν ὁ πατριάρχης ἐκείνον (Iosephum) ὥστε
 μὴ εἶναι τοῦ βασιλείας πνευματικόν.* *fertur scilicet sermone mul-
 torum patriarcham interdixisse Iosepho ne esset confessorius im-
 peratoris.* ita clarius, ut dixi, Vaticanus paraphrastes; a quo
 germanam auctoris sententiam hic expressam confirmat Pachyme-
 res ipse, prout eius contextus ab optimis codicibus exhibetur,
 infra l. 4 c. 28 sic de Iosepho dicens: *ὃν ἀφωρίσθαι ἤλγον ἐπὶ
 τῷ μὴ τὸν βασιλεῖα εἰς πνευματικὴν υἱότητα δέχεσθαι.* quae ibi
 sic verti: *quod illum aiebant in excommunicationem incurrisse,
 sub cuius interminatione vetitum ei olim a patriarcha fuisset
 habere deinceps imperatorem loco spiritualis filii et illius con-
 fessiones, ut antea consueverat, in posterum accipere.* non po-
 terit antem me quisquam, opinor, reprehendere, quod πνευμα-
 τικόν confessorium interpretem, quin prius arguat vulgatum Flo-
 rentinae oecumenicae synodi interpretem, qui p. 17 tomi 32 ed.
 Conc. Reg. illa verba τιμιώτατος πνευματικὸς κύρις Γρηγόριος sic
 Latine reddit: *honorabilis a confessionibus dominus Gregorius.*
 erat scilicet confessorius imperatoris Graecorum, qui concilio Flo-
 rentino interfuit. ut omittam alia eiusdem notionis verbo πνευ-
 ματικός subiectas testimonia a Meursio, ut dixi, recitata; quae
 si quis omnia consideraverit, nae is haud poterit iudicare addi-
 disse me quidquam sensus auctoris mei, dum ab eo memoratam
 πνευματικὴν υἱότητα ad ministrationem privatam sacramenti poe-
 nitentiae et exceptionis secretarum confessionum retuli.

ποιότης p. 362 v. 3. παρ' ὃ καὶ ἡ προσσηορία τῆς ποιό-
 τητος ἐλλήπται. hoc est si ad verbum reddas: *iuxta quod et ap-
 pellatio qualitatē sumpta est.* quid autem istud est relativo
 quod indicatum? nempe, ut apparet ex praecedentibus, obli-
 quum adaptari et exaequari debere ad rectum, non e converso
 rectum ad obliquum. confido vel ex hoc loco, cui multi alii si-
 mili ἀσυστάς et insuspicabili cohaesione tenebrosi per hanc li-
 storiam occurrunt, assensurum mihi lectorem prudentem si dixit-

ro Oedipum, non Davum esse oportere interpretem Pachymeris, scriptoris, si quisquam ullus, antiquarii, cuique meliori iure quam illi in quem Latinus epigrammaticus hoc versu lusi; exprobraveris:

non lectore tuis opus est, sed Apolline libris.

sed παρέργων ἢ προοιμίων ἄλλis. opus vocat ipsum; et attentus consessus dici a me causam expectat cur in ποιότητος vocabulo non, ut vulgo consuevit, *qualitatem* sed *regulam* intellexerim. vereor enim ut apud plerosque satis sit allegare, quod verissime possum, manifestum ex inspectione praecedentium verborum, loci sententiam id flagitasse. non enim deerunt qui exigant etiam aberrationes et deliria scriptorum ab interpretibus exprimi; atque adeo in isto genere quam superstitionissime ineptire fidem vocant. aio igitur opinatum esse me, vidiase aliquid uspiam Pachymerem quo motus ad existimandum sit, ποιότητα regulam interdum significare, istamque, ut solet, quamvis raram, notionem oblata qualicumque occasione usurpare affectasse. non est inverisimile homini obsoletorum verborum aucupi talium collectorem et enarratorem diligentem familiarem Hesychium fuisse; cuius vocabularii haud paulo correctiora Constantinopoli ante hos quadringentos annos, hoc est aetate Pachymeris, exemplaria fuisse quam illud ex quo Aldus Manutius editionem expressit suam, nemo prudens dubitaverit. suspicor itaque Pachymerem in verbo ποιότης apud Hesychium longe aliud legisse quam hoc ibi hodie apparens nullius pretii: ποιότης χρῶμα ἡδονή νότος. quid quaevo νότος, quid ἡδονή ad ποιότητα? quid illud ipsum χρῶμα? quam inopinatum et, ut libere dicam, ἀπροσδιόνυσον? ac pro illis quidem ἡδονή νότος reponendum putarim, ex iis quae ad verbum γονιεύειν annotavi, ἢ γόνος, μέτος. quod nunc attinet, γρῶμα pro χρῶμα in Hesychio Pachymeriano suspicor scriptam apparuisse. *groma* vox est ex qua qui agrorum metiendorum rationem tradidere, in unum collecti corpus, gromatici scriptores, nomen invenerunt. est enim id instrumenti vocabulum ista in arte praecipui, quo ad dirigendas limitum lineas in terrarum partitione aut dimensione utebantur. *groma* sive *gruma*, ut vulgo explicant, *mensura quaedam est qua flexae viae ad lineam diriguntur*, aut, ut Nonius habet, *loca media in quae directae quatuor congregantur viae*, quod nimirum in illo centro campi dimetiendi agrimensores grumas suas intenderent, et iis adiuti vel lineas ipsi primi rectas designarent vel curvitatem prius descriptarum deprehensam corrigerent. istorum hanc actionem expressit Ennius cum *grumam dirigere* scripsit. in Glosariis veteribus ab Henrico Stephano et Bonaventura Vulcanio editis legitur *gruma γνώμων*. unde verbum *grumat*, quod ibi explicatur per illa Graeca μετρεῖ ἐξισοῖ. paulo post ibi ponitur *grumari καταστρέψαι δορώται*, pro quo Vulcanius legi iubet *grumari*

διορθῶσαι, uti et pro eo quod ibidem mox cernitur *gruma βασιλική γνώμη* reponendum contendit *gruma δίοπτρα τεχνονική*. videtur vocabulum istud antiquum *gruma* a priscis Latinis ex Graeco γράμμα formatum. est autem γράμμα, ut aliae glossae Graeco-Latinae veteres docent, ὁ σταθμός *scripulum*. scrupulum autem sive scripulum, ut ex Varrone et Columella libris de re rustica viri docti colligunt, mensura est adhiberi solita metiendis agris, nempe *gruma* sive *groma*, quae erat instrumentum cuius ope dirigebatur oculus ad lineas ducendas exacte rectas, promiscui usus architectis et agrimensuris, unde δίοπτρα τεχνονική dicta, ut vidimus. ex his liquet *groma* sive *gruma* idem esse quod γνώμων, σταθμός, δίοπτρα τεχνονική, scripulum sive scrupulum, quae omnia vocabulis Latinis *amussis*, *normae*, *regulae* respondent, et instrumenta significant, quibus visus humanus ad diindicationem recti a curvo aut ad exaequationem obliqui ad exacte directum utitur; ad quod cum esset usus opportunus funiculorum, etiam γόνος, μέτρος hoc instrumentum dici potuit; quae verba Hesychio funem sonant agrimensorium. porro cum Hesychius, qui tam multa nobis ignota monumenta vetera viderat, alicubi forte reperisset hoc instrumentum, γνώμων sive γράμμα dictum, ποιότην aut ποιότητα vocari, et hoc inter notiones abstrusas vocabulorum, quales innumeras opere illo suo complectitur, exprimendum putasset, fieri facile potuit ut ex eo Pachymeres, captator cupidus verborum inusitati significatus, ποιότητος vocabulum hoc loco pro regula posuerit. hactenus scripta cum ostenderem Illustrissimo D. abbati Octavio Falconerio, ipsius ea limatissimo iudicio subiiciens, suggestit ille videri posse antiquum Etruscum vocabulum *Piota*, e Graeco ποιότης expositae hic notionis ortum, promiscuo tunc usu gentium ambarum, et Latinis sive Italis permultis Constantinopoli et in multis aliis Orientalis imperii insulis et locis peregrinantibus aut degentibus, et vicissim non paucis Graecis Pisas atque Etruriam visentibus, varia commerciorum vice. constat sane apud Dantem Aligherium, antiquum et maximi nominis poetam Thuscum, vocem *Piota* pro pede usurpari. vide eius Infernum sub finem cantus 19. vocabuli autem *pes* et equivalentium in cunctis linguis usus est frequentissimus ad significandam mensuram sive instrumentum metiendi. unde ille tritus Horatii versus

metiri se quemque suo modulo ac pede verum est.

eiusdem generis et nominis erant instrumenta plures simul pedes dimetientia, quae pro ratione numeri, retento pedis nomine, P 412 distinguebantur. ex his erat decempeda dimetiendis usitata porticibus ex Horatio eodem:

*nulla decempedis
metata privatis opacam
porticus excipiebat Arcton.*

nam ut supra vidimus, architectis et agrimensuris communia erant huiusmodi instrumenta mensurarum. quia porro plerumque fit ut mensurae nomen rei mensurae tribuatur, et dicatur exempli gratia *pes terrae*, *palmus* sive *ulna panni* etc., ita videmus Italicum vocabulum *piota* terrae interdum tribui, forte ex dimensione agrimensoria cuius instrumentum *piota* vocaretur. *piota*, aiunt auclores accuratissimi Lexici Etrusci, *diciamo la zolla di terra che abbia seco l'erba*. ad quod citant *Pietro Vettori Trattato VI*, in haec verba: *non vengono à star molto fuor della terra per cavarsi del semenzaio con essa, cioè in una piota* etc. *piota* ergo Italice idem quod *pes*, unde et instrumentum agris metiendis dictum sic fuerit, et vox *ποιότης* Graecis aevi sequioris eadem notione usurpata, istum usum Hesychio notante et Pachymere exscribente, prout hactenus diximus, non affirmantes, sed quaerentes et quasi micantes in tenebris.

πράγματα p. 448 v. 15. hoc loco vox *πράγματα* similem notionem habet eius de qua annotasse aliquid memini scholiis ad Catenam Grascorum patrum in Evangelium S. Marci, brevi, nisi literae amicorum fallunt, Parisiis edendam. similem, inquam: non enim pecuniam signatam, sed signa vasa gemmas et eius generis pretiosam et speciosam supellectilem hic eo verbo designari loci sententia exigit. de re ipsa hic indicata, hoc est de clade Isaacii Augusti, cuius occasione ista venerint in potestatem Bulgarorum, dicemus in notis ad eum locum. pro voce *κάλιστα* in cod. Barberino legebatur *μάλιστα*, sed et in eiusdem ora codicis *κάλιστα* tanquam verior lectio agnoscebatur; et cum eam solum optimus et ipse codex Allatianus in contextum reciperet, non dubitavi quin praefenda esset. Vaticanus solita securitate utramque omittit. convenit autem adiunctum *κάλιστα* satis apte ad significandam speciem insignem coronae, sceptri, vasorum aureorum, torquium, monilium, gemmarum vestiumque imperatoriarum, quae hoc loco designantur verbo *πράγματων*. Galli hodie usu simili vocant *effets* res pretio aestimatas, prout distinguuntur a pretio ipso et nummis.

P 431 *Πρίγκιψ καὶ Πρίντζης* p. 402 v. 6. ait plurium suffragiis destinatum patriarchatui Constantinopolitano fuisse monachum nomine Principem ex familia Principum Peloponnesi. agit de eodem l. 3 c. 3 noster, dum hunc ab imperatore missum ait ad Chalaü Tocharorum Orientalium dynastam deduxisse filiam notham imperatoris ipsi Chalaü desponsam; quae tamen cum eo pervenisset, reperto mortuo Chalaü, eius filio et successori Apagae vel Apagani nupserit. verba Pachymeris sunt: τῷ μὲν Χαλαῦ μετὰ τοῦ μοναχοῦ καὶ λεγῶς Πρίγκιπος ἐξεδίδου τὴν ἐκ τῆς Δυλοβαταζίνης ἐκ νοθείας παῖδα Μαρίαν· καὶ ὁ Πρίγκιψ ἀρριμανδρίτης ὦν τότε τῆς τοῦ παντοκράτορος μονῆς etc. is postea creatus Antiochenus patriarcha ibidem dicitur; et res narratur

l. 6 c. 5, ubi hic vir Theodosius vocatur, uti et c. 22 l. 2. ex his habemus ita fuisse peculiare *Principis* nomen dynastis Peloponnesi, ut pro vocabulo familiae adhaereret singulis ex ea domo prognatis, usu videlicet Graecorum, verum et gentile nomen illius stirpis origine Francicae vulgo nosse minus curantium, quamquam illud doctiores non nescirent. nam Georgius Acropolita, Historiae suae c. 48, Achaiae et Peloponnesi Principem *Βιλαρδουίν Villarduinem* nominatum docet. Gregoras vero l. 7 p. 109 titulum Principis Peloponneso imperitantibus tributum ait iam a tempore Constantini Magni, uti et Athenarum dynastae nomen magni ducis et Thebarum Boeotiarum domino appellationem magni primicerii *μεγάλου πρωμικηρίου*, quae postea usu vulgi in *μεγάλον κυρίου* nuncupationem degeneraverit; obtinenti denique Siciliam regis nomen. ridicule, quasi iam tum aetate Constantini magni Sicilia, Thebae, Athenae, Peloponnesus avulsa a corpore Romani imperii dynastis propriis subessent, non modo id tolerante novae Romae conditore, sed etiam, si superis placet, istos regulos amplius hohorare appellationibus curante. porro l. 3 c. 16 hanc vocem aliter Pachymeres scribit in his verbis: *καθημερηνοὺς πολέμους πρὸς τὸν Πρίντζην ἐξῆγε*. loquitur de sebastocratore fratre imperatoris circa Monembasiam quotidianis velitationibus adversus Peloponnesi Principem decernente, quem *Πρίντζην* Printzem vocat, vocabulo propius accedente ad vocem Francicam *Prince*, qua Francici tunc incolae Peloponnesi proprium dominum indigitabant.

προβολεύς p. 482 v. 4. merito hic Veccus τὸ *προβολεύς* εἰς τὸ αἷτιος μεταλαμβάνει, hoc est, inesse vocabulo *προβολεύς* vim notionemque principii activi ac causae contendebat, sic enim plane eandem vocem intellexit et usurpavit Gregorius Nazianzenus Oratione de Filio, in his verbis: *καὶ τοῦτο ἐστὶν ἡμῖν ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, ὃ μὲν (nimirum pater) γεννήτωρ καὶ προβολεύς (λέγω δὲ ἀπαθῶς καὶ ἀχρόνως καὶ ἀσωμάτως), τῶν δὲ (et filii et Spiritus Sancti) τὸ μὲν γέννημα. τὸ δὲ πρόβλημα*. ubi clare pater *γεννήτωρ* filii aeterni, *προβολεύς* autem Sancti Spiritus dicitur, vicissim autem filius patris *γέννημα*, Spiritus autem Sanctus eiusdem *πρόβλημα*. ex quibus patet verbum *προβάλλειν* non quamcumque emissionem Latine significare, sed eam quae sit cum influxu activo coniuncta; qualis est emissio ramorum ex vivente trunco. qualium emissionum est mentio Cantic. 4 13. *emissiones tuae paradisi malorum Punicorum*. quare mihi videtur satis bene respondere Graeco huic P 432 verbo *προβάλλειν* Latinum *producere*, quod et ipsum causae notionem habet, adeo ut *προβολεύς* recte explicetur vocabulo *productor*, sicque in testimonio Damasceni pater aeternus productor Sancti Spiritus per filium dicatur. multa de vocabulis *προβολεύς* et *προβολή* eruditissime disputat Petavius noster c. 8 l. 5 de Tri-

nitare et alibi in eo opere, quae videri apud eum possunt. hoc enim quod diximus, nobis pro instituto, et loci quem tractamus intelligentia, sufficit in praesens.

- P 412 *προσελῶντες* p. 209 v. 9. remiges hos fuisse, qui *προσελῶντες* quasi proprio artis aut ordinis vocabulo dicebantur, et ipsa origo suadet vocis ἀπὸ τοῦ προσελαύνειν sive *προσελῶν prorsum impellere*, et diserte noster tradit, tum hic tum c. 30 l. 5, ubi quem semel *προσελῶντα* dixerat, postea *συνανύμως* vocat *προσεστέτην*. Wollius in excerptis Pachymerianis Gregorae ambricis vitiosam huius vocabuli scripturam exprimit, ex mendoso videlicet codice, dum hanc recitat ex hoc haud dubie loco sententiam: *Gasmulicum ad bella erat animosum, Pysylontes vero agendis remis strenui.*

- προσπαλεῖν* p. 276 v. 13. vix alibi reperies *προσπαλεῖν*, etsi *παλεῖν*, uti et alia ex eo composita, frequens sit. quid aliud putemus quam metaphoram hic esse a sagitta in scopum intentam et illum feriente ductam? sic enim ait fabulam incurere in verum ac illud quasi percutere, ut sagittam scopum. simile quiddam sacrarum literarum interpretes adnotant ad illud S. Pauli ad Rom. 10 4. *finis legis Christus*. lex ibi vocatur tota historia vetus sacris libris commendata, quibus et res a patribus gestae et sacrorum apparatus ac caeremoniae traduntur, omnia Christum venturum praefigurantia. in quo alluisse apostolus putatur ad originem vocis Hebraicae *legem* significante. *הרהר thora* enim a radice *הר* *iarah* est, cuius prima notio est *iecit*, *proiecit*. unde eius est usus proprius in eiaculatione. 1 Regum 20 36 de Iona-thane sagittam eiaculante scribitur *והחזיקוהו ירהו vehu iara hachetsi*: et ipse *iecit sagittam*. quo pertinere putatur multorum Psalmorum inscriptio: *in finem*, hoc est in Christum. in quem procul indicandum et quasi indigitandum pleraque ibi scripta dirigebantur. nec frustra: veritate quippe prophetiis exacte respondente, figurae in rem incurrerunt. fabulae morale praecceptum adumbrantis par ratio est. ut enim figura prophetica, cum res figurata exhibetur, *προσπαλεῖν ἀληθείᾳ in veritatem incidere* dicitur, sic et apologus, cum eo significatum officii monitum declaratur et quasi ad rem ipsam applicatur.

πρωτος p. 298 v. 5. *πρὸς τὸν πρῶτον ἐκθέμενος*. hic *πρωτος* absolute et substantive usurpatur pro supremo illic praeside sacrorum, nempe patriarcha.

πρωτοκλήρυξ p. 476 v. 1. quem antea vocaverat *δομestικον ἐκκλησίας*, nunc appellat *πρωτοκλήρυκα*, synonymam, opinor, usurpans eam vocem pro *πρωτοψάλτης*. nam ut Codinus habet c. 17 n. 40, οὐ *πρωτοψάλτην* ἔχει ἐκκλησία ἀλλὰ *δομestικον*. quibus significat praecentorem, hoc est, eum cuius officium est cantum inchoare in choro, non *πρωτοψάλτην* solere dici, ut res exigeret, sed *domesticum ecclesiae*. haec mihi causa fuit

opponendi in versione *πρωτομήρκης* vocabulo Latium *praecentoris* nomen.

πύλαι καὶ πύλα p. 365 v. 18. hic vocem *ἀραρυίας* emendavimus indicio *syntaxis*, cum *ἀραρυίας*, quod in codd. B et A, Vaticano omittente, legebatur, quadrare ad vocem *πύλας* non potest. proba in hunc locum est *παράφρασις* Vaticani codicis his verbis: *καὶ πύλας ἐν ταῖς πέτραις ἤγονν ἄλυσιν* (lego *ἄλυσιν*) *σιδεραῖν καὶ ἰσχυράν κατασκευάζε*. non ergo portae aut valvae ex ferro solidae intelligendae hic fuere: neque enim id sinit rei subiectae natura. non, inquam, portui, ut domui aut conclavi obduci solidum ostium potest. qui enim aut quibus molendi machinis tantae latitudinis postes essent, quanta explere atque obturare, quam vaste hiat, valerent totum os portus, quo magnae ac longae naves praelongos hinc inde protendentes remos, eaeque non singulares sed plures interdum simul, aditum exitumque habere commodum debeant? ergo hic noster cum *πύλας* dixit, intellecturum putavit prudentem lectorem tale ostium quod portui claudendo apponi posset, catenam nimirum ferream. addam hic satis raram notionem vocabuli *πύλη* aut *πύλα*, cuius usum reperi in Graeca versione Speciminis Sapientiae Iudorum, quem librum Latinitate a me donatum huic historiae imperii Michaëlis Palaeologi Augusti, a quo id opus in quadam concione allegatur, hortatu amicorum tanquam *παρεμπόρευμα* adiunxi. ibi in prima praefatione quae historiam inventionis et deportationis eius libri ex India in Persidem recitat, pagina codicis quo utebar Graeci nona, sic legitur: *πλὴν διὰ τὸ σοι ἀριστὸν λήψομαι μίαν πύλαν ἐκ τῶν ὕφασμάτων τῆς κώμης Φουῦστάν, ἵνα ἐν αὐτῇ δοξασθῇσομαι ἀγάθ' δουλὸς σου ἐν πάσῃ τῇ συγγενείᾳ μου. λαβὼν δὲ ὁ Περζωὲ ἐκ τῶν βασιλικῶν ἱματίων etc.* in his verbis primum occurrit P 414 quaerendum quid sit *πύλα* ἐκ τῶν ὕφασμάτων. nam *portae* notio, quae naturalis est *πύλῃ*, quam hic sit intempestiva nemo non videt. omnino agnoscendum est *πύλα* hic pro *πτύλα* positum a *πτύσσει* *plico* *ἰνολῖν*, ut volumen aut scapus panni cuiuspiam hoc vocabulo nunc significetur. fundum habeo coniecturae Eustathium, qui ad illum versum 411 Iliadis θ, *πρώτῃσι δὲ πύλῃσι πολυπτύχου οὐλύμποιο*, sic annotat p. 721 ed. Rom. *παρηχητικῶς δὲ πῶς ἡ ἐτυμολογικῶς παρῄκειται τῇ πύλῃ καὶ ὁ πολυπτύχος· παρὰ τὸ πτύσσειν γὰρ καὶ ἄμφω, ἵνα ἡ πολυπτύχος ὁ πολύπυλος*. haec ille; in quibus vides *πύλην* a *πτύσσειν* deduci, extrito subiuncto *τ*. addam ex occasione de panno hic memorato pagi *Phuistan*, quod in illo videlicet pago texeretur: forte inde natum vulgare nomen hodie in Gallia panni cuiusdam ex gossypio texti, quod *fustaine*, *fustanium* appellatur. ex consequentibus porro verbis intelligitur genus hoc panni regis aut regiae familiae usibus fuisse reservatum, ita ut vestiri eo nemo posset sine concessu peculiari regis. unde characterem haberet

eximii honoris et apud principem gratiae indumentum tale. propterea enim addit Perzoës accipere se istam vestem ob praerogativam honoris ei annexi communi aestimatione: *ἵνα*, inquit, *ἐν αὐτῇ δοξασθῆσθαι καὶ ὡς δούλος σου ἐν πάσῃ συγγενεῖ μου*. in quo etiam significat non sua se solius causa istum admittere honorem, sed familiae ac cognationis inde conspicuae futurae, sic ambitionis invidiam pietatis et caritatis in consanguineos laudabilis ostentatione redimens aut saltem minuens. confirmant autem quod diximus de reservatione huiusmodi panni ad usus regiois, illa extrema verba: *λαβὼν δὲ ὁ Παρζῶδ ἐκ τῶν βασιλικῶν ἱματίων*. cur enim, quae prius nominaverat *ὑφάσματα τῆς πόλεως Φωνιστῶν*, nunc *ἱματία βασιλικά* vocaret, nisi quod iis uti regi soli et familiae ipsius liceret, et si quibus privilegium idem a rege eximii honoris gratia tribueretur.

Ῥῶς p. 509 v. 19. ait ducem Latinorum, quem describit ferum ardentem et capite rufum, hominem vastae staturae, cui erat nomen Rhos Solymas, videri nactum appellationem ex similitudine cum eo quod vocat Ῥῶς Rhos. quid autem est hoc? an scripserit Pachymeres Ῥῶς pro ῥῶξ? Ῥῶς sane constanter scribunt duo codd. optimi B et A, Vaticano hoc comma omittente. atqui Ῥῶς nihil, quod sciam, huc faciens significat. ῥῶξ autem ex Eustathio *Παρεμβολαῖς* ad Od. i p. 1633 ed. Rom. est *φάλαγγις τοῦ ἔλδος*, species animalis noxii dicti phalangii. de hoc Plinius l. 29 c. 4: *phalangium . . . est plurium generum, unum simile formicae, sed multo maius, rufo capite*. huic comparatam hunc ducem a Pachymere crediderim. dixerat enim antea et rufa eum coma fuisse et vultu rubente, quippe accenso naturali ardore. unde credibile sit vel ἔ in ς scienter mutatum ab antiquario scriptore, exemplum eius mutationis alicubi forte scriptorum veterum nacto, vel errore hic librarii ῥῶς pro ῥῶξ positum.

Σάλπας p. 472 v. 8. ait *Salpacin*, quod erat cognomen Mantachiae cuiusdam ducis exercitus Persarum, Persica lingua significasse fortem.

σταυροπήγια. l. 6 titulus est capituli 11 (p. 10): *ὡς βασιλικὴ νεαρά προβαίνει ἐπὶ τοῖς σταυροπηγίοις*. apud Matthaeum Blaatarem titulus est: *ὅτι μόνῳ τῷ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως δίδονται σταυροπήγια πάντου πέμπειν*. soli patriarchae Constantinopolitaneos concessum esse *stauropagia* quocumque mittere. tum rem ipsam sic explicat: *μόνῳ τῷ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως ἐκ συνηθείας ἐφίται μακρὰς σταυροπήγια τε δίδοναι καὶ τὴν ἀναφορὰν καὶ μνημὴν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἔχειν, οὐ μόνον ἐν οἷς πέττειται ἰδίῳις χειρὶ τοῦ ὀνομασθέντος καὶ τοῖς ἀνεστημένοις πνεύμασι τῶν ὑποκειμένων τούτῳ μοναστηρίῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς τῶν μητροπόλεων αὐτῶν ἐνορίαις, ἵνα ἂν παρα τοῦ τὸν ναὸν ἀνεγείροντος δηλαδὴ προσκληθῇ. soli patriarchae Constantino-*

polis ex longa consuetudine permittitur etauropagia, sive crucium fixationes, concedere et relationem ac memoriam nominis ibi habere, non solum in praediis aut terris quas peculiari iure possidet, ubicumque sita sint, et in immobilibus possessionibus subiectorum ipsi monasteriorum, sed etiam in diocesisibus metropolitae ipsarum, ubi videlicet ab aliquo templum aedificante ad-vocatus fuerit. ex his licebit intelligere *σταυροπηγίων* nomine hic significari ius supremum patriarchae in ecclesias patriarchatus sui, quo posset eximere quae loca quasve personas vellet a potestate episcopi cuiusvis, et intra fines dioeceseon suum licet antistitem habentium certa sibi monasteria vel ecclesias valeret excipere, citra nutum aut assensum proprii locorum illorum metropolitae. hanc autem potestatem videtur exercuisse patriarcha frequentius in praediis et agris sibi vectigalibus et in templis de novo erectis, quorum fundatores, ad operis amplitudinem et commendationem id rati pertinere, affectabant ut uni *ἀμείσως* patriarchae illa subiicerentur, a iurisdictione propriorum loci praesulum exempta. quia vero, cum locum aliquem in aliena dioecesi situm eximere ab auctoritate ordinarii et sibi reservare patriarcha vellet, id declarare solebat fixa ibi cruce cum certa inscriptione, cuius formulam videre licet apud Meursium, ideo ipsa exemptio et ius illius *σταυροπηγίων* verbo indicabatur. id clare patet ex hoc in quo versamur loco nostri historici. is enim cum in titulo capitis mentionem posuisset Novellae imperatoriae circa *σταυροπήγια*, eius Novellae sententiam in ipso capite sic refert: *προβαίνει νεαρά βασιλείος ἄλλ' ἅπαντα πλείστα διορισμένη καὶ τάττουσα, καὶ τὸ τὰ ὀπουδηποτοῦν πατριαρχικά, ὅσα ἐν χωρίοις καὶ μοναῖς, ὑπὸ τοὺς ἐπισκόπους ἢ αὐτὸ ἐνορίαι τελεῖν.* prodit imperatoria Novella qua cum alia decernebantur quaedam, tum illud in primis, ut quae ubicumque cuiusque modi praedia vel monasteria patriarchico iuri reservata censerentur, ea deinceps episcopis, quorum in propriis diocesisibus illa essent sita, subiicerentur. ita ille; quibus verbis vides declarari quid in titulo voce *σταυροπηγίων* intellexerit. plura de his non dico, quod et Meursius verbo *σταυροπήγιον* et post illum vir pereruditus Iacobus Goar O. P. p. 612 et 613 sui Enchologii copiose ac diligenter hoc vocabulum edisserant, plane in sententiam nostri Pachymeris.

στυψίς καὶ στυπηρία p. 420 v. 7 et v. 12. non dubium quin utroque hoc vocabulo alumen designetur, merx expetita ob usum celebrem in tingendis pannis laneis, ut ait hic noster, *ἐπεὶ πολλῇ τινὶ χρῶνται ταύτῃ τὰ ἐξ ἐρίων ὑφάσματα.* quod distinctius Plinius exequens, docet l. 35 c. 16, cum sint aluminis species duae, candidi et nigri, inficiendis claro colore lanis candidum liquidumque utilissimum esse, contraque fusco aut obscuro fuso iisdem imbuendis nigrum accommodatum. merx ibidem Plinius

loca percoensens ubi alumen provenit, Pontum memorat, unde hic noster refert solitos illud per Euxinum exportare Genuenses. Phocaeae tamen non meminit, ubi fodinas aluminis ponit Pachymeres, serius videlicet detectas nec Plinii iam tum aetate celebra.

σύμβολα δεσποτικού θανάτου p. 580 v. 18. manifeste in his sacra eucharistia designatur illis verbis: σύμβολα δεσποτικού θανάτου *dominicae mortis symbola*, quae statim post ἅγια δῶρα nuncupat. cuius appellationis rationem nemo requireret, qui meminerit illud Apostoli 1 ad Corinth. 11: *quotiescumque manducabitis panem hunc et calicem bibetis, mortem domini annuntiabitis, donec veniat*. unum addo de voce σύμβολον, cum simpliciter dicitur, summam Christianorum dogmatum indicare apud hunc nostrum quoque, ut cum is mox addit moribundum imperatorem in procinctu sacri accipiendi viatici τὸ ἅγιον διεξίνασι σύμβολον, symbolum videlicet Apostolicum fidei saepe profitendae recitasse. alibi saepe in hac historia symbolum Nicaenum absolute symbolum nominat. intelligebatur enim de quo diceret, ex subiecta materia, cum tractaretur controversia de additione filioque symbelo Nicaeno, vel si exactius loquimur, Constantinopolitano, a Latinis inserta. vide quae annotamus ad l. 5 c. 11.

συγχώρεσις καὶ συγχώρησις p. 385 v. 5. ait oblatum ab imperatore sacro templo pretiosissimum altaris velum, cum absolveretur ab excommunicatione, dignum se ac tali gratulatione donum. ut hic, sic et alibi verbum συγχώρεσις in ista notione sumitur. uti et συγχώρησις pro ipsa absolutione hoc ipso capite: ἀντίλεγο ὡς λέπας ἐκείνου (Iosephi patriarchae novi, qui eum ab excommunicatione solverat) διὰ τε τὴν ἀπ' ἐκείνου συγχώρησιν, propter absolutionem, quam cum frustra ab Arsenio petiisset, a Germano accipiendam non putasset, denique a Iosepho tertio ab Arsenio patriarcha impetraverat.

συναπτὴ p. 174 v. 2. synaptae nomen Latine retinui, quia non reperio unum aliud in nostra lingua verbum quo res voci συναπτῇ subiecta satis exprimatur. multa de ea utiliter docet Meursius. videtur aliquid simile illi parti litaniarum nostrarum, qua deo continua serie multa commendantur, ecclesia, pontifex etc., adiuncta cuique acclamatione populi: *te rogamus audi nos*. pro quo Graecis est τοῦ κυρίου δεηθῶμεν *dominum rogamus*.

συνών p. 487 v. 16. Pachomius literator dicitur τῷ Στρατηγικῷ Μιχαὴλ συνών. hic τοῦ συνεῖναι verbo non quaelibet indicatur praesentia, sed intimus convictus domesticumque in re literaria ministerium, quale divites olim exigebant ab iis quos apud se habebant, ut eorum eruditione, cum esset opus aut vacaret, iuvarentur. hi haud fere aliter quam συνόντες vocabantur, ut intelligitur ex longo et pereleganti Luciani de his libro, cuius ipse titulus (inscribitur enim περὶ τῶν ἐκείνου μισθῶν

συνοδόν) hanc quam asserimus huius vocabuli notionem demonstrat.

Συρεσάννης p. 328 v. 5. agit de Ioanne duce profecto Thebas, et illic reperiente magnum dominum, quem lingua popularium ibi Syrioannem vocitatum ait, et tamen cognominem ipsi fuisse Ioanni duci. unde intelligitur additionem illam primae syllabae ad nomen istud non pertinere, sed adiunctam ei consuetudine illarum gentium originis Francicae, vel ex longa cum Francia consuetudine, nomen *Syre*, quod ex Graeco *κύριος* factum putatur, suo principi accommodantium. suspicor idem nomen, licet paulum diversae scriptum, fuisse Συρεσιάννης, quod cuidam nobili Comano in baptismo inditum refert Cantacuzenus l. 1 c. 11.

σφαῖρος Ἐμπεδοκλής p. 203 v. 15. primo mihi loci P 417 huius occursum venit in mentem laudari hic sententiam philosophi veteris e discipulis aut sectariis Empedoclis, cui nomen Sphaero esset. quidni enim talis appellationis quispiam dedisse operam Empedocli potuisset, cum Sphaerus alius e Cleanthis schola, notiss auctor multorum operum, Diogeni Laertio memoratus sit? animadverti postea obortam opinionem eandem Hieronymo Wolfio hunc locum in sua Excerpta conferenti. sed consideranti rem attentius breviter patuit σφαῖρον hic pro σφαῖρα positum plane significare follem orbicularem, quales videmus pilas maiores spiritu confertas, quas Itali *palloni*, Galli *balons* nominant. excipiat aliquis contra non reperiri nomen istud hac forma, sed feminae ubique terminationis et generis apud scriptores classicos legi. concedo. quid tum postea? an est adeo alienum a Pachymeris more quiddam in talibus *καινοτομίαι*? praeterea suspicari licet visum ipsi aliquem librum idonei auctoris ex iis multis qui ad nos non pervenerunt, ubi σφαῖρος pro σφαῖρα poneretur. sed verbi controversiam profligaverimus, re semel ipsa constituta. demonstrato, inquam, loci quem tractamus sententiam exigere ut σφαῖρος follem rotundae formae significet, simul evicerimus istam huius vocabuli hoc loco notionem esse minime dubiam. ergo ad id nos accingamus. ait hic Pachymeres patriarcham Arsenium, postquam Michaëli Palaëologo imperatori ob excaecatam pupillum et collegam suum in imperio Ioannem puerum sacris interdixerat, dissimulasse tamen, dum quaedam fieri videret minime cohaerentia cum anathemate rite intorto. nam cum eum qui tali, ut paulo ante loquitur, *gladio Spiritus* a communione fidelium plane abscissus fuisset, nefas esset iuxta sacros canones admittere ad ullam participationem sacrorum, tamen ex eo tempore non destiterunt Constantinopolitani sacerdotes et clerici nominatim memorare in sacro choro atque inter ipsa liturgiae mysteria imperatorem licet excommunicatum, connivente ad hoc coram se usurpatum patriarcha metu maioris mali. verebatur

enim ne, si et hoc vetuisset, excussa qua utcumque continebatur imperator verecundia quādam sacrae potestatis, omnia in extremam perturbationem impelleret, eveniretque tale aliquid quale in Ulyssis nave, dormiente ipso, feliciter ad portum aspirante, temeraria cupiditate comitum eius accidit, qui

ἀσπὸν μὲν λῦσαν, ἄνεμοι δ' ἐκ πάντες ὄρουσαν,
τοὺς δ' αἰψ' ἀρπάζασα φέρεν πόσιονδε θυέλλα
κλαλοντας γαίης ἀπὸ πατρίδος,

ut ipse Ulysses lugens Alcinoο narrat Od. x sub initium.

*utrem quidem solverunt: venti autem omnes erupit:
ipsos vero subito rapiens tulit in Pontum procella
flentes a terra patria.*

eiusmodi quempiam foetum tempestatibus utrem, ut alicubi loquitur Horatius, hic σφαίρον vocabulo designavit Pachymeres, eius figura imperatoris irritabilem animum adumbrans, quem iam aestuantem ira gravi ob anathema inflictum si rursus patriarcha lacerasset, periculum erat ne is totas habenas furori laxaret, audio, dicit forte quidam eruditus lector: sed tunc oportuerat hunc σφαίρον Ὀδύσσειον, non Ἐμπεδόκλειον dictum a Pachymere. nam quid utribus Aeoliis cum Empedocle? ad haec occursurus rogo sequum arbitrum rerum informare secum ne gravetur ideam ingenii Pachymeris supra modum antiquarii; et eruditionis abstrusae, quod multis ex locis patet, ostentatoris paene putidi. ergo is non satis habens indicasse notam sibi ventorum in utres coactorum ab Aeolo et Ulyssi traditorum fabulam, etiam innuere curavit haud se ignorare quodnam esset eius fundamentum fabulae. non enim de nihilo illa Homerus finxit, sed alludit in eo ad magicam vim utrius quorundam, quibus ad ventos sopiendos praestigiatōres iam olim uterentur. e quorum postea numero fuit Empedocles. hic enim inter alia magicae artis experimenta, qualium edendorum modum ac viam se traditorum iactabat, sedandorum et excitandorum ventorum arbitrariam potestatem numerat, sic in quodam poemate discipulum alloquens:

P 418

πάνσεις δ' ἀναμάτων ἀνέμων μένος, οἷτ' ἐπὶ γαίαν
ὄρνυμνοι πνοαῖσι καταφθίνουσιν ἄρουραν,
καὶ πάλιν ἦν κ' ἐθέλησθα, καλίντιτα πνεύματ' ἐπάξεις etc.
*sedabis indefessorum ventorum furorem, qui supra terram
ruentes flatibus devastant sata.*

et rursus, si libuerit, revocata reduces eorum flabra.

quomodo autem haec praestaret, tradit Timaeus Hist. l. 18, sic recitatus a Diogene: ἐτησιαν ποτὲ σφοδρῶς πνευσάντων, ὥς τοὺς παρκοὺς λυμῆναι, κελεύσας (Ἐμπεδοκλῆς) ὄνους ἐκδαρῆναι καὶ ἀσκούς ποιῆσαι, πρὸς τοὺς λόφους καὶ τὰς ἀκρωτείας διέτεινε πρὸς τὸ συλλαβεῖν τὸ πνεῦμα. *Etesiae aliquando vehementer flantibus, sic ut fructus corrumpentur, iussis excoriari asinis, utres eorum pellibus factos expandit hiantes auram versus in iugis*

collium et montium, quasi ad spiritum comprehendendum. innuit autem historicus hinc consecutam tranquillitatem, velut ventis in carcerem compactis. quod populus admiratus Empedocli *καλυσανέμου ventorum inhibitoris* cognomen indiderit. Eustathius quoque *Παραβολαῖς* ad 'Οδ. x meminit Empedoclis tanquam arte praediti ventorum compingendorum in utres eorum similes quos Aeolus Ulyssi donavit. eius haec verba sunt: 'Ανεμοκοῖται γένος ἐν Κορίνθῳ ἀνέμους κοιμίζοντες. εἰς ὅπῃ δεξιῶς λήγεται διακείσθαι καὶ Ἐμπεδοκλῆς, οὐ καὶ εἰς αὐτὸ τέχνη λείπεται. *Anemocoetae sectae hominum nomen est Corinthi ventos sopientium; qua valuisse in primis peritia dicitur Empedocles, cuius in hoc genere ars ab historicis celebrata est.* ita ille, locos alludens non solum modo memoratos Timaei et Laërtii, sed aliorum etiam historicorum, puta Porphyrii, cuius in vita Pythagorae, editionis Holstenianae, typis Vaticanis, haec leguntur p. 19: ὃν μεταλαμβάνοντας Ἐμπεδοκλέα τε καὶ Ἐπιμενίδην καὶ Ἄβαριν πολλὰκις ἐπιτελεσέναι τοιαῦτα· δῆλα δ' αὐτῶν τὰ ποιήματα ὑπάρχειν. ἄλλως τε καὶ ἀλεξάνεμος μὲν ἦν τὸ ἐπώνυμον Ἐμπεδοκλέους. quae postrema verba eruditissimus Holstenius sic vertit: *quin et Empedocli cognomen erat Alexanemi sive avertentis ventorum.* hanc ex veterum lectione de Empedocle famam obversantem animo Pachymeres habens, dum periculum exitiosissimae procellae prudenti conniventia vitatum ab Arsenio patriarcha, utrius Aeoli Ulysi traditarum et ab eius comitibus ingenti perniciie ipsorum temere contrectatarum exemplo illustraret, non se tenuit quin fabulam cum historia commistam oggeret lectori, Homericos ventorum folles cum asininia a Timaeo memoratis Empedoclis utribus una mentione coniungens σφαίρου Ἐμπεδοκλείου. sic quidem coniectabar. recte an secus, aequi lectoris esto iudicium.

σφενδόνη p. 469 v. 5. καὶ τὸν παρακοιμώμενον τῆς μεγάλης σφενδόνης. meminit huius officii Codinus c. 4, ubi tradit τὰ τοῦ παρακοιμώμενου σφενδόνης φορέματα, quibus is vestibibus et insignibus potestatis uteretur. Gretserus noster ibi vertit: *praefecti sigilli seu annuli signatorii gestamina*, melius quam *Iunius*, qui παρακοιμώμενον σφενδόνης *accubilem fundae* interpretatur, aut etiam quam interpret *Iuris Graeco-Romani*, cui παρακοιμώμενος τῆς μεγάλης σφενδόνης *accubitor magnae palae* dicitur. σφενδόνη proprie *funda* saxis iaculandis, usitatissima translatione a formae quadam similitudine ducta, palam annuli significat, ut notissimum est; nec minus perspectum ob-signari literas olim solitas annuli pala certis insculpta characteribus aut formis, ceræ chartis appositae impressa. hinc σφενδόνη *pala annuli*, sigillum dicitur; quod cum duplex aut multiplex P 419 imperantibus esset, maximi omnium custos παρακοιμώμενος μεγάλης σφενδόνης hoc loco appellatur. quare autem παρακοιμώ-

μενος? opinor quia ex iis erat qui ex officio assidue apparere circum imperatorem aut in proximo ad subitas evocationes semper esse debebant; cubiculum principis diu fere noctuque frequentantes. vide quae diximus verbo παρακοιμάμενος.

σχολή p. 50 v. 6 et p. 353 v. 8. peculiarem, ni fallor, vim habet vox σχολή hoc loco, emphasis ferens cuiusdam interrogationis ironia submistae. agitur de Serbis populis, quos propria civium et popularium suorum rapere solitos, verisimile non esset ab externis per eorum fines peregrinantibus temperaturos, hac ferme sententia: qui suos diripere non dubitant, ab alienis scilicet abstinebunt? iterum in simili notione usurpatum hoc vocabulum habetur l. 5 c. 12 in his verbis: εἰ δὲ διδοῖμεν καὶ ἐκλήτον, σχολή τινά τόσην τέμνοντα θάλασσαν τῶν δικαίων ἀφισβητεῖν. si vero et ius provocationis concesserimus, periculum fuerit scilicet ne quis tam vasto mari ius suum persecuturus Romam se conferat? alium habeo huius idiotismi testem Symeonem Seth in Graeca ex Arabico interpretatione libri quem ipse ἰχνηλάτην vocat. hunc nos Latine redditum ad calcem harum Observationum mantissae loco damus. eius in secunda dissertatione sic Graece legitur: εἰ γὰρ μὴ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀπολογίασθαι τις, σχολή γ' ἂν ἐτέρου ὑπερασπίζοιτο. qui enim ne se quidem ipsum in periculo defenderit, ab eo scilicet expectetur ut fortiter pro alterius capite decertet? in septima quoque sic regina maritum alloquitur, conquerens non communicari sibi ab eo scitu necessarium arcanum. εἰ γὰρ ἔμοιγ' ἂν ἀποκρύψης, σχολή γ' ἂν ἐκείνης πιστεύσῃς. si enim de hoc me celas tuam coniugem, alius id scilicet fateberis? ita etiam loquitur Georgius Acropolita in Prooemio Historiae p. 2 ed. Reg.

σωλῆας p. 173 v. 1. quid sit σωλῆας, magna et perplem quaestio est. legi accurate, diu meditatus sum, quae de hoc argumento viri doctissimi Ioannes Meursius, Leo Allatius, Iacobus Goar Ord. Praed., Iacobus Gretserus et Ludovicus Cellotius societatis nostrae scripsere. in rei deinde inquisitionem ipsius attentione longa et acri incubui. exponam hic, si potero, breviter et clare quid discussis cunctis verisimillimum compererim, luce praesertim mihi affusa ex eruditissima diatriba illustrata Leonis Allatii ad Fabium Chisium, hodie Alexandrum VII, de hoc proprie argumento novissime et accuratissime scripta. incipio a consideratione nominis. σωλῆας, sive ut Symeon Thessalonicensis dialogo de sacramentis emendatius scribit, σολῆας, vel etiam ut apud Euchologium in ordinatione diaconi legitur, σολῆ, non est vocabulum Graecae originis, ut omnes facile consentiant. nec fere vidi qui dubitant quin Latinum sit, in Hellenismum, et alia plurima, usu intrusum. si ergo disquisierimus, quid Latini valeat solea, forte non fuerit id inutile ad iudicium statuendum de re ipsa voce hac indicata, quatenam tandem sit. Sextus

Pompeius Festus, optimus enarrator antiquarum notionum verbis Latinis subiectarum, non sua solius sed Marci praeterea Verrii Flacci, antiquioris nec minus accurati grammatici, auctoritate significatum vocabuli *solea* nobis edisserit his verbis: *solea, ut ait Verrius, non est solum ea quae solo pedis subiicitur, sed etiam pro materia robustea* (vel ut habet alia lectio, *robusta*), *super quam paries cratitius extruitur*. Paulus hunc locum describens particulam pro negligit. sic enim habet: *solea vel ea dicitur quae solo pedis subiicitur vel materia robustea, super quam paries cratitius extruitur*. in margine editionum optimarum, Venetae anni 1560 ex bibliotheca Antonii Augustini, et Parisiensis Scaligerianae anni 1584, *ἀντὶ τοῦ* pro suggeritur alia lectio *per*, ex qua coniectura forte non vana ducatur, scri- P 420
ptum olim in archetypo fuisse *pes e materia robustea* etc. nam pes dicitur quod aliud sustinet, ut *pes mensae* Plinio l. 12 c. 1: *eodem chore numinum ora spectarentur et mensarum pedes*. quo sensu stereobaton pes est stylobati. Vitruvius l. 3 c. 3: *supra terram parietes extruantur sub columnis dimidio crassiores quam columnae sunt futurae, uti firmiora sint inferiora superioribus, quae stereobata appellantur: nam excipiunt onera*. paulo post: *structis autem fundamentis ad libramentum stylobatae sunt collocandae, supra stylobatas columnas disponendae* etc. materiae porro mentione robusteae non proprie intelligendum hic querceum lignum, sed metonymice corpus quodvis duritiei quantae opus est moli gravissimae portandae. alluditur enim in similibus origo architecturae, quae primum aevo rudiori lignis aedificabat, ex quibus querceum fundando aptum iudicabatur ob dotes quas memorat Vitruvius l. 2 c. 9 his verbis: *quercus terrenis principiorum satietatibus abundans, parumque habens humoris et aëris et ignis, cum in terrenis operibus obruitur, infinitam habet aeternitatem, ex eo quod cum tangitur humore, non habens foraminum raritates propter spissitatem, non potest in corpore recipere liquorem sed fugiens ab humore resistit*. retinebantur autem, etiam post substitutos in structuris ligno lapides, vocabula priora. ut Paulus ex Festo verbo *Rubum* tradit Robum dictum in carcere locum quo praecipitatur maleficorum genus (puta fastigium propugnaculi in praecipitum imminens, unde maleficii convicti deiciebantur, ut Manlius ex rupe Tarpeia). causam appellationis statim tradit, *quod ante arces robusteis includebantur*. hoc est, quoniam apud veteres mos erat arcium claustra ad summum usque moenium lignis roboreis extruere, inde postea quoque quem e saxis tolli propugnacula consuevere, mansit priscum vocabulum materiae, ut *robis* etiam tum fastigia aggerum ac pinnae murorum dicerentur. quamquam ipsum roboris aut robusteis nomen materiae querceae proprium non est, sed coloris; unde *bos robis* sive *rubus* priscis erat. Paulus ex

Festo: Robum rubro colore, et quae rufo significari, ut bovem quoque rustici appellant, manifestum est. unde et materia quae plurimas habet venas eius coloris, dicta est robur. hinc et homines valentes et boni coloris robusti. haec Festus, quae demonstrant nihil referre ad rem ipsam quae solea in aedificiis vocatur, ligneae sit an saxea, marmorea vel aerea structura. hactenus informatam ex originibus Latini sermonis ideam rei quae solea dicitur, conferamus ad usum disquisitionis praesentis, et indagemus in templis Graecorum ecquid fuerit quod in hanc formam incideret; unde statuere possimus ipsum id αὐτόσημα fuisse, quod vocabulo σωλέας indicatur et a nostro hic Pachymere et a Graecis recentioribus passim plurimis. adyta in Christianis apud Graecos templis inde usque ab originibus religionis septa repagulis fuere, quae et gressus ab iis profanorum et oculos arcerent. ac principiis quidem exiguo defungebantur, necessarium secretum maiestati sacrorum contenti quomodocumque obduxisse. arae gradibus inferne supra solum obtendebantur et materia cancelli: hi gressus excludebant non initiatorum a sacro septo. super hos vela tendebantur: haec conspectum mysteriorum concioni adimebant. Eusebius l. 10 c. 4 de Constantino templa Christiana Graecis exstruente scribit: τὸ θυσιαστήριον ὡς ἂν εἴη τοῖς πολλοῖς ἄβατον, τοῖς ἀπὸ ξύλου περιέφραττε διακρίσις. altare, ut esset inaccessum populo, ligneis sepsit clathris. sic ille de cancellis memoratis, quos alii κυκλίδας vocant, ut Symeon Thessalonicensis. Gregorius vero Nazianzenus singulari numero totum cancellorum septum κυκλῖδα vocavit illo versu

κυκλὶς διεργονς' οὐ βλονς ἀλλ' ὄφρας.

quia enim intra septum locus erat sacerdotibus, plerisque tunc eiusmodi ut fastu solum ac superbia, non exercitatione virtutum supra vulgus eminent, eleganter ait cancellos, qui dirimebant sacerdotes a populo, non vitas sed supercilia discrevisse. similiter loquitur Constantinus Porphyrogenitus infra referendus. erant hi cancelli pervii portulis, per quas aditus exitusque presbyteris patebat. hae καγκυλοθυρίδες Codino dictae. sed tam haec quam intercolumnia, aut spatia oculis pervia cancellorum, velis oppansis protegebantur a populi aspectu. βηλόθυρα his nomen, quo non tantum Codinus est usus, sed etiam Anastasius Bibliothecarius in Stephano, his verbis: *fecit et in eadem basilica egregii doctoris gentium velothyra quatuor, ex quibus unum auro textum.* paulo post velothyrorum usum qualem dicimus distinctius indicans, ait data a pontifice eodem *velothyra serica tria in circuitu altaris*, hoc est, ut apparet, intendenda tegendo ab oculis populi presbyterio, quod et in Latino ritu erat circum altare. illustrat haec omnia S. Germani locus in *Mystagogia*, quem ideo describam: *κίονια ἦτοι τὰ στήθεα διαχωρίζοντα τὸ βῆμα ἀπὸ λοιποῦ ναοῦ, καὶ κάγκελλά εἰσι τῆς προσευχῆς τόπον*

δηλοῦντα, ἐν οἷς σημαίνει τὴν μὲν ἔσωθεν τοῦ λαοῦ εἰσοδόν, τὴν
 δὲ ἔσωθεν τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ὑπάρχουσαν καὶ μόνοις τοῖς ἱερεῦ-
 σιν οὖσαν ἐπιβατόν. *columellae sive thoraces separantes altare
 a reliquo templo, et cancelli locum orationis manifestant et si-
 gnant quousque exterius ingredi populus possit, ac quod inter-
 rius est, sancta sanctorum esse, locum solis pervium sacerdoti-
 bus.* in his verbis notari velim voces illas κίονια καὶ στηθεα,
 quibus designantur alte extantia tigna τοῦ θρουράκτου ἢ δικτύου
cancellati septi reticulato opere hiantis, rimis tamen aut inter-
 vallis velorum oppansu tectis, ut diximus. atque haec prius fuere.
 postea inventi imperatorum magnificentia rationem ista ornandi
 et salvo usu religionis ac necessitate ritus in augustiorem confor-
 mandi speciem. pro cancellato e materia septo pretiosiore e
 marmore aut aere, argento quin etiam et auro, illuminantibus
 opus gemmis quoque insertis, scenam oblenderunt sacro altari,
 omni architectonica elegantia visendam, columnis, signis, vasis,
 floribus, figuris visu pulcherrimis. Constantinus Porphyroge-
 nitus de vita et rebus gestis Basilii Augusti, postquam retulisset
 eum munificentia plane regia templi, quod extruxit, parietes
 dextra. laevaue tectorio ex argento aureis interatincto floribus et
 gemmis obdixisse (οἱ δὲ ἐκ δεξιῶν καὶ εὐωνύμων τοῖχοι ἄργυρον
 ἄφθορον καὶ αὐτοὶ ἐπικείμενον ἔχουσι, διηριθσμένοι χρυσῷ καὶ
 τιμίοις πεποικιλμένοι λίθοις καὶ μαργάρων λαμπρότησι), statim
 addit de sacro septo sive solea: ἡ δὲ διείρουσα τὰ ἅντα τοῦ
 θείου οἴκου τούτου κιγκλῖς, Ἡράκλεις, ὅσον ὄλβον ἐν ἑαυτῇ περι-
 εἶληφεν, ἥς οἱ στῦλοι μὲν καὶ τὰ κάτωθεν ἐξ ἀργύρου διόλου τὴν
 σύστασιν ἔχουσιν, ἡ δὲ ταῖς κεφαλαῖς τούτων ἐπικειμένη δοκὶς ἐκ
 καθαροῦ χρυσοῦ πᾶσα συνέστηκεν, τὸν πλοῦτον πάντα τὸν ἐξ ἴν-
 δῶν περιεχυμένον πάντοθεν ἔχουσα, ἐν ᾗ κατὰ πολλὰ μέρη καὶ ἡ
 θεανδρική τοῦ κυρίου μορφή μετὰ χυμεύσεως ἐκτετύπεται. *qui
 vero adyta huiusce divini templi separant cancelli, deus bone!
 quantas in se divitias continent? quorum columnae partesque
 imae omnes ex argento conflatae sunt, et capitellis earum super-
 incumbens trabs tota ex puro auro constat, universas Indorum
 divitias omni ex parte circumfusas habens; in qua multis locis
 et theandrica domini forma opere chymico expressa est.* haec
 Constantinus; qui et alibi similia de magnificentissima decora-
 tione templi alterius per eundem Basilium Augustum facta refe-
 rens, postquam dixit et templi parietes et ipsa praesertim inter-
 iora adytorum argento auro gemmis et unionibus splendidissime
 incrustata, proprie addit de exteriori facie septi altare abscon-
 dentis: καὶ ἐκ τῶν ἐκτὸς διείρουσαι τὰ θυσιαστήρια κιγκλίδες καὶ
 τὰ ἐν αὐταῖς περίστυλα, καὶ τὰ ἄνωθεν οἷον ὑπέρθυρα χρηματί-
 ζοντα, ὅτι ἐντὸς θάκοι, καὶ αἱ πρὸ τούτων βαθμίδες, καὶ αὐταὶ
 αἱ ἱερὰι τράπεζαι, ἐξ ἀργύρου πάντα περιεχυμένον ἔχουσι τὸν
 χρυσόν. *et qui ab exteriori templi parte sanctuarium secludunt*
 Georgius Pachymeres I.

cancelli, et in ipsis columnae, et quae super eas sunt hypothyrae, et intus sellae, ipsaeque sacrae mensae, omnia ex argento circumfusum habent aurum. ita ille; quibus similia Codinus de templo S. Sophiae memorat. res porro ipsa loquitur, et architecturae ratio exigit, isti moli columnarum et caeteri ornatus subterni basim debuisse e solo extantem; quam et Constantinus indicavit illis prioris testimonii verbis *οἱ στυλοὶ μὲν καὶ τὰ κατὰ-θὺν, columnae partesque imae omnes*, quibus exprimit eam substructionem isti scenae sustinendae quam ex Vitruvio superius vocavimus stereobata, super quae stylobata ponuntur columnarum sedes proxima. hoc autem veteri Latino verbo propriissime **P 422** *solea* est. id quod ipsi Graeci intellexerunt, superpositos isti quasi crepidini ornatus *σολλοὺς* appellantes, vocabulo a solea cui innituntur ducto. Theodori Studitae verba haec recitat Georgius Hamartolus in Leone Armeno: *οἱ τε θεῖοι κίονες καὶ οἱ σόλαιοι καλούμενοι, ἃ τὸ σεβάσμιον τοῦ ἱεροῦ διατεγγίλουνσι θυσιαστήριον. necnon sacrae columnae, et qui solii vocantur; quae venerandum a templo intersepiunt altare.* parem *πυριολογίαν* videtur Cedrenus affectasse, dum *τοὺς σωλείας* verbo plurali vocat multa illa et varia vestibulum et quasi proscenium arae sacrae componentia ornamenta. verba eius haec sunt: *ἡ προύλλα τῆς ἁγίας τοῦ θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας φουρνική οὐσα ἔπασσε, τόντε ἄμβωνα καὶ τοὺς σωλείας ἐξ ὀνυχίτου λίθου ὄντας συνέτριψε καὶ εἰς γῆν ἀπέτελεσε. trulla sanctae dei magnae ecclesiae camerata in fornacem concidit, et ambonem ac soleas, qui erant ex onychite lapide, contrivit et in pulverem comminuit.* haec Cedrenus. tam erat, opinor, in ea ecclesia unus *σωλείας* quam unus *ἄμβων*. cur igitur historicus *ἄμβωνος* in singulari, *σωλείων* in plurali meminuit? quid verisimilius dicamus quam idcirco id factum, quia *σωλείαν* a *σωλείαις* aut *σωλείοις* (nam forte *σωλείους* scripserit) studuit distinguere, verisimilitudini etiam narrationis consulens. nam contritum illa ruina in minutum usque pulverem soleam, hoc est stereobata solide structa ex materia praedura marmorum aut etiam metalli, credibile minus erat: de columnis, sigillis, liliis, pomis et aliis figuris ex onychite gemma supra soleam erectis, quae cuncta *σωλείων* vocabulo intelligit, res erat a fide non abhorrens, quod ista et subtilioris formae et mollioris materiae, insuper etiam primos impetus ruentium ex fornice lapidum excipissent. non infitias iverim tamen alios passim auctores, uti et nostrum hic Pachymerem, dum *soleam* simpliciter neminant, aequae stereobata cum superpositis stylobatis, basibus, columnis, capitellis, trabe, cymatio, epistyllis, sigillis, vasis ac reliquo ex arte coronamento, una verbi notione comprehendere. quin etiam pro certo habeo, idque magnopere animadvertendum puto, non solam hanc substructionem cum suis ornamentis, *τὸ βῆμα ἀπὸ τοῦ ναοῦ*, altare ac presbyterium a templo reliquo dirimen-

tem, nuncupatam fuisse *soleam*, sed id nomen praeterea extensum ad significandum aliquantum spatii soli ac pavimento ecclesiae inter soleam et locum ubi stabat populus interiacens. quemadmodum enim βῆμα, quod proprie gradum sonat et altare gradibus videlicet sublatum synecdochice indicat, significabat praeterea spatium soli satis latum, quod ab infimo altaris gradu usque ad cancellos aut soleam patebat, intra quod spatium statio antistitum et sacerdotum erat, id quod extra omne dubium est; ex sexcentis passim obviis scriptorum optimorum locis manifestum: ita dicendum quoque necessario est soleae appellationem propagatam ad designandum similiter spatium aliquod soli, quod statim a solea versus populi ac concionis locum tendebatur, quo in spatio subdiaconi lectores alique inferiores ecclesiae ministri stabant, quibus ius non esset intra sacra septa in ipso bemate aut presbyterio stare. docet hos nos clare Symeon Thessalonicensis libro de Sacr. his verbis: ὑποδιακόνους καὶ ἀναγνώστας καθῆσθαι κατὰ τὴν ἑξωθεν τοῦ βήματος περὶ τὸν σωλῆαν, ὅς ἐστι καὶ βῆμα καλεῖται ἀναγνώστων. *subdiaconos et lectores sedere oportet extra bema, circa soleam; qui et bema lectorum nuncupatur.* bema hic dici locum intra sacra septa ab altari ad cancellos pertinens nullus dubitat, quale vulgo presbyterium Latini nuncupamus. Hinc ait Thessalonicensis exclusos subdiaconos lectoresque legitimam stationem habuisse περὶ σωλῆαν *circa soleam*; quem propterea soleam nuncupatum ait βῆμα ἀναγνώστων, quasi dicas *altare lectorum*, idcirco quod, ut βῆμα ἱερέων, nempe sacrum altare, locus erat intimus ad quem progredi sacerdotes possent sacris in eo peragendis, ita soleas meta erat ultima ministerii subdiaconorum et lectorum, quos penetrare in sacra septa nefas erat. rursus ut spatium circa aram, intra quod usque ad cancellos aut soleam sacerdotes consistebant, βήματος appellatione comprehendebatur, sic etiam spatium ante soleam, in quo erat subdiaconorum et lectorum statio, soleae quoque vocabulo designabatur, ita ut in hiis duobus soleas fungeretur ipsis vice βήματος et ideo βῆμα ἀναγνώστων *bema lectorum* vocaretur. haec sententia est verborum Symeonis, manifeste docentium illam intime admotam soleae templi partem impertiri solitam nuncupatione soleae, per extensionem scilicet popularem et minus rigida proprietate. atque hoc valet ad intelligendum id quod alibi scribit idem Thessalonicensis, libro nimirum contra Haereses: γίνε-ται δὲ εἰσόδος εἰς τὸν σωλῆαν ἐκ τοῦ βήματος διακόνου καὶ ἱερέως διὰ φωτῶν. *fit introitus in soleam e bemate diaconi et sacerdotis sine luminibus.* describit sacram quamdam functionem, quamos erat prodire ex presbyterio in templi partem ei praetentam sacerdotem cum diacono. illam porro templi partem una solea, sive cancellis a presbyterio direptam, soleam appellat. pari notione accipienda necessario vox solea est apud Ioannem Can-

tacuzenum Hist. I. 1 c. 41, ubi describit ceremoniam coronationis Andronici Iunioris Augusti in magno templo S. Sophiae peractam. ait enim inter caetera multa supplicationem circa templum ductam a patriarcha, clero, imperatoribus et omni populo. tum in reditu versus altare, ubi ventum ad soleam esset, alios quidem omnes foris mansisse, solum imperatorem, qui coronabatur, ingressum reperisse patriarcham stantem super sacris cancellis, hoc est in ipso limine portae soleae, qua ex presbyterio in reliquum templum prodibatur. verba Cantacuzeni haec sunt: τὸν δὲ ναὸν περιελθόντες κατὰ τὸ ἔθος ἐπειδὴν γένοιτο ἐν τῇ σωλῆᾳ, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἐστῶσιν ἐκτός, αὐτὸς δὲ (βασιλεὺς) μόνος εἰσερχόμενος τὸν σωλῆαν τὸν πατριάρχην ἐπὶ ταῖς ἱεραῖς κυλλίσιν ἐστηκότα εὗρίσκει. haec ille; quae clare indicant spatium aliquod templi sacros cancellos una ex parte contingens soleam vocatum, in quod unus imperator introierit, caeteris abstinentibus ingressu. locum autem fuisse distinctum a presbyterio manifeste patet ex eo quod progressus per illud spatium imperator patriarcham invenerit ἐπὶ ταῖς ἱεραῖς κυλλίσιν ἐστηκότα, stantem super sacris cancellis, in ipso videlicet sacri septi sive presbyterii aditu. vides hic eximie concessum imperatori soli locum intra soleam, hoc est in spatio vicino sacris septis, subdiaconis et lectoribus reservato, unde populus excludebatur. eo videtur alludere quod Nicetas Paphlago scribit in vita S. Ignatii, referens praesagium somnium Bardae imperatoris, quo praemonitus fuerat de vi quae ipsi deinde per Basilium illata est: visus enim fuerat sibi videre ad se stantem in templo venientes albatos quosdam, ὧν ὁ μὲν δέσμιον τὸν βασιλέα ἀναλαβὼν καὶ ἐπὶ τὰ δεξιὰ κατασύρειν ἐξωθεῖτο τῆς σωλῆας, quorum unus vinctum imperatorem arripiens et ad dextrum latus trahens extrudebat e solea, proprio videlicet imperatoris intra templum loco, unde pelli omen ferebat expulsionis ab imperio. in ritualibus Graecorum libris distincta quoque reperitur cuiusdam spatii ante sacros cancellos solea vocati mentio. in ordinatione diaconi haec leges: ἐξελθόντες δύο διάκονοι ἐκ τοῦ ἁγίου βήματος λαμβάνουσι τὸν μέλλοντα χειροτονεῖσθαι διάκονον, ἐστῶτα ἐν τῇ σωλῆᾳ. exantius duo diaconi ex sacro bemate accipiunt eum qui ordinandus est diaconus, stantem in solea. in ordinatione vero sacerdotis: πρὶν δὲ τὸ πληρωθῆναι τὸν χειροβικὸν ὕμνον ἴσταται ἐν σωλῆᾳ ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι πρεσβύτερος. postquam completus fuerit Cherubicus hymnus, stat in solea qui ordinandus est sacerdos.

Summa dictorum et sententiae de solea meae haec est, fuisse soleam Latino antiquo verbo proprie dictam subtractionem stylobatis columnis epistyliis caeteroque architectonices elegantis specioso apparatu coronatam, quae in templis Graecorum magnificentius ornatis, vice ligneorum cancellorum ac velorum,

aram maximam et presbyterium ab ingressu inspectuque populi tegebat; extensam quoque appellationem soleae ad spatium quoddam isti substructioni contiguum designandum. addam hic humanitatis officio instinctus non intempestivam vindicationem boni scriptoris, dum de solea non inscite nec temere disputat, ab alio magis erudito quam humano incomitiati parum civiliter. coniecturam de solea suam verecunde atque obnoxie proponit P 424 Ludovicus Cellotius noster l. 6 de Hierarchia c. 6 p. 435, in hunc modum scribens: *quid si divinet aliquis in ea planitie chori ampla et aequabili eductum aut in medio aut ad alterum latus nobilius aliquod solum omni elegantia adornatum etc. sicque soleam a solo dictum et pavimento, vel si mavis ab expansa aequabiliter et fusa exporrecta forma, qualis soleae est.* haec Cellotius; quae confido aequos omnes assensuros haud adeo esse absurda, ut a scriptore religioso tam atrociter et invidiose traducerentur. *gravius, inquit, hallucinatur Cellotius, qui ab expansa et exporrecta eius forma, qualis est soleae, sic dictum putat, quasi profanis soleis et non solutis calceamentis terra sancta calcanda foret.* hic vero merus est succus loliginis. quid, amabo, soleae forma ad sacri loci contaminationem pertinet? an omnes soleae profanae? etiam illae pontifices sacris operantes rite utuntur ecclesiastica benedictione sacratis? videat autem qui piaculum putat ad explicandam figuram loci sacri uti similitudine soleae, quid eum statuere sit consequens de Innocentio Tertio pont. max., qui l. 1 Mysteriorum Missae, c. 35, per calceamentum pedum significari docet sacrosanctum incarnationis verbi mysterium, per quod ait *deum in Iudaea notum, et cuius in Israël magnum nomen, in Idumaeam extendisse calceamentum suum,* at etiam ex modestia Cellotii censor idem, quem honoris causa modo non nomino, ex modestia, inquam, laudabili Cellotii occasionem arripit ei acerbissime insultandi, dum sic scribit: *quid igitur solea? interrogat se ipsum Cellotius.* haeret mihi aqua, *respondet: turbida est certe, coeno et solo et sordidis eius soleis profanata.* haec catholicus et religiosus sacerdos de catholico et religioso sacerdote scribit; quae si adversus Haereticum aut Mahumetanum scriberentur, vix excusari ab inhumanitate possent. caeterum praeter votum tam stomachoso censori contigit ut quae Iesuitae libenter infligebat haud parcens verbera, in eum quem minime vellet resiliere, amicissimum sibi, nobis et cunctis merito suo caput, illustrissimum Allatium, qui doctissima dissertatione de solea, ex qua plurimum profecisse me initio sum professus, eius originem nominis quaerens, *non male, inquit, etiam a solea, non ut crepidam sonat, quamquam ab ea quoque non inconcinne dici quispiam autumaret.* haec ille; quibus omnia illa quae in Cellotium pariter loqui ausum intorta vidimus fulmina, in suum caput attraxisse videri poterat, nisi

laureum baculum gestaret, per quem est a procellis istiusmodi tutissimus.

Ταναΐτης p. 422 v. 9. venti Ταναΐτου dicti meminit Procopius l. 4 secundae tetradis c. 4 p. 573 ed. Reg. his verbis: Ταναΐν δὲ καλοῦσιν οἱ ἐπιχώριοι καὶ τὴν ἐκβολὴν αὐτὴν ἐν λήμνης ἀρξαμένην τῆς Μαιώτιδος ἄχρι ἐς τὸν Εὐξεινὸν πόντον . . . ἀλλὰ καὶ τὸν ἄνεμον, ὃς ἐνθὲνδε πνεῖ Ταναΐτην προσαγορεύουσιν. ex quibus intelligimus huius venti nomen non a vero amne Tanai sumptum, sed ab alveo quodam aut prono fluxu paludis Macotidis in Pontum Euxinum, qui alveus etiam Tanais nominari consueverit. ab eo autem spirantem ventum, qui, ut ait noster, inter Boreales solet esse vehementissimus, Tanaitem dici.

ταρίτες p. 419 v. 21. hinc habemus naves quasdam contractae longitudinis, hoc est minus longas quam triremes, Taritas a Genuensibus iis olim utentibus fuisse vocatas. verisimile est easdem has esse cum iis quas ταρίδας Nicetas appellat; qua voce P 425 δρόμοντας eum significasse Meursius censet. unde forte vel hic rescribendum ταρίδες fuerit, vel apud Nicetam ταρίτες emendandum. videndum etiam an non hinc emanaverit *Tartanarum*, quae hodie appellantur, nomen. caeterum si δρόμονες sint ταρίτες, iis conveniet descriptio dromonum quae apud Procopium l. 1 de Bello Vandalico c. 11 legitur his verbis: πλοῖα μακρὰ ὡς εἰς ναυμαχίαν παρεσκευασμένα, μονήρη μέντοι καὶ δροφὰς ὑπερθευζόντα, ὅπως οἱ ταῦτα ἐρέσσοντες πρὸς τῶν πολεμίων ὡς ἡμισυ βάλλοιεντο. δρόμοντας καλοῦσι τὰ πλοῖα ταῦτα οἱ νῦν ἀνθρώποι. πλεῖν γὰρ κατὰ τάχος δύνανται μάλιστα. longae naves ad maritimum praelium instructae, sed unico actae remorum ordine, tectis desuper munitae, quo earum remiges quam minime telis hostilibus paterent. hoc navium genus hodie dromonas vocant. voce a cursu ducta quo illae in primis veloci valent. haec Procopius.

τατάς p. 512 v. 5. huius dignitatis cui nomen est *tatas* aulae saepe meminit Codinus in lib. de Offic. Aul. c. 2, ubi hoc officium sextum et trigesimum dignitatis ordine esse ait inter Palatina; c. 4, ubi eius habitum explicat; c. item 5, ubi observat huic officio nullum incumbere ministerium, οὐδὲ ἐν ὑπηρέτημα κέκτεται. nusquam autem tradit rationem nominis, aut quae ad finem instituta haec praefectura sit. *tata* Latinis iam olim puerile nomen est, quo primum ex infantia in balbutiem prodeuntes parvuli, quos vident viros, *tatas*, quas mulieres, *mammās* appellant, ut docent interpretes Martialis ad illum versum epigrammatis eius 101 l. 1:

mammās atque tatas habet Afra; sed ipsa tatarum dici et mammarum maxima mamma potest.

suspicari ex hoc forte possumus *tatam* aulae, quem hic eumachum videmus, fuisse praepositum educationi ac curae liberorum

imperatoris adhuc parvulorum; et propterea huius ἀπηρέτημα nullum extitisse erga imperatorem, ac ne functionem quidem immediatam ullam erga ipsos parvulos, quod munus eius esset imperare nutricibus et gerulis, qui eis addicti curandis erant. nec vana forsitan conjectura fuerit hunc Andronicum eunuchum, quod Andronico nunc Augusto, ante patris imperium nato, educando servilibus ministeriis navasset operam, ab eo iam adulto manumissum patroni nomen more libertorum accepisse, et eiusdem gratia promotum in istam honorificam praefecturam.

τεθέν p. 222 v. 11. ait: cum regio illa Maryandenorum et Paphlagoniae rebus ad victum utilibus abundaret, signatae monetae parum haberet, quod vectigalia in nummis exigerentur, coactos earum terrarum incolas fuisse, ad exacte conficiendam tributi summam, vendere scilicet vili universa quae collegerant messe ac vindemia, et sic deinde toto anno necessariis ad victum eguisse. videtur ergo hic τὸ τεθέν peculiari notione usurpatum, ad significandum quidquid reponebatur in annonam et victum familiae per annum. quamquam non diffiteor posse referri ad summam impositam per censum, cui semel exsolvendae universae annona alieno tempore vili distracta profliganda erat colonis miseris, in reliquum annum victu carituris, cui notioni magis accedit quod legitur l. 1 c. 5, τὸ λοιπὸν τοῦ τεθέντος τέλους.

Τελχίν p. 253 v. 7. Eustathius in Iliad. v p. 941 ed. Rom. Τελχίνας, ait, πλάττουσιν οἱ μῦθοι δαίμονας τινὰς κακοποιούς. P 426 *Telchinas fingunt fabulae daemones quosdam maleficos.* similia et idem alibi. Hesychius: Τελχίνες βάσκανοι, γόητες, φθονεροί. Etymologicus: λέγονται δὲ Τελχίνες οἱ φθονεροὶ καὶ πονηροὶ καὶ βάσκανοι δαίμονες. dicuntur autem *Telchines invidi mali, et immanes daemones.* his auctoritatibus fretus *malum et invidum daemonem* interpretatus sum hoc loco Τελχίνα.

τόμος καὶ τομογραφεῖν p. 280 v. 16. agit de Germano, quem sub finem praecedentis capitis dixerat electum fuisse in patriarcham concordibus plerorumque antistitum suffragiis, quibus et imperatoris calculus accessit comprobantis iudicii synodi. παρὰ τῶν λοιπῶν ἡξιούτο τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως προστάσιν ἀναδέξασθαι, σὺν οἷς καὶ ὁ βασιλεὺς τὴν ψῆφον ἀποδεξάμενος. tunc videtur electionis Germani decretum rite perlatum, quod τόμος hic dicitur usitatissima eius vocis notione in scriptis Graecorum citimae vetustatis, praesertim de rebus ecclesiasticis agentium. caeterum difficilem ad assentiendum electioni sui se praebente Germano res pendebat, quoad exoratus is tandem ab imperatore et reliquis amicis annuit. et tunc ad promulgandum decretum prius factum congregatus est coetus qui voce κοινόν hoc loco significatur, ut superius ostendimus. distulimusque huc statuendum quid hic dicatur κοινόν ὑπὸ τόμῳ γεγόνος

coetus sub tomo factus. videtur significari coetum hunc vi prius iam perlati de electione Germani decreti coactum, non ut de ea deliberaret, sed ut rem statutam exequeretur et novum patriarcham quasi in possessionem sedis mitteret. suspicabar etiam ex facto quadamtenus simili, quod mox referam, patres qui in hunc coetum convenerunt exemplum scriptum decreti a se prius editi manu quemque tenuisse. sic enim actum videtur in alio ecclesiastico conventu, cuius est mentio in vita Leonis papae I, recitata tom. 7 Concil. ed. Reg. p. 50. verba haec sunt: *congregati sunt 256 sacerdotes et alii 406 episcopi, quorum chirographus cucurrit. qui congregati sunt una cum tomo, hoc est fide Apostolicae ecclesiae.* vides hic decretum antea de fide Apostolicae ecclesiae, hoc est dogmate catholico, perlatum tomo vocari, et hunc tomo quemque congregatorum secum habuisse; unde et hoc κοινὸν ὑπὸ τόμῳ γεγονὸς dici potuerit. ac quod hanc τόμου notionem attinet, actio ipsa decretum condendi alibi a nostro verbo τομογραφεῖν exprimitur. nempe l. 4 c. 29, ubi agitur de coronatione Andronici, ἐτομογράφουν δὲ inquit καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ὑπ' ἀφορισμὸν ποιῶντες etc. decreto videlicet synodali rite condito, antistites sub anathematis interminatione sanxerunt ratam a cunctis agnoscendam habendamque evectionem Andronici in imperium, procurante id scilicet Augusto eius patre, quippe studiosissime agente ut quam maxime firma et irrevocabilis ista eius filii esset promotio.

Τρικοκκιῶται p. 201 v. 16. ταῦτα περὶ τοὺς Τρικοκκιῶτας. sic concorditer tres codices. videtur populi nomen a loco ductum, qui τρικοκκον vel τρικόκκιον diceretur. reperi apud geographos Strabonem, Ptolemaeum, alios, τρικύριον et τρικόριον: sed nusquam alibi τρικοκκον aut τρικόκκιον. verum ne quidquam immutetur, consensus codicum prohibet.

ὑποψήφιος p. 438 v. 12. hoc loco ὑποψήφιος vocatur, qui iusta ad dignitatem aliquam electivam suffragia electorum tulit, nondum tamen decretum electionis rite perlatum est. unde P 427 iste Theodosius, in quem praeponendum throno patriarchali Theopoleos sive Antiochiae pleraeque patrum sententiae conspiraverant, erat electus tantum et quasi designatus patriarcha, nondum tamen in possessionem missus, et ἀνακηρυχθεὶς ὑπὸ κοινῷ τόμῳ, ut l. 4 c. 13 de Germano in Constantinopolitanum patriarcham prius electo scribitur, hoc est palam declaratus patriarcha, perlato et legitimis formulis rite sancito communi totius concilii de ista electione decreto, quod τόμου vocabulo significatur.

φάκελλοι p. 511 v. 11. quid φακέλλους hic putamus aliud quam Latinam vocem diminutivam ex fascis, quasi fasciculos dicas, quod frequentius scribitur fasciculos? Synesius Epist. 138: ἄπασι γέγραφα φακέλλον ἐπιστολῶν διόγναι δούς. hoc

est: omnibus scripsi, fasciculum *literarum* Diogeni *commendans*.

φ α τ ρ ι ά ρ χ η ς p. 287 v. 9. verba sunt Arsenii eiecti patriarchatu et in insulam deportati. in his vocabulo φ α τ ρ ι ά ρ χ η ς scommatice designat Germanum in suum locum intrusum; cuius nomen videtur alludere, dum φ α τ ρ ι ά ρ χ η ν quasi φ ρ α τ ρ ι ά ρ χ η ν vocat. notum enim Constantinopoli erat quid Latina vox *frater germano* synonyma sonaret, cum essent in ea urbe Latini tam multi, praesertim cum simul, ut mox admonet historicus, germanam imperatoris Eulogiam oblique perstringeret. forte etiam φ α τ ρ ι ά ρ χ η ς infense dictum pro πα τ ρ ι ά ρ χ η ς, ut ad Philipp. 2 3 κα τ α τ ο μ ή pro περιτομή, φ et κ nescio quid δύ σ φ η μ ο ν trahentibus ex quadam quasi contagione φ α ύ λ ο υ et κα κ ο ύ.

φ ή μ η p. 145 v. 9. ἀ φ ι κ ν ε ῖ τ α ι — φ ή μ η γ ε ο ύ σ α κα ι θ ε ό ς ή φ ή μ η. ita noster recondite suo more in codd. B et A, quae V suo item more omisit. puto Pachymerem hic in mente habuisse abstrusorem quandam notionem vocabuli φ ή μ η *), quae cum vulgo significet indicium rei gestae humano testimonio in notitiam absentium sparsum, aliquando proprie designat nuntium non humanitus allatum rei magnae longinquis in locis actae, et statim ibi cognitae quo nulla celeritas cursorum tam exiguo spatio pervenire potuerit. exempla veteres historici multa referunt. vide Livium initio l. 45 et Plutarchum in Aemilio Paulo, ubi praeter eventum mirabilem vulgati Romae praelii, quo in Macedonia quadriduo ante debellatum fuerat cum Perseo rege, quatuor alia exempla commemorat similium casuum, et in his unum, cuius ipse Plutarchus testis fuit, aetate sua, ut ait, omnibus perspecti, de perlata Romam eadem die qua in Germania contigit, caede Antonii, et eius exercitus clade qui contra Domitianum rebellarat. simili autem ratione videtur indicare noster pervenisse ad Latinos Daphnusiam oppugnantes famam captae a Graecis Constantinopolis, quam propterea *famam divinam* vocat, κα ι θ ε ό ς ή φ ή μ η. significat etiam eam esse veram et propriam nominis φ ή μ η notionem, Homerum, opinor, secutus, apud quem, ut Eustathius admonet, φ ή μ η est μ α ν τ ι κ ή κ λ η δ ῶ ν, τ ο υ τ έ σ τ ι ν ό μ έ λ λ ο ν τ ῖ ό ς τ ι ν ο ς δ η λ ω τ ι κ ό ς λ ό γ ο ς, ἐ ξ α ὔ τ ο μ ά τ ο υ λ ε γ ό μ ε ν ο ς: *propheticum omen, hoc est rei futurae cuiuspiam index verbum sponte prolatum*. quia vero ad prophetiam etiam pertinet notitia rerum absentium longinquis ex locis non humana opera delata, iure suo noster etiam ad hoc Homericam vocabuli *fama* notionem transfert.

φ ο ρ η τ ή ο ἰ κ λ α p. 330 v. 15. non usquequaque, ni fallor, obvia hic usurpatur notio vocis φ ο ρ η τ ή pro eo quod, ana-

*) habuit Hesiodum illud θ ε ό ς ν ύ τ ῖ ς δ ε σ τ ι κα ι α ὔ τ η.

P 428 logia e solutili, classicis usitata voce, ducta, fortasse Latine dicere possumus *portatilis*. hac porro circumlocutione vel *σπηρίς tabernacula castrensia* exprimere Pachymerus voluit, vel, quod verius puto, indicare domos e materia solutiles proceribus Romanis, urbanum luxum in militia quoad possent usurpare studentibus, paratas eo artificio ut partes earum solvi seiungique commissuris et alio delatae alibi rursus compingi possent. eius generis videtur fuisse *οικίδιον*, cuius est mentio infra l. 5 c. 6, quo visio refertur obstupuisse cralis Serbiae Stephanus Uresis: *ἀλλὰ καὶ τὸ θεραπευτικὸν τὸ ἐν ἐκείνοις βλέπων Οὐρέσις καὶ οἰκίδιον ἐπαλαστήσας φησὶν αἷ αἷ, τί ταῦτα; καὶ ἡμῖν οὐ συνήθης αὐτῇ ἢ δίσαιτα* etc. quae indicant eum ista specie quasi nimii luxus offensum. aliquid etiam simile fuerit *σκηνική νεὼς ἐκ πέπλων σιβαρῶν μετὰξῆς*, quam monachus nomine princeps, deducens ad Chalaū Tocharorum principem sponsam filiam imperatoris *ἐπὶ μεγάλαις φαντασίαις καὶ ἀβρότησι συνάμα καὶ πλούτῳ παντοδαπῇ*, circumtulit ad ostentationem magnificentiae, ut l. 3 c. 3 narratur.

φρέριοι p. 360 v. 18. *οὓς φρερίους αὐτοὶ λέγουσιν, ὁδὲ φούς*. religiosos videlicet, quos *fratres* vocare iam tum apud Italos invaluerat. Galli sive Franci, ex qua gente plurimi Constantinopoli et passim per Orientem degebant, fratres *frères*, ut hodie dicebant; unde Graeci vocem *φρερίους* formarunt, usurpat porro noster hoc vocabulum et alibi saepius. erant hi plerique e sacris familiis SS. Francisci et Dominici; quamquam et Melitenses equites apud Cantacuzenum *frerios* videmus dictos.

φυλακὴ ἡμέρας p. 245 v. 1. ut nox, ita et dies in custodias quatuor dividebatur, trium quamlibet horarum. hoc secutus *φυλακὴν* hoc loco verti *trihorium*, quam vocem meminisse legere apud auctorem satis antiquum nec indiligentem Latinitatis Ausonium in Mosella. Vaticanus post verba quae descripsi glossema suum quoddam insercit non valde accuratum, sic exprimens hunc locum: *πρώτῃ τοίνυν φυλακῇ τῆς ἡμέρας, ὅσον ἔπειν ἐγγὺς εἶναι τέσσαρας ὥρας τῆς ἡμέρας*. quid ita vero? nomen potuit auctor indicare voluisse initium custodiae sive trihorii, non autem ultimam eius partem contiguam horae diei quartae? immo vero clare significat de principio, non de fine primi diei trihorii se loqui, dum mox post recitata verba subiungit *ὑπερανὰ βεβηκότες τὸν ὁρίζοντα τοῦ ἡλίου*, quae in B et A codd. leguntur, et licet in V non compareant, non videtur tamen dubium quin sint *γνήσια*. indicant autem, id quod ibi narratur, contigisse paulo post exortum solis, hoc est hora prima diei. l. 4 c. 8 nomen hoc idem *φυλακὴ* nocturno tempori, cui magis convenit, aptatur in his verbis: *καὶ δὴ τὴν πρώτῃν φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἐκείνης*. ubi nemo non videt, qui quidem totum locum attente inspexerit, *καὶ*

pro καὶ fuisse reponendum, ut fecimus; etiam in eo mendo tres codd. convenirent.

φώσσωνες. l. 5 c. ultimo ter usurpatur hoc vocabulum, et tertio loco apponitur adiunctum ὀργυιωμένοι, ut non sit dubium quin Pachymeris haec scribentis observaretur animo locus ille Lycophronis in Alexandra,

ἄφλαστα καὶ φώσσωνες ὀργυιωμένους.

Isaacius Tzetzes, scholiastes eius obscurissimi poematis, sic ibi enarrat hanc vocem: φώσσωνες τὰ λαίφη, τὰ ἄρμενα, παρὰ τὸ φῶς τὸ λαμπρύνει· λευκὰ γάρ. ἢ παρὰ τὸ φνυσᾶσθαι ὑπ' ἀνέμου φνυσῶνες. ubi vides φώσσωνες vela navium esse, sic dicta vel quod candeat naturali colore lineae telae, a verbo φῶς, quod candere significet, vel quod inflante vento tumeant, a verbo φνυσᾶω, quod est inflare. eodem recidunt quae in eam vocem annotant Eustathius et Hesychius. nos Graeco poetico vocabulo Latinum item poeticum opposuimus, cum alicubi φώσσωνες *carbasae* vertimus. P 429

χρόνος p. 35 v. 21. hic manifeste sumitur χρόνος pro ἔτος. item l. 4 c. 21: τὸν εἰκοσιτέταρτον τῆς βασιλείας χρόνον ἐδήλωσεν ἄντικρυς. ubi agit de numero literarum nominis Michaelis Palaeologi, cui si adiungantur literae cognominis eius minus noti Manuelis, fient elementa viginti quatuor totidem ei annos imperii ominantia, ut eventus ostendit. nam hic imperator c. ultimo l. 6 24 annis imperasse traditur his verbis: βασιλεύσας δὲ ἡμερῶν δεουσῶν εἴκοσι τὰ εἴκοσι τέσσαρα, nempe ἔτη, quod nomen prius posuerat, quare debet resolvi diphthongus ου in nomine Μανουήλ, et pro duobus distinctis elementis computari, ut numerus ex mente auctoris constet. non omitam autem monere totum hoc comma de cognomine Manuelis et praesagio ex eo ducto annorum imperii Palaeologi ab Allatiano et Vaticano codicibus abfuisse, in solo comparere Barberino. saepe alibi Pachymeres χρόνον ponit ἀντὶ ἐνιαυτοῦ aut ἔτους, praesertim hoc loco c. 20 l. 5: οὕτω χρόνος τετέλεσται, et l. 6 c. 10: ἥδη δὲ χρόνων παρρηχρότων τετάρων.

χρυσόσυρμα p. 337 v. 11. de Ioanne despota deponente pileum insigne despoticae potestatis, et alium eius loco vulgarem imponente capiti. Codinus Curopalata de officiis c. 3 p. 12 ed. Paris. anni 1625: τὰ σκιάδια τῶν γαμβρῶν τοῦ βασιλέως δεσποτῶν ὄντων χρυσοκόκκινα συρματέϊνα, ἔχοντα σταυροὺς μαργαριτεῖνους καὶ γύρους. pilei generorum imperatoris, si sint despotae, aurei et coccinei coloris sunt et fimbriati, habentque cruces ex margaritis et gyros seu circulos. en pileus despotae aureus et fimbriatus. hunc ideo noster uno vocabulo χρυσόσυρμα nuncupat hoc loco, dum illum vulgari et privato mutatum ait a Ioanne de-

spota. igitur τὸ ἔκ non materiam hic indicat pilei communis, sed terminum unde transierit ad vulgarem pileum is qui antea uti solitus esset aureo fimbriato. sic Virg. 3 Aen.

*quos hominum ex facie dea saeva potentibus herbis
induerat Circe in vultus et terga ferarum.*

χωλὰ ἢ p. 404 v. 4. *χωλὰς τε θυσάς τε παραβλῶπας τ' ὀφθαλμῶν*. sic enim ex Homero correximus, cum in mss *ὀφθαλμῶν* legeretur. non intelliget haec scripta de Vecco pro reis solite agente, qui locum Homeri obversatum animo Pachymeris scribentis oculis et ipse lector non subiecerit aut memoria revocaverit. Iliadis decima Phoenix inter alia multa quae allegat Achilli flectendo, proponit deorum exemplum exorabilem in veniam culparum, dum precibus conveniuntur:

οὐδέ τί σε χρὴ

*πηλεὲς ἦτορ ἔχειν. στρεπτοὶ δέ τε καὶ θεοὶ ἀντοὶ . . .
καὶ μὲν τοὺς θυέεσσι καὶ εὐχολῆς ἀγανῆσι
λοιβῇ τε κνίσσῃ τε παρατροπῶσ' ἄνθρωποι
λισσόμενοι, ὅτε κέν τις ὑπερβῇ καὶ ἀμάρτην.*

tum et de Litis filiabus Iovis addit

*καὶ γὰρ τε Δικαὶ εἰσι Διὸς κοῦραι μεγάλοιο,
χωλὰ τε θυεσσαὶ τε παραβλῶπες τ' ὀφθαλμῶν.*

tales deas ingeniose finguntur ad vim beneficam misericordiae ex-
P 430 primendam, eximere poenae satagentis convictos criminum, et horum angores in se suscipientis: de quibus multa erudite Eustathius disputat ad eum locum. Homerum noster suo genio indulgens hic exscripsit, nihil sollicitus de lectore parum forte versato in Homeri lectione, sic nempe solitus passim intexere orationi suae crudas ignotasque innominatorum auctorum *χηρῆσις*, quasi praescripsisset in vestibulo sui operis simile aliquid eius quod in foribus scholae Platonis legebatur: *οὐδεὶς πάντων ποιημάτων τε καὶ συγγραμμάτων ἀρχαίων ἀμύητος εἰσὶται*. porro sicut *Δικαίς*, quasi dicas *supplicationes*, Homerus *προσώποποιεῖ εἰς σχῆμα τελευωρίας*, sic et in speciem obsequii obnoxii abiecteque per adulationem demissi subornat blanditias Martialis, dum scribit Ep. 72 lib. 10:

*frustra blanditiae venitis ad me
attritis miserales labellis . . .
iam non est locus hac in urbe vobis.
ad Parthos procul ite pileatos,
et flentes humilesque supplicesque
pictorum sola basiatis regum etc.*

ψωμίζεσθαι χρυσοῖς p. 129 v. 5. nimirum invadentes Persidem Tochari Chalypham illic dominantem avarum et divitem auro liquefacto in os eius infuso necaverant; quod noster obscure

dicit φωμλῖσθαι χρυσοῖς, quasi diceret *offis aureis in os ingestis pasci*. sed rem uti se habuit, declarat Vaticanus Paraphrastes hunc locum sic exhibens: ὁ μὲν Χαλυφᾶς χρυσοῦ ζέοντος κατὰ λάρυγγος ἐκίλου χυθέντος ἐτελεύτα. *Chalypha quidem auro fervente in gutture eius infuso mortuus est.* quod ita gestum adstri-pulatur Marinus Sanutus l. 3 partis 13 c. 7 sic scribens: *capti Calyphae gutturi liquatum aurum iussit (Haelonius) infundi, avaritiam exprobrans, quia cum immensis afflueret thesauris, cupiditate detentus pro salute sua eos expendere renuit.* haec Sanutus.

ῶάτον p. 405 v. 9. non alibi repereram ῶάτον pro ὑπερῶον, coenaculo aut aula superiori camerata ovali forma. quid enim hic aliud intelligamus?

ὠργνωμένοι p. 424 v. 16. ait immissam a tergo navi Genuensi plenae velis elabenti onerariam Catalanam, quae ventum ei a puppi suorum velorum oppansu interciperet ac sic sufflaminaret impetum ruentis. ὠργνωμένους Tzetzes ad Lycophronem interpretatur ἐκτεταμένους, ἠπλωμένους *extensa et explicata vela*. subditque continuo ἐτυμολογίαν in hunc modum: ἡ ἀπὸ τῆς ὀργνῆς, ἥτοι τῆς ἐκτάσεως τῶν χειρῶν. ἡ καὶ ἀπὸ τοῦ ὀργᾶ τοῦ ὀρμᾶ. ὀργᾶν δὲ τὸ ἐκ γῆς συντόμως ὀρνεῖν τι τῶν πτηνῶν ἢ τῶν βοτανῶν. ita ille; qui statim addit scribi debere ὠργνωμένους adiuncto ι ad u secundae syllabae; unde nos codicem nostrum, qui ὠργνωμένους scribebat, correximus. ὠργνωμένους, ait Tzetzes, μετὰ προσγραφῆς τοῦ ι δεῖ γράφειν. vides hinc obiter familiarem Pachymeri fuisse Lycophronem, genio videlicet conciliante σκοτεινὸν σκοτεινῷ. et illum quidem nostrum, qui omnium scriptorum tenebras in suum opus congerere studeret, non temperaturum arbitror, si qua occasio daretur, etiam πελαγοχορῶτας καὶ φαλακράλας κόρας et ἀπαρκτίας προσητήρος αἰθωνος πνοάς, quae Lycophron habet ibidem unde ὠργνωμένους exscriptum est, in scriptione hac sua ponere, quam tum demum elegantem et eruditam visum iri credidit, si omnium inligi metuentium scriptorum griphos et noctes avide conquisitas ostentaret, parum pensi habens quas cruces lectoribus aut interpretibus suis figeret.

PETRI POSSINI E S. I.
OBSERVATIONUM
PACHYMERIANARUM
LIBER II.
COMPLECTENS NOTAS.

IN TITULO OPERIS.

P 433 PACHYMERIS. cum varii variè Graecum nomen *Παχυμερης* Latine efferant et inflectant, alii Pachymeram, alii Pachymerium, alii aliter vocantes, mihi commodius et expeditius visum est inflexione uti Latina nominum classis tertiae. quin id sit simplicius et ad usum facilius, nemo negaverit. iure autem fieri, exemplis adstruitur. nam Ulysses, Socrates, Demosthenes, similia plurima mere Latine ab omnibus flectuntur, nullo respectu ad inflexiones Graecas istorum nominum. quis enim unquam adumbrare curavit Latino sono genitivum *Δημοσθένους* aut accusativum *Δημοσθένη* balbutiendo *Demosthenus* aut *Demosthen*, Romana Minerva invidiosissima? hoc etsi parvum dictu, necesse visum hic profiteri.

MICHAELIS. quotus hic inter imperatores Constantinopolitanos Michael fuerit, non erit inutile semel statuere. primus ad imperium hoc nomen pertulit Michael Curopalata cognomento Rhangabenus, laudatissimus princeps, anno Christi 811. secundus homo scelestissimus Michael Balbus, e carcere ubi ad vivicomburium servabatur, vi ad solium erupit anno Christi 820. tertius Michael Porphyrogenitus Theophili imperatoris filius cum matre Theodora imperium tenuit, magno rei publicae et ecclesiae malo: fuit enim, ubi adolevit, impiissimus. coepit dominari anno Christi 842, male periit 867. anno inde Christi 1034 Michael Paphlago a patria dictus, adulter Zoës Augustae, Romano eius viro strangulato imperium arripuit, et tenuit annis fere octo. moriens successorem habuit Michaelē cognomento Calēphatē, eius nominis quintum, qui post annum a Zoë, quae illum promoverat, imperio et oculis privatus locum cessit Constantino Monomacho anno Christi 1042. quatuordecim post annis Michaelē cognomento Stratonicus sextus eius nominis coronatur Au-

gustus: sed mox anno 1057 Isacio Comneno ultro concedens abdicavit principatum. anno Christi 1071 Michaël cognomento Parapinaceus, filius Constantini Ducae imperatoria, mortuo Romano Diogeni successit, septimus inter Augustos Byzantinos Michaël; quem inter et hunc nostrum cum nemo sic appellatus imperaverit, Palaeologus, cuius hic historiam damus, numerandus erit Michaël VIII.

PALAEOLOG. natus hic anno Christi 1224 ex Andronico P 434
Palaeologo magno domestico, matre Palaeologa Irenes et Alexii Palaeologi despotaë filia. haec Irene, Michaëlis avia materna, filia fuit Angeli Comneni, quo imperante Constantinopolis capta est a Latinis. dedit is eam coniugem Alexio Palaeologo (ut Phrantzes habet: Acropolita Andronicum appellat), quem et despotam creavit et imperii successorem designavit. sed is brevi est mortuus, unica ex coniuge filia suscepta, quae Andronici Palaeologi magni domestici uxor, Michaëlis Palaeologi mater fuit. quare is a patre iuxta matremque Palaeologi appellationem tulit, *δυνασταυλόγος* propterea vocatus, ut Phrantzes habet c. 1. idem tradit Gregoras l. 3 p. 82. sed et Comnenus a matris avo Angelo Comneno imperatore dictus, ut Phrantzes ibidem docet; ac passim ita vocatur ab Acropolita scriptore ipsei faventissimo. unde crediderim affectasse Michaëlem ante imperium dici Comnenum, quod eam rem velificari ambitioni suae crederet. sed et huius posteros ob nobilitatem inclytæ tot Augustis familiae Comnenorum appellatione gloriatos ostendunt inscriptiones Michaëlis et Andronici Iuniorum a Pontano descriptae Notis ad Phrantzen. hunc porro nostrum Michaëlem, postquam ad imperium pervenit haud magnopere curasse Comnenum dici, licet intelligere ex Pachymere, qui ei familiaris, et sub eius filio Andronico Seniore, non sine cura demerendae regnatricis domus gratiae, scribens, nunquam eum alio gentili quam Palaeologi nomine designat.

HISTORIA RERUM. duas historias separatim voluminibus et titulis Pachymeres reliquit, ut in codicibus optimis Barberino et Allatiano distinctissimae leguntur. licet Vaticanus paraphraestes, qui multa contraxit, quaedam addidit, pleraque mutavit, ambas in opus unum conflaverit; cui forte similis fuerit Augustanus ille codex, unde sua excerpta Wolfius sumpsit: nam et is unam ex duabus Pachymeris historiam videtur agnoscere. nos priorem Michaelis VIII Palaeologi acta exsequentem modo damus, alias, deo volente, Andronicum eiusdem scriptoris, sive de gestis Andronici Senioris libros VII, in lucem emissuri.

p. 11 v. 1. *Constantinopolitanus genere, ortus et educatus Nicaeae.* Pachymeres huius Histor. p. 148 v. 7. testatur patrem suum Constantinopolitanum civem fuisse, exulare a patria coactum ob Latinos ibi dominantes. sane cum idem Pachymeres hic doceat se annum ætatis undevigesimum agente pulsos Constantino-

poli Latinos, et libro harum Observ. 8 demonstraturi simus receptam e Latinis urbem recuperasse Graecos octo et quinquaginta annis postquam amiserant, facile potuit nasci Nicaeae Pachymeres patri quinquagenario, qui usque ad annum aetatis undecimum in paterna domo Constantinopoli educatus ob exosam Latinorum ibi dominationem Nicaeam migraverit. tradit enim Acropolita Historiae suae c. 6 Latinos urbe capta liberam Graecis dedisse facultatem vel ibi manendi vel alio migrandi: τῆς πόλεως κυριεύσαντες οἱ Ἰταλοὶ ἄδειαν δεδωκάσι τοῖς ταύτης οἰκητορσι, τοὺς θέλοντας μένειν τε καὶ ὑπὸ χειρὸς εἶναι αὐτῶν, τοὺς δ' ἀκωλύτως ἀπέχεσθαι ὅπῃ αὖ βούλονται. mox addit plerosque illustriorum clam aut palam abiisse, quorum e numero fuisse Pachymeris patrem verisimile est.

v. 3. *clero adscriptus*. in Graeco legitur apud optimos codd. Β et Α *θεῶν σωθεὶς κλήρῳ*, prout expressimus. nempe *σώζεσθαι* aliquando est appellere aut pervenire. Codinus c. 22 de sponsa imperatoris: *κατὰ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν μέλλει ἀποσώζεσθαι εἰς τὴν πόλιν. quo die perventura in urbem est*. Vaticanus iam hinc incipiens obscuriora clarioribus mutare *θεῶν κλήρῳ σωθεὶς* posuit.

p. 12 v. 8. *ut doctus quidam asseruit*. apparet ex illis P 435 verbis διὰ τὸ φανέντα κρύπτεσθαι etc. doctum hunc Sophodem esse, cuius in Aiace *μαστιγοφόρῳ* illa extat celebris de tempore sententia:

ἄπανθ' ὁ μακρὸς κἀναρίθμητος χρόνος
φύει τ' ἄδηλα καὶ φανέντα κρύπτειται.

p. 14 v. 4. *istud argumentum praeoccupatum ab aliis*. videri potest innuere Nicetam Choniataem, qui et urbis expugnationem a Latinis et res aliquot post eam annorum, prout geri videbat, scripsit. Georgium quidem Acropolitam Logothetam et Nicephorum Gregoram ne innui hoc loco a Pachymere putem facit, quod Gregoras post Pachymerem scripsit: Acropolita vero licet aliquanto senior Pachymere, iunior tamen fuit quam ut res Theodori Lascaris prioris spectare praesens potuerit, quas ex fama et monumentis in historiam digessit. hoc ex eius historia clare discimus. scribit enim ille ibi c. 29 p. 25 ed. Reg.: τότε καὶ αὐτὸς πρὸς τῶν γονέων ἐκ τῆς Κωνσταντίνου ἀπεστάλην τῷ βασιλεῖ ἐκκαίδεκάτης (videtur legendum ἐκκαίδεκάτης ὧν) tunc et ipse a parentibus ex urbe Constantinopoli missus eum ad imperatorem sexdecim annos natus. apparet doctissimum interpretem legisse ἐνδεκάτης pro ἐκκαίδεκάτης: vertit enim *undecim annos natus*. sed quod addit statim auctor se ἐγκυκλίῳ ἀπηλλαγμένον παιδείᾳ perfunctum iam tum stadiis fuisse humaniorum literarum, magis, ni fallor, congruit cum aetate annorum sexdecim. parum enim est verisimile undecennem puerum grammaticam, rhetoricam, ipsam philosophiam, cum artibus quatuor huic sub-

iectis, arithmetica musica geometria et astronomia, satis perceptas habere potuisse. *παιδεύσεις* siquidem *ἐγκύκλιες* tot illa complectebatur, ut ex Ioanne Tzetze intelligitur, sic de his scribente Chiliad. 11 sect. 367:

ἐγκύκλια μαθήματα καλοῦνται

ὁ κύκλος τὸ συμπέρασμα πάντων τῶν μαθημάτων,
γραμματικῆς, ἱστορικῆς, αὐτῆς φιλοσοφίας,
καὶ τῶν τεσσάρων δὲ τεχνῶν τῶν ὑπ' αὐτὴν κειμένων,
τῆς ἀριθμολογίας, μουσικῆς καὶ τῆς γεωμετρίας
καὶ τῆς οὐρανοβάμονος αὐτῆς ἀστρονομίας.

fateor interdum solam grammaticam *ἐγκυκλίου παιδεύσεως* mentione designari κατὰ κατάχρησιν, οὐ λόγῳ δὲ κυρίῳ, ut idem Tzetzes ibidem loquitur; nec eo infutias videri posse locutum eo sensu Acropolitam, dum de illa quam percepisse iam tum se ait encyclica doctrina statim subdit ἣν γραμματικὴν κατονομάζουσιν οἱ πολλοί *quam plerique grammaticam nominant*, praesertim cum paulo post, c. nimirum 32, idem adiungat se hortatu imperatoris Ioannis, ad quem missus fuerat, ὑψηλοτέρᾳ τῶν λόγων παιδεύσει καὶ λογικοῖς παιδεύμασιν operam dedisse, magistro Theodoro Exaptergygo. verum haec non obstant iam positis, cum sit vero similis *γραμματικῆς* vocabulum non *καταχρηστικῶς* sed κυρίως ibi Acropolitam usurpasse, ac non alterius generis disciplinae sed maiorem in iam degustatis progressum in schola Exaptergygi quaesisse, quippe a quo, ut ipse mox addit, septem annis nihil nisi τῶν ποιημάτων σαφήνειαν καὶ τῆς τῶν λόγων τέχνης διδασκαλίαν perceperit, quorum neutrum encyclicae limites excedit. denique sexdecim natum annos se in Ioannis aulam admissum satis manifeste demonstrat Acropolita, dum c. 32 primam rem omnium quae ipsi in comitatu Ioannis Augusti contigerunt, memorat sui traditionem in disciplinam Theodori Exaptergygi, quem se audire cepisse ait *ἐπτακαιδέκατον ἔτος ἄγοντα decimum septimum agentem annum*: quodsi iam undecimo aetatis ad Ioannem venisset, oportuisset eum ibi sex totis annis sine ulla occupatione desedisse. pro certo igitur habendum sexto decimo aetatis anno cepisse Acropolitam Ioanni Augusto adhaerere, quo autem id eiusdem Ioannis imperii atque adeo Christi anno contigerit, explorandum nunc est. adventum in aulam Ioannis suum P 436 in id tempus incidisse narrat Acropolita, quo tempore Roberto Latinorum imperatore mortuo Ioannes olim Ierosolymorum rex Constantinopolim est evocatus ad res illic moderandas, quoad Balduinus puer in aetatem imperio idoneam adolevisset. Robertus autem anno Christi 1228 aut sequenti est mortuus; unde Ioannis Brennensis ex Italia, ubi Gregorio Nono militabat, Constantinopolim appulsus ad Chr. 1229 aut 1230 pertinet, quando Ioannes Bataza, qui anno Christi 1222 Theodoro Lascari suo socero successerat, octavum aut nonum imperii annum numera-

bat. nec res igitur Theodori Lascaris, nec primi decennii Ioannis Batatzae acta, scribi ex oculata notitia ab Acropolita potuere. quare alios nobis incognitos talium eventuum *αὐτόπτας* historicos hic innuere Pachymerem agnoscendum est.

p. 14 v. 10. *commissis invicem Mercurio et Latona.* alludit pugnam deorum ab Homero celebratam Iliad. v, ubi cum alii alii dii diis adversi comparantur, tum par infestorum invicem numinum Mercurius et Latona, ille Graecis haec Troianis militans producitur.

Ἀητοῖ δ' ἀντίστη σῶκος ἐριούνιος Ἑρμῆς.

etsi autem, quomodo scribitur Graece, *Ἀητοῖς* sive Latonae nomen nihil commune cum *Ἀήθῃ* oblivione habere videatur, certum tamen atque adeo vulgare Graecae literaturae non rudibus est Latonam ad noctis et oblivionis significationem allegorice trahi. *ὡς ἡ Ἀητὼ* (ait Eustathius ad Iliad. ξ p. 989 ed. Rom.) *οὐ μόνον εἰς λήθην ἀλληγοῦται, ἀλλὰ καὶ εἰς νύκτα τὴν τῷ αἵτιδι προσήκουσαν ὅτε μὴ φῶτι καταλάμπεται, οὐκ ἂν εἴη τις τῶν περὶ λόγους ἀγνοῶν.* *Latonam symbolice designare non solum oblivionem, sed et noctem aëri Iovi convenientem quando luce non illustratur, nemo ruditorum ignoraverit.* inde ad versum superius descriptum ex Iliad. v idem enarrator doctissimus hoc observat (ed. Rom. p. 1197) *Ἀητοῖ δὲ φησιν ἀντίστη σῶκος ἐριούνιος Ἑρμῆς: ὅπερ αὐθις ἡθικῶς ἐκλαμβάνονται, ἡ μὲν εἰς Ἀήθην, ὃ δ' εἰς λόγον μεταγόμενοι.* haec ille, quae indicant ingeniose adumbratam ab Homero, isto infesto invicem incursu Mercurii et Latonae, certamen quoddam orationis et literarum per Mercurium designatarum, adversus ignorantiam transactarum rerum oblivione mortalibus induci solitam, dum *historia*, ut eleganter scribit Anna Comnena in praefatione ad Alexiadem, *ad Lethum quemdam torrentem obiicitur velut invictae soliditatis moli, praecipitem quodammodo inhibitura lapsum temporis, certe prohibitura ne quae in eo gesta sunt omnia irreparabiliter obliuerentur* etc. *ἀλλ' ὅ γε λόγος τῆς ἱστορίας ἔρῳμα καρτερώτατον γίνεταί τῳ τοῦ χρόνου θεύματι, καὶ ἴσῃσι τρόποις τινὰ τὴν ἀκάθεκτον τούτου φύσιν, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ γινόμενα πάντα ὅποσα συμπεριλήφει συνέχει καὶ περισφίγγει καὶ οὐκ ἐξ διολισθαίνειν εἰς λήθης βυθούς.* haec ibi Anna; quae emendatiora quam in editis, ops optimi codicis a me post editionem visi, libenter hic descripsi.

c. 8. quae hic Pachymeres tradit de angustiis in quibus fuerunt qui praeerant reliquiis Graeciae post captam a Latinis urbem, Theodorum potissime Lascarium Ioannis Batatzae decemorem et huius ipsius Ioannis prima principatus respiciunt tempora. vide de his Acropolitam capite praesertim tum historiae suae tum chronici compendiarium septimo.

c. 5. quod innuit hoc cap. Pachymeres de Chadeno ab imperante iam Michaële Palaeologo misso ad censum agendum praesidiariorum montes Persis obiectos tuentium, non reperio distin-

ctius alibi explicatum a nostro. tantum de causis gratiae Chadeni apud Michaëlem, quas se alibi dicturum hic significat, invenio c. 11 huius libri Chadenum hunc dum iussu Theodori Augusti suspectum illi Palaeologum Thessalonica viactum abduceret, hu- P 437 mane ac clementer, quoad potuit, dirum imperium exercuisse. unde pronum creditu est, utcumque id noster diserte nusquam alibi expressit, Michaëlem, ubi est ad imperium evectus, eo nomine se gratum Chadeno praebuisse, adhibendo eum familiariter, et eius opera primis administrationis rei publicae functionibus utendo. cum autem referat noster p. 98 v. 15 Palaeologum statim atque declaratus imperator est, antequam coronaretur, Philadelphiam cum copiis progressum, inde accersivisse praesidarios confinium Persidi montium et res illius limitis ordinasse, credibile est ex iis quae hic scribuntur, usum eum in toto illo negotio et consilio et ministerio Chadeni. quamquam huic coniecturae videtur intercedere, quod noster hoc loco indicat istam vexationem custodientium montes Persidi oppositos, a Chadeno persuasam Michaëli Palaeologo iam imperanti, ad posteriora recuperatae Constantinopoli pertinere tempora. quare nisi prolepsis hic quaedam agnoscitur, quaerendum alibi est quando contigerit quod nunc refertur. frustra autem tota hac Michaëlis historia quaeretur, Pachymere fortassis oblito promissum exolvere, aut se defunctum satis ratio qualicunque indicatione rei eius alieno loco praemissa.

c. 6. rem dictu parvam, sed admonitu forte non prorsus inutilem brevissime transigam. pronum est docto Graece lectori, dum in hoc capite *μαχουμένων* bis leget, suboriri suspicionem editi mendose loci, cum auctor, prout caeteri solent fortasse, *μαχουμένων* scripserit. atqui constantissime ac clarissime in codicibus antiquissimis, praesertim Barberino cui potissimum adhaesimus, *μαχουμένων* scribebatur. nampe Pachymerem hic quoque loqui cum vulgo piguit, recordantem apud Homerum Od. λ v. 402 se legisse *μαχεόμενον*, Od. ω v. 114 *μαχεόμενοι*, Iliad. α v. 845 *μαχέονται*, et alibi similia.

p. 21 v. 1. *qui filiam nepotis eius* (hoc est Ioannis patris Theodori) *ex fratre matrimonio sibi iunxerat Michaël Palaeologus*. haec distinctius narrantem audire operae pretium est Georgium Acropolitam oculatum gestorum testem. ergo is Historiae suae c. 51 p. 55 ed. Reg. sic scribit: *καὶ ὁ βασιλεὺς* (nempe Ioannes Augustus Theodori pater) *τὸν Κομνηνὸν ἐνεδέξατο Μιχαήλ, καὶ ζεύγυσιν αὐτῷ εἰς γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τοῦ σεβαστοκράτορος Ἰσαακίου τοῦ Δούκα ἐγγόνην τὴν Θεοδώραν, ἣν μόνην ὁ πατὴρ αὐτῆς καταλειπὼς ὁ τοῦ σεβαστοκράτορος υἱὸς Ἰωάννης ἔτι ἐν μείραξιν ὧν τὸ χρεὼν ἐξεμέτρησε*. ita ille. ex his habemus Ioannem Ducam sive Batatzem Augustum purgato satis a criminibus impactis et recepto in gratiam Michaëli Palaeologo, quem

Acropolita Commenum vocat, dedisse uxorem fratris sui sebastocratoris Isaacii Ducae neptim Theodoram, cuius pater Ioannes Isaacii filius in adolescentia praereptus acerba morte unicam eam prolem reliquerat uxori suae Eudociae Ioannis Angeli filiae, quae Eudocia florente licet aetate viro amisso, laudabili religionis exemplo in viduitate deo serviens permansit; unde haud vane opinatur Acropolita partem praemii divinitus tributi virtuti eius videri potuisse tam felix coniugium filiae per id ad imperium mox evehendae.

v. 2. *magni conostauli dignitate.* videtur haec dignitas Michaëli Palaeologo collata occasione nuptiarum modo memoratarum, ab ipso earum conciliatore Ioanne Augusto. nam Theodorus huius successor iniquiore fuisse visus in Michaëlem semper est animo quam ut in eum ornandum tam profusus esset, aliqui solitus, ut c. seq. Pachymeres observat, dignitates eiusmodi tribuere novis potius hominibus quam principibus regii sanguinis, quorum erat deprimendo supercilio intentus.

P 438

v. 5. *vota eius generis mente clam intima subsidientia etc.* his exprimere conatus sum illud subobscurum *ἐξ ὧν ἐκνοσθητέων εἴς*, sententia, ut spero, ab auctoris sensu non abhorrente. sed deinceps circa similis perplexitatis loca, qualia passim occurrunt in hoc scriptore, nihil morabor lectorem in his notis; quibus tantum necessaria, idque brevissime, indicare propositum est. quod rem ipsam attinet, qua de hic agitur, certum est Michaëlem Palaeologum iam a puero titillatum imaginationibus imperii, conscientia natalium Augustorum et praesaga indicatione auguriorum excitatis. non semel illi narraverat soror Eulogia lactentem adhuc ipsum non ad aliam facilius obdormiscere nequam solitum, quam ad eam quae Augustum quondam illum in- vectum iri Constantinopolim per portam Auream caneret. refert id noster p. 128 v. 12. vocem MARPOV de coelo missam contextam e sex literis quae Michaëlem Augustum Romanorum Ocyus Vocandum significarent, a Thessalonicensi antistite laetus audierat, ut narratur hoc p. 28 v. 9 et 17. denique tacitus, sed gratulans gaudensque intime omen captaverat ex cantu fortuito Chadeni proximum ei vaticiniorum regnum spondentium eventum augurante, prout ibidem p. 80 v. 19 legitur. iuveni denique solerti forti generoso altos afflabat spiritus Irenes aviae matris primogenitae Alexii imperatoris ius ad imperium paterna designatione in virum eius prolemque propagandum. nam huic, ut refert Gregoras l. 3 p. 32, Augustus genitor rubrarum crepidarum usum decreverat, quod prole carens mascula virum eius ac sobolem cernere principatus hereditatem omnino vellet. nec erat qui non videret talis indolis, tantae nobilitatis adolescentem tali rerum statu haud absurde in magnas assurgere spes posse, quare Ioannem Batatzen, praeclaris aliqui Michaëlis faventem dotibus,

abstinuisse ab eo evehendo, metu ne is successibus insoleceret usque ad ambitum supremæ potestatis, narrat Acropolita c. Hist. 50, significans Irenem Theodori Iunioris Lascaris primogenitam Michaëli fuisse destinatam ab avo coniugem, sed ei timenti quod dixi, tutius deinde visum non admovere sibi tam intime suspectæ ambitionis virum. denique ista suspicio fons omnium quas est imperante Theodoro plurimas passus, miseriarum Palaeologo Michaëli fuit, hoc ideo loco, unde eius incipit historia, merito a Pachymere indicatus, cum ex eo plerarumque mox referendarum rerum argumentum processerit.

p. 22 v. 3. *singularis certaminis experimento*. hinc habemus apud Graecos quoque imperatores invaluisse usum purgandi dubias delationes permissio aut etiam praescripto inter accusatorem et delatum certamine coram arbitris. verisimile est istum morem in Orientem invectum a Francis, qui occasione sacrarum Expeditionum eo profecti longo illic tempore perstitarunt. in antiquiori enim memoria Graecorum aut Romanorum haud facile quidquam tale repereris. inter Francos autem usitatissimum id olim fuit, ut passim apparet ex veteribus historiis res eorum tractantibus. hic ritus, de quo fuse disserit noster Delrio Disquisit. Magic. tom. 2, merito deinde abrogatus est ut iniustus et immanis, confixus ideo gravissimis decretis Iulii Secundi summi pontificis, cuius Bulla extat ea de re edita mense Aprili ann. 1508, Concilii Tridentini sess. 25 de reform. c. 19, Gregorî 13 Constitutione quæ incipit: *ad tollendum etc.* edita 9 Dec. an. 1582. quibus dudum antea praeiverat Nicolaus I, cuius de hoc statuta inserta corpori iuris leguntur 2 q. 4 et 16 q. 6 c. 2.

v. 6. *cumque diu nullus esset qui pro tam suspecto etc.* hæc brevius perstringit noster, quod ad imperium Ioannis pertinerent, cum ipse in fine præcedentis capitis et huius initio significaverit se ab imperio Theodori suæ historiae principium ducere. longe autem fusius distinctiusque istam totam Michaëlis accusationem ac periculum exponit ex oculata notitia Georgius Acropolita Hist. c. 50 et 51. quem consule.

p. 24 v. 4. *Prothieracarium*. fuisse hunc locum præci- P 439
puæ dignitatis, præterquam hinc patet, cum imperator hominem impenso sibi carum in eum promoverit, etiam intelligi potest ex numero ingenti ministrorum ei subiectorum, cuius indicium habemus ex eo quod refert Acropolita Hist. c. 61 his verbis: *αὐτίκα γὰρ τοὺς ἐξυπηρετοῦντας τοῖς βασιλεῦσιν ἐν θήραις ταῖς τῶν θηρῶν ἄγραις ἐλάφων τε καὶ χοίρων, καὶ τοὺς δ' ἐσράκων θηρεύοντας, πάντας ἀπαξικλῶς στρατιωτικοῖς συντέταχτε τάγμασι, καὶ ἦν τὸ συνηγμένον πλῆθος πολὺ*. hæc ille, ex quibus prudens quisvis potest cognoscere ingentem fuisse multitudinem servientium imperatori in venationibus cervorum aprorumque, præsertim autem in aucupio per accipitres, quando ex iis ad militiam translati magnus exercitus momento conflatus extitit.

c. 9. De fuga Michaëlis Palaeologi in Persidem hoc capite narrata plura refert Georgius Acropolita tunc apud imperatorem Theodorum agens, quando is est ad ipsum nuntius allatus. operae pretium lectori fuerit videre et cum his nostri conferre quae ille narrat c. Hist. suae 64. ubi etiam obiter observare poterit, quae in Glossario verbo *μεσοθύνια* notavimus de legione aut cohorte isto nomine appellata, non solum Acropolitae ipsius, sed et doctissimi eius interpretis auctoritate confirmata. nam illa Historici Graeca verba, *πρὸς τῶν στραταρχούντων ἐν Βιθυνίᾳ καὶ Μεσοθύνιᾳ*, sic reddit illustrissimus Allatius: *a cohortium Bithynicarum et Mesothyniae praefectis.*

p. 25 v. 19. *cum hostibus Sultanis congressus fortissime se gerit.* longe haec fusius ac diligentius Acropolita pertractat toto c. 65, qua occasione, quos ducens, quanta prudentia ac fortitudine, quo denique successu adversus Tacharios (sic enim appellat Acropolita quos noster Tocharos) pro Sultane rem gesserit Michaël Palaeologus, exponens.

p. 26 v. 7. *reversum benigne excipit.* reditum Michaëlis Comneni ad imperatorem Theodorum breviter memorat Acropolita c. 69, uti et Gregoras l. 3, neuter interpositorum in eam rem Iconiensis episcopi officiorum mentionem faciens, fortasse quod illa, ut alia multa rerum Michaëlis, nostro melius perspectarum, ignoraverint.

p. 26 v. 18. *Michaëlis despotaе nothus et obscurus filius.* haec copiosius distinctiusque referuntur a Georgio Acropolita ex oculata paene notitia: nam is huius in Occidentem expeditionis Michaëli Palaeologo comes fuit, etsi non eodem loco pugnavit, in alia divisarum copiarum parte rem gerens. quia vero ille quaedam aliter ac Pachymeres narrat, equidem Acropolitae potius hic quidem credendum puto, quippe qui eius, uti dixi, negotii pars fuerit, quam nostro qui res tunc actas ex fama, nec ea satis explicata, videtur accepisse. prima discrepantia in nomine ducis hostium est, quem noster Manuëlem vocat. contra Georgius Acropolita Hist. c. 71 Theodorum appellat. sic enim ibi scribit: *ἦν δὲ ὁ ῥηθὴς τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ νόθος υἱὸς Θεόδωρος* erat autem is quem dixi defectoris Michaëlis nothus filius Theodorus. dixerat vero antea ducem copiarum Michaëlis despotaе rebellis occurrentem Michaëli Palaeologo hasta percussum ab eo et equi sella excussum: *ὁ μὲν οὖν Κομνηνὸς Μιχαὴλ* (nam ut supra monui, Michaëlem Palaeologum Acropolita semper Comnenum vocat) *τῷ πρῶτῳ ἐρχομένῳ ξυναντήσας βάλλει τῷ δόρατι καὶ ῥίπτει τῆς ἐπιστερίδος.* sed leve id discrimen vocabuli videri potest, praeut in re ipsa dissentit ab Acropolita Pachymeres, siquidem hic non Theodorum a Palaeologo impulsum hasta et loco motum, sed vice versa Palaeologum a Theodoro, ut patet ex his verbis: *ὅτε καὶ ὁ τοῦ δεσπότης Μιχαὴλ ἐκ νοθείας σκόντιος παῖς Μανουὴλ*

τυγῶν ἐκείσε σὺν ἱκανῷ στρατεύματι, καὶ συμπλακίς τῷ πολλῷ, P 440
 τὰ πρῶτα μὲν δμῶσε ἡγορήσας τῷ ἡγεμόνι τῷ κόντῳ συνωθεῖ καὶ
 δέλνται etc. addit a restituto in sellam, unde fuerat deiectus,
 Palaeologo nothum Michaëlis despotaë filium letali percussam ictu
 nequivisse parem reponere; quae significant manu et ferro Palaeo-
 logi cecidisse Theodorum sive Manuëlem istum nothum. id vero
 pernegabit qui mecum existimaverit Acropolitae potius creden-
 dum, tantum non his praesenti, quippe huius socio militiae. is
 enim diserte affirmat excussum sella Theodorum moxque e lapsu
 sublevatum accurrisse ad Comnenum et suppliciter deprecatum
 necem. Comnenum autem ignorantem quis hic esset, tradidisse
 ipsum Turco cuipiam, qui eum interfecit. τοῦ πτώματος γοῦν
 ἀναστὰς οὗτος (Theodorus nothus) προσέδραμε τῷ Κομνηνῷ Μι-
 χαήλ, καὶ ἰδυσσάπει μὴ φονευθῆναι. ἡγνόει δὲ τοῦτον ὁ Κομνη-
 νός, καὶ ὅστις ἦν οὐκ ἤπιστατο. παραδίδωσι γοῦν αὐτὸν Τούρκῳ
 τινί, καὶ ὃς πεφόνευσκε τοῦτον. porro quod σκότιον obscurum
 hunc Michaëlis despotaë filium noster dicit, ad illegitimarum na-
 talium ignominiam pertinet, quam idem et alibi, ut infra p. 85
 v. 4 solet ista tenebrarum mentione designare, alludens, opinor,
 Homeri Iliad. ζ de Bucolione Laomedontis filio notho:

Βουκόλιον δ' ἦν υἱὸς ἀγανοῦ Λαομέδοντος

προσβύτατος γενεῇ. σκότιον δὲ ἔ γένετο μήτηρ.

ad quem locum vetus scholiastes: σκότιον ἐκ λαθραίας μίξεως τὸν
 λάθρα γεγεννημένον καὶ οὐκ ἐκ τῆς κατὰ νόμον γαμηθείσης, τὸν ἐξ
 ἀδελφονυχέων γάμων. ubi eleganter causam innuens cur obscuri
 dicantur illegitimi, id indicat ex eo factum quod non ex coniugio
 solemnī facum genialium praelatione illustrato sed furtivo captatis
 tenebris concubitu nati sint. istius originationis verbi σκότιος
 illegitimis aptati, quod ἐξ ἀδελφονυχέων γάμων arti sint, aucto-
 rem Eustathius p. 622 ed. Rom. allegat Apionem veterem magni
 nominis grammaticum.

c. 11. Quae hoc capite narrantur de capto vinctoque per
 Chadenum Palaeologo, deque praesagiis imperii ea occasione illi
 oblatis, eorum nec vola nec vestigium cernitur apud Acropoli-
 tam; opinor ideo quod ille per id tempus in expugnatione Prilapi
 castri captus et longo tempore custodia detentus ab hostibus, ut
 ipse docet Hist. c. 62, ista non viderit. Gregoras quoque de his
 tacet, multo leviori, ut ex caeteris apparet, tinctus notitia re-
 rum Michaëlis Palaeologi, quas qui plenius hoc nostro tradiderit,
 frustra quaeretur.

c. 12. De morbo et morte Theodori pauca paene perfunctorie
 scribit absens tunc ab aula Georgius Acropolita, in his immorari
 potissimum solitus quae spectavit praesens. brevissime item id
 transigit Gregoras.

p. 33 v. 7. *in innoxia pertractatione ferri candentis.* id
 ferrum in Graeco vocat Pachymeres *μύδρον ἐκ πυρός ἤδη ζέοντα.*

potuit sufficere vox *μύθος*, quam vetus scholiastes Sophoclis interpretatur *πεπυρωμένους σίδηρος*, et Hesychius *σίδηρος πεπυρωμένος*: sic enim rescribendum pro *πεπυρωμένους*. fuit haec prava sine dubio innocentiae probandae ratio, merito in iure Canonico proscripta cap. *consuluiti*, cap. *Mennam* 2 q. 5 et cap. *delicti* extra. de purgatione vulgari, cap. *sententiam* ext. nec eam noster probavit, sed tantum retulit quid fieret, etiam alibi, nempe l. 2 c. 1, gratulans tanquam emendato rei publicae statu quod ista desiissent fieri. Michaël quippe Palaeologus ante imperium adhuc despota, coepit abolere usum adigendi homines ad istud periculosum experimentum, quod iam privatus praedamnaverat. refert enim Acropolita Hist. c. 50 p. 58 ed. Reg., cum Phocas Philadelphiensis metropolita iussu imperatoris Ioannis

P 441 Batatzae Michaëli Palaeologo perduellionis suspecto purgationem per ferrum candens praescripisset, sic eum alloquens dei et τῷ μύθῳ τὴν ἀλήθειαν παραστήσασθαι, respondisse Michaëlem: *ἰγὼ μὲν ἀμαρτωλὸς εἰμι ἄνθρωπος καὶ τερατοποιεῖν τοιαῦτα οὐ δύναμαι. εἰ δέ μοι συμβουλευῇ μητροπολίτης ὢν καὶ θεοῦ ἄνθρωπος τοῦτι διαπραΰσασθαι, ἔνδυσαι μὲν αὐτὸς τὴν ἱεράν σου κάταν στολήν, καθὼς εἰωθας ἐν τῷ θείῳ εἰσελθῆναι βήματι καὶ ἐντυχάνειν θεῷ, εἴτα δὴ ταῖς σαῖς χερσὶν ἐκπύρωσόν μοι τὸν σίδηρον, αἷς τοῦ θείου ἐφάντη θύματον.... καὶ ταύταις δὴ ταῖς ἱεραῖς σου χερσὶν ἐπὶ τοῖς τῇ χειρὶ μου τὸν σίδηρον etc.* petebat nimirum ut antistes prius ipse ignitum ferrum nuda manu otiose tractatum in suam deponeret. quod metropolita recusans hunc morem esse negat Romani aut ecclesiastici usus, sed barbaricum, excusans ineluctabili se imperatoris auctoritate ad istam illi purgationem indicendam adigi; quam tamen Michaël recusavit constantissime videri potest ex reliquiis hoc superfuisse ethnicae, et quidem perantiquae, superstitionis. nam Sophocles heroicis iam temporibus Oedipodarum Thebis regnantium exerceri solitum indicat, dum in Antigona facit unum custodem quos rex Creon apposuerat cadaveri Polynicis ut sepeliri prohiberent, postquam id ab Antigona opertum humo fuerat, factum regi referentem, et magnopere excusantem id citra suam et sociorum conscientiam actum, haec dicere:

*ἡμεῖς δ' ἔτοιμοι καὶν μύθους αἰρεῖν χερσὶν,
καὶ πῦρ διέρπειν καὶ θεοὺς ὀρκωμοτεῖν,
τὸ μήτε δρᾶσαι μήτε τῷ ξυνειδέναι
τὸ πρᾶγμα βουλευσάντι μήτ' εἰργασμένῳ.*

offert se et socios ad contractandum ferrum candens in probationem innocentiae: scio ex vetustissimis eius loci scholiastis unum hoc ad quandam iurisiurandi ceremoniam referre. sic enim ibi annotat; *εἰσέθασαι γὰρ οἱ ὀμνύοντες ταῦτα ποιεῖν. μύθους γὰρ αἰρόντες ἱπαρῶνται μένειν τὰ ὅρκια ἕως αὐτοὶ φανῶσι, καὶ εἰκνῶσιν αὐτοὺς εἰς θάλασσαν. solent enim (inquit) iurantes sublata*

ferri massam et in mare iactata protestari mansuram ipsis iuratorum fidem, quoad id pondus e mari emerisset. quod nunquam scilicet futurum sit. ita ille; quod ferri posset si μύθος non significaret, ut ipse docet, πενυρακιωμένον εἰδηρον. nam quid ardor hic faceret, ubi pondus solum in massa ferri requirebatur? quare verior est altera, quam mox subiicit, sententia. εἰσάγει δὲ ὁμνύοντες καὶ πλεῖς διδόντες μύθους βαστάζειν καὶ πῦρ ὑπερβαίνειν· τοὺς γὰρ μὴ ἐνέχουσιν τῷ ἀμαρτήματι φοντο καὶ ἐν τούτοις μὴ ἀλγεῖν. soliti sunt iurantes et fidem dictorum facere studentes ferri massas ignitas portare et super prunas ambulare, existimantes citra sensum doloris id facturos eos qui nullius sibi consocii fraudis sint.

v. 8. *quod sanctum vocabant.* etiam Acropolita loco laudato, p. 63, ferrum candens quo ad eiusmodi purgationes utebantur ἅγιον sanctum vocari solitum indicat. in Gallia tamen iudicium appellabatur, ut intelligimus ex formula quadam purgationis istiusmodi illic usitatae, quam profert Petrus Loyerius ex S. Mauritii Andegavensis tabulario, et ex eo recitat Delrio tomo 2 Disq. Mag. l. 4 c. 4 q. 4 sect. 8. ubi legitur: *sponsa sua se iudicium portaturum manu sua obtulit, et infra: post iudicium portatum Tetbaldus ille, deo propitiante, illaesus et sanus omnino apparuit. viderunt autem iudicium portari vel manum tertia die de more reguardari fere universi homines etc.*

v. 9. *triduo prius custoditus et manu involuta etc.* hoc ipsum est quod modo innuebat formula Andegavensis, illis verbis *manum tertia die de more reguardari.*

v. 13. *ignitum globum.* sic μύθος hic verti, quod non solum materiam ignitam sed figuram orbicularem aut sphaericam ea voce indicari quidam veterum significant, ut Anaxagoras apud Laërtium l. 2, dum solem vocabat μύθρον διάπυρον. unde crediderim massas istas ubi μύθοι vocabantur, nempe in Graecia, globosae formae fuisse, non nescius alibi, ut in Germania massas candentes alterius figurae ad eiusmodi probationem adhibitas, nimirum vomeres; qualium sex candentium arreptu portatuque innoxio S. Chunegundem, uxorem S. Henrici imperatoris, virginitatem probasse memorant Annales Boiorum l. 9. P 442

v. 14. *nuda manu.* Supina scilicet. quod significans Pachymeres superius posuit χειρὶ κύψαντες.

v. 15. *in aetatem iam tum puberem adultus.* Pachymeres ubi Constantinopolim venit, statim ab ea e Latinis recuperata, undeviginti annos erat natus, ut ipse ait l. 1 c. 1. contigit id anno 1261, ut l. 3 dicemus. quatuor aut quinque ante hoc annis imperante Theodoro hae probationes per ferrum candens Nicaeae frequentabantur, ubi eas ille 14 aut 15 iam annorum adolescens spectare potuit.

v. 15. *quosdam citra ullam defunctos noxam candentis metalli tactu.* hoc fiebat, si tamen magicæ artes aberant, deo miserante infelicem innocentum necessitatem, non autem approbante perversum usum talia iubentium. vide, si lubet, apud Cantacuzenum l. 3 c. 27 p. 499 ed. Reg. mirum exemplum mulieris adulterii reae, sed poenitentis, quæ sic se innocentem viro probavit. et alia quadamtenus similia apud Cassarium l. 3 Miraculorum, quæ inde recitat Delrio loco iam indicato p. 821 ed. Lugd.

c. 13. ubi legitur in nostris editis οἷς ὁ λόγος σπουδασμα. cod. Barb. aliam suggerebat lectionem non improbabilem τὸ σπουδαζόμενον.

c. 14. quod duo codd. optimi Barber. et Allat. habent, καὶ ἀλαστήσας πρὸς ἐκείνον ὅλον, Vatic. reddit καὶ ὅλον θυμούμενος. nempe ἀλαστήω minus usitata vox visa a paraphraste aut interpolatore potius quam exscriptore in tritiorum usu notiorumque mutata est, prout passim deinceps idem solet. quæ singillatim notare nimis longum foret.

c. 16. huius concionis a Muzalone protovestiario habitæ sententiam breviter comprehendisse visus est Nicephorus Gregoras l. 8 p. 30, dum sic scribit: ταῦτα δὲ οὐκ ἐλελήθει Μουζάλωνος δεινὸς μὲν γὰρ ὁ ἀνὴρ καὶ πρότερον ἦν ἐς τὸ συνιέναι τοιαῦτα. τότε δὲ καὶ τῶν πραγμάτων ζεόντων καὶ ἀγωνίαν μεγίστην τῇ τοῦτων ψυχῇ προξενούντων, συνετώτερος αὐτὸς ἰδοὺς πολλὰ ἔειπεν. καὶ δὴ τὴν ταχίστην ἐς βουλευτήριον ἅπαντας μεγιστάνας συνηθροικῶς δεξιὰν τε ἰδίδον τοῖς ὅλοις, καὶ ἀπὸ τοῦ ἡπτινος προῦφερε τὴν ὁμίλιαν, καὶ δῆλος ἦν παράσχωρήσων ἀσμένως τῷ βουλομένῳ τὴν ἐπιτροπὴν τῶν τε κοινῶν πραγμάτων καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ παιδὸς τοῦ βασιλέως. hæc ibi. ex quibus patet Georgium Muzalonem protovestiarium bene intelligentem quanta in eum flagraret invidia, ad principes in senatum convocatos cum submisce atque obnoxie locutum, tum serio deprecatum nimios honores quibus esset homo novus nobilissimis praelatus, ultro abdicationem administrationis reipublicæ et tutelæ pueri Augusti obtulisse. unde apparet vel hanc esse ipsam ἀντόχημα Muzalonis orationem, cuius exemplum Pachymeres nactus huic loco inseruerit, vel si ab ipso conscripta est Pachymere, apte ab eo ad verum efformatam. Acropolis de his silet, ac solitam diligentiam remittere videtur in istis initiis imperii Michaëlis, vitans, ut opinor, tanquam scopulum nefariam oppressionem pupilli Ioannis, ne imperatorem Michaëlem, cuius nunquam sine elogio meminit, vituperare cogeretur. quæ ratio fortasse illum impulit ad metam historiae suæ figendam in recuperatione urbis, quæ Ioannis excaecationem haud longo spatio praecessit, ut libro 8 harum Observationum demonstrabimus. nec abest a verisimili sensisset P 443 Acropolitam, quippe hominem politicum in paucis, quam esset

merito suspectus Michaël Palaeologus procuratas clam eversionis ac caedis Muzalonum, cuius ideo catastrophes apparatus ac causas disquirere curiosius omiserit in opere ad gratiam, ut apparet, Palaeologae familiae tunc regnantis edito. suspicionis eius (praeter Cassianam coniecturam ex successu petitam, quae si eum one-rabat cuius fructu ac bono maximo amoti e medio Muzalones fue-rint, neminem magis infamabat quam Michaëlem, cui aditus ad imperium hoc facto patuerit) etiam fundamentum aliud Pachy-meres suggerit, p. 65 v. 3 in hunc modum scribens: αἰτίαν δὲ ἔσχεν εἰς τοῦτο, ὡς ὁ τῶν πολλῶν λόγος ἔχει, ὁ τούτων τῆς φάλαγγος ἐξηγούμενος, ὃς καὶ πάλαι μὲν ἀρμημένους αὐτούς, τότε δ' ἐξαφθίντας πλέον ἀνεθίντας τοῦ φόβου, καὶ δρασεύοντας τὰ ἀνήκιστα, ἐξ ἐτοίμου ἠρέθισε τὸν φόνον ἐπιτολμῆσαι καιρὸν ἔχοντας. καὶ ὁ λόγος ἐκ τῶν ὕστατον φέρει τὸ πιθανόν· οὐδὲ γὰρ ἐτόλμων, εἰ μὴ τινὰς προβιάσεις εἶχον, ἄλλοιθιναῖς ὄντες καὶ τὸ πλέον ἐπήλυδες etc. quae significant iactatum iam tum arcanis susurris plerorumque, caedem Muzalonum ab Italica maxime mi-litia patratam haud sine conscientia et tacito impulsu ducis huius generis militum videri attentatam. non ait hic quidem nominatim quis iste dux fuerit. sed superius p. 21 v. 3 iam dixerat Italicas omnes copias Michaëli Palaeologo, ut magno conostaulo, fuisse subiectas. unde constat hoc loco designatum Michaëlem, tacito tamen eius nomine, ad vitandam scilicet offensionem imperantis domus.

p. 49 v. 10. *cuius uxoris avunculum se meminerat.* con- iugem protovestiarii Muzalonis Gregoras l. 3 p. 29 solum ait ex imperatorio genere fuisse: gentem non exprimit. diligentius no- ster iam superius p. 24 v. 1 scripserat fuisse illam Cantacuzenam ex patre, Michaëlis Palaeologi sorore genitam, nomine Theodo- ram. vere ergo scribit noster et hic et sub finem p. 62 v. 20 Mi- chaëlem Palaeologum θεῖον, hoc est avunculum fuisse uxoris Mu- zalonis. quamquam mihi posteriorem locum interpretanti patrui vocabulum pro avunculo excidit; quod precor lectorem ne corri- gere gravetur.

p. 50 v. 10. *ibi fatalis necessitas causam absolvit.* men- tio hic fatalis necessitatis ad mortis inevitabilem certitudinem per- tinet, non autem, opinor, ad astruendum impium dogma liber- tatem arbitrii, quam doctrina Catholica tueri iubet, exterminans perperam asserta causarum aeternarum obvia quaeque ineluctabi- liter rapientium invicta quadam vi. si tamen hic aut alibi noster historicus aut ipse affirmat quidpiam aut alios aientes refert, in quo eius proscripti ab ecclesia erroris vestigium aliquod deprehen- datur, meminerit lector Catholicus nihil praeiudicare contra or- thodoxam veritatem quaslibet schismaticorum opiniones. nam ut in praefatione praemonuimus, hic scriptor schismaticus est.

c. 19. Quae urbs scenam dederit huic tragoediae, nec noster nec Acropolita nec Gregoras clare, dum eam narrant, exprimunt. fuisse autem Magnesiam ex duobus argumentis colligimus. prius est quod c. 15 refert Pachymeres, mortuo Theodoro Augusto eius filium ab eius tutore Muzalone deductum in munitissimam arcem ad Hermum Magnesiae. quare cum manifestum sit ex ipsa relatione rei nono die a Theodori obitu gestae, non longe abfuisse Ioannem pupillum a loco ubi Muzalones interfecti sunt, oportet id factum non procul ab urbe Magnesiae. aliud argumentum sumimus ex templo Sosandrorum, ubi piaculum illud patratum est de quo sic scribit Gregoras l. 2 p. 21, de Ioanne Duca sive Batatze et eius coniuge Augusta Irene: *ἰδόμεντο δὲ καὶ ναοὺς ἀμφοτέρων λίαν περικαλλεῖς, πλείστοις ἀναλώμασιν ρεγίστας καὶ ποικίλλας τὰς* P 444 *τούτων οἰκοδομὰς κατασκευακότες, ὁ μὲν βασιλεὺς τὸν τε περὶ τὴν Μαγνησίαν εἰς ὄνομα τῆς Θεομήτορος Σωσάνδρα καλούμενον, καὶ τὸν ἐντὸς τῆς Νικαίας εἰς ὄνομα Ἀντωνίου τοῦ μεγάλου.* in templo Sosandrorum dictum aedificatum magnificentissime a Ioanne Batatze Augusto *περὶ Μαγνησίαν* circa Magnesiam, hoc est, ut opinor, in suburbano eius civitatis extra eius muros. nam hoc exigit antithesis cum alio in honorem S. Antonii Magni, *ἐντὸς τῆς Νικαίας* intra urbem Nicaeam ab eodem structo.

p. 62 v. 13. *impune velut e Mysis praedam congeriebant* etc. sic expressimus Graeca illa *καὶ λείαν Μυσῶν τὰ κλέων ἐξολών.* notum Graecorum adagium est *Μυσῶν λεία*; in cuius enarratione assentior potius Zenobio et Suidae passive id de Mysis praedae sine vindice expositis interpretantibus, quam Diogeniano Mysos praedatores vicinorum sine auctore idoneo inducenti.

p. 59 v. 22. *calceum in mortuo nigrum.* existimant hanc Theophylactum grammaticum esse protovestiarius Muzalonem, ideoque illum occiderant. sed cum mortui calceos nigros animadvertissent, errasse se agnoverunt. nimirum, ut docet Codinus de Offic. c. 4 p. 16 ed. 1 Paris. *τὰ ἐποδήματα αὐτοῦ (πρωτοβεστιαρίου) πράσινα.* hinc intelligitur in caeteris indumentis nihil tum eximium protovestiario fuisse, quo a privato discerneretur. in quo postea mutatum quidpiam. ut enim observat idem Codinus c. 2 p. 8, Michael primus e Palaeologis imperator prasina indumenta, quae insigne prius fuerant protosebasti, ad protovestiarium transtulit. *σημειῶσαι ὅτι βασιλεὺς Μιχαὴλ τῶν Παλαιολόγων πρῶτος, ἀπὸ τοῦ πρωτοσεβαστοῦ τὰ πράσινα ἀφελών, ἐφόρεσε ταῦτα εἰς τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Μιχαὴλ τὸν Ταρχανειώτην, πμήσας πρωτοβεστιάριον.* ita ille.

p. 81 v. 26. *Theodori.* de hoc Theodoro videndus Acropolita, multa de illo his quae hic indicantur consentanea variis historiae et chronici sui locis referens. agit et de illo Gregoras l. 2 p. 11 et 12, ubi etiam adscivisse ipsum sibi nomen imperatoris tradit his verbis *καὶ βασιλείας ἑαυτοῦ περιέδοθαι ὄνομα;*

quorum sententiam non satis expressit interpres, dum vertit *sibi regium nomen adesciscit*: satis enim ex consequentibus apparet se illum pro imperatore gessisse, et talem consuetis ritibus inaugurari se curasse a Bulgariae episcopo, ut mox docet idem Gregoras; cui noster consentiens paulo inferius, hoc capite, id factum ab Achridensi episcopo, cui Iacobus nomen erat, tradit. nempe Achris Bulgariae metropolis erat.

c. 31. Victoria hoc capite narrata, qua Princeps Achaiae a Romanis ducibus captus est, proditione Ioannis nothi, confuse ab Acropolita c. 82 et a Gregora l. 3 p. 35 memoratur. clariissime omnium eam noster exponit, indicatis eius causis, quarum praecipua fuit contumelia Ioanni notho illata, quam ille proditione ultus suis foederatis magnam improvise cladem intulerit. illud tantum a nostro praetermissum hoc loco, sed positum postea c. 13 l. 2, opportune suggerit Acropolita, tres Romanorum duces, quibus hic successus contigit, Ioannem Michaëlis Augusti fratrem, Constantinum Tornicium et Alexium Strategopulum in praemium victoriae fuisse ab imperatore auctos honoribus: Ioannem enim prius sebastocratorem despotam creatum, Tornicio vero antea magno primicerio sebastocratoris titulum collatum. denique τὸν Στρατηγόπουλον Ἀλέξιον (verba sunt Acropolitae) μέγαν δομestικὸν ὁ αὐτοκράτωρ τετιμημένος, δι' ἀποστολῆς τετιμηκε Καίσαρα. Strategopulum Alexium prius a se honoratum magni domestici P 445 officio, Caesarem absentem dixit, et istius ipsi dignitatis misit insignia. hic Caesar paulo post captus ab hostibus, ut cap. sequenti noster tradit, sed pace facta liber dimissus, urbem Constantinopolim postea recepit e Latinia. post quod iterum captus, et in Italia detentus custodia, inde permutatione cum domina Anna restitutus est patriae.

p. 91 v. 10. *modulatam tussim* Graece ἡμιελὲς βήτειν. consuetas adulatorum voces. Iuven. Sat. 3: *laudare paratus si bene ructavit* etc.

p. 92 v. 23. *nemo contactu ferri candentis* etc. sustulit adhuc despota, sed inhians imperio Michaël iniquum usum adigendi accusatos dubiorum criminum ad innocentiam probandam ancipitibus experimentis Monomachiae aut contactus massae candentis; de quibus nos supra ad p. 33 v. 7.

p. 94 v. 26. *vicit tamen divina praedestinatio* etc. in electionibus hominum ad regna peculiarem semper intervenire dei providentiam, quae nullum eo perducere patiatur non ante sibi designatum, pro certo et vulgo noto proponit ipse Michaël infra p. 264 v. 11 his verbis: καὶ θεὸν, εἶπερ τινὶ ἄλλῳ μεγίστῳ, καὶ παταστάσῃ βασιλεὺς συνίεναι πιστεύομεν etc.

p. 95 v. 4 sqq. Quod hic dicitur, solum a synodo antiqui religionis iurisiurandi Michaëlem, quibus exprimitur verbis, non videtur aliud sonare quam declarasse ipse quid in re esset, et.

consultos ut doctores respondisse non videri vinculum prioris illius sacramenti ad hoc tempus ac rerum articulum extendi, quamquam si Graeci isti et tunc ab ecclesiae Romanae communionem discissi antistites aliquam sibi iurisdictionem et potestatem ultra fas et Canonum praescriptum attribuerent, minime id mirum esset, cum talia iamdudum impune peccare soliti essent. ergo et hoc, ut alia quae non pauca in hac historia occurrent schismatici auctoris vitium redolentia, citra praeiudicium et cum cautione debita legantur.

c. 8. Loca quae hic citat Pachymeres ex Homero legantur in Iliad. i v. 440: *νήπιον, οὗπω εἰδὼθ' ἑμοίου πολέμοιο*, et Iliad. δ v. 320: *ἀλλὰ σε γῆρας τείρει ὁμόλιον*. ad quem postremum locum vetus scholiastes, quem Didymum quidem putant, sic annotat: *Ἰστέον δ' ὅτι ὁ ποιητὴς πανταχοῦ τὸ ὁμόλιον ἐπὶ τοῦ φαύλου λαμβάνει. sciendum poetam ubique simile pro malo sumere.* idem tradit et Eustathius ad eum locum p. 476 ed. Rom., addens et haec: *Ἀπλὼν γοῦν καὶ Ἡρωδιανὸς φασιν ὅτι οἱ γλασσογράφοι ὁμόλιον κατὰ διαλείπειν φασὶ τὸ κανὼν etc.* ibi videnda.

p. 104 v. 25. *quod omnino futurum est nulla posse prudentia praeverti.* semel superius monui, si haec ad astruendam pravam de fato humanam libertatem perimente doctrinam cuiusdam pertinere videantur, erroribus auctoris accensenda, ut nihil contra veri certique dogmatis praescribere auctoritatem queant.

p. 113 v. 21. *Nicetas episcopus Heracleae mitteretur.* Graeca: *πέμπουσι τοὺς περὶ τὸν Ἡρακλεῖας Νικήταν*. haec sunt ex eod. Allatiano et ei consentiente Vaticano. nam Barberinus habebat *πέμπουσι τοὺς περὶ τὸν Νικομηδεῖας Ἰωάννην*. tamen idem codex lectionem Allatiani annotabat in margine, uti et Allatianus vicissim lectionem Barber. quare cum illi duo ambigui essent, suffragio Vaticani lis dirempta est; et omnium iam consensu probatam cunctis restitui lectionem, ex ipsius forte auctoris correctione ortam, qui quod prius posuerat, emendans mutaverit. certo pronuntiarem de re, si constaret utra in civitate, Heraclea an Nicomedia, esset monasterium S. Diomedis, cuius hic mentio.

p. 115 v. 19. Quod candelabrum repetitur ab Arsenio in signum abdicati honoris patriarchalis, inde videtur factum, quod apud Graecos insigne potestatis episcopalis candelabrum haberetur. nam et in Apocalypsi septem episcopi Asiae septem candelabrorum symbolo designantur; et ubi ex his uni Ephesino comminatio intentatur eripiendi honoris, ea exprimitur his verbis: *movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi poenitentiam egeris.* Apocal. 11 5. ne vero quis ad hodiernam nostratium consuetudinem haec exigens forte arbitretur candelabrum hic intelligi quale praeferrī a ministro celebrantibus episcopis solet, argenteo manubrio cereum ardentem portans, quod vulgo in Italia *bugiam* vocant et inter episcopalem suppellectilem censetur: ne inquam id habere locum

possit, obstat, quod candelabrum cuius hic et in locis Apocalyp-
seos laudatis est mentio, non cereum funale praetulit, sed vas
olei, sive lampadem intra quam oleo innatans ellychnium flam-
mam conceptam pinguis liquoris succo aleret. tale quippe fuit
candelabrum tabernaculi veteris Exod. 25 31, et quae ad huius
exemplum candelabra decem aurea fecit Salomon et posuit in tem-
plo, 2 Paralip. 4 7. itaque et in Apocalypsi candelabra haec
λυχνίαι vocantur, quod cerigeris instrumentis, opinor, non con-
venit, uti nec quae hic Graece legitur vox *λαμπαδοῦχον*. argen-
teum vero illud cerei gestatorium a Graecis recentioribus videtur
μανουάλιον potius dictum. Nicetas in Isaacio et Alexio: *τά τε*
μανουάλια καὶ κανδήλας. Anna Commena l. 15 *μανουηλήμ* ap-
pellat candelabrum ante imperatorem praeferrī solitum, cum fu-
nali scilicet et cerea candela. quod si candelabrum quoque pon-
tificibus praelatum, usu similium rerum vocabula vulgante, re-
periat *μανουάλιον* et ipsum dictum a Philotheo in Diaconico,
tamen non illi cereus sed lampas imponebatur, ut idem ibi obser-
vat, καὶ ὁ διάκονος (inquiens) ἴσταται δεξιόθεν αὐτοῦ κατέχων
μανουάλιον μετὰ λαμπάδος ἡμένης. proprium ergo videtur ec-
clesiastici et episcopalis candelabri lampadem cum oleo gestare.
unde forte apud Zachariam Prophetam c. 4 oliverum cum cande-
labro mentio iungitur. huc crediderim alluisse Synesium, dum
episcopatum *ἐλαίον* et *ἐλαίας*, *olei* et *olivae* symbolis adumbravit.
scribens enim ad amicum qui sui rationem absentis haberi comitiis
episcopalibus cupiverat, nec compos optati erat factus, serumque
nec spei affine iam id votum erat, quod omnibus vacuis sedibus
impositi praesides episcopi fuissent, id ipsum indicat aenigmatica
his verbis: ὁ γὰρ ἔλαιον σύ τε ἀξιοῖς etc. et paulo post οὐδ' ἐλαία
τίς ἐστιν ἐνοφθαλμισμάτων ἐστερημένη . . . ἐφ' ἧπερ ἂν ὁ ἡδύς
φίλος ἐγενετρισεθείη. at melius fuerit totam istam Synesiani vere
characteris epistolam, quae inter editas non comparet, ex optimo
Vaticano codice hic describere, adiuncta nostra interpretatione
Latina. sic igitur habet:

Σ Τ Ν Ε Σ Ι Ο Τ
Ε Π Ι Σ Τ Ο Λ Η ρ x γ.

P 447

πρός τινα τῶν ἑταίρων ἐπισκοπὴν ἐκ μακρόθεν αἰτήσαντα,
μετὰ τὴν τῶν ἐπισκόπων ἀποκατάστασιν.

Τὸ σοφώτατον γράμμα, τὸ μάλα μὲν ἐμμελές, μάλα δὲ βραχύν,
ἀλλὰ καὶ μάλα λιγνόν, ὃ δὴ τοι ὁ θαυμαστός σοι νοῦς ἀπέτεκεν, ἡμῖν

S Y N E S I I
E P I S T O L A cxxiii.

in cod. Vat. num. 93.

ad quendam familiarium qui episcopatum absens ex longinquo petierat,
post constitutos in ecclesiis vacantibus episcopos.

Sapientissimum scriptum, cum valde concinnum, tum valde breve,
sed et valde argutum, quod Tibi mirifica mens peperit, ad nos delatum

κομισθέν ὧνσέ τε τὰ μέγιστα, καὶ ἦσεν ἅμα διπλῇ. τῷ τε πρὸς ἀρίστου, καὶ κομιδῇ τῶν ἐπαινετῶν ἑταίρου, καὶ τῷ μετὰ συγγῆς ὅτι δημιουργηθῆναι τῆς χάριτος. οὐ μὲν δ' ἀλλὰ καὶ πρὸς ἄλλοι τι μείζον ἡρέθισέ που καὶ τολμηρότερον, ὃ τάχ' ἂν, εἰ μὴ πόθος δῆπουθεν παρελθόν, ἅτ' εὖ ἔχων καὶ τὰ πόρρω διεστῶτα συνάπτειν, καὶ τὰ πρὸς ἄλληλα ἐναντίως ἔχοντα πολλάκις συμφέρειν, συγγνώμην τῷ πράγματι παραιτήσοιτο, μετὰ τῶν νυμεῶσθαι δικαίων οὐ πολλῶ δεήσει τοῦ ἡμᾶς στήσαι. πρὸς ποῖον; ἴσως ἑρῆς, τὸ πρὸς τηλικούτου ἄνδρα, μούσαις, οὐκ οἶδ' εἴ τις, τετελεσμένον (ὃν ἂν ἰδὼν Δημοσθένους, μεθ' ἡμῶν, εἶπεν, Ἑρμοῦ λογίου τύπον εἰς ἀνθρώπους ἦκειν) γλῶτταν ὡς ὀρᾷς ἀντιδοῦναι τὴν ἡμέραν, τὴν πάλαι μὲν οὐδ' ἄκρω λιχανῷ τοῦ κρείττονος μετασῶσαν, νῦν δὲ καὶ λίαν ἡγροικισμένην, ἣ μόγις ἂν οἶδε καὶ τὴν σκάφην σκάφην λέγειν. κοινοῦμαι γάρ σοι καὶ πάθος ἐξεμυθούμενος ἰδίως ἡμοί, καὶ νῦν μᾶλλον οὕτω κινδυνεύον κύριον, ὡς εἴμαρτο, γίνεσθαι τοῦτό σοι καὶ ταλανίζειν ἡμᾶς αὐτούς, ἀλλ' οὐκ εὐδαιμονίζειν πεῖθον, οἷς οὐδὲ συμμίξει τῷ γέγονε βελτίστης ὄντι μοίρας ἀπολω σοι (ἵνα ἡμῶν τι τοῦ βαρβαρον μέρους ἐντεῦθεν τυχόν ἀποσμιλευθῇ, καὶ οὕτω τοῦ μακροῦ γράσου τὰ ἡμῶν ἐκστατῇ κατὰ βραχὺ) νῦν ὅτι μὴ κατὰ καιρὸν σοι τὸ ζητούμενον ἀνεφανῇ, μᾶλλον τοῦ προτέρου ταλανίζειν παρέχεται. ὃ γὰρ ἔλαιον, σὺ τε ἀξιοῖς, καὶ γὰρ βούλομαι, ἢ τοῦτ' εἰπεῖν, δι' εὐχῆς εἶχον, πρὸς τοιοῦτόν τινα διαβῆναι, κατὰ γῶραν μεμνηκός, ὡς ἢ τῶν πραγμάτων ἔδωκε φύσις, ἐπὶ τὰ πρὸς χρεῖαν κατέστη.

delectavit maxime, placuitque duplici simul nomine: quod et ab optimo eodemque laudatissimo sodale et quod cum plurima conditum extaret gratia. quā et paene provocavit ad aliud quid maius audaciaeque tentandum, quod utique, nisi amor vetus, utpote vim habens longe dissita coniungendi adversaque invicem plerumque conciliandi, veniam facto deprecaretur, parum abfuit quin nos in eorum ordinem redigeret, quibus iure meritoque succenseatur. ad quidnam? fortasse quaeres: nempe ad, cum tanto viro, haud scio an non interius quam quisvis alter Musis initiato (quem si videat Demosthenes inter nos, dicat Mercurii facundi simulacrum ad nos venisse) comparationem et commutationem attentandam nostrae huius quam vides linguae, nec olim exquisitioris elegantiae vel per summi explorationem digiti gustu imbutae et nunc longa rusticatione sic agrestis redditae, ut vix sciat scapham scapham dicere. confiteor enim Tibi vitium tacitum et clam in sinu habitum, nunc ita invalescens fato quodam meo, ut periculum sit ne in solidum mei deinceps dominetur. habes unde persuadearis miserari nos potius quam felices praedicare; quibus ne contigerit quidem cum quoquam ex optimo illo vestro genere ac ordine politissimorum congregi, cuius usu attritaque nos e faece barbarorum abraderi aliquantulum possemus de pingui hoc succido pastoritii horroris, quo vestrum, delicate mandorum, nitorem offendimus. sed maiorem ista priori miserandi ac dolendi causam offeret, quod modo accidit: petitionem videlicet tuam ad tempus non occurrissae. nam oleum quod tu petis, et ego velim, aut, ut vere dicam, in votis habui, ad aliquem istae talem qualis tu es transire, detentum in loco, prout rerum natura tulit, collatum in usum est. adeoque nec oliva iam

τοῖνον οὐ δ' ἔλαλα τίς ἐστιν ἐνοφθαλμισμάτων ἐστερημένη (ἀνά-
σχου γάρ μου καὶ μικρόν τῇ κοινῇ γλώττῃ χαρισαμένου) ἐφ' ἧπερ
ἂν ὁ ἡδύς φίλος ἐγκεντρισθεῖη. πεπληρωται γὰρ ἐκάστη, καὶ καρ- P 448
ποδοτεῖν ὡς οἶόν τε ἡδὴ ἀπάρχεται. καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα.
τᾶλλα δὲ καὶ ὁ παρὼν δῆλα θήσει. καὶ ὥπως ἄπερ ἤτησας οὐκ
ἔσχε καιρόν, τάχ' ἂν σοι διατρανώσαιτο. ἔρρωσο καὶ εὐθύμει
φιλοσοφίας ἀπάσης ἀντιποινούμενος.

super ulla est, supra quam inoculationi locus vacet (sine enim me exi-
guum quid linguae communi indulgere) cui dulcis amicus inseratur. plena
enim unaquaeque est, iamque fructum edere pro se singulae inceptant.
haec quidem haecenus. caetera tabellarius praesens exponet et quo-
modo quae postulasti opportunitatem non invenerint, utique ad liquidum
edisseret. vale et bono animo incumbe in dudum captum ad omnem
philosophiam impetum.

c. 19. Valde videtur notandum somnium hoc propheticum
oblatum Ioanni Vecco, et testimonium quod illius fidei ac veraci-
tati Pachymeres, illi alias, ubi de conciliationis ecclesiarum nego-
tio agitur, parum aequus, reddit, dum eum φιλαληθῆ εἰς πίστιν
τῶν λεγόμενων fuisse dicit, hoc est veritatis amantem, et cui tuto
quod affirmabat crederetur. unde intelligimus quae ille deinde
multa magnaue pro Latinis contra Graecos scripsit et dixit, quam
ab omni exceptione fraudis et fuci aliena debeant haberi.

p. 124 v. 22. *in suburbio*. forte aptius scripsissem *in sub-
urbanc*. nam suburbium videtur locus urbi admotior quam hic
indicatus, quippe ad septimum situs lapidem. nondum tamen me
ipse condemno, qui sciam in maximis et regis urbibus suburbia
interdum ad decem et ultra milliaria extendi continua fere serie
villarum. Romae sane longiuscule procurrisse ab urbe suburbia
iam tunc aevo Ciceronis, indicio est quod legimus Philipp. 12:
*hisce ego me viis committam, qui Terminalibus nuper in subur-
bium, ut eodem die reverterer, ire non ausus sim?* utut de hoc
sit, illud quidem certum est, Hebdomon, de quo noster hoc loco,
nomen fuisse suburbani Constantinopoli disiuncti miliaribus sep-
tem, prout erudite demonstrat Nicolaus Alamannus Notis ad
c. 15 Historiae arcanae Procopii, ex Socrate Sozomeno et Idatio.

c. 24. Postquam res Persica, quod hic narratur, succubuit
Tocharis, videtur contigisse quod noster p. 18 v. 20 retulit, ut
pugnaces quidam Persae parere Tocharis dedignati, arces Romani
limitis vexare ceperint, quas et tandem expugnaverunt.

p. 134 v. 8. *non inde ad proprium victum eumere*. Graecis
illis respondentia: φέροντας δ' ἔξωθεν ἐπιτάττων σιτίσθαι.
haec videntur a paraphraste Vaticano non intellecta, ut non raro
alias aberrat. pro his enim sic ponit: φέροντας δ' ἔξωθεν τὸ μὲν
ἀρκούν τοῦ σίτου χρῆσθαι, τὸ δὲ πλεόν πάλιν ἀποτίθασθαι. at-
qui τὸ ἔξωθεν ex mente auctoris ad σιτίσθαι refertur; ut volue-

Georgius Pachymeres I.

rit Ioannes imperator baiulos frumenti reponendi in arcibus nihil inde obiter minuere ad proprium victum, sed iis aliunde assignari unde in tali via ac ministerio vescerentur.

p. 140 v. 4. *idem ille Cutritzaces.* mentio Cutritzacis in Graecis editis non comparet: illa enim expressa sunt ex cod. Barber. et Allat., quorum in neutro legitur. supplevit autem recte P 449 Vaticanus: est enim ad sententiam explicandam necessaria. ille sic habet: ὁμῶς αὐτὸς οὗτος ὁ Κουτριτζάκης τὸν τόπον καλῶς ἐπιστάμενος. ex quo nos totum locum sic restituendum putabamus: τοῖς ὑποβαλλομένοις προσέχων, ὁμοῦ γὰρ αὐτὸς οὗτος ὁ Κουτριτζάκης εὐ εἰδὼς τῶν τόπων συνήει. quae inserere contextui non ausi tamen interpretando expressimus: manifeste quippe manca est codicum aliorum lectio, nec sensum per se commodum efficit.

p. 139 v. 18. Iam quod hic noster *inevitabilis efficaciae* esse ait *decreta providentiae*, ei cui videantur ad damnatam fatalis necessitatis doctrinam spectare, repudiuntur et corrigantur a prudente lectore iuxta placita orthodoxi dogmatis.

p. 141 v. 23. *monasterium ad Fontem situm.* hunc fontem et locum describit Procopius l. 1 περὶ κτισμάτων c. 3, dum templi in honorem deiparae ibi a Iustiniano conditi meminit his verbis: ἑτερον δὲ ἱερόν αὐτῇ (τῇ Θεοτόκῃ) ἐν χώρῃ καλουμένῃ πηγῇ ἀνέθηκεν. ἐνταῦθα ἐστὶ δάσος κυπαρίσσων, λειμῶν ἐν ἀπαλαῖς ταῖς ἀρούραις τεθελῶς ἀνθεσι, παράδεισος εὐφορῶν τὰ ὄρηα, πηγὴ ἐψοφητὶ βλύζουσα γαληνὸν τὸ ὕδωρ καὶ πότιμον. haec ille: quae sic Latine sonent ex eleganti interpretatione Claudii Maltreti nostri: *eidem (deiparae) templum aliud condidit (Iustinianus) apud Fontem: sic locum appellant; in quo opacissimum est cupressetum; floribus molli solo surgentibus pratum vernat; pomis exuberat viridarium; fons tacita scaturigine lenem et dulcem aquam effundit.* templum, ut alia pleraque, custodiendum est traditum monachis, quibus domicilium adstructum hic monasterium Fontis dicitur. erat autem id situm, ut idem Procopius paulo post docet, prope portam Auream, ἄγχιστὰ πη τῶν χερσῶν καλουμένων πυλῶν. haec est *porta Fontis*, cuius paulo inferioris Pachymeres meminit. idem alibi, nempe p. 160 v. 5, *χρυσέαν πύλην* Auream portam appellat. auctor Pandectae Hist. Turc. c. 200 Selybriae portam dictam quoque ait: *inde* (inquit) *pervenitur ad decimam sextam, videlicet Silybriae vel Selybriae portam*, quae a priscis *χρυσῇ πύρῃ vel Aurea porta nominabatur. nam extra portam hanc est hodieque Fons, qui χρυσοπηγὴ vel aureas fons a Graecis antiquo nomine dicitur, celebris in eorum historiis, quae saepenumero palatii πηγῆς sive fontis mentionem faciunt, et templi deiparae virginis ad πηγὴν sive fontem.* ita ille.

p. 150 v. 14. In his Graecis verbis *καταστάντος κατὰ χώραν ἐπνοούντων*, etsi ex codd. optimis Barber. et Allat. cum fide ex-

pressa sunt, mendam inest non dubium. quid enim illuc facit vox *ὑπνούντων* locum occupans vocabuli, quod respondeat participio *καταστάντος*? recte igitur et ex meliori, opinor, exemplari pro *ὑπνούντων* Vaticanus ponit *πνεύματος*, sensu iam plano, quem et nos in interpretatione tenuimus. quae sequuntur in iisdem codd. B et A, desperatam perplexitatem habent, auctore, ut solet, tam in delectu quam in collocatione verborum obviam facilitatem sedulo fugiente. Vaticanus ea compendio et clarius de suo exprimens sic habet: *εἴτ' ἴάν τι περὶ τὰ αἰσθητὰ συμβαίη, μὴ καταστάντος κατὰ χώραν τοῦ πνεύματος, εἰ μὲν ὁμαλὸν ἐστὶ καὶ τῶν συνήθων τὸ ἀντιλαμβάνόμενον αἴφνης ἀκουσθῆν, οὐ τοσοῦτον γίνεται τὸ βλάβος περὶ τὸ λογιστικόν. εἰ δὲ λυπηρὸν ἢ χάρειν τὸ ἀντιλαμβάνόμενον εὐθέως ἀκουσθῆν παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν, τεθορυβημένων τῶν αἰσθήσεων ἐκπληξὶν ἀπεργάζεται.* ita ille mutans et contrahens pro arbitrio. nos auctorem ipsum exhibemus, et quam fidelissime ac clarissime conamur reddere.

p. 160 v. 20. *postquam diu clausa permanserat aperta est* P 450 *porta Aurea.* sic reddimus quod in Graeco legitur, *ἤνοικτο ἡ χρυσέα πύλη χρόνια*. ita clare exprimunt optimi codd. B et A. Vaticanus autem pro *χρόνια* ponit *μόλις*. unde intelleximus velle auctorem significare post longam denique expectationem patuisse illas diu obscratas fores. more videlicet pomparum solemniorum, quibus, ut Tertullianus de mysteriis scribit initio libri adversus Valentinianos, *cruciantur aditus*; quod referri potest ad moras in vestibulo haerentium. paulo post idem memorat *suspiria portarum*, iuxta lectionem cuiusdam codicis non usquequaque fortassis improbabilem, etsi merito viri docti praetulerint *suspiria epoptarum*: nam videri potuit velle auctor exprimere suspensam inquietudinem expectantium ad portas et ad optatam eorum patefactionem suspirantium. admonet autem, opportune ad quod dicimus, noster imperatorem peculiari studio curasse ut quam maxime augusta sanctaque haec ceremonia sui sollemnis in urbem regiam ingressus evaderet. quam in rem inter caetera diuturnam istam adhibuit moram portae Aureae aperiendae, ante quam clausam persistentem aliquot dies cum comitatu substitit; et ipso triumphalis introitus non ante meridiem pandi voluit, ut paulo post dicitur. nec est incredibile tantam a Michaële solemnitatem in suo isto per portam Auream ingressu affectatam, quod eam sibi adhuc lactenti praedictam audisset, narrante ipsi Eulogia sorore. vide rem descriptam supra p. 128 v. 11.

p. 163 v. 9. *quos allatrari cum apparerent.* sic expressimus quod Graece *ἐκείνους δ' ὕλακτουμένους τῷ πλήθει*. quamquam non dissimulo, ex quo iam haec sic erant edita, observasse me in codice antiquo *ἡλαττομένους* pro *ὕλακτουμένους*. est quidem sine dubio mendosum illud vocabulum, ut ibi scriptum vidi cum o parvo in tertia syllaba, cum ab *ἐλαττώω* *ἡλαττωμένους* flecti

oportuerit. caeterum si cui magis haec placet lectio, referendum pronomen *ἐξελθόντες* ad Venetos et Pisanos erit, quos, quia minori numero essent quam ut ab iis timeri seditio posset, haud gravate pateretur imperator intra urbis moenia degere, cum a Genuensibus multitudine metuendis turbas aliquas timens minime tutum existimaret iis domicilia in urbe tribuere. quare, ut deinde c. 35 scribitur, ipsos primum Heracleam Thraciae submoverat, sed postea mutata sententia eos in suburbium Galatam transtulit, non poenitet quidem me prioris iam editae lectionis, quae sententiam haud inverisimilem exprimit: tamen si quis erit cui plus arrideat altera, is ad eam conformare interpretationem Latinam in hunc modum poterit: *caeterum Genuensibus satis fidere non poterat intra urbem degentibus, quod multi essent nec cum aliis communiter viverent* *). *Pisanos et Venetos multo inferiores numero intra moenium ambitum domos habere haud aegre sinebat.*

p. 173 v. 11. *χειροτονηθείσιν*. hanc vocem sic emendavimus, necessaria ut putabamus ratione, cum in archetypis clare legeretur *χειροθετηθείσιν*.

c. 8. Quos hoc capite noster Aethiopus appellat, hi erant Saraceni Aegypto per id tempus imperitantes, cum quibus et S. L. P 451 dovico Francorum regi et aliis principibus Christianis Ierosolymam et alia Palaestinae loca occupantibus graves dimicationes fuerunt. aperit autem hic clare Pachymeres originem famosae militiae Mammaluchorum, conflatae ex mancipiis maiori ex parte Scythicis, quae puerili aetate ex Euxino in Aegyptum deportata ibi educarentur et adolescerent in milites fortissimos, magno Christianorum damno, nec minori culpa Christianorum Constantino- poli dominantium, quibus erat facillimum istud exitiosum Ierosolymitano regno commercium intercipere, nisi avaritia, ambitio, avita aemulatio Latinorum plus apud eos quam religionis rationes valuissent; quare merito Pachymeres capitibus 4 et 5 sequentibus hoc factum improbat.

p. 180 v. 19. *tres reginae*. hoc est tres regiae virgines: nam ex regibus natas reginas nuncupari usus iam olim invaluit, cuius exempla passim occurrunt.

v. 24. *Maio de Belicurto*. indicat forma nominis Francum hunc fuisse, suadetque idem, quod Peloponneso sive Moreae, unde hic ortus dicitur, Franci tum imperitabant.

p. 181 v. 3. *Vintimilia*. nota haec est appellatio antiquae ac praenobilis familiae Genuensis, hodieque, ut opinor, superstitis.

p. 183 v. 26. *in purpura*. vides hinc non satis fuisse, ut quis Porphyrogenitus diceretur, natum fuisse ex patre iam impe-

*) *nec — viverent*. immo et illis utrisque etiam coniunctis numeris superiores.

rii compote, ut plerique hactenus sunt opinati, purpuræ nomine intelligentes pannum purpureum quo exciperentur partus Augustarum. requiritur enim praeterea nasci intra domum quæ πορφύρα *purpura* vocabatur. haec pars erat imperialium aedium Constantinopoli; unde Constantinopolim migrasse prius oportuerat parentes Constantini, ut is Porphyrogenitus nasci posset. itaque Andronicus, etsi natus esset, ut Pachymeres videtur voluisse, imperii patris anno primo, quod discutiemus l. 3 c. 8, non tamen esse vere Porphyrogenitus potuit, quod extra Constantinopolim sit natus, uti nec Theodorum iuniorem Lascarim, etsi principio imperii patris Ioannis Batatzæ natum, Porphyrogenitum usquam dictum legimus. nimirum haec nomenclatio ducebatur ex loco partus, domo cui purpura erat nomen, sita Constantinopoli, in quam partui vicinae Augustae immigrare erant solitae. Anna Comnena l. 6 p. 166 vocat οἰκημα ἀφωρισμένον πάλαι ταῖς τικτούσαις τῶν βασιλίδων, et addit πορφύραν δὲ τοῦτο οἱ ἀνέκαθεν ὀνομάζουσιν, ἐξ οὗ καὶ τὸ τῶν πορφυρογεννήτων ὄνομα εἰς τὴν οἰκουμένην διέδραμεν. describit eam domum alibi Anna, l. videlicet 7 p. 190, et ei nomen factum ait a colore marmoris ex quo erat structa, quod dicit fuisse Roma portatum ab imperatoribus, quando sedem imperii Byzantium transtulerunt. haec verba Constantinum Magnum indigitant. et memini legere aliquid apud Aelium Lampridium in Alagabalo, quod trahi ad istam translationem adstruendam possit. verba Lampridii haec sunt: *stravit et saxa Lacedaemoniis ac Porphyreticis plateas in palatio quas Antoninianas vocavit, quae saxa usque ad nostram memoriam manserunt* (scribit haec auctor sub Constantino, cui hunc ipsum librum dicat) *sed nuper eruta et exacta sunt.* ita ille. quidni vero nos suspicemur eruta et Byzantium translata iussu Constantini eo migrantis, aut potius credamus Annae id affirmanti?

p. 188 v. 4. *quo in genere Laconibus plurimis.* Graeca hic in codice optimo B, quem, ut saepe dixi, fundum editionis habuimus, mutila erant. hunc enim in modum ibi legitur ὅπου γὰρ καὶ Λάκωνι πλείστοις ὕστερον ἐκ τοῦ ἀφιγμένοις. codex A habet ὕστερον ἐκ τῆς πόλεως ἀφιγμένοις, ubi merito p 452 quaeras ex qua urbe advenisse hi Lacones dicantur. sane urbis nomine, cum sine addito ponitur apud hos scriptores, Constantinopolim intelligi res ipsa loquitur. ex urbe autem Constantinopoli quis persuadere sibi possit dici venisse istos, qui potius hic in eam transmigrasse memorentur? itaque recte Vaticanus paraphrastes sic hunc locum effert: *ἐντεῦθεν καὶ Λάκωνι πλείστοις ὕστερον εἰς πόλιν ἀφιγμένοις.* unde fortasse corrigendus sit Allat. codex, reposito εἰς τὴν πόλιν vice ἐκ τῆς πόλεως. sed haec non sufficiunt sanando vulnere exemplaris archetypi. nam in eo articulus masculinus aut neuter τοῦ indicat, id quod statim deest

feminini generis non esse. ipse igitur se suppleat B codex, qui cum p. 180 v. 19, consentiente sibi Allatiano, scribat ἀπὸ τοῦ Μορέου, suggerit nobis quid post haec sua verba ἐκ τοῦ exscriptor omiserit spatio relicto. Vaticanus loco illo tertium se ad stipulatorem addit, nisi quod Μοράλου scribit pro Μορέου. profecto ex Moreo sive Morea, hoc est Peloponneso, venisse Laconas oportuit, cum ibi sit Laconica. translati autem inde tunc videntur, quando, ut infra p. 205 v. 4 noster scribit, ἄκρα Πελοποννήσου ἀμφὶ Μονεμβασιανὸν ἐκαστὴν καὶ Λακεδαιμόνι ὑπὸ Ῥωμαίοις ἐγένοντο.

p. 192 v. 10. *Dacibyzae dictam.* videtur Pachymeres et hic et inferius, p. 198 v. 15, praetereaque p. 307 v. 11, Nicatiatarum castrum cum Dacibyza confundere, quae tamen Acropolita distinguit, sic scribens c. 37 Hist. p. 52: καὶ παραμείψας τὸν χάρακα ἐπόρθησε τὴν Λακιδύζαν πρὸ καιροῦ καὶ κατέσχε τὴν, προσέτι καὶ τοῦ Νικητιάτου φρούριον. forte utrique arcis commune Νικητιάτου nomen fuerit, alteri autem earum proprium Λακιδύζης; unde Νικητιάτων, plurali numero, noster posuerit.

p. 214 v. 8. *προσπίπτειν τῷ τῆς Ῥώμης πάπα.* verba sunt imperatoris, quibus offensus duritiae Arsenii patriarchae, sibi confitenti crimen et offerenti se paratum ad satisfactionem et poenam canonicam, poenitentiam et spem reconciliationis contra canones negantis, ait tempus esse recurrendi ad Romanum pontificem, ad quem videlicet agnoscebat antiquum ius esse provocandi ab iniquis iudiciis summorum etiam patriarcharum. et modus loquendi significat viguisse adhuc illam, etiam in Graecia schismate a Latinis divulsa, opinionem atque sententiam, quippe fundatissimam in sacro dogmate et in omni memoria ecclesiasticae antiquitatis.

p. 216 v. 21. *ἐκείνη δ' ἐκ νοθεύσεως.* res hic narratur tam incredibilis ut mendum codicis primum legens suspicarer, nec inducere possem in animum uxorem despotae Ioannis, fratrem imperatoris, matronam eius loci, non solum ex adulterio peperisse sed palam viro tolerante educaasse filiam spuriam, quae postea, Ioanne scilicet ipso despota et fratre ipsius Augusto conciliantibus, Iberiae principi collocata sit. tantumne tam impune mulieribus ibi licuit? verum conferens alios codices rem ubique constanter in eundem modum expressam reperi. disertius etiam in Vaticano, qui ubi de Ioannis despotae castimonia dixisset ἐκείνη δὲ καὶ τὸ σῶφρον ἐκείνη, ὡς οὐδέποτε ἀνοσοθήνη αὐτὴν ἐτέρᾳ γυναικὶ χρῆσασθαι ἢ τῇ ἰδίᾳ καὶ μόνῃ, subiungit ἄλλ' ἐκείνη οὐκ ἦν ὡς ἐκεῖνος (vides unde ducta sint illa interpretationis verba, *multum illi dissimilis*) ἀλλὰ καὶ θυγάτριον ἀπεργάνησε νόθον ἐκείνου στρογγυλεῖς προσέγοντος. at illa non erat sicut ille, sed et filiulam genuit notham illo bellis gerendis attendente. caeterum quod attinet ad huius ex adulterio natae puellae nuptias

ab imperatore conciliatas cum Mese Iberiae principe, agnoscere in hoc licet artem politicam adhiberi solitam a Constantinopolitania imperatoribus, deliniendi barbaros, quibus expugnandis se impares sentiebant, nuptialibus pactis. audiamus ea de re Cantacuzenum l. 1 c. 39, ubi agit de Moesis affinitate conciliatis Andronico iuniori: *μάλιστα δὲ αὐτοὺς ἐξημέρου καὶ φιλικῶς διετίθει πρὸς Ῥωμαίους τὸ ἐκ τῶν βασιλικῶν οἰκῶν γυναικας ἄγεσθαι αὐτοῖς. περιμάχητον γὰρ αὐτοῖς τὸ τοιοῦτο.* et paula post: *ὃ δὲ καὶ οἱ Ῥωμαίων βασιλεῖς εἰδότες παρθένους τὴν ὄψιν διαπρεπεῖς, οὐκ εὖ γεγονυίας μόνον ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀσήμεων γενῶν, ἐν τοῖς βασιλείοις ἐκτρέφοντες, ὡς θυγατέρας αὐτῶν, ὁπότε δέοι, τοῖς Σκυθῶν σατραπῆαις κατηγγύων.* *maxime vero ipsos deliniebat et conciliabat Romanis, quod ex imperatoria familia uxores nanciscerentur. hoc enim ipsis in primis expetibile videtur et contentione quantavis emi dignum.* post aliqua: *id quod Romanorum imperatores cum intelligerent, virgines forma praestantes, non modo legitime ex nobilibus natas sed et ex parentibus plebei generis genitas, in palatio alebant, quas, ubi res posceret, filiarum appellatione honestatas Scytharum satrapis desponderent.* haec ibi, cuius moris exempla in hac nostra historia plura extant. sic enim supra p. 174 v. 14 ad Chalaü principem Tocharorum Michael Palaeologus imperator filiam suam notham Mariam mittit coniugem, quae Chalaü mortuo eius filio et successori Apagae nupsit. et max p. 180 v. 11 Nogae Tocharorum Occiduorum regulo alia eiusdem imperatoris filia notha Euphrosyne vocata collocatur. sic denique hic dynastae Iberorum puella adulterio uxoris despotae Ioannis nata coniungitur, ut alia praeteream multa similia.

p. 223 v. 20. Cometa, cuius hic meminit Pachymeres, toto terrarum orbe spectatissimus et scriptorum illius aevi monumentis celebratissimus fuit. de illo enim agunt Theodor. in Vita Urbani IV, Supplementum Parisiense Rigordi c. 175, Villanius l. 6 c. 7, S. Antonin. tit. 19 in fin., Bernardus Guido in Chronic., Magnum Chronicum Belgicum in Urbano IV, Palmerius in Chronic. etc. relatorum ab his summam sic colligit Henricus Spondanus in Contin. Annalium, anno 1264 (nam eo anno hic Cometa est visus) n. 8. *cometes visus est, qui ab Oriente surgens usque ad medium hemisphaerii versus Occidentem comam protraherebat, et Iulio Augusto ac Septembri mense (fere a solstitio aestivali usque ad aequinoctium autumnale) insigni magnitudine fulgens, ac speciem ingentem edens, omnes mortales in sui admirationem adduxit, in Graecia et Syria praesertim, ubi etiam cum horrore mortalium visus dicitur.* hactenus Spondanus ex praeiis auctoribus, quibus contrarium noster Pachymeres affirmat, dum hic scribit *ex occidente in ortum effulsisse a vere usque ad autumnum.* Graeca sic habent: *ἀστὴρ κομήτης ἐκ δύ-*

σεως κατὰ τὸ βορρινὸν ἐξέλαμπεν ἐξ ἡρος εἰς φθινόπωρον. in duobus a reliquorum quos nominavimus indicio recedit. prius est, quod ab Occidente versus Orientem motum cometen dicat, alterum quod a vere usque ad autumnum, cum illi contra testentur ab Oriente in Occasum processisse, et circa solstitium aestivum coepisse apparere. in hac controversia ut facile adstipulemur pluribus contra unum, facit quod etiam aliunde comperimus Pachymere *παχυμερέστερον* in huius cometae observatione versatum. id enim testificatur quidam eruditus, ut apparet, eius lector, qui codicem hunc ipsum, quem fundum editionis habuimus, oculis subiectum habens tenere se non potuit quin e regione huius loci ad marginem adscriberet rubrica haec ipsa verba: *ὁ δὲ τοῦτο παριστορεῖ. ὁ γὰρ κομήτης, ὡς ἡμεῖς ἀνταπεινύσαμεν, ἐξ ἀνατολῆς τὴν κληθῆν ἐποιεῖτο, περὶ πον τὰς Ἰάδας φαινόμενος. ἦν δὲ καπνώδης, διχα διαιρούμενος. οὐδὲ τοῦτο παριστορεῖ. ἴσως δὲ βορειότερον. ὁ γὰρ βοῦς τῶν βορρῶν ἄστρων, ἵππου καὶ αἱ Ἰάδες.* haec sic Latine sonant: *aliter hoc ac revera se habuit refert historicus. nam cometa quo de agitur, prout nos propriis*

P 454 *oculis observavimus, ab Oriente movebatur circa Hyadas apparens. erat autem fumosus, divisus bifariam. in illo quidem haud aberrare a vero dixerim, quod in boreali parte indicat apparuisse: Taurus enim, in quo sunt Hyades, boreale signum est.* hactenus censura marginalis; quae quod ait indicasse Pachymere in boreali parte cometen apparuisse, e titulo capituli sumptum est, ubi in Graeco legitur *περὶ τοῦ φανέντος κομήτου ἐν βορρᾷ*, quibus congrue c. 25 initio scribit noster, Macedonibus et Thracibus ad Septentrionem Constantinopoli obversis visum esse cometen infausta minari, quas minas postea Sultan Azatinus, qui provinciarum illarum vastationi causam dedit, in rem deduxerit; quae significant in Septentrionali coeli parte cometen visum. porro ex hac nota obiter colligo codicem hunc quem Barberinum a posteriori possessore dicimus, e Graecia delatum in bibliothecam Urbani Octavi τοῦ μακαρίου, videri ex primis fuisse qui per urbem Constantinopolim vulgati sunt ab ipso auctore suam historiam edente, viventibus adhuc multis qui rerum hac historia narratarum *ἀνέπται* fuerant; quorum unus lapsum historici in relatione huius phaenomeni ex suo oculato testimonio redarguere potuerit. qui idem quod verbum in titulo capituli positum nomine auctoris ipsius citat, ut vidimus, argumentum nobis suggerit opinandi titulos capituli ab ipso Pachymere inditos et conscriptos, ut in Barb. codice et inde in hac editione nostra Graece comparent, fuisse, contra quam suspicari forte aliquis posset ex eo quod in Allatiano codice aliqui optimo et perantiquo, non legantur. suadet haec mentio nobilis cometae, et tempus quo haec scribebam mense Aprili anni 1663, similibus phaenomenis suspensum, ut hic aliquid de cometa dicam ab his quin-

que retro mensibus magna passim hominum admiratione et expectatione spectatis. prior mensis Novembri superioris anni 1664 coepisse apparere dicitur: sed a paucis tunc notatus, mense Decembri celebritatem est adeptus, tota tunc Europa, prout e scriptis undecumque vulgatis intelligitur, observatissimus. vidimus et nos illum Romae saepe otioseque cum bis ter ulnarum coma, orbe stellas primae magnitudinis ad oculi iudicium aequante, fulgore subpallido micantem, cursu errantem desultorio, mutatis in dies locis. scripsere de illo plurimi huius aevi praestantes astronomi, qui mea nomenclatione non indigent, fama sua clari. duos tamen memorabo instinctu grati animi, quod ii suos mihi eius argumenti commentarios donarunt, D. Ioannem Dominicum Cassinum et A. P. Iacobum Grandamy soc. nostrae, quorum ille Romae, hic Parisiis suas de isto cometa lucubrationes ediderunt. addam universam eius observationis historiam paucis comprehensam a nostris mathematicis Ingolstadiensibus, qui ad me miserunt. anno 1664 cometa exeunte Novembri, ut aliunde nuntiatur, iam exortus, Ingolstadii 18 Decembris 6 mat. primo nobis visus est, infra tropicum Capricorni sub rostro Corvi, barba directe a sole versus occasum hiemalem protensa et late qua terminabatur diffusa. 19 nubes. 20 Dec. intra Craterem et Corvum. 21, 22, 23, 24 nubes. 25 Dec. 4 mat. infra ventrem Hydri, qua ei Crater insistit, sub sod. trop. comparuit. caput hac die apparenti diametro fere par Veneri, barbam albicanti luce splendidam ad 30 gradus evibrare visum. 26, 27, 28, 29 nubes. 30 Dec. 9 vesp. in Lepore velut crinitus apparuit: nam ob lunae viciniam cauda videri non potuit. porro eundem hunc cum priore cometa esse, confirmant observationes Trident. quas 28 Dec. cum prope Canem maiorem, celeriori quam initio motu progressum, ex matutino vespertinum, ex barbato caudatum evasisse testantur. 31 Decemb. inter Leporem et Eridanum, iam multum supra Tropicum evectus conspiciebatur. anno 1665 1 Ianuarii, 12 noctis, ad australem, et eadem die 9 vespertina ad borealem Eridani ripam constitit. 2 Ianuarii prope os Ceti. 3 Ian. Ceti mandibulam attigit, syrma Orienti obversum trahens. 4 Ian. aequatorem superavit. 5 Ian. 6 vesp. in caudae medio prope nucleum cometæ lucida Ceti, Menkar dicta, clare resplenduit. quod etiam Leodii, Olomucii, Viennae, Mantuae, Pragae, Lucernae, Tridenti sub idem tempus observatum est. unde colligi potest cometam hunc carere parallaxi sensibili, adeoque luna inferiorem non esse. quantum vero supra lunam elevatus sit, P 455 ob parallaxium incertitudinem evidenter demonstrari nequit. 6, 7, 8, 9, 10 Ianuarii per caput Ceti tarde progressus, 11 prope anteriores Arietis pedes comparuit, cauda brevior versus oculum Tauri exposita. 12 Ian. in genu Arietis. 13 et deinceps usque ad 4 Februarii lentius in dies inter pectus Arietis et Li-

num Piscium progressus, corpore multum imminuto ac symmate breviori effulsit. 4 Februarii postremo caudatum licuit instrumentis observare. visus tamen porro nobis est instar stellae nebulae 6, 7, 10 et 11 Februarii inter cornua Arietis et Linum Piscium. deinceps vero etiam ab acutissime videntibus deprehendi amplius non potuit. hinc constat cometam hunc maximam zonae torridae partem perstrasse, adeoque maiori Africae et magnae Asiae ac Armeniae parti, nunquam tamen Europae verticalem incessisse. hactenus astronomi nostri Ingolstadienses de priori cometa. posterior circa kal. Aprilis ostentandi sui fecit initium contrario priori exortu et motu, cauda longiori densiorque, de quo videnda quae cum alii alibi viri doctissimi, tum iidem prius memorati Cassinus Romae, Grandamy noster Parisiis in lucem ediderunt. desiit apparere a sole absorptus circiter diem 19 Aprilis, quo die cum S. D. N. Alexander VII hic Romae in Basilica S. Petri solemnissima ceremonia B. Franciscum de Sales episcopum Genevensem rite sanctorum albo adscripsisset, visa mihi est haec *συμψηφία* novi indigētis superum choris inserti et evanescentis cometae argumentum non illepidum epigrammatis, et remisi me libenter et tristitia morosae occupationis in non in-tempestivum lusum, his extemplo versiculis paugendis:

*Cum superum, Franciace, tibi tribuuntur honores,
abscondit tetricum sponse cometa iubar.*

*erigor augurio; nec iam portenta minasque
tot crinitarum duco timenda facum.*

*averruncus adest nozarum, et sancta sacerdos
qui novus ingreditur, monstra luenda piat.*

*sume animos, coeli spectris exterrita tellus:
stat tibi certa salus, dum tenet astra SALES.*

p. 229 v. 8. *fatum triste*. Graece *μοῖρ' ἡ τὴν θανάτου*. fati mentio si cui hoc loco et aliis huius operis similibus videatur ullam affinitatem habere cum pravo et haeretico dogmate libertatem humanam sui compotem negante, reiiciendum esset cum caeteris erroribus huius scriptoria. vide quae monimus ad p. 104 v. 25 et p. 139 v. 18.

p. 251. oratio imperatoris hoc capite relata obscurissima in Graeco est. Vaticanus paraphrastes pro ea quod voluit supposuit. ego coniectura mentem auctoris, ut spero, assecutus partim versione, partim, ubi aliter non potui, paraphrasi eam exposui quam potui clarissime.

p. 257 v. 11. *noctu post finem hymnodiae*. nam, ut in Glossario verbo *ἀνάθιστος* innuimus, tota nox patriarchae, clero, imperatori et populo stantibus illo festo pervigilabatur, continua decantatione psalmorum et hymnorum, quae ut tandem sub diluculum desiit, hunc loco et tempore captate accusator Arsenii libellum delationis obtulit Augusto.

p. 259 v. 7. vox ἐκκλείοντο emendata a me est ex coniectura, cum cod. B haberet ὑγκλείοντο, A vero ἐκκλίνοντο, Vaticanus porro libertate solita pro eo verbo poneret ἀποστήσονται. sententia vero loci manifeste postulat ἐκκλείοντο.

p. 261 v. 4. *imperatori tribui principem locum in cognitione rerum ecclesiasticarum.* iam monui in Glossario verbo ἐπιστημονάρχης cognitionem istam meri fere testimonii, non iurisdictionis aut decisivae potestatis esse. sic enim Constantinus Magnus Nicaenae, Marcianus Chalcedonensi, alii aliis imperatores synodis intervenerunt; missis etiam, cum interesse ipsi non poterant, delegatis a se; quod in recentioribus quoque conciliis, puta Tridentino, servatum scimus, ut in eo legatis imperatoris, regum ac caeterorum principum saecularium locus tribueretur, non cum iure ferendi ad decisionem dogmatum suffragii, sed ut testes essent actorum primique cognoscerent vulganda postmodum in populos, interimque auctoritate ac potestate principali libertatem securitatem otium decernentibus patribus facerent. sic in collatione Carthaginensi, ubi causa Donatistarum tractabatur, cum episcopis ingressus est (verba sunt epitomae Baronianae Spondani ann. 411 n. 4) etiam Marcellinus in locum ad collationem paratum; qui quidem non solum tribunus militaris erat, sed et notarius, hoc est a secretis imperatoris, ut constat ex titulo epistolae catholicorum ad ipsum ante collationem scriptae. nec tamen in illa collatione iudicis simpliciter, sed cognitoris nomen prae se tulit. ita enim nominare consuevit antiquitas iudices saeculares, quorum arbitrio cuncta disponentur, sed ita ut integrum iudicium episcopis relinquerent, nec aliquid ipsi sibi usurparent nisi quod ad pacem ac quietum congressum pertineret, utque in omnibus pacta conventa conservarentur; in quibus rite ordinandis eidem interloquendi facultas esset; atque demum cuius alterutrius partis potiora iura essent, ex aequo pronuntiare deberent. ut de his omnibus constat cum ex ipsis actis praesentis collationis, tum ex aliis diversarum synodorum, ac praesertim Oecumenicarum gestis. ita Baronius apud suum epitomatores. ex quibus cuivis esse planum poterit quatenus se extendat haec ἐπιστημοναρχία, princeps cognitio rerum ecclesiasticarum laicis principibus concessa per canones et antiquum usum, de qua hic mentio.

p. 272 v. 18. *cui se ipsum manu propria Athanasium inscripserat.* Athanasius nomen erat quod Andronicus iste Sardinis episcopus assumpserat, cum abdicato episcopatu monasticum habitum induerat, prout superius narratum est c. 181. 2. porro is speraverat fieri posse ut suae istius monasticae professionis abolita memoria in coetum, ut prius, episcoporum admitteretur: nec enim erat facile rem sub paucis actam testibus probare. verum prolata epistola quam ipsius esse nota manus proderet, cu-

ius in titulo more antiquo suum praescribens nomen Athanasium se ipse pro Andronico vocaverat, argumentum id irrefragabile visum monachatus Andronici, cui nec ipse qui ei favebat patriarcha resistere ausus conatum remisit iuvandi eius, qui sua se ipse scriptura convinceret.

p. 281 v. 24. *sinistra de Germano iudicia.* hoc loco Pachymeres inter enumerandas odii popularis in Germanum causas unam ex praecipuis omittit, quod paci ecclesiarum studeret, unde postmodum ab imperatore Romam legatus negotium concordiae ibi confecit, prout noster narrat p. 384 v. 15. quare ad hoc totum conciliationis ecclesiae Graecae cum Latina negotium P 457 vel plurimum ipse contulit. nam et in concilio Lugdunensi comparuit, ut in eius sacrae oecumenicae synodi Actis notatur sess. 4. porro antequam ad haec adhiberetur, observaverat videlicet imperator propensionem eius ad Latinos, observaverant et alii, qui addicti schismati ob id ipsum eum pessime oderant et eidem postea imputarunt quidquid in hoc genere contra eorum votum contigit. Anonymus ineditus, cuius exemplum extat apud ill. Allatium in opere de Translationibus episcoporum, spiritu schismatico aestuans, haec scribit: ὁ Ἀδριανόπολεως Γερμανός, ὁ ἐκκληθεὶς Μελχουτζάς, ὃς καὶ λατινόφωνον γέγονε καὶ κατὰ τῶν ἐν-σεβῶν διωγμῶν ἐκίνησε μέγαν. *Adrianopoleos Germanus, cognomento Malchutzas, qui et cum Latinis sensit et contra pios (immo impios schismaticos) persecutionem movit magnam.*

p. 282 v. 20. *Germani alterius.* fuit hic retro quintus in serie patriarcharum Graecorum. nam Germanus Adrianopolitanus successit Arsenio, Arsenius Mannēli, Mannēli Methodio, Methodius Germano Nauplio. hunc potius ut hic innui putem quam alium longe antiquiorem, sanctum Germanum scriptis editis notum, qui anno Christi 714 krl. Augusti Ioanni Constantinopolitano patriarchae successit, suadet adiunctum μακαρίτης, quod de mortuis non vetustissimae memoriae a Graecis usurpatur.

p. 296 v. 4. *μη ᾄψη, μη θίγης.* verba sunt ex S. Paulo ad Coloss. c. 2 v. 21. quae Graeci usurpabant in occasionibus aversandae communionis eorum quos heterodoxos aut schismaticos putabant. saepius usurpantur in hac historia; de quo semel admonuisse satis visum est.

p. 304 v. 9. Illa Graeca verba ὅσα καὶ ἀσφαλῶς ἀποφάνεσθαι, quae secure ostenderentur, utcumque Latine reddens expressi: erant enim in utroque optimo codice, licet ea Vaticanae, ut plerumque non intellecta sibi, transilit. caeterum fateor me haud satis percipere quid velint. nisi forte significant Germanum liberaliter largiri solitum egentibus ex iis quae in manus et potestatem eius veniebant, nisi talia essent quae pecaliaribus ex causis donasse invidiosum esset. puta si cum ipse episcopus aut patriarcha fuit, ex oblationibus ad se delatis ea daret consanen-

da pauperibus, quae qui offerrent appendi tholis sacris aut in thesauro ecclesiastico servari voluissent, moleste laturi si ea teri manibus et consumi usu egentium viderent.

p. 311 v. 17. *Μαρυανδηνού θρηνητήρος*. alludunt haec adagium vetus, cuius mentio fit versu 686 Stromatei proverbiorum antiquorum apud Andream Schottum nostrum in Collectione Graecorum Paroemiastarum. versus ille sic sonat:

Μαρυανδηνών μέμνησο θρηνητηρίων.

origo forte adagii fuit quod apud illam Maryandenorum gentem funera ambitiosius celebrarentur, moestissimo cantu, tibiis et id genus organis adhibitis. unde in proverbium abierint *Μαρυανδηνός θρηνητής* et *Μαρυανδηνά θρηνητήρια*.

p. 313 v. 23. *Athanasio audita*. dixerat paulo ante hunc fuisse Alexandrinum patriarcham. hic videtur successisse Nicolao, cuius mentio est libri huius c. 9. ex huius capituli verbis habemus Pachymeri *σύγγραφον* et familiarem fuisse quendam Athanasium patriarcham Alexandrinum, qui sine dubio is fuerit cuius hortatu se Pachymeres ipse profitetur, in titulo paraphrasae suae ad epistolas Dionysii Areopagitae, opus illud aggressum. P 458
hoc ideo monui, quia video nostrum Antonium Possevinum putasse ibi nominari magnum Athanasium; de quo si ageretur, recte iuberet Possevinus deleri illam inscriptionem ut mendacem.

p. 314 v. 2. Si hoc capite et alibi hoc libro noster historicus parum reverenter loquitur de monachis Graecis, offendere catholicum lectorem non debet, cum ii plerique schismatici fuerint et Romanae ecclesiae Latinoque nomini infensissimi, quos potius a Graeco et schismatico scriptore ut turbulentos et contumaces traduci, pro testimonio causae orthodoxae favente accipiendum est.

p. 316 v. 4. *Georgio Acropolitae*. habemus huius eruditissimi viri historiam et chronicon; scimus ex aliis multa de eius vita et rebus gestis, nec tamen uspiam invenimus idoneum fundamentum illum insimulandi laxioris conscientiae. quare suspicor ex odio in eum schismaticorum hanc calumniam natam. cum enim ille homo pereruditus et recti ac liberi iudicii ex lectione patrum veterum, uti et Veccus, agnovisset causam Latinorum, quos sine causa sui Graeci aversarentur, iustiore esse, uti et fidem circa dogma de S. Spiritu ex patre filioque processione orthodoxum, totus ex animo incubuit in negotium conficiendae pacis ecclesiarum, fidelem in eo ac non parum utilem operam imperatori navans. qui et in solemnī legatione ad Gregorium X papam eum inter saeculares principem misit, ut Pachymeres docet p. 384 v. 15, et eundem cum expatriarcha Germano comparere vice sui in Lugdunensi concilio voluit, ut ex Actis eius concilii sess. 4 constat. hinc videlicet exosus hic schismaticis non modo contumelias ab iis, sed vexationes etiam gravissimas est passus, post Michaëlis

Palaeologi mortem praevalentibus apud Andronicum infensis paci. qui postquam eam ab illo abrogandam abruptendamque curarunt, etiam ei suaserunt ut Acropolitam, unum ex columinibus catholicae partis, in carcerem conderet. istam ille iniuriam quam forti animo, quam invicta constantia tulerit, docet epistola Demetrii Raülis Cabacis ad filium Manuëlem Graece, sed stylo semibarbaro, scripta, ex qua nuper edita ab ill. Allatio (in doctissimo opere Exercitationum in Creyghtonum p. 616 et seq.) auctoris verbis, ut ab eodem viro magno Latine redduntur, referam plane heroicum huius viri factum, quo abunde purgabitur calumnia hic ei imputata laxioris conscientiae. sic igitur ait: *post multos elapsos annos, cum adhuc senior (Georgius Acropolis hic noster) in exilio et carcere perduraret causa legationis propter unionem cum catholica ecclesia, alloquitur imperator D. Andronicus filium illius caeterosque senatus principes, ante eum in consilio assidentes, "principes, videturne vobis bonum ut magnum logothetam huc adductum pertentemus, an nobiscum conveniat? post tot carceris et exilii annos forte nobis obtemperabit, et coniunctis sententiis nobiscum concinet in hoc ecclesiarum discidio, et vitabit rerum asperitatem, et quod ter tanto melius est, libertate perfruetur, et addecentiori cura illius valetudini indulgebatur."* omnes uno ore responderunt *"bonum est, domine, et executioni mandetur. immo iussa tua nulli noxia sunt."* sic itaque cum respondissent, imperator mandavit ut adduceretur; eoque praesente, ut mitius negotium disponderetur, sic exorsus est orationem imperator. *"agnoscias principem illum, quisnam ille sit?" et digito monstravit filium eius. respondit ille imperatori "non agnosco. si quid vero argumentari et coniectura persequi datur ex loco in quo considet, princeps est tui sancti imperii honoribus decoratus. at quinam ille sit nondum capio."* respondit imperator *"filius tuus est, dominus Theodorus magnus logotheta."* abiecta omni cunctatione filius assurgens nudato capite patrem aggreditur, et salutem ultro citroque pater et filius sibi dederunt. tum rursus imperator orationem ad eum direxit: *"magne logotheta, res ita ceciderunt coegeruntque ut tibi haec tristitia et in magnum malum evaderent.* P 459 *quare modo visum est mihi et hisce rerum gubernatoribus, ut te huc adductum alloqueremur de ea re quae nobis bona atque honesta videtur, si tamen tua voluntas non abnuat nos audire, ut una mente atque sententia nobiscum convenias circa ecclesiae dissidia. hoc enim mihi et filio tuo magno logothetae bonum reputatur et decens, ut nobis obtemperes: et omnia vulnera et tristitia, quae necessitate temporis in te illata sunt, sanabimus."* hic porro ad imperatorem ita effatur: *"sancte domine, quaecumque ad me enuntiasti percepi. verum nunc respondeo et refero quod mihi in animo fixum est. iustius est et aequius ut sancta*

regia tua molestas mei domini imperatoris patrie tui sententiam subsequatur, et filius meus dominus Theodorus meam, quam nos vestram." et nihil ultra retulit. sed nec qui imperatoris nutus secundabant principes, nec ipse imperator verbum expressit, iustitia ratione generositate et magnificentia in ruborem suffusi, omnia siquidem, dummodo iustum ac decens saluum esset, nihil reputabat. haec ibi; quae videat et iudicet aequus lector an sint hominis κατημελημένως τῶν εἰς συνέλθῃσιν ἔχοντος, minimum pensi habentis in rebus gerendis quid fas et officium moneret; quod falso videlicet ei noster imponit hoc loco. sed ne cuiuspiam videamur suspiciosius agere cum Pachymere, qui quod alias fuerat notare potuerit, cum mutabiles sint mores hominum, dicamus sane, si negligentior rationum officii vixit unquam Georgius Acropolita, tum necesse est id fuisse, quando addictus adhuc schismati adhaerebat erroribus Graecorum: postea quidem quam ecclesiae Latinae reconciliatus est, tantum profecisse illum apparet ut culmen ipsum Apostolicae perfectionis attigisse videatur.

p. 317 v. 28. *Eudocia magno apud urbem domino elocata est.* quis iste magnus dominus in urbe? inferius p. 328 v. 4 scribitur de Ioanne duce, eum obsessum in urbe cui nomen Patrae, cum noctu aufugisset venisse Thebas, et ibi reperisse magnum dominum, τὸν μέγαν κύριον. sic vocatum apparet Thebarum principem Latini generis. dici ergo potest Eudociam tertiam filiam Lascaris Augusti magno domino principi Thebarum, huius forte quem Ioannes dux ibi reperit patri aut patruo, fuisse collocatam, matrimoniumque id celebratum in urbe Constantinopoli, ubi tum is princeps fuerit in comitatu imperatoris Latini rerum illic potentis, ita ut τὸ κατὰ τὴν πόλιν ad locum nuptiarum sit referendum, non ad magni domini potestatem, quasi is eam in urbe Constantinopoli exercebat ei dominando, sed quod ibi degens titulo sui peculiaris domini alibi siti, nempe Thebis, insigniretur. pari exemplo ipse hic imperator Michael unam e filiabus Theodori Augusti Maior Belicurtio principi Peloponnesio coniunxit, alteram comiti Vintimiliae Genuensi, ut vidimus l. 3 c. 6. istis porro principatibus per Orientem ex ruinis imperii Romani subnascentibus suae quaedam propriae appellationes erant, quas ab imperatoribus se accepisse gloriabantur. in quo affectabant antiquissimos quoque allegare privilegiorum et honorum istiusmodi largitores, more hominum sua semper facere augustiora satagentium. itaque ad Constantinum usque Magnum quidam retro nitentes in ista iactatione pertingebant, auctorem illum suis maioribus talium fuisse nominum ferentes; quod etsi ridiculum dictu, cum Constantini Magni aevo nec longe postea istae adhuc minutae dynastiae constitutae fuissent, haud tamen aspernatus est Gregoras, apud quem haec legimus l. 7 p. 109:

ὁ δὲ Ρωσσιῶδες τὴν τε στάσιν καὶ τὸ ἀέλωμα τὸ ἐπὶ τῆς τραπίζης παρὰ τοῦ μεγάλου κεκλήρωται Κωνσταντίνου. ὁ δὲ Πελοποννησιακὸς τὸ τοῦ Πριγκίπου, ὁ δὲ τῆς Ἀττικῆς τε καὶ Ἀθηναίων ἀρχηγὸς τὸ τοῦ μεγάλου δουκὸς, ὁ δὲ τῆς Βοιωτίας καὶ τῶν Θηβῶν τὸ τοῦ μεγάλου πριμικηρίου, ὁ δὲ τῆς μεγάλης νήσου Σικελίας τὸ τοῦ ἡγήρος, καὶ ἄλλοι ἄλλα. *Rossicus statum et dignitatem praefecti mensae a magno sortitus est Constantino, Peloponnesiacus vero principis titulum, Atticae autem et Athenarum dynasta*

P 460 *nomen magni ducis. at qui Boeotiae et Thebis praees, magni primicerii titulum obtinuit, uti et regis, qui magnam insulam Siciliae habet in potestate, et alii alia.* ita ibi Gregoras, qui paulo post addit de Thebano dynasta quae singulariter ad rem nostram faciunt: τὸν γὰρ τοι τῆς Βοιωτίας καὶ τῶν Θηβῶν ἀρχηγόν, ἀντὶ μεγάλου πριμικηρίου, μέγαν κύριον ὀνομαζοῦσι νῦν, εἰς τοῦτο παρενεχθέντες ἐκ τοῦ παρενεχθῆναι τὴν πρώτην συλλαβήν. videtur valde usu et vulgi corruptione tunc invaluisse ut dux Thebarum, qui olim magnus primicerius esset dictus πριμικηριος, sensim compendio κήριον *cerium* pro primicerio vocitatum, ac denique in voce κήριος secundam litteram mutatam, ut κύριος pro κήριος diceretur, et adiuncta quam semper habuit appellatione magni, μέγας κύριος *magnus dominus*.

p. 324 v. 22. videri potest haec scribens Pachymeras in animo habuisse illos versus Euripidis:

φιλεῖ τι πόλεμος οὐ πάντ' εὐτυχεῖν,
ἰσθλῶν δὲ χαίρει πτωμασιν νεανίων,
κακούς δὲ μισεῖ. τῇ πόλει μὲν οὖν νόσος
τόδ' ἔστι, τοῖσι δὲ κατθανοῦσιν εὐκλείης.

p. 334 v. 6. ἄλλως ἔγνω παρακαλεῖν καὶ θερμοῶς ἐκτενεῖν. fateor hic clare non dici deum invocatum a despota, quod tamen in interpretatione posui. coniectura tamen non vana est id quoque verbis illis παρακαλεῖν et ἐκτενεῖν significare voluisse μνησθηριώδη hunc quendam et lucifugam scriptorem, aenea sua in suis mentis penetralibus introspecti potius quam signis expressa intelligibilibus extare in suis paginis gaudentem, praesertim cum alias Ioannem despotam impense a religione commendaverit, et mutatio quas contigit, divini auxilii non frustra implorati fidem fecerit.

p. 340 v. 6. εὐ γὰρ Ἡρακλείτῳ εἰρησθαι. ad intelligendam hanc Heracliti sententiam, quam noster suo indulgens σκοτεινῷ genio Heraclitea prorsus obscuritate hic involvit, fateri debet lucem mihi opportune praelatam a paraphraste Vaticano, qui hunc locum sic exprimit: καθὼς γὰρ Ἡρακλείτης ἔλεγε, τὰ περιγμὰ ἐν ῥοῇ καὶ ἀπορροῇ. ὥσπερ οὐκ ἔστιν ἐπὶ τοῦ παραρρέοντος φεύματος δις βᾶσαι τὸν δάκτυλον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνὸς ὁδοῦ, οὐδὲ στάσιν εὐρεῖν ἐνέσσι τῶν πραγμάτων δίκην ἀέρος φεύματος παρατρέχόντων. haec ille; quorum auxilio confido me

verum auctoris sensum interpretando expressisse. mitto quærere unde istas Diogeni Laërtio (quod quidem reppererim) ignotas Heracliti et Cratyli gnomas hauserit Pachymeres; qui utique vidisse multa potuit monumenta Graecorum, quae nos latent: et fuisse diligentem antiquitatis investigatorem satis apparet.

p. 342 v. 4. *monasterio deo*, qui est, *sacro* (nam haec erat peculiaris domus eius nuncupatio). Graece: τῇ μονῇ τοῦ ὁντος θεοῦ (τῷ γὰρ ὄντι κυρίως προσανέκειτο). his, ni fallor, significatur, istud in quo Blemmidas degebat, monasterium peculiariter nuncupatum fuisse θεῷ τῷ ὄντι. alluditur ad illud Exodi 3 14, iuxta LXX, dei ad Moysen ἐγώ εἰμι ὁ ὢν. unde est P 461 et Apoc. 1 4: χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ τοῦ ὁ ὢν etc. proprius nimirum character naturae dei, quatenus comparatur cum creatis, est semper et necessario existere. huic ergo principi quasi dei attributo singulariter dicatum voluerat Blemmidas suum monasterium.

p. 342 v. 5. εἰς περιποίησιν τε. agit de centum libris auri P 483 (nam Vaticanus diserte habet ἑκατὸν λίτρας χρυσοῦν) quas Blemmidas testamentum legabat monasterio in quo degebat, εἰς περιποίησιν: quae tamen summa post eius mortem, nulla ratione testamenti habita, προσανετέθη τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ εἰς περιποίησιν, ut paulo inferius dicitur hoc eodem capite. qua notione usurparet Pachymeres in his duobus locis vocem περιποίησις, quaerenti mihi occurrit Hesychius qui πλεονασμὸν eam interpretatur. nam in eius lexico sic legimus hodie: περιποίησις πλεονασμὸς κτήσεως. forte alias legebatur πλεονασμὸς κτήσεως, abundantia possessionis, novum bonum accedens ad prius parta, et augmentum superveniens possessioni antiquae, velut adventitium peculium veteri patrimonio superadditum. id erudite vulgatus interpres Ephes. 1 14 expressit vocabulo acquisitionis. quod ibi κυρίως, in stricta proprietate, sumendum, ut sonet quidpiam superad-iunctum antea quaesitis. quare frustra argutatur novator interpres, et qui eum laudat Henricus Stephanus in Thesauro Graecae linguae, dum instincti uterque libidine calumniandi veterem usu ecclesiae probatam novi Testamenti versionem, contendunt περιποίησιν illo apostoli loco sonare assertionem sive vindicationem, quod quam sit ineptum patebit ex consideratione verborum Sancti Pauli. sunt autem haec: ὅς ἐστιν ἀρχαῶν τῆς κληρονομίας ἡμῶν εἰς ἀπολύτρωσιν τῆς περιποιήσεως. quae sic vulgatus vertit: qui (nimirum Spiritus Sanctus) est pignus hereditatis nostrae in redemptionem acquisitionis. nempe, ut enarrat Chrysostomus hunc locum, his qui fidem et caritatem habent, iam nunc datur ius ad hereditatem, cuius repraesentatur pignus et arrha: quin et eius quasi substantia confertur infusione gratiae habitualis, qua constituimur filii dei. desunt tamen nobis adhuc multa ut perveniamus ad perfectionem speratae felicitatis. gratia igitur

habitualis *κληρονομίας* hereditatis vocabulo signatur: dona autem nondum habita necessaria perducendis nobis ad finem ultimum consummatae beatitudinis, *περιποιήσεως acquisitionis* indicantur verbo. ista dona velut in aliena manu posita redimenda nobis sunt, hoc est emerenda et impetranda bonis operibus et precibus. ne autem desperemus ea impetrare ac promereri nos posse, datur

P 484 nobis eorum praesens pignus Sanctus Spiritus, idemque efficacissimus adiutor ad operandum quod a nobis exigitur, ut plenam salutem assequamur. iuxta hunc sensum quam recte cohaereant verba apostoli videt profecto prudens lector; simulque intelligit quam nullam commodam sententiam efficiat Genevensis expositio. quae est enim *redemptio assertionis aut vindicationis?* at *acquisitionis*, hoc est, rei nondum possessae adiungendae ad id quod iam habemus, facile quivis perspicit fieri *redemptionem* posse, hoc est, parari eam et quasi emi persoluto pretio idoneo. certe Latinis scriptoribus primae classis *acquirendi* verbum hanc ipsam quam exposuimus notionem habet augmenti et additionis super prius possessa cumulatae. Cic. epist. 7 l. 3: *postea vero quam ita accepi, ita gessi imperia maxima, ut mihi nihil neque ad honorem neque ad gloriam acquirendum putarem.* idem in Catilin. *nam mihi quidem ipsi quid est quod iam ad vitae fructum possit acquiri.* ut similia omittam multa passim obvia. haec satis sunt ad evincendum contra cavillationes novatorum, veterem interpretem vulgatum non potuisse melius exprimere vim Graecae vocis *περιποίησης* quam ei, ut fecit, opponendo vocabulum *acquisitio*; nec nos quod noster hoc loco historicus *εἰς περιποίησιν* attributum dicit, male declarasse verbis illis in *augmentum fundationis* etc.

P 461 p. 348 v. 24. *ne umbram quidem ullius munitiunculae.* in Graeco *μηδὲ φρουρῶν σιάν.* haec alludunt ad vocem *μεσημβρία* mox positam. quae nomen quidem erat notae urbis, de qua hic agitur. sed quod tam prope accederet ad vocem *μεσημβρία* ut idem esse videretur. sonat autem *μεσημβρία* meridiem. ibi latet antithesis ad *σιάν umbram.* id etsi dictu parvum, admonuisse oportuit, ne lectorem hic offenderet intempestiva et *ἀποσδιόνυσος* visa umbrae mentio.

p. 349 v. 3. *ὁ δὲ Μύτης.* ut quae hoc capite referuntur intelligantur, repetendum ex superius sparsim narratis a Pachymere et ex Gregora est, Ioannem imperatorem, quem Pachymeres hic Ducam vocat, Cantacuzenus in praefatione historiae Batatzam, cui Theodorus Lascaris prior dotale imperium transmisserat, data ei in uxorem Irene filia, filium et successorem imperii habuisse Theodorum, Lascarium a matre dictum, nepotem Theodori Lascaris primi. huic desponsam Helenam Asanis Bulgarorum regis filiam narrat Gregoras l. 2 p. 13. cuius soror Mytzae coniux fuit, ut nos docet Pachymeres hoc loco, Mytza

et Theodorum Lascarim *συγγάβρους* vocans. ex hoc Theodori Lascaris secundi matrimonio natam Irenem idem Ioannes Ducas Theodori pater adhuc vivens Constantino collocavit huic, de quo hic noster, qui partem generis ex Serbia trahebat. recte autem vocat Constantini coniugem Irenem *ἐκγόνην* Asanis, hoc est neptem, quippe ex Helena genitam, Asanis filia.

p. 360 v. 2. *cardinales quae vox* etc. Pius II oratione ad cardinales, quae extat comment. l. 4, sic eos compellat: *vos veri mundi cardines, supra quibus militantis ostium ecclesiae volendum ac regendum est.* ostium autem papa vocatur ut Christi vicarius, qui de se ipso dicit Ioannis 10 9: *ego sum ostium*, quod de auro hic scribitur ad cardinales misso ut papam quo volebat imperator flecterent, accipe ut scriptum a schismatico res Latinorum et negotiationem quae nunc inchoabatur conciliationis ecclesiarum infamare conante suspicionibus calumniosis. quare is auctoritatem in hoc quidem non habet, cui tuto inniti credendo prudens possit. nec opus erat imperatorem, haud alioqui prodigum, pecunia emere consensum pontificis aut cardinalium in reconciliationem ecclesiarum, quam illi semper, ut etiam noster alibi non dissimulat, summis votis optaverant, ulro parati pro ea quidvis pacisci. ad impetrandum vero a pontifice ut Caroli regis adversum se expeditionem prohiberet, quod facile crediderim prae omnibus voluisse Michaëlem, satis ipse intelligebat fore verum suum in pacem ecclesiarum procurandam declarasse studium. denique hic tantum qualicumque fide Pachymeres affirmat oblatum ab imperatore cardinalibus aurum, acceptum ab iis non asserit. et fuisse scimus aliunde illo aeo cardinales aliquos tam sanctos, qui abstinentiam Fabricii, Samnitum aurum aspernantis, in se desiderari non sinerent.

p. 361 v. 10. *regii archidiaconus cleri.* saepius in hac P 462 historia Pachymeres indicat fuisse domesticos cleros principum. sic superius, c. 22 l. 4, scribit Iosephum, antequam monachus fieret, lectoris officium exercuisse in clero domestico dominae Irenes. haec fuit prior uxor imperatoris Ioannis Ducas saepius memorati in historia Georgii Acropolitae. sic de Pinaca Heraclota capite mox 24 ibi narrat, quando ei ereptus honor est, ipsi alioqui debitus, consecrandi patriarchae Iosephi, datum in solatium ut in palatio sacris operaretur; quae res, ut ibidem notatur, magnis auctoramentis quaestiosa erat. sic et in aulis Christianorum Occidentalis ecclesiae imperatorum ac regum videmus templa ipsorum domestica suos item cleros et omnis ordinis ministros iam olim habere. ut de aliis sileam, id prolixè docet Historia Sanctae Cappellae domus Regiae Franciae dudum edita magno volumine.

p. 363 v. 21. *defuncti cadaver pro merito animae* etc. satis haec consentanea iis quae Franci scriptores tradunt de morte

et funere sancti regis Ludovici, ex quibus compendio refert Spondanus anno 1270 num. 4: *sacra eius ossa carne denudata lotione mundissima, pannis sericis cum aromatibus involata, in loculo reservata fuisse, deferenda ad ecclesiam S. Dionysii etc. carnem vero et intestina a Carolo eius fratre a suo nepote Philippo rege impetrata, honorifice in Siciliam delata, et reposita in ecclesia Montis Regalis monasterii ordinis S. Benedicti prope Panormum.* huc respicit mentio a nostro facta *loculorum pretiosorum* in plurali numero: duo enim fuerunt, quorum altero S. Ludovici ossa in Galliam portata sunt, altero intestina et carnes in Siciliam translata.

p. 365 v. 22. verti argentum vivum *ἄργυρον ὕγρον χυρόν*, imitatus Aristotelis interpretes l. 1 de Anima, qui sic Latine reddunt *ἄργυρον χυρόν*. quod et *ὕγρον* recte a nostro dicitur: est enim humor liquidus, et liquor aeternus, ut Plinius loquitur Nat. Hist. l. 33 c. 6 et 8, *guttis dividi fucilis et lubrico hamore confluenta*. hydrargyri, quod vulgare huius rei nomen scio, vocabulo abstinui propterea quod cum huius liquoris duplex genus sit ex Plinio ibidem, alterum naturale alterum factitium, hydrargyri appellatio potius, ut idem tradit c. 8, factitio tribuitur. de priori vero hic agere Pachymerem, suadetur ex effectu deprimendi fundi maris, quem ei tribuit consentanee iis quae de eodem tradit Plinius loco iam laudato, c. 6 l. 33; ubi sic scribitur: *et et lapis in his venis (argenti), cuius vomica liquoris aeterni argentum vivum appellatur, venenum rerum omnium. exest ac perrumpit universa permeans tunc dira.* ita ille; unde facile potest intelligi cur aptum iudicatum sit exedendo perrumpendoque et sic altius excavando fundo portus, de quo hic historicus, qui gratiam iniisset a lectoribus, si distinctius modum enarrasset, quo haec depressio fundi portus per argentum vivum facta est, credibile quippe est peculiarem quandam ad id artem et certas forte machinas adhibitas, quae ignotae hodie sint, usui futurae si scirentur.

p. 368 v. 6. *verum illis ut non placebat — principi.* haec et quae mox subiicit superbam ignavam contumacem Graecorum antistitum in schiamate pertinaciam declarant; quos et se cum illis paria sentiens hic historicus traducit, dum obnoxios principi vili assentatione, contra mentem et sensum intimum, significasse ait sibi vel maxime placere id ipsum a quo impotenter abhorrebant; quod immane quantum ab evangelica sinceritate ac generositate alienum est.

v. 10. *in semel aditu possessione auctoritatis independentis* etc. per gradus ad istam usurpationem auctoritatis independentis Graeci Constantinopolitani processerunt. primum pertaei Byzantinae humilitatis, qua olim in ecclesiarum ordine infimo metropolitam Heracleae Thraciae superiorem agnoverant, ut ipse

ultra Pachymeres fatetur p. 306 v. 7, facile impetrarunt flagranti apud omne Christianum nomen novi sui conditoris Constantini Magni gratia, ut in censum maiorum ecclesiarum, quae postea frequentius patriarchales vocatae sunt, referrentur. quem neino ipsis honorem invidit, quoad sibi praescriptos in eius usu limites perrumpere aut transilire sunt conati. cum enim sacra Nicaena synodus locum ipsis quartum inter quinque maiores assignasset, ipsi aequum censentes novam Romam et imperii sedem alteram etiam in ecclesiastica dignitate ἀμείωως admoventi Romae veteri, nihil non moverunt quo assequerentur ut Alexandrino et Antiocheno patriarchis, quorum ille secundus hic tertius a Romano patriarcha ab omni retro antiquitate numerati fuerant, praepone- rentur, et secundum protinus a papa auctoritatis ecclesiasticae gradum insisterent. atque hoc ipsum palam primo petere non ausi tantum expugnarunt, suum nacti tempus quo erat Constantinopolim anno Christi 381 synodus coacta, ut ab ea decernerentur sedi Constantinopolitanae τὰ πρεσβεία τῆς τιμῆς. id univ- ersim et ambigue dictum cum longo tempore nemo putasset per- tinere ad abrogationem Nicaeni canonis, quo erat, ut diximus, secundus et tertius a Romana sede dignitatis locus Alexandrino et Antiocheno thronis rite sancitus, tandem in Chalcedonensi magna synodo Anatolius Constantinopolitanus patriarcha magno ambitu obtinuit, frustra reclamantibus sedis apostolicae legatis, ut sta- tueretur Constantinopolitanae sedi primum post Romanam locum esse tribuendum. qua de re factus certior S. Leo tunc pontifex Romanus intempestivam ambitionem haud perfunctorie retudit, scriptis ad Anatolium literis, quibus sic illum increpat. *post illa itaque ordinationis tuae non inculpata principia, post consecrationem Antiocheni episcopi, quam tibi met contra canonicam regulam vindicasti, doleo etiam in hoc dilectionem tuam esse prolapsam ut sacratissimas Nicaenorum canonum constitutiones conareris infringere, tanquam opportune se tibi hoc tempus obtulerit quo secundi honoris privilegium sedes Alexandrina perdiderit et Antiochena ecclesia proprietatem textiae dignitatis amiserit, ut his locis iuri suo subditis omnes metropolitani episcopi proprio honore priventur. quibus inauditis et nunquam ante tentatis ita praeveniris excessibus, ut sanctam synodum, ad extinguendam solum haeresim et ad confirmationem fidei Catholicae studio Christianissimi principis congregatam, in occasionem ambitus trahas, et ut conniventiam suam tibi det impellas, tanquam refutari nequeat quod illicite voluerit multi- tudo, et illa Nicaenorum canonum per Spiritum vere Sanctum ordinata conditio in aliqua unquam sis parte solubilis etc.* pergit enim ibi fuisse S. pontifex pari gravitate prave attentatam castigare novitatem. ac quoniam Anatolius sibi faventem Constam- tinopolitani supra memorati canonis interpretationem ambitioni

suae praetendebat, hunc praetextum sic paulo post submovet. *persuasioni enim tuae in nullo penitus suffragatur quorundam episcoporum ante sexaginta, ut iactas, annos facta subscriptio nunquamque a praedecessoribus tuis ad apostolicas sedis transmissa notitiam, cui ab initio suae caducae dudumque collapsae sera nunc et inutilia subiicere fomenta voluisti, eliciendo a fratribus speciem consensionis, quam tibi in suam iniuriam vercundia fatigata praeberet.* post quas quasi sententiam pronuntians ultimam et litem decretorie finiens, haec addit: *non convellantur provincialium iura primatum, nec privilegia antiquitus institutis metropolitani fraudentur antistites. nihil Alexandrinae sedi, quam per Sanctum Marcum evangelistam Beati Petri discipulum meruit, pereat dignitatis; nec Dioscori impietatis suae pertinacia corrumpente, splendor tantae ecclesiae tenebris obscuretur alienis.* Antiochena quoque ecclesia, in qua primum praedicante Beato apostolo Petro Christianum nomen exortum est, in paternae constitutionis ordine perseveret, et in gradu tertio collocata nunquam se fiat inferior. nec contentus S. Leo ipsum Anatolium redarguere, scripsit ad Marcianum Augustum instanter orans ut auctoritatem operamque suam interponeret ad coercendum Anatolium ne sic in illicita prosiliret. ex ista epistola, quae in ed. Rom. 67 numeratur, quaeque in synodo Romana sub Bonifacio II ab Holstenio edita pag. 107 et seq. legitur, haec sunt: *apud Christianum et vere religiosum verique orthodoxum principem loquor. multum Anatolius episcopus proprio detrahit merito, si illicito crescere optat augmento. habeat, sicut optamus, Constantinopolitana civitas gloriam suam, ac protegente dextera dei diuturno clementiae vestrae fructu imperio. alia tamen ratio est rerum saecularium alia divinarum; nec praeter illam Petram, quam dominus in fundamento posuit, stabilis erit ulla constructio propria. perdit qui indubita concupiscit. satis sit quod praedicto vestrae pietatis auxilio, et mei favoris assensu, episcopatum tantae urbis obtinuit non dedignetur regiam civitatem, quam apostolicam non potest facere sedem; nec ullo speret modo, quod per aliorum possit offensiones augeri. privilegia enim ecclesiarum sanctorum patrum canonibus instituta, et venerabilis Nicaenae synodi fide decretis, nulla possunt improbitate convelli, nulla novitate mutari. in quo opere, auxiliante Christo, fideliter exsequendo, necesse est me perseverantem exhibere famulatum, quoniam dispensatio mihi credita est, et ad meum tendit reatum, si patrum regulae sanctionum, quae in synodo Nicaena ad totius ecclesiae regimen spiritu dei instruente sunt conditae, me, quod absit, connivente violentur, et maior sit apud me unius fratris voluntas quam universae domus domini communis utilitas. et ideo sciens gloriosam clementiam vestram ecclesiasticae studere*

concordiae, et his quas pacificae congruunt unitati piissimum praestare consensum, precor et sedula suggestione Vos obsecro, ut ausus improbos, unitati Christianae pacique contrarios, ab omni pietatis Vestrae abdicetis assensu, et fratris mei Anatolii nocituram ipsi, si perstiterit, cupiditatem salubriter comprimitis. annuisse porro S. Leonis postulato Marcianum Augustum ipse S. Leo significat, alia post ad eundem epistola scripta, quae inter editas, opinor, 60 est, et refertur in Collectione Romana Holstenii a p. 127. incipit: *Literarum clementiae Vestrae multiplex gratia debita a me veneratione suscepta est, et gratulanter agnovi quam piam curam Christianae religionis, ut consuestis, habeatis, cum inter domini sacerdotes eam vultis firmare concordiam, quae et universali ecclesiae et divino apta sit cultui.* Paulo post: *nam et Vestra mansuetudo insinuationem meam tam libenter accepit, ut et semper scribere dignaretur, et haec ageret, ut quae nunc correcta sunt Vestrae gloriae debeantur.* correctum esse iam testatur, cooperato in id Augusto, et revocatum quod temere Anatolius attentaverat perturbando ordinem sedium et Constantinopolitanam secundam a Romana numerando, ex his apparet sententiam rescripti Marciani, quod non extat, eam fuisse qualem, qui viderat, expressit Gelasius: *probari sibi observantiam S. Leonis de custodia canonum paternorum, et sibi placere ut et fides Nicaena suam obtineat firmitatem et privilegia ecclesiarum illibata permanerent.* qua re deterritus Anatolius humiliter et obnoxie S. Leoni scripsit, significans se desistere a proposito. extat haec epistola in Collect. Rom. a p. 132. ex qua hic exscribam quae ad demonstrandum quod dixi pertinent. primum ibi proficitur universim se, quaecumque imperata ei forent Romani pontificis literis, paratum esse obedienter exequi; in quo inest tacita declaratio revocati prioris sui consilii circa desiderium gradus secundi post Romanam sedem, quod id clare improbatum in S. Leonis scriptis ad se literis viderat. eius haec verba sunt: *nam penitus absit ut ego eis, quaecumque mihi fuissent mandata per literas, adversarer.* deinde distinctius circa factum, de quo agebatur, excusat in hunc modum: *de his autem quae Constantinopolitanae gratia sedis sancita sunt in Chalcedonensi nuper universali synodo, pro certo Beatitudo Vestra hoc habeat, nullam esse culpam in me, homine qui semper otium et quietem, in humilitate me continens, ab ineunte mea aetate dilexerim: sed Constantinopolitanae ecclesiae* P 465 *reverentissimus clerus est, qui hoc habuit studium, et istarum partium religiosissimi sacerdotes, qui in hoc fuere concordēs et sibi pariter adiutores.* mox autem quodcumque tentatum in hoc genere fuerat irritum agnoscit ex quo illud Romanus pontifex improbasset. sic enim continuo subiungit: *cum et sic gestorum vis omnis et confirmatio auctoritati Vestrae Beatitudinis fuerit*

reservata. ita ille, satis indicans nihil consecutam novi iuris aut loci Constantinopolitanam sedem per Chalcedonensem canonem, qui ut vim haberet confirmari debuerit a Romano pontifice, cum eum tamen ille reprobaverit. ubi est ergo illa possessio independentis auctoritatis, aut quo iure ac quando inita, quam se tueri certos hic Graeci schismatici affirmant? sane illi fundum unicum aut praecipuum *αὐτονομίας* istius, et liberae ab omni Romanae sedis iurisdictione potestatis, Chalcedonensem istum canonem praedicant. audiatur pro omnibus Anna Comnena l. 1 Alexiadis p. 81 ed. Reg. *καὶ μάλιστα ἡ ἐν Χαλκηδὸν σύνοδος εἰς περιωπὴν μεγίστην καὶ πρωτίστην τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον ἀναβιβασαμένη, τὰς ἀνὰ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν διοικήσεις ὑπὸ τοῦτον ἐποίησε.* sic Anna ex codice pleniori, cuius mihi post editionem copia contigit. itaque in tota ista presentatione summi honoris caput ipsum spei ac summa fiduciae Constantinopolitanis in canone Chalcedonensi repositum fuit. desperatissima igitur causa ipsorum est et prorsus insana petitio, cum ante omnia de primatu in universum orbem ne per somnium quidem Chalcedonensis canon cogitet; tum id ipsum quod agere voluit, ut sedem Constantinopolitanam ex quarto in secundum promoveret gradum, reclamante Romano pontifice irritum et effectum cassum manserit. ac licet temporibus Iustiniani seri successores Anatolii, quo iure quave iniuria, Alexandrino Antiochenoque patriarchis praepositi legantur in Novellis illius imperatoris, tamen id citra praeiudicium primatus Romanae sedi competentis factum manifeste declarat ipse Iustinianus in suo codice l. *cognoscere*, ubi de Romano pontifice loquitur his verbis: *nec enim patimur ut quidquam eorum quae ad ecclesiasticum pertinent statum, non etiam ad eiusdem referatur Beatitudinem, cum ea sit caput omnium sanctissimorum dei sacerdotum.* haec ille; ad quae sic annotat, alioqui expertus Romanae communionis, Hugo Grotius, in Sparsione Florum p. 314: *haec perpetua fuit piorum principum sententia ad tuendam ecclesiae unitatem perquam necessaria. idem dicunt Valentinianus et Placidia in Actis ante concilium Chalcedonense, iudices a Martino diti, et ipsa synodus Chalcedonensis 4 act. 16. adde Novellam 131.* quare aliam suae auctoritatis independentis Constantinopolitani confirmationem quaerant. nam haec quidem qua se una niti fatentur, e canone Chalcedonensi, palam *ὀχραται*, ne ipsis quidem (tanta vis veritatis est), etiam postquam Photiano schismate frontem perfricuerunt, dissimulare interdum valentibus. quid enim aliud indicat id quod superius hoc ipso est capite narratum, congregatam sub Ioanne Duca imperatore Graecorum synodum decrevisse legationem ad papam, qua functi re ipsa sint episcopi duo, Sardensis Andronicus et Cyzicenus Georgius, per quam profiterentur *se paratos obsequi pontifici Romano eiusque in sacra*

liturgia mentionem rite facere, si is societatem abrumperet cum Latinis urbem Constantinopolim tenentibus etc. neque enim, dum hoc pollicebantur, novum ius se conferre Romano antistiti putabant, sed vetus et ab ultima firmatum antiquitate agnoscere. quid aliud demonstrat quod p. 214 v. 3 Michaël Palaeologus Augustus ad synodum Graecorum antistitum perorans, ubi esset questus de duritie canonibus damnata patriarchae Arsenii negantis sibi poenitenti reconciliationem, tanquam ex doctrina quae in confesso apud omnes esset, ait *tempus esse procidendi ad pedes papae Romae sedentis, et ab eo suppliciter petendi salutare peccati remedium.* nisi certum et nemini dubitabile ius esse, si quando Constantinopolitanus patriarcha a regula disciplinae veteris deflexerit, provocandi ad pontificem Romanum et ab eo rite petendi sumendique quae iniuste a Constantinopolitano sint negata. non igitur legitima possessio haec fuit, sed iniquissima usurpatio *auctoritatis independentis*, quam se tenere ad extre- P 466 mum velle hic schismatici testantur. sed qui ex ipsis aut eorum posteris postea resipuerunt, eam abdicarunt, ut professi deinde sunt in concilio Florentino sess. 25 p. 516 ed. Reg. his verbis: *περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα ὁμολογοῦμεν αὐτὸν ἔκρον ἀρχιερεῖα καὶ ἐπίσκοπον καὶ τοποτηρητὴν καὶ βικάριον τοῦ Χριστοῦ, ποιμένα τε καὶ διδάσκαλον πάντων Χριστιανῶν, ἰδύνειν τε καὶ κυβερνᾶν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ. de primatu papae confitemur ipsum summum pontificem et dispensatorem, et locum tenentem ac vicarium Christi, pastoremque et doctorem omnium Christianorum, regere ac gubernare ecclesiam dei.* cum quo ipsis permissum est, dissimulante propter bonum pacis ecclesia, ut suum Constantinopolitanum patriarcham Alexandrino praeponerent, prout ibidem statim addunt: *σωζομένων τῶν προνομίων καὶ τῶν δικαίων τῶν πατριαρχῶν τῆς ἀνατολῆς, τὸν Κωνσταντινουπόλεως δεύτερον εἶναι μετὰ τὸν πάπαν, εἰτα τὸν Ἀλεξανδρείας etc. salvis privilegiis et iuribus patriarcharum Orientis, ut Constantinopolitanus secundus sit a papa, deinde Alexandrinus etc.*

v. 12. *cauponum et illiberalis sortis homuncionum.* idiotas Latinos et prae se viles superciliosissimi et fastu inani turgidi schismatici habebant, ideoque illis quamvis manifesto iure debitam subiectionem negant, immane quantum a Christiana humilitate abhorrentes, quae piscatores ab initio philosophis praetulit. sed istam superbiam iusta ultio excepit, ut qui subiici apostolicis Christi vicariis contumaciter spreverint, tyrannia barbaris miserrime nunc serviant.

p. 366 v. 18. *quia contingebat frequenti pontificum morte alios ex aliis papas fieri.* vere hoc dictum. nam per haec tempora βασιλευσάμενοι, ut sic loquar, quam fere alias Romani pontifices fuere, siquidem Alexander IV sex tantum annos vixit, Urbanus vero IV tres, nec multo plus Clemens IV, Gregorius X

tres cum dimidio, Innocentius V quatuor mensibus; Hadrianus V sequimense non toto, Ioannes XXI novem mensibus, Nicolaus III non totis tribus annis. sed et in hoc erat aliquid quo Graeci agnoscere possent meliorem ecclesiae conditionem ac statum apud Latinos quam apud ipsos. etenim cum non minus fere crebras patriarcharum mutationes Constantinopoli contingeret fieri quam paparum Romae, discrimen erat tamen, quod papae mortis necessitate mutabantur, patriarchae Constantinopolitani arbitrio imperatoris amovebantur et subrogabantur. itaque paucis huius principatus annis Arsenius primo, dein Nicephorus, tum denno Arsenius, mox hoc relegato Germanus, hoc detruso Iosephus, post istum depositum Veccus fuerunt patriarchae. ut fere non minus Michaëli Palaeologo conveniat, quod Ephraemius in catalogo patriarcharum Constantinopolitarum de Isaacio Angelo scripsit:

ἐκκλησίας ἔθιμα πανουργῶν φύρων,
ὃν μὲν καθιστὰς πατριαρχῶν ἐς θρόνον,
ὃν δ' ἐξάγων αὐτὸν καὶ μόνῃ προαιεῖται.

p. 372 v. 7. *attentatae additionis ad symbolum.* magnopere se ostentant in hac passim historia schismatici Graeci ex hoc loco, quasi, quidquid de dogmate processionis Spiritus Sancti ex patre pariter ac filio statuatur, fugere Latini nequeant quin saltem temeritatis manifestae teneantur, quod symbolo Constantinopolitano vocem *filius* non dubitaverint adiungere. quare necessarium existimo demonstrare, quod clare me facturum spero, nullam in hoc temeritatem fuisse. id, ni fallor, assequar duobus capitibus tractandis, quorum prius *historiam* et *factum*, alterum *ius facti*, rationes scilicet ob quas Latini id citra ullam iustam reprehensionem agere potuerunt, dilucide ac breviter exponet.

Historia eius additionis sic se habet. cum exortis post Ariana
P 467 tempora novis haeresibus Eunomii Macedonii et aliorum S. Spiritus divinitatem oppugnantium, quasi ex eo, quod de filio solo diserte fuisset in magna synodo Nicaena definitum consubstantialem eum patri esse, de Spiritu Sancto sequeretur, minime illum a patre procedere, celebratum est Constantinopoli concilium generale secundum, indictum a Damaso papa, convocatum a Theodosio seniore Augusto, in quod convenerunt centum quinquaginta episcopi anno Christi 381. ibi damnata Pneumatomachorum blasphemias, visum est patribus apponendum aliquid Nicaeno symbolo, quod istam deinceps haeresim perimeret. haec igitur verba ei adiuncta tunc sunt: *et in Spiritum Sanctum dominum et vivificantem, qui ex patre procedit, qui cum patre et filio simul adoratur et conglorificatur, qui locutus est per prophetas.* satis hoc visum ad praesentem usum. sed cum insanire nihilominus Eunomiani pergerent, sequi ex statuto dogmate filium filii Spiritus

tum Sanctum esse cavillantes; quod autem satis constaret unicum esse consubstantialem patri filium, Spiritum Sanctum, qui filii filius esset, a divinitatis participatione removendum et ad creaturarum classem submovendum omnino esse: quidam ut isti argumentationi occurrerent, negare coeperunt Spiritum a filio procedere, sic, ut ipsis videbatur, plausibilis reiecturi Eunomianum sophisma, recitatum a S. Basilio in opere contra Eunomium his verbis: ἀλλὰ λέγεις· εἰ θεοῦ μὲν εἰκὼν ὁ υἱὸς υἱοῦ δὲ τὸ πνεῦμα, καὶ εἰ θεοῦ μὲν λόγος ὁ υἱός, ἕκῃ δὲ υἱοῦ τὸ πνεῦμα, διὰ τί μὴ υἱὸς υἱοῦ τὸ πνεῦμα εἴρηται; τούτῳ γὰρ ἰσχυροτάτῃ πρὸς ἀσέβειαν ἐχρήσω. ἡ γὰρ υἱὸν ἡ κτίσμα καλεῖται νοσίων, καὶ οὐ μὴ υἱὸς ἀνόμεσθαι, διὰ τοῦτο κτίσμα εἶναι βλασφημεῖς. verum adversus hanc imperitissimam responsionem reclamaverunt, praesertim in Occidente, Catholici, utrumque iuxta orthodoxum canonem ex aequo profitendum affirmantes, et procedere Sanctum Spiritum ex patre simul et filio, et tamen eum nec patris nec filii filium esse. ac perseverantibus Graecis quibusdam in negando Sanctum Spiritum a filio procedere, et in sui erroris confirmationem symbolum Constantinopolitanum rapientibus, in quo solum diceretur Spiritum ex patre procedere, theologi passim orthodoxi, praesertim Romae ac per provincias Latini ritus, contestabantur ita dici in Constantinopolitano symbolo Spiritum a patre procedere, ut non excludatur consortium filii, cui pater omnia sua communicet praeter esse patrem, ac consequenter spirationem quoque activam conferat, qua ille fiat secum unum Spiritus Sancti principium; quare cum Sanctus Spiritus a patre non quomodocumque sed per filium, ut patres quidam Graeci loquerentur, procedat, vere et ad auctorem sensum explicari Constantinopolitanum symbolum, quo loco ait Spiritum Sanctum a patre procedere, adiungendo eum a filio quoque produci, ferventibus hisce dissidiis per hunc modum, addi coepit symbolo a Latinis verbum *filioque*, voce tantum tenuis, in disputationibus de isto dogmate. eoque pertinere arbitror, quod Iosephus episcopus Methonensis in libro contra Marcum Ephesium testatur, auctorem laudans Aristinum historicum, mox a secunda generali synodo, iam tum tempore Damasi papae, additamentum vocis *filioque* non modo a Latinis factum sed a Graecis quoque orthodoxis fuisse comprobatum; quippe consciis eam veram fuisse Constantinopolitanorum patrum symboli auctorum sententiam.

Res in eo statu mansisse videtur per annos fere 400 usque ad tempora secundae Nicaenae synodi, quae fuit generalis septima, anno Christi 787 celebrata. tunc enim primum ex verbis in scripta promota est additio, siquidem eius oecumenicae sacrae synodi actione 7 recitatum extat Constantinopolitanum symbolum his plane verbis: *credo in Spiritum Sanctum . . . qui ex patre et ex filio procedit*. Graece ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορευόμενος.

μενον. scio Graecos in Florentino concilio sess. 6 contra hoc excepisse, codices eorum antiquos continentes acta Nicaenae 2 synodi symbolum sine additione illorum verborum καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ et ex filio exhibere. sed iis, ut ibidem refertur, tunc Latini responderunt habere se antiquum Graecum codicem, in quo additio manifeste compareret, sicut et in interpretationibus Latinis iam olim editis eius sacrae synodi. verba ipsorum Graecorum hoc quod dico testantium haec sunt sess. 6 concil. Florent. tom. 32 ed. Reg. p. 84. τοῦτου τοῦ ὅρου ἐβδόμης συνόδου παρ' ἡμῶν ἀνεγινωσκόμενον, προσκομίσθη παρὰ Λατίνων βιβλίον ἕτερον παλαιὸν γεγραμμένον, τὸν αὐτὸν ὅρον τῆς συνόδου ταύτης περιέχον, ἐν ᾧ εὐρέθη προσκείμενον ἐν τῇ θεολογίᾳ τοῦ ἁγίου πνεύματος, εἰς τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ. et addit Graecos illum suae linguae codicem cum admiratione spectasse, et probum specie manusque perantiquae reperisse. eademque de re p. deinde 86 referuntur Iuliani cardinalis verba haec ad imperatorem Graecorum: γαληνότης βασιλεῦ· τὸ προσκομισθὲν παρ' ἡμῶν σύμβολον ἐν τῇ ἐβδόμῃ συνόδῳ ἐστὶν ἐν βιβλίῳ παλαιωτάτῳ, καὶ ἀδύνατον ὑπονοῆσαι γενέσθαι τινὰ ἐναλλαγὴν ἐν αὐτῷ. ἔχομεν δὲ ἱστορικὸν ἄνδρα παλαιὸν καὶ σοφόν, γεγραφότα περὶ πολλῶν ἄλλων, καὶ δὴ καὶ περὶ τούτου διεληφότες ὅτι τὸ σύμβολον οὕτως ἐξετέθη καὶ ἀνεγνώσθη παρὰ τῆς ἐβδόμης συνόδου. serenissime imperator: *prolatum a nobis symbolum in septima synodo est in libro antiquissimo, nec cogitari aut excipi cum fundamento potest alteratum aut corruptum id exemplar fuisse. habemus autem historicum, priscum hominem et sapientem, qui cum de aliis plurimis scripsit, tum de hoc proprie de quo nunc agitur, affirmavit symbolum sic expositum et lectum apud septimam fuisse synodum.* ex his habemus satis certo constare Nicaenam secundam synodum generalem septimam, revera disertam professionem processionis Sancti Spiritus ex filio Constantinopolitano symbolo addidisse, utcumque Graeci quidam codicibus corrupendis eius rei famam obruere sint conati. quare Latini deinceps synodi oecumenicae auctoritate freti, non solum ut antea voce tenuis, sed scripto iam quoque vocabulum *filioque* symbolo inserere potuerunt. nondum tamen audebant symbolum cum ista additione inter sacra canere; qui restabat adhuc in istius additionis progressu gradus tertius. Romani pontifices cum et constare de dogmate processionis S. Spiritus ex filio viderent, et symbolum ipsum haberent diserta eius rei professione auctum, palam propositum a generali synodo, minus necessarium putabant id addi cantato in ecclesia symbolo, quod satis aliunde in eo intelligi confidebant. extat istius eorum tali de re iudicii monumentum illustre in primis, quod hic recitari e re puto. anno Christi 809 celebrata est Aquisgrani praesente imperatore Carolo Magno frequens synodus Gallicanorum

patrum; qui accurate disputata contra Graecos controversia de processione Spiritus Sancti, cum de re ipsa ut oportuit definirunt, certissime tenendum produci Spiritum Sanctum a filio quoque, tum ut contrarium errorem pertinacia Graecorum late grassantem eliderent, petendum a pontifice censuerunt ut symbolum cum additione vocis *filioque* cantari in ecclesia iuberet. pervernerunt ad Leonem Tertium legati hoc postulantes a synodo et imperatore missi. quibus Leo respondit, quod ad dogma quidem attineret: *ita sentio, ita teneo, ita cum his auctoribus et sacrae Scripturae auctoritatibus. si quis aliter de hac re sentire et tenere voluerit, defendo; et nisi conversus fuerit et secundum hunc sensum tenere voluerit, contraria sentientem funditus abiicio.* quod autem de iubendo cantari in ecclesia symbolo cum additione *filioque* rogabatur, negavit sibi videri concedendum. et instantibus legatis per haec ipsa verba: *si sciret paternitas tua quanta sunt hodie millia id scientium quia cantatur, qui nunquam scituri essent nisi cantaretur, fortasse nobiscum teneres, et id tuo etiam consensu ut cantaretur acquiesceres:* respondit Leo: *interim assentio. verum tamen quaeso responde mihi. num universa huiusmodi fidei mystica sacramenta, quae symbolo non continentur, sine quibus quisque, qui ad hoc pertinere potest, Catholicus esse non potest, symbolis inserenda, et propter compendium minus intelligentium, ut cuique libuerit, addenda sunt?* aliquanto post legati sic aiunt: *ergo ut video, illud a Vestra paternitate decernitur, ut primo illud de quo quaestio agitur, de saepe fato symbolo (quod nempe legitur in ecclesia) tollatur, et tunc demum a quolibet licite et libere, sive cantando sive tra-* P 469
dendo, discatur et doceatur (extra cantum videlicet ecclesiasticum, qui inter sacra fit). ad quae papa reposuit: ita procul dubio a nostra parte decernitur; ita quoque ut a vestra assentiatur, a nobis omnimodis suadetur. haec ex actis illius Aquigranensis concilii, a Sirmondo tom. 2 conciliorum Galliae editis, descripsimus. in quibus observari operae pretium sit, usurpanti quidem iam tum in Gallia coeptum ut symbolum cum additione vocabuli *filioque* in ecclesiis inter sacra caneretur. id enim innuunt illa verba legatorum: *si sciret paternitas tua quanta sunt hodie millia id scientium quia cantatur.* sed hunc morem a Romano pontifice nondum tunc fuisse approbatum ipsi qui usurpabant norant, dum eius approbationem petunt. et quidem hic pontifex Leo III adeo fuit in hoc proposito fixus, ut, quod Petrus Lombardus l. 1 Sententiarum dist. 11 testatur, transcriptum symboli sine additione *filioque*, quale nimirum in missa cantari omnino volebat, reliquerit in tabula argentea post altare Beati Pauli.

Perventum tamen aliquando ad istum tertium progressus in additionis negotio gradum fuisse manifestum est, ut nimirum,

etiam approbante pontifice Romano, symbolum cum additamento *filiouque* inter sacra caneretur. a quo autem id primum pontifice fuerit admissum, incertum est. Nicolaum et Adrianum quidam nominant. sed Andreas Rhodius causam Latinorum agens in concilio Florentino de utroque negat, quoniam neutrum eo nomine Photius accusaverit, neutiquam de re tali, si esset vera, taciturus. addit idem Andreas conc. Flor. sess. 7 p. 122 ed. Reg. ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἡναγκάσθη βλέπουσα τὸν ἐπικείμενον μῆγαν πίνδυνον· ἐψάλλετο γὰρ ἤδη ἐν ταῖς Γαλλίαις καὶ Ἰσπανίαις. ὥστε ἤρρεσεν ἐκείνῳ τῷ ἔργῳ ἀρχιερεῖ, μετὰ συνεδρίου πολλῶν πατέρων δυτικῶν τῶν γεγόνότων οὐ μικροῦ ἀξιώματος ἢ ὀλίγου ἀριθμοῦ, ἀναπνύξαι ἐκείνῳ ὃ λέγομεν, καὶ ὡς ἐν τῷ συμβόλῳ ψάλλομεν. *coacta est ecclesia Romana* (admittere ut caneretur symbolum cum additione *filiouque*) *cum magnum videret impendere periculum*: iam enim canebatur in Galliis et Hispaniis. quare placuit summo illi pontifici, cum multorum Occidentaliū patrum consensu, qui nec dignitate tenues nec modici erant numero, illud explicare quod dicimus et sicut in symbolo canimus. hoc est, decernere ut deinceps vox *filiouque* symbole in ecclesia cantato adderetur. quis fuerit iste summus pontifex non indicatus hic nominatim, adhuc investigandum superest. Baronius ad annum Christi 888 (p. 596 ed. Rom. anni 1602) refert in sua bibliotheca Vallicellana asservari volumen antiquum Graeci auctoris Anonymi, qui distincte affirmat additionem vocis *filiouque* ad symbolum quod canitur in ecclesia, primum admissam et decretam a Christophoro papa.

Hic Christophorus, ut idem Baronius alibi docet, Romanam sedem invasit anno Christi 907, deiecto ex ea et detruso in carcerem Leone V, eamque per sex menses tenuit. post quos expulsus et in vincula coniecto Christophoro Sergius III iterum apostolicum thronum insedit, in eoque perstitit usque ad mortem suam, quae contigit triennio post, anno Christi 910. mihi non videtur inverisimile Andream Rhodium Graecum hominem eiusdem iutius Graeci commentarii, cuius exemplar habuit Baronius, notitiam habuisse; adeoque memorem quid ibi legisset, ea quae descripsimus in concilio dixisse. abstinuisse autem a mentione distinctiori papae Christophori, vel quod putaret scriptorem illum Graecum in eo errasse, confundero eum cum suo successore aut potius expulsore Sergio; vel quod utriusque istorum tam maculosa vita, tam foeda memoria esset, ut in consensu tam gravi, cui praesertim interessent multi parum aequi Romanae ecclesiae, illa infelicissimorum eius temporum probra refricare memorando non duceret opportunum. recitat idem Baronius ad annum Christi nongentesimum nonum, qui fuit secundus Sergii III, concilium celebratum in pago sive provincia Suessionensi, in loco Troaleio dicto, praesidente Harveo archiepiscopo Rhemensi,

anno, ut ibi in fronte scribitur, *dominicae incarnationis nongentesimo nono, indictione duodecima, sexto kalendas mensis Iulii*, P 470 in quo praesidens synodo archiepiscopus post multa quae proponit alia ibi tractanda, hoc quoque de controversia processionis Spiritus Sancti memorat, his verbis: *sane quia innotuit nobis sancta sedes apostolica adhuc errores et blasphemias cuiusdam vigere Photii in patribus Orientis, in Spiritum Sanctum, quod non a filio, nisi tantum ex patre procedat, blasphemantis, hortamur vestram fraternitatem ut una mecum, secundum admonitionem domini Romanae sedis praesidis, singuli nostrum perspectis patrum Catholicorum sententiis, de divinae Scripturae pharetri acutae proferamus sagittas, potentes ad conficiendam belluam monstri renascentis et ad terebrandum caput nequissimi serpentis.* haec ibi; quae Baronius descripsit ex codice Antonii Augustini, accepto ex bibliotheca S. Remigii Rhemensis. ex his licet suspicari, increbrescentibus per Hispanias et Gallias disputationibus de dogmate processionis Spiritus Sancti ex patre simul et filio, consultam de more sedem apostolicam mandasse inquisitionem in synodiis provincialibus de ista quaestione fieri; ac perlati postea, ut est verisimile, patrum votis, damnatam haeresim Graecorum, et ad eam extirpandam, prout patres etiam Aquisgranenses indicaverant, utile iudicantium addi symbolo in ecclesiis cantato vocem *filioque*, annuisse denique Romanum pontificem, *cum magnum videret impendere periculum*, ut loquitur Andreas, et multi magnae auctoritatis Occidentales patres id necessarium iudicarent. et ita deinceps communi decreto per totum Occidentem symbolum cum additione *filioque* in missa cantatum; aut potius cum id antea per Galliam et Hispaniam voluntaria ecclesiarum et episcoporum devotione usurparetur, assensu denique Romani pontificis est firmatum.

Dedimus hactenus historiam additionis vocis *filioque* ad Constantinopolitanum symbolum, articulis temporum et progressionis gradibus distinctam; ex cuius vel simplici expositione confido apparere innocentiam et aequitatem eius facti, ut paene potuerim lucrifacere operam secundi ex propositis capituli tractandi, quo sum pollicitus demonstraturum me iustis et idoneis de causis istam esse a Latinis additionem factam. nam primum quidem additionis modum et gradum, quo magistri et theologi Catholici allegatum in praesidium erroris a negantibus Sanctum Spiritum a filio procedere testimonium Constantinopolitani symboli, patris solius in productione S. Spiritus disertam mentionem facientis, sic explicabant ut filium cum patre conspirantem intelligi oportere contenderent, ac sic voce tenus vocem *filioque* symbolo adderent, quis iure possit reprehendere, cum ea non tam additio quam expositio fuerit, rem proferens illic absconditam, non intrudens aliunde importatam? Andreas episcopi Rhodi

hac ipsa de re in concilio Florentino sess. 6. disputantis probatus eius sacrae synodi assensu syllogismus huc facit: οὐδεμία ἐκδοσις, ἀνάπτυξις ἢ σαφήνεια τινος ἐπιστήμης ἢ μαθήματος φηθεῖται ἂν προσθήκη. ἀλλὰ τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ λεγόμενον ἐν τῷ συμβόλῳ ἐμπεριέχεται τῇ καὶ τοῦ πατρὸς φωνῇ, ἐξηγήσεις δὲ αὐτοῦ καὶ ἀναπτύξεις οὐκ ἄρα ἐστὶ προσθήκη. *nulla expositio, explicatio aut declaratio doctrinae christiani aut dogmatis recte vocetur additio. atqui vox filioque verbo tenus adiuncta symbolo iam prius in eo continebatur, latens et subintellecta in ipsa mentione patris; cuius abstrusi sensus haec tantum enarratio et explicatio est, non est igitur additio.* scio Graecos schismaticos contra excipere, vetitum esse nominatim apponere quidquam symbolo etiam expositionis causa. sed eos submovet idem Andreas Rhodius diserte negans id unquam fuisse prohibitum. verba eius haec sunt concil. Florent. sess. 7 p. 107 tomi 32 Conciliorum ed. Reg. ἀφ' οὗ ἐπεται ὅτι ἡνίκα συμπερανθῇ τὸ σύμβολον, καὶ κωλύεται τὸ προσθεῖναι, νοεῖται ὅσον πρὸς τὸν νοῦν καὶ πρὸς ἐτέραν διάνοιαν· ὅσον δὲ πρὸς διασάφησιν, οὐδέποτε ἡ ἐκκλησία τοῦτο κεκώλυκε· unde sequitur prohibitionem addendi, quae consummato iam symbolo est apposita, intelligendam esse de additione novi sensus diversaeque sententiae: nam additionem quae ad meram declarationem pertinet, nunquam prohibuit ecclesia.

P 471 Secundus additionis gradus auctoritate synodi Nicaenae secundae, generalis septimae factus apologia non indiget. quotus enim quisque non sentit nihil minus iuris oecumenico concilio Nicaeno secundo fuisse declarandi aliquid in symbolo Constantinopolitani oecumenici secundi, quam ipsi Constantinopolitano secundo fuerat apponendi verba quaedam symbolo prius edito a Nicaena prima generali magna synodo? apposita vero iam symbolo per generalem synodum voce *filioque*, quin illam cantare quoque inter sacra continuo potuerit citra reprehensionem ullam ecclesia Romana, dubitare nemo poterit qui reputet nullam fingi probabilem rationem posse, cur symbolum a Constantinopolitana secunda generali editum synodo recte in cantum ecclesiasticum sit receptum; idem symbolum auctiori et explicatiori editione vulgatum a Nicaena secunda generali septima synodo, nefas fuerit ecclesiasticis aptari modulis, et in choro, dum sacra peraguntur, audiri. dicent fortasse genus mendacii fuisse symbolum quasi a Constantinopolitanis secundae synodi patribus editum cantare, cum additamento tanto posterius illi a septima generali synodo inserto, ex quo non iam amplius id secundae synodi symbolum esset, sed aliud septimae. respondeo: si multa verba a secunda generali synodo symbolo Nicaenae primae generalis addita non obstituerunt quominus id symbolum Nicaenum vocari perseveraret, cur unius quadrisyllabae voculae additio impediet ne vers idem symbolum Constantinopolitanum ut antea possit dici? Nicaeno symbolo

Constantinopolitanī centum quinquaginta patres adiūxerunt, post illa verba *credo in Spiritum Sanctum*, haec *dominum et vivificantem, qui ex patre procedit, qui cum patre et filio simul adoratur et conglorificatur, qui locutus est per prophetas.* et tamen symbolum sic auctum Nicaenum nihilominus deinceps Catholici dixerunt. Durandus in Rationali Divin. Offic. l. 4 c. 25, postquam apostolicum et Athanasianum symbola memorasset, subiungit: *tertium est Nicaenum, quod Damasus papa ex constitutione universalis synodi apud Constantinopolim celebratae instituit.* similiter Magister Sententiarum l. 1 dist. 11 et Alexander Alensis par. 3 quæst. 69 membro 5 symbolum quod in missa cantatur Nicaenum ac Nicaenorum patrum vocant. huius ratio est quod additio Constantinopolitanorum patrum nihil novum intulit Nicaeno symbolo, sed quaedam quae in eo latebant explicatius protulit. hoc affirmat S. Gregorius Nazianzenus, unus e 150 Constantinopolitanis patribus, scribens ad Cledonium: *ἡμῖς, inquit, τῆς κατὰ Νίκαιαν πίστεως τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ἐκείσε συνελθόντων ἐπὶ καθαιρέσει τῆς Ἀρειανικῆς αἰρέσεως οὐδὲν οὔτε προστιμήσαμεν ποτε οὔτε προτιμᾶν δυνάμεθα, ἀλλ' ἐκείνης ἡμὲν πίστεως σὺν θεῷ καὶ ἐσόμεθα.* tantum addit se cum suis in illa sacra synodo collegis articulatus exposuisse, quae minus sufficienter, habita ratione deinde subortarum haeresum, de Sancto Spiritu declarata a Nicaenis fuerant. *προσδιαρθροῦντες τὸ ἑλληνικῶς εἰρημένον περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.* in quae Nazianzeni verba scholiastes eius Elias sic recte commentatur. *τῷ μὲν σώματι τῶν λέξεων παραλλέλειπτο, τῇ δὲ ψυχῇ (λέγω δὴ τὰ τῶν νοημάτων) οὐδαμῶς. διὸ καὶ ὁ ἅγιος οὐ τὸ παραλείπειμνον ἀλλὰ τὸ ἑλληνικῶς εἰρημένον τοῦ σώματος λέγει διαρθροῦν ἤτοι ἐξακριβοῦν καὶ διαμορφοῦν.* haec ille; quibus significat non sensibus aut quasi animae symboli Nicaeni defuisse aliquid, dicere Gregorium theologum, sed sono verborum ac veluti corpori etc. unde sequitur additionem identitati non obstare. idem nunc pari iure dicimus. quam voculam Nicaena secunda synodus generalis septima symbolo a Constantinopolitana generali secunda edito addidit, ea cum extranea non fuerit, sed ex visceribus ipsius symboli doctrinae ac Constantinopolitanorum patrum sententiae eruta, non facit ut post huius epentheseos symbolum aliud diversum id debeat censeri. nullum ergo fuerit mendacium, id Constantinopolitanum ut antea vocare. quod vero ecclesiae Galliae et Hispaniae cantare symbolum in sacro cum additione *filioque* per se instituerunt, id nimirum sibi licere credidere, postquam ista additio per generalem septimam synodum comprobata et usurpata fuerat. unde, ut superius vidimus, Leo Tertius pontifex id factum non ut nefarium damnavit, sed tantum ut ab eo desisterent P 472 suavit propter causam quam ibi commemorat. sed illa Romani pontificis moderatio, ut tunc fuit laudabilis, sic postea per Grae-

Georgius Pachymeres I.

corum schisma haeresi cumulantium pervicaciam evasit intempestiva. etenim illi abstinere a cantu symboli cum additione *filioque* pro signo profitentium suam de processione Spiritus Sancti ex patre solo haeresim habebant. sic Photius Leonem Tertium tanquam sibi consentientem in ista blasphemia laudat, quod nimirum ille noluisset cantari symbolum cum additamento *filioque*. coacti ergo vere sunt, ut loquitur Andreas Rhodius superius relatus, Romani pontifices cantari iubere symbolum tali additione auctum, iusto metu gravis scandali, tum apud Latinos, quorum ecclesiae pleraeque iam ultro cantum illum usurparant, tum apud Graecos, qui eius rei omissionem in erroris sui patrocinium trahabant. et tamen vel sic coacti temperarunt Graecos ipsos adigere ad id symbolum cum pari additione in ecclesia cantandum. licet non deessent fervidiores, qui id Graecis iniungi suaderent. contra quos videtur Ioannes Parastron, missus Constantinopolim a Gregorio X, ille verba a Pachymere hoc capite recitata protulisse; per quae suadere studet Italis *ut dimisso amotoque additionis ad symbolum* (a Graecis videlicet exigendae) *scandalo, cum fratribus, quos viderent palam Graecis conciliari, vera ita demum coalitura pace, vellent.* uti et vicissim Graecos mox ipsos hortatur ad admittendas et satis accipiendas excusationes quas Latini allegarent pro additamento ad symbolum, hoc est pro eo quod symbolum voce *filioque* auctum in suis ecclesiis cantarent, prout iustis et necessariis de causis maiores ipsorum id instituissent. praestitisse mihi videor quod promiseram, et satis evicisse nullam in facto additionis vocis *filioque* ad Constantinopolitanum symbolum temeritatem Latinorum posse notari, sed summam potius et Romani pontificis et ecclesiarum Occidentis apparere cum fundatissima ratione moderationem ac sapientiam, in necessitate obsistendi grassanti haeresi temperantium tamen id a Graecis exigere, quo illos exasperandos et quadam exprobratione praeteriti erroris confundendos intelligebant, et ista benigna accommodatione studentium eos ad unanimam ecclesiarum allicere concordiam.

p. 390 v. 17. τὸ πρὸς τὸν Ἀβραάμ τοῦ θεοῦ. aliquid quodammodo simile dictum Abraamo a deo reperitur Genes. 12 2: *benedicam benedicientibus tibi* etc. caeterum verba, ut hic iacent, potius sumpta videntur ex Genes. 27 29: *qui benedixeris tibi, sit ipse benedictus, qui maledixeris tibi, maledictionibus repleatur.* sed haec non dicuntur a deo Abraamo, sed ab Isaaco Iacobo, ut forte hoc sit *μνημονικὸν σφάλμα* Pachymeria.

c. 20. Quando contigerit hoc capite narrata incommittio rhetoris ecclesiae Holoboli ostendemus infra in Chronologicis I. 3 harum Observationum c. 5 n. 6. nunc occasionem non omit- tam demonstrandi Vaticanum paraphrastem nequaquam ipsum

fuisse Pachymerem, qui aliam quasi editionem sui operis commutans plurima vulgaverit; id quod virum doctissimum suspicatum video. si enim is ipse esset, non ita manifeste a se ipso dissensisset, ut hic facit. cum enim in nostris optimis B et A codd. Pachymeres hoc loco habeant *πλήν οὐκ ἐπὶ τούτου τοῦ καιροῦ γεγονός ἀλλὰ πρότερον*, paraphrastes sic hunc locum effert *πρότερον μὲν συμβῆναι μετὰ τὸ ἐξορισθῆναι πατριάρχην Ἀρσένιον*. ita ille. et mox ut sibi cohaereat, ubi conventus est mentio habiti congregatis episcopis cum patriarcha, imperatore praesente, Vatica- P 473 nus patriarcham tunc fuisse Germanum diserte tradit contra manifestam Pachymeris sententiam, qui nihil omnino de conciliationis ecclesiarum negotio tractatum, quamdiu patriarchatum tenuit Germanus, tradit. nec potest esse dubium quin patriarcha illic tacito indicatus nomine Iosephus fuerit; sub quo demum tractatio concordiae ecclesiarum moveri coepta est. et quidem Iosepho patriarchatum gerere incipiente nondum fuisse deformatum infami supplicio Holobolus, manifeste patet ex cap. huius libri 12, quo narratur imperatorem urxisse patriarcham (Iosephum videlicet) et quosdam ex clero ad assentiendum paci quam tractabat cum ecclesia Romana, suffragantibus in hoc ipsi archidiacono Meleteniota, Georgio Cyprio protapostolario, et hoc ipso Holobolo, quem inde patet nondum male multatum ab imperatore, quinetiam in gratia tunc apud eum fuisse, donec eam illo ipso conventu imprudentia sua perdidit. alibi etiam observavi scriptorem hunc a Pachymeris, quem interpolat, mente aberrare. sed hoc in specimen talium abunde sit hic memorasse.

p. 393 v. 6. *poenitere se prius actorum*. quid viderat Holobolus de novo ut mutaret sententiam, et ex probante consilium reconciliandarum ecclesiarum repente in eius pacis adversarium mutaretur? nihil sane nisi se minus honorifice quam vellet tractatum ab Augusto; quam ille, ut putabat, contumeliam perseverentia in schismate et pervicacia ulcisci studuit. en quo spiritu Graeci schismatici ferrentur. non eos ratio, non auctoritas, non veritatis cura, sed ambitio et superbia privataeque rationes praecipitabant, ipso iis addicto historico fatente. non ita Ioannis Vecchi ex adversario in fautorem Latinorum mutatio contigit superius c. 25 narrata, ille siquidem quoad putavit causam Graecorum veritate niti, modeste restitit imperatori usque ad perpersionem carceris, ubi vero per otium lectis patrum libris clare vidit potius ius esse Latinorum, statim agnitam veritatem esse professus et constantissime defendit.

p. 394 v. 18. *intestinis ovium ipso adhuc fimo refertis implicii onustique*. etsi hanc foedam traductionem damnatorum per urbem *καρπὸν θύλακτον* Pachymeres vocat, praecesserant tamen eius exempla Constantinopoli. vide Annam Comnenam, quid

ipsa simile viderit, referentem l. 12 Alexiadis p. 363 ed. Reg. ubi peculiariter in rem nostram notat eos qui hoc modo circumdabantur habuisse capita intestinis bouum oviumque quasi ad ridiculum ornatum cincla: τὰς δὲ πεφαλὰς, inquit, ἐντεσθίοις βεῖν καὶ προβάτων ταινίας δίκην κοσμήσαντες. in optimo ms Pagotiano, cum quo editam iam Alexiadem contuli et plus quam mille locis emendavi, legitur *κατακοσμήσαντες*.

p. 397 v. 13. πρὸς Μεθώνην γίνονται. sic contextus trium simul codicum: sed in Barberino supra *Μεθώνην* adscriptum in glossae modum *Κορώνην* legimus. hoc ab erudito lectore additum putamus ad praevetendam ambiguitatem, quae posset obici minus cautis a vocabulo *Μεθώνης*. isto enim nomine est urbs Thraciae apud Suidam et Stephanum; item alia Macedoniae in Magnesia, cuius meminere Thucydides, Strabo, Stephanus, Plinius etc. Methonen etiam in Thessalia memorat Hesychius, illam forte de qua Seneca choro actus 4 Troadum his versibus

*an frequens ruscis levibus Methone,
quae sub Oetaeis latebrosa silvis etc.*

nulla porro harum in hunc locum quadrat: non enim provectos a Malea Laconiae promontorio Hellespontias ventus plenis velis per totam noctem impellens, quod hic dicitur, appellere retro potuit in Macedoniam aut Thraciam. est ergo haec *Μεθώνη* quam Pausanias *Μοθώνην* scribit, Messeniae urbs maritima in modico promontorio, cui adversum aliud angusto sinu diremptum Corone P 474 insidet, alia urbs, cuius propterea mentionem opportune suggerit glossema non inutile ad determinandum de qua Methone hic agatur: nam in hanc non inverisimilis cursus a Malea fuit vento qui ab Hellespontio vehemens spiraret. hodie hae civitates nomen fere antiquum in mappis recentioribus obtinent, signatae vocabulis *Modon* et *Coron*. porro qui sinum Modonem inter et Coronem situm intrat, is ut Methonem sic et Coronem tenuisse dici potest, ut nihil glossator auctori contrarium alleverit.

p. 420 v. 11. cui *Manuëli* nomen erat *Zachariae* filio. puta haec Manuëlis et Zachariae vocabula praenomina fuisse hominum quibus commune foret *Catanae* gentis nomen. hoc enim dicendum necessario videtur, ut Pachymeres cum Gregora cumque Duca Michaëlis nepote, cuius historiam vir doctissimus Ismaël Bulialdus ante hos annos quindecim primus edidit, conveniat, siquidem illi ambo docent Michaëlem Palaeologum hunc nostrum concessisse Phocaeam Catanae. ac Gregoras quidem sub initium libri 11 p. 289, agens de Catane Phocaeae principe, et eum Mitylenem tunc occupasse referens in eamque immigrasse, praesidio tamen valido Phocaeae relicto, statim subdit: *κληρὸς δ' αὐτῷ περιελθὼν ἦν ἀπὸ προγόνων ἡ Φώκαια πρὸς τοῦ βασιλέως καὶ παπποῦ τοῦ βασιλέως σφισὶ δοθεῖσα ἡμεροκῆς ἕνεκα καὶ χρη-*

των τινὸς πορισμοῦ. διὸ καὶ κατὰ χρόνους τακτοὺς οἱ ταύτης ἑφο-
ρεῖαν διαδεχόμενοι γράμμασι βασιλικοῖς ἀνανεοῦντες αἰεὶ διετίλουν
τὴν δόσιν τοῦ κλήρου etc. quorum summa est, Catanem, qui sub
Andronico iuniore princeps Phocaeae erat, eum principatum ob-
tinuisse hereditario iure transmissum a suis maioribus, quibus
illum imperator proavus Andronici iunioris (fuit is Michaël Pa-
laeologus prior) certis legibus in feudum, ut loquuntur, conces-
sisset. quare quoties in eo principatu filii patribus succederent,
diploma imperatoris impetrare illos oportebat, quo in istius dy-
nastiae legitimam possessionem mitterentur. ita ibi Gregoras.
Ducas autem c. 20 Hist. p. 89 ed. Reg. sic habet: ἐν ταῖς ἡμέραις
δὲ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, τοῦ πρώτως βασιλευ-
σαντος ἐν Παλαιολόγοις, ἤλθον τινες Ἰταλοὶ αἰτοῦντες τὸ ὄρος
(agit de monte Phocidis) δοθῆναι αὐτοῖς, καὶ λαμβάνειν κατ' ἔ-
τος τὸ συμφωνηθέν. imperante Michaële Palaeologo, eo qui pri-
mus in domum Palaeologam imperium intulit, venerunt quidam
Itali petentes montem Phocaeae sibi dari sub pensatione annui
tributi. haec Ducas, qui quamquam hic non nominat istos Ita-
los, paulo inferius tamen indicat eos e gente Catanea fuisse, dum
scribit ἦσαν δὲ οἱ ἐκθέντες τῆς πόλεως (νέας Φωκαίας) κηρύτορες
ἐκ τῶν Κατανέων Γενουῖται, Ἀνδρέας καὶ Ἰάκωβος etc. erant
autem memorati urbis novae Phocaeae domini e Cataneis Ge-
nuenses Andreas et Iacobus, posteri videlicet illorum aut illius
qui cum Michaële Palaeologo priori de montis Phocaeae dominio
transegerat. unde intelligitur hunc cuius meminit hoc loco Pa-
chymeres, qui primus montem Phocidis beneficio imperatoris ob-
tinuit, Manuëlem Cataneam fuisse vocatum, filium Zachariae Ca-
tanaeae sive Catanei. reperimus et Catelusios vocatos; nam qui
multi in historiis ceterioris aetatis Catelusiorum appellatione me-
morentur, ex eadem cum Cataneis esse familia certo colligitur ex
collatione variorum locorum Villanii, Laonici et aliorum histori-
corum qui res quingentorum retro annorum scripto complexi sunt.
nec nova res est mutari aliquid in nominibus magnarum domum,
cum olim sciamus Cloantos in Cluentios, Lamos in Lamias, Clau-
sos in Claudios et Clodies, Hortensios etiam in Hortalos transisse,
nullo id in argumentum trahente familiae diversae; ut omnittam
similia plurima passim observata in memoria recentiorum adeoque
hodie vigentium stirpium. non enim his immorari locus aut prae-
scriptae brevitatis sinit modus, quem quidem iam excessisse me
paululum sentio, scilicet officio elatum grati animi erga familiam
nobilissimam, cuius vetera illustrissimaque extant erga meam pa-
triam Galliam fidei benevolentiaeque non vulgaris monumenta.
Rufus quippe, alius Rufinus, Cataneus, cognomento de Volta, P 475
Philippi Augusti Galliae regis archithalassus fuit, et eum post ex-
pugnatam Acconem deportavit in Apuliam, ut Rigordus docet in
libro de Gestis Philippi Augusti p. 142. Salvator etiam Vitalis in

Chronico Corsicae tradit, in expeditione S. Ludovici qua cepit Pelusium, unum ex eadem stirpe Cataneorum de Volta inter duces exercitus fuisse. anno item Christi 1396, cum Genuensis res publica in gravi suo periculo necessarium censuisset subiicere se imperio Caroli VI regis Galliae, missus ad illum communi consilio Damianus Cataneus summa prudentia parique felicitate negotium confecit, relato domum ex regia gratia titulo atque honore mareschalli Franciae. perseveravitque affectus in posteris non sine mutuae regum benevolentiae signis illustribus; quale fuit quod Ludovicus XII, solempni pompa Genuam invectus, villam Laurentii Catanei eius invitatu humanissime visit, delectatum se hospitio gratissime praeferens. quare in occasione legationum ad reges Franciae Catanei a Genuensibus plerumque, ut ibi gratiosi, legebantur. sic anno 1499 Christophorus, anno 1511 Thomas Catanei, anno 1513 alius item Cataneus, legati Genua in Galliam venisse reperiuntur.

v. 12. *aluminis fodinae*. quis hic labor esset et quantum ex eo lucrum, discimus ex Duca, qui domicilium se habuisse in ista nova Phocaea profitens, quae refert spectasse oculis creditur. *ἐν τῇ Φωκίδι τῇ κατὰ τὴν Ἰωνίαν ὄρος ἦν ἐν ᾧ μέταλλον στυπτηρίας ὑπάρχει· καὶ ὁ λίθος ἅπας τῆς ἀκρωρείας πρὸς προσομιλήσας, εἰτα ὕδατι, ὡς ψάμμος γίνεται. τὴν δὲ ἀπὸ τοῦ λίθου γενομένην ψάμμον εἰς λέβητα βάλλοντες σὺν ὕδατι, καὶ κατὰ ζέοντος οὐ τῶσον, ἢ βληθεῖσα ψάμμος διαλύεται· καὶ τὸ μὲν παχὺ καὶ οὐσίαιδες αὐτῆς ἐν τῷ ζωμῷ μένον ὡς γάλα τυρώδες, τὸ ξηρὸν καὶ γεῶδες αὐτῆς ἔξω βίπτουσιν ὡς ἄχρηστον· τὸν δὲ ζωμὸν εἰς σαφὰς πεντάσαντες ἄχρηστους ἡμερῶν τεσσάρων παραδρομήν, εὐρίσκεται ἐν τοῖς ἀκροῖς τῶν ὑποδόχων ἀγγείων πεπαγομένος ὁ ζωμός καὶ ὅπερ ἀνγλῶν ὁμοίως κρυστάλλῳ etc.* hoc est ex versione Bulialdi: *in Phocide, quae Ioniae adiacet, mons erat metalli aluminis ferax; cunctique lapides, qui in vertice montis, in ignem primum, postmodum in aquam missi in arenam comminuuntur. haec ex istis lapidibus collecta in cacabum aqua mista demittitur, ac ubi parum aqua iniecta ferbuit, arena liquefit. quod densum est eius, offae simile, ad modum lactis in caseum coagulati servatur: quod durum et terrestre, ut inutile abiicitur. offa vero illa in vasa diffusa per quatuor dies in eis subaidit; posteaque circa oras summas vasorum concreta splendensque ad instar crystalli reperitur etc.* satis enim haec sunt ad indicandum istius hic memorati laboris modum. quaestiones porro distractionis huius mercis causam Ducas mox memorat, quod alumen tincto-ribus necessarium sit. *Ἰστέ δὲ ἀναγκαῖον χρῆμα θευσιποιοῖς. quae confirmant id quod noster paulo inferius scribit: inde siquidem vim inferre magnam illi (Genuenses) conseruant istius mercis (aluminis) vendibilis in primis, quoniam plurimus, prout hodieque cernitur, eius usus est in pannis e lana texta colore va-*

rio succandis. his omnibus addo Cataneorum imperitantium Phocaeae mentionem etiam extare apud Cantacuzenum l. 2 c. 29 p. 290 ed. Reg. ubi eandem, ut apparet, rem narrans quam superius retulimus e Gregora, Mitylenes videlicet occupationem per Cataneos Phocaeae regulos factam, in eo videtur a Gregora discrepare, quod factum id Dominico Cataniae Andreae filio tribuit, non autem ipsi Andreae et Iacobo eius fratri. verba Cantacuzeni haec sunt: ἡγγέλτο ὡς Δομνίκος ὁ Ἀνδρέου τοῦ Κατανία, ὃς τῆς νείας Φωκαίας ἤρχε βασιλεὺς παραδόντος κατὰ χάριν, τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἀποθανόντος κληρονόμος τῆς οὐσίας καταστάς, πλούσιος δὲ ἦν, τοῖς χρήμασι φουσηθεὶς Ἀλσβον διανοηθεὶς τῶν Ῥωμαίων ἀφελόμενος ἰδίαν ἐαυτοῦ περιποιήσασθαι ἡγεμονίαν etc. quae ibi pergit narrare, quibus egregie confirmantur quae de Phocaeae dominis beneficio imperatorum Palaeologorum Cataneis diximus, necessario ad supplendam in hoc loco nostrae historiae ἀνδραπόνησιν Pachymeris, familiae nomen omittentis in memorando Manuële Zachariae filio, primo Phocaeae possessore ex concessione Michaëlis Palaeologorum primi Augusti.

P 476

p. 421 v. 14. Vocem ἐνσχευασάμενοι ex margine in contextum intuli, expuncto νηῖσάμενοι, verbo nihili.

p. 429 c. 2. Quae hoc cap. narrantur de Maria regina Bulgariae in avunculum imperatorem, odio pacis ecclesiarum ab eo procuratae, concitare Sultanem Syriae cogante, facile ostendunt pravum schismaticorum animum; uti et quae capite sequenti, et deinceps narrantur, quam crudelis impia facinorosa haec mulier fuerit demonstrant; quare illa protectrice schismatici rebelles gloriantur licet, digno patella operculo.

p. 436 c. 5. Quae hic narrat Pachymeres, se adhibitum ab imperatore ad clam explorandum ecquid Theodosius monachus, si Antiochenus patriarcha fieret, obstiturus esset negotio conciliationis ecclesiarum, rem illam ex Augusti sententia gessisse, ostendunt hunc nostrum, etsi tacito iudicio animi schismati faveret, ut multa demonstrant huius historiae loca, tamen imperatoris consiliis eius generis haud palam adversatum. immo suspicari forte non immerito possemus eum vivente Michaële vere et ex animi sui sententia favisse paci, sed eundem historiam deinde hanc scribentem sub Andronico, qui se iterum a Romana ecclesia abscidit rescissis paternis actis, servisse temporis revolutum in familiares errores.

p. 440 v. 13. ex canonibus quondam a Sisinio perlatis, non est hic Sisinius ille antiquus Constantinopolitanus patriarcha, qui anno Christi 426 Attico successit, ut narret Socrates l. 7 c. 26, sed alius, ut apparet, longe posterior, qui anno Christi 995 Nicolao Chrysobergi suffectus est. nam hunc Ioannes Curopalates

in Hist. ad ann. mundi 6503 testatur canones de matrimonio sanxisse.

v. 18. *gradus affinitatis*. Anna filia Michaëlis Augusti, sponsa destinata Michaëli despotae, quarto consanguinitatis gradu contingebat Annam alteram, filiam sororis patris sui, nuptam Nicephoro despotae, Michaëlis despotae germano; et quia Nicephorus et Anna coniuncti matrimonio pro uno censebantur, etiam Nicephoro et consequenter Michaëli eius fratri totidem affinitatis gradibus admovebatur. porro Michaël Annae uxori sui fratris affinitatis gradu secundo iungebatur, quia suo germano eius viro secundo consanguinitatis gradu iunctus erat. affinitatis quippe gradus, ut theologi et iuris Canonici consulti haec tractantes docent, pari passu sequuntur gradus consanguinitatis. ut ergo consanguinitatis primus gradus est qui parentes inter et liberos intercedit, secundus fratrum ad fratres, tertius fratris sororisve filiorum ad patruos avunculos amitas et materteras, quartus consobrinatorum ad consobrinos, ita et affinitatis numerantur totidem; quales revera in hac filia Michaëlis Augusti respectu sponsi ei destinati Michaëlis despotae numerabantur. unde ex hac parte, ut ait historicus, quatuor erant *συνοικετόν* aive affinitatis gradus, ex parte vero sponsi ipsius Michaëlis despotae respectu fratris eius Nicephori et eius coniugis Annae natae ex sorore Michaëlis Augusti, duo; quia ut consanguinitatis gradu secundo connectebatur frater fratri, ita secundo pariter affinitatis gradu coniungebantur levir et fratria. haec mens huius loci est; circa quem notanda venit duplex Graecorum illius temporis a Latinis hodiernis discrepantia. prior est quod, ut hinc apparet, apud Graecos tunc affinitas affinitatem pariebat, cum in usu iam ecclesiae Latinae nihil prohibeat quominus aliquis ducat uxorem sororem uxoris fratris sui: altera quod in numerandis cognationis et affinitatis gradibus parentes nunc non imputentur, sed primus gradus constituatur in fratribus, cum, ut numerat hoc loco noster, necesse sit primum gradum respectu patris ac matris poni, secundum respectu fratrum ac sororum. sic enim tantum Nicephorus despotae, qui filiam sororis imperatoris in matrimonio habebat, ab ipsius imperatoris filia quarto affinitatis gradu distare poterat, prout hic dicitur.

p. 448 v. 22. *quando ducente Isaacio Augusto* etc. rem hic indicatam fuse narrans Georgius Acropolita (*Historiae eius* c. 11 p. 10 ed. Reg.) in summa docet Isaacium Augustum in Belgaros, qui auctore rebellionis Asane a se defecerant, expeditione suscepta, Asanem cum praesidiis arta obaidione cinxisse intra oppidulum Strinobum dictum, *ἑνός τοῦ πολέμου οὗ διὰ τὸ ἔσσεσθαι Σερβλοφός*. videtur amplificata deinde ab Asane victore haec civitas, quippe quam noster Ternobum vocans, regiam Bulgariae urbem fuisse non semel indicat. . pergit Acropolita dicere, cum

in extremo discrimine res Asanis et Bulgarorum essent, quos ne in Isaacii Angusti potestatem mox venirent nulla rea prohibere humanitas poterat, exisse ab urbe obsessa quendam specie transfugam, qui trepide imperatori nuntiaret mox irrupturos in eius castra maximo numero Scythas; quo ille indicio percussus nocte repente obsidionem solvens fugit ab oppido postridie dedendo, et eiusdem proditoris etiam in fugae via consilium fraudulentum sequens se suosque coniecit in angustias, ubi mox plurimi a paucis misere oppressi sunt Bulgaria, qui ex composito in circumventos irruentes Romanos plerosque caedunt, imperatore cum non multis aegre se in tutum recipiente, omni apparatu et imperatoria suppellectili hostibus relicta. οἱ δέ, αἰτ Acropolita, διασωθέντες μετὰ τοῦ βασιλέως γυμνοὶ τὰ ἦσαν καὶ ὀλίγοι πάνυ. ἐντεῦθεν ἐφυσιώθη τὸ τῶν Βουλγάρων φῦλον λείαν πολλὴν ἐκ τῶν Ῥωμαίων κερδῆσαν, ἀλλὰ δὴ καὶ ἐκ τῶν βασιλικῶν παρασήμων τὰ τιμιώτερα· τὰς τε γὰρ τοῦ βασιλέως πυραμίδας ἀνελάβοντο καὶ φιάλας τῶν ἐπισήμων καὶ χρῆμα εἰς πλῆθος καὶ αὐτὸν δὴ τὸν βασιλικὸν σταυρὸν etc. haec sunt quae noster hic vocat *ipsa insignia imperii*. in quibus quod τὰς τοῦ βασιλέως πυραμίδας *imperatoris pyramides* Acropolita numerat, lucem accipit ex alio eius loco, Hist. c. 40 p. 36, ubi de Theodoro Angelo imperii insignia deponente sic scribit: τὰ μὲν γὰρ ἱερῶτα πέλιδα ἀπεβάλλετο καὶ τὴν περιμάργαρον πυραμίδα, εἰς ἣν καὶ λίθος ὑπερκάθηται κόπκινος, βασιλικά ταῦτα σύμβολα. hoc est ex versione doctissimi interpretis: *namque rubri calcei dimissi, et unionibus interstincta pyramis, super quam*

c. 10 et 11. Quae hic narrantur de Vecco libere causam pauperum iniuste oppressorum agente cum Augusto, a quo ea occasione pessime tractabatur, palam ostendunt quam ille vir alienus ab omni adulatione fuerit, et quam certum sit, ea quae pro ecclesia contra Graecos schismaticos egit dixit scripsit, purgata videri debere a suspitione fuci ac fraudis. de stauropégiis fuse agimus in Glossario, ubi et vide de Colybis capitis 12.

p. 458 v. 13. *ne neutiquam passurum addi symbolo* etc. P 478 nunquam exegerunt Latini a Graecis ut particulam et ipsi *filioque* symbolo Nicaeno adderent, modo fidem ipsam processionis Sancti Spiritus ex patre et filio tenerent, et Romanam ecclesiam faterentur non peccasse cum ad declarandum expressius dogma verbum illud *filioque* symbolo addidit. haec duo si praestent, qui e schismate Graecorum redeunt, nihil aliud ab iis requirendum sanxit etiam Clemens VIII, cuius ea de re decretum memini me legere apud Possevinum in Apparatu. vide quae superius annotavimus ad c. 11 l. 5. nihil ergo mirum si Michael imperator gnarus quid vere Latini peterent, et videns spargi a schismaticis in populum vanos metus, quasi iussurus statim papa foret ut in

omnibus Graecis ecclesiis symbolum deinceps cum additione vocum vocabulo *filioque* acivalentium cantaretur, praemunit animos, profitens se nequiquam id passurum. consentaneae his et Graeci loquuntur in concilio Florentino sess. 25 p. 508 ed. Reg. τὸ τῆς προσθήκης, ἡμεῖς οὐ δεξιόμεθα πώποτε ταύτην, ἀλλ' ἐγγράψωμεν ὑμῖν ἔχειν ταύτην ἐν ταῖς ὑμῶν ἐκκλησίαις, οὐ μὴν ἐν ταῖς τῆς ἀνατολῆς. καὶ λέγομεν ὅτι ἀνάγκης κατεπειγούσης ἀνεπιτύχεται τὸ σύμβολον· καὶ οὐ λέγομεν τὴν ἐκ τοῦ υἱοῦ φωνήν ἢ ἑτέραν πίστιν ἢ προσθήκην τινά, ἀλλ' εὐσεβῆ, καὶ σαφηνείαν τοῦ ἡμετέρου συμβόλου. καὶ εἰσι τὰ σύμβολα ἀμφοτέρω εὐσεβῆ, καὶ ἀμνοσημένα λέγεσθαι ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ, καθὼς ὑμεῖς λέγετε, καὶ ἐν τῇ ἀνατολικῇ, καθὼς αὐτοὶ ἡμεῖς λέγομεν. καὶ οὕτω γινέσθω ἡ ἔνωσις. *de additione: nos illam nunquam admittimus, sed eam vobis in vestris ecclesiis habere permittimus, non autem in Orientalibus; dicimusque symbolum a vobis explicatum necessitate cogente; et vocem illam ex filio non esse aliam fidem aut aliquod additamentum, sed piam et nostri symboli explanationem; et esse utrumque symbolum pium et eiusdem sententiae, ut in ecclesia Romana recitetur sicut vos dicitis et in Orientali ut nos ipsi dicimus, atque ita faciendam unionem.*

p. 460 v. 8. οὐ προΐσχετο ὅλως αὕτη τῶν ἱερῶν πραγμάτων ἀνάξιον. hinc apparet exiatis Graecos in formula abdicationis aut depositionis alicuius ex episcopali dignitate necessario, ut valida censeretur, exprimi debere, eum qui deponitur indignum eo loco et ineptum officio esse. quae causa fuit Nicetae episcopo Hieracleensi misso a synodo ad Arsenium patriarcham, postquam is ab ecclesia fugiens in monasterium recesserat, ut ab eo cessionem patriarchatus exigeret, causa, inquam, haec ei fuit instandi ut in formula abdicationis, quam Arsenius libenter dabat, exprimeretur indignum eum sacerdotio fuisse, ἀνάξιον τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας, idque εἰς τὸ τῆς παραιτήσεως εὐλογον, ut videretur idonea cessionis causa, prout narratur a nostro p. 115 v. 5.

p. 461 v. 19. *is erat tunc Urbanus.* demonstrabimus inferius l. 3 c. 10 in Chronico, ad annum 1279, non Urbanum tunc fuisse papam, sed Nicolaum III, ut memoriae aut calami lapsus hic agnoscendus sit, errore tamen in omnia exemplaria diffuso.

p. 467 v. 5. δῶρα μὲν δέκτο. sumpta haec ex Homero *Ilad* β v. 420: ἀλλ' ὅγε δέκτο μὲν ἱερά, πόντον δ' ἀμέγαρον ὄφειλεν. unde et correximus quod in ms vitiose legebatur ὄφειλεν.

P 479 p. 469 v. 17. *oraculum inesculptum marmori etc.* hoc oraculum Gregorās describit l. 5 p. 67. nos hic illud ex margine codicis Barberini representamus cum nomine auctoris a Gregora taciti, etiam paulo auctius. nam haec verba καὶ τὸ παρ' Ἡρακλείου πολλῶνιον apud Gregoram non comparant.

Οὗτος δ' χρησμὸς Πανσάνου προέδρου.

Τῆς δὲ πόλεως Τράλλων τὸ κάλλος χρόνοις ἐστίται σβεννύμενον. τὸ δὲ πολλοστὸν ταύτης καταλειφθὲν ἐν υστάτοις ἐκφοβηθήσεται) Gregoras legit ἐκβοηθήσεται) ἔθνει ἀνάρχω, ἀλωθήσεται (Gregoras ἀλώσεται) δὲ οὐδαμῶς. εἰτα ἀνακαινισθήσεται παρὰ δυνατοῦ Νικανύμου, ὃς ὀκταπλῆν ἀγλαῶς ἐνάδα (Gregoras ἐννάδα et in margine ἐννεάδα) βιώσει δίσκων, καὶ τρεῖς ἐπτά κύκλων πόλιν Ἀτάλου λαμπρυνεῖ, καὶ τὸ παρ' Ἡρακλείου πολλύνιον· ὃ καὶ πόλεις ἐσπέραι ὑποκύνουσι, καὶ ἀγέρωχοι ὑποκλιθήσονται παιδικῶς.

Hoc est oraculum Pausaniae praesidis.

Urbis vero Trallium decor temporibus erit extinctum. tennes tamen eius reliquiae in ultimis exterrebuntur a gente sine principatu: at nequaquam capientur. renovabitur autem a potente cui a victoria nomen. qui octuplex splendide novenarium vivet discorum, et ter septem orbium civitatem Attali illustrabit, et quod ab Heraelio oppidulum; cui et urbes Occiduae subiacebunt, et feroces subiiciuntur pueriliter.

Verti, ut in oraculis fieri debet, κατὰ πόδα, ad verbum, singulos exprimens apices. iudicium de ipso vaticinio, verumne sit an fictum, quod suspicatos et Pachymerem et Gregoram video, tum si verum, quo eius ἀπόβασις pertineat, lectori relinquo integrum.

p. 470 v. 7. *in fatis erat.* vide quae notavimus ad p. 104 v. 25 et p. 139 v. 18, item ad p. 229 v. 8; quibus haeticam doctrinam fatalis necessitatis liberum arbitrium perimentis rescimus, si forte hic illam scriptor schismaticus indicatam vellet.

p. 478 v. 28. *edicti sententia.* videtur hoc edictum imperator inchoasse ab illis S. Gregorii Nazianzeni verbis quae sic in oratione contra Eunomianos leguntur p. 195 et 196 ed. Graec. Basileens. *μνημονευτέον γὰρ θεοῦ μᾶλλον ἢ ἀναπνευστέον.* quod deinceps hic historicus culpatur orthodoxum patriarcham Veccum, quia is scriptis refellere schismaticos sit aggressus, schismaticae logiginis succus est, nullo satis specioso tectorio lividam malignitatem velans. itaque oblitus quam magnifice antea praedicaverit nobilem et liberam Vecci indolem ab omni adulandi servitute diiunctissimam, nunc, si superis placet, eum exhibet Persa quovis abiectiorem in assentando, prodigum titulorum, et nihil sibi facientem reliqui in extollendo honoribus indebitis Ephesinum, cuius opera egeret, antistitem, quo ita sibi eum devinceret. *scribit*, inquit p. 479, *ad Ephesinum, eumque, ut ipsa inscriptione demeretur, non simpliciter λερωτάτον, qui solet titulus episcopis tribui, sed παντερωτάτον in fronte literarum nuncupat.* ita Pachymeres; qui videtur haec scribens nunquam legisse librum in Graecia notissimum, Liturgiam Chrysostomi. in qua sacerdos celebrans voce sublata dicit *μνήσθητι, κύριε, παντερωτάτον μη-*

τροπολίτου ἡμῶν τοῦ δεῖνος: *memento, domine, πανιερωτάτου metropolitae nostri N.* et iterum mox τοῦ δεῖνος πανιερωτάτου μητροπολίτου ἢ ἐπισκόπου ὅστις ἂν ᾖ, *N. panhierotati metropolitae aut episcopi, quicumque sit.* quodsi sacerdotem facientem ad aram, et in sacro ornatu Christi personam repraesentantem, non dedecet πανιερωτάτου deferre titulum cuilibet episcopo, quia patriarchae privatas literas ad Ephesinae antiquissimae et honoratissimae sedis antistitem danti putet vitio vertendum si tali eum P 480 titulo compellaverit? ergo alia quidem schismatici obiciant Vecco, si habent: *αὐτῇ γὰρ ἡ μήρινθος οὐδὲν ἔσκασε.*

p. 482 v. 18. *enimvero scandalorum* etc. satis audacter, ne dicam impudenter et impie, schismaticus hic scriptor sanctos ecclesiae patres *scandalorum magnorum* causas dedisse ait, dum sacrum dogma de processione Spiritus Sancti ex patre per filium, hoc est simul etiam ex filio, recte et orthodoxe explicant. quanto sapientius faceret, si cum Vecco, quem hic immerito culpatur, exerentem se veritatem, quam prius ignoraverat, admitteret, et cum Latinis profiteretur rem a suis ipsis Graecis patribus, ut fatetur ipse quoque, manifeste traditam.

p. 484 v. 16. *illi ergo ambo soli gloriam* etc. quod hic vides laudari pertinaces in schismate usque ad perpetiendam effusionem oculorum, imputa vitio historici palam, ut dictum est, schismati addicti. et pertinere huc puta sapiens effatum Sancti Gypriani, haereticos, qui pro sui erroris defensione dira morte-ve patrentur, non gloriam martyrii mereri, sed poenam laere perfidiae.

p. 496 v. 27. Constantinum Acropolitam a patre magno *logotheta acceptum.* videri poterit cuipiam Georgium Acropolitam magnum logothetam hoc tempore iam fuisse mortuum. id enim ex duobus hic positis potest astrui. prius est Constantinum hunc avarum se a pace ecclesiarum palam tulisse; quod non est verisimile facturum eum, si pater eius, pacis eius quasi auctor et studiosissimus, viveret. alterum, imperatorem Constantino succedentem eo nomine rem ad patrem iuvenis non detulisse et ei filium castigandum non commisisse. sed ad primum dicimus mirum non esse Constantinum a patre dissensisse, cum superius Pachymeres docuerit in singulis ferme tunc familiis paria contigisse. certe in ipsa imperatoria videmus Eulogiam Michaelis Augusti germanam carissimam palam in ipsum ob pacem factam insurrexisse, et alios consanguineos etiam usque ad carceres excaecationes et necem ipsam pertinaces in schismate fuisse. ad secundum respondeo forte abfuisse tunc ab aula Georgium magnum logothetam, legatione aliqua vel provinciali praefectura alibi uspiam detentum. supervixisse porro illum Michaeli, et ab Andronico propter legationem ad papam et ad concilium Lugdunense

pro causa pacis obitum in carcerem coniectum, disertissime tradit idoneus auctor Demetrius Raüles Cabecas ex Plethone Gemisto, qui videre potuit quae dicit, cum Constantinopoli sub Michaële et post hunc sub Andronico vixerit, etiam a Pachymere memoratus, vide quae notavimus ad p. 314 v. 2.

p. 496 v. 5. *in Acropolita quidem ulciscendo iram in potestate habuit.* scio visum iri cuiusdam Graeca illa καὶ πειττων τῶν κατ' ἐξέινον τὸν θυμὸν ἤγχε non id quod sonat versio, sed quasi contrarium sonare. verum adversativa quae mox sequitur, τῷ δὲ Μουζάλωνι καὶ Μαν χολούμενος, hoc intelligi quod expressimus in prioribus verbis indicat, quantumvis illa huc invita pertrahantur, plane siquidem significare vult auctor diverso ac fere contrario modo se gessisse Augustum cum duobus hisce, Constantino Acropolita et Theodoro Muzalone; quare diserte affirmans effusam in hunc ab eo totam acerbiter iras, hoc ipso necessitate nobis imponit intelligendi mitius egisse cum altero, et in eo multando iracundiae fraenum attraxisse, utcumque id non clare archetypa expriment. quamquam si quis penitus introspiciat, confido deprehensurum etiam ad expressam a nobis sententiam Graeca satis posse accommodari *).

p. 498 v. 18. *ad Montem Nigrum.* supplevi ad illa Graeca P 481 πρὸς τὸ μέλαν vocabulum ὅρος montem. erant enim in Monte Nigro monachi plurimi, et ad capessendam monasticam professionem accommodatus ille locus. itaque illic monachus olim vixerat Germanus postea patriarcha, ut noster docet p. 280 v. 9. Theodosius item princeps, deinde patriarcha Antiochenus, ut habetur l. 5 c. 24. poterat et ad τὸ μέλαν subintelligi σχῆμα, quod vestis monachorum per Orientem nigra esset: sed verbum καταφύσιν commodius refertur ad locum quam ad vestem. nec obstat coniecturae quod hic dicitur, exactum a Cotanitza (haud dubie ab Augusto) ut statim vestem sacram indueret. nam hinc potius apparet petitam nomine Cotanitzae ab imperatore facultatem eundi ad Montem Nigrum: sed hunc veritum ne is sic dimissus alio abiret, exegisse ut statim se alligaret monastica professione sacro habitu inflato. quod ille nil recusans fecit.

p. 505 v. 20. *ut imperator cum suis... anathemati subii-cerentur.* recitatur ab Odorico Raynaldo haec excommunicationis in Michaëlem Palaeologum sententia ad annum 1281. ubi quamquam culpatur Palaeologus quod pacta ex fide circa concordiam ecclesiarum non explesset, haud tamen facile adducor ut credam, quod illic vir ille doctissimus videtur opinari, culpam imperatoris in eo sitam, quod, sicut promiserat, non effecisset

*) cf. Obs. ad Andronic. l. 2 c. 1.

ut Graeci particulam *filioque* symbolo adderent. non enim reperimus id ab eo exactum aut ipsum recepisse; annotavimusque superius ad c. 15 huius libri, ecclesiam Latinam satis habuisse, si Graeci dogma ipsum processionis Spiritus Sancti etiam ex filio profiterentur, et Latinos agnoscerent iusta ex causa declarationis expressioris verbum illud symbolo Nicaeno addidisse, non precipiendo ut ipsi pariter illud adderent. fuere autem alia quibus merito suspectus aut etiam convictus fictionis videri potuit Palaeologus; puta vexationes Vecchi orthodoxi patriarchae, quae illum ad ultro abdicandam dignitatem coegerunt, narratae a Pachymere hoc libro a c. 10 ad 14. et quod aut nescivit aut dissimulavit noster, coniuratio imperatoris Michaëlis cum Siculis et Petro rege Aragonum contra Carolum Apuliae et Siciliae regem a sede apostolica probatum, cuius Gregoras meminit et alii temporum illorum scriptores relati in Annalibus Ecclesiasticis ab Spondano et Raynaldo ad annum 1280 et sequentem. quo pertinet quod istam in Michaëlem excommunicationis sententiam perlatam instantem Carolo rege historici rerum illarum memorant, ut ibi licet videre. cogitasse autem Palaeologum hoc suae damnationis nuntio perculsum cuncta quae pro concordia ecclesiarum hactenus egerat rescindere, quod hic noster affirmat, non est prorsus inverisimile in homine quem apparet politicis maxime rationibus et meta-insensae sibi potentiae Caroli regis ad istam tractationem adductum tamen id eum non fecisse testatur hic noster. et ipsi Graeci schismatici persuasum habuerunt ipsum usque ad mortem in fide concordiae perstitisse; quae causa ipsis fuit eum honore sepulturae fraudandi.

p. 521 v. 16. *Acropolita magnus logotheta dum viveret.* haec indicant scripsisse ista Pachymerem sub Andronico, et quidem multis annis post mortem Michaëlis Augusti. nam Georgius Acropolita mortuus est in carcere, in quem coniectus fuerat ab Andronico sub initium eius imperii, quod schismaticis assentiri nollet, in eoque constans perseveravit per plures annos, repudiata libertate et restitutione in integrum oblata ei ab imperatore
P 482 si deficere a communione Romana vellet, in qua denique diem obiit confectus aerumnis dei causa toleratis. vide quae superius notavimus ad c. 28 l. 4.

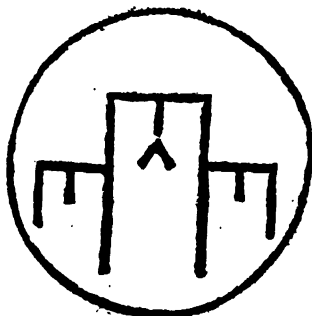
p. 531 v. 15. *τὴν ψυχὴν ἀπλήσιν.* post haec Vatic. cod. haec subiungit: *ὁ μηδὲν τὸ παρὰ πᾶν πᾶν τεθνήξασθαι προσδοκῆσας, διὸ καὶ ὄρκους τοῦς ὄνομα θεοῦ φέροντας εἰς οὐδὲν ἐλογίζετο, καὶ ἀδικίαν καὶ φόνους καὶ τιμωρίας ὡς πᾶν πᾶν πᾶν ἤγειτο· ὁ μὲν ἔκτετο νεκρὸς, καὶ δάκρυσι τῶν οἰκείων ἐβόητο* qui nunquam se moriturum crediderat, ideoque iuramentum dei nomen ferentia nihili duxerat, iniurias vero, caedes et supplicia saeva, quasi non iis homines sed culices laederentur, excrucietur.

is tamen iacebat mortuus et lacrimis domesticorum rigabatur, haec cum in neutro codicum optimorum reperiantur, non putamus esse Pachymeris, sed interpolatoris et paraphrastae, quem scimus et alia praeter auctoris mentem inseruisse. moderatior est enim noster historicus quam ut sic atrociter insultasse putandus sit mortuo principi, cuius bona malaque libere, sed citra malignitatem in hac historia expressit. magna et vera laus est Michaëlis Palaeologi inter multa, quae nec dissimulari nec probari possunt, perperam facta, pacem et concordiam ecclesiarum indefesso ad extremum studio ursisse. et merito eum hac praecipue re Ioanni Batatzae praecelluisse Georgius Metochita affirmat oratione prima historica. ait ibi eum magna spe generosae indolis, cum cura peculiari ad summa quaeque educatum sub Ioanne Batatza, non parvo etiam ipsius principis favore, *πᾶν ἐν ἀριστοβουλαις καὶ ἀριστοκρατείαις κατ'ὀρθωμένον αὐτῷ cuncta eius rectissime consulta optimaque acta imitando expressisse, καὶ ἐκμαγεῖον γεγενῆσθαι τῶν τούτου πλεονεκτημάτων et ad vivum expressam imaginem evasisse decorum illius*. mox addit eundem Ioannem longe a Michaële superatum, praesertim eo quod, quam ille solum cogitaverat et mentione dumtaxat prima informaverat ecclesiarum pacem, hic consilio conatu perseverantia denique peregit, et factam, quoad in vita perstitit, tenuit. quare totis habenis albas idem Metochita eloquentiae quadrigas in eius laudes velut in campum rhetorum Marathonium admittit, οὗτος, inquiens, ὁ κλεινὸς ἐν αὐτοκράτοσι Μιχαήλ, τὸ μέγα τῆς ἐώας καὶ ἐσπερίου λήξεως ὄνομα, μᾶλλον δὲ τῆς οἰκουμένης τετραμερείας, τὸ φοβερόν καὶ ἀγανκλῆς περιθρύλλημα, ὁ τὴν εὐσεβίαν ἀρραγῆς, ὁ θειμὸς τὴν πρὸς Θεὸν πεποιθήσιν καὶ ἀδίστακτος, ὁ παρ' ὅλον αὐτοῦ τὸ βίωσιμον πρόβλημα τὴν εὐκρινῆ πίσιν ποιούμενος καὶ ὅσα τῆς ἀμωμότητος πίστεως σύμβολα πρὸ παντὸς ἔργου πρὸ παντὸς διανοήματος καὶ βουλεύματος ἐν παντὶ τρόπῳ τε καὶ καιρῷ, ἐν ταύτῃ τῇ καθισθῆναι καὶ ἀναστῆναι καὶ μέχρις αὐτοῦ τοῦ τυχόντος κινήματος ἢ βαδίσματος, ἢ ἀπάματος φρενί, ὁ μεγαλόνονος ἄνθρωπος καὶ σὺράνιος, ὁ μεγαλουργὸς καὶ μεγαλεπήβολος, ὁ Κομνηνοφυνῆς Παλαιολόγων βλαστός, καὶ σύμπαν ἀξιοθαύμαστος. *inchitus in imperatoribus Michaël, magnum Orientalium et Occiduorum tractuum nomen, aut potius quatuor mundi cardinum terror et gloria, pietate constantissima, fiducia in deum ardente pariter et immutabili; qui per totam vitam scopo illustri sibi proposito fidei sinceræ, cuncta quæ ad hanc conducere, quæ illam quomodocumque referrent, prae omni opere cogitatione consilio, omni modo et tempore, sedendo, surgendo, in omni motu ac passu spectavit amplexusque est. indefessa mens, magnorum homo sensuum, coelestis, magna operatus, ingentia conatus; Comnena mixtus stirpe Palaeologorum surculus, plane admiratione dignus*. haec ibi Georgius Metochita; quæ nos encomia

688 OBSERVAT. PACHYMER. LIB. II. NOTAE.

laudati auctoris, orthodoxi quippe confessoris, qui tetrum a schismaticis carcerem pro fide apostolica Romana multis annis usque ad mortem invicta constantia sustinuit, mortuo imperatori nostro pro funebri laudatione impendimus, sic prout possumus ἀντιστοιχούντες compensantes conviciorum plaustra, quae passim in eum effundunt Graeci schismatici et Latini haeretici, perfectam ab eo ecclesiarum Orientalis cum Occidua conciliationem livore Satanico indignantes.

P 483 p. 532 v. 2. *sigillum quod adhibere obseignando conseruat*: codex Barberinus formam effingit huius characteris in hunc modum.

praeter eam porro quam affert hic Pachymeres huius *III* triplicem rationem, ex divina praenotione exitus Michaelis Palaeologi petitam, fuisse aliam oportuit in mente ipsi Michaeli, utique ignaro diei ac loci suae mortis, cum eam ultro ac libens assumpsit. pariter equidem eum per istud tertio repetitum *III* voluisse indicare id quod initio huius libri monuimus, esse se Palaeologum non ex patre solum sed etiam ex matre, ac propterea maiori litera *III* in medio posita se ipsum repraesentasse, aliis duabus a dextra et sinistra parentem utrumque significantibus. nam Palaeologum significare ista *III*, indicat litera A in ventre medii posita.

PETRI POSSINI E. S. I.

OBSERVATIONUM

PACHYMERIANARUM

LIBER III.

CAPUT I.

De nominibus mensium a Pachymere usurpatis.

Quas noster historicus, praeter morem usumque caeterorum, in P 485 mensibus appellandis novat, ea etsi videri poterant ad grammaticam pertinere rationem, hic tamen exponenda potius quam in Glossario putavi, quia errorem in chronologia obtrudere lectori poterant nisi de iis praemoneretur: cum enim quis exempli gratia legeret inauguratum imperatorem Michaëlem Neomenia Hecatombaeonis, vix posset, veris ac vulgatis praeoccupatus notionibus, aliud animo subicere quam Iunii aut Iulii mensis id kalendis factum. atqui erraret ita credens toto coelo, et brumam in solstitium aestivum, Ianuarium in Quintilem temere transferret. edisseratur hic igitur in limine Pachymeriana nomenclatio mensium, ne qua cuiquam in hoc genere hallucinatio obrepat.

ΕΚΑΤΟΜΒΑΙΩΝ. p. 96 v. 15 *ἐκατομβαιῶνος νομήσια.* in margine utriusque codicis B et A notatur *ἱανουαρίου.* quod solum in contextu Vaticanus exprimit. idemque constanter observatur ubicumque alias *ἐκατομβαιῶνος* nomen ponitur. *ἐκατομβαιῶν* vocabulum antiquum est primi mensis in anno Attico, ab hecatombis sive sacrificiis centum boum, quae auspiciandis anni novi kalendis solemniter fiebant, deductum. verus in coeliratione situs huius mensis, ut fuit demonstrat doctissimus Petavius tota descriptione anni Attici, praesertim c. 11 l. 1 de doctrina Temporum, fuit circa *ῥοπᾶς θεινᾶς, solstitium aestivum.* unde Graeci auctores classici, qui res Romanas tractarunt, hecatombaeonem cum mense Iuliano anni Iunio fere comparant, Ianuario autem Iuliano potius Gamalionem opponunt. recentiores autem

ΒΟΗΔΡΟΜΙΩΝ. p. 257 v. 5 βοηδρομιῶνος ἰσκαρίνου. uterque cod. B et A in ora libri Ἀπριλλίου, Vatic. τότε τοίνυν Ἀπριλλίου ἀρχομένου. Boëdromionem tertium fuisse mensem in anno Attico demonstrat Petavius l. 1 de Doct. Temp. c. 11 testimonio Aristotelis Theophrasti et Plinii. sed cum tertium locum iam occupasset Pachymeris iudicio Cronius, quartum illi assignavit, aut aliud est secutus quod nos latet. de re ipsa constat, hic Iuliani anni Aprilem intelligi, cum describatur festum ἀνάθιστον dictum, Ieiunio verno celebrari solitum, sabbato videlicet quintae hebdomadae quadragesimae, ut ostendimus in Glossario verbo ἀνάθιστος. quo die Pascha ille anno fuerit, et consequenter in quem Aprilis res hic narrata inciderit, dicemus infra, ubi de characteribus chronologicis huius historiae agetur.

ΠΥΑΝΕΨΙΩΝ. p. 403 v. 7 εικοστή μὲν καὶ ἑνὴ Πυανεψιώνος. e regione vocis Πυανεψιώνος codd. B et A habent Μαῖου, quod V de more in contextum recipit. nec dubium relinquitur ex characterē mox expresso festi instantis Pentecostes, ut inferius demonstrabimus, quin Maius hic mensis indicetur. unde corrigendum videtur quod p. 270 v. 10 scribitur πυανιώνος: est enim ibi in margine vox Μαῖου, antiqua manu, cui glossema recentioris manus subiungitur μεταγενεσιῶνος. res porro ipsa et loci sententia, ut l. 3 Observationum c. 5 clare demonstramus, omnino Maium exigit.

ΜΑΙΜΑΚΤΗΡΙΩΝ. p. 403 v. 9 δευτέρα δὲ μαιμακτηριῶνος. in margine duo codd. Ἰουνίου. tertius ut solet id nomen contextui inserit. nec festum Pentecostes in secundam illo anno Iunii incidens, ut suo loco docebimus, dubium relinquit quin Iunius Pachymeri μαιμακτηριῶν sit. τὸ δὲ tenemus: τὸ δεῖν, ut in cæteris, quaerendum. Davi enim sumus, non Oedipi *).

P 488 **ΑΝΘΕΣΤΗΡΙΩΝ.** p. 286 v. 19 δ' ἀνθестηριῶν. e regione in margine Ἰούλιος. V id solum in contextu habet. antea p. 149 v. 3 ἑορτῇ τῆς θεομήτορος Ἀννης μηνὸς ἀνθестηριῶνος. rursus p. 483 v. 15 τότε τοίνυν δωδεκάτῃ ἀνθестηριῶνος μηνός. utrobique codd. de more Ἰούλιον annotant. Augusti mensis Pachymerianum nomen in hac historia, quod meminerim, non extat **).

ΓΑΜΗΛΙΩΝ. p. 595 v. 2. γαμηλιῶνος μηνός. codd. B et A e regione adscribunt Σεπτεμβρίου, silente praeter morem V, qui hoc comma transilit. antea p. 299 v. 8 μὲν δὲ ἐφειστήκει τότε Γαμηλιῶν, ἤγετο δὲ ἡ τοῦ τιμίου στανουῦ ἑορτή. festum exaltationis S. crucis 14 Septembris etiam a Graecis celebratum. consueta et ibi codd. admovent. sed satis ex Festi mentione intelligitur September.

*) cf. Glossar. alter. v. Μαιμακτηριῶν.

**) cf. Glossar. alterum v. Πουανειῶν.

ΕΛΑΦΗΒΟΛΙΩΝ. p. 594 v. 19 *ελαφηβολιώνος* ἐπη μηνός. suggerunt, ut solent, codd. B et A in margine Latinum mensis nomen *Ὀκτώβριον*, Octobrem, quem et ipse locus per se indicat, cum in eo affirmetur praecedentem ἀμείσως mensem fuisse Gamelionem, quem certo vidimus Septembram esse.

ΜΟΤΝΥΧΙΩΝ. p. 318 v. 17 *μηνός μουνυχιώνος*. codd. B et A *μουνυχιώνος* glossema solitum adscribunt, Romanum mensis eius vocabulum exprimens, *Νομβρίου Novembris*. quod vero initium id fuisse anni verba illa *ἐπιόντος* *ἔτους* indicant, referendum ad indictionem, quae peculiare anni principium ducebat a Septembri, cum alioqui civilis anni caput in kal. Ianuariis fixum esset.

ΣΚΙΠΠΟΦΟΡΙΩΝ. nomen hoc apud Pachmyerem ultimi mensis est Decembris, ut intelligitur ex verbis p. 305 v. 2 *ὁ βασιλεὺς τοῦτον προβάλλεται μηνός σκιρροφοριώνος εἰκοστῇ ὀγδόῃ*. ad marginem e regione in cod. B scribitur *Δεκεμβρίου*, uti et p. 552 v. 8, ubi de imperatore scribitur *Θνήσκει δὲ σκιρροφοριώνος ἐνδεκάτῃ*, in margine *Δεκεμβρίου*. quod utrobique V in contextum recipit.

C A P U T II.

Initium imperii Theodori Lascaris Iunioris, unde haec historia procedit, rationibus chronologicis et coelesti characteres demonstratur.

I. Non possumus ex opportuniore epocha huius historiae caput ducere quam ex initio principatus Theodori Lascaris eo nomine secundi, filii et successoris in imperio Ioannis Ducae, Batatae cognominati. insigniora enim quaeque de Michaële Palaeologo adhuc privato hic narrata hoc Theodoro imperante contigerunt, cuius praematurum obitum statim fere Michaëlis eiusdem in imperium evectio excepit. scio sub Ioanne quoque nonnihil eius generis c. 6 l. 1 memorari: verum et id obiter insinuatum dumtaxat quasi praetextitur operi; et illud ipsum iure imputari Theodoro potuit tantum non imperanti et apud parentem seniore eo gratiae ac potentiae gradu nitenti, qualem per erat unigenito virilis adepto plenitudinem aetatis, haud dubio successori declarato et iam nunc fere collegae tribui. recte igitur noster initio modo laudati capitis 7, velut historiam inde suam auspicans scribit, imperante Theodoro Lascari post patrem, Michaëlem Palaeologum semper obnoxium affectati regni suspicionibus fuisse, quo ex fonte malorum omnium, quae tunc est passus, causae fluxerint. ut ergo limen quasi praestruamus historiae quam illustratum imus, ante omnia elaborandum nobis est in constituendo praecise tempore, quo cepit Theodorus Lascaris Iunior habenas imperii tractare. negligentius in hoc definiendo et quasi de suo nomine πα-

χυμρότερον videtur noster historicus defunctus. sed habemus quos adhibeamus subsidio locupletes auctores duos, Georgium Acropolitam et Nicephorum Gregoram: quorum prior accuratissimus et praesens inspector, quas narrat, rerum c. 52 Hist. prioris p. 56 ed. Reg. sic scribit: ἐπεθνήκει βασιλεὺς Ἰωάννης τῷ υἱῷ αὐτοῦ Θεόδωρῳ τὴν βασιλείαν καταλειποῦς τριάκοντα καὶ τρία ἐτη διανύοντι. τοσοῦτος γὰρ ὁ χρόνος αὐτῷ ὁπόσος τῆς πατρικῆς βασιλείας ἐτύγχανε· σχεδὸν γὰρ τῇ πατρικῇ ἀναρρήσει καὶ ἡ γέννησις αὐτοῦ ξυνέδραμεν. hoc est: obierat Ioannes Augustus, filio suo Theodoro imperium relinquens annum agenti tertium et trigessimum aetatis. vitae enim eius tempora principatus paterni spatium aequabant, quod ferme cum patris acclamatione ortus ipsius concurrisset. haec ille, quae totidem verbis repetit in secundo opere, cui *Chronicon compendiarium* titulus est, numero item 52 p. 137 ed. Reg. Nicephorus Gregoras l. 3 p. 24. ed. Basil. de Ioannis morte et Theodori successionem sic habet: ἦν τε δὲ ἱστος, ὁπότε ἐτελεύτα, ἐξηκοστὸν, ὁπότε δ' αὐτὸς τὰ τῆς αὐτοκρατορίας ἐνεκεχειριστο σκῆπτρα, ἑβδομον ἤδη καὶ εἰκοστὸν, ὥς μόντα τὰ τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ γίνεσθαι ἔτη τρία καὶ τριάκοντα, ὁπόσα δὲ καὶ υἱὸς αὐτοῦ καὶ τῆς βασιλείας διάδοχος ἦν τε Θεόδωρος· ὁμοῦ τε γὰρ αὐτὸς ἐξ ὠδίνων εἰς φῶς προήγματο μητρικῶν, καὶ ὁμοῦ τὰ τῆς αὐτοκρατορίας σκῆπτρα ὁ πατὴρ ἄρτι ἐδέδεκτο. agebat autem annum, quando est mortuus (Ioannes) sexagesimum aetatis, quando vero sceptra imperii in manus sumpsit, septimum iam et vigesimum, ut soli eius imperii numerentur anni tres et triginta, quot tunc vitae filius eius et successor in principatu explebat Theodorus: simul enim hic materno partu in lucem productus est, simul pater ipsius imperii recens accepti moderari sceptra coeperat. ita Gregoras; qui mox adiungit Theodorum haud assumptum in consortium imperii a patre adhuc vivente ob causas quas ibi memorat, consensu procerum et exercitus imperatorem fuisse salutatum.

II. Neuter horum praecise annum expressit in aera Graeci vulgari, quo mors Ioannis et Theodori successio contigit. verum Georgius Acropolita cum initio suae historiae expugnationem Constantinopoleos a Latinis insignierit anno mundi 6711 et tempora inde diligenter numeraverit, facultatem offert certo investigandi annum quem quaerimus, obitu Ioannis, inauguratione Theodori notabilem. scribit is c. 4. suae hist. p. 4 edit. Reg. in hunc modum: ἐάλω παρὰ τούτων (Λατίνων) ἡ Κωνσταντινὸν, ἔτους μὲν ὄντος ἀπὸ γενέσεως κόσμου 6711, ἐβ' Ἀπριλίου ἄγοντος. τῷ γὰρ ἔτει Μαΐου ὄντος τῇ πόλει προσώρμασαν· ἐν ἑνδεκά δὲ μηνὶ συνέβη γενέσθαι τὴν πόρθησιν. capta ab iis (Latinis) Constantinopolis est anno ab orbe condito 6711, die 12 Aprilis. anno quippe 10 mense Maio admoverunt se civitati, undecim vero post mensibus direptionem fieri contigit. anni aerae Graecorum, ut inter

peritos cotruerūt, reducuntur ad annos aerae Christi vulgaris subtractione annorum 5508: tot enim praecessisse mundi annos expletos Graeci putant ante kalendas Ianuarias proxime secutas Christi domini natalem diem. ex hac methodo conficitur expugnatam a Latinis Constantinopolim anno Christi 1203, duodecima Aprilis. duos inde fere annos ἀναρχία et rerum confusio miserissima inter Graecos fuit, quibus exactis acclamatur imperator Theodorus Lascaris gener Isaacii Angeli, et a Michaële Autoriano patriarcha rite coronatur. Georgius Acropolita c. 6: δύο γοῦν παραδραμόντων ἐνιαυτῶν, καὶ ὡς δεσπότης παρὰ πάντων φημιζομένου τοῦ Λασκάριος, ἐπεὶ συνδρομὴ γέγονε κατὰ Νικαίαν ἀπὸ περιφανῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν λογάδων τῆς ἐκκλησίας, συνέψις τούτων ἐγένετο, ὅπως βασιλεὺς φημισθείη ὁ δεσπότης Θεόδωρος. P 490 paulo post: ψηφίζεται οὖν πατριάρχης Μιχαὴλ ὁ Αὐτωριανός..... ὃς καὶ τὸν δεσπότην Θεόδωρον τῷ βασιλικῷ διαδήματι ἐταινίωσεν. haec ibi. contigisse oportet electionem et evectionem Theodori anno Christi 1205, circa mensem Aprilem. inde ineunt eius imperii anni, quos idem Acropolita octodecim numerat p. 17, sic scribens: ἦν δὲ ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις, ὅπως τὸ τέλος ἔσχε τοῦ βίου, τῶν μὲν τεσσαράκοντα πέντε ἐτῶν ὑπερέκεινα, ἐλάττων δὲ τῶν πεντήκοντα, βασιλεύσας ἐκ τούτων ἑπτὰ. hoc est: erat autem imperator Theodorus Lascaris, quando vivendi finem fecit, aetatis quidem annorum supra quadraginta quinque, minor tamen quinquagenario. ex his annos octodecim imperando exegerat. ita ibi. iam si mille ducentis quinque aerae Christianae annis alios octodecim adiungimus, efficiemus annum Christi 1223, quo currente contigerit mors Theodori Lascaris et generi eius Ioannis Ducae Batatzae successio in eius locum, ita ut idem annus utriusque communis fuerit.

III. De Ioannis porro Ducae principatus et vitae spatio sic refert idem diligentissimus scriptor Acropolita Hist. p. 56: καταλαμβάνει τὸ Νύμφαιον, καὶ ἐν μὲν τοῖς βασιλικαῖς οὐκ ἀπῆλθεν οἰκημασιν, ἐν δὲ τοῖς ἐγγύς παρὰ τῆς χώρας βασιλεῖσι κήποις τὰς ἀνακτορικάς σκηναὶς ἐνιδρύσατο. ἔνθα καὶ τὸ χρειὼν ἐλειτούργησε τριττῇ Καλάνδων Νοεμβρίου, ἐξήκοντα καὶ δύο, ὡς οἱ τὰ περὶ αὐτοῦ ἀκριβέστερον εἰδότες ἔρασκον, ἑπὶ βιῶσας, ἐξ ὧν τριακοντα καὶ τρία βεβασίλευκε. hoc est: pervenit Nymphaeum, nec ibi tamen in aedes imperatorias divertit, sed in suburbanis regiiis hortis Augustale fixit. ubi et naturae debitum exolvit, tertio kalendas Novembris, cum vixisset annos, ut peritiores rerum eius tradunt, sexaginta duos, ex quibus tres et triginta in imperio transegit. sic ibi. addantur ergo anno Christi 1223, illo ipso annumerato 33 imperii Ioannis: conficitur annus Christi 1256, cuius sub finem Octobris idem Ioannes diem obierit. de successione porro Theodori materno nomine dicti Lascaris in patris Ioannis Ducae Batatzae imperium, ex Gregora itemque Acro-

polita habemus, acclamatum eum quidem a proceribus et exercitu imperatorem statim post patris obitum, inauguratum tamen in ecclesia solemni ritu serius fuisse, propterea quod patriarcha qui ceremoniam perageret nullus tum erat. etenim, ut Acropolis scribit p. 57, πέθανε ὁ πατριάρχης Μανουὴλ μικρὸν τι πρὸ βασιλείας Ἰωάννου προτελευτήσαι. *Manuël patriarcha paulo ante Ioannis Augusti mortem decesserat.* accesserunt deliberationis in quaerendo digno morae, et post designationem Nicephori Blennidae huius recusatio, sub hanc consultatio nova; et post multos singillatim expensos, qui variis de causis non placuerunt novo principi, electio monachi Arsenii evocatioque ex monasterio sito ad Apolloniadis lacum, inde huius sacrorum ordinum expertis initio per gradus a diaconatu ad patriarchatum una hebdomade deproperata. haec facile totum Novembrem partemque Decembris tenuerunt, ita ut coronatio sollemnis novi Augusti per novum patriarcham rite perpetrari vix potuerit ante festa Natalitia, et credibile est ipso Christi natali, quo die auspiciatior reperiri alius nequiret, sacram istam ceremoniam peractam.

IV. His ita positis, quae partim certissima diserta testificatione Acropolitae tunc viventis et praesentis ac Gregorae compertissima ex recenti memoria scribentis, partim, quod attinet ad circumstantiam diei Christi natalis ad Theodori coronationem electi, in silentio scriptorum ex serie naturali rerum verisimillima sunt, offert nobis quidam alioqui perintricatus et obscurus Pachymeris nostri locus occasionem minime spernendam insigniendi luculento coelesti caractere frontem hanc ipsam et quasi capitalem epocham huius quam edimus historiae. ponit auctor noster l. 1 c. 13 haec ipsa plane verba de quadam eclipsi solis quae Theodori praematurum obitum praesagierit: ὁ δὲ καὶ προσήμανέ τι σημεῖον· ἥλιος γὰρ ἐκλείπει ἐφ' ὧραν τρίτην τῆς ἑκτης ἡμέρας, καὶ βαθὺ σκότος τὸ πᾶν κατελήφει, ὥστε καὶ ἄστρες φανῆναι κατ' οὐρανόν. καὶ δὲ ἀρπάζεται καὶ πρὸ ὧρας ἀντὶ βασιλικῶς μὲν καὶ γεννηθεὶς καὶ τραφεὶς etc. haec ad verbum scrupulosissima fide sic Latine sonant. *quod et praesignificavit signum quoddam. sol enim defecerat ad horam tertiam sextae diei, et densae tenebrae cuncta comprehenderant, adeo ut apparerent stellae per coelum. itaque praeripitur acerba morte vir regis quidem et natus et educatus etc.* haec in excerpta sua Pachymeriana congerens Wolfius sic effert: *sub obitum Theodori Lascaris sexto die sol per horam obscuratus est, tenebraeque operuerunt omnia, adeo ut stellae in coelo apparent.* Henricus Spondanus in continuatione Annalium Baronii ad ann. 1259 num. 13 scribit sub obitum Theodori Lascaris Iunioris *solem per horam obscuratum esse, ita ut stellae apparent.* sumpsit id nimirum ex Welfo. Odoricus Rainaldus num. 54 an. 1259, mortem Theodori referens, eiusdem meminit eclipsis, quam sexto ab eius obitu die contigisse

ait, auctorem laudans Pachymerem. at hic, licet diei sextae meminerit, haud tamen eam numerandam dixit ab obitu Theodori, sed potius indicavit contrarium, eo ipso quod praesignificatam illa eclipsi Theodori mortem asserit; ad quod necesse fuit eclipsim morte fuisse priorem. errandi occasionem viris hisce magnis Pachymeres praebuit perfunctorie ac perplexe deliquium istud solis memorans, sine certa anni mensis diei, ut in his assollet, indicatione, quinetiam alieno id loco referens, et iustam obiciens legenti causam opinandi illud paucis diebus antequam Theodorus moreretur visum, cum aliunde compertum sit nullam toto illo anno 1259, quo certo constat obiisse Theodorum, solis eclipsim Nicaeae aut locis finitimis videri potuisse. quare non immerito Sethus Calvisius in Chronologia anno Christi 1255 Wolfiana Pachymeris excerpta falsi arguit, quae reprehensio etsi, ut modo fatebar, ipsum amplectitur Pachymerem, tamen, ne iniusti simus, partem eius ipsi quoque suam debemus Wolfio aspergere, qui *sub obitum Theodori* defecisse solem de suo adiecit, cum id Pachymeres non scripserit. nam quod ex occasione obitus Theodori meminerit istiusmodi eclipsis, quis non videt quam infirmum argumentum sit opinandi eam tunc visam?

V. Ego vero dum caeteram indolem lucifugae cuiusdam, ambagiosae ac σκοτοδασυπικνότητις, ut Gelliano et Aristophaneo verbis utar, Pachymerianae dictionis cogito, dumque praeterea mente amplexus simul cuncta quae hic referuntur singillatim expensa colligo, mihi videor animadvertere indicia haud vanis voluisse nostrum historicum saltem obscure innuere, si minus clare praedicare, deliquium solare, quod hoc loco memorat, longe ante hoc tempus, in quo narrando versatur, patratum et spectatum fuisse. argumentum sic sentiendi primum sumo ex plusquamperfecto tempore quod in verbo bis affectat, non scribens ἐκλείπειν ἥλιος sed ἐκλείπει, et statim post σκοτός τὸ πᾶν κατέληψε sed κατέληψεν. defecerat, inquit, sol, non autem tunc defecit; et tenebrae universae obduxerant, multo scilicet prius, non autem tunc obduxerunt. quodsi quis quaerat quanti temporis intervalum haec verbo indicata praecessio postulet, reputet quanam eventa praesignata fuisse isto portento auctor censeat. satis fuisse ac distincte persecutus mala quae Theodori principatum infestarent, morbum prope continuum, suspiciones acres et miseras, aversionem principum ab ipso, brevitatem spatii educendo in robustam aetatem heredi locum negantem, praeter caeteros tumultuosos motus rebellionum et bellorum toto illo nec pleno quadriennio semper undique coorientium, totum id infortuniorum textum relativo ὃ indigitavit Pachymeres, dum scribit ὃ δὴ καὶ προσήμεινε quod et praesignificavit. cum vero sit manifestum praesignificationem necessario anteriorem esse re praesignificata, quis non intelligit oportuisse signum istud circa ipsa imperii Theo-

deri principia conspectum? quid illa sextae diei mentio? nonne evidenter exigit insignem aliquam unde numeretur epocham? ea porro cum Theodori mors esse non possit, quippe quae praesignificari signo posterius edito nequirit, restat ut eiusdem solemnis inauguratio intelligenda sit, natali, ut diximus, Christi, 25 Decembris die anni 1255, celebrata. et commodum ab ista ipsa die quae sexta illuxit, trigesima Decembris illo eodem anno 1255 et feria fuit quinta, cum illo anno periodi Iulianae 5968 cyclus se-
P 492 lis 4, littera Dominicalis C fuerit, die, inquam, 30 Decembris, 6 a coronatione Theodori manu Arsenii patriarchae in ecclesia facta, anno 1255, eclipsis solis visa Nicaeae ingens est, eadem hora quam notavit Pachymeres post meridiem tertia, cum tenebris densissimis toto aëre, et apparitione stellarum in coelo, ut patet ex eius deliquii exactissimis calculis, quos sequenti mox capite dabimus. totam hanc coniecturam ac ratiocinationem eo pluris facio quod mei ingenii non est. cum enim diffusus facultati meae viros duos mihi amicissimos et astronomiae peritissimos de hac eclipsi consuluissem, Ioannem Baptistam Ricciolum et Iacobum Grantami, ambo convenerunt in affirmando nullam anno Christi 1259, quo est Theodorus Iunior Lascaris mortuus, solis eclipsim, qualem Pachymeres describit, spectari Nicaeae potuisse. alter vero illorum, Iacobus Grantami, benignissimo mihi gratificandi studio totam intricatissimi huius loci perplexitatem insigni, mea causa elucubrato, commentario explicuit, id ipsum quod hic compendio proposui uberius et accuratius adstruens. id praeclarum viri longe doctissimi, et de me supra quam praedicare possim optime meriti, opus quale accepi erudita ipsius exaratum manu deinceps hic adscribam.

C A P U T III.

Iacobi Grantami e societate Iesu dissertatio de eclipsi solis a Pachymere notata. ad Petrum Possinum eiusdem societatis.

I. Eclipsis solis supra ex Pachymere descripta non minorem in historia temporum et astronomicis legibus tenebras parit, quam dicitur in aëre obscuritatem fudisse et lumen plane totum solis extinxisse: aër enim tecto a luna sole aliqua saltem stellarum luce fulgebat, et quae in terra gerebantur non omnino invisibilia et intractabilia fiebant: descriptio autem illa sic obscurare videtur historiam, ut nullam ei penitus fidei lucem aut aspectum veritatis relinquat. mors imperatoris ponitur anno in autumnum vergente: τοῦ δ' αὐτοῦ χρόνου πρὸς τὸ φθινοπωρινὸν ἀποκλίνοντος περιλάττει τὸ βιοῦν ὁ πατριάρχης. praenuntia affigitur solis defectio tanta ut profundae tenebrae omnia tegerent et stellae in coelo lucentes apparerent: ὃ δὲ καὶ προσηγγνέει σφαιρίων. ἤλιος γάρ etc., et

supra. tempus quod assignatur sub horam tertiam diei sextae; ἐφ' ὥραν τρίτην τῆς ἑκτῆς ἡμέρας, tenebras magis quam lucem offundit, et dum terminos neque initiorum neque finium praescribit narratio, tam liberum errandi locum facit quam docendae veritati viam occludit.

II. Quamobrem, ut in his tenebris lux aliqua veritatis, si quae insit, agnoscatur, ante omnia constituendum quo anno et quo anni tempore vivendi finem fecerit imperator is de quo Pachymeres hic agit. facem praefert huic historiae obscuritati Georgius Acropolita c. 52, auctor accuratus et nobilis, qui summa diligentia res sui temporis certis notis quasi veris coloribus pari elegantia ac fide depinxit.

Is ergo mortem duorum imperatorum Ioannis Ducae et Theodori Lascaris filii eius ita describit, ut annum et anni mensem clare exprimat. ait enim de Ioanne, obiisse illum diem extremum 3 kal. Octobris annos natum duos et sexaginta, ex quibus triginta tres regnaverat. ἔνθα, inquit, id est ad Nymphaeum ubi Ioannes vitam finivit, καὶ τὸ χρόνιον ἐλειτούργησε τρίτῃ Καλανδῶν Νοεμβρίου, ἐξήκοντα καὶ δύο, ὥς οἱ τὰ περὶ αὐτοῦ ἀκριβέστερον εἰδότες ἔφασκον, ἔτη βιώσας, ἐξ ὧν τριάκοντα καὶ τρία βεβαίωλευκε. idemque paulo post repetit de anno regni 33, cum ait διεθνήκει μὲν ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης τῷ νύμφῳ αὐτοῦ Θεοδώρῳ τὴν βασιλείαν καταλειπών τριάκοντα καὶ τρία ἔτη διανύοντι. τοσοῦτος γὰρ ὁ χρόνος αὐτῷ ὁπόσος καὶ πατρικῆς βασιλείας ἐτύγγανε. P 493

III. Hic porro 33 imperii et mortis Ioannis annus erat Christi 1255, ante receptam a Graecis anno 1261 Constantinopolim, sextus, ante mortem Theodori Ioannis filii, quartus, ut constat ex Duca Michaelis nepote Hist. c. 2 et ex mox dicendis magis adhuc patebit.

De Theodoro vero idem Acropolita haec habet ib. c. 74: ἐκείνος μὲν οὕτω βιώσας καὶ μήπω ὅλους τέσσαρας ἐνιαυτοὺς ἀύτοκρατορίας, κατὰ Νοέμβριον γὰρ ἄρξας ἐν Αὐγούστῳ μηνὶ τὸ τέλος ἔσχης τῆς ζωῆς. ubi manifeste et quartus annus imperii nondum finitus, et initium regni mensis Novembri, et finis vitae Augustus exprimuntur; eaque totidem verbis idem auctor in Chronico compendiarie repetit; quibus Nicephorus Gregoras l. 2 in fine omnino consentit in annis triginta tribus tum imperii patris, tum vitae filii cum imperium a patre suscepit, tum etiam in quatuor annis imperii Theodori non integris, cum asserit eum l. 3, cum trigesimum sextum vitae annum ageret, defunctum: ἔκτον καὶ τριακοστόν ἀπὸ γενέσεως χρόνον ἀμάλβοντι νόσος ἐνσκήπτει τῷ βασιλεῖ χαλεπῇ καὶ βαρεῖα καὶ ὄπλη φάται θανάτου φοροῦσα.

IV. Est ergo mortuus Ioannes Duca anno Christi 1255, in fine Octobris, et Theodorus Lascaris eius filius anno 1259, mense Augusto. quae nota temporis recte convenit cum ea quam expri-

mit Pachymeres scribens Theodorum imperatorem vitam cum morte commutasse anno ad autumnum inclinante.

Sed de eclipsi solis, et tanta quanta a Pachymere describitur, vel eo anno vel in morte Theodori vel in autumnno facta, auctor alius nullus meminit, et fieri ullam potuisse leges astronomicæ non permittunt. novilunia enim anni 1259 aut ecliptica nulla fuere, aut non Constantinopoli ac locis vicinis, et auctores chronologi et annalium scriptores, qui solis eclipsim paene totalem referunt ad annum Christi 1259 in morte Theodori, non tabulas astronomicas sed auctorem Pachymerem sequuntur. ita enim Odo-ricus Raynaldus ad annum Christi 1259, narrata Theodori morte in mense Augusto, ait paragrapho 54: *sexto ab eius obitu die tradit Pachymerius insignem solis defectionem fuisse, adeo ut unius horas spatio densissimæ horrent tenebrae stellæque in coelo apparent.* ita Henricus Spondanus ad eundem annum; ita alii, qui huius defectionis meminere, Pachymeris auctoritate se tectos putant sine alio examine, et errant, et alios in errorem inducunt.

Acutior aliis Sethus Calvisius in Chron. an. 1255 Pachymeris fragmenta erroris arguit, quod eam solis eclipsim in obitu Theodori indicaverint, quo anno et sequentibus nulla talis inveniat, et eam putat accidisse in morte Ioannis Ducae, post eius obitum die 6, 30 Decembris.

Sic Calvisius, ex parte quidem vere, ut ab auctore in rebus astronomicis bene versato, sed ex parte contra historię veritatem manifeste pugnantia. certum enim est iam paulo ante prolatum Pachymerem loqui de obitu Theodori in mense Augusto, anno, ut ipse ait, ad autumnum inclinante; quo non quadrat mors Ioannis, quæ in 30 Octobris incurrit, ut etiam paulo superius docuimus. deinde quid spectaret ad mortem Theodori, quam describit aperte Pachymeres, narratio tam accurata eclipsi solis factæ in morte patris quatuor fere ante annos, nulla alia patris mentione habita aut id exigente causa rationabili? quomodo denique eclipsi, quæ contigit 30 die Decembris, dici potest accidisse sexto die post mortem Ioannis, qui vitæ diem extremum habuit 30 Octobris?

Haec igitur Calvisii animadversio non tollit aut minuit questionis difficultatem, sed anget potius, et ita implicat ut insolubilem facere videatur.

Sic igitur Pachymerem intelligendum arbitror, ut revera mortem Theodori describat, factamque vere asserat inclinante ad autumnum anno, sed eclipsim solis designet non quæ in obitu eiusdem Theodori facta sit (id enim textus non dicit; et inepta ea esset ad praesignificationem, de qua in eo mentio est), sed quæ initio imperii eiusdem Theodori, quasi praenuntia brevis et infelicitis eius regni, quod non multo plus triennio statit, et in conti-

nus belli motibus et morbi molestissimi saepe repetitis gravissimis tentationibus actum cum vita finitum est anno aetatis 86 nondum completo.

Quae tamen cum non satis distinguat Pachymeres, et statim post descriptam mortem Theodori de illa eclipsi sermonem inferat, nihil de initio imperii significans, iustam certe non aliud attendentibus erroris causam dedit. at si quis rem attente consideraverit et cum historia illius temporis contulerit, in iis tenebris lucem inveniet. sic autem eam explico.

Theodorus vivendi finem fecit anno Christi 1259, mense Augusto. historiae totius haec fides est, de qua dubitare non licet. Pachymeres id asserit, cum ait factum vergente in autumnum anno, nempe inter solstitium aestivum et aequinoctium autumnale. Theodorus initium regnandi fecit anno Christi 1255, patre mortuo sub finem Octobris, non declarato filio successore, qui ideo tardius electus, elevatus in clypeo, unctus et coronatus est, tum propter diversa populi studia, tum ob Manuëlis patriarchae paulo ante mortui desiderium, Nicephori in eius locum electi modestiam in recusanda dignitate, ac Arsenii tandem vocati ad unguendum et coronandum imperatorem longiorem moram, quae omnia fuisse describit Nicephorus Gregoras initio l. 2 et Georgius Acropolita c. 53. Theodorus statim initio regni infestis bellis contra Bulgarios et Thessalos usque ad vitae exitum infelicitur occupatus est: difficillimis negotiis implicatus, suspicionibus et humore melancholico ad quaedam sua maiestate indigna etiam adversus aulicos dignitate et fide erga eum praestantes perpetranda adductus, vixit miserabiliter. Theodorus longa tandem macie confectus, toto corpore exangui, frustra tentatis omnibus humanis remediis, extra regiam, in gravi luctu poenitentiae et habitu religioso, dolens quod Christum deseruisset, regno simul et vita privatur in aetatis flore, anno tantum sexto supra trigesimum, imperii quarto. Theodorus vehementer anxius de fide et amicitia Michaëlis Palaeologi, filioli ad imperii gubernacula inepto sub hominis obscuri et sub patriarchae tutela, ad invidiam dignitatis, qua brevi deiectus est, relicto, testamentum condidit in gratiam tutoris illius Muzalonis, quem Romanarum rerum dominum constituebat, quoad filius ad perfectam venisset aetatem, cum gravissima procerum offensione, quam secuta est imperii perturbatio et in Michaëlis familiam transitio crudelissima. fuit hic miserrimus Theodori regni et vitae status et luctuosa mortis conditio, quam brevius Nicephorus, fusiùs Acropolita describit, qui cum imperii logotheta existeret, frequens imperatori ratione officii aderat, et quae praesens fieri videbat magna fide et diligentia narrat.

VI. Haec igitur voluit insinuare Pachymeres, cum scripsit infelicitis regni et luctuosi obitus Theodori praenuntiam extitisse defectionem solis horribilem, quae sub initium regni eius facta est,

hora tertia post meridiem; sexto die, videlicet post eius coronationem et unctionem solemnem.

Etenim, si coniecturae non improbabili locus datur, videtur facta coronatio Theodori ipsa solemnitate festivitatis nativitatis Christi domini, sive ut ex luce diei celeberrimae aditus ad imperium clarior existeret, sive ut inde felicitatis augurium sumeret imperator, quod regnandi principium duceret ab eo tempore quo Christus initium vivendi fecisset; quo sane modo et ratione gentes et ecclesiae nobilissimae anni exordium a Christi natalibus aspiciantur.

Utut sit de ipsa mente imperatoris, certe eius consilia non mediocriter turbare visa est defectio solis tam insolens, tam cito post eius coronationem facta. visa est enim iuxta tabulas astronomicas die 30 Decembris. visa sereno coelo, prout innuitur ex notata ab historico apparitione stellarum. visa hora post meridiem P 495 tertia, ante solis occasum fere integra luce deficiente, stellis in coelo velut in profunda nocte toto crepusculi tempore in densis terrae tenebris apparentibus, visa insuper est sexta die post imperatoris coronationem, quo praecipue tempore de eo consilia et omina futuri eventus, non sine multo in omnem partem sermone, agitabantur.

VII. Et hinc patet quamobrem Pachymeres eam eclipsim ut funestum imperii portentum in ipso aditu, id est sexta die post Theodori coronationem, considerandam dederit, ut quasi ex funerea face praeunte non diuturni imperii male ominosa significatio caperetur; qualis augurationis et exemplum in vetustioribus historicis Pachymeres non unum habuit, et recentiores quoque idem videmus imitatione celebrasse, saltem dum ex officio referunt iudicia vulgi hominum in tales fere praesagiones praeponi, quoties istius generis coelestia portenta sub principatuum auspicia incurrunt.

Ex hoc sunt genera quae apud Iulium Capitolium in Gordiano Tertio leguntur. ubi enim hunc coepisse imperare retulit historicus, statim adiungit: *sed indicium non diu imperaturi Gordiani hoc fuit, quod eclipsis solis facta est, ut non crederetur neque sine luminibus accensis quidquam agi posset.* ita ille, solis defectionem innuens quae anno Christi 237, 12 Aprilis, Romae visa hodieque ex tabulis deprehenditur. Sextus item Aurelius Victor anno u. c. 1062, cum narrasset pacem inter Augustos Constantinum et Licinium factam, adscitis in consortium imperii Caesarum nomine utriusque liberis Crispo et Constantino filiis Constantini et Liciniano filio Licinii, adiungit: *quod equidem vis diuturnum neque his qui assumebantur felix fore, defectu solis foedato iisdem mensibus die patefactum.* contigit ea eclipsis anno Christi 317, 20 Decembris. ita etiam non ita veteri patrum nostrorum memoria observant historiae Gallicae scriptores anno Christi 1544, quo natus est Franciscus Secundus Valensius, quarto

post eius nativitatem die horribilem solis eclipsim contigisse, eodemque anno tres lunæ insignes defectiones visas, eaque prodigia magnum dedite astrologis indicandi et scribendi argumentum, unde natum eiusdem principis emblemata, tribus libris floribus et terra emergentibus, sole desuper et luna oppositis, cum hac inscriptione *inter eclipses exorior*.

Sed iam tempus est demonstrandi positum ex arte astronomica calculis quam apte ad id quod indicavimus tempus accadat istud indicatum a Pachymere deliquium solare.

VIII. EPILOGISMUS

defectionis solis quae contigit anno Christi 1255, 30 Decembris, iuxta tabulas Rudolphinas subsidiarias Kepleri ad meridianum Nicaenum in Bithynia revocatas.

Novilunium medium.

	D.	H.		
Decembris	29	15	18	45
tempus proximæ apogaeitatis solis.				
	D.	H.		
Iunii	13	14	58	26
intervallum a novilunio medio	165	23	39	41
	S.	G.		
motus intervallo respondens	5	13	0	32
tollendus a loco apogaei solis	2	29	50	17
primus locus solis	9	16	49	45
prima distantia luminarium sole longius progresso	0	5	32	20
tempus proximæ apogaeitatis lunae.				
	D.	H.		
a prima die Ianuarii etc.	385	18	20	4
intervallum a novilunio medio	4	4	34	52
	S.	G.		
motus intervallo respondens	1	21	15	39
addendus.	7	20	1	46
locus apogaei lunae	9	11	17	25
primus locus lunae				
tempus prosthaphaereticum addendum novilunio medio, horae 11. 41. 55.				

Novilunium verum.

	D.	H.		
Decembris	30	8	0	40
Correctio.				
	S.	G.		
secundus locus solis	9	16	52	48
secunda distantia luminarium			31	18
luna longius progressa.				

tertius locus solis	9	16	49	55
secundus locus lunae	9	17	24	1
secundum tempus prosthaphaereticum		H.		
tollendum		1	8	50
tertius locus lunae	9	16	49	55
correctio tollit a novilunio vero		1	8	50
aequatio vero temporis			7	52

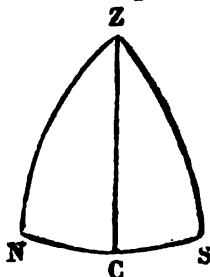
*Novilunium verum correctum, et perfecte
aequatum.*

	D.	H.		
Decembris	30	1	48	58
tempus verae synodi in meridiano tabularum				
	D.	H.		
Decembris die	30	1	48	58 post merid.
ad meridianum Nicaenum magis				
Orientelem		1	34	0
adde				
vera synodus Nicaeae	80	3	22	58
Decembris die.				

Locus verae synodi.

	S.	G.		
	9	16	49	55
		Grad.		
eius ascensio recta		228	16	0
		H.		
Nicaeae post meridiem		3	22	58
		G.		
quibus respondet in aequatione		50	48	0
P 497 usque additis ad ascensionem rectam				
modo positam pro loco verae synodi,				
fit ascensio recta puncti culminantis		G.		
eclipticae seu meridiei Nicaeae		338	59	0
huius ascensionis punctum culminans	S.	G.		
sive meridies in ecliptica	11	7	15	36
huius puncti declinatio australis		8	53	0
addita elevationi poli Nicaeae		41	26	0
dat distantiam puncti culminantis eclipticae a vertice		50	19	0
angulus eclipticae et merid.		68	7	0
distantia puncti culminantis eclipticae	S.			
a vera synodo	1	20	25	41
puncto culminante magis Orientali et in semicirculo ascendente				
ideoque nonagesimus gradus eclipticae, respectu puncti culminantis,				
ponitur in Oriente; et synodus in Occidentali quadrante eclipticae				

pticas fieri dicitur. ex quibus fiant et solvantur trianguli ZNC
et ZNS. in quibus

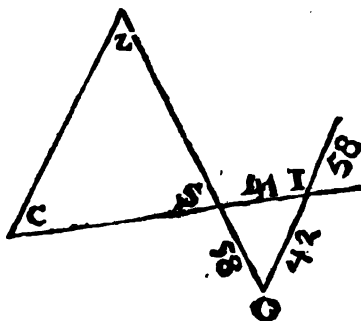
	G.	
ang. N	90	0 0
ang. C	68	7 0
latus CZ	50	19 0
CS	50	25 41
NZ	45	34 0
NC	24	11 0
NS	74	87 0
SZ	79	18 0
ang. S	46	87 0

0 distantia lunae a vertice

0 angulus parallacticus.

unde nascuntur tres priores parallaxes in synodo vera Nicaeae.

altitudinis	58	0
latitudinis	42	58
longitudinis	41	1

	H.	
primum tempus parallacticum	1	25 0
adde ad veram synodum	30	8 22 58
quia fit synodus in quadrante		

Occidentali eclipticae

	D.	H.	
fit visa synodus minus accurata			
Nicaeae	30	4	47 58 post merid.

IX. Huc usque ducta eclipsis in horizonte Nicaeno caduca invenitur deficiente calculo ea de causa, quod sol et luna tempore visae synodi minus accuratae, id est paulo ante quintam pomeridianam, sub horizontem iam descenderant, depressa etiam profundius luna quam debuerat propter parallaxim altitudinis, quae in quadrante Occidentali eclipticae sidus deiecit, et tardius in Occidentem toto tempore parallactico apparens reddit. hac igitur de causa ultra veram synodum eclipsis observari non potuit

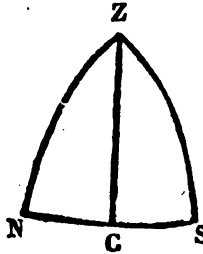
Georgius Pachymeres I.

Nicaeae in Bithynia, ubi Pachymeres sola eius initia descripat. quamobrem ut integra habeatur, et perfectus eius epilogismus certis suis limitibus tam in quantitate quam in duratione definiatur, mutandus est secundum leges artis loci meridianus et assumendus occidentalior, in quo tota eclipsis eadem observari potuerit eodemque fluxu temporis quo Nicaeae eius initia supra horizontem videbantur. sic enim fiet ut qualis etiam Nicaeae partim visa partim latens reipsa extiterit, ex observatione alibi facta, ubi tota visa fuerit, tam certo quam facile intelligatur.

Sumo igitur meridianum triginta gradibus, hoc est duabus horis, Nicaeno occidentaliorem, in eodem tamen parallelo seu pari elevatione poli, ad eumque accommodo quae iam supra de Nicaeno dixi, additis propriis quae ad ipsum singulariter pertinebunt.

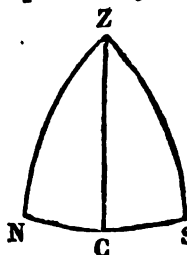
	S.	G.		
locus verae synodi	9	16	49	55
eius ascensio recta		288	16	0
	D.	H.		
tempus verae synodi Nicaeae	30	8	22	58
in dato meridiano	30	1	22	58
		G.		
respondent in aequatione Grad.		20	44	30
quibus additis ad ascensionem rectam synodo verae convenientem		288	16	0
fit ascensio recta puncti culminantis eclipticae in dato meridiano		G.		
		309	0	30
	S.	G.		
et punctum culminans	10	6	36	8
eius puncti declinatio Australis		18	42	0
addita elevationi poli Nicaeae		41	26	0
dat distantiam puncti C a ver.		60	8	0
angulus eclipticae et meridiani		75	27	0
distantia puncti culminantis eclipticae a vera synodo		0	19	46 13

puncto culminante magis orientali quam synodo. ideoque ut supra, synodo in occidentali parte eclipticae, et in semicirculo ascendente puncto culminante positus, unde trianguli ZNC et ZNS. in quibus

	G.		
ang. N	90	0	0
ang. C	75	27	0
latus CZ	60	3	0
CS	19	46	13
SZ	66	44	0 distantia lunae a vertice
NZ	57	40	0
CN	23	37	0
ang. S	66	1	0 parallacticus.

declinatio australis	17	14	0
adde elevationem poli Nicaeae	41	26	0
distantia puncti culminantis a vertice	58	40	0
angulus meridiani et eclipticae	73	44	0
distantia puncti culminantis a luna	0	24	51
unde trianguli in semicirculo ascendente et quadrante occidentali eclipticae in synodo visa minus accurata.			16

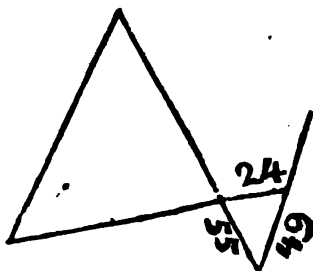

ang. N	90	0	0
ang. C	73	44	0
latus CZ	58	40	0
CS	24	51	0
NZ	55	4	0
CN	24	42	0
SZ	68	11	0
ang. S	62	2	0

distantia lunae a vertice
parallacticus.

ex quibus tres posteriores parallaxes in synodo visa minus accurata in merid. dato.

altitudinis	55	0
latitudinis	49	0
longitudinis	24	0

comparandae parallaxes longitudinis.

prima in synodo vera	21	0
secunda in synodo visa minus accurata	24	0
differentia motu crescente	3	0
ideo tollenda est haec differentia a prima parallaxi	21	0
restant	18	0
qui est motus lunae visus respondens primo tempori parallactico	46	86

per quem invenitur tempus synodi visae accuratae per hanc analogiam. P 500

ut motus lunae visae. 18 0 ad primum tempus parallacticum 45 35

ita prima parallaxis longitudinis 21 0 ad secundum tempus parallacticum 53 10

adde ergo pro conditione quadrantis occidentalis, in quo fit synodus, hoc tempus prosthaphaereticum 53 10

	D.	H.		
ad veram synodum	30	1	22	58
fit visa synodus accurata Dec.	30	2	16	8
in meridiano dato post meridiem.				

latitudo lunae.

locus lunae in synodo vera in dato meridiano	S.	G.		
	9	16	49	56

adde pro conditione quadrantis occidentalis eclipticae verum motum lunae respondentem secundo tempori parallactico

			26	27
fit locus lunae in synodo visae accurata	9	17	16	22
ex hoc tolle locum nodi Ω corr.	3	25	0	2
restat verus motus latitudinis	5	22	16	20
qui demptus a sex signis dat distantiam a proximo γ		7	43	40

unde vera latitudo borealis sive arcus inter centra		42	31
---	--	----	----

comparandae parallaxes latitudinis in meridiano dato

prima in synodo vera	50	0
secunda in synodo visa minus accurata	49	0
differentia	1	0

motu decrescente

tertia parallaxis latitudinis habetur per hanc analogiam

ut primum tempus parallacticum	45	35
ad hanc differentiam	1	0 sive 60
ita secundum tempus parallacticum	53	10 ad differentiam
primae et tertiae parallaxis latitudinis	1	10
hanc differentiam 1 10, quia motus fit decresc.		

tolle a prima parallaxi latitudinis	50	0
-------------------------------------	----	---

restat tertia parallaxis latitudinis	48	50
--------------------------------------	----	----

ab hac tertia parallaxi latitudinis	48	50
-------------------------------------	----	----

tolle veram latitudinem, minorem videlicet a maiore	42	31
---	----	----

restat visa latitudo	6	19
----------------------	---	----

ex boreali facta australis propter excessum tertiae parallaxis latitudinis supra visam latitudinem.

quantitas eclipsis.

ex summa semidiametrorum	30	48
tolle visam latitudinem	6	19
restat quantitas eclipsis	24	29
in scrupulis	1469	
quae multiplica per	6	
habes	58814	(9
P 501 quae divisa per semidiam. solis	931	
dant digitos 9, et ex residuo fiunt	36	
quantitas ergo est digiti 9, 36.		

Duratio eclipsis.

Petitur ex scrupulis mediae durationis cum motu horario lunae in incidentia et emersione composita.

summa semidiametrorum	30	48	1848
arcus inter centra	6	19	379
summa	2227	83477202	
differentia	1469	31670218	
summa	65147420		
media pars summae	32573710		

scrupula mediae durationis 30 9 1809

ad incidentiam

locus lunae una hora ante visam
synodum accuratam.

S. G.

9 16 44 52

ascensio recta puncti culminantis

eclipticae 306 36 15

(punctum

(culminans 10 4 15 0

(eclipticae,

declinatio 19 16 0

australis,

distantia puncti

culminantis a vertice 60 42 0

angulus meridiani et

eclipticae 76 14 0

distantia puncti

culm. a luna 0 17 30 8

puncto culminante magis orientali quam synodo in semicirculo
ascendente, et synodo in quadrante occidentali eclipticae.

ad emersionem

locus lunae una hora post
synodum accuratam.

S. G.

9 17 47 52

836 36 15

11 4 44 0

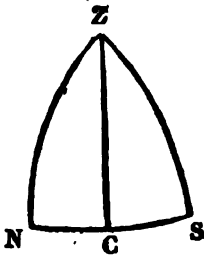
9 49 0

51 15 0

68 30 0

1 16 56 0

unde trianguli.

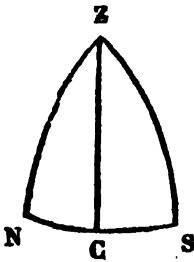
distantia lunae a vertice
 angulus S parall.
 parallax. longitud.
 (tertia parallax. longitud.
 (posterior tempore motu
 (decescente in quadrante
 (occidentali eclipticae,
 differentia
 (tollenda ab horario
 (lunae vero
 restat horarius lunae apparens

ang.	C	G.		
latus	CZ	60	42	0
	CS	17	30	8
	NZ	57	53	0
	NC	22	59	0
	NS	40	29	0
	SZ	66	9	0
		67	50	0
			21	0

P 502

	24	19
	3	19
	28	57
	24	38

unde trianguli.

distantia lunae a vertice
 angulus S parall.
 parallax. longitud.
 (tertia parallax. longitud.
 (prior tempore, motu
 (crescente in quadrante
 (occidentali eclipticae,
 differentia
 (tollenda ab horario
 (lunae vero
 restat horarius lunae apparens

ang.	C	G.		
latus	CZ	51	15	0
	CS	46	56	8
	NZ	46	31	0
	NC	16	23	0
	NS	63	19	0
	SZ	71	60	0
		49	44	0
			36	0

	24	19
	11	41
	27	57
	17	16

analogia	analogia
ut 24. 38. ad 3600	ut 17. 16. ad 3600
ita scrupula mediae durationis	ita scrupula mediae durationis 30.9
H	H
30. 9. ad 4451. 1. 14. 11.	ad 6286 1 44 46
tempus incidentiae	tempus emersionis

tota duratio eclipsis.

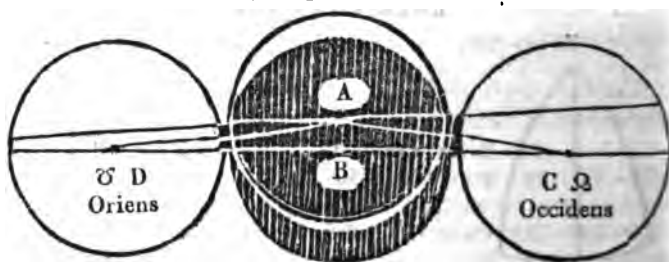
H. 2. 58. 57.

in meridiano dato	in meridiano Nicaeno
duabus horis ante Nicaenum	duabus horis redditus
visa synodus accurata sive eclipsis visae medium.	medium die 30, hora 4 16 3
Decembris die 30, hora 2 16 8	initium hora 3 1 57
tolle pro incidentia 1 14 11	finis hora 6 0 54
initium die 30, hora 1 1 57	
adde pro emersione 1 44 46	post meridiem.
finis die 30, hora 4 0 54	
post meridiem.	

P 503

Typus eclipses.

Septentrio

Meridies

H	H
emersio BD 1 44 46	incidentia BC 1 14 11

probatio per quadrata.

AC summa semidd.	30	48	radix	quadratum
AB arcus inter centra	6	19	1848	3415104
tolle minus quadratum a maiori. restat			379	143641
			1809	3271463
			cuius radix est	30. 9
idem supra probatum per logarithmos in duratione.				

X. Ex epilogo huius eclipsis tam accurate et per singula quasi momenta examinatae, manifestum est eam ipsam esse quam Pachymeres designavit, et iam patere omnes illas circumstantias, quae in eius descriptione obscuras adeo et incomprehensibiles videbantur.

In primis enim certum est eam factam anno Christi 1255, mensis Decembris die 30, proindeque non pertinere ad Theodori Lascaris obitum, qui mense Augusto circa autumnum anno Christi 1269 contigit, sed ad eius solemnem inaugurationem aut coronationem, quae facta est sub finem anni 1255.

Facta est Nicaeae in Bithynia circa horam a meridie tertiam, et apparens eius initium non duobus integris minutis horam tertiam praetergressum est. facta est sub finem diei sextae post coronationem Theodori. ex coniectura enim probabili supra a nobis exposita Theodorus est coronatus imperator ipso die natali Christi domini, ut ex gemina celebritate dies magis sollemnis ageretur; et post dies sex mensis Decembris 30 facta eclipsis idcirco dicitur ab historico die sexta contigisse: neque enim alius apparet dies, qui sextus haberi possit vel mensis vel hebdomadae, quandoquidem facta est eclipsis die quinto hebdomadae, eo anno cyclo solis 4, littera Dominicali C. adde quod Pachymeres diem Veneris non *ἐκτὴν ἡμέραν* sed *παράσχευήν* appellare solitus est.

Tenebras autem ita profundas ut sua obscuritate omnia tegerent et stellas in coelo conspicuas redderent, fecit non tam magnitudo eclipsis, quae digitos decem non attigit, quam tempus serum quo facta est, nempe circa solis occasum: accedente enim ad diurnae lucis imminutionem sole ad horizontem appropinquante, defectu luminis solaris et lunae interpositione, circa solis occasum, et toto tempore consueti crepusculi, visa est etiam profunda nox advenisse et obscuritas omnia tegere cum clara stellarum manifestatione, quod ipsum Pachymerius innuit cum ait solem circa horam tertiam diei sextae per horam obscuratum. P 504

Unde vulgo existimatum est eclipsim per horam dumtaxat durasse, quia nonnisi per horam Nicaeae visa est, inchoata circa tertiam, et sole occidente paulo ante quartam in horizonte Nicaeno, ubi minimus arcus diurnus non multum excedit horas octo circa solstitium brumale, poli altitudinis supra horizontem graduum quadraginta unius cum dimidio, eadem prope cum Romana.

Et quamvis alio meridiano quam Nicaeno usus sim ad magis integram et exactam eclipsis investigationem, calculus tamen eodem prope redit; nec discrimen ullum notabile invehit levis aliqua mutatio latitudinis lunae, ut neque parallaxis aut refractionis in distantia ab horizonte, quare satis convenit reductio, quam adhibui dati meridiani ad Nicaenum, ut intelligatur qualis tota Nicaeae partim visa partim latens extiterit.

XL Caeterum ut nihil merito desideretur ad perfectam eorum quae ad hanc eclipsim pertinent intelligentiam, restat demonstrandum nullum alium solis defectum circa obitum Theodori contigisse, cui Pachymenis descriptio convenire possit. et hoc quidem sic demonstratur.

Certum est ex legibus astronomicis anno Christi 1259, quo Theodorus diem clausit, extremum mense Augusto novilunium tam medium quam verum contigisse nocte media inter decimum nonum et vigesimum diem eiusdem mensis; et quamvis interdiu extitisset, eclipticum tamen non fuisset, quia medius motus latitudinis lunae sign. 3 G. 17. 36. 51. longissime terminos eclipticos praetergreditur.

Constat quoque iuxta easdem leges aliud novilunium eclipticum eodem anno ante mensem Augustum et Theodori mortem nullum extitisse praeterquam in mense Aprili die 23, medie mota latitudinis lunae S. O. G. 15. 4. 22. intra terminos possibile, quod etiam quia Nicaeae paulo ante mediam noctem celebratum est, solis defectum visibilem non exhibuit. quamobrem nullus eo anno solis defectus aptus fuit ad significandam aut nuntiandam Theodori mortem: multo minus, si quis contigerit annis superioribus, nisi is dumtaxat qui in aditu eius imperii a Pachymere assumptus et tam horrendus designatus est, qui et a nobis hic suis certis characteribus insignitus et ad finem anni post Christum 1256 positus.

Ad cuius chronologiae confirmationem tuto referri possunt aliae duae apud Nicephorum Gregoram l. 9 Hist. c. ultimo observatae eclipses circa mortem Andronici Senioris, altera lunae eo ipso die quo eum mori contigit, 12 Februarii anno Christi 1332, altera solis, quae tot diebus mortem imperatoris praecessit, quot ipse annis in vivis fuerat. *ἐπιστάτης*, inquit, *ἡλικὴν τοσούτας ἡμέρας προσελήφυστα τὴν αὐτοῦ τελευτήν, ὅσα καὶ αὐτὸς ἦν ἐν τῇ πάντα βεβιωκώς.* dies agnoscendi sunt 74: totidem enim Andronicus annos vixit, qui 50 fere regnavit, septuaginta autem et quatuor dies inter illas eclipses intercesserunt: nam solis quidem facta est 30 die Novembris anno Christi 1331 in novilunio, quod tunc extitit, lunae vero in plenilunio, quod contigit anno sequente 12 Februarii. et ita eas tabulae nostrae repraesentant. et Calvisius in Chronologia anno Christi 1331 et 1332 priorem observat 30 Novembris die festo S. Andreas, et post dies 74 secutam ait Andronici mortem die 12 Februarii, nulla mentione eclipsis lunae habita, cum tamen Nicephorum auctorem laudet, qui utriusque diserte meminit et utramque ponit inter signa mortem imperatoris divinitus praenuntiantia, cum ait *προσημασία πολλὰ προσηνύσαν*, quo similiter modo Pachymeres voluit defectum solis a se descriptum, et a nobis affixum in aditu imperii Theo-

dori, breve illud et minime fortunatum portendisse, cum dixit
 ὁ δὲ πρὸς τὴν γὰρ etc.

XII. Ex qua duorum auctorum, quorum eclipses exposui, de earum significatione sententia, ad calcem dissertationis in qua P 505 hactenus historicum et astronomum agere me oportuit, quaeso ut mihi liceat tantisper agere theologum, et circa significationes defectionum utriusque luminaris definire breviter, at solide, quid Christianus homo debeat aut possit vel sentire legitime vel in usum adhibere sine vitio timiditatis aut sine noxa superstitionis, quorum alterum humanae fortitudini, alterum Christianae religioni repugnat.

Unum igitur hoc pronuntio, eclipses solis et lunae esse defectus naturales, vel luminis in ipsa luna in umbram terrae incurrente, vel radiorum solis in terra, Luna se inter utrumque iniiciente. tam naturales autem et ordinatae sunt coniunctiones et oppositiones eclipticae, quam sunt ipsi motus luminarium et syzygiae non eclipticae, quam sunt dies et noctes, quam solstitia et aequinoctia, quam menses et anni: pendent enim haec omnia simili modo a prima lege et ordinatione conditoris, quam coelis et sideribus praescripsit ab initio molitor deus, quam legem constantem et inviolatam res creatae conservant; quae causa est cur eclipses praedicantur infallibiliter a peritis cum circumstantiis magnitudinis et durationis, habita exactissima ratione temporum et locorum, in quibus illae contingunt. accedit quod numerus eclipsium magnus sit et occursum frequens: quatuor, interdum et plures per singulos annos fiunt, et iam a mundi exordio plus quam vicesies mille numerari possunt.

Eadem porro providentia, quae fecit in mundo duo haec luminaria magna, *luminare maius, ut praesesset diei, et luminare minus, ut praesesset nocti, ut lucerent super terram et dividerent lucem a tenebris* (Genes. 1), eadem pariter sua bonitate et sapientia motus eorum et conversiones ordinavit ad felicitatem mundi gubernationem, ad electorum salutem et suam gloriam; nec dubium quin ipsas coniunctiones et oppositiones, solis et lunae defectus et illuminationes, constituerit in numero pondere et mensura, quam sciebat et volebat humano generi ad salutem et felicitatem profuturam.

XIII. Ex hoc uno pronuntiato tollitur admirabilitas et vulgi quidam stupor, qui eclipses consequitur: oritur enim ex ignorantia cum quadam novitate et raritate apud eos qui nec earum causas intelligunt nec eas saepius observarunt, cum contra sapientes et docti eas suis temporibus securi expectent, et occasione in commodum conversa effectum bene utantur, et perniciem, si qua creditur imminere, totam in hostes derivent.

Ita olim Sulpitius Gallus, ut referunt Livius l. 44 et Plut. in Paulo Aemilio, de insigni defectione lunae, quam praeviderat

in exercitu Romano, in quo tribunus sub imperatore Aemilia Paulo militabat, concione habita suos ad pugnam instruxit de-
civitque causas eclipsium et certos eventus suis temporibus neces-
sarios, tam felici eventu ut ab eis abstulerit vanum illum timo-
rem qui ex rei novitate et insolentia oriri solet ignorantibus, et
eum pugnandi ardorem edoctis et vincendi cupidis iniecit ex quo
plena victoria Romanis evenit, cum contra in castris Macedo-
num novitas et ignorantia fecerit res ut ea prodigii instar habere-
tur, et eclipsis visa existimata sit praenuntia fugae et defectio-
nis Persei, quam Macedoniae clades est consecuta.

Ita nuper Christophorus Columbus anno Christi 1493, cum
alimentorum inopia laboraret, nec posset a Iamaicensibus, apud
quos classis Hispana, cui praeerat, appulerat, vi et precibus
auxilium impetrare, usus est scientia proximae eclipsis, et bar-
baris eius ignaris pestem impendentem, nisi opem ferrent, mina-
tus diem et horam defectiois lunae edixit, quo illi prodigio per-
culsi et gravius aliquid metuentes ad Columbum quasi sua inhu-
manitate offensum copioso instructi comiteatu supplices venerunt,
et veniam facilius quam sperabant sua liberalitate impetrarunt.

P 506. Ita Claudius imperator, ut habet Dio l. 6, cum vereretur ne
solis defectio futura die suo natali anno imperii quinto tumultum
Romae pareret ex ignorantia et novitate iuncta vano timori et
opinionis vulgi, quod ea signa essent principibus infausta, publice
edicto notum voluit ante aliquot dies deliquium illud futurum,
insuper et causas eius, quantitatem et durationem exposuit tam
distincte et intelligibiliter, ut eo viso nemo timeret aut miraretur,
omnes imperatoris sapientiam venerarentur.

XIV. Tollitur praeterea inanis illa opinio, quod eclipses
orbi noceant, quod clades pestes et bella regnis importent, quod
vastitatem et subversiones imperiorum ac religionis vel efficiant
vel praenuntient. damnum enim quodcumque creat eclipsis in
modica iactura lucis et benefici influxus non admodum diuturnae
consistit. plus saepe unica nox aut dies pluviae mundo lucis
amicae et benignarum influentiarum eripit quam eclipses decem,
et sapienter visus est agere Pericles, referente Plutarcho in eius
vita, qui navis imperatoriae gubernatorem eclipsi solis territum,
in medio victoriae curam trahentem, chlamyde involvit,
et interrogavit an quid ex eo velamine sentiret incommodi, eo-
que negante ullum se sensisse, docuit nullum maius a sole per
lunam interpositam velato timendum esse, et paulo quidem maius
esse coelum et diuturniores fore tenebras, sed solem non multo
post suo splendori sine alio incommodo redditum iri; quod cum
factum esset, cursum classis felicem nacta est.

Non ita Nicias aut doctus aut felix, qui vel imperitia vel
superstitione ab eclipsi lunae territus, veritus classem portu edu-

cere, sibi suisque perniciem creavit, ut Plutarchus narrat in eius vita et Thuc. l. 7.

Felicius Agathocles et acutius, dum classem in Africam traiceret et horrenda solis defectio intercederet, suis metu deiectis, nil timendum a prodigio professus est iis qui iam in cursu essent: si deliquium antequam portu solvissent contigisset, timendum forte videri, sed euntibus et praeterea minus fortunatis Siculis nihil adversi metuendum; iis autem ad quos ibatur, et florentibus Chartaginiensibus fortunae mutationem, si qua ex talibus signis portendebatur, esse pertimescendam.

Non nocent eclipses, nisi quod noceant opinantibus; nihil ex se mali fundunt sol et luna magis in oppositionibus et synodis quam extra illas. condita sunt haec sidera a bono domino et parente universi clementissimo, gubernantur manu sapientissima ad filiorum commoda et salutem. defectiones quando contingunt, naturales sunt et innoxiae. non pestes generant, non bella cient, non mortes principum annuntiant, non temporum calamitates aut regnorum conversiones minantur.

Ab ipso mundi exordio eclipses, ut modo fiunt, eademque lege et ordine et numero fiebant; et si Keplero creditur, sol ipse fons lucis et bonorum omnium, mundi oculus beneficus, conditus est in eclipsi subiecta luna in primo gradu Cancri, in aestivo solstitio multis Africae regionibus solis aspectum impediens. quis ita sentiens credat eclipses noxias, et solem ipsum in tanta sui et mundi infelicitate ab optimo parente deo creatum?

XV. Certe ante bella et pestes fiebant eclipses, ante reges natos, ante provinciarum et regnorum divisionem in illa antediluvianorum longaevitae pace et sanitate tam diuturna eclipses fiebant, et tunc erant innocentes. unde et quando noxiae esse coeperunt? unde malignos influxus, quos postea tam frequentes afflarunt, accepere?

Prima omnium, quae in Graeca historia describitur eclipsis solis, narrata ab Herodot. l. 1, Medos et Lydos pugnantes invenit et conciliavit. Alexandro faustissima fuit eclipsis lunae, quae ante postremam eius de Dario victoriam contigit. profuit Caesari solis illa quae in transitu Rubiconis, alea de imperio retinendo iacta, facta est, de qua Dio l. 4. profuit et illa quae P 507 Pharsalicam pugnam praecessit; quae si Pompeio funesta dicitur, cur non aequae Caesari fortunata dicenda est?

Non occidit Augustum eclipsis lunae, quae quadraginta post eius mortem diebus visa est; immo eius occasione Drusus rebellantes in Pannonia Romanas legiones ad fidem et obsequium revocavit. et si quis advertere velit, plures forte cum eventibus fortunatis quam cum sinistris eclipses coniunctas numerabit.

In fati Romuli prosperis et urbis felicitate positae sunt eclipses duae solares, in conceptu illius una, in huius funda-

mentis altera vel inventae vel afflictae. ita videlicet innocentes eclipses et indifferentes habitae sunt, ut aliis faustae, aliis noxiae et malorum praenuntiae viderentur; ita eas quisque ad sua vota convertit.

Multae luminarium defectiones annotatae sunt mortibus imperatorum, plures post mortem et in exordiis notari potuerunt; multae praecesserunt clades regnorum, vastitates populorum, bellorum et morborum perniciem, plures consecutae sunt: atque ut consequentes causae non dicantur bonorum, quae finibus malorum annexa sunt, ita nec praecedentes haberi debent fontes malorum vel indices, si quae cum illis concurrant. medii sunt hi luminarium defectus inter bona et mala rerum humanarum; nullos in eas influxus habent; connectuntur quidem cum illis, sed casu, non efficientia, mera contingentia, non necessitate.

Necessariae sunt omnes eclipses solis et lunae, et necessariis intervallis distinctae, ordinatae inter sese, et ita quodammodo concatenatae ut sint infallibiles et inevitabiles: humani autem casus, pestes, bella, mortes principum plane contingentes et solutae cohaerent accidentibus et circumstantiis, quae ut ex hominum libera voluntate et fortuito causarum concursu pendent, ita mutationi sunt obnoxiae, et anteverti vel impediri possunt. quam ergo incongruum et irrationale facere res necessarias et immutabiles causas effectuum contingentium et mutabilium?

XVI. Tam facile dici posset ortum solis aut occasum lunae causam esse iurgiorum et contentionum, quae vel interdum vel noctu contingunt, quam eclipses morborum et calamitatum, quae post illas fiunt. certe aequinoctiis et solstitiis, quae quater in anno lege certa fiunt et temporum vices sua diversitate formant et distinguunt, causa posset adscribi cur pestes et bella, cur clades regnorum et seditiones populorum eveniant. tam innocentes habendae sunt coniunctiones solis et lunae defectionibus obnoxiae, quam quae sunt ab eis immunes. omnia quidem plenilunia et novilunia magnas invehunt in orbem mutationes, sed necessariae et ad felicem mundi statum sapienter a deo ordinatae, ver aestas autumnus hiems ex solis et lunae diversis conversionibus oriuntur, et iis necessariis ad temporum commoditatem et hominum felicitatem, quae semper eadem lege, quam initio rerum conditor constituit, cursum tenuerunt et tenebunt. quis sapiens iis adscribat saeculorum calamitates? quis eorum malignitatem in adversa regnorum fortuna accusat? quis prodicionis, quis laesae maiestatis condemnat?

Excusentur igitur synodi luminarium eclipticae, quae non minus necessariae neque minus ad bonum universi a deo ordinatae. absolvantur ab opinione maleficientiae, quae non plus malignitatis habent, quae non plus virium ad mutationem aëris et humorum sortitae sunt.

Ex dictis intelligitur quae fides habenda sit astrologorum genti circa eclipsium diritatem et effectum ex iis consequentium malignitatem. sunt qui maleficas earum vires provinciis et urbibus specialiter adscribunt, et duodecim zodiaci signis in quatuor quadrantes distributis nocere volunt eclipses iis praecipue mundi partibus, quae subiectae sunt signo cuius in regione eclipsis fiat, et effectuum vitia pro eclipsis magnitudine ad plures menses atque etiam annos extendunt.

Sunt qui in eclipsibus rationem planetarum praecipuam haberi volunt, et iis maxime hominibus labem timendam affirmant, quorum in horoscopo iidem qui eclipsibus dominantur planetae, praesertim si malignioris naturae sunt, ut Mars et Saturnus, et a Iove Venere et Mercurio vis eorum malefica non refringatur. P 508

Sunt qui pro variis domibus coelestibus, in quibus eclipses fiunt, distinguunt malorum varia genera et personarum, quibus ea mala impendent. in nona domo significationem seditionum et mutationes religionum fieri asserunt; in quinta agrorum sterilitates, fames et pestes portendi, aulicis fortunae ludibria, praegnantibus feminis partus infelicitatem nuntiari; in quarta domo Saturno et Marte cum eclipsi convenientibus vastitates urbium et dominorum mutationem significari. et haec quidem, aliaque non meliora, tanta confidentia quidam pronuntiant, quasi certo futura essent, et tam certae eorum causae iis creduntur, ut personas etiam singulares sexu professione et dignitate aliisque propriis conditionibus designent, et ipsis nominibus appellare, si tuto possent, profiteantur.

XVII. In hoc genere praesidentiae peccat in primis Cyprianus Leovitius in descriptione et pictura eclipseon quae ab anno 1554 usque ad 1605 contigerunt, ubi earum significationem plane secundum regulas astrologiae iudicariae describit. quod et praestant post Ptolemaeum Cardanus, Iunctinus, Origanus, et alii ephemeridum scriptores, ut artis iudicariae professores plerique omnes. contra quos nihil ego modo. sufficiat quod de eclipsibus hic pronuntiavi, eas ex necessario et a deo ordinato solis et lunae occursu vel oppositione innocenti prodire; quarum auctorem accusant ii impie qui eas tot malorum causas haberi volunt, et se ipsos impietate artis infamis et humanis diviniisque legibus interdictae contaminant.

Liceat infidelibus, aut quid sit eclipsis ignorantibus, lunae, ut putant, laboribus opitulari. liceat tintinnabulis et aeris sono quam possunt vehementissimo terrere draconem, qui cum luna congregitur. liceat mulierculis sagis et maleficis, quae lunae amores ambiunt aut vendunt favores, eam e tenebris emergentem vel salutare redeuntem vel proclamare victricem. Christianis et deum timentibus et eruditis nefas accusare deum in operibus tam praeclaris et beneficiis solis et lunae, existimando temere

synodos eorum etiam eclipticos vel efficere vel nuntiare calamitates orbis terrarum, vel omnes vel maxime perniciosas.

Sed negari non potest quin multi defectus solis et lunae cum calamitatibus publicis et morte principum saepe concurrant sed confitendum quoque longe plures et eclipses sine iis casibus et infelices rerum eventus sine eclipsibus contigisse. concursus admittitur in aliquibus, in nullis causa probatur, in omnibus contingentia, et merus casus agnoscendus est.

XVIII. At quid prohibet deum ad incutiendum hominibus suae maiestatis salutarem reverentiam eclipses adhibere, easque velut faces funereas ostentare, si non causas, saltem praenuntias cladum generalium, et tubas bellorum, quibus mundum affligere et corrigere constituit? nil quidem id fieri prohibet, sed et nihil persuadet; et si quando id deus fecerit, quis audeat ubi, quando et quoties deus id efficiat profiteri? cui deus suum ea de re consilium aperuit? res plane mira, nec divino consilio vacat, quod in tota sacra scriptura nullius omnino eclipsis mentio fit, cum tamen in populo dei nec mortes principum nec bella nec calamitates decissent. non deerat sensus miseriarum, non deerant oculi ad eclipses videndas cum publicis cladibus coniunctas. deerat forte providentia, et suae gentis salutis negligens non admonebat attendere ad signa tam visibilia, quae tam patenter quam certo suae iracundiae et hominum castigationi praemittebat? profuisset id quidem Iudaeorum genti, et Christianis non oboeset. sed consilium dei absconditum a saeculis, et ipsis prophetis non revelatum, ars iudiciaria penetravit scilicet, et in coelo scriptum docet, sed duntaxat intellectum legere scientibus? nugae merae. in hoc ergo pietas et sapientia Christiana conquiescit, quod eclipses sint defectus naturales solis et lunae, quae nullam ha-

P 509 beant non modo certam sed ne quidem probabilem efficientiae, vel significationis cum publicis calamitatibus aut morte principum connexionem, multoque minus cum fortuna et eventibus liberis privatorum.

Hoc autem magnum commodum eclipses solis et lunae in historiam temporum important, quod ex earum tenebris sua ipsa obscuritate manifestis lux magna saepe rebus gestis accedat. vix enim melioribus indiciis initia regnorum, nativitates principum, victoriae illustres, aliaeque scita et commendatione posteritatis digna probantur, quam eclipsibus. chronologia regum Persarum, Cyri et Alexandri monarchia, et connexio profanae historiae cum sacra maxime illustratur per eclipses certos eventus. tota series historiae Graecorum, et fundatio Romanae reipublicae, ut et gesta Iulii Caesaris, Augusti et aliorum imperatorum nihil habent certius quam quod defectionibus solis aut lunae constituitur.

Atque de ipsis eclipsibus, quas gemina dissertatione epilogismis definivi, hoc possum merito profiteri, eas fundare solidissime rationem temporum circa quae contigerunt quae sine illis obscura admodum est et magnis difficultatibus implicata. unde hoc ipso nomine gratias patri luminum et immortales habendas reor, quod de tenebris lucem proferat, et ex solis ac lunae defectuionibus historicae veritatis lumen educat. ipsi gloria in saecula saeculorum. Amen.

Hactenus P. Grantami.

C A P U T IV.

Statuitur tempus mortis Theodori, coronationis Palaeologi, receptae e Latinis Constantincopolis, et excaecationis pupilli Ioannis.

I. Erit hoc de quo hactenus tam multis actum est, solare deliquium, insigniens illustri caractere articulum ipsum temporis, unde nostra haec proficiscitur historia, erit, inquam, nobis instar alte collucentis phari portum unde solvimus monstrantia, quem inter eundum respicientes metiri subinde progressuum spatia queamus et cursus universi numeros exequi, non contemnendo vel ad solatium fructumque animi vel ad erroris praecautioem uau. experimentum capere primum libet in Theodori morte et regni spatio, de quibus accuratissimus Acropolita sic scriptum reliquit in Hist. p. 85 ed. Reg. *ἐκείνος μὲν οὖν οὕτω βιώσας, καὶ μῆπω ὅλους τέτταρας ἐνιαυτούς αὐτοκρατορήσας, κατὰ Νομβρίου γὰρ ἄρξας ἐν Αὐγούστῳ μηνὶ τὸ τέλος ἔσχεν τῆς ζωῆς.* vides ibi testimonio viri gravissimi, referentis quae praesens spectaverat, Theodorum solos quatuor nec plenos annos imperasse. acclamatum enim Novembri mense, vivendi pariter et imperandi finem Augusto mense fecisse. igitur cum certo sit certius anno eum Christi 1255 mortuo tertio kal. Novembres Ioanni patri subrogatum, procerum et militum acclamatione subvectioneque in clypeo, deinde sub finem Decembris solemnii ritu a novo patriarcha Arsenio coronatum, manifestum est anno eum Christi 1259 vivere simul et regnare decessisse. hic enim annus a 1255 quartus est.

II. Quo anni tempore decesserit, satis exprimit Pachymeres, dum id evenisse ait τοῦ χρόνου πρὸς τὸ φθινοπωρινὸν ἀποκλίνοντος, *inclinante in autumnum anno*, hoc est, per aestatem quidem, sed iam senescentem et adventanti autumnio concedentem sensim. quadrat ea nota temporis apte in Augustum mensem; quo re ipsa extinctum Theodorum Acropolita, ut diximus, affirmat. in duobus exceptione maioribus et concordibus firmatum testibus pro fixo et indubitato debet haberi. seditio secuta exer-

Georgius Pachymeres I.

P 510 citus et Muzalonum caedes Magnesia in templo Sosandrorum, dum iusta Theodoro eidem funebria persolvuntur, perpetrata, nona post mortem Theodori die contigit. clare hoc Gregoras et Pachymeres asserunt. Prior l. 8 p. 30 ed. Basil. sic loquitur de ista caede: *ἐννάτη μὲν γὰρ ἡμέρα παρῆν μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ βασιλέως.* cui consonans noster initio c. 19 l. 1 *τάως δ' οὖν,* inquit, *ἡ περὶ τῷ ἀποικομένῳ ἐννάτῃ κειμένῳ παρῆν* etc. et hoc ergo pro constanti tenendum, licet Acropolita de die taceat, nono post mortem Theodori die Muzalones furore militum oppressos in templo et obtruncatos periisse. deliberatio inde de tutela pueri principis, electio ad id Michaëlis Palaeologi, huius per gradus ad imperium adreptio, dum primum magni ducis titulo insignitur, deinde tanquam ad demandatum munus rite gerendum necessaria potestate despotaе ornatur. denique pupillo principi collega in imperio decernitur. haec, inquam, et varias interim a Palaeologo et huius studiosis exercitae ambitionis artes istis honoribus a clero et patriarcha, a senatu et populo oblandiendis, facile trium et quod excurrit mensium spatium exigunt, quo sub finem Decembris impetrari omnium ordinum consensum potuerit ut in proximas kalendas Ianuarias indiceretur novi imperatoris Michaëlis Palaeologi acclamatio sollemnis. hoc sic noster exprimit sub finem capitis 29 l. 1: *ᾧριστο μὲν οὖν ἡ ἡμέρα τῆς ἀναρρήσεως ἑκατομβαιῶνος νομηνία τῆς τότε τρεχούσης δευτέρας ἐκινεμήσεως* praefinita est *die acclamationis kalendas Ianuariae currentis tunc secundae indictionis.* fuit hic dies primus anni Christi 1260, qui cum sit periodi Iulianae 5978, indictionis numerum habuit tertium; sed a Septembri duntaxat inchoandum. unde recte convenit quod scribit noster historicus, indictionem tunc adhuc secundam cucurrisse.

III. Post coronatum Palaeologum, qui maxime illustris eventus contigit, fuit recuperatio regiae urbis dudum occupatae incessaeque a Latinis. quare digna est res cuius patratæ tempus paulo diligentius exploretur. narrat illam noster l. 2 c. 26—8, prae cunctis aliis in isto argumento versatis copiose ac diligenter. de tempore haec solum tradit sub finem c. 27, captam urbem a Caesare Alexio Strategopulo die Sanctae Annae matri deiperae sacra quinta et vigesima mensis Iulii: nam eo die Graeci S. Annae memoriam, pridie quam Latini soleant, colunt. annum exprimit Georgius Acropolita, cuius in hoc eventu finem historiae suae defigentis verba haec leguntur p. 100 ed. Reg. *καὶ ἡ Κωνσταντίνου προνοία Θεοῦ αὐτῆς ἐκὼ χεῖρα τοῦ βασιλέως τῶν Ρωμαίων ἐγένετο κατὰ λόγον δικαίον τε καὶ προσήκοντα Ἰουλίῳ εἰκοστὴν καὶ πεμπτὴν ἔχοντος, οὗσης ἐκινεμήσεως τεσσάρτης, καὶ ἀπὸ γενέσεως κόβρου Ἰτους ὄντος 5978, ἐκὼ τῶν ἑσθρῶν πρεσβυτέρῳ χρόνους πενήκοντα καὶ ὀκτώ.* et Constantinopolis providentia dei rursus sub manu imperatoris Romanorum fuit, prout

iustum et conveniens erat, Iulii mensis die quinto et vigesimo, indictione quarta, anno ab orbe condito 6769, postquam in potestate hostium fuisset annis quinquaginta octo. sic Acropolita, accurato et ad nostras exacte rationes quadrante calculo. ut annus mundi aerae vulgaris Graecorum ad Christi annum redigatur, perpetua methodo tollendi ex summa sunt 5508. igitur annus ab Acropolita indicatus mundi 6769 idem fuit cum anno aerae nostrae Christianae 1261. est hic periodi Iulianae 5974, quae summa divisa per quindecim dat numerum indictionis quartum: spatium quoque detentae a Latinis urbis adamussim rectae chronologiae exactum ab Acropolita proditur. superius quippe c. 2 vidimus captam a Latinis Constantinopolim anno Christi 1203. cum autem nunc definiamus receptam a Graecis eandem fuisse urbem anno Christi 1261, qui ex 61 3 subtraxerit, exacte reperiet 58 annos dominii Latinorum in regia Graecorum civitate.

IV. Restat ultimum ex propositis caput epochae certas illigandum excaecatio pueri Ioannis. eam noster pro facinoris atrocitate tragice deplorans l. 3 c. 10, unicam temporis circumstantiam notat, dum tam immanem carnificinam in pupillo innocente, pro imperatore Romanorum iam agnito, exercitam horrendo ausu memorat die omnium sanctissima, anniversaria videlicet natalis Christi. annum investigare nos oportet. ut quam proxime post initum a Michaële Palaeologo imperium id opinemur factum, subigit ipse Pachymeres, qui cum modo laudato c. 10 l. 3 scripserit Ioannem Theodori imperatoris heredem, quando excaecatus est, fuisse *παιδὸν ἀπαλὸν καὶ μηδὲν ἔτι σχεδὸν τελέως ἢ τὸ χαλεπὸν ἢ τὸ λυπεῖσθαι μάθόν, καὶ γὰρ ἐν ἰσῷ τιθέμενον τὸ ἄρχεῖν καὶ ἀρχεσθαι*, et paulo inferius τοῦ βρέφους μικρὸν ὑπερβιβηκὸς *παιδὸν*. iam tamen l. 1 c. 13 affirmaverat eundem, cum est eius pater Theodorus mortuus, fuisse novennem. huic enim aetati si tres quatuorve anni accederent, iam is prope pubertatem attigisset, quando est excaecatus, nec sane dici posset puerulus paulum modo infantiam excedens: et imperandi ac parendi, gaudendi dolendique discrimen ignorans. immo si recte rationes ponimus, quantumcumque festinemus in repraesentando crudeli regii pueri supplicio, vix poterimus assequi ut verisimile reddamus quod de tam immatura teneritudine pueruli, quando est excaecatus, affirmatur a nostro. fingamus enim vel primo ipso sui principatus anno saevitum tam atrociter a Michaële Palaeologo in pupillum insontem. cum in annus, ut diximus, fuerit Christi 1260, si iam tum, quando Theodorus Ioannis pupilli pater Augusto mense anni 1259 vivere desiit, ipse iam novennis fuerat, ut Pachymeres asserit, utique 25 Decembris die anni 1260, sexto decimo videlicet post mense, undecannis fuisse debuerat, cuius aetatis pueri, praesertim educati regie, haud so-

lent gaudendi dolendique ignorare discrimen. haec mihi censei opinandi est parum exacte proditam a Pachymere Ioannis pueri aetatem in patris morte. potiusque assentior Georgio Acropolitae, qui c. 75 suae Historiae, relata morte Theodori, de hoc eius filio sic scribit: ὁ μὲν υἱὸς τοῦ βασιλέως Θεοδοίου ὁ Ἰωάννης πᾶν ἀφῆλξε ἐνύγκανεν ὦν ἐν τῷ καιρῷ τῆς τελευταίας τοῦ βασιλέως καὶ πατρός· οὕτω γὰρ τελείων ἐνιαυτῶν ἐπῆρξεν ὅκτω. *ac filius quidem imperatoris Theodori Ioannes valde immaturae fuit aetatis, quando imperator eius pater est mortuus: annum quippe nondum octavum impleverat.* ita ille. hoc omnino tenendum. certum porro est ante receptam Constantinopolim et solemnem Michaëlis Palaeologi Augusti in eam ingressum, qui die 15 mensis Augusti anno 1261 peractus est, non fuisse puerum Ioannem excaecatum. multa enim quae Pachymeres a c. 33 l. 2 ad 9 l. 3 memorat, omnino post captam urbem et ante Ioannem excaecatum contigisse oportuit. quia vero nec numero nec genere illa talia sunt ut minus quadrimestri spatium exigere videantur, plane censeo huius eiusdem anni 1261 die octavo kal. Ianuariæ, Christi nempe, ut Pachymeres tradit, natali, iussu barbaro tutoris et collegae Michaëlis Palaeologi Ioannem Augustum puerum paulo maiorem novenni fuisse luminibus orbatum et in aeternam custodiam arcis Dacybitzæ conditum, sexto anno vertente ab inauguratione patris eius Theodori, tali, ut vidimus, die sacris in templo ceremoniis peracta.

CAPUT V.

Chronologia Patriarcharum, Arsenii, Nicephori, et iterum Arsenii, qui sub Michaële Palaeologo sedem Constantinopolitanam tenuerunt.

I. Multa sunt in tempore ingressus, exitus, in spatiis vitae ac sedis horum patriarcharum ita confusa, ut viris etiam magnis non occasionem modo sed necessitatem errandi obiecerint. atqui non ut illi, horum quae primum modo produntur destituti luce monumentorum, citra culpam et reprehensionis iustae meritum in his titubasse potuerunt, nobis item, si quid offenderimus, similis veniae conditio ac spes ostenditur. quare, nisi debere volumus mulctam negligentiae nomine, annitendum est nobis et pro virili contendendum in isto semel sic purgando loco, ut eum deinceps vel mediocri attentio legentis inoffenso queat vestigio decurrere. hoc deinceps conabimur. sedem Constantinopolitanam imperante Michaële Palaeologo quinque omnino patriarchae tenuerunt; quorum unus etiam Arsenius illi ecclesiae bis praefuit. priorem huius patriarchatum ab anno Christi 1255 procedere tam certum est, quam illo ipso anno Theodorum Lascarium Iuniorem imperare coepisse; quod capitibus libri huius tertio

et quarto demonstravimus. etenim, ut diserte oculatus testis et auctor cuiusvis rei locuples Acropolita Georgius tradit, acclamatus imperator Theodorus post patris Ioannis mortem, quae illo Christi anno 1256 tertio kal. Novembres contigit, curam omnium primam posuit in providendo ecclesiae pastore, quam patriarcha Manuël paulo ante Ioannem eius patrem moriens reliquerat viduam. ac si spatia rebus ea occasione actis congrua dimetimur, certo intelligemus non potuisse Arsenii evectionem ad patriarchatum ante mensem eius anni ultimum fieri. nam penultimo Novembri persolitis decessori parenti funebribus iustis, deliberatio de patriarcha inita est a Theodoro. primumque multis circumspectis in Nicephoro Blemmida, quo philosophiae magistro novus imperator usus fuerat, designatio consedit. verum illo, postquam longe absens invitatus est per nuntios, honorem detrectante, nova inquisitio digni tali loco viri desiit in Arsenio; qui oblatam dignitatem libenter admittens ex monasterio ad lacum Apolloniadis sito, ubi vitam religiosam exercebat, Nicaeam profectus, ibi spatio hebdomadis unius (non unius diei, ut perperam ponitur apud Spondanum) unius, inquam, hebdomadis spatio diaconus sacerdos et patriarcha ordinatus est. idemque mox ritibus in ecclesia consuetis Theodorum eundem imperatorem coronavit.

II. Nemo non videt in his facile consumi debuisse interval- lum sesquimenstruum, ut vix tandem sub medium Decembrem possessionem adire patriarchatus Arsenius potnerit. quia porro, ut notat Acropolita, Theodorus imperator evocatus Adrianopolim instantibus causis, expedire se Nicaeae festinabat necessaria cerimonia inaugurationis suae, quae prima ei apta se obtulit dies (fuit ea Christi natalis), in ea sacris primum operante patriarcha solemnem in templo coronationem accepit die 25 Decembris, a qua die, quae sexta est numerata, Decembris 30 horrenda solis eclipsi fuit insignis. habemus ex his initium sedis Arsenii omni firmitate constitutum in mense Decembri anni 1255 a Christo nato. perseveravit inde ille in tranquilla functionis patriarchatus usque ad mortem Theodori imperatoris, quae mense Augusto anni Christi 1259 evenit, necnon usque ad evectionem in imperium Michaelis Palaeologi, quem et coronavit, et quidem solum, contra quam statutum fuerat; quod fuit initium deiciendi ab spe imperii redigendique in ordinem infelicitis pueri Ioannis iam Augusti. coronationem istam Palaeologi probabiliter conferimus in Februarium anni Christi 1260. non longo post eam tempore Arsenius sera ductus poenitentia facilitatis suae, qua permiserat omitti coronationem pupilli principis eius potissimum fidei a patre moriente commendati, Nicaea fugiens in monasterium dictum Paschasii secessit, ibique privatam agere vitam instituit. hoc videtur factum mense Martio dicti anni 1260. nam eius rei nuntius perlatus ad imperatorem Michaelē dicitur, quo tempore is

traicere Hellespontum parabat ad visendam Salybriam a suis captam paulo ante. ita Pachymeres l. 2 c. 16. recte hoc quadrat in principium Aprilis, vernam nimirum tempestatem, qua reges solent ad bella procedere, ut Scriptura loquitur. nam ut docet idem historicus, Constantinopoleos oppugnationem Michaël animo versabat, quam re ipsa est aggressus insequenti aestate. tunc autem is itinere cogitato supersedens, dedit operam rebus ecclesiae, ibidem ubi tunc erat Nymphaei persistens, congreganda synodo quae de Arsenii secessu statueret. synodus Nicetam
P 513 quendam ad Arsenium mittit. is ab Arsenio renuntiat cedere illum patriarchatu. hic finis fuit prioris Arsenii sedis. quae cum desierit Aprili anni 1260 et coeperit Decembri anni 1265, quatuor annorum et praeterea totidem fere mensium fuerit oportet.

III. In eius locum substitutus statim est Nicephorus tunc Ephesi metropolita. cur statim id factum credam causa est, quia festinabat in procinctu ad expeditionem urgentem imperator; et ipse Nicephorus cupidissime assentiens nullam moram interposuit electioni suae. narrantur haec c. 15 et 16 l. 2, ubi et dicitur eodem tempore decessisse Nymphaeo imperatorem quidem Callipolim versus cum exercitu ad Constantinopolim oppugnandam, novum vero patriarcham Nicephorum Nicaeam, quae cum esset tunc urbs regia, Latinis Constantinopolim tenentibus, in ea solitus erat Graecus Constantinopolitanus patriarcha diversari, initium patriarchatus Nicephori verisimiliter confertur in finem Aprilis aut initium Maii anni supra memorati 1260. narrat inde Pachymeres l. 2 c. 20 diuturnam et irritam oppugnationem Galatae, in qua imperator consumpsit aetatem. eoque ad eum Nicephorus patriarcha, pertaesus Nicaeensium, quorum Arsenio addictorum odia in se irasque nulla delinire arte potuerat, se contulit, spe ingrediendi cum ipso Augusto urbem mox, ut credebatur, capiendam. sed cum obsidionem solvere coactus imperator Nymphaeum se recepisset, secutus eum illuc Nicephorus ibi est mortuus sub autumnum, ut apparet, aut hiemis initium eiusdem anni 1260. quare illius patriarchatus haud fere longior septimestri aut octimestri fuit. hinc vacavit sedes annum circiter, anxie deliberante imperatore quem ad rationes meditatae expunctionis pupilli accommodatum ei praeficeret, quoad tandem in Arsenii revocationem consensit, cuius in praeteritione coronationis Ioannis pueri patientiam expertus speravit etiam eo facili usurum in exauctoratione quam parabat eiusdem. contigit interim capi urbem, et imperatorem in eam invahi solemnī pompa, ibique fixo iam domicilio, Arsenium denuo electum a synodo missis legatis invitasse ad resumendam melioribus auspiciis abdicatam olim potestatem. quibus ille assentiens in urbem venit et sedis patriarchalis possessionem rursus adiit, l. 3 c. 2.

IV. *Arsenii restitutionem non multo post captam urbem contigisse inde argumentum duci potest, quod in secunda coronatione Michaëlis ab Arsenio delinito donis et honoribus libenter celebrata, proxima dominica post resumptum patriarchatum, Alexio Strategopulo Caesari, qui urbem ceperat, eximius et plane extraordinarius honos est habitus, ut statim post Augustos qui coronabantur, hoc est Michaëlem Palaeologum et Theodoram eius coniugem, nominaretur in synaptis, hoc est in litanis et precibus publicis. refertur hoc a Pachymere l. 3 c. 2 sub finem, ubi recte observat historicus fuisse hanc quandam exaurationem pupilli Ioannis, astutissimi imperatoris blanditiis et artibus impetratam a simplici nimium patriarcha, non providente tum videlicet quo haec pertinerent. in quo ut fucus fieret seni, ut ex caeteris apparet, suspicaci, et cui salus dignitasque pupilli Ioannis, eius peculiari curae commissi, erat, ut oportuit et res deinde monstrarunt, longe carissima, quis non videt fuisse necesse ut gratia flagrans Alexii Caesaris, in recentissima videlicet memoria heroici facinoris quo rem Romanam imperii metropoli recuperanda incomparabili beneficio sibi devinxisset, rationes pupilli principis, cui praeferebatur, et multas alias tam inusitatum hominis non imperantis honorem dissuadentes considerationes elincretetur. igitur cum urbem ab Alexio captam statuerimus die 25 Iulii anni 1261, ingressum vero in eam solenni pompa Michaëlem Augustum 18 kal. Septemb. eiusdem anni, die sacro deiparae assumptae doceat Acropolita c. 88, dicere valde verisimiliter possumus resumptum ab Arsenio regimen patriarchalis sedis sub finem Augusti mensis et Michaëlis coronationem sub initium Septembris celebratam. in quo si quis vitiligare velit, tamen idem id in longum differre non poterit. cum enim certo definierimus superius c. 4 n. 4 Ioannem Augustum puerum ex-*

P 514

caecatum fuisse die Christi natali huius anni 1261, et manifestum sit inter coronationem Michaëlis et excaecationem Ioannis idoneum quoddam temporis spatium intercessisse, haud utique multo ultra fixam a nobis initium secundum ab Arsenio patriarchatus epocham licebit quantumvis arguto coniecturis evagari.

V. Habemus initium secundi patriarchatus Arsenii. restat finis eiusdem indagandus. narrat Pachymeres l. 3 c. 14 Arsenium patriarcham audita Ioannis excaecatione anathema in eius auctorem Michaëlem Augustum intorsisse. id factum oportuit circa initium anni Christi 1268, cum primum nempe vulgata fama est facti atrocis. cap. deinde 19 dicitur Michaëlem, postquam videlicet aliquandiu ignominiam meritissimae poenae tacitus tolerat, petiisse supplicem ab Arsenio solutionem anathematis, nec tamen, licet diu et vehementer institisset, impetrare potuisse. multa dehinc narrantur novem reliquis capitibus libri tertii, quae illo intervallo frustra petitaes absolutionis ab excom-

municatione contigerunt. haec prout in synopsi chronologica digessimus, facile trium annorum spatium explent. quando iam desperans Michaël quidquam sua causa facturum Arsenium, ad episcopos de statu rerum suarum eam orationem habuit, quae c. 1 l. 4 recitatur. in ea quasi fundamenta iacta sunt depositionis Arsenii. ad quam ut processum fuerit, docere historicus incipit l. 4 c. 8, ubi accusatio in patriarcham cupide ab imperatore accepta memoratur. damnatio Arsenii et exauctoratio iudicio synodi decreta refertur c. 6. executio porro sententiae et eiectio Arsenii e sede et urbe perscribitur c. 8. oratio, de qua diximus, imperatoris habita videtur sub initium anni 1268, cum iam per annos tres excommunicationis, qua fuisset illigatus statim post excaecationem Ioannis pueri, solutionem nequidquam flagitasset. post orationem illam, quae velut clarigatio quaedam fuit terrendo, si fieri posset, patriarchae praemissa, secutae sunt deliberationes episcoporum et officia multorum ex ipsis ad patriarcham pro Augusto supplice, tum ultima huius Iosephi sui confessorii ad Arsenium allegatio. quae cum nihil proficerent, tandem sub initium Aprilis Arsenio lis est intentata, oblato contra illum libello. de hac re verba Pachymeris notanda sunt c. illo 3 l. 4 sic scribentis: τότε τὸν βοηθομῶνος ἑσταμένου καὶ συνηθῶς νηστειῶν τελουμένων ἑορτῆς ἀγομένης ἣν ἀκάθιστος συνηθὲς ἐνμαΐειν. tunc igitur sub initium Aprilis sollemnis ieiunii tempore, dum festum ageretur quod Acatistum vulgo nominant. datum contra patriarcham libellum accusatorium consequenter narrat. diximus in Glossario verbo Ἀκάθιστος, festum illud solitum fuisse celebrari sabbato quintae hebdomadae verni ieiunii dierum quadraginta, sexdecim diebus ante Pascha. cum autem, ut est manifestum, non quolibet anno sabbatum quintae hebdomadis quadragesimae in Aprilis initium incideret, apparet his verbis contineri characterem anni quem quaerimus. ordo rerum gestarum in synopsi expansus ducit nos ad annum Christi 1266. nam hic annus fuit periodi Iulianae 5979, cycli solis 15, cycli lunae 11. horum cyclorum certissimo indicio habemus Pascha illo anno fuisse Aprilis 18. unde retrocedendo ad sabbatum quintae hebdomadae quadragesimae ac festum Acatistum, reperimus id incidisse in tertium Aprilis, qui dies aptissime congruit in illam mentionem ἑσταμένον βοηθομῶνος incipientis Aprilis.

VI. Mora iudicii totius a prima delatione ad executionem sententiae et deportationem damnati ad insulam duorum fuit fere mensium, siquidem docet Pachymeres l. 4 c. 8 extrusum per ministros imperatoris patriarchali palatio Arsenium nocte *circiter extrema mensis Maii*. νύξ ἣν περὶ ποντὰ τελευταία πνευματίας. sic scribit hoc loco noster istud nomen, cum alibi constanter πνευματία Maium vocet. sed utcumque variet scriptura vocabuli, res est quidem ipsa minime dubia Maium hic indicari.

quare certo ex his licet definire spatium secundi patriarchatus Arsenii, qui a mense Septembri anni Christi 1261 ad finem Maii 1266 per annos quatuor et menses praeterea circiter novem duravit. ut semel absolvamus de Arsenio, mortis eius diem historicus noster expressit l. 5 c. 20 his verbis: *ἐπράττετο μὲν οὖν ταῦτα ἑλαφβολιῶνος ἑκτη μηνὸς τοῦ ἐπιόντος ἔτους, τοῦ πατριάρχου Ἀρσένιου πρότερον ἢ ταῦτα γενέσθαι ἡμερῶν δὲ κατὰ τὴν νῆσον μεταλλάξαντος εἴτ' οὖν τριακοστῇ γαμηλιῶνος μηνός. haec gesta sunt* (nempe ignominiosa traductio Holoboli) *ineunte anno* (ob initium videlicet indictionis a Septembri) *die sexta Octobris, Patriarcha Arsenio sex prius diebus quam haec fierent in insula mortuo.* in his nullus apparet character certi anni, quare ad illius indagationem alia grassandum est via. narraverat ibi Pachymeres causam primam irae imperatoris in Holobolum extitisse ex huius praecipiti quadam eruptione indignationis in imperatorem, cui cum inservire coepisset in negotio conciliationis ecclesiarum, suggerendis ex historia aut lectione patrum argumentis ad eam suadendam aptis, repente institutum et sententiam mutaverit, offensus quod in quodam coetu, ubi aliis sessionis honorem imperator tribuisset, ipsum solum reliquisset stantem. unde ille interrogatus de re quae tractabatur, praeterquam speratis et prius ostensis contraria omnia respondit, etiam Augusto exprobravit excaecationem pueri Ioannis. unde imperatore vehementissime commoto, Holobolus sibi metuens in asylum ecclesiae confugerit, sed inde blandis imperatoris suasionibus extractus, relegatus Nicaeam fuerit in monasterium Hyacinthi. scribit autem ibidem Pachymeres, ab ista relegatione nondum anno expleto, vocatum Nicaea Constantinopolim Holobolum ab imperatore ad durum supplicium fuisse. igitur si potuerimus definire tempus illius conventus, quo suam gravem in perniciem ruit Holobolus intemperantia irae et linguae, statuere licebit de vero tempore cum supplicii de Holobolo sumpti tum mortis Arsenii. atqui speramus istius quidem voti nos fore compotes. nam conventus iste videtur ille idem fuisse quem descripsit Pachymeres c. 12 libri eiusdem 5, ubi tradit intentum imperatorem adducendis in suam de pace ineunda cum Latina ecclesia sententiam, aversis ab eo consilio praeaulibus Graecis, congregato apud se patriarcha cum episcopis et praecipuis ex clero, instituisse ut in eam conciliationem assensum darent, allegandis rationibus quas ei suggererant docti homines, archidiaconus Meliteniota, Georgius Cyprius protapostolarius, et rhetor ecclesiae Holobolus, qui omnes aderam, pro se quisque negotium iuvantes, quamquam, ut ibi submonet historicus, Holobolus quidem non ex animi sui sententia, sed in speciem dumtaxat nec studio sincero. esse hunc coetum eundem suadet personarum identitas et rei tractatae in utroque: nam Meliteniota Cyprius et Holobolus utrobique memorantur

adhibiti ad irvandum imperatorem in convincendis fautoribus schismatis. nec obstat quod illo c. 20 posterioris temporis memoriam exequitur: nam diserte ibidem admonet, quod ibi narrat, actum superius, sed ibi memorari ob similitudinem rerum. conventus porro ille c. 12 narratus significatur ibidem habitus, postquam legati Gregorii X pontificis Romani Constantinopolim advenerant. non potuerunt autem illi eo pervenisse prius quam sub finem anni 1272, siquidem literae quas eis perferendas ad Michaëlem imperatorem is pontifex dedit, recitatae a Raynaldo illo anno n. 25, scriptae sunt 9 kal. Novemb. eius quem dixi anni apud urbem veterem, ubi Gregorius tunc erat. sub initium igitur anni 1273 fuerit habitus is coetus, quo gratiam apud imperatorem suam Holobolus perdidit. ex quo tempore nondum anno evoluto, retractus Constantinopolim tam diras ibi (quae c. 20 describuntur) contumaciae suae poenas dederit sexta die Octobris anni 1273, mortuo ante sex dies in insula Oxea, ubi dudum exulabat, Arsenio, quem inde intelligimus post suam e secundo patriarchatu electionem vixisse annis septem, et quatuor insuper mensibus,

CAPUT VI.

Chronologia Patriarcharum Germani, Iosephi, et Ioannis Vecci, qui post Arsenium, imperante Michaële Palaeologo, sedem Constantinopolitanam tenuerunt. tempus missae legationis ad papam.

- P 516 I. Post amotum Arsenium Germanus ex Adrianopolitana sede in Constantinopolitanam translatus et patriarcha declaratus est mense Iunio die festo Sancti Spiritus, ut loquitur Pachymeres l. 4 c. 13: *μηνὸς πνευματικῆς ἐν τῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἑορτῇ*. libenter hoc differrem in annum sequentem. nam inter exactionem Arsenii et promotionem Germani multa commemorat Pachymeres capitibus 9 10 et 11 l. 4, quae in angustias paucissimorum dierum inter extremum Maium et Iunium incantem intercedentium aegerrime videntur posse compingi. fuit, ut diximus, hoc anno, quo est exauctoratus Arsenius, Pascha 18 Aprilis, et consequenter Pentecoste, quam hic vocat noster *ἑορτὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος*, 6 Iunii. sententia depositionis perlata in Arsenium et executioni mandata est *νεπὶ τὸν τῶν τελευτῶν τοῦ πραιποσίτου* circiter extrema mensis Maii, ut clare tradit noster c. 8 l. 4. Germanus porro inauguratus patriarcha, ex eodem auctore, est die Pentecostes, hoc est, sexto Iunii. medium spatium non plus octo aut decem dierum fuisse oportuit. et tamen docet indicatis locis Pachymeres primum electionem successuri Arsenio liberis suffragiis synodi relictam ab imperatore, unde sit

consequens moram congregatos patres maturae inquisitioni idoneam sumpsisse. deinde ubi suffragia in Germanum convenissent, recusasse ipsum admittere honorem, nec nisi urgentibus et saepius iteratis imperatoris eum ad hoc quotidie adstantis instantiis denique inclinatum assensisse. praeterea meminit ibi auctor factionis validae conflatae Arsenio faventium, quae tam vehementer invaluerit cum manifesto periculo publicae quistis, ut necesse habuerit imperator longa eam et accurata concione compescere conari. denique narrat datam esse operam ut reliqui Orientales patriarchae, Alexandrinus et Antiochenus, electionem Arsenii probarent; quam ad rem verisimile sit missum ad eos rei factae nuntium, et expectatum videlicet eorum responsum re adhuc integra ante subrogationem novi patriarchae in locum expulsi. his de causis propenderem equidem ad differendam Germani electionem in annum sequentem; quod per characterem hoc loco memoratum licet. nam aequo illo anno Christi 1267, cum cyclus solis fuerit 16 et lunae 11, qui dant Pascha 17 Aprilis, Pentecoste pertingit in mensem Iunium, quintum eius diem occupans. quia tamen, quod statim ostendimus, certo constat Germanum eundem patriarchatu cessasse die 14 Septembris huius eiusdem anni 1267, unde esset consequens non plus eum tribus mensibus cum dimidio in sede perstitisse, si quem tanta patriarchatus Germani brevitatis offendet, poterit is per me credere patres synodi, quo tempore Arsenii causam cognoverunt, disquisivisse simul de successore, si forte, quod primum factum apparebat, ille amoveretur; quare statim ac sententiam in Arsenium tulerunt, suffragia in Germani electionem dare potuerint. de conflato Arsenianorum schismate quod narratur, inchoatum id pendente iudicio Arsenii, caeterum factionis corroboracionem usque ad periculum publicum, licet post Germani eveccionem extiterit, ex occasione per prolepsin antea a Pachymere relatum. postremo missos quidem statim nuntios indicaturos depositionem Arsenii ad Alexandrinum et Antiochenum patriarchas, sed eorum reditum minime expectatum. non enim illi patriarchae habere putabantur in tali negotio ius suffragii: alioqui ne damnatio quidem ante nutum eorum praecipitari debuisset, quod factum tamen constat. summa sit in medio relinqui a me coeperitne Germani patriarchatus anno 1266 an sequenti; propendere tamen magis in quam maximam sedis eius brevitatem, utique in qua facilius rationem invenio cur ab eo volente et parato imperator anathemate solvi se non curaverit.

P 517

II. Finem patriarchatus Germani eiusdem ponit Pachymeres l. 4 c. 21 die festo exaltationis sanctae crucis mense Septembri; quo die ait illum celebratis, ut solemnitas poscebat, divinis in templo officiis, sub vesperam patriarchio cedentem, ad suas quas

habebat in Manganis cellulas se recepisse, nec postea ullis se adduci precibus svisse ad ullum usum abdicatae dignitatis. unde ad successoris inquisitionem conversae cum imperatoris tum antistitum curae sunt: quae anno id contigerit, ex successoris electione brevi post secuta intelligendum est; quae cum, ut mox demonstrabitur, peracta fuerit die 28 Decembris anni desinentis a Christo nato 1267, pro constanti est habendum perstitisse Germanum in patriarchatu vel a sexto Iunii anni 1266 ad quartum decimum Septembris anni 1267 per annum unum et menses praeterea quatuor cum dimidio, vel a quinto Iunii anni 1267 ad 14 Septembrem eiusdem anni per menses tres et dies novem. postque ipsius spontaneam abdicationem sedem vacasse tribus mensibus, et diebus praeterea quatuordecim, usque ad designationem successoris; septemdecim vero usque ad eiusdem inaugurationem, quae kalendis Ianuariis anni 1268 celebrata rite est, prout deinceps ostendemus. scribit noster c. 23 l. 4 Iosephum monasterii Galesii praefectum confessarium imperatoris legitimo suffragiorum numero electum probante ac studente maxime imperatore, designatum fuisse patriarcham *μηνὸς αὐτοπροφασίου ἀποστολῇ ὁδοῦ τῆς δεκάτης ἐκνεμήσεως τοῦ 5908 ἔτους mensis Decembris vigesima octava, decimae indictionis, anni 6775*. moxque addit fuisse ordinatum kal. Ianuariis anni sequentis *ἐκτομβασιῶνος δὲ νομηνίᾳ χειροτονηθεὶς εἰς ἀρχιερέως τετέλεσθαι*. annus aerae mundi Graecorum reducitur ad vulgarem aerae nostrae Christi detractioe 5508. fuit ergo is annus Christi 1267, periodi vero Iulianae 5980. qui numerus divisus in quindecim indicat indictionem eius anni characteristicam, decimam, prout Pachymeres notavit. unde dubium esse non potest quin patriarchatus Iosephi Galesii a kal. Ianuarii anni Christi 1268 procedat.

III. Ubi desierit, modo definiam. refert Pachymeres l. 5 c. 17 Iosephum, qui se promulgatis palam literis iureiurando obetrinxiisset ad nunquam assentiendum conciliationi cum Latinis, ab imperatore aegre id ferente persuasum migrare patriarchalibus aedibus, secessisse in monasterium Periblepti, pollicitum se renuntiaturum patriarchatui, si de concordia ecclesiarum Romae conveniretur a legatis eo ad hoc missis; interim quasi privatum victurum. postea cum legati pace composita redissent, indicatum esse videri sedem vacare, cessione conditionata Iosephi iam in absolutam transeunte, positione conditionis unde pendebat. quocirca itum in suffragia novae electionis. iste secessus patriarchae Iosephi contigit, ut noster ibi distincte tradit, die 11 Ianuarii, secundae indictionis, anni 6782, *ἐνδεκάτῃ μηνὸς ἐκτομβασιῶνος δευτέρας ἐκνεμήσεως τοῦ 5987 ἔτους*. fuit hic annus Christi 1274, per. Iul. 5987, qui revera numeravit indictionem

secundam, qualem nullus ex quattuordecim praecedentibus et totidem secutis habere potuit, ut periculum nullum sit ne annus tam ipsi propria insignitus nota cum alio quopiam confundatur aut mutetur. in ista porro suspensione res fuerunt ferme per annum, quoad legis pacem a Romano pontifice conventam stipulatamque referentibus, comitia sunt indicta novo creando patriarchae, quod non contigit ante sequentem annum, ut docet nos historici nostri locus modo considerandus.

IV. De Ioannis Vecci Iosepho subrogati electione, quam et statim inchoatam post legatorum Roma reditum et celeriter transactam apparet, sic scribit Pachymeres c. 24 l. 5. ὁ Βέκκος ἐκκοστῇ μὲν καὶ ἑκτῇ Πυανυσιῶνος μηνὸς κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ἀγίων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ πατριάρχης προβέβληται. δευτέρα δὲ Μαυμακτηριῶνος τῇ ἐπιούσῃ κυριακῇ, ἐν ἐπισήμῳ ἡμέρᾳ τοῦ πνεύματος, τὰ τοῦ πνεύματος δέχεται καὶ τελειοῦται ἀρχιερεὺς. *Veccus sexta et vigesima Maii mensis, in festo sanctorum patrum Nicaeensium patriarcha electus est. secunda vero Iunii dominica hebdomadis vertentis, insigni die Sancti Spiritus gratiam Spiritus percepit, ordinatus rite patriarcha.* hi characteres unice designant annum Christi 1275, periodi Iulianae 5988, quo cyclus solis numeratus est 24, lit. dominicalis fuit F, cyclus lunae currebat 8. quae notae festum Paschae conferunt in 14 Aprilis, dominicam vero Pentecostes in 2 Iunii. unde patet a prima successione Iosephi ad initum a Vecco patriarchatum intercessisse menses solidos sexdecim cum diebus octodecim. anno praecedenti Christi 1274 si quis suspicari vellet Vecci creationem factam, frustra esset ob characteres diversissimos: nam cyclos is annus habuit solis 23, lunae 2, qui dant Pascha 1 Aprilis et Pentecostem 20 Maii, et litera dominicalis eiusdem anni G diem secundum Iunii facit sabbatum, cum dominicam fuisse oportuerit quo anno est Veccus in patriarchalem Constantinopoleos evectus sedem. huius finis, quoniam Michaëlis Palaeologi funere posterior extra huius historiae limitem exit, nostrae considerationis nunc quidem non est.

V. Restat ultimum quod proposuimus hic tractandum. tempus quo missa Romam est a Michaële Augusto insignis legatio ad absolvendum negotium conciliationis ecclesiarum, qua Germanus expatriarcha et Georgius Acropolita feliciter functi sunt, characterem non dubio insignitum legitur c. 21 l. 5. ait illic historicus solvisse duabus triremibus legatos paci conficiendae destinatos, paratis iam ad eam ex parte Graecorum omnibus. hi fuerunt, ut c. 17 superius dixerat, partim ecclesiastici partim senatorii. priores Germanus nuper patriarcha et episcopus Nicaeae Theophanes, alii magnus legotheta Acropolita, praeses vestiarii Panaretus et magnus interpres Berrhoeota. triremium

alteram conscenderunt Panaretus et Berrhoeota cum donis imperatoris ad pontificem, in altera duo episcopi cum Acropolita fuerunt. altum petierunt, ait loco laudato noster c. 21 l. 5 *Κροῖλου ἀρχομένου μηνός*. est haud dubie Pachymeri *Κρόνιος* Martius, prout est huius l. c. 1 demonstratum. pergit dicere conflictatos eos parum prospera tempestate pervenisse in sinum Laconicum, ubi est promontorium Maleae, *λήγοντος τοῦ μηνός*, hoc est eodem mense desinente, ultima eius decade: notum est enim Graecos partiri menses in tres decadas. primam vocant *ἀρχομένου* sive *ισταμένου*, secundam *μεσοῦντος*, tertiam *φθίνοντος* sive, ut hic noster, *λήγοντος μηνός*. addit ibi vehementi iactatas procella triremes ambas primum dissociatas vi venti fuisse, deinde alteram illarum, qua Panaretus et Berrhoeota vehebant, misere fractam et submersam, aliam salvam appulisse ad Methonae portum; idque contigisse *πέμπτη μεγάλη*, hoc est feria quinta hebdomadae maioris, qua coena domini celebratur ab ecclesia. ex his oportuit illo anno feriam quintam in coena domini mense Martio fuisse, et quidem aliquo die decadis ultimae vehementi iactata. non potuit ille annus esse alius ab anno Christi iuxta vulgarem aera 1273. manifestum hoc est ex serie narratarum hac historia rerum. nam superiori Christi 1272 coepit sedere Gregorius X, qui primus mentionem concordiae intulerat, postquam in Syria electum se absentem a Cardinalibus cognovit. deinde iam coronatus legatos Constantinopolim ad id negotium urgendum miserat. hi strenue rem egerunt, pro virili Augusto cooperante; quae referuntur hoc libro a c. 11 ad 17. haec annum facile Gregorii 1, Christi 1272, expleverunt. dispositis utcumque omnibus ex parte Graecorum missi sunt legati, de quibus agimus, circa initium anni, Gregorii Pontificatus secundi, Christi 1273. nec tardius potuerunt: alioqui Gregorium non reperissent Romae, qui hoc anno inde discessit versus Galliam, ut ibi concilium oecumenicum Lugduni celebraret. habitum id concilium

P 519 est anno sequenti Christi 1274, praesente illic pontifice, et legatis Graecorum iam cum ecclesia Romana conciliatorum ibidem comparentibus. quae conciliatio cum per hanc legationem perpetrata fuerit, evidens est eam prius obitam et renuntiatam Constantinopoli fuisse quam sacra synodus Lugduni inchoaretur. quadrat autem unice ad hoc ipsum character hoc loco indicatus feriae quintae maioris hebdomadae incidentis in postremos dies Martii, siquidem hic annus Christi 1273 fuit periodi Italiae 5986, cyclum solis habens 22, cyclum vero lunae sive aureum numerum 2, litteram dominicalem A; quae notae Pascha illius anni defigunt in 26 Martii. fuit ergo feria quinta in coena domini die 28 Martii eiusdem. quare verax et exacta deprehenditur historici narratio et chronologia nostra confirmatur.

CAPUT VII.

De eclipsi solis a Gregora memorata, qua stabilita hactenus chronologia firmatur.

I. Hactenus chronologiam nostram indicatis a Pachymere characteribus, quantum licuit, munivimus. non est autem negligenda opportunitas quam nobis benignam offert insignis Nicéphori Gregorae locus eiusdem coelesti quodque solaris maximi deliquii suffragio roborandae. scribit is auctor Historiae suae l. 4 p. 51 ed. Basil., postquam narravit abdicationem Germani, Iosephi subrogationem in eius locum, et ab hoc indultam imperatori Michaeli Palaeologo solutionem anathematis quo dudum fuerat ab Arsenio devinctus ob excaecatam Ioannem pupillum, scribit, inquam, in hunc modum: *κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἐπισκόπησεν ἡ σελήνη τὸν ἥλιον ἄρτι τὴν τῶν διδύμων τετάρτην παραλλάττοντα, περὶ ὥραν πρὸ μεσημβρίας τρίτην τῆς εικοστῆς πέμπτης ἡμέρας τοῦ μαΐου, τοῦ ἑσπέρου ἔτους. ἦν μὲν οὖν ἡ πᾶσα ἐκλειψις δακτύλων ἑγγίστα δυνάμενα, τοσοῦτον δὲ κατὰ τὸν μέσον τῆς ἐκλείψεως χρόνον ἐγεγόνει τὸ σκότος περὶ τὴν γῆν ὥς καὶ πολλοὺς τῶν ἀστέρων φανῆναι. sub hoc tempus obscuravit luna solem quartam Geminorum transmittentem gradum, circa horam ante meridiem tertiam quintae ac vigesimae diei Maii, anni 6785. fuit porro tota eclipsi digitorum proxime duodecim. tantae autem sub medium deliquii tempus tenebrae circa terram extiterunt, ut et multae stellarum apparerent.* ita Gregoras describit insignem prorsus et horrendam solis defectionem Constantinopoli visam paulo antequam exauctoraretur Germanus et Iosephus in eius locum substituendus eligeretur. quod utrumque illo anno a Gregora indicato aerae Graecorum 6785, hoc est aerae nostrae 1267, evenisse nos quoque ostendimus superius n. 2 c. 6. quare si demonstrare potuerimus fide tabularum et ratiociniis astronomicis solis deliquium tam notabile in urbe tam frequentī circa meridiem spectatum, cum omnibus eius memoratis circumstantiis, illo revera fuisse commissum anno, nemo non videt magnum inde firmitamentum accessurum et ratiociniis nostris et fidei historicorum quorum auctoritate nitimur. haec me spes impulit ad rogandum per literas R. P. Iacobum Grantami societatis nostrae, Lutetiae Parisiorum degentem, ut dignaretur istius eclipsi calculos ponere. fecit ille pro sua et eruditione et humanitate praestantibus diligentissime, prout ex eius ad me missa, quam hic adscribam, exercitatione astronomica patebit.

II. Iacobi Grantami e societate Iesu epilogrammus novilunii ecliptici anno Christi 1267, 25. Maii, iuxta tabulas subsidiarias Rudolphinas ad meridianum Constantinopolitanum revocatas. annus is est communis, non bissextilis.

P 520

Novilunium medium.

Maii	D.	H.		
	24	10	50	13
	D.	H.		
tempus apog. sol. Inn.	14	11	32	7
intervallum a novilun.	21	0	41	54
motus intervallo respondens tol-	S.	G.		
lendus	0	29	15	33
locus apogaei solis	3	0	1	36
primus locus solis	2	9	45	53
prima distantia luminarium sole				
longius progresso	0	5	27	43
tempus apogaei lunae	D.	H.		
proximum novilunio	165	7	51	27
intervallum	7	6	21	22
motus intervallo respondens	S.	G.		
addendus	3	0	43	42
locus apogaei lunae	11	3	34	33
primus locus lunae	2	4	18	15
tempus prosthaphaereticum		H.		
addendum		10	41	10

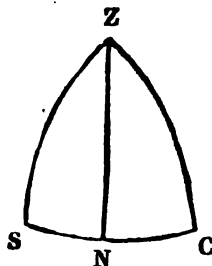
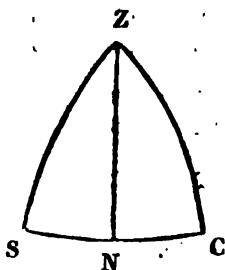
Novilunium verum.

Maii	D.	H.		
	24	21	31	23
pro correctione.	S.	G.		
ad primum locum solis adde	0	0	25	23
fit secundus locus solis	2	10	11	26
secunda distantia luminarium,				
luna longius progressa	0	0	3	1
pro correctione.				
ad primum locum lunae,	S.	G.		
addendum	0	5	56	12
fit secundus locus lunae ad secun-				
dum solis locum revocandus	2	10	14	27
tempus correctioni respondens tollendum			5	51
pro aequatione perfecta temporis, addenda				32

Novilunium perfecte correctum et aequatum.

in meridiano tabularum, Maii	24	21	26	4
post meridiem.		H.		
in meridiano Constantinopolitano additis		1	23	0
post mediam noctem fit dies Maii	25	10	54	4

hoc tempore et loco Zodiaci facta est vera synodus: quo autem sit P 521
visa, tam minus accurata quam accurata, per triangulos et pa-
rallaxes ostenditur in sequentibus.

Tres priores parallaxes.				Tres posteriores parallaxes.			
altitudinis	25	10		altitudinis	28	30	
latitudinis	23	40		latitudinis	23	62	
longitudinis	8	33		longitudinis	15	35	
in synodo vera.				in synodo visa minus accurata.			

In triangulo ZCN rectangulo in N. Gr. 90 eclipticæ.

		G.			G.	
ang.	C	75	28	ang.	C	74
latus	CZ	24	14	latus	CZ	24
	NZ	23	24		NZ	23
	NC	6	26		NC	6

In triangulo ZSN rectangulo in N.

		G.			G.	
latus	NS	9	18	latus	NS	10
	SZ	25	5		SZ	29
ang.	S	99	31	ang.	S	54

		D.	H.		
primo tempore parallactico		0	9	16	0
sublato a vera synodo		25	10	54	4
restat visa synodus minus accurata			H.		
Maii die		25	10	44	48
secundo tempore parallactico		0	0	52	14
sublato a vera synodo		25	10	54	4
restat visa synodus accurata Maii		25	10	1	50
locus lunæ; qui et solis, in synodo vera					
	S.	G.			
	2	10	11	26	

tolle motum respondentem tempori pa-				
rallactico accurato	29	7		
restat locus lunae in synodo visa accu-	S.	G.		
rata	2	9	42	19
ex hoc tolle locum nodi Ω	8	14	26	33
restat verus motus latitudinis	5	25	15	46
P 522 unde vera latitudo borealis sive arcus				
inter centra	27	10		
e tertia parallaxi latitudinis	24	48		
tollenda: et restat visa latitudo seu ar-				
cus inter centra	2	22		

Quantitas eclipsis.

Ex summa semidiametrorum	31	41		
tolle visam latitudinem sive arcum in-				
ter centra	2	22		
restat quantitas eclipsis	29	19		
in scrupulis 1759				
quae multiplicata per 6 faciunt 10554				
quae divisa per semidiametrum solis 900				
dant digitos 11				
restant 654				
quae faciunt digiti unius partes 40				
quantitas ergo eclipsis est digiti undecim cum quadraginta parti-				
bus duodecimi.				

Duratio eclipsis.

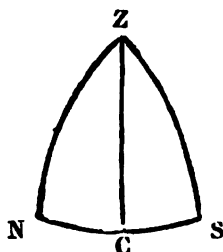
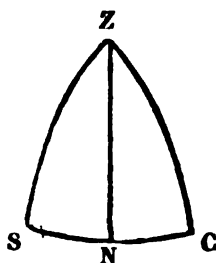
Duratio huius eclipsis exacte definitur ex scrupulis mediae durationis 31 35 per horarium lunae motum in incidentia et emersione compositis, ut consequitur.

In incidentia.

locus lunae una hora ante visam syno-	S.	G.		
dum accuratam	2	9	8	4
	D.	H.		
tempus Maii	25	9	1	50

In emersione.

locus lunae una hora post visam syno-	S.	G.		
dum accuratam	2	10	16	34
	D.	H.		
tempus Maii	25	11	1	50

Tres parallaxes.

altitudinis	25	30
latitudinis	24	0
longitudinis	8	37
ang. C	92	75 33 16
latus CZ	24	9 41
NZ	23	21
NC	6	24
NS	7	49
SZ	24	33
ang. S	72	32
SC	14	13

Tres parallaxes.

altitudinis	25	30
latitudinis	20	30
longitudinis	15	10
ang. C	92	86 32 11 P 523
latus CZ	19	39 2
NZ	19	36 0
NC	1	14 0
NS	13	56 42
SZ	23	55
SC	12	44 (transla- to S in Occid.
ang. S	55	52

tertia parallaxis longitudinis 48 11, quae visae synodo accuratae respondet, comparanda cum parallaxi longitudinis inventa.

In incidentia.

tertia parallaxis longitudinis	48	11
parallaxis longitudinis in incidentia		
prior tempore	8	37
differentia motu crescenti admodum		
celeriter	39	34
hanc differentiam adde horario vero		
lunae a sole	29	28
fit motus horarius apparens velocissimus	69	2

Analogia.

Ut hic motus apparens 69. 2. 4142 ad unam horam 3600, ita scrupula mediae durationis 31. 35. 1895 ad tempus incidentiae 1647. 27. 27.

In emersione.

tertia parallax longitudinis	48	11
parallax longit. in emersione posteriore tempore	15	10
differentia motu valde decrescente	33	1
hanc differentiam adde horario vero lunae a sole	29	28
fit motus horarius apparens velocissimus	62	29

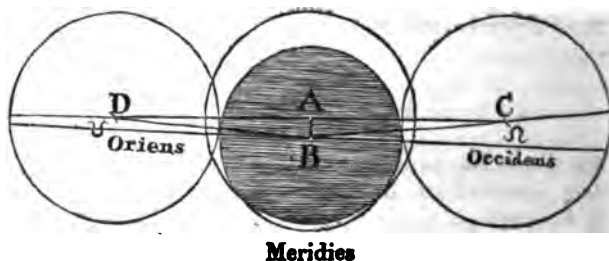
Analogia.

Ut hic motus apparens 62 29 ad 3600, ita scrupula mediae durationis 31 35 ad tempus emersionis 30 20

	Integra duratio	57	47	
	D.	H.		
initium	25	9	34	23
medium eclipsis (Maii)	25	10	1	50
finis	25	10	32	10

Constantinopoli post mediam noctem.

P 524 emersio AD Septentrio. incidentia AC

Typus eclipses

in triangulo ABC rectangulo in A.

ex summa semidiametrorum	31	41	BC
tolle arcum inter centra	2	22	AB
habes scrupulos mediae durationis	31	35	AC

III. Ex hoc epilogismo clarissimum fit in eclipsi descripta reperiri characteres a Nicephoro Gregora designatos, annum a mundo condito 6775, id est Christi 1267, Maii diem 25, horam ante meridiem 3, et digitos prope 12, unde tanta obscuritas in

terra ut stellas in coelo apparerent. at deficit una illustris, nota loci solis in Zodiaco: ponit enim Nicephorus gradum 4 Geminorum, noster autem calculus 10, sed in eo Nicephorus manifeste hallucinatur, secutus non astronomicas leges, sed popularem putandi rationem et communem errorem iungentium aequinoctium vernum, seu primum gradum Arietis, cum 21 Martii; quemadmodum iam a concilio Nicaeno in usu id erat, non observato, saltem non correcto, vitio antecessionis aequinoctii versus initium Ianuarii unius diei per centum triginta circiter annos. qui error postea correctus est anno Christi 1582, sublati 10 diebus, quibus initium Arietis Martii vigesimum primum praecesserat. et revera a concilio Nicaeno habito anno Christi 325 usque ad tempus huius eclipsae anno Christi 1267 anni fluxerunt 942, pro quibus Nicephorus sex gradus antecessionis Geminorum usurpavit, cum merito septem integros numerare potuisset. Sethus Calvisius in Chronolog. anno Christi 1267 hanc eclipsim notavit, eodem anno et die quo Nicephorus; eumque circa 4 gradum Geminorum iure corrigit: sed contigisse ait hora 11. 9. 21 post mediam noctem, tardius multo quam velit Nicephorus qui 3 ante meridiem scribit; cum quo belle calculus noster convenit. numerat autem Calvisius digitos obscurationis 11. 52, fere ut nos et Nicephorus proxime ad totalem, feriam quoque quartam rite designat. et probat cyclus solis 16, litera B Keplerus in tabulis Rudolphis p. 98 eiusdem eclipseos mentionem facit, et ostendit recte a Calviaio Nicephorum reprehendi, et cum eo ponit grad. 10. 59 Geminorum, paulo liberalior in minutis. porro de duratione huius eclipsae neque Nicephorus neque Calvisius aut Keplerus quidquam affirmant. et vero quanta ea fuerit, ad fidem historiae aut temporis rationem nihil refert, probatis aliis certissimis notis. verum ne ea ad integrum exactumque epilogismum desideretur, magna diligentia eam consignavi. et ne quis brevitatem non integrae horae in eclipsi prope totali nimiam reprehendat, velocissimum lunae motum apparentem circa 3 parallaxem longitudinis, tam in incidentia crescendo valde in quadrante Orientali eclipticae, quam in emersione multum decrescendo in quadrante Occidentali, quaeso ut mecum attendat, et desinet mirari. P 525
haec in gratiam R. P. Possini; qui viri amici laborem gratum, si placet, habebit, et eum deo in suis orationibus et sanctissimis sacrificiis commendatum habebit.

IV. Hactenus R. P. Iacobus Grantsami. cui adiungam quod consultus a me de eclipsi eadem R. P. Ioannes Baptista Ricciolus, statim humanissime respondit hiece plane verba.

Aera Constantinopolitana supponit completos fuisse mundi annos 5508 ante usitatam Christi aeram. quare annus 6775 aerae Constantinopolitanae est aerae Christianae 1267.

Anno Christi 1267 cyclus lunae seu aureus numerus fuit 14, epacta 8, novilunium civile inter 25 et 26 Maii. cyclus solis fuit 16, litera dominicalis B et dies 25 Maii incidit in feriam quartam.

Anno eodem 1267, die 25 Maii, novilunium verum Constantinopoli fuit sesquihora ante meridiem: sed ob parallaxim longitudinis fuit hora 3, minutis 5, ante meridiem sole et luna versantibus in gradu 12 Geminorum. latitudo lunae Borealis et vera fuit minutorum 19. 8. sed apparens ob parallaxim latitudinis fuit Australis et minutorum 8. 8. summa autem semidiameterum solis et lunae fuit minutorum 30. 40. et solis diameter integra minutorum 31. 38. ideoque digiti ecliptici 11. 25. sed eo quod radii solis oblique in terram incidentes aliorum procul a vertice Constantinopolis reflecterentur, nec multum aërem supra positum illustrarent, visa est eclipsis paene totalis, et stellae horizonti propiores aliaeque conspici potuerunt.

Ex mea Geographia reformata suppono altitudinem poli Constantinopolis esse grad. 42. 56, et longitudinem a Palma insula Fortunatarum gr. 54. 36.

Quid sibi velit Gregoras, aut quibus ex ephemeridibus hauserit solem fuisse tunc in quarto gradu seu parte Geminorum, penitus ignoro. licet enim tabulae astronomicae insignium mathematicorum paucis aliquot minutis dissidere possint a meis, multis tamen gradibus nullae. certe enim anno illo 1267 sol ingrediebatur in signa Zodiaci diebus 9 aut 10 citius quam nunc post correctionem Gregorianam kalendarii. nunc autem ingreditur Geminos die 22 aut 23 Maii. ergo tunc die 13 aut 14 circiter. atque adeo die 25 Maii erat iam in 11 vel 12 gradu Geminorum.

Haec ille. habes, lector, eruditissimorum hominum et praestantium astronomorum circa eclipsim a Nicephoro Gregora memoratam iudicia et ratiocinia, quae tantam eius notitiam suppeditant quanta optari fere potest, certe quae abunde sufficiat ad usum nostrum insigniendi anni quo Germano abdicante Iosephus patriarcha est creatus, tam luculento caractere, ut in eo a caeteris discernendo labi deinceps aut vel titubare quisquam nequeat.

C A P U T VIII.

Andronici, qui Michaëli Augusto primogenitus, in imperio collega et post eius obitum successor fuit, aetas, coniugii et evectionis in imperium tempus, caeterorumque eius actorum chronologia.

I. Michaëli Palaeologo qui successit in imperio Andronicus, senior ab historicis posterioribus dictus ex comparatione cum ipsius nepote Andronico iuniore, avi in imperio collega, quicum

graves et rei Romanae perniciosissimas inimicitias exercuit, in Cantacuzeni praesertim historia narratas, Andronicus, inquam, P 526 Senior Michaëlis Palaeologi prioris primogenitus, imperii collega et post patris mortem successor, quando natus sit, qua aetate uxorem duxerit, quo anno particeps factus fuerit Augustae potestatis, incertum faciunt variae ac male inter sese cohaerentes cum Pachymeris tum Gregorae et aliorum qui de illius rebus scripserunt affirmationes. quare operae pretium me facturum statui, si evolvendae ex ambagibus et certo, quoad licebit, digerendae ordine rerum ipsius hac historia memoratarum chronologiae capitis huius operam impenderem. prima omnium statuenda est epocha natalis Andronici huius, perplexis Pachymeris et Gregorae assertionibus nutans. scribit Pachymeres l. 3 c. 7 Theodoram Michaëlis Palaeologi uxorem, cum comperisset virum suum cogitare de se repudianda adiaciendaque loco eius in coniugem Anna Alamana Ioannis Batatzae olim Augusti vidua, graviter, ut par erat, id ferentem, expostulasse quod se coronatam iam Augustam sine ulla causa imperator vellet dimittere, postquam ei iam Augusto peperisset filios, primum quidem Manuëlem qui cito perierat, deinde vero Andronicum adhuc superstitem, quem pater regie nutribat, denique tertium postquam in urbem Constantinopolim e Latinis receptam imperator migraverat, illic in purpura natum Constantinum nomine, cognomento Porphyrogenitum. ἡ βασιλις Θεοδώρα χαλεπῶς εἶχεν ἐνέγκαι, εἰ δέσποινα ἐστεμμένη οὐσα καὶ γνήσια γυνή, ὅπ' ἀνδρὶ τε τῷ βασιλεῖ τεκοῦσα παῖδας, καὶ πρῶτον μὲν ἀποσχόμενον ἄλλον, τὸν Μανουήλ, εἶτα δὲ καὶ τὸν περιόντα Ἀνδρόνικον, ὃν βασιλικῶς ὁ πατὴρ τρέφοι. ex his videtur posse colligi sensisse Pachymerem Andronicum, immo et praeterea Manuëlem prius mortuum, post initum a Michaële Palaeologo imperium natos, ut sic illos mater eorum Theodora viro iam imperanti, ἀνδρὶ τῷ βασιλεῖ, pepererit.

II. Atqui hoc quidem repugnat ipsi primum Pachymeri affirmanti Andronicum annos natum quatuor et viginti patri morienti successisse. si enim is patre iam imperante, et quidem secundus post Manuëlem in infantia mortuum, natus est, cum Michaël, ut est demonstratum, imperare coeperit kal. Ianuar. anni Christi 1260, venire in lucem non potuit ante annum Christi 1261, imperii Palaeologi secundum; et consequenter, quando idem Palaeologus Michaël anno, ut cap. sequenti demonstrabitur, Christi 1282 mortuus est, Andronicus non nisi annorum unius et viginti esse potuisset. pugnat id etiam cum eo quod Gregoras scribit l. 4 p. 40, Michaëlem, cum solempni pompa Constantinopolim a suis recuperatam ingressus est, Andronicum filium iam tum bimulum duxisse. ἔλκει πρὸς τὴν βασιλίδι τῶν πόλεων ἅμα τῇ συζύγῳ δέσποινι καὶ τῷ υἱῷ Ἀνδρονίκῳ τῷ νέῳ βασιλεῖ δευτέρον ἔτος ἄγοντι τῆς ἡλικίας. certissimo enim statuimus superius ingressum

Michaëlem Palaeologum urbem paulo prius a suis captam die 15 Augusti anni Christi 1261, quo tempore ut duorum annorum puer Andronicus fuerit, oportuit eum natum saltem initio anni Christi 1260. quod dici nequit, cum ante illum patri iam imperanti natus fuerit primogenitus eius, Manuël in cunis mortuus. necessario igitur agnoscenda πρόληψις est in illis verbis ὅτι ἐνδὲ τῷ βασιλεῖ, ut nequaquam Theodora significare voluerit se viro suo iam imperanti Manuëlem et Andronicum peperisse: sed appellationem imperatoris, quae suo marito tunc cum illa haec dicebat conveniret, tribuisse, licet illa non pertineret ad id tempus quo illa Manuëlem et Andronicum enixa fuerat.

III. Sed aliquid certius de anno natali Andronici Senioris statuere licebit ex tempore ipsius obitus, sicubi satis certo id definitum reperire potuerimus. legimus apud Ioannem Cantacuzenum (l. 2 c. 28 p. 228 ed. Reg.) hunc Andronicum, qui abdicato imperio factus monachus Antonii nomen assumpserat, in monasterio mortuum esse mense *Februario*, indictione 15, anno *quadragesimo supra sexies millesimum et octingentesimum, natum annos septuaginta duos*. si ex numero 6840 annorum 72 demas annos, supererit annus aerae Graecorum 6768, quo fuisse natum oportuit eum qui annis duobus maior septuagenario anno 6840 P 527 diem obierit. est hic annus 6768 mundi iuxta Graecos idem quem nos in aera Christiana numeramus 1260; qui fuit, ut vidimus, primus imperii Michaëlis. eius anni principio si editus in lacum Andronicus est, habere locum utcumque potest quod ex Gregora retulimus, eo bimulo, sive secundum aetatis annum agente, δέυτερον ἔτος ἄγοντι τῆς ἡλικίας, contigiisse ingressum triumphalem Michaëlis eius patris in urbem regiam paulo ante de Latinis receptam. sed non potest cum hoc quadrare quod scribit Pachymeres in historia imperii Andronici l. 1 c. 1, eum quando patri successit, annos aetatis numerasse quatuor supra viginti. verba sunt de illo Pachymeris haec ipsa: τῷ τοι καὶ νέος ὢν ὁ ἐπολιμεθὲς βασιλεὺς, ἔτη γεγωνὸς τέσσαρα πρὸς τοῖς εἰκοσι τηνικάδε. nam cum ab anno Christi 1260 ad 1282, quorum priori coepisse imperare, posteriori obiisse Michaëlem Palaeologum certo demonstravimus, manifestum sit intercedere annos dumtaxat duos et viginti, patet promovendum ulterius toto biennio natalem Andronici necessario esse, si vera de ipsius, quando capessivit imperii habenas solus, aetate Pachymeres scripserit. nam quod idem c. ult. l. 6 huius quam nunc edimus historiae Michaëlem Palaeologum tradit imperasse annis viginti quatuor, accommodari forte ad veritatem id posset vel ea ratione quam disseremus c. sq. n. 3, vel intelligendo numeratum illic eius imperium ab eius celebri praedictione quam Thessalonicae biennio ante acceperat, voce Μαρπου de coelo missa, ut narratur l. 1 c. 11. sed hoc ad aetatem Andronici trahi non potest, nec excusari aliter ab errore Pa-

chymeres, si vere natum cum putavit quo anno coepit imperare pater eius.

IV. Existimo tamen vera illic Pachymerem et ex certa publica notitia scripsisse, errasse vero Cantacuzenum in subduendis annis Andronici Senioris, qui aetatis non 72, ut ille affirmat, sed 74 vitae finem invenerit. huius assertionis habemus auctorem eidem Andronico familiarissimum extremis vitae temporibus Nicephorum Gregoram, apud quem cum legamus c. ult. l. 9 p. 209 ed. Bas. confabulari se quotidie cum Andronico tunc monacho otiosissime solitum, atque adeo ipsa nocte qua est mortuus multas horas suavissimi colloquii cum eo duxisse, facile credere possumus rescivisse ex eo ipsum quae de illius annorum numero notavit in monodia de Andronici obitu initio l. 10 p. 214 his plane verbis: *τέταρτον μὲν ἤδη καὶ ἑβδομηκοσὸν ἔτος ἀπὸ γενέσεως αὐτοῦ τελειοῦντι ἦν ὅτε* *quartus et septuagesimus annus a natiuitate ipsi morienti absoluebatur.* quae verba non tantum vixisse illum annis 74, sed etiam illos explevisse significant. cum autem ait mortuus die 12 Februarii, ut idem Gregoras affirmat sub finem l. 9, vel 14, ut anonymus annotavit ad marginem loci Cantacuzeni, quem paulo ante retulimus, cogimur dicere natum fuisse Andronicum sub initium anni Christi 1258. ac ne quis suspicetur irrepsisse errorem in notas numerales apud Gregoram, qui tamen extense ac sine notarum compendiis annum septuagesimum quartum aetatis Andronici exprimit, etiam aliunde manifestum est ex animi sui certa sententia id affirmasse, illum auctorem. ait is nimirum initio c. ult. l. 9, inter alia signa quae portenderunt obitum Andronici Senioris, visam solis eclipsin, quae totidem diebus quot ipse annis vixerat eius mortem praecesserit. commissum spectatumque est id novilunium eclipticum ultimo Novembris anni Christi 1331. ex quo si numeres unum et triginta Decembris, totidem Ianuarii, duodecim Februarii dies, exacte conficies summam dierum septuaginta quatuor, parem numero annorum vitae ipsius, ut scripsit Gregoras, tacite hic revocas quod alias dixerat, Andronicum, quando cum patre primum ingressus est Constantinopolim, secundum aetatis annum egisse; cum ex hoc quod nunc ex certiori testimonio affirmat, manifestum sit ipsi tunc quartum aetatis ab aliquot iam mensibus currere coepisse, quippe in lucem edito circa initium anni Christi 1258. id quod non parum praeterea confirmatur ex tempore nuptiarum Theodora matris Andronici cum eius patre Michaële, ab Acropolita notato. hic enim historiae suae c. 51 refert Ioannem Ducam imperatorem P 538 collocasse Michaëli Palaeologo, in gratiam recepto interventu Manuëlis patriarchae, Theodoram fratris sui olim defuncti Isaacii Ducae sebastocratoris filiam. necesse est dicere factum id fuisse sub finem anni Christi 1254 vel sequentis initium, quo post multorum mensium languorem Ioannes Augustus Octobri mense diem

obiit. est autem incredibile secundam aliqui mulierem viro aevi pleni, quippe annorum duodetriginta cum duxit uxorem iuveni, sex totis primis coniugii annis nullam prolem edidisse. quæcirca existimo Manuëlem primogenitum, qui deinde infans obiit, ipsis natum anno Christi 1256, Andronicum vero biennio post, primis mensibus, ut dixi, anni Christi 1258. quo posito prona deinde facilitate apta caeterorum Andronici actorum in serie huius historiae dispositio succedit, nam quod ante mentionem electi in papam Gregorii X refert c. 28 l. 4 Pachymeres, Andronico iam in virum adulto, hoc est in puberem et coniugio maturam educto aetatem, patrem eius uxorem quaerere coepisse, bene quadrat in annum Christi 1271, sedis vacantis post mortem Clementis Quarti tertium; quo nimirum Andronicus quintum decimum agebat ætatis annum. nuptias ipsas Andronici cum Anna regis Pannoniæ filia, capite eodem memoratas, ad annum sequentem Christi 1272 referimus. unde assumptio Andronici eiusdem in consortium imperii a patre Augusto facta, et sollemnis coronatio Andronici et Annæ novorum Augustorum, quam Pachymeres altero a nuptiis anno celebratam ibidem tradit, ad annum Christi 1273 Andronici duodevigesimum pertinet.

C A P U T IX.

Statuitur tempus obitus Michaëlis Palaeologi et numerus annorum eius imperii. appendix de anno captæ a Persis Heracleæ Ponti.

I. Utrumque caput ad discussionem hic propositum molesta opinionum varietate perplexum est. ut enim omittam vulgaria chronica, quorum in quibusdam vidi principium imperii Andronici Senioris, quod statim a morte Michaëlis eius patris incept, consignatum anno Christi 1294, et ipsi Michaëli sex et triginta imperii annos attributos, Spondanus obiisse Michaëlem anno Christi 1283 ponit, et principatum tenuisse annis viginti quatuor refert ex Gregora, ut ait; apud quem tamen loco ab eo laudato id non reperio, sed tantum mortuum Michaëlem anno mundi iuxta computum Graecorum 6791, ætatis suæ 58. ὁ μὲν δὲ βασιλεὺς (verba sunt Gregoræ de Michaële Palaeologo scribentis) περὶ οὗς εἰρήνισμεν τόπους παρ' ἑλπίδα τῆς οἰκείας ἔφυγε τελευτῆς κατὰ τὸ ἐξακισχίλιον ἐπτακοσίων ἐνενηκοσίων πρῶτον ἔτος, ὡς καὶ πενήκοντα ἔτων τυγχάνων. hoc est: *imperator circa illa quæ diximus loca præter spem vitæ suæ finem invenit, anno sexies millesimo septingentesimo nonagesimo primo, agens ætatis annum quinquagesimum octavum.* ita Gregoras.

II. At noster Pachymeres l. 6 c. 36 huius operis sic scribit de die obitus Michaëlis. *ἡμέρα ἣν παρασκευὴ ἐνδεκάτῃ αὐτοῦ πο-*

ἡμέρα τοῦ ἑξῆς τοῦτος. *feria erat sexta undecima Decembris anni 6791.* ac in anno quidem magno consensu Gregoras, ut vidimus, praetereaue Phrantzes cum Pachymere conveniunt, ut dubitari de hoc non debeat, cum sit tamen vehemens causa dubitandi ex circumstantia diei parascueus sive feriae sextae illo anno incurrentis in undecimam Decembris diem. est annus aerae mundi Graecorum 6791 Christi 1283, hoc est per. Iul. 6996, quo fuit cyclus solis 4, numerus aureus 11, indictio pariter 11. cyclus porro solis 4 literam indicat dominicam C, quae cum insigniat diem duodecimum Decembris, undecimus necessario fuerit sabbatum, non autem parascueus sive sexta feria, qualem cum tamen P 529 illo anno fuisse tradit pro certissimo et vulgo notissimo Pachymeres. igitur anno Christi 1282 mori Michaëlem Palaeologum oportuit, quo cyclus solis 3 literam dominicae indicem dedit D: haec enim litera diem Decembris tertium decimum afficiens, tertium retro undecimum fuisse sextam feriam demonstrat. quid ergo? dicemus errasse Graecos historicos in anno mortis Michaëlis, et pro 6790 sequentem 6791 indicasse? ne cogamur hoc dicere, duplex huius explicandae perplexitatis suppetit ratio. aut enim labentis iam anni 6790 et paucos duntaxat extremi Decembris dies reliquos trahentis rationem non habendam populus et historici censentes, obitum eius ex anno mox sequenti, 6791, quo is videlicet innotuit, insigniendum putaverunt, neglecto discrimine nullius momenti ad civilem aestimationem, quae fere minutam ἀκριβειαν respuit. aut, quod verisimilius reor, annorum mundi et aerae suae principium, item ut indictionis, a Septembri Graeci repetebant. unde iam tum annus mundi iuxta ipsos 6791 coeperat a mense fere tertio, cum anni Christi 1282 mensis ultimus Decemberolvebatur. ut vere dixerint Pachymeres Gregoras et Phrantzes obiisse Michaëlem anno 6791, nec vere tamen scripserint Spondanus et Rainaldus eundem anno Christi 1283 fato functum, cum illo anno dies Decembris undecima, qua efflavit animam, sabbatum, non sexta feria fuerit.

III. Hoc igitur existimamus pro indubitato tenendum, anno Christi 1282, die 11 Decembris Michaëlem Palaeologum vivendi et imperandi finem fecisse. quamdiu imperaverit disquirendum restat. diserte Pachymeres Hist. c. ultimo imperasse Michaëlem asserit annis viginti quatuor; idque ipsum, ut palem notum, antea posuerat c. 21 l. 4. atqui hoc quidem aegre conciliatur cum iis quae iam omni firmitate constituimus, nimirum coronatum eum ritu solemnī Augustum primum fuisse kalendis Ianuarii anni Christi 1260, vivere autem desiisse 11 Decembris anni Christi 1282. nam ex his apparet manifestum imperasse illum a die inaugurationis suae annos omnino viginti tres, minus viginti diebus. dici tamen potest non usquequaque aberrasse a vero Pachymerem, quem

verisimile est id retulisse quod vulgo ferebatur. solet autem populus in numerandis annis accuratam et minutam aspernari diligentiam; nec fere dubitat decem, exempli gratia, ei principi annos tribuere, quem constet nonum excessisse. minime item putat necessarium ab inaugurationis die primum initium regni ducere, ubi supremam potestatem antea illum exercuisse palam est. itaque imperium Michaëlis Palaeologi iam ex eo tempore numerari potuit quo is tutor Ioannis est declaratus; quod contigit paulo post Muzalonum caedem, qui nonne die ab obitu Theodori Augusti sunt interfecti. mors Theodori ex Acropolita in Augustum mensem incidit, opinor desinentem, cum Pachymeres eam conferat in confinia aestatis et autumnii. a Septembri ergo anni Christi 1259 imperii habenas Michaël sumpserit, quas tenuit ducis magni, deinde despotae titulo, donec sub finem Decembris ad imperii cum pupillo collegium eveheretur. revera igitur imperavit super annos viginti tres expletos duobus fere mensibus, ut si de annis inchoatis sermo sit, negari nequeat 24 eius imperii annos numerari potuisse. in hunc modum Pachymerem quidem ab errore vindicamus: Phrantzem, qui mortem Michaëlis coniungit cum indictione 14, *ἀλογιστίας* absolvere non possumus, certissimum enim est anno Christi 1282, quo Michaëlem constat mortuum, indictionem 10 fuisse numeratam.

IV. Hactenus versati chronologica methodo sumus in epochis huius historiae figendis, quae certo aliquo insigniri caractere potuerunt: caeteras quarum statuendarum in prudenti coniectura tota spes sita est, hic singillatim exequi nec otium est nec operae fuerit pretium. satis sit eas, uti et acta hoc opere memorata praecipua, verisimili ratione in ordinem digestas, certis in abaco chronologico annis assignare. quod antequam aggredimur, describendam hic duxi annotatiunculam lectoris, ut apparet, accurati adscriptam in Barberino optimo codice ad oram exteriorem, e regione verborum illorum c. 27 l. 4: *τῶν χωρῶν κατεχομένων τοῖς Πέρσαις, πάλαι ἂν ταῖς χώραις καὶ αὐτὰ συναπώλοντο*. ad haec, signo indice appposito, sic ex adverso scriptum manu antiquissima et scripturae codicis, quantum iudicari aspectu potest, aequali scribitur

ὡς ἀληθῶς ἐληκας . . .
 πότα μου ἄγιε
 γὰρ τῶν Περσῶν ἐπὶ . . .
 καὶ τῇ ἀμελείᾳ τῶ . . .
 τούτων συνελ
 τοῖς Πέρσαις, καὶ ἡ κατὰ
 τὸν Πόντον Ἡράκλεια ἔαλω
 ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ δ. Ν . . .
 τοῦ Ἰωκῆ ἔτους.

quae desunt, resecta fuerant cultro librario. ea nos in hunc modum restitui posse putabamus

ὡς ἀληθῶς εἰρηκας δέσ-
ποτά μου ἄγιε. καὶ τῇ
γὰρ τῶν Περσῶν ἐπιθέσει,
καὶ τῇ ἀμελείᾳ τῶν κρα-
τούντων συνελθούσῃ
τοῖς Πέρσας, καὶ ἡ κατὰ
τὸν Πόντον Ἡράκλεια ἐάλω
ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ δ. Ν ἡ
τοῦ σωτῆ ἔτους.

haec sic latine sonant. *ut vere dixisti, domine mi sancte. et enim incursione Persarum, et negligentia imperantium coope-
rante Persis, etiam Heraclea ad Pontum sita capta est mense
Iulio, die 4, indictione 18, anni 6868.*

Est hic annus Christi 1360, per. Iulianae 6073, quo numerata est indictio 18. indictionem ἐπινέμηναι Graeci vocant, et nomen istud ἐπινεμήσεως hic nota illa Ν compendiose indicatur, resecto mox numero 17, hoc est 18, qualem exigit ille annus, nondum reperi alibi notatam hanc expugnationem Heracleae; cuius ideo fortasse non erit inutile qualemcumque istam hinc notitiam sumpsisse. alloquitur porro, ne hoc lectorem moretur, quicumque is fuit, auctor annotatiunculae historicum ipsum Georgium Pachymerem, quem ἅγιον δεσπότην sanctum dominum vocat utpote sacerdotem et in ecclesiastica constitutum dignitate.

CAPUT X.

P 531

*Synopsis chronologica praecipuarum rerum hac historia
memoratarum, eas assignans annis suis.*

Ann. Chr.	Romano- rum Pon- tificum.	Impero- rum Ori- entis.	
1255	Alexandri IV. 1	Ioannis Batatze. 33	<p>Moritur imperator Ioannes Ducas Batatza prope Nymphaeum 3 kal. Novemb. Georg. Acropol. Hist. c. 52. vide l. 3 Observationum nostrarum c. 2.</p> <p>Filius eius Theodorus, Lascaris a matre dictus, proclamatur imperator consensu procerum et populi. Acrop.</p> <p>Recusante patriarchatum Nicephoro Blemmida, Arsenius e monasterio ad lacum Apolloniadis accersitus fit patriarcha. idem Acrop.</p> <p>Is coronat Theodorum die Christi natali. Observ. Pach. l. 3 c. 2 n. 3.</p> <p>Sexto post die, 30 Decembris, eclipsis solis horrenda Nicaeae cernitur hora 3 post meridiem. Pachym. l. 1 c. 13. vide superius c. 2 n. 4 et totum c. 3.</p>

Anal. Chr.	Romano- rum Pont. Alex. IV.	Imp. Or. Theodori Lasc. Iun.	
1256	2	1	<p>Expediit Theodori Lascaris in Occidentem contra Constantinum regem Bulgariae et Michaëlem despotam, quem utrumque sui terrore ad pacem adigit. Acropol. Hist. n. 56 et sq. Gregoras l. 3 p. 26.</p> <p>Sub autumnum huius anni Michaël Palaeologus magnus conostaulus Nicaeae relictus ut rebus per imperatoris absentiam praesesset, cum comperisset Cotys cuiusdam indicio excaecationem sibi parari, cum ipso indicio fugit in Persidem. Pachym. l. 1 c. 9 p. 12.</p> <p>Ibi a Sultane Romanis quibusdam copiis praefectus contra Scythas strenue rem gerit. Gregoras l. 3 p. 27. Pachym. p. 13.</p>
1257	3	2	<p>Michaël Palaeologus agente Icomensi praesule ab imperatore revocatus e Perside benigne ab ipso excipitur, et magni conostauli dignitatem recipit. Gregoras l. 3 p. 28. Pachym. l. 1 c. 9 p. 13.</p>
1258	4	3	<p>Michaël Palaeologus mittitur in Occidentem cum exercitu, et bene ac feliciter pugnat. Pachym. l. 10. fusius Acropolita Historiae n. 70.</p> <p>Theodorus imperator atra bile laborans Martham Michaëlis Palaeologi sororem diro supplicio excruciat, et metuens ne ideo frater eius rebellaret, per Chadenum in Occidentem missum deduci Palaeologum ad se vinctum curat. Pachym. l. 11 a p. 15 ad 19.</p> <p>Auguria imperii Michaëli Palaeologo, dum caperetur et vinctus duceretur, oblata. Pachym. p. 15 et 16.</p> <p>Michaël Palaeologus educitur e carcere et recipitur in gratiam ab imperatore. Pachym. p. 17 et 19.</p>
1259	5	4	<p>Imperator Theodorus moritur mense Augusto, anno ad autumnum vergente. Acropol. n. 74 p. 85. Gregoras l. 3 p. 29. Pach. p. 19 et 20. Phrantzes l. 3 p. 41.</p>

Anni Chr.	Romano- rum Pont. Alex. IV.	Imp. Or. Theodori Lasc. Iun.	
1259	5	4	<p>relictis impuberi filio tutoribus Arsenio patriarcha et Georgio Muzalome protovestiario.</p> <p>Nono die ab imperatoris obitu, dum ei iusta funebria in templo Sosandrorum Magnesia redduntur, Georgius Muzalo tutor Ioannis principis cum fratre Theodoro trucidatur ab exercitu in seditionem concitato. Gregoras p. 30 et 31. Phrantzes 1 3 p. 42. Pachym. fusissime a p. 31 ad 36.</p> <p>Michaël Palaeologus declaratur tutor pueri principis, et fit dux magnus. Pachym. a p. 38.</p> <p>Idem largitione sibi conciliat studia hominum. ibid. p. 40 et sq.</p> <p>Creatur despota a p. 43 ad 47.</p> <p>Impetrat denique summum imperii honorem p. 48.</p> <p>Extremo autumnio huius anni princeps Achaiae suppetias profectus ad Michaëlem Occidentis despotam rebellantem capitur a ducibus Romanis, praelio victus proditione Ioannis Nothi. Pachym. a p. 50. Gregoras p. 35.</p>
1260	6	Michaëlis Palaeol. 1	<p>Kalendis Ianuarii Michaël Palaeologus rite acclamatur imperator, collega principis pupilli cuius erat tutor. Pachym. p. 61. Gregoras initio l. 4 p. 36. Acropolita Hist. n. 77 p. 89. Phrantzes 1 4 p. 48.</p> <p>Michaël Occidentis despota, auxiliis a Manfredo genero rege Siciliae acceptis, Romanos ad Tricoryphum acie vincit et Caesarem Alexium Strategopulum capit. Pachym. 1 32.</p> <p>Alexius Caesar brevi liber dimissus ad Palaeologum imperatorem redit. Pachym. 1 32.</p> <p>Palaeologus nondum coronatus limitem Orientalem visit et arces praesidiis firmat, usus ad hoc consilio et opera Chadeni apud ipsum gratiosi, sed in eo quidem negotio parum providi: ex iis enim quae tunc egit secuta deinde est arcium illius</p>

Anni Chr. 1260	Romano- rum Pont. Alex. IV. 6	Imp. Or. Michaelis Palaeol. 1	<p>limitis iactura. Pachym. partim 2 6 p. 68, partim 1 5 p. 8.</p> <p>Decreta coronatione solenni duorum Augustorum inter sacra per patriarcham celebranda, pervicit contra pacta Palaeologus arte magna et vehementi ambitu ut ipse solus coronaretur, praeterito puero. Pachym. 2 7 et 8 p. 64 et sq.</p> <p>Arsenius patriarcha Nicaea fugiens patriarchatu cedit, subrogatus in eius locum Nicephorus Ephesi episcopus. Pachym. 2 15 et 16.</p> <p>Capta Selybria imp. Michael Palaeologus Galatam oppugnat longo tempore, frustra. 2 20.</p> <p>Soluta obaidione redit Nymphaeum, ubi Nicephorus patriarcha moritur. 2 22. Obs. 3 5 3.</p>
1261	7 Urb. IV. ann. 1	2	<p>Alexander IV pontifex max. moritur Viterbii octavo kal. Iunii, postquam sedisset annos 6, menses 5, dies 4. sedes vacavit post eius obitum tribus mens. et trib. dieb.</p> <p>Quarto kal. Septembris creatus est pontifex Iacobus Pantaleo Gallus, et pridie Nonas coronatus assumpsit nomen Urbani, eius appellationis IV.</p> <p>Chalyphas Persidis victus a Tocharis auro in os infuso necatur. Pachym. 2 24.</p> <p>Sultane ob socordiam contempto dno ex eius optimatibus, Basilici nomine, ad Michaellem Aug. transfugiunt. ibid.</p> <p>Ipsae postremo Sultan cum liberis ad imperatorem supplex confugit. ibid.</p> <p>Alexius Strategopulus Caesar in Occidentum tractum despota illic rursus rebellare moliente cum exercitu missus, et urbem obiter tentare inausus, eam cepit opo Thelematiorum, Latinis in Daphnesiae oppugnatione occupatis. Pachym. 2 26 sqq.</p> <p>Recuperant Constantinopolim Graeci die 25 Iulii sacra apud ipsos S. Annae matri deiparae. ibid.</p>

Ann. Chr.	Romane- rum Pont. Urb. IV.	Imp. Or. Michaelis Palaeol.	
1261	1	2	<p>Imperator Michaël Palaeologus ingreditur urbem Constantinopolim die 15 Augusti assumptae deiparae sacra, ipse pedes sequens triumphalem currum quo imago eiusdem deiparae a S. Luca depicta portabatur. Pachym. 2 31. Acrop. c. 88.</p> <p>Arsenius restituitur in patriarchatum et exceptus Constantinopoli Palaeologum iterum solemniter coronat. Pachym. 3 2.</p> <p>Imperator legatos Romam mittit. 2 36.</p> <p>Cum Tocharis et Aethiopibus foedera icit. 3 3.</p> <p>Pupillum Ioannem collegam suum novennem excaecat die Christi natali, et in arcem Dacibyzam perpetuo custodiendum includit. 3 10.</p> <p>Holobolum improbare ausum excaecationem Ioannis dire mutilat. 3 11.</p>
1262	2	3	<p>Arsenius patriarcha imperatorem excommunicat ob excaecatam Ioannem. 3 14.</p> <p>Zygeni sive Montani contra Michaëlem imperatorem rebellantes in gratiam cuiusdam pueri caeci, quem Ioannem Theodori filium esse credebant, aegre tandem domantur. Pachym. 3 12 et 13.</p>
1263	3	4	<p>Triremes imperatoris insulas eripiunt P 534 Latinis. c. 15.</p> <p>Imperator legatos ad papam mittit. c. 18.</p>
1264	4	5	<p>Expeditio Ioannis despotaе fratris imperatoris in Occidentem, qua Michaël despota coactus est pacem facere. Pachym. 3 20.</p> <p>Cometa apparet mensibus aestivis. Pachym. 3 23.</p> <p>Urbanus papa moritur Perusii 6 Nonas Octobris. Spondan. hoc anno n. 9, ex antiquis auctoribus quos laudat. absolvit annum tertium sedis, et inchoavit quartum per dies triginta quatuor.</p>

Anni Chr.	Romano- rum Pont. Clem. IV.	Imp. Or. Michaelis Palaeol.	
1265	1	6	<p>Cardinales Perusii congregati post quadrimestrem contentionem tandem conveniunt in electionem ad pontificatum Guidonis Grossi Galli Cardinalis absentis, qui postmodum Perusium adveniens, indeque cum Cardinalibus Viterbium profectus, ibi consecratus est pontifex octavo kal. Martii, die cathedrae S. Petri, et Clemens eius nominis Quartus nuncupatus. Spond. ex antiquioribus monumentis, hoc anno n. 1.</p> <p>Sultan Azatinus, qui ex Perside profectus ad Michaëlem Augustum ab eo parum officiose tractabatur, elapsus et coniungens se Tocharis, tantum non oppressit imperatorem imparatum. Pachym. 3 25.</p> <p>Patriarcha imperatorem obiurgat, quod bella cum Christianis gereret, pacem cum infidelibus coleret. ib. c. 26.</p> <p>Foedus inter imperatorem et Michaëlem despotam affinitate sancitur. ib. c. 28.</p>
1266	2	7	<p>Imperator cum frustra per triennium petiisset absolutionem excommunicationis a patriarcha Arsenio, de eius duritie queritur oratione ad episcopos habita. Pachym. 4 1.</p> <p>Ultimae ea de re imperatoris preces ad Arsenium per Iosephum Augusti confessarium delatae et reiectae. ib. c. 2.</p> <p>Libellus accusationis in Arsenium datus imperatori et cupide acceptus. ib. c. 3.</p> <p>Damnatio et depositio Arsenii. c. 4, 6 et 7.</p> <p>Electio eius et deportatio in insulam. c. 8.</p> <p>Successeritne statim Germanus in locum Arsenii, an post annum vertentem, in ambiguo reliqui superius c. 6 n. 1, magis inclinans in dilationem propter causas illic indicatas, distinctius mox exponendas sq. an.</p> <p>Arsenianorum factio conflatur et invalescit. colligitur ex Pachym. 4 11 et 19 et locis aliis.</p>

Ani. Chr.	Romano- rum Pont. Clem. IV.	Imp. Or. Michaelis Palaeol.	
1266	2	7	Coniuratio deprehensa in Augustum, cuius suspicione etiam Arsenius exul aspergitur: sed ille innocentiam suam probat. ib. c. 15.
1267	3	8	<p data-bbox="424 372 958 478">Imperator Arsenianorum schisma reprimere conatur. eius ea de re ad populum oratio. Pachym. 4 11. P 535</p> <p data-bbox="424 478 958 557">Hoc anno translatum Germanum e sede Adrianopolitana in Constantinopolitanam verisimilius puto.</p> <p data-bbox="424 557 958 1520">Nam id ne factum existimem anno superiori, facit primum, quod cum Arsenii iudicium absolutum fuerit sub finem Maii, ut diserte tradit Pachymeres, spatium quod inde ad diem Pentecostes, quo idem inauguratum Germanum affirmat, cum non potuerit esse plus quam octo dierum, angustius est quam ut capere possit inquisitionem et deliberationem synodi, tum suffragiis in electionem Germani perlatis, longam eius nec nisi per multos dies iteratis imperatoris precibus victam denique recusationem. credibile etiam est cunctabundum alioqui et circumspectare cuncta solitum imperatorem haud statim ausum substituere alium Arsenio, priusquam mora et experientia comperisset id se tuto et citra publicam offensionem facturum. ac cum perlato nuntio de assensu Antiocheni patriarchae, a quo ut viciniore timeri plus poterat quam ab Alexandrino toto mari diviso, animatus ad audendum fuisset, retardatum tamen metu factionis Arsenianorum, numero et viribus augescentis, quam ad compescendam variis artibus incubuit. existimans autem invalescere illam anarchia et longa vacatione sedis, populo pastorem amotum ideo fortasse requirente quod praesentem qualemcumque non videret, decreverit Germanum promovere, fidum sibi et vulgo, ut apparebat, gratiosum hominem. quo in patriarchalem evecto thronum, cum nihilo segnius Arsenianorum studia flagrare pergerent, absolutionem ab eo dare licet parato noluerit</p>

Anni Chr.	Romano- rum Pont. Clem. IV.	Imp. Or. Michaelis Palaeol.	
1267	3	8	<p>accipere, clandestinisque egerit artibus ut Germano post tres menses abdicanti Iosephus subrogaretur, adversus cuius electionem nihil tale quale Germano obiiciebatur excipi posse confideret. quare ab illo denique reconciliari ecclesiae voluerit. quod minime distulisset a Germano impetrare, si iam is a Pentecoste superioris anni patriarcha inauguratus sesquiannum fere integrum in ea dignitate perstitisset.</p> <p>Quinta igitur die Iunii, quae hoc anno 1267 cycli sol. 16, lun. 11 Pentecoste fuit, patriarcha creatus est Germanus; et transactis in eo honore quatuor fere mensibus cum dimidio, die demum 14 Septemb. abdicavit, prout narrat noster 4 21. initium patriarchatus Germani funestatum quodammodo est tristi augurio deliqui solaris, quod horribile Constantinopoli apparuit 25 Maii, duodecim diebus ante inaugurationem ipsius, ut videri potuerit brevitatem et infelicitatem huius patriarchatus praesignificatam ostento eius simili quo brevitatem pariter et infelicitatem imperii Theodori Lascaris eo nomine secundi praesignatam fuisse creditum est. memoratur ista eclipsis a Niceph. Gregora l. 4 p. 51 ed. Bas. vide supra c. 7 huius libri, ubi epilogismum istius novilunii ecliptici a R. P. Iacobo Grantami astronomica methodo expansum damus.</p> <p>Sub finem huius anni, die 28 Decembris, Iosephus Galesii monasterio praepositus, confessarius imperatoris, iusta synodi suffragia ad patriarchatum tulit. Pachym. 4 23.</p>
1268	4	9	<p>Kal. Ianuariis Iosephus quarto kalendas rite electus, consecratus patriarcha est. Pachym. 4 24.</p> <p>Die 2 Februarii festo Hypapantes solvitur anathemata a novo patriarcha Michael imperator. ib. c. 25.</p>

Aunt. Chr.	Romano- rum Pont. Clem. IV.	Imp. Or. Michaelis Palaeol.	
1268	4	9	<p>Tarchaniota filius Marthae sororis imperatoris coniugem ducit filiam Ioannis fratris despotae Occidentis. ib. c. 26.</p> <p>Die 29 Novembris Clemens IV papa moritur Viterbii. Spond. ex antiq. monum. hoc anno n. 12.</p>
1269	Sed. Vac. 1	10	<p>Orientales provinciae imperii Persarum incursionibus desolantur. Pachym. 4 27.</p> <p>Arsenianorum schisma magis magisque invalescit. ib. c. 28.</p> <p>Carolus frater S. Ludovici regis Franciae, acie victo anno superiori Conradino ad lacum Fucinum, pacificam iam possessionem inchoat regni Neapolitani et Siculi, ac Balduini filio Constantinopoli profugi in generum adscito auxilia promittens Michaeli Palaeologo curam iniicit. indicat haec Pachym. variis locis, 8 8 et 86, 4 29, et alibi.</p> <p>Hyacinthi factio et Pantepoptenorum monachorum pro Arsenio pugnantium ecclesiam turbat. 4 19 et 28.</p> <p>Carolus rex Siciliae classem armat ad Constantinopolim recuperandam. 5 8. varrii contra istum metum imperatoris apparatus. ib. et mox c. 10.</p>
1270	2	11	<p>Per hos annos enituit virtus bellica Ioannis despotae fratris imperatoris, variis successibus expeditionum prosperarum in Orientales et Occiduos tractus probata. 3 21 et alibi.</p> <p>Tarchaniota magnus Conostaulus, imperatoris ex Martha sorore nepos, contra avunculum rebellat, ad Ioannem socerum despotae Occidentis fratrem transfugiens, Tocharis prius in regiones imperio subditas evocatis, qui caedibus et rapinis eas vastarunt. 4 30.</p> <p>Imperator legatos ad S. Ludovicum Francorum regem mittit, qui eum in Africa Tunetum obsidentem inveniunt et eius morti intersunt.</p>

P 537 - Ann. Chr.	Romano- rum Pont. Sed. Vac.	Imp. Or. Michaelis Palaeol.	
1271	3	12	<p>Ioannis Ducae in arce Patrarum obsessi stratagema insigne, quo Ioannis despotae fratris imperatoris victorem exercitum profligat, ipso ignominiose fugere compulso. 4 31.</p> <p>Philanthropenus adiuvente Ioanne despota classem Latinam vincit. c. 32.</p> <p>Legatio a Michaële imperatore in Pannoniam missa ad petendam regis Pannoniae filiam in sponsam Andronico suo primogenito. c. 29.</p> <p>Cardinales Viterbii congregati tandem conveniunt in electionem Thealdi archidiaconi Leodiensis in Romanum pontificem.</p>
1272	Greg. X. 1	13	<p>Nuptiae Andronici filii Michaelis imp. cum Anna filia regis Pannoniae in templo S. Sophiae a Iosepho patriarcha celebrantur. 4 29.</p> <p>Ioannes despota frater imperatoris sensim in ordinem redactus insignia despoticae dignitatis ultro deponit. ib.</p> <p>Patriarchae Iosephi protectio in Orientis provincias ad schisma ibi coercendum frustra suscepta. eius ibi cum Nicephoro Blemmida congressus. 5 2.</p> <p>Thealdus in Syria commorans audit nuntio suae electionis in Romanum pontificem, Michaëlem imperatorem ad pacem ecclesiarum conciliandam invitat. quod is libenter audit, urgente a Carolo metu. 5 11.</p> <p>Regi Bulgarorum Constantino Maria Eulogiae filia sororis imp. nubit. 5 3.</p>
1273	2	14	<p>Thealdus Romam appulsus ibi consecratur pontifex 6 kal. April. et nomen assumit Gregorii X.</p> <p>Legati a Gregorio X Constantinopolim missi ad negotium conciliandae pacis inter ecclesiam Latinam et Graecam magno illic conatu rem promovent. 5 11.</p> <p>Imperator ecclesiasticos Graecos urget ad pacem. c. 12. Holobolus graviter multat. c. 20.</p>

Anni Chr.	Romano- rum Pont. Greg. X.	Imp. Gr. Michaelis Palaeol.	
1273	2	14	<p>Ioannem Veccum prae caeteris reluctantem condit in carcerem. c. 13.</p> <p>Pertinaces in schismate recusationis suae causas in libellum coniciunt, quem imperatori offerunt. c. 14.</p> <p>Arsenius in exilio moritur 30 Septemb. c. 20.</p> <p>Dyrrhachium subito et vehementi terrae motu nocte una destruitur habitatoribus oppressis. 5 7.</p> <p>Affinitas imperatoris designata cum principe Serbiae disturbatur. 5 6.</p> <p>Andronicus adsciscitur a patre in collegam imperii, et cum Anna uxore coronatur. 4 19.</p> <p>Imperator affinitatem et foedus contrahit cum Noga Tocharorum principe, data ipsi in uxorem Euphrosyne sua filia notha. 5 4.</p> <p>Pontifex exoratus a Graecis Carolum Siciliae regem impedit ab inferendo Constantinopol. bello. 5 26.</p>
1274	3	15	<p>Ioannes Veccus lectis diligenter patrum P 538 scriptis et ecclesiasticis monumentis schismaticam sententiam ultro deponit, et in procuranda ecclesiarum concordia strenue imperatori cooperatur. 5 15.</p> <p>Schismatici Iosepho patriarchae persuadent ut scripto publico declaret, iureiurando interposito, se nunquam in pacem ecclesiarum consensurum. 5 16.</p> <p>Imperator magna ecclesiasticorum parte in suam sententiam attracta, legatos mittit Romam ad pacem ecclesiarum componendam, cum patriarcha ita interim transigens, ut ipse patriarchali palatio excederet, pollicitus etiam se throno cessurum, si de pace cum papa conveniretur. 5 17 et 21.</p> <p>Eulogia soror imperatoris enixe favens schismaticis a fratre avertitur, quod is pacem ecclesiarum promoveret; ac per filiam Mariam Constantinum Bulgarorum regem in eum concitat. 5 3, et 6 1.</p> <p>Legati imperatoris mutuos a Gregorio pontifice legatos adducentes autumnno Con-</p>

Ann. Chr.	Romano- rum Pont. Greg. X.	Imp. Or. Michaelis Palaeol.	
1274	3	15	<p>stantinopolim perveniunt, ubi pax ecclesiarum concluditur, Gregorio inter sacra proclamato summo pontifice Apostolicae sedis et oecumenico papa. 5 22.</p> <p>Germanus olim patriarcha cum Theophane Nicaeno et Georgio Acropolita legati imperatoris ad concilium Lugdunense missi eo perveniunt die 24 Iunii. Acta concil. Lugdun.</p>
1275	4	16	<p>Acres inter Graecos dissensiones circa pacem cum Latinis. 5 23.</p> <p>Ioannes Veccus patriarcha eligitur in locum Iosephi. c. 24.</p> <p>Imperator acribus suppliciis saevit in obstinatos schismaticos. c. 19 et 20.</p> <p>Icarius ad imperatorem transfugiens et ab eo classi praepositus bene rem gerit. c. 27.</p> <p>Ioannes Veccus scribere contra schismaticos cogitur c. 28.</p> <p>Iosephus expatriarcha Chelam in exilium deportatur. c. 29.</p> <p>Genuenses invito imperatore transire Hellespontum ausi capiuntur et male mutantur. c. 30.</p>
1276	Innoc. V.	17	<p>Gregorius X Papa moritur Arretii die 10 Ianuarii. Spond. ex antiquis monum.</p> <p>Eligitur in eius locum Petrus de Tarentasia ord. praedicatorum. Romae consecratur pontifex die 22 Febr. nomine assumpto Innocentii eius appellationis V.</p> <p>Moritur quarto post mense die 22 Iunii.</p> <p>Post 19 dies creatur in eius locum pontifex Othobonus Fliscus, dictus Hadrianus V. sed is electus 12 Iulii, obiit die 18 Augusti.</p> <p>Suffectus huic Viterbii est die 13 Septemb. Ioannes Petrus Lusitanus, Cardinalis antea Tusculanus dictus. is nomen assumpsit Ioannis, quem Onuphrius XX, Platina XXII, Spond. et alii quos sequimur XXI numerant.</p> <p>Hic legatos ad Michaëlem Palaeologum ab Innocentio quinto destinatos, episco-</p>

Anni Chr.	Romano- rum Pont. Io. XXI.	Imp. Or. Michaëlis Palaeol.	
1276		17	<p>pos Ferentinum et Taurinensem cum duobus fratribus ord. praedicatorum, proficisci Constantinopolim iussit, ibique confirmationem et observationem eorum quae legati Michaëlis imper. in concilio Lugdunensi promiserant exigere. Spondanus ex antiqu. n. 8 huius anni.</p> <p>Constantinus rex Bulgariae, instigante uxore, bellum in Romanos movet. 6 1.</p> <p>Eulogia soror imperatoris schismaticorum princeps et malae causae vehementissima patrona. ib.</p> <p>Maria Bulgariae regina, Eulogiae filia, matris exemplo et hortatu patriarchas Orientis et Sultanem Aegypti concitare in imperatorem conatur, quod is pacem ecclesiarum procurasset et tueretur. ib.</p>
1277	Nicol. III. 1	18	<p>Ioannes XXI pont. max. Viterbii moritur ex vulneribus acceptis ruina camerae, quae illum noctu dormientem oppresserat, die 15, aut ut alii tradunt, 20 Maii.</p> <p>Post sex menses sedis vacantis electus est in pontificem Romanum Ioannes Caietanus patria Romanus, gente Ursinus, die 25 Novembris, vocatus in pontificatu Nicolaus eius nominis Tertius, Spond. et Odor. ex Antiq. Maria Bulgariae regina Sphenthisthlabum Mysiae principem adoptionis simulatione deceptum proditorie interficit. 6 2.</p> <p>Lachanas subulcus armata rusticorum manu Tocharos Bulgariam incursantes reprimi, Constantinum Bulgariae regem acie vincit et occidit. 6 3.</p> <p>Mense Aprili huius anni Michaël imper. et Andronicus eius filius et imperii collega solemnem formulam fidem et obedientiam Rom. pontifici iurant. Regest. Nicolai 3.</p>
1278	2	19	<p>Michaël imperator Asanem in generum adscitum regem Bulgariae fieri curat. 6 4.</p> <p>Michaëli Occidentis despotae aliam filiam collocat. c. 5.</p> <p>Maria Constantini Bulgariae regis vidua Lachanae olim subulco nubit. c. 7.</p>

Ann. Chr.	Romano- rum Pont. Nicol. III.	Imp. Or. Michaëlis Palaeol.	
1278	2	19	Nicolaus pont. legatos episcopum Grosse- tanum cum tribus religiosis ordinis Mino- rum ad Michaëlem et Andronicum ad con- summandum negotium pacis ecclesiarum mittit. Regest. Nicol. III n. 143 usque ad 153.
P 540 1279	3	20	<p>Legati a Michaële imperatore ad ponti- ficem pervenerunt gratulantes ei pontifi- catum et obedientiam profitentes. attule- runt iidem literas a Ioanne Vecco patriar- cha, quibus Nicolaum se agnoscere decla- rabat <i>pastorum pastorem omniumque praesulem supereminentem praelatorum</i>. addebant legati imperatorem quidem pro viribus conatum omnes Graecos ad pacem ecclesiarum amplectendam adigere, verum multos e suis propinquis aliisque potenti- bus acriter obstare, adeo ut in apertam rebellionem schisma erupisset; et congre- gata pseudosynodo centum monachorum cum aliquot abbatibus et octo episcopis anathema intortum in patriarcham et se. nec sibi vires ad manum esse quibus tam potentem factionem opprimeret. quare boni consuleret pontifex, arte se ac mo- deratione in hoc negotio uti potius quam vi aperta: sic enim videri necesse metu ma- ioris mali. Regest. Nic. III. n. 156 et sq.</p> <p>His ita praemunitis apud pontificem im- perator Ioannem Veccum patriarcham, cui sciebat infensissimos esse schismaticos, ut eos sic deliniret, vexare aggreditur accu- sationibus in eum admittendis. hunc enim annum designant illa Pachymeris verba 6 10: <i>iam autem evolutis annis quatuor ex quo Ioannes patriarchatus honore prae- cellebat, mense Februario septimae in- dictionis, graves in eum accusationes a quibusdam e clero conflantur, mendaces illae quidem et plane inanes, non tamen eiusmodi quas aegre imperator admitteret.</i> numeravit hic annus indictionem septimam; et cum superius c. 6 n. 4 de- monstratum sit Ioannem Veccum patriar- chatus possessionem adiisse die 2 Iunii anno 1275, utique is hoc anno 1279 eius</p>

Anni Chr.	Romano- rum Pont. Nicol. III.	Imp. Or. Michaelis Palaeol.
1279	8	20

dignitatis quartum explebat. crediderim Michaelē pro suo more circumspectissime agendi, iam ab huius anni principio aut sine praecedentis, cum decrevisset Vecco, cuius libertate offendebatur, negotium facessere, ne id Romanus pontifex sequiorem in partem interpretaretur, hac eum de qua diximus legatione praecognare studuisse, sicque iam securum ab ea parte, quae suis rationibus congruere putabat in patriarcham egisse, narrata a Pachymere 6 10 et tribus sequentibus. caeterum videtur, simul accusari coeptus est Veccus et aversus ab eo imperatoris animus palam se prodere (quod noster ait factum mense Februario 7 indictionis, hoc est huius anni 1279), expeditus Romam celer nuntius, qui ad pontificem pervenerit paulo post quam audita fuerat superior legatio imperatoris. eo vero accepto nuntio motum pontificem statim ad imperatores legatos expedituisse, inssos festinare quantum possent et subvenire quam primum Vecco laboranti. hos legatos Pachymeres occurrisse imperatori scribit 6 14 revertenti Hadrianopolim; iisque ut satisfaceret, Veccum, qui pertaesus vexationum patriarchatu cessasse videbatur, in eo rursum stabilire decrevisse. moxque Constantinopolim cum legatis profectum, iis gestis quae a c. 14 ad 17 narrantur, accommodata ad ita satisfaciendum legatis, ut schismatici tamen non exasperarentur; denique, ut c. 17 dicitur, *die sexta mensis Augusti* eiusdem indictionis (nempe prius memoratae septimae, quae huius anni 1279 character est) Veccum in palatium patriarchale solemni pompa reduxisse.

Unum in his reperio perplexitatis inextricabilis, quod statim Pachymeres adiungit *datam fuisse operam concinnando scripto quo papae (is tunc erat Urbanus) super mandatis per legatos renuntiatis satisfaceret.* itane vero anno 1279 sedebat Romae Urbanus papa? an non est manifestissimum Nicolaum Tertium iam a 25

Anni Chr.	Romano- rum Pont. Nicol. III.	Imp. Or. Michaelis Palaeol.	
1279	3	20	<p>Novembris anni 1277 creatum fuisse pontificem, sedisseque inde annos integros duos ac menses praeterea novem, hoc est usque ad mensem Augustum anni sequentis 1280, quo est mortuus. suspicari non licet mendum librarii: nam in mss codicibus optimis clarissime legitur <i>Ὀυρβάνος δὲ τὸτ' ἦν</i>. existimo ergo errorem esse Pachymeris ipsius, ex eo forte ortum, quod cum Nicolaum Tertium pontificem <i>Ὀυρσίον</i> frequentius nomine familiae clarissimae ex qua erat ortus appellari audiret, et recordaretur Urbani IV, qui quo tempore ipse in urbem Constantinopolim recens e Latinis recuperatam anni 1261 rediit, Romanae ecclesiae praeesse diceretur, <i>Ὀυρσίον</i> cum <i>Ὀυρβάνῳ</i> confuderit et Nicolaum appellari putaverit Urbanum.</p> <p>Idem Nicolaus pontifex hoc anno moritur. vide Spondan. Odoricum et alios.</p> <p>Hoc eodem anno Lachanas acie victus a Tocharis est, Maria vero eius uxor imperatori tradita. Asan autem gener imperatoris admissus Ternobum regni Bulgariae possessionem adiit. Pachym. 6 8.</p> <p>Videtur ad hunc annum pertinere quod narrat Pachym. 6 18 de duobus episcopis Graecis accusatis de pertinacia in schismate et ad papam ab imperatore missis ut punirentur; qui ab eo (videlicet Nicolao Tertio) remissi cum honore fuerint in suas ecclesias.</p>
1280	Mart. IV. 1	21	<p>Simon de Bria Card. creatus pontifex assumit nomen Martini vulgo quarti numerati, cum revera secundus eius nominis fuerit, quod duo post primum interiecti Marini, non Martini appellati fuerint. Spond. ex Antiquioribus.</p> <p>Andronicus alter Augustus expeditione iam anno superiori in Orientales imperii tractus suscepta, hoc anno urbem Tralles antea dirutam instauravit frequentavitque colonia, novo nomine Andronicopoleos. sed a Persis novam munitionem suo limiti</p>

Ani. Chr.	Romano- rum Pont. Mart. IV.	Imp. Or. Michaëlis Palaeol.	
1280	1	21	<p>vicinam suspectam habentibus inopinato P 542 obsessa siti ad deditionem compulsa est. Pachym. 6 20 et 21.</p> <p>Imperator Michaël alterum filium Constantinum Porphyrogenitum cum copiis in Occidentem mittens, ipse cum exercitu Prusam se confert. c. 22.</p> <p>Audita Prusae creatione Martini IV imperator legatos ad eum mittit. c. 30.</p> <p>Bulgari concitante quodam Tertere ab Asane novo rege aversi, dum ab eo defectionem machinantur, ipse rebus suis diffidens Ternobo aufugit, vituperatus eo nomine ab Augusto socero. Terteres vacuum regni solium occupat. c. 9.</p> <p>Lachanas, qui Asane Ternobi dominante magnas Bulgaris et Romanis clades intulerat, faventibus illi parum benevolis Bulgarorum in Asanem studiis, ubi Tertere iam regnante difficiliorem experitur recuperationem eius regni, ad Nogam Tocharorum principem supplex confugit, auxilia postulans. venit eodem Asan simili de causa, barbaro utrumque suspendente spebus incertis: sed ad extremum Lachanas a Noga inter epulas trucidatus est. c. 9 et 19.</p> <p>Imperator suppliciis atrocibus in schismaticos saevit. c. 24 ad 27.</p> <p>Alios praeterea sine causa suspectos male multat. in his Pachomium grammaticum, quem excaecari iubet ob quoddam vaticinium de eius nomine vulgatum. c. 24.</p>
1281	2	22	<p>Redeunt ad imperatorem missi ab eo prius ad Martinum pontificem legati, referentes se pessime exceptos a pontifice offenso in Michaëlem, quod negotium pacis ecclesiarum non bona fide promoveret verba dare contentus. fuit et alia causa non memorata Pachymeri, quod Michaël, conciliante Ioanne Procyda, foedus iniisset cum rege Aragonum contra Carolum, quam ob causam anathema pontifex in</p>

766 OBSERV. PACHYM. LIB. III. CHRONOLOG.

Ann. Chr.	Romano- rum Pont. Mart. IV.	Imp. Or. Michaëlis Palseol.	
1281	2	22	<p>Michaëlem intorsit constitutione promulgata Urbeveteri 14 kalend. Decembris anni sui pontificatus primi, hoc est huius 1281. quae extat apud Odoricum, et in Lect. Antiqu. Canisii, et in Bullario tom. 1 in Martino IV. Pachym. 6 30.</p> <p>Carolus rex Siciliae detectis pontifici artificiis Graecorum, facultatem impetrat bellum inferendi Michaëli, idque aggreditur infelicitur, copiis eius apud Bellagrade profligatis. 6 32.</p> <p>Anna uxor Andronici Augusti moritur. 6 28. imperator Michaël indignans ob ea quae audierat in se dicta factaque a Martino papa, eius inter sacra commemorationem prohibet. tamen re melius considerata persistere in iis quae decreverat pro pace ecclesiarum statuit. 6 30.</p>
P 543 1282	3	23	<p>Lazorum princeps Ioannes studiose invitatus ab imperatore Michaële, et tandem adductus ad affinitatem cum eo admittendam, filiam Michaëlis imperatoris ducit uxorem Constantinopoli mense Septembris. 6 84.</p> <p>Ioannes sebastocrator in imperatorem rebellans terras eius incursionibus vexat. 6 35.</p> <p>Contra eum imperator Tocharos evocat. ib.</p> <p>Mense Novembri movet imperator cum exercitu occursurus Tocharis quos evocaverat, et versus Thraciam progreditur, Augusta frustra reclamante. c. 35.</p> <p>Conscensa nave periclitatus in mari Michaël imperator cum Andronico filio aegre tandem Rhædestum appellit. inde Allagen terra provectus positus ibi castris languore correptus est, ex quo die 11 Decembris feria sexta decessit, in agro Pachomii dicto; ut fides pateret oraculi, cuius eventum avertere tentaverat Pachomio excaecando, ut superius c. 24 Pachymeres narraverat.</p>

1

